Van Brabant die excellente Cronike ... totten iare M.CCCCC. ende XXX in Junio / [Brabant].

Contributors

Brabant.
Morris, William, 1834-1896
Keene, Charles, 1823-1891

Publication/Creation

[Antwerp] : [J. van Doesborch], [1530]

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/ts7pja3q

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

wellcome collection

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

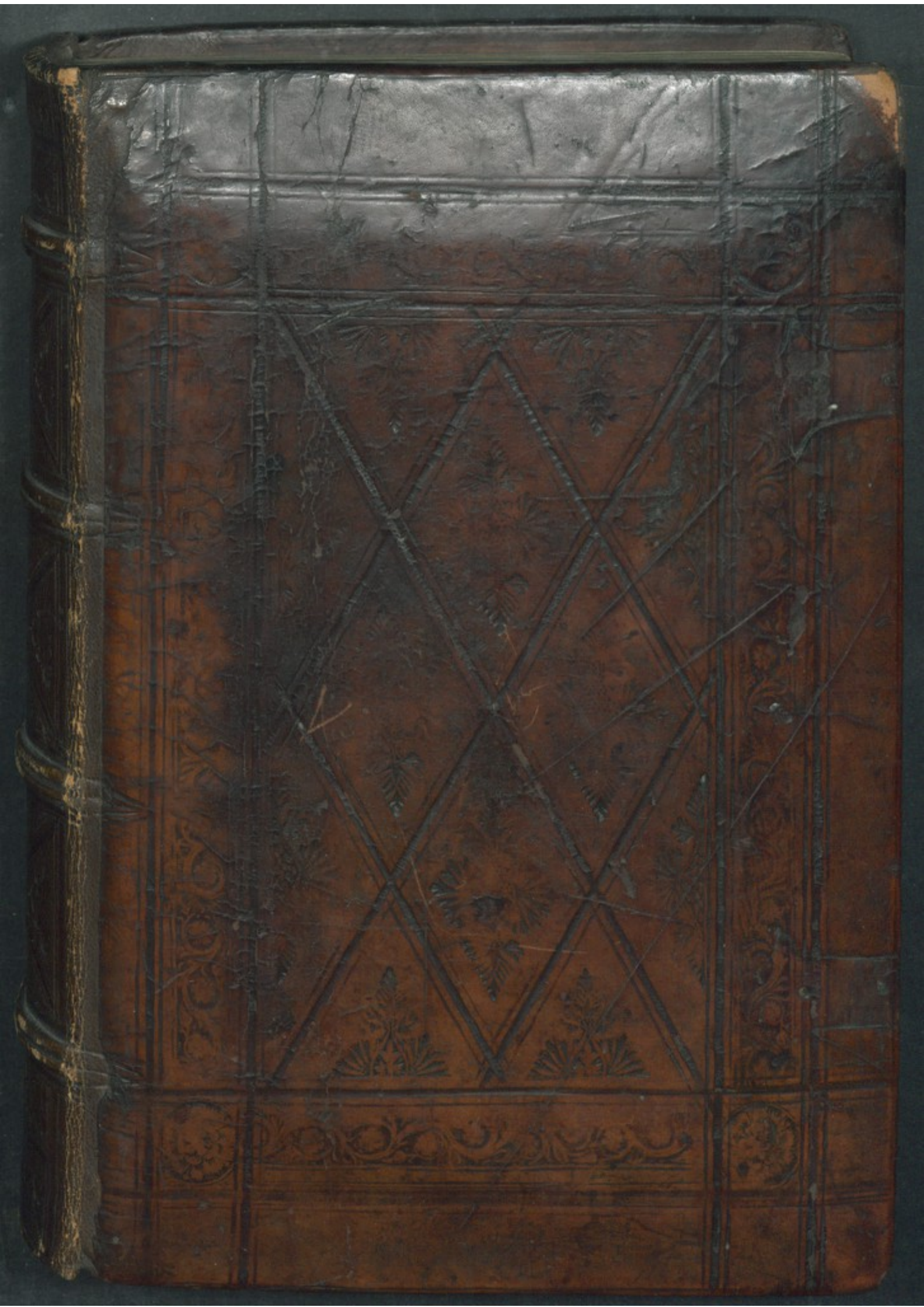

FROM THE LIBRARY
OF WILLIAM MORRIS
KELMSCOTT HOUSE
HAMMERSMITH

b
1028

321 Brabant. Van Brabant die excellente Cronike; van Vlanderen, Hollät, Zeelant int generael, &c. lit. goth. *numerous spirited woodcuts and folding genealogical table, inner margin of title mended, oaken boards, stamped leather, (mended, rebacked morocco),* GOOD COPY
tot Antwerpen, Jan Van Doesborch, 1530

3. E. 5242

Antwerp Jan van Doesborch, 1530.

(1st edition Antwerp Roland van den Dorp - 1497)

Ergo sonet Jesu Bruges 1673

Van brabant die excellente Cronike.

M. B.

Van Vlaenderē/Hollāt/Zeelant int generael. Vanden oorspronck des lants vā Ghelre/ende voc die afcomste der hertogen van Ghelre. Vā dat sticht ende van die stadt vā Wtrecht/hoe si comen sijn onder den keyser Karolo. Ende van die nieuwe gesten gheschiet bi onsen prince eñ keyser Karolo/tottē iare. M.CCCCC.eñ.xxx.in Junio. Ende noch veel ander vreemde gestē die in ander Cronijcken niet en sijn

¶ Dese boecken vintmen te cope tot Henrijck Peters inden mol

Die tafele beghint hier vanden eersten deele der Cronijcken vandē lande van Brabant.

¶ Dat eerste capittel. Vander ghelegentheyt ende condiciē des lants vā Brabant

Dat tweede capittel. Vander proprieteyt des selfs lāts eñ der Brabanterē cōdicie bi bedudenisse des woor des brabancia bi.ix.letteren.

Dat derde capittel is tracterende eñ roerende vandē leuen der sanctē die in Brabāt geweest sijn. Indē eerstē wert in dit voorseyde capittel verclaert die historie vāder heiliger maghet sinte Gheertruyt.

Dat vierde capittel Vā sinte Amelberge vijf heilige kinderen. Eñ eerst van sinte Reynelt maget.

Dat.v.capittel Vā sinte Goedele haer suster.

Dat seste capittel Vā sinte pharelt haer suster

Dat.vij.capittel Vandē heyligen ghesusterē sinte Aldegonde eñ sinte Woutruyt

Dat.viij.capittel Van sinte Ermeline van Meldert maget

Dat.ix.capittel Van sinte Berlinde van Moersele maget

Dat.x.cap. Van sinte Reynoffele van Yncourt maget

Dat.xi.capittel Van sinte Oeden van Rode weduwe

Dat.xij.capittel Vā sinte Arnout marcgraue des heylich rijcx ende namaels bisschop vā Mets Eñ van sijnen neue sinte Wandregisilus.

Dat.xiij.capittel Vā sinte Landrada maghet

Dat.xiiij.capittel Van sinte Amelberga maghet

Dat.xv.capittel Van sinte Alaert abt ende confessoor

Dat.xvi.capittel Vā sinte Truyt priester ende confessoor

Dat.xvij.cap. Van sinte Veroen ende sijn suster Verone

Dat.xviij.capittel Van sinte Dignen van Ghele maghet ende martelersse

Dat.xix.capit.van sinte Gōmaer van Liere confessoor

Dat.xx.capittel Vā sinte Rōbout aertsbischop eñ van sinte Wybrecht heylige martelaren

Dat.xxi.capittel: vā sinte Wybert van Gemmelours confessoor

Dat.xxij.capittel.van sinte Wijde vā Anderlecht confessoor Eñ vandē eerweerdigen Wonodulphus Dekē van Anderlecht

Dat.xxiij.capittel.vā sint Arnout een ridder in Brabant/daer nae bisschop van Soysoen in Vrancrijcke.

Dat.xxiiij.capittel.vanden deuoten Bonifacius bisscop van Losanen gheboren van Bruessel

Dat.xxv.capittel.vā sinte Marie van Oeguyes maghet

Dat.xxvi.capittel. vā meester Jacob vā Vytri regulier tot Oeguyes ende daer na cardinael

Dat.xxvij.capittel. vandē deuotē broeder Arnulphus oft Arnout conueers int clooster te Vileers

Dat.xxviij.capittel Vā sinte Iden Godefroyts van Billoens moeder.

Dat.xxix.capittel Van sinte Iden van Nyuele

Dat.xxx.capit.Vã sinte Jden van Leeuwe

Dat.xxxi.capittel. Vã sinte Jden van Louen

Dat.xxxij.capit.Vander heiliger mager Lutgaerde van Ewyers

Dat.xxxiij.ca.Vã broeder Thomas cõpositoor des boecx vanden byen.

Dat.xxxiij.capittel Vã veel doorluchtige ofte heylige personen in dier tijt leuende in Brabant

Dat.xxxv.ca. Vã sMargriethẽ vã Louene gheheten fiere sMargrieten

Dat.xxxvi.ca.Vander ellendiger sMarien martelersse

Dat.xxxvij.ca.Vandẽ deuotẽ heere Jan vã Ruysbroeck eersten Prioer van Groenendale

Dat.xxxviij.ca.Van broeder Jan den goedẽ cock van Groenendale

¶Item vã sinte Pippijn van Landẽ deerste hertoge/van sinte Jdeberga sijnre vrouwen/vã sinte Begge sijnre dochter hertoginne/eñ van sinte Karel die grote sal wordẽ geseyt int tweeste boeck/te weten vándẽ hertoghen van brabant

¶Hier beghint die Cronike van brabant/eñ dat gheslachte/eñ die gestẽ vandẽ seer hogen/edelen/eñ vromẽ princen ende hertogẽ des selfs lants int corte

¶Die prologe vanden eersten.

SO als Cicero scrinet/so is Hystorie een ghetuge der tijden/een licht der waerheyt/meesterse des leuẽs bootscaperssche der outhz. Daer om ist seere oorbaerlic veel duechdelike historien kennen eñ daer op letten Op dat wi bi exempelen van anderen menschen leeren mogen/orbaerlike dingen va volgẽ eñ schadelike dingen schuwen Op dat alle menschen bekent werde de edelheit eñ vromicheit der seer hoger princẽ eñ hertogen vã Brabant eñ sonderlinge dat heilich leuen der sancten eñ sanctinnẽ diewten huysse eñ houe vã brabant ghesproten sijn meer dan wt eenigẽ huysse oft lande der werelt Eñ vã anderen heyligen eñ werdigen personẽ die int voorsei de lant geleeft hebbẽ. So sal hier na ter eerẽ gods int corte beschreuẽ werden die Brabantsche historie oft cronike. Eñ dat gheslachte eñ die gestẽ eñ eerlijcke werckẽ der princen ende hertogen voors vã Noes tijde die de archemaecte voor de diluuie/stellẽde daer in niet te min int corte dat leuen eñ conuersatie vã somige der voors heyligher personen tot saligen exempele eñ stichtichept vã allen heerẽ eñ edelẽ personen/eñ generalic voor alle die gheen die geerne duechdeliche historien lesen oft horen

¶Mer op dat niemant en wane dat die cõpositoor des boecx om tlãt sijnre geboortẽ te eeren na sijnder beliefẽ pet meer daer in gheset heuet dan die gherechte waerheit So geeft die compositoer te kennẽ dat hi niet van

den sinē daer in gheset en heeft/ mer heeft dese cronike getrockē wt veele ander auctentijcke boeckē Te weten wten beghin vand Bibelē/ wtē boecke vandē bijen/ wten legenden vā vele heyligen/ als sinte Remijs eertsbisscop van Riemē eñ van veel and heyligē sancten eñ sanctinnen/ wtē scriften des eertsbisscops Turpijn/ wten spiegel hystoriael vā meester Vincēt van Beauays/ wten boeck gheheten Fasciculus tym/ wtē cronijcken van Vrancrijc/ wter declaratiē vā Jacob van Merlant/ eñ sonderlinge wten cronijkē van Brabant die ten eynde vergadert sijn vā meester Janne die clerck van Antwerpē/ eñ daer na vā den eerwerdigen heere meester Peter vāder heydē tresorier vand kercken sinte Goedelē in bruessel/ die die latijnsche cronike int lange stelde eñ lietse voort makē in duytscher rymē in. vij. boecken tot hertogen Karels van Bourgondien eñ Brabants tijden Mer om elcke materie bequamelic op hair plaetse te vindē/ so sal dese cronike gedeylt werdē in twee deelē Int eerste sal geseyt werdē vandē loue eñ eedelheyt des lants vā Brabāt eñ vandē condicien der Brabanterē eñ vandē heyligen des selfs lants Int anderde deel sal werdē ghetracteert vanden afcomste eñ hogen geslachte der princen eñ hertogen van Brabant van Noes eynde tot vrouwe Marien toe/ dye troude hertoge Maximiliaen vā Oostērijck des der den keyser Frederijcx sone.

¶ Hier beghint den eersten boeck ofte dat eerste deele vander cronijcken van Brabant in. xxxvi. capittelen gedeylt.

¶ Int eerste Capittel wert bescreuē die ghelegentheit ende condicie des lants van Brabant/ eñ werden ghenoemt die besloten steden/ die Abdyen/ ende die banerijen des selfs lants van Brabant

Bartholomeus int boeck vãde proprietepte der dingen vanden prouncien scrijft aldus. Brabant is de wter ste prouincie vã Germanien dats Almanie/eñ is leggẽde aẽ Gallia Belgica/dat is neẽ vrancrijcke/hebbẽde den rijn eñ Vrieslant oostwaert/die britaẽlsche zee eñ dẽ vlaẽlschẽ schoot noortwaert/nedergallien westwart eñ hooch vrãcrijcke zuytwaert/hebbende veele vmeerde stedẽ/ eenlant vruchtbaer eñ veel volcks hebbende volck vã schoõd bequamer statuerẽ/ eñ vã schoonder formẽ/strijtbaer eñ moedich tegen sijn viandẽ/mer sonderlinge behaechlic eñ rustich/volck warachtich/deuoot eñ goedertierẽ.

¶ Hier na volgen die besloten stedẽ die in Brabant leggende sijn

¶ Tis te weten dat Brabant gedeylt wert in vier quartierẽ onder die.iiij. principael hoofstedẽ Louen/Bruessele/Antwerpen/Tshertogen bosche

¶ Int quartier vã Louen sijn dese steden Thienẽ Leeuwe Aerschot Diest Gemmelours Gheldenaken Hannupt Galen Landen Sichenen.

¶ Int quartier van Bruessele sijn dese steden Spuelé Vilvoorden.

¶ Int quartier van Antwerpen sijn dese steden Liere/Herentals/Breda Bergen opten zoom Steenbergen.

¶ Int quartier van Tshertogen bosche sijn dese.vi.stedẽ/Graue/Helmont Eyndouẽ Gauestepn Megen.

¶ Eñ van desen stedẽ so sijn naest dẽ voors principael.iiij.hoofstedẽ noch iij.ander hoofstedẽ/teweten Thienẽ Leeuwe/Spuele voorsept

¶ Item die stadt vã Maestricht houden vanden keyser dye hertoge van Brabant eñ die bisschop van Ludick te samen ghelijck.

¶ Item noch sijn in Brabant groote vryheden ende vermaerde dorpẽ die beter sijn dan zõmige stedẽ/ als Turnohout Ghele/Hoochstratẽ/Beeke Oirschot/Werchtere/Merchtene Vueren/Tubeeke/Lenniche/Pitsche Grimbergen/Asschen/Arendonck Oosterwijck/eñ meer andere.

¶ Hier na volghen die Abdyen.

¶ Dit sijn die Abdyen van Brabant legghende. Eerst moniken van sinte Benedictus ordẽ Gemmelours Halfligem Vlpebeke. Eñ die abdyen vã nonnen der selver ordenẽ sijn Borst Bigaerden

¶ Van monikẽ der ordenen van Cisteau oft van sinte Bernaert. Vileer dair so veel heylige personen geleeft hebbẽ Eñ daer af wert van gode geopẽbaert datter de heylichste plaetse inder werlt was in de tijt Sinte Bernaerts op de Scelde Ayzele. Eñ die abdyen van nonnen sijn Vrouwen parck Ewyers Ter camerẽ bi Bruessel Rosendale Nazareth Lintere Kamepe/Floual/Dshertogendale/Argenton Mulene bi Mechelen

Item vand ordenē van Premonstreit sinte Michiels Thantwerpen/die abdije vā Grimbergen/Parcx/Tōgerloe Heylicgem Euerbode Jette oft dilighem

¶ Vander regulierē sinte Augustijns orden/die abdije vā sinte Gheertruyt te Louen

¶ Die abdijen vandē edelen ionffrouwen canonikerssen van sinte Gheertruyden te Nyuele ghefundeert van sinte Gheetruden

¶ Te Louen ist huys oft clooster van den commendeur van sint Jans herē vā Rodes vā sinte Augustijns ordene gheheeten Chanterayn/ eñ hi gaet te rade metten staten van Brabant op die sijde vanden banierheren oft ooc metten prelatē

Item ooc is een clooster oft huys van der seluer orden te Tricht

Item te Ghemert is een clooster van den commendeur vander ordenē van den heren van Pruyssen

¶ Mer al ist so dat al de voorß cloosteren eñ abdien eerst werf in gheset sijn in leuen van reformacien eñ obseruātien int ghemeyn leuende/ so isser nu ter tijt nauwe vier oft vijf van al den voorscreuē abdijen die regel oft obseruantien harer ordenen houdē/twelck seer te beclaghen is. Mer des sijn int voorß lant te diuerschen plaetsen veele ander cloosteren vā goeden ghereformeerden leuen/te wetē/Chartroysen/biddende ordenen eñ veel and ordenen beyde mannen ende vrouwen/ twelc een grote gracie is voor dit lant Want men seyt ghemeenlijc In stedē daer alsulcke cloosteren van goedē leuen sijn/dattet volc daer bi seer verbetert wert mits goeden exempelē ende heylige leeringhen/dan in ander steden daer niet aldusdanige cloosteren mer ander van slappen oft wilden leuen sijn daer tvolck quaet exempel aē neemt. Ende daer om die in sodanigē cloosteren gaen setten haer siele in perikel der verdoemenissen/wāt si haer ordene eñ sondlinge die drie geloften niet en houden Mits welcker redenē alle die gheen die de reformacie eñ beteringe vā sulcken cloosteren belettē v̄doemen haer siele eñ plagen onuersienlijc te steruen/want si beletten die salicheyt van seer veel menschen dier bi ghebetert souden werden/ twelck seer sorghelijc ende voor die siele schadelijc is

¶ Hier na volgen dye banerijen van Brabandt sonder den voorß abt van Gemmelours die inden lant raet dye eerste banierheere gherekent wert.

Dit hout die here vā Crop

Erfcamerlinc vandē hertoghe Dit hout die here vā Crop

Dit hout die rijngraue van Salem

Dit hout die here vā Mirrode

Dit hout dye graue vā Nassouwen

deē deel hout die graue vā nassou/dand deel dye here vā Grimberghen

Dit hout dye hertoge selff.

Dit hout dye graue vā Nassouwē/ende hier vorē hieltet dye hertoge vā Gulick

erfmaerscalc vā Grabant. dit hout de here vā Hūbercourt

Dit hout dye here vā Perweys

Dit hout dye here van Geuere

Dit hout dye heere vā ysel steyn

¶ Eñ vijf van desen Ganeryen sijn brueder ghedeylten vā Brabant. als Aerschot Bierbeke Gaesbeke Diest eñ Perweys

¶ Voort is te wetē dat tot desen Ganier herē noch in Brabant sijn sonige ander gheheten ridderen met gesellen. Als die heeren van Hudelberge/ Boutersem Riuieren/ Boechout Assche/ Linthere/ wauere. Vā welcken banerien eñ heerlichedē veel tot vreemden handen ghecomen sijn eñ vmindert ouermits datse op dochteren verstoruē sijn die den hoochduytschē eñ ander vreemde heerē vā soberen regimente te huwelijcke gegeuē sijn. So dat die hertoge of tlant van brabant cleyn behulp of bistant daer af hebben. Eñ so plachmen te seggē wee dē lande dat versterft op eē ionc kint/ op een dochter/ of op eē dwaes Vandē twee eersten so heeft tlant vā brabant grote experiente noch optē dach van heden.

¶ Dat tweede capit. Vander proprieteyt ende condicien des lants vā brabant eñ der brabanteren/ bi warachtiger bedie[illegible]nissen des woorts Brabancia bi. ix. letteren

Beata/ dat is salich
Regalis/ dat is coninclick
Antiqua/ dat is oudt
Bona/ dat is goet
Audax/ dat is coene
Nobilis/ dat is eedel
Caritatiua/ dat is in minnē ontferm hertich
Justicia/ dat is rechtueerdich
Amabilis/ dat is minlick

Vander eerster letteren B

¶ Indē eerstē wert Brabācia geseyt Beata/ dats salich Eñ dat ouermits so veel heylige menschē als brabant op geuoet heeft eñ ten hemel ghesonden Te weten sinte Pippijn vā Landen deerste hertoge vā brabant/ dye van sinte Itten sijnre huysurouwen hadde twee heylige kinderen/ als sinte Gheertruyt eñ sinte Begge. Van welcker sinte Beggen hertogīne eñ sinte Pippijn haren vader namaels gheseyt sal werdē int tweede deel vā deser Croniken. eñ ooc vā sinte Ittē oft sinte Ydeberghe sijnre vrouwen Item sinte Amelberge Pippijns suster dochter die rust te Gyns in Henegouwe/ eñ die hadde vijf heylige kinderen/ te weten/ sinte Emebertus bisscop van Camerijc/ sinte Regnelde/ sinte Goedele/ sinte Pharelt eñ Venācius/ sinte Ermeline vā Meldert eñ Reynoffel van Yncourt. Itē sinte Fereolus/ sinte Moderic⁹/ sinte Tarcicia maecht. Item sinte Notburgis Pippijns vā Herstale dochter/ ende rust te Colene. Item sinte Grimoaldus martelaer/ ende sinte Siluinus cōfessoor/ beyde haer broeders/ daer moeder af was sinte Plectrudis Item sinte Remigius aertsbisschop van Rouwaen/ ende sinte Landrada abdisse te Belsen/ beyde Karels marteels kinder. Item sinte Amelberghe die maecht. Item sinte Alaert abt confessoor. Item sinte Kaerle die grote keyser ende coninc/ vandē welcken ooc int tweeste boeck geseit sal worden. Itē sinte Aldegonde die rustet te Mabugien/ ende sinte wou

trupt haer suster dye rustet te Berghen in Henegouwe/ ende si hadde te manne sinte Vincent graue vā Henegouwe Ēn si hadde van hem eenē heyligen sone sinte Landricus bisscop vā Mets/ eñ twee deuote dochteren Madelberta ende Adeltrudis Item sinte Trupt confessoor. Itē sinte Veroon ende Verone die ligghen te Lymbeke bouen halle ¶ Alle desse voorschreuen heyligher persoonen sijn vanden ghesachte vā sinte Pippine deerste hertoghe van Brabant Van wiens bloede ende ooc vā bloede sinte Begghen/ sint Geden/ ende sint Arnouts marcgraue van Ayen eñ na bisscop van Mets/ eñ vā sinte Gertrada des grooten Karels moeder/ ende vanden seluē Kaerle/ eñ vā meer ander heyligen die hertogen van Brabant af ghedaelt sijn tot nu toe

¶ Item in brabant hebbē noch veele ander heyligē gheleeft die verheuen sijn inder heyliger hercken. Eñ vele ander personen van heyligen leuen der welcker leuen oft legenden vergadert ende beschreuen heeft broeder Gilleman/ supprioer des cloosters vanden Regulieren van Rodendale in zonpen. Te wetē/ sinte Idelberge anders geheten sint Itte/ sinte Pippijns huysvrouwe/ daer hyer na aff gheseyt sal werden. Item sinte Berlindis van Moersele. Itē sint Oepe Itē sinte dignete Ghele wt Perlant ghborē. Item sinte Gommaert vā Liere. Itē sinte Rombout vā Mechelen/ eñ sinte Librecht sijn discipel Itē sinte Wybert van Gennelours Itē sinte wydt vā Anderlecht. Item sinte Arnout bisscop van Hopsson Itē sinte Ide Godefroyts van Billoens moeder. Item sinte Ide van nyuele. Item sinte Pde van Leeuwe. Item sinte Pde van Louen.

¶ Item personen van heyligē leuen met verheuen/ dye in Brabant ghewoent hebben/ achterlatende exemplen van heyligher leuen Te weten Bonifacius bysschop van Tolsanen/ die verdreuē sijnde/ woonde eñ sterff int clooster ter Cameren bi Bruessel Item meester Jacob van Vytri/ dye woonde tot Oygnies eñ werdt cardinael. Item Abundus/ Gobert? eñ Kepnerus monnichen van Vyleers Itē Arnulphus eñ Petrus cōuersen van Vyleers. Item Wonodulphus deken van Anderlecht. Item heer wouter van bierbeke. Item meester Jan vā nyuel. Item Landoald?. Itē Himelinus van vellenakē. Itē Margrietkē van Louē geheтē liere Margrietken. Item die allendige Marie Item Heinric van calsterē vā Louen Item heer Jan van Ruisbroer eerste Prioer van Groenendale. Itē broeder Jan die goede cock vā Groenendale Itē Alijt abdisse vanō camerē bi bruessel Item Helena van Horst. Itē wijfne van Oygaerdē. Item Beatris van Thienē. Item Adelpe van Orpe Item Hilde van beke. Itē Marie vā Herentals. Item Odiana van Galē Itē Perone cluseneresse sinter Claes bi Mechlē Item Machteit vā leeuwe

¶ Van veele der welcker heyligē eñ deuoten personen/ eñ desgelijcs van sommigen anderen/ daer Thomas van Cantypre af schrijft int boeck van den byen/ vā welckē hier na int corte

ghesept sal wordē inden nauolgende capittelen. So is dan Brabant wel salich gesept/ daer in so vele heylige eñ salige personē op geuoet sijn geweest Daer af soe volcht hier een latijnsch veers of rime. ¶ Beata ista patria que tanta profert pignora/ digna beatitudine. Que celi replent atria/ olim colētes latria/ deum cum aptitudine.

¶ Vander tweester letterē R

¶ Ten anderē male so wort Brabantia gesept Regalis/ dat is/ Coninclic. Eñ dat daer om/ want eer eedelic sijn si gesprotē wt coniclikē bloede. Eerst dandē edelen geslachte der Troianē ende daer na vandē geslachte der coningen van Vrancrijck ende dat van sinte Arnouts wegē/ wiens sone Angijs ghetrout hadde sinte Beggen/ also dat verclaert sal wordē int tweeste deel deser cronikē Eñ voort so sijn vā desen Brabantschen hertoghen ghesproten seer mogende coningen. Als die derde Pippijn coninc vā vrācrijck des grotē Karels vader. Godeuaert eñ Goudewijn vā billoen eñ haer nacomelingen coningē van Jherusalē. alst namaels sal blijcken bi den bome oft linie der hertoghen van Brabant die hier na gheset sal worden Eñ niet alleen coningen/ mer ooc keyserē sijn ghesprotē wtē Brabantschē hertogē als die grote Kaerle keyser eñ coninc eñ zij nacomers die keysers warē totter seuēster generaciē toe eñ coningē totter negenster generacien. Eñ nae maels wert ghecorē eñ ghecroont coninc vā Almaniē dat is Roōsch conic graef Willem vā Hollant die des eerstē hertogē Henrics vā Brabāt dochters sone was etc̄. Vā deser condiciē Regalis es dit veers.

¶ O quam regalis est hec pia patria talis Eius namq; malis dominaris iuste sub alis.

¶ Vander derder letteren A

¶ Ten derden male so wort Brabācia ghesept Antiqua. dat is oudt Want in Brabant sijn princē gheweest lange te voren/ eer in ander landen daer ontrēt enige prīcē warē. alst blikē sal in twede deel deser cronikē Ja de brabātsche princē hebbē ouer andē landē heerscapie ghehadt ende regeerders ghestelt Als die grote Kaerle die den eersten regeerder ofte foreestiere van Vlaenderen stelde. Desgelijcx sijn sone Lodewijck die goedertieren maecte den eerstē graue van Hollant. etc. Vā deser cōdicien antiqua is dit vers ¶ Pre multis terris antiqua Brabancia claret

¶ Vander vierder letter B

¶ Ten vierden wert Brabantia gheseit Bona/ dz is goet Eñ also drierhāde goet is/ te weten tijtlic/ geestelic eñ ewich/ so wert Brabant daer af goet gheseit. ¶ Eerst vā tijtlick goet/ mits der vruchtbaerheyt/ rijcdōme eñ gherieflicheyt alre dinghen die den mensche van node sijn Want het heeft vele weyden eñ vruchtbaer coren landt daer die principael landen af sijn/ dye landen van Haspegouwe/ van Gaesbeke eñ van Grimbergen. Het heeft ooc bosschen eñ genuechlicke foreestē wijngaerden/ boomgaerden riuierē eñ viueren/ wilde dierē ende andere.

Eñ Brabant is al meest suet van luchten eñ bequame der menschen nature En metten cortstē/ al dat eenē goeden lande toe behoort wert dair in gevonden/ of twert daer lichtelic ter zee of te lande in gebracht ¶ Ten anderē wert Brabant goet gesept/ ouermits gheestelic goet/ te weten/ gratie ende duechden van so veel heyligen ende deuote personen als daer in gheleeft hebben eñ noch leuen/ ende nuts soe veel heylige cloosteren van reformatien eñ obseruantiē/ dier in Brabant meer is dan in veel ander meerder lāden/ ende voortmits die goethept eñ getrouhept der Brabanteren die haren hertoge nopt en verrieden/ noch en vergauen/ noch achter en lieten in den strijt ¶ Ten derdē wert Brabant goet gesept ouermits dat ewige goet Want dat voorb gheestelijck goet der gratien ende der duechden is een berepdinghe totten eewighen goeden. Twelck die voorb heylige eñ deuote personen nu besitten ende toe gesept wert vanal den ghenen die in duechden volherden. Van deser condicien bona is dit veers

¶ O quā secura requies et commoda plura Sunt in re terra quā nō turbat fera guerra

¶ Vander vijfster letteren A

¶ Ten vijften so wert Brabantia geseit Audax/ dat is coene. Goede coenheit betekent duechdelike stantachticheit/ te wetē/ als een goet menschē is doende een goet werck coenlic eñ onuernaerlic eñ wedstaet dat quade. Al sulck is een warachtich Brabantere/ want nopt en wert bevonden dat die Brabanter wtē stride vloot sijnen here daer in latende/ maer was altijt bereet met hem te leuen of te sterue/ also dat dicwil bevondē is/ twelck hier te lanck soude vallē te vertellē. Eñ soist een ghemeen seggen/ Die die Brabāter can brengen te velde hi brengten wel te strijde. Oock heeft die Brabāter natuerlic/ hoe hi ouder werdt/ also hi coender wert Van deser conditiē antiqua is dit veers. ¶ Quā sunt audaces hac in patria generati Et quā vinaces plurima dura pati.

¶ Vander sester letteren A

¶ Ten sestē wert Brabantia gheseyt Nobilis/ dat is edel/ eñ dat om twerdenen Eerst om den eedelē oorsprong eñ afcoemste daer Brabant af comen is also getracteert wert int tweeste dele deser croniken Ten anderen om de edelhept der gestē eñ looflike werckē van veel hertogen eñ anderen eedelē mannen die in brabant gheweest sijn daer de somige met gracien eñ duechden verciert sijn gheweest/ want van gheen gheslachte der werlt en sijn so veel eedel coningen ende heylige personen ghecomen als vanden geslachte der hertogen van Brabant/ so hiernaverclaert sal wordē Eñ sonderlinge midts die natuerlijcke in gheborē ghetrouhept der Brabanteren tot haren natuerlikē prince. Niet welcken hi niet en heeft te ontsien vā hem verraden oft verghenen te werden/ also voorsept is Vā deser condicien Nobilis is dit veers

¶ Nobilis brabantia nobiles emisit. Quorū sic prestantia celica remisit

¶Vander.viij.letteren C

¶Ten.viij.wert Brabancia ghelcept Caritatiua/dats minlic in ōtfermherticheden Want die brabantsche princen sijn van beginne seer liberael ontfermhertich geweest in kerkē te stichten Als wel blijct in veel oude kerchē ende ghestichtē tusschen den sijn eñ der Scelden/daer si eerst werff domineerden/also hier nae int tweede deel des boecx wel blijckē sal vandē grotē coñ. Karel/van sinte Sheertruyt eñ veel ander Van deser condicien Caritatiua is dit veers.

¶Nō est vulpinus bis tincto pulcher amore Ipse brabantinus est ergo dignus honore

¶Vander achtster letteren J

¶Ten.viij.wert Brabantia ghelcept Justa/dats rechtuerdich Justitie also sinte Ambrosius sept/is eē duecht die pegelicken geeft dat sijn is/dat is Die rechtuerdige geeft gode eere ende reuerentie/hē selven castijnge eñ penitentie/eñ sijn euen naesten goetdadicheit eñ ontfermhertichept Ende dese duecht is den Brabanteren natuerlic in ghebore Twelc ghenomē wert eñ blijct wt anderen duechdeliken condicien die vandē Brabanteren hier vore gelcept sijn Want die duechden ombelsen malcāder. so wie enige duecht oprechtelic besidt die heeft alle ander duechden/also die leeraers scriuen Dā deser condicien Justa is dit vers.

¶Ecce Brabātine disponis oīa certe Juste cuiq; sua per te reddunt aperte.

¶Vander.ix.letteren A

¶Ten.ix.werdt Brabantia ghelcept Amabilis dat is minlic.eñ dat om.ij. reden Die eerste is/midts den eedelē bloemē die in Brabant ghegroyet zijn te weten/so veel heilige personē/daer voor af ghelcept is eñ hier na ghelcept sal worden Eñ mits so veel heyligher cloosteren eñ personē gode dienende so dat midts dien Brabant wert ghelcept een paradijs vā weeldē. Ten anderen/midts dien dat die Brabanteren onderlinghe plagen vredelijck eñ minlick te leuen/also die descriptie vā Brabant inhout die int beghin gheset is. welcke minlicheyt somwilen benomen eñ geschoort is geweest mits corruptien eñ quadē regeerders eñ officieren/tsi van buten lants of van binnen/die als duuels boden plagen onminne eñ twiste te saepen om in eerē eñ in regimente te mogen blijuen/vele meer dā om de eere oft oorbaer des lants oft hairs princē/also vlepdende dat arme volck met haren partijsschap Ende alsulcke menschē die twiste oft tweedracht saepen sijn vā gode vmaledijt/so scriftuere sept. Oock wert Brabant geseit minlick/ouermits diē dat de brabanterē in allen landen waer si comē gemeenlic meer bemint werdē dan veele ander nacien vā volcke/eñ dat mits haerder oprechticheyt ende getrouwicheit. Van deser condicien Amabilis is dit veers

Amabili gente felix Brabantia pollet

¶Hier na volcht int corte dat lenē vā sommige voors heyligē Eñ wāt hier na int tweeste boeck/te weten/vandē

hertogen vā Brabant geseit sal werden/vā sinte Pippijn van Landē eerste hertoghe/van sinte Ydeberge anders genaemt sinte Itte sijnder vrouwen/eñ vā sinte Beggen hertoghinne vā Brabant sijn dochter/eñ vā sinte Kaerlen die grote So en wert hier in deerste van hē niet bescreuen/mer hier na is volghende

¶ Dat.iij.ca. Van die heylige maget sinte Gheertruyt

Als sinte Gheertruydt noch was eē clein kint so werde si vā hair eerwerdige moeder sinte Ittē gestadelic geleert inder wet goods/eñ si was groeyende in wijshedē bouē alle ander haers gelijcx van ouderen/ vā gode eñ dē menschē bemint Op eend tijt als die eerwerdige coñ. Dagobertus coñ. vā Vrancrijck van haren deuoten vader hertoge Pippijn was gebeden ter maeltijt/ so was daer mede een iongheling des hertogen sone vā Oostrike die vandē coñ. eñ sinte Gertruydē ouders dit heilich maechdekē tot huwelic begerende was. Haer vader wilde eerst ondsoeckē dē wille zijre dochter eñ hi dedese roepē Eñ als haer geuraecht wert oft haren sinne was om te manne te hebbē dē voorseedelē eñ rijckē iongelinc met sidē gecleet blinckende vā goude eñ van gesteente Doe antwoorde si aldus Ic en begheer niet desen noch enigen anderen sterfliken brudegom. Van welck antwoorde die coñ. eñ ander daer etē de seer verwondert warē/eñ die iōgelinc ghinc bescaemt wech

¶ Na.xiiij.iaren als die eerweerdige Pippijn haer vad afliuich geworden was so bleef dit heilich kint bi sijnder moed Itten hair ghehoorsaem sijnde eñ haer duechden nauolghende. Als Gheertrudis aldus voortgaende in allen duechdē was/so offerdese haer moed den heyligen priesterē om tont faen dat heylige wijl/ende si wert geestelicke moed eñ abdisse des cloosters eñ der deuoter maechdē van Nyuele. Wāt in haer was alre goeder zedē tamelicheit/so soberheit/miltheit in almissen eñ in woorden manierlicheyt eñ heimelic droechse harē clederē Altijt studeerde si goet exēpel te geuē haren ondsatē in oetmoedichedē eñ goedertierēhedē/te hulpe comēde dē weduwen/wesen/eñ ellendige personē. Eñ so becōmerdese haer met heylige lessen/datse bi na al den bibel houdēde was in hair memorie/eñ bi ingeuē des heiligē geests so conde si die donckergodlike scriftē eñ godlike misterien verclaren. Nae een tijt van iaren als sinte Gheertruyt haer met veele

abstinenciē eñ wakē vermoeyet had so wert si van binnē bekennende dat den tijt haers af scheydens vā deser werlt nakende was/so leyde si neder die sorge eñ laste des regiments met rade harer ondersaten Ende den tijt die haer ouer blijuende was/te wetē drie maenden lanck die ouerbracht si in gestadigē heyligen aendachtē eñ in oeffeninge van heyligen scriften. Eñ also verwachten si de wterste vre als reysende vā duyster totten lichte vā armoede tot rijcdomme eñ vāder doot tottē leuen Eñ als de doot haer bi was so beual si eenen vā harē geesteliken broederē dat hi haestelic soude gaen tot eenen heyligē man geheten Vlcanus wonēde int clooster vā Fossij/eñ dat hi hē vraghen soude/in wat dage datse vā deser werelt scheiden soude/ wāt si seer vreesde eñ ooc verblide. Als dese bode tottē heiligē man quā sijn bootscap doende so antwoorde Vlcanus aldus Morgē binnē den dienst vander missen so sal de maget cristi Geertruyt wtē lichame scheydē Eñ segt haer datse niet ontsie die doot mer datse blide si/wāt die heylige bisscop Patricius metten engelen gods eñ met groter gloriē sijn bereet haer te ontfangen. Als gheertrudis dese antwoorde verstaē hadt so toonde si alte bliden aenschijn gode danckende dat hijse bi sijnē dienaren aldus ghewerdichde te v̄troostē Eñ so ouerbracht si al diē nacht met haren mede gesusterē wakende met psalmen eñ heylige oratien Des ander daghes op een sondach den .xvij dach vā Meerte ontfaende dat werdige lichaem ons liefs heeren so verschiet si binnē d̄ missen/ also Vlcan? voorseyt hadt/te wetē in haer .xxxiij iaer gode louende eñ danckende

¶ Op desen seluē dach so opēbaerde haer sinte geertruyt na haer v̄scheyden eender abdisse te Trier ghehetē Modesta die was hair grote vriēdinne/eñ si sach sinte Geertruyt bi haer staen na datse haer gebet voor onser vrouwē outaer gesproken hadde tot haer seggēde aldus Suster modesta weet sekerlic dat ic hudē tot deser vre wtē lichame verscheyden ben/ eñ so verschietse van daer. Eñ dat beuant Modesta warachtich

¶ Hoe sinte Gheertruyt gesien was na xx. iarē bouē dē reefter hairs cloosters staēde eñ den brāt des cloosters blusschēde Eñ hoe si eē doot kint verwecte/twelck aen haer bedde geleyt was Ende desgelijcx van alderhande siecken eñ crancken menschen eñ van gheuangene ende die sijn in node/ hoe si van haer plagen vertroost ende verlost te werdē dat machmen lesen int boeck van haren miraculen ende exempelen Ende het wert hier achter gelatē om der cortheyt wille.

¶ Dat .iiij. ca. Van sinte Amelbergē des hertogen Pippijns suster dochter die vijf heylighe kinderen hadde. Ende eerst sal hier int corte verclaert werden die historie vā sinte Reynelt haer dochter

Die voorseyde sinte Pippijn sin
te Geertruyden vader hadt eē
suster gheheeten Amelberge Eñ die
had een dochter geheten sinte Amel
berge die seer schoō was/ vol eerbar
heden eñ heylich vā leuē Eñ die had
eenē eedelen man genaemt wytghe-
rus/ die in dier tijt groot was in des
conincx hof vā vrancrijc. Eñ van hē
creech si vijf heilige kinder/ te weten
sinte Emebertus bisscop van Came-
rijc/ wiens leuē/ miraculē/ eñ heilige
wercken die kercke van Camerijc v̄-
cierende is/ sinte Goedelē/ sinte Rey
nelt/ sinte Pharelt eñ Venancius die
alle van harer iuecht in reynicheden
op gheuoet werdē. Eñ al warē daer
veel grote eedel heerē sinte Goedelē
ende sinte Reyneldē te huwelijc ver-
soekende om haer edelheyt eñ rijcdō
men wille/ soe wilden si nochtans in
maechdelijcken state bliuē eñ den he
melschen brudegom met alder hertē
aen hangē Eñ als beyde haer vader
eñ moeder sagē datse in dien opsette
volherdende warē/ versiende beyde
haer dochterē van tijtliken goede/ so
wildē si ooc die werelt laten wt min-
ne des hemelschē rijcx. wāt die deuo
te prince wytgheer haer vad̄ ontfinc
dat habijt van religien eñ begaf hem
in een cloostere Eñ sijn huysurouwe
Amelberge ontfinc dat wijl van sin-
te Aubert bisscop vā Camerijc/ ende
wert vā hē gode gesacreert/ latende
hair schoē goet dz groot was ō gods
wille eñ ganent harē dochteren Rey
nelt eñ Goedelē. Sinte Reynelt die
was voortgaende in allen duechden
eñ godlike werckē/ vastende ende be
dende haer tonge en sweech nēmer
meer vā gode te louen. Eñ also veel
aelmissen gaf si den armē datse nz en
behielt dā nauwelic cost eñ behoeflic
heyt Ond̄ haer cleder droechse eē ha
ren cleet/ eñ haren dienstbodē dede si
meerder dienst dan si haer deden. Al
tijt ginc si met bloten voetē/ eñ nacht
eñ dach was si dicwil eenpaerlic bid
dende. Selden adt si meer dan eens
des dages/ eñ dā namse luttel broots
met water Costelicke beddē v̄smade
si eñ lach op de eerde eñ in haer harē
cleet Eñ met groter deuocien ginc si
te Jherusalem/ daer veel af te scrijuē
waer/ dat ic al late ō der cortheyt wil
So wilde onse here hair volstādich:
ansiende haer goede leuē met vrucht
barigen eynde vercierē/ haer geuen
de orsake om te comē totter cronen d̄
martelaren. want in dier tijt als god
dat kerstē volc ō der sonden wille liet
gheesselē vandē Huynen die in Gal
lie gecomē warē v̄deruende alle tlāt
mettē swaerde eñ mettē viere. Eñ so
wert sinte Reynelt vermaēt vā harē
vriendē dat si vlieden soude Twelc si
niet enwilde, doen/ mer si bleef totter
doot toe totter plaetzē daer si woōde
te wetē/ tot Santē/ twelc is op de frō
tierē vā Brabant eñ vā Henegouwe
Als dan die ongelouige daer quamē
so keerde haer die heilige maget met
harē geselscap tot innige gebedē/ eñ
cruyswijs lach si voor sinte quintijns
outaer Eñ als die ōgelouige als brie
sschende leeuwē inder kercken qua-
men so trocken eñ sloegen si die heili
ge maget seer wredelick Eñ met blij
scapen haers herten sprac si tot gode
aldus. Ic dāck v here Jhū xp̄e die mi
geweerdicht hebste te rekenē int ge-
tal uwer dienstdeernē eñ daer om so
wilt nv ontfangen mijnē gheest. Eñ

so wt recte si harē hals eñ wert mettē swaerde onthalst eñ voer ten hemele Delgelijcx werdē onthalst steruende martelaers die coster vander kerchen haer dienaer eñ een haer dienstwijf. Eñ daer om heet die plaetse ten Dan ten wāt daer rusten. vij. santen.

Dat. v. ca. Van sinte Goedelen haerer suster die rust te Guessel.

Als die salige vrouwe Amelberghe beswacht was dragende in hair lichaem dat salich kint sinte Goedele/ eñ bel waert sijnde midts den arbeyt die nakende was so sach si in harē slape den engel gods bi haer staen toespreckende aldus Die hemelsche coninc heeft mi bevolē di te seggen Getrouwelic hebstu ontfangē/ salichlic sulstu baren du clare moeder eenō eer waerdiger dochter/ die van ioncx op aen hangen sal den godlijcken dienst daer si in volherden sal eñ ontfangen die palme des eewigē leuens. Wt welke troosteliche woordē sinte amelberge seer verblijt was Eñ als si moeder was gewordē van desen kinde so ontboot si haer lieue nichte sinte Gheertruyt om dit kint te hefken vāder vonten. Twelc sinte Gheertruyt geerne dede eñ wert also haer geestelike moeder. Eñ daer nae soe nam syse te hare waert eñ op voedese in haer cloester te spuele in heylige zeden eñ godlicke leeringen. Eñ so begonste dit kint sijn herte op te hefken tot hemelschen dinghen/ aertsche versmadende. Si was suuer ende reyn van hertē ende van lichame/ minlijc tot allen mēschē eñ verciert mit alderhande duechdē. Als dan sinte Gheertruyt tot xpm gerepst was so keerde dese maget Goedele weder tot hair ouders huis/ dair si mettē wercken bewees tgheen dat si vā haer nichte gheleert hadt. Seer vierich was si in hair gebet/ ende dicwil badt si gode met tranen eñ beweghinge des herten/ dat al tgeen dat si pepsde oft dede den godlickē aenschijne ontfanclic ware Dit benide die bose vijant/ want op eenre nachte als si ghinc met een lanterne tot sinte Salvatoers kercke te Moersele die twee milen verre stont van haer woninge om te beden want si bemindese seer die plaetse/ so dede die duvel de keerse wt om haren wech te beletten Mer sinte Goedele badt gode ynnichlijc eñ dat licht wert weder barnende.

In haren wtersten als die doot nahende was so ontfinck si dat werdige sacrament. Ende op den achstē dach van Loumaent sterf salichlic/ dies dat volck seer droevich was Eerst wert si begrauen te Ham/ Maer want daer dagelicx tekenen geuelen aen haer graf/ so wert dat volc bider dispositiē

goods verwect om haer te verheffen
eñ tot eenre eerliker stede te brengen.
Ende als dat volck met processien dat
lichaem meenden te dragē totter stat
van Apuele bider heyligher maghet
sinte Gheertrupt so en condē sise met
met ghenueren vander stedē Do wer
den ander goedē mēschē denckēde of
si pet begheerde te rusten bi haer nicht
te sinte Aldegonde te Manbupge oft
sinte Woutrupt die rust te Bergen in
Henegouwe. Mer het was al vloren
arbeyt die si daer toe deden/ wāt si en
condense niet ghenueren. Ende als si
niet en wisten wat gods wille was so
was daer een out vader die van sinte
Goedelē tijde geleeft hadde eñ seyde
alsus Mi dunct datse die stede harer
rustē vercoren heeft in de kercke sinte
Saluators te moerssele daer si in haer
leuē haren geest gestadichlic gode of
ferde Eñ so werdē si wt dees oude va
ders rade die spertere op heffende eñ
lichtelic draghende met processien eñ
met sanghe eñ indē wech ghesschiedē
schone miraculē Als dat heilich licha
me inde kercken te Moerssele was ghe
set/ so liet god geschiē een alten grotē
teckē tot haren loue eñ eeren/ wāt op
den dach dat sinte Goedele vlchteydē
was soe werdt aen haer graf te Ham
wassende een boom eñ die werdt des
anō dages na haer trāslatie te Moer
sel geuondē staēde wassende voor die
kerck doze in deerde gewortelt als oft
hi daer van beghin ghewassen waer
eñ inden winter was hi so groene als
inden somer. Na lange iaren so werd
dat heylich lichaem vā sinte Goedele
gebracht te Bruessele in sinte Gorijcx
kercke Daer na bi rade van graue Lā
brecht so wertse vanden bisscop ende
clergien mit groter eeren ghedragen
tot sinte Michiels kercke inder selue
stadt Te weten int Jaer. M. xlvij. eñ
daer rust si noch

Dat. vi. ca. Van sinte Pharelt sin-
te Goedelen suster

Jeheilige maget sinte
Pharelt sinte goedelē
sustere leefde. xx. iaren
Inden maechdelijken
state. xxx. iaren/ in hu-
welickē state. xxx. ma-
get bluēde/ eñ. xxx. in weduwē state.
Haren maechdelijken state bewaerde
si onbeuleet/ want si gode repnicheyt
ghelooft hadde. Tot haren. xxx. iarē
so wert haer te manne ghegeuē eens
sere edelē eñ rijckē princen sone/ dien
si ghehoorsaem was in allen dingen.
Mer si verbadt aen hem datse maget
bluen mochte midts die ghelofte der
repnicheyt. Ende daer na mercte hy

datse met sommighen gheestelijcken personē cōuersatie hadde/ wt welckē haer man quaet vermoedē begonste te crijgen/ so leyde hi haer wt ialosien ouerspel op/ seggende datse daer ō hē ontrac die huwelike schult/ wāt si enē anderē lieuer had. Aldus wertse seer van hē ghequelt eñ veel most si lijden mer si dancte gode altijt eñ was seere lijdtsaem So wert haer man van gode gecastijt/ wāt op een tijt als hi reet iaghen/ so viel hi vanden paerde seer gequest so dat hi bi na doot was/ mer hi ghenas. Eñ niet te min soe was hi sinte Pharelde sijnder huysurouwē moeyelic eñ wreet als te voren tot dat hē god vander werelt nam. Als hi gestoruen was so v̄blide haer sinte Pharelt seer datse god ōbeulect hadde bewaert/ eñ si keerde haer totten hemelschē brudegom Jesum xp̄m/ hem dienende nacht eñ dach in vastē/ abstinētien eñ deuote ghebeden Ende so behaechlic was gode haer leuē dat hijse verciert heeft met schone miraculen diemen van haer leest.

¶ Het gheuiel op een tijt dat een wijff quā tot eender harer gebuerinnē om te ontleenen twee broden. Die welck antwoorde datse gheen en hadde/ eñ nemende sinte Pharelten te ghetuge so wildese dattet alle steenen werden mosten Eñ als si quam tot harer kistē so vantse al haer broot in steenen verwandelt/ diemen noch daghelicx siet in haer capelle niet verre vā Vilnoer den staēde Haer lichaē rust te Ghent

¶ Dat. vij. ca. Vanden heyligen ghesusteren sinte Aldegondis ende sinte Woutruydt.

Melberghe die suster vā sinte Pippijn van Landē eerste hertoge van Grabāt Hi hadde enē sone die heet Valbertus die welc dat eē graue was Dese hadt vā sijnre huysurouwē Gertilia gehetē twee heilige kinderē. als sinte Aldegonde ende sinte Woutruyt die hi op voede in duechdelikē leuē Sijn dochter woutruyt gaf hi te huwelic eenen eedelē machtigē man gehetē Maldegarius vincentius/ dats sinte Vincēt vā Henegouwe/ die aen sinte woutrudē wan sinte Landricus die namaels ghecorē was bisschop van Mets Eñ noch twee deuote heylighe maechdē gheheten Maderberta eñ Aldertrudis Eñ dese voorseyde graue Maldegarius anders gheheten Vincentius met sijnder huysurouwen woutruyt achter lieten naemaels die werelt eñ volchden xp̄m na. Sinte Vincent begaf hē in een clooster doende penitentie nacht eñ dach gode dienende met vasten/ biddē/ eñ in alrehande goede werckē hem seluen offerende Eñ sijn huysurouwe sinte woutruyt die ontfinck dat heylighe wijl eñ die gheestelike ordenen vanden heylighen man sinte Antbertus bisscop vā Camerijc Ende si begaf haer ooc in eē cloostere twelck si seluer ghesticht hadde eñ gefondeert eñ van haren eygen goedē rijckelic beghift hadde Eñ daer leyde si een goet heylich leuen so langhe als si hier opter aerdē leuende was.

¶ Die voorſ ouds vā sinte woutruyt wildē Aldegōde haer suster ooc te huwelic stellē met eenē eedelē man Mer vandē heiligē geest geleert sijnde ant

woorde si aldus Ic begeer enē brude-
gom wiēs erue dat hemel eñ eerde is
wiens rijcdom nemmermeer en min
dert mer altijt wast. Eñ onse here gaf
haer daer toe gracie. Want als sinte
woutrupt int cloester wilde also voor
seit is/ so screef si enē brief aē Gertilia
haer moeder biddende datse tot hair
seinde Aldegonde hair suster tot hair
der verlichtinge eñ si soude schier we
der om comen Mer sinte woutrupdē
meeninge was dat si haer suster daer
toe brengen soude datse theplich wijl
ontfinge eñ die sorge droege vanden
maechdē indē cloester wonende Dit
quā al na haer meninge/ wāt Aldegō
de haer suster quambi haer eñ wilde
daer blijuen ende so gafse haer dē last
vander hepliger vgaderinge. Twelc
sinte Aldegonde van datse in haer ou
ders huys woonde was eerbaer van
zeden/ suet van sprakē/ den armē goe
dertieren/ ootmoedich eñ deuoot

Op een tijt als beyde dese hepligbe
ghesusteren inder nacht tracteerden
die salichept vāden personē des cloo
sters/ so ghebuerdet dat een heerse al
daer staende neder viel eñ wt ghinck.
Ende sinte Aldegonde namse in hair
hant ende si wert van seluen claerlich
barnende.

Item eer sinte Aldegonde van eert
rijcke schier so wert dat veel menschē
vertoont ende ghecondicht want ter
middernacht sachmē een grote claer-
heit ouer dat huis daerse sieck lach eñ
corts daer na so verschier die hepligе
maget sinte Aldegondis met grooter
claerhept/ eñ alle thuys wert vermilt
met onsprekelicken soeten roke/ allen
roke deser werelt bouen gaende. Eñ
si wert begrauen in haer selfs erue ge
heten Cusurrpa. Maer namaels soe
wert si ghetranslereert te Mabugpē
int cloester vandē coninc Dpgibert,
coninc vā Brancrijcke/ twelck si selue
ghesticht eñ ghefondeert hadt/ daer
si nu glorioselicken rustet

Item sinte Woutrupdt haer suster
daer voor af ghesept is/ na veel duech
delike werchen ende hepliceden/ mi
raculē doende is ooc ten lesten salich-
lichen ghestoruen ende glorioselic ten
hemel ghecommen opten. x. dach vā
April/ ende wert ghecert te Gerghen
in Henegouwen van allen menschen
daer omtrent wonende.

Dat. viij. ca. Van die hepligbema-
get sinte Ermelyne/ nichte vanō hep
ligher maghet sinte Sheertrupdē eñ
van sinte Begghen.

An sinte Ermelinē is te
weten/ dat haer vader
heet Ermenolt eñ was
nichte van sinte Seer-
trupt eñ vā sint Begge
vā sinte Pippijns geslachte/ vā edelē
eñ rijchē ouders Eñ in haer iongheyt
so was si rijp van zedē/ voortgaēde in
allen duechdē/ geerne hair houdende
in eenicheden/ lesende eñ bedende eñ
altijt van haren bruydegom sprekende.
Als dese hepligе maghet aldus op
wies so wildense haer ouders tot hu-
weliken brengen/ maer gheenslins en
wilde sijt consenterē/ seggende dat si
gode haer repnicheit gheloofd hadde
eñ si nam een scare eñ af sneet haer ha
re dat ouer haren sweren hals hinck

vertijende eñ achterlatende die ydel-
heyt deser werelt eñ xp̄m harē brude
dom nauolghende. Eñ als haer ouds
met smeeken noch met dreygen haer
opset niet veranderē en conden so ga
uen si tot haren gebruycke die renten
van een dorpe geheten Odenke Mer
Ermelyne wilde haers vaders huys
eñ goet achter latē/eñ alleene sochtse
een heymelike plaetse om gode te die-
nē. Si quā ter plaetsen daer. ij. ionge
gebroeders heren waren. welck stede
Ermelij dat god haer toe gescict had
de/gaende ter kerchē/nacht eñ dach
gode dienende/twelc de duuel seer be
nijde. Wāt die iongelingen werdē op
haer ontsteken in quad minnen/deen
vandē anderen niet wetende/maer si
en conden haren onreynen wille niet
volbrengen sonder grote schande eñ
beroerte. Deen vā desen gebroeders
arbeyden seer door dē costere vander
kercken hē grote giften belouende cō
de hi Ermelynē brengen tot sinē con-
sente Twelc hi niet en conde volbren
gen/maer hi gaf den iongē man eenē
raet dat hyse bi nachte roeuen soude.
Mer god verhoedet/want ind nacht
als hise rouen wilde so hoorde Erme
lyne die stemme des enghels seggen-
de aldus Vliet van hier maget eñ be-
waert dijn maechdom onbeulect dye
du gode geheylicht hebste. Ter stont
is si van daer gegaen Eñ aldus gaen
de so quam gods enghel wed tot haer
seggende Te Meldert is v een plaet-
se van gode bereyt om v begheerte te
volbrengen Twelc niet verre vā Lo-
uen en is/daer si langhe tijt in groter
ynnicheit gode diēde/tot dat god sijn
bruyt vander werelt haelde om sijnd
te gebruykē inder ewicheyt die si mit
alder hertē begeerde Tot welcker wt
uaert songen die scharen der engelen
diese ooc begroeuen werdichlijkē als
een bruyt des coninck der enghelen.
Eñ haer lichaem bleef. xlviij. iaer on-
bekent vandē menschen. En daer na
wildese god ooc doen eerē ind aerden
Wāt op een tijt bi nachte als een goet
innich man quam tot Meldert totter
pleckē daer sinte Ermeline onbekent
begrauen lach so en conde hi niet vor
der gaen/eñ hi sach ter middernacht
dat graf der heyliger maget claerder
dan die sonne eñ hi hoorde der enge-
len sanck Ende dat selue wedercomē
de wert hem anderwerf vertoōt/des
hi gode loofde. Ende hi timmerde op
die seluer plecke een capelle ende daer
woōde hi tot sijnre doot toe heilichlic
leuende. Tvolck dit vernemende quā
daer eñ men opende der heyliger ma
gets graff met sanghe ende loue daer
men in vant haer heylich lichaem Eñ
schone miraculen gheschiedē dair vā
blinden die siende werden/croepelen
gaende/beseten metten viant verlost
ende van anderen sieckē die ghesont
werden. Eñ noch daghelicx so plagē
daer te gheschien schone miraculē/al
so dat te Louē eñ elders wel bekent is

¶ Dat. ix. ca. Vander heiliger maget
sinte Berlindis.

Indē tijden van Dago
bertus coninc vā Vrāc
rijcke so was een mach
tich man gehetē Ode-
lart here vā Meerbeke
bi Nyenouē eñ hi diēde
ond Wytgherus sinte Goedelen vad
daer voor af gheseyt is. Dese Odelar
dus hadde tot eenre huysurouwē die

suster vā sinte Amant eñ heet Nonnā
Eñ vā haer creech hi sinte Berlindis
die heylighe maget Die moeder sterf
na. xij. iaren eñ so bleef Odelaert mit
sijn dochter gode dienende mit aelmi
ssen ende goede werchē. Ende lange
daer na so wert Odelaert gheslagen
met lazarijen bi gods gheheng enisse
Eñ lange quelende so werdē sijn die-
nairs vādietich eñ lietē hē so dat hi op
een tijt met sijnre dochter alleen was
ende epschte van haer wat te drinchē
Eñ si stont op ende spuelde dē cop eñ
gaf haren vader te drincken/dien ge-
dronchen hebbende den nap haer we
der gaf So wert si ooc dorst hebbēde
maer die viant tempteerdese so dat si
na haren vader niet drincken en wil-
de mer storte den nap eñ spuelden we
der eñ soe dranch si daer wte Twelch
merckende haer vader soe sweech hy
eñ met gestoerdē moede bevalhi dat
men een waghen gherepde So voer
hi tot Apuele daer sinte Gheertrupt
ruste/eñ hi gaf hair daer ouer alle sijn
erue met eenen russche eñ rijse eñ een
messe hebbende eenē wittē hecht dye
hi mede bracht om haer te gheuen eñ
om sijn dochter also van haer vadēlijc
eñ moederlic erue te berouen Eñ doe
geschiede daer een wonderlijc teecken
tot gods geloue. Wāt doen Odelaert
quam voor tlichaem vā sinte Gheer-
trupt soe sepde hi dat hi haer sijn erue
nēmermeer geuē en soude/ ten waer
dat sise met haer epgē hant ontfinge.
Eñ riep tot haer vierwerf Heylighe
Geertrupt ontfaet dese gifte vā mijn
der hant/eñ en wilt mi arme sondaer
voor v wenende niet versmadē. Doe
ghinc die keretre oft casse open daer si
in ruste eñ daert al twolck sach so stack
sinte Gheertrupt haer hant wt ende
ontfinc daer in den voorsepdē russch
metten rijse eñ messe van Odelaerts
handē eñ doe ghinc de keretre toe als
vore

¶ Die maghet Berlindis dan siende
dese hairs goets berooft was so was
si dair in verduldich eñ met aire hertē
wert si versmadende alle wereltlicke
dingē/ wellustе vā spijsen eñ costelike
clederē/ eñ si droech eenen harē cleet
op haer lichaem Eñ met vasten/ghe-
beden eñ heylighe wakinge so creech
si die gracie des hemelschē brudegōs
Eñ int clooster van onser lieuer vrou
wen tot Moerssele werde si ghewijst
eñ leefde daer in groter heylichept.

¶ Op een tijt alsmen daer te mettens
luyde te middernacht so hoorde si die
stemme der engelen die hairs vaders
siele ten hemel vuerdē met sange. Eñ
so nam si oorlof vāder moedēs cloo-
sters om haren vader te begrauen eñ
ghinc tot Meerbeke/ ende si begroef
daer haren vader eerliken bi haerder
moeder in onser lieuer vrouwen kerc
ke die welck si selue daer ghetimmert
had. Ende want dat clooster voorseit
te Moerssele vanden Huynen vbrant
was ende al verdonuen/ende so arme
datter nauwe ses maechdē broots ge
noech en hadden So bleef si voort an
gode dienende te Meerbeke indē kerc
ken nacht ende dach Ende seer nerste
lick visiteerde si die siecken eñ versach
die arme gode altijt louende. Altijt so
droech si een haren cleet eñ een steene
hadde si onder haer hoofd als si ruste.
Gheen vleesch en adt si/broot eñ wa-
ter was alleen haer spijse wtgenomē
op grote hoochtiden Alsulckē gracie

gaf haer god dat si alrehande siecken ghenas met ghenaken haerder hant In deser stranghicheyt des leuens so bleef sinte Gerlindis .xv. iarē na hair vaders doot. Eñ eens optē heyligen paeschdach so wert voor haer op dye tafel geset een cleyn stuck visch/twelc bi gods wille verkeerde in vleesch eñ daer af nutte si een weynich/ eñ si leef de .xvij. iaren na haren vader.

¶ Als si dan bi godlicker opēbaringē verstont dat die doot haer was nakē-de so begeerde si haer heylich olye eñ si ontfinc dat heylich lichaem ons he ren ende gaf haren geest in gods han den opten derden dach vā Sporkille. Doen quamen haer vrienden eñ ma-gen eñ die meeste vanden lande eñ be groeuense seer weerdichlic.

¶ Die teekenen eñ miraculē die godt door haer dair gewracht heuet en sou de niemant connen wt spreken. Veel blinde sijn daer siende ghewordē/ve-le croepele/veel doue eñ stomme wer-den daer ooc ghenesen Eñ die besetē waren vandē vyant werden op haer graf verlost. Na .vij. iaren so dachten die goede lieden haer graf te v̄beterē. Ende als si die dootkiste die van hou-te eerst was waenden op te heffen soe vonden sise steenen bi godliker mira-culen/dies si hoochliken gode loefdē. Mer daer was een wijf die seyde dat ghelogen was Ende comende om te besien dat graf/so wert si becommert mettē bosen viant neder vallende ter aerden Ende vier dagen bleef si daer leggēde oft si doot hadde geweest tot dat sinte Gerlindis biden gebede des volcx a enroepende haermaecte ghe-sont Door welcken mirakel alle tlant beruert wert eñ tvolck quā daer met groter menichten eñ timmerden die kercke daer nv sinte Gerlindis rustet

¶ Daer na int .xxx. iaer haers v̄schey dens so wert alle tlant weder beruert om dese heylighe maget te verheffen So dat daer quamen twee bisscopen van Camerijck eñ van Doornijke die verhieuen die heylighe maghet ende leydē haer heylich lichaem in die fere tre daert nv in leyt tot Meerbeke Eñ haer nichten sinte Celsa eñ sinte Non na leggen daer bi haer Grote tekenē gheschieden daer/die welke hier ach-ter bliuen om der lancheyt wille

¶ O edel Brabant/met rechte moech di wel salich heten daer so veel duech-delicke plantē in ghegroyet sijn ende haer leuen so heylichliken hebbē ghe leyt.

¶ Dat .x. ca. Van de heylige maghet sinte Reynoffele van Yncourt.

Als die voors Dagobertus coñ. vā Vrancrike regneerde so leef de in Haspegouwe de edel maget xp̄i sinte Reynoffele die vandē eedelē ge-slachte van Vrācrijke af gedaelt was eñ vā kersteliken ouders Haer vader heet Ayus eñ haer moeder Aya ende haer oude vader was Olardus sinte Gerlinden vader alsmen vint bescre uen Eñ haer vader was heere tot yn court Sinte Geertruyt eñ sinte Beg ge waren hair nichten. Dese maghet Reinoffel wies op in duechdē/alle ert sche dingē cleyn achtende eñ dewige dingē begerende/ reyn vā herten eñ vā lichame/minlick ind̄ sprakē/lang-moedich/lijdsaem/goedertierē eñ ōt-

fermhertich Dair was een iongelinc
van groter afcoemste die hair begeer
de te huwelick te hebben/ daer toe dat
dye ouders van sinte Reynoffele wel
ghesint waren. Mer doe si begeerdē
haer dochters sinne daer op te weten
So antwoorde si vā binnen ontfunct
sijnde vande vuere des heiligē geests
eñ seyde Datse dē iongelinc noch ge-
nen anderen brudegom en begeerde
mer alleē beminde si Jesum Xp̄m der
maechden brudegom. Als haer ouds
dat sagen so deden si an haer dochter
grote neerstichept om haer te ondwi
sen datse den iongelinc trouwen sou-
de/ wāt thuwelic van gode is geordi-
neert. Maer als si daer na niet horen
en wilde als geuesticht sijnde in haer
opset van reynichedē so begonstē die
ouders haer te dreygen/ eñ altoos so
wasser onwillich toe. Si ordineerdē
nochtan de tijt wanneer men die bru-
locht houdē soude Doen was die ma-
get seer verslagen in haer seluen/ twi
felende oft beter waer haren ouders
gehoorsaem te sijn eñ thuwelic aen te
gaen oft haer opset van reynicheit te
volbrengeu So quam den tijt dat die
brulocht gehouden wert Mer als dē
auont nakēde was so wert sinte Rey
noffel bi ingeuen des heyligen geests
andersins beraden Ende die wile dat
hair ouders becōmert waren so nam
si met haer een dienstmaecht eñ ginc
haer bergen in een bossche daer bi ge
leghen/ daer si een wijle tijts leefde in
groter abstinentiē eñ ongemake des
lichaems/ een harē cleet dragende eñ
onsen lieuen here haren bruydegom
met ynnighe ghebeden ende suchten
biddende. Eñ die moeder Maria eñ
die engelen/ apostelen eñ alle heyligē
anriep si met groter sorchuoudicheit
dat god hair salich opsette volbrengē
wilde tot saligen eynde/ want si ont-
sach dat veruolch harer ouders ende
haers brudegoms diese sochten ende
niet vinden en consten/ dies begheer
de si wt deser werelt te scheyden ende
met xp̄o te sijn. Eñ onse here die (also
die propheet seyt) bi is al dē genen die
hē aenroepen inder waerheyt/ die he
uetse verhoort eñ van allen periculen
deser werlt verlost. Want die enghel
goods quā tot haer ter plecken voors
met groter claerheyt haer bootscapē
de datse corts verscheydē soude eñ co
men ter slaepcameren haers hemel-
schē brudegoms dien si haer trouwe
bewaert hadde Aldus was sinte Rey
noffel weerdich des enghels sprake te
horē eñ hem te sien die inder aerdē zij
de dat leuen der enghelen nauolgen-
de. Daer na soe verschietse van deser
werelt eñ haer siel wert van den enge
len gods verheuen totten hemelschē
paradijse dair si inder maechdē chore
ghebruyct die eewige vruechde.

¶ Als haer ouders dit vernomē had-
den bidē bewijse vā sinte Reynoffels
dienstmaget/ so warē si seer verslagē
eñ deden penitentie vander misdaet
diese tegē haer dochter misdaen had-
den Eñ deuotelic ghingē si ter pleckē
daer sy haer doode lichaem vonden/
twelc si werdichlick begroeuē Eñ na-
maels deden si een kercke ouer haer
graf op haren cost maken Daer ouer
mits die verdientē deser heyliger ma
ghet veel grote teekenē eñ miraculen
gheschieden bider godlicker gracien

¶ Dat. xi. ca. vā sinte Oede weduwe

Sinte Oede was gheboren vandē geslachte der mogē der coningē vā Vrācrijcke ende hadde te manne eenē prince gehetē Arnout/dair moeder af was sinte Gliteldis sustere van Dagobertus coninc vā Vrācrijcke Dese vrou had een machtigen prince te manne geheten Anselbert⁹ seer heylich eñ deuoot vā leuen so dat hi v̄ heuen is/hi was marcgraue des heylich rijcx Dese voorſ Arnout die was ooc marcgraue des heilich rijcx twelc men heet tlant van Rijen. Hi hadt vā sinte Oede eenen sone sinte Arnout. Als sinte Oeden man salichlic gestoruen was so bleef si weduwe gode dienende Eñ na dat exempel vandē heylighen ouders onser lieuer vrouwen Joachim eñ Anna so deylde si al haer tijtlic goet in drie deelen Dat een deel gaf si den kercken eñ religiosen Dan der deel gaf si dē siecken eñ den armē menschen Eñ dat derden deel behielt si tot haren ghebruyckē Eñ haer lant regeerde si nochtan wijslick door ghetrouwe mannē. Seer ootmoedich eñ ontfermhertich was si wāt den armē naeyde si selue haer clederen eñ si hief selue der armer kinder wter vonten. Eñ totter armer huysen ghinc si om die te troosten al woonde si ooc verre eñ al was de wech slijckachtich Bi dese eñ dier ghelijckē wercken was si gemint van haren huysghesinne eñ vā allen menschen.

¶ Sinte Oede dede ooc makē een hospitael bi haren huyse daerse die arme en siecke met groter liefden tracteerde eñ visiteerde tweewerf des dages eñ met alder ootmoedicheyt gafse hē blideliken haer noottruft

Eñ als Arnulph⁹ hair sone (dats sinte Arnout) tot manliker ouderē gecomen was so gaf hē sijn moed sinte Oede tlant ouer bi rade vanden eedelen. Dese sinte Arnout had een soone die Angijs heet die troude sinte Beggen sinte Geertruyden suster Ende sinte Arnout wert bisscop van Mets. welke materie hier nae int tweede boeck langer bescreuen wert.

¶ Itē sinte Oede was ooc moeye vā sinte Hubrecht bisscop van Ludic Eñ als si op een tijt alle haer spijse den armen gegeuen hadde so quam onse here Jhūs tot haer in gedaente vā eenē armen iongheling biddende om herberge om den name xp̄i Eñ als si den sueten name xp̄i hoorde soe ontfinc si hem blidelic Die iongelinc sadt bi eñ badt haer datse opstōde eñ haelde hē wat te eetē Sinte Oede stont op ende

ginc tottē korue die si verstaen hadde dat seydel was eñ si vantteñ vol brooden eñ ander nootruftē. Die iōgelinc ontfinc die spijse wt haer hant eñ met soetē woordē sprac hi haer aldus toe. Op ander tijden hebdi my ghewone geweest mi te ontfangen in minen leden mer huden hebdi mi ontfanghen in my seluē Weet dat v veel vruechdē bereyt werden/eñ die v bidden sullē hulpe dees teghenwoordigen leuens bider gracien dijns v̄lossers ontfangen/eñ also verschiet hi.

¶ Daer na wert sinte Oede sieck eñ si bekende den dach haers v̄scheydens te nakene Eñ alle aertsche sorghe stelde si wt harer herten om vrylic te mogen haren scepper aenroepen Vrolic was si in haer crancheyt eñ verbeide den dach hairs v̄scheydens om te comen vā droefhedē tot blijtscapen/ vā duysterhedē totten lichte ende vand̄ doot totten leuē. Eñ ghebiecht sijnde ontfinc si dat lichaem ons heerē ende haer heylich olysel biddēde om hulpe vander menschē ghebede. Eñ doe begeerde si alle haer haue om gode ghegeuen te werden den armē/ wtghenomen een rocxken dairse in begheerde begrauen te werden Eñ haer ghebet gedaen hebbēde so lach si blidelic hare oogen ten hemele stierende eñ sach onsen here Jhesum cristū int midden der engelē hair soetelic roepende totter eewiger rustē. Doe beualse die ontrent haer stonden te gode ende si verschiet optē .xxiij. dach vander maent October. Hair dode lichaē roeck doe als balsem. Eñ die priesters droegent tot sinte Joris kercke diese seluer ghemaect hadde van haren goede.

¶ Daer na glorificeerde god sijn ghetrouwe dienaerssen oock inder aerdē tot sijnre eeren. Want die siecke werden gesont op hair graf/so dat die eerweerdige Floribertus bisscop vā Ludick daer quā met groter scharen vā geestelike eñ weerliken volcke openē de haer graf Daer vantmē haer heylich lichaem wtgheuende soetē roke/ eñ haer reliquyen werden verheuen ende sijn gheeert in veel plaetsen Die welcke translatie geschiede optē .xiij. dach der maent Julij ter eerē ons heren Jhesu Christi.

¶ Dat .xij. ca. Vā sinte Arnout marcgraue des heilich rijcx eñ namaels bisschop van Mets Eñ van sinte Wandregisilius sinen neue.

Sinte Arnout is ghedaelt vandē geslachte vā coninc Clodoueus

vā vrancrijcke Wāt Gliteldis coninc Dagobert⁹ suster was sint Arnouts oudemoed. eñ sijn vader heet ooc Arnout ende sijn moeder sinte Oede als corts hier voor geseit is Sint Arnout troude sinte Doda/ eñ van haer hadt hi drie kinderē Te weten Clodulph⁹ die sinen vad in heylicheden na volchde eñ wert na hem bisscop van Mets Eñ sinte Doda de moeder begaf hair te Trier in een beslote stede gode dienende

¶ Die tweede sone Walciscus vader van sinte Wandregisilius/die welcke wandregisilius eerst coñ Dagobert⁹ vā vrancrike diende dien seer verhief Eñ bi sijnre ouders rade troude hi eē eedel maget/mer hi onderweesse also datse beide reyn bleuen bi gemeenen consente Eñ sinte wandregisilius die ghinc in eē clooster dat hi selue stichte dair hi in alte grote heilicheit eñ abstinentien leefde. Hi en adt in lange tijt niet dan tweewerf ter wekē/des sondachs eñ des dōredachs. Daer na wt groter deuociē gaf hi hē tot heremitē leuen te Sontenelle daer hi een clooster stichte/dair hi tot.xc.iarē out sijnde die iongers in arbeyde ginck te bouen. Daer nae wert hi sieck eñ.iij.dagen eñ drie nachtē lach hi tot gode opgetogē eñ thoonde die dore der hemelen hē gheopent Doe vschiet hi hē tekenende metten teeken des cruyces. Eñ doe hoorde eē sijn discipel alte sueten hemelschē sanck Sy heilich lichame rust te Ghendt

¶ Die derde sone vā sinte Arnout hete Angisus oft Angijs diē sijn vader gebenedide eñ zij geslachte prophete rende datse soudē werdē erfconingē vā vrācrike eñ ooc roomsche keyserē alst nae bleeck. Dese Anghijs troude sinte Geggen hertoghe Pippijns vā Landē dochter/also dat in tweeste dele deser cronikē veruolcht sal werden

¶ Ic keer wed op sint Arnout die achter liet al die eere der werelt eñ ghinc ter woestinen om heremijt te werden So gebuerdet dat hi comende op der bruggen vander Moeselen daer dat water seer diep was/so nam hi sijnen rinck eñ werpen int water seggende Als ick desen rinck weder crige so sal ic sonder twifel betrouwen dat ic vry van sonden ben Doe ginc hi ind woestijnen daer hi langhe tijt der werelt steruende gode leefde.

¶ Daer nae als die bisscop van Mets ghestoruen was so wert sinte Arnout daer bisscop ghecorē Eñ daer bisscop sijnde eñ vleesch deruende so wert hē een visch gebracht die sijn cock op doēde eenen rinck daer in vant/ dien hi sinen here blidelic gaf Eñ sinte Arnout kenden ter stont/eñ het is.ij.dach reysen van daer totter bruggen daer dē rinck eerst geworpen was/ ende hier af dancte sinte Arnout onsen here gode almachtich Ende vā dier tijt voort soe en was hi niet slapper in sijn leuē mer noch veel neerstiger dan hi was te voren in vasten/waken eñ bidden.

¶ Eñ so milde vā aelmissen was hi te geuē so dat grote scaren vā armē volke wt vreemde landen tot hē quamen om aelmissen te ontfangē. Altoos so was hi sorchfuldich in goedē werckē Eñ sondlinge om religiose personen eñ pelgrims te herbergē/ die hi selue

haer voeten wiesch eñ reinichdemet
sinen handē/die hi oot spijsde eñ clee-
de. Ende dicwil als hi drie daghen eñ
oot sommilen meer ghevast hadde so
leefde hi sommijlē met gersten brode
ende water/eñ een haren cleet droech
hi op sijn naecte lijf.

¶ Noch een mirakel vā sinte Arnout
dat hi dede in sijn leuen.

Als die coninc Dagobertus reg
neerde eñ in sijn pallays sijnde
met sinte Arnout sprekende/so quam
daer een malaetsch man roepende eñ
biddende aelmisse van sinte Arnout.
Doe beual hy datmē den armen man
in huys leiden soude Eñ doe ghinc hi
tot hē onderstekende of hi ghedoopt
waer Doe antwoorde die arme lazer-
sche man dat hi niet gedoopt en was
want om sijnder groter zeericheit eñ
verworpenheit wille en meēde hi niet
dat hem pemant daer toe veroetmoe
digen eñ dpe gracie doen soude. Doe
doopten goedertierlijken die heylige
man sinte Arnout/ende ter stont was
hi ghenesen vā alder lazarien der sie-
len ende des lichaems. Van welcker
miraculē wille die coninc ende al dat
volck hem seer verwonderden/ gode
daer af louende eñ danckende

¶ Na veele teckenen ende miraculen
die bi sinte Arnout gheschieden in dē
volcke al om daer ontrent geseten/so
dachte hi weder te keeren totter woe-
stinen ¶ Maer want hi sijn schaepkens
niet en dorste latē onbesorcht/so wert
bi cōsente des conincx Lotharis de der
de in sijn stede bisscop ghemaect sinte
Goricus Eñ so achterliet weder sin-
te Arnout alle wereltlike dingē/ende
ghinc anderwerf ter woestinē waert
eñ timmerde daer cleen cellekēs daer
hi gode loofde gestadelijc nacht ende
dach Eñ lazersche eñ ander arme ont
finc hi daer eñ diende hē met sijnē hā-
den/haer schoenē wt doende ende va
ghende/ haer voeten eñ hoofden wal
schende eñ haer bedden makende/eñ
hair noottrufte gaf hi hē Eñ in desen
eñ anderen heylige wercken volher-
dende so sterf sinte Arnout salichlikē
in onsen here Eñ steruende badt hi dē
genen die voor hē waren dat se baden
voor hē den here die hē ordelen soude
wāt hi belijde dat hi geen goet gedaē
en had/maer dat hi vol sonden was.

¶ Eñ nae dat hi acht iaren onerleden
was so dachte sinte Goricus die biss-
cop sinte Arnouts lichaem te vhefken
Eñ met twe ander bisscopen/te wetē
vā Toul eñ van Verduyn eñ met gro
te scharen vā clercke eñ van volche so
gingen si ter woestinē daer si sint Ar-
nouts lichaem met groter reuerētien
eñ deuocien vonden eñ nament weer
dichliken eñ brachtent inder stadt vā
Mets. Eñ onder wegē sijnde eñ ghe-
breck vā dranche lijdende bi auont/so
wasser een man dpe hadt luttel biers
in een clein vaetken eñ seggende met
goeden betrouwen. Sv wil ons sinte
Arnout voeden desen nacht Wāt tge
ne dat ons ghebreect dat moghen wi
mits sijnre hulpen vā gode vercrigē.
Eñ ter stont so vmenichfuldichde dat
bier also dat se alle ghenoech hadden
eñ des morgens ghenoech ouer bleef
Daer na quamē si met groter blijsca-
pen in de stadt. Eñ ter stont quam alle

die stat met crucē eñ vanen in schoon re processien hem te ghemoete Eñ haren herder dien si verlorē hadden ontfingen si doe regnerende indē hemel/ eñ sijn heylich lichaem droeghen si in dye kercke vanden apostolē. Eñ daer na so dede sinte Arnout grote wōderlike teekenen vā blinden/ vā croepelē eñ andē crancke die gesont werdē. etc̄. Ende sinte Arnouts dach comt optē xvi. dach van Oogst

¶ Dat. xiij. ca. Van sinte Landraden abdisse

Achteruolgende ōse materie so werdt hier verclaert die historie vandē heyliger abdissen sinte Landraden/ die welck eenen heilighen broedē hadde/ te weten sinte Remigius eertsbisschop van Ruwaen/ ende waren beyde kinder vā hertoge Karel marteel. Vā haer leestmen datse een beelde der duechden was ende dat si was gebenedijt in haer moeders lichaem/ eer si gheboren was. Ende van ioncx op so begeerde si gode almachtich in reynicheden te dienē. Ende tot huwe liken state vermaent sijnde so en wilde si dat gheensins consenteren

¶ Daer na alle aertsche dinghen versmadende vercoos si in eē cleen plaetse gode te dienen bi water eñ broot leuende eñ een haren cleet droech si aen hair lichaem. Grote goedertierēheit eñ ontfermhertichcit bewees si dē armen hem te eetē gheuende ende haer voetē wasschende Eñ seer ootmoedelic was si ghecleet als de alder minste van haren dienstmaechden Veele arbeyde si om ledicheyt te scuwē eñ wakede lange in haren ghebeden eñ contemplatien. Maer want dese heylige maget bouen al begheerde na te volghen die heylige heremiten eñ in een uoudicheden gode te dienē/ so rekende si al cleyn datse dede/ begerēde hare seluen eñ alle die werelt te verlochenen eñ te laten. Eñ soe ghinc si tegen den wille vā harer familien tot eenre wilder contreyen gheheten Geluwe daer wilde dieren woonden eñ maecte daer een cleyn cluysken daer sy in woonde. Op eē tijt gebuerdet dat een herder die beesten daer omtrent hoede/ die opten auont verdoolde bi den wille gods/ so dat hi des nachts daer bliuende eñ wakende vanden hemelschen lichte verlicht wert. Eñ hi sach daer ouer een plecke die al vol bremē eñ doornē was/ een hemelsche lichte claerlick schinende eñ daer na hoorde

hi der engelen sanck seer soetelic ludē
de/alle eertsche melodyen bouē gaen
de. Daer na alst dach was so ghinc hi
tot sinte Landradē eñ gaf haer te ken-
nen dit voorſ mirakel. Doen ghinc si
haer bereyden met vasten eñ gebedē
teghen den aenstaenden nacht Ende
met eenen deuoten priester gheheten
Sigemarius haer beradende so ginc
se met hem eñ metten seluen hardere
ter voorseyder pleckē/ eñ al wast win
ter nochtans so ghincse baruoets
Daer comende viel si neder in hair de
uocie eñ stortede seer veel tranē. Doe
scheē daer tlicht des hemels seer clair
lic/ eñ d̄ enghelen melodye wert daer
ghehoort. Ende daer na so visiteerde
si altijt dye selue plaetse doende haer
ghebet met deuocien

¶ Dus staēde daer totter midd̄nacht
in hoger contemplacien soe werdt dē
hemel gheopent eñ daer quā ned̄ ghe
daelt eē wonderlic schoon cruce vallē
de op eē steen die daer lach Eñ als dat
morwe wasse dē zegel outfangēde is
so verthoont noch den herdē steen de
inprintinge des selfs cruces Eñ doen
sprac die engel gods tot haer. Neemt
o Landrada vā uwē onsterflikē brude
degom dit teeken der liefden twelc hi
di bi mi seyndet wtē hemele die daer
inden cruce bitterlic steruēde alle din
gen hermaect heeft Bi deser bescher-
menissen so en sullē in deser plaetsen
niet hinderen die bose geeste honger
sterfte oft tempeesten. Soe wert sinte
Landrada des seer verblijt ende selue
so began si die plecke te bereyden/ die
dornen eñ bremen wt te trecken ende
daer een kercke te stichten ter eeren
vāder glorioser moeder gods Maria
daer si seluer dat fondament leyde eñ
ooc den outaer die noch duert Eñ als
die kercke volbracht was so dede syse
consacrerē eñ werdt een heylich cloo
ster. So quamen daer veele deuoote
maechdē eñ weduwen hair begeuen-
de om gode te dienē in heylicheyt des
leuens Eñ dese plaetse heet voort aen
Besilia/dat is Belzē eñ heet noch mō
ster belze So wert dese heylige plaet-
se gheuisiteert eñ ooc van grote eede-
len personen.

¶ Op een tijt quam daer om sijn ghe-
bet te spreken die grote coninc Karel
comende vander iacht eñ besocht sijn
moeye sinte Landrada. Eñ als hi sijn
auontmael doen soude so wert hē ge-
seit datter eē wilde berinne die iongē
had ind̄ porten comen was ō yemant
te verslinden so dat die ionffrouwē v̄-
uaert sijnde tot haren cellen vloeden.
Sinte Lādrada onueruaert sijnde nā
een groot hout in haer hant eñ gaf dz
dē coninc Die welck ghezegent mettē
teeken des heyligē cruces sijnde niet
en vloot vander felre beesten tot hem
waert comēde/ mer hi ginc tegē haer
eñ versloechse met eenen slaghe Doe
heet hem sinte Landrada grote Kaer
le eñ sijn ridders des ghelijcx

¶ Eñ also daer bi sinte Landradē ooc
woēde de schone eñ eedel maget sinte
Amelberge soe behaechde si den coñ.
alsoe dat hi op haer verliefde als hijse
sach. Vā welcker materien int naeste
capittel ghesept sal worden.

¶ Ic come weder tot sinte Landradē
die naemaels in groter siectē viel Eñ
als die heylige maechdē stonden om
trent haer so voorseyde se hem die vre
hairs doots/twelck also geuiel/te we

ten opten sesten dach vā Julio Eñ tot
gode gereyst sijnde so vtoondese hair
den heiligē bisscop van Ludick seggē
de datse wilde begrauē zij na tbewijs
eens cruces twelc si hē thoonde indē
hemel Hi aenmercte dat seer neerste-
lic eñ doe ghinc hi te Belzen. Eñ daer
comēde vant hi tvolc becommert om
sinte landradē te begrauē ind kerchē.
Sijn gebet gedaen sijnde sprac hi tot
ten volcke eñ gaf hē te kennen die opē
baringe die hē gedaen was. Dit horē
de werdē si murmurerende op den bi
sscop/ want sinte Landrada de kercke
ghesticht hadde eñ die heylige verga
deringe gemaect hadde eñ veele scho
ne teekenen daer ghedaen hadt/ende
dat geen gelooflic visioen en was/ dz
sise verliesen souden doot sijnde die si
in haer leuen ghehouden hadden

¶ Op dese eñ veel ander woorden so
antwoorde die bisscop/datmen gode
meer moet ghehoorsaem sijn dan dē
menschē Want seyde hi/ick ben seker
dat niet verandert en sal werden dat
god gheordineert heeft also gheef ick
mi tot uwen wille. Also wert dan die
heylige maget begrauen na den wil-
le des volcx. Ende die bisscop vastede
eñ dede sijn gebet tot gode. Na dē der
dē dach seyde hi weder tottē volc/dat
tet tijt was te besuecken de bedudenis
se sijns voorseyden visioens Ende hi
seyde datse haren oogen ghelouē sou
den eñ dat graf op deden om alle twi-
fel neder te legghen Doe ghinghen si
alle ten graue eñ dedē dat open/ende
si en vonden daer noch lichaem noch
kiste/waer af si seer verwondert ende
bescaemt warē. Die heylige bisschop
troostese als sijn kinderē eñ vermaē-
dese met hem te gaen om̄ te besoeken
gods werck. Soe volchden si hem na
ende quamen ter plecken daer sinte
Lambrecht biden heyligen Landoal-
dus eertspriester op ghehouden ende
gheleert was Daer wert ghesien dat
teeken des cruces. Ende alsmen deer
de op groef so vantmen sinte Landra-
den lichaem daer bequamelic leggen
de/also dat gheen twijfele is ten was
vanden engel gods al daer gebracht.
Dies si gode loofden eerende die hey
lighe maghet.

¶ Daer nae bestorte god almachtich
die plaetse metten gauen sijnder goe-
dertierenheyt/want veel wōderliker
tekenen gheschieden dair van blindē
die siende werden. Sonderlinghe so
was daer een man die langhe tijt sijn
ghesichte verlorē hadde/horende vā-
den volcke die grote wonderlicke mi-
raculen die god doende was door sijn
heylige vriendinne sinte Landraden.
So dachte hi ooc haer graf te versoe-
ken met groter deuocien. Als hi daer
gheleit was ende sijn gebet ghedaen
hadde/so wert hi ter stont siende veel
claerliker dan hi te voren oyt gedaen
hadde/waer af hi gode ende der heyli
ger Landraden seer dancte eñ loofde
Desghelijcx die watersuchtige ende
iychtige menschen/ croepele ende al-
derhande siecke menschē vā wat siec-
ten of hoe danich datse waren vercre
gen ghesontheyt. Veel waer daer aff
te scriuen/mer om dat hier te lanc sou
de sijn te vertellen alle dye miraculen
soe wert van mi hier achter ghelaten
want het verdrietlic is den menschen
langhe op een materie te bliuene hoe
goet datse ooc is Want men gemeen-

liken seyt Coeuer maect verledinghe
Hier om so wil ick nu swigen vander
heyliger abdissen sinte Landrada

¶ Dat. xiiij. ca. Van die heylighe ma
ghet sinte Amelberge/ die welck Ka-
rel die grote gheerne tot eenen wijue
ghehadt hadde.

In dē tidē vanden mogendē coñ.
I Pippijn so leefde die heylige ma
ghet sinte Amelberge die van co
ninclijckē geslachte was eñ si bestont
ooc sinte Gheertruyt in maechscapē
eñ sinte Aldegondē eñ sinte Voutru-
den. Van ioncx op so began die heyli
ghe maghet sinte Amelberghe gode
te dienen als gods bruyt wtuercoren
Ende alsoe aen haer ouders huys soe
stont enē schonen genuechlikē boom
gaert daer fonteynē/ bomē groeyen
rosen ende lelien in stondē. So plach
Amelberghe met ionge maechdekēs
haers ghelike daer in spacerē te gaen
eñ gode te louen Ende een bede huse-
ken hadde si daer in ghemaect met eē
outaer daer si gode op offerde alrehā-
de vruchten. Soe quam die heylighe
bisschop sinte Villebert op een tijt tot
haer ouders huys/ eñ bi rade vā hem
so wert Amelberge gheschict te woo
nen bi sinte Landrada des voorscreuē
Pippijns sustere/ die (also voorseyt is
in haer legende) te Gelsen eē clooster
ghesticht hadde Als Amelberge dair
quam soe wertse minlijc ontfanghen
bi dander maechden/ ende buten ghe
cleet synde met siden clederen soe had
se op haer teder lichaem eē harē cleet
daerse hem al af verwonderdē. Mer
het is een ghemeen seggen van oude
tide/ dattet gheerne vroech crommet
int wassen dat een goet haeck werdē
sal So geuielt met dit heylich maech
dekijn sinte Amelberge. wāt in haer
der ioncheyt steldese hair tot penitēci
en eñ castijnghe des lichaems/ op dat
si in harer outheyt daer in te volstādi
gher ende bat daer in blijuen soude
Seer vierich was si in harē gebeden
eñ contemplatien/ alle ydelheit deser
werelt schuwende.

¶ Daer na gebuerde dat coñ. Pippijn
als hi iaghede op een tijt quā tot sijnd
suster sinte Landraden. Eñ so wert hi
aensiende die schoone maghet Amel-
berge/ eñ ouer maeltijt sijnde vraech-
de hi/ wiens dochter si was Ende als
hi hoorde vā wat geslachte si was/ so
woude hise Kaerlen sinen sone te hu-
welic voeghen. Mer als Amelberge
dat verstont so sprack si totten coninc
aldus. Ick beminne Christū daer ick
mede v̄bonden ben/ hoe sal ic dan mit
uwen sone brulocht aen gaen daer ic
des hemelschen conincx sone aen hā-
ge/ dien ick mijn maechdelike reynic-
heyt ghelooft hebbe Doe die coninck
dat hoorde so seide hi O salige maget
wt wiens borst so luyden die woordē
des heilichs geests So loofde daer af
die coninc gode/ eñ zijre suster Lādra-
den beual hi gods bruyt Amelberge.
Als de coñ. in sijn pallays quā so v̄tel-
de hi sijnd coninginnen Gertrada vā
Amelbergē duecht. Doe seyde die co-
ningīne dat die Ridd Rodinus Amel-
bergē broeder ooc vā sijnre ioncheyt
in duechdē op gewassen was/ wāt al
had hi in des conīcx hof groot bewīc
nochtans diende hi gode deuotelic

Daer na versocht eñ badt de grote Karel sinen vaō coñ. Pippijn ō amelberge n te hebben teenen wijue/ want si hē bouē alle ander behaechde Mer al sepde hē sijn vader dat hi die maget daer mede nz en quelde oft en bedroefde/ nochtans en conste hy sijn herte daer af niet keeren Eñ wāt onse here sijn bruyt bewarē wilde/ so openbaerde sinte Gheertruyt inden slape Rodinus sinte Amelbergē broedē hē vermanende aldus. Stant op eñ neemt v suster eñ vliet met hair wāt die coñ. heeft boden wt ghesondē om haer te crijgen op dat hise te wijf troude. Rodinus ontspranck eñ hi haeldese ende brachtse te Vplmorden heymelijcken daer die heylige maghet in vasten/ in waken eñ in gebeden godeynnichlicdiēde Haer spise was broot met groenen cruyde

Op een tijt seide sinte Amelberghe tot harer dienstmaget datse een weynich herssen haelde opten cant vander zennē. Eñ als sijt haer pijnde te doen eñ nepchde opten cant vandē watere so quam daer eenē groten visschen na haer gesprongen so datse seer vnaert was eñ riep om hulp Mer die heilige maget bekēde die gaue gods eñ seide tot haer diēstmaget Gaet weō tot dē visschen eñ aenueert hem met der cakē eñ trecten opt droghe/ twelck si dede. Doen dancte sinte Amelberge gode/ ende si spijsde daer af die armen eñ ooc haer familie

Daer na vtrack sinte Amelberghe op een andē plecke in Brabant die hair toe behoorde eñ stichte daer een kerck om die eere van sinte Martijn. Ende noch op een andē plecke haer toe behorende op die Zelde gelegen geheten Temsich so timmerde si een kerck ter eeren van onser lieuer vrouwen Maria/ daer si voort bleef wonende eñ eē heylich leuen lepdende tot dat si wert aldinch/ in vasten en/ abstinencien/ in gebeden/ eñ in miltheden totē armē eñ in allē duechdē volherdende meer dan men soude connen wtspreken

Bekennende daer nae sinte Amelberge dat haer sterf dach was naiende So had si altijt haer oogen eñ handen ten hemel waert/ gode aenroepēde/ eñ met groter begeerte begeerde si tot haren bruydegom te repsen Eñ na dat si haer sacramenten ontfangē hadde so verschietse vander werlt eñ die enghelen ontfingen hair siele Int iaer ons heren. vij. C. eñ. lxij. optē. x. dach van Julio/ eñ si wert tot Temsic begrauen in onser vrouwē kerck/ die si ghesticht hadde. Mer daer na geschiede haer translatie eñ wert vōdragen totter abdpen van sinte Peeters te Ghendt der ordenen van sinte Benedictus.

Dat. xv. capi. Van sinte Alaert abt ende confessoor.

Sinte Alaert was des grotē coñ. Karels broeders sone wāt coninc Pippijn sijn vader had eē sone de hete Bernaert sint Alaerts vaē/ die welck sinte Alaert in sijn iuecht sijnde so conuerseerde hi int pallays vā coñ Kaerle onder de meeste/ nochtans so vreesde hi gode eñ bewaerde sijn herte rep n sonē hē te laten vlepden ouermits vrese oft minne vā yemande

Als hi. xx. iaer out was so begaf hy hē in die abdye vā Corbie in vrancrijke der ordenen vā sinte Sñdict? daer hi die andere in ootmoedichedē ende werchē der goedertierenheit te bouē ghinc. Eñ also leefde hi dat hi metter herten meer scheen te sijn indē hemel dan inder eerdē bi rade vā eenige die sijn wedcoemste totter werlt begeerden. So wert hem den last ghegeuen den hof te oeffenen eñ te bewaren/ op dat hi by verdriet des arbepts weder keerde tot des coninc pallayse/ mer ghehoorsaemlijc ende ongeuepsdelic nam hi den last des hoofs/ diē hi neerstelic oefende eñ met Maria magdale na socht te hi daer in Jesum Epm.

Daer nae want sijn vrienden ende magen hē te dicwils visiteerdē/ twelc hē vernoepde als een letsel sijnre salicheyt so ghinc hi wonen bouen Rome te monte alsijn Mer een clepne tijt so bleef hi dair wonende/ wāt coninc Karel sandt bodē om hē/ dien weē brachten tot Corbye tegen sijnen wille Als hi daer wedcomen was so gheuoelde die abt dat hi cortelic sterue sonde Eñ bi gemeynen consente der broederen maecte hi Alaerde abt eñ die coñ. stelden in possessiē Eñ vā doe voort aē so vaste eñ bede hi meer dan te voren eñ seer ōtfermhertich was hi den armē.

Op eē tijt als sinte Alaert dē armē alle die spise had gegeuen so verweert hē dat de kelder waerder/ mer Alaert ātwoorde hē met sachtmoediger herten seggende En weest niet verstoort wāt die here sal ons ouerulo edelic geuen. Doe sachmen voor die porte twe wagenen staen geladen/ deen was geladē met calse/ dander met visschye Eñ so bekende die kelderweerder zij schulde eñ badt sijnen abt ootmoedelic dat hi gaue al dat hi wilde.

Item soe vol godlicker minnē was hi dat hi bi na altijt weende/ smeltēde in tranen. Eñ hi was een kint des vreden/ wāt tusschē dye van Beneuentē in Italien ende die vā Spoleten was grote oorloge/ eñ sinte Alaert repsdt daer eñ arbeyde so lange om dē payse te maken/ niet af latende tot dat hijse met payse vereenichde.

Daer nae keerde hi weē tot Corbie

eñ coñ. Karel sterf tot Aken achterla-
tende Lodewijc den goedtierē sinē so-
ne die na hē keysser eñ coñ. wert. Die
welcke Lodewijc al was hi goet noch
tans bi quaden rade van enigen sinē
dienaers die sinte Alaerts werchē be-
nyden eñ int quaetste trochē/ so wert
sinte Alaert met sinen medebroederē
wten lande ghebannē/ dair in hi seer
vōuldich was gode danckende dat hi
om der duecht wille lijdē mocht eñ hi
trooste sijn broeders Do wert die hey
lige man gestelt in een eylant in Aqui
tanien/ dats in Galcoingien/ daer hi
vij. iarē in een cloester woonde/ meer
leuende een engels leuen dan een mē-
schelyc leuen/ eñ was een spieghel al-
re duechdē. Die abt des cloosters eer
de hē als sinē vadere eñ en wilde sonō
Alaerts raet niet ghedaen hebben

¶ Na die. vij. iaren bider godlicker in
spiratiē wert die keysser eñ coninc lo-
dewijc ghesint den heyligē man weō
teroepen. Daer alle tlant groote blijt
scap akmaecte/ clercken monicken eñ
tgemeyn volck. Als hi dan tot des co
nincx pallays quā so ōtsinc hē de coñ.
eerlic eñ badt hē ootmoedelic genade
eñ sinte Alaert vergaft hē. Eñ so keer
de hi met eeren na Corbie eñ wert vā
sijnen broederē deuotelic ontfangen.
¶ Dair na wert hi weder tot des coñ.
palayse geroepen/ die openbaer peni
tentie dede van dat hi in sinte Alaerdt
gesondicht hadde/ ende hi bewal sinte
Alaerde tghemeyn goet eñ regiment
te reformeren. Andere menschē crac-
teerde hi suetelic/ mer hem selue castī
de hi seer scarpelick
¶ Daer nae fondeerde hi een cloester
in Dallen vā sinte Benedictus orden

Eñ op een tijt als hy wt sassen weder
quā so wert hi den cortse crigēde seer
hertelic nochtans bleef hi ghestadich
in sijnē ghebede. Ende vandē bisscop
vā Beauays die sijn monic ghewerst
hadde ontfinck hi dat heylich olysel.
Eñ ligghende in groter cranchept so
openbaerde hem onse here Jesus Eñ
op den dach ō beluidenissen ōs heren
riep hi sijn broederen tot hē voorseg-
gende dat hi sterue soude op den sel-
uen dach Ende so ontfinc hi theylich
sacrament eñ hi verschiet inden here
die gebenedijt is inder eewicheit. So
werdt sinte Alaerts dach ghehouden
des anderen dages na Jaers dach.

¶ Dat. xvi. ca. Van sinte Trupt prie-
ster ende confessoor.

De heylige priester sinte
Trupt was van edelē
geslachte/ wāt sijn va-
der was ghenaēt Wilt
boldus vandē hogē ge
slachte van mārijcke
ende hi was graue van Halspegouwe
eens deels eñ van Kempelandt Sijn
moeder heete Adele nichte van Pippi
ne den eerstē hertoge vā brabant. De
se Trudo was schoon vā lichame eñ
repn vā hertē/ eē bequame woninge
des heyligē geests Als hi. vij. iair out
was op een tijt gaende wandelen op
sijn vaōs acker so sach hi daer leggen
eenē hoop steenen die ūgaderde hi in
manieren vā eenre clepnder kercken
na sijnre deuocien eñ daer in sprac hi
sijn gebet gode belouende doot in ge-
uē des heiligē geests/ dat hi ter seluer
steden vā sijn eygē goet ter eerē gods
een kerck timmerē soude eñ die begik

ten also saen als hi tot sijnre ouders eruemocht comē So quā dair ouer een quaet wijf siende die stenen so vergadert na tfautsoen vā eenre kercken so sprack si quade herde woorden tot desen kinde eñ heete hē ypocrijt/ dien si vā daer verdreef eñ stiet om met harē voetē al dat hi gemaect hadt Mer die wrake gods quā op hair om dat si dat onnosel kint so bescaēt had/ wāt si ter stont blint wert. Doe maecte si groot misbaer met screyen eñ weenen vtellende den lieden hoe si de wrake gods vercregē hadt om datse theylich kint also beschaemt hadde Eñ ter beden d goeder lieden so badt dat kint Trudo gode voor hair ende si wert dit siende Doen viel dit wijf ned voor des kints voeten hē danckende eñ gode louēde met al den volcke. Soe wies dit kint op in heylicheyt der zeden

¶ Doe sijn ouders ghestoruen waren so bestont hi te dencken om sijn gelofte vander kercken te volbrengen/ eñ hi badt gode dat hi hē gracie daer toe geuen wilde Eñ daer om hertelic biddende so wert hi op een tijt vallēde in slape Eñ die engel gods stont bi hem seggēde dat sijn gebet verhoort was eñ dat hi gaen soude totten bisscop vā Mets om in die heylige scriften gheleert te werden/ twelck hi dede. Eñ hi wert vanden bisscop met werdichedē eñ blijscapen ontfangen/ die hē in corter tijt wel leerde na de bequaemheyt sijns staets Eñ om te volbrengen sijn ghelofte vander kercken te timmerē soe sandt hi hem weder om tot sijnen lande waert. Daer na noch om tselue voorseyde stuck te volbrengen so versochte die goede sinte Trudo den raet hulpe eñ bistant van sinte Remaclus die doe bisscop van Tongheren was bi wiens rade ende oock bi hulpe des volcs die heilige man Trudo eē schoō notabel clooster begonst eñ volbrachte dat binnē drie iarē. Aldaer die selue bisscop sinte Remaclus den heyligen voorseydē man gods Trudo priester ordinerēde/ hem orlof geuende al om me te prediken dat woort gods/ biden welckē hi bekeerde tot gode wter maten veel volcx.

¶ Het gebuerde op een tijt dat de heylige man gods eñ priester sinte Trudo soude gaen predikē eñ hi quam tot eender plaetse die ghehetē was Sem daer af een ridder die heerlicheyt toe behoorde/ dye lazers was eñ blint eñ was de geessel gods dragende in groter lijdtsaemheyt. Eñ inder nacht so stont bi hem die engel gods hē seggēde de toecoomste des heyligen mans Trudo/ hem vermanēde dat hi hē ter maeltijt noden soude/ eñ dat hi mettē watere daer Trudo sijn handē mede wasschen soude/ besprayen soude sijn crancke leden d gesontheyt te ontfangen Twelc als die ridder also gedaen hadt so wert hi ghesont/ eñ hi gaf sijn dorpe of plaetse voorseyt na sijn doot den cloostere van sint Truden in erfliken renten.

¶ Ende als de fame sijnre heylicheyt daghelics wassende was mits nauolgende teekenen/ soe gheuielt dat vele eedele eñ andere middelbare personē haer kinderen hem gauen om in cloosterliken leuen op gheuoet te werden Den welckē hi den wech d waerheyt voor ghinc met heyligen zeden/ dien sterckende met heyligen exempelen.

Ten lesten als hem god lonen woude
sijn duechdelic leuē/so sandt hi tot hē
sijnē engel die hē condichde sijn laeste
eynde Twelc als hi sijnē discipulen te
kennen gaf so waren si verslagen mit
groter droefheyt Eñ sinte Trudo aē-
merckende dat eynde sijns leuens/eñ
dat hi verwachtende was die eewige
glorie/so op gaf hi gode sijnē geest in
groter danckaerheyt. Wiens licham
alst int graf was geset eñ noch nz met
aerde bedect en was/so gaft wt hē al
sulckē roke een vre lanck/dat die geen
dier bi waren deen den anderen nyet
gesien en conde/maer si vielē al neder
op haer knien/gode gebenediende in
sinen heyligē Eñ na sijn begrauinge
geschieden noch veel miraculen

¶ Int voorseyde clooster vā sint Tru
den so werden op eenen dach ind mis
sen tijde ghenesen. xvij. siecke mēschē
bider gracien gods eñ verdienten sin
te Truden. Van sijn tekenen eñ mira
culen isser. C. eñ. Li. gescreuē sonder
ontallicke veel andere. Sinte Trudo
v̄schiet wt dese werelt in sijn. lxv. iaer
op sinte Clements dach in Nouembri

¶ Dat. xvij. ca. Van sinte Veroen eñ
sijnre suster sinte Verone

NA die gheboorte ons heeren int
iaer. viij. c. eñ. xxxi. soe regneer
de Lodewijck die coñ. van Almanien
des goedertierē coninc Lodewijcx so-
ne/daer vad af was die grote coninck
Karel. Desen Lodewijke conīc vā Al-
manien een kerstelic here werden ge-
boren twee salige kinderen van eenre
dracht/te weten een sone geheten Ve
roen/eñ een dochter gehetē Verona.
Dit waren twee suuerlijcke kinderen
verchiert mit ootmoedicheit/scamel-
heyt/zeebaricheyt eñ miltheit Doe si
tot. xv. iaren quamen so versmaden si
de ydel glorie vā deser broosscher we-
relt/den tempele gods visiterende eñ
gode met alre herten seer neestelic be
minnende Eñ als haer vader de coñ.
int iaer daer na hem v̄manende was
tot huwelike so vloet Veron heimelic
wten lande eñ niemant en wistet dan
sijn suster Verona die seere droeuich
was ō sijn af scheyden/eñ hi seide dat
hi niet weder keerē en soude/mer dat
hi dienen wilde sijnē scepper Doe sey
de Verona Ist dat ghi mi aldus laet/
so laet mi lieue broeder een teeken der
doot weten ende in wat lande ghi sijt
Doen seide hi Als dese bomen vallen
sullen/merct waerwerts datse sullen
vallen want daer sal ick steruē Eñ die
bomen stonden voor die coninclicker
poorten Na dat hi wech gegaen was
so bleef Verona voort aen in haer va-
ders pallays seer schone eñ allen mē-
schen bequame Eñ die coninc vā hon
gherien begheerdese te hebbē voor si
nen wiue bi haer vaders wille/mer si
weygherdet gheheelic seggende Ick
betrouwe in Christum eñ ick verkiese
hē in eenen brudegom eñ ick en wille
ghenen anderē. Als haer vader was
aenmerckende haer volstādicheyt so
liet hijse met vreeden. Eñ si visiteerde
neerstelijck die kercken ende gaf haer
goet den armē/Waer voor dat si van
gode almachtich veel graciē v̄creech/
want si verloste eenen schonē maget
die vanden bosen vyant beseten was
inden pallayse vanden coninc Eñ co-
mende op eender tijt in dye stadt van
Mense die ontsteken was mettē vier
der pestilentiē so blusschede si dat mit
haren deuoten ghebede

¶ Als haer ouders ghestoruē waren so gaf si alle haer goet den armē menschē om de minne gods. Eñ stichtede een clooster biden Rijne geheeten Veroen houte daer si een wijltijts in wonende was. Eñ vijf iaren daer nae so vielē westwaert die voorseyde bomē die voor die conīclike sale haers vaders stonden in verwonderinge vā veele menschen. Doe begonste Verona bitterlic te weenen seggende Nu weet ic voorwaer dat Veron mijn broeder ghestoruen is/bereyt mi eenē wagen mit twee ossen eñ eenen knechte/ende ick sal gaen soecken mijn broeders graf. So reysden si eñ quamen in Brabāt tot Louen. Ende als si quamen totter capellen vanden heyligen cruce bi de stadt vā Louen/so bleuen die ossen vaste staende ende si en condē niet voort gaen. Doe hoorde die heylige maget Verona die stēme des engels spreken de tot haer aldus Dat de selue plaetse daer si bedende was haer graf soude sijn Eñ dat si haer broeders graf vinden soude int dorp vā Limbeke dat bi Halle is.

Een mirakel

¶ Het ghebuerde datter waren twee pelgrims ghecomen wt Almanien ō haer pelgrimagie te doē tot onſ vrouwen die groten dorst haddē. Dit siende die heylighe maghet Verona nam haren stock ende stacken in die aerde. Ende doende haer gebet tot gode wt groter innicheyt haers hertē. Eñ ter stont sprāck daer een schoō claer fonteyn/dye noch huden des dages heet sinte Veronen borne oft fonteyne

¶ Daer na ghinc dese heylige maget sinte Verona te waghene ende si quā tot Limbeke/ende ter stont so luyden van seluen alle die clocken vanď kercken Ende als si inder kercken quā soewert die kercke veruolt met sueten roke/die quam wten graue vā sinte Veron haer broeder/ende dat graf wert vā selfs gheopent so dat si haers broeders lichaem sach.

¶ Na eēder maent weder om so keerde Verona tot harē clooster te Veren houte/daer si vele miraculen dede/altoos ghestadich inden gebede/vastēde/wakende/lesende eñ singende mit deuote religiose nonnē aldaer.

¶ Ten eynde van .x. iarē nam de heylige maghet orlof van haren susteren seggende O mijn alder liefste susterē ick wil visiterē mijnen broeder/eñ ick en sal niet weder keerē tot v/mer daer god wil daer sal ick rustē. Die gheeste like maechden dit horende weendē sere bitterliken ende namen alle gader oorlof. Daer na so ghinck die heylige maghet sinte Verona te wagen/ende nam niet sonderlinghe met haer dan den waghen Ende als si quam in der stadt van Mens so creech si so stercke lic den daghelicsen cortse dat si opten sesten dach haer sacramente ontfinck ende bereyde haer ter dootwaert Eñ si badt den ghenen die bi haer stondē datse na haer doot haer lichaem optē wagen leggen wilden om vanden ossen gheuoert te werdē. Als si hair dat ghelooft haddē seyde si O here in dinen handen so beueelick mijnē geest. Ende so verschiet si van deser ellendigher werelt totter hoger vruechden des eewigen leuens Ende doe werdē die clockē van selfs ludende die inder stadt warē ende alrehande siecke mēschen werdē ghesont. Doen meynde

die bisscop ende alle dat volck vander stadt dat lichaem van sinte Verona te behouden/mer si en condē dat niet ge doen/ want si cregen vreese eñ beuanghen. Ten lesten so wert bi rade vanden wijsen dat heylige lichaem mit siden clederen bedect eñ opten wagen ghelept eñ lieten die ossen dat vueren Ende ten lesten so quamt ter voorsepder plaetsen vanden heyligen cruyce dpe nv heet sinte Veronen berghe bi Louen/ eñ met groter eerweerdicheit wertter daer begrauen eñ rijcheliken alsoot wel betaēde ter aerdē gedaen.

¶ Dat. xviij. ca. Vander heiliger maget sinte Dignen martelerssen rustēde te Ghele

Sinte Digne was eens mogende conincx dochter van Perlant die onghelouich was/mer si was ghelouich eñ si versmade dat rijcke d werlt noch iōc synde ō die minne gods. Als haer moeder die coninginne (die seere schoon eñ bequame was) ghestoruen was/so sochte die conic haer vader al le sijn rijck dore een schoō eñ edel maget die der coninginnen ghelijc ware om te nemen tot eenen wijue en huwelike Eñ alsmen sulcken maget niet vinden en couste so wert den coninck ghyeraden dat hi sijn dochter Dignen trouwē soude/ wāt in haer dat beelde haerer moeder claerlic blincte Dit welken rade die coninc op sijn dochter seere wert barnende in quader liefdē so dat hijt haer al sinckēde began te opēbarē/ grote scatten eñ rijcdōmē haer belouende wilde si hē te manne nemē Dair op wert die maget cristi seere vslagē int herte/ eñ bider graciē gods vant si een manier om te ontgaen epschende haer beraet van. xl. daghen Eñ daer en binnē nam si raet aen een ouden eerweerdigen eñ wijsen man ghenaemt Gerebernus. Die welcke haer riedt datse alleen niet vliedende haers vaders verwoetheyt en soude mogen ontgaen Twelck si achterhol gede/eñ nemende in haer ghesellscap den seluen goedē priester eñ noch ander somige dienarē so ghinc si wt harē lande eñ wt haers vaders huijse eñ voer te scepe ouer die zee eñ quam tot Antwerpen in brabant eñ dair na tot Ghele daer si rusten in groter heylicheyt leuende So wert de coninc haer vader seer tornich eñ sochte se met groter neerstichept al die landē dore

¶ Ten lesten quam hi Tantwerpē eñ sandt bodē alle tlant dore om haer te

vindē Dair af die somige quamen ter herbergen vā eenē man bi Ghele wonende die sint Digne eñ haer gesinne plach spise te vercopen Eñ so verstonden si vā hem datter een vreemde ion ffrouwe wt Perlant daer ōtrent schulende was die alsulcke penningē voor spise geuende was/ als hē liedē die selue toonde Eñ dit cōdichde dese bode dē coninc/ die ter stont derwerts quā met sinen lieden Eñ sijn dochter vindende so begonste hise weder te smeeken om tot sijnre onreinder minnē te verweckē. Mer de bruyt xp̄i en woude niet wijckē vā haren opsette/ noch pine noch doot ontsiende/ mer die ōtfermherticheit gods aenroepēde Eñ so nam die coninc eñ onthalsdese wredelic wt spijte/ eñ desgelijcx dē goedē priester Gerebern⁹ eñ maectese martelaers latende also leggen haer lichamē voor die beestē/ mer si bleuen ongequest/ eñ corts werdē si begrauē vā goedē menschē. Mer na veel iarē om der groter tekenē wille die door hē geschieden vā alrehande siectē die door die heylige martelarē sinte Digne eñ sinte Gerebern⁹ genasen/ so werden hoochlic v̄heuen Eñ als die aerde geopent was so sachmē twee witte grauen wt steenen ghehouwē eñ vanden engelē gods berept/ daer in beyde hare lichamen waren/ die dat volck met groter ynnicheit eñ dancberheit verhieuē louende eñ danckende. Ontallike veel schone miraculen geschieden eñ sijn bescreuen van sinte Digne die heilige maget/ ende sonderlinge van verlossinge der menschē becommert vanden bosen viant die haer noch da ghelicx visiteren wt diuersen landen

¶ Dat. xix. ca. Van sinte Gōmaer vā Liere den heyligen confessoor.

Sinte Gōmaer was vā edelen geslacht gheborē eñ opgeuoet in Brabant te Embleem/ die van sijnre iuecht hē keerde vand ydelheyt d̄ werlt eñ keerde sijn herte tot gode hi was goedertieren/ sachtmoedich/ eñ ootmoedich/ castijēde sijn vleesch mit abstinentien eñ een milde gheuer vā aelmoessenen Dese heilige iongelinc wert vā sinen ou d̄s geleyt totter salē des conicx Pippij die des grotē conic Karels vader was/ hoe wel nochtās hi lieuer had bi hē seluē in enichedē te dienen den oppersten coñ. der gloriē. Eñ so was hi ontfanckelic den coninc Pippijn eñ oec bemint van al dē herē des coninclikenpallays om sijnre doghet eñ wijsheit. Onlancx daer na so wert hi gheeert met eender officiē die hē die coninc gaf/ dien oec dwanc een wijf te trouwē gheheten Grimmart

die hem seer ongheliic vā zeden was. Wāt gheliic sinte Gōmaer sachtmoedich en ōtermhertich was/ so was si weert en ongenadich Wāt als hi een lange tijt nae des coninex beuel wten lande was beuelende dat regemente vā sinen huse Grimmare sinen wiue so was si grote weertheit hanterende ouer sijn knechtē en onlaten/ die berouende vā harē goedē en quellende met harden slagen en si dedese trechē den ploech en haer hare af sniden

¶ Op een tijt so beual sinte Gōmaer hem seluē gode almachtich en hi repsde na Rome waert Ende tgheuel dat den eersten nacht sijns weges so opēbaerde hē die engel gods seggēde tot hem. O Gommaer ic ben een vā god gheslonden/ ghi hebt gheschict te Rome te gaen ende die apostolē te visiteren/ mer god is al omme tegenwoordich ende sijn ogen sien in allen stedē/ Ghi sult desen wech laten en niet verre vā deser plaetsen sult ghi een bedehuys timmeren ende die boomen sult ghi wtroedē/ daer sult ghi leuēde dijn woninghe hebben ende na dijn doot dijn ruste Mer weest volstandich en neerstich in goeden wercken seekerlic wetende ist dat ghi volherdet so suldi comen in dat ghesellscap der engelen/ en den loon des ewich leuens sult ghi ontfanghen voor uwen tijtlicken arbeyt Do dede sinte Gommaer na dat beuel des engels ende ter plaetsen hē gewesen so dede hi de bomē en dornē wter aerdē en timmerde daer eē kerc hen de eere vā sinte Peter. In de welke hi altijt gode dienende en wakende was in deuoten gebede metter hertē op gheheuen ten hemelwaert/ en sijn leuen gelijc makende na dat exempel eñ leuen vanden heyligen

¶ Sinte Gommaer dede oec in sijn leuen blijckelike miraculen. Op een tijt als hi eenen boom af gehouwē hadde daer een man sijn clachten af dede soe vergaderde hi dē boom weder in sijn stake wassende als ofter nopt aen gehouwen hadde gheweest

¶ Item op een tijt was een serpēt gecropen in die keele van eenē hinde/ en den steert vanden serpente sachmen stekende Eñ sinte Gommaer maecte daer een gat en track dat wte/ en dat hint wert gheneesen

¶ Als dē tijt quā dat god sinen vrient sinte Gommaer van deser werelt nemē wilde so begonste hi cranc te werdē/ en hi genoelde wel dat dē tijt sijns verscheydēs nakende was en hi sterf seer deuotelic seker sijns loons/ en die siele wert opgheuoert vanden engelen goods totten oppersten en hemelschen Jherusalem opten. xi. dach vā dermaent October

¶ Dat heylige lichaem van sinte Gōmaer binnen corten iaren daer na is beuonden gheweest begrauen in die voorsepde kercke vā sinte Peter staen de te Liere bi die grote kercke daer de translatie af geschiede met groter solemniteyt en deuocie des volcs in dieselue grote kercke/ te weten indē iare M. CCCC. lxxv. Eñ sint dier tijt sijn daer ontallike miraculē tot nu toe geschiet door die verdiente vā sinte Gōmaer van alre hande siecten genesende die hem met ynnigher herten visiteren/ also dat niet alleen in Brabant mer in veel andē landē verre behēt is.

¶ Dat. xx. ca. Vandē heyligen marte laren sinte Romboult/ eñ ooc vā sinte Lybrecht des grauen sone Ado

Indē voorseydē tide vā sinte Gō maer so leefde een eedel man in Brabāt gehetē Ado die eē graef scap regeerde/ hebbende ooc een edel huysurouwe beyde leuende kerstelijc eñ duechdelic in cuysschē huwelijken state/ gelijc Abrahā eñ Sara/ nochtā sonder vrucht te hebbē Tottē welckē ter herbergen quam die heylige sinte Rombout een conincx sone vā Scotlant na dat hi te Rome geweest hadde eñ sijn eertsbisdom dat hy besadt den paus Stephano die tweeste ouer ghegeuen hadde Die bi sijnre pauslijcker bñdijngen die plaetse begaefde/ daer sinte Romboult sijn woninge maken soude So quā hi te Mechelen in Brabant om tvolck in duechdē te leerē eñ dē wech der ewiger salichet te wijsen Als de voorseide Ado desen mā gods sach so node hi hē ter herbergē so dat sinte Rombout tot sijnē huyse ghinc.

¶ Op eē tijt gebenedide dese man godes sinte Rombout dese twee man eñ wijf/ eñ vlicht mittē geest der ꝓpheti-en so gheloofde hi hē vruchtbaerheyt eñ hi geloofde hē dz hi tkint soude heffen eñ voorseyde des kints name. Vā welcke woorden si verscrict waren eñ nochtan geloofden sijt eñ na haer geloue geschiede hē/ eñ de grauinne dis bracht ter werelt eenen sone/ die sinte Rombout gepresenteert wert/ diē hy doopte eñ noomdet Lytbertus Welc kint op wassende eñ mittē anderē kinderē spelende opten oeuer vanď Dielen tot Mechelen so viel hi int watere eñ verdranck. Ter stont so waren die ouders eñ al tvolc met droefheit beuāgen ende men sochte tkint int watere mer men constet niet vindē So wert sinte Rombout clagelijc gebootscapt die oec seer droeuich quā totten oeuer daer dit kint verdronckē was Hi troo ste die ouders eñ hi sprack drie of vierwerf sijn ghebet tot gode Eñ dat kint Lytbertus quam geuloten opt water ia sonder eenige vuchticheyt des waters/ twelc een groot ende wonderlic mirakel was. Eñ die ouders seer verblijt sijnde dancten gode almachtich/ eñ gauen dit kint den heyligen vrient gods sinte Romboult om te leeren eñ te regeren in allen duechdelikē wercken. Welck kint hi so informeerde ter eeren gods also dat hi ten lesten martelaer sterf. wāt in dier tijt dat die ongelouige Denē haer tyrantscap dedē beghinnende vander zee tot Colē tot

alverderuende eñ vbranden al datſe vondē/ſo was deſe Lytbertus geulo den in Haſpegouwe tot Sintruyen daer ſi hem voor ſint Truyen outaer doden ende maecten hem gods martelaer.

¶Ick keer weder tot ſinte Kombout die vandē graue gecregen hadde een ſtuck broocks ofte lants te Mechelen daer hi eē capelle gemaect had/te weten/twelck noch ſinte Kombouts capelle is daer hi gode nacht eñ dach diende met ſine broederen die hi daer vergadert hadde Do waren dair.ij.boſe menſchē die ſinte Komboult te werken gaf eñ meynden dat hi veel gelts ghehadt hadde Do wachten ſi hē als hi ghinc leſende ſijn ghebet eñ quetſeden hē doetlic in ſijn hooft/om dwelc te bedecken ſoe worpen ſi ſijn heylich lichaem int water. Eñ ſo ghebuerdet dat enige viſſchers bi nacht ſijnde onledich opt ſelue water/werdē dair ſiē de een hemelſche licht Om twelc ſi vaert ſijnde gingen tottē graue Ado eñ gauent hē te kennen. Ado dat verſtaende ghinc met hē opt water ende wert ooc dat hemelſche licht ſiēde Eñ wtwerpende een net ſo vilchte hi dat lichaem van ſinte Kombouts eñ tract met ſijnre hulpen te lande. Ende met groter weerdicht bracht hijt terplaetſen/daer hijt coſtelijc begroef/te wetē in die voorſeyde capelle/ niet ſonder ſchone miraculen die god daer liet geſchien door die verdiente des heyligē martelaers.

¶Veel ander ſchone miraculen heeft daer na god laten ghelchien door die vdienten vā ſinte Kombouts alſo dat die legende int lange bewijſt

¶Dat.xxi.ca. Van ſinte Wybert vā Gemelours

SInte Gwybert?/dat is Wybeert was een edel ridder/here vā Gemelours in walſch Brabāt. Sijn vaē heet Lpotoldus/eñ ſijn oude vaē heet Goding? die ſeer god vruchtich was want als hi lange gode ghedient had onder den mantel ō werlikker blijſcapē/ſo gaf hi ſijn goet vā Gemelours ouer eñ ſtichte daer eē clooſter ter erē van ſinte Peeter prince der apoſtolen dair een ſchare vā monicken dienden gode nacht eñ dach Eñ bi rade ō broederē ſo maecte hi daer abt dē eerweerdigen man Herluynus wtē clooſtere van Gorſie ghenomen

¶Dair na was ſinte Wibert ooc grote begeerte crigēde totter heyliger oordenē/ wāt hē en docht niet ghenoech te ſijn dat hi ſijn goet gelatē hadde hi en moſte ooc ſijn cruce na onſen here dragen eñ hē na volgen Mer wāt hē dochte dat men hē te Gemelours int nieuwe clooſter bi auontuer eenighe eer ofte voordeel doen ſoude ſo vcoos hi gode te dienen int voorſ clooſtere vā Gorſie/daer hi ontfangē was vandē deuoten abt Agmold? eñ leefde daer ſeer heylichlic. Eñ die fondacie vanō voorſeydē abdyen vā Gemelours die wert vandē keyſer geconfirmeert eñ vry gemaect van allen tolle eñ tribuyte in alle plaetzē/ met machte ooc gelt te muntē. etc. Inſgelijcx wert dit clooſter geconfirmeert eñ gepriuilegieert vanden pans Benedictus die.vij. eñ alleen geſtelt onder de iuriſdictie des ſtoels van Rome eñ dat die abt eenen mijter ghebruycken mach

¶ Dese heylige man Guibertus predicte ooc twoort gods sondlinge ind tijt vandē eersten keyser Otto als die Hongerē in Lothrike veel quaets deden ontrent Gemmelours soe dat hi de sommige bekeerde van harē onge loue. Daer na beual hi den broederen te gode eñ keerde weder tot sijnd enic heyt int clooster te Gorsye Eñ als dē tijt quā dat god hē vand werelt wilde roepen so wert hi quelende. Twelc de goede lieden vā Gemmelours vernamen daer vader eñ heere cranck was beduchtende dat si hē verliesen soudē So reysden si tot hē ootmoedelic biddende dat si sijn lichaem nae sijn doot mochten vueren tot Gemmelours. Die abt ātwoorde goedtierlic Waert den wille gods eñ die lieden vā Gemmelours dies macht haddē/het waer wel sijnen wille Daer na so sterf sinte wybeert vol duechdē optē. xxij. dach in Junio int iaer ons heerē. ix. C. lxij. eñ ontfinc die crone der glorien.

¶ Doe namē die vā Gēmelours sijn lichaem eñ leyden dat op een wagen. Eñ als si opten wege waren so quam dat volc van Gorsyen met macht hē na geuolcht om dat heylich lichaē hē te nemen om selue te houdene. Maer god quā die vā Gēmelours te hulpe. want daer stont op een tempeeste ind lucht vā donre blixem eñ regen eñ so duyster wert die dach oft nacht hadt geweest/nochtan geraecten si dē rechten wech/mer die vā Gorsie vdooldē wten weghe eñ waren beschaemt. Aldus wert sinte wybertus te Gemmelours gebracht met groter werdichz eñ blijscape des volcx eñ wert begrauen in die kercke sinte Saluatoers eñ sinte Peters

¶ Lange daer na ouermits die grote mirakelen die bi sinte wybeert gescieden so dachten die abt eñ moniken hē doen vheffen int iaer ons heeren. M. xcix. inder tijt als leefde die eerwerdige eñ grote meester Sigibertus historiographus aldair religioes/die dair grote nersticheit toe dede dat sint wybert verheuen wert. Daer veel teekenen doe geschieden indē hemel ende inder aerdē/die om cortheyt wil hier achter ghelaten werden

¶ Dat. xxij. ca. Van sinte Wijden vā Anderlecht/eñ vanden eerwerdigen Wonodulphus deken vā Anderlecht

Ontrent der tijt vā Gherberga grauinne van Bruessel hertoge Karels dochter so leefde in brabāt de heylige cōfessoer sinte wyde opt dorp

op geuoedt/ die van iongen kinde op
wies in allē goeden zeden sondlinge
in ootmoedicheyt eñ barmhertichеit
ouer die arme Eñ hi plach sekere tidē
indē dach te verkiesen tot bedingē eñ
tot visitacie vandē sieckē/ dien hi veel
aelmosenē gaf na zij v̄mogē/ des ver-
wonderde hē sijn vader eñ die gebue-
rē vand̄ graciē gods die in hē scheen.
Als hi tot mās ouder quā doe begōst
hi die menschē te vlyedē eñ hē seluē te
vertijenne/ eñ met heylige menschen
sprake te hebbē Eñ lange sueckēde eē
heymelijcke stede om in eenichedē go
de te dienen. So quā hi tot Laken/ eñ
aldaer doende sijn ghebet ind̄ kerckē
van onser lieuer vrouwē der moeder
gods/ so aenmercte die priester vand̄
kerckē sijn gelaet eñ sijn stichtich we-
sen/ eñ badt hē dat hi dair woud bliuē
wonende inder dienst sijnder kerckē
twelc sinte wijt geerne dede gode dāc
kende/ soe bleef hi daer een wijle tijts
gode vierichlijc dienende in armoedē
in heyligen wakingen/ ghebeden/ ab
stinenciē/ eñ in bewijsinge d̄ ontferm
hertichеyt ouer die armen. Daer nae
reysde hy pelgrimagie tot Rome/ eñ
int heylich landt tot Jherusalem. Eñ
in sijn gheselscap was die weerdighe
man wonodulphus deken vā Ander-
lecht/ daer af hier na gheseyt sal wor-
den. Eñ so. vij. iaren lanck ghinck hy
visiteren die plaetsen der heyligen in
allen landen. Daer na met groten ar-
beyt eñ siecten vandē roden melysoē
so quam hi tot Anderlecht/ daer hi ōt-
fangen wert in eens armē menschen
huys ter herberghen. Maer als dat
vernam die vicedekē van Anderlecht
so ghinck hi met sommige clerckē tot
den heylighen man sinte wijde/ ende
met tranē bracht hi hem in sijn huys/
daer hyen onderhielt tot sijnder doot
toe/ die cortelinge gebuerde/ wāt des
nachts vanden eersten sondach daer
na so quam een hemels licht ouer den
heylighen man daer alle dat huys af
verlicht was. Ende men hoorde een
stemme seggende Comt mijn gemin-
de om te hebben de crone der ewiger
blijtscap Ter stont bekenden si die int
huys waren dat hi verscheydē was.
Eñ die canonickē vā andlecht dedē si
nē heiligē lichaē ter eerdē/ daer hi tot
noch toe doende is door zijn v̄dienste
wonderlike schone mirakelen

¶ Mer tis te wetē dat sinte wijds lich
aem simpelic begrauē lach lange tijt/
so dat hē geen reuerentie bewesen en
wert/ wāt niet alleen die mēschē/ mer
ooc die beestē tradē ouer sijn graf So
wilde god thonen vā wat v̄diente sin
te wide was wāt somige beestē gaēde
ouer sijn graff werden beseten vandē
bosen viant tot datse storuē Eñ so de-
de die here vandē dorpe Onulph⁹ ge-
heeten midts desen sijn graf op luykē
op dat die geen die daer verbi passeer
den dat eeren soudē Mer twee rustie
ren die dē tuyn daer om loken werdē
bi ingeuen des duuels lachende ende
seyden tot malcander Laet ons desen
ouden man die corts gestoruen is hier
in sluyten dat hi ons niet en ontlope.
welcke spottelike woordē ter stont ge
pinicht werdē wāt ter stont ontbrakē
hē haer crachten so datse niet connen
de voldoen weder thuyswaert gingē
eñ deen van hē sterf te midd̄nacht mit
groter pinen/ eñ die ander wtsinnich
sijnde eñ hē seluē quetsende belijde dz
hi den heyligen sinte wijde hadde ge-

blasphemeert eñ so sterf hi des ander dages. Dit exempel was daer na den menigē een sake harer salicheyt/ wāt die sommige daer toe v̄wect sijnde in haren slape/ sommige werden gedragen/ die sommige geuoert eñ offerdē barrende kerssen opt graf vandē heyligen man/ eñ haer ghebet daer doende so werden si ghesont

¶ Daer nae wert een kercke gemaect op sijn graf/ daer hi van verre eñ van bi dicwil gheuisiteert wert van veele crancke eñ siecke menschē die ghenesen werden van haren siecten. Daer nae soe wert die kercke weder af ghebroken eñ wert vermeerdert/ ende bi consente vanden eerweerdighen bisscop Gheraert vā Camerijke so wert dat heylich ghebeente vā sinte wijde ghestelt inden midden vander kerckē met groter deuocien Eñ voort aen so vermeerderdē altijt die tekenen ende miraculē die god doer sijnen heyligē wrachte ouer alrehande menschē tot noch toe/ die veel te lange souden vallen om te verclarē/ want wie hem deuotelijck beueelt der hulpen van sinte Wijden met goeden gheloue hi wert ghesont

¶ Eñ als vanden eerwerdigē wonodulphus dekē van Andlecht dair hier voor af geseit is suldi wetē/ dat na dat hi met sinte wijde ende met andere deuote menschē besocht hadde theylich lant eñ ander heylige steden/ so sterff hi mit sommige anderen inden wege gode haer sielē beuelende/ die welcke van sinte wijde weerdelijc begrauen werden Mer als here wonodulphus sieck worden was vander coortsen so gheuoelde hi bi in geuen des heyligē geests dat hi steruē soude/ eñ dat gaff hi sinte wyde tekennen/ hem biddende als hi doot waer dat hi sinen vrienden draghen wilde eenen rinck die hi hem gaf tot eenē teken der waerheyt Eñ na veel goddienstighe vermaningen soe sloech hi sijn oogen ende handen indē hemel endeofferde sijn syele inden handen der engelen. Eñ want god thonen woude met wat eerē sijn vrient bi hem verheuen was indē hemel so geuielt dat drie croepelē op sijn graf haren rechten ganck cregen/ eñ twee blinden werden siende

¶ Mer niet alleē in sijn doot mer ooc in sijn leuen had hi vā gode die gracie van miraculen/ als van sijnen ackere die onbesayt sijnde veel corens voort brachte/ ende noch andere.

¶ Dat. xxiij. ca. Vā sinte Arnout een ridder in Brabant/ eñ daer na abt eñ bisscop te Soyson in Vrācrijcke

In den tijdē van Godefroot van bullion so leefde sinte Arnulph⁹ dats sinte Arnout bisschop van Soison in vrācrike wt brabāt geborē dit en is niet die grote sint Arnout die marcgraue van Rijen was ende bisscop van Mets/daer hier na int tweeste boeck af geseit wert Mer het was die voorseyde sinte Arnout van Soysson eerst een edel ridd̄ seere bequame eñ duechdelic van leuen. Eñ so sijn legende seyt/doe sijn moeder hē droech eñ si seer droeuich was so wert geseit tot haer in harē slape. waer om bistu droeuich/verblijt v want du draghes in dijn lichame eē kint twelck god vercoren heeft eñ tsal groot werdē Ende dit gaf si na te kennen haren man geheeten Fulbertus met groter blijscap Eñ si wert daer nae moeder van den kinde tot vruechde vā alle harē vrienden/welck kint op wies in grotē verstande eñ wijsheyt/ende wert ridder also voorseyt is. Maer bi inspiratien des heylichs geests so wert hi beradē tot geesteliker ridderscap hē te geuen om eewighen loon te vercrijgen ende begaf hem ende wert monick in sinte Medardus clooster te Soysson/dair hi in groter enicheyt ende heylicheyt gode diende. Daer na wert hi van sijnen medebroederen abt ghecoren/eñ voort aen so gaf hy hem allē een goet exempel van leuen mit woorden ende met wercken. In deser officien sijnde so corrigeerde hi dye wederspannige eñ hi dede veel teekenen eñ miraculē die sieckē ghenesende/de blindē v̄lichtende. Ooc hadde hi den geest vā prophecien. Daer nae soe gaf hi ouer sijn prelatuerscap vertijende dat regimēte eñ hi keerde hem weder totter enicheyt vandē slote in groter abstinencien eñ heylige wakinge ende gebeden hem daghelijcx oefenende in hogher cōtemplatien So dat sijn heilich leuē bekent wert van coningen eñ princē eñ ooc vandē paus Gregori⁹ die. vij. de welcke hem stelde te sijn bisscop tot Soysson.

¶ Op een tijt als hi een kercke wyden soude so was daer een grote scare vā volcke eñ daer was ghebreck van vytalie/mer daer warē voor hem bracht vijf matē wijns Eñ sinte Arnout sadt ned̄ eñ dat volc stont ontrent hē Dair gebenedijde hi tbroot eñ den wijn/eñ dedet al den volcke deylē/die alle ghenoech dair af geuoet waren tot grotē v̄wonderē van al den volcke Vā welken brode die somige met hē droegen eñ gauen dat siecke menschen te eten die daer af seer verlicht werden

¶ Namaels ter begeerten eñ bi rade vanden bisschop van Dornike geheeten Radtbodus eñ ter beden van graue Robbrecht vā Vlaenderen soe quā hi tot Ouborch in vlaenderē ō te stichtē die kercke vā sinte Peters eñ alder apostolen om een abdye daer af te maken. Ter welcker stedē hi sijn leste raste nam/also hē dat te voren vā gode verthoont was. Eñ ind̄ seluer kerckē wert hi weerdeliken begrauen

¶ Daer na geschieden dair veel teekenen eñ miraculen die god almachtich wrachte door sinē heyligen. want int iaer ōs herē. M. C. eñ. xv. so regneerden ouer alle tlant onder tvolc grote siecheden. Eñ die siecke menschē quamen met grooter scharen tot sinte Arnouts graue leggende daer omtrent eñ met grooter begheerten sijn hulpe

aenroepende soe dattet van April tot half Oogst als sinē dach valt meer dā ix. sieken ghenesen werdē sonder alle dander dier onbekent warē eñ ooc nochtans hulpe eñ ghesonthept ouermidts die verdienten vanden glorioesen vrient gods sinte Arnout hebben vercregen

¶ Des gelijcx int naevolgende iaer/ so dat vā Mepe tot oogstmaēt noch ander vijftich mēschē door sinte Arnout alle ghesont werden van allen sieckten hoe datse waren

¶ Veel ander teekenen leestmen van den heyligen man sint Arnout in sijn legende/ hoe dat hem god met veel tekenen eñ miraculē verciert heeft/ also sijn legende dat claerlijken betugēde eñ verclarendeis. ¶ Waer bi een peghelick goetherstē menschē wel verwect mach werden om hem met groter neerstichept te dienen ende te eerē wāt hi een groot vrient gods is/ alsoe dat hier voor ghenoech gesept eñ verclaert is. Eñ sijn dach comt optē. xv. dach van September

¶ Dat. xxiij. ca. Vandē deuoten Bonifatius bisscop van Colanen geborē te Bruessel in Brabant.

Nder tijt vandē derdē Godevaert hertoge vā Brabant soe leefde die eerwerdige vaō Bonifati? bisscop vā Colanē vā bruessele geborē vā deuotē ouders. Als sijn moeder hē ōt fangē hadde so sepde tot haer eē heplich eñ werdich man ontmoetēde terherchē waert gaende/ datse ontfangē hadde een kint dat ontfanckelick sijn soude gode eñ sinē heyligē eñ den menschē/ twelc also gevuel ¶ Wāt als Bonifatius was gheboren so wies hi opē veel gracien voor gode eñ dē mēschē. Eñ god gaf desen kinde groten sinne eñ veel ústāts eñ gratiē tot duechden want hi bleef so onnosel eñ onbeuleckt van allen smettē totter doot toe als hi wt sijnre moeders lichaē geborē was. Als hi. xvij. iaren out was so ghinc hi studeren te Parijs/ daer hi seer toe ni in scientien/ seer ootmoedich was hi eñ hi wakede veel in deuote ghebedē int spreken was hi beschepdt/ heplich in conuersatie eñ sterck in tegenheden so beheerde hi totten priesterlijken state. Sijn lichaē castijde hi met abstinentie eñ met eenē haren clede twelc hi altijt droech Nemmermeer en dede hi misse sonder tranen.

¶ Op een tijt so was hi in grooter begeerten te sien onse lieue vrouwe/ die haer tot hem openbaerde dair hi lach op sijn bedde eñ ter stont viel hi neder tot haren voetē seggende O mijn lieue vrouwe heplicht mi Eñ maria answoorde Ic heb di geheplicht eñ wel salick di heiligen/ eñ doe verschiense.

¶ Item binnen. xxx. iarē dat hi te Parijs woonde soe las hi inden stoele vā theologien. vij. iarē. Daer na wert hi totten bisdom stoel van Colanen geroepen/ daer in hi veel salige vruchten dede met predicatiē eñ heplige werken/ eñ dicwilplach hi die quade rede der menschē openbaerlijc te straffene Node hoorde hi weerlike woordē oft achtersprake oft lāge clappinge/ dāt al sijnē tijt becommerde hi met beden oft lesen/ oft scriuen/ oft raet te ghevē

oftbiecht te horen oft ander leerende
Eens dede hi een sermoen den prieste
ren die cõcubinen haddẽ/die mits diẽ
so beroert wordẽ dat si te gader liepẽ
daer de weerdige bisscop Bonifatius
misse dede eñ wilden hem dair doden
voor den outaer ¶Mer die goede liedẽ
vander stadt vernament eñ quamen
haestelic hem verlossen

¶Die heylige man aensiende die gro
te blasphemie vandẽ quadẽ menschẽ
eñ die lagen die si hẽ leyden so vtrach
hi van daer na Rome aen den heyligẽ
vader dẽ paus/begerende ontlast te si
ne vã sijnre officiẽ/twelc de paus niet
doen en wilde in gheenre manieren.
¶Mer pmmer ten lesten als hi een ghe
heel iaer lanc den paus om deser sake
voorß ghemoepet had/eñ mit groter
begeerten om verlatenisse van sijnre
officien gebedẽ hadde Do ontlaste hẽ
die paus/maer niet na sijn meninghe
wãt hi presenteerde hẽ te geuen twee
ander bisdommen/die hi alle te samẽ
wepgerde te ontfangẽ seggende dat
hi te out waer daer toe eñ onnut. Do
badt hi onsen lieuẽ here dat hi hẽ ver-
lenen wilde een plaetse daer hy voort
aen alleen sijn leuen leyden mocht bu
ten den gerychte der werelt Ende ot-
lof nemende aen den paus so quam hi
neder totter stadt sijnre geboortẽ tot
Gruessele in Brabant tot sinen vrien-
den Eñ daer na ghinc hi totten deuo-
ten cloosterr van onser vrouwẽ ter Ca
meren bi Gruessele daer visiteerde hi
dat conuent ende sijnre nichten. Doe
quam tot hẽ een deuote nonne al dair
ende seide hem aldus Die moedẽ gods
beueelt v dat ghi hier bi õs blijft/wãt
het is haren wille eñ haer soons wil-
le dat ghi uwen tijt hier bestaedt. Die
aenhorende so bleef hi daer/ende die
abdisse ende alle dat conuent ontfinc
hem blidelijt met groter deuocien eñ
reuerentiẽ/ende hi bleef daer alle sijn
leuen lanck wonende in groter abstti-
nentien/rustẽ ende vreden. Veel scho
de reuelatien ende verthoningẽ had-
de dese heylighe bisscop Bonifatius.
waer af dat die sommige hier nae int
corte verteilt werden

¶Inder octauen sinte Jans baptista
op eender tijt so was hi in groter be-
geerten om eenige consolatien te ont
saen vã onser lieuer vrouwẽ/die haer
ter stõt openbaerde ghecroõt eñ met
costelike ghewadẽ geciert/met noch
vele schoonder maechdẽ ooc costelikẽ
geciert/die daer ghecomen warẽ om
hem te visiteren/eñ sy saten neder op
deen side van sinen beddeken Eñ sin-
te Jan baptista quam daer ooch seere
glotioselic/seer schoon blinckẽde clee
derẽ aen hebbende/eñ hi sadt op dan
der side vanden beddeken Ende als si
alle den nacht daer gheweest hadden
vertroostende haren vrient so vtschie
den si van daer

¶Item op een tijt so geuielt dat hi in
groter sorgen eñ vreesen was van sij-
nen sonden beduchtende of hem god
alle sijn sonden met vergeuẽ en hadt.
Doe verthoonden hem onuersienlijc
twee heylige maechden van gode ge
sondẽ/daer af deen hielt in haer hant
eenen brief seer schoon van sijnen per
kemente ende seyde hem dat hi sondẽ
lesen tgeen datter in gescreuen waer.
Doe nam die heylige man Bonifati-
us die cedule ende hi en vant dair niet
in gheschreuen/mer si was vinnẽ ende

buten wtnemende schone eñ claer sonder enige smette Doe sepden die schonemaechdē O heylige vrient Christi aldus sijnal v sonden wt gedaen voor den ogen gods/ gelijc ghi desen brief suuer ende claer siet Ende ter stont na dese woorden so verschieden dese.ij. heylige maechden wt sijnen oogen/ waer af dat dese heylige man was sere wel te vreden gode danckende van sijnre groter goedertierenheyt

¶ Item op een tijt sanck hi misse ende een deuoot religioes sach indē gheest bi hem twee engelen tot sijnder rechter sijden eñ ter luchter sijden Ende si opgieuen sijn handen ende brachten se weder eñ dienden hem eñ nepchdē minliken haer hoofden tot hem

¶ Item daer nae op een ander tijt soe ghebuerdet dat dese heylige man Bonifacius met allē cranck was eñ hem seluen so qualichen gheuoelde als dat den heyligheyn herstnachte quam dat hi te metten niet comē en cōde so was hi seer droeuich eñ claechdet onser lieuer vrouwē Eñ ter stont verthoonde haer die moedr gods Maria met harē kindekens Jhū in hair armen gewonden in doecxkens eñ stelde thindeken sijn opt bedde. Eñ dat suete kindekē track sijn handekē wt eñ dede af dat laken vā Bonifacius aensichte thonēde hē sijn suet minlic aēschijn Doe wert bonifacius seer verblijt ende hi sepde na maels. Al en waerder anders niet in hemelrike dan dan ghebūdide aēschijne/ mē mocht hier te rechte alle droefheyt lijdē om dat gloriose aēschijn also daer te sien

¶ Op een tijt sijnde in sijnē gebede so wert hi op getogē inden geest eñ ghelept indē hemel daer hi aensach al die choiren der engelē/ eñ die choiren ende staet der propheten/ apostelen/ martelaren confessoren eñ maechden Daer na wert hi gelept totter moeder gods Maria/ eñ hi sach in hoedaniger eerē eñ werdicheyt si geeert wert vā harē sone Jhū eñ vā allen heyligē. Ten lesten quā hi totter trone der godlicher maiestept/ daer sach hi den sone indē vader/ eñ dē vad indē sone/ eñ dē heiligen geest comende wt hē beyden/ eñ hoe god in sinē heyligen eñ si in hem.

¶ Wanneer dese heylige man quam bi goedereligiosen so smalt hi wt denocien eñ godlicher gracien also dat was smelt bi den viere

¶ Item noch meer so heeft god desen heyligē man geglorificeert met wonderlike teekenen eñ miraculen Want het was een maghet die so grote pine had in haer ogen dat haer dochte dat si wt haren hoofde vallen soudē/ eñ si claechdet haer moeder seggheyde O moeder wat raet sal ick hier toe doen wāt ist dat ic dese pine noch enigē tijt langer lidē moet ick duchte dat ict sal moeten besterue Doe nā haer moedr vandē hare des heilichs bisscops dat af gescorē was/ eñ si bant dat haer op haer dochters ogen eñ dede se een luttel slapen. Als si ontsprongen was so vantse hair selue heel verlost eñ van alre smerten gheneesen/ waer af datse seer blide was gode louende.

¶ Dese heylige man quam op een tijt ter plaetsen daer een iōgelinc was be

commert vandē viant/ die ouermits sijn gebet eñ benedictie verlost wert.

¶Item een ionge maget ooc vādē viant becommert quā tot hē/ eñ als hijs benedide so wert si ter stont verlost.

¶Item een siech ionghelinc badt om sijn benedictie/ ende als hijse hadt soe wert hi ter stont ghesont

¶Item een nonne was seer siech van swarē coutsen/ eñ die heilige man Bonifatius gaf sijn benedictie ouer haer eñ si wert ghenesen Eñ dat selue ghetiel noch eenen anderen

¶Item veel anō mēschē werdē ouermits sinen heiligen gebede verlost vā alrehande temptacien eñ tribulatien

¶Daer na viel hi in swaerder siecten so dat hi de cracht sijnre handē ganselijcken verloos. Eñ dat hi die handen tot sijnen monde niet brengen en conde Nochtans wt groter begeerten en conde hi niet wel ghelatē mille te doē eñ dicwils wert verthoont dat hē die engelē hielpē. Als die heylige bisscop Bonifacius na dat hi. x. iarē die kerkete Tolanen werdichlic gheregeert hadde eñ xviij. iarē int voors clooster tonser vrouwen camerē gode had gedient in groter heylichept bi dage eñ bi nachte/ so verschiet hi van aertrijcke vol heyliger wercken ende ontfinc den loon der eewiger glorien. Amen.

¶Dat. xxv. ca. Van sinte Marien vā Oppugpes

OMtrent den iare ons herē. M. C. C. soe leefde een vrouwe van wonderlijke eñ heyligen leuē Maria van Oppugpes die vā Apuele gheboren was van rijcken ouds Als si noch een kint was so plach si dicwil te bedē op haer knien voor haer bedde. Ende groteminne had si tot religiose personen Mer als si xij. iaer out was so deden haer ouders haer een ionghelinc trouwē/ met welckē si nochtan in reynichept bleef Wāt vā alle vleeschelijcker begeertē verre sijnde so waren si met malcander vbonden in geestelijcker liefdē/ dien god die gracie gaf dat si inden viere niet en verbarren/ ende een wijlijts dpende si den lazerschen menschen bi Apuele

¶Op een tijt voor dē goeden vridach so begōste die heylige maget met veel tranen eñ suchtinghen die passie ons liefs heren te oeffenen. Do was daer

een priester diese suetelijc vermaende dat si met silentien haer tranen soude bedwingen Mer also si schamel was begerende in goeder simpelheyt allē menschen gehoorsaem te sijn/ soe achterliet si te dencken op die menscheyt Xp̄i/ op dat si hair tranen bedwingen soude eñ keerde hair totter godthz eñ mogētheyt gods/ op dat si dair in vertroostinge vinden mochte Mer daer si den vloet der tranen weder houden waende daer wt quam eenen meerderen vloet Want doe si aenmercte hoe groot hi was die om ōsen wille so verworpē wert so vernieude weder haer droefheyt vele tranen stortende

¶ Haer biecht vad̄ die tuychde dat hi noyt in haer leuen vernemen en cōde eē dootlike sonde Haer siel bewaerde si met sulcker vresen/ haer sinnen met sulcker nersticheit/ hair herte met sulcker puerheyt/ datmen aē haer niet en beuant een ydel woort noch ōmanierlick opsien/ noch lachen/ oft om enige ydelheyt deser werlt haer oyt te v̄blijden. Seer vierich sond̄ aflaten was si in haer ghebet oft in contemplacien

¶ Op een tijt met grooter vuericheyt des hertē ontfunct sijnde ind̄ minnen gods inden geest op getogē so sach si een engel vanden seraphinnē bi haer staen Eñ als si gestoruen was so vonden die vrouwen die haer dode lichaē wiesschen teekenen vā wondē/ waer af si hem seer verwonderden

¶ Dese heylige maget bemīde seer silētie eñ stilheit/ alle geruchticheit scuwende/ datse somtijts vā des heilichs cruys dage tot paesschen haer silentie hielt nauwelijc eē woort sprekēde Eñ so dat si ouermits dien bekende bi reuelatien des heyligē geests dat si sond̄ enich vegeuier behoudē soude sijn

¶ Daer na gaf si hair tot sulcker abstinencien/ dat si des auonts als tot der medecinen ghinc ter maeltijt. Gheen wijn en drāck si/ noch geen vleesch en adt si/ mer si leefde van swarē roggen broode eñ vā fruyte/ vā erwetē oft bonen eñ dier gelijc Eñ drie iaer lanc vaste si in water eñ in brode/ te wetē/ vā des heylichs cruys dage tot paesschē toe Wat wil ick veel seggen van haer der conuersacien Al haer werckē sijn so groot geweest eñ so wonderlic dat se die ghemeyn maniere van leuen in heylichedē te bouē gaen/ also haer legende dat wtwisende eñ v̄clarēde is.

¶ Ten lesten soe werdt dese heylighe maget seer cranck van lichame ende in haerder siecten wert si dicwils ghe uisiteert vanden enghelen gods ende ooc vanden heyligē/ die si inden tijde haerder gesontheyt plach te dienē ende te eeren Ende sonderlinge die heylighe apostel gods sint Andries quam dicwils tot hair ende vertroostese Ja onse heere Jhesus cristus selue v̄troostehaer minlijc toe sprekende. eñ Maria die moeder gods was ghestadelicken bi haer

¶ Omtrent de vrehaers v̄scheydens so verthoonde haer god die stede ond̄ den heyligen inden hemel die si soude besitten Dies si hair verblijdende verschiet te noē tijde in die ouderdom vā xxxvi. iaren/ te wetē/ int iaer ons heeren. M. CC. xiij. des sondachs op sin

te Jan baptisten auont seer salichlikē met haren gemundē Xp̄o regnerende voort aen inder eewicheyt

¶ Veel schone miraculen leestmē vā haer na datse gestoruē was/als haer legende dat betugende eñ verclarendeis/mer si werden hier achter ghelaten om der lancheyt wille. Eñ daer ō so wie daer meer bescheits af begeert te weten/die mach dat soecken in dye gulden legende

¶ Dat. xxvi. cap. Van meester Jacob van Vytri regulier tot Oeguyes eñ daer na cardinael

Onder die bloemē die inden Brabantschē acker ghewassen sijn so ist ooc wel bequaem te v̄manen die ghene die daer gheplant sijn geweest daer een af was die eerweerdige meester Jacob vā Vitri/ die yrst prochiaē hadde gheweest van Argentole bi parijs in vrancrijck/die welke als hi vernam den name vanď voorseyď Marien vā Oeguies so achterliet hi sijn studerē in theologien tot Parijs eñ quā tot Oeguies bi haer/eñ si ontfinck hē minlijc/eñ v̄creech van hē met biddē dat hi bidē bruederē regulierē aldaer bliuen woude Eñ so vertijende de werelt so wert hi daer canonick regulier eñ ooc wert hem die cuere beuolen vā der prochien aldaer.

¶ Dese maria van Oeguies voorseyt beual in haer doot onsen lieuen heere desen werdigen man eñ vercreech hē veel gracien/sonďlinge vā predicaciē waer mede hi veel volcx bekeerde/eñ inden rechten wech bracht

¶ Eñ als hi in vrancrijck predicte dat cruce tegen die ongelouige Albigoyse/so verwecte hi met suetichеyt sijnď spraken ontallijcke veel menschen die dat cruys ons heren aen namē Eñ al sulcken gracie vercreech hi biden verdiensten der heyliger maecht/ dat int exponeren der heyliger scriftuerē eñ ooc vā predicatien niemant sijns ghelijck en was.

¶ Item van desen eerweerdigē man so voorseyde de heylige maecht cristi inden gheest ď prophetien totten god vruchtigen prioer vā Oeguies aldus God heeft gesworē dat hi desen man totten bisscopliken stoel verheffen sal int heylich lant. Eñ ontrent vier iarē daer na so gheuiel dat waer/ want hi wert doe ghemaect bisscop vā Acon.

¶ Eñ langen tijt daer na so quam dese eerweerdige bisscop meester Jacob van Vitri tot Rome bijden paus Honorius die derde neernstelijck bidden de om vanden bisdomme verlaten te sine/die bi wijsheyt sijnre bedinghen hem absolueerde eñ verliet hem van sijnder officien vanden bisdomme

¶ Dese eerweerdighe meester Jacob die bescreef die historie vander kerckē ouer dat meer oft orientael kercke/ eñ vanden dingen daer gheschiet sijnde vanď tijt dat die kerstē vā bi dees sijde ď zee dair tlant besloegē eñ beuochtē.

¶ Ontslagen eñ aldus ontlast sijnde vanden laste des bisdoms voorseit so quam hi weder tot oeguies/ende met heyligher predicatien so omghinc hi die contreyen eñ landē van Brabant

dat volck al omme met duechdelijcke
woorden informerende ende lerende

¶ Daer na gheuielt dat die eerwerdi-
ge gheleerde man Hugo cardinael bi
sscop vā Hostien die sijn grote vrient
was paeus ghecoren worde/ die ghe-
noemt wert Gregorius die negenste
Eñ so begheerde dese voorghenoēde
eerweerdige heere eñ meester Jacob
van Vitri hem te visiteren wt minnē
daer af die prioer eñ tconuent van Oe
guyes seer bedroeft warē om sijn ver
trecken Maer hi vertroostese seggen
de hoe dat hem swaer waer alsulcken
vrient in alsulcker veranderinge niet
te sien Eñ so reysde hi te Rome ende
wert bisschop ghemaect Tusculanus
eñ ooc cardinael

¶ Onder veel teekenen diemen vint
van hē bescreuen/ so leestmen dat ind
tijt als hi die cruysuaert p̄dicte ī Gra-
bant so gebuerdet dat hi arbeyde om
ned te leggen grote viantscap tusscen
somige personē eñ om dye te vredē te
brengē Eñ hi v̄oetmoedichde hē voor
dē genen die misdaen was met gebo-
ghen knien biddende met veele volcx
dair bi sijnde/ twelck hi dede eenwerf
and̄werf/ derdewerf/ mer niet en con
de hi v̄winnen noch v̄morwen Eñ so
keerde hem dese werdige bisscop seg-
gende Jc seg vallē/ die ons versmaet
hi versmaet den genen die ons geson
den heeft. Eñ v̄maendese te biddē eñ
hi badt onsen here dat hi een tekē wil-
de thonē ouer dē v̄steenden mensche.
Eñ ter stont sijn gebet gedaen sijnde
die versteende mēsche verkerēde sijn
oogen viel driewerf neder ter aerden
spuwende bloet eñ etter wt sinē mon-
de in groter veruaernissen des volcx
wenende Doe keerde die eerwerdige
Bonifacius tot sinen gebede/ eñ daer
na hief hi den man op/ die ter stont ge
nesen was Eñ siende voor hem staen
de sinen viant so ghinc hi tot hem we
nēde eñ badt hē ootmoedelijc genade
eñ custē/ so dat volc tot tranen v̄wect
wert gode louende

¶ Dese weerdighe man Bonifacius
reysde dair na weder te Rome/ eñ cor
telinge verschiet hi van deser werelt/
Wiens lichaem also hi begeert hadde
wert in Brabant ghebracht tot Oyg-
uyes eñ wert daer begrauen/ wyens
siele eer indē hemel was dan sijn lich-
ame ter eerden quam/ alsoe dat gheo-
penbaert was.

¶ Dat. xxxvij. cap. Vanden deuoten
broeder Arnout conuers te Villiers.

TEn seluē tijde was gods knecht
Arnulphus of Arnout gode die-
nende te Villeers in wals Brabant d̄
ordenen vā Cisteau geboren vā brue-
ssel Eñ in sijn ioncheyt so was sijn cō-
uersacie ydel eñ lichtueerdich. Eñ by
ond̄wise vā eenen goeden biechtvad̄
so wert hi v̄andert vā leuē eñ maecte
sijn conuersacie mettē goeden eñ gaf
hē nerstelic tot den godlijcken dienste
Eñ. xxij. iaer out sijnde so begaf hi hē
int clooster te Villeers/ daer si hē ont-
fingen om conuers te sijn. Eñ in sijn
proeueliaren sijnde so bedroefde hi hē
seer dat hi geē meerder scarpheyt ge-
uondē en had na den eyssche sijnd̄ son
den Daer om dachte hi in hē seluē an
te nemen meerder penitentie om sijn
lichaem te castijen. Eñ so maecte hi. ij

rorden ghedrayet van hare vā peerts steerten/dair mede hi hē seluen ghee-sselde ophalende sijn vleesch Noch so maecte hi eē ander coorde/daer mede hi hem gorde so vast int lijf dattet ver rotte ende wormen wt werp

¶ Ooc so geesselde hi hē seluē met roe den eñ rijserē dat hi sijn vleesch scoer de tottē bloede T welc een vandē broe derē vernam eñ seyde tot broeder Ar nout minlic O broeder waer om dodi v seluen Broeder Arnout antwoorde dat hi gheen dootslager sijns selfs en was met sijnre sonden

¶ Noch vant hi een andr maniere van geesselē/te wetē/tvel vā een egel daer mede hi hē oec sloech Eñ hier en bouē droech hi nochtan eē harē cleet op zij naecte lijf eñ sijn coussen eñ sockē wa-ren ooc vā hare Eñ sijn bedde waren grote stenē sondr stroe eñ ondr zij hoot ooc een grote steē Sijn spijse dat was swart broot dat de hondē atē met pot tagie vā .ij. of .iij. dagē ouer gebleuen

¶ Int eerste iair dede hi al den arbeyt diemen hē op leyde/mer daer na aen merckēde die broederē sijn heilicheyt so lieten si hē beden/cōtemplerē eñ hē seluē oeffenē eñ castien/also de gracie gods hē in gaf Dit wert hier vā hē al dus vertrockē om te thonen sijn vue-richeyt/niet om nate mogen volgen. Eñ daer om tgeen dat wi lesen dat so menige heylige ghedaen hebben wt familiaren raet des heylichs gheests dat sullen wi meer verwonderen dan nae volgen

¶ Dese goede broeder Arnout creech bi der voorſ strangicheyt des leuens niet alleen verlatenis vā sijnen sondē mer doc v̄meerderinge vā alle duech dē. Sonderlinge hadt hi die duecht d̄ liefdē eñ minnē tot god eñ tot alle mē schē Als yemāt de hulpe sijns gebets begeerde so toonde hi hē ter stont ge-reet So onnosel eñ zedich was hi dat hi ond sijn broeds als een kint leefde/ sond yemāt te ontstichtē of te ontvre-dē. Eñ eenvuldich was hi in sijn zedē blijde eñ minlijc was hi in sijn sprake/ ende seer ootmoedich was hi altijt in hem seluen

¶ Op een tijt was broed Arnout ver-heuē in hoger contēplatie eñ doe opē baerde hē ōse heere Jhūs seggēde tot hē Sone wat wildi dat ic v doe/ en ist di niet genoech dat ic die menscheyt ō di aen genomen heb/dat ic bespogen ghegeesselt/gecroont met doornē eñ gecruyst ben geweest Eñ hi antwoor de Neent here/mer ghi weet wel wat ic begere Doe v̄lichte onse here won-derlic sijn herte mettē stralē sijns god lijcken lichts eñ seyde Siet opwerts. Ter stont als broed Arnout sijn ogen op dede/so wert hē dē hemel gheopēt eñ hi sach dē staet vā allen heyligē pa triarchē/prophetē/martelarē/eñ con fessoren eñ maechden eñ die choren d̄ engelen Der welcker ordenē hi in ōt-sprekelijker claerheyt besconde. Mer nochtan in alle dese en conde hi geen ruste vinden in sinen geest Doe seyde hē weder onse here Jhūs Heffe op dij ogē eñ beschouwe mijn gloriose moe der. Eñ ter stont opheffende sijn ogē sach hi die gloriose coninginne vā he-melrijke bouen die choren der engelē v̄heuen/wiēs glorie/schoōheyt geen verstant begripen en mach Ende als

broeder Arnout int beschouwen harer glorie hem wonderlic vblijde so sprac onse here weder tot hē/ seggende En ist niet ghenoech dat ghi gesien hebt. Doe beclaechde hi hē noch seggende tot onsen here dat hi daer in gheen ghe heel ruste vinden en conde Ende beken nende onse here die vuerige begheer te sijns herten seide tot hē weder Do ne vlieghe noch op waert en beschou we die onsprekelijcke weelden mijnre glorien Ende ter stont was hi geslonckē inden afgront des godliken lichts al so hē dochte/ en hi sach die onscatteli ke schatten der glorien gods in alsulc ker manieren als hem dat gheoorloft was/ in die welcke te cōtempleren en die te gebruke dat ewich leuen is. Ende hier in vant broeder Arnout warach tige ruste. Ende als hi de glorie gods ge sien had so seyde onse here weder tot hē Siet sone ghi hebt gesien mijn glorie en ghi hebt v verblijt Ic seg v/ waren alle bladeren vā bomen en alle drope ten waters menschen en soudē in mij ricke comē daer alle heyligen met mi regneren/ so soude v en hem allen ge noech wesen mijn wonderlijke glorie dien ghi ghesien hebt. Ende doe ver schiet onse here van sijnen oogen.

¶ Als de tijt naecte dat broeder Arnout scheyde vanō werelt so viel hi in gro ter siecten Ende sieck sijnde had hi won derlike vertroostinge van godlijcker gracien/ so dat hi sijn siecte vergeten de met alre herten gode begheerde te gebruken/ dien hi vierichlic ghemint hadde in sijn leuen. Ende als die we der doot bi was so stont hi op vā sijnē bed de en knielde driewerf ter aerden sijn hooft bughende/ en driewerf suetelic suchtende so verschiet hi en reisde t onsen heere Int iaer. M. CC. xxvij opten lesten dach van Junio op een vrydach na dat hi. xxvi. iaren en o trent. vi. maenden in sint Bernaer ordene gheleeft hadde seer heylich alsoo voorsept is

¶ Sijn heylichept heeft menigē m sche een goet bewijs gheweest en e bereptsel tot profite sijnder sielē sali hept Veel gracien heeft hi vā gode a machtich vercregen/ also dat claer ken blijct in sijn openbaringen

¶ Nae des heylichs mans ouerlijde so vertoonde hi hem eender vrou in forme van eenē kinde/ gecleet m eenē cleede som blinckende als sne som als purpuren. Ende als si hē v gede wie sidi/ so antwoorde hi Ic bi broeder Arnout gods knecht. Doe v ghede si hem waer om dat hi hē ope baerde inder formen van eenē kind eñ metten clede van tweerhande ver wen Doe antwoorde hi Si die dat t als een kint mi verthone soe verstaet dat ick onder de menschē leuende o moedich geweest bin als een kint. E bider sneeu witter verwen vā mijne cleede verstaet mijn repn onbeulee leuen twelck ick gelept hebbe/ ende b der verwen van purpurē so verstaet daghelicxse castijnge mijns lichaem met wtstortinghe mijns bloets/ end doe verschiet hi van daer

¶ Item noch ander openbaringhen

¶ Daer na so openbaerde hi hē een anderen deuoten manne met groter claerhept Waer af die man seere ver

scrict was niet wetēde wie dat hi wā-
re. Maer die voorseyde broeder Aer-
nout sprack hem vriendelicken toe en
de gaf hem te kennen die wonderlijke
glorificeringe sijnre sielen

¶ Het was een abdisse vander seluer
ordene die bi hair hadde een alte scar-
pen vel als oft van dornē gheulochtē
had geweest/ daer mede dese heylige
man sijn lichaem plach te castijen Eñ
so gebuerdet datter eē maget was se-
re sieck vandē lanck oeuel. Eñ so saen
als dit vel op de stede eñ plaetse harer
siecten geleyt was so wertse ter stont
van allen pinen verlost

¶ Op dees heyligē broeder Arnouts
graf te villeers is dit scoon epitaphiū
¶ Pausat in hac tumba vir simplici-
tate columba. Qui leo virtute iubilis
similatur alaude Qui turtur gemitu
visu simul atq; volatu Par aquile/sa-
lamandra nouo quia vixit in igne
Vis breuiter iusti laudes in fine proba
re Nunc canit dela sol qui quōdam fle
uit in are.

¶ Inden voorſ woordē wert dese sa-
ligeman ghelijct bider simpelder du-
uen/biden crachtigē leeuwe/bider iu
bilerender leeuwercken/bider suchtē
der tortelduuē/ bijden claer siendē eñ
hooch vliegenden aerne/ bider Sala
mandren die inden vuere leeft. Ende
nu singt hi inthoge dela sol/ die wijlē
eer weende inden are

¶ Dat. xxviij. ca. Van sinte Iden Go
deuaerts van Billpoens moeder

Het was eē edel ionge maget
vā seer edel geslachte gehee
tē Ide Haer vad heet Gode
froot hertoge vā Lothrijcke
eñ hertoge godefroot mittē
bulte was haer broed eñ haer moeder
heet Doda. Dese eedel maget Ide nā
tot eēre māne Eustachi⁹ graue vā Bo
loniē of bonē/eñ hi creech vā hair. iij.
sonē/te wetē/Godefroot/Boudewij
eñ Eustachi⁹ De welke godefroot eñ
Boudewijn geborē waren tot Basiw
bi Genapē daer si geerne was. Ende
haer moed soechdese met harē borstē
Ende harē man behaechde wel haer
duechdelic leuē eñ lietse in harer vrihz
gode dienē. Doe begonste si die arme
te besorgē/kerckē te stichtē/eñ tot vol
comēheyt vā allē goedē werckē haer
te gheuē So gebuerdet dat die graue
Eustachi⁹ hair man sterf/eñ doe keer
dese weder tot harē ouders. Doe quā
si in een kercke in die eere vā sinte wal

burgis gewijet om te beden So was dair eē wijf die watersuchtich was eñ die niet gaen en cōde/die sint Ide met haren handen ophief vanď aerden eñ maectese gesont met harē gebede.

¶ Als die eerweerdige abt Huge van cluygny hier int lant quā so bad hem sinte Ide dat hi enige broeďs vā sijnre ordenē sendē wilde ter plaetsen gehetē te Vast/biddēde dz hise mettē broeďs eruē wilde geestelic Als die abt dit hoorde so voldede hi hair begeerte

¶ Op een tijt quā eē arm crepel man sinte Ide te gemoete biddende om ael moesene Eñ als si haer hant wt reycte so wert hi ghenesen

¶ Item op een tijt als sinte Ide inder nacht was inď kercken dair die moniken den dienst dedē/so quā tot haer eē wijf hebbende eē dochter die doue eñ stom was/die welc vā sint Ide gesont gemaect wert ter bedē vanď moeder. Eñ dit meiskē viel daer na in ōcuysh; eñ baerde een kint/mits welcker misdaet si verbuerde de prouene die sinte Ide hair vandē abt v̇cregē had. Mer ter bedē vā sint Idē so v̇creechse weď ōtfermherticheit eñ gesontheit Daer na anderwerf eñ derdewerf creech si weď kinder eñ viel weder inď seluer siecten. Eñ sinte Ide dede haer weder goedertierenheyt voor haer biddēde datse gesont wert Daer na leefde si in reynicheyt tottē eynde haers leuēs

¶ Als dan sinte Ide haer teeder lichame lange met vastene/ wakene/ ende anď heylige wercken gecastijt had so wertse sieck der doot nakende Twelc vernemende die vā Wast waren seer droeuich Eñ optē. xiij. nacht vā April ter midďnacht v̇schietse vanď werelt eñ reysde tot gode Eñ met veel tranē wert haer lichaem vandē broederē al daer begrauē eerweerdichlijck

¶ Dese plaetse hadse v̇corē in haer leuen eñ na haer doot v̇cierde sijse met schone miraculen/want veele siecken op haer graf biddende werdē gesont Eñ na lange tiden wert haer lichame vonden al heel ongequetst

¶ Item op haer graff wert een besetē mēsche vanden viant v̇lost Eñ haers soōs dochter coortsich sijnde wert op tgraf ooc verlost

¶ Desgelijcx een deuoot monic die sere sieck was vāder cortsen eñ hi plach sinte Idē als si noch leefde gediēstich te sijn/die wert ooc vā haer ghenesen bider gratien gods. Noch veel meer ander miraculen geschieden door hare die hier te lanck te vertellen waren

¶ Dat. xxix. ca. Vāder heyliger sinte Iden van Nyuele

DIe eerwerdige maghet Christi Ide van Nyuele bekeerde hair tot gode te dienen vā ioncx op Als ander ionge maechdekens speeldē dan bleef si thuis bi haer moeder gode dienēde Seer oetmoedich was si/zedich eñ gheseggelic Ooc was si seer goedertierē eñ ōtfermhertich dē armē crāckken menschē. Wāt si plach te Nyuele achter straten te gaen aen haer vrienden eñ vreemde/ biddēde om schoenē eñ om cleder voor die arme/ ende om broot/vleesch eñ ander nootruftē die si den armen trouwelic deylde

¶ Als si. xvi. iaer out was soe ghinc si totter heyliger religien vā sinte Bernaerts ordenen te Rameye in walsch Brabant. Eñ als die gracie goods in haer wies noch nouicie sijnde so was si op een tijt op ghetogen in hoger cō-

templacien eñ si sprac suetelic tot den coninc der gloriē hē ootmoedelic bid dende voor een haer geminde susterken die vā herte gequelt was Doe ātwoorde haer onse heere vraghende. Dochter wat begeerdi van mi Si sey de Heere heb ic gracie geuondē in dinen ogen so thoont mi een seeker teeken harer behoudenissen. Doen antwoorde haer onse here Sich ic thone di die gloriose plaetse der onsprekelijcker vruechden/ die ick haer int eynde geuen sal sonder eynde. Doe was die maget xp̄i seer verblijt/ eñ ten oczune van deser openbaringen so ontfincse ooc reuelatie vā toecomēde dingē/ te weten vanden state vā somige haren vriendē/ den welckē geschiet was dat geen datse inden geest bekende

¶ Daer was een susterken vā .xi. iarē noch scholier die een grote siecte hadt Totter welcker sinte Ide haer visiteerende seide Ic bid v mijn geminde suster dat ghi den .vij. nachte na v doot wed̄ coemt tot mi eñ mi dā bootscapt hoe dat met v is Si antwoorde Ic salt geerne doen/ ist dat mi god gehinget Als dat kint gestoruē was so en quam si niet weder den .vij. nacht/ mer den xxviij. nacht openbaerde si haer ende seide aldus Tot nv toe heb ic geweest in purgerende steden om dies wil dat ick gheuoet ben gheweest vā nootruften die met onreynen gelde waren gecocht. Daer na vraechde si haer na hare vrienden/ som leuende/ som doot Doe antwoorde si. Vanden somigen die leuen sijn eenighe inden wech die totten ewigen leuen leyt eñ sullen behouden werdē Ander sijn in sorchlijcken state/ ende tis te vresen datse wtē ewigē leuen gesloten sullen werden

Doe seide voort sinte Ide noch vragē de Ic bid v segt mi oft mijn leuē gode behaget/ eñ hoe dat is tusschē hem eñ tusschen mi. Daer op antwoorde dye geest met bliden ghelate Ach hoe wel hoe wel Doe seide sint Ide Hoe lange sal ick leuen in deser allindē Die geest antwoorde In dit iaer suldi reisen tot ten here Doe v̄schiet de geest wt harē ogen totter eewiger glorien

¶ Nauwelijc .vi. maenden daer na so wert die heylige maget Xp̄i seer sieck so datmen haer doot verwachte Doe wert daer ghemaect een grote clage vā haer medesusterē wenende eñ gode biddende dat hijse noch wilde ghesparē So en wilde die goed̄tieren here sijn deuote dienstmaechdē niet langhe laten in tribulacien Want inden naesten nacht doe si alle wachten nae tverscheyden van sinte Ide Soe was daer een deuote suster geheten Sapientia leggēde bisond̄ in groter droefheit eñ wenende/ die welc van gode v̄troost wert seggende haer aldus Ida mijn gheminde en sal nv niet steruen om dies wille dat ic met veel gebeden tranen ende suchten bedwongen ben hair leuen te verlingen Al ist nochtās dat ic een mijre geminder cortelic gecōdicht heb datse in dit iaer steruē sou de Aldus genas sinte Ide vander siecten eñ leefde noch .xiij. iaren tot veeld̄ menschen stichticheyt

¶ Als dan den termijn haers leuens naecte so sloechse god met eender groter siecten so datse gestadelic te bedde lach een iaer lanck verbeydende met vruechdē den dach haers v̄scheydēs. Eñ optē .xi. dach vā Decēber so gaf si hair siel indē handen gods eñ ōtfinck den loon der glorien int iaer ons herē

M.CC.xxxi. nae datse in sinte Bernaerts ordene geheten de ordene van Cisteaux.xxi.iaren eñ.ix.maenden geleeft hadde sijnde in haer.xxxi.iaer

¶ Daer na was een nõne te Kamepe die so vercout was in haer hooft met groten hooftsweer Eñ wãt die blijde hoochtijt ons heren hemelwaerts nakende was so was si des ander dages te meer begerende om verlost te werden op datse dan mit hair stemme sou de mogẽ gode louen singende dẽ heyligen dienst daer si doe onbequaẽ toe was Eñ daer om aenriepse deuotelic sinte Jde/gelouende te visiteren haer graf eñ haer te danckẽ. Des anderen dages als si dat gebedẽ hadt so was si ghesont eñ bequame om te singen eñ dancte sinte Jden met reuerencien

¶ Item een conuers vã Kamepe had een grote siecte drie iaer lanc so dat hi leggẽ noch slapẽ en cõde Eñ so wert hi hopende bi ỽdienten vã sinte Jden te mogen gesont werdẽ/ eñ ghinc op eenẽ auont tot haren graue/eñ neder vallẽde met sulker deuocie als hi cõde badt hi der heyliger maget datse hem helpen wilde Eñ sijn gebet wert verhoort eñ hi keerde weder gesont ouermits haer ỽdientẽ eñ hulpe. Eñ daer na en gevoelde hi nopt die selue siecte

¶ Item noch so gebuerdet datter een ionc knecht int selue clooster diẽde te Kamepen die seer herdẽ ende swaren rortse lijdende was eñ noch anõ grote pine inden lichaem. Eñ so gheuelt op een auontstonde dat hi denckende wert hoe dat veel liedẽ op sinte Jden graf gesonthept vercregen haddẽ vã haren siecten. Eñ ter stont met desen betrouwen stont hi op van sinen bedde eñ beruoets ghinc hi tot harẽ grafue eñ sijn gebet doẽde viel hi in slape. Daer nae ontspranch hi eñ vant hem al ghesont eñ keerde weder met groter blijscapen gode louende

¶ Het was een broeder vander predicaren orden die lange tijt so siech was vanden tantsweer dat hi nauwelijcx eeten noch slapen en conde Eñ bi ghenalle quam hi bi een conuers die ouer hem hadde eenen tant van sinte Jden Als die predicaer dat verstont so nam hi den tant eñ lepden in sijn mont/ eñ doe verghinc den tantsweer bi ỽdienten der heyliger maghet eñ hi werdt ghesont eñ gheuoelde daer toe grote suetitheyt na dat hijen wt sinen monde ghedaen hadde

¶ Dat.xxx.cap. Van sinte Jden van Leeuwen

¶ Een ander maghet vanden selue name Jde was in Brabant/ dye

gheboren was wter outster stadt van Brabant geheten Leeuwe. Haer vader was een eerwerdich wijs man gehetē Gilbert/ ende haer moeder heet ooc Ida Eñ hair dochter Ida was vā ioncx op seer sachtmoedich ōnosel eñ goedertieren Eñ als si. xiiij. iaren out was so begeerdese in meerder vriheit den coninc der glorien te dienen ende ginc int voorseide clooster te Ramey en in die ordene vā Cisteau/ daer si lāge tijt gode diende in abstinencien/ in oracien/ in heylige wakingen/ in silentien eñ andr goddienstige wercken

¶ Dese bruyt cristi so lange als si leefde ontfincse geerne dat heylich sacrament des lichaems ons herē wāneer si mochte in grooter suetichept haers herten diese dan gheuoelde Want op een tijt als si dat lichaem Xp̄i ontfangen had/ so berispte haer minlijck een nonne aldaer/ om datse geen ablucie en nam wtē kelcke Doen antwoorde sinte Ide aldus Als de heylige drieuuldicheit in mi v̄blijt eñ die godheyt int herte inbileert eñ mijnē geest eē wert met mijnen gheminden Hoe meendi dan mijn suete suster/ als ic dit geuoel dat ick den kelck gesmakē can Die selue suster vraechde haer Wat is die v̄eeninge metten gheeste gods/ als die tesamen met haer ghemenget werdt Doe antwoorde die heylige maghet aldus. Ghelijck een dropel waters in een vol vat wijns/ also ist dan

¶ Als sinte Ide op een tijt eenen deuotē religiosen man een secreet dinc geopenbaert hadt so badt hi haer om orlof dat te moghen somighe menschen voort te seggen Doe verboot sijt hem seggēde datse haer seer ontsach dē name vā heylicheden ydelic te crigen

¶ Naemaels bekende si den tijt harer doot te naken eñ si begeerde tlichaem xp̄i te ontfangē. Eñ des ander dages daer na so beslootse haer heylich leuē met eenē saligen eynde v̄scheydende van deser werlt eñ ontfangende den loon der eewiger glorien

¶ Dat. xxx. cap. Van sinte Iden van Louen

In die stadt van Louene was een eerweerdige maget vā eerbarē eñ rijcke ouders gheborē eñ hete Ide Die welcke op een tijt als si mit haer moeder ter kerckē gegaen was in teederen iaren noch sijnde/ alsmen inder missen dat heylige sacramente ophief/ soe sach si een vierighe sterre met groter claerheit ghemenget met rootheden op den outaer dalen eñ al verlichtende Als dese maget een simpel ende heylich leuen leyde. xij. iaren out sijnde van allen ijdelheyden deser werelt af keerende. Soe mishaghede haren vader haer oeffeninge ende hi wasse moyelic met scarpē woirdē sonder hair v̄dientē des hi vā gode geplaget was Wāt veel vaten in sijn kelder hebbende ō te v̄copē so werdense alle azijn. Twelck also geschiede ontrent alder kinderen daghe inden wintere Mer die heylige maget hebbende cōpassie met harē vader so badt si onsen here dat hijt harē vad vergeuē wilde. Eñ hi wert v̄hoort eñ die wijn creech weder sinen eersten smake

¶ Itē die bose geest dede hair ooc dicwil hinder eñ pijndese te belettē in haren gebeden eñ oeffeningen/ hem dicwil v̄chonēde in eyselijcker gedaentē eñ met grotē stancke haer camer ver-

vollende Mer so dicwil als die vyant
hair voortbrachte scadelike lust oft ge
nuechte so wapende si hair mettē scil-
de der passien ons heerē daer op denc
kende deuotelick

¶ Item aen haer lichaem droechse eē
haren cleet Haer beddeken was ghe-
maect vā drogen wyngaerts rijse/ eñ
out v̄schimmelt broot adtse met vrolij
ker hertē. Op een tijt indē somer leef-
dese. xi. dagen lanck van lijndē bloy-
sel oft bloemen

¶ Item dicwils buychde si haer knyē
ter aerdē des dages. xi. C. werf/ doen
de ooc also veel gebedē tot onsen here
Eñ si gheesselde al haer lichaem met
scarpen roedē van hulst gemaect Eñ
in al tgheen dat si dede so sochte si alle
ne godt tot eenen ghetughe haer der
secreten

¶ Item want sinte Ide haer geheelijc
oeffende inder passien ons liefs herē
so prente onse here Jhūs bi eenē yma
gineerliken visioen sijn heylighe vijff
wonden in haer handē/ voetē ende sij
de In welcke vijf steden si hadt ronde
ringen van verscheyden verwen Eñ
sonderlinge inder sijden hadde si een
open gat/ daer in datse grote pine ge-
voelde eñ ooc sond̄ grote pine en cōde
si niet gheliden datse yemāt aen de si-
de ghenaecte Eñ daer toe heeftse gro
ten hooftsweer gehadt datse scheē de
doornē crone te dragē. Siende dā sin
te Ide dat dese wondē bi genen rade
vā menschen genesen en mochtē/ sor-
ghende dies vandē volcke gheeert te
werdē. So badtse haren hemelschen
brudegom dat hi doch die teekenē der
wonden wt harē lichame doen wilde
Twelc also geschiede/ mer si bleef lij-
dende die pijne in die voorſ steden

¶ Het quā tot haer op eenre tijt een
arm man in v̄worpē gedaente/ bidde
de om herberge/ dien si in haer camer
ontfinck. Eñ doen sach hi op hair aen
sichte eñ dede open haer borst ende hē
seluen daer in sinckende soe verschie
hi wt haren ogen. Doe bekendese dat
tet god was/ ende ter stont so werdt si
ontfunct inder minnen der armoedē
Doe ontclede si haer ende ginc tot eē
der cluysen daer bi staende ende dede
snode cleederen aen/ waer mede dat si
ghinc achter straten dair also verthō
nende in snoden eñ verworpen habi
te in allen plaetsen eñ steden daerse t
voren ghewandelt hadde costelijcken
geciert sijnde met eerlike clederē wā
tet harē state wel toe behoorde Maer
in desen state gincse ter kerkē eñ hoor
de misse eñ dede dit so bedectelic dat si
cume yemāt kende/ eñ dan wert haer
herte met sulcker minnen tot gode ont
fūct/ datse ouermits grote vuericheit
wt haren nase ende mondt bloeyede
so dattet pauiment bestort werdt met
haren bloede Twelck hair wter mate
dicwil gebuerde so datse vā harē vrie
dē eñ naesten dwaes eñ sinneloos ge
rekent wert Eñ op eenē dach so wert
se driewerf gebonden eñ ghegeesselt
mer in allē lijdsaēhz tonende/ so bleef
si gode louende eñ doe lietē sise gaen.

¶ Dicwil begheerdese ten heyligē sa
cramente te gaen/ mer si en dorstet ha
ren biechtvader niet te kennen geuē
Eñ dicwil ghebuerdet als die priester
ind̄ missen dat heylich sacrament nie
te/ datse dat ooc ontfinc bidē dienste d
engelē gheuoelic bi roke eñ bi smake.
Item ouermits grote begeerte they
lich sacrament te ontfangen eñ wten
kelck te drincken/ op een tijt so barst

veel bloets wt haren nase ende mõde
Twelc doe een priester inden geest be
kende eñ gaf haer tlichaem ons herē
eñ liet se wten kelch drincken
¶ Het was een goede vrou die met de
ser maget sinte Jden begheerde eenē
nacht te sijn/ twelc si liet geschiē Doe
sach die vrouwe een hemels lichte op
haer dalē/ wt welcken lichte haer her
te verlicht wert eñ ontfinc een grote
soetheyt eñ deuocie des geests
¶ Het was oot een baghijne die dese
maghet hadde ghenoot ter maeltijt.
eñ si en hadt niet te drincken dan bier
mer biden gebede van sinte Jden soe
verwãdelde dat bier in goedē wijn.
¶ Dic wil quamen die visschen inden
water tot haren handen ende desghe
lijcx die voghelen
¶ Si hadt eē suster die hair quaãtierē
was eñ bespottese Mer op eē tijt sach
die suster op haer dalē eē hemels licht
eñ achter die tijt beterde si haer Daer
na sterf haer suster haestelijc/ mer sinte
Jdemz harē heiligē gebede vwettese
vãd doot eñ si leefde veel iarē dair na.
¶ Het wert gheopēbaert enē deuotē
monich der ordenē vã premonstrept/
dat hi ghelijc vdiente hadt metter eer
werdiger maget Jde/ eñ doe ginc hise
visiteren eñ doen kendē si malcander
eñ haddē voort aē een herte in god.
¶ Op eē tijt als si mille hoirde so sach
si die gloriose maghet Maria eñ sinte
Elizabeth met sinte Jan baptista/ die
eē vat brachte met hetē water. Maria
eñ Elyzabeth ontledē dat kindeken
Jhesum eñ bapdent. Daer na lepdet
Maria optē schoot vã sinte Jden die
Jhesum onthelsde Daer nae epschte
Maria die moeder gods hair kindeken
wedē/ mer Jda en wouder niet af schei
den/ eñ waren aldus in minlijken ghe
schille oft twist tot Agnus dei vander
missen eñ doe vschiet dat visioen
¶ Dic wil gheuerdet dat si int ontfan
gē dat lichaē ōs herē ouermits grote
minne so weech wert dat se op hair be
nē niet staen en cōde oft voort gaen.
¶ Daer na ghinse totter ordenen vã
Cisteaux int cloostere te Roselendale by
Mechelen. Eñ daer wert ghesien vã
vele haer medebroederen als si tē hey
ligen sacramente ghinc dat die moedē
gods Maria eñ sinte Jan euangelist
haer lepdē eñ weder brachten.
¶ Item hair biechtvaã maechde hair
op een tijt of si niet met ydelre glorien
getempteert en waer. Si antwoorde
aldus Dat god die here mi gegenē he
uet die ouerdencheic/ eñ dit ouer tellē
de aenmercheic als oft si mi niet gege
uen en warē/ mer penant anders/ so
geweerdicht mi de alre goedertieren
ste Jhesus te voortcomene met sijn be
nedijnghen. Mer vader ick bid v dat
ghijt niemãt kenlijck maken wilt dan
wt saken van deuocien ofte pemants
stichtinge mijnē naem vswigende.
¶ Dic wil sachmē wt haer ogen licht
schijnen als der sonnē licht Eñ die si
steren geuoelden wonderlike suetichеit
wt haer gaen Eñ somwijlen vstont si
die scriftueren bi godliker inspiratiē.
Eñ op sint Jan baptisten dach sach si
dat gulden cronen den nonnen sinigē
de gegenē werden. Eñ die dinnen aen
der kercken wonende quamē tot hair
als haer dat beliefde
¶ Ten laesten als god haer van dese
werelt verlossen wilde so wertse met
eenen strangen coortse begrepen/ eñ
ontfangende die heylige sacramentē
so gaf si haren geest in gods handen/

ontfanghende den loon der eewiger glorien Int iaer ons heren. M.CC. opten sesten dach van Oogstmaent

¶ Dat. xxxij. ca. Van die heylige maghet Lutgaert van Ewyers

Indē Grabātschē acker heeft ooc gegroeyet eē suuerlijke planteyt die eerwerdige eñ goedtieren Lutgaert/die wt Haspegouwe geplant wert int cloostere te Ewyers in wals Grabant Mer daer te vorē hadt si tot harē. xij. iarē int clooster vā sinte Katherina bi Sintruyen geset geweest daer si woōde ontrēt. xij. iarē eñ was dair priorīne/mer hair werde geradē vā enē eerwerdigē/deuotē geleerden man gehetē meester Jan vā Liere die haer leuē wel kende/datse ghinge int clooster vā ewiers in sinte Bernaerts orden. Eñ wāt men daer walsche tale sprac die si niet en cōde so hadse lieuer int clooster vā Erkēroede gegaē vād seluer ordene Mer haer wert in haer visioē toe gesprokē aldus Ic wille dat ghi tot Ewiers gaet/ende doet ghijs niet ic sal v laten. So begaffe haer tot Ewiers gods rade gehoorsaē sijnde met gesater hertē/dair si in allē duechdē toe nā Eñ in dier tijt begonstē vele nieuwe cloosterē gefondert te werdē in walsch Grabāt die dese maget Lutgaert begeerdē te kiesen Eñ als si dat v̄nam so keerde si haer tot ōser lieuer vrouwē met veel tranē haer deuotelic biddende dat mochte belet werdē

¶ Dese heylighe maghet pijnde haer van dier tijt voort met grooter sorchfuldicheit tot god scouwēde eñ volcomen leuen te geuen/ nacht eñ dach in haren gebeden gode vierichlic dienē de Ende na die leeringen vanden sa ten leeraer sinte Bernaert soe pijnde se haer neerstelijkē inden ghetijden te v̄drijuē alle gedachtē goede eñ quade alleen te denckē op tgeen dat si sanck oft las Mer wāt si dat niet doen en cō de ouermits menichfuldicheit der gedachtē/so was si seer verslagē in hair consciencie eñ verhaelde and̄ werf eñ derdewerf haer getiden Eñ niemant vā haer vriendē en constense te vredē stellen/mer si baden onsen here voor haer dat hise vand̄ scrupuloosheyt v̄lossen wilde Eñ siet corts hier na verwecte god eenē scaepherder. gelijc wilen Amos die prophete/ eñ hi quā tot Ewyers latende sijn scapē in dat veld wel. xiij. mijlē van daer/eñ hi ginc tot ter saligher Lutgaert Eñ daert veel and̄ hoordē seyde hi tot hair ald⁹ Dit seit die here En hebt gheen droefheit meer noch scrupel vā dinē getijden te betalē/want dijn ghebeden sijn behagelic minen aenschijne Als die scaepherder dit dus geseit hadde so keerde hi ter stont weder om/ so dat hem niemant en vraechde wie hi ware Maer de deuote Lutgaert gheuoelde wel in haer herte dat van gods wegē quam eñ rustede voort aen in vreeden haer cōsciencien sond̄ enige ongeordineerde scrupuloosheit Eñ ten waer niet te seggen in hoedaniger snelheyt hairs geests si gode diende indē getijdē

¶ Op een tijt als Lutgaert inden chore vesper sanck/soe sach een nonne tegen ouer staende dat een vlāme claerlichts wt haren monde opsloech ten hemelwaert/om twelck si seere verslaghen was Maer als die vesperen wt waren so ghinc Lutgaert tot haer eñ

v̄maendese datse niet v̄uaert en ware
wantind̄ waerheit gods werck was.
¶ Die eerwerdige heere Jan abt van
Hafflighē quā wt deuocie op een tijt
hair visiteren mede brengende eenen
man die Lutgaerdē aenschouwende
int aenschijn seer verslagē eñ bescha-
met wert/twelc die abt mercte Eñ als
si vā daer gescheyden warē so vraech
de hi den man oft hi die heylige vrou-
we gesien had Doe suchtede die man
seggēde Ja/ic hebse gesien eñ in haer
aensichte ben ick also verslagen mits
eyslicheyt mijnder sondē/ dat ic bi ha
rer hulpē daer af verlost sal werdē eñ
bi gods hulpe daer in niet wed̄ vallen
twelc die abt namaels wel bekende
¶ Int clooster vā vrouwē perck bi Lo
uē was eē seer deuote nonne hebbēde
eenē broeder vand̄ minrebroederē or
dē die xij. iarē lanc een v̄lopē apostaet
geweest hadde/diens dolinge si altijt
beweende So wert Lutgaert gebedē
dat si voor dē broed̄ biddē wilde. Doe
antwoorde si aldus Segt der goeder
maget dat si te vredē si/wāt haer broe
der sal dit iaer tot sijnre ordenen wed̄
keeren/twelck also geschiede
¶ Dese goed̄tieren maghet Lutgaert
pijnde haer die getēpteert eñ getribu
leert warē met wond̄like sorchfuldic-
heit te sterckē eñ te v̄troostē so dat nie
mant ongetroost vā haer en ghinc
¶ Het wert van somige ghesien als si
tsondaechs ten heyligen sacramente
ghinc cranck sijnde vā lichaem dat ij.
engelen haer ley dē ten outare. Ende
op een and̄ stonde lange daer na wert
ghesien dat die gloriose maget maria
eñ sinte Jan baptista haer volchdē
¶ Dese goede Lutgaert weēde so veel
biddēde voir de sondige menschē dat
haer aensicht dagelicx met tranen be
stort was/eñ haer droefheyt was so ō
sprekelike groot datse nau yemāt aē-
sien conste sond̄ groter bāgicheit zijns
hertē So v̄toonde hē onse here sijnre
gheminder vriendinnē/eñ met sijnre
hant die hi ō de sondige indē cruce wt
recte so vaechde hi alle hair tranen vā
harē aensichte seggēde Ic wil datstu
in deser droefheyt voor mijn sondare
vertroost sijtste eñ dattu voort aē met
vierichedē des hertē indē gebede vol
herdes/biden welckē als wilen eer bi
den tranē du keerē sulste dē torē mijns
vaders Eñ in desen state bleef dese hei
lige maget tot harer doot toe
¶ Daer na vijf iaer lanck wert si dage
licx geuisiteert vand̄ moed̄ gods Ma
ria oft van ander sond̄linge heyligen
sond̄ nochtan de gestadige visitatie d̄
engelen Eñ nochtās in alle desen en
vantse geen volcomen ruste tot dat si
vant den heylich der heyligen haren
scepper die alre suuerste bouen al. Eñ
op eenen alre heyligen dach soe open
baerde haer eē grote menichte vā hei
ligen door een visioen Eñ die heylige
geest opēbaerde haer dat si vā dē gee-
ste eñ gracie vā hem allen vol was
¶ So begeerdese noch met vierigen
gemoede vā desen leuē tot gode te co-
men hebbēde altijt hair herte gekeert
tot gode Eñ onse heere v̄hoordese eñ
openbaerde hē tot haer/eñ thonende
sijn open wondē in handē/voeten/eñ
side so seide hi tot hair Sich mijn alre
liefste dat mijn wonden tot di roepen
dat ic die doot niet te v̄geefs gestoruē
en bin Met dinen arbeyde eñ tranen
sulstu sachten mijns vaders toren/op
dat hi die sondaers niet en verdoeme
mer datse bekeert werdē eñ datse leuē

¶ Omtrent dees tijt sterf die paus Innocentius de derde/ na dat hi te rome gehoudē had dat cōsilie van Latranē die welck hē sienlijck opēbaerde deser heiliger Lutgaert/ die welck siende dē geest met eenre barnender vlammen omvangen so vraechde si wie hi waer Eñ hi antwoorde Ic ben Innocentiꝰ die paus Doe seide si suchtēde Wat ist dat ghi ōser alđ vader dese grote pine lidet Hi antwoorde Ic was đ eewiger pinē weerdich om drie sakē/ mer bidē gebede eñ hulpe der alder goedtierē-ste maget Maria/ dien ic een clooster gesticht hebbe/ so creech ic ten lestē berouwe mijnđ sonden eñ ben de ewige doot ōtgaen/ nochtā sal ic seer wrede pine lidē totten dage des wtersten ordels toe. Mer dat ic nv tot v come bidden om v hulpe dat heeft mi die moeđ der ōtfermhertichеit van harē sone v̊ cregē/ doe v̊schiet hi van daer So gaf die goedertieren Lutgaert haer mede susteren te kennen die doot eñ de noot des voorscreuen paeus Innocentius op datse voor hē baden eñ seluer dede si wonderlike penitentie voor hem

¶ Op een ander tijt als die eedel vrou Marie seer sieck was des eersten hertoge Henricx vā brabāt tweeste huysvrouwe die dochter was vā coñ Philips vā vrancrijke die sinte Lodewijcx des heyligē conincx oude vader was so ontbootse Lutgaerden die si vā ouden tijdē seer beminde/ datse doch bade voor haer. Als lutgaert haer gebet had gedaen/ so ōtbootse weđ der hertoginnen datse van haren bedde niet opstaē en soude/ mer datse hair biechten eñ bereyden soude eñ met betrouwen den here v̊wachten Eñ also Lutgaert ghesept hadde so sterf die hertoginne die na hair doot opēbaerde seg ghende datse bider hulpen der glorioser maget Marien diese in hair leuen seer ghemint hadde eñ ghedient/ van den vegeuier verlost soude werdē/ eñ die vruecht der hemelen besitten

¶ Des ghelijcx so voorseyde dese heylige maget die doot van heere Godevaert des Borchgrauē sone vā Bruessel die ooc sieck lach

¶ Omtrent. xi. iaren eer dat dese heylige maghet Lutgaert van aertrijcke verschiet/ so ontfinck si van gode enigerhande voorspel van rustigen leuē ende van eender saliger doot/ Want si verloos dat gesichte vā haren ogē/ twelc si alte pacientlickē lijdende was wāt si v̊creech des te meerđ claerheyt des hemelschen lichts in harer hertē binnē Mer si was een dinck beclagēde in haer der blintheit dat si haer geestelike vrienden in dit leuen nemmermeer siē en mocht/ waer om haer herte dicwils becommert was Welc simpelheit der begeertē haer god afnam seggende tot haer aldus dese woordē Die blintheit die ic di toegesondē hebwiltse danckelic ende lijdtsamelic ontfangen. Want ick gheloue di dat dijn siele wten lichaem ghenomē sal werden sonder vegeuier ende ghestelt in den throne der gloriē/ daer nemmermeer duysterheit noch droefheit en is mer dat eewige licht is daer schijnende eñ verblidende die sielen der rechtuerdigen menschen Eñ als van dijnē vrienden so sal ick di besorgen dat ghi se int ewige leuen hier bouē sien sult. Dit verstaende die heylighe maghet Luytgaert wert seer vertroost eñ verblijt gode danckende van sijnder onghemetender goedertierenheyt

¶Item ontrent een iaer eer dat dese heylige gods vriendinne van aertrijke scheyde̅ soude so openbaerde hem tot haer onse lieue heere Jesus cristus met blijde̅ aenschine seggende aldus Wis aenstaende dat eynde dijns tijt liken arbeyts/alleenlick epsschc ic dit iaer drie dingen van di

¶Deerste is dattu van dinen vercregen weldade̅ dācbaer sijtste eñ dair in vloect die hulpe oft bistant ō heylige̅.

¶Dat tweeste dat ick van di epsschen deben/is/dattu voor mijne̅ sondaren di geheel wtstortes in dinen gebeden tot minen hemelschen vader

¶Dat derde dattu sonder enige̅ ande re sorchvuldicheit met groter begeer ten tot mi begheers tecomen

¶Item.xv.dage̅ voor haer doot ope̅baerde hair die gloriose moeder gods Maria met sinte Jan baptista eñ seyde̅ tot haer Wu is aenstaende dijn eynde eñ die crone ō rechtuerdicheit/niet langer en wille̅ wi di hier te sijne/wāt alle die burgere̅ des hemels di vwachten Eñ veel ander heylige̅ quame̅ dic wils tot hair in grote̅ ghetale Eñ ooc somighe haer gheesteliike viende̅ die voor haer gestoruen waren thoonde̅ grote vruechde/wāt si corts haer ghe selscap verwachteden

¶Jte̅ op der heyliger drievuldichept auont so wertse mette̅ corte bestaen. Eñ des maendaechs dair na so quam om hair te visiteren een conuers des cloosters vā Yakkligem/ wātse grote minne totte̅ broeds vā Yakkligē hadt ō die heilichept haers leues eñ observancie der ordene̅/die in dier tijt daer gehoude̅ wert Doe seide die broed tot haer Oft god gaue dat ōs here de abt visite dat ghi dus sieck sijt Doe seide si Mijn alder liefste vrient sal morghen comen eñ mi besien Waer af hē die cō ueers seer vwonderde meenende dat niet geschien en soude Des morgens als die abt op twee milen na daer ver bi leet niet wetende dat Lutgaert soe cranck was so seide hi totten gene̅ die bi hē waren Laet ons gaen sien vrouwe Lutgaert/want icse in langen tijt niet gesie̅ en heb/so quā hi tot ē wiers Eñ als hi in haer camere quā so was die heylige maget inden here verblijt op sittende in hair beddeken ende sijn hant houde̅de so seide si Wu scheide ic mijn alō liefste vrient eñ niet lieuer en laet ic onō dē hemel dā v Weet dat die mogende heere Jhūs Xps mi vtroost heuet vā v. Eñ mits dien so sweechse eñ bleef in grooter vrolicheden hairs geests opwaerts siende ten hemel

¶Des saterdages daer na volgende als die vre des doots nakende was so hiefse haer ogen ten hemelwaert/ eñ ontfangende haer sacramente̅/so verschiet hair siele seer sueteliit wt haren lichaem met sanghe des hemelschen heyrs ontfaende de crone der ewiger glorien Int iaer ons heeren.M.CC. xlvi.opten.xi.dach vander maent Junij/int.xi.iair vande̅ tweede̅ hertoge Heynric van Brabant Eñ si was out als si sterf.lxiiij.iaer

¶Als si gestoruen was tot een tekene vā maechdeliker onnoselheit so blinc te haer aēsichte als een lelie eñ hair lic haē was sacht als side aen te tasten

¶Item alsmen dit heylige dode licha me wasschen soude alsoot gewoonlic ken is/so was daer een suster die tgebruken harer hant verloren hadt. Eñ bi gheualle alsoot god verhengē wilde datse metter selder hant daer dat

lichaem nakende was so wert die hāt
gansliken ende al genesen/ dies si go-
de ende der heyliger Lutgaert dancte
ende loofde

¶ Item heer Alaert al daer sijnde cap
pellaen hadt grote pine in sijnē dume
die wtermatē seer was gheswollē Eñ
desgelijcx vrouwe Oede supprioriinne
al daer hadt grote pine aen haer hant
die geswollē was Eñ elc bant daer aē
vanď heyliger Lutgaerden reliquien
eñ ter stont so werden si ghenesen

¶ Het was een edel vrouwe die lange
tijt lach in arbeyde vā kinde Eñ haer
wert gebracht een coorde van paerts
hare gedrayet/ daer die goedtierē lut-
gaert haer mede plach te gordē op ha
ren naecte lichaem/ eñ die vrouwe ley
det op haren buyck/ eñ ter stont baer-
de si haer kint sachtelic eñ salichlijc in
verwonderingē vā allen die daer wa
ren Eñ dit selue is geproeft eñ beuon
den in veel anď plaetsen eñ personen.

¶ Dat. xxxiij. ca. Vā broeď Thomas
die cōpositoer des boecx vanď Gyen.

Inden tidē vanď voorſ
heiligher Lutgaert eñ
vandē derden hertoge
Henric vā Grabant so
leefde in Grabant dye
vierighe minnaer der
menschē salicheit eñ eē groot predica
re broeď Thomas geheeten van Can
typre/ vā edelen geslachte geborē tot
Leeuwe bi bruessel Die welc ginc inď
ordenen vandē predicaren ende wert
supprior int conuent te Louen Ooc so
wert hi gecoren penitentiarius om te
horē biechte. welck officie hi hāteerde
wel. xxx. iarē lanck in verscheydē bis
dommē Mer want hi noch ionc was
eñ alrehande sondaren biecht begon
ste te horen/ so wert hi wten horē met
sware temptatien ghequelt van bin
nen Eñ mits dien seer verslagen sijn
de in hem seluē so ghinc hi totter ma
ghet Luytgaert van Ewyers als tot
sijnre gheesteliker moeder die doe ter
tijt noch leefde eñ gaf haer dē last sijn
re herten te verstane. Doen si dat ver
stont soe keerde si tot haren ghedede.
twelc ghedaen sijnde so sprac si tot hē
aldus Sone keert weder om tot uwer
plaetsen ende arbeyt om die sielen te
winnen Xp̄s sal bi v sijn een bescerme
re eñ ooc een leeraer/ die in biechte te
horen v mogentliken verlossen sal vā
den fellē geschutten der boser duuelē
eñ sal vermeerderen in v sijn gracie.
Van dien daghe voort soe beuant hi
dye prophecie van Lutgaerdē in hem
warachtich/ wāt hoe hi onreynď die
gen inder biechten hoorde/ hoe dat hi
min daer op achte. Eñ in hem vmeer
derde voort aen den geest der wijsheit
ende der kennissen gods

¶ Als dese broeder Thomas noch eē
ionckint was so plach hē sijn vaď met
tranen eñ met deuocien te vermanen
tot studeren eñ tot gheesteliken leuen
eñ seyde aldus O mijn beminde sone
als ic ouer die zee ghereyst was om te
visiteren Jerusalem ende dat heylich
lant/ so quam ic ter plaetsen gheheetē
den swarten berch/ daer veel heremi
ten in verscheydē cellen gode diendē
Ende van eenen van hēlieden daer ic
mijn sondē tegens biechte so ontfinc
ic voor een antwoorde dat ic mijn son
den met penitentien niet lichtelikē en
soude connen af gewasschē/ mer had
ic een sone den welckē ick ter leeringē

stelde eñ dat hi een goet bequaem prie ster werde/ so mocht ic door hem wer den gheholpen Eñ door desen raet so plach Thomas als hi priester ghewor den was openbaerlic in sijn sermoen eñ oec heymelic ghebet voor sijns va ders siele te eyschen ende in veelma nieren hem te helpene Eñ als hi som wilen voor sinen vader geen misse en dede als hi beter was so sach hi sijn va der inden slape hē vthonende schinē de al door wont/ sijn handē wtrecken de eñ hē beclagende dat hi sinē vader niet en hielpe

¶ Dese weerdighe Thomas heeft be screuen in claren sermoene dat leuen vander heyligher maghet Lutgaert voorsept/ eñ dat leuē vander wonder liker Cristinen van Dintrupen. Oec heeft hi gescreuen den boeck vanō na tueren der dinghen/ dair hi .xv. iaren ouer arbeyde Eñ voort den boeck vā den prelaten eñ onderlaten gheheten den boeck vanden Spen/ daer hi veel in ghescreuen heeft van schonē ende loofliken dingen weerdich te gedinc ken die in sinen tijde in Brabant ghe schieden/ eñ van heylige ende weerdi dige personen die hi ghesien heeft

¶ Dat. xxviij. ca. Van vele doorluch tige oft heylige personen in Brabant

Dese broeder Thomas seyt in dat voorseyde boeck vanden Spen. Wi hebben gesien den eerwerdigē seer edelē mā Coēraet eerstwerf abt vā Villers/ daer na vā Cisteau/ tē lesten bisscop eñ cardinael te Romen die in wōderlijker wijsheyt sijn officie hāteerde Niet te min hi gaf hē tot con templacien nochtās/ wanneer hi alle ne mochte sijn. Van desen man heb ic bi properlijker waerheyt verstaen vā here willem abt vā Villers/ dat die vī gheren sijnre handē daer hi mede dat lichaem ons herē ghenaect lichtende waren bi nachte in duysternissen als heerssen/ wāneer hi in boecken stude ren wilde

¶ Van desen eerwerdigen Coenraet hebben wi ontfangen bi ontwijfelijc hen gelouē/ als dat hi int lant vā Bra bant was die wils visiterende deuote lijnen dat graf vander saliger Marie vā Oegnies. Als hi bi nachte was be dende so sach hi indē geest die heilige maget met gevogen knyen den heere voor hem biddende/ ende daer na soe telick troostende sinen arbeyt

¶ Ic heb oec gesien eenē anderē Coē raet vanō predicaren ordenen tot Lo uen seer vuerich van leuen eñ begeer lic totter menschē salichept Dē welkē als ic verhoorde dat hi sterue sonde so quam ick tot hem daer hi stom lach eñ als van hē selven niet wetende. Mer als die vre naecte so hiet hi sijn oogen eñ handē op/ eñ mit vroliken aensich te aensiende dat crucifixe sepde hi dat veers Educ de carcere animā meā vt cōfiteatur noi tuo dñe Dat is te seggē Here lept mijn siele wten kerckere op dat se dinē name belijde Eñ als hi dat driemael gesept hadde/ nederslaende sijn ogen verschiet hi

¶ Noch was een monic vanō ordē vā Cisteau dien ic twijfel gesien te hebbē daermen dit mirakel af vertelde. Als tlant vā Brabāt met snee bedect was so was desemonic dolende in tvelt te paerde/ eñ hi vant inden couden snee liggende een alte schonē kindechē/ als

van drie iaren seer weenende/dies hi
medeliden had eñ ginc vandē paerde
eñ omhelsede dat kindekē weenende
so weēde hi mede eñ vraechde wat hi
hadde Dat kindekē sweech/ eñ hi vra
gede weder Waer is v moeder/hebdi
v moeder v̄loren Ten lesten seyde dat
kint noch meer v̄suchtēde Eylaes/ey
laes/waer ō en soudic niet wenē/ ghi
siet dat ic gebreck lidende in die coude
sitte eñ niemāt ontfaet mi ter herber-
gen. Doe hief die monick tkint op eñ
custet seggende En weent niet meer
soete kindekin/ick sal v thuys dragen
eñ sal v doen voeden Eñ dit seggende
waende hy metten kinde opt paert te
climmen/ eñ dat kint ontghinc hē eñ
v̄schiet wt sinē arme/wāt het was Je
sus d̄ maget sone Doe viel die monick
ned̄ op die eerde eñ weende bitterlijck
Als hi so lange ghelegen had so wert
hi achter na geuondē vā eenen knech
te eñ hy wert opt paert gheset ende te
huys gheleyt Eñ alsmen hem vraech
de waer om hi weende/ so en const hi
dien nachte anders niet segghen dan
Aylaes goet kindekē/alder schoonste
kindekē/waer om hebdi my gelaten/
waer om so sijdi so haestelic wech ghe
gaen/waer om heb ic v verlorē Daer
na wert hi verlost eñ hi verteldet eenē
diet voort openbaerde den genē daer
ict af hebbe onthouden

¶ Voort seit broeder Thomas. Brue
ssel is eē edel eñ grote stadt in Brabāt
daer in is een hospitael van armē vā
groter liefden ende vā goeder religi-
en ¶ Nota. Dit is dat gasthuys bi sin-
te Goedelen daer sinte Vrsule patro-
nersse is. etc̄. In deser plaetsen hebbē
wi ghesien een suster seer arbeydēde/
die ten lesten sterf van groter siecten.
Ende als si vā tertie tijt tot vespertijt
doot ghelegē hadde so wertse weder
leuende ende oprechte/ ende roepēde
haer mede susteren seyde si hem ende
allen die daer teghenwoordich warē
Daghelicx so heb ick gheeert in minē
leuen dat maechdelijcke heyre vā Co-
lene/ende bi haren ghebede ben ic nu
vanden vegeuier verlost ende ben be-
dwongen totten leuene weder te kee-
ren. Op dat ic alle den genen die haer
lieder memorie werdichlic eerē condi
gē soude toecomende hulpe ind̄ doot/
so verre als si alsulck steruen dat hem
tgebet helpē mach In ghetugenissen
van dien so geue ick and̄ weruē mijnē
gheest Eñ ter stont starf si weder

¶ In Brabāt heb ic heymelijc gekent
een maghet van sonderlinger heylic-
heyt/die bi sekeren ghetugenisse van
warachtigen broederen vander pre-
dicaren orden beuonden is in haer sij
de hebbende een grote wonde bi vele
iaren Te weten ouermits d̄ aendach-
ten der passien Xp̄i eñ sijnre wonden.
eñ van deser wonden vloeyde by nae
eenpaerlic bloet bi groter quantiteyt
Van welcken bloede tot sekerheyt vā
dier miraculē wi sagen in een glasen
vaetkē bewaert sijnde sonder v̄ande-
ringe der verwē oft des rokes

¶ In Brabāt heb ic ooc gesien een nō
ne die opghetogen wert inden gheest
so dic wils als si wat hoorde vand̄ vro
gheden des ewich leuens Ende als si
daer nae een weynich gherust hadde
so wert si blinckende in haer aensich-
te/ende met beslotē ogen so gasse wt
harē monde so soeten geluyt van stē-
men dat gheen melodye daer bi te ge-
lijcken en is

¶ Noch was int clooster vā Ewyers in walsch Brabāt een nonne edele vā geslachte eñ heylich van leuen ghehe ten ionffrouwe Lijsbeth van Wans. die vā ioncx op seer deuoot was Mer haer ouders benidēde hair heylicheit gauense te huwelike eenē eerlijkē ridder tegen haren wille/metten welckē si in een bedde een iaer lanck slapēde/ nochtans onbeulecte maget bliuēde. Eñ tot allē plaetsen volchde haer dat beelde van onsen here Jhesu cristi gecruyst bi drie iaren lanck Ende als sy yet onreins oft quaets int ghedachte hadde/so dede onse heere sijn hant vā dē cruce die leggēde op haer borst/ eñ verdreef also de temptacien eñ onreyne ghedachten wt harer hertē. Dese deuote maget hadt dic wil veel rehāde spraken mettē heyligen engelen

¶ Op een tijt so wertse opgetogen in dz hemelsche paradijs/dair si veel wōderlike misterien sach/ eñ bouen al so heeftse mi beledē/datse daer die gelijckenisse sach vandē mēschē die behouden sijn Niet vandē leuenden als doe geboren waren/mer ooc van dier tijt voort totten eynde vander werelt geboren soudē werden/ende ooc in wat state si behouden sijn/als in maechdeliken state/in huwelijcken state/in weduweliken state Als sise dan sach indē werelt/daer af si die gelijckenisse hadt ghesien inden hemel/soe bekende sise sonderlinghe wten aenschouwen int aensichte/al en hadde sise noyt te vorē ghekent ofte gesien/ende ter stont so wiste si die te onderscheyden dē staet ende verdiente van eenen yegelijken Twelc een wtnemende grote gracie ende ghifte vā gode was/als dat dye heylighe maghet so veel secreten den ghemeynen mensche verborgen ghe weten conde Ende die waerheyt van desen dinghen heb ick in mi seluen be uonden/dyes mi god ghetuge si indē wtersten dage des oerdels/ wāt si mi minen staet claerliken thoonde/ende met bescheyden woordē condich makede/die welcke niemant en wiste dā ick eñ mijn biechtvader alleen Ende dit heb ick beuonden vā veel anderen den welcken dat selue ooc vā haer geschieden/gelijckerwijs alst van mi (al soot voorseyt is) geschiet was Twelc seer wonderlick schijnt te gelouen eñ nochtans warachtich is

¶ Op een tijt sach dese heilige maget een edel ionffrouwe geheten Lijsbeth vā Assche in groter pomperiē eñ cierheit der werlt Doe seide si tot hair Te v̄geefs arbeydi eñ v vrienden/wāt ic heb voorsien dat ghi in maechdelickē state steruē sult/twelck also geschiede

¶ Het was een seer deuote maget in Brabant vā graue bi Nyuele/die mit haer vriēdīne/die ooc deuoot eñ goet was/ghinc vā Nyuele tot Lemlos ontrent twe mijlen weechs/eñ si werdē dolende inden wech. doe warē sy veruaert ō dat perikel vandē bosschē/eñ begonstē te wenē. Doe werdē si voorhē siende een schoon iongelinc Eñ so mi die eē van hē liedē v̄telde so had de iongelinc gelu eñ crult hare/ghecleet mit wittē clederē Doe gruetede hise vragende waer si gingē Si antwoorden dat si gingē te Lemlos vragende oft hi dē wech wiste Doe seide hi Ja ic volcht mi na. Eñ so ghinc hi voren al swigende eñ si volchden/eñ geen vā beyden en conste spreken mits groter vruecht des hertē eñ v̄wonderingen

Eñ doe si dat dorpe werden siende op
een oghenblick verloren si haren leits
man Doe vielen si neder ter aerdē eñ
werden bitterlic weenende/ om datse
alsulckē leytsman anders niet toe ge-
sproken hadden. Daer na op staende
loofdē si gode dit altijt houdēde in ha
rer memorien/ eñ daer wt toenemen-
de in gheesteliken leuen

¶ Die eerweerdige meester Jan van
Nyuele deken der kerckē van Ludick
versmadende alle rijcdommē eñ glo-
rien ghinc tottē clooster vā Oeguies
aennemende die ordē vand̄ regulierē
Cume gaf hi hem eenich tijt tot ledic-
heit oft ruste/ altijt arbeydēde om sie-
len te winnen Eñ soe hi een sware eñ
lange siecte hadde so quā tot hem een
groot meester wt hooch vrācrike/ die
hē wt minnen genesen woude op sijn
selfs cost volcomelic binnē vier maē-
den. Doe meester Jan dat verstont so
seide hi ¦ Vee mi allendich/ ist dat ic dit
vleesch (twelck rottē sal als god wil)
aflate vā prediken eñ vand̄ menschen
salicheit/ ia ooc drie weken/ eñ dat die
sielen die xp̄s met sinen bloede gecoft
heeft vanden duuel ontrocken werdē
die bi mi ouermits hulpe der gracien
gods verlost mochten werden. Dese
salige man was ooc seer goedertierē
totten armen. Eñ als hi eenige arme
ontmoette eñ niet en hadt om te geuē
soe was hi seer droeuich eñ dede voor
hē sijn deuoot ghebet in die stadt van
lichameliker aelmoesenen

¶ Item op desen auont te vorē eer de-
se weerdige man seer cranck sijnde in
der nacht sterf/ so quā daer een woest
naect mensche die een truwant was.
Eñ sijnde butē int wterste deel des hu
ses so badt hi ō te mogen biechtē tegē
den heyligē man Mer hem wert ge-
antwoort dat niet sijn en mocht eñ so
ghinc hi droeflic van daer. Dit beken
de die heilige man binnē den huse leg
gende eñ sprack tot eenen bi hē sijnde
Brenget den man tot mi dien ghi ver
dreuē hebt Dit horēde warē si alle be-
scaemt eñ v̄wondert/ eñ si brachtē dē
man dair/ de welc zij biechte seer ner-
stelic dede/ eñ gheabsolueert sijnde so
schiet hi vā daer Doe seide die heilige
man voor hē allen aldus Ic en woude
niet om duyst marck gouts ick en had
dien man sijn biechte gehoort Hoort
nu een wonderlijc dinck Als die man
ontrent een vierendeel vā eender mi-
len gegaen was so viel hi ned̄ ter aer-
den ende verschiet

¶ Des nachts daer nae soe sterff dese
heylighe man eñ reysde totten heere
Eñ in dier tijt was een heylich man
in Engelāt predikende twoort gods.
Eñ so was dair int sermoen een sond̄
sse die seer bitterliken rouwe hebben-
de van haren sonden onder alle tvolc
riep met tranen totten predicant. O
gods dienaer ōtfermt doch mijnder/
hoort mi allendighe eñ absolueert mi
van minen sonden Doe beual hi haer
datse beydē soude tot na den sermoe-
ne. Corts daer na riepse weder om eñ
begeerde ghehoort te werden. Doen
beloofde haer die predicant dattet ser
moē haestelic voleyndt soude sijn Eñ
als si doe noch eē luttel tijts hadde ge-
rust so stontse op eñ riep der de werū
vreesliken/ eñ nederuallende op haer
aensichte so verschietse

¶ Dit siende die predicaer eñ al tvolc
so waren si alle veruaert eñ verscrict.
Eñ hi badt alle den volcke met tranē
datse gode baden dat hi yemande ver

thonen wilde hoe dat met die siele wa
re vāder sonderlen Doe ginc die pre
dicaer in sijn celle eñ bleef daer in ghe
sloten drie dagen lanch sonder slapen
eñ sonder eten gestadich in sinē gebe
de Opten derdē nacht so openbaerde
haer de siele claerder dā die sonne seg
gende tot hē aldus Ic ben de siele dair
ghi voor bidt eñ ben van allen pijnen
los/niet en gebreect mi dan dē hemel
op te varē Doe twifelde die predicant
noch eñ die siele seide weder. Dit sal v
een teeken sijn dat ghi niet bedrogen
en sult sijn Een geheeten meester Jan
int lant van Brabant int cloester van
Opgnies int bisdom vā Ludick is nu
dese vre gestorven. Eñ also hi altijt in
sijn leuen ouer die arme eñ ghequelde
goedertieren was/also is nu sijn siele
vanden engelen gods voor dat vege-
uier gebracht/in welc vegeuierie met
ontalliker menichtē ooc benangē sijn
de so wert sijn heylige siele met goed-
tierenheden beweget ouer die gheen
die hi also kende eñ hi badt ynnichlijc
voor hē den here op dat se vanō pinen
verlost mochten werden Eñ ter stont
wert hi vā gode verhoort/niet allene
voor den genen dair hi voor ghebedē
had/mer ooc so werde ick met veel an
derē vlost/eñ hi wert met groter glo-
rien inden hemel ontfangē. Als de sie
le dit ghesept hadde so verschiet se vā
daer. Die predicant sandt tot Brabāt
eenē bode met brieuen ō de waerheyt
te ondsuechē eñ hi bevant dat die hey-
ligeman ten seluen dage eñ vre gestor
uē was/also die siele hadt gecondicht

Voort meer leestmen van veel anō
weerdige personen exempelen eñ ge-
dagenissen vā goedē lenē/als daer die
gracie gods wōdlic in is geweest Eer
ste vā heer Wouter vā Gierbeke ridō
des hertogen van Brabant neue/ die
welck in sijn tijt ionc sijnde gaf hē ter
wereltliker ridōscapen Geerne plach
hi te tornoyen/mer nochtan vā sinen
kinderlikē iaren hadt hi grote minne
totter glorioser moeder gods Maria
eñ hi eerdese met vastē/met aelmoese
nen eñ met missen vā haer te laten ce-
lebreren

Op eē tijt als hi reysde met veel an-
derē ten tornoye so hoorde hi te vorē
misse ter eeren vā Maria die moeder
gods Eñ het gebuerde dat de priester
misse doende eñ den kelche op heffen-
de/so wert hi onder dē kelch siende eē
guldē cruce/twelck maria de moeder
gods den seluen heere Wouter sandt
daer een briefken aen hinck in houdē-
de dese woorden Draecht dit cruce vā
mineat weghen wtuercoren vrient
Wouteren van Gierbeke. Twelc als
die priester na die misse gelesen hadde
so vraechde hi ofter enich ridder was
die also ghenaemt was. Doe wert hi
dē priester getoont/dien op deen sijde
nam eñ gaf hē dat cruce seggēde/hoe
hi dat opten outaer gheuondē hadde
twelc hi blidelic ontfinc Eñ namaels
als hi comteers wert tot Yemmeroe-
de bouē Colen in sinte Bernaerts or-
dene/so gaf hijt ouer sinen abt Eñ na
maels creecht die grauinne vā hollāt
met groter bedē eñ steldet onder hair
reliquiē eñ het blicte ōgelijc bouē alle
anō gout. Verstaēde dan dese ridder
heer Wouter dat Maria gods moeō
seer geeert wert in die voorsepde ordē
sinte Bernaerts/achterlatēde alle rijc
dōme/eere deser werelt eñ sijn vriēdē
so begaf hi hē wt minnen vanō moeō

gods in eē vermaert clooster genoēt Hemmerode daerin dat hi conueers wert/ gode eñ Maria zijre lieuer moe der dienēde in groter ootmoedicheyt eñ gehoorsaēheit eñ vierichēit in sinē ghebede so dat hi was een spiegel der duechdē daer een pegelic bi ghestichyt was Tusschē die twedrachtige maec te hi vrede Die onghehoorsamige oft onlijdtsamige onderwees hi tot duech den/ eñ die ghetempteert waren dien sterctehi mit schone eñ goede exempe len die hi te hants gereet aen genomē hadde Eñ want hi de latijnsche lessen diemen ter maeltijt inden reefter las niet en verstont/ maer dicwils sadt eñ weēde/ so vraechde hem op een tijt die prior wat hi ouer tafel dachte Hi ant woorde aldus Ic heb hier inne mij le sse Als ic beghin te etē dan ouerdenc ke ic hoe dat de sone gods om minen wille vandē engel gebootscapt wert/ eñ indē lichame vanō maget Marien vanden hepligen geest ōtfangē was/ eñ also heer ich omme dat eerste blat.

¶ Dair na dencke ic hoe de sone gods geboren wert eñ in snodē doecrkens ghelept inder cribbē/ eñ dan is twee ste blat gelesen. In deser manieren so ouerlopeit die belnideniſſe/ die coem ste eñ offerhande vandē drie coningē sijn presentatie inden tēpel/ sijn doop sel/ vastē/ passie/ verrisenisse/ opvaert ten hemel/ nedersepndinge des hepli gē geests eñ dat wterste oordel Alsulck is mijn daghelicx lesse/ depnde hier af is depnde des maeltijts

¶ Als hi sijn doot naecte so wert hi vā der moedē gods Maria geroepē eñ hi sterft seer deuotelic gaende vanō dip sterhept totten lichte/ vā arbepde tot rusten eñ den hoochsten lone

¶ Na sijn doot wert vā gode vtoon vā hoe groter vdienten dat sijnō mo der dienaer was Wāt een eerbaer ri der geheten heer Winemaer leggen de gichtich in sijn bedde wert gelo bi dien dat hi wt deuocie aen dede a sijn handē eñ voetē die scoenen oft b ten vandē hepligē man. Twelck vn mende eē ridder hebbende een apos ma op sijn borst/ badt om eenē boor hebbē/ den welcken hi dair op legge de wert gheheel ghesont

¶ Het was te Louen een deuoot bro der int clooster vandē predicarē geh ten Seruatius die lange iaren indē d denen geweest had Eñ hi was so oo moedich eñ sachtmoedich als opt bu der penāt gesien hadt Grotemed den eñ minne hadde hi tot allen men schē Als dele broeder sieck lach ō do nakende so had hi sijn ogē eñ sijn ha den ten hemel wert gheheert. Doc vraechde hē een ander broedere na d vrede sijnre cōscientien Dair op bro der Seruatius ātwoorde ootmoed lic aldus Vaste eñ sekere vrede is m schen mi eñ onsen behouder/ eñ geer sins en sal ick langer van desen vrede ontbliuē noch berooft werdē van h te beschouwē. Aldus dā vrede mer nē naestē houdende heeft hi mit go den ewigen vrede gheuonden

¶ Noch leestmē int boeck vandē Spi datter was een abdisse des clooster vā Florival in walsch Brabant vā s te Bernaerts ordene geheten Gen edel vā geslachte/ mer noch edelre duechden/ die so minlic so stichtich volmaect was in haren woordē end vermaningē/ in haren zedē eñ goed leuen/ datse die nonnen alle in groter weerden hebben gehadt/ alrijt begh

rende haer toe sprake ende haer tegē-
woordicheyt

¶ Het geuiel datse sieck zijde wert ge
uisiteert van een religiosen man haer
secretelic vragende na haren staet Si
antwoorde oetmoedelic Weet dat die
alre binnenste mijns herten in vredē
gestelt sijn bider gracien gods eñ dat
mijn siele in rustē des geests den here
v̄blidende is Eñ ic hope vā sijnd̄ ont-
fermhertiger goedertierenheit v̄saet
te werdē vā sinen begeerlikē aenschi-
ne/waer mede hi somwilen mi leuen-
de gheweerdicht heeft te vertroosten
Doe stontse op van harē beddekē nae
harē v̄mogē/eñ dat tegē woordichlic
siende den nonnen die daer waren so
toonde si met harē vinger een plaetse
voor die veinster dairse op lach seggē
de Hier heeft drie nachtē vertoont ge
weest eē cloot vā seer clarē lichte lāge
duerēde in deser nacht Niet lāge dair
na so reysde hair heilige siele tot gode
ōtfangende dē vrede der ewicheit.

¶ Men leest ooc veel exempelen van
wijshedē/goedtierenheden/eñ ander
duechden vā vrou Heylwijch deerste
abdisse des cloosters vā shertogen da
le bi Louen vand̄ seluer orden. Twelc
die eedel hertoge Heynric die .ij. ionc
frouwe Margriete sijnre dochter fō-
deerde die daer religiose wert

¶ Item int hospitael vanden armen
in die stadt van Bruessel was een seer
deuoot luster diese sorchfoudelic dien
de/die opten heyligen kersnacht haer
deuotelick gaf te contempleren die be
neficie der heyliger incarnatien ende
gheboorten ons liefs heerē/eñ si sach
voor haer staende een alte schoonen
kindeken twelc Jhesus was/dair si af
ontfinck grote blijscap. Ende daer en
binnē hoorde si eenen sieckē mensche
om hulpe roepen/soe liet si dat solaes
vandē kindekē eñ si liep totten sieckē
voldoende sijn begeerte Ende doe so
quam si weder eñ niet en vantse tkin-
dekē/ mer si vant onsen here Jhesum
in forme van eenē volcomen man/die
tot haer seyde aldus dese nauolgende
woorden Want ghi om minen wil mi
ghelaten hebt totten siecken gaende/
siet ic die eerstwerf clein was in uwer
hertē/nu ben ic dus groot in u/te ken
nen geuende dat ghi mi latende ouer-
mits mi ghecregen hebt meerder vol
comenheyt dan te voren. Ende dit es
also/wāt die minne ons euen naesten
verdient meerderē loon dan die min-
ne gods alleene

¶ Item in walsch Brabant was een
edel maghet van gheslachte/die bi in
geuen des bosen gheests veel iarē be-
commert was in haer seluē inder lief-
den van eenē iongelinc Eñ dit biech-
te si tegen haren biechtvader met vee
le tranē/ die haer riet nauwe toe te sie
ne datse met woorden oft met eniger-
hande teekenen die temptacie in haer
seluen oft inden iongelinc niet en ver
meerderde/ eñ dit verhoede si neerste
lick. Daer na wert si so swaerlijc ghe-
tempteert/datse verloos harē appeti-
te van eten eñ van slapen/so datse be-
raden wert totten iongelinc te gaen.
Doe wertse siende ōsen here Jhesum
ghecruyst suetelikē haer seggende al-
dus Mint mi die schoōben/goet/suet
ende edel Doe verschiet onse here ter
stont wt haren oghen/eñ die maghet
liet hi in vreden ende vruechdē haers
herten eñ los ende vry van alle temp-
tacien

¶ Dat.xxxv.ca. Vā Margrietkē vā Louen geheten fyere Margrietken

IN die stadt van Louen was een goet burgher die mit sijnre huisurouwen van sijnē tijtliken goeden ordinācie makende hem schicte te begheuen in dat clooster te Villeers in Brabant/ daermen in dier tijt leyde een heylich leuen Beyde waren si deuoot ende ontfingen religiose personen ter herbergen. Ende si hielden in haren huyse een ionckmaechdekē hare nichte gheheeten Margrietkē/ die hem ende haren gasten tameliken ende neerstelijckē diende So warender enige boosemenschen die vermoedē datse veel ghelts vergadert hadden/ eñ quamē wel.viij. personen op eenē auont daer ter herberghen. Als dye voorseyde man ende wijf des anderē dages meenden wech te reysen ende sonden tvoorscreuē maechdeken om wijn Ende daer en binnē doden ende vermoorden si man ende wijf ende alle thuysghesin dat si daer vonden Eñ si stalen daer alle tbeste dat daer was. Ende als Margrietken weder quam metten wijne/ so leyden sijse met hem eñ ghinghen in een huys bider stadt. Als Margrietken daer sadt met droefliken ghelate/ so leydē die bose moorders haer totter riuieren die die Dyle heet. Soe wasser een van hem lieden die met haer medelijden hadde eñ die badt voor haer seggende Laetse leuē eñ ick salse te wiue nemen So en wouden sise niet laten/ beduchtende dat si se melden soude. Ende so ouerdroegē si eenen van hem liedē een grote somme te geuen om dat hijse doden soude Dye welcke dat onnosel lammekē na ende doerstack haer keele eñ sijde met eenen messe ende also werp hijse indē Dyle. Eñ die weerdinne vanden huse hadde dit al ghemerct/ want si hadde dese bose menschen na gheuolcht. Des anderen daghes des morghens vroech so wert dese moort bekēt/ des alle die stadt beroert wert/ ende men sochte de moordenaers/ mer si en werden niet gheuondē Men vant die lichamen vanden doden/ mer niet en vāt men dat dode maechdekē. Corts daernae wert si gheuonden van visschers diet niet en dorsten te kennen gheuen beduchtende datmen hem de misdaet op leggen soude/ ende also groeuen si se aen den oeuer vanden watere. Op welcke stede namaels van sommighe personē licht ghesien was Eñ so ontgroeuē sise eñ droegense tot Louē ter plaetsen daer hair lichaem nu is. Vele schone teekenen ende miraculen geschiedē/ die welke noch huden dages daer leyt ende wert getoont in een kiste gecleet ende gheschoept inder manieren als si was/ doe si verdroncken sijnde wten water ghetrockē wert eñ begrauen. Ende wert vanden goedē liedē te Louen in alsucker werdicheyt gehadt/ dat sise hetē fyere Margrietken

¶ Item dye voorseyde Amant haer meester/ die met sijnder huysurouwē te voren vermoort was die openbaerde hem byden wille gods eenē monic vā Vileers/ die welcke hē vraechde in wat state hi ware Doe antwoorde hy Wat gracien dat wi hebbē die hebbē wi bi verdienten vā Margrietken

¶ Dat.xxxvi.ca. Vander ellendiger Marien martelersse eñ maget

INden tiden vanden tweedē hertoge Jan was bi bruessel een iōgemaget geheetē Marie/die vā ioncx was gheneycht in reynicheden gode eñ sijnder gebenedider moeder te dienen. Eñ haer ouders beualense gode eñ sijnre moed dat sijse ōbesmet bewaren mosten totten eynde Eñ so begafse haer gode te dienen in een cluse. Het geuiel op een tijt datse gaende biddē om aelmissen ginc door een bosselken gheheeten Linthout/dair quā int gemoet een iongelinck/diese quelde om met haer vleesschelic te misdoē Twelck si weygerde/seggende datse harē maechdom onser lieuer vrouwē opgedragē hadde. Die knecht siende dat hi met smeken niet doen en conde so dreichde hise/ende hi ghinc tot sijn vaders huys ende stal eenen silueren croes ende dien stack hi heymelijck in haer sale ofte bysacke. Doe hi dit had ghedaen soe dreychde hijse seggende Ick sal v doen wroegē van dieftē/die ghi in mijn vaders huys gedaen hebt nemende een silueren croes/ten si dat ghi ter stont minen wille doet Mer si weygerde dat te doen/hair ooc ōtscul digende van dieften So quam die fame ende dat gheruchte totten orē vā den meyer Hier en tusschen claechde Maria dese maghet haren ondē hair allinde/die haer riedē al haer betrouwen te setten in die moeder Gods eñ haer hulpe aenroepen. So quam die meyer vandē quaden knecht daer toe verwect sijnde eñ spracse aen van diefte ende dedese vanghen. Niet teghen staende datse haer ōtschuldichde seggende dat dē croes sonder haer wetē inden sack geborgen was/soe wertse ter doot verordelt Doe badtse dē meyer op haer knyen dat sy haer ghebet spreken mochte voor hair doot/twelc hi consenteerde Doe keerdese hair de uotelick totter moeder Marien/haer biddende datse der ellendiger Marien ontfermen wilde/Ende so wie die plaetse besochte/ende haer ellendige doot gedachte/geringe verhoort moste werden. Daer en binnē ghemaect sijnde eenen diepen putte/so wert die allendige Maria daer inne gheleyt. Eñ als die hangdief badt dat sijt hem vergheuen wilde/so sprack si ootmoedeliken met schreyenden oogen O lieue vrient god moettet v vergeuen ende alle v sonden want ick vergheeft v seer minliken wt gronde mijns hertē

Doe ghinc hi haer lichaem doorstekē met eenen scarpen stake ofte spriete eñ also wert si gods martelersse. Op die selue stont soe wert die boose knechte diese belogen hadt beseten vandē diuel eñ hi riep vreeslic Doe wert hi mit boepen gebondē/mer hi braese al/eñ doe wert hi beslotē eñ wert gebondē met eenre stoelen Eñ om vlost te werden wert hi gevoert tot sinte Dignen te Ghele/daer na tot Winsele te Louē eñ hi wert beswoerē/mer hi riep Ic en sal hier niet wt gaē/mer bi die ellendige Marie moet ick verdreuē werden Daer na wert hi gevoert ter plaetsen Doe ghingē sijn vrienden voor theelde vā onser vrouwē inde capellen daer nv tlichaem vander ellendiger Marien rust/te weten/een mile van Bruessel oostwert eñ badē ynnichlijc voor sijn verlossinge. Doe sagen daer alle die inder kerckē waren dē diuel door die venster wt vliegen Daer na stont die knecht gesont op gode danckende eñ sijnre lieuer moeder eñ oot der ellē diger Marien. Item tis oot te weten dat inder doot deser ellendiger Marien oot ghesien warē. xiij. ander blinckende maechden met bernende heerssen der hepliger martelersse chierlic cerende

Dat. xxxvij. ca. Vandē deuotē heere Jan vā Ruysbroeck eerste prior vā Groenendale den clooster

Die eerweerdige heere Jan van Ruysbroeck pijnde hem vā sijnder iuecht gode te dienē/wonende te Bruessel. Als sijn moeder was gestorue so badt hi neerstelic voor haer siele Eñ si openbaerde haer dicwils tegen hē gevende hair noot te kennē biddē de hē om die hulpe sijns gebets eñ seide aldus O mijn alder liefste sone hoe lange tijt ist noch eer ghi priester werdē sult. Eñ als den tijt quam dat hi sijn eerste misse dede so openbaerde haer sijn moeder met bliden aenschijne/hē danckende eñ tekennē gevende dat si ouermits der heiliger offerhande vā alle pinē vlost was. Seer stille swigēde eñ rustich was hi/simpel van habite eñ gheciert van duechden ende een vuldicheyt minnende. Als hi. lx. iaren out was/na dat hi veel menschē in der werelt een sppegel van hepligē leuen geweest hadde/so wert hi beradē mit somige sinen gesellen te gaen int cloester te Groenendale in zonpen/in die ordene vanden canonniken regulierē om in alder rusten gode te dienē Niet lange en wast dair na dat hi prior gheceren wert Eñ so exemplaer ende stichtich was hi in sijnre officiē dat hi in wakē/in vastē/int hantwercke/ eñ indē observantien der ordenē alle die broeders te bouen ghinc Ja al was hi out eñ weeck/nochtās bleef hi wt gewoontē doende snode eñ arbeydelike wercken/als mist te dragen op berpen/te grauē/te delue/ofte andere ge wercken noch ootmoediger ende snoder Eñ al wast dat hi wrochte oft wat hi dede nochtan had hi sijn pater noster in deen hant/wāt hi was soo vaste geoefent int schouwende leuen eñ int werckende leuē/dat hi sijn broederen plach te seggē/dat hē bider hulpe gods niet swaerder en was als hi wilde sijn herte bi cōtemplacien tot god op te heffen dā sijn hant an sijn hoofd te doene. Costelijke scriften eñ boecheē heeft dese hepligeman gescreuē/so

derlinge vandē scouwendē leuē eenē boeck vandē chiersel der gheesteliker brulochtē Item so heylich eñ so familiaer was hi mit gode/dat hi onsen lieuen here Jhesum eñ sijn lieue moeder eñ ander heyligē plach te siene in sijn re cōtemplacien gheuoelende onsprekelike bliscap in sijnder herten Eñ op een tijt onthelsden onse lieue here seggende tot sijnre moeder eñ tottē anderen heyligē Siet dit is mijn wtuercoren kint. Nochtās hadt dese werdige man dic wil veruolch eñ temptacie vā dē bosen viant/die hē v̄thoonde in gedaente van vreeslike dierē om hem te turberen Itē so deuoot was hi in misse te celebreren/dat hi dic wil alsulcke soeticheyt der godlijker tegē woordicheyt geuoelde dat hē sijn lichamelijke crachtē begauen/dat de ghene die ter missen diē de beduchte/dat die werdige man ouermits der groter soetichz Jhesu sinen geest op geuen soude

¶ Als hi in zij. lxxxviij. iaer was so begonste hi in die lichamelijke crachten seer te crancken. Eñ siende dat dē tijt sijns v̄scheidens naecte so bereyde hi hē deuotelic eñ blijdelic ter dootwert begerende ontbonden te werdē eñ bi xp̄o te zij Eñ dic wil v̄haelde hi twoort vandē souter Wanneer sal ic comē eñ sal ic mi v̄thonen voor dat aenschijne mijns herē Als hi omtrent. xiiij. dagē te bedde gelegē had in tegenwoordicheyt vandē broederē gesont vā hertē eñ met blinckenden aensichte soe verschiet hi seer suetelijc Int iaer ōs herē M.CCC.lxxxi. op die octaue van sinte Kathelijnen/in dat. lxiiij. iaer sijns priesterscaps So was daer gecomen een deuoet eñ geleert man/sondlinge in medecinen/te weten/die deken der kercken van Diest/die seere familiaer plach te sijne met heere Jan van Ruysbroeck eñ was hē comen visiteren in sijnre siectē So was hi in tegenwoordicheyt des lijcks inder kercken eñ hi wert vallende in slape Eñ dair v̄toonde hē die heilige prior gecleet met priesterliken ghewade gaende ten outaer waert in alsulcker schoōheyt/dat hijt niet wtspreken en conste

¶ Item vijf iaren na dat hi begrauen was vantmen sijn lichaem noch gheheel eñ ōgequest wtgenomē dat wterste vā sijnder nasen/eñ desgelijcx sijn clederen eñ ornamenten daer hi in begrauen was warē ongeschent gebleuen. Eñ bi beuele vanden bisschop so wert dat heylige lichaem drye dagen lanck gestelt indē pant des cloosters/om daer te sien alle die wondē. Welck lichaē seer suetē roke was wtgeuēde:

¶ Dat. xxxviij. ca. Van broeder Jan den goedē cock van Groenendale

Onder den voorseidē prioer was daer cock een leeck man vā alte groter volmaectheyt in duechdelijkē wercken gheheeten broeder Jan van Haffingen/die oec met sinte Martha sorchfuldich was int werckende leuē eñ met sinte Maria magdalena so oeffende hi dat scouwende leuen. Eñ in stranghichedē des leuens ghinc hi te bouen alle de broederen des cloosters als in vasten/in abstinentiē/eñ in waken. Seldē ghinc hi des auonts slapē na alle sinē arbeyt die nochtan swaer was/voor der tijt dat hi metten inder nacht gehoort hadt Eñ onder ander veel duechdē die in hē geplant warē/so was hi sondlinge verciert met ootmoedicheden tot hē seluen/met goed

tierenheyt tot sinē euen naesten Mer
sonderlinge was hi beruert tottē wō
den eñ heylich lidē ons liefs herē Jhe
su cristi met cōpassien eñ mededogen
wāt dye gedenckenisse der passien ōs
heeren droech hy sonder aflatinge in
sijnre hertē Eñ hi oeffende hē somwi
lē daer in so vierichlic dat hi indē gee-
ste heel op getogen wert. Item so ver
huecht was hi vāder godliker graciē
dat hi ter eeren gods eñ tot salicheyt
der menschen ghescreuē heuet grote
boecken die noch te Groenendale int
voorseyde clooster ende elders sijn in
houdende salige materie/ die seer oer
baerlic eñ nutte sijn gelesen ō der mē-
schen salicheit Eñ de selue boeckē sijn
ondersocht eñ ghecorrigeert vā ghe-
leerdē ende wijsen personē ende ghe-
approbeert

¶ Op een tijt was hi soe sieck vander
pestilentiē eñ so ontfinck hi sijn sacra
menten/ want tscheen dat hi ter stont
steruē soude Doe wert hi roepende al
dus Heere tot uwer ewiger eerē Een
vanden broederen bi hē sijnde eñ dit
horende bad hē vriendelic dat hi hem
seggen wilde wat die woorden hedu-
den die hi so strangelijc riep Doe ant-
woorde hi/ hoe dat hi inden geest had
verstaen dat hi was een kint der ewi-
ger verdoemenissen Eñ daer om on-
derwerpende oft ouer gheuende sinē
wille der godliker belieften so riep hi
seggēde dese voorſ woordē Here tot
uwer eerē wil ick nu geerne na uwen
wille verdoemt sijn

¶ Item als den tijt sijns verscheydēs
uter werlt nakēde was/ so sat hi sieck
in een setel ontrent een half iair lanck
wāt hi en conde op geen bedde leggē
mits een sondlinge siecte die hi hadt.

Eñ ten lesten verschiet hi seer soetelic
ontfangende die crone der gloriē Jn
iaer ons heeren. M.CCC. eñ. lxxvij.
op sinte Rechten dach

Ten eynde soe en is niet achter te
laten hoe vrolic dat ontrent den
iare ons herē. M.cccc.lx. sterf een de
uote religiose suster in de stat vā Thie
nen gehetē Margriete De welc sieck
leggende seer begeerde te steruen eñ
mit xp̄o te sine eñ met vieriger deuoci
en ontfinck haer sacramente singen
de met luder stemmē ende dic wils Al
leluya/ eñ si seyde voort Minnen/ Be
nedijen/ louen sijn oeffeningē des he
melschen lofs Daer hoortmen dat ge
luyt der herpē eñ den sanck der engel
lē/ daert so schoon is dat mijn siel niet
vertroost en wilt sijn voir dier tijt dat
ic dair si Och hemelsche Jherusalem
v straten sijn ghestroeyet met goude
Mijn siele hanget nae v. Daer na als
conuēt las dat vers Benedicite sacer
dotes dñi dño/ benedicite scti et humi
les corde dño So vhiefse haer hooft
eñ dat neder neygende so verschiet se
sueteliken van deser werelt

:/:

¶ Hier eyndet dat eerste boeck vāder
Croniken van Brabant

¶ Hier beghint dat ander deel der Cronijckē van Brabant.

¶ Dit is die tafel vanden tweesten boeck vander Cronijcken

Het eerste capittel Vanden beghinne der Tro panen tot Brabon eñ Naerlē beyde kinderen van Franchio

Dat. ij. capittel Vanden voorscreuē Brabon eerste coninck van Agrippinen die den ruese versloech Ende van Narle sijnen broeder he re van Tongeren beyde kinderen van Fran chio. Ende van Julius Celar eñ vanden keyser Octauianus

Dat.iij.ca. Van Haerlen Grabons sone die.ij.coñ. vã Agrippinen eñ vã sijnen nacomeren tot Anlises toe/ die de.xij.coninc vã Agrippinen was eñ wert kersten

Dat.iij.ca. Prologe vanden bome oft linie der princen eñ hertogen van Grabant

Dat.v.ca. Van Anlises den.xij.co ninc van Agrippinen/ opten welcken den boom beghint

Dat.vi.ca: Vã Grabon Anlises so- ne deerste kersten prince in Grabant.

Dat.vij.ca: Vandẽ tweeden kerstẽ Grabone

Dat.viij.cap Vanden derden Gra bon prince vã brabant Eñ hoe coninc Clodoueus van Brancrijcke kersten wert

Dat.ix.cap: Van Haerlemanne die vierde prince van Grabant op Haspe gouwe

Dat.x.cap: Van Pippijn van Lan den gheheten sinte Pippijn die eerste hertoge van Grabant

Dat.xi.ca: Vanden leuen van sinte Itten des voorsepden Pippijns hupf wrouwe

Dat.xij.cap: Van hertoghe Grp- moalde den tweeden Hertoghe van Grabant

Dat.xiij.ca: Van sinte Geggehertoghinne van Grabant eñ Angilsa ren man

Dat xiiij.ca: Van Pippijn vã Herstalle die derde hertoge

Dat xv.ca: Vanden wosmen hertoge Karel Marteel den vierden hertoge van Grabant

Dat xvi.ca: Van cleyn Pippijn die vijfte hertoge vã Grabant die coninc van Brancrijcke wert

Dat xvij.cap: Die historie vander duechdelicken leuen eñ schone gesta ende striden vanden grotẽ sinte Ka len coninck van Francrike ende die si ste hertoge van Grabant en Lothrij ke eñ namaels Roomsch keysser

Dat xviij.cap: Die historie vander stridẽ des lants van Spaengien/ dat welck coninc Karel bi beuele van sin te Jacob den heyligen apostel tot der kersten gheloue met veel arbeyts gh bracht heeft

Dat xix.ca: Van Lodewijc die goe dertierẽ keysser eñ coninc/ eñ seuend hertoge van Grabant

Dat xx.ca: Van sinen kinderẽ/ ho si teghen malcander streden ende ho si weder versoenden. Eñ hoe Kaerl die calluwe coninc wert/ eñ vandẽ D nen eñ Noortweghers

Dat xxi.ca: Van coninck Lodewij die lijspere/ eñ hoe die denen eñ Noo wegers weder int lant quamen

Dat xxij.ca: Hoe vrancrike ghero geert wert na coninc Lodewijck doo die lijspende was. Ende vã Haerle dit simpele sinen sone

Dat.xxiij.ca. Hoe vrancrijcke gero geert wert na Haerle die simpele Ey de van coninck lodewijck die simpele sijnen sone

Dat.xxiiij.ca. Van coninck Lothar rijs Lodewijcx sone/ eñ vander oerlo gen tusschẽ hem eñ den tweesten keys ser oft coninc Otto

Dat.xxv.ca. Hoe hertoge karel vã Lothrike eñ van brabant vandẽ crom berooft wert van Hughen den graue van Parijs geheeten Capet

Dat.xxvi.cap. Van hertoge Otte karels sone Eñ hoe lothrike een deele vã Grabant na sijn doot quam in dyt

handē vanden graue van Ardennen

Dat.xxvij.ca. Van Gherberghen grauinne van Louen eñ van Bruessel eñ van Lambrecht metten baerde haren man Eñ vanden andere grauen van Louen eñ van Bruessel tot Godevaerde metten baerde toe

Dat.xxviij.ca. Hoe die vaert ouer die zee began ten heyligē lāde die seer swaerlic toeginc Eñ hoe Godevaert van Billoen hertoge vā Lothrike Jerusalem wan met den herstē heyre

Dat.xxix.ca. Vā godevaert mettē baerde hoe hi thertochdō weē creech Eñ vandē onderschepde vā Lothrijc ende van Brabant

Dat.xxx.ca. Vanden tweeden Godevaert hoe dat hi orlochde op hertoge Henrich van Limborch

Dat.xxxi.ca. Vanden derden Godevaert/die ionch sijnde in die wpegehinck aen een wilge/daer die brabanders drie dagen lanck streden tegē de Grimbersschē heeren die seere machtich waren/ende die brabanders hadden victorie

Dat xxxij.ca. Vanden vromē hertoge Henrich deerste vā dien name

Dat xxxiij.ca. Vādē twedē hertoge Henrich gheheetē die groetmoedige.

Dat.xxxiiij.ca. Vanden heyligē coninc sinte Lodewijck vā vrancrijck eñ vā sinē heyligen doctrinē eñ leringē.

Dat.xxxv.ca. Vanden derden hertoge Henrich gheheten die sachtmoedige eñ van sijnen ghelachte

Dat.xxxvi.ca. Vanden eersten hertoge Jan/ende vanden groten strijde te woeronch/daer hi victorie hadde

Dat.xxxvij.ca. Vandē tweedē hertoge Jan/in wiens tijde dē strijt voor Courtrijcke gheuiel/eñ van sijnē orlogē tegē Mechelē eñ dair na tegē bruessel

Dat.xxxviij.ca. Vanden derdē hertoge Jan/ende van drie plagen die geschiedē/eñ van sinē oorlogen in sijnē ionchept

Dat.xxxix.ca. Hoe coninc Jan van Behem in Brabāt quam Eñ hoe hertoghe Jan tweewerf belach valckenborch eñ ten eynde wan

Dat.xl.ca. Hoe hertoge Jā orloch de tegen.xvi.lantsheeren. Eñ hoe hy daer na sinē soon huwede aen des coninx dochter van vrancrijcke

Dat.xli.ca. Van hertoge Jans orlogen tegē.xvi.lantsheerē bi toe brīngen vanden ouden graue Lodewijck van Vlaenderē/eñ ten oczupne vanō stadt van Mechelen die hy ghecocht hadde Eñ hoe coninc Phūs vā vrancrijck die sake opnā etē. Eñ hoe Mechelen aen Brabant quam etc.

Dat xlij.ca. Hoe coninc Eduwaert vā Engelāt die derde in Brabant quā Eñ van sijnen oorlogen op Vrācrijck eñ vanden iammerlijckē iaren

Dat.xliij.ca. Hoe hertoge Jan van Brabant voorsept sijn sonen eñ dochteren te huwelijck bestade. Eñ vandē strijde die hi op die Ludickers wan

Dat xliiij.cap. Vanden oorloge die na hertoge Jans doot opstōt tusschē brabant eñ Vlaenderē Eñ hoe graue Lodewijc te Mechelē ontfangē wert

¶ Een recapitulacie ende verhalinge vander stadt van Mechelen/hoe dat se van perste geregeert gheweest heuet tot vrou Jannen toe incluys

Dat.xlv.cap. Vanden wonderlijcken vbonde met Haerlen den vierdē keyser Eñ voort vā graue Lodewijcs oorlogen tegen Brabant

Dat.xlvi.ca. Vander wtsprakē eñ

seggen hertoge Willems grauen vā Henegouwe eñ van Hollant opt ghe schille vā hertoge Wencelij eñ graue Lodewijck vā Vlaenderē Eñ hoe graue Lodewijck dwāck die stadt vā Antwerpen aengaende die drie merctē

Dat.xlvij.cap. Hoe die ghemeynte te Louē eñ te Bruessel opstont Eñ hoe hertoghe Wencelijn Louene belach Itē hoe hi track voor Rauesteyn/dair na in Sauoyen Eñ daer na voor heymersbach/dwelck hi wan

Dat xlviij.ca. Hoe hertoch reinout die outste broeder vā Gelre geuangē wert vā sinē ioncstē broeď Eñ hoe die oorloge began tusschē die brabāders eñ Ghelderſche

Dat.xlix.ca. Hoe die orloge began tusscen hertoge wencelijn vā Brabāt eñ marcgraue willem van Gulick eñ vanden strijde te Baeswyldere/ daer hertoge Wencelijn gheuangen werdet.etcetera

Dat.l.ca. Vander ghemeynten die te Louen weď op stont Eñ hoe die heren te Louen in die pijcken ghewerpē worden Ende hoe hertoge wencelijn Louen weder belach/eñ van hertoge wencelijns doot te Lutzenborch

Dat.li.cap. Hoe die oorloge weder opstont tusschen hertoge willem van Gelre eñ vrouwe Janne van Brabāt Eñ hoe Graue ende Cuyck eerst aen Brabant quam

Dat.lij.ca. Hoe weder een nieuwe orloge begonst tusschen Brabant eñ Ghelderlant

Dat.liij.cap. Vanden oore hertoge Philips vā Bourgoengē Eñ bisonď vā Anthonijs sinē middelstē sone Eñ vā vrouwe Jannē vā brabāt condiciē eñ hoe si afliuich werdt

Dat.liiij.ca. Hoe Anthonijs vā be gongen int brabant voor hertoge ō fangen wert eñ van sijnē hogen gh slachte Ende hoe hi sijn tweeste huys vrouwe troude

Dat.lv.cap. Hoe hertoghe Anth nijs dat lant vā Lutzenborch mit ve arbeyts hē onďdanich maecte Eñ v coñ. Segemōt vā Hongerē eñ Ge die ooc Roomsch coñ.was. Eñ vā strijde der Frāsoysen tegē dingelsch daer hertoge Anthonijs v̄slagē wer te Blangijs

Dat.lvi.cap. Van hertoghe Jann Anthonijs sone

Dat.lvij.capit. Vanden huwelijck tusschen hertoge Janne eñ vrou Jac ba hertoghe Willems dochter grau vā Henegouwe Hollant eñ Zeelan Eñ vandē regimente int hof.etc.

Dat.lviij.capi. Hoe Philips gra vā sintpol eñ vā Liuey hertoge Jan broeder Ruwaert vā brabant werd Eñ hoe hertoghe Jan metten Heyn bergheren te Bruessel quam

Dat.lix.ca. Hoe die orloge begon tusschen hertoghe Jan van Braban eñ dingelschen.etc. Eñ hoe hi van li ue quam ter doot

Dat.lx.ca. Vanden eerstē hertog Philips hertoge Jans broeder

Dat.lxi.capit. Vandē tweedē her toghe Philips die oock hertoghe va Bourgoengnien was Eñ van sijne oorlogen in veele landen

Dat.lxij.ca. Noch vā hertoge Phi lips hoe Lodewijck die dolphijn bi h quam/diē hi namaels behulpich wa totter cronen. Eñ vanden orlogen i Vrancrijck eñ opt lant van Ludick

Dat.lxiij.cap. Van hertoge Haerl van Bourg.van brabant.etc. Eñ v

sinen orlogen weder opt lant van Lu-
dick eñ in Vrancrijck
Dat.lxiiij.cap. Noch van hertoghe
Karels orlogen in Almaniē/in Swit
zen/in Loreynen
Dat.lxv.cap. Van vrouwe Marie
eenige dochter Karels vā Bourgōdi
en eñ van Brabant Eñ van hertoghe
Maximiliaen van Oostenrijc haren
man Eñ van sijn victoriē eñ noch an-
der auontueren
Dat.lxvi.lxvij.lxviij.lix.ca.vā coñ.
Phūs keyser Maximilianus sone vā
sijn orlogen op Ghelderlant/ eñ van
sijn reysen in Spaengien daer hi coñ
ghecroont wert/eñ van sijn doot
Dat.lxx.capit. Hoe Maximiliaen
keyser wert voocht gecorē van desen
landen na die doot vā coñ phūs Ende
vanden payse van Camerijcke/ ende
weder vander ghelderscher orlogē
Daer na salmen scriuē vā Karolus
den keyser coninc Philippus sone vā
sinē reysen eñ ontfanck in Spaengiē
eñ van sijn cronemente aldaer
Hoe die mogende prince Karol⁹ key
ser ghecoren wert na Maximilianus
doot/Eñ van sijn oorlogen eñ wond-
lijcke victorien/dye hi gehadt heeft in
Italien tegen coninc Franciscus van
Vrancrijcke/eñ vandē slach voor Pa
uien/daer die selue coninc Frāciscus
gheuangē wert/eñ noch meer auōtu-
ren/soe ghi daer breeder vinden sult.
Eñ noch vāder Ghelderscher orlogē
eñ hoe tsticht vā Vtrecht aen thof vā
Bourgondien ghecomē is/met meer
ander dingen

¶ Hier eyndet die tafel vanden twee-
den deele deser cronijckē.

¶ Dat eerste capittel Vanden begin-
ne der Troyanē tot Brabon eñ Kar-
le beyde kinderen van Francio.

Die afcoēste eñ edelheit
der hogher vorsten eñ
hertogen vā Brabant
sal ick kenlick maken.
So is te wetē/dat van
begīne dz god almach
tich die eerste menschē maecte Adam
eñ Eua optē vridach/so warēt ontrēt
xij.hondert iarē tot Noe toe/die bi be
uele gods die arcke maecte teghen die
toecomēde diluuie/ ende hi hadde.iij.
sonen/te wetē/Sem/Cam eñ Japhet
doe hi vijf hōdert iaer out was. Ende
Noe bi beuele gods met sijnē wiue eñ
met sinen drie sonen/met harē drie wi
uen ghingen te samen inder arcken/
daer Noe hondert iaren ouer ghetim
mert hadde/also dat int beghin d̄ Gy
belen al verclaert wert. Ende wāt al-
le dye werelt inder diluuien verdranc
wt ghenomen dese acht personē. So
sijn van desen drie sonē ghecomē alle
menschen die oyt sint inder werelt ge
weest sijn. Nae der diluuien so plante-
de Noe eenen wijngaert/ende so ghe-
schiede den goedē vader Noe die drōc
kenscap vandē wine eer hi de crachte
des wijns kende/ so dat hi ōtdect lach
neder ter aerdē. Eñ Cam sijn sone en
wilde hē niet deckē/ maer hi bespotte
de sinen vader. Mer Sem eñ Japhet
waren bescaemt/ eñ niet willē siende
die scamelheyt haers vaders/so keer-
den si hem metten rugge tot harē va-
dere wert ende dectē hem sijn scamel-
heyt Welcke dingen Noe daer na ver
nemende so ghebenedide hi Sem eñ
Japhet/maer Caym vermaledide hi.

Van dese drie sonē so werdē bi Noes
tiden gheboren eñ leefden. xviij. M.
ende hondert mannen/ sonō die vrou
wen ende die kinderē/ dier veel meer
waren/ wāt Noe was oud als hi sterf
negen hondert eñ vijftich iaren

¶ Ende dit volck hadden die princen
boven hem/ te weten/ Nemroth van
Cams gheslachte. Jettan van Sems
gheslachte/ eñ Duitsche van Japhets
gheslachte

¶ Ouermits dese drie sonen van Noe
is de werelt gedeylt in drie delē/ te we
tē Asia Affrika Europa. Asia bewoō-
den die gheen die van Sem quamen.
Affrika wert bewoont vanden genē
die vā Caym quamen. Ende Europa
wert bewoont van dye quamen van
Japhet. Van Sem is comen volck vā
Israhel eñ ōse here Jhesus cristus/ al
so die Bibel bewijst. Vā Caim sijn co
men veele quade tyrannen eñ quade
generacien. Eñ Japhet had een vrou
we die heet Stuna/ eñ hi had. vij sonē
te weten Nolosch Tyras/ daer af sijn
comen die van Tracien. Gomer dair
af sijn comen die van Galacien/ ende
daer na die Gallen/ dat sijn die Fran
soisen. Lauan/ daer af so sijn comē die
Griecken. Magoch/ dair af sijn geco
men die Sitē. Madan/ daer af sijn co
men die Meden. Tubal/ daer af sijn
comen die van Spaengien

¶ Vā Japhet leestmen oot dat comē
sijn. xv. generacien die Europa besa-
ten/ daer af dat die voorseide Duitsche
te sinen deele nam Creten eñ Italien.
Van desen Japhet sijn comē die herē
vā Troyen/ vā Rome/ vā Italien/ vā
Brancrijke eñ van desen nederland
eñ al meest die hersten. Dese Duitsc
na somige boecken is af ghedaelt va
Gomer Japhets sone. Eñ si begin
van hē die afcoemste van Hector va
Troyen. Somige ander beghinn
Hectors afcoemste vā Lauan Japhe
sone/ die had enē sone die Iouius he
Niet te min bepde dese generacien
linien vgaderen ten eynde ghelijc
Tros die na sijnē name maecte de
stadt van Troyen. Eñ Tros had e
sone die heet Ilus/ die binnē Troy
dede maken een borch oft palleys/
noemde t plion. Ilus wan eē sone d
heet Laomedon. Bi tiden vā desen
omedō wert Troyē eer gedestruee
vā Jason eñ Hercules/ die in Colc
trocken om tgulden vlees. Laomed
was de derde coninc vā Troyē/ eñ
eñ sijn wijf werdē binnen Troyen
slagen. Eñ hi liet na hem een sone g
heten Priamus/ die was gheuloē
Frigia. Eñ als hi vernomen had d
vader eñ moeder doot waren/ so qu
hi weder tot Troyē eñ ontboot al d
werclieden die hi conde crigē eñ de
die stadt van Troyen veel schoond
maken eñ meerder dan si te voren g
weest hadde. Eñ in dees Priamus
den wert Troyē weder gedestruee
vandē Grieckē/ die daer. x. iaer voo
lagen Ende dat was. xi. C. ende om
trent. lxix. iaren voor Cristus gebo
te. Dese Priamus coninc vā Troye
die hadde te wive Hecube/ aen hair
wan hi vijf sonen ende twee dochter
Die outste sone heet Hector die eerl
vanden. ix. beste. Die ander heet Pa
ris De derde heet Diepheb? De vier
de Helenus Die vijfte Troylus. Di
outste dochter heet Cassandra/ de and

Polixena Ende Hector priamus outste soone hadt te wijue Andromache/ daer hi schoon kinderē af hadde. Die outste sone heet Francion

Voort suldi weten dat niet seer auctentijck en is tgeen dat hier na volget totten eynde vanden tweedē capittel daer ghesept wert van Pompeius die tegen Julius cesar quā te stride/ noch tans vintment in sommige historien

Die voorsepde Francion vloot nae die destructie vā Tropen met Turc? die Troylus sone was/ met Antenor Eneas eñ clepn Priamus/ ende met meer baroenen eñ menichtē vā volck eñ was dolende ouer de zee eñ ouer de beēdē van Meotides/ eñ vā daer quamē si int lant van Illauriē Eñ Turcus track in eē lant dat na hem heet Turkijen/ makende daer stedē eñ sloten. Vā hēis afgedaelt die grote Turck die hē is wreker der tropanē. Antenor track in Italien daer hi Padua eñ Venegien stichte. Eneas trac in Italiē eñ cartagen. Van hē quamen die coningen vā Albanien eñ die edelhept vā italiē Francion hectors sone hadt een sone die hector heet Hector had eē sone die Troyl? heet Troylus had .ij. sonē/ de een heet Frācion/ dandē priamus/ mer frācion bleef here i Illauria/ eñ pam? trac in pannoniē/ dats hōgariē/ eñ so nā hi eēs princē dochter vā diē lande/ die daer mede te huwelick gaf al tlant dat ouer de Denouwe lach. Dese priamus was die seste vandē grotē Priamus Hectors vader eñ hi stichte in dzlant een grote stadt die hi noomde Sicambrien. Eñ twas C.xviij. iaren na die destructie van tropen/ eñ sijn volc wert al na dese stadt genaemt Sicambrinen Eñ dese Priamus hadde twee sonen/ die outste heet Eneas/ die andē Priamus/ mer Eneas bleef in Sycābrien Dese Eneas hadt een soone die heet ooc Priamus Eñ dese Priamus had een sone die heet Silvius Brabon. Eñ Silvius Brabon had ses sonē die hi al niet ghegoedē en conste. Die outste heet Vandalus/ vanhē quamē die Vandelen/ die andē Polixus/ na hem heet dat lānt vā polen Die derde heet Rutus/ na hē heet dat lant vā Russen Die vierde heet Hunus/ eñ van hem quamen die Hunen. Die vijfste heete Frixus na hē heet Frigia Die .vi. heet Silvius brabon/ eñ wert also gheheetē om dat die latijnsche heren die ghebooren wt Tropen warē also/ eñ die bleef here vā Sicambrien/ eñ hi hadt sonē eñ dochteren Eñ sijn outste sone heet Hector/ eñ die bleef here in Sicambrien Eñ dese hector had eē sone die heet Francion oft Franche. Eñ Francion had een sone die heet Francio Brabō Francio brabon hadt eē sone die heet Troylus eñ een dochter die heet Ilia daer Mars aen wan Romul? eñ Remus Eñ inden tiden van dien Troyl? so wert die grote stadt van Rome gemaect vā sijnre voorsepder suster kinderen Romulus eñ Remus/ daer sijn die Romeynen af comen. Eñ troylus had een sone die Brabō heet. Brabon had een sone die Silvius brabon heet Silvius brabon hadt een sone die hector brabon heet. Hector brabō had .ij. sonen/ deen sone hete Demophon eñ die wan Tarquinius Pulcus eñ regneerde coninc te Rome. Die andē sone heet Palamides eñ die bleef here i Si

cambryen Eñ palamides hadt drie so
nen/die outste heet Grabon silui⁹/die
andˀ heet Diephebus/eñ de derde hee
te Pryas/mer Grabon bleef in Sicā-
bryē Eñ Pryas quā in een eylant dat
heet Pontus/daer Pilatus namaels
in gesonden wert Eñ Dyepheb⁹ quā
in Denemercken. eñ Grabon Silui⁹
die here in Sycambrien bleef had.ij.
sonen/deen heet Dyomedes ende die
creech dat lant in Affrikē/dair hi trac
wonen Dandˀ heet Priamus ende die
bleef here in Sycambriē. Eñ hi wan
eenen sone die heet Philomenus/ die
had drie sonē/die outste heet Archadi
us/die ander heet Macedo eñ die der
de heet Priamus/eñ die bleef heere in
Sycambrien Eñ tlant dair Archadi⁹
track wonē dat heete hi na hē Archa-
dien Eñ tlant daer Macedo track wo
nen dat heete hi Macedonien/eñ die
Macedo was vader vā Philips des
groten coninc Alexanders vader Eñ
Archadius wan eenē sone eñ die was
vader vā Julius cesar. Eñ aldus so is
die edelheyt der werelt gecomē wten
Troyanen

¶ Mer priamus voorseyt die here in
Sycambrien bleef had twe sonen. de
outste heet Grabon eñ bleef heere in
Sicambrien Ooc had hi een dochter
die heet Polixena eñ die had namaels
te manne Neptabanus coninck van
Egipten den toouenaer/diemen seyt
dat Alexanders moeder bedrooch bi
nigromanciē. Dese Grabon heer in si
cambrien hadde.ij.sonē. die een heet
Laomedon Eñ laomedon had een so-
ne heet pelius Eñ pelius had twee so-
nē die beyde hietē Troylus Deen vā
beydē bleef here in Hybernia/ dat is
Yrlant Eñ dese Troylus had eē soo
die heet Troylus brabō Troylus br
bon had eenē sone die heet Priamu
Priam⁹ had eenē sone die hiet Frāc
Francion had eenē sone die heet Si
ui⁹ brabon. Silui⁹ brabon had eene
sone die heet Troylus brabon Eñ v
hē quamē twee Grabonē/ deen na d
anderē Eñ daer na quā eē die hiet h
tor Ende van dien Hector quam no
een Grabon Eñ van dien brabon q
Priam⁹. Van dien priam⁹ quam F
cion oft Francke Eñ die Franciō h
xiiij.sonen/eñ.v.dochterē/die hi n
al gegoedē en conste/ eñ daer om g
hi sijnē sonen schat eñ beual hem h
den landt te soecken om te bewoen
also si deden. Die outste bleef heere
Sicambrien Eñ daer was een van
ghebroeders die ionckste die Grab
hiet/eñ die track wonen in Griec
biden hertoge vā Archadien om d
sijn vader met kinderen verladē w
Ende Grabons broeder ooc een v
Francions kinderē die Karel hiet d
quam wonen tot Heyden tongher
in dit nederlant/eñ hi wert heere v
desen nederlande tusschē den Rijn
die Schelt. Eñ hi dede een casteel m
ken op een riuiere genaemt die W
die bouē den Rijn leyt. Eñ dat cast
heet Meghem/maer nu heetet Nie
meghem. Eñ dat waer ō sal namae
verclaert worden

Dat.ij.ca. Vã Brabon eerste coñ. vã Agrippinẽ die den ruese verstoeth Eñ vã Raerlen sijnen broeder here van Tongeren/ beyde kinderẽ vã Francion. Eñ van Julius cesar/ ende vanden keyser Octauianus

HI willē weder kerē op Brabone die in Griecken woonde bi den hertoge van Archadien. Dese brabon was eē seer wijs sterc eñ vroō ridder/eñ was seer lieftael mettē hertoge Hus vā Archadien Eñ daer ō dede hi hē in huwelike hebbē een vā sinē alre edelste vrouwē daer Brabon aen wan eenē sone ghehetē brabon siluius/eñ noch een sone geheten Eneas. Eñ int selue iare als Brabon was geborē so creech die hertoge van Archadien ooc een sone die Julius genaemt was/eñ die wert wt sijnd moeder lichaem gesneden/daer om heet hi Julius cesar/eñ ooc heet hi Gaius Eñ dese drie kinderen wiessen te samē op/te weten/Julius/Brabon eñ Eneas. Eñ want Julius een groot wijs gheleert man was/so wert hi vā den Romeynē gecorē een consul te zijn eñ een capiteyn van haren volcke om dat te regerē Eñ der capiteynē warē iij. Deerste heet Crassus/dand Pompeius/die derde Julius Cesar

¶ Crassus wert gesondē vanden Romeynen in Perssen eñ in Meden om te orlogen aldaer eñ dē roomschē rijcke tlant daer ondd anich te maken Eñ om dat hi so gierich was so was hē gesmolten gout in sijn kele ghegoten eñ sijn heerscapie nam een onsalich eynde Eñ pompeius had die stadt vā Rome te bewaren eñ te regeren. Eñ Juus wert gesonden ouer dat geberchte om den Romeynē veel landen ondda nich te makē Eñ brabon ende Eneas sijn broeder trocken beyde met Juli⁹ cesar orlogen

¶ Dese Julius creech eñ conquester de Almanien/sassen/zwauē/doringē eñ dese nederlandē. Eñ Julius maecte Brabon coñ. van Doringen/want hi hē seer beminde om sijnder vromicheit wil Eñ so quā Julius vast nederwaert tot Colē/twelc doe heet Agrippinen/eñ de stadt was thooft vanden conincrijcke vā Agrippinen begripē de alle tlant vanden Rijn totter Scelden toe Eñ Julius versloech haren coninc/eñ hi maecte desen brabō ooc regeerder vandē lande van Agrippinē

¶ Na dat Julius daer alle sijn beliefte gedaen hadde/eñ brabon in possessie ghestelt was dat lant bewarende So track Julius vast nedwaert met sinen volcke/eñ int reysen stichte hi de stadt vā Gulke/eñ vā daer so track Julius ouer die mase tot in Vlaenderē/twelc doe heet Tfelle wout sonder genaden eñ hi quā daer die Leye in die Schelde valt. Daer stichte ofte vermeerderde hi een stadt die hi na sinen name dede heten Gand want hi heet Gaius Julius Eñ daer na liet hi sijn versletē Romeynē rusten die niet meer ten oorloge en diendē. Ende van daer track hi voort ter plaetsen die nu Casselehet eñ daer sterf een van sijn maghen die Cassius heet/dien hi groef bouē op de berch/ende dair na heet noch Casselen

¶ Ende van daer track hi tot Bolonien oft Bonen daer hi met sijnē volcke verwinterde Ende binnen desen tide so dede hi een casteel maken

¶ Eñ die wile hi daer lach so is wat te verclarē vandē voors karle sone van Francio oft franckē/die welck Kaerle woonde tot Tongeren eñ tot Megē

Eñ hi had een sone die ooc Karle heet
eñ die woonden mettē seluē coñ. van
Agrippinē/ dien Julius versloech eñ
dese ionge Karel misdroech hem aen
goede vrouwē eñ maechdē also dathi
gebannē wert vandē conic vā Agrip
pinē eñ veriaecht/ eñ hi quā te wonen
bi Julius vad dē hertoge vā Archadi
en in griecken Eñ ooc quā hi bi Juli⁹
suster die Swane heet/ also datse van
hē wert met kinde beurucht Doe kar
le des ghewaer wert en dorste hi daer
niet langer bliuē. Eñ ooc had hi ver-
nomen dat doude Karel sijn vad doot
was eñ seyde tot Swanē Ick en derf
om uwen wil hier niet bliuē/ maer ick
sal trecken tot mijnē lande/ wildi met
mi reysen ic sal v trouwen tot eenē wi
ue/ eñ Swane was daer toe bereet.
Eñ dus togen si heymelic bi nacht vā
daer eñ quamen te samen int nedlant
tot eenre plaetsen daer. viij. tommen
stonden/ te weten van viij. heydēsche
heeren die dair vslagen waren eñ be-
grauen/ daer nv een tomme af is ver-
gaen eñ heet te seuentommē eñ is tu-
sschen Bruessel eñ Louen. Eñ somige
scrijuen dat daer der edelre Swanen
den arbeyt aen quā vā kinde/ eñ dat si
daer gelach vā eenē sone geheten Oc
tauiaen eñ meynen dat was Octauia
nus Augustus dye gloriose mogende
keyser Mer dat en is niet wel te gelo-
uen/ wāt al was Julius cesar warach
tich oom vā Octauiaē/ so scrijft noch-
tans daer af Suetoni⁹/ dat Octauiaē
geboren wert op dye. viij. kalende vā
October ad capita bubala bi Roome.
Aldus bleef die voorseide Kaerle met
Swane Julius suster wonende te Tō
gheren ende te Megen dat nv Nyeu-
meghen heet

¶ Ick keer weder op Julius cesar die te
Bolonien ofte Boonen lach Hi track
tweewerf ouer strijden in groot Bry
tanien/ dat nv Enghelant heet/ want
tweewerf wert hi dair verwonnē/ al-
so dat hem volc ghebrack/ ende ghinc
weder leggen te Bonen

¶ Doe quamen tot Agrippinen dats
Colen bi Brabon drie grote heren vā
Julius cesars wegen/ deen heet Bru-
tus/ dand Crassus/ eñ die derde heete
Ecliopus/ die brabone seer beniden ō
dat hē Julius coninc gemaect had vā
Doringen. Ende si quamen als vrien
den eñ versochten aen hē dat hi soude
comen om Julius bistant te doen So
dat Brabon met hem liedē track/ eñ si
quamen te samē met haren volck dat
nv Brabant heet tot Louē/ daer stont
een tempel daer die heeren den afgod
Mars plagen te loouen. Mer eenige
boecken orcondē dat Brabon dair ge
loofde eñ eet dede van des rijcx vā ro-
men wegen/ doen hi dat lant vā hem
ontfinck/ ende Louē is noch die hooft
stadt van Brabant

¶ Ende doe track Brabon metten an
deren drye voorghenoemden heeren
vā daer den rechten wech nae Gendt
Ende si quamē lijdende door een lant
dat al vol riets stont Ende doen seide
brabon Hier moet ymmer een water
bi wesen Eñ doe seyde daer eē die dat
lant kende/ dat dair bi liep een riuiere
die de Schelde heet/ eñ daer op die pa
ssagie daer si ouer mostē scepē een rue
se lach op eenen torre eñ wachte daer
den tol/ want die ouer de Schelde va-
ren wilde die most dair sijn hant te tol
le laten oft tegens den ruese vechten.

Maer Brabon en was niet veruaert
vandē ruese eñ seyde dat hi lieuer den
ruese hadt te beuechten dan sijn hant
te verliesen Eñ met desen quam Bra-
bon mettē anderen op de Schelde eñ
wilde ouer scepen Doe sprac daer een
van des ruesen knechten/ dat si al mo
sten haer rechter hant tot eenen tol la
ten. Brabon seyde/hi en wilde ghenē
tol gheuen/mer hi wilde tegē den rue
se vechten Doe maecte die knecht een
groot ghelupt met eenē ysere Eñ die
ruese dat horende quā wt sijnē casteel
seer toornich eñ ouermoedich eñ vra-
gede/wie daer so cloeck waer die tegē
hē vechten wilde Brabon antwoorde
Ic allene/ twelc den ruese ōweert gaf
Eñ doe vacht Brabon tegen den rue-
se/daer hi veel te lidē had/wāt die rue
se was fel eñ sijn slagen waren groot
Mer ten lestē wert hi verwonnen eñ
Brabon sloech hē sijn rechter hant af
eñ daer na sijn hooft/eñ hi nā des rue
sen hant eñ werpse ōtrent der haluer
Schelden. Eñ also verre als Brabon
die hant werp so verre behoort de scel
de aen Brabant/ eñ vā dien hant wer
pe heeft Antwerpen noch dē name be
houden

¶ Doe die ruese verslagē was/so reet
Brabon tot eenen monstere die stont
daer sinte Michiels cloostere nu staet
eñ noch heet die straet die mōster stra
te/ende daer aenbedemen Mars den
god vander oorlogen. Doe hi sijn ge-
bet gedaen hadde so voer Brabon eñ
alle sijn geselscap ouer die Schelde in
vlaenderen eñ hi track met sinen ghe
selscape tot Ghendt/eñ daer v̄namē-
se dat Julius tot Boonen lach/daer si
trocken eñ hem vonden/die alte blide
was vander coemste van Brabon eñ
ooc vandē anderen heren Ende cort
daer na track Julius ouer met sijne
heyre in groot Britanien/dat nu En
gelāt heet eñ versloech harē coñ. Ca
ssibiliaen/eñ maecte Britaniē onder
danich den romeynen Eñ doen trac
Julius weder in Vlaenderē in eē gr
te wildernisse/dair hi veel rouers v
die hi alle v̄sloech eñ dat was te Tor
hout/eñ tot dier plaetzē gaf hi schon
priuilegien eñ vryheden. Eñ daer ve
telde brabon Julio hoe hi dē ruese v
slegen had op de Schelt daer dat ri
stont/eñ hoe die ruese dē tol nam v
der hant eñ hoe hi de hant in die Sc
de werp Eñ Julius dat verstaende
blijde hē daer in/eñ hi track met Br
bon ouer die Schelde/ daer den tor
stont dair die ruese den tol verwach
Eñ daer comēde behaechde Juli° d
plaetse so wel dat hi wercliedē ōtbo
eñ dede daer een borch maken. Eñ
maecte die plaetse eñ aerde heilich
die heidensche eñ roomsche manie
eñ gaf daer schone rechten eñ priui
giē/eñ hi maecte coñ. brabon om d
hi den ruese verslagē hadt marcgra
des heilichs rijcx/ eñ om dē hāt wer
die brabon werp so bleeft hetēde h
werpē Eñ Julius gaf der stadt die w
pen/een borch vā siluer in een velt
keelen/eñ ooc twee handē om dat b
bon die hāt werp Noch voerē die h
togen van brabant den tytele van
marcgraefscap des heilichs rijcx v
des keyserijcx vā Rome wegen En
daer track Julius te Galliē weert
nu vrācrijcke heet eñ sloech neder
plecken die nu Cameric heet/eñ no
hetet de camer des heilichs rijcx/en
daer vant hi ooc eē wout vol moord
naren die hi alle versloech

¶ Als coñ. brabon v̄stont dat Juli⁹ ce
sar daer ruste/ so nam hi een scip in de
Schelde eñ wilde te Camerijcke varē
spelen/ eñ onder wegen vant hi eenē
dal daer veel swanen waren. Eñ bra-
bon ginc na een swane schieten/ mer
de swaen ōtuloot hē/ eñ Brabō swoer
hi soude dē swaen volgē so lange dat
hi hē crigen soude Eñ hi volchde den
swane wed om lancx dē water tot me
ghem in gelderlant Eñ daer lach die
voors Julius Cesars suster/ dye met
karlē here van Tongerē neder comē
was Eñ doe si sach dat brabō schietē
wilde dē swaē so riep si in griecxscher
talen Heer ridder laet mijnen swaen
sijn leuē Eñ brabon verwonderde se-
re wie die vrouwen wesen mochte/ eñ
ghinc wten scepe opt slot Eñ doen hi
daer bouē quā verkenden si elc dē an-
derē/ wāt si te samen waren op gewa
ssen/ maer si was veel ouder dan Bra-
bon. Eñ si gaf Brabon een cofferken
eñ daer was in een cleyn beeldekē vā
goude eñ dat plach Julius moeder toe
te horen/ eñ dat gaf si brabon om Juli
us haren broeder te dragē. Ende bra-
bon track ter stont weder te Camerij-
ke daer hi Julius vant eñ seide hē alle
sijn gheschienissen eñ gaf hem dat co
fferkē daer dat beeldeken van goude
in was/ eñ seide voort hoe hem sijn su
ster seer dede groetē Daer hē Julius
alte wonderliken af verblide eñ track
ter stont met brabon tot Megem Eñ
onder wegen reysende so wijsde hem
Brabon het dal ende tlant daer hi die
swanen gheuonden hadde Ende doe
gaf hem Julius den name Valēcigne
dat is swanen dale

¶ Eñ vā daer trockē si voort tot Me-
ghem/ daer Julius sijn suster Swane
vant/ die hem eñ alle sijn volc seer bli-
deliken ontfinc Eñ si vertrack hē alle
haer geschiedenisse/ hoe dat se met ha
ren man wt Grieckē quā/ eñ hoe dat
se onder wegen gelach vā eenen sone
die heet Octauiaen/ eñ si toonde hem
tkint/ twelc Juli⁹ seer wel genoechde
eñ noch thoonde si hē een ionge doch
ter die ooc Swane heet Eñ si claechde
hoe dat haer heere gestorven waer eñ
hoe si vrouwe was van Tongeren eñ
vā alle dien lande. Ende Julius dede
haer casteel al heel vermaken eñ daer
na bleeft heeten Nyeumeghem/ ende
Julius nam na hē sijnen iongen neue
Eñ coninc Brabon badt te hebben in
huwelike die ionge Swane/ die hē Ju
lius gaf Eñ ooc gaf hi hem dair mede
te huwelic dat conincrike vā Agrippi
nen/ dat is/ alle tlant van op den Rijn
totter Schelden toe/ dair Brabant in
begrepen is. Behoudelic dat Juli⁹ su
ster half dat rijke behoudē soude haer
leuē/ eñ na haer doot soudēt brabons
nacomelingen ewelic behoudē/ ende
ooc tvoorseide conīcrike vā Doringē
eñ tmarcgraefscap des heylichs rijcx
Eñ al die wijle dat Julius bi zij suster
lach eñ dede haer casteel vermaken so
voer hi met Brabone iagen eñ si iage
den na eenē hert/ die welck als hi niet
ontulien en conste/ so viel hi neder ter
eerdē voor Juli⁹ cesar eñ weēde tranē
also die herten plagen als si sien dat si
steruen moeten Doe nam Julius den
hert op eñ lietes niet meer iaghen eñ
dede den seluē hert enē guldē halsbāt
om sijnē hals doen/ eñ op dē halsbant
stont in griecxsche letterē ghescreuen
eñ wt ghegrauen aldus. Julius cesar
heeft mi gheuaen/ mer door sijn eedel
heit liet hi mi gaen Eñ dat hert leefde

na Julius menich hondert iaer/want
dē bant was gewassen in sijn vel/ dat
men den bant niet en bekende doe hy
ghecregen wert Ende in die selue rey
se quam Julius tot Louene/daer den
tempel van Mars stont/dair die herē
den afgod Mars plagen te louen/ eñ
ooc den Roōschen rijcke ghehoorsaē-
heyt te ghelouen/eñ noch so heuet de
stadt den name daer af behouden Eñ
Julius stichte tot Louen een borch eñ
vā daer track hi met sinen volck twee
milen/dair Julius eenē Aerne schoot
al vliegende/ eñ noch heet die plaetse
daer af Aerschot/eñ Julius maectede
daer een casteel Eñ in deser tijt dat Ju
lius so lange in Gallien eñ in dese ne-
derlanden bleef leggende/ so werden
die Romeynē op hem tornich om dat
hy bouen vijf iaren merrede/wāt het
was een statuyt vanden Romeynen
dat haer capiteynen ouer die vijf iarē
hem niet absenteren en mochten. Eñ
midts dien meynde Pompeius dat hi
Julius wt Rome weeren eñ verdriuē
soude/twelck Julius vernam die hem
daer tegens meynde te wapenen

¶ So nam hi oorlof aen sijn suster eñ
aen haer gheselschap eñ track na Ro
me met Brabō eñ met Octauiaen sij-
nen neue eñ met alle sinen volcke. Eñ
eer Julius te Romē quā so quam hem
Pompeius tegen als vijant met gro-
ten volcke. Daer vochten si eenē gro-
ten strijt/ende daer wert coninck bra-
bon vermoort vā achter vandē voor-
seyden drie heerē Brutus Crassus eñ
Ecliop? Twelc Octauiaen alte geer-
ne gewroken hadde/mer hi en condet
op die tijt niet volbrengē/ hoe wel dat
hijer nochtans sijn beste om dede. Na
veel vechtingen eñ bloetstortingē so
wan Julius cesar den strijt ende ha
victorie Eñ Pompeius vloot in eg
ten eñ Julius tooch hē na/mer Pom
peius en dorste daer niet blijuen/en
vloot in Alexandriē/dair hi onthoo
wert ende sijn hooft wert Julius gh
sonden nota

¶ Van desen Pompeius leestmē d
hi. xxij. coninghen verwonnē had
Mer na dat hi den tempel gods ha
onteert so en street hi noyt/hi en we
altoos verwonnen. Ende des gelij
Crassus die rechter van Syrien/d
den tempel gods beroofde wert gh
doot met ghesmoutē goude dat he
in sijn kele ghegoten was. Veel exe
pelen vintmen vā alsulckē tyrann
die de heylige kercke/die geestelich
hem niet en ontsien te onteeren/da
verslagen werden oft anders quad
doot katiuelic steruen. etc.

¶ Aldus so keerde Julius eñ quā m
machte binnē Rome dat hi wan so
weer Eñ hi wert daer gemaect eñ g
corē een eenich prince te wesen van
Romeynen/ dat noyt te voren en h
gheweest/ eñ dit was omtrent. xlv.
ren voor ons heerē gheboorte Eñ in
vierde iaer sijns rijcx wert hi vmoo
opt Capitoliū daer hi in rade stōt. E
dit geschiede bi cōspiracie van Bru
eñ Cassius/om dat hi alleen prince
wilde. Dese Julius was cloeck eñ so
vroom dat sijn handen eñ herte bi
onmogelike dingē vmochtē. Hi ha
lij. striden/wāt hi maecte den Rom
nen onderdanich/Italien/Almani
Gallien/groot Britanien/dats eng
lant/ende veel ander landen

¶ In dese tijt sachmen oostwaert drie sonnē die allencxken v̄gaderdē in een sonne Twelc betekēde dat Asia Affrica Europa (twelc al die werelt is betekent) comen soude te samē onder een heerscapie Oft bat/ dat de kēnisse eēs gods drieuuldich in personen cortelic der werelt soude werdē opēbaer wāt doe nakende was die geboorte eñ toe coemste ons heren Jhesu cristi behouders der werelt

¶ Die voorseide Octauiaen noch een ionghelinc sijnde eñ sijn iuecht vercierende met manlike wercken wert keyser na Juli⁹ cesar sijns ooms doot die alre gloriooste eñ victoriooste keyser die oyt was. Hi had vijf. M. stridē in sijn leuen/ eñ cortelicken creech hi alle die werelt onder eē monarchie. Dese Octauiaen en hadde noyt sijns gelijc Die werelt was onder hē. xij. iarē in groten vrede hem sijnde gehoorsaem Twelc sekerlic was twerck der godliker gracien/ op dat dē tijtlikē vrede de gebooorte ons herē vercieren soude.

¶ Octauian⁹ Augustus was seer scone vā lichame/ subtijl vā v̄stant/ voorspoedich in alle dingē Hi dede die werelt bescriuen/ also dat heylighe euangelie seyt Ende in sijn. xlij. iaer werdt cristus Jhesus die behouder d̄ werelt gheboren/ die den eewigen vrede ghe uet sijnen wtuercoorne

¶ In dese tijt was Sibilla Tiburtina die van cristo propheteerde eñ si seide totten keyser Octauiaen/ dat hi hē na die sotte begeerte der heydenē niet en liet godlike eere bewisen Eñ si v̄toonde hem een schone maget indē hemel houdende een kindeken in haer armē eñ Sibilla seyde Dit kint is meerder dan du biste/ aenbedet hē Eñ also aenbede die keyser dat soete kint ende eerdet met wieroock/ eñ daer na en woude hi noyt here gheheten werden Eñ tot dier plaetse maecte hi den eersten outaer die oyt ter eeren cristi gemaect was ende heet noch heden des dages Ara celi/ dat is des hemels outaer

¶ Octauianus die gloriose keyser die was so vroom/ so voorspoedich/ eñ so vol eerbaerheyden datmen noyt heydenschē prince oft vorste sijns ghelijc en vant Want hi was een exemplaer van ootmoedichedē/ goedertierenheden/ voersienicheden/ zedicheden/ eñ lijdtsaemhedē. etc̄. die welck seer seldē yemant te samen heeft

¶ Gheen orloge aenueerde hi dan bi bedwange/ want hi plach te segghen Tis groot verlies met guldē hengelē te visschen/ wāt ist dat die hengel verloren wert so en moghen die visschen dat niet verghelden

¶ Vanden genen die van hem achter sprake deden plach hi te seggē In een vry stadt sullen vry tongen sijn

¶ Sijn ridders liet hi niet leedich sijn noch in weelden leuen want si tot arbeyden gheordineert sijn

¶ Sijn dochterē dede hi leeren wercken in wolle wercke om die wādelberheyt der tijden eñ so consten si spinnē eñ weuen. Eñ hi en lietse tot hem niet comen dan met rijpen gesichte eñ sonder costelicheyt van clederen

¶ Die conincrijkē eñ landē die hi met ten sweerde gewonnē hadt gaf hi we der wtgenomē sommige/ oft hi gafse anderē vreemdē. Hi liet hē seluen ooc leyden te getugē indē rechte eñ vragē eñ wederleggen met gelijckē moede. Veel warē der schijnende sijn vriendē maer als si bat mochten soe pijndense hem ooc met orlogē te hinderen. And misdadige/ ia ooc meyneedich sijnde als si ghenade begeerden so gaf hi hē haer leuen ende goet

¶ In desen tide van desen keyser Octauianus so repareerde sijn behuyde sone Marcus Agrippa dye stadt van Agrippinen/ die namaels gheheeten wert Colen

¶ Dat. iij. ca. Vā Karel Grabons soone die. ij coñ. vā Agrippinē eñ sinē na comerē tot Ansises toe/ die de xij. coñ. vā Agrippinen was eñ wert kersten/ also hier na verclaert sal werden

NV keer ick wed op coñ. Grabon die vermoort wert voor Rome/ die had vā sijnre vrouwē die iōge swane/ eenen sone die Kaerle heet na sijn oude vader vā sijnre moeder wegen. Dese ionghe Kaerle deerste van dien name wert die. ij. coñ. vā Agrippinē dat nv Colene heet/ van optē Rijn tot ter Schelden toe eñ coñ. vā Doringē eñ marcgraef sheilichs rijcx Octauianus keyser vā Rome voorseyt die vermeerderde hē sijn rijke vand Eluē tot ter Sceldē/ eñ vand vriesscher zee tot Vermendoys/ eñ verleende hem veel schone priuilegiē wāt hi zij oom was Eñ hi regneerde in grooter mogentheyt eñ voorspoede. lxxxi. iarē. Eñ in sijnre tijt wert onse here Jhūs xp̄s boren die ghesontmaker ende be der der werelt

¶ Dese karel die. ij. coñ. van Agri nen als hi sterf so liet hi na hē. ij. so so Petr⁹ damian⁹ seit Deen sone h Titus eñ dand karle. Dese titus bl coñ. in Germanien eñ in Doring eñ karle bleef coñ. vā Agrippinē m tē lande tusschen dē Rijn eñ der S den/ eñ tusschen die Suyer zee in v slant eñ Vermendoys/ daer tlant Grabāt in beslotē is. Dese voorse Titus was die vader vā Vespasia die met Titus sijnen sone die stadt Jherusalē inden grondt destrueer

¶ Ende dese voorscreuen karle die vanden name eñ de derde coninc v Agrippinen ende began te regner int iaer ons herē. xxxix. eñ hi regn de. xli. iaer/ eñ liet na hem twee so deen heet Karle/ dand Grabon/ ma karle wert coninc van Agrippinē marcgraue des heilichs rijcx. Eñ b bon was coninc vā Vermendoys t ter West zee dat nv vrācrijke heet. se Karle die derde vā dien name en die. iiij. coninc vā Agrippinen beg te regneren int iaer ons heeren. lx eñ hi regneerde. lxv. iaren. Eñ hi li nae hem een sone die ooc Kaerle he die wert na den vader coñ. vā Agr pinē eñ marcgraue des heylichs rij Dit was die vierde van dien name die vijfste coninck vā Agrippinen. began te regneren int iaer ons her C. xlv. eñ hi regneerde. lxv. iaren

¶ In desen tide werdē gecruyst x. martelaren in Armenien

¶ Dese Karel voorseit liet na hē eenē sone die ooc Karel heet/die na sinē vader wert coninc vā Agrippinen ende marcgraue des heylichs rijcx. Eñ dit was de vijfste van dien name eñ was die.vi.coninc vā Agrippinen ende hi began te regneren int iaer ons heren C.xlv.eñ hi was coninc.x.iarē Ende hi liet achter eenen sone die ooc Karle heet/ende was die.vi.van dien name eñ was die.vij.coninck van Agrippinen eñ die.vij.marcgraue des heilich rijcx/Eñ hi began te regneren alsmē screeff.C.lv.eñ hi regneerde.C.iaer ende vijff

¶ In sijnre tijt waren sinte Barbara ende sinte Cecilia ghemarteliseert

¶ Dese Karel liet achter een sone die ooc Kaerle gheheeten was eñ hi was die.vij.vā dien name eñ die achste coninc van Agrippinen ende marcgraue des heilich rijcx Hi began te regneren int iaer ons heeren.CC.eñ.lx.eñ hi regneerde maer drie iaren Ende hi liet na hem een sone die Karel de schone heet/hi was de achste vā diē name eñ die.ix.coninc van Agrippinen eñ marcgraue sheylichs rijcx. Hi began te regneren int iaer ons herē.CC.eñ lxiij.hi regneerde.lxij.iaer

¶ Dese Kaerle was seer schoone van persone eñ sterck eñ vroom int stridē Hi wan metten swaerde veel landen als tlant van Noorwegē/van Denemercken eñ Sweden

¶ In sijnre tijt was die heylige paus sinte Siluester/die den groten keyser Constantijn doopte

¶ Itē in dese tijt ontrent den iare.ccc. eñ vij.werdē gemartelizeert sinte Katherina/sinte Margriet/sinte Agniet ende noch.xxxvij.M.martelarē. Eñ corts dair te vorē/te weten/bi der keyseren Dyoclesianus eñ Maximinianus tijde ontallijcke veel martelaren menich eewich duysent

¶ Item omtrent den iare CCC.ende xv.leefde sinte Anthonijs eñ alte veel ander heremiten in Egipten Eñ cortelick daer na so leefde die weerdighe bisscop sinte Niclaes

¶ Ick keere weder op den voorseydē Kaerle die schoone gheheeten Hi liet na hem twee sonē/deen heet Brabon dand Eneas/dat sijn.ij.troyssche namen tot een teeken datse wt troyē gesproten waren. Ende hi sterff int iaer CCC.eñ.xxv. Eñ brabō wert coninc vā Agrippinen ende marcgraue des heilichs rijcx Int iaer ons herē.CCC eñ.xxv.hi regneerde.xli.iaren

¶ In die tijt so leefde sinte Jan guldemont aertsbisschop van Constantinopolen een heylich leeraer

¶ Dese Brabon liet na hem een sone die Karel heet metten corten nase/eñ hi was die.ix.van dien name eñ die.x coninc vā Agrippinen eñ hi began te regneren int iaer ons heeren. CCC. ende.lxvi. eñ hi was coninc.xij.iaer.

¶ Ende in sijnre tijt soe was keyser te Romen Valentinianus/eñ in Valentinianus tweeste iaer began dese karle metten corten nase te regeren

¶ In dier tijt leefde sinte Jheronimus wonende te Bethleem aen ons heren cribbe eñ sinte Ambrosius eertsbisscop

van Mylanen beyde twee leeraers vander heyliger kercken/ eñ ooc sinte Martijn eertsbisschop van Tours in wōderliker heylicheyt/ so dat hi hete die peerle der priesteren. Eñ omtrent den Jare. CCC. ende. lxxx. soe leefde sinte Augustijn in Affriken tlicht der doctoren

¶ Mer daer te voren warē keyseren Graciaen eñ Valentiniaen/ eñ in haren tijdē so haddē die Alanē rome belegen Eñ wātse die keyser Graciaen niet wedstaē en cōste so vsochte hi die Troyanē die doe woondē in Pannonien eñ Sicambrien/ datse Rome wilden ontsettē vandē Alanē/ hi soude. x iaren vry makē vā eygendom eñ haren tribuyt quijt sceldē die si dē romeinē sculdich warē. Eñ si dedent gerne tot des keysers versueck/ eñ quamen tot voor Rome/ daer dit volck lach in groter menichten

¶ Des and dages smorgēs begondē die Troyanen haer viandē te beuechten seer scarpelick met groten moede Ende die Alanen (wātse in groter menichte warē eñ bi na ontallic) weerdē hē seer sterkelic/ so datter seer geuochten wert. Maer int eynde cregen die Troyanē oft Sicābrinen victorie eñ vsloegen al die grote menichte vandē volcke/ so datter niet veel en ontginc/ mer bleuen daer catiuelic doot. Daer na sijnse weder om gekeert met victorien elc daer hi behoorde/ deen in Pānonien/ dander in Sicambrien

¶ De keyser gaf hē quijt harē tribuyt x. iaren/ eñ om dat tvolc vā Sycābriē vry was tot. x. iarē/ so bleuent Franc-

ken heetēde/ wāt franck in griecxsch is te verstaen vry eñ coene. Si hadd eenē hertoge Francion gehetē na he tors vā Troyē sone Dese franckē he tende Sicābrinē woondē in Pānon en totter tijt dat Gracianus de keyse was diese vā daer vdreef om dat si d tribuyt niet geuē en wilden dien he sijn vad quijt gaf. Vā daer verdreue sijnde quame si wonen opten Rijn e stichteden daer veel steden/ als Fran keusort/ Santen/ Bonne/ ende me andere

¶ Mer ic keer weder op Kaerlen m tē cortē nase die elfste coninc vā agri pinen was ende ooc die. xi. marcgra ue sheylichs rijcx. Hi regneerde. xi iaer.

¶ Nota om dat die gebodē gods ni ghehoudē werdē so verhengede go grote plaghen ouer die landen/ alsti des keysers Valentiniaens tijden g schiede Wāt daer quam eē veruaerl onbermhertich volck/ eñ hietē die h nen/ eñ quamen wten noordē vand gheberchtē Rypheen/ wten landē v Schitē bouen Polē eñ Hongeriē/ e quamen in duyslant eñ in walslāt/ e deden daer veel quaets.

¶ Omtrent dese tijt regende vande hemel warachtige wolle omtrent d stadt van Atrecht. Eñ omtrent Co stantinopel vielen onmatelicke gro hagelsteenē so groot als eendē eye eñ daer waren wter matē grote aer beuingen ouer alle die werelt.

¶ Dat derde ca. Prologe op den boome oft linie der princen oft hertogen in Brabant

Al ist dat dye sommige den bome oft linie der hoger princen eñ hertogen van Brabāt betreckende eñ beginnēde sijn van Noes tijde oft vā Brabone die dē ruese Thantwerpen versloech/ den welcken Julius Cesar sijnder susters dochter te huwelijcke gaf/ hem makēde coninck van Agrippinen ende van Doringen eñ eerste marcgraue sheylichs rijcx also hier verclaert is Eñ sommige and̄ sijn beghinnende op Karlemanne prince van Haspegouwe/ vader van sinte Pippijn vā Landen/ die sinte Geertruden ende sinte Beggen vader was Nochtās aengemerct dat alle coningen eñ princen die voor den coninc Ansises van Agrippinē in brabant gheregneert hebbē sijn heidenē geweest eñ niet ghescreuen int boeck des leuens So meyn ic int bescrijuen des booms oft linie de middelmate te houden/ als beginnende vandē seluē coninc Ansises die ten lesten wert kersten eñ gaf Brabant sinen outsten sone gheheten Brabon/ na wien dat dit lant eerst Brabant genaemt wert/ eñ was deerste kerstē prince vā Brabant Also dit al tottē eynde toe hier na verclaert sal worden

¶ Hier na volcht die boom oft linie d̄ hoger princen eñ hertogē vā Brabāt eñ der coningē van Vrācrijck

Met desen nauolgēde bome oft linie der edeld hertogē vā Grabant eñ Lothrijcke wert ooc geminget dē boō der hoger eñ mogend coningē vā Vrancrijc/ō veel redenē. ¶ Inden eerstē/ wāt beyde dese geslachtē eenen oorsprōck eñ een beghin hebbē vandē Troyanē. ¶ Dand redē is/om daer bi te bewisen dat die hertoghen vā Grabant van sinte Geggen voort ooc gecomē sijn vā coñ. clodoueus bi middele vā hertoge Angijs sinte Arnouts sone/die sinte Geggen getrout hadde/eñ haer vader was sinte Pippijn vā Landē die die eerste hertoge vā Grabant gemaect was bidē grotē coñ. Lotharijs vā vrancrijck/die hē gaf al meest dlant vand Masen totter Sceldē/dat een deel was vā ned Oostrijcke/ oft Oostvrancrijck/eñ daer maecte hijen sijn sweertdrager eñ den meestē vā sinen houe. Vt desen Pippijn eñ sinen geslachte sijn gesprotē veel heylige personē/also hier na blijct ¶ Die derde reden is/wāt die crone wert namaels vanden hertogē vā Grabāt ōtrent CC.xxx.iarē besetē/te weten vā cleyn Pippijns tijden die grote coñ. Karels vader was/tot coñ. Hughē toe diemē heet capet ¶ Ten vierdē ō te bewijzē hoe vrou Jan vā Grabant eñ haer suster Margriet grauinne vā Vlaenderē daer die hertogē zedert af comē sijn/afgedaelt sijn vandē bloede des heyligē conincx Lodewijcx vāder seluer vrouwē Jannē eñ Margrietē moed wegē/ daer sinte Lodewijc ouer oude vader af was ¶ Itē ooc werter bi bewesen hoe alle die hertogē zedert hertoge Anthonis tot vrouwe Mariē toe/hertoge Karels vā Gourgōdiē dochter vand linien vā Valoys wegē vā manne te māne af gedaelt sijn vā sinte Lodewijc voors/insgelijcx als die coñ. vā vrācrijck selue ¶ Itē noch sijn die hertogē vā hertoge anthonis tot nu toe af gedaelt vandē seluē sinte Lodewijc/door die af comste vā coninc Philips de lange/welcx dochter was grauinne vā Vlaenderē/Gourgondien. etc. :/:)(:/:

¶ Dese Priam⁹ met sinē nacō Frāchion Hectors vā Troyē vandē troyanē die woēdē tot dat is nv Hongerijē Eñ mits om haer vromicheyt heeten si sche te seggē vry oft coen Eñ comir⁹ optē rij wonē Eñ pria dē bloede vā troiē/ enē scilt vā goude daer in enē leeu vā kele tongē eñ clauwē vā lasuer.

¶ Den boom oft linie der coningē van vrancrijcke.

¶ Die iaren der geboorten ons heeren Jhesu

¶ Den boom oft linie der hertogen van Brabant

¶ Dese Ansises was die. xij coninc vā Agrippinē afgedaelt cesars tijt gemaect was eerste marcgraue vā Rijen oft sheyscē geslachte was wāt zij vad here vā Sicābriē in Pānomē gedaelt vā Hector van Troyē

¶ Die sanctē oft heyligē indē tijde vandē princē eñ hertogē van brabāt/ is te wetē dat die heyligē die vand coningē oft hertogen geslacht sijn eñ ooc dand die in brabant gewoont hebben in rondē cirkelē staen Maer dander niet.

niers heeft zij afcōst vā loo Eñ hi was hertoge Sicābriē in Pannomē dē voorsz Frāciō eñ ooc francken/ dats in griec quamē na met mer m⁹ wapen was vā

vā brabō die bi Julius coñ. vā Agrippijnē eñ lichs rijcx die vādē troi Frāchio oft Frāc⁹ was ende was die. xxxvi. af

Sinte Hilarius
Sinte Martijn
Sint Jheronimus
Sint Ambrosius
Sint Jan guldemōt
Sinte Anthonis

Sinte Augustijn
Sint Germayn vā Auisoyre
Sinte Nicasius
Sint Geneuiua

Sint serua
Sint Auia
sint vrsule

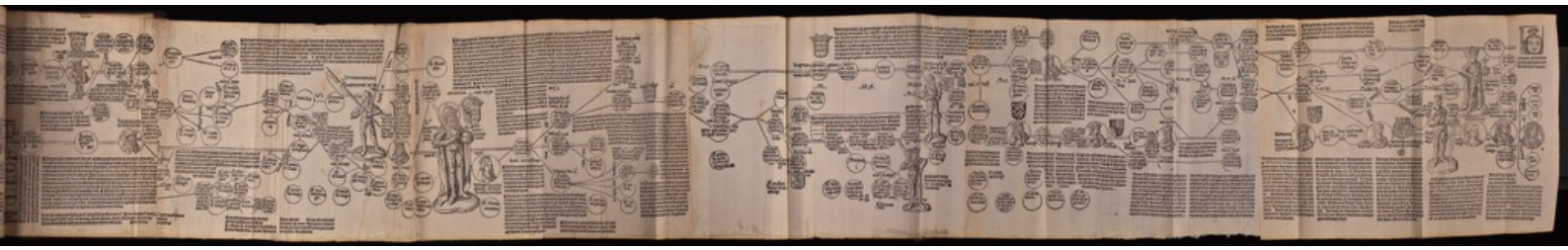

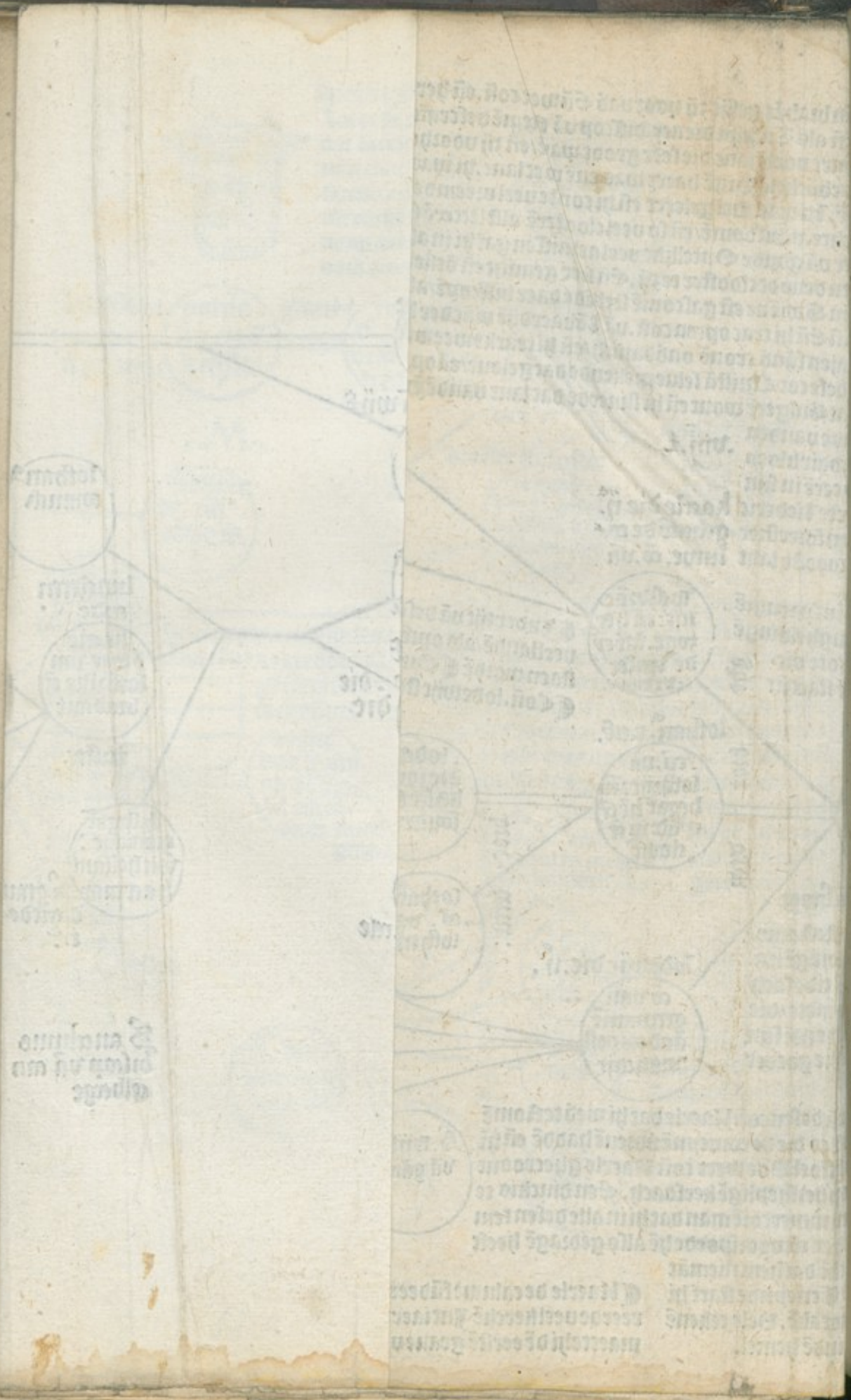

¶ Dat.vi.capit. Vandē tweedē deele desercronijken is vā Ansises den.xij. coninc vā Agrippinen daer dē boom oft linie op beghint

¶ Hoe Ansises geuangē wert eñ verdreuen vā keyser Graciaen. Eñ van Grabon sijnen sone

Ansises die.xij.coñ.vā Agrippinen/dat is vā alle dē lande van optē Rijn totter Schelt toe/daer brabant in begrepē is eñ marcgraue des heilich rijcx/sone vā coñ. Karle mittē cortē nase/also hier voor geseyt is/begonste te regneren int iaer ons heerē CCC.eñ.lxxviij.eñ hi regneerde.xxx iaren eñ was heyden als sijn voor vaders Eñ doe warē keyserē Valentiniaen eñ Graciaen Eñ om dat die Frācken die in Hongherien woonden seer wiessen eñ v̄stouten om die grote vryheyt die Valentiniaen de keyser hem gegeuē had/so vreesde Graciaen die keyser datse alte machtich soudē werden/eñ so wilde hijse weder eygē maken eñ dwingē tot tribute Eñ doe lieten die Francken Hongerien dat doe Pannonien heet eñ haer stadt vā Sicambrien eñ quamē met al haer volck ende met haren prince oft hertoge geheten Priam⁹ tot optē Rijn eñ maecten daer veel stedē eñ borgē/als Frāckefoort/Bonne/eñ meer and̄/ eñ si besloegē tlant vander Denouwē tot op

dē rijn. Eñ vā dese Priamus (die van Hectors vā Tropē bloede comē was) sijn gecomē de coningē vā vrancrijck tot dat die clepne Pippijn des groten coñ. Karels vader bi consente vandē stoel vā Rome eñ bi rade vanden landen coñ. vā vrancrijke gemaect wert Die welcke die Fransche crone weder bracht aē sijn geslachte/ twelc was gemen vandē coningē vā Agrippinen/ die besaten tlant dat naemaels heete oostvrācrijche ofte Lothrijke/ te werē vandē rijn nedwaert tot desen landē Eñ als Graciaen de keiser de Frācken dus verdreuē had wt Hongerien so wert hi dēckende op de coningē vā Agrippinē hoe dat si schoon priuilegien hadden die hē Octauiaen verleent had dē voors Karle sinen neue dē. ij. coñ. vā Agrippinē eñ meende se te breken eñ quam met grooter machte tot Straesborch eñ dair bevacht hi conic Ansises eñ vinck hē eñ voerden te Rome/ daer hi lach ghevangen. vij. iarē om dat hi sijn priuilegiē niet en wilde ouer geuen Ende daer hi dus lach gevangen began hi ten lesten te denckē dat hi in sijnre stadt Agrippina/ dats Colen/ die wils had horen seggen dat die bisscopen eñ priesteren der kerstenen leerdē dat men in xpm gods sone gelouē soude/ eñ wie in hem geloofde dat hi hē holpe eñ bistonde in allē noden Eñ dit denckende riep hi Xpm aē eñ geloofde mocht hi weder te lande keren hi eñ al sijn volc soudē kerstē werden. Eñ niet lange daer na verleende god dat Graciaen die keyser sterf eñ na hē wert keyser Theodosi?/ alsmen screef. iij C. lxxxvij. Eñ dese keiser liet Ansises vter gevāgenis/ om dat hi hē soude helpē wedstaē dē coñ. vā groot Britanien/ want hi wilde Theodo verdriuen eñ selue keyser werden doe Maximiaē dat vnam so tooch in Ansises rijke eñ destrueerde sijn eñ wan de stadt vā Agrippinen/ da Colen/ eñ daer vandt hi Ansises die coninginne met eenē sone die iaer out was eñ hē ontfermde dies kunt eñ liet kersten doen eñ wert bon geheetē om des wille dat die te herē wt Tropen geboren voor Brabon heeten. Eñ Maximiaen desen iongen Brabon tlant dat hi nomen had tusschē Mase eñ Sch eñ na hē wert tlant Brabant gheten Eñ maximiaen tooch voort in lien tegen Theodosiū/ daer hi va keyser bleef vslagē Eñ doe nam Ansises oerlof aendē keyser eñ qua sinen lande weert Eñ als hi te quam vant hi daer sinte Martijn heiligen bisscop eñ ontfinc ther van hē eñ al die bi hem warē/ ende vant al sijn lant vdestrueert vā Maximiaen. Eñ doe hi vnam dat Bra sijn sone woonde tusschē Mase Schelt eñ dat hē Maximiaen dat gegeuen had eñ Brabant was gh ten/ so tooch hi tot hem eñ was w vreden dat hi kersten was met sijn volke Eñ coñ. Ansises nam sijn we eñ tooch tot Agrippinē ende do die stadt vmaken eñ al sijn volc her doen. Dair na creech hi van sijn we twee kinderen/ een sone die hi te Karel eñ bleef coninc na hē/ eñ dochter die heet Botapa eñ nā tot manne Herman graue vā Dordr dat nv heet Dormonde/ eñ dese me wan aen Botapen. iij. sonen nout Rogier Olivier eñ Adelaert dit heeten die vier Heymons kinder

voeren stridē met Kaerlen harē oom
coñ. vā Agrippinē tegen die Hunē eñ
Gotē eñ werdē gemarteliseert Sinte
Reynout leyt te Dormonde verheuē
Eñ sinte Adelaert leyde alte heiligē le
uē in dabdie vā Corbie in Vrancrijck.
Eñ so wert al voor logē gehoudē dat
men in somige boecken leest vā desen
vier Heyms kind Eñ sondlinge ist ge
logen datmen seit datse bi grote coñ.
Karels tijt waren/wāt groote Karel
quā wel. ij. C. iarē daer na. Mer haer
oom was de voorſ coñ. Karel van A-
grippinen. etc̄.

¶ Hier is te weten dat de coningē vā
Agrippinen na desen Ansises hē niet
meer en scriuen Marcgrauē des hey
lichs rijcx/wāt tmarcgraefscap bleeff
voort aen met Brabant dē voorſ Bra
bone coñ. Ansises sone den eerstē ker
sten prince in Brabāt coñ. Karels vā
Agrippinen broeder

¶ In dees Ansises tijde so sadt die co-
ninc der Franckē optē Rijn Priamus
vā Hectors geslachte eñ Frāciōs zijs
soons eñ warē verdreuē wt Sicābriē
wāt si dē keyser geen tribuyt meer ge
uē en wilden Eñ men screef ons herē
iaer. CCC. lxxxi. eñ hi regneerde vijf
iaer. Somige boeckē wtwisen dat de
se Priam⁹ eñ Mercomyrus sijn sone
geen coningen en warē/maer alleen
hertogen/eñ dat Pharamundus dye
eerste was. Want als die Franckē een
wijl tijts op den Rijn gheseten haddē
eñ seer vermenichuoudicht waren so
en woudē si niet lāger hebbē dat huer
ouersten hertogē soudē heeten/maer
wouden ooc een coninc hebben/wāt
andere landē die min volcs ende min
vā machte waren coningen hadden.

Eñ maectē eñ coren ond hem tot eenē
coninc dese Pharamūdus des voorſ
hertoge Marcomirus soon/ende dit
was die eerste coninc der Franckē

¶ Na den voorſ Priamus regneerde
Mercomirus sijn sone ouer die Frāc
kē optē Rijn wonende. xxxiij. iarē/eñ
si streden tegē. ij. roomsche capiteynē
bi Triere die si v̄wonnen. Dese Mer
comirus wan Pharamunde dē derdē
coñ. of dat geseit den eerstē gecroōdē
coñ. eñ die regneerde. x. iarē. In dees
Pharamund⁹ tide so sterf die voorsei
de coñ. Ansises vā Agrippinen/te we
ten int iaer ōs herē. CCCC. xxvij. eñ
Kaerle sijn sone bleef na hem die. xiij.
coñ. van Agrippinen.

¶ Hier latē wi die coningē vā Agrip-
pinē varen/wāt si totter Brabātscher
gestē niet meer en horen. Ooc so ver-
loos die. ij. coninc na desen tconincrij
ke van Agrippinen/ want dye voorſ
Pharamundus eñ die Franckē won-
nent metten sweerde/eñ oock cregē si
tlant vā Gallien/twelc nv Vrācrijcke
heet/also hier verclaert sal werdē

¶ In desen tijde leefden dese heylige
santen corts deen na den anderē. Als
sinte Jheronimus cardinael een van
den vier leeraers/sinte Basilius/sinte
Martijn eertsbisscop vā Tours/sinte
Ambrosius eertsbisscop van Melanē
een vandē vier leraers/sinte Jan gul-
demōt eertsbisscop vā Cōstantinopo-
len/sinte Alexius/sinte Augustijn een
vandē vier leeraers/sinte Seruatius
bisscop vā Tongeren die was van sin
te Annen gheslachte/sinte Seuerijn
eertsbisscop van Colen

¶ Dat.v.ca. Van Brabon Ansises so
ne den eersten kersten prince in Bra-
bant/eñ hoe hi die stadt vā Landē ma
kede eñ meer ander dingen

Brabon coñ. Ansises sone dair īt
voorscreuē cap. af geseit is wert
te sinē. vij. iarē de eerste prince in Bra
bant eñ hi woonde op Haspegouwe/
eñ dede dair makē een schoon stat die
doe seer groot was eñ heet Landē om
dat hi dair eerst landē/eñ hi was oock
marcgraue des heylichs rijcx. Eñ als
hi out was. xx. iaren/so quamē die on
ghelouige Huynen eñ Goten in sijn
lant die alte veel landen destrueerden
Attila der Huynen coñ. die gheessele
gods gehetē eñ een tyrant seer wreet
die lange tijt veruolchde tmēschelijke
geslachte Eñ ten lesten sterf hi seer on
salichlic also die tyrannē plagen De
gelijcx psequeerde Gasericus der
delen coñ. den kerstenē in veel land
Hi was een Arriaen eñ hi nam Ro
eñ destrueerde Affrikē. Eñ in dier
sterff sinte Augustijn eens deels
drucke Int iaer ons herē. CCCC.
¶ Eñ wāt Brabon voorſ niet sterf
noech en was ō de ongelouige te
staen/so tooch hi met sijn wijf eñ
sijn familie tottē keiser Archadius
Honorius/eñ hi bleef here na sijn
li. iaer ¶ Omtrent dese tijt begon
die Vriesen in Engelant te comen
allencxkens wassende so creghen
dat rijcke eñ crone. Eñ sinte Nicas
eertsbisscop vā Riemen eñ Eutrop
sijn sustere metten Riemschen vol
werdē gemarteliseert vandē Huy

¶ In desen tijde leefde sinte Genouiue tot Parijs een alten heylighen maget Eñ in die selue tijt omtrent den iare.iiij.C.liij.werdē die.xi.M.maechdē te Colen gemartelijt vandē Hunē eñ daer na wert Colen destrueert

¶ Dat.vij.ca. Vanden tweedē kerstē Brabone

Brabone Brabons sone die tweede prince in Brabant began/als men screef.iiij.C.lix. eñ hi regneerde lx.iaren eñ woonde ooc te Landen in sijn vaders stadt. In sinen tijde leefde Pharamont der Franckē coninc/die heyden sijnde een wijs coñ.was/wāt hi dede bi vergaderinge vā wise mannen makē veele rechtē eñ goede ordinancien om tvolc te regeren in payse eñ iusticien Eñ als hi.xi.iaer hadt geregneert/so liet hi na hē een sone gheheten Clodius die alte machtigen coninc wert/wāt hi wan tlant vā Dueringen/twelc die coningen vā Agrippinen vā Julius cesars tide haddē beseten Eñ hi destrueerde tconincrijcke vā Agrippinen/ eñ hi wan al tlant vā den Rijn tot Doornijck eñ Camerijck toe/daer hi veel Romeinē v̄sloech/eñ tlant tusschen dē Rijn eñ der Schelt. Eñ hoe wel dat dye Brabātsche princen tlant van Brabant weder cregen vandē Franschen coñ.dyen si diendē in striden haer lant daer af houdende Nochtan bleuē si onterft vandē marc graefscap des heilich rijcx/tot dat hertoge Angijs sinte Arnouts sone troude sinte Beggen hertoginne van brabant also hier na verclaert sal werdē.

¶ Die voorē coñ.Clodius regneerde xviij.iaer eñ hi liet gheen sone achter mer een sijn neue vā sinen gheslachte wert coñ.na hē geheeten Meroneus die regneerde x.iaren eñ hi wan eenē sone gheheten Hildricus/eñ die wan Clodoueū dē mogende coñ.vā vranc rijcke. Eñ dit was al in Brabons des tweedē princen tijde. In desen tide so leefde sinte Remigius eertsbisscop vā Riemē/die geheylicht was in zij moeder lichaē die namaels doopte den coninc Clodoneū so hier na verclaert is

¶ In desen tide regneerde coñ Artur die mogende coñ.vā groot Britaniē/dats Engelant.etc̄. een vandē.ix.besten/die in sijn schilt voerde tbeelt vā ōser vrouwē Met sijnē sweerde dode hi selue.cccc.eñ.lx.mannē. Hi v̄meerderde seer tkersten geloue eñ beschudde die heylige kercke. Veel conincrijcken eñ landen warē hē onderdanich. Ten lesten wert hi in een strijt v̄loren eñ noyt en wistmen waer hi bleef

¶ Dat.viij.ca. Vanden derden Brabone prince vā Brabāt. Eñ hoe conic

Clodoueus kersten wert Vandē welc
ken eñ ooc vā sinen nacomeren in de-
ser cronikē gelept sal werdē/mits diē
dat Arnout vā sinen gheslachte was/
wiens sone Angijs troude sinte Beg-
gen hertoginne van Brabant daer al
die hertogen sint af ghecomen sijn/ al
so dat hier nae blijct eñ ooc bijden bo-
me hier voor

Die derde kerstē Brabon eñ dpe
derde prince began te regneren
int iaer. v. C. ix. eñ regneerde. li. iarē
eñ hi stont onder die coningē vā māc
rike ghelijc sijn vaderen/hē dienende
in striden. Eñ in sijnē tijde so wert die
voorst coñ. Clodoueus kersten eñ ge-
doopt vā sinte Remeys eertsbisschop
vā Riemen Eñ mits dien dat die bra-
bantsche hertogen tot nv toe vā des
selfs coñ Clodoueus bloede zijn gecomē
door Clotildis des grotē coñ. Lotaris
dochter die sinte Arnouts oude moeder
was/dpens sone Angijs troude sinte
Beggen hertoginne vā Brabant
voorst is Do betamet wel hier van
seluē coñ. Clodoueus eñ sijn nacom
gen vmaēt te werdē. Als Clodou
noch hepdē was troude hi teenē
Clotildis coñ. Cilpricx vā Bourg
en dochter/die een goede kerstē
was die hē tottē kerstē geloue bek
de. Wāt opten eerstē nacht als si
dē coñ. slapen soude so badt si dē
eē bede Eñ hi sepde Bidt dat ghi
Si seide Here so bid ic eerst dat gh
louen wilt in god almachtich die
scapen heeft eñ dat ghi kerstē werd
wilt eñ die afgoden laten. Eñ ic bi
ooc dat ghi hermaken wilt dpe ker
kerchē die ghi gedesteneert hebt.
doueus seide Vrou ghi bidt ō een
re sake dat ick mijn godē soude laet
v god erē/eñ so en cōsenteerde hi
Dair na vmeerderde hi sijn rijke
Depnen toe/ eñ int nauolgende
totter leeren toe. Eñ Clotildis sij
ninginne bairde een sone die si de
dopen Eñ dagelicx badt se den co
dat hi kerstē werdē wilde/mer hi
der niet na horē Eñ voorst kint
noch leggende in̄ wiegē/des de co
bedroeft wert leggende had dit
onsen godē op ghedragē gewee
had noch geleeft Die coninginne
woorde Here om dese sake en wer
niet bedroeft/mer ic dāck gode da
den eerstē geborē vā mijn lichaē
gewerdicht tontfangen in sijn rijc
Daer na baerde si een and̄ sone eñ
den ooc dopē eñ heete Lodomiris
dese begonste ooc sieck te werdē
wert die coñ. gestoort seggende
sal varen gelijc deerste/maer die
we aenriep gode eñ dat kint ghen
Daer na trac coñ. Clodoueus stri

op die Alemãs oft hoochduytsche/ eñ op harẽ coñ. stridende/ so begonst clodoueꝰ volc tond̃ te gaẽ/ so dat hi wert beureest. Doe seyde een van sijn liedẽ Gelooft in Jesum xp̃m dẽ welckẽ mij vrou v leert/ eñ v sal victorie ghegeuẽ werdẽ Doe sach die coñ. tẽ hemel mit tranen seggende O here Jhũ xp̃e/ diẽ mijn vrou seyt te wesen den leuenden gods sone helpende die in di hopen/ ick bid v comt mi te hulpe wãt geefstu mi victorie/ ick sal in di gelouen eñ in dinẽ name gedoopt werdẽ. Als hi dit dus biddende was so keerden die Almaensche ter stont achterwert eñ vloden eñ haer coñ. wert v̇slagen. Eñ al almanien wert ond̃danich dẽ Franse coñ. hẽ geuende tribuyt. Eñ dus werden die coningẽ vã Vrancrijck na dẽ voorſ Clodius harẽ voorvader noch mogentlijcker dominerende ouer die Almans eñ ooc in neder Oostrijc dat namals Lothrijc heet eñ nv brabãt is

¶ Na die voorſ victorie keerde coninc Clodoueꝰ wed̃ in vrãcrijck tot sijn coninginne eñ v̇telde hair alle dinc/ hoe hi aenroepende dẽ name Jhũ xp̃i had victorie gecregẽ/ eñ dit geschiede int xv. iaer sijns rijcx Doe riep die coninginne heymelic sinte Remijs eertsbisscop van Riemen hẽ biddende dat hy dẽ coñ. leerẽ wilde dẽ wech der waerheit Eñ so predicte die heilige man dẽ coñ. mettẽ volcke tottẽ geloue xp̃i Eñ tvolc daer toe al bereet riep tottẽ coñ. mit luder stemmẽ õ gedoopt te werdẽ Eñ also werdẽ die stratẽ gheciert eñ een vonte wert berept daer coñ. Clodoueus in ghedoopt wert eñ na hem sijn susteren ende. iij. M. mannẽ. Eñ mits dẽ gedrange vandẽ volcke wert dat vaetken metten heiligen crisdom v̇lorẽ Dies die heilige eertsbisscop sinte Remigius seer bedroeft was/ maer ter stõt quã daer een witte duue wten hemel in harẽ beck bringẽde een schone ampulle oft fyole vã wonderlijker verwẽ mit heyligher olyen daer sinte Remigius den voorſ coñ. mede salue de Dit geschiede in de stadt vã Riemẽ niet in die principael hooftkercke vã onser lieuer vrouwen/ mer in die kercke vã sinte Peeter/ daer dat selue võte noch staende is/ alsmẽ daer seit/ tot eẽ teeken der warachticheyt/ eñ tis ooc wel te ghelouen. Eñ noch is daer die voorſ ampulle eñ werdt bewaert tot Riemen in de kercke eñ ab die vã sinte Remigius eñ bi sinte Remijs lichaem Eñ daer mede werdẽ alle coningẽ vã vrãcrijcke gesalft/ mits welck de coñ. vã vrãcrijcke als deerste eñ alre weerdichste coñ. vã kerstenrijc vã gode gepriuilegeert is/ dat hi na zij cõsecratie mirakel doende is ouer die siecte van sinte Merculphꝰ/ als gheswel aen die kelen met nakinge sijnre handen. etc.

Na dẽ doopsel des voorſ coñ. Clodoueus die na Ludouicus geheten was/ so wert gemeenlic al tvolc vandẽ lande gedoopt eñ kerstẽ Niet verstaende dat al tvolc te voren ongelouich was/ wãt vã sinte Nicasius tijde/ als die ongelouige Huynẽ in Vrancrijcke quamẽ eñ daer te vorẽ lange so was tghemeen kerstẽ/ maer al die coningen eñ een groot deele vandẽ volcke sijn tot dier tijt toe heydenen gheweest

¶ So track coñ. Clodoueꝰ tot Parijs eñ sloot metter coninginnen eñ sinen volcke dat hi reisen wilde op dẽ Gotẽ die Arrianen warẽ wonende int lant vã Poytou Eñ ter begeertẽ vand̃ coninginnẽ so tekẽde hi de stede daer hi

na sijn wedcoēste soude makē eē kerc-
ke in deere vādē apostolē sinte Peter
eñ sinte Pau. twelck nv tot sint Gene
uiuē heet Doe reysde die coñ. met sijn
volc te Poytiers wert daer Alaric⁹ d̄
Goten coñ. doe was Eñ hi beual ter
eerē vā sinte Martij die te Tours leit
dat niemant daer omtrent lidende an
ders en name dan hoy voor sijn paer-
dē Eñ die coñ. sandt grote gauē sinte
Martijn in sijnd̄ kerckē te Tours Eñ
sond̄linge sandt hi sijn paert/ twelc hi
seer lief hadt/ biddende gode eñ sinte
martijn ō victorie Als die coñ. quā tot
een riuiere gehetē Vicenna/ eñ gheen
stede vindende daer hi mochte door li
den/ wāt twater hoge was vā veel re
gens/ so badt hi gode dat hi hē wilde
doch eenen wech wisen om te passerē
eñ hi bleef daer dien nacht

¶ Smorgēs vroech quā een alte gro-
ten hinde door al tvolc eñ ghinc door
twater Daer na ghinc die coñ. met al
sijn volc ooc door twater. Als de coñ.
quā bi Poytiers stellēde daer sijn ten
ten/ so beual hi sijn volc ter eerē vā sin
te Hilarius die daer rust/ dat niemant
spise roof noch and̄ dinc vā dier cōtre
ye nemē en soude Doe ginc Clodoue⁹
sterckelic te stride tegē der Gotē coñ.
Eñ doe si streden so gauen dye Gotē
die vlucht eñ coñ. Clodoueus had vic
torie. Daer nae reysde hi te Tours in
Touraynen eñ gaf veel gauē der kerc
ken vā sinte Martijns. Eñ sijn paert
twelc hi sinte Martijn te vorē geson-
den had dat begeerde hi wed̄ om te lo
ssen eñ gaffer voor C. scellingē siluers
Mer dat paert wilde hem niet roerē
vand̄ stadt. Doe beual die coñ. datmē
noch. C. scellingen gheuen soude Eñ
als dat geschiet was sond̄ enich lāger
merren so liet hē tpaert vā daer le
Doe sprac de coñ. blidelic aldus
lic sinte Martijn is seer goet in
de/ mer dier in comenscapen. End
screet die coñ. opt paert een guldē
ne hebbēde op sijn hooft/ eñ tussch
stadt eñ sinte Martijns kercke ga
den armen veel gouts eñ siluers

¶ Dese gloriose coñ. na dat hi sijn
v̄meerdert had door al Galliē so
hi te Parijs eñ wert begrauen in
voorꝭ sinte Peters kercke nv hete
sinte Geneuiuē Eñ Clotildis die
ginne leefde xxx. iaer na hē wone
meest te Tours eerende sinte Ma
eñ si leefde in groter abstinencie
heilicheit veel aelmissen geuende
so sterf si te Tours eñ reysde bi o
here Eñ haer lichaem wert gebr
te Parijs ende wert begrauen bi
voorꝭ coñ. Clodoueus harē man
vā haer had. iiij. sonen/ als Dieder
Lodomiris/ Hildebeert/ Lotharis
ders gehetē Clotaris/ die trijcke
linge deylden/ maer tot Lotaris
nē nacomerē quā namaels alt ri

¶ Lodomiris had een alte heylig
ne geheten Cloald⁹/ die sijn patri
nie achterliet eñ leefde in groter
nenciē eñ heylicheit/ dragende ee
rē cleet leggende opter eerdē Eñ
bekent te sijn so trac hi int lant vā
uencien ō gode daer rustelic te die
Dair hi ooc niet bliuē mocht ōbe
mits grootheyt vā miraculen die
daer dede met sinen gebede/ werp
die duuelē wtē menschē eñ ghen
de doue/ stomme/ blinde/ croepele

¶ In dien tide track coñ. Lotaris
coñ. Diederick sijnē broed̄ mit gr
heyrcracht vā Fransoysen eñ
terē op Emefrid⁹ coñ. vā Duering

Twelc doe een conincrike was eñ me
relants begrijpẽde dant nu doet eñ si
v̄sloegen tvolc vã Dueringen in sulc-
ker menichtẽ dat de vloet des waters
mittẽ dodẽ lichamẽ geuolt wert so dz
die Frãsoysen mettẽ voetẽ daer ouer
gingẽ als ouer een brugge eñ destru-
eerdẽ al tlant eñ Emefridus ontuloot
¶ Lotharis liet achter.iiij.soonen die
onderlinge dat rijcke deyldẽ/ mer op
Cilpric een van sinen.iiij.sonen eñ op
sijnen nacomelingen quam die crone
van Vrancrijcke
¶ Omtrent dese tijt gheschiede veele
wonds wãt wijndruyuen wiessen op
vleerbomẽ. Het was een winter also
cout/datmẽ die vogelen vinck metter
hant Twas sulcken dieren tijt dat die
moeders haer kinder atẽ In Vrãcrijc
sachmen den hemel barnen eñ het re-
gende bloet
¶ Nu wil ic weder keerẽ op brabõ dẽ
derdẽ voorſ die na veel feytẽ van wa
penen sterf int iaer ons heerẽ.v.C.lx.
Eñ liet een sone achter geheeten Kar
leman die altijt biden coñ.vã vrãcrijc
was als sijn opperste raet/ also int na
uolgende capittel geseyt sal werden.

¶ Dat.ix.ca.vã karlemanne den.iiij.
prince vã Brabant op Haspegouwe.

DIe vierde kersten prince in Bra-
bant was Kaerleman op Has-
pegouwe. Eñ op desen Karleman be
ginnen gemeenlic die Brabantse cro
niken sond die bescreuen sijn vã mee-
ster Jan die clerck Te weten vã Noes
tijt eñ vã die diluuie/ also voorseyt is.
Dese Karleman began te regnerẽ op
Haspegouwe in Brabãt alsmẽ screef
ons hereniaer.v.C.eñ.lx.Eñ hi was
een duechdelic prince wonende te lan
den/twelc doe eẽ grote stadt was Eñ
hi hielt hem ghemint mettẽ coningẽ
vã vrancrike ende diende hẽ in strijdẽ
wãt hi sijn lant almeest van hem doe
ter tijt te leen houdẽ moste. Dese kar-
leman was dicwil bidẽ coñ.vã vranc
rike hẽ in wijshedẽ altijt ond̄wijsende
eñ leerende. In sijnẽ tide was coñ.vã
vrãcrijcke Cilpric voorſ eñ was de.iij
kersten coninc Die welcke Cilpric na
dẽ anderẽ huwelic nam ten derdẽ ma
le te wijf sijn ampe oft vriendinne ge-
hetẽ Fredegundis/ die een dat subtijl
ste eñ scalcste wijf was daermẽ oyt af
las eñ daer toe was si oncuysch vã le-
uen Ja ooc na dat si coninginne was
Wãt si had een boel die groot was eñ
machtich in des coñ.houe gheheeten
Landrick/bi middele vã welckẽ si ha-
rẽ here eñ coñ.lichtelic dede v̄moordẽ
Eñ noch daer en bouẽ een luttel tijts
te voren had si doen doden deerlicken
sijnẽ lieuẽ sone. Fredegundis behielt
vanden coñ.Cilpric eenẽ iongen sone
vã vier maenden die heet Lotarijs eñ
heet namaels de grote coñ. Lotharis
Eñ si had eenen groten strijt omtrent
Soyson tegẽ Hildebert coñ.vã oost-
rike/dats oostvrancrijke/die met altẽ
grotẽ heyre op haer quã/om dat si ha-
ren here eñ coñ. die sijn oom was had
doen doden/leggende die sake op den
coñ. Hildebert/ wt gheuende dat hijt
had doen doen Mer bi wond̄like sub-
tijlheyt hebbẽde haer ionc kint in ha-
ren armen so v̄cloecte si ind̄ dageraet
des morgẽs die oostvranckẽ die noch
sliepen eñ versloech een alten groten
menichte vã volcke met hulpe vandẽ
voorſ Landric dien si verhief eñ maec
ten den oppersten regeerder vã Vrãc
rijck Eñ si track voort in Campanien

Nota

tot Riemē toe eñ v̄brande dat lant eñ quam weď met roue tot Soysson

¶ Eñ als Lotharis haer soone groot was so wert hi coninc vā vrācrijke eñ hi hadt alte groten strijt tegen coninc Diederick vā oostvrancrijke ende vā Bourgōdien sijns ooms sone ōtrent Sens in Bourgondien bi een riuiere daer van beyde sijdē wel.xxx.M. mē schen verslagen werdē/ eñ also wert dat water veruolt vandē doden volcke dattet sinen loop niet en conde hebbē. Eñ als coñ. Diederic doot was eñ alle sijn kinderen/so wert dese Lotharijs coñ. van drie conincrijckē te wetē vā Oostrijc oft oostvrācrijcke/ twelck anders groot Lothrijc heet/dair brabant in begrepē is Eñ vā westvrancrijck eñ vā Bourgondien Eñ ouer de Frāsoysen regneerde hi.xliiij.iaer.

¶ Indē iare.ccccc.eñ.lxx.so opēbaer den vuerige stralē inden hemel Daer verschenē ooc inder riuierē vanď nile twee mēschelike figuerē eē man eñ eē wijf totten nauel toe/tanď deel des lichaēs was mittē water bedect/eñ stonden van smorgens totter noenen toe Eñ vlecken ende ander teykenē sachmen in schotelen eñ vaten diemē niet wt doen en mocht. Eñ van sommige menschē cleeder vloeyde warachtich bloet

¶ In dese tijt waren die twee heylige gebroederē sinte Medard⁹ biscop vā Noyon/eñ sinte Gilard⁹ eertsbisscop vā Rowaen eñ warē vandē geslachte der coningē vā vrancrijcke. Eñ si warē beide op eenē dach geborē/op eenē dach bisscopē gecōsacreert eñ op enē dach storuen si.

¶ Dese coñ Lotaris liet achter ij.kind als coñ. Dagobert⁹ eñ Glytildis sijn suster. Dese Dagobert⁹ mit sijn nacomerē warē coningen vā Vrancrijcke tot.xij.toe Mer daer na quā de crone op die nacomerē vā Glitildis sijnre suster/als optē cleynen Pippijn eñ opt groten Kaerle/ also de linie voorſ wijst Wāt Glitildis troude eenē edelē prince vā keyserliken bloede geheten Ausbert⁹/dien coñ. Lotharis mit sijnre dochter te huwelic gaf tmarcgrafscap des heilich rijcx/die aē haer wan Arnout ooc marcgraue sheylich rijcx dats van Antwerpē/eñ noch.iij.heilige kind/als sinte Fereolus/ sinte Modericus eñ sinte Tarticia maget. Die voorſ Arnout troude sinte Oeyē die suster vā Batildis coniginne vā vrācrijck/die coñ Clodoue⁹ coñ Dagobertus sone ghetrout had. Dese Arnout wan aen sinte Oeyen dē heyligē sinte Arnout ooc marcgraue vā Rijē/daer af int eerste boeck geseyt is Sinte Arnout had te vorē getrout sinte Dodat dair hi af creech iij.sonē/als sinte Clodulph⁹ die na sijn vaď was bisscop vā Mets. walciscus wan eenē heyligen sone sinte wandregisilius. Die derde sone van sinte Arnout heet Angisus dien sint Arnout sijn vaď gebenedide eñ sijn gheslachte/propheterende dat sijn nacomelingen souden werdē ers coningē van vrancrijcke eñ ooc keyseren/alsoot na geschiede Dese Angisus nam tot eenre huysurouwē sinte beggen dochter vā Pippine van Landen den voorſ Karlemās sone/welc Pippijn was deerste hertoge vā Brabant Eñ van dier tijt voort is Antwerpen mettē lande vā Rijen aen Grabāt gebleuē alsoot plach voir coninc Clodi⁹

van Brancrijcke tijden

¶ Nu keer ick weder op Karlemanne die te Landen woonde eñ. lv. iaer regneerde in Grabant eñ op Haspegouwe Eñ al ist datmẽ van hẽ niet veel en vint ind̃ cronijcken/ nochtan is hi grote te rekenen van wien so veel heilige eñ edele vruchten gecomen sijn. Wãt dese prince Kaerleman was vader vã sinte Pippijn van Landen/ die ooc. ij. heylige kinderen hadt/ sinte Geggen eñ sinte Geertruyden

¶ Karleman had ooc een dochter die heet Amelberge/ eñ die had een sone Walbert geheten die een graue was/ eñ had vã sijnre huysurouwẽ Gertilia twee heylige kinderen als sinte Aldegõde eñ sinte Woutruyt/ daer voor hier af int eerste boeck geseit is Welck sinte Woutruydt hadt te manne sinte Vincent graue van Henegouwe/ die aen hair wan sinte Landrick bisschop vã Mets/ eñ twee deuote maechden cristi Madelberta eñ Altrudis

¶ Die voorꝭ Amelberge pippijns suster had ooc eẽ dochter die amelberge heet eñ si troude eẽ groot heer gehetẽ Wytgeer wonẽde op die palẽ vã Grabant tot Ham/ eñ hi wan aen haer. v. heilige kind̃ als sinte Goelẽ/ sinte Reinelt/ sinte Pharelt/ sinte Emebert⁹ bisscop vã Camerijc eñ sinte Venanci⁹. Van welcke heiligen hier voor in dat eerste boeck ghesept is

¶ In dees goedẽ prince Karlemãs tijde soe leefden noch veel and̃ heyligen die de heylige kercke seer vercierden. als sinte Amant bisscop vã Tongerẽ daer af dat dẽ stoel doe stont te Tricht sinte Bñdictus/ sinte Moor/ sinte Leenaert/ sinte vedasi⁹ biscop vã Atrecht sinte Gaue/ sinte Cunibert⁹ eertsbisscop vã Colen/ sinte Aubertus bisscop van Camerijck Die grote leeraer Jũdorus bisscop in Spaengen

¶ In desen tide was oec salichlic regerende die heylige kercke die groote leraer sinte Gregorius paus te Romẽ een vandẽ vier principael leeraers eñ hi was vã sinte Benedict⁹ oorden Hi screef hẽ seluẽ ootmoedelic alder eerst knecht der knechtẽ gods. welckẽ titel alle pausen scriuen na hẽ Hi wert geseit de grote Gregori⁹ om veel dingẽ die hi grotelic eñ hoochlijc had/ als eedelheit/ mogẽthz rijcdõ/ duechdẽ/ wijsheit/ heilicheit/ grote fame/ experientie eñ bescheydenheit Die officie d̃ heiliger kercken vernieude hi/ eñ maecte veel bequamer eñ schoonder dant te voren was/ twelc men noch hout ind̃ heyliger kercken

¶ In des voorꝭ Karlemans tijde als int iaer. vi. C. xiij. wert Eraclius keyser eñ hi dode Cosdras coñ. vã persen eñ dat cruce ons herẽ Jhũ xp̃i/ twelck Cosdras te Jerusalẽ gerooft hadt dat droech hi wed̃ te Jherusalẽ d̃heffende met groter eeren ende deuocien Van welcker verheffingen inder heyliger kercken iaerlicx feeste gehoudẽ wert Int tweeste iaer van Eraclius so sterf Kaerleman voorꝭ nae dat hi in Grabant geregeert hadt. lv. iaren/ achterlatende twee salige kinderen/ te wetẽ Pippijn van Landẽ die hertoge wert eñ Amelberge/ also in dit voorꝭ capittel hier voor ghesept is

Van desen Kaerlemanne sijn dese veersen

¶ Hic Karlemannus princeps fuit inclitus Ex quo prosapie Karoli magni processit origo

¶ Dat.x.ca. Van Pippine vā Landē geheeten sinte Pippine die alre eerste hertoge van Brabant/ouermits dye grote getrouwicheit/die hi der cronē vā Vrancrijcke dagelicx was doende

Pippijn Karlemans sone werde prince na sijn vad̄ alsmen screef vi.C.eñ.xv. Eñ hi stont vromelick bi dē coningē vā vrancrijcke gelijck sijn voorvaderē haddē ghedaen Eñ hi nā te huwelic des hertogen dochter van Aquitaniē gehetē ydubergа/ anders geheten Itta eñ is sinte Itte/ die hadt een heiligē broed̄ gehetē sinte Modo ald⁹ eertsbiscop vā Trier/eñ een suste re gehetē Seuera al daer abdisse. Eñ die grote conīc Lotharis int.xxx.iaer sijns rijcx ordineerde hi dat Pippij eñ sijn nacomers soudē sijn die meeste re gierders eñ sweertdragers des huys vā vrancrijke eñ maectē die eerste her toge vā Brabant eñ ned̄ oostrijke oft and̄s geheten cleen Lothrijc/twelc es gelegē tusschē dē Rijn eñ Schelt/ [illegible] dat vanden coningen vā Vrancrij[illegible] te leen te houdē/ also v̄meerderē de [illegible] sijn palen die te vorē cleyn warē [illegible] sijn voorvaders vā conincx Clodi[illegible] vā vrancrijke tijden daer af haddē [illegible] rooft geweest Oec had hi te regerē [illegible] des conincx wegen tlant vand̄ Elu[illegible] totter Moselen Eñ mits deser gro[illegible] hoocheyt eñ mogentheyt so was [illegible] ne onderscheyt tusschen dese Pipp[illegible] ne eñ conīclike hoocheyt Hi was [illegible] wijs duechdelic eñ rechtuerdich eñ [illegible] nen here getrouwe/nochtās en v̄ [illegible] rechte hi niet dat ghemeen volc ō d[illegible] conincx wille/also die regeerders [illegible] meenlic plagen te doen/noch geen [illegible] uen en nam hi van yemant om tre[illegible] te corrumperen/ also nv ter tijt la[illegible] dicwils ghebuert. Also minde hi d[illegible] aertschē coninc dat hi nochtan dē [illegible] melschen bouen hē eerde Eñ om [illegible] slic eñ rechtuerdichlic hem seluē in [illegible] len dingen te beleydē/so ghinc hi d[illegible] wil te rade metten heyligen sinte A[illegible] nout bisscop vā Mets/daer hier vo[illegible] af geseit is/want hi kende hē te heb[illegible] die vreese eñ minne gods. Eñ bi sij[illegible] rade eñ hulpe plach hi dē coninc te [illegible] derhoudē als hi sijn coninclike ma[illegible] gebruyken wilde tegen recht. Eñ [illegible] sinte Arnout gestoruen was so v̄ce[illegible] hi sinte Cunibertus eertbisschop v[illegible] Colen om raet eñ bijstant van hem [illegible] hebben/meynende also bi saligen [illegible] de eñ bi verdienten vā heiligen per[illegible] nen hē seluen eñ tlant salichlic te re[illegible] ren Eñ aldus had die grote coninc [illegible] taris hertoge Pippijn in groter w[illegible] den/ dien hi beuant gode minnēde [illegible] te hē weert getrouwe wesende

¶So had coñ Lotharis eenē iongen sone geheten Dagobert? dien sijn va der bi sinen leuenden liue meende co ninc te makē in Oostenrijck oft Oost wārijcke/twelck een deel is vā Alma nien eñ namaels heet groot Lothrijc strechende vanden Rijn totter Scelt eñ van Bourgōdien totter Vriescher zee Maer want Dagobertus noch te ionck was om te regerē so beual hem sijn vader desen goeden hertoge Pip pijn/hē daer toe weerdich rekenende bouen alle ander om hem te regeren/ teleeren/eñ te bewaren eñ senden tot hē om in Oostvrancrijke te regneren Daer af dat Pippijn dat nederste dee le nu Brabant gheheeten voor hē eñ voor sijn erfgenamen vanden voor coñ Lotharijs ontfangen hadde/also voorē is. So sterf dese grote coñ. Lo tharijs/eñ Dagobertus wert coninc vā Vrancrijck eñ van al sijns vaders landen Eñ in sinen tijde wert die kerc ke van sinte Dyonijs bi Parijs van gode ghewijet op sinte Mathijs dach Ende so is daer op dien tijt iaerlicx so groten ganginge eñ pardoenen. Eñ bi des wijlen Pippijns rade eñ hulpē geregeert hi lof eñ minne vā allē volke Want hi was sachtmoedich eñ recht weerdich eñ liberael/verchiert met co ninclijcken zeden

¶Mer alsoot dicwil ghebuert dat de princen al sijn si goet datse nochtan ū ergert werden bp quaden voorstekers eñ flatteerders eñ bi quaden rade/ eñ so werden die goeden verdruct eñ die quade op getogen eñ dan volchter na deel quaets So gebuerdet ooc van de sen coñ Dogobertus/wāt dese goede hertoge Pippijn dien gheleert eñ be waert hadde van ionex wert voor hē al vermaect/ so dat hijs sien noch ho ren en wilde/want hi hē berispt hadt vā sijnre verdoolthept. Mer ten lestē bi den ingenē gods quam Dagobert tot kēnissen/ende hi gaf hem te bewa ren sinen sone Sigibertus/dats zege brecht/dye namaels coninck wert vā oostvrāncrijcke/dair af dat Mets was die hoochste stadt Eñ conic Clodoue? sijn broeder sadt coninc in westvranc rijck/dair Parijs die hooftstat af was Als die voorscreuen Sigibertus een ionck ghebooren kint sijnde van. xi. da gen out gedoopt wert vā sinte Aman do bisscop van Tongerē ofte Tricht/ so antwoorde hi met claerder stemmē seggende Amen

¶Daer na so creech coninck Dago bert victorie tegen die Engelsche/die doen noch Saxen herē/wārse wt Sa xen comen warē/eñ Dagobert dede se al doden die langer waren dan sijn swaert So dat dye sommige houden dat tet den eersten oorspronc is vandē eewigen hate eñ nide der Engelscher tegen die Fransoysen tot groter scha den beyde der landen geestelijck ende waerlijck

¶In desen tide so leefde sinte Elop bi scop van Noyon eñ sinte Remaclus sijn discipel/ die na sinte Amāde wert bisscop van Tongerē te Tricht/ ende sinte Lambrecht eñ sinte Theodard? waren sinte Remaclus discipulen/ eñ oock sinte Trupt/die welcke was des voorseyden Pippijns neue ende was here van Hempelandt/dair int eerste boeck af gheseyt is

¶Ooc leefde ontrēt die tijt sint Joost des coninex sone van Gryanien/een

heylich heremite/eñ sinte Reynoffele
van Yncourt die heylige maget/dair
ooc hier voor af ghesept is.

¶ In desen tijde so regneerde die val-
sche ꝓpheet Machomet de bedrieger
der werelt/die boode van Sathanas
die voorloper vā Antekerst/een v̄uol-
linge vā allen ketterijen eñ valsheden
Eerst was hi een gokelaer eñ een sno
de coopman eñ hi wert een prince vā
den moordenarē/aen hē treckēde sub
tiliken die vā Arabien/die doe seer v̄-
last waren vanden keyser Eracli⁹ Hi
verwan die van Persen ende veel an
der nacien dien hi sijn wet gaf seggen
de/dat hi een propheet was van gode
ghesondē Eñ om dat hi al tvolck aen
hem treckē soude so gaf hi hē eē sach-
te wet v̄lenende eñ cōsenterende ghe
meenliken alle tgheen dair die werelt
like eñ vleeschelike mēschē toe sijn be
reit/als gulsicheit/ōcuysheit/roof.etc̄
Eñ mits dien so heeft hi mit deser val
scher wet veel dingen wter euangeli-
en ghemenget om tvolck te bat te ver
leyden/ende hi heeft bi na alle die we-
relt bedrogen

¶ Noch van hertoge Pippine eñ hoe
Brabant onder dē keyser gecomē is.

NV keer ic wed̄ tot hertoge Pippi
ne/die sijn lant also geseit is/vā
den coningen vā Vrācrijcke was hou
dēde als te leen Bidē welckē blijct dat
die dignitept eñ hoocheyt der brabāt
scher hertogē comē is vandē coningē
vā vrancrike/dien dit lant doe heeten
de neder oostrijcke ond̄ danich was al
so geseit is Men mocht hier op vragē
waer om dat Brabant ond̄ den keiser
staet eñ niet onder dē coñ.vā vrancrij
ke. Daer op is te wetē/dat die v̄ande-
ringe daer af gheschiet is/als dese n
comers vā desen sinte Pippine tott
crone vā vrācrike eñ ooc totter keis
cronē namaels gecomē sijn/die ha
landē harē kinderen ghedeelt heb
so dat Brabant is bleuē onder den g
nē die groot Lotrike eñ Almaniē h
dē te deel. Eñ wāt die keiserlike cro
namaels af genomē wert dē coning
vā vrācrijke eñ quā op die coningē
Italien eñ daer na op de coningen
Almanien/also is Brabant ond̄ tke
serijke gebleuē Eñ sonderlinge is d
marcgraefscap des heylichs rijcx
weten Antwerpen metten lande v
Rijen een leen vanden keyser.etc̄.

¶ Dese voors Pippijn had van sijn
vrouwen die Ydelberge heet/ande
Itte/drie kinderē/te weten/Grym
aldus die na hem hertoge wert eñ
geerder des huys vā vrācrijke Sin
Geertruyt die haer stelde ter religi
eñ si stichte die abdye te Niuele da
seluer abdisse wert. si fōdeerde te b
gen opten zoom onser vrouwē ker
Haer legende int corte salmen vin
int eerste deele deser cronijckē. Sin
Begge die na harē broeder Grym
aldus hertoghinne werdt met ha
manne Angijs sinte Arnout sone
so voor ghesept is

¶ Als dan sinte Pippijn die fransch
coningē eñ sondlinge neder oostrij
of oost vrancrijcke lange iaren du
de geregeert had in groter eerē/so
noelde hi dat hi niet lange leuē en
de/eñ daer ō dede hi trouwelic des
nincx schat te Parijs vuerē/op dat
niet onvriēt en werde. Eñ corts w
hi geroepē tottē lande ewelic duer
de om dē loō sijnd̄ duechdē eñ get
heit te ontfaen Waer ō al tlant seer

droeft was/wāt hi was vā duechdelijken leuen eñ vā goeder famen eñ een spiegel der coningē. Sijn lichaē wert eerlic begrauen in sijn stadt vā Landē die doe een grote stadt was Jndē iare ons heren. vi. C. eñ. xlviij. Ende daer lach hi lange tijt tot datter goede volc biden ingeuē gods beraden wert sijn gebeente tot een bequamer plaetse te transfereren/te weten totter stadt vā Nyuele Eñ want god thonen wonde hoe groot hi van verdientē was so geschiede een groot teeken optē dach zijn retranslacien/want als dat volck mit barnende keersen volchde die feretre daer sijn hepligelichaem in was/van Landen tot Nuele/eñ een grotē wint waide/so en ghinc een keerse niet wt dien men bi dat feretre droech. Ende so werden sijn reliquien tamelick gelept in een feretre oft casse neffens de sijde vāder hepliger brupt cristi sinte Geertrupt sijnre dochter. Eñ iaerlicx werdense alle bepde vander clergien ō gedagen inder processien vandē crupsdagen

Vā desen Pippine sijn dese versen

Iste Brabantinus princeps dux Lotharienlis Primus erat/maiorq; domus regni gladiator.

Dat. ix. ca. Vanden leuen van sinte Jtten des voorsepden Pippijns hupsvrouwe

Als sinte Jtte anders gheheeten Jduberghe weduwe was ende sinte Pippijn haer man vanō werelt gheschepden was/so wert si beraden in repnē weduwelikē state gode te dienen Dan vele edele heren wertse verlocht te huwelike/so om hair duechdelike zeden eñ edelheit/so om haer rijcdom/mer si wederstont al eñ bleef gestadich in harē opsette Do gebuerdet dat die hepligebisscop sinte Amande tot haren huse quam om haer te troosten dien si blidelic ontfinc. Eñ gaf hē te kennen dat opsette hairs herten/begherende van sijnre hant te ōtfangē dat hepligewijl/in teeken der repnichept Twelc aēhorende sinte Amand? so sloech hi sijn handē opwaerts tē hemel gode danckende wāt hi dair ō tot haer gecomen was om haer daer toe te vermanen Eñ so dede sinte Jtte die ghelofte vā repnichept/verbindende haer tot gods dienste ende haer tijtlic goet gode op dragēde/ eñ si verander de haer hof te Nyuele eñ maecte daer af een kerche Daer na onder dē dienst der missen so ontfinc si vā sinte Amande dē hepligē wijl eñ dat habijt der religien eñ wert een vandē gerale ō nōnen die si daer om gode te dienē geordineert eñ voorsien hadde Jn welkē state si gode diende al haer leuē lanch met haer dochter sinte Geertrupt Si was seer ootmoedich/goedtieren/gestadich/langmoedich/hair seluē oeffenende in vasten/waken/ welkortinge der tranen eñ hepligemeditacien/so dat si den anderen hepligē maechden een leuende exempel was vā duechdē Also veel aelmissen gaf si den armen als haer goeden strechē mochten Eñ den armen ende ellendigen menschē quam si te hulpe haer voetē wasschen de eñ ander wercken der ontfermherichedē volbringēde also dat si ooc vā haers goedē mans tiden gedaen hadde/int welc si volherde na sijn verscepden. xij. iaren lanc. Eñ ten eynde van dien so verschepde si vā deser werelt

doe si.lx.iaren out was Ende si werdt ooc begrauē te Niuele in sinte Peters kercke. Ende si wert seer beweent vā den armen eñ vanden volcke

¶ Dat.xij.ca. Van hertoge Grimoal den dē tweeden hertoge vā Brabant

Als voor geseyt is so hadde sinte Pippijn van Landen van sinte Itte drie kinderē/te weten sinte Geertruyt/sinte Begghen eñ Grymoalde die hertoge wert na sinen vader ende die meeste regeerder des huys vā Sigibertus coninc vā oostvrācrijc voorgenoemt gelijc sijn vader grote vriētscap ooc houdende met sinte Cunibertus eertsbisscop van Colene. Ende bi Grimolts rade so dede coninc Sigibertus fonderē veel schone cloosterē in Ardennen eñ elwaerts/als te Stabalaus eñ Malniūdariū eñ meer ander Eñ dese twe cloosterē betimmert sijnde so gafse hertoghe Grymolt in handē den heiligen Remaclus om d[illegible] heylighe religie daer in te stellen. [illegible] vliedende sinte Remaclus dye on[illegible] der wereltliker dingen eñ sinte Th[illegible] dardus latende sinen nauolger in[illegible] bisscopliken stoel van Tongheren [illegible] vercoos hi gode al daer in eenich[illegible] te dienen

¶ Na die doot vandē voorseydē [illegible] Sigebert so wert hertoge Grimo[illegible] mits hate eñ nijt van sommige he[illegible] die sijn grootheyt beniden vslagē [illegible] vmoort/eñ hi wert begrauen tot [illegible] pilien bi Herstalle Somige scriuē [illegible] Grymoaldus meende aen hē te [illegible] ken die crone vā oostvrācrijcke/[illegible] tende Sigebertus sone die noch [illegible] was eñ dien hi ter scolē geleyt had[illegible] Eñ dat die oostvranckē Grimoal[illegible] daer om vingen eñ leuerden hem [illegible] coninc Clodoueus die coñ. was i [illegible] vrācrijcke des voorseiden Sigeb[illegible] broeder/eñ doe leyde hi hem in eē [illegible] uangenisse daer hi in sterf. Eñ so [illegible] dat lant vā Brabant op Beggen [illegible] re susteren

¶ Coninc Clodoueus die tweede [illegible] dien name coninc van vrancrijcke [illegible] had een alte heyligen eñ ootmoed[illegible] coninginne gheheten sinte Bat[illegible] die de symonie eñ onredelike sca[illegible] gen (die dat volc seer verdructē) [illegible] conincrijke verdreef Eñ si stichte [illegible] cloosterē als Corbie eñ meer and[illegible] pende ooc veel lieden te clooster [illegible] dede veel aelmissen der kercken [illegible] armē/eñ ten lesten gincse selue in [illegible] clooster van Kale/ende was die al[illegible] minste in die cueken dienende ende [illegible] le onreynicheyt cuysschende eñ [illegible] schende Ende ten lesten so sterf si [illegible] hemelsche teekenen

¶ Dat. xiij. ca. Van sinte Beggen her toghinne van Brabant. Eñ van Angile haren man

Hier voor int. ix. ca. vã Karle manne is gesept vã Angise sinte Arnouts soone/ marcgraue des heplich rijcx/ hoe dat hi ghecomẽ is vandẽ coninghẽ vã vrancrike/ de welc Anghijs tronde sinte Begghen sinte Pippijns van Landen dochtere sinte Geertrupts suster/ eñ bi bepde haren vadertiden so gheschiede dit huwelic Eñ also werde si hertoge eñ hertogin ne na die doot vandẽ voors Grimolt die sonder oorsterf/ eñ si regeerde dat lant wijsliken. Ende Angijs was oor groot bidẽ coñ. van Brancrijke

¶ Op een tijt als hi ginc buten iagen so wert hi ũwoort int iaer ons heeren vi. C. lxxxv. Te weten vatt eenen dpe Godwijn heet/ dien hi vã iongen kin de wt minnen op gehoudẽ hadde. Eñ dit quade werch dede godwijn om dat hi mepnde Beggen te crigẽ tot eenre hupsurouwen/ wãt hi van niet op gecomẽ was eñ groot geworde bi haer. Maer sinte Begge ontuloot hẽ in Ardennẽ/ daer si een cloester dede makẽ van. vij. kercken/ nae die. vij. kercken van Rome/ eñ heet Anden leggende tusschen Ludick eñ Hoepe/ eñ daer es si ũheuen sanctinne/ eñ is een cloester vã edelen ionkfrouwẽ canonikerssen. Eñ nu rust si te Colen in een nonnen cloester geheten sinte Marien twelck si van eerst ghestundeert eñ ghemaect hadde

¶ Van deser sinte Begghen septmen dat die Baghijnen eerst haren name verkregen hebbẽ/ want si veel deuote vrouwẽ eñ ionkfrouwẽ bi haer hadde die gode pnnichlic dienden

¶ Vanden voors hertoge Angijs so behielt dese hepligbe vrouwe Begge een sone die ooc Pippijn heet als sijn oude vader

¶ Van sinte Beggen daer alle die hertogen van Brabant tot nu toe af ghecomen sijn/ ende ooc die coningen vã Brancrijche also dpe voorsepde pnie wtwijst/ sijn dese veersen

Begga ducilla fuit genitrixq̃ germinis huius
Que fuit Angilo felici federe iuncta

¶ Dat. xiij. ca. Van Pippine vã Herstale die derde hertoge

Pippijn sone vandẽ hertoge Angijs eñ Beggen wert die derde hertoge van Brabant eñ ooc van Lotrijck/ eñ hi wert ooc marcgraue sheplich rijcx/ alsmẽ screef. vi. C. eñ. lxxxv eñ hi regneerde. xxix. iaren. Dese pippijn also geheten die tweede van dien name/ eñ hier om was hi geheeten vã Herstale/ om dat hi te Herstale ghelegen tusschen Tricht eñ Ludick op die Male eerst werf maecte een slot ende sijn woninge Ooc hadde hi te Colene een borch die heete Capitolium/ waer aff dat noch namaels onser vrouwen kercke ghemaect was van sinte Plectruden des voorsepdẽ Pippijns hupsvrouwe

¶ Dese Pippijn was vã seer heiligen ghesiachte van allen sijden/ want sijn moeder was sinte Begge sinte Geertrupden suster die sijn moeye was/ eñ sijn oude vaõ was sinte Arnout marcgraef des heplichs rijcx eñ naemaels bisscop vã Mets/ also hier voor geseit is. etc. Dit soudẽ die hertogẽ vã Brabant met recht aenmercken eñ haerõ

voorvaderen voetstappen met duechdelike werchen va volgen/ so soudē si haer onderstatē in voorspoede regerē

¶ Dese voorseide hertoge pippijn was ē wijs eñ vroom prince/ sijn hertekerende tot vbeffinge der hepliger kercken. Eñ hi trouwde sinte Plectrupden die heplige vrouwe/ daer hi aen wan drie sonen eñ een dochter/ als Drago een prince vā Kempelandt/ sinte Grimoaldus die te Vdic gemartelizeert wert ende rustet daer in sinte Jacobs kercke. Eñ sinte Siluinus die te Chymap rustet in sinte Peters kercke Eñ zū dochter heet Rotburgis die rust te Colen blinckende in schonen miraculen Eñ dese drie sonen stoūē voor haren ouders

¶ Dese hertoge Pippijn had veel oorlogen tegen die vriesen/ tegē die swauen eñ ander nacien Mer met grotē arbeyde behielt hi twelt eñ vacht zege want hi victorioes was

¶ Int iaer ons herē. vi C. eñ. xcvij. so hebbē die saracinē dat coninckrijc van Granatē ingenomē eñ dat beseté ontrēt. viij C. iaer/ tot men screef. xiij. C. eñ. xc. Dāt Fernant coninc vā Arragon ende Elizabeth coninginne van Spaengien dat weder conquesteerdē

¶ Het gebuerde dat Hilderijck die coninc van oostrijcke of oostvrancrijcke sterf sonder eenige orie van sinen live achter te laten/ ende midts dien so began Pippijn seer sterck int lant te regneren eñ met wijsheden te regeren/ also sijn voor vaderē gedaen haddē/ eñ dies waren die oostvranckē blijde dat hi haer beschermer eñ regeerd was.

Dit aenmerckende coninc Diederic vā westvrancrijcke Hilderics broeder die meende dat te heeren eñ te besitten eñ daer toe riet hem eē sijn drossaert heten Gercarijs met meer anderē Pippine seer benijdē/ so dat groote loge op stont tegen hē/ wāt coñ. Diederic wilde hē dwingen eñ sijn macht te nemē/ eñ des coninx volc dede Pippine menigen pant/ maer si en dorsten niet comen daer Pippine seluer was want si hem seer ontsaghen. Daer ghenielt dat coninc Diederic met sijn volche quam te strijde tegen Pippijn diese al scoffierde so dat de coninc vlieden moste/ eñ pippijn volchde eñ sloech er veel van sijnen volche. Eñ Gercarijs ontuloot ooc/ met wāt ongetrouwe dienaers wel wisten dat hem Pippijn seer hatede so sloegen seluē haren here doot/ op dat pippijn hē niet volgen en soude. Eñ so trok Pippijn voort te Brabrijke wert int met groter macht/ so dat de coninc sijn volck seer vsaecht waren Eñ was blijde dat hi paps met hem maecte gaf hē clant te regeren eñ maecte hē oppersten raet/ daer niemant tegē en dorste leggen/ ooc gaf hi hem Gercarijs lant. Eñ pippijn stelde daer in sinte Lambrecht weder in sijn bisdom stoel tot Tricht/ dair Faramūdus recht te hem seluen in ghestichē hadde

¶ Daer nae stelde Pippijn sijn macht om te trecken op Vtrecht ende op die vriesen die hepdē warē eñ besatē met de Hollant dat doen al Vrieslant was die menige scade eñ menigen tot gedaen haddē die oostvrancrijkē Eñ die stadt vā Vtrecht heet doe Vilitē bouwē eñ daer viel pippijn vore met sijn hee

re/eñ mit groter pine creech hi de stat
wãt daer groot weer in was Eñ daer
vbreck Pippijn dẽ coninc Rathbodus
van Vrieslant/die welck corts daer te
voren comen was totter vontẽ om ge
doopte werdẽ Mer want hi verstont
dat meer liedẽ in die helle warẽ dan in
den hemel/daer om vercoos hi te we-
senne mettẽ meesten getale eñ bleef hey
den als sijn voorvaders geweest had-
den/want hi niet en hende die onmer-
drachlike pijne der hellẽ daer hi corts
toequam/so ghi hier sult horen

Hoe coninc Rathbolt vandẽ diuel
verlept wert eñ haestelic sterf

Als die hertoge Pippijn de Vriesen
aldus onddanich gemaect hadde der
Fransscher cronen/so sandt hi hẽ den
heyligẽ man sinte Wolfram?/om dẽ
coninc Rathbolt met de Vriesen totte
kerstẽ geloue te bekerẽ. Eñ coñ. Rath
bolt aensiende de tekenẽ vã sinte Wol
fram? begeerde gedoopt te werden.
Mer die diuel benijdende ö menschẽ
salichept opẽbaerde hẽ in eẽ schijn vã
een engel seggẽde aldus O alre vroõ-
ste der mannen coninc Rathbolt/wie
heeft v ald? bedrogẽ dz ghi vãdẽ diẽst
der godẽ schepdẽ wilt/ en doet er ym-
mer niet/mer blijft bidẽ gelone dattu
vã dij ouds geleert hebste/ eñ ghi sult
comẽ tottẽ guldẽ palayse/die ic di ind
ewicheyt cortelic geuẽ sal Hier ö so õt
biet dẽ heyligẽ biscop Wolframnũ eñ
vrager hẽ waer die woningẽ sijn ö ee-
wiger claerheit/die hi di belooft heeft
Mer wãt hi dit niet sal cõnẽ bewisen
so sent wt vã beide sidẽ legatẽ eñ ic sal
huer leptsman wesen. Dit visioẽ vtel
de coninc Rathbolt dẽ heyligẽ biscop
Wolfrãno. Die biscop antwoorde O
edel coninc/het is de diuel die di in eẽ
gedaente des goedẽ engels bedriecht
siet sepde die conĩc/ic sal kerstẽ werdẽ
ist dat mi vã mij god dese guldẽ woñ
ge niet vtoont en wert. Die heilige bi
scop ö dẽ coninc te voldoen/heeft sijn
dyakẽ wtgesent met een vries vã des
coninex wegẽ. Dese twee als si eẽ stuc
weechs wt Medenblic gegaen warẽ
so vondẽ si berept staen hoer leptsmã
als hi dẽ coninc belooft hadt seggẽde
aldus Haest v seer eñ ick sal v vtonen
die alre schoõste woñige die dẽ conĩc
rathbolt bereit is Gaẽde met malcãd
door een brede eñ onbekende wech so
quamẽ si op een straet vã gladde mar-
mersteen gemaect/ eñ sagen vã verre
een costlic huys vã goude eñ preciose
gesteentẽ gesticht Comende int huys
sagen si daer binnẽ wonderlike chier
heyt van een coninclike throon eñ on
sprekelijker schoonheyt. Doen sepde

die leytsman/siet is die woenstadt die
dē coninc rathbolt bereit is Die heyli
ge dyakē v̄wonderde hē seer eñ seyde
Ist dat dese dingē vā god zij/so bid ic
dat si ewelic aldus moetē bliuē mer zij
si vandē duuel so begeer ic vā god dat
si ter stont v̄gaen Eñ dit geseit segēde
hē die dyakē mettē teykē des heiligen
cruys/eñ siet die leitsman is v̄wādelt
in eenē duuel eñ alle de costlicheyt des
palais eñ cierheits in slick eñ slijm Eñ
si stondē int middel vā een poel eñ riet
suddē/eñ sijn mit grotē arbeyt na.iij.
dagen wed̄ tot medenblic gecomē eñ
vondē den coninc rathbolt schielickē
gestoruē wesende. Eñ si verteldē den
biscop wat hē indē wege gesciet was
eñ die vriese is gedoopt. Dit gesciede
int iaer ons herē.vij.C.eñ.xxiij.eñ co
ninc rathbolt liet twe sonē achter/die
eē was genoēt Melger⁹ eñ sterf corts
na dat hi gedoopt was. Die and̄ soon
heet Algillus/eñ dese wert oock kerstē
eñ stont ond̄ tribuyt des hertogē Ka
rels marteel gelijc sijn vader Eñ noch
had hi een dochter genaēt theudelida
die te man hadde Grimoalt Pippijs
sone die te Ludic vermoort wert. Co-
ninc Algildt had twee sonē als Gan-
debolt coninc vā Vrieslāt eñ wert mit
ten vromē Roelant verslagē voor dat
kerstē geloue optē ronceualle Eñ hier
mede ginc dat coñcrijc te niet/eñ het
is voort aē gebleuē ond̄ der Frāscher
cronē. Die ander sone vā coninc Al-
gildt was genoemt Rathbolt eñ was
heer vā ned̄ vrieslant dat nv Egmont
is/eñ so somige cronikē seggē so was
dese Rathbolt die eerste here van Eg
mont daer die herē vā Egmōt in Hol
lant af gecomen sijn

¶ In desen tide leefde die heylige w
sinte Willibrorde/die door die wond
ke teykenē die god door hē wracht
sijn vuerige predicatie de Vriesen
lant eñ zeelant bekeerde/eñ wert d
eerste eertsbisscop van Vtrecht
¶ Item die hertoge pippijn ontgh
hem na die doot van sijnen voorse
wettighen kinderen in ouerspeel
eenen schonen edelen wiue ghehe
Alpays/dair hi aen wan den vrom
Kaerlen marteel Ende want pipp
aldus vergect was op dit wijf die
onwettelic troude so berisptē sinte
brecht daer af seggēde dat zij wett
wijf niet en ware wāt sinte Plectr
sijn eerste wijf noch leefde Twelc
mende Dodo prince vā Orengien
pays broeder als die geen die daer
scade beduchte te hebbē waert d
pijn sijn suster liet/so dede hi sinte
brecht bi nachte doden te Ludick d
hi in sinen gebede lach/so dat hi m
der rechtueerdicheyt een heilich m
telaer was Insgelijcx als sinte Jo
nes baptista die Herodē eñ sijn am
berispede van ouerspele
¶ Na sinte Lambrecht werdt bis
vā Tongerē te Tricht sinte Hube
die welck den bisdom stoel eerst se
van Tricht te Ludic ter eeren vā sin
Lambrecht die daer gemartelijt wa
Mer tis seer te v̄wonderen dat dē
dom stoel dair tot nv toe ghebleuē
niet tegenstaende die grote wreet
eñ ongetrouheyt des volcx vā Lu
tegen hair bisscopen eñ prelatē/me
minnende ende aen hangende die
quade tyrannen dan haren prelaet
prince Mits dē welkē so menich w
grote lange orlogē op gestaen heb
daer bi dat niet alleen die van Ludi

ghedestrueert en sijn gheweest/maer ander landen hebben daer bi dic wils grote scade ghenomen

¶ Item pippijns tide so sterf die voorsepde coninc Diederich vā Brancrijc ke voorseit Eñ Clodoue? sijn sone die derde van dien name wert coninc bp wille ende consente vā pippijn als regeerder des lāts. Clodoueus regneerde omtrent vier iaren eñ hi sterf sonder/eñ de crone quam op sijn broeder Hildebertus/die ands niet veel mach ten en hadde dan dat hi coñ heet/wāt hi en hadde wijsheit noch verstāt Pippijn hadde alle clant in sijn handen eñ hi gaf hē dat hi vertepnde ende wijde hem sijn palen/also datter al sijn was tusschen Spaengien eñ den Rijn

¶ In tijden vā desen hertoge pippijn gheheten van Herstale eñ corts voor sinen tijt eñ corts na so leefdē in Lotharijke eñ in Brabant veel grote heeren eñ oot veel hepligemenschen/santen eñ sanctinnen die vandē bloede d' hertogen geboren warē eñ somige daer aē gehuwet. Als sinte Amelberge die Pippijns van Landen suster dochter was/die van Nitgheere haren man hadde vijf hepligekinderen/te weten sinte Goedele. etc. also hier voor is geseit. Item sinte Odolardus sinte Berlendē vader die was heere vā meerbeke bi Sypenouen/daer sinte Berlende rust/eñ hair nichte sinte Celse eñ sinte Nonna Item sinte Reynoffel daer vander af was Apus eñ woonde tot Pontcourt/daer si noch rust eñ daer grote pelgrimagie is tot harē borne Eñ die voorseide Odolardus was haer oude vader. Vā desen heiligen is hier voor gheschept int eerste boeck.

¶ Item het was ooc een groot here t' Brabant gheseten geheten Adelaert vader van twee hepligenonnē/ sinte Erlinde ende sinte Replinde die rustē te Maplake

¶ Item noch omtrent pippijns tiden so leefde sinte Saugericus/dats sinte gorick bisscop van Camerijc/sinte Cunibertus eertsbisscop van Coelen/sinte Shilapn

¶ Als hertoge Pippijn der herē here xxix. iaren gheregneert hadde eñ alle brancrijcke in groter mogenthept geregeert had/so sterf hi int iaer als men screef. vij. C. ende. xvij.

¶ Mer eer hi sterf aenmerckende die condicien van Haerlen marteel sinen bastaert sone die wijs ende coen was so procureerde hi dat Haerle die heerscappie des lants behouden soude eer hi afkinch wert/anxte hebbende dat men sijnen sone die heerlichept als hi doot waer ontrechē soude/gelijc eenē wilen prīce toebehoort die in zij were hē voorsienich was/ ordinerende sijn dingen met sijnē leuende lijne/ opdat ter na sijn doot gheen gelijf noch ongenoechte af comen en soude. Eñ dit behorē alle princen te doene. etc.

Van desen Pippijn sijn dese veersen.

¶ Iste Pipinus erat dux tertius austrasiorum
Austria dicta fuit tunc regnum Lothariense

¶ Dat. xv. ca. Vā hertoge Karel marteel den vierden hertoge vā Brabant die grote oorloge hadde op menigerhande volcke/als Spaenschen/Swauen/Beyerschen. etc.

DEse Karleheet marteel dats ha
mer/ want als eenen swarē ha-
mer so verloech hi sijn viandē in alle
landen waer hi quam. Zo stout eñ so
vreeslic was hi int strijdē dat sijn vian
den van hem vervaert waren als oft
hi de duuel geweest hadde Niet alleen
en was hi here van sinen lande/maer
oor bouē die coningen van Vrancrijc
die hi metten lande regeerde/gheuen
de hem dat si vertreydē Eñ hi hielt die
rentē vanden conincrijcke ende leyde
se daer si seker lagen ter cronē behoe-
ue als een ghetrouwe man. Ende alle
dat lant hielt hi in eeren/wonelijken
dwinghende alle die ghene die tegen
hem op staen wilden. Groot oorloge
hadde hi tegen die ongelouige/sonō-
linge tegen die Hunen die wt Spa
gien mit groter heyrcracht van alt
hande volcke op hē quamē die hi m
liken wederstont eñ verloechse
verdreefse wtē lande/ so datse hē
meer benechten en'dorsten/maer
den ō hulpe in Spaengien in Sa
etē. Van welcken strijde hier cor
ge noch ghesept sal worden

CVander groter eeren dye Karel
marteel gedaen wert als dat hem
crone ghepresenteert wert. Ende
sinte Gielis

ONlanghe na dat Kaerle marteel dat regimente vander cronē an genomen hadde so quam daer in dat lant sinte Gielis daer groote fame af liep om sijn grote heylicheyt. Dit ver nemende Karle so ōtboot hi hē dat hi tot hem comen soude/twelc sinte Gie lis dede Eñ karle badt hē dat hi misse dade eñ ōsen here voor hē bade dat hi hē sijn sonden v̄geuen woude/twelck sinte Gielis alsoe dede. Eñ als hi seer ynnichlic misse dede so brachte die en gel gods eenē brief opten outaer daer Karels sonden in ghescreuen stondē die hē god vergaf op dat hi hem voort aen daer af hoede Sinte Gielis heuet die macht van gode te vercrigen ver latenisse van sondē den genen die hē leuotelijc daer om bidden eñ die niet meer en doen. Item die somige wanē dat dit geschiede den grotē coninc ka rel bi sint Gielis tide/mer dat en is so niet/wāt sinte Gielis was lanck voor sijnen tijt

¶ Het gebuerde dat Hilderic⁹ coninc vā vrancrijcke sterf eñ hi liet achter si nen sone Dagobertus die twede van dien name/die coninc na sinen vader wert bi consente van Kaerle marteel want anders dan bi sijnen wille so en mochte niemant de crone dragē. Het ghebuerde dat die heren vā Vrancrij ke hem die crone presenteerden eñ hē coninc maken wilden Mer hi ontsey det eñ weygerde die crone te ontfan gen seggende dat hem meerder eeren waer ouer die coningē te domineren eñ here te sijn dan selue coninc te sijn.

¶ Die voorseyde coninc Dagobert⁹ sterf als hi vier iarē coninc gheweest hadde Dair na gaf kaerle marteel die crone Lotharis Dagoberts broedere die niet dan twee iarē coninc en was. Doe was daer een heere die Cilperic⁹ heet die neue vanden coningē die gestoruen waren/die welck track tot Endon hertoge van Aquitanien om hulpe tegē Kaerle om de fransche crone te crijgen. Eñ si trocken te strijde tegē Kaerle marteel/ mer si werdē van hē gheschoffiert want hi wan den strijt. Doe seynde Cilprick aen Kaerlē om genade/ so veel doende dat hem kaerle die crone gaf/ende hi regneerde armelick vijf iaren

¶ Hier en binnē so bereyde den here Ramfreyt graue van Angiers om te crencken Martelen Eñ Marteel dit vnemende so quam hi mettē oostvrācken tot Riemen voor die stadt eñ daer sadt eertsbisscop Tybert die Karlē gedoopt hadde Eñ want hi Ramfreyde ontsach/so en dorste hi kaerlen niet in laten Om twelc Karel gram wert eñ hi trac voort tot Orliens/daer Eucherius bisscop was/die hem oec de stadt niet openē en wilde/ wāt hi Ramfreyde so bi sadt/eñ daer om wert hi van daer verdreuen ende hy quam tot sint Truyden op Haspegouwe daer hi na maels sterf. Dus quā Karel op Ramfreyde eñ hi wan hem die stadt af van Angiers ende dat lant Eñ Ramfreyt siēde karels machte hem te groot sijn so gaf hi hem in karels ghenade ende wert sijn man

¶ Als die voorseyde coninck Cilprick gestoruē was sonder oor/ so gaf karel die crone eenen anderē vanden bloede gheheeten Diederick die .xv. iaren regneerde/mer karel was altijt ouerste prince ende here

¶ Van Karel marteels orloge op die heydenē/als Swaefsche/ Beyersche ende Spaensche

h Ertoghe Karel Marteel van der oostrijcke ende van Grabant wert gedenckende der ouerdaen die die Sassen dicwils gedaen hadden oostvranckē/eñ so reisde hi op te strijde eñ hi tōderbrachtse swaerlē wrekende tghene datse den Fransche rijcke misdaen hadden

¶ Daer na voer hi te strijde op die Allemans eñ op Lanfride harē hertoge eñ hi dwancse daer toe dat Almanien hem chijs gaf

¶ Daer na bedwanck hi Swauen en Beyeren met alle den heeren vanden lande ende maecte hē alle tlant onder daen mettē sweerde totter Denouwe toe/eñ tlant van Sassen totter Elbe

¶ Daer nae quam op Kaerlen eenen anderen swaren strijt/ want hertoge Endon van Aquitanien/daer af voorseyt is/die meende hem noch op Kaerle te wreken Mer want hi seluer niet sterck ghenoech en was om Kaerle te beuechten/so is hi ghetrocken in dat lant van Spaengien aen de heyden ende sarasinen die in Spaengien wonende warē/hem biddende datse met hem comen wilden teghens Kaerle marteel om hem te beuechten ende te winnē vrancrijke eñ daer te bliuē wonē Eñ so sijn de sarasinē gecomē ouer die gyronde mit harē coñ. Abdirama eñ met harē wijuen eñ kinderē/om in vrācrijcke te bliuē wonē Als karle

vernam so bereyde hi hem dat te wed̄
staene metter hulpen ons liefs heren
eñ hi vergaderde een groot heyre vā
Fransoisen/duytschen/brabanteren
mer cleyn was dat getal tegen die sa-
rasinen Ende so quamt tot eenen strij
de dien Karel wan eñ hadt die meeste
victorie bider hulpen gods/daermen
opt af wiste te spreken/wāt hi v̄sloech
daer.iij.C.dusent sarasinen eñ.lxxv.
dusent met haren coninc Abdyrama.
eñ hi verloos ontrent.xv.hondt man
nen. Als dit hertoghe Endon sach so
quam hi tot Kaerlen om genade ende
hi maecte pays met hem/eñ der heide
nē goet eñ gelt wert al opt velt v̄brāt.
Dit gheschiede inden iare ons heren
vij.C/eñ.xxxiij. Ende acht iaer na de
se victorie so sterf die voors̄ conīc Die
derick van vrancrijcke/eñ Kaerle gaf
die crone eenen die Hilderick heet die
ix.iaren coninc was/mer hi was dair
onnut toe eñ onbequaem

¶ Het gheuiel dat dye stadt van Gor-
deaus vandē heydenen belegen was
die Arleblancke die stadt mettē lande
van Prouencien seer bedructen eñ be
dorven So beduchte die paus Grego
rius de derde datse noch vorder comē
souden Om twelck te beletten sant hi
Martelen den slotelen van sinte Pie-
ters graue eñ sijn banden/hem biddē
de dat hi wilde werden patricius van
Rome om te strijden voor die heylige
kercke eñ voor tgheloue. Ende kaerle
ontfincse ootmoedelick eñ deuotelick
vromelic stridende voor theylich ghe

loue. Eñ hi track int lant van prouen-
cien op die heydenen die daer waren
ghecomen Ende hi wan hem af Auen
yoen eñ Nerbone eñ Arleblancke eñ
tlant van Prouencien Eñ ooc so wan
hi tlant van Bourgondien/ende hi v̄
sloech den heydenen af twee coningē
ende ontallike veel volcx

¶ Mer want Kaerlen altijt swaer or-
loge aen wies ende sijnen scat minder
de mits langher orlogen/so scatte hy
die heylige kercke eñ gaf dye thiendē
sijnen ridderē om daer op te leuē Om
welcke sake men leest in veel boecken
dat hi vā gode verdoemt soude wesen
biden gemeynen ouerdragē der hey-
ligen int eewige leuen/ mits dien dat
hi die sielen inden veghenier berouet
heeft van haren hulpen eñ suffragien
ontreckende die tienden eñ rentē der
geestelicheyt. Eñ dit leestmen dat ver
thoont werdt den heyligen sinte Eu-
cherius bisschop van Orliens na dat
kaerle Marteel in sinte Dyonijs kerc
ke eerlick begrauē was. Als sinte Eu-
cherius daer misse dede sach hi inden
geeste Kaerle sitten inder helscher pij
nen/eñ hi sach ooc een serpente comē
wt sijnen graue Eñ hier om so werde
sijn graf gheopent eñ men en vanter
niet dan een groot serpent ende tgraf
was binnē al verbrant. Twelc groot
iammer is van so vromen prince/ dye
so vromelijck op die onghelouige ghe
streden heeft. etc̄. Dair om so ist sorch
lick gode geestelike personen te scattē
die haren regel wel houden voor eeni
ge princen/ ende met dien goede hem
behulpende ter oorlogen ofte anders
Niet aenmerckende dat de gheestelijc
ke liedē ende plaetsen daer af vry sijn/
niet alleen biden ghescreuen geesteli-
ke rechten der heyliger kercken/da
bi dat ooc alle die ghene diese also sc
ten inden ban ghedaen werden/ m
ooc biden weerlijcken oft keyserlijck
rechtē. Eñ so is dicwils beuondē d
princen die dat deden niet lanc en l
den daer na/oft ymmers gheen vo
spoet gehadt Twelc v̄moeyt wert e
deels daer bi te comen dat veel gee
like eñ deuote personen te min wer
beweecht voor alsulcke herē te bidd
Die voors Karel marteel sterf indē
re. vij. C. eñ. xl. Eñ van hē bleuē v
wettighe kinderen/ te weten/ Kae
man. Pippijn de cleyne/ sinte Rem
aertsbisscop van Rowaen/ ende s
Landrade abdisse van Gelsen
Vā welc karle marteel zij dese vers

¶ Iste Grabantin⁹ dux quartus in
be triumphat Malleus in mundo s
cialiter victor vbiq3. Dux dñsq3 du
comitū quoq3 rex fore spernit Nō v
regnare/sed regulis imperat ipse

¶ Dat. xvi. ca. Van cleyn Pippijn d
vijfste hertoge in Grabant die coni
van Vrancrijcke wert

Cleen Pippijn eñ Kaerleman g
broederē waren beyde wijs v
me eñ coen/eñ hieldē een wijl tijts d
lant te samē/ en warē gelijc haer vo
vaderē regeerders vander cronē v
vrancrijcke. So was die hertoge v
Aquitanien ghenoemt Wayfier so
vanden hertoge Endon begherend
te wreken tegē dese twee gebroeder
tgeen dat Kaerle marteel haer vad
tegen sinen vader misdaen hadde/ e
Wayfier bracht met hē een groot he
re van Sarasijnen eñ quam int land

van Prouencien om te crigē die stadt vā Aerbone eñ om tlant onder te crij gen Maer karleman eñ pippijn troc hen hē tegen eñ si versloegen die sara sinen eñ viaechdense van daer eñ be saten selue dat lant

¶ In cortē tijde daer na so wert karle man ōtsunct met hemelscher begeer ten vsmadende alle aertsche dingē eñ ouergeuende synen broeder Pippine alle shn lant so track hi te Rome/ende vanden paus Sacharias die een seer goedertieren ende duechdelicke paus was so ontfinck hi dat cleet vā religi en Eñ bi rade vanden hepligen paus so fondeerde hi in de eere vā sinte Sil uester eē cloester te Monserat daer hi bleef wonende om tgeruchte der we relt te schuwen eñ gode almachtich te dienen in rustē der herten. Maer sijn heplich opset werdt daer na seer belet mits dien dat veel eedelemannen wt Vrācrijcke tot Rome treckende hē dic wils visiteerden/ twelc hem een letsel was der rustender hertē. Om twelck te verhoeden hi daer na track wonen bouen Romen tot Montcallijn/ daer wilen eer sinte Benedict? abt was/ eñ daer bleef hi totten epnde sijns leuēs gode dienende

¶ Hoe clepne Pippijn hertoghe van Brabant biden bisschop Bonifacius wt beueel des paus comne vā Vranc rijcke ghecroont wert ouermits sijnd groter vromichept eñ wijshept

Aldus was hertoge Pippijn alle dat landt ende conincrijcke van Brancrijcke in sijn hant houdende eñ wijslick regerende eñ tegens die vian dē vromelijc beschermende Eñ Hildericus die conine vā Brancrijcke was een oneerbaerlick slap menschē/ende sonder wijsheit sittende in huys ende niet doende dat eenen prince toe behoret. Eñ die edelē vā Brancrijke dit aen merckende als scaemte eñ vōrīet daer af hebbende so seyndē sī totten voors goeden paus Sacharias eñ deden hē vragē/wie dat weerdiger waer te besitten die crone des rijcx/ofte die geen die in huys ledich bleef etende eñ drinkende/ofte die geen die om de salicheit des lants gheenen arbeyt en spaerde tegens dpe vianden dat beschermende ende in eerē houdende. Opt welck die paus antwoordē/ dat hem behoorde conic te sijn die dat rijcke beschermde met machte eñ die om dat gemeen profijt arbeydende waer. Vā welcker antwoort die Fransoysen seere vblijt warē eñ namen coninck Hilderick eñ dedē hē monic werdē te Sopsson int clooster van sinte Medart. Ende dese voors hertoge pippijn die een deuoot prince was eñ cleyn vā persone/ mer seer groot van moede eñ ooc mit veel duechdē vciert vhieuē sī in een conīe vā Brācrijche/ dien sinte Bonifacius bisscop vā Mayāse bi beuele vādē paus Sacharias coñ salfde eñ cōsacreerde also dat gewoōlic is Twelc geschiede int iaer ons heeren. vij. C. eñ. l. Ende mits desen so wert onterft eñ berooft vander cronē dat geslachte vandē conine Clodoueus/die vandē Troyanē gecomē was ouermits die onmutscap eñ onbequaemheyt ō seluer coningē. Niet te min/alsoe hier verclaert is den bome vanden Brabantschen gogen wtwisende is/so is Pippijn sijn voorvaderen ooc gedaelt vande bloede vandē coñ. Clodoue? doch tild? die des coñ. lotaris dochter Als Pippijn dā coñ. was so mach hi sijnre cronē onōdanich alle die den die lagē tusschē Dalsen eñ Sp gien. Eerst werden die Dalsen teg hē wederspannich/want gedenche de tgheen dat hē geschiet was bi le marteels tiden so dachten sijt te ken eñ vgaderdē een groot heyre sī haddē met hem Beyerschē eñ Sp uen eñ sī quamē in oostvrancrijche deden grote scade Maer Pipine groter macht ghinc hem tegē eñ sloechse meest alle eñ dand verlad de hi.

Hoe coñ. Pippijn in vācrijc ōtd den. ij. paus Steuen ootmoedelic hoe hi track in Lōbardiē eñ bedw der Lombardē coñ. Eñ meer and

Astulphus de conin vā Lombardiē begi die stadt vā Romē die heilige Roomsc kert swaerlic te qua wāt hy epschte tho schijs vā elckē mēsch Eñ die paus noch die romeinē en dē geen macht hem te wedstaen/ hi seer machtich was. Twelc aēnd kende die. ij. paus Steuē die een dich eñ heylich man was eñ nier nende wedstaen den quadē tyrant stolf. Do dachte hi zū toevlucht te kē tot coninc Pippijn vā Brancrijc goedtierē aduocaet eñ minnaer ō liger kercken om hulp eñ bijstant hem te crigē Eñ om dat Pippijn

toemeer geneicht soude sijn so brachte de paus met hē sinen broeder Karle-mā die monic was Twelc als die goe derierē coñ. vernam so ghinc hi den weerdigē paus te gemoet met groter ootmoedichz met gaders sijnō comn ginnen eñ sijnē kinderen Eñ hi lepde des paus paert metten brepdele gaen dete voet drie milē verre/ tot dat hijen bracht in sijn palleps. Doe daelde die paus vanden paerde eñ sprack met co ninc Pippijn al hepmelijc eñ gaf hē te kennen met veel tranen de sake waer om hi gecomē was/ hoe de coninc Ap hi die stadt vanRome hē meende onō daniel te makē/ biddende daer om dē coñ. pippijn dat hi te Rome comē wil le eñ dat hi sinte Peters dingen in hā den nemen soude eñ die stadt vanRo-me vanō vianden handē vlossen wou de. Als pippijn die droeflicke clagē vā den paus aēhoorde/ so swoer hi dat hi hē helpen soude eñ vtrooste den paus die bi hē een wijl tijts in wācrijke bleef Eñ anō werf so gebenedide hi bi pau-slijker benedictiē den coñ. Pippijn eñ bepde sijn kinderē/ te werē Karlē die de grote Karel heet eñ Karlemanne/ v clarende dat sijn geslachte tot eewigē dagen die Franssche crone soudē besit ten/ eñ vbiedende op den ban dat nie-māt anders pmmermeer hem en ver mate die crone te aenueerdē/ also dat vrlaert staet inden geestelikē rechten.

¶ Het gebuerde dat die paus Steuen liggende int cloester vā sinte Dionijs in wācrijke seer siech wert/ also dat de

meesters van sinen leuen gheen hope en hadden Maer sinte Peter eñ sinte Pauwels openbaerden hem in een visioen/ende hi werde bi miraculen genesen

¶ So vergaderde coninc Pippijn eē groot heyre eñ hi reysde metten paus tot in Italiē/eñ conint Aystolf settede hē ter weer/so datter eenē grotē strijt geuiel/mer Aystolf moste vlien/ ende pippijn bedwanc hē al weder te keerē dat hi der kerckē van Rome af had genomen/eñ den pays beswoer hi vast te houdē Eñ pippijn sette dē paus weder om in sijnē stoel ende quam victorioes in Vrancrijcke

¶ Mer niet lange daer na als Aystolf coñ.vā Lōberdien v̄stont dat pippijn thuys comē was/so brac hi den pays die hi gesworen eñ gelooft hadde vast te houdē/eñ hi eyschte weder chijs eñ tribuyt vādē romeinē Twelc coñ.pi. v̄nam eñ wert toornich eñ sandt Fulrade sinen drossaet mit een heyr volcx om op Aystolphe te wreken dat hi misdaen had tegen sinen eet ende gelofte Eñ coninc Pippij volchde cortelic seluer na ende hi bedwanc anderweruē Aystolphe al weder te geuen dat hi tō rechte genomen hadde/eñ nam seker heyt vandē vrede te houden

¶ Item die herde Sassen quamē wed in oostvrācrijke met groter macht eñ si bedoruen dat lant met rouen eñ met brande Twelc vernam coninc Pippine eñ met groter machte track hi der werts meenende dat hise also castijen soude dat sijer lange om denckē soudē Eñ hi quam hē te strijde/ dien hi wan eñ in dien strijde versloech hi so menigen man datment niet tellē en conde. Eñ soe track hi in Sassen lant eñ ver brande tlant eñ hi creech veel borg[illegible] eñ stedē/eñ hi dwanc die Sassen da[illegible] toe datse dē coninc vā vrācrijcke ch[illegible] eñ cribuyt gheuen mosten

¶ In dese tiden v̄duysterde die son[illegible] eñ si en scheen niet in.xij.dagē/eñ [illegible] sach een teykē des heyligē cruys [illegible] menschē clederē Eñ vandē hemel [illegible] bloet opter eerdē Veel menschē [illegible] dat dit gesciede ō dat de goedtierē [illegible] ser Cōstātijn sijn ogē wtgestekē wa[illegible]

¶ In desen tidē wert tot cōstātinop[illegible] geuondē een goudē plate in eē ma[illegible] graf/daer op gescreuē stōt Xp̄s sal g[illegible] borē werdē vā die maget maria e[illegible] geloue in hē O sonne du suste mi a[illegible] werf sien ond Cōstantijn eñ hyere[illegible]

¶ Van coninc Pippijns orloge op [illegible] van Auernen/eñ hoe hi die wande[illegible] versloech die in Spaengien ouer [illegible] comen waren/ende vanden.xx.do[illegible] die verwect worden

Die mare quā tot Pippijn da[illegible] lant vā Auerne (dz nv ond [illegible] rijc is) al v̄gadert was met grotē he[illegible] om op hē te comē en sijn machte te [illegible] nemen. Eñ Pippijn heeft hem ber[illegible] der warts met groter macht so da[illegible] quā tot eenē stride dien Pippijn [illegible] eñ v̄sloech haer volck eñ vinck ha[illegible] graue Glādijn/ dien hi met hē brac[illegible] voor die stadt van Bourges/die hi [illegible] leyde eñ becrachtichde. Voort trac[illegible] int lāt eñ wan daer menich slot eñ [illegible] de/als Perigort eñ veel and/ also d[illegible] die coninc vā Auernen pays most [illegible] kē. Eñ voort so wan hi een groot [illegible] vanden lande van Aquitanien/dat [illegible] Ghiennē eñ Gasconyen/dat nv [illegible] Vrancrijcke is

¶ Als pippijn dus in Aquitanie was/ so quam die coninc der onghelouiger Wandelē van ouer die zee in Spaengien met veel volcx. Dit vernemende pippij ginc hē tegē met groter macht eñ hi vacht tegē hem den meestē strijt die hi opt hadt/ eñ god gaf hē victorie want hi versloech. xx M. wandelē eñ harē coninc/ mer hi verloos. xx. mannen van sinen besten lieden/ daer hi sere droeuich om was/ dye namaels by miraculen weder leuende werdē/ also hier na verclaert sal werden

¶ Het was een deuoot monic gehetē Felicius die bestont te gaen te Jherusalem in pelgrimagien Eñ die enghel gods quā aen hem seggēde dat hi tot Alexandrien ghinge daer sinte Jans baptisten hooft v̄borgen lach mit drie vandē onnosel kinderen die herodes dede dodē/ hem beuelende dat hi dese heilige reliquien nemē soude ter plaetsen daer hem god wijsde eñ dragē die in Aquitanien Felicius dede also hem die engel beual eñ hi nam tot Alexandrien dat heylichdom eñ ginc te scepe met geselscap eñ si voerē so lange dat se bi eender witter duuen die voor opt schip stont geleyt werdē voor bi spaēgien tot aen tlant vā Aquitanien/ aen de poorte die Agyon heet/ daer gingē si wten scepe eñ gingē metten heylichdom te lande waert inne so dat si quamen ter plaetsen daer si der Wandelē coninc ende sijn volc verslagē vondē wāt dien strijt daer voor is af gheseyt was doe gheschiet Eñ op die selue tijt als coninc Pippijn dat velt wilde ruymē so quam hē grote vaeck aen so dat hi ghinc rusten in sijn tente/ wāt god wilde hem vertroostē vander groter droefheyt die hi hadde ouer die. xx. doden vanden besten van sijnen lieden. Als pippijn in slape was so hoorde hi een stemme in sijn visioene seggende tot hem aldus. Pippijne di ende dijn volc is nakende vā ouer dat meer heylichdom van sinte Jan baptista eñ vā den drie onnoselen kinderē die Herodes dede dodē/ door welc heilichdōme di god die here huden zege eñ victorie gegeuen heeft Die ghene die dit brengen sijn pelgrims eñ sijn dy nakende waer af dat dye principaelste vanden geselscape genaemt is Felicius/ ganc hē tegen eñ doet hē lieden eere/ want god sal wonder wercken Als pippine dit aldus gesien eñ gehoort hadde so was hi gehoorsaem der stemmē eñ hi nam vā sinen volcke. xxx. M. mannē die hē na volchden Eñ hi dede voor hē dragen die xx. dode ridderē daer hi so grotē droefheyt om hadde. Also ginc hi te ghemoet den heylichdom/ diē hi grote eere dede eñ heetse seer willecome den herē diet brachten Eñ felicius nam dat heylichdō eñ leydet op elckē dodē ridder/ die allegader wed̄ leuende werden tot groter vruechden des volcx Dies dancte coñ. pippijn onsen heere/ eñ stichte daer een clooster van moniken ter eerē van sinte Jan/ ende liet daer sijn heylige hooft

¶ In coñ. Pippijns tijde so leefde dye goede sinte Gōmaer vā Liere dat een vroom ridd̄ was eñ groot in sconincx palleys eñ seer bemint. Hi vacht tegē die Huynen eñ hi wederstontse manlijc. Sijn legende int corte staet in dat eerste deel deser cronijcken

¶ In coñ. pippijns tide so was ond̄ de kerstē groot twifel aēgaende der heyliger drieuuldicheyt Oot seyden veel

lieden datmen die beelden niet en sou
de eerē. Dit dede pippijn beslichtē mit
groten arbeit v̄gaderende een cōsilie
van veel prelaten eñ clercken/ grieckē
eñ latinissen die dat twifel verclaerdē
Ende dair was gheordineert datmen
in alle plaetsen dees beeldē vercieren
ende eeren soude

¶ Die wile dat Pippijn hier in dus be
sich was/ so begonste Wayfier herto
ge van Aquitaniē sijn oude viant we-
der orloge tegē hem op te stellen/ mer
Pippijn bereyde hē daer tegē doorrij
dende sijn lant eñ destrueerdet/ eñ hi
wan die stadt vā Sayntes/ eñ hi nam
die moeder eñ suster van Wayfier eñ
voerdese gheuangē Aldus eynde dat
oorloge dat so menich iaer hadde ghe
staen/ want Wayfier wert verslagen
van sijns selfs volcke

¶ Corts dair na sterf die edel coninck
Pippijn na dat hi so wijslick ende vro
melic gearbeyt hadt/ sonderlinge tot
dē orbaer der kerstenheit eñ der heili-
ger kercken/ eñ hi wert werdichlic be
grauē tot sinte Dyonijs daer de sepul
ture der coningen van Vrancrijcke is
Int iaer ons herē. vij. C. lxviij. na dat
hi. xviij. iarē coninc geweest hadt Eñ
hi liet achter vā sinte Gerten oft Ger-
traden sijnre coninginnē des keisers
Eraclius dochter twee sonē/ als Kar-
le de grote eñ Karlemanne/ die broed̄
lick dat lant te samen deylden eñ wer
den beyde coningē gecroont/ te wetē
Kaerle in die stadt vā Noyon/ eñ Kar
leman te Soyson. deen regneerde in
oostvrācrijke eñ dander in westvranc
rijcke Maer Karleman sterf sond̄ oor
eñ alle tlant quam in Karels handen
Men vint ooc dat Pippijn een soone
had die Gernaert heet/ vader van sin
te Alaert abt/ daer int eerste boeck
gheseyt is

¶ Dus hoochlic heeft god gheeert
Grabantsche hertogē/ wāt si getr
we eñ duechdelic waren/ sonderlin
eerende eñ beschuddende die heyl
kercke. Och woudē die princē bi g
den rade noch leuē/ aēmerckende
geen dinck den prince so bequame
gename en maect sijn ondersaten
goddienstichept eñ goedertieren
god soude sonder twijfel hē gonst
eñ behulpich sijn

¶ Vā coninc pippijn sijn dese veer
Iste Grabātinus dux quintus
thariensis
Ex duce rex prim⁹ fit tandem
minis huius

¶ Sanctus Karolus magnus
dux Grabantinorum

¶ Dat. xvij. ca. Vandē historien en
schone gestē eñ duechdelijke leuen

striden vandē groten sinte Karel coñ
vā Vrancrijcke eñ de seste hertoge vā
Brabant eñ Lothrijke/ende namaels
Roomsche keyser int corte ghetrockē
wt diuerschen boeckē. veel dingē ach
terlatē de diemē daer af leest/ die meer
voor logenē dan voor warachticheyt
gehoudē werdē Eñ eerst vā zij duech
delicke zeden/wijshedē/ eñ sterchedē.

Die alre glorioosste eñ ō
uerwinlicke keyser eñ
coninc sinte Kaerle de
grote was des cleynē
Pippijns sone vā vrāc
rijcke/ende sinte Berte
ofte Bertrada des keysers Eraclius
dochter was sijn moeder Hi began te
regneren int Jaer ons heeren.vij.C.
eñ.lxvij.die vā dier tijt voort tot noch
huyden daghes so claerlick ghedacht
wert eñ van alrehande menschen soe
nieuwelic vermaent wert als ofte hy
noch leefde Wiens duechdē eñ glorie
al waert so dat die boecken verswegē
so en soude nochtan sijn eerlicke fame
die niet latē vgeten. In welckē Kaer-
le vier dingen gemerct werden die ge
lijcke seer te vwonderen sijn/ te wetē/
vroomheyt eñ zege in striden/ natuer
lijke wijsheyt/clergie ende scientie vā
den vrijen consten/eñ sijn kerstelijc eñ
duechdelijc leuen. Die welcke met sijn
vader eñ moeder woonde tot Herstal
le/twelck een sonderlinghe woninge
was der hertogen van Brabant ende
Lothrijc op die Mase gelegen tusschē
Ludick eñ Maestricht Eñ in sijnre io-
get sterck eñ grootmoedich sijnde so
dode hi een alte groten vreeslikē beer
te Belsien tusschē Tongerē eñ Mae-
stricht in tegenwoordicheit van sinte
Landrada sijnder moeyen abdisse vā
mōster Belsien/eñ si heten daer om de
grote Kaerle Maer niet alleen dair ō
en heeft hi dien name behouden/ mer
om sijn grote eñ looflijcke feyten van
orlogen eñ victorien die hi gehadt'he-
uet in veel landē/ sondlinge tegen die
heydenen eñ persequeerders der hey
liger kercken

¶ In Engelant was eē groot meester
eñ een heilich man geheten Alchuin⁹
die vnemēde die eerlike fame vā coñ.
Karel dat hi die clerckē eñ wise lieden
beminde/so ginc hi tscepe met sijn.iiij
gesellē/te weten Johānes scotus/Ra
banus eñ Claudi⁹/ eñ quamē tot Kar
len in Vrancrijcke/eñ si warē alle vier
discipulen vandē eerwerdigen Beda
Vā desen meester Alchuin⁹ leerde co-
nic karel dat meeste deel sijnre constē.
Te wetē die.vij.vrije constē/Astrono
mie.etc̄. Eñ dese Alchuinus maecte de
historie vander heyliger drieuuldich z
ter begeertē vā Kaerlen/ diemē noch
hout inder heyliger kerckē Eñ coninc
karel gaf hē te regerē die rijckelike ab
die vā sinte Martijs clooster te tours
in Touraynē. Aldus was coñ. Karel
wel geleert eñ conde veel vreemder ta
len/eñ hi gaf den xij.maenden proper
namen in sijnre duytscher talē/te we-
tē Lounaent/Sporkille.etc̄. Ooc gaf
hi namē den.xij. winden/daer te vorē
mer vier windē genaemt en warē Eñ
altoes studeerde hi gerne eñ screef Hi
droech aen hē scrijf tafelen om dair in
te scriuē als hi ledich was. Ooc plach
hi bi nachte penne/ynct eñ pergamēt
bi sijn hooft te leggen om te scriuē tge
ne dat hi in sijn bedde versinde orbaer
lic gedaē te sijn eert hē wtē sinne ginc
Eñ hi oefende neerstelic den diēst der

heiliger kercken/ lesende eñ singende
als die andere/ want hi conde syn mu
sycke wel

¶ Coninck Karel was wel ghemaect
lanck eñ groot van leden. viij. synder
voeten was hi lanc die seer groot wa
ren. Synen baert droech hi eenē voet
lanc/ eñ syn aensichte was anderhalff
voet lanck eñ een voet breet/ syn nase
was een halue voet lanck eñ syn voor
hooft eē voet breet/ eñ hy hadde leeus
ogen glinsterende ghelijc eenen Car-
bonckel Als hi toornich was so vuaer
de hem een yegelic van syn ghesichte
Hi adt luttel broots/ mer op een mael
tijt adt hi wel tvierendeel vā eenen ha
mele oft twee capoenen oft eenen pau
we oft eenen hase Selden so dranc hi
meer dā driewerf So sterck was hi in
den strijt dat hi met sinen sweerde een
ghewapent man te peerde cloofde eñ
doorsloech tpaert met eenen slaghe
Hi brack wel vier hoefyseren tsamen
Eenen ghewapenden man so hief hi
op staende op syn hant. Milde eñ libe
rael was hi in synen gauē eñ in synen
wercken seer bescheydē/ eñ rechtuer-
dich was hi in syn vōnissen so wel dē
armē als den rijckē/ syn wijn menge-
de hi mit fonteine. Syn huysgesin eñ
familie dat hem volchde was also zee
dich ende eerbair dat syn hof een cloo
ster scheen te syn/ so datter veel lyedē
aenmerckende warē/ dat die rijcdom
men der werelt die si besaten ydele eñ
verganclijc eñ onlange duerende syn
Eñ daer om lieten sise achter eñ keer-
den hē totten heyligen leuē in clooste
ren Ghelijc die graue Ogier met sinē
gesellen/ die int clooster vā sinte Pha
ro een strange heylich leuen leydē eñ
ooc noch meer ander

¶ Syn moeder de coninghinne sin
Bertraert hielt hi in groter eerē bi h
tot eerliker ouderdom

¶ Van synd coninginnē Hildegaer
hadde hi drie sonē eñ drie dochterē
weten Kaerlē/ die hi maecte coñ. va
Almanien/ mer hi sterf sonder oor o
kinderē. Pippijn/ dien hi maecte co
van Italien/ eñ Lodewijc coninc va
Aquitanien ende die wert coninc va
Vrancrijcke eñ keyser/ eñ hi ouer le
de syn broederen/ daer hier na af gh
seyt sal werden Eñ syn drie dochte
Rotruyt/ Berga/ eñ Gilla. Eñ na d
doot van synder coninginnen had h
van Grysunda synder vrouwen e
dochter die heet Altruyt

¶ Item coñ. Karel dede syn sonen e
syn dochterē vā ioncx op gaen ter se
len eñ in alle duechdē volcomelic fo
derē. Eñ alst tijt was so dede hi syn s
nen leeren wapen hanteren eñ iag
vliegen eñ rijdē na der Fransoyse
niere. Syn dochteren dede hi int w
lewerck leren ende spinnen/ om dat
niet ledich syn en soudē/ wāt ledich
is een moeder vā alle quaetheit O g
mogende princen leert na volgen d
wercken vā desen edelē Brabantsch
hertoge/ v kinderen tot allen duech
wijsende eñ leerende/ so machmen v
v ooc schone gesten scriuen

¶ Hoe coninc Karel began te regn
ren/ eñ van veel reysen eñ stridē die h
hadde in diuerschen landen op die o
gelouige eñ wederspannige der hey
liger kercken

Conine karel regnierde na conic Pippijn sinen vader. xlvi. iaren eñ was noch veel meer victorioos eñ veel hoger vpheuen in eeren eñ glorie. Eñ sijn eerste heyrvaert was int lant van Aquitanien/dats Gyenne Lan gedock Galcoingnien/ tegen Hunal dus hertoge Gaykiers broeder Eñ hi maecte daer eē casteel tegē Bordeaus ¶ Voort so ordineerde hi ī Aquitanie bisscopē eñ abten/eñ ooc ix. grauē vā den geslachte der Frāsoysen/te wetē tot Bourges/tot Poytiers/tot Villa te/tot Lymoghyen/tot Perigort/tot Albie/tot Tholosen eñ tot Bordeaus eñ tot Aluernen. Eñ vā dien lande so maecte hi Lodewijc sinen sone coninc op de Sassen die noch doe al heydenē waren eñ grote viandē den oostfranc ken Eñ hi wan een grote stadt gheye ten Heersberch eñ hi doorreet al haer lant eñ vsloecher vele van dien volke eñ hi destrueerde alle de afgodē die hi daer vant in haren tempelen. ſMaer wāt daer int lant geen water te crijgē en was so was sijn volc bi na doot vā dorste Eñ karel dede sijn gebet tot go de eñ daer quā wter eerdē volle plan tept van water Doe de heydē Sassen dat sagē so gauen si hē ouer in sijn hā den eñ geloofdē datse kersten werdē souden eñ si gauen hem ghisele/gelo uende dat si nemmermeer tegen hem striden en souden

¶ Corts daer na track coninck Karel

¶ Daer na als die paus Adrianus die eerste van dien name in groten node

ende lijden was mits die tyrantschap
vā Desiderius coninc vā Lombardi-
en die hi dede der heyliger kercken/so
sandt hi aen coninc Karel hē biddēde
dat hi der heyliger kercken rechtē be-
schudden wilde/also sijn voor vaders
gedaen haddē. Eñ so heeft Karel een
groot heyr vergadert eñ is getrockē
in Lombardijen aen den berch Ceny
Eñ die voorꝭ coninc van Lombardiē
nam die vluchte. Eñ die twee lieue ge
sellē Amis eñ Amelijs gelijc vā licha
men eñ van zeden die altijt in coninck
Karels geselscap warē/een heylich le
uē leydende/die met veel volcx volch-
den na die Lombaerden die in groter
menichte warē. Eñ si scaemden hem
datse van socleender menichte vlodē
eñ keerdē hem manlic tegen coñ. Ka-
rels heir so datter seer geuochtē wert
Eñ vā beyden siden bleuender veel v̄
slagen eñ sonderlinge die voornoem-
de Amijs eñ Amelijs/mer coñ. Karel
behielt dat velt/eñ de coninc Desideri
us vloot in die stadt vā Pauijen/eñ co
ninc Kaerle volchde hē na Eñ hi sen-
de in Vrancrijcke om sijn coninginne
Hildegaerde eñ om sijn kinderen. Hi
dede daer een kerckemaken eñ sijn co
ninginne ooc eē/eñ daer inne werdē
namaels begrauen die princen eñ he-
ren eñ edelingen die indē voorꝭ strijt
verslagen waren Eñ Amijs wert be-
grauen in een vanden twee kerckē eñ
Amelijs in dander kercke seer costelic
Maer des ander dages smorgens so
vantmen dat lichaem van Amelijs in
dat graf vā sinen lieuen geselle Amijs
leggende/dat welck groot te v̄moedē
is dat alsulcke voorseyde dingen niet
en geschien sonder die verhengenisse
gods. Eñ als coninc Karel dese stadt

belegen hadde den tijt van ses ma
den alst in die vasten was/so hadde
grote begeerte om te visiteren die
lige stadt van Rome/ende latende
heyr voor Pauijen so track hi te Ro
me Eñ als hi optē Paesch auont w
nakende der stadt so ginc hi der we
te voete wt groter weerdicheit Eñ
climende die trappē der heiliger k
kē so custe hijse al met groter ynui
eñ hi gaf grote gauē de kercken Eñ
quā tottē paus Adrian⁹ die hē ontf
met groter minnē eñ werdicheyt
als die hoochtijt vā paesschen geh
den was so gaf coninc Karel sinte
ter eñ der roomscher kerckē wede
tlant dat die Lōbaerdē der kercken
genomen haddē eñ daer toe therro
dom van Spoleten eñ van Bonn
Daer na tooch coninck Karel we
voor Pauien eñ hi deylde sijn heyr
veel stedē ouer dē pau Eñ die stadt
Pauien gaf haer op in karels hand
Eñ coninc Desideri⁹ mit sinē wiue
kinderen eñ alle die princē werden
uangē eñ also in Vrancrijke gesond
met Ganfridus den bisscop vā Lu
Eñ aldus verghinc der Lombaerd
conincrijke dat gestaē hadde. CC.
vier iaren Eñ coninc karel en ma
niet alleen lombardien/mer ooc It
en subiect der cronē vā vrancrijke
Fransoysen alle tlant door settende
¶ Na desen so keerde coñ. Karel w
te Rome eñ stelde daer een cōsilie m
dē paus Adrian⁹ eñ met. C. eñ. liiij.
sscopen eñ veel abten. Ende die pa
metten cōsilie gaf kaerlen de macht
ordineren den stoel van Rome eñ d
paus eñ eertsbisscoppē in alle prouin
cien in te stellen
¶ Item conīc karel wert gewaer da

dye sanck der kerckē te Rome anders
was dan in sijn lant Eñ hi sandt clerc
kē te Rome om der roomsche manier
te leeren eñ so wert van hē den room-
schen sanck in Gallien gebracht eñ te
Mets in Loreynen wert eerstweruen
die Roomsche maniere in der kercken
ghesongen

¶ Ooc dede karel die vniuersael scole
brengen van Rome tot Parijs bi con
sente vandē paus/ die eerst quā te Ro-
me vā Athenen wt Griecken lant

¶ Corts wast daer na dat die Sassen
weder haer gelofte brakē eñ quamen
orlogen op de oostvrancken. Ende co
ninckarel trac in Sassen lant eñ deel-
de sijn heyr in drie deelē eñ hi verwan
se eñ verdreef harē here die een onge-
louich quaet mensche was

¶ Daer na sijn die Sassen kersten ge
worden eñ werden gedoopt eñ lieten
haer afgoden. Eñ si leefden in vreden
onder coninc karels mogētheyt hem
verbindende op grote peynē vā goet
eñ vriheit te vliesen datse nēmermeer
tegen hē stellē en souden Eñ coñ. kar-
le predicte hē selue theylich kersten ge
loue/ die euangelien eñ prophecien/ le
rende dē wech te comē int ewige leuē
Eñ daer om heet hi d Sassen apostel.

¶ Int. viij. iaer vā coñ. karels rijke so
begonsten eenige in Italien te rebelle
ren eñ wedspannich te sijn. Eñ Karel
dat vnemende reysde haestelijkē met
groter heyrcracht derwaerts. Eñ hy
creech die stadt vā Aquileyen/ eñ den
hertoge Roelant die die sake vanden
rebelschap was dede hi onthalsen/ eñ
ooc noch meer anderen

¶ Daer na so tooch coñ. karel in spaē
gien daer hi destrueerde die stadt ghe
hnē Saragossen met groter machte
eñ hi beleyde Pampilonien eñ wanse
met groten arbeyt eñ dede haer mue
ren af leggen/ eñ die twee coninghen
vanden sarasijnē bracht hi tonder eñ
veel lants eñ steden werdē hē op ghe-
geuen. Eñ so quā hi in Gascoengien
daer hi veel castelen eñ steden wan eñ
bracht met sijnd vromicheyt alle tlant
ond sijn mogentheyt eñ subiectien

¶ Ouer twee iarē daer na so tooch hi
ouer die Elue orlogē op die ongelouī-
ge geheten Noorwiten eñ Bardoga-
ne die hi manlick verwan eñ brachtse
tottē kerstē geloue eñ werdē gedoopt

¶ Ende int naeste iaer daer na als int
iaer ons herē. vij. C. eñ. lxxx. ontrent
kersmisse/ so reysde coñ. karel wed te
Rome wt groter deuocien met Pippi
ne eñ Lodewijc sijn kinderē die hi bey
de vandē paus Adrianus voorseyt co-
ningē saluen dede/ te weten/ Pippijn
ouer Italien/ eñ Lodewijc ouer Aqui-
tanien/ welcken pippijn die voorseide
paus Adrianus te voren vand vonten
geheuen hadde Eñ dus wert coñ. ka-
rels geslachte in allen landen vmeer-
dert eñ hoochliken gheeert

¶ Ende int iaer daer na so warender
eenige Sassen hem weder op rechten
de tegen coñ. karels volck die hi daer
int lant gestelt hadde om die lieden te
regerē Waer omme dat hi weder een
heyre volcx vgaderde eñ reysden hae
stelic derwaerts eñ vinck iiij. M. van
den principaelsten die enigē raet daer
toe ghegeuen hadden/ Ende hy nam
ghisele van al den lande ende settedet
al onder sijn hant

¶ Coninc karel maecte te Colen twee
bruggen ouer den Rijn/ eñ hy vtrack
vā daer int lant van Slauonien eñ hi
verwan die Slauen eñ maecte hem al

le dat lant onderdanich

¶ Int iaer ons herē. vij. C. eñ. xcij. so track coninck Karel met groter heyr-cracht te water ende te lande op de on ghelouige Huynen dien hi veriaech-de ende verwan/ende hi en lietse ner-gens rusten in gheenre plaetsen/wāt waer si vloden altijt so veriaechde hij se ende verdreefse Mer ten lesten ont uloden si hē in dye wildernissen/ daer hise met vreden liet/want het en was hem niet wel mogelijc metten paerdē int bosch na te rijden

¶ Item inden seluen tide so regendet bloet wten hemel

¶ In dit selue iaer so woōde te Harle-beke in Vlaenderē een ridder die Lie-derick heet/eñ dat lant was doen seer woest eñ boschachtich Eñ dair en wa ren niet meer steden dan Gendt ende Thorout/Cortrijke/Cassele/ende die borch vā Oudenaerde. Eñ dese Liede ric voorseyt wert namaels karels mā ne eñ ontfinc dat lant van Vlaenderē vā hē te leene als een forestier/om dat lant te bewaren ende dat quade volck daer wt te verdriuen

¶ Eñ het is te weten dat sijn wapē in sijnen schilt staende was vā lazuer eñ vā goude/ int middele hebbende een schildekē vā kele Eñ dese wapen droe gen die vlaemsche heeren tot datmen screef. xi. C. eñ. xciiij. te wetē/ als reg-neerde keiser Frederick de eerste/wāt doe versterf Vlaenderē op Boudewijn graue van Henegouwe. Eñ van doe voort hebben si gheuoert den swartē leeuwe gelijc Henegouwe met veran deringe vā clauwen eñ tanden Ende Vlaenderen wert doe een graefscap. Eñ hoe wel dat sommige seggen dat dese Boudewijn dē swarten leeu wan

door Constātinopolē/dats niet wa
Mer tis waer dat hi dair keyser w
van Griechē na dat Constantino
len gewonnē was vandē Venetia
Fransoysen/Brabands/Vlaming
etc. dair deerste hertoge Henrick v
Brabant capiteyn was vandē ker
nen/ also hier na verclaert sal wer

¶ Hoe coninc Karel gheeert wert
veel coningen eñ princen Eñ hoe
goedē name ende fame alle die wer
door ghebreyt was

DEse eerwerdige conīc was v
duechdē eñ eerbaerhedē. Hi
keerde sijn herte noch sijn sinnē to
nen ydelheden van tornoyspel of
groten pompen eñ houerdijen/nu
nen wille eñ werckē keerde hi tot
ue gods eñ tot allē duechden. Hi w
seer ōtfermhertich veel aelmissen
uende dē armē/ niet alleen in sijn la
mer veel kersten die geuangen lag
in Persien/in Spaengien/in Affri
eñ in ander cōtreyen vā heydenis
Eñ om sijnre goetheit eñ goede w
ken wert hi eerliken gheeert door
die werelt/so dat die meeste herē v
le hoecken der werelt sijn vrientsch
eñ minne begeerden/te weten/ A
coninc vā Persen die bi na al Orie
besat/wtgenomē Indien/die alsu
minne tot hē droech dat hi sijn gra
begeerde bouē alle coningē of pri
der werelt Eñ hi sant coñ. karel th
me vā sinte Cipriaen bisscop eñ ma
laer eñ meer andē. Desgelijcx Abra
die prince vā Affriken eñ veel and
ningen eñ herē die hem grote ga
sondē om sijn gracie te verwerue

¶ Die legatē of ambassatē vandē k
ser vā griechē of Constantinopolē

vā veel andē coningen eñ heren warē bi na altijt in coñ. Karels hof ō paps eñ vrientscap met hem te tracteren

¶ Thomas die patriarck vā Jerusalē sandt coñ. karel wt weerdicheyt eerst veel reliquien eñ heylichdoms. Daer na sandt hi coñ. Karel (als dies weerdichsijnde) die slotelen vanden graue ons liefs herē Jhesu cristi eñ vanden berge vā Caluarien eñ vanden berge vā Syon/ met eender banieren vandē heiliger stadt van Jerusalē Die croniken segghen datmen noyt en las van ghenen coninc oft prince op deser werelt dien alsulcken eer gheschiede als coninc Kaerlē/ die hem nochtan daer in niet en verhief gheuende god altijt lof ende eere. Dies dat lant van Brabant grote eere heeft/ ende sondlinge die Brabantsche hertogē/ die tot hier toe van sinē edelē bloede haer afcomste hebben

¶ Het ghebuerde dat coninc Pippijn vā Italien coninc Karels soon eñ die hertoge Henric van Aquileyen op de Hunē reysde met coninc karels heyre Ende comende in Pannonien dat nu Hongherien heet/ so quam die prince vanden Hunen tegē hem te stride/ die tegen die kerstenē verloos strijt ende velt/ also dat die kerstenē daer wonnē wtnemende grote schat van siluer eñ gout. etc. Eñ in in desen slach is alle d̄ Hunen glorie eñ edelheit vergaen/ na datse vromelic wel. viij. iarē hem verweert hadden. Waer af dat die histori scriuers scriuē dat die Fransoysen ingenē strijt meer eers begaen eñ scats vercregē hebbē/ want alle dat gelt eñ goet dat si voormaels wt veel landen gerooft haddē quā nu ind̄ Frāsoysen handen. Daer af dat coninc Pippijn eñ de hertoge so veel met hē brachten in Vrancrijcke/ dattet lant daer mede seer rijcte. Eñ in corten tiden daer na so gaf Tuellius die coninc vā Hongerien met veel van sijn heren hē seluen ouer in coninc Karels handē eñ werden gedoopt/ eñ die coninc santse mit groter eerē beghift eñ begaeft weder in hoer landen

¶ In coninck Karels tijde so regneerde die eedel eñ kerstelike prince Ogier van Denemercken/ die Karel in groter weerden hadde eñ daer af hier na ghescreuen staet. Die welc in sijnder tijt totter kerstenheyt brachte bi na alle die landen van ouer zee/ als vā Jherusalem totter sonnē bome bider hulpen gods sijn volc conforterende met groten ende wonderlijcken miraculē Ende int hoge Indien ordineerde hi een keyserijcke/ daer hi af keiser maecte Janne des conincx soone van Vrieslandt die met hem ghetrocken was. Ende want hi seer deuoot eñ ynnich was te gode waert veel biddēde so heten sijn volckpriester Jan. Ende daer werden van Ogier gheordineert onder den seluē keyser. xiiij. bannier heren van sinen gheslachte/ die int selue lant andē heerlicheden hadden/ op dat die kerstene wet daer ghestadich soude bliuen

¶ Hoe coninc kaerle versocht wert ō te vlossen dat heylich lant vandē heydenen/ eñ hoe hi derwaerts track Eñ vanden costeliken reliquien dien hi te Constantinopolen creech

NA dat Constantijn dye keysere
van Griecken sone vā Hyrena
die heydenen dicwils verdreuen had-
de wt Jherusalem ende wten heyligē
lande/so hadden die heydenē dat we-
der ghecregen/daer wt verdrijuende
die kerstenen/also dat dye patriarcke
ende Dauid die eertsbisscop van Jeru
salem gheulucht quamen totten voor
seyden Constantijn/diese voort sandt
met eeren tot coninck Karel sijnde tot
Parijs in Vrancrijcke/eñ hi sandt tot
hem noch twee Hebreeusche legaten
gheheten Isaac ende Samuel/eñ een
griecxschen brief met sijnder hant ge-
screuen Ende int eynde vanden brief
so hadde hi ghescreuē een visioen dat
hi ghesien hadde op sijn bedde leggen
de Van eenen ionghelinc dien hi sach
voor hem staende eñ hem toe spre
de met sueter stemmen dese nauolg
de woordē Constantijn du hebste
stelijcken om dese sake ghebeden.
nemet Kaerlen van Vrancrijcke
kercken campioen te hulpe. Ende
thoonde hem die iongelinck eenen
wapendē ridder aen hebbende
coussen/hebbende oec eenē halsb
een sweert gegordt dat lancste da
opt sach/een helme in die hant ho
de blinckende als gout/hebbende
eenen langen baert/ een lanc aens
ne/blinckende oogen eñ graeuwe
re. Eñ Constantinus hoorde dese
uolghende woorden. Keyser aug
weest vrolic eñ blide. etc. So verst
hi dat coninc Karel vā gode was
coren. Dese voorgenoemde heren

legaten quamen te Parijs bi coninck karel hem ouer geuende den voorsep den griecxschē brief/ diemē den eertsbisschop Tulpijn gaf om dien te bedieden in ghemeender spraken Als karel den brief hoorde so wert hi weenende dat die heydenen ons herē graf besatē/ eñ dat volc wert beroert. Eñ karel gaf wt een ghebot dat alle man hem berepden soude met wapenen om int heydsch lant te trecken. Eñ so track hi metten meesten hepre van volche dat hi opt gehadt hadde ouer den Rijn eñ ouer die Denouwe door Hongherijē eñ Sulgheren wout ouer sinte Jorijs arm/ eñ door Capadociē dat nu Turkien heet. Eñ so quam hi in een wout dat wijt was twee dachuaerden/ dair in waren veel leeuwen/ griffoenē/ beren/ tygren eñ ander dieren/ so vdool dehi eñ moste daer vernachten met sinen volke/ eñ sijn volck wert dolende doen hier danō daer. Doe dede hi dat volc vergaderen met ghelupde om bi een te bliuen eñ so wert karel sijn ruste nemende Eñ dair rechte hi hem op eñ begonste te lesen den langhen psalme Beati immaculati in via Ende als hi quam tot dien veerse Deduc me in semita mādatorū tuorū q̄ ipsa3 volui So vernam hi bi hem comende eē vogel singende eñ roepende/ eñ Raerle las al voort sijnen psalme Ende als hi quā totten verse Educ de custodia animā meā/ so sepde dye vogel aldus tot hē Fransche coninc wat leestu dair eñ die vogel wijsde hē den rechten wech Ende conīc karel tooch also voort tot Jerusalem. Als die heyden sijn grote macht vernamen soe weecken si voor hem eñ hi suuerde alle dat lant vandē ongelouigen Ende hi stelde den patriarch geweldichlijc in sijn stadt eñ wesnaerte die mueren vander stadt sterc ker dan te vorē die ter neder ghewopen waren. So beual coninc karel dē patriarch daer na te gode eñ hy schiet van Jherusalem/ ende quam ouer Cō stantinopolē int griecxsche lant ende daer ontfinck hē de griecxsche keysser Cōstantinus met groter weerdicheit eñ eeren/ ende hi bereide hē veel wonderliker dieren eñ seer costelike iuwelen van goude ende gesteenten ō haer len daer mede te begauē Mer coninc karel als een wijs coninc wonde hem daer op beraden/ eñ bi rade van sinen mannen wepgerde hi die gauē te ontfangen/ want hi alleen om die minne gods die vaert bestaen hadde/ beuelēde ooc sinen volcke dat niemant ghiften noch presentē en ontfinge Als dese griecxsche keiser dit sach dat karel geen gauen noch goet hebbē en wou de so vwōderde hi hē vā sijnre duecht So dwanck mits beden Constantijn die keysser dat hi doch enige ander giften nemen wilde Als karel dat sach so badt hi om reliquien vā ons heren passie So wert daer gheordineert dat al tvolck drie dagen vastē soude/ eñ men koos .xij. notabel personē die karlen die reliquien deplen soudē/ ende daer wert die Letanie ghesongē beyde vā den griecken eñ vandē latijnschē So dede Daniel die eertsbisschop van Napels op dat vat daer in lach ons heerē doornen crone eñ daer wt quā sulchē hemelschē roke dat hē allē dochte dat si waren inden aertschē paradise. Eñ coninc karel viel neder ter aerden bidde pnnichlijc onsen lieuē here dat hi daer vernieuwen wilde de teekenē sijnder heyliger passien eñ verrisenis

ken Doe quam daer wtē hemele eenē
dauwe die bedaude de heilige doornē
crone eñ si wert groepende eñ bloepē
de bloemē/eñ daer quā alsulckē lichte
wtē hemel dat hē allē dochte dat haer
clederen gulden warē Eñ als die eert
bisscop Daniel met eender schare be
gan te snijden die heylige crone/so be
gan die crone so lanc so meer te bloey
en Eñ coninc karel ontfinc de bloemē
in een kelck eñ hi vulder mede zijn rech
ter hantschoe/dair na berepde hi sinē
slincker hantschoe eñ hi gaf dē rechtē
te bewarē den bisscop Mer wāt haer
beyder ogen vol tranē waren wt gro
ter deuotiē/so vlupmde die bisscop dē
hantschoe te houdē/ eñ Kaerle waen
de dat hijen ontfangē hadde eñ hi lie-
ten gaen/mer bider godliker gracien
so bleef hi lange tijt in die luchte han-
gen tusschen hē beiden sonder ter eer
den te comen Eñ doe karel sinen slinc
kē hantschoe geuult had metter door
nen die vander cronen vielen ende hi
dien ooc meende den bisscop te geuen
so werden si ooc gewaer dat den rech
tē hantschoe hinck in die lucht Eñ als
hi dē hantschoe ontdede ō die bloemē
wt te doen/so verheerden die bloemē
in hemels broot/twelc men noch toōt
tot sinte Dionijs in vrancrijcke Ende
die roock vander cronen die vervulde
alle die stadt van Constantinopolē in
verwonderinge van alle den volcke.
Ende daer genasen drie hondert siec-
ke menschen ende een. Noch soe was
daer een sieck mensche die.xxiij.iarē
sieck ghelegen hadde/blint doof ende
stom Ende alsmen dye heylige crone
wt track so wert hi siende/alsmen die
crone schiet so wert hi horēde/eñ als
si bloepde so wert hi sprekende. Daer
na soe track dye eertbisschop Dan
den naghele ons heeren wt een
bastenen vate eñ gaffen kaerlē Da
genas daer een kint twelc sijn luch
lide verloren had eñ masser mede
boren eñ het quā gelopē inder kerc
gode louende Aldus had coninc kar
de helft vander cronē ons herē eñ
nagel Noch gafmen hē een groot
le vandē cruce ons heren ende oni
vrouwen hemde/ eñ vanden doec
daer ihūs xps in sijnd ionchept in
wondē was Eñ tcleet ofte sudari
daer Jhūs dode lichaem in gewon
was/eñ Symeons arm daer hi
dehē Jhesum indē tempel mede
Eñ al dit voorsepde werdige heyli
dom eñ reliquien dede coninck Kar
slupten in een male van Suffeis
eñ die hinck hi aen sijn syde ende
hielese aē sijn lijf altoos tot dat hi
tot Aken Als dit alsoot voorsept is
schiet was so repsde conic karel voo
na sijn lant eñ quā totten castele/da
hi dede metten heyligen reliquiē
kint opstaen vāder doot ende vijf
ander siecken werden dair gesont
daer ruste hi ses maenden ende een
dach. So track hi voort eñ quā ten
sten tot Aken/daer hi dese werdige
liquien stelde in onser vrouwen ker
die hi hadde doen maken seer cost
Doe werdē daer so veel blindē sie
eñ andere die de coorse hadden dat
tgetal niet en weet. Item.xij. besc
vandē viant werdē verlost/ eñ.vij
zersche werdē ghesuuert/croepde
xiij.mancken eñ.lij.bulten hebbend
eñ.lxv.vanden groten eucle eñ
andere vā anderen siecten die wer
daer al ghenesen
¶ Tot Aken wert doe eē groot

gehouden Daer was de heylige man
paus Leo de derde/die eertsbisscop tul
pijn vā Riemen/die patriarck vā alex
andrien geheeten Achilleus/die patri
arck van Anthiochien ghehetē Theo
philus/eñ veel ander bisscopen/ abtē
prelaten eñ princen/alle die meeste vā
kerstenheit Eñ het wert gebodē door
al kerstenrijcke datmen optē Sinxen
dach tot Aken in pelgrimagiē quame
om te visiteren dat weerdige heylich-
dom dat conic Karel gebracht had vā
Jherusalem eñ vā Constantinopolen
Mer dat een yeghelic kerstē eerst sijn
biechte sprake om dat met reynder cō
scientien te sien/ende hier wt is comē
dat aflaet datmen tot Aken alle iaers
haelt. In dit cōsilie wert een dode ver
wect. Als conic karel dese kercke ald?
eeren wilde om die te gebenedijen/ so
wilde hi daer hebben v̄gadert so veel
prelaten als daer daghen int iaer sijn
dats. iij C. lxv. mer hi en conster maer
iij. C. lxiij. gheuinden wt allen landē
daer vergadert sijnde Doe liet god eē
groot teeken geschien/wāt sinte Mo
nulphus eñ sinte Gondulphus bissco
pen van Tongeren die lange ghestor
uen waren quamen daer eñ v̄uulden
dat ghetal. Doe verschieden si weder
¶ Dese werdige reliquien en sijn niet
al gebleuē tot Aken/mer in diuerschē
stedē in vrancrijke Wāt Karel de calu
we keyser eñ coñ. vā vrācrijcke de vijf
ste na den grote Kaerle deder veel wt
Aken vueren te Parijs in dye capelle
vā des conincx palleyse/ daer ist voor
seyde stuck vandē cruce ons herē/ die
crone ōs herē Eñ ooc is daer dat yser
vā ons liefs herē spere/dat purpuren
cleet/den septer vā riet/de spōgie. etc.
Tot sinte Dionijs bi parijs daer bi na
alle die coningē vā vrancrijcke begra
uen leggen in albasten tōmen/daer is
dē nagel ons herē/dat voorß hemels
broot/symeons arme. etc. Eñ te cōpiē
dien plach te sijn tvoorß sudariū ōs he
ren. Eñ tot Aken is bleuē onser lieuer
vrouwē hemde/sinte Josephs cousen
eñ veel ander heylige reliquien

¶ Van coñ. Kaerle die wed̄ te Rome
trac met Leo/eñ hoe hi wert gemaect
keyser vandē Romeynē die doe schey
den vanden keyser van Constantino
polen wt Griecken

In coñ. Karels tijt als
men screef. vij. C. xcix.
soe maecte haer seluen
Hyrena keyserinne vā
Grieckē te Cōstātino-
polē moed̄ vādē voorß
Cōstātinus/wāt harē sone eñ sijn kin
deren dede si vangē eñ blindē. In die
tijt v̄loos de sonne hair schinē xvij da
gen lanc/twelc na veel wiser liedē ge-
tuyge een teken was vā tgeen datter
in cortē iarē geschiede/te wetē/dattet
keyserike vā Grieckē gescheidē wert
vandē romeinē daer af hier na volcht
¶ Int voorß iaer so wert den goeden
paus Leo dye derde op sinte Marcus
dach als hy processie ginc sijn ogē wt
gesteken eñ sijn tonge af gesnedē van
den quadē romeynen/ mer onse here
verleende hē weder sijn oogen eñ ton
ge. Anderwerf deden si hē tselue ende
lieten hē liggen in sijn bloet/mer god
halp hem wed̄. Eñ hi vloot wt Rome
eñ quā tot coñ. karel in Vrancrijke hē
clagende die tyrantscap ende grote ō
recht dat hē eñ der heyliger kerckē ge
daen was Eñ coñ. karel ōtfinc hē met
groter eerē/ende aenhorende die mis

daet beloofde hijt te beterē. Eñ lange
tijt lach coñ. karel metten paus Leo in
Brabant bi Bruessele/alsmen bescre-
uen vint tot Vccle daer sinte Peter pa
troō is/eñ daer ooc die paus Leo gro-
tē aflaet gaf. Itē ter plaetsen die noch
heet Karoloe na coñ. karel eñ te Stal
le daer sijn paerdē stondē. Daer na so
track coñ. karel mettē paus na Rome
in de stadt zōd stridē met groter mach
te/wāt niemāt en dorste hē wedstaen
Eñ hi dede ondersoeckē vā tgeen dat
die romeynen tegen den paus haddē
eñ die paus Leo purgeerde hē daer eñ
wert ontsculdich beuondē Eñ hi dede
recht ouer de quade eñ sette den paus
weder in sijnē stoel met groter eeren.
¶ Tot noch toe had alleen eē keys ge
weest tot Cōstantinopolē in Grieckē
dien dat Roōsche keyserijck onder
nich had geweest vā des groten C
stātijns tide/die tkeyserijke vā Ro
stelde in Grieckē/ouer gheuende d
paus Siluester eñ sinē nacomerē d
stadt vā Rome en een groot deel vā
keyserijcke Mer nu mits dien dat d
Grieckē niet gehoorsaem noch be
pich en warē der heyliger kerckē la
ge verbeyt sijnde/so wert bi eendra
tigen cōsente der Romeynen dat k
serijke ouer geset op die coningen
Vrācrijck die sondlinge beschermen
waren der heyliger kercken. Ende
wert coñ. karel optē heyligē kersdag
vandē seluē paus Leo gecroont Ro
sche keiser Eñ alle tvolc riep drie
Leuen eñ victorie geschie wten he
Karle den vmeerder vā gode gecro

dē vredelikē rdomsch keiser Eñ dit ge
schiede alsmen screef. viij C. eñ. ij. Eñ
doe had hi. xxxiiij. iaer geweest conic
vā Vrācrijck/ eñ het was ōtrent. cccc.
eñ. lxviij. iaer nae dat dye voorſ paus
Siluester doopte dē grotē Cōstantijn
die tkeyserijck stelde te Cōstantinopo
len also voorſ is Eñ so bleuē voort an
twee keysers/ deen in Grieckē in ori-
entē/ dand vā Rome in occidentē Eñ
recht wast dattet keyserike op Kaerle
quā/ wāt in hē vgaderde tgeslacht vā
Almaniē/ vā vrancrike eñ ooc vā grie
ken/ want sinte Berte sijn moed was
keyser Eraclius dochter

¶ Int eerste iaer na dat karel was kei
ser gemaect so sandt hi door al kerstē-
rijc boden eñ legatē ō iusticie te doene
eñ hi maecte sekere wettē in. xxiij. ca.

¶ Voort sandt hi al de werelt dore om
te ondersoeckē die namē/ dat leuen eñ
dat steruē der heyligē/ die hi Ysuard⁹
dē monic vgaderen dede in een boeck
geheten Martyrologiū/ twelck men
noch ind kerckē leest na priemen Ooc
dede Kaerle vergaderē by Paulū sijn
diakē die omeliē eñ lessen wten scriftē
der heiliger leraers diemē noch hout
ind metten Eñ int. viij. iaer vā keyser
Kaerle so creech Pippijn sijn sone die
coñ. vā Italiē was die stadt vā Vene-
gien/ eñ corts daer na sterf hi te Mela
nen Ooc sterf daer na karels outste so
ne die ooc Karel heet. Int. xi. iaer zijs
keiserijcx so croonde hi Lodewijc sinē
ioncstē sone met der keiserliker cronē
eñ Bernaert pippijn sijns soons sone
maecte hi coninc van Italien

¶ Dat. xviij. ca. Hier na volcht de sco
ne historie vandē stride des lants van
Spaengiē/ twelc coninc Karel bi be-
uele van sinte Jacob totten kersten ge
loue met veel arbeyts bekeert heuet.
Eñ is wten latijn in duytsche int cort
wten tractate dat die eerweerdige bi
sscop Tulpijn vā Riemen daer af ghe
maect heuet die selue daer mede was.

Prologe

NA die hemeluaert ons heren Je
su cristi als die apostelen tot ver
scheyden landē reysden om die te brē
gē tottē heiligē kerstē geloue/ so track
de heilige apostel sinte Jacob de meer
der in Galissien daer hi eerst predicte
Daer na keerde hi weder tot Jherusa
lem eñ wert vā coñ. Herodes gedoot
deerste vandē apostolen Wiens licha
me sijn discipulen namē eñ voerdent
ouer de zee tot in Galissiē/ eñ si achter
volchden twerck vā predicatien/ also
sint Jacob haer meester begōnē hadt
Mer namaels keerden dye Galissia-
nen vandē heyligen gheloue mits ha
ren sondē eñ bleuen in dolingē totter
tijt vanden mogendē Keyser eñ coñ.
Kaerlen den groten.

¶ Hoe conic Kaerle met grotē arbey
de track in Spaengien eñ Galissien.

ALs keyser eñ coñ. karel met gro
ten arbeyt was ghecomē wten
heyligen lande eñ veel landē tottē hei
ligē geloue gebracht hadt eñ veel lan-
den eñ conincrijckē gewonnē hadt bi
d hulpē gods/ so meende hi voort aen
te rusten eñ niet meer te orlogen/ mer
ter doot waert hem bereydē Ende so
lach hi tot Aken in sijnre deuociē/ wāt
hi tlant daer ontrent meest beminde/
om dat sijn voor vaderen rechte erue
was/ te wetē/ vandē Rijn tot d Scelt/
twelc heet ned oostrijc of oostvrācrijc
ke eñ namaels wert geheten Lothrijc
ke waer in dat Brabant begrepen is/
streckende vanden water der Masen

totten water vander Schelt

¶ Eñ corts hier na sach Karel indē he
mel een wech van sterrē beginnende
vander vriesscher zee/ eñ treckende tu
sschē Almanien eñ Galliē/ dats Vrāc
rijcke tot Aquitanien eñ Spaengē eñ
rechteuoort tot Galissien Eñ dit sach
hi dic wils hē seer v̄wonderende wat
dat betekenen mocht. Ten lestē open
baerde hē sint Jacob die meerder apo
stel bi nachte als een out schoon man
seggende Wat maecstu sone. Kaerle
antwoorde Here wie sidi. Sint iacob
seide Ic bē Jacob gods apostel zebede
us sone/ broeder vā Johānes euange
lista dien Herodes mettē sweerde do-
de/ wiēs lichaem in Galissien rusten-
de in onbekent onder die ongelouige
Daer ō so condige ic di dat gelijc god
die almogende goedertierē here di dē
alre machtichstē gemaect heuet bouē
alle aertsche coningen/ so heeft hi di v̄
coren onder alle menschē om alle ker-
sten menschen den wech te bereyden
tot mijnē graue/ om te verlossen mijn
lant wten handē der quader Moabi-
ten/ op dat hi di geue de crone des ewi
gen leuens Die wech vandē sterrē die
du gesien hebtste betekēt/ dat ghi met
groten heyre treckē sult in Galissien
om te beuechtē die heydenen eñ mijn
graff te visiteeren. Eñ daer na sal alle
dat volc van allen kersten landen pel-
grimagie doen eñ vercrigen van god
verlatenisse van haren sonden totten
eynde der werelt toe Dair om so reist
dan so gheringe als ghi eerst muecht
want ick sal altijt in v hulpe sijn Ende
voor dijnen arbeyt sal ick v vercrigen
vā gode de hemelsche crone/ ende tot
den wtersten dage der werelt sal dijn
name in eeren gepresen werdē. Ende

in deser manierē openbaerde hē sint
Jacob drieweruen coninc Kaerlen
Mits den welcken hi vergaderde
meeste heyr dat hi ye hadde/ ende al
reysde hi int lant vā Spaengien
eerste stadt die hi beleyde was ge
Pampilonien/ daer hy drie maend
voor lach eñ hi en constese niet ge
nen om haerd̄ groter stercheyt wil
Doe riep hi aen gode ende sint Ja
aldus. O here Jhesu criste om wi
geloue ick hier in dit lant gecomē
om te beuechten dat ongelouige
geeft mi dese stadt tot eerē dijns gl
osen naems O heylige apostel Ja
ist waer dattu mi gheopenbaert h
ste so gheeft mi dese stadt te crigen
dat ongelouich volck/ twelc dat d
uwen heylighen name niet en bek
net. Als karel dus sijn gebet met g
ter ynnicheyt ghedaen hadde/ so g
schiede bider gracien ende hulpe
heyligē apostels sinte Jacobs/ dat
mueren vander stadt ter neder in
gront vanden vest en vielen Ende
sarasinen die gedoopt woudē sijn
liet coninc karel leuē/ ende die niet
doopt en wilden sijn die liet coninc
rel katiueliken dodē. Als die sarasi
ouer alle tlant daer omtrent v̄nam
eñ dit wonderlic werc bouē verc
aensagen/ so eerden si coninck Ka
mit groter eerwerdicheit waer da
quam/ ende gauen hem tribuyt eñ
uerden hem ouer in sijnen handē
die steden/ so dat hem in corter tijt
dat lant onderdanich wert. Eñ di
rasinen verwonderden hem seere
si sagen dit kersten volck so schoon
costelikē wel ghecleet/ waer om da
se eerlijcken eñ vreedtsamelijcken
fingen in allen plaetsen

Daer na so visiteerde conine Kaerle sinte Jacobs graf in Galissien met groter werdichept ende deuocien Eñ wat sarasinen dat hi vant in allen landen waer hi quam die kersten werdē wilden ende haer ongheloue ofte ma metterien laten/ die dede hi dopen vā den eerweerdigen eertsbisschop Tulpijn van Riemen. Ende die gheen die ongelouich blijuen wilden die werdē ghedoot ofte bleuen ghevangen

Daer na so track die wise coninc kārel door alle dat lant van Spaengien vāder eenre zee totter ander/ daer in dat veel goede coninckrijchē eñ landē begrepen sijn/ te wetē/ dat coninckrijc ke van Portugale/ Argon/ Nauerne/ Bisscapen/ Galissien/ een deel vā mōren lant/ Bouncien/ eñ Catelongien Van welcken landen dpe vermaerde steden alle ghenoemt staen indē voorsepden boeck vā Tulpijn eertsbisscop Dommige vā welcken steden coninc Karel creech sonder striden/ ende die so migecreech hi met grooten strijdē eñ arbeyde/ wtghenomen die stadt van Lucernen die hi gheen sins crijgen en conste. Ten lesten soe belach hijse drie maenden lanck/ hi dede sijn gebet tot gode ende tot sinte Jacob/ eñ die muren vander stadt vielē al ter neder/ eñ die stadt verlanck/ wāt daer middē in quam een groot water. Men leest dat coninc Karel vier steden heeft verma ledijt die verdoruen ende onbewoont sijn gebleuen/ te wetē/ Lucernen/ Bētola/ Caparra/ ende Adama

Also bleef coñ Karel in dien lāde wōnende drie iaren/ eñ vandē goude dat hem die coningē eñ princen in Spaē-gien wonende ganen ōmeerderde hi sinte Jacobs kercke in die stadt vā Cōpostelle Eñ daer stelde hi een aertsbisscop eñ canonikē na sinte Isidors des bisscops regule Eñ hi ōcierde die kercke met veel ornamenten

Item noch vandē goude eñ siluere dat hi wt spaengiē brachte so maecte hi veel kerckē/ als onser vrouwē kercke tot Aken/ eñ sinte Jacobs kercke te Tholousen in vrācrike eñ sint iacobs kercke in Galcoeniē eñ sinte Jacobs kercke te Parijs tusschē die Seyn eñ Mont martere/ eñ seer veele abdijen die hi maecte in veel landen

Dus bestelde coñ. karel alle zijn goet dat hi op die heydē gecōquesteert hadde ter eerē gods makende kercken ende cloesterē/ die arme menschen lauende eñ ūtroostende Hi en besteide niet sijn rijcdōmen tot pomperie deser werelt gelijc tornoyen/ steertspelē. etc. Soe ledich was al sijn hupsgesin dat sijn hof scheen een clooster te wesen Geen onеerbaerheyt vā woordē of werckē sachmen daer geschien/ wāt gemeēlijc als die here vanden hupse is daer na volgen geerne die onderseten

Hoe die heidēsche coñ. Aygolandt in Spaengien quā na coninck Karel met groter heyracht ō hē te beuechten. Eñ van twee strijdē die si hadden die welcke coninc karel wan

Als coninc Karel weder gekeert was in mancrike so quā een heydens coninc wt Affrikē geheetē aygolant/ die met groter macht Spaengē creech ende hi dodē eñ vlaechde wtē lande eñ wten steden die bewaerders die coninc karel daer ghelaten hadde

Twelck vernemende coninck Karel
track met seer groten heyre weder in
Spaengien Ende met hem was Mi-
lo van Anglere hertoge oft leytsman
vanden heyre/te weten/Roelants va
der. Eñ als coninck karels heyre om-
trent die stadt van Bayone quam soe
liet god geschien een wonderlic teekē
van eenen ridder gheheten Romari-
cus die sieck wert/ende als hi der doot
nakende was so biechte hi eñ ontfinc
dat heylige sacrament/ ende hi beual
eenen sinen neue dat hi sijn paert ver-
copen soude ende dat hi den lone dair
af den priesters eñ den armē in aelmi-
ssen geuē soude. Mer als hi doot was
so en dede sijn neue dat niet mer als hi
tpaert vercocht hadde voor. C. scellin
gen so verdede hijse om clederen/ om
spise ende om dranck Ende alst. xl.
gen geleden was so openbaerde h
die dode ridder sijn neue inder na
seggende dat hem sijn sonden van
de vergeuen waren want hi sijn g
in aelmissen beuolen hadde ghe
te werden Mer wāt de aelmissen
lange vertrocken waren te geuen
hadde hi in groter pijnen geweest
dier tijt toe Mits den welckē hi se
tot sijnen neue die welck hē bedro
hadt/ dat hi des anderen dages in
helscher pinen comen soude/ ende
ridder soude ten eewigen leuen co
Na desen visioene. so ontspranck
neue al beuende Ende des morghen
vroech vertelde hi tghene dat hi g
hoort hadde Eñ ter stont so wert
gehoort een gecrijsch geroep/ als

leeuwen/wolue̅/en̅ ander felle dieren
Ende daer en binne̅ wert die onrecht
uaerdige mensche wt midden vande̅
anderen in siele en̅ in lichame vanden
duuelen wech geuoert Twelc een wō
derlick en̅ veruaerlic exempel is voor
den onrechtueerdigen menschen/die
welcke die testamente̅ niet en volbren
gen also si gheordineert werden van
den ghenen diese besette̅/mer die dat
wetens verminderen om haer singu-
laer profijt

¶ Daer na trac coninc karels heyr do
re tlant vā Nauerne/en̅ coninc Karel
quā in Spaengie̅ met sijn volck soec-
kende de̅ voorꝛ coninc Aygolant/die̅
si ten lesten vonden op een pleyn lant
vā beemde op een water dat was ghe
heten Ceya/ daer namaels een grote
kercke vā coninc karel gemaect wert.
En̅ als karels heyr nake̅de was so be-
geerde Aygolant tegen he̅ strijt na sij
nen wille/te wete̅.xx manne̅ tege̅.xx.
of.xl.tegen.xl.of.C.tege̅ C.of.M.te
gen.M. oft twee tegen twee/ oft een
tegen een Ende so sandt coninc karel
hondert strijdende kerstenen manne̅
tegens.C.sarasinen en̅ die sarasinen
werden doe verslage̅ Doe sant Aygo
lant hondert van sijnen lieden tegen
hondert kerstene̅ en̅ die heydene̅ wer
den verslage̅ Daer na sant coninc ay
golant twee hondert tege̅ twe hondt
en̅ ter stont werde̅ die heyde̅ verslage̅
Daer na sandt aygolant twee dusent
van sijnen volcke tegens twee dusent
van coninck Karels volcke/ende van
den kerstenen wert een deel verslage̅
en̅ dander deele wert rugge geuende
Des derden dages so ontboot Aygo-
lant coninc Kaerle/dat hi volle strijdt
des ander dages mit he̅ begeerde aen
te gae̅/twelc coninc karel he̅ cōsenteer-
de Doe waren daer veel kerstene̅ van
coninc karels volcke die des auōts te
voren haer wapene̅ bereyt hadde̅ en̅
haer glauien hadde̅ si in die aerde ghe
steken/te weten bi tvoorscreue̅ water
int groene/die welck si des smorgens
vroech vonden wassende met scorssen
en̅ met bladere̅/te weten/die geen die
inden nauolgende stride gods marte
laren werden om theylich geloue Wt
welcken teyken si seer verblijt waren
gode dat toe scriuende/en̅ si snede̅ die
selue glauien af bider eerde̅/ ende dye
wortele̅ die in die eerde bleuen die wie
sschen voort en̅ werden bome̅/ diem̅
dair noch siet ter seluer plaetsen twelc
een schoon mirakel is en̅ bi na onghe
looflick O wonderlike wercken gods
met hoe grote̅ arbeyt heeft coninc ka-
rel dit lant vā Spaengie̅ bekeert .etc̄.
En̅ dese glauien ware̅ vā eysschē hou
te En̅ op desen voorseyden dach so ge
uiel den strijt vā beyden sijde̅/ daer in
dat verslagen ware̅.xl.M.kerstenen
Die hertoghe Milo Roelants vader
wert daer martelaer metten anderen
ende coninck Karels paert wert daer
verslagen. Ende hi stont te voete met
twee dusent kerstene̅ ooc te voet staen
de int midde̅ vanden heydenschē hey
re/en̅ met sijne̅ sweerde dat groot en̅
schoon was v̄sloech hi de heidene̅ die
hi cloofde int midde̅ dore En̅ alst auōt
wert so keerde̅ die sarasijnen ende die
kerstenen weder tot hare̅ logijse Des
andere̅ dages daer na so quame̅ Kar-
len te hulpe vier marcgrauen wt Ita-
lien met vier dusent mannen. Als Ay
golant dat vernam so vertrac hi ach-
terwert en̅ coninc kaerle keerde wed̄
met sinen heren in vrancrijcke

¶ Hoe coñ. Apgolãt quã tot Agenez in Aquitaniẽ/ eñ hoe coninc Karel on bekẽt track tot Apgolande/ ende hoe hi Agenens wan/ eñ vandẽ derdẽ stride tegen Apgolande bijder stadt van Dapntes

pgolant had weẽ vergadt een ontallic volc als sarasinen/ moren/ moabiten/ Persen/ dẽ coninc vã Arabien/ dẽ coninc vã Alexandriẽ den coninc vã Bugien/ den coninc vã Asien/ den coninc vã Barbariẽ/ dẽ coninc vã Marroch/ den coninc vãma portken/ den coninc vã Meke/ den coninc van Sibilien/ den coninc vã Cordubа Eñ so quã Apgolant met macht eint lant van Aquitanien eñ in Galcoenien totter stadt vã Agenes die hi wan. Daer na sandt hi tot coñ. Karel dat hi tot hẽ wedelic quame met cleender scaren gelouende hem. xx. peerdẽ geladẽ met gout/ siluer/ eñ ander scatte/ so verre hi hẽ onderdanich woude syn Eñ dat seyde hi daer om op dat hi hẽ mochte kennẽ õ namaels indẽ strijde hẽ te vwinnen. Mer coninc Karel dat vsinnende trac met. ij. M. sterckemannẽ tot bijder stadt vã Agenes op vier milen na/ eñ daer liet hise heymelic/ eñ alleen met. lx. mannẽ repsde hi voort tot een berch bider stadt eñ daer liet hise Eñ hi verwandelde syn cleedẽ eñ sonder glauie so track hi als een bode met enẽ ridder alleẽ totter stadt vãAgenes Eñ enige vãd stadt vraechdẽ hẽ wat si sochtẽ. Doe seydẽ si wi syn bodẽ vandẽ grotẽ Karle gesondẽ tot Apgolande uwẽ coninc Eñ so werdẽ sgelept voor Apgolant eñ si seidẽ tot hẽ Karle heeft õs gesondẽ tot v hi is ghecomẽ also ghi begheert h met. lx. ridderẽ eñ hi wilt hẽ ond nẽ/ soe verre als ghi hẽ geuẽ wilt dat ghi hẽ ghelooft hebt/ daer õ tot hẽ ooc met. lx. mannen wedel spreect met hẽ Doe wapende h golant seggende Heert weder o kaerien eñ segt hẽ dat hi mi verb Eñ Apgolant en wist niet dat Ka was die tegẽ hẽ sprac Eñ karel m apgolandẽ wel eñ zijn macht eñ o stadt waer si lichtelic te winnen w eñ so keerde hi weder tot synẽ vol Eñ Apgolãt volchde hẽ haestelic vij. M. mannẽ wanende kaerlẽ slaen metten sinen/ twelck Karel mende nam die vluchte

¶ Dair na keerde coñ. karel wede Galliẽ eñ vergaderde eẽ groot h eñ quã tot voor die stadt van Agen daer apgolãt in was eñ hi belach trent ses maendẽ lanck Eñ in die maent so pijnde hi hẽ met menigh de angienen trasteel vandẽ stadt gẽ Eñ apgolant dat vnemende heymelic bi nachte met synẽ coninc eñ meesten herẽ door heymelike comẽde totter Gerondẽ een grooc uier bider stadt eñ also ontginc hi optẽ dach daer na so trac coninc le met groter eerẽ eñ segen in de Doen vloden veele sarasijnẽ door Spronde eñ veel ander tot thien sent toe bleuen daer verslagen

¶ Daer na so pijnde hẽ conic Karel volgẽ Apgolande die ghenlodẽ eñ lach te Dapntes eñ karle ontboot dz hi hẽ de stat ouergeuẽ sonde/ apgolãt niet doẽ en wilde/ mer hi wrom stridẽ met sulcker voor

dat die stadt des geẽs sijn soude die dẽ anderẽ verwinnẽ conste. Ende des auonts voor dẽ dach des strijts als coñ karels volc hẽ berepde in die beende bider stadt leggende so staken si haer glauen in die eerde voor hair logisen Des anderẽ dages so wasser veel dpe haer glauẽ vondẽ wassende met scoten eñ bladeren/ te wetẽ/ die geen die indẽ aenstaendẽ strijt martelaers souden werdẽ om den name cristi Eñ vã deser miraculẽ hẽ verblijdende sneẽ si haer glauen af vander eerden eñ te samẽ bi een vgadert sijnde so sloegen si eerst op de saracinẽ dier si veel vsloegen/ maer int eynde so stouẽ si selver martelaers eñ si waren int ghetal. iiij M. Oock so wert daer vslagen coninc karels paert/ mer coninc karel staẽde te voet int ghedrange vandẽ heydenẽ vsloech er veel met vromẽ moede. Eñ die heydenẽ vermoept sijnde vanden doden die si verslagen hadde vlodẽ in die stadt vã Dapntes/ eñ karel volchde hẽ eñ belepde de stadt al omme/ wegenomẽ tegẽ die riuiere Eñ des nachts daer na so began Apgolandt te vliedẽ door die riuiere Eñ karel dat vernemen deis haestelijken na geuolcht met sinẽ volcke eñ sloech achtere in Apgolãts heyre so vreeslick dat hi twee van sinẽ coningẽ versloech/ te wetẽ/ dẽ coninc van Agabien eñ den wreeden coninc van Gugien met veel ander heydenẽ princen eñ heren/ alsо dat Apgolandt daer meer dã vier dusent vã sinẽ volc liet/ eñ hi en conde selver nauwelijc ontcomẽ dan met grotẽ arbeyde alsо scarpelick volchde hẽ coninc karel na met sinen volcke

Hoe coninc Karel een alten groten heyrecracht vergaderde/ eñ vandẽ namen sijnder heren eñ capitepnen/ als Roelant Oliuier Ogier. etc. die hem alle getrouwelic te dienste quamẽ Eñ hoe Apgolant tegẽ Karlẽ sprac. etc.

Als apgolãt aldus geuloẽ was so track hi ouer tot Pampilonẽ eñ hi ontboot coninc Karlẽ dat hi hẽ daer verbeydẽ soude om te stridẽ Als coninc Karel dat vernam so track hy weder in Brancrijcke beuelende neerstelijcke dat alle sijn heeren van allen

landen tot hem comen soudē/ ende hi
beual dat alle eyghen knechten die bi
quader gewoonten van quaden herē
verbonden waren met alle haer ghe-
slachte van hē comende eewelijc ghe-
urijet souden sijn/ te weten/ die gheen
die met hem trecken soudē om die on-
ghelouige te beuechten Ende alle die
gheen die hi vant in der kerckerē leg-
gēde die verloste hi Ende die armē be
gaefde hi/ die naecte clede hi/ de quaet
willigē stelde hi te vredē Schiltknech
ten eñ die in wapeningen gheleet wa
ren die clede hi eerliken Eñ die gheen
daer hi te rechte op vertoornt hadt ge
weest die ontfinck hi in sijnder vrient
scapen om die minne gods. Eñ aldus
so is coninck karel in spaengien geto-
gē met. C. xxxiiij. M. stridende man-
nen tegen coninc Aygolandt

¶ Eñ dit sijn die namen vandē princē
eñ heren die met hem waren/ also die
heylige man Turpijn dat tuyget seg-
gende aldus. Ic Turpijn eertsbisscop
van Riemen die met weerdighen ver
maninge dat kerstē volcke verwecte
tot stridē ende die absolueerde vā ha-
ren sondē beuacht dicwils die sarasi-
nen met mijnen eygen handē. Roelāt
die hertoge vanden heere graue van
mayne eñ heere vā Blaye Karels ne-
ue met. iiij. M. stridende mannē. Oli
uier hertoge vanden heyre een ridder
alre geleerst in strijdē/ alre mogentste
vā arme eñ sweerde/ graue vā Gene-
uere/ graue Reyniers soone met drie
M. stridende mannē. Van desen Oli
uier zij seer schone historiē/ hi was die
alder wijste ridder binnen sijnder tijt
seer victorioes int stridē. Hi hadt een
schoon suster die welc een die schoōste
maecht was die binnē hair tijt leefde.

Dese maecht was seer bemint va
graue Roelant/ waer om dat hi e
roelant altijt. ij. gesellen waren/ d
was geerne byden anderē. Mer
hier te lanck soude vallen te vert
die feyten vandē vromen Oliuier
wil ick nu van hem swijgen eñ v
scriuen van coninc Kaerlen ende
sijnen ridderen eñ capiteynē/ te
Estultus graue van Langre met
M. stridende mannē. Arastagnus
ninc vanden Brytoenen met. vij. M
stridende mannen. Eughelerius
Aquitaniē hertoge met. iiij M. str
de mannē. Gayferus coñ. van Ge
deaus met. iij. M. stridende mann
Gelerius Gelinus Salomon Bo
wijn roelants broeds. Gandelbo
coñ. van Vrieslant met. vij. M. rid
rē. Oell⁹ graue vā nantes met. ij. M
ridderē. Naaman vā beyeren met
M. ridders. Ogier van Denem
met. x. M. ridders. Lābrecht prīce
Berry. ij. M. ridders. Sampson
toghe van Bourgondien met. x. M
ridds Cōstantijn prefect vā rome
xx. M. ridds. Reynout vā Albesp
Gātier vā turmē. Willē. Garijn
iiij. M. ridderē/ Beggo Albericus
raert vā nublē Guynaert Esturm
Dieric Puori⁹ Gerrēgier Guwel
die na een vrader wert. Mer dat h
vā coninc Karels eygen lant was
M. stridende mannen te paerde/ m
die voetgangers waren sonder g
Dese voorr sijn genaemt die strijd
mogende eñ sterck bouen alle and
ind werelt/ gods edel ridderē dat k
sten gheloue inder werelt openbar
de Wāt met desen strideren heuet
rel die coninc vā Gallien ende keys
vandē Romeynē ter eerē des god

nacms Spaengien ghecregē/ghelijc
onse here Jhūs xp̄s met sinē apostolē
eñ discipulē die werelt ghecregen he-
uet. Doe wert alle dat lant vereenicht
int lant van Bordeaus/ eñ al dat lant
werdt metten heyre bedect twee dach
uaerdē verre in die lengte ende in die
breede/eñ. xij. mijlen verre hoordemē
tghelupt eñ gecrijsch vanden heyre

¶ Item Ernalt van Gellāt tooch eer-
ste ouer dat pas van Portifers/eñ ter
stōt volchde hē Estultus met sinē hey-
re. Dair na quā coninck Arastagnus
eñ Euglerius te samen met harē heyr
Daer na tooch ouer coninc Gādelbo
dus met sijn volc/dair na Ogier ende
Constantijn met harē volcke. Eñ ten
alder lesten quā coñ. Karel met al sijn
heren/eñ si besloegen al tlant vander
Runen totten berge die drie milē staet
vā Pampilonien Eñ. viij. dagen lanc
merreden si int ouertrecken vāder ha
uenē. Doe ōtboot coninc karel aygo-
lande die inder stadt was dat hi hē de
stadt weder ouergaue die hi weder be
timmert eñ gesterct hadde of dat hi te
gen hē comē soude te stride. Als aygo
lant sach dat hi de stadt tegens hē niet
houdē en cōste so wilde hi lieuer stridē
dan in de stadt oneerlic sterueñ Eñ so
begheerde hi vā Kaerlen tijt ende spa
cie om alle sijn heyre wter stadt te brē-
gen om tot striden hē te bereyden/ eñ
dat hi tegen hē spreken mochte mettē
monde/wāt hi begeerde kaerlē te sien
Doe wert bistant ghemaect eñ Aygo
lant quā wter stadt met sinē heyre dat
welc hi liet bider stadt eñ hi tooch met
lx. vā sinen meesten herē voor den co-
ninckliken stoel van Kaerlen die met si
nen volcke lach een mile vander stadt

Ende doe lagen beyde die heyren vā
coninc Karel eñ vā coninc Aygolant
in een schoon pleyn velt. vi. milē lanc
eñ breet opten wech van sinte Jacobs
Doe seyde Karel tot Aygolant Bistu
Aygolant die mijn lant bedriechlic af
genomen hebste/tlant van Spaengi
en eñ van Gascoengien heb ic gecre-
gen metten onuerwinlijcken arm der
mogentheit gods/der kerstē wet heb
ick daer in gestelt/eñ alle die coningē
des lants heb ick mijnē gebode onder
danich gemaect/ twelc ick noch in me
ninge ben vā doen/op dat mi god sijn
gracie ionnen wilt Eñ ghi sult weten
eñ bekennē op dat mi god ghespaert
dat ic noch al dit lant totter kerstē wet
bekeeren ende mi onderdanich makē
eñ v heydenen daer wt verdrijuen sal
eñ alle die afgoden breken eñ vernielē
sal. Eñ dat ick ghedaen heb tot deser
tijt toe/dat en heb ic niet gedaē wt mi
seluen/ mer wt beuel vā gode almach
tich/ diē ghi niet en kent hoe groot eñ
hoe wijs eñ mogende dat hi is. Ende
ghi hebt gods kerstenē gedoot als ick
int lant van Gallien ghetogen was/
mijn steden eñ borgen hebdi gedestru
eert eñ al tlant hebdi te vuere ende te
swaerde verdoruē Wten welcken ick
mi nv van v met allen rechte seer heb
be te beclagē. Ter stont als die coninc
Aygolant verstont sijn tale vā arabiē
die Karel sprack so wert hi seer v̄won
dert eñ verblijt. Eñ Karel hadde dese
sarasijnsche tale gheleert tot Toleten
daer hi in sijnd̄ ioncheyt gewoōt had
de. Doe seyde Aygolāt tot Kaerle Ic
bid v segt mi/waer om ghi tlāt (twelc
di van erfliken rechte niet toe en beho
ret/noch dat ooc dijn vader noch dijn
oude vader niet besetē en hebbē) ōsen

volcke af genomē hebtste. Kaerle sey
de Daer ō heb ic dat gedaen/ want on
se here Jhūs Xp̄s scepper des hemels
eñ der aerden dat kerstē volck bouen
alle volc wtuercorē heeft/ eñ heeftter
ghestelt of gheordineert om te hebbē
heerscapie ouer al dat volck vand̄ we-
relt. dijn heydēsche volck heb ic totter
kerstenē wet bekeert so veel als ick v̄-
mogen heb. Daer tegē seyde die hey-
dēsche coninc Aygolant verheffende
die wet vā Machumet bouen der ker
stenen wet Mer die gheleerde coninc
Kaerle bewees met goedē redenē die
kerstē wet beter te sijn dan der heyde
nē wet/ seggende voort/ hoe dat wi de
geboden selue vā gode ontfangē heb
ben/ eñ die heydenen hebbē haer ghe
boden van Machumet eenē verkeer-
den ongeualligen mensche ontfangē
Eñ onse sielē na onse doot comē door
theylich kersten geloue totten ewigē
leuē/ mer der heydenē sielen gaen ter
hellē Eñ dus so vermaende die duech
delike coninc kaerle Aygolāde dat hi
met sinē volcke kersten werden wilde
eñ dat heylighe doopsel ontfanghen.
oft comt seyde coninc karel/ met mi te
stride om qualic te steruen. Aygolant
seyde Dat en moet niet geschiē dat ic
dat doopsel ontfange/ mer ten eerstē
ick eñ mijn volck sullen strijden tegen
di eñ dijn volck op dusdaniger condi-
cien Ist dat v wet gode behaechlicker
is dan die onse dat ghi dan verwinnē
sult/ eñ die verwonnē sullen werden
die moet dat sijn tot eewigen laster eñ
die daer verwinnen sullen tot eewigē
loue eñ bliscape. Eñ ist dat mijn volck
verwonnē wert/ so sal ic dat doopsele
ontfangen op dat ick leuen mach. Eñ
dit wert geconsenteert vā beyd sijdē.

¶ Ter stont werden daer gecorē. xx.
kersten ridders tegen. xx. Sarasinen
int velt des strijdts die op die condi
begonsten op malcander vreeslijck
striden/ eñ ter stont werden alle die
rasijnen ghedoot. Daer na so wor
daer noch ghesonden lx. tegen. lx.
ooc seer vreeslijc op malcander sloe
mer die sarasinen werden alle vers
gen Daer na hondert tegen hond
eñ die Sarasinen werden verslag
dies hē Aygolant seer verwonder
Doen werden daer weder ghesond
noch eens hondert tegen hondert
ter stont soe vlooden die kersten en
werden verslaghen/ want si wt vr
sen vander doot vlooden. Daer na
werden dair ghesondē twee hond
teghen twee hondert/ ende alle die
rasinen werdē daer verslagen. Da
na dusent teghen dusent ende alle
heydenen werden verslagen. Do
wert daer bestant gemaect eñ Ayg
landt quam tegens Kaerlen spreke
seggende dat der kerstenen wet m
beter dan de heydensche wet/ ende
beloofde kaerlen dat hi des ander
ghes daer na met sijnen volcke sou
dat doopsel ontfangen/ ende hi be
alle sijn volck datse hem bereydē s
den totten doopsel Twelc die sonn
consenteerden ende waren blide
dier bootscap Ende ooc sommige
der hardtneckige ende kinder des
uels weygherdent ende sworen d
se om niemants wille haer wet la
souden

¶ Hoe coninc Aygolant hem bere
om ghedoopt te werdē/ twelc hi n
tans niet en volbrochte. Ende van
alder meesten ende laetsten strijde

hitegen den mogenden keysere ende coninck Kaerlen hadde daer hi/ eñ alle sijn volc in verslagen wert

Item noch van eenen anderē strijt daer in dat verslagen wert die prince van Nauerre eñ noch andere

DEs ander dages omtrent tercie tijt quā coñ. Aygolant tot coñ. kaerlen om ghedoopt te werden. Eñ kaerle ter tafelen om te eeten sittende eñ veelrehande tafelen omtrent hem daer veelrehande menschen aen satē met v̄scheydē clederē ghecleet so vragede hi kaerlen daer af tbediet. Karel ātwoorde Die ghi siet hebbēde bonetten vā eenderley verwē dat sijn biscopen eñ priesteren vā onser wet die die wet v̄claren eñ vā sondē ontbindē eñ ōs benedien. Die ghi siet met swartē habite ghecleet dat sijn monikē eñ abten die altijt voor ons biddē die godlijke mogentheyt. Die ghi siet met witten ghecleet heten canoniken regulieren die ooc voor ōs biddē eñ singē misse eñ getijden bi dage ende bi nachte So sach daer oock Aygolant. xiiij. arme menschē op een side ter aerden neder sitten ghecleet met snode clederen sonder tafel eñ ammelaken eñ sobere spise eñ dranck Eñ hi vraechde hoedanige menschen dat waren. Karel antwoorde Dat is gods volck eñ bodē ōs heren Jhū cristi die wi voedē indē name gods eñ der. xij. apostelē. Doe sey

de aygolant Die ontrent di sitten sijn
dijn keden wel eetende eñ drinckende
eñ wel ghecleet eñ si sijn salich. Maer
ghi segt dat die ander dijns gods sijn
eñ sijn bodē/ waer om liden die hōger
eñ sijn qualic ghecleet eñ werden van
di v̄worpē Qualijc dient die mensche
sinen here die sijn boden also oneerlic
ontfaet. grote scaemte doet hi sinē he
re die sijn huysghesin also dient Dijn
wet die ghi segt goet te sijn die toondi
nu valsch te wesen. Eñ nemende also
orlof vā hē keerde hi weder tot sijnen
lieden wederseggende dat doopsel so
ontboot hi hem des anderen daghes
nauolgende strijt

¶ Als coñ. karel verstaen had dat Ay
golant niet kersten werden en woude
om die arme lieden die hi gesien hadt
qualic tracteren/ so dede hi alle die ar-
me die hi in sijn heyre vant wel voor-
sien eñ cleden eñ dede hē eerlike spijse
ende dranck gheuen

¶ Des ander dages soe quā te samen
alt gewapent volc vā beyde siden om
te striden met voorwaerden om te be
soecken eñ te proeuen welck wet beste
waer so voorseyt is Eñ dat heyre van
coñ. kaerle was omtrent int ghetale
C. eñ. xxxiiij. dusent. Eñ dat heyr van
coñ. Aygolant was ontrent hondert
dusent eñ noch een deel meer

¶ Die kersten maecten vier scharē eñ
die sarasinē vijf scharen Waer af dye
eerste heydensche schare die ter stont
voor te stride quā vanden kersten ver-
slagen wert eñ tonderbracht. Doe so
ghinc die tweede schare vandē heydē
te strijde eñ wert ooc ter stont v̄slagē.
Eñ als die heydenē sagen aldus haer
volc tond̄ doen eñ vandē kerstenen al
so lichtelic v̄slaen so v̄gaderdē si al
een/ eñ haer coninc Aygolant was
middel van hē. Als die kerstē dit sa
so omringelden si al dat sarasijns
heyr aen allen siden/ te wetē/ Ernal
van Bellant met sijn volck/ coñ. A
stagn⁹/ coñ. Gandelbod⁹/ coñ. og
eñ Constantijn al voor ghenoemt
ten lesten coninc karel mit al sijn h
Doen voer daer in alre eerst de vo
Ernalt met sinen volcke eñ hi v̄sloe
se al ter neder ter rechter sidē ende
luchter siden tot dat hi quā tot Ay
lande die int middel van hem was
met sijnen swaerde dode hi hē Eñ
stont maecten si groot gecrijsch en
die kersten ouer vielen die Sarasin
vā beyde sijdē eñ dodense also da
niemāt ontginc sond̄ de coñ. vā S
lien eñ Altumaior van Corduba
cleynder scharē So grote bloetst
ge geschiede op diē dach dat de ker
ten haluen beene toe in tbloet tra
Wāt coñ. karel aldus street tegen
golant met voorwaerdē wiens g
ue beter waer/ so blijcket dat de ker
wet alle wettē te bouē gaet. Doe v
gaderde coñ. karel sijn volc hē se
blidende vā dier victorien eñ quā
Pontarge daer hi rustede

¶ Doe waren daer somige kerstē
bi nachte sonder coñ. karels wetē
ghiericheyt ghingē totten doden
daer verslagen warē om te spolier
twelc si dedē eñ quamē weder om
laden met goude eñ ander grote co
lichedē. Eñ ter stont so ouerviel se
voorseyde Altumaior die tusschē
bergē met somige sarasinen lach v
borgen/ eñ hi dodese alle gad̄/ te w
omtrent dusent kerstenen

Des anderen dages so wert coninc Karel ghebootscapt dat biden berge Sapsim was een prince van Nauerre gheheten Furre die tegen hem strijdē woude. Eñ coñ. Karel trac ten voort berge/ eñ die selfde prince schicte hem te striden des anderen daechs Eñ des anderen voor den strijdach badt coñ. Karle god dat hi hem doch thoonen wilde die gheen die van sijnen volcke des anderen dages inden strijde steruen souden Ende den dach des strijts comende als sijn volc gewapent was ende bereet om strijden/ so sachmē op die scouderen vanden somigē/ te weten op haer wapenen ende panzieren root bloet. Als coninck Karel dat sach so sloot hijse in sijn bedehuys op dat si inden stride niet steruen en souden Siet hier een wonderlic dinck Als de strijt gedaen was ende die prince Furre met drie duysent saracinen was ge doot/ so vant coninck Karel die selue kerstenen dien hi ghesloten hadde alle doot/ te weē/ hondert ende vijftich Die welcke al en storuen si niet bi den swaerde/ nochtans en verloren si niet den loon der martelaren. Doen nam coninck karel dat casteel vanden berge Sapsim in/ ende alle dat lant van Nauarre

Vanden wreeslijcken ruese Feracutus ghesonden vandē conine van Babilonien met hondert eñ twintich duysent mannen Ende hoe Roelant hem verstoech

Het wert gebootscapt dē keiser eñ coninc Karle dat een grote gigant oft ruese geheten Feracut? aen comē was wt Spruen die gesondē had de die coninc van Babilonien met. Eñ. xx. duysent mannen om tegē haer en te strijden Welcke ruese noch glauie noch geschut en ontsach/ hebbende die crachte van. xl. sterche mannē. Hi was lanck omtrent. xij. cubit?/ dat sijn ellebogē Eñ sijn aensichte omtrent eenen elleboge/ sijn nase lanck een palme/ sijn armen ende benen lanck vier ellenbogen eñ sijn vingerē lanck drie palmen/ eñ coninc Karel repsde daer waerts. Ter stont als die ruese Feracupt dat vernam/ so trac hi wter stadt gheheten Nagrea ende begheerde te campē tegen enige ridders vā karels volcke een tegen een/ so sandt hē coñ. karel Ogier vā denemercken. Als die ruese hē alleen sach int velt so ghinck hi snelelijc bi hē eñ omhelsde ter stont Ogier met alle sijn wapen eñ droech voor alle twolck inder stadt alsoe sachtelic oft een lam hadde geweest. Daer na sandt coninck Karle Reynout vā Albespine om te campen/ eñ die ruese nam hem met sijnen armen eñ droech hem in sijn gheuangenisse. Daer nae sandt hi Constantijn die roomsche capiteyn ende Oellus die graue/ eñ dye ruese nam den eenen metten rechten arme/ den anderen metten luchteren eñ stacse in sijn gheuangenisse Daer na werden. xx. vrome strijders tot hem ghesonden verschepdē deen na den anderen ende hi stacse ooc int gheuangenisse. Als Karel dit sach so en dorste hi niemant meer sepndē om hem te beuechten

Hoe Roelant den ruese beuacht eñ verstoech

Als Roelant dit sach dat niemāt
dē ruese Feracuyt beuechten en
dorste eñ dat niemant voor sijn crach-
te bliuē staen en mochte/ so nam hi or-
lof vā coninc Karel eñ reet totten rue
se met groten moede als een vroō rid-
der gelijc hi was Ende biden ruese co
mende so greep hi Roelandē ter stont
met sijn rechter hant eñ leyden voor
op sijn peert ridende met hem tot sijn-
re stadtwaert gelijc hi mettē anderen
gedaen hadde. Dies hem Roelāt seer
scaemde eñ verhaelde sijn crachten in
gode betrouwende aenueerde sinē vi
ant bider kinnen die met langen hare
behangē was Eñ ter stont dede hi hē
achterwaert ouer opt paert vallen so
datse beyde vanden paerde vielen ter
aerden. Ter stont soe sprongen si ra
schelic op wt treckende haer swaerd
so waende Roelant den ruese te v
eñ doorsloech met eenē slage des ru
sen paert eñ die ruese na Roelant m
hi miste/ des de ruese seer tornich w
om sijn verlies/ eñ hi verhief sijn sl
ker vuyst na Roelant/ maer Roela
ontspranck hē so dat hi sijn paert g
raecte twelc ter stōt sterf. Doe voch
si lange te voete metten swaerde T
lesten so gheraecte hem Roelant op
arme daer hi tswaert mede hielt al
dattet hem ontuiel. Doen vochtē si
voete sonder swaerdē met haren vu
sten eñ mit steenen totter noenen to
Ende als den auont naecte so begeer
de Feracuyt bestāt tot des andē dag

Eñ ouer quamē datse sond̄ paerde eñ
sond̄ glauien te velde comē soudē. Eñ
so keerde elck wed̄ tot sinē lieden Des
ander dages vroech quamē si te voet
alsoot geseyt was Feracuyt nochtan
bracht zij sweert twelc hē niet en bate
want Roelant hadt een ghewrongen
stock dair hi hē al dē dach mede sloech
mer nz en quetste Hi sloech hē ooc mit
vuysten eñ mit ronde steenē dier veel
lagē tot middage toe/dicwil bi cōsen-
te vanden ruese eñ hi en mochten niet
quetsen, Doe nam de ruese bestant vā
Roelāt/wāt hi vaeck had eñ hi began
te slapē Eñ roelant was cloec eñ ionc
eñ leyde eenē steen onder des ruesen
hooft om hē te bat doen slapē Eñ dair
was alsulcke ordinācie onder die ker-
sten eñ die heydē/wāneer si malcand̄
bestant gauē dat niemant dē anderen
misdoen en mochte/eñ als yemāt dat
bestant brack eert op geseyt was dat-
mē die ter stont dodē soude. Als Fera
cuyt die ruese genoech geslapē hadde
so ōtspranck hi. Eñ roelant sadt bi hē
eñ hi began hē te vragē hoe hi so hert
eñ so sterc was dat hi sweert nochstoc
noch steen en ōtsach. Doe seide de rue
se in spaēsche tale al lachende/ die roe
lant nochtās wel v̄stont Ick en mach
niet gequest werdē dan byden nauele
Doe began Ferracuyt Roelant te be-
sien eñ vraechde hē hoe hi heet eñ van
wat geslachte dat hi was. Roelāt sey-
de Ic heet roelant eñ ic ben vandē ge-
slachte der Frāsoysen Die ruese seide
Van wat wette so sijn die fransoysen
Roelāt antwoorde Wi sijn bider gra-
tien gods vander kerstenen wet eñ dē
geboden xp̄i sijn wi ond̄danich eñ om
sijn geloue striden wi so veel als wi cō
nē. Dit horende die ruese dē name xp̄i
so seide hi Wie is xp̄s die leuēde gods
in dien du geloues. Roelant antwoor
de Hi is die vander maget marien ge
boren is/gecruyst/begrauen eñ van-
der doot verresen Die ruese seyde Wi
ghelouen dat die scepper vā hemel eñ
eerde een god is eñ dat hi noch vader
noch sone en heeft ghehadt/ daer ō ist
god eñ nz en is hi drieuuldich. Roelāt
antwoorde Daer aen segdi waer dat
eē god is/mer seggende dat hi nz drie
uuldich is so dooldi Eñ si haddē noch
meer subtile sprake vandē gheloue so
dat Ferracuyt ten lestē seyde Met de
ser voorwaerden sal ic tegen di vech-
tē/is dijn geloue warachtich dat ic v̄-
wonnē bliue/eñ ist nz warachtich dat
du dan v̄wonnē bliues/eñ dattet den
volcke dat v̄wonnē sal werdē tot ewi
gen lachter si/eñ den v̄winnenden lof
eñ eere ind̄ eewicheyt/twelc roelāt cō
senteerde Doe gingē si striden eñ roe
lant aenueerde Feracuyt Doe sloech
Ferracuyt na Roelant met sinē sweer
de/mer roelant spranc ter eenre siden
eñ ontfinc den slach op sinē stoc. Dair
en binnē ouer viel die ruese Roelant
(diens stocke in stuckē was) eñ hi ney
gedē oft buichdē onder hē ned̄ ter eer
den Ter stont so bekende Roelant dat
hi geensins ontgaen en mochte/eñ hi
riep te hulpe Jesum Xp̄m der maghet
marien sone/eñ mitter hulpē gods so
hief hi hē seluen op vander eerden eñ
grijpende enē knijf quetste hi dē ruese
aen sijn nauel eñ so schiet hi van hem
Doe began de ruese v̄uaerlic te roepē
Machumet/Machumet coemt mi te
hulpe want ic sterue Eñ ter stont qua-
men die sarasijnen eñ droegē hem ter
stadtwaert. Roelant was daer en bin
nen ghesont ghecomē bi die kerstenē

mitten sarasinē die dē ruese droegē in die stadt met grotē gedruysche. Eñ si namen de stadt eñ die borch/ eñ die gevangē kersten werden verlost. Waer af dat se seer v̄blijt warē gode danckē de vand̄ groter victorien eñ gracien. Eñ coninc karel dede alle die sarasinē dodē die niet gedoopt en wildē werdē Eñ die geen diet doopsel aē wildē nemen die werden ontfangē in gracien ende ghedoopt

¶ Vandē strijde die coninc karel [illegible] tegens twee coningen bi die stadt [illegible] Corduba. Eñ vand̄ wonderliker [illegible] tijlheyt der heydenē Eñ hoe dat [illegible] karel daer na reysde totter kerckē [illegible] sinte Jacobs in Galissiē dien hi [illegible] eñ grotelic priuilegieerde. etc̄.

DAer na cortelingen so wert keyser eñ coninc Kaerlen gheboot scapt dat Ebrahum die conīc vā Sibilien eñ Altumaior die wten strijde geulodē warē te Pampilonien hem verwachtē om te stridē/ eñ hē warē te hulpe gecomē veel vechtende mannē wt vij. stedē/ als wt sibilia/ granata [illegible] tina/ denia/ vbeda/ abula/ baecia [illegible] schicte hē karel ō strijdē. Als hi na[illegible] der stadt van Corduba/ so quamē [illegible] selue coningē tegen hē met harē [illegible] gewapēt drie milē verre vād̄ stadt [illegible] d̄ sarasijnē warē omtrēt. x. M. eñ [illegible]

kerſten waren omtrent. vi. M. Doen ſciete coñ. karel ſijn hepr in drie ſcarē. Die eerſte warē die vroomſte ridderē tepeerde. Dandē warē ſtriders te voete Ende die derde warē ooc te paerde. eñ die hepdenen deden dies gheliſchē Eñ als die eerſte ſchare der kerſtenen nakede bi karels gebode/ ſo quamē de hepden te voete tegen der kerſtē paerden hebbende valſche vmaecte aēlichten met hoornē den dunelen gelijc/ eñ ſi hadden al bellē die clinctē/ der welcker ſtemmen eñ gheluyt als der kerſtē peerden hoordē eñ ſagen die epſlijcke figueren/ ſo waren ſi ſeer verwaert eñ depſdē achterwerts ſo datſe de kerſtē niet wederhoudē en conſtē Eñ als die ſcarē der kerſtenen ſagen deerſte ſcare ſo vlieden/ ſo werdenſe alle vlieden de. Doe warē die Saraſijnen verblijt eñ van achter volchden ſi die kerſtenē tot dat ſi quamen aen eenē berch tweemijlē vanō ſtadt. Die kerſtenē daer vergadert ſijnde ſo ruſtedē ſi verwachtēde die heidenē om ſtridē/ die welc doe achterwaerts depſdē. Daer ſteldē die kerſten hair tenten eñ bleuen daer tot des anderen dages. Des morgens ſo beual coninc karel al den ſtrijderē dat ſi die hoofden vā haren paerdē al soudē bedeckē met doeckē eñ met laken opdatſe die vnaerlike aenſichten niet ſien en ſouden/ eñ datſe haer oren ooc vaſt ſtoppen ſouden/ op datſe tgeluyt vandē bellen niet en hoordē/ twelc ſo gedaen ſijnde ghingen dpe kerſtenen cloeckelic ten ſtride. Doe warē de hepdenē verwaert eñ die kerſtenē dodenden vele/ mer de hepdenē warē in een vergadert/ eñ int middel vā hē was een wagen die vier oſſen ſtierdē daer hair banier op verheuē was die root was.

Eñ ſi haddē eē manier dat niemāt vā hem vlieden en mochte alſo lange als de banier recht op ſtōt. Twelc als karle bekende wel gewapēt met ſijnē helme eñ onderwinlikē eñ vander godlijker cracht beſchenē ſo ginc hi int hepr vandē hepdenē eñ werpt al ter neder dat hem ontmoete tot dat hi quā andē voorſepdē wagē/ ſo ſloech hi af die banier Eñ ter ſtont ſo werdē de saraſinē verſtropt eñ begonſten te vliedē Eñ met grotē gheroepe eñ gheeriſch vā bepdē ſiden ſo warē dair gedoot. viij. M. saraſinē metten voorſeidē coninc vā Sibilien/ eñ die coninc Almaior ontloot met. ij. dusent saraſinē in de ſtadt eñ ſterctese. Mer des andē dages gaf hise coñ. karel ouer mit voorwaerden dat hi kerſtē werdē wilde eñ dies ſoude hi de ſtadt vā conīc karel houdē

¶ Dair na depſde coñ. Karel tlant vā Spaēgien ſijnen ſtriderē die daer wilden bluē wonen/ als tlant vā Mauerre den Gryconē/ tlant vā Caſtilien dē Frāſopzē/ Nagrea eñ Saragoſſen dē Griechen/ tlant vā Aragondien van Poptieu/ tlāt vā Nādele op die zee dē Duptſchē/ tlant vā Portegale dē Deenen/ eñ den Brabanterē met den Vlamingen gaf hi tlant vā Galiſſien Nie māt en waſſer na die tijt die coñ. kaerle doorſte beuechten in Spaengien.

¶ Doe liet coñ. karel ſijn meeſte volch in Spaengien eñ repſde tot ſinte Jacob eñ alle die hi int lant vant gekeert totten ongeloue der saraſinē die dode hi oft hi ſantſe in mācrijke Doē ſteldē hi biſſcopē eñ prieſteren eñ hi maecte een vergaderinge vā biſſcopen eñ vā princē vā Spaengien eñ Galiſſien te

genwoordich eñ toecomende gehoor saem sijn soude den eertsbisschop van sinte Jacob

¶ Ter beden van coninc Karel wijde ic Turpijn eertsbisscop vā Riemē die kercke vā sinte Jacobs met .ix. bisscopen in die Kalenden Junij. Eñ coninc karel maecte der seluer kerckē al spaēgien eñ Galissien onderdanich/ beuelende voort elcken huysman iaerlijcke geuē vier penningen vā schulde maecte die selue kercke vry vā alle gentheyt eñ noch meer priuilegiē.

¶ Vanden v̄raetscap van Gauloen eñ vanden grotē strijt die opten Roncevale geschiede/ d aer .xc. M. heyden ende al die meeste kersten prinsen verslagen werden

Nae dat die alder vermaerste keyser eñ coninc Karel al tlant vā Spaengen ter eerē gods eñ sijns apostels sinte Jacob gecregē had/ weder kerende tot sinē lande/ so quam hi tot Pāpilonien met sijn volc Eñ doe waren tot Sarragossen wonende .ij. coningen heyden als Marcirius ende Geligandis sijn broed al daer ghesonden vandē Ammirael vā Babilonien die welcke Kaerlē onderdanich waren eñ diendē hē/ mer het was in geuenis der minnē Den welcken coninc karel dede beuelē met Gauloen sinen raets

man datse het doopsel aen namen oft
dat si hē tribuyt seyndē Doe seyndese
hē .xx. paerden geladē met goude/ sil-
uer eñ ander iuwelē/ eñ .cccc. paerden
geladē met suetē wijn om die striders
te lauen ende veel schoon heydensche
vrouwē Eñ gauloen gauē si .xx. paer-
den met scatte geladē op dat hi de ker-
stenen in harē handen leueren soude/
twelc Gauloen beloofde te doen Die
v̄raetscap geslotē sijnde keerde Gau-
loen tot coñ. kaerle eñ gaf hē de scattē
die hē ghesondē waren seggende dat
Marciri⁹ kerstē werdē wilde/ eñ dat
hi hē bereyde om in vrācrijcke tdoop
sel te ontfangen eñ datse dat lant van
Spaengien vā kaerlen houdē soudē.
Die vroōste striders dronckē vanden
wijn/ mer geen heydens vrouwē wil-
den si/ mer somige vandē minre strij-
deren namen vā dien vrouwē. Kaer-
le dan ghelouende Guwellons woor
dē reysde voort na Vrācrijck ouer dat
pas van Portifers. Eñ mits Guwel-
lons in geuē so beual Kaerle sijnen al
re liefsten neue Roelandt graue van
Mans eñ van Blaye dat hi met den
meesten herē eñ capiteynē eñ met .xx
M. vrome kerstenē/ die horde op den
Ronceuale houdē soudē eñ alle tlant
te bewaren vandē ongelouigē/ twelc
roelant volbrachte niet wetende van
Guwellons v̄raetscap. Mer want in
den voorgaendē nacht somige kerstē
dronckē vandē wijn voorꝭ eñ oncuy-
sheit gedaen haddē mittē heydēschen
vrouwē eñ ooc met kersten vrouwen
die si met hē hadden so v̄dienden si vā
gode geslagē te werdē. Als dan coñ.
Karel ouer tpas was eñ Roelant die
passagie wachtede/ soe quā Marciri⁹
des morgens also Guwelloen hē be-
uolen hadt eñ beuacht die kersten rid-
ders aen allē sijden meer dan met .xc.
M. sarasinē Grote bloetstortinge ge
schieder/ die kerstē weerden hem vro-
melic. Roelant en dede niet dan ridde
ren vellē ende dootslaen. Oliuier sijn
lieue ghesel de alder gheleerste ridder
in strijden/ die vroomste eñ stercste vā
armen was bebloet vandē scouderen
totten armē in dat sarasijnsche bloet.
Ogier en dede ooc niet min/ eñ al dan
der vrome kerstē en waren niet ledich
elc vacht so lanc als god hē leuē ionde
Maer die meeste menichte der sarasi-
nen wert hē te swaer/ hoe wel datter
nochtās niet veel en ontquam. Ende
vanden kersten ridders in Roelants
geselscap en bleuend als gheen te lijf.
Doe dese anxtelike strijt dus geschiet
was tot groter scādē vā kerstenrijcke
so trocken die heydenen achterwaert

¶ Hier mochtmen vraghen waer om
dat god de geen liet steruē die geen on
cuysheyt gedaen en hadden als dand
die oncuysheyt gedaen haddē. So is
dan te wetē dat god niet en wilde dat
si tot haren lande weder keeren soudē
op datse in gheen sware sondē en vie-
len eñ so wilde god harē arbeyt lonē
metter cronen des eewich leuens. Eñ
die oncuysheyt gedaen hadden liet hi
doden/ want biden swaerde wilde hy
haer sonden wt playnen. etc̄.

¶ Noch vā een strijt die Roelant hadde alleen met. C. kerstenē die hi bi een v̄gaderde metten geluyde vā sinen horen tegē die felle sarasinē daer hi den coninc Marcirius v̄sloech eñ vā sinē broeder Beligandt/ eñ hoe Roelant sterf eñ der clachtē die coñ. karel ouer die verslagen kerstenen dede/ bysond̄ ouer den graue Roelant. etc̄.

Als die strijt ald⁹ gedaen was so vant Roelāt alleen sijnde in dat bosch een sarasijn wtē strijde v̄moeyt sijnde eñ int bosch schulende/ diē vinc hi eñ banten vast aen eenē boom Eñ doe clam roelant op een berch bespiē de die heydenen/ eñ hi sach datse vele waren eñ hi keerde achterwert na dē wech vā Ronceuale daer die geen rey seden die door den pas lijden wouden Doe blies hi met sinē horen vā yuore/ wt welcken geluyde tot hē quamen ō trent C. kersten/ mittē welckē hi door tvosch quā tottē sarasijn/ dien hi h gebondē/ den welcken hi ontban hielt sijn sweert bouē sijn hooft se de Ist dattu met mi coemste eñ mi ste dē coñ. Marcelijs so sal ic di le laten oft and̄s sal ic di doden. Ter ginc die sarasijn mit Roelant eñ w hem coñ. Marciri⁹ onder dat hey sche volck met eenē bayen paerd met enē ronde schilt Doe wert ro wel gemoet eñ hernemēde sijn cra ten so sloech hi ter stont ond̄ die sa nē eñ siende eē man bouē alle an groot eñ stout dē heydenē moet g de/ dien hi doorsloech met eenen sla vanden hoofde tot door den sadel sijn peert int middē dore so dat die

helft des lichaems vandē heydenschē man viel ter rechter sijden eñ dander ter luchter. Twelck als die heydenen sagen so lietē si harē coninc met luttel lieden int velt ende si namē die vlucht Ter stont trat Roelāt int heyr vandē saracinē bi gods cracht/dien hi meest alle versloech ter rechter eñ ter luchter siden ende hi versloech den coninc Marcirius die vloot eñ ooc sijnē sone Olivier was seer gewont vandē moren/twelc hier te lanch sonde vallē te screuen. Alle Roelants gesellen warē bi na op vier oft vijf verslagē Eñ roelant was seer gequest vā binnen ouermits grotē arbeyde. Als Beligandis vnam dat Marcirius sijn broedr vslagen was so trac hi met sijn volck achterwaert. Mer sijn volck somige moren ouermits grotē nijde die si haddē op Olivier om dat hi Galafers harē here verslagē hadt so cruysten si hē in die eerde met vier stocken. Eñ coninc karel met sijn heyre wilt hier niet aff.

Roelant seer vmoept sijnde vandē strijde/droevich vādē doot d kerstenē quā alleē door tbosch geredē tot bi dz pas van Portifers/ eñ ond een boom bi een Marberen steen die daer stont gherecht in een beemt optē Roncevaa le sadt hi vā sinē paerde. Eñ hi hadde noch aē hē sijn swaert dat vergult eñ seer schoon was vā wercke/wel snidē de eñ claer blinckende met eenen puo ren hechte eñ den appel van Berillen steen/twelc hi inter schepdē track mit ter hant houdende eñ aensiende sprac hi met droever herten aldus. O alder schoonste eñ suetste sweert/bequaem vā lengde eñ breyde/in sterchedē alre dinghen met een guldē cruce blinckēde mettē groten name gods Alpha et O geteeken/metter godliker cracht verciert. Wie sal voort aen dijn sterchept gebruiken/wie sal di houdē eñ hebben Wie di besitten sal die sal altijt onuerwonnen sijn/onuerwaert/metter godliker cracht omuangen Si di sal werdē dat ongelouich volc vmelt/ die kersten wet vheuē/eñ dē lof gods eñ eerlike fame vcregen O salich sweert die di ghemaect heeft en heeft voor noch na dijs gelijc gemaect. O lazen ist dat di crighet eenich onwerende oft bloo der ridder oft saracijn oft onghelouich so ben ic seer bedroeft. Dit aldus ghesept hebbēde eñ beduchtende dat sijn swaert ond der saracinen handen sou de comē so sloech hi daer mede drie slagen optē Merbersteen om dat te breken/mer aenmerct dit godlijck teken/ in twee deelen schoorde die steen van bouen tot benedē eñ sijn sweert bleef ongequetst. Dair na bestont Roelant met sijnen horen te blasen met groten ghelupde op dat eenige kerstenen die wt vrese der saracinen ghevloden waren tot hē comen sondē in sijn wterste eñ sijn swaert eñ paert nemē ende die felle saracinen vervolgē/ want hi wel wiste dat Beligandis noch was daer omtrent Mer lazen niemant quā bij hē/ dies hi seer droevich was Waer ō dat Roelant sijnē horen met allsulcker crachten blies dat hi hē seluen quetste eñ sijn herssenen schoordē eñ die aderen eñ zenuwen borsten van sijnē halse eñ ooc dē horē. Waer af dat tgelupt quā totten oren vā coñ. karel bider en gelen hulpe/die sijn tenten ghesiagen hadde na Salcoengien toe met sinen volche in een dal. viij. mijlen verre vā der plaetsen daer roelant was. Waer-

le dit horende wilde ter stont tot hem
reysen om hem te helpen/ maer lazen
Guwelloen wel wetende dat roelant
in liden was seyde totten keyser karel
Heer keyser en wilt niet achterweert
keeren/ maer die hertoge Bauier riet
Kaerlen weder te keeren. Guwellon
seyde Roelant en behoeft uwer hulpē
niet mer hi iaghet nv eenich wilt dier
int wout O wat bedriechliker raet bid̄
v̄raetscap vā Judas te ghelijcken

¶ Als dan Roelant ned̄ lach opt gras
so was hi seer dorstich water begeren
de ō hem te lauē. So quā daer Goude
wijn dien hi badt om luttel waters te
hebbē Eñ so sochte Goudewij̄ water
twelck hi niet crijgen en conde dies hi
droeuich was/ eñ anxte hebbēde voor
die sarasijnē eñ bemerckende dat roe-
lāt der doot naecte so screet hi op Roe
lants paert eñ reet met grooter droef
heyt tot coninc Karels heyr.

¶ Als dan Goudewijn vā roelant ge-
scheidē was so quā dair de voors̄ Die
deric vā Britzewout die deerlijc ouer
Roelant bestont te wenē/ v̄manende
hē met vasten geloue sijn siele te bewa
ren Mer roelant hadt hē op diē dach
gebiecht eñ theilich sacrament ōtfan
gen eer hi te stride ghinc/ also die ghe
woonte was ond̄ die kersten eer si gin
gen te stride/ dat si hē biechtē eñ ōtfin
gen dat heylich sacrament vanden bi
sscopen eñ priesteren die daer waren.
Roelant gods martelaer doe opheffē
de sijn ogen ten hemelwaert seyde al-
dus Here ihū xp̄e/ om wiens gheloue
ick mijn lant ghelaten heb eñ ben hier
gecomē in dit ongelouich lant om dij̄
kerstenheit te v̄heffen. veel strijdē der
ongelouiger heb ic v̄wonnen bi dijn-
re hulpē. honger/ dorst/ eñ ontallijck
zericheden heb ic geleden/ mijn siel
ueel ick di in deser vren. Also du he
voor mi hebt gewerdicht vander m
get marien te werden geboren/ lij
steruen eñ verrisen/ also ghewerdi
mijn siele te verlossen vander ewig
doot Wat ic tegē di gesondicht heb
geuet mi eñ mijn siele voert in de e
ge ruste/ wāt ghi geseyt hebt lieuer
hebbē tleuē des sondaers dā sijn do
Ic geloue metter hertē eñ belijde m
ten monde dat ghi daer ō mijn siel
leyden wilt op datsemach ghebruk
die ewige glorie. etc̄. Eñ houdēde s
hant op sijn borst (also Diederijck
maels v̄telde) so sprack hi met gro
suchtē dese woordē. Here ihū xp̄e d
leuenden gods sone ende der ma
Marien/ met alle mijn binnensten
lide eñ geloue ic dat ghi mijn v̄losse
uet/ eñ inden wtersten dage sal ic v̄
sen vand̄ aerdē eñ in mijn vleesche
ic sien mijn behoud̄. Dese voors̄ w
den sprack hi driewerf. Desgelijcx
de hi sijn hant op sijn ogen seggen
Dien sal ic sien eñ dese ogen sullen
aēsien Eñ weder op doende sijn og
sach hi opwaerts ten hemel eñ tek
de sijn borst metten teken des heyl
cruces seggende Alle eertsche ding
sijn mi snode/ wāt bider gauen xp̄
sie ic nv dat noyt oge en sach noch
en hoorde noch noit en quā in des
schē herte wat god die mēschē ber
heeft den genē die hē minnē. Daer
wtreckēde sijn handē tot gode so b
hi voor die geen die indē strijt wa
doot ghebleuen Heere dye binnen
aderen dijnre ontfermhertichei
ten beruert werden ouer de gelou
kersten menschē onse medebroede

die huden inden strijt ghestorven sijn wāt nv leggen si om dijnen wille van den sarasinen v̄slagen/mer here doet af goedertierlic haer vlecken ende ge weerdicht haer sielen te v̄lossen Sent heere dijn engelen die haer sielen verlossen wten regioen der duulē/die geleydende totten hemelschen rijcke/op datse metten heiligē martelaren regneren moeten eñ mit di sonder eynde verblidē Die leues eñ regneerste met god den vader eñ den heiligē geest in eewicheyt Amen.

¶ Eñ ter stont so verschiet dye heylighe siele wten lichaem des heylighen martelaers Roelants eñ wert vandē engel gheuoert inden hemele/ daer si regneert eñ verblijt sond̄ eynde. Eñ in dier vren soe verschiet Theodricus voorseyt van daer

¶ Hier na volcht een druckelike clachte in Rijme vandē graue Roelant

El droeflick is te beweenen die doot
w Vā Roelant den vromen graue eerbaer
Die nv leeft in vruechden groot
Met gode verciert al onder die hemelsche schaer
¶ Van edelen zeden was hi so claer
Dat hem niemant en scheen ghelijc te sijn
Gods tempel hi oeffende deuoot dats waer
Den wonden slants was hi medicijn
¶ Een hope des lants was hi certeyn
Beschermer van weduwen ende van wesen
Den armen/den gasten een milde fonteyn
Van wter gracien gods gheresen
¶ Sijn tijtlick goet en schat ghepresen
Gaf hi den kercken/den armen vry
Dat seyndende ten landen daer hi wou wesen
Daer hi na volchde ende nv eewich sy
¶ Een herte vol wijsheden hadde hi
Daer wt elck drincken mochte vroech en spade
Als wt een vloeyenden riuiere/waer bi
In allen wijs soe was hi van rade
¶ Goddienstich vā herten/groot vā ghenade
In woorden als een vader minlijck
Een vat der eedelheyt in allen grade
Bi wien gheeert is alle ridderscap ghesinlick
¶ Van allen ridderscapen waren si tgreyn
Hi ende Oliuier gods wet altijt vermerende
Dies hi met vruechden in shemels pleyn
Bi gode eewelic sijn triūpherēde. Am̄.

DOe roelant doot was eñ ic Tul-
pijn in Karels dale misse dede
dē. xij. kalende Julij soe wert ic vā mi
seluen op getogē eñ ic hoorde die cho
ren der engelen singen niet wetende
wattet was Eñ als die engelē hoger
op voeren so quā vā achter een lelijke
schare vā duuelen een proye met hem
vuerende eñ leden verbi mi eñ ick vra
gede Wat draechdi. Si seydē Wi dra-
gen Marciri⁹ ter hellen/ mer v trōpet
blaser vuert de engel Michiel met ve
le andē ten hemel Als die misse gedaen
was so seide ic dē coni c Here weet cer
teyn dat sinte Michiel Roelants siele
met veel kersten sielē vuert ten hemel
mer ic en weet niet wat doot hi gestor
uen is/ eñ die duuelen vuerē Marciri-
us siel met veel onghelouige sielen ter
hellē Als ic dit seide so quā Goudewij
geredē op Roelants peert die ons ver
telde al datter geschiet was eñ hoe hi
Roelant had laten liggen in sijn wter
ste Ter stont so was door al theyr gro
te gheroep eñ al tvolc track derwerts
Eñ Karel vant eerst werff sijnen neue
Roelant deerlic doot leggende sijn ar
men cruyswijs hebbende. Doen viel
karel op hē eñ bestont met droeuer stē
men eñ onsprekelikē suchtē te screyen
sijn handē slaende/ seggende met lud
stemmē O rechter arme mijns licha-
mes/ eere vā vrācrijke/ sweert d̄ recht
uerdicheit/ glauie onbugelijc/ pancier
onbrekelic/ helm d̄ salicheyt bi Judas
Machabeus te gelijckē eñ biden sterc
ken Sampson/ Saul/ eñ Jonatas in
fortunen gelijc. Eylaes waer om heb
ick di in dit lant gebracht/ hoe sie ic dy
nu gestoruen Ach waer om en sterf ic
niet met di Ghi leeft metten engelen
v̄huecht metten chorē der martelarē
verblijt met allen heiligen O roe
du werdes vā desen leuen genom
der outheit van. xxxviij. iaren eñ
fanghes dat hemelsche lant ons la
de in deser werelt/ dattu ons dus
nomen werdes dyes sucht die w
eñ in eeren die hemel verblijt. M
danige eñ ander woorden so be
de coninck Karel sinen neue Roe
also lange als hi leefde/ eñ ter stō
seluer plaetsen daer roelants do
haem lach sloech kaerle sijn tentē
roelant wert gebalsemt met mirr
Aloe/ eñ schone exequiē dedemē
hē met schonen lichte eñ vuere in
bosch ontstekende

¶ Hoe coñ. Karel vertrack daer
strijt geschiede Eñ hoe de sonne
de bleef als coninc karel die sara
veruolch de

DEs ander dages vroech so tr
dat heyr ter plaetsē dair de
geschiet was eñ daer die kerstē str
doot lagē indē Ronceuale. Dair
elck sijn vrient die somige doot/ di
mige leuende maer ter doot gew
Si vondē daer dē goeden ridder
uier graue vā Geneueren doot le
opter eerden cruyswijs wtgerect
vier gewrongen coorden ghebou
aen vier staken in deerde geslagen
met scharpen messen gheuilt van
halse totten naghelen van sinen h
den eñ voeten eñ doorsteken met
schutte glauien eñ swaerdē ende
swaren stocken gheslagen. Doe
daer groot gecrijsc vā droefhedē
elck was daer droeuich om sinē
Doe swoer Karel bi god almach
dat hi na de heydenē reysen soud
dat hi se vōde Eñ ter stōt als hi die
ne met sijn ridd̄scap begonste te

eñ te veruolgē/so stont die sonne stille
eñ die dach wert verlanget drie dagē
lanck eñ hi vant die heyden bi een wa
ter Ebra geheeten bi die stadt van Sa
ragossen liggen eñ eetende eñ hi ver-
sloecher.iiij.M.eñ dander v̄dronckē
hē seluē springende in de riuier De sa
rasijnen al gedoot eñ v̄dronckē sijnde
so keerde karel weder optē Ronceua-
le Eñ als die dodē/die cranckē/eñ ge-
wonde ter plecken ghebracht waren
daer roelāt lach/so ond̄socht karel oft
waer was dat Gauloen tkerstē volck
v̄raden had also veel lieden seydē So
warē daer twee ridd̄s die ō die waer-
heyt tond̄uindē bi karels cōsente een
campe vochtē/als Pynabellus voor
Gauloen eñ Tydric⁹ voor hem seluē/
welc Tidric⁹ v̄sloech pinabellū Eñ de
v̄raetscap vā Gauloen dus ōtdect zij
de so geboot coñ.karel datmen hē aē
vier stercke paerdē bindē soude daer
vier mannē op sitten soudē eñ hem in
stuckē schoren/twelck also geschiede.
¶ Voort so werdē die lichamē vandē
kersten die v̄slagen waren gesalft vā
haren vriendē met mirre eñ balseme.
Die somige met soute/de somige wer
dē haer lichamen open ghedaen ende
haer inghewant wt gedaen/die somi
ge slotense in houten kisten/die somi-
ge voerdense op haer peerden/die so-
mige op haer scouderen eñ andersins
de somige begroeuense daer/de somi
ge droegē haer vriendē in vrancrijcke
eñ in and̄ stedē. In die tijt warē.ij.son
derlinge kerchouen in Vrancrijck/te
weten Arle eñ Bourdeaus/die god bi
vij.heylige bisscopen gewijdt had/te
wetē sinte Maximin⁹ van Ays/sinte
Trophin⁹ vā Arle/sinte Pauwels vā
Narbone/sinte Saturnin⁹ vā Tholo

sinte Frōtin⁹ vā Perigort/sinte Mar
ciael vā Lymogien eñ sinte Eutropi⁹
vā Sayntes/tot welcker plaetsen dat
meeste deel van desen doden begrauē
wert Mer dat lichaem vā Roelant de
de coñ. Karel voeren bedect seer coste
lic totter stadt van Blaye eñ begroef-
hē eerlic in sinte Romanus kercke die
hi wilen eer gesticht had eñ canonikē
regulieren daer in gestelt Eñ hi hinck
roelāts sweert bouē zij hoot/dat yuo
ren horen aen sijn voetē ter eeren Xp̄i
eñ sijns eerbarē ridd̄scaps/maer nae
maels wert dē horen tonrechte geset
in sinte Seuerijns kercke. Eñ te Be-
lijn werdē begrauē Oliuier graue vā
geneuere/Gandelbod⁹ coñ.vā Vrie-
slant. Ogier coñ. van Denemercken
Arastagnus coñ.vā Britanien/Gari
nus hertoge in Lothrike/eñ veel and̄.
¶ Item te Bourdeaus op sinte Seue
rijns kerchof werdē begrauē Galfier
coñ.vā Bourdeaus/Euglerius herto
ge vand̄ stadt vā Aquitanien die nv v̄
gaen is/Lambrecht prince vā Berry
Galerius/Gelinus/Raynault vā Al
bespine/Gautier/Ginellus/eñ Beg-
go met vijf dusent anderen Oell⁹ gra
ue vā Nantes in sijn stadt met veel an
der Brytoenen
¶ Na dese begrauinge vanden voorſ
princen eñ getrouwe strideren so gaf
coñ.karel voor haerd̄ sielē salicheit.x.
M.oncē siluers eñ.xij.talentē gouts
eñ veel clederē eñ spijsen in aelmissen
den armē Eñ ter liefdē vā sinē ald̄ lief
sten neue Roelant so gaf hi der kerckē
vā sinte Roman⁹ vā Blaye eewelijck
alle tlant dat daer omtrent der stadt
leyt ses mijlē verre/eñ al die stadt met
haer toe behoorte eñ die zee daer ond̄
gelegen Eñ des beual hi dē canonikē

der seluer kerchē datse genen mēschē
der werelt voort aen enigē dienst dair
voor en daden/mer alleen datse voor
die salicheyt sijns neuen Roelants eñ
der princen eñ heeren voorß eñ harer
gesellen iaerlicx opten dach harer pa-
ssien eñ doot cleden soudē .xxx. arme
menschen eñ hē allen spijse geuen/eñ
datse niet alleen voor die voorß heerē
eñ kersten warē/maer ooc voor al die
geen die in Spaengien om die minne
gods gestouē waren oft noch steruē
souden tegen die onghelouigen Ooc
alle iare.xxx.missen .xxx.souters/ eñ
xxx.vigilien metten ghehelen dienste
vandē doden nerstelic doen soudē tot
eewigen dagen. Twelc die canonikē
met vaster voorwaerden gheloofden
also te doen

¶ Daer na so reysde ick Turpijn met
somige vā onsen lieden door Gascon
gien eñ Tholose eñ wi quamē tot Ar-
le/ eñ daer vonden wi theyre vanden
Bourgonschen die vā ons gescheidē
waren eñ quamen verby Melanē eñ
Tholose met harē dodē eñ gewondē
die si mit karren eñ andsins gheuoert
brachten om die te begrauen tot Arle
opt kerchof/dair bi onsen handē wer
dē begrauē Estultus de graue vā Lā-
gres/ Salomon/ Sampson hertoge
vā Bourgondien/ Ernault van Bel-
lant/Alberic⁹/Esturmitus/Haco Te
dricus/Puorius/Berrardus van Nu-
blis eñ Berengarius ende Naaman
hertoge van Beyeren met.x.M. an-
deren. Eñ Constantijn die prefect vā
rome wert te Romen gheuoert/ daer
hi met veel romeynē eñ Poelsche be-
grauē wert. Voor welcker sielen coñ.
karel ooc den armē gaf.xij.M/oncen
siluers eñ.xij.M.talenten gouts

¶ Doe reysdē wi te samen te Vien
daer bleef ick Turpijn sieck mits d
wonden eñ slagen die ick in spaeng
ontfinck Eñ die mogende coninc g
cranct sijnde track met sijn volc tot
stadt van Parijs

¶ Doe v̄gaderde coñ. Karel ind k
ken vā sinte Dyonijs bi Parijs eñ
silie vā bisscopen eñ princen danck
de sinte Dyonijs dē heyligē mart
re apostel vā vrancrijke die hē geg
had die crachtē bidē wille gods te
winnē dat heidensche volc Eñ da
gaf coñ.karel al vrancrijcke/ gelijc
te Pauwels die apostel sinte Clem
die paus sinte Dyonijs vrancrijcke
geuen hadden tot sijnen apostelsch
eñ hi beual dat alle coningen vā vr
rijcke eñ bisscopen tegen woordich
toecomende dē pastoor der seluer k
ken gehoorsaem sijn soudē in xp̄o
dat die coningen sonder sinē raet
gecroont en soudē werdē/noch g
bisscopen gheordineert noch te R
ontfangen noch v̄wesen. Eñ na
giften geboot hi noch dat elc huys
vā al vrancrijcke der seluer kerchē
sinte Dyonijs om dye te betimmer
geuen soude iaerlijcx vier penning
¶ Doe aenriep die coñ. sinte Dio
staende bi sijn heylich lichaem/ da
god biddē wilde voor die salicheit
gheenre die geerne die penningen
uen souden/eñ insgelijcx voor die
stenen die haer goet om gods will
laten hadden eñ in Spaengien in
strijde vanden sarasinen v̄slagen
ren. Des nachts daer na als dye co
sliep soe openbaerde hē sinte Dio
seggende Dē ghenen die bi dinē v
nen eñ exempelen dijnre eerbaerhe

int strijden der sarasinen sijn gestorue
en sullen sterue die hebick vā gode ge
nade verworue harer sonden/ en dye
geen die penningen geuen sullen om
dese kercke te timmeren die hebick vā
gode verkregē mede tijne den wondē
harer sielen. Als die coñ. dit hadde ge
openbaert so gaf dat volck mildelic de
se salige penningen en die lieden wer
den geheten sinte Dyonijs Francken
wāt bidē gebode des coninc warē si
Franck/ dats vry vā allen eygendom
me. Daer wt quam die gewoonte dat
tet lant dat van outs Gallien heet/ nu
genaemt wert Francia/ dats vry van
eygendomme

Hoe coñ. Karel tot Aken trac daer
hi sterf/ en hoe hi den aertsbisscop Tul
pijn vtoont wert En vanden teckenē
die voor sijn doot geschieden

Aer na repsde keyser en coninc
Karel en quam tot Aken in Lot
rijcke/ ende daer dede hi maken heete
bayen en coude gheremperde bayen.
En dye kercke van onser lieuer vrou
wen die hi daer gemaect hadt die eer
dese hi seer tamelijck met goude met sil
uere en met alrehande costelijke orna
menten en hi dede se schilderen met ō
historien vanden ouden en nieuwē te
stamente En desgelijcx in sijn palleys
(twelc hi bider seluer kercken had ge
maect/ werden geschildert drie stridē
die hi in Spaengien gewonnen had/
en die. vij. wyse consten

Daer nae in corter tijt wert mi dye
doot van coñ. Karel aldus verthoont
Als ic Turpijn te Ypenne inō kerchē
voor dē outaer bedende was/ so was
ick op getogen in den gheest singende
den psalme Deus in adiutorium. En
soe bekende ick voor mi lijdende een
ontallijke schare vā swarten ridderen
repsende te lothrijcke wert. Als si alle
verbi leden so sach ic eenen als eē mo
riaen dandō met slappē gange volgen
de/ dien ic seide waer gadi hi seide wi
reisen te Aken tot Karels doot op dat
wi sijn siele ter hellen vuerē. Doe sep
de ic Ic beswere di biden leuendē god
dattu wedō tot mi keerste als dijn wech
gedaen is. Doe merredē si eē weinich
en cume had ic dē psalm volepndt als
si wedō quamē/ en ic sepde dē lestē dien
ic te voren gesproken had/ wat heddy
gedaen. hi sepde Die Galissiaē sond
hoofd die heeft so veel en so grote stee
nen en ontallijke houte in die wage ge
lept vā sinē kerckē/ dat sijn goede wer
ken meer wegen dan sijn quade/ daer
om heeft hi ons die siele genomen/ en
so schiet die viant vā daer. So vtont
ic dat Karle in die selue vre vtschepdē
was en dat hi ten eewigen leuen was
gheuoert byder hulpen des heyligen
apostels sinte Jacob dien hi veel kerc
ken ghetimmert had. Want op dyen
dach dat wi te Ypenne vā malcander
schepden so vwerde ic van hē so ver
re alst sijn mochte/ dat hi mi eenen ba
dezyre doot sendē wilde op dat hi stor
ue voor mi/ des vwerk hi vā mi dat ich
hē mijn doot condigen soude En dar
om als hi sieck wert so gedachte hi de
ser gelofte beuelende eenen sinē rid
der als hi sijn doot bekende dat mi ter
stont condigē soude So geuelt dat ic
xv. dagen na sijn doot vtstont vanden
seluen bode dat hi altijt sieck hadde ge
weest vander tijt dat hi wt Spaengi
en schiet tot dat hi sterf en dat hi op dē
dach vandē voors doden die in Spaē
gien vslagen warē/ te weten die. xvi.

kalende Julij voor haer salicheyt ghe
geuen had. xij. M. oncen siluers ende
xij. M talenten gouts/ eñ souters/ mi
ssen eñ vigilien hadt doen singen. Eñ
gewoonlike cleder eñ spijse den armē
iaerlicx gegeuen had Eñ dat hi opten
seluen dach eñ vre als ic sach dit visio-
ne/ te weten/ die. v. kalende Februarij
Int iaer ons herē. viij. C. xiiij. wt dye
werelt vscheyden was/ eñ dat hi was
begrauē tot Aken in die ronde kercke
tot onser lieuer vrouwen die hi hadde
ghetimmert

¶ Voort heb ic vnomen dat wonderli
ke tekenē voor sijn doot drie iaer ghe-
schiet sijn/ te wetē dat de sonne eñ ma
ne. vij. dagē lanc voor sijn doot swar-
te pleckē haddē Eñ sinē name/ te wetē
Karolus princeps/ die in die muer vā
der voorꝭ kercken gescreuen stont al
wert wt ghedaen van seluen. Eñ dat
portael dat tusschen die kercke eñ sijn
coniclike huys stont te gronde geual-
len was opten dach ons heren hemel
uaert/ eñ die houten brugge te Mens
die hi binnē. vij. iaren ouer den Rijn
had doen timmeren wert vbrant van
seluen. Nu dan gelouen wi dat dese sa
lige coñ. mede delachtich is ind croo-
nen der voorꝭ martelaren/ mettē wel
ken hi so groten arbeyt geledē heeft.

¶ Hier eyndet die historie van keyser
eñ coñ. Kaerle/ als vandē Spaenschē
striden int corte gheset wten latine in
duytsche also de eertsbisscop Turpijn
vā Riemen dat bescreuen heeft

¶ Noch van coninck Karels
loue eñ goede wercken

Coninc Karel begifte in sijn leuē
sondlinge vier bisdommen/ als
Colene/ Mens/ Trier/ Saltzsburch.

Hi fundeerde ooc so menich cloos
als daer letterē sijn inden A/ b. E
elc clooster gaf hi een guldē letter
de werdich veel goets/ op datmē
bi wetē soude welc cloosterē eerst
ren gemaect. Eñ als die goede ke
eñ coñ. wten spaenschē strijde gh
men was tot Aken in Lothrike sij
in groter deuociē eñ hē bereydē
gen die doot Eñ sieck sijnde geuo
hi dat hē die doot nakende was/ e
uen die grote aelmissen die hi al
geuen had/ so gaf hi alle sijn schat
goeden prelaten om te deylē den
ken. Als dese grote heylige karel
out was. lxxi. iaren/ eñ hi gereg
hadde in vrancrike/ in Brabāt/ in
rijck. xlvi. iaren/ onder welcken
xiij. iaer keyser geweest hadt. Sij
tot Aken omtrent twee iaren na
hi wt Spaengien ghecomen was
sterf hi seer sterkelic eñ heilichlic
voer op ten hemele opten xxviij.
van Loumaent Voor wiens doot
te ende wondlike tekenen geschie
dair hier voor corts af geseyt is E
wert eerlijc begrauen in sijnd ron
kerckē tot Aken. Tot sijnd begra
ghe was die voorꝭ paus Leo eñ
grote roomsche herē/ hertogē/ bi
pen abten Eñ sijn dode lichaem
gebalsemt eñ met keyserlike cled
sittende in een gulden setel met e
cronen op sijn hooft/ daer een gul
kettē aen hinck/ met sijnd rechter
houdende den boeck vandē vier
gelisten leggende op sijn knien eñ
screuen mit gulden letteren/ eñ in
luchter hant een gulden septer. E
voor hem stont een schilt vā gond
also wert hi begrauen

¶ Wie is dan aengemerct sijn duechdelijc leuen eñ grote wercken die van de louen eñ edelheden genoech soude connen v̇tellen die een prince v̇naemt eñ eerlic makē Int corte is van hem te mercken dat hi is een spiegel van alle coningen eñ princen Wāt vanden beginne totten einde toe heeft hi hem so looflic gedragen in allē siden/werckē dat hē niemant begripē en can/twelc geen groot wonder en is alsmen aenmerct dat hem god gestadichlic beweget eñ beschermt heeft

¶ Te recht mogen hem die Brabanteren verblijdē datse alsulckē gloriosen prince gehadt hebbē Want Brabant eñ Lothrijc was sijn proper patrimonie goet van sijn ouds ghecomen dat hi alder meest beminde eñ gerne daer was Van welcken gloriosen Kaerle niet alleen Brabant/mer Vrancrijck/Almanien/Spaengien eñ alder kerstenheyt so veele eerē eñ salichedē toe comen is/also dat alle die werelt door bekent is

¶ Aldus heeft god dan tlant van Brabant hoochlic v̇ciert met desen werdigen prince eñ ooc met veel van sijnen voor vaderen eñ ooc mit somige sijnē nacomeren van sinen gheslachte gheboren die ghetrou/wijs/ eñ dnechdelic geweest sijn/eñ sondlinge beschermers der heyliger kercken/also in dit boeck verclaert staet. Wilden die princen noch soe leuen aenmerckende dat gheen dinc den prince sijnen volc also ontfanclijc ende genaem en maect als goedertierenheyt eñ goddienstichеit god soude hem sond twifel behulpich sijn Mer eylaes het is met veele princen eñ heren seer verkeert/want sonder gods vrese soecken si meer te leuē in weelden/eñ bi quaden scalcken rade te v̇scatten eñ te v̇onrechten haren ondersaten dan die te beschudden eñ iusticie te doē Eñ dair bi comet dat de quade dan groeyen eñ die landen sonder iusticie werden moortcuylen/also sinte Augustinus seyt

¶ Desen heiligen keyser eñ coninc eñ Brabantschē hertoge laet ons dan in gode hoochlijc louē eñ v̇heffen op dat wi bi sinen heyligen beden mogē vercrijgen dat eewich leuen Amen

¶ Van coninc Karel sijn dese nauolgende veersen

Hic rex cesar erat dux sext⁹ Lotariēs.
Atq; brabātin⁹ in cuius iure quiescit.

¶ Hier eyndt die historie eñ gesten vā den groten sinte Kaerle keyser/conic hertoge vā Lothrijck eñ vā Brabant. Vā wiens bloede comē is de edel prince/here Karel/eertshertoge vā oostērijc/hertoge vā Brabāt.etc̄. Te wetē vā wegē sinē vad hertoge Philips saliger gedachtē die in Spaengen sterf

¶ Dat.xix.ca. Van Lodewijc die goedertieren keyser ende coninc die.vij. hertoge van Brabant

Lodewijc die goedtierē des gro
ten Karels sone eñ coninc van
Aquitanien wert na sijn vader eñ na
die doot vā sinē voors broeder keyser
eñ coñ. vā Vrancrijcke eñ vā Italien.
Almanien eñ hertoge vā Brabant te
wetē int iaer ons heren. viij. C. xv.
Desekeyser Lodewijc bedwanc indē
eerstē die Gascongers/ die engelsche
eñ voort de sara sinē die dē hooftstadt
genoemt Cesar augusta in genomen
hadden te staen tot sijnd obediencien
ende ghehoorsaemheyt. Van desen
Lodewijc seit meester Huge vā Flory
dat hi was dye goedertierenste man
daermen af leest Ende hi was wel ge-
leert inder wet gods ende een deuoot
onderhouder der gebodē gods eeren
de eñ bescuddende die heylige kercke
Eñ ond ander so stichte hi dz clooster
vandē regulieren te Bruessel op Cou-
wenberch dat doe in Sonien was

¶ Dese goedertierē Lodewijc verga-
derde een consilie vā veel bisscopē eñ
and prelaten/ daer ghetracteert wert
vand reformatien der clergien eñ des
gemeynē goets Eñ daer af wert een
schoon boeck gemaect eñ gecondicht
inhoudende veel salige loyen ende or
dinancien Ooc so thoonde hi wel sijn
duecht in diē dat hi alle sijn lant door
sandt wijse mannen om recht te doen
sonderlinge die verdruct warē als we
sen/ weduwen eñ meer ander Eñ dat
onrechtueerdelic gedaen was dede hi
op rechten Ja ooc van tgheen daer hi
in misdaen hadde daer af dede hi opē
baer penitencie/ nauolgende die zedē
vandē goeden keyser Theodosius

¶ Item hi hadde. iij. sonen van sijnre
eerster coninghinne gheheeten Er
gaert/ te wetē Lotharijs/ Pippijn/
dewijc Eñ van sijn tweede huysuro
we Judith geheten had hi eenen so
die heet Karel die Caluwe

¶ Int vi. iair vā sinē rike so vgader
dese goedtierē coñ. Lodewijc tot
in sijn sale een cōsilie vā bisscopē/ ab
eñ prelaten Eñ daer wert die heyli
scriftuer verclaert eñ geordineert
die religiose eñ geoordende mensch
leuen soudē/ eñ die regule vandē cl
ken moniken eñ nonnen wert daer
ghescrifte gestelt om te bat gehou
te werden

¶ Int. xi. iaer sende hi Lotaris sijn
ne in Italien om tlant te regeerē/ w
Lotharis dede onghetroulic/ want
reysde te Rome aenden paus Pasch
lis eñ dede so veel dat hi vanden pa
keyser ghewijet was opten heylig
paesch dach Twelc sijn vader vne
de te Rome waert reysde/ eñ daer s
de ondersocht hi wie si waren die s
sone desen raet ghegeuen hadden
welcke hi dodē dede Eñ wantmen
den paus ooc quaet vermoedē had
so moste hi hē daer af purgeren m
nen eede/ eñ des ghelijcx veel bissc
pen met hem

¶ Als Lodewijc. xv. iaer keiser had
weest so quā hi tot groot lidē eñ tr
latie/ wāt sijns selfs kinder eñ de h
vā vrācrijke eñ ooc vandē keyser
werdē tegen hē wedspannich/ co
ratie makende so dat hi twee iaren
liden was Mer bider hulpen gods
viaechde hi die somige vā sinen on
trouwe heren/ eñ de somige beroe
hi vā harē goede eñ pijndese and
met langmoedicheyt

¶ Corts daer na v̄nam hi dat Judith
sijn vrouwe ende keiserinne sake was
vā alle desen quade eñ daer om v̄dreef
hise vā hē Daer na ghinc si als een on
getrou wijf eñ maecte noch meerd cō
spiracie tegen harē here met sinē kin-
derē eñ ongetrouwe herē die dat volc
tot hē trockē so dat die keyser eñ coñ.
Lodewijc verradē wert eñ quā in dye
macht vā sijnen kinderen die hē dedē
v̄oordelen vandē biscopē dat hi wape
nen eñ dat regiment af leggen soude
eñ besloten te werdē om penitentie te
doen Mer binnē dē seluē iare dat hi al
dus beslotē was eñ hē de grote oneer
gedaen was so beroudet sinē liedē eñ
si lietē hē wt/ restituerende hē wed in
sinē eerstē staet Eñ also dwanc hi doe
Lotharis sinen outsten sone dat hi nē
mermeer tegens hē steken en dorste.
¶ In des goedtieren keysers eñ coñ.
tide so v̄toonde haer een alte grote eñ
vreeslijke cometa/ daer die keyser ver
uaert af was ende sprack daer aff met
Egmardus dē philosophe/ seggende
datse betekende v̄anderinge vā enen
conincrijke eñ eens princē doot Mer
wāt hi dē goedē keyser niet bedroeuē
en wilde so antwoorde hi hē sachtelic
seggende twoort vandē prophete En
wilt niet vresen die tekenen der heme
lē. etc. Daer op antwoorde de goeder
tieren keyser eñ coninck aldus Wi en
sullen niemāt vresen dan den ghenen
die ōse eñ deser sterrē scepper is/ mer
sijnre goedertierēheit sijn wi sculdich
te louē die onse traecheyt (dair wi son
daren in sijn) gheweerdicht te verma
nen met alsulcke teekenen. So v̄dien-
de die ootmoedicheit des goedertierē
keisers eñ conincx voor gode dat dese
plage ouer hem niet en quam/ mer in
Italien daer die sarasinen in quamen
eñ si creghen Rome eñ maecten haer
stallen inder apostolen kerck. Mer de
se goedertieren Lodewijc met groten
volc verdreef die ontallike menichte d̄
Sarasijnē niet sonder vloetstortinge
der kerstenen
¶ Doe lodewijc. xxv. iaer keyser hadt
geweest so ōtboot hi tot hem te comē
den seluen Lotharis sinen outstē sone
eñ liet hem versoenen tegen sinen va-
der eñ hi gaf hem ouer dat regimente
ende beual hem dat keyserijck. Eñ int
iaer daer nae/ te weten/ Int iaer ons
heren. viij. C. eñ. xli. so sterf dese goed
tieren Lodewijc eñ wert eerlicken be-
grauen te Mets in oostvrancrijcke in
sinte Arnouts kercke bi sijnd moeder
Hildegaerde eñ veel ander edelen vā
sinen gheslachte. Van desen lodewijc
sijn dese veersen
¶ Iste Brabantinus dux septim⁹ au-
strasiorum. Et pius Augustus posse-
dit plurima regna

¶ Dat. xx. capittel Vā dese goedertie
ren Lodewijcx kinderen/ hoe vreeslijc
dat si teghen malcander streden ende
hoe si weder versoenden/ ende hoe ka
rel de Caluwe coninc wert Eñ vandē
Denen ende Noorwegers

Grote twist eñ oorloge ghe-
rees tusschē des goedtieren
lodewijcx kinderē na hairs
vaders doot/ want die twee
ioncste/ te weten/ Lodewijc
eñ Kaerle de Caluwe en wouden niet
ghehingen dat Lotharijs haer outste
broeder keyser sijn soude sond hair cō
sente/ eñ maectē conspiracie tegen hē
eñ ontbodē een grote heyrcrachte wt

Vrancrijcke eñ wt Almaniē tegē harē
broed Lotharijs die hē ooc seer sterck
maecte eñ quam te velde. O scadelike
strijt an allē sidē. Dese strijt geschiede
bi Ausorre in een dorp ghehetē Fouce
uedan O nijt onblusschelic/hoe moch
ti also hittelic ontsteken sijn. Die ghe-
broeders beuochtē harē broeder den
keysere met groten moede met houer
die doorronnē/mer de keyser weerde
hē vromelic eñ daer gheschiede grote
bloetstortinge O vreeslike strijt noyt
gesien in vracrijcke so deerlike morto-
rie/noch ooc in Spaēgien optē Ron-
ceuale bi groten coninc Karels tijden
Daer wert seer veel volcx aen beidē si
den verslagē/want die twee coningē
met groter machte van volcke verga
dert lieten daer bi na al haer ghespan
eñ die keyser haer broeder des gelijcx
Ja so veel mannē waren daer versla-
gen/ dat si tegen vreemde vianden hē
seluen voort aen niet beschermē en cō
den/hoe wel nochtan dat die twee ge-
broeders dat velt hieldē tegen dē key-
ser harē broeder/ eñ aldus so bleef dit
staende drie iaren lanck sonder vrede
Eñ int derde iaer bi tusschen spreken
van legaten eñ boden so vergaderdē
dese drie ghebroeders in die stadt van
Verduyn eñ versoenden onderlinge
bi rade van haren baroenen eñ kosen
wise mannē die elckē broeder sijn rijc
ke deilē soudē/twelc also geschiede eñ
wert geuesticht met eet eñ met brieuē
O lazen haddē si dit gedaen met min-
nē eer si vechtens begonnē haddē/ so
haddē si hē seluē groot goet gedaē eñ
menigē man sijn lijf behoudē die iam-
merlic indē strijt verslagē warē. Kar
le die caluwe had westvrancrijcke dat
dē name vā Vrācrijcke behoudē heeft

Lodewijc had Almanien (twelc d
slant heet) vandē rijn totter Elu
Denouwen Eñ lotharijs bleef ke
eñ coninc van Italien eñ ooc van
lande twelc tusschē beyde sijnre b
deren lant lach Te weten vandē
totter Schelt/dat is oostvrancrij
groot Lothrijke twelc sinen nam
desen keyser eñ coninc lotharijs n
also somige seggen/maer dat en is
niet Want het was lange te voren
so geheten na eenen Lotharis die
den coninc Clodoueus regneerde
tis eē seer out conincrijke/hoe wel
tet nu in veel deelen ghedeylt is/ d
Brabant een deel af is. Aldus bl
dese drie gebroeders hier na in vr
Eñ wāt die orie van desen voorf
ser lotharis verghinc eñ sijns bro
Lodewijcx geslachte in Almaniē b
eñ ooc want die hertogē vā Brab
van Haerlen die Caluwe gecomē
so wil ick nu weder keeren tottē
coninck Haerle die welcke regne
xxxiiij. iaer in Vrancrijcke

¶ Vandē Denen eñ Noorma

¶ Eñ in desen tijde so quamen die
nen eñ Noortmannen wt Dene
ken eñ Noorweghen eñ ander na
die al heydenen waren/ in Alma
eñ in vrancrijke eñ quamen de zee
geuaren totter Seynē eñ wonnē
Parijs toe tlant dat doe Neustrē h
eñ nu heetet Normandien na die
wegers oft Normans die dat tot
toe behoudē hebbē bi middele hier
vclaert Mer eer si daer mochtē b
wonē so haddense alte veel quaet
daen in vrancrijke Wāt si quamē
Gaertsche zee in die Loyre eñ wo
die stadt van Nantes eñ sloegen
doot dē bisscop die opten Paesch

die vonte wijdde/priesteren/clercken
man eñ wijf/cleen eñ groot Eñ so voe
ren si voort te Tours in Tourayne eñ
wonnent eñ v̄brandē sinte Martijns
kercke/daer na voeren si tot Angiers
Eñ Ranulphus hertoge van Aquita-
niē eñ Robert graue vā Angiers die
quamen tegen hē/ so datter seer wert
geuochten/mer de heydenē wonnen
den strijt/eñ beyde die princen werdē
daer verslagē Ooc wonnē si die stadt
vā Angiers die si velden ende tonder
brachtē eñ bleuen daer wonende. Co
ninc Karel die Caluwe dit v̄nemende
eñ noch arger besorgēde toe te comē/
so creech hi in sijnder hulpen coñ. Sa
lomon vā groot Britanien dat nu he
tet Engelāt/ welcke coningē nochtā
viandē waren. Mer want dat heydē
volc van Denen eñ Noortmannen te
gen hem so sterck quamen so werden
si vrienden eñ beleyden die stadt van
Angiers mit groter machte eñ deden
den heydenē so veel pants dat si wer-
den bedwongē hem op te geuen ende
maecten voor waerdē met coninc Ka
rel die Caluwe dat se hē de stadt op ga
uen behoudelic haer leuen Eñ al wast
dat vele wijse lieden mi shagede/noch
tans liet hijse aldus van daer scheydē
Twelc namaels tot groter scadē ver-
ghinc sinen rijcke/ want si daer na de-
den meer scadē/also hier na noch ver
claert sal werden

¶ Maer hier valt te scriuen van dees
Karels strijde op Lodewijc sijns broe
ders sone die coninc was vā Almaniē
eñ dat quā toe bi deser saken. Keyser
eñ coninc Lotharis was deser beider
coningē outste broed/also voorseit is
welcke Lotharis begaf hē int clooster
vā Prumen in Ardennē/in Lothrijke
eñ wert monic eñ liet sijn keyserlijcke
eñ coniclike crone Lodewijc sinē sone
die corts sterf Eñ so creech karel de ca
luwe sijn oom die keyserlike crone int
iaer ons heren. viij C. eñ. lxxvij. eñ hi
wert daer na te Rome ghecroont van
paus Johannes die. viij. Maer Lode
wijc die coninck van Almanien wert
dies seer tornich dat hi sond sijnē raet
die keiser crone gecregen hadde eñ hi
bereyde een groot heyre tegen sijnen
broed om dat te wreken/ maer eer hijt
volbrengē conste so sterf hi Eñ hy liet
achter hē drie sonē/als Lodewijc Kar
le eñ Karlemanne Eñ als karel de ca-
luwe vernam dat sijn broeder lodewi
cus gestoruē was so dachte hijt op sijn
kinderen te wreken dat haer vader te
gē hem misdaen hadde/ eñ hi track in
haer lant met. l. M. gewapende man
nen eñ quā te Colen. Twelck vernam
lodewijc de ioncste broeder van drien
eñ quam tegen Kaerlen sinē oom on-
ueruaert Daer wert seer geuochtē eñ
hi wan den strijt eñ versloecher veele
van sijnen volcke/verdriuende also sij
nen oom wten lande

¶ Dese voorseyde Kaerle die caluwe
na dat hi keyser was also Segebrecht
vā Gēmelours scrijft/so veronweer-
de hi die Fransche manieren eñ hi aen
nam die Griecsche manieren/ wāt hi
droech sleppende clederen eñ eē breet
gordele totten voeten hangende seer
costelick. etc̄.

¶ Item hi dede brengen tot sinte Dio
nijs bi Parijs veel heylighe reliquien
die de grote kaerle sijn oude vader vā
Constantinopolē gebracht hadde tot
Aken/te weten de helft vander dornē
crone ons liefs heren/ende een groot

stuck van ons heeren cruce/eñ een vā den nagelen ons heeren. Eñ dat cleet oft sudarie ons heeren dede hi brengē tot compendyen. Ende na dat dit heylichdom in Vrancrijcke bracht eñ ghetoont was so cesseerde den honger eñ dierē tijt die te vorē so groot was dat die lieden aten ezelen eñ peerden

¶ Itē dese karel stichte in Vrancrijcke alte veel cloosteren ende kercken daer gheen en waren/eñ die waren verual len die repareerde hi

¶ In desen tide quā wt Engelant een wijs weerdich man gehetē Joannes schotus tot Kaerlen/eñ door sijn bede ouersette hi wten Griecschē in latine dā boeck vāder hemelscher Jerarchyen die sinte Dyonijs maecte. Eñ daer na keerde hi weder in Engelant/daer hi leerde der edelre liedē kinder/ ende daer wert hi doot gesteken vandē kinderen met grieffien

¶ Item daer na hadde dese karel quade auontuere in sijn kinderen wāt die een geheetē Karleman die dyaken eñ geestelic gewordē was die gaf hem bi apostasien wed̄ totter werlt eñ hi stac tegen sinen vader Mer sijn vader beduchtende dat sijn rijck bi hē mocht v̄ doruen werden so vinck hi hē eñ dedē blinden Eñ sijn and̄ sone gehetē Karle hem seer verlatende op sijn crachtē wilde vechten tegen eenē ridder gheheten Albijn/die seer vroom eñ sterck was/niet wetende dat die ander eens conincx sone was hē dootsloech/dies Kaerle die caluwe seer rouwich was. Aldus bleef hē mer een sone geheeten Lodewijc die na hem coninc wert.

¶ Vanden beghinne des graefscaps van Hollant

¶ Bi dees karels tiden so begōste [illegible] lant een graefscap te werdē/twelck [illegible] voren Vrieslant was/te weten In[illegible] iare. viij. C. lxiij. Want Kaerle a[illegible] de dat die Denen eñ Noorwegers [illegible] geweldich waren ouer al/eñ door [illegible] plicatie des paus Johans die. vij. [illegible] graue Hagene vā zanctē/so gaf hi [illegible] lant Diederic des hertogē sigisbe[illegible] vā Aquitanien soon/eñ maectē gr[illegible] vā Hollāt om dat lant te bat te be[illegible] den tegē die Normannē Eñ Lode[illegible] Karels broeder coninc vā Alman[illegible] die meerderde hē ooc sijn palē eñ [illegible] hem een deele vā sijnē lande. Dese [illegible] deric aldus begift sijnde nam te w[illegible] Genam Puppijns die minre doch[illegible] coninc vā Italiē/des grotē coninc [illegible] rels ioncste soon/daer die edele gr[illegible] vā Hollant af ghedaelt sijn.

Vanden beginne eñ oorſpronck des lants van Gelre.

Alſmen ſcreef. viij. C. eñ. lxxviij. ſo was int criſdom vā Colē bi ō heerſcapie vā pondt een groot velt of plein/ eñ in dit velt was een alte fellen eñ venijndē vreſelijcken dier/ dat veel quaets dede want het vſlinde mēſchē eñ beeſtē daert bi comē conde. Eñ dit dier riep menich werf mit groot ghe-ruchte/ gelre/ gelre/ eñ het hadt grote barnēde ogē diemē des nachts beſcei delic ſien mocht Eñ die ludē die daer ō trent woōdē rumdē ſomige vā daen eñ woudē oec gemeēlic rumē mochtē ſi vā dit beeſt niet vloſt werdē. Eñ die heer vā pont die daer bi gheſetē was dieleet veel ſcadē vā dit beeſte/ eñ deſe heer vā pont hadde. ij. ſonen dat alte heerlike ſtoute mannē warē/ die eē hē te wichaert eñ danō lupolt/ eñ bi rade vā horē vaō ſo gingē ſi wt ō dit dier te beſtridē eñ haddē hē wel toe gemaect ende wel voorſien met goet gheweer eñ gramē bi nachte eñ vnamē dit dier bi de lichtinge vā ſinē ogē/ eñ ſi gingē hē aen indē name gods eñ vſloegē dit dier. Als ſi dit verſlagē haddē ſo was alle dat volc dat daer omtrēt woonde ſeer vblijt dat ſi vā deſen quadē beeſte vloſt warē/ eñ gauē hē onō deſe twee broeders eñ horen deſe twee als eedel ionghelingen tot horen princen ende voochden eñ douerſte van horē lande te weſen Eñ deſe twee broeds metten heer vā pont horen vaō die begrepen eñ maecten opter ſtede daer ſi dit dier verſlagen haddē een begrip eñ veſte/ ende noomden dat Gelre als dat dier voorē plach te roepen/ eñ dat is in die ſtede van Gelre/ van welcke veſte oft ſtadt dat gheheele lant ſijnen naem of ghenoemt heeft. Ende een deel iaren daer na ſtarf Lupolt die ioncſte broeō eñ Wychaert bleef alleen voocht van Gelre/ ende daer na ſtarf de heer van pont ſijn vaō/ eñ Wychaert wert mede heer van pont. Eñ deſe Wychaert voerde in ſijnen wapen een ſchilt van goude met. iij. miſpel bomē van keel.

Daer na inden iare. M. eñ. lxxix. doe
was eē voecht te gelre eñ heer vā pōt
graue Otte vā Nassou eñ had te wiue
des herē vā pont eñ voecht vā Gelre
sijn enige dochter. Dese v̄werf aendē
keyser henric die. iij. als dat die keiser
maecte vā deser voechdie vā Gelre eñ
vand̄ heerlicheit vā pont eē graefscap
eñ hiet voort tgraefscap vā Gelre eñ
hilt dat te leen vandē keyserijc Eñ als
graue otten eerstē wijf gestoruē was
nā hi te wijf graue wijchmans eenige
dochter vā zutpheen gehetē Sophie
eñ met dese dochter quā dat lāt vā zut
pheen aē dat lant vā gelre Eñ als dese
lantscapē aen een gecomē warē so hij
licte graue otte sijnē enigē soō gehetē
gherrit vā sijnē eerstē wiue aen graue
Floris die vettē dochter van Hollant
daer keyser Lotharius oom af was.
Daer na indē iare. M. ij. C. eñ. xlviij.
doe v̄werf graue ot vā gelre aen coñ.
Willē graue vā hollant/ als dat hi sou
de besittē de burch te Nymagē mitter
stadt eñ mit allē horen toebehorē in al
len manierē als die grauē vā Cleef vā
ouden tijden lange iarē besetē haddē
van wegē des Roōschen rijcx Des so
leende graue otte conīc willē daer op
xxi. m. marc puers fijns coninc siluer.
Eñ tot alle tidē als een keyser oft roō-
sche coninc dese voors̄ somme siluers
den graue vā gelre of sinē nacomelin
gen weder geeft/ so mach hi de burch
mitter stadt eñ allē sinē toebehorē we
der na hē nemen andē roōschen rijck
Eñ dit cōfirmeerde rodolph⁹ die roō
sche coninc die na conīc willē quā Eñ
alst eē keyser oft conīc lossen wil eñ dā
wed̄ v̄settē/ so moet de graue vā gelre
die voor koer daer of hebbē. Hier na
int iaer ons heren. M. iij. c. eñ. xxxix.

doe was keyser Lodewijc vā Sey
hertoge aelbrechts vad̄ tot Frāck
eñ dair maecte hi vandē graefscap
Gelre een hertochdō/ eñ hertog
nout was die leste graue eñ eerst
toge vā gelre. Daer na als inden
M. iiij. c. eñ. xxiij. doe bestarf dat
tochdō vā Gelre op Aernt here
outste soon vā Egmont/ wiens
was des hertogē reynouts suster
leste hertoge vā gelre eñ dese her
aernt v̄cofte bi sinē leuēde liue dat
tochdom vā gelre hertoge Kaerl
Burgondien/ Nochtās liet hi eē
achter gehetē Adolf/ eñ wert v̄slag
voor doornic vandē Fransoysen
terlatende een sone gehetē Kaerl
hertoge tegēwoordich eñ eē doch
gheheten Philippa

¶ Item int tweeste iaer van dees
rels keyserijcke so quam hem in
sinne dat hi te Rome treckē wilde
als hi in Italien quam so quam hi
bootscap dat Karleman beyde
ren van coninc Lodewijc vā Alm
en sinen broeder een groot heyre
dert hadden om tegen hē te com
sijn rijck te bederuen. Ende mits
veruaert sijnde so dachte hi weder
sinen lande te keeren. Mer ond̄
in die stadt van Mantua wert hi
geuen van eenen valschen iode
daer na wert hi mits godlijcke
ningen gheuoert tot sinte Dionis
Vrācrijc/ eñ wert daer begrauē
sinte Dyonijs lichaem. Van wel
sijn dese veersen

¶ Hic rex Francorū partim quoq
thariorū Dux/ romanorū fit cesar
re suorum

¶ Dat. xxi ca. Vā coninc Lodewijc de Lispere Eñ hoe die Denē eñ Noorwegers weder int lant quamen

Lodewijc des keysers eñ coninc karels de caluwe sone wert coñ na sijn vad eñ was lispende in zij spra ke eñ sijn coningine was des coñ. vā Spaengiē dochter. In dier tijt so quamen die ongelouige Denen eñ Noormannē weder int lant eñ si destrueerden een groot deel vā Vrancrijcke/vā Engelant/van Pycardien/Brabant Vlaenderen/Hollant/ eñ opten Rijn deden si veel scaden/maer die borgen van Brugge eñ van Omaers die bleuen staende. Niet te min so waren die Fransoysen hē volgende met groten heyre eñ versloeghender in een strijt v. M. Ende daer na in eē ander strijt bi Parijs. ix. M. eñ si bleuen xiij. iarē in vrācrijke eermense bedwingē cōste

¶ Item int tweeste iaer van des coñ. lodewijcx rijck so wert te middage die sonne al doncker datmē die sterren in den hemel sach. Eñ coninc Lodewijc sterf geen oor achterlatende/ mer sijn coninginne was beurucht Doe warē die heren vandē lande seer verslagen wāt de Noormannē eñ Denen lagen int lant eñ si waren vā verscheydē sinne wie tlant regeren soude. Ten lestē ouerdroegen si te nemen Lodewijc eñ Karleman beyde bastaerdē van coñ. lodewijc die gestoruē was om tlant te regerē Hier en binnē so gelach die coninginne vā een sone diemen Kaerle heet eñ wert karle die simpele gehetē.

¶ Daer na quamē in Vrancrijck. ij. coningen vandē Noormannen/ die een heet Godeuaert eñ dander Segefrijt met alte groten machte van volke eñ hebben Vtrecht ghedestrueert eñ soe trocken si opwaerts tot Colene in der stadt die si vbrandē/ eñ wonnen Bonne eñ Aken daer si in des keysers palleys haer peerdē staldē Eñ tusschē dē Rijn eñ der Masen eñ al Ardēnē door destrueerden si stedē eñ castelen eñ vele cloosterē roofdē si/als Prunen Stabeloe sinte Gomakels Ende si destrueerdē Ludic Tōgerē Maestricht Sittruyen eñ Brabant Dit vernemende keys Karel die derde te wetē des vors Lodewijcx vā Almanien sone/so was hi seer droeuich om deser landē vderfnisse. Eñ om die te vlossen vanden ongelouigen Noormannen so quā hi hē te hulpe met grotē heyre ende heeftse also omringelt datse ghekeeren noch gheulieden en consten

¶ So maecte de een coninc Gouaert gehetē pays mettenkeyser met voorwaerden dat hi kersten werdē soude/ behoudelic datmē hē een deel vā vrieslant gaue/ eñ datmen hē ooc gaue te wiue Gille des conincx lotharis dochter die coninc van Lothrijcke was/eñ die keyser ontfinc hē daer op eñ wert gedoopt inder vontē. Die ander coñ. Segefrijt en wilde niet kerstē werdē/ mer hi vloot wt Lothrijke eñ track in vrācrijcke met sijn volc Eñ die. ij. voorseyde broeds die Vrancrijcke armelic regeerden niet wel connende de selue Noortmannen wederstaen maecten

vrede ofte bestant van.xij. iaren oner
mits.xij.M.marck siluers die si hem
gauen eñ soe ruymden si tlant. Maer
int iaer daerna soe storuen beyde dese
bastaerden broederē Karleman eñ lo
dewijc. Als die Noormannen dat ver
namen quamen si weder met groten
heyr seggende dat mits d̄ doot der sel
uer twee gebroeders tbestant wt wa-
re/eñ gingen leggen te Louen ō daer
na in Vrācrijcke te comē. Die fransoy
sen aēmerckende dat haer coninc een
kint was van.vij.iaren/so seynden si
aenden voorſ coninc Karel dē keyser
biddende dat hi in Vrancrijcke comē
wilde om tregimente vandē lande te
hebben Twelc hi dede eñ was coninc
vijf iaren/mer hi conste die ongelouī-
ge felle Noormannen niet verdrijuen
wt Louē eñ Lothrijke hoe grote mach
te dat hi hadde. Mer si togen vā selfs
wt louen in Vrancrijcke om Parijs te
beleggen Eñ keyser Karel sant na hē
hertoge Henrick/mer die Noorman-
nen leyden hē lagen eñ groeuen eenē
putte inder aerden al bedect daer her
toge Henrick in viel eñ wert ghedoot
Keyser Kaerle volchdese met groter
machte mer hi en condese niet v̄driuē
Eñ so wert hi beraden met hem pays
te maken eñ liet hem dat lant ouer die
Seyne dat doe Neustria heet eñ nu he
tet Normandien om dies wille dat sel
ue lant tegē Kaerlen wederspannich
was

¶ Dat.xxij.ca. Hoe vrancrijcke gere-
geert wert na coninc Lodewijcx doot
die lispere Ende van Kaerlen die sim
pele sinen sone

NA de doot vanden voorſ key
Kaerle die des lispendē coni
lodewijcx ooms sone was aēmerc
de die Frāsoysen dat haer coninc
rel noch een kint was so aen name
Odone graue Robrechts sone vā
gouwe/welcke Robrecht met Ra
phus den hertoghe van Aquytan
vanden Noormannen inden strij
slagen was also hier voren ghesey
Dese Odo was.ix.iarē coninc D
namen die edele vā Vrancrijcke h
rechten heere den voorseyden Ka
die simpele ende voerden hē met g
ter machte tot Ryemen/daer hy o
trent den iare.ix.C. coninc ghew
wert vanden bisscop van Riemen
¶ Daer na quamē dye Noorman
Parijs beleggen Eñ vā daer troc
si op die stadt van Sens bi Bourg
dien Ende als si die ooc niet crigen
consten so trocken si tot Tours in
rayne eñ si verbranden die stadt e
strueerden tlant veele quaets doe
Die prince vā desen Noormannen
Denen was Rollo vā edelē gesla
wt Denemerckē die vanden coñ.
Denemerckē wtē lande gebānē
so warē hē vele Denē eñ noorweg
geuolcht Eñ hi had met hē sinen
Gello/die aldus voortgaende alt
quadē daden/so quamē si belegg
stadt vā Chartres. Eñ daer in wa

Rijchaert die naemaels hertoge van Bourgondien wert/ eñ Robrecht vā Parijs. Dese aenmerckende datse die Noormannē niet en condenwedstaen so namen si onser lieuer vrouwē hem de eñ stelden dat als een banier op die mueren vand stadt Twelck siende die ongelouige so bespotten sijt eñ si schoten daer na/ mer haer ogen werdē so verdonckert dat sijt niet en condē aen sien Eñ dit siende die geen die int stat waren so quamē si ter stont wt eñ ver iaechden die Noormannen

¶ Na dien dat die Denen ende Noormannen. xl. iaer lanck Vrancrijcke eñ ander landen daer omtrent ghetribuleert haddē/ so dede god sijn ontfermhertichеit Wāt dē noormannē begondet te verdrieten eñ warē tot pays geneycht/ gelouende ooc tkerstē geloue aen te nemē. Als dit Karel de simpele vernam so was hi vblijt/ eñ tot vastic heit vā dien so gaf hi den voorſ Rollo sijn dochter tot eenē wiue die Gilla hete Eñ Rollo die wert kersten eñ gedopet eñ wert Robertus geheten na Robert graue vā Parijs dyen hi vander vonten hief Eñ hē wert gegeuē tlant geheten Neustria/ dat na die Noorwegers oft Noormannen wert ghehetē Normandien eñ noch heet also. Dese Robertus wan eenen sone gheheten Willem die goet eñ eerbaer was. Willem had een sone gehetē richaert. Dese Richaert had twee sonē/ deen heete richaert/ dand Robrecht viscaert/ welke Robrecht so vrome was dat hi naemaels creech Cecilien Poelgien Calabrien/ eñ hi vwan den Venechianē in stride eñ ooc Alexis dē keyser vā griecken oft Constantinopolen Eñ sijn bastaert sone was hertoge Willem van Normādien die Engelant vercreech/ daer die coningen van Enghelant af comen sijn Eñ eenen anderē sone had die voorſ Robrecht gehetē Boemundus/ die was mit hertoge Godefroyt van Billoen int heilich lant Eñ doen Anthiochien gewonnen was so was hi daer heere af ghemaect

¶ Gello die neue des voorseidē Rollo wert ooc kerstē eñ Kaerle die coñ. gaf hē die borch van Gloys met haren behoortē/ eñ hi maecte daer een stat. Eñ omtrent dier tijt int iaer. ix C. eñ. xiij. begonste die oorde van Cluyngny

¶ Item doe leefde in Brabāt sinte wybert eñ fondeerde dat clooster vā Gemelours in walsch Brabant/ daer hy in leyde een heylich leuen

¶ Als die plage der Noormannen gecesseert was eñ Kaerle die simpele coninc eñ hertoge van Lothrijc oft Brabant in vreden meende te leuē/ so quā Robert die graue vā Parijs die een listich man was eñ stont op tegen Karle seggende dat de crone vā vrancrike hem toebehoorde/ om dat Odo graue van Angouwen sijn broeder voor genoemt die crone hadde eñ regneerde Doe karel dat verstōt so creech hi hulpe eñ quam tegen den voorſ Robert te stride bi der stadt van Soyson dair seer gestredē wert/ eñ Robert werde daer verslagen eñ vele met hē. Niet te min Kaerle dair na ōtsiende Roberts geslachte (twelc machtich was) maecte vriētscap eñ alyance met coñ. Henrick van Sassen Eñ tot een teeken eñ sekerheit seynde hi hē die hant vandē weerdigen martelaer sinte Dyonijs in goude beslagē eñ verciert mit costeliken ghesteenten

¶ Daer na viel dese Kaerle de simpele

in groot liden bi valshedē eñ verraet-
scap die hem gedaen wert Want Heri
bert die graue van Vermendoys die
des voors Roberts van Parijs die bi
Soysson verslaghen was/suster ghe
trout hadde/siende dat dye coninc te
Vermendoys wert quam so ghinc hi
ootmoedelic tot hem als een heimelic
verrader presenterende sijnen dienste
eñ node hē ter maeltijt Die coñ. hē ge
louende eñ sijn lagen niet voorsiende
ginc met Heribert/dien v̄radelic vinc
ende in die borch te Perone so leide hi
den coninc geuangen/daer hi vā veel
drucx eñ lijdens martelaer sterff/ also
die cronikē seggen/na dat hi omtrent
xxv. iarē geregneert hadde. Die coni
ginne vā Vrācrijke sijn gesellinne dat
vernemende nam Lodewijc haren so
ne die een ionck kint was eñ si vloode
wt Vrancrijcke tot coninc Eduwaert
van Engelant haren vader

Vā desen karel sijn dese veersen
Hic rex francorū fuit et dux lothariorꝫ
Perone vinctꝰ et ibidē martirisatus.

¶ Dat xxiij. ca. Hoe vrancrijc na kaer
le die simpele gheregeert wert. Ende
vā Lodewijc die simpele sinē sone

Dit aēmerckende somige princē
vā Vrancrijcke na des simpelen
karels doot datse sonder coñ. warē so
aēnamē si Raydolphe den hertoge vā
Bourgōdien die sone was vā Rich
de dē graue die te Chartres die Ro
mannē v̄iaechde/eñ de Radolph re
neerde in vrancrijcke. xiij. iarē eñ d
sterf hi So dachtē die Frāsoysen w
te crijgen harē iongē coñ. die met
re moeder in Engelant was Eñ si
dē Willem dē eertsbisscop vā Sens
Engelant om Lodewijc harē coñ.
rel des simpele sone Mer die coni
ne sijn moeder en wilde haer kint
laten gaen dan bi middele van se
geloften eñ condicien Eñ dair op
hi bi groter macht in engelant Eñ
eertbiscop brachtē tot Louwē in
rijc daer hi gesacreert is int iaer. ix
xx. Dese Lodewijc die ooc die simp
heete nam te huwelic coninc Henr
dochter vā Sassen geheten Gerb
ga die suster was vandē eerstē key
Otto/eñ hi regneerde. xi. iaren

¶ Binnen desen iaren soe leet hy
persecutien/want de meeste heren
Vrancrijcke maectē conspiratie en
sonderlinghe Hughe die grote gr
van Parijs des voorscreuen Rob
sone die bi Soysson verslaghen w
Ende hi stont na die croone om d
wille dat Odo sijn oom voorseit co
geweest hadde die wile dat coninc
dewijc die lispere een kint was So
uielt dat dese lodewijc/sone des sim
len Karels bi quader conspiratien
uangen wert vanden Noormann
sijnen ongetrouwen ondersaten.
Kaerleman sijn outste soone die w
oock gheuanghen ghebracht tot
men daer hi sterf. Dit vernam key
Otto wiens suster gheheten Ger
ga coñ. Lodewijc getrout had/so
hi in vrancrijcke met grotē heyre/

met.xvij.legionen om lodewijc sinen swager te v̄lossen Elc legioē is.vi M vi.C.lxvi.mannē Die viandē van lodewijc ōtsiende dese grote macht des keysers lietē hē wter geuangenis los eñ vry. Dese lodewijc die simpele had twee sonen/als Lotharijs die na hem coninc wert/ eñ kaerle die hertoge vā Lothrijck eñ vā Brabant wert/te weten cleen Lothrijc vander Masen ned̄ wert totter Schelt. Eñ soe wert Brabant doen vā vrancrijcke ghescheydē twelc vā coñ. Pippijns tiden des groten Karels vader die coninghen van vrancrijke te gad̄ gehoudē haddē. Lodewijc de simpele coñ. sterf eñ wert begrauen tot sinte Remijs te Riemen

¶ Dat.xxiiij.ca. Van coñ. Lotharijs Lodewijcx sone Eñ vander orloghen tusschen hem eñ den tweesten keyser ende coninc Otto

LOtharis die coñ. regneerde na Lodewijc sinen vader.xxxi.iarē Eñ so hadde die tweeste keyser Otto sijns ooms sone een suster gheheeten Heylwich/die te huwelic nā die voorscreuen Hughe graue van Parijs/eñ daer af had hi een sone gheheten Huge capet/Eñ dien name hadde hi van dat hi ionc was/ om dat hi den edelen kinderē daer hi mede speelde haer capunen plach te nemē vanden hoofde Coninck Lotharis om dat hi vredelijker regneren mocht so maecte hi den voorſ graue Huge vader van Huge capet maerschalc van al Vrancrijcke. Mer corts daer na sterf Huyge ende wert tot sinte Dionijs begrauen

¶ Daer na nam coñ. Lotharijs oorloge aen tegen den tweesten keyser Otto sijns ooms sone om des lants wille vā groot Lothrijke dat sijn voor vad̄s besetē haddē/eñ met grotē heyr track hi in Lothrijc rouende eñ veel scaden doende dē keyserike Eñ die keyser die hē hier op niet verhoet en hadde lach tot Aken eñ dorste hē niet roeren wāt hi daer op niet voorsien en was Ende als de coninc Lotharis weder gekeert was in vrancrike so dachte keyser Otto dat te wrekē/ eñ hi vergaderde een groot heyre eñ ontboot dē coninc dat hi hē meende te v̄soecken in vrancrijc omtrent sinte Remijs dage. Ende soe trac hi in vrancrijke eñ stichtede rooff eñ brant al om me/om Riemē Louwē Soysson eñ Parijs/niemāt en dorste hem wederstaen/maer de kercken en destrueerde hi niet. Eñ omtrent sinte Andries dach als hi met sijnen volcke op die Seyne lach so wert hē vanden Fransoysen scade gedaen inden steerte vā sijnen heyre. Mer daer toe wast gebracht datter op genomē wert enē dach om met malcander te sprekē vā den payse so datse v̄gaderdē op een riuiere Eñ daer maecten si den pays in dier manieren dat coñ. Lotharijs verteech Lothrijc swerende dat nemmer meer te eysschē/dats te v̄staen vā grote Lothrijcke vandē Rijn nederwerts Eñ keyser Otto gaf hē ooc ouer Dornijck ende ander plecken daer questie af was.

¶ Int iaer daer nae op sinte Symon
eñ Juden dach sachmen eenen strijdt
van lieden die al vierich scheenen
¶ Omtrent dese tijt wert Hongerien
eñ Polen bekeert totter kerstenheyt
vandē heyligē bisscop Adelvertus bi
sschop van Praghen dye na van den
Pruysschen ghemartelijt was
¶ Int vierde iaer daer na sterf coninc
Lotharis achterlatende eenē sone die
Lodewijc heet/die niet veel langer dā
een iaer regneerde in Vrancrijcke eñ
sterf sonder kint oft broeder Maer hi
hadde eenen oom sijns vads broeder
van vader eñ van moeder/te weten
Karel hertoghe van Lothrijcke ende
van Brabant/ dye meest te Bruessel
woonde bi sinte Goricx kercke/eñ hy
haelde sinte Godelē lichaem vā Mor
sele tot Bruessel in sinte Goricx kerc
ke/wāt Morsele leyt int lant vā Der
monde dat doe al Brabant was

¶ Dat. xxv ca. Hoe hertoge Karel vā
Lothrijc eñ brabant vander cronē be
rooft wert van Hugen den grave vā
Parijs gheheeten Capet. Eñ vander
groten strijde die si hadden

DOe die voorſ coñ. Lodewijc Lo
tharijs sone ghestoruen was so
senden die princē eñ meeste vā vranc-
rijcke aen Kaerlen sijnē oom hertoge
vā Lothrijc eñ vā Brabant op dat hy
quame die crone des rijcx te ontfangē
Mer want Karel hē bereyden wilde
met groter machte eñ eeren te comen

niet vinnende dat int merren groot perikel was gelegen so vertrac hi sijn cortmste so lange dat dpe voors graue gheheten Hughe Capet die een stout eñ wijs man was Vrancrijche in han den creech willende Haerlen beroue. nochtan waren si beyde twee susters hinder also voors is. Eñ dit rechte pre tendeerde Hugeom des wille dat sijn oude oom Odo graue van Angouwe coñ. geweest had. Vernemẽde dit her toge Karel van Brabant/ so quam hi met eenen groten heyre van Braban teren eñ wt Lothrijc int iaer ons herẽ ix. C. lxxx. Eñ Huge quã hẽ te gemoe temet grote menichte vã volck so dat ter eenen grotẽ slach geuiel/ mer haer le hadt victorie eñ hielt dat velt eñ nã in die stadt van Louwe. Huge dit sien deõgaderde weder een groot heyr eñ quã die stadt van Louwen belegghen meer dan een maent Doe werden die vã binnen te rade datse die poortẽ op deden eñ sloegen in Hugens heyr dat si veriaechden eñ sloegẽ veel volcx af. Doetrackkarel tot Kyemen eñ vinch den eertsbisscop Gilbertus die hẽ be hielp eñ dede veel wõders met nigro manciin dien Huyge capet daer ghe steit hadde. Eñ hi restitueerde weder eertsbisscop Arnulph? oft Arnout in sijn stede die Lotharis natuerlijc sone was/ den welcken Huyghe Capet be roofthadde. Item karel die vinck ooc die edele vander stadt vã Kienen eñ voerdese gevangen te Louwen Eñ hi belach ooch Montagupt eñ hi creech onder hem al tlant tot Sopsson toe

Int selue iair was grotẽ honger eñ sieren tijt. Eñ het was so veel sneens vuallen datmen niet sapen en conde

Ooc seydemen dat coren regende in Haspegouwe/ ende ooc cleen visschel hens uten hemel Twelck al teekenen waren vã toecomenden wondere

Als dan Huge capet sach dz karels macht altijt wies/ so en dorste hi hẽ nz meer beuechtẽ mer hi maecte een hey melic ouerdrach met eenẽ oudẽ scalck Ancelmus bisscop vã Louwen õ kaer len te doen leueren/ dpe hem nochtãs wel betroude. Eñ dese bisscop dede bi nachte die poorten vã Louwẽ Hugen op doen/ also hi hẽ belooft hadde. Eñ Huge quam met groter macht in die stadt eñ hy vinck den eedelen hertoge karel in sijn bedde die eens coninc r so ne was eñ sijn huysvrouwe met veel anderen eñ dedese voerẽ tot Orliens gheuangen/ eñ sonderlinge bleef ka rel dair gevangen tot sijnder doot toe die hi starf int iaer daer na/ achterla tende een sone geheeten Otto ende. ij dochteren Gherberga eñ Ermegar dis. Aldus wert onterft vanõ cronen dat edel geslacht vandẽ grotẽ coninc karel Eñ Huyghe met sijn nacomers sijn coninghen ghebleuen Maer nae maels is die crone bi huwelike weder in coñ. karels geslachte gecomẽ ouer mits Adela die coninghinne des gra uen Tybauts vã Blois dochter sijn de van coñ. karels geslachte/ eñ was moeder vã coñ. Philips die twede ge heten die vmeerder des coninc r sinte lodewijcx oude vader eñ was die. vij. coninc na coninc Huyghen

Noch bi meerderen bewijse soe sijn beyde dese linien oft geslachtẽ/ te we tẽ/ vã coñ. karel die grote/ eñ coñ. Hu ge vergadert eñ te samẽ ghemingelt. ouermits Elyzabeth des grauẽ Bou-

dewijns vā Henegouwē dochter dye
die selue coninc Philips getrout hadt
die vanden rechten gheslachte vandē
grotē coñ. Karel was ouermits Erm
gaert haer oude moed dye des voorſ
hertogen Karels die te Orliens sterff
dochter was/also corts hier voor ghe
seyt is

¶ Dese voorſ veranderinge ende v̄
vreemdinge der cronen vā vrancrijc-
ke heeft den menigen groot verwon-
deringe gemaect. Maer nochtans so
en is dat so grotē wonder niet als wi
aenmercken willen daer die heylighe
scriftuer seyt Wi is die dair bekennen
de is den sinne des heren/of wie heeft
sijn raetsman geweest. Oft hi seggen
wilde/niemant. wiens ordelen diepe
eñ ongrondelijc sijn In wiens handē
sijn alle conincrijcken vander aerden
die dat rijcke ouerstelt van deen volck
tot op dand ouermits bedroch eñ on-
recht dat inden menschen is. etc̄.

¶ In somige boecken van ouden cro-
niken oft historien so vintmen bescre-
uen dat die voorſ Huyge Capet daer
te voren bi nachte een v̄thoninge had
van sinte Walericus die hē van gods
wegen bootschapte/ dat hi eñ sijn na-
comelingen tot eewigē tijden die cro
ne van vrancrijcke besittē soudē/mits
dien dat die selue Huge sijn reliquien
eñ van sinte Richerius weder had ge
bracht op haer plaetsen/na datse wt
vresen vandē ongelouigen Noorman
nen eñ Denē elders getransporteert
hadden doe si alle tlandt bedoruen/ al
so voorseyt is

¶ Item om noch meer hier af te wetē
als vander veranderingen van de
crone van Vrancrijcke. So is te w
al waert dat dese voorſ reuelatie
gheenre waerden en waer eñ dat
die voor fantasije hielde/eñ dat Hu
tonrechte die Fransche crone aen
ueert hadde So en soude dair noch
niet wel wt volghen dat die goede
ninc Robertus sijn sone (die welc
duechdelic man was) eñ sijn naco
lingen daer so veel heylige coning
af ghecomen sijn dat si die crone
rechte beseten haddē die so vierich
in heylicheyt hebben geleeft dat
der is/vromelic dat ongelouich vo
beuechtende. etc.

¶ Ooc so is te weten dat na der do
vanden hertoge Otto van Graba
die welcke was des voorseyden her
ghen Karels soone/ so en was ghe
manlick oor meer van coninck kar
geslachte Eñ want bider wet ghe
ten Lex salica/eñ ooc bi ouder ge
ten ouer. M. iarē in Vrancrijcke o
houden dat de crone op geen vro
en versterft So wast gheoorloft
princē metten volcke des rijcx ye
coninc te kiesen. Ooc is te vermo
dat also bi gods wille geschiet is
deser derder generatiē of genealo
vā coñ. Hugo/wāt die and twee
gaende generatien/ te weten vā co
Clodoueus eerst kersten/eñ van P
pijn des groten Karels vader he
gehadt gloriose eñ eerlike beginse
mer sobere eñ deerlike eynden/ma
dese derde genealogie oft linie ter
trarien heeft gehadt een snode oft
ber beghin eñ een loofliken eñ glo
se voortgāc so dat blijct in veel duech
delijke eñ victoriose coningē vā dese

liniē sijnde die kerstelijc geleeft hebbē
niet sparende hem seluen noch haer
goet om tkersten gheloue eñ die heyli
ghekercke teghen die onghelouige te
bescuddē. Sondlinge was die voorſ
coñ. Robertus een heilich coninc een
groot clerck/ die die heylige kercke eñ
de clergie eerde eñ door wien god wō
derlike dingē wrachte. Hi maecte die
sequētia Scti spūs assit nobis gratia
Diemen opten Sinxen dach singt eñ
meer ander sangen diemen noch ind
kerckē hout. Desgelijcx coñ. lodewijc
die seste vā dien name was eē deuoot
eñ goedtieren man eñ hi reysde twee
mael op die sarasinē. etc̄. Item sijn so-
ne coñ. Philips die tweeste gheheten
die vmeerder was seere victoriues eñ
hi reysde ooc op die sarasinen Eñ sijn
sone Lodewijc die. vij. was een kerste-
lic prince die verwan de onghelouige
Albegoyse Mer bouen alle andere is
te louen die heilige coñ. sinte lodewijc
sijn sone dien hi wan aen sinte Blanc
ken die coninginne/ die tweewerff op
die onghelouige track. Van wiens le
uen hier na gheseyt sal worden.
¶ Item coñ. Philips die derde ghehe
ten Lehardy sinte Lodewijcx sone die
was oec een sachtmoedich ende victo
rioes coninc eñ hi reysde ooc op de on
ghelouige. Philips die vierde gehee-
ten die schone Philips Item ooc was
vandē seluē geslachte sinte Lodewijc
die minrebroeder bisscop van Tholo-
se coñ. karels van Sicilien sone/ welc
karel was des conincx sinte lodewijcx
broeder Item ooc waren duechdelike
coningen die goede coñ. Jan eñ karel
die vijfte/ sijn sone geheeten Karel die
wijse/ wiens broeder was Philips le
hardy hertoge van Bourgondien

¶ Hoe dat keiser Otto die. iij. in geset
heeft die. vij. koeruorstē om altijt eenē
Roomschē keyser te kiesen wt dē duit
schen natien eñ landen

Op dat dat keyserijc dat nu aen de
duytsche natie gecomē was vol
comeliker vasticheyt hebben mochte
eñ op dat dat voorseyde keyserijc niet
of gedrongē en werde vand duitscher
nacie/ die in macht vā volcke eñ starc-
heyt te bouen gaet alle ander nacien/
So heeft keyser Otto die derde mittē
vorsten eñ princē des duytschē lants
gheordineert die. vij. koeruorsten die
den keyser voort an soudē kiesen/ drie
geestelijke prelaten eñ vier weerlijcke
princē/ te weten/ die eertsbisscopen vā
Mens/ vā Colē eñ vā Triere/ die sijn
drie eertscācellierē vandē keyserijcke
¶ Item die coninc van Gemen/ die is
schencker vanden rijcke/ eñ seer gaet
die kiesinge na hem/ sondlinge als die
ander kueruorsten discoort oft twee-
drachtich sijn. Item de Palsgraue op
ten Rijn die wten huse vā Beyeren is
eñ hi is drossaet vanden houe eñ spijs
drager. Item die hertoge vā Sassen/
ende is sweertdrager. Item die marc
graue vā Brandenborch eñ is die op-
perste camerlinc oft proost vander ca
merē. Mer dan moet dē kuere also hi
geslotē is ouer gedragē werdē onsen
aertschen vader den paus van Rome
die den ghenen die welck dat daer co-
ninc van Almanien gecoren is placht
te approberen alsoe verre als hi daer
toe is nut eñ bequaē. ¶ Itē ooc worde
dat corpus of dat lichaē des roōschen
rijcx mit sijn ouerste ledē in ordināc ie
geset eñ is gedeelt in x. vierē/ dat is in
xl. personen/ twelck om der cortheyt
wille achter gelaten is.

¶ Dat. xxvi. ca. Vā hertoge Otto karels sone/ eñ hoe Lothrijc een deele vā Grabant na sijn doot quam indē handen vanden graue vā Ardennen. Eñ vanden anderen hertogen

OTto Karels soone was hertoge van Lothrijc eñ van Grabant. hi regneerde na sijn vader. xv. iarē eñ hi sterf sonder wettich oor Eñ als sijn suster Gherberga meende dat lant te aenueerden als recht erfghenaem/ so was daer een graue vā Ardennen geheeten Godeuaert/ die tot den keyser Henrick track/ diemen sinte Henrick heet/ geuēde te v̄staen dat al tgeslachte vanden groten coñ. karel vergaen waer/ biddende om dat hertochdome van Lothrijc ghegeuen te werden eñ een deel van Grabant. Twelc die keyser hē gonde eñ soe vercreech hijt mit machte. Aldus bleef die edele vrouwe Gerberga berooft die vader eñ moeder verloren hadt eñ bleef alleen grauinne vā Gruessele ende van Louene met eenige dorpen eñ anď pleckē. etc̄.

¶ Soe behielt die voorſ Godeuaert vā Ardennen thertochdom vā Lothrijck/ daer walsch Grabant een deel af is. Eñ na Godeuaert quam tlant op Goselijn van Ardennen sinē broeder die hadde. ij. sonen/ te wetē/ den paus Steuen die. xi. eñ Godeuaert die seer vroō eñ duechdelic was/ eñ een dochter geheeten Oede die namaels nam te manne Lambrecht graue vā Gen[illegible]ssel daer hier na af ghesept sal werdē. Na Goselijn wert hertoghe dye voor seyde vrome Godeuaert sijn sone/ die had een sone Godeuaert mettē bulte die hielt Ardennē/ Lothrijke/ een deel van Grabant/ eñ ooc Hollant/ so ghe hier sult horen.

¶ Hoe Godeuaert metten bulte met hulpe des bisscops vā Vtrecht Hollāt eñ Vrieslāt onď sijn subiectie brochte.

BI dese Godeuaerts tijde so was bisscop tot Vtrecht Willem den voochdē soon vā Gelre. Dese bisscop Willem impetreerde eñ verwerf aen keyser Henric die. iij. die graefscapen van Hollant Zeelant eñ Vrieslant [illegible] legerende dat si wilē eer die bisscopen vā Vtrecht gegeuē waren. Waer om dat hem die keyser gaf sekere brieuen om te besitten die graefscapē voorſ

¶ Als nv bisschop Willem desen brief
met loosheyt eñ met quad̃ narratie eñ
aenbrengẽ vandẽ keyser hadde impe-
treert/ ōtboot hi sinẽ neue Gouert mz
tẽ buyl hertoge vã lothrijc/ brabãt/ eñ
ardenne eñ v̇gaerdẽ te samẽ eẽ groot
swaer volck vã wapenẽ. Eñ sijn geco
mẽ in Hollant doemẽ screef. M. lxxi.
ōtrent die stede vã Leyden. Robrecht
voocht vã Hollant dit v̇nemẽde dede
v̇gaderẽ alle tvolck vã wapene dat hi
crigẽ mochte/ eñ ginc desen. ij. princẽ
te gemoet/ eñ dair wert seer geuochtẽ
aen beydẽ sidẽ. Mer int eynde cregẽt
die hollands te quaet eñ daer wertter
mit allẽ veel v̇slagẽ eñ robrecht ōtquã
eñ nam sijn wijf mit haer kinderen eñ
tooch in vlaenderẽ te Ghent/ eñ bleef
daer eẽ wijl tijts. Dese victorie gesciet
wesende dede biscop willem dẽ herto
ge Godeuaert metten buyl hulden in
allen steden van Hollant eñ regeerde
dat lant mit cracht. v. iaer lanc Eñ ōt
sinc die graefscap van Hollant te leen
van desen bisscop Willẽ eñ brocht alle
dat lant ond̃ zij subiectie eñ alle die hẽ
tegen waren v̇iaechde hi of v̇sloechse
Die bisscop dede alle die frontierẽ eñ
palẽ vandẽ lande vast besettẽ eñ neer
stelic bewarẽ tegen den iongen ionc-
heer dirck vã Hollant Eñ dede makẽ
een groot starc casteel tot Iselmonde
dair opsettẽde eenẽ capiteyn met vele
vrome liedẽ van wapenẽ om dat te be
waren. Dese hertoge godeuaert stich
te eñ fondeerde tusschẽ die dorpen rijs
wijc eñ ouderschye tot sijnre eewiger
memoriẽ een stede die hi noõde Delft
eñ niet verre butẽ der stadt eẽ casteel
dair hi sijn woenstadt in nam ter wilẽ
dat hi in Hollant domineerde eñ heer
scapie hadde

¶ Hertoge Godeuaert siende dat hẽ
die fortune eñ auontuere mede ghinc
nam op onder sijn subiectie te brengẽ
die westvriesen Ende heeft een groot
machtich heer vergadert eñ is gheco
men in Vrieslant rouende/ vangende
eñ slaende alle dat lant door/ eñ is mit
eenẽ groten swaren roof vã geuangẽ
van beesten eñ andere dingẽ gecomẽ
binnẽ Alcmaer. Dit vernemende die
oostvriesen quamẽ met groter macht
eñ beleyden Alcmaer al õme. ix. wekẽ
lang. Hertoge Godeuaert siende dat
hi tegen dit wrede volck van grooter
machte die stede niet houdẽ en mocht
screef hi aen bisscop Willẽ vã Vtrecht
dat hy hem ontset dede eñ hẽ te hulpe
quame. Die bisscop heeft van stonden
aen vergadert eenẽ groten hoop ge-
wapents volcs eñ is gecomẽ om sijnẽ
neue den hertoge te ontsettẽ Eñ daer
wert eenẽ bloedigen strijt geuochten
mer int eynde verloren die vriesen dẽ
strijt/ eñ daer wortter ōtrent. viij. M.
verslagẽ eñ veel worter gheuangẽ eñ
aldus wert hertoge Godeuaert here
van westvrieslant eñ oostvrieslant by
hulpe des bisscops van Vtrecht/ ende
dat lant bleef hem voort subiect eñ in
vreden. iiij. iaer lang

¶ Onlancx hier na als int iaer M. eñ
lxxv. hertoge godeuaert wesende tot
Antwerpen/ worde hi sittendt op een
priuaet van eene van ioncheer Dircs
knechtẽ van Hollant genoemt Ghijs
brecht van onder op mit een gauelijn
in sijn lijf ghesteken/ eñ dede hem van
stonden aen voerẽ tot inder stede van
Maestricht/ dair hi op die vijfte calen
de van maerte ghestoruen is/ ende en
liet gheen kinder after/ mer sijn suster
was sinte Ydе hertoghe Godeuaerts

van Billioen moeder/ opten welcken quā tvoorſ lant van Ardennē eñ van Lothrijke. Dese goede sinte Jde hadt getrout Eustachius graue vā Boloni en oft Bonē/ wiens moed was Mach telt graue Henricx vā Bruessel dochter. Dese Eustachius hadde van sinte Jden drie sonen/ den voorseyden Godeuaert vā billioen Boudewijn sinen broeder die beyde deen nae den anderen werden namaels coninghen van Jherusalem. Eñ si waren op gheuoet te Basiu bi Genapien in walsch Brabant twelc hair moeder erue was/ eñ noch eenen sone gheheeten Eustachius die bleef graue van Bonen

¶ Dat. xxvij. ca. Van Gerberga grauinne van Louen eñ Bruessel/ eñ van Lambrecht metten baerde haer man Eñ vanden anderen grauen van Louen eñ Bruessele tot Godeuaert met den baerde toe

Die voorſ Gerberga hertogen Karels dochter eñ hertogē Otto suster had getrout Lābrecht ghe ten metten baerde des grauē broe van Henegouwe. Welcke Lambre hadde eenen groten strijt teghens b sscop Balderijck van Ludick tot He gaerden daer hi victorie had Eñ da werdē veel edele eñ ander inden str verslaghen die die bisscop dede hal tot Ludick ende daer begrauen Da dede hi een abdye maken in dye e van sinte Jacob daer hi ooc sijn sep ture koos

¶ Item daer na so nam aen dye sel Lambrecht ooc oorloghe teghen G deuaert van Ardennen/ dien dye ke ser Lothrijc ghegeuen had/ twelck h onrecht dochte eñ wilde dat bene So dattet quam tot eenē strijt bi Fl rines daer seer gheuochten wert a beyden siden/ mer Godeuaert had victorie/ eñ Lambrecht die bleef da verslagē met veel andere. Als dā G deuaert met zege weder keerde so q Reynier die graue van Henegouw des voorſ Lambrechts broeders so eñ vuolchde Godeuaert hem doen grote schade in die steerte sijns hey Eñ daer dese graue Lambrecht al doot bleef so geschiede daer eē wo lic teeken/ wāt hi aen sinē hals droe heylige reliquien oft heylichdom o in striden eñ ander tegenspoet bew ret te sijn Soe sprongen die reliqui van sijnen halse van selfs eñ vloog op een houele Twelc een ridder m te dye namse eñ berch dese in sijn co ssen. Maer ter stont so wert sijn be swellende tot dat hi bi rade die reli en wech dede eñ weder gaf. Dit gh schiede int iaer. M. xiiij.

¶ Dese graue Lambrecht hadt een so neachter gelaten van sijnre vrouwen

Gerberga dye Henric heete die oude graue vā Louen eñ Bruessel eñ marcgraue des heilichs rijcx. Eñ Gerberga sijn moed leefde een wile na haren man eñ wert ooc begrauen te Nyuele daer haren name op ghescreuē stont.

¶ Omtrent dese tijt sachmē wonderlijcke teckenen inder lucht. Die maen verwādelde al bloedich eñ twas grote aertbeuinghe eñ groten dieren tijt In Lothrike storte een fonteyne bloet wt. Daer na wert een grote sterfte bi na ouer alle die werelt so dat die leuen de ouermits dat verdriet van menich fuldigen doden neder vielē eñ werdē ooc begrauen

¶ Die voors graue Henrick Gerbergen sone liet achter een sone ghehetē Lambrecht eñ een dochter die Machtelt heet die namaels trouwde den graue Eustachius vā bonen. Eñ si hadde van hē een sone die oec Eustachius hete graue van Bonen Eñ noch hadt si een sone vā hē die ooc Eustachi⁹ heet graue vā Bonen/eñ die nam te wijue sinte Iden die dochter was vā Godeuaert van Ardennen eñ vā lothrijcke Goselijns sone eñ si was moeder vā hertoge Godeuaert vā billioen/daer voor af ghesept is

¶ Die voors Henrick die oude graue van Louen sterf int iaer ons herē. M ende. xlvi.

¶ Doe wert Lambrecht Henricx sone graue eñ marcgraue na sijn vader eñ nam tot eenre huysurouwen Oeden hertoge Goselijns dochter vā Lothrike Dese graue lambrecht stichte. ij. canonisien/te wetē te Bruessel ter plaetsen die heet sinte michiels berch ende heet nu tot sinte Goedelē/die and tot sinte Peters te louē Eñ dese Lābrecht eñ sijn huysurouwe mettē eerweerdigen deuoten bisscop Geraert van Camerijck v̄droegen sinte goedelen van sinte Gorijcx kercke totter hooft kercken vā sinte Michiels Desghelijcx so verhief dese goede bisscop in dier tijt met graue Lambrecht sinte Wydē vā Anderlecht Ten lesten wert graue lābrecht verslagen in eenen groten strijde voor Doornic eñ wert oec begrauē te Nyuele alsmen screef. M. liiij.

¶ Eñ hi liet achter eē sone die Henric heet eñ wert graue eñ marcgraue na sijn vader Eñ hi had in een strijt gheuangen een edelman die Herman hete/dien hi bracht tot Louen op sijn hof geuangen eñ liet hē daer op sijn seker heit gaen Mer bi nacht quā Herman subtilic tot graue Henric daer hi sliep eñ vermoorde hē iāmerlic in sijn bedde eñ doe ontliep hi Dit geschiede als men screef. M. lxviij.

¶ Dese graue Henric liet achter eenē sone die ooc Henric heet eñ was graue eñ marcgraue na sijn vader. Ende in sijnē tijt begonst dat clooster eñ abdije van Haffligem alsmen screef. M lxxxvi. Eñ als men screef. xi. C. xxiij. so begonste sinte Michiels cloostere tot Antwerpen

¶ Dese Henric had ghetrout des hertogen suster van Doringhen daer hy twee sonen af had. Deen heet Henric die na sijn vader regneerde/eñ ten lesten wert hi oock verslagen in eenen strijt voor Dornijke eñ wert gebracht te Nyuele daer hi ooc begrauen wert Int iaer. xcvi Die ander sone heet godeuaert mettē baerde die wert graue eñ marcgraue na sinen broeder

¶ Omtrent dese tijt began die heilige

ordene vandē Carthusers ofte Charcropsen die in strangicheyt vā leuē alle ander ordene te bouen gaende is also sinte Bernaert seyt/ eñ hi heetse die alre schoonste calompne der heiliger kercken/ wantse nopt en viel vā harē opsette Eñ si wert bi wonderlike tekenen begonnen int bisdom vā Grenoble vāmeester Bruno een heilich doctor van Parijs met ses ander eerwerdige mannen. Doe leefde die heylige man sinte Huge bisscop vā Grenoble die in. lij. iarē nopt vrouwē aensichte en sach dan alleen een arme weduwe hoe wel hi nochtan dagelicx allē mensche raet eñ hulpe gaf eñ biechte hoorde Eñ namaels ōtfinc hi ooc dz habijt vanō ordenē vā sinte Bruno voorseit

¶Item in dese tijt werden gedoot tot Jherusalem. xi. M. pelgrims vandē Arabianen

¶Item oec wast groten vloet van water bouen maten eñ grote peskilencie so dat die menschen verbrandē swart als hoolen Ende ooc wast groten dieren tijt Ende. xv. daghen lanck vloep de een fontepne al bloet

¶Dat. xxviij. ca. Hoe die vaert ouer zee began totten heiligen lande die sere swaerlic toe ghinc Eñ hoe dat Godenaert vā billioen hertoge vā lothrijke mettē kerstē herē Jerusalem wan.

HEt was eē heilich priester eē heremijt geheetē Peter de heremijt geborē van Ampens in vrancrijcke. Dese priester repste ten heyghen lande in pelgrimagien daer hi sach veleker sten in grooter allenden ende tribulacien vanden ongelouigen turcken eñ heydenē iāmerlic vōrnct Dies hi grote cōpassie hadde/ eñ oec siende dz christelich lant vanden hondē beseten was so bestont hi te wenē eñ seer droeuich te sijn gode dat clagende Eñ doen verthoonde hem god hoe dat heilich lant noch corts vandē kerstē sonde werden gewonnē/ dies hi vōrbijt gode gebeden dide. Eñ hi nam brieuen vandē patriarck aendē paus Vrbanus die tweede vā dien name/ sprekende vanden iammerliken state des heylich lants Dies die heylige vader dye paus wert ter veruert wt medeliden eñ quā in Vranrijke tot Cleermon in Auernē dair hielt een consilie generael vander heiliger kercken/ daer veel prelaten ende heren wt Vrancrijcke vergaderden

¶Daer na hielt hi noch een and[er] concilie te Tours in Tourayne om ran[ck] vindē hoemen dat heylich lant weder crigen sonde Eñ hi vōwerte volc dar toe. Eñ men predicte dye cruysvaert met groten aflaten Doe screef mē dē iaer ons heren. M. xcv.

¶Eñ deerste die die vaert bestōt was een goet ridder cloeck ter wapen ghe heeten heer Wouter Saulenier/ wt vij. ander machtighe ridders. Dese viel dair toe een groot heyr gescharen te voet wt Vrancrijcke eñ trocken in Hongerijen daerse die coñ. Calomā coñ. van Hongherien minlijc ontfi eñ lietse passerē door sijn rijcke so sijquamen tot Malevyle eñ scheppen daer ouer twater Mer doe werden met een groot ghetal in Bulgherijen vanden quadē burgeren vōslagen heere Wouter moste vlyen met sijnen volcke. viij. dagen lanck door dat Gheren wout/ maer god die hulp ghe

dat hi quam tot Constantinopolē tot
den keyser Alexius/ maer dese keyser
Alexius en was niet alte blijde vāder
kerstenen coemste anxt hebbende dat
si meer quamē om sijn lant te berouē
eñ dair ō dede hi den Frāsoysen meer
quaets dan goets/ ende wilde datse al
tsamen vanden turcken verslagē had
den gheweest. Maer here wouteren
voorseyt werde geraden dat hi soude
verbeyden heer Peeter die heremijte
Daer na quā die selue heer Peter met
wel.xl.M.mannen door Hongerien
met ghewelde Eñ quam te Malevyle
daer hi versloech.iiij M.mannen/ eñ
door bulgherien eñ door dat bulgerē
wout.viij.dagē lanck/ so dat hi quam
voor Niche in bulgeriē daerse die her
toge vanden lande goetlick ontfinck.
Mer want somige vanden kerstenen
ouerdadich waren so verloos Peeter
van sijn volck voor de stadt een groot
deel mannē/ wiuen eñ kinderen/ goet
ende wapenen/ soe dat hi van.xl.M.
mannen cume.xxx.M. behielt. Met
ten welckē hi voort reysde tot Constā
tinopolen daer hem die keyser Alexi⁹
blijdelijck ontfinck. Van daer bi rade
des keysers trac hi voort mitten voor
seyden heer wouter Sausenier ouer
die zee die heet sinte Jorijs arm/ ende
voort na vitalie Eñ hi riet hem eñ soe
dede ooc Peter die heremijte datse hē
niet verhaesten en souden/ want men
noch veel princen wt kerstenrijck ver
wachte te comen Ende datse hem hoe
den soudē voor die stadt van Nychea
daer veel heydenen in waren. Maer
hier deden si al contrarie tegen/ want
die Frāsoysen haeldē roof tot voor de
stadt vā Nychea eñ daer na die duyt-
sche eñ wonnen een casteel onder dye

macht vanden coninc Caleman staen
de.iij.milen vander stadt eñ sloeghen
al doot datter in was. Dat v̄nam Ca-
leman eñ hy quam daer met grooter
machte om dat te wreken ende hi ver
sloech die beste vanden duytschē volc
ke ende veel wertter gheuangen. Als
den anderen hoop vandē kersten hey
re dat vernam/ so waren si verslagen
ende wilden dat wreken. Ende want
Peeter die heremite als doe daer niet
en was soe dwongen si heere wouter
Sausenier met hem te trecken. Als si
daer quamen so versloegen si menigē
man/ maer daer wert so seer geschotē
met gheschutte/ dat heere wouter tot
vij. plaetsen in sijn borste doorschotē
was eñ sterff Desgelijcx heer Arnout
van Grymen ende heer Folckaert vā
Chaters.etc. Eñ dye kerstenē verlorē
die stede/ eñ doe weken si ende vloden
tot een hauē die heet te Timot. Eñ die
turckē v̄uolchdense eñ wonnen haer
tentē eñ ander goet/ verslaende man
eñ wijf eñ ooc vangende Mer.iij M.
vandē bestē kersten maecten hē daer
sterck in een oude veste eñ die turcken
belaechdense van binnen Eñ daer en
binnen v̄nam dit Peter die heremijte
die doe was bidē keyser Alexis die hē
volc gaf daer hi mede de kerstē ōtsette

¶ Daer na wert die derde vaert begō
nen vā een priester die here Godscalc
heet/ dien heer Peter die heremijt dat
cruce had doen prediken Eñ hi bracht
met hē eē groot heyr vā volcke Fran-
soysen/ Almannē/ Geyeren/ Swauē
Sassen eñ Vriesen/ eñ quam alsoe tot
Messenborch in Hongeriē/ daerse co
ninc Caleman wel ontfinc hē orlof ge
uende door sijn lant te passeren/ te coo

pen eñ te vercopen. Mer die Geyerē
eñ Swauen consten haer oude zeden
niet laten berouende dat volck bi den
wegen/ sonderlinge vingen si eenen
ionghelinck dat een Honghere was/
dyen si doden slaende een staeck door
sijn lijf. Twelck die coñ. vernemende
v̄uolchdese met machte eñ hy dede hē
haer wapen af leggen eñ versloechse
alle. Aldus verginc die derde vaert

¶ Item corts daer na was vergadert
een grote schare vā Engelschen/ Gra
banteren/ Vlaminghen/ eñ nederlan
ders/ daer veele ridders mede waren
mannen eñ wijuē. Ooc was dat heyr
vol lichter wijuen eñ waenden also te
treckē om te winnen dat heylich lant
Eñ als si tot Colen quamen sloeghen
si die Joden al doot eñ braken haer hu
sen eñ Synagogē nemende hair goet
meynende al omme die Joden so te v̄
deruen/ niet om de eere gods mer om
haer goet te hebben. So trocken si so
verre dat si quamen in Messenborch
door Hongherien Eñ v̄nemende dat
se die coñ. niet en wilde laten passeren
door sijn lant so bestormden si de stadt
met machte eñ haddense bi na gewō,
nen. Mer god sandt ouer hē al sulcke
anxte dat se die mueren begauen ende
vlooden/ si en wisten waer. Als de hō
geren dat sagen veruolchden si se hae
stelic eñ v̄sloegē die vechters eñ strijt-
baer mannen Eñ si vingen wijf ende
kinder/ ende namen alle den rooff die
seer groot was. Ende vanden ghenē
die ontuloden warē so reysden die so
mighe in Lombardijen eñ dye ander
reysden in Oostrijcke. Aldus verginc
die vierde vaert want god en wilde al
sulcken volck niet laten oureynen dat
heylich lant

DOen begonste te naken dat he
lich kersten heyr dat god had
daer toe vercoren/ daer thooft af wa
de goede eñ vrome prince Godeuaert
van Billyoen hertoge van Lothrijk
sinte Iden sone grauinne vā Bonen
daer af voorſ is Dese prince beschi
sijn dinghen wijslijck/ sijn eyghen pa
trimonie versettende eñ met goede
stande die hē in brabant gedaen wer
van allen dingen diemen daer toe be
hoefde. So nam hi Thantwerpē a
die heylige cruysuaert/ daer veel ie
ghe ridders ende andere wt Brabant
ende wt ander landen hem by vielen
Ende soe quam hi tot Cunenborch in
Oostrijcke met boudewijn sinen broe
der ende met ander ridders eñ eede
mannē/ daer onder waren heer Hen
rick eñ heer Godeuaert vā Assche ge
broeders bi Gruessele/ Eñ v̄nemende
dat die pelgrims in Hongherien v̄sla
gen waren soe wert Boudewijn van
billioen gesondē tot coñ. Caleman in
Hongarien om sinen sin te weten eñ
wantmen ind̄ waerheit beuant dat
harē sculdē toe comē was alsoot voor
seyt is/ so gaf hertoge Godeuaert d
coninck van Hongharijen te ghyse
Boudewijn sinen broeder om vry pa
ssagie te hebben sond̄ misdoen eñ gh
boot int heyr vrede te houden opt lijf
Eñ die coñ. van Hongerien ghebo
des ghelijcx sijn volcke datmen sp
noch drāck en verdierde. Aldus so pa
sseerden si vrylick door Hongherijen
eñ quamen tot Male vyle. Daer wa
quam die Hongersche coninck eñ ha
gaefde den heren mildeliken/ wed gr
uende ooc Boudewijn/ dien hi had
te ghysele

¶ Voort quamen si in Bulgherwout

daer si acht daghen in mosten blijuen ende voort totter stadt vā Niche daer hem de griecsche keyser Alexius veel vitalien sandt

¶ Van een ander side so quā een grote heyr ten heylighen lande waert wt vrancrijcke Dair ond̄ was die bisscop van Puys in Aluernē/ legaet vandē paus/ eñ graue Reynout vā sinte gielis/ graue Steuen van Gloys/ eñ Eustacs van Bonen Godeuaerts vā Billoens broedere/ eñ veel ander die trocken ten heiligē lande wert door slauonien. Eñ noch op een and̄ side so trocken daerwaerts Hughe die grote des eersten coninc Philips van vrancrijc broed̄/ Robrecht die graue vā vlaēderen die Robrecht die vriese heet/ ende sijnre moeye sone hertoge Robrecht van Normandien Willems sone van Normandien die coninc van Enghelant was met meer ander die voeren ouer Rome eñ Poellien. Als dat v̄nā Boemont die hertoge van Poellyen so nam hi tcruce aen met sijnre suster sone Tancreyt eñ sijn ridd̄s Eñ want Hughe dye grote voor ghereyst was eñ gheuangen vanden keyser Alexis te Constātinopolen die de Frāsoysen hate/ so reysde Godeuaert vā billioē nerstelic derwaerts eñ v̄loste hem oft hi soude des keysers lant v̄doruē hebben Eñ want hi dē keyser niet wel en betroude so creech hi vandē keyser sinen sone Jan te ghisele Doē wert godeuaert ende die ander heren des keysers mannen. Eñ corts so v̄saemden die voorsz drie herē/ ende als si getrocken waren ouer sint Joris arm so quamen si in Capadociē/ eñ si ordineerdē te trecken in coninc Calemans rijcke die den keyser met onrecht ōthielt Nichea die schone stadt Ende si quamen tot Rafauel/ daer si vonden heer Peeter die heremite hem verwachtende. Ende voort soe trocken si tot Nychea voor die stadt met haer wiuen eñ kinderen dat die hooftstadt was van Bitimien in Grieckē/ eñ was seer sterck x. vout om gemuert/ eñ Calemā waēdese met machte te ontsetten/ eñ daer gheuiel eenen strijt die Caleman verloos so datter veel turcken verslagen werdē eñ nauwe conste hi seluē ōtulieden. Voor dese stadt lagen ons kerstē viij. weken eñ. iij. dagen Ten lestē wōnen si die stadt bi dien datse eenē groten torrē neder vellen deden bi minerene Eñ die coninghinne Calemans wijf eñ twee Calemans kinderē werden daer gheuangen Ende die heydenen vander stadt waren gheuangen gesondē te Constantinopolen Eñ die kersten die te voren Caleman geuangen had te Tymot in die voorsz hauē ofte fortresse die si te Nychea vonden werden nv v̄blijt eñ v̄lost wt harē catiuichedē gebracht eñ met groter feesten vanden princen eerliken ontfangen. Dit geschiede int iaer ons heren Jhū cristi alsmen screef. M. eñ. xcviij

¶ In dien tide begonste die heilige ordene vā Cisteau int bisdom vā Chalē in Bourgondien daer sinte Bernaert namaels in ontfangē wert/ daer om hetet sinte Bernaerts ordene/ ende is die tweeste reformatie eñ beteringhe vā sinte Benedictus ordene Dese oerden vā Cisteau plach een seer heylige ordene te sijn v̄menichfuldicht in allē landē want tsijn wel. xxxiij. C. abdyē vā dier ordene Eñ daer en isser bouen een hōdert niet daermen die rechte re

gel hout oft ooc de drie geloftē Twelc veel bi diē comt somē seyt dat de hoof dē der seluer ordenē in haer abdie die rechte regel oft orden selue niet houdē Eñ tis een gemeen woort/ wanneer de herder doolt so dolē de scapē Daer ō waert vā node dat dese abdien gere formeert warē vandē genē diese eerst reformeerden/ als sinte Benedictus ordene die sonderlinge in Almanien nu groeyende eñ in duechdē bloeyen de is in goedē leuene van reformaciē twelc voor al tlant eē salige gratie is Want ghemeenlic sijn die landē meer beschermt voor tijtlike plagē dan an der landen daer dese abdien onghere formeert eñ van wilden leuē sijn. etc.

¶ Vandē groten strijt die Boemont had tegen die turcken/ eñ wat groter scaden die kersten daer geledē soudē hebben en had Godeuaert van Bilbilioen met sinen volcke daer niet te hulpe ghecomen

NV keer ic weder totten kerstenē die welc na datse de stat Nichea gewonnen haddē trockē corts na sinte Jans dach indē somer door dat heydensche lant na Jherusalem Eñ als si quamen op een riuiere tusschen twee bergen so trocken si ouer die brugge Doe scheydē si haer heyr vā malcanis om te bat te passeren Boemōt die hertoghe van Poelgien/ Robbrecht van Normandijen/ eñ Steuen dye grave vā bloys trocken op deen side Eñ hier

toghe Godeuaert metten voorseiden
bisscop eñ mettē anderen heeren trac
op dander sijde Eñ die coñ. Caleman
met sijn turcken eñ hulperen die hem
wt allen landen der heydenē in baten
ghecomen waren/ was die kerstē be-
laghende met seer groter menichten
wel.ccc.M.int ghetale op die scharē
die met Goemont waren/ die omtrēt
noentijt neder gheslagē was met sijn
pauwelioenen op een groen plecke
Eñ eer die kersten hē wapenen eñ be-
reyden conden om die turcken te weď
staen so wertter aen beyde sijden veel
verslagen mannen eñ wijuen. Maer
die kerstenen gewapent sijnde hebbē
die turcken ontfangen eñ sterckelijck
gedoot. Die manier der turckē is dat
se vlien als si geschoten hebben/ eñ al
soe vliende schieten si den ghenen die
hē veruolgen Mer niemant en moch
te daer ontulien so werden si daer om
singhelt alsoe wel int gheberchte als
int pleyn. Die lancien dus dan ten le-
sten gebroken wesende in die lichamē
der turcken so hebben si hem beholpē
mettē swaerden O hoe veel lichamen
sonď hoofden oft sonď ander ledē sijn
daer ouer een geuallen. Die achterste
iaechden die voorste inden swaerden
der gheenre die hē doden af snidende
hoofdē/ armen/ eñ ander leden. Ende
doemen dus vechtende was eñ deer-
ste deel der turcken dus v̄slegen wert
so sijn die ander die welc ouer de riuie
re gereyst waren haestelic eñ verrade
lic in die kersten tenten ghecomen eñ
hebbense al vernielt/ die moeder met
ten kinderē gedoot/ eñ al die si vondē
al warē si ooc onbequame om strijden
eñ sonď wapē si dodent al. Dat roepē
eñ karmen der kerstenē die inden ten
ten dus belopen warē heeft Goemōt
vernomen eñ is haestelijc derwaerts
gereyst eñ heeft dē graue vā Norman
dijen den strijt beuolen Maer als dye
turcken Goemont v̄namen so hebbē
si ter stont gheuloden eñ van daer ge-
reyst so si eerst mochtē/ mer die kerstē
v̄uolchdense scarpelic also datter veel
ghedoot was

¶ Die edel prince Goemont siende ve
le menschē vandē sinen som doot/ die
sommige na haren azem gapende/ he
uet deerlic gheweent eñ gode gebedē
dat hi dē dodē genadich wilde sijn eñ
den leuenden behulpich Eñ hi is hae-
stelic weď gekeert ten stride daert den
kerstenen seer campelic stont Want si
waren so seer v̄moeyet vā arbeyden
eñ vander groter hittē der sonnē dat
ter veel van dorste vanden sinen ghe-
storuen souden hebben en hadden die
kersten vrouwen gheen drincken ghe
bracht vanden wateren der lopender
riuier daer ōtrent. Die kersten haddē
haren vianden ghewekē eñ ten waer
gheweest dat die graue Robrecht van
Normandijen schuddende eenen ver-
guldē wimpel hadde om gekeert sijn
paert eñ had geroepē dat ridderlic te-
ken God wilt/ god wilt/ diē dach sou-
de den kersten alte scadelic hebben ge
weest Mer als die kersten hebben ge
sien den prince Goemont eñ den gra-
ue vā Normandijen weder om keerē
so hebbē si eenen moet ghenomen eñ
hebben ghecoren lieuer te steruē dan
te vlyen. Die turcken arbeyden ende
vochten seer neerstelic eñ so stranghe
lic dat deen dē anderen an dreef wāt si
en mochten nerghens vlien/ eñ si om
singhelden die kersten dat si nergens

gheen ydel plecke en behieldē dan by haren tenten. Veel kerstenen sijnder gestorven vanden feninigen geschutte der turcken. niemant vandē kerstenen en wasser ledich. Die ridders die daer bequaem warē totten strijde die vochten/die priesteren eñ clercken die schreyden eñ baden gode almachtich om victorie. Die vrouwen weenende eñ haer handen wringende togen die dode lichamen in die tenten. Eñ doen die kerstenen dus werden in een ghedrongen datse werden bedect vandē gheschutte der turcken/soe is hier tusschen toe gheuiogen hertoge Godevaert van Billyoen eñ grote Hughe door eenen bode die Boemont gesonden hadde/vanden berge neď comen de met. xi. M. vechtender mannen te paerde

¶ Als si saghen die tenten van haren medebroederen al om beuangen van den turcken eñ haer ghesellen tot allē siden beuochten/eñ die vrouwen met groten ghehuyle in de tenten roepen eñ kermen/soe begonnen si in haren moet te bernen eñ doorvlogen die dicke scharen vā toorne ontsteken sijnde als een Aerne die wert ghedwongen door den honger sijnre iongeren een roof te halen. O hoe groten gheclanc der wapenen was daer eñ ghetrack ď lancien eñ speeren die daer breckende waren. O hoe lustelijke stemmē hoordemen daer vanden vechten der kerstenen die daer met luder stemmen te samen riepen dat ridderlic teken/god wilt/god wilt. Eñ maecten alsoe met desen gecrijssche/dattet clanck in den dale eñ dōderde int hoochte ď bergen O ghi hoge princen die nv die landen in weeldē regeerende sijt/wilde ghi v voegen tot sulcken dienste als v voe vaders gedaen hebben/so mocht ghi ooc gerekent werden onder dat geuel der ridderen gods/mer lazen ghy bi steet uwen tijt in ledicheden. etc.

¶ Die onsalighe Turcken want si stont v̄slagen werdē als beesten ende hē haer wapen niet helpen en mochten so huylden si als honden stotende met haren hielē tegen deerde eñ also wo lende beten si int gras als beesten eñ somige dit horende v̄blijden hē eñ die anď bedroefden hē. Die fransoysen stondē dat ridderlic teken harer vech tender mannen/eñ die turckē dye cla gelike suchtingen die daer v̄slagē wa ren. der turcken cracht began te slap pen eñ die kersten grepen weď moet Hier en tusschē doe de turckē die daer beuochten den kersten om saghen ter berghen waert/saghen si den bisschop van poets eñ graef Reynout met dat anď deel des heyrs der ridderē eñ die voetknechtē neď climmē eñ dē hoer bespringen eñ hebbē in hē seluen ghe beeft eñ mettē tandē geknarst vā gro ten anxte eñ door die menichte ď gee re die hē liedē beuochtē v̄moedēde die vechters der kerstenen hadden ge regent wten hemel oft gesprotē wten bergē Weď om werdē nv veel strid vernieut ende veel dusent der turcken crachtelic v̄slagen eñ ter aerdē geuelt Wat soude dat katijuige turcsche volc doen anders dan den rugge biedē eñ weď lopen vā daer si gecomen waren mer die daer die voorste warē zij daer die achterste ghewordē eñ alsoe hem die stert dat hooft geuolcht die een dē anderē na Eñ die kersten die indē ten warē hebbē hē seluē ghetroost eñ

enē moet genomē eñ hebbē ghewo
nen wedelic tegē haer viandē die sca-
de eñ verlies die si haddē vandē turc-
ken. Eñ die turcken die daer eerst aen
vochtē sijn nv die geen die daer vlien
door alle bosschen/hagen eñ onwegē
eñ si en sien niet wer waert dat si gaen
achterwaert of voorwaert. Maer die
ridderē gods die vlaense alle mit een
schandelike doot eñ die opclimminge
der berghen eñ houelen eñ dalen sijn
ouer al gheuerwet gheweest van den
bloede eñ die loopende riuier wert te
samen vermolt met dat vloepende eñ
instorende bloet Der verslagen men
schē waren daer so veel lichamen ge-
spreyet ouer tvelt datter geen mēsche
en soude hebbē mogen gaen Ende de
kerstenen vuolchdense wel. vi. mijlen
weerre oft meer eñ sijn met groter erē
wedē tot haren tentē gekeert gode dāc
sende vander groter victorien

¶ Doe togē si voort door een lant dat
heete Malebrunans daer groot ghe-
breck waters was soe datter veel van
dorste storuen. Daer na vonden si een
riuier daer vele hē doot dronckē Doe
schepten hē die kersten in drie heyden
Tancrept Goemonts neue die track
enen wech in. Goudewijn vā Guyl-
lpon met sinen gheselschape die trac een
ander wech in door eē woest eñ onbe-
kent lant daer hi nergens gheen vita
lie of luttel en vant/hoe wel nochtans
datse menige steden eñ castelen won-
nen in haren wege/maer luttel vitali-
lien cregen si/want die heydenen wa
ren veel geuloē mit allen goeden die
si wech genoeren consten

¶ Het gheuiel dat Goudewijn sijnde
hier verre vanē zee wert schepen sien
onder zee liggende daer hi aen sant
om te weeten wie si waren. Eñ si ant-
woorden dat kersten warē wt Vrant
rijke/wt Brabant/wt Vlaenderē/eñ
Vrieslant tot Jherusalē wert repsen-
de/eñ hadden acht iarē op die zee den
heydenē berooft/so datse rijck eñ wel
voorsien waren vā alle behoeflicheyt
begerende met Goudewijn te repsen
Dies hi blide eñ wel te vreden was eñ
hi wan daer na menige stadt eñ bleef
oorloghende op die side vander zee

¶ Godenaert sijn broeder met Hugē
den groten/met Boemonde/met ro-
brecht vā Normandijen/eñ Robrecht
vā Vlaenderen eñ Eustachi? vā Bo-
nē/die graue vā sinte Gielis. etc. had-
den haren wech ghenomē na Anthio
chien. Eñ door eē wout passerende so
quam daer een alte veruaerlijken beer
eñ staende op sijn achterste voeten hē
oprechtende aenueerde hi alleen Go-
denaert vā Billioen dien mettē sweer
de seer sloech/mer die beere trac hem
vandē peerde eñ quetsten seere. Ende
een ander vroom ridderē te voete ver
sloech hē. Godenaert was bi na ghe-
storuen vandē wonden/waer om dāt
hi daer stille lach tot dat hi was gene-
sen

¶ Daer na trockē si int lant daer hem
Tancrept vant met sijnen volcke wt
Alexandriē comende/dies godenaert
eñ al die kersten princen seer blide wa
ren Doe ordineerden si hē na Anthio
chien te repsen ouer die riuier Ferne/
dat die turcken wildē keren/mer met
groter couragien vloegen si die turc
ken eñ trocken ouer. Daer na bi rade
vanden voors bisscop wt Aluernē so
stelden hē die voors princen in ordinā
cien/wātse mer vier mijlē vā Anthio-
chien warē/daer een Patriarch plach

te sijn onder hē hebbende C.liij.bisco
pen Eñ die stadt was vier milen lanc
eñ anderhalf mile breet ende was om
muert met vier mueren/ eñ opten bin
nensten muer stonden wel.CCC.lx.
torren Eñ doe die kersten die stadt be-
saten so waren daer tusschen.iij.ende
iiij.C.kercken die al gedestrueert wa-
ren/wtgenomē onser vrouwen ende
sinte Peters kercke. So wert dā dese
stadt belegen vanden kerstē met gro-
ten arbeyde daer si grooten wedstoet
haddē vā honger eñ ander ontallijke
armoeden/want die van binnen dye
beuochtense dicwils buten der stadt
met groter menichten

¶ Vanden groten strijt voor Anthio-
chien daer die kersten victorie haddē.

NA veel vechtingen eñ armoedē
vā honger/coude eñ ander cati-
uicheden die voor Anthiochien de ker
sten geledē hebbē die te lanc hier sou-
den sijn te scrijuen Mer ic wil nochtā
vertellen een wondlike victorie die de
kersten haddē voor dese stadt hoe gro
te neerstichept dat si deden eer si dye
stadt winnē consten. Si hebbē gheor-
dineert een blochuys ofte bolwerc
stellē bouen die brugge omtrent haer
kerchof/eñ die wercliedē dye daer in
geberchte lagen en mochten dat niet
volbrengē sond hulpe vā meer volcx.
So sijn die prince Goemont ende dye
graue vā sinte Gielis getogē tot een

rehauenen dair omtrent leggheńde/
ende regen daer wercliedē ende sochten
hāden om die wercliedē biden anderē
te brengen int gheberchte voort. Ende
als die princē dus repsende warē met
den wercliedē na tgeberchte so heb-
ben si gheuondē turcken inden wege
die des nachts wter stadt comē warē
ende hadden hē selues in lagen gheslept
welcke turcken als si die kersten vna-
men haestelic ende onuersienlic bespron
gen hebbē die kersten so sterchelijc
ende vradelic aen gegaen dat die gheen
die te paerde waren vlooden int ghe-
berchte Ende die voetgangers die niet
ontuien en mochten hebbē si alle een
swaer bitter doot aē gedaen/mer hoe
die doot bitterder is hoe si verdientli-
cher is/aldus mochten si daer omtrent
.M. mannen doot slaen Mer die doot
slagers en sijn daer niet lange af ver-
blijt geweest/noch en hebbē dies ooc
niet langer room gedragen/ want de
turcsche moort wert ter stont indē tentē der
kersten gebootscapt Ende vwerte tot
rere/dye daer te hants met haer paer-
den stoutelic aen vlooghen als si haer
scharen hadden gheordineert om die
doot van haren gesellē te wreken. Ende
si vonden noch de turcken int velt om
die hoofdē der verslagender af te snij
dē. Die felle turchē ter stont als si ons
kersten volc vernamen niet verualert
vliende noch ontsiende/mer hopēde
in haer grote menichte vergaderden
hē selues om in ordinancien te stellen
ende tegen die kersten te vechten Maer
die kersten die met alle haer macht ende
vertrecht in god hoopten/vgaderdē die
voetknechte biden mannen te peerde
ende int aengaen so werdē ter stont dye
vianden vwonnen. Want so geringe
als die turcken sagen dat dye weē toe
quamen die si eens int gheberchte ge-
dreuen hadden/ende dat die scharen der
kerstenen waren weder wallende ende
groter so keerden si den rugge ende we-
ken ter bruggen toe/maer dpen wech
was seer nauwe/aldus en mochten si
achter noch voortwaerts vliē. Achter
waerts en mochten si niet/want dair
hadden si haren viant opten hals/ ter
gheenre siden en mochten si wijken ō
die nauwicheit des wechs. Dus is hē
doot die vhyngenisse gods geschiet dat
si niet vlien noch vechten en mochten
Daer en hadden die Turcken niet ve-
nijn geschuts genoech ende die snelheit
harer paerden en halp hē niet. Ende
daer dodender de voetknechten meer
dā die mannē te paerde/wāt die voet
knechten sloegense voor voets op/ge
lijc die mayere den schoof doet. Daer
mochtē die swoerdē verslaet werdē ende
die pijlen vanden bloede der turcken.
Mer wāt si den kersten toe behoordē
so en mochtē si niet plomp werden vā
der turcken lichamen te doorsnijden/
noch de vmoeyde hant en mochter so
veel niet vernpelen si en vautter altijt
meer ō te slaen. Die dodē stondē daer
ōnō dē leuende/wāt si warē so onbe-
vādē leuēdē datse niet vallē en moch-
ten Ende si waren so seer met bangiche
den in malcanō gedrongē datse deen
dē anderē doot drōgē/dachterste ste-
ten die voorste ter aerden om te vlien
ter stadt inne Dit siende die eedel her-
togē Godefaert vā Billioen heeft dē
wech der bruggen onōreden slaende
ter sijdē wt tot voor de brugge so dat-
se al verbi hē liden mosten O wat ton
ge soude connē wtsprekē hoe veel dat

ter die hertoge alleen versloech Dair
vacht die ghelegentheyt der plaetsen
die torne/dat swaert/eñ die machtige
hant/eñ dat viel al tsamen indē licha-
men der onsaliger turckē. Daer was
een wten turcken die veele stouter eñ
stercker bouē hē allē was/meerd̄ van
lichame dā een and̄ Golias/eñ doe hi
dē hertoge so wredelic optē sinē slaen
sach so noopte hi sijn peert met bloedi
ghe sporen eñ sijn lancie vellende met
grotē nide doorstac des hertogē schilt
bouē dē cop/eñ had die hertoge dē ste
ke niet geweken eñ ouer dand̄ side ge-
sprongen hi soude dair ghestoruē heb
bē. Mer god heeft sijn ridd̄ bescermt
eñ met grotē toorne ontsteken sijnde
die edel hertoge heeft hē geslagē met
tē swaerde aen sijn rechter side vandē
scouderē met sulcker cracht dat hy hē
die borst te middē cloofde eñ dat hi hē
dat ruggebeen eñ inghewant al door
scoerde eñ dat hooft metter rechter si
dē viel indē vliet eñ dz and̄ deel (twelc
daer bleef hangē opt paert) liet hi drij
uen ter statwaert in Dit siende die vā
der stadt warē seer v̄wondert eñ ver-
stoort ō dē ammirael eñ hebbē so vree
slic geschoten dat die hertoge vā daer
is gewekē totten anderē princē Daer
waren op dye brugge v̄slagen. v. M.
mēschē behaluē al dand̄ die int pleyn
eñ in de vloet v̄droncken/daer wasser
vij. M. geuangē. Doe was den turc-
kē haer grote houerdie benomē/wāt
veel vā hemliedē sijn snachts daer na
heymeliken wter stadt ghewekē. Eñ
die kersten hebbē gode gedanct vand̄
groter victorien eñ sijn met bliscapen
in haer tentē gekeert mit veel rijcdom
¶ Daer na sijn tottē kerstē princen ge
comē ambassatē des coñ. oft soudaēs

vā Babilonien om pays mettē ker
te maken/mer te v̄geefs hebben si
arbeyt wāt die kerstē princen en
dē haer wapē niet af leggē eñ die
ssatē sijn wed̄ na Babiloniē ghe
¶ Ten lesten na veel vechtinghen
wert dese stadt ouer gegeuen ind̄
stenen handē vā eenen capiteine
Boemonts wijsheit die veele woo
metten voorſ capiteyn vanden
gen geloue had Eñ inder nacht
ten die kersten haer lederen eñ
instrumenten ō de stadt mede te
men/eñ eenwincket wert bened̄
gheuonden daer die kersten door
men in die stadt eñ si sloegen de
vandē poorten eñ dedense wijde
Doe quamē si al in eñ sloegen die
ken doot in allen plecken Eñ cassi
die coñ. vā Anthiochiē ontuloot
hi wert gegrepen vandē sarasinē
hi geuangen hielt/die hē sijn hoo
sloegen eñ brachten dat den kerst
dus wert die stadt ghewonnē int
M. xcviij. op eenen Donredach
Oogst/na dat si. ix. maenden beleg
hadden geweest/daer si niet veel
lie en vonden/eñ cume haddē si.
paerden mager eñ ongeuallich

¶ Des saterdaechs daer na quā
die stadt Corbahan die coñ. van
zaym om die kersten te beuechten
hi belach die stat mettē coñ. Calem
voorſ wāt hi wiste wel datter nz
volcx en quā wt kerstenrike eñ dat
vitalie dinne was/eñ hi benā dat
der zee geen nootruft comē en
Doe leden die kerstē so grotē hon
eñ sulcken ghebreck in de stadt
veel storuen/eñ si aten paerdē/
ezelen/kemelen/eñ dode hondē

soden/aldus en hadden si gheen hope dan op god alleen Als si in desen laste waren so en wasser niet veel si en hadden wel willen vlieden Doe was dair een goet gheestelic clerck wt Lombardien die dē geest gods hadde/die badt den heerē dat si hē wilden horen spreken Daer vrelde hi vā eenē goedē priester wt Italien dien hi van goet leuen kende/die welck int beghin van deser vaert op een tijt als hi ouer wech ginc ter plaetsen daer hi misse sonde singē/ so gemoete hē een pelgrim die hē aen sprack vander cruptuaert die doen begonste leggende datse vā god gheordineert was Die priester seide.hoe soweet ghi dat Die pelgrim seide Ic bin Ambrosius die bisscop van Melanen eñ dit litteken suldi den kerstē dragē. Ouer vier iarē vā desen dage sal god den kerstē Jherusalem geuē. Eñ met dien woorden scheide sinte Ambrosius vā daer Doe seide voort die voorseide goedē clerck totten kerstē Het is gheleden twee iaren dat dit geschiede/ eñ tis te hopen dat int eynde niet faelgeren en sal Si desen woorden wert dat volck al vertroost eñ gesterct dat si nē mermeer vlien en wilden

Item eenen anderen goedē priester openbaerde onse lieue vrouwe mit haren kinde Jhesu ende met sinte Peter Eñ hem wert gheseyt dat hi totte kersten leggē sonde datse hē tot god soudē bekeeren af leggende haer sondē eñ datse god dan verhoren sonde

Item oot opēbaerde sinte Andries eenen goeden clerck wt prouencen eñ hi wijsde hem een stede in sinte peters kercke tot Anthiochiē daer den spere ons heren Jhesu cristi begrauen lach Eñ men vantten met groter blijtscapen eñ met grooter deuocien wert hy gheeert

Doe werden die kersten princen beraden wt te trecken tegen den conine Corboham diese drie weecken belegen had met groter menichte vandē sarasijnschen volcke so strangelijc datter niemant dan god almachtich hem gehelpen en conde. Die kerstē biechten hem eñ ontfingē theylich sacrament. Eñ wantter maer.ij. C. mager paerden en waren so moste memch eedele ridder te voet gaen/dye somige saten op eselen Doen viel eenen soeten dau op die kerstē eñ op haer paerden daer se seere bi ghelaeft ende ghesterct waren eñ die paerdē brijsscheden eñ nepden. Eñ men sach bi miraculē wt een berge comen groote scharen van ridderen sittende op witte paerdē al met witten banieren/daer onder dat was sinte Joris/sinte Demetrius ende sinte Mauricius

Die heyden siende alsulcken ridderscap dē kersten te hulpe comen werdē vaert eñ begonstent te vlien/ ende al vliende werden si ghescoffeert/ eñ die kersten volchdense wel vier mijlen/ia Tancrept volchdese ses milen. Doen werdē ons lieden al rijcke vandē turcken/eñ datmen achter velde vant dat sloechmen doot wijf eñ kinder. Daer na wert dese stadt vā Anthiochien gestelt in die handen vandē herroge vā Poellien geheeten Boemont om dat dye stadt eerst bi sijnen toe doene den kerstē geleuert was/ eñ hi woonde al meest opt casteel buten der stadt Dair na quā in die stadt so grotē sterkte dat

ter veel ontuloden. Die ander bleuen in Anthiochien leggen vijff maenden eñ.ix.dagen. Eñ die graue vā Gloys die getogen was biden keyser Alexi⁹ keerde weder toc Anthiochiē daer die kersten princen blide af waren

¶ Al die princē ordineerdē tsamē een drachtelijc te reysen tot Jerusalem eñ dat was voor lichtmis Eñ aldus reysende wonnen si veel lants ond wegē eñ versloegen veel vianden gods dat hier te lanc waer te scriuē Maer Goemont die te Anthiochiē gebleuē was om dye stadt te bewaren en was niet mede doe die kersten Jerusalen wonnen om eenige redenen wille. Maer doe Jherusalem ghewonnen was/so besochte hi dat heylich graf ons herē eñ die ander heylige plaetsen eñ keerde so hi eerst mochte tot Anthiochien daer hi dicwil namaels had veel strijden tegen sijn ghebueren/dien hy als een vroom prince manlicken beuacht Mer na veel stridens so is hi ten lestē thuyswaert ghereyst siende eñ merckende dat hi die stadt van Anthiochiē niet wel houden en soude connen

¶ Die ander kersten princen eñ heerē maectē harē wech te Jherusalem met groot vlangen Eñ als si de stadt so bi waren dat sijse met oogen aen sagen/ so weenden si van blijtscapen menige tranē gode danckende dat si so verre ghecomen waren.etc.

¶ Hoe die kersten Jherusalem beleyden/besprongē/eñ beuochtē. Eñ hoe sijt wonnen die heydē verslaende eñ noch ander dingen

Op een morgenstont vielē die kerstelicke princen eñ ridderen met groter heyrcracht voor de stadt vā Jerusalem daer si.xxxix.daghen voor la gen lijdende groten hongher eñ dorst wāt die scepē mochtē niet also wel co men alst hē nootlic was Ende die fon teyn Syloe en mocht nauwe die men schē lauē Als si dus een wile in groter armoedē gelegē haddē dat dē somige begonste te verdrietē so hebbē si raet gehoudē om houten/balcken/ eñ and ghereesscap int bossche te halen/daer af blockhuysen makende ende and en gienen die si met macht brachten aen die mueren vā Jerusalem om daer op te climmen eñ also die vā binnen te be uechtē. Godeuaert eñ Eustachi⁹ sijn broed stondē bouē op met veel strijde ren. Eñ beneden hem stonden.ij.alter vrome gebroeders die van Doornijck waren/gehetē Ludolf eñ Enghelbertus. Die vā binnē deden grote were niemāt en wasser ledich/dye kersten clommen met lederen aen die muerē die heydenen sloegense eñ worpense manlic met steenē af/ want het was haer leuē te beschermē. Dese twee ge broeders voorsprongen eerst op de mueren vslaende de sarasinen van de muerē Godeuaert eñ sijn broed siende dese vromicheyt volchdē manlic. Als dand kersten sagen eñ vnamē dat die kersten int stadt warē so volchdē si met groter menichtē clommen si met lederen in de stadt. Doe vsloegē si die sarasinen al omme die si vondē man wijf eñ kinder. In salomons tempel vlooter menich die hē manlic weerde Mer ten lesten so brakē die kersten doren op mit bomen eñ and instrumē ten/daer werdē vslagen.x.M. sarasinen. So veel bloets was daer dat die af gesneden leden/als beenen/armen

hoofden/handē inne swommē gelijc
oft sinder riuieren gevallen hadden.
Hoe veel rijcdommen waren daer vā
den kersten ghecregen/want de stadt
vol vā allē goedewas/dair heuet god
die arme kersten rijck gemaect vā der
ongelouiger menschē goet Mer her-
toge Godevaert van Billion en sette
geen gedachten op rouen wāt hi hem
becōmeren wilde met onsen lieuē he-
re/eñ ghinc met veel trauen visiteren
dat graf ons herē eñ dē berch vā Cal-
uarien dair Jhesus ghecruyst was eñ
dancte gode vā sijnd gracien Die gra
ue Reynout vā sinte Gielis belach dē
torre vā Spon/dair.iij.C.ridders vā
den Soudaen op genoden warē/ die
hē opgauen op scher rantsoen. Dese
victorie ghescheide op alder apostolē
dach in Hoymaēt die Julius heet int
iaer.M.xcix.

¶Den voors graue Reynout gaf mē
die hoede vanden heyligen graue Eñ
Godevaert wert gecoren vanden her
sten princen coninc te sijn vā Jheruza
lem.Mer want onse heere Jesus met
doornen gecroont had geweest/so en
wilde hi nopt ander croone draghen
Daer was een goet kersten die open-
baerde hoe hi wt wesen vandē heyde
nen een cruce geborgen hadt vanden
houte daer xps aen sterf. Twelc men
haelde eñ wert aen ghebedē met gro
ter eeren ende blijtscapen

¶Doe vnam Godevaert dat die sou-
daen vā Babilonien een ōtallic groot
volc landt gelijc lant vandē zee om Je-
rusalem te beleggen. Doen beslette hi
met volc dē torre vā Spon eñ hi tracti
met Robrecht vā Vlaenderen eñ met
Tancrept tot Ascoloen Doe sandt hi
om Robrecht van Normandijen/ om
Reynout vā sinte gielis eñ om Peter
dē heremijt datse derwaerts brachtē
dat cruce ons herē/ eñ dit was op een
vrijdach in oogste Eñ si waren sterck
onder te paerde eñ te voete ontrēt.xx
M.mannen Eñ der sarasinen waren
meer dan drie hondert.M.wt veel lā
den vgadert. Die ammirael des Sou
daens was seer verwondert dat hem
die kersten so verre tegen gecomē wa
ren/seyde datse dul eñ buten sinne wa
rē/wāt hi meynde niet datse noch bin
nen die muren van Jherusalem hem
soudē hebbē doen vbeyden/ mer hi
en kende de wonderlike werckē gods
niet Ende hi gheboot sijn volcke dat si
die kersten al omsingelden op datter
niet een af en ontghinge

¶Hoe die turcken eñ die kersten ver-
gaderden in een daer die kersten had-
den victorie

DIe kersten eñ die turchē sijn ver
saemt in een velt Die stoute rid-
der die graue vā Normandijen heuet
begonnē dē aenganck met sijnd scha-
ren aen deen side vander turchē heyr/
daer hi den standaert sach des ammi-
raels van Babilonien/ eñ heuet daer
die babiloensche scharē gescheyt eñ
isser midden door ghetogē eñ heeftse
al verslagen tot dat hi quā bi den ghe
nen die dē standaert hielt/den welckē
hi voor dē voeten des ammiraels ter
aerden geslagē heeft eñ dē standaert
die hi hielt heeft hi hē crachtelic geno
men. Die ammirael dit siende is ghe-
vlucht totter stadt vā Ascolon eñ dair
comende bleef hi voor de poortē staen
de eñ sach vā verre sijn volc so natiue-
lic als hondē eñ beesten slaen eñ vnie-
len. Die coninc vā Jherusalem eñ die

ander grauen met haren Fransoysen
en hebben geen minre feyten van wa
penen gedaen dan dye graue bedreuē
hadde slaende eñ quetsende alle die in
haer wech quamen. Daer en heeft dē
turcken haer boghen niet gheholpen
want den aenloop der kersteuen was
so snel dat geen van hē allen en moch
te boge spannen noch hē ter weer stel
len/maer een yegelic arbeyde ō wech
te comen Menich dusent wasser daer
v̄slagē. Daer was so grote menichte
dat die achterste niet en wistē watter
voor geschiede/ si drongen haer eygē
volc indē swaerden der kerstē. Danc
kaert ende die graue Eustaes van Bo
loen/vielen crachtelic in de tenten der
turcken eñ hebbē daer so veel costelijc
ker iuwelē geuondē dat sijs weerdich
waren tot een ewich ghedenckenisse
bescreuen te werdē. Niemant vandē
kersten en is daer traech noch beaut
geuondē/ mer allegad̄ met eenē geest
gemoet wesende v̄uolchdē eendrach
telic die viandē des cruys Xp̄i. Twas
wonder dat de kersten die so weynich
waren niet meer en vreesden die m
nichte vā so veel gewapender mann
Mer door die bistandicheyt eñ hulp
gods werden si al meer vromer ende
stercker eñ buychdē die necken haer
viandē. Die mogentheyt gods had
so mat eñ moedeloos op dier tijt ghe
maect dat si al sinneloos waren/ dat
noch vlien noch hē seluen behelpē en
mochten. Si clommen op die bomen

menende hē seluē so te bescudden dat si vandē onsen niet en soudē gequetst werden Mer die kersten schotense gelijc die vogelaers die vogelen schietē. Eñ also ter aerdē ghestort sijnde hebbense haer gehouwen ghelijc men ter bancken vleesch hout. Die ander houdende haer swaerden in hair handen vielen neđ met ghebogen knien voor die voetē der kerstenen eñ dorstē hem niet op rechten voor haer aensichten. Dat eerste deel der babiloenscher scaren was nu gheheel ghedestrueert eñ dz achterste deel twifelde noch wie de victorie hebbē soude/dan si haddē altijt anxte dat haer volc soude vlien eñ die kerstē dat velt mitter victorien souden souden. Maer doe si van verre sagen haer volck huylen eñ lopen ouer dat velt/so meendē si dat haer volc die kersten veruolcht hadden Mer doe si vnamen dat die kersten die ouerhant hielden/so verwan haer droefheit die blijtscap die si ghehadt haddē Ende si werden so seer vuaert dat hair ōtginc die moet eñ elc vloot als hi alder eerst mochte eñ hielden geselscap al den genen die met hē vlien wilden. Eñ ghelijc den noorden wint verstroeyet die wolckē eñ die stormige wint verdrijft dat ghehoopte caf/also hebbē die kersten voort ghedreuē die geen die daer vliende waren

¶ Na dat de ridderē Xp̄i die voorvechters des duuels dus vernielt hadden. eñ die graue van sinte Gielis die dair vacht bider zee sonder getal de turckē vslagen hadde/eñ veele dwanck hijer daer dat si in die zee springen mosten eñ verdrincken hem seluen. Laet ons nu horē wat dye ammirael der turckē staende voor die poorte vā Ascolonen ghesept heuet/ghelijc als die voorseyde turck die daer bekeert was binnen Jerusalem heeft vertelt/welck bekeerde turck was by desen ammirael als een van sinen principaelsten

¶ Dese ammirael seide als hi sach dat die kerstē sijn volc dus hieuwen ende kerfden O machumet ons ghebieder ende patroon waer is nu dijn crachte waer is de machte der hemelscher goden/metten welcken ghi in vruechdē leeft/waer is die vduerige cracht des sceppers/in wiens tegenwoordicheit ghi altijt staet/waer ō hebstu dus dijn volc achter gelatē/het welck dat alre armste naectste volc datter is schuymsel eñ wtvaechsel van allen menschen dus beestelick vernielt eñ doot slaet. Dit volc dat dese feyten bedrijft plach broot te biddē vanden onsen eñ plach niet te hebbē dan een mael eñ een palster. so dicwil hebbē wi hē aelmisse gegeuē/so dicwil hebbē wi hē liedē ontfermt Och och waer ō hebben wi gespaert/ waer ō hebbē wi haer catiuicheyt dus toe gegeuē/ waer om hebbē wijse niet al doot geslagen. Nu mogē wi weten dat si hier quamen niet als warachtighe aenbeders/maer als bedriechlike verspiers Si hebbē ōs rijcdōme begeert/daer om stortē si aldus wredelic ōs bloet sonđ genade/het en schijnē geen menschē/mer helsche goden. Si auōtuer die helle is geschoort eñ dit volc isser wt geborsten/dit volc is vā daer gecomen sonder eenige cōpassie Deser gelijcke claechlike woorden heeft dye ammirael ghesproken/ mer ons volck en heeft niet op gehouden si en hebbē die turcken al vslagen

eñ sijn al rijck gewordē. Eñ so keerdē
simet groter bliscapen gode dancken
de vander victorien

¶ Corts daer na so isser veel na huys
getrocken tot haren lande waert/ als
Robrecht vā Normādiē Robrecht vā
vlaēderen eñ noch meer ander Gode
uaert behielt dat rijck in sijn hāt/ eñ hi
stichte kerkē eñ cloosterē/ deerste cloc-
ken dede hi hangē binnen Jerusalem
Indē tempel vandē graue fondeerde
hi canonicken regulieren/ eñ hi stelde
een patriarck binnen Jerusalem Int
dal vā Josephat fondeerde hi eē cloo-
ster van nonnen die hi wt Lothrijc de
de comē Hi sandt ooc ouer in Brabāt
die besnidenis ons herē ihū xp̄i Tant
werpen in onser vrouwē kercke/ daer
hi die canonisije gesticht had Welc be
snidenisse schone miraculē dede bi ee-
nen bisscop diet proeuen wilde oft wa
rachtich was Eñ in die stilte vand̄ mi
ssen vāt hi. iij. dropel bloets opt corpo
rael eñ tgenas een coninginne vā Si
cilien die ōgeneselic was/ eñ een man
vandē viant verlost. etc̄. eñ noch and̄
teekenen die te lanc sijn om scriuen

¶ Als Godeuaert vā Billioen een ia-
re drie dagē min coninc geweest hadt
so sterf hi seer sterckelic/ reyn ende on
besmet vā sinen liue in sijn leuen/ dies
die kerstenen seer grotē rouwe haddē
eñ hi wert begrauen aendē voet des
berchs vā Caluarien. Doe werdē die
kersten heren te rade datmen Goude-
wijn sinen broed̄ die te Roas lach/ ont
bieden soude om coninc te makē. Die
welck ontboden sijnde groten rouwe
maecte vā sijn broeders doot Eñ met
drie hondert mannen te paerde ende
M. voetgangers reysde hi na Jher-
salem. Eñ ond̄ wegen sijnde verna-
hi dat die turcken eñ sarasinen) die
den vrienden plagē te sijn) vereenich-
waren om sijn vaert te Jherusalem
beletten Daer af sijn geselscap seer
uaert was so datter veel achter wer-
trockē eñ ontuloon hē eñ maectē h-
sieck so dat hi cume behielt. C. lx. m-
nen te paerde eñ. v. C. te voete. En-
met desen volke gaf hem god victo-
teghen so menich. M. heyden in d-
stride Daer werdē geuangen. xlij.
den meesten heren der heydenē. D-
hadden die kersten eenen groten ro-
Eñ so track Goudewijn voort tot J-
rusalem ende wert coninc gesacre-
tot Bethleem daer Jhūs geborē w-
Eñ doe screefmen dat iaer ons her-
xi. C. eñ een Ende doe warent gele-
iij. C. eñ. xv. iarē dat die grote co-
Karel te Jerusalem hadt geweest/ d-
de heydenē wtē lande v̄dreef eñ m-
te daer eē hospitael voor die pelgri-
eñ keerde weder in sijn lant. Wel-
Karel eñ Godeuaert eñ Goude-
van Billyoen wt Brabant gheb-
waren/ eñ beyde dese gebroeders
ren van Karels geslachte/ wāt gr-
Eustaes vā Bolonien oft van Bo-
haer vader die sinte Itten hadde g-
trout was sone vā Machtildē des
den grauen Henrijcx van Bru-
dochter/ dye vanden rechtē gesla-
conincx karels was/ also hier voor
noech verclaert is

¶ Als Goudewijn dus coninc wo-
was so en was daer niet veel volc-
voete of te paerde daer hi hē in stri-
mede behelpē mocht/ eñ niet meer
sloten steden dan Jherusalem/ Ra-
Jaffe oft Joppe eñ sinte Abrahams

stel Eñ optẽ paelschauont was in Jerusalem groten vaer eñ meese/ want dat vuer (twelch iaerlijcx wtẽ hemele plach te comen eñ te ontstekẽ die lampen mit heylich graf) dat en quam nier voor opten heiligen paelschdach Doe ontstack die selue lampe eerst eñ daer naal de ander lampen daer af sonder menschen toe doen Eñ doe was men blijde eñ dancte gode

¶ Coninch Soudewijn was coñ. omtrent. xviij. iaren Jn sijn eerste iaer sohad hi weder een grote strijt eñ victorie int dal vã Ramas tegẽ dẽ soudaen vã Babilonien eñ wert alte seer ontsien vanden saracinen Eñ hi wan Cesarien in Palestijnen/ Ackers/ Assur/ Sarepte eñ meer ander stedẽ daer hy kerstenen in stelde Maer namaels sowert coñ. Soudewijn indẽ strijt tegẽ die saracinẽ gevangẽ. Doe vergaderden sijvã allen plaetsen groot volc omdie kersten ghelijc te verdriuen Doe hadden dye kersten geen hope dan in gode alleen. Eñ ghelijc die Ninuiten vongehinderen/ eñ den dach van strijden wert genomen eñ die kerstẽ prinsen vã gune. iij. M. mannen voerden metẽ dat cruyce eñ die speer ons heren eñ onser lieuer vrouwen melc. eñ al werden si omringt vandẽ heydenẽ nochtan hadden si victorie eñ versloegen veel. M. heyden bi gods gracie.

¶ Jn siden van coninc Soudewijn sachmen twee sonnẽ indẽ hemel. Jn enen jaer ontijachien werdẽ veel huisen võslont onder aerdẽ/ het regende bloet in Jtalien/ die mogende stadt vã Tyr? wert vandẽ kerstenen gewonnen Ende de heylige leeraer sinte Bernaert religioos te Cisteau begõste te verlichtẽ die heylighe kerche met veel scriften/ met heyligen leuen eñ heylighe woorden eñ wert abt tot Cleruualle int cloosterdat hi fondeerde/ door wien god vele wonderlicke teekenen eñ miraculẽ dede. Van allen staten der menschen so was hi ghemint. etc.

¶ Jtem doe begonste ooc die ordẽ vãden Templieren/ eñ dye orden vandẽ witten herẽ vã Premonstrept. Jtem meester Hugo van sinte victoor te Parijs/ eñ corts hier na meester Richart van sinte victoor warẽ grote leeraers veel boecken scrijuende

¶ Dat. xxix. ca. Vã Godenaert mettẽ baerde hoe hi therrochdõ weõ creech eñ vandẽ onderscheydẽ van Lotrijcke ende van Brabant

¶ Odenaert dpemen heet metten baerde wert graue van Louene eñ vã bruessel eñ marcgraue des

heplich rijck na Henric sinen broeder
daer voor af voort is/te weten/alsmē
screef M.xcvi. Eñ kepser Henric gaf
hem sijn dochter te wive die des iōcx
kepsers Henric suster was Dese Go-
deuaert heet metten baerde wāt hi ge
loofde sinen vaō dat hi nemmermeer
baert scherē soude voor dz hi Lothrijc
of Brabant weder bracht had tot sinē
eersten name Eñ hi quam daer toe in
deser manieren

¶ In tiden vā kepser Henric des der-
den Godeuaerts mittē baerde sweer
so tooch hertoge Gouaert vā Billioē
ouer tmeer ten hepligē lande/dpe her
toge vā Lothrijc was als aff ghedaelt
vandē grauē vā Ardennē van eenre
sidē also voort is/eñ hi liet dz hertoch
dom vā lothrijc daer Brabant meeste
deel in begrepē is in handen eñ in be-
waringe van hertoge of graue Hen-
rick van Limborch sinen neue die een
dobbel eñ onghetrouman was/sonō
linge inden twiste tusschen den voort
kepser Henrick eñ Henrick sijn soone
die tegen sijn vaō op rees eñ wilde sel-
ue kepser sijn/ als voornemēde dat zij
vaō tegen dē paus eñ dē stoel van Ro
me misdaen had eñ trac so aen hē vee
le princen eñ heren Sonderlinge viel
met hē partije dese Henrick van Lim
borch eñ stercte dē sone tegē den vaō.
Daer na liet hi den sone eñ trac biden
vaō Eñ Limborch was doe een groot
lant daer Luxenborch oft Luxellim-
borch een deel af was Ten lesten sterf
die oude kepser Henrick te Ludick als
hi. xlviij. iaer kepser geweest had dair
hi geuloē was/wāt hi geuangē had
geweest lijdende veel gewelts. Doen
wert Henric sijn sone kepser eñ wert
gedēchende der ōgetrouwicheyt des
Henrics vā Limborch eñ dedē vā
mer hi ōtginc met liste Wāt hi als
genaem vā Gouaert eñ Gonde
vā Billioen thertochdō vā lothrijc
dair meest Brabant in lept houde
was/so berookdē die kepser dair
gaf dat godeuaert mitten baerde
swager die graue van Louen her
met kepserlike vonnisse soemaert
hē hertoge eñ doe had hi. xv. iaer
ue van Louen geweest Eñ dpe kep
gaf Godeuaert te dragen een wa
schilt van sinere/daer in een leeu
gouwe geclaut/ ghetongt eñ ghe
van keele/ ghelijc wijlen hertoge
gijs sinte Geggen man. Dit ge
de int iaer ons heerē. xi. C. eñ. vij
doe warent leden. C. iaer eñ een
dat Otto coñ. karels sone sterf eñ
berga sijn suster berookt wert va
hertochdōme behoudende alle
ne eñ Gruellele Maer Godeuaert
creech weō Lothrijche eñ Brabant
der malen totter Schelt dat sijn
vaderē af genomē was die vā gra
Karels ghelachte ghecomen
¶ Eñ ō des wille dat veel liedē
wetē wat vā Brabāt eñ Lothrijc
so sal ic onō correctie vā diet bat
vclaren tgeen dat ic daer af ben
Brabant dat is tlant tusschē
se eñ die Schelt tot bi Dorm
steel vā Herstal op de Mase
dick eñ Maestricht was thooft
stele vā Brabant eñ hoort noch
hertoge. Eñ brabant heeft ghe
sinē name vā Brabon den eerste
sten prince in Brabant/dat niet
staen en is vā Brabon die dē rue
sloech Tātwerpē/die voor de
te ons herē gemaect was comm
Agrippijnen/dats al tlant van

eñ opten Rijn totter Scelden toe also
int beghin vā desen tweestē boeck eñ
ands hier voor verclaert is. Maer tis
verstaen van Brabon des coninc An-
sises van Agrippinen sone/ daer hier
voor int. vi. cap. af geseyt is. Ende de
sen name Brabant wert daer na bi tij
de vanden tweeden Brabon verduy-
stert als de coñ. Clodius vanden fran
soysen wan eñ onder hē creech dat co
nincrijcke vā Agrippinē eñ alle tlant
vā opten Rijn totter Schelt/ ende ooc
totter Sommen eñ Vermendoys/ so
dat Brabant doe bleef onder Clodius
eñ sinen nacomers coningen vā vrāc
rike tot dat Pippijn vā Landē bi coñ.
Lotharis tijde ghemaect wert sweert
drager eñ opperste des huys vā Vrac
rijcke eñ deerste hertoge oft (so somi-
ge seggen) eertshertoge vā Lothrijck
eñ Brabant twelck doe was een deele
vā neder oostrijcke oft oostvrancrijke
So was tlant twelc Pippijn vā sinen
ouds comen was eñ tlant dat hem Lo
tharis gaf na hē gehetē Lotharingia
dats Lothrike/ begripende in hē Bra-
bant/ ghelijc Brabant te vorē Lothrij
ke begreep. Noch staet een casteele by
Ludic Lothrijke gehetē/ den hertoge
vā Brabāt toebehorende. Tis te wetē
datter tweedhande Lothrike is/ deen
daer af ter stont geseyt is hetende ned
lothrike. Dand hooch lothrijke begri
pende veele landē tusschē den Rijn eñ
de Mase/ als thertochdom van Loth
rijke/ in walsche geheten Lorayne/ ge
legen op de Moesel/ thertochdom vā
Garen/ Lutzenborch/ Elsatē/ eñ tlant
vandē palensgraue. etc. Eñ beyde de
se lothrijkē te samē waren een coninc
rike bi tiden vandē keyser eñ coñ. Lo-
tharis des goedertierē keysers eñ co

nincx Lodewijcx sone/ die vā Pippijn
vā Landē eerste hertoge vā Brabant
af gedaelt was/ eñ dese lotharis wert
conic vā groot lothrike Lodewijc sijn
broeder wert coninc vā Germanien
oft Almaniē/ dat was oostvrancrijcke
eñ Kaerle de caluwe wert coninc van
westvrancrijke/ twelc dē name behou
den heeft/ eñ hi wert ooc na keiser als
hier voor int. xx. ca. geseyt is Eñ lāge
vanden voorseyden Lotharis keyser
eñ coninc ende sijn kinderē so deylde
beyde sijn voors broeders tlant van
lothrike. lodewijc behielt hooch loth-
rike daer loreynē in leyt/ eñ kaerle die
caluwe behielt ned lothrijke daer bra-
bant in leyt/ eñ dit wert namaels een
eertshertochdom Ende Karel die her
toge die naemaels van Hughe Capet
gheuangen wert die was hertoge vā
neder lothrike eñ brabant/ twelc hem
coñ. Lotharis sijn broeder liet volgen
als af gedaelt vandē voorseydē karle
die caluwe haren derden oude vader.
Eñ daer toe liet die keyser Otto desen
Kaerle sijnē neue volgen een deel vā
hoech lothrikemer ic weet nz hoe veel
noch wat Eñ na de doot van hertoge
Otto dees karels sone/ so is Lothrike
met brabant vā anderen keyserē we-
der gedeylt geweest eñ wert gegeuen
den graue vā Ardennen niet gheheel
mer som/ want die keyserē hielden te
hē waerts Aken Colen Nuyssen. etc.
eñ si gauen dat som der kerckē vā Co
lene Eñ die kercke vā Ludic cofte ooc
veel daer af/ als thertochdom vā Gul
lion. etc. Aldus was Lothrike eñ Bra
bant seer vermindert alst Godeuaert
mettē baerde weder creech Nochtās
sond arbeyt en conde hijt niet besittē
want Henrick van Limborch orloch-

de tegen hē om dat te beletten. Maer Godeuaert stelde hē vromelic daer te gē dat hi hem wt Brabant eñ Lothrijke verdreef/ ymmers hi dwanck hē so verre dat hi hē liet volgē al die westsijde vander Masen

¶ Als dan hertoge Godeuaert tot desen state comen was so ontboot hi die sijnre voorvaderē leenmannē plagen te sijn/ sondlinge die heere van Horne vā Gaesbeke/ van Edingen/ eñ si waren gehoorsaem eñ si ontfingen haer leen. Daer na ontboot hi den here vā grimbergē die here Arnout Bartout heete dat hi quame ende ontfinge sijn leen Mer hi was so machtich eñ rijck eñ so grootmoedich dat hi dē hertoge niet kennē en wilde enich recht te hebben int lant van Grimbergen. Eñ hi was ooc here van Mechelen/ die andē helft creech bi cope die kercke vā Ludic Ooc was hi here vā Duffel/ van Vo lem/ van Ruymst/ vā Heyst/ van Her laer/ vā Gheele/ van Rethi/ van Ger laer tot postel met haren toebehoorte Ooc was hi groot ende machtich vā vriendē eñ magen eñ daer om en ach te hi opten hertoge niet veele ende en wilde hē in gheenre manieren onder nich sijn

¶ Vander eerster orlogē tusschen de hertoge van Brabant ende den heere van Grimbergen

Grote orloge begonster te risen tusschē den voorſ heere Arnout bartaut met ſijnen vriendē eñ magē/ eñ dē hertoge godeuaert mettē baerde. Elck vergaderde ſijn machte/ dye hertoge creech veel dorpen eñ heerlichedē met gewelt vā heer Arnout/ elck beſcadichde eñ bedoruē malcanđs lāt Si leuerdē malcanđ ſtrijt met groter menichten vā volcke ſo datter ſeer geuochtē wert/ daer brabāt grote ſcade v̄creech wāt daer veel ridders waren verſlagē. Heer Arnout was eē groot moedich man/ ſeer ſterck eñ cloeck ter wapenen ſeer bloet ghierich. Hi door ſchoorde die battaylgiē ſo ſtrangelijc met groter couragiē/ hi dreef ſijn volc ſeer vromelic aen/ ſo dat hi ten laetſtē door ſijn grote vromichz tvelt behielt hoe wel nochtan dat hi groot volck v̄loos/ want hertoge Godeuaert was ſeere victorioes ende dede groot wonder met wapenen onder ſijn vianden Maer doen hi ſach dat hem heere Arnout te machtich viel int velt/ ſo erſſelde hi met ſijn volc wten velde. Eñ vā dier tijt voort hielden ſi ſwaer orlogē lange tijt duerēde tot dat Godeuaert ſterf Int iaer ons herē. xi. C. eñ. xl.

¶ Van deſen vromen hertoge Godeuaert leeſtmen dat hi ouer tmeer was int heilich lant daer hi vromelic op de heyden vacht eñ op die onghelouige/ dair hi grote victorie hadde Veel anđ vreemde dingen ende auontueren die hē geſchiedē in heydeniſſen ende int hoff vanden derden keyſer Henric ſo leeſtmen in veele boecken die ick hier niet ſetten en wille/ wāt tſchijnt meer neghenen te ſijn dan waerheyden eñ en ſtaen in die rechte cronijke niet

¶ Deſe Godeuaert was wel gemint van veele princen eñ heeren die al ſijn vrientſcap begeerdē/ ſonđlinge was hi ſeer bemint vanden keyſer/ wāt hi hē getrouwe eñ grootmoedich kēde. Sijn onderſaten hielt hi in vredē/ ſeere goedertierē was hi den religioſen. Hi ſtichte die prooſtije vander capellē te Brueſſel eñ die abdije vanden nonnen tot groot bigaerdē Eñ die abdije vā ſint Truden begaefde hi met grooten renten/ wel bewiſende dat hi was van groten Karels geſlachte. Eñ hy ſterf int iaer als bouen geſeyt is eñ hi wert begrauē int clooſter Taffligh ē/ dat doe een abdije vā ſeer heyligen leuen was/ den welcken hi ſchone goeden liet in aelmiſſen/ eñ hi liet achtere vijf kinderen/ als Godeuaert dye na hē hertoge wert eñ dander wert monick Taffligh em Een dochter die heete Alijt eñ wert coninghinne van Engelant/ die ander heet Ide ende wert grauinne vā Cleue/ die derde die hete Clariſſe eñ ſterf een deuote maget

¶ Int ſelue iaer vā Godeuaerts doot ſo begonſte die abdije van Vyleers in walſch Brabant vander oordenen vā Ciſteau daer ſinte Bernaert quam eñ waſſer behulpich toe

¶ Item in des voorſ Godeuaerts tijde ſo ſterf een out ridder die heet heer Jan de temporib⁹ die out was. CCC. iaer eñ. lxi. eñ hadt geleeft bi des groten coñ. Karels tijde dien hi ghedient hadde

¶ In dien tiden leefde oock die ridder Tondalus in Perlant ende hi ſterf op eenē goenſdach/ eñ ſo bleef hi liggende tot des ſaterdaechs daer nae/ ende doe quam ſijn geeſt weder indē lichame eñ gaf te kennen tgheen dat hi ge-

sien hadt vander pinen der hellē ende des vegeuiers daer een boeck af is gemaect. etc̄.

¶ Item in die tijt leefde ooc sinte Hildegaert te Triere die heylige maghet die veel reuelatien hadt vanden state der heyliger kercken so datse heet die propheterisse van Almanien

¶ Dat. xxx. ca. Vanden tweesten hertoge Godeuaert/hoe hi oorlochde ... Henrick van Limborch/eñ hoe hi sint Truyen beleyde

NA die doot vā hertoge Godeuaert metten baerde soewert hertoge vā Lothrijke Godeuaert sijn sone in tijden van keyser Coenraert dien seere beminde/ende dede hem te huwelick hebben Lutgaert hertoginne Salzenbach der keyserinnen suste re. Ende als Godeuaert een iaer hadde hertoge gheweest so begonste hertoge Henrick van Limborch op hem ooc oorloge te vueren om tlandt van Lothrijck weder te crijghen. Ende ... quam int tlant/ende creech goet ende renten vanden lande. Ende hi pijnde hem godeuaerts vrienden te crenchen daer hi conde. Godeuaert dit vernemende so track hi met machte te paerde ende te voete ende belach dye stadt van sint Truyen/om dat hy verstaen hadde dat die poorters Henrick van Limborchs vrienden waren/ende ...

stormdese seer vreeslick ende menich-
werf. Die borghers van binnen sien-
de dat hem Henrick van Limborch en
dede gheen ontset so hi belooft hadde
soe werden si beraden hem op te ghe-
uen behoudelic lijf eñ goet. Ende Go
deuaert namse in gracien ende quam
met macht in die stadt verstellende de
wet ende alle dat regiment vā sijnent
wegen ende verdreef daer wt die hem
beliefde ende daer wert hi ontfangen
ende ghehuldt als here Ende vā daer
track hy met grooter machte binnen
Aken ende daer sadt hi twee dagen in
des keysers stoel ende liet hem dair in
formeren eñ condighen die renten eñ
heerlichedē toebehorende dē hertoch
dom vā Lothrijke Eñ hi bedwanc die
poorterē vander stadt datse aen hem
vielen/ af slaende den voorſ Henrick
vā Limborch. doen keerde godeuaert
thuys met eeren

¶ Hi orlochde ooc op de grimbersche
tot cleenen profijte want si weder cre-
gen tghene dat sijn vader op hem ghe
wonnen hadt. In dien tijde so daude
omtrēt Louē honich. Als dese twede
gouaert gheregneert hadt drie iaren
ende een half/ so sterf hi achterlatēde
een sone min dan een iaer out die heet
Gouaert in die wiege. Ende hi wert
begrauen te Loouen in sinte Peeters
kercke ter zuyt siden alsmen screef. ix.
C. eñ. xliij.

¶ Dat. xxxi. ca. Vandē derden herto-
ge Godeuaert die inder wiegen hinc
daer die Grimbersche verslagen wa
ren ende gheuangen

DIe derde Godeuaert was noch
geen iaer out als sijn vader sterf
Welcken kinde keyser Coenraet con-
firmeerde al tgeen dat sijn voorvaders
hem verleent hadden Mer om sijnre
ioncheyt wille so warender sommige
heren te stouter te rebelleren/ sondlin
ge heer Wouter diemen heet Gartaut
des heren vā Grimbergen sone ende
heer Gheraert vā Grimbergen sijn
broed diemē heet drakenbaert/ beyde
heer Arnouts kind Die wonnē eñ de-
strueerden inden gront die borch van
Netelaer tusschē Viluoerdē eñ Eppe-
gē op die zenne. Noch sietmē dē berch
daer staen. Oock so verbranden si die
borch de sale eñ dat dorp te Viluoerdē
rouende opt lant. Als die banier herē
van Brabant dat sagen so geboden si
een heyruaert eñ vergaderdē alle die
macht die si condē in Brabāt oft Loth
rijc eñ cregen ooc grote hulpe vā gra
ue Dieric vā Vlaenderen. Eñ doe wa
ren des ioncx hertogē mōborē gecorē
die herē van Diest/ vā weesmale/ van
Bierbeke/ vā wemele/ eñ si trockē an-
derwerf te Ghent aenden graue van
Vlaenderen noch om bijstant/ wāt al
twolc dat hi gesonden had was versla
gen vandē Grimberschen. Dies dye
graue niet wel te vreden en was/ mer
nochtan bi rade van somige sinen lie-
den eñ herē sandt hi noch veel edelen
met grotē volcke op cōdicie/ dat die iō
ghe hertoge als hi tot sijn iaren waer
sijn lant vā Brabant vā hē te leen ōt-
fangen soude. Eñ aldus trockē si met
macht tot Grimbergen twelck gebol
werct was/ mer si wonnent eñ vbran
dent mettē clooster Des ander dages
trocken si voor Mechelen eñ si vbran
den tlant vā Grimbergen dat tusschē

daer eñ Mechelē stont. Eñ si beleydē
Mechelē/mer want si v̄namē dat die
herē vā Grimbergē grote machte vā
vriendē eñ ander soudeniers ghecre-
gen haddē/so lieten die Brabanteren
Mechelen staen eñ quamen bi nacht
logerē bi Grimbergē Des ander da-
ges trockē si noch naerder als bereet
om stridē Mer vā gracien seynden si
enē heraut aendē here vā grimbergē
hē ōtbiedende dat hi quame tot gena-
de den iongē hertoge/eñ dat hi als vā
sijnre misdaet hē keerde in dye Gaen-
roetsen vā Brabant die hē een ghena
dich vōnisse wisen soudē Eñ wilde hi
dat niet doen dat hi hē dan bereyde te
stridē/eñ wert hi dā v̄wonnē so sal hē
na sijn v̄diente geschien Die heere vā

Grimbergen antwoorde/dat hi ha
vōnisse niet en begeerde/mer stri
wilde hi. Doe gaf die here vā Ga
ke den raet datmen dē iongē her
te Bruessel halē soude om den bra
terē dē moet te sterckē eñ vromelij
te striden/wāt die brabanterē vā
ker cōdicien sijn/eer si haren gebo
here lieten onteruen dat sijer lie
steruē soudē. Eñ so wert tkint leg
de in een silueren wiege ghehaelt
heer Aerde vā Craynhem eñ aen
wilge gehangē int velt daermē
staende aen een hage die noch der
sen hage heet. Doe wertter vreesl
gestredē vandē morgē totter nach
Des and̄ dages wertter wed̄ bitter
gestredē tot dat de brabanters had

victorie/twelc menich man sijn lijf co
steert daer toe quā. Doen so was die
borth vā Grimbergē den hertoge eñ
wert indē gront af gewo:pē Dese vic
torie en haddē die brabāters niet son-
der groot verlies/ want vanden harē
was vlagē die here vā Diest/vā We-
semael/roetselaer/bierbeke/leefdale/
horne/trazengijo/rapues.etē.eñ veel
ridders wt vlaēderē. Twelc dē herto
ge namaels genoech coste/wāt hi mo
ste den graue vā vlaenderē laten lant
vā Dermonde dat Lothrijke eñ Bra-
bant plach te sijn. noch halen si haer
hoo:twonnis Tantwerpē. Vādē grim
berchē was heer Arnout here vā gri
bergen so gewōt dat hi sterf. Eñ daer
bleef doot Geraert zij sone/ eñ de gra
ue van vierson/de here vā Conchi/vā
Arcle/van Broncvo:st/vā Keppel/vā
pleistein/heer Jan eñ heer Jeger des
herē sonen vā Breda/ die heren vā pt
tere/vā scoudebroeck/vā Baerlegen/
heer Henric vā Oepenbugge/ heere
Willem vā massenhouē/eñ heer Hen
ric vā hōbeke Eñ heer Arnout die ou
de here vā Grimbergē wert daer ge
vangen met sijnen sone heer Wouter
eñ veel anderen/eñ hi was so seer ge-
wont dat hi mer drie weken en leefde.
Eñ die voo:ß heere Wouter Bartaut
des herē vā Grimbergen oudste sone
bleef ghevangen eñ meer anō ter tijt
toe datter een cruysuaert began ouer
tmeer. Eñ doe creech hi o:lof vanden
iongen hertoge eñ sijnē rade tot eenē
seker en tijt. So tooch hi met anderen
ouer meer eñ hi liet eenē sijnē iongen
broedē te ghisele in shertogen handen

In dese tijt alsmen screef .ix. C. xlvi
dicte sinte Bernaert dat cruce bp
beuele vandē derden paus Eugenius
Eñ hi gaf dat cruce dē keyser Cōraert
eñ den goeden coninc Lodewijch van
Brancrijcke die .vi. vā dien name. Eñ
als si met ontallijke scharen vā volcke
ouer getogen waren op die Saracinē
so keerden si met luttel volcx wāt si ge
nen spoet en haddē ō die sterkte eñ ve-
le ongheuals/twelc men meende dat
daer bi quam dat veel sonden int heyr
geschiedē Oock deden hē die griecken
als si door Griecken passeerden veele
quaets doende calch int meele daer si
broot af biechē ende verdoruense also/
want si altijt nijdich sijn op dē latijn-
schē

Als de voo:ß heer Wouter bartaut
lange in heydenisse hadt geweest strij
dende vromelic op de heidenē/so keer
de hi weder te lande om sijnē iongē broe
der te verlossen vter ghevangenissen
mer hi vant dat hi gestorven was Eñ
bi deser causen ist dat de ioncste broeder
int lant van Grimbergen eñ in veele
plecken die onder Grimbergen waren
dat leen goet hout. Heer wouter vne-
mende dat hi te langhe ghebeyt hadt
tooch hi haestelic wech ouer dat meer
daer hi vanden Saracinen verslagen
wert voor Damiaten eñ seer beclaget
vanden kerstenen

Als hertooghe Godefaert beiaert
was so trach hi te Gendt om sijn mō-
boren te ontslaen aendē graue alsoot
hē bevolen was. Eñ die graue vtelde
hē alle die saken voor geschiet/ hoe hi
sijn lant vā brabant te leen vā hē mo-
ste ontfangē also sijn mōboers hē ge-
looft haddē te doen/ om dat hi hē twe-
weruē wt sijnen node daer hi in was
geweest noch iōc sijnde geholpē hadt

Hi ontfelde voor hē neder sijn swaert
wter schepdē trechende ēpsenteerde si-
nen oom den graue seggende/dat hy
lieuer van hē sijn hooft af gestagen te
hebben/dan tlant vā Brabant deedel
hertochdom vā eenen graue te leen te
ontfangē. Die wijse graue vā Vlaen-
derē aensiende den moet vā desen ion
gen Godenaert/hadt hi sijns cōpassie
ēn schaut hē quijt van allen verbande
die sijn momboers met hem gemaect
haddē/ouer gheuende die brieuē ende
alle vastichept daer aen cleuende

Van desen heer Wouter sijn bleuē
hi. sonē geheten Wouter ēn Gheraert
Ēn als hertoge Godaert tot sinen ja-
ren comē was so hebbē si door vriēdē
dē hertoge ō gracie gebedē die al tlāt
in sijn hant hielt/ēn si bleuē dies in zij
seggē dat gelouende te houdē ten ewi
gen dagē Ēn die hertoge daer op wel
beraden dede sijn wilsprake daer af
Eerst dat de borch van Grimbergen
nēmermeer betimmert en soude wer
den. Ten anderen dat si ēn haer naco
melingē den hertoge onddanich sou-
den sijn ēn haer lant van hē te leen ōt-
faen ēn manscap doen ēn sweeren ge
trouwicheit Ten derdē/om des wille
dat heer Wouter haer vaē sinen ioncs-
ten broeder liet sterue int gheuāge-
nisse/soe soude voort aen int lant van
Grimbergen ouer al de ioncste broeē
de heerlicheit hebbē/ēn de outste broe
der sal ontfaen dat leen vandē iongē/
twelc men noch ter tijt also hout. So
behielt Gheraert die ioncste sone tlāt
van Grimbergen ēn ontfinct te leene
vand en hertoge. Ēn Wouter die out-
ste sone behielt half Mechelē met an-
deren heerlichedē ēn ontfinct te leene
vā sinen broeder/dander helft had
die kercke van Ludich

Als hertoghe Godenaert out was
xvij. iaren so nā hi te wijf Margrieten
hertoge Hēricx vā limborch dochter
Ēn ouermits dien wert neē geleyt
twist ēn geschille dat lāge gestaē had
vandē tijt dat Gouaert metten baert
Lothrijke weē creech tegē Henric
Limborch dees Henricx vaderen
ter welcker Margrieten desen
Godenaert te huwelic gegeuen
casteel te Rode bi Aken met sinen
behoorten ende die voochdie van
Truden Ēn na die doot vandē
henric was hē toe geleit te hebbē
tlant vā Limborch. Dese Godenaert
wan aen dese Margriete twee so
deen heet Henrick ēn wert na hē
toghe/dander heet Aelbrecht ēn wert
bisscop van Ludich. Den welcken
maels hepsen Henrich die vijfde
gede met quaden lieden tot bi de
van Riemen in Brancrijcke daer
int velt doden oft marteliden op
xviij. dach van Nouember. Ēn
staet noch een steenen cruyce int
daer dit geschiede. Ēn dese Aelbrecht
wert begrauen in die grote kercke
onser lieuer vrouwen voor inden
re/ēn dair is beset een schone cas
keiaer gheti jde vā hē datmen iaer
doet. Oec had Godenaert ēē doch
die Alijt heet die was coninginne
Engelant. Ēn na dye doot van
eerster vrouwē tronde godenaert
grauen dochter vā Loen/daer af
hi een sone dye Willem heet ēn wert
here van Parweys/van wien dae
daelt sijn die heren van Parwijs

¶ In desen tide regneerde die mogen de ende victoriose keyser Frederic die eerste/die tegen den paus Alexander den derden misdede/mer hi dede daer aff penitencie aen nemende tcruce eñ track ouer tmeer tegens die onghelouige. Ende na veel victorien weď keerende so verdranck hi onuersienlic in een riuier/so ghi noch sult horen

¶ Item in sijnen tijde so wert dat hertochdom van Behem ghemaect een conincrijck Eñ de sonne wert al donc ker int iaer. xi. C. lxxviij. Eñ het was groote dieren tijt ende eertbeuinghe. Men sach ooc. iij. manen/eñ int midden een cruce Ende ooc. iij. sonnen eñ daer na wert de sonne weder verduystert van sexte tijde te noen tijde

¶ Item die heylige drie coningē werden ghebracht van Melanen tot Colen int iaer. xi C. lxiij. Ende sinte Thomas eertsbisschop van Cantelberge wert ghemartelijt

¶ Die voorseide hertoge Godeuaert track namaels ouer tmeer tot Jherusalem als hi xl. iaren hertoge geweest hadde/ ende weder ghecomē vā daer so sterf hi in drie iaren daer na. Ende hi wert ooc begrauen te Louen in sinte Peters kercke ter noortsijdē bi sijn der wettigher ghesellinne vrou Margriete Int iaer ons herē. xi C. lxxxiij.

¶ Dat. xxxij. ca. Vandē vromen Henric den eersten hertoge vā dien name die die wapen bi hem gefigureert aen nam. Eñ hoe die Soudaen theylighe lant weder conquesteerde/eñ vanden grotē crupsuaert gheordineert op die sarasinen/met meer ander

DEse Henric deerste hertoge vā dien name nam weder aen dye eerste wapene van Brabant/te weten den schilt van sabele met die guldē leuwe. Omtrent dese tijt. te wetē int iaer xi. C. lxxxvij. so wan Saladijn die soudaen oft coninc vā Babiloniē de stadt van Jherusalem eñ wert bi gods ghehingen dat heylich lant wter kersten handē weder genomē daert omtrent lxxx. iaren onder gheweest hadt van Godeuaerts vā Billioen tijde Twelc god gehingde ouermits die oueruloedicheit vandē sondē die vandē kerstenen int heilich lant geschieden onder waerlike eñ geestelike. Dese soudaen als hi doot was eñ men hē ter aerden brochte/hadde hi aen een glauie doen hangē een swart cleet/eñ dair ginc eē voor mit eē horē blasende eñ roepēde Die bedwinger vā Asiē wt alle zij landen en draecht niet met hē dā dit cleet Ons kerstē tot een exempel dat wi ōs tijtlic goet niet mit ons dragē en sullē.

¶ Daer na indē iare ons herē. M. C.
eñ. lxxxviij. Clemens die paus vā Ro
men die. iij Frederic die keyser vā Ro
men die eerste hebbē gheboden eñ in
geset een generale cruisuaert om wed
te recupererē eñ in te winnen die heili
ge stadt vā Jherusalem Eñ seynde tot
Mens optē Rijn een legaet genoemt
Henric die tvolc in duytslant soude v̄
garē. Vā welcker heyruaert de princi
pael capiteynē eñ princē geweest sijn/
Frederick deerste vā dier name keiser
vā Romē/ Philips coninc vā vrācrijc
Rijchaert coninc van Engelant. Die
hertogen vā Beyeren eñ van Sassen
Coenraet hertoge vā Oostenrijc. Fre
deric hertoge van Swauen Henrick
hertoge vā Lothrijc eñ Brabant. Phi
lips graue vā vlaenderē. Floris graef
van Hollant. Dirck graue van Cleue
Ottt graue vā Gelre/ met veel ander
vorstē eñ princē Comende in calabriē
vraechde die keiser dē abt ioachim die
seer geleert was eñ begauet met den
geest d̄ prophetiē/ hoe dye cruysuaert
voleyndē soude. Hi antwoorde aldus
Op dit pas en sullē die kerstē niet veel
proficerē int heilige lāt/ eñ ghi keyser
sult v̄drencken eer ghi wed om comet
Die keyser dit horēde maecte zij reyse
mittē herē voornoēt door bulgariē eñ
tooch bouē s. Joris arm ōme na theili
ge lant Eñ nā crachtelijc in vele stedē
eñ slotē totter woestinen Sur genoēt
mer die heylige stadt vā Jherusalē en
mocht hi niet crigen Waer ō dat hi be
leide dē sterckē stadt vā egiptē gehetē
Damiatē/ gelegē opter riuierē vand
Nile/ ō altijt eē hauē te hebbē int heyli
ge lant te comē Mer wāt de stadt seer
sterck was vā toornē eñ bisond op die
hauē int ancomē vand stadt/ wāt dair
ysere eñ sware metalē raexē ond da
water gingē vā dene toorne totter a
dere/ mits welkē de hauē eñ stadt ō
lic was/ eñ die burgeren des te stout
So heeft ten lestē Willem graef flo
vā hollant and sone mit die vā haer
eenen nieuwē raet geuonden eñ de
makē ond aendē rugge vā sijn scip
stalē sage mit scarpe tādē eñ v̄wach
dē wint eñ stroō/ eñ quā crachtelic g
zeylē op die raexē vand hauē/ eñ ou
mits den grotē last vā tschip borstē
raxē an stuckē/ eñ brochtē also alle d
kerstē princē schepē in die hauē van
stadt vā damiatē De keyser aēmerck
de dat alsulkē swarē eñ onwinlikē
door cloecheit eñ wijshz Willēs gra
floris soō ingenomē was begaefde
hē mit keyserlike giften/ eñ maecte
ridder eñ beual dē princē eñ grauē
hollāt ond des keysers banier te ru
eñ te staen. Voort gaf hi den vrom
poorters vā Haerlem tottē. iiij. sterr
die si in hoer schilt voerdē een silue
swaert Eñ de patriarck vā Jherusal
gaf hem daer toe dat cruys/ ō dat si
also cloekelic eñ vroom gehadt had
int innemē vand stadt vā Damiatē
¶ Daer na indē iare ōs herē M. C. eñ
xc. geschiedet dat die keyser inden
mer alst seer heet was eñ hi vermoe
was inden wege/ ginck in eenē riui
om hem vandē swete te reynigē eñ
dwaen eñ hem wat te v̄coelē/ eñ v̄
hē daer op dat hi wel swemmē con
eñ quā indē stroō die so groot viel d
hi dē keyser werp tegē een clippe o
dat water/ dat hi v̄drencte als die h
mijt eñ abt Joachim voor geseyt ha
Eñ wert met groter rouwē begra
in s. Peters kerck ind stadt van An
chien.

¶ Die voorſ hertoge Henric nam te huwelick vrou Machtelt des grauen Matheus dochter van Bolonien oft Bonen daer hi .vi. kinderen aen wan alſt Henrick die na hem hertoge bleef eñ Godevaert diemen heet vā louen/ een dochter die Marie heet eñ troude den vierdē keyſer Otto/ die andē troude graue Otto vā gelre/ die derde die troude die graue vā Aluerne in vranc rijcke Eñ die vierde dochter geheeten Machtelt troude die palſgraue optē Rijn/ eñ daer nae troudeſe graue Floris van Hollant. Ende graef Willem vā Hollant haer ſone wert nad hant gecoren coninc vā Almanien die verſlagen wert vanden vrieſen Haer ander ſone heet Floris die de vlamingen te weſtcappele verwan/ eñ hadde een dochter die wert grauinne van Henegouwe. Vanden voorſ hertoge Henrick daelde ooc Henrick van Herſtal. Int tweede iaer van hertoge Henric ſo deſtrueerde hi dat caſteele van Duras inden gront eñ dair maecte hi dat wed int .vi. iaer Doe voer hi met groter heyrcracht tegen graue Gheraert van Loon vbarrende eñ deſtruerēde ſijn lāt Waer af de ſake was de vooch dije van Sintruyden/ welcke ſtadt hi belach eñ beuacht ſeer vromelic

¶ Itē int .xviij. iair vā ſinē hertochdō vinc hi graue Otte van Gelre/ twelck Dieric graue vā Hollant qualic nemē de om dat graue Otte ſijn goede vriēt was/ ſtac alle ſijn macht te ſamen van vele goed mannē eñ quam daer mede voor Tſhertogen boſſche/ dair hi mit geweldiger hant in quā optē .vi. dach vā September/ eñ vinck aldaer Willē den eerſtē here vā Parwijs eñ henric vā Cuyck des hertogē vā Grabants broederē mz ſomige ridderē eñ knechtē/ eñ meende mit die geuangē in hollant te treckē. Hertoge Henric werts gewaer eñ vſaemde haeſtelic eē grote macht vā ſinē volcke/ eñ is den graue vā Hollant geuolcht om hē ſinē geuāgen weder te benemē. Als graue dirc dit vnam dat hē die hertoge aldus vuolchde/ dede hi vā grootmoedicheit ſijn banierē ōtwindē eñ vtoefde hē in een dorp dat Hoefden heet eñ ſette hē daer ter were/ mer int einde creech de hertoge victorie eñ die graue vā Hollant wert daer geuangē. Mer hi was hē genadich dē leeuwe gelijc die ouer die verwonnē goedertierē is/ eñ daer wert pays gemaect tuſſchē den hertoge eñ dē graue vā Hollant/ eñ die graue gaf dē hertoge voor ſine ſchade die hi hē gedaē hadde .ij. m. marc ſiluers. Eñ die graue vā Gelre creech te wiue des hertogen dochtere

¶ In deſen tide waren die werelt verlichtende die heylige ſinte Dominicꝰ veruolger der heretijken ende began die ordene vanden predicaren Eñ die vuerighe ſinte Franciſcus dye began die ordene vanden minrebruederen Item corts daer na in ſtelde Albertus patriarck van Jheruſalem die ordene van onſer vrouwen broederen inden berch van carmelen. Eñ Guillelmus van Parijs die ordene vanden Auguſtinē. Item die orden vandē duytſchē heren vā Pruyſſen/ eñ die orden vander heyliger drieuoudicheit begonſtē alle in in dier tijt
Oock leefde in dien tijdē ſinte Maria vā oyguies eñ meeſter Jacob van Vitry/ daer int eerſte boeck af geſeyt is.

¶ Hoe dat hertoge Henrick met vele ander heren wonnen die grote stadt van Baruth/ende daer nā Constantinopolen.etc.

Ende int iaer.xi C.xciiij.nā hi dat cruce aen ond dē derdē paus Innocentiꝰ eñ track met Coenraert den eertsbisschop van Mens eñ met veel anderen te Jerusalem waert/ eñ was capiteyn vandē kerstenen eñ hy hielp beuechtē eñ winnē de machtige stadt vā Baruth/so dat die heyden vlieden mosten.eñ daer na hielp hi winnē Cōstantinopolen Eñ graue Boudewijn vā Vlaenderen eñ van Henegouwen wert dair gemaect keyser vā Grieckē alsmē screef.M.CC.eñ.iiij.Daer na keerde hertoge Henrick wed̄ te lande

¶ Item in sijn.xxviij.iair alsmē scre[illegible] xij.C.eñ.xij.opten heyligen Ascen[illegible] dach te Tercie tide wan hi die stadt [illegible] Ludick/eñ quam daer in met groo[illegible] machte/ eñ grote manslachte gesch[illegible] de daer/ ia veel vrouwen eñ kinder[illegible] werden daer ghedoot eñ verdron[illegible] vrouwen eñ maechden werdē gew[illegible] leert.Veel nochtā religiose eñ duec[illegible] delike maechdē eñ vrouwē werden [illegible] groter miraculen daer af behoet/ [illegible] onse here opēbaerde sinte Marien [illegible] opguies.etc̄.Groten roof geschied[illegible] ouer geestelike eñ waerlike person[illegible] also dat die kerckē ooc niet ghespa[illegible] en werdē/ia den outaer vā sinte [illegible] brecht was geuerwet met bloede [illegible] dit geschiet was so hielt bisscop [illegible] van Ludic een sente eñ vergaderin[illegible]

vander clergien in die stadt Hoeye eñ
daer dede hi hertoge Henric swaerlic
indē banne om der voorsmisdaet wil
le Maer lange daer nae werdet pays
gemaect tusschen dē bisscop eñ dē her
toge die der kercken grote beternisse
dede. Int iaer na dat hi Ludic wan so
destrueerde hi Tongeren ende stichte
roof eñ brant daer omtrent. Mer int
wederkeeren tusschē Montenakē eñ
Landen opt velt te Seps wert hi van
den voorsz bisscop vā Ludic eñ vandē
graue Lodewijck van Loon belaecht
die met groten heyre op hem quamen
ende versloeghen wel twee duysent
mannē van sijnen volcke die meesten
deele waren van Louen eñ Liere. Eñ
veel werdē daer geuangen/so dat die
hertoge met luttel liedē most de vluch
te nemē Twelc so men meent de wra-
ke gods was ouermits der voorgaen
der misdaet/sondlinge gedaen tegen
die heylige kercke. Daer nae trocken
die bisscop eñ die graue tot Leeuwē eñ
Landen eñ verbrandent

¶ Item int iaer. M.CC.eñ.xiij.coñ.
Philips vā vrancrijke die tweeste die
sinte Lodewijcx des conincx oude vad
was/beriep tot Soysson eenē groten
raet van eedel mannen/daer hertoge
Henrick bi was. Ende also sijn eerste
huysvrouwe ghestorvē was so gaf hē
de coninc Philips te huwelic vrouwe
Marie sijn dochtere/daer hi aen wan
een dochter die namaels wert grauin
ne van Cleue. Item int selue iaer als
hertoech Henrick te Bruessel lach soe
quamen daer voor leggen met mach-
te graue Ferrand van Vlaenderē/die
graue van Saelberghe/des conincs
broeder van Engelant/dye graue vā
Hollant/die graue vā Gonen/daer si
veel volcx lieten Eñ dit beleg geschie-
de om datse den hertoge dwingē wil-
den dat hi coñ. Philips vā Vrācrijcke
die sijn sweer was niet helpē en soude
tegen hē/wāt coñ. Philips dye wilde
Vlaenderen dwingē/eñ hi hadt daer
te voren dē graue vā Vlaenderen gro
te scade gedaen wāt hi hielt veel stedē
in Vlaenderen daer hē hertoge Hen-
rick behulpich toe gheweest hadde

¶ Ooc hadde coñ. Philips veel scepē
mit wapenē eñ engyen ter orlogē die-
nende tot Ghent geladē/eñ lagen int
zwijn om ouer te varen op Engelant
mer si werdē met groter listicheyt vā
den Engelschen ghenomen

¶ Als hertoge Henrick aldus was be
legē om sijn voor gedaen verlies seer
droeuich als een here die sijn volc seer
lief hadt/so versekerde hi dē graue vā
Vlaenderē eñ sijn adherenten als dē
coninc vā Vrancrijcke niet behulpich
te sine/eñ liet hem daer toe sijn twe so
nen te ghisele/mer corts werden si hē
weder gheleuert

¶ In desen tijdē waren vgadert in Al
manien.xx.dusent kinderē die teruce
aen namē eñ vermaten hem dat hey-
lich lant weder te crijgen Mer die du
uel bedroochse/want als si quamē ter
zee so werden si vandē zeerouers ghe
uangen eñ vele verdroncken eñ veele
vanden sarasinen vercocht

¶ Item desgelijcx vgaderdē in Spaē
giē veel dusent scaepherds eñ quamē
te Parijs in vrancrijke eñ vdorvē alle
die goedē der clergien eñ der gheeste-
licheyt/waer af hem dat gemeen volc
verblijde/mer als si der leecken lieden
goedē ooc begeerden te rouē doe wer
den si verslagen

¶ Item int iaer. M.CC. eñ. xiiij. quã keyser Otto die vierde te Maestricht eñ hi nam te huwelijc hertoch Hẽricx dochter geheten Marie Ende also de keyser beraden was mettẽ graue van Vlaenderen te stridẽ opten coñ. Philips/ so bracht hi hertoch Henrick ooc daer toe met hẽ ooc verbont te makẽ/ want die coninc vã Engelant hẽ dair toe versocht hadde So v̄gaderdẽ si al te samen mitten voorſ vier grauen bi Doornijcke aen die brugge van Louines met groten heyre tegen de macht des conincx van Vrancrijcke.

¶ Vanden grotẽ stride die voor Doornijcke geschiede daer die grauen voorseyt gheuangen werden. etc̃.

DIe coninc vã Vrãcrijcke aẽsiende die grote menichte sijnre vyandẽ stercte sijn volc eñ verwectese õ stridẽ wãt sijn sake rechtuerdich was eñ dye keyser was indẽ banne vandẽ paus Eñ de conic dede doe lesen somige psalmen om victorie te hebben. als Benedictus Expugnat Dñe in virtute tua. Eñ hi ghinc selue in een kercke daer bi gode biddende met tranẽ/ stellẽde sijn hope op god/ wãt sijn viandẽ op dye tijt veel stercker waren dan hi. Eñ het quam tot eenen strijde die seer vreeslic begonnẽ wert. De lucht wert veruolt mitten gheschutte vandẽ artchieren/ de aerde beefde vandẽ gedruffsche der lopẽder peerdẽ die so snellijc op malcander in een gedrongen liepẽ datter menige ter aerden viel/ groot volc wertter verslagẽ/ mer die coninc Philips had victorie door gods v̄hen genisse/ eñ die vier grauen werdẽ geuangen/ twelc alte groten volck coste

Maer die keyser eñ hertoge Henri[illegible] met haren volcke hielden hem so [illegible] in een datse niet geuangen en wa[illegible] mer si ontuloden eñ haer volc wer[illegible] le verslagen. Coninc philips hielt [illegible] derlinge lange geuangen den gra[illegible] vã Vlaenderen eñ den graue vã [illegible] nẽ tot dat hi sinẽ wille vã hẽ liedẽ [illegible]

¶ Dese coninc philips was seer [illegible] rioes eñ die alder vroomste die na [illegible] groten Karle in vrãcrijke geregn[illegible] hadde/ wãt hi veel striden wan in [illegible] leuen Ende op die selue tijt als hi [illegible] victorie bi Dornijcke hadde so had[illegible] beyde sijn sonẽ in verscheyden ste[illegible] in vrancrijke ooc strijt eñ victorie [illegible] haer viandẽ. Ooc leestmen vã con[illegible] philips vã Vrancrijcke dat hi twe[illegible] len track ouer tmeer op die ongel[illegible] ge die vromelic beuechtende. etc̃.

¶ Item hertoge Henrick voorseyt [illegible] Brabant wan eñ destrueerde in zijn [illegible] derdom Randenrode bi beuel des [illegible] paus Gregorius/ want het waren [illegible] le ketters ende quade heretiken

¶ Omtrent den seluẽ tijde te wete[illegible] iaer ons heeren. M.CC. ende. xxx[illegible] so wasser een ghemeen cruysuaert [illegible] die onghelouighe Stadigers. En[illegible] Henrick dye outste sone van hert[illegible] Henric was capiteyn vandẽ gec[illegible] sten volcke van verscheyden land[illegible] Ende also track hi op die Stadigers [illegible] die welcke als si vernamen so gro[illegible] volck op hem te comen om te be[illegible] ten/ soe maecten si hem seere sterck [illegible] groter menichtẽ eñ ordineerden [illegible] in battaylgien te staene voor scerp [illegible] de achter breet/ so datse seer qualijc [illegible] te becomen waren want si hielden [illegible]

seer vast in eē/ so datter seer geuochtē wert Mer int eynde met subtilē rade ende groten arbeyde ende alre meest bider gracien gods so werden si ghe-schoert eñ verstroyet eñ waren meest alle ghedoot ende verslagē/ meer dan dusent mannen/ behaluen wijuen eñ kinderen die sonder ghetal waren die alle gedoot waren. Aldus danctē on-se liedē gode vander victorien eñ keer den elck weder int sijne

¶ Eñ int naeste iaer daer na soe wert hertoch Heynrick met eender siecten beuangen so swaerlijck dat hi die bit-ter doot gesmaect heeft eñ sterf te Co-len als hi. xlviij. iaren hertoge had ge weest. Eñ hi wert gebracht tot Louen daer hi begrauē wert in sinte Peters kercke int midden vanden choor. Eñ in die selue plaetse leydt oock vrouwe Marie keyserinne vā Rome syn eer-ste dochter. Eñ vrou Marie sijn leste huysvrouwe die leyt tot Hafflignē in die abdye

¶ Hiermede so swijghe ick van desen hertoghe Henrick van Brabant/ ach terlatende somige gesten die niet auc-tentijck en syn Eñ sal voort bescriuen van sijnen sone den tweesten hertoge Henric van dien name vā Brabant.

¶ Item noch in des voorseydē herto-ghe Henricx tijden so leefde dye paus Innocentius de derde die seer orbaer lick was der heyliger kercken. Hi de-strueerde veel heresien of ketterijē eñ hi maecte veel rechten ende decretalē Ende hi hielt dat consilium vā Latra-nen te Rome/ daer vergadert waren M.CCC.xv. prelaten

¶ Item ooc leefde in dien tijden sinte Elyzabeth lantgrauinne van Dorin-gen/ ende si was des coninckx vā Hon gerijen dochter/ gode dienende in wō derliker heylicheden des leuens

¶ Item sinte Lodewijc die coninc vā Vrancrijcke leefde doe/ eñ sinte Lode-wijck die minrebroeder ende bisscop vā Tholosen/ ende hi was des ander sinte Lodewijcx oōs sone/ geboortich totten conincrijcke va Sicilien eñ tot ten lande van Angouwen

¶ Item die heylige stadt van Jerusa-lem wert vanden Sarasijnen ghede-strueert totter aerden toe/ wtgenomē den tempel ende Dauids stadt

¶ Dat. xxxiij. ca. Vanden. ij. hertoge Henric gheheten die grootmoedige.

DIe. ij. Henric geheten die groot moedighe wert hertoghe int ia re. M CC. xxxv. die bi sijns vaders ti den die Stadingers v̄wonnē had als voorseyt is. seer vroom eñ grootmoe dich was hi tegen sijn viandē Eñ eer-ste nam hi te huwelijcke vrouwe Ma-rie coñ. Philips dochter vā Almaniē oft anders roomsche coñ. die des eer-

sten keisers Frederick sone was/daer
aen wan Henric een sone die ooc Hen
ric heet/eñ.iiij.dochterē Deerste heet
Machtelt eñ was te huwelic gheghe-
des coninck vā Vrancrijck broeder eñ
was graue van Artoys eñ Simpoel.
Daer af quam de vrome Robrecht vā
Artoys. Die ander dochter heet Ma
rie eñ die hadde te wiue de hertoge vā
Beyeren. Die vierde heet Beatris eñ
die had die lantgraue van Doringen
Die vierde heete Margriete eñ bleeff
maget die werelt begeuende eñ wert
nonne in sinte Bernaerts orden in de
abdije vā shertogen dale/die haer va-
der die tweede hertoge Henrick stich
te/daer toe besettende die grote thien
den van ouer Pssche met anderē goe-
den/ende namaels wert daer de selue
Margriete abdisse. Als de eerste huis
vrouwe van hertoge Henrick ouerle
dē was so troude hi een andē edel bloe-
me Sophie sinte Lijsbetten vā Dorin
gen dochter die seer duechdelic/gode
vresende eñ ontfermhertich was. Eñ
nauolgende dat exempel van hairder
moeder so plachse geerne te visiteren
eñ te troosten die arme siecken daer sij
se wiste/eñ gaf veel aelmissen haer le-
uen voort regulerende na dye werckē
die si in haer moeder ghemerct hadde
Dese goede Sophie hadde van herto
ghe Henrick eenen sone die ooc Hen-
rick heet eñ die werdt namaels lant-
graue vā Doringen. Dese voorseyde
hertoghe Henrick hadde in sijnre tijt
grote oorloge tusschē den Rijn eñ die
Mase/want hi wan Randenrode eñ
destrueerdet indē gront. Daer na be-
lach hi Colen met grooter machte eñ
street tegen die van binnen eñ wat bu
ten der stadt stont dat destrueerde hi.

Eñ want Colen niet te crigen en was
so track hi tot Bonne in die wijng
de die hi verderuē dede eñ hi doorr
alle tlant so dat hē niemant wedstaen
en dorste. Mer als hi noch voor Co
lach so gheuielt dat sijn sommiers
totten heyre waert quamen met
schen die si voerden so leden si voor
dat casteele van Daelhem dat nu de
hertoge toe behoort Doe quamen
kinder des heren van Daelhem en
roofden die visschen mit ghewelde
deden ouerlast des hertogen dienaer
twelc si namaels beclaechdē. Die
toghe dit horende soe wert hi bero
eñ hi swoer dat hi dat wrekē soude
hi in Brabant weder keerde. So
die hertoghe Heynrick ende bele
Daelhem/twelck hi creech met al
toe behoorten/daer Brabant seer
de ghesterct was van dier sijden.
¶ In dees hertogē tijde was die he
ge kercke verlicht van groten lera
als sinte Thomas van aquinen eñ
bertus magnus beyde vanden pre
caren ordene. Eñ sinte Bonauentu
eñ Alexander de Hales vander min
broeder ordenen eñ meer ander
¶ Ick keer weder op hertoge Hen
den grootmoedigē dē welckē die
de paus Innocētiꝰ grote eer bew
hē presenterende dat keyserijck wa
keyser Frederic die tweede was af
set om sijnre tyrantscap wille eñ
namaels haestelic/want hi wert vā
nē sone vermoort/gelijc hi daer te
ren sinen anderen sone selue vwo
hadde/aldus geschiede hē also hi
ue gedaen hadde. Mer als Frederic
noch leefde so was de seste Henrick
ten keiserijcke gecorē geweest die
en mochte Frederick verwinnen.

welck Henrick doot hertoge Henrick
vā Brabant daer toe verlocht werdt/
wer hi excuseerde hē vā thepserijhe te
aenueerdē eñ hi recōmendeerde daer
toe sijn suster sone graue Willem van
Hollant/die bi beuele vandē voorsep-
manien gecoren wert vandē kuervor
sten Eñ track tot Aken daer hi blideli
ken ontfangē wert eñ daer hi hooch-
lic sijn edelheyt toonde Eñ als hi indē
wille stont vā daer te reisen tot Rome
om die keyserlijche crone te ontfangē
so werdē die Vriesen hē oprechtende
tegen conine Willem. Eñ soe track hi
met groten heyre op die Vriesen daer
hi bi ongheualle verslagē wert/twelc
namaels graue Floris sijn sone swaer
lic wrack op die Vriesen

¶ Als die twede hertoge Henric. xxij.
iaren geregneert had so sterf hi te Lo-
uen int iaer. M. CC. xlvij. eñ hi wert
begrauen int clooster te Vileer vā sin
te Bernaerts ordene

¶ Ontrent desen tijt soe ontfinck die
heylige conine sinte Lodewijc dat cru
ce eñ hi track ouer dat meer op die on-
ghelouigen

¶ Dat. xxiiij. ca. Vanden heyligē co
nine sinte Lodewijc vā Vrancrijke/eñ
van sinen doctrinen eñ leeringen

OM merckelijke redenen so wert
hier in gebracht int corte dat hei
lich leuen eñ leringen vanden conine
sinte Lodewijc als een spieghel alder
duechden daer hē alle princen eñ herē
sonderlinge in spiegelen mogen. Vā
wiens heylige geslachte dye hertogē
van Brabant af ghedaelt sijn vā vrou
we Janne van Brabant voort/ alsoe
den voorb boom dat wtwijst Ock so
was sinte lodewijc vā des grotē coñ.
Karels geslachte vā sijnre oudemoed
wegen der goeder coninginnē Eliza-
beth die die twede coñ. Philips hadt
ghetrout daer hier voor af ghesept is
die aen haer wan dē. vij. coñ. Lodewi
cus die alte kerstelijken eñ heyligen co
nic was Eñ hi had getrout sinte Blāc
he des conincx vā Spaēgien dochter
Eñ daer aen wan hi desen heyligheu
coñ. sinte Lodewijc den. vij. eñ Karl-
len dē graue vā Angouwen die wert
conine vā Sicilien eñ Napels eñ was
sinte Lodewijcx vader die minrebroe-
der eñ bisscop was

¶ Die voorb conic sinte Lodewijc die
was van sijnen ionghe iaren een soet
iongelinc minlic eñ ontfanclic in alre
menschē ogen op wassende in alder hey-
licheit eñ puerheyt vā leuen Eñ als hi
te wine genomē had die eedel bloeme
Margriete des grauen dochtere van
Prouencien So abstineerdē si dicwil
vander huweliker schult in repniche-
dē leuende/ sonderlinge doot al den ad-
uent eñ in die. xl. dagen vander vastē
eñ op ander vaste dagē. Item sijn kin-
der dede hi met neerstichept op voedē
leer kerstelic eñ met vermaningen eñ
goede exempelen leerde hijse dye we-
relt versmadē/hē seluē kennen eñ go-
de deuotelic dienē Eñ hi plach te ver-
tellen vā sijnre moeder sinte Blanchē
der coninginnē seggende ald?. Mijn

lieue moeder seyde van mi dien si bo-
uen alle sterflike creatueren minde/in
dien dat ic sieck werde totter doot toe
eñ dat ic niet ghenesen en conde sond
yet te doē twelc dootlike sonde waer/
si soude mi lieuer hebben latē steruen
dan dat ic minen scepper dootliken v̄-
toornt hadde Eñ dit woort van sijnre
moeder hadde sinte Lodewijc so vast
gheprent in sijnre herten dat hi in.vi.
iaren also lange als hi leefde hē seluen
bider graciē gods hielt onbeulect vā
allen dootsondē also sijn biechtvader
dat tugede die een rechtuerdich ende
gheleert man was/die welc.xx.iaren
lanck sijn biecht ghehoort hadde
¶ Item alle wekē des vridachs plach
sinte Lodewijc te biechten eñ dan ont
finc hi discipline vā sijn biechtvaders
handen op sijn bloot lichaem met vijf
yserē ketekens te gader geuoecht Eñ
als sijn biechtvader wt cōpassien soe-
teliken sloech/dan dede hi hē een tekē
dat hi stijuer slaen soude
¶ Item inden aduent eñ ooc in die va
sten ende in die vier vigilien vā onser
soeter vrouwen/so droech hi heymeli
ken wt groter deuocien een harē cleet
op sijn naecte lichaem/twelck dat na-
maels sijn biechtvader als hijt v̄nam
hem verboot ouermits de grote teder
heit sijns lichaems Eñ op die vigilien
onser soeter vrouwē eñ opten goedē
vrydach vaste hi te water eñ te brode.
Sonderlinge blinctein dese heylige
man die duecht der ootmoedicheit ge
lijc den carbonckel geset inden goude
want hoe hi meerder was hoe hi hem
meer v̄ootmoedichde in allen dingen
Want alle saterdagen plach hi in een
heymelike stede somiger armer men-
schen voeten te wasschen mit gebogē
knien eñ daer na droochde hijse ende
custese ootmoedelic Desgelijcx bestu
te hi haer handen eñ custese/ende dan
gaf hi hē een yegelick een somme van
penningen. Item ouer die siecke eñ al
lendige menschen hadt hi grote cōpa
ssie eñ was hem seere ontfermherrich
dien hi dicwils diende met sinen han
den. Want als hi quam tot Parijs eñ
in anderen steden sijns rijcx/so ghin
hi visiterē die hospitalen ende gastin
sen daer veel siecken waren/ende so
der scroemen ofte vereysen harer o
reynicheyt ofte onbequaēheyt so sp
sede hise dicwils ende diende hem m
sijnen handen ende bughende knien
Ende op een tijt diende hi eenen lazar
schē monick op sijn knien die seer ve
selicken was om aen te sien/want sijn
ooge ende nase waren van zerichede
doorgheten Ende sinte Lodewijc sta
hem ootmoedelijck spijs ende dranck
in sijnen mont sonder vereysen. Da
aensach die abt eñ wert suchtende e
tranen stortende om de grote goede
tierenheyt des conincx
¶ Int regimēte sijns rijcx soe bewe
hē sinte Lodewijck met sulcker mach
ende wijsheyt/dat hi met neerstighe
ondersoecke der saken eenen yegel
ken iusticie ende recht dede sonder
neminge der personen Ende want
besorchde dat der armer lieden sake
cume tot hem soude mogen comen
sadt hi twee weruē ter weeken in een
stede om te aenhoren die clachten van
den lieden/ende dicwils soe dede hijse
haestelic ontcommeren
¶ Item sinte Lodewijc ordineerde
xij. genoten vā Vrancrijcke/ō dat sij
grote saken raet vander cronē soude
syn/als.vi.geestelike eñ.vi.weerlike.

Eñ die hebben elc haer officie omtrẽt den coninc/ sonderlinghe als hi wert ghesacreert te Riemen Eñ als eenige ghenoten daer niet en comẽ so werdẽ op die tijt ander heren vã des coninx bloede gheset in haer stede. Die. vi. geestelijcke ghenoten sijn eerst die eertsbisschop ende hertoghe van Rijemen die sacreert ott saluet den coninc met der olyen ghenomen wter hepligher ampullen dye wten hemele quam als sinte Remijs dẽ coñ. Clodoueus doopte. Die tweeste is die bisschop ende hertoge van Louwen/ die draecht die hepli ge ampulle. Die derde is de bisschop eñ hertoge van Langre/ die draecht des conincx septre. Die vierde is de bisschop ende graue vã Beauays/ dye draecht des conincx wapenrock. De vijfste is die bisschop eñ graue van Chalon in Campanie/ die draecht des coñs. sigñet. Die seste is de bisschop ende graue vã Sopon/ die draecht des coñs. gordel. Die. vi. weerlike sijn Eerst die hertoge van Bourgondien/ dye draecht die coninclike crone eñ hi gorder dẽ coninc sijn sweert. Die tweede is de hertoge vã Normandijen/ die draget des conincx baniere. Die derde is de hertoge vã Aquitanien/ dats Gwiennẽ eñ Galconiẽ/ die draecht des coñs. twee stebaniere. Die vierde is de graue vã Vlaenderen/ dye draecht des conincx swaert. Die vijfste is die graue vã Champanie/ die draecht des conincx stãdert Die seste is die graue van Thoulosen die draecht des conincx guldẽ sporen

¶ Die voorz heilige coninc Lodewijc stichte een alte schonen capelle in sijn palleys te Parijs daer hi die doornen corone oñs liefs herẽ in stelde/ een groot stuck vandẽ hepligẽ cruce/ eñ dat yser vandẽ spere dat die side ons liefs herẽ doorstack/ mit veel andr costelijcke reliquien die daer noch sijn Item sinte Lodewijc hoorde dagelicx alle die grote ghenden gesongen metten geridẽ vã onser vrouwẽ/ eñ die selue las hi oock stillic mit sijn capellaen eñ vigilie van ix. lessen alle dage. Eñ als sijn eedelen op hẽ murmureerden dat hi also veel missen hoorde so seide hi aldus Waert dat ic met teerlingẽ spelende of iagende of vliegende meer tijts verdede/ so en soude dit niemant murmureren Als hi den dienst gods hoorde soe en wilde hi niemãt toespreke ofte ten had groot noot gheweest eñ dat seer cort.

¶ Item dese deuote coñ. een groot minnaer des gelooffs/ nam dat cruce aen in sijnre iongher tijt eñ track met groter hepercracht ouer tmeer in hepdenisse eñ int heplich lant daer hi vele kersten verloste wtẽ kercker/ eñ veel saracinẽ beheerdẽ hi eñ dedese dopen. Die steden vã Celarien/ Joppen eñ Spdõ dede hi sterchẽ met vaste muerẽ. Des gelijcx die vestẽ vanõ stadt vã Achon. Dese heylige coninc leet veel om theilich geloue/ wãt hi wert gevangen vãden saracinen met vele vã sijn eedelen Ten lesten wert hi vlost eñ keerde weder in wãcrike daer hi met groter erẽ eñ blijscapen ontfangen wert Int iair M. CC. eñ. liij. Eñ sinte Lodewicus bracht met hẽ een groot getal vã broederen die hi gecregẽ had in den berch vã Carmelen int heplich lant daer he lyas eñ Helyzeus die heylige prophetẽ plagen te wonen/ die men nv heet onsen vrouwen broeders. Ende mits dien wert die ordene in Wãcrijcke begonnen te Parijs eñ elders/ eñ ooc in

deken landen/als te Gruessel/ te Yaer
lem eñ in ander plechen

¶ Eñ van doe voort aen so was sinte
Lodewijck leuen te bouen gaende sijn
voorgaende leuen also veele als gout
bouen gaet den sluere. Den goedē re
ligioesen was hi aē gaende als een va-
der. hi maecte vrede in sijn rijke. hi de-
de veel aelmissen. hi maecte salige sta-
tuten. eñ hi arbeyde wt sinen rijcke te
verdriuen tspel vandē teerlingē/ blas-
phemie eñ quade redenen/ bordelē in
steden/ woecherien/ giften ende gauē
vanden rechteren iusticieren

¶ Item langhe iaren daer na als dese
heylige coninc hem in allen duechdē
gheoefent hadde/ horende die ellēdic
heit eñ desolatie vandē heyligē lande
So beriep hi tot hē een grote menich
te vā prelatē/ princē/ baroenē/ eñ rid-
derē sijns rijcx/ eñ met groter deuoci-
en ontfinck hi tot Parijs dat cruce vā
den handen des legaets van Romen
daer na Philips sijn eerste sone eñ bei
de sijn ander sonen Jan graue vā Ey-
uers eñ Peter graue van Alenson eñ
veel ander grote heren Eñ met grotē
heyre gingen si ten genoomden dage
te schepe tot Aquemortes in Langen-
dock voor Sardiniē ende voort voor
Tunes in Affriken Eñ want die coñ.
vā Tunes oft Affrikē dicwil te kennē
gegeuen had dat hi wel wilde kersten
werden en dede die vrese vā sinē volc-
ke. So hadde sinte Lodewijc so grotē
begeerte om den coninc met sinē volc
ke totten gelouē te brengen/ dat hi hē
ontboot dat hi sijnre sielen salicheit so
seer begeerde dat hi wel wilde inō vā
genissen der saracinen sijn alle sijn le-
uen lanc sonder tlicht der sonnen te
so verre als hi eñ sijn volc met goede
hertē wilden kersten werdē. Daer na
gingen si ter hauenen in Affriken/ en
si wonnē met crachte dat casteel van
stadt vā Cartagen Eñ tusschē Car-
gen eñ Tunes steldē si haer tentē
¶ Eñ corts eer sinte Lodewijc in Af
ken sterf so screef hi sijn testamen
latijn met sijn selfs hant/ inhoudē
veel goede leringen tot informanie
den menschen/ sonderlinge van p
ren eñ heeren

¶ Dit is sinte Lodewijcx testamē
welc hi gaf sijnē eersten sone Phil
hem beuelende dat te voldoene

LIeue sone die eerste leringe
ic v lere is/ dat ghi al v herte
let om god te minnē/ want daer sō
en mach niemant behouden werd
¶ Bewaert v dat ghi niet en doet
hē mishagē mach/ dats te wetē doo
ke sonde Ja liever eñ eer waer di sij
dich te liden alle manieren vā tor
ten dan dat ghi doetlick sondich do
¶ Ist dat v god tegenspoet toe sent
lidet dancbaerlic eñ in goeder lijdē
hept eñ denct dat ghijt wel vdiēt hebt
eñ dat godt die tegenspoet heeren
tot uwen oorbore
¶ Ist dat v god voorspoet geeft so d
ket hē ootmoedelic so dat ghi des m
te argher en wert bi houerdijen/ d
ghi schuldich sijt beter te werdē/ m
memant en is schuldich god miss
gauen te vertoornen
¶ Biecht dicwil v sondē eñ kiest m
biechtvaders die v weten te leren
ne dat ghi schuldich sijt te doen eñ
ten of te verhoedē Eñ also suldi v
gen dat v biecht vaders ende v

den v dorren vrijlicken begripen eñ v
ghebreken thonen
¶ Den godliken dienst suldi horen de
uoteliken sonder clapperie ende trufe
rie ende sonder al omme hier eñ ghin
der te sien/mer bidt god metten mon-
de eñ metter herten aẽdenckende/ eñ
sonderlinge als die consecratie inder
missen gheschiet
¶ Draecht een soet eñ goedtieren her
te tottẽ armen eñ ellendige personen
cõforteertse/helptse na v vermogen
¶ Hebdi eenige persse oft bangicheit
vã herten/segget ter stont uwẽ biecht
vader oft eenighen eerbaren man eñ
so suldise te bat dragen
¶ Siet dat al v geselscap eerbaer mã-
nen sijn/wed si religieus of werlic sijn
eñ spreect hẽ dicwil toe ende schuwet
dat quade gheselscap vanden quaden
menschen
¶ Aenhoort dicwil die sermonẽ gods
tsi int heymelic oft in openbaer Ende
weest neerstich om te crijgẽ dat gebet
van goeden menschen
¶ Minnet al dat goet is eñ haet al dz
quaet is in wat stede ghi sijt
¶ Niemant en si so stout die in dijn te-
genwoordicheit spreke enige woordẽ
treckẽde of v̄weckende tot dootsondẽ
¶ Van niemant die niet teghenwoor
dich en is en spreect in eeniger manie
ren van achter spraken
¶ En ghedoget niet in uwer coninc-
liker tegẽwoordicheyt yet dat v̄keert
is van god oft van sinen heyligẽ ghe-
seyt te werden ghi en doeter wrake af
¶ Danct god dicwil vã al den goedẽ
die hi v gegeuen heeft op dat ghi wer-
dich wert noch meer van hem te ver-
crijgen
¶ In recht ende iusticie te houden sijt
straf eñ wettelic tot uwen ondersaten
niet neygende ter rechter sijden noch
ter slincker siden/maer altijt õ iusticie
te doen weest ghehertich Eñ gedoget
dye clachten der armer menschen tot
dat die waerheyt verclaert si
¶ Heeft yemant clachte ofte saken te-
gen v/soe sijt voor hem tegen v seluen
tot dat ghi die waerheyt vander sakẽ
wetende sijt/want so sullen v raetslie
dẽ te coenliker recht doen na die recht
uaerdicheyt eñ waerheyt
¶ Ist dat ghi yet vreemts hout bi v of
bi uwen voor vaders eñ dat dinck see-
ker is so geuet weder sond enich mer-
ren. Mer is die sake twijfelachtich so
doetse ondersoecken bi wise mannen
haestelick ende neerstelick
¶ Dair toe sidi sculdich sorge te dragẽ
dat v volc ende ondersaten onder v le
uen in vreden ende in iusticien onder
v regimente/ende sonderlinge religi
ose ende ander personen der heiliger
kercken
¶ Vvader ende moeder sidi schuldich
minne ende reuerentie te bewijsen eñ
haer beuel te houden
¶ Kerckelike beneficien geeft den ge-
nen die des waerdich sijn bi rade van
eerbaren mannen/sonderlinghe den
genen die geen beneficien en hebben
¶ Wacht v dat ghi sonder grooten ra
de gheen orloge of beroerte en maect
ende sonderlinge teghens eenige ker
stenen. Ist nochtãs also datter orloge
geschiẽ moet so bewaert eñ bescermt
die heylighe kercke na al v vermogen
eñ die geen die niet misdaen en hebbẽ
als die onnosel arme lantlieden beuri
et van scaden Orloge oft twist vã v of
van uwen ondersaten brenget tot vre
de so veel als ghi moget

¶ Weest neerstich om te hebben goede
preuoostē ēn bailluwen Ēn onderloect
neerstelijc van hē ēn vā v lieden hoe si
hem dragen ēn hoe si conuerseren.
¶ In allen tijdē sijt deuoot der kerckē
van Rome/ ēn obediert den paus als
uwen gheesteliken vader
¶ Neerstelic doet versien dat die costē
vā uwē houe redelic sijn ēn met matē
¶ O geminde sone int einde so bewe
reic v ēn vloecke/ ist dat ic voor v ster-
ue dat ghi besorget mijnre zielē te hul
pete comen in missen/oracien/ouer al
dat coninckrijcke van Brancrijcke
¶ Int laetste mijn alder liefste sone so
geef ic v alle de benedictiē die een goet
ēn goedertieren vader sinen sone ghe
uen mach Ēn die salige ēn gebenedij-
de drieuuldicheit ēn alle heyligē moe-
ten v bewaren vā allen quade/ēn god
moet v geuen gracie wel te doen in al
len tijde ēn te volbrengen sijnen wille
so dat hi vā v gheeert si. Ēn dat wi na
dit tegenwoordich leuen te samē met
hē sijn moeten ēn hem sien ende louen
sonder eynde Amen
¶ Corts na dat sinte Lodewijc die hey-
lige coninc sijn testament aldus sinen
sone Philips gegeuen had/ēn na veel
looslike wercken der duechdē ēn veel
arbeydelike strijden tegen den heyde
nen die hi om ūneerderinge des ker-
sten geloofs verdragen hadde sonder
verdriet dair in te hebbē Do wilde on
se here sinen arbeyt salichlic lonen ēn
voleynden dye seer cranc vā lichame
was Ēn nakende sijn doot soe woude
hi op asschen leggen/ ēn wt reckende
sijn armen in manieren vanden cruy
ce so sprac hi tot gode Vader in dinen
handen beueel ic minen geest Ēn also
verschiet hi vander werelt ēn gaf sijn
geest inden handē sijns scheppers
langende die gloriose vruchte sijns
beyts Int iaer ons heren. M. C.
lxx. des ander dages na sinte Bart
lomeus dach Ēn sijn heylige lichame
bracht Philips sijn sone tot sinte D
nijs in vrancrijke daer hi wert begra
uen bi sijn voor vaderen
¶ Ēn opten dach sijnre begrauingh
so dede hi een schoon mirakel aen ee
blint wijf van Normandien die hi
dienten van sinte Lodewijc haer gh
sichte weder creech Ēn dair na gh
den daer veel miraculē vā alrehan
siecken die op sijn graf gesont werd
Mus welck ēn ooc gemerct sijn v
gaende heylich leuē ēn verduldich
des heyligen coninc bi voorgan
stranger examinatien namaels gh
canoniseert wert vanden. viij. pa
Bonifaci? bi gemeynen rade ēn co
sente vanden cardinalen Int iaer
heren. M. C. ēn. xcvij.
¶ Item als sinte Lodewijc noch leef
so wert bynden vierdē paus Urban
in gestelt die gloriose feeste vandē h
ligen sacramente metten aflaten.
die selue paus maecte Naerlē sinte
dewijc broeder coninc van Sicil
ēn Napels/die dat ontfinck ende h
een tijt van iaren. Maer daer na
schiet dat lant vandē gheloof sam
haers coninc ēn der heyliger kerc
ēn aen namen coninc Peter van
goen/die namaels vanden. iij. pa
Martijn (die een heilich man was
den banne gedaen wert Ēn sijn na
mer de vierde paus Honori? ded
cruce prediken tegen coninch Pe
vloekende aen coninc Philips d
den sinte Lodewijcx sone/dat hi
len sijnen oom ēn der heyliger kerc

te hulpe quame Twelc hi dede eñ verwolchde met strijde den seluen coninc Peter dat hi inden strijt gequest wert eñ sterf inden ban/ alsо dat ghewoonlick is vanden verwolgers eñ vpandē der hepliger kercken

Dat.xxxv.ca. Vandē derden hertoge Henrick geheтē die saftmoedige

Na den tweden hertoge Henrick so wert hertoge die derde Henrick sijn sone geheтē die saftmoedige. Hi was seer eerbaer/ minlic ende soet int aenschouwē datmen nauwe sijns ghelijc en vant. Eñ was van seer hogē eñ edelen geslachte van allen sidē alsо voorleyt is. Dese Henric troude eenē alte edelē eñ duechdelikē bloeme des hertogen dochter van Bourgondien geheten Alept. Daer aen wan hi drie sonen eñ een dochter/ als Henric Jan Godefaert/ eñ die dochter heete Maria die was coninginne vā Brancrijc Philips sinte Lodewijcx sone nae dat hi dat eerste vrouwe ghestoruē was/ eñ hi hadt vā deser vrouwē een sone ghe heтē Lodewijc graue vā Enreux. Godefaert die ioncste broeder hadde voor sijn gedeylte in brabāt Aerschot Bierbeke Dichenen eñ sinte Aechten rode eñ hi was een edel vroom here/ eñ hi troude een edel vrouwe/ daer hi mede creech dat lant van Person/ daer hi aen wan een schonē sone geheтē Jan eñ ooc twee dochterē Eñ dese edel godefaert ende Jan sijn sone werdē namaels verslagen indē vreeslikē strijt vā Cortrijke/ dair so veel edelen bleuē dattet scade was. God vergeef hē bi wiens schulde die strijt toe quam. etc.

Dē outste dochter gaf hi te huwelijke den graue van Harcout/ eñ gaffer mede tlant van Aerschot eñ van Bierbeke. Vā desen geslachte vander eender siden is gecomē die here vā Croyn nv leuende. Eñ sijn ander dochter die troude den graue van Loon eñ gaffer mede tlant van Dychenen ende sinte Aechten rode Eñ hi wan an haer een dochter die namaels troude dē graue vā Gulick/ twelc marcgraue Willem van Gulick namaels vercochte dē here van Schoonvorst

Dpe voorsepde hertoghe Henrijck die derde en screef hem niet alleen hertoge van Lothrijcke alsо sijn voorvaders gedaen haddē/ mer ooc so screef hi hem hertoge van Brabant/ twelck hi al dede om onderschept te makē tusschen die hertogen van neder Lothrijke daer Brabant in beslotē is/ ende die hertogē vā Lothrijcke op de Moesele datmen in die walsche tale heet Lorepne Eñ al ist dat bepde deser hertogen landē in lothrijke comē/ nochtan hoort den titel vā Lothrijke bat toe dē hertoge van Brabant dan den hertoge vā Lorepnen/ alsо Degebrecht vā

Gēmelours scrijft in zij cronike Wāt
bi hertoge Goseloens tide vā Arden
nen so sterf sonder manlick oor Frede
rick die hertoghe vanden lande opter
Moeselen was Ende doe creech Go-
seloen ooc dat lant opter Moeselē dat
nu Loreynen heet/ende besat also bei
de die landen. Mer na sijn doot wert
tet weder van een ghescheyden/ wāt
dat lant opter Moeselen wert ghege
uen eenen here die Aelbrecht heet/die
namaels van Goseloens sone Gode
uaert doot gheslagen wert. Daer na
wert dat selue lant gegeuē Gheraert
van Elsaten die met sijnen nacomerē
behielt dē name vā Lothrijcke al wast
tonrechte. Vā Godeuaert Goseloēs
sone ende van sijnen nacomeren/ als
Godeuaert van Gillioen. etc̄. is voor
seyt int. xxvij. eñ. xxix. capittelen

¶ Item ooc scriuen hē die hertoghen
te rechte hertogen vā Brabant/ wāt
die name veel ouder is dan Lothrijck
Mer Lothrijck wert voor geset want
een eertshertochdom is Ooc ist eē de-
le vā wilen groot Lothrijck twelc een
conincrijcke was eñ heuet sijnē name
vā coñ. Lotharis vā Vrancrijcke.

¶ Hertoghe Henrick voorſ regneer
de. xiij. iaer eñ regeerde sijn landt wij
slick eñ doen sterf hi int iaer. M. CC.
lx. eñ wert begrauen te Louen in dat
clooster vandē p̄dicaren twelc hi had
ghesticht eñ gefundeert Eñ sijn vrou-
we Aleyt wert namaels oock daer be
grauen bi harē man. Ooc so stichten
si in haren leuen dat clooster vā tsher-
togen dale bi Oureghen/eñ sijn non-
nen vander predicaer ordene

¶ Omtrent desen iaren so hielt paus
Gregorius die. x. dat consilie te Lyo
in vrancrijcke. daer warē. v. C. bis
pen. lx. abten eñ andere prelaten o
trent. M. Daer quamē ooc Griecken
eñ Tartaren

¶ Na dees hertoghen Henrijcx doo
leefde vrouwe Aleyt langhen tijt/ w
slic tlant regerende want al hair k
ionck waren/eñ hair outste sone w
onbeset van sinnen eñ onbequaem
tlant te regeeren So dat die edele
den raet vanden lande acht iaren
hertoge Henrijcx doot aen namen
kosen den middelsten sone ghehe
Jan om hertoghe te sijn. Eñ daer na
wert Henric die outste broeder so o
derwesen dat hi hē begaf in een abd
in Bourgondien daer hi werde m
nick Twelc meest toe bracht die he
vā Mechelen geheeten die grote
tout die een wijs eñ vroom here w
Hi was alle den raet van vrou Al
die hertoghinne die dat lant langh
tijt wijslijken regeerde eñ vā schad
hoede

¶ Hier wt spruyte groten twiste
schen Louen eñ here Aerden Ber
gen heere van Weesmael met son
ander op deen side/eñ den voorſ
van Mechelen op dander side. W
die van Louen wilden seggē dat
redelick en was datmen den outste
ne (al was hi dom vā sinne) vā sijn
derlike erue berouen soude/ wāt
hē goede regeerders hadt mogen
schicken Eñ si en wilden Jan voor
nen here kennen. ia si slotē voor
eñ voor sijn moeder die poorten
stadt Eñ op een tijt quā die heere
Weesemael metten Louenaers in
heerlicheyt vandē here vā Mechelen
om hē scade te doen Mer des here

Mechelen lieden werdē des gewarē
en maecten hē sterck eñ wederstondē
die van Louen soe datter seer genoch-
ten was/mer ten lesten werdē dye vā
Louen̄ wonnen eñ ghescoffiert mits
dat dē heere van Mechelen hulpe quā
van ander steden. Daer soe bleef her-
toghe Jan gheweldich hertoghe Dit
ghelchiede int iaer. M.CC.lxviij.

¶ Int iaer ons heren. M.CC.lxvi.
op onser lieuer vrouwē dach in die va
sten/eñ was doe die goede vridach/so
beniet eñ baerde die grauinne vā hē-
nenberch. ccc. eñ. lxv. kinderē die alle
volmaect van leden waren. Dese gra
uinne heete Machteit eñ was vā seer
edelen geslachte/ wāt coninc Willem
van Romen graue van Hollant was
haer broeder/eñ hertoge Henric van
Brabant was hair oom vā smoeders
wegen eñ bisschop Otte van Utrecht
was haer oom van svaders weghen/
Eñ dese bisschop Otte doopte alle dese
kinderen in een becken/eñ die knecht
kens worden gheheten Johannes eñ
die meysdkēs Elizabeth. Eñ so gering
els si warē gedoopt stonden si allegaē
mit haer moeder de grauinne/eñ wor
den alle gelijc begrauen te Looslumē
in Hollant int cloostere daer dit ghe-
schiede/alsmen noch huyden des da-
ges sē mach in haer hystorie ouer dat
graf ghemaect

¶ Dat. xxvi. ca. Vandē eersten herto
ghe Jan van Brabant eñ van sijnre
hysterouwen. etc

DJe eerste hertoge Jan van Loth
rijcke eñ vā Brabant wert ooch
voocht van Aken eñ hi troude Mar-
grietē des voorsē coñ. philips dochter
vā vrancrike Eñ coñ. Philips had zij
suster te wijf also voorsept is. Eñ dese
Margriet sterf indē arbeyt vā kinde
eñ haer kint mede. Daer nae troude
hertoge Jan Margrietē des grauen
Guido vā vlaenderē dochter/daer hi
aen wan. ij. sonen Jan die na hem her
toge wert/eñ godenaert die ionc sterf
eñ twee dochterē Margriet die keyse
rinne wert/eñ Marie grauinne van
Hanopen Dese Guido van Vlaende
ren hadt in sijnre tijt grote oorloge te
gen Brancrijcke Eñ coñ. Philips die
iij. geheten die schone vinc desen gra
ue eñ wert namaels wt gelaten ouer-
mits seker beloften dat hi hē tegen de
trone niet meer op rechtē en soude in
gheenre manieren Eñ daer nae hadt
hi weder oorloge tegen die crone van
vrancrijke/mer die coñ. wan hē af vele

steden als Risele/Duway ende Oor-
chies Daer na so steldē hem al Vlaen
deren in handen vanden coninck. Eñ
dye graue als een arm slap mensche
ouermidts bedwanck quā ter ghena-
den des coninck eñ quam te Parijs in
des gheuangenisse

¶ O edel princen die die landen nv re
gerende sijt/weest sachtmoedich met
strangichedē discretelic gemenget V
ondersatē bedruct sijnde behulpich te
gen haer vyandē diese verdruckende
sijn/eñ en geeft dinen ondersaten ge-
nen macht bouen di te regeren die ar
me ghemeynte buyten dijnen weten/
wāt een rijcke ghehoorsaem gemeen-
te maect eenē armen here rijcke Mer
hier af wil ic nv swijgen eñ comen ter
materien van hertoge Jan van Gra-
bant (die seer victorioes was) scriuen
hoe dat hi den strijt wan te Woeronc/
twelc een ewige victorie werdich om
scriuen voor den Brabantschē herto-
ghen is.

¶ Vanden groten strijde die hertoge
Jan van Brabant hadde voor Woe-
ronck daer hi victorie hadde. etc.

Ende om te weten den oorspronc
van hertogen Jans orlogē/so is
waer dat hertoghe Henrick van Lim
borch sterf/welcx naeste erfghenaem
was Adolf graue vandē berge/die wi
len eer hertoghe Jannen v̄cocht had
al dat recht dat hē int hertochdom vā
Limborch bi v̄sterffenissen toecomen
mocht. Soe track hertoge Jan in sijn
lant van Limborch om dat te beschic-
ken/twelc hi bi wettigen cope vercre-
gen hadt/mer die graue Reynout vā
Gelre sette hē dair tegē seggende dat
die tocht vanden lande hē toe behoor
de ter saken van sijnre huysurouwen
die des voorſ wilen hertoch Henrick
van Limborch dochter was Op dan
sijde seyde hertoghe Jan dat des selfs
grauen huysurouwe lange voor sijn
vader ghestoruē was eñ so behoorde
tlant hem heel toe Eñ hertoge Jan de
de sijn wapen quartieren alsmen hier
mach bemercken metter wapenē van
Limborch

¶ Die graue vā gelre socht al om hul-
pe om den hertoge vā brabant te wer-
staen/als den eertsbisscop sweer vā co-
lene/graue Henric oā Lutzēborch vā
Walrauen sinen broeder eñ heer walra-
uen vā Valkenborch die al te samē te-
gen den hertoge sworen. Twelc v̄nor-
mende die hertoge so meende hijs ere
bescadigē dat hē liedē vā dier conspi-
ratien geen orbaer/mer scade eñ laste
comē soude. So trac hi indē lande vā
dē eertsbisscop eñ vandē graue groote
scade doende mit rouē eñ brande. Eñ
die voorſ graue qnā ooc rouē eñ brā-
den omtrent die palen van tshertogē
lande Daer na wert gesproken om te

tracteren pays te Tricht teenen seke-
ren dage/daer die hertoge trac om hē
te quijtē/mer dye graue en achte daer
niet te comen eñ was metten sinen ge
trocken tot Valckenborch. So v̄nam
hertoge Jan dat die graue bi rade vā
den voorſ eertsbisscop den graue van
lutzēborch v̄cocht had sijn rechte in li
borch ō een somme vā penningen/ so
wert die hertoge seer tornich aēdoen-
de eens leeus moet eñ trac te valcken-
borch om dē eertsbisscop vā Colē daer
in te belegghen Mer als hijt vernam
so track hi wt vresen vā dair ende dye
hertoge volchde hē na in sijn lant dat
hi al doorreet eñ destrueerdet. Eñ tot
eewiger memorien eñ confusien sijnd̄
viandē so dede hi sijn peerdē drincken
indē Rijn. Vā daer track hi te Bonne
aen eñ daer dede hi dye wijngaerden
wt sniden Eñ noch daer toe sant hi in
Brabant om sijn iacht eñ hondē daer
mede hi ghinc iaghen in die foreesten
vandē eertsbisscop. Daer na quamen
tot hertoge Jan die graue vandē ber-
ge eñ graue Walrauen vā Gulick eñ
ander edele eñ ooc die vand̄ stadt van
Colene hē neerstelick biddende dat hi
met hē lieden soude willē beleggē dat
casteel vā Woeronc/ twelck onder dē
eertsbisscop vā Colen was/ een quaet
roofhuys daer die cooplieden eñ dye
pelgrims af berooft werdē/seggēde
dat eenē hertoge vā Limborch toe be
hoorde die strate veylich te houdē So
verhoorde hertoge Jan haer begeer-
te eñ hi ghinc met hē hebbende Gode
vaert vā vierson sinen broed̄ dat roof
huys vā Woeronck beleggen/willen
de also die strate veylich maken eñ die
rouers v̄driuē Als die eertsbisscop vā
Colen dit sach so sandt hi al om in Al-
manien aen sijn vriendē om hulpe eñ
bistant tegen den hertoge vā Brabāt
Eñ hi creech te hulpe dē voorſ graue
reynout vā gelre/graue henric vā lut
zenborch met Walrauen sijnen broed̄
eñ noch twe and̄ broeds/heer Walra-
uen vā Valckēborch/graue Adolf vā
Nassou die namaels gecoren wert co
ninc vā Almanien/ eñ den graue van
Meurs. Dese quamen al met groter
heyrcracht te woeronck opten voorſ
hertoge Jan meenēde sond̄ arbeyt hē
wel te crigen wāt hi hē niet en mocht
ontulien so si meenden. Eñ si brachtē
mede veele veteren ketenen eñ zeelen
om die brabanders daer mede te bin-
den eñ geuangen te houdē. Als herto
ge Jan dit v̄nam so had hi sijn betrou
wen op god ende op sijn getrouwe eñ
vrome volc eñ hi brack van voor woe-
ronck eñ als een leeu ghinc hi sijn viā
den te gemoet eñ hi stelde sijn volc in
battayllien in drie scharen Doe sprac
hi sijn volck troostelic toe eñ hi gaf hē
moet/so datse wel ghehert waren om
striden eñ si sloegen in die viandē die
wel.x.mannē tegen een haddē/so dat
ter vreeslic geuochtē wert aen beide si
den vā tercie tijt tot vespertijt/dair so
had hē die hertoge seer vromelick als
dand̄ Hector oft als een vandē macha
been/wāt veel viandē op sijn persone
volchdē.ten lesten creech hi zeghe eñ
victorie. Daer bleuen v̄slagen graue
Henrick vā Lutzenborch met sijn.iij.
broederē eñ wel.M.ridderē eñ ontal
like ander eñ osc wel.iiij.M.peerdē.
Eñ daer bleuen geuangen dye voorſ
eertsbisscop van Colen/dye graue vā
Nassou/heere walrauen vā Valcken-
borch eñ een groot ghetal van edelen
eñ ridderen. Veel ander die niet v̄sla-

gen en waren vloden scandelijc wten
velde. Eñ van der hertogen side so en
bleeffer niet vele verslagē/daer af die
v̄naemste waren heere Woutere ber-
thout eens deels here van Mechelen
die dē hertoge seer getrouwe was/eñ
heer Arnout van zeele die een seer eer
baer ridder was Dese strijt geschiede
int iaer ons heren. M CC. lxxviij. op
sinte Bonifatius dach in Junio. daer
aff een schoon memorie eñ feeste van
onser lieuer vrouwen beset is te brue-
sel in sinte Goedelen kercke

¶ Als den strijdt gheuochten was so
wert woeronck ghedestrueert in den
gront Eñ als hertoge Jan sijn dingē
gheschict hadde tusschen den Rijn eñ
die Mase/ so keerde hi weder met sijn
volcke in Brabant gode dāckende eñ
louende vander victorien

¶ Item alsmen screef M. cc. eñ. lxxx.
so gebuerdet dat heere Peter vander
brootsen die seer groot was biden. iij
coninc Philips vā Vrancrijke sinte lo
dewijcx sone/betichte te ōrechte de co
ninghinne dye hertoghe Jans suster
was vā lelicke saken om des wille dat
hi sijnen wille van haer niet ghecrigē
en cōde/eñ dede so veel als datse geuā
gen wert ende in perikel was om ghe
doot te werden Twelck si haren broe
der den hertoge heymelijc ouer screef
met hairs selfs bloet Ende so reet her
toge Jan haestelijcken na Parijs toe
dair sijn suster geuāgē lach ouer dach
ende nacht Eñ met hem liep een man
te voet van groot meerbeke ende een
haeswinde becortende den wech van
Bruessel op couwenberch tot Parijs
op. ij. nachtē eñ eenē dach Eñ hi dede
aenden coninc alsulcken ondersoecke
mit groter subtijlheit die sake wel ver

nemende dat die coninghinne sijn
ster verlost wert tot harer eerē eñ
valschen man heere Peteren van
brootsen dede hi hangen an die gal
te Monfaucoeu

¶ Voort leestmen in somige boeck
mer in dye brabantsche cronijcken
vidicx niet Dat coñ. Philips met
toghe Jan daer nae quamen tot
Quintijns in Vermendoys daer
samen feestelic houeerden. Eñ als
hertoge scheyde vā daer so vraech
hē de coninc/wie vā hē beydē den
deren te maeltijt hebben soude Do
antwoorde de hertoge/ dat sijn sou
die sijn spise eerst bereit hadde T
die coninc cōsenteerde/mer hi dede
bieden datmen des hertoghen lie
noch hout noch colen vercopē en
de om den hertoge also te beschaem
oft bi auontueren hi om mit dē her
ge minlick te bourderen Twelck
toghe Jan verstaende so dede hi al
plattelen/schotelen/eñ nappen die
crigen conde copen eñ dair mede
de sijn spise gecooct Eñ als die co
quā te maeltide so verstont hi dat
hertogen spise mit so costelijcken
gecooct was Doe seyde hi datter
wt eenen hogen ende eedelen mo
Eñ op datter eewige memorie af
de sijn/soe gaf hi den hertoge een
datter bi lach in vrijer eruen/twel
fransoyse heet/terre de brabāt. E
schiet dye hertoge minlic vandē
¶ Int nauolgende iaer M. CC. lx
so trac hertoge Jan eñ Godeuaert
Vierson sijnē broed metten selue
Philips in Arragō tegen den co
Peter vā Arragon die indē ban
vandē paus. Eñ tegen hē so was
cruysuaert gepredict om des coñ.

Sicilien eñ Napels wille/twelc hi tō-
rechte besitten wilde. Ende ten lesten
wert hi verslagen. etc̄.

¶ Int iaer ons heren. M CC. lxxxiij.
so sterf vrou Alijt hertoge Jans moe-
der die grote conuersatie had metten
heyligen man sinte Thomas vā aqui
nen doe ter tijt leuende vander predi-
caer ordē te Parijs wonende. Eñ als
sie enige twijfelachtige saken in haer
cōscientie had so screef si aen hem om
raet/eñ hi screef hair weder minlijcke
antwoorde. etc. Si wert begrauen te
predicaren te Louen bi hertoghe Hen
rick haren man

¶ Item alsmen screef. M. CC. lxxxvi
so tooch hertoge Jā mit groter mach
te voor Huesden eñ hi wan die borch
eñ besettese met volck Doen tooch hi
neffens die mase eñ wan die borch vā
Malrepas

¶ Daer na int iaer. M. cc. xcij. so gaff
hertoge Jan sijn dochter Margriete
te huwelic Henrick graue vā Lutzen-
borch/wiens vad doot bleuen was in
den strijt voor Woeronck/welke Hen
rick naemaels wert keyser/ende men
heeten die goede keyser Henrick

¶ Item int iaer. M CC. xcvij. so trou
de de graue vanden Baren des coñs.
dochter van Engelant/ende hertoge
Jan track eerlic der waerts ter feesten
vander brulocht/daer veel edel heren
eñ vrouwen vgadert waren Eñ daer
wert ghehouden een tornoyspel. Int
welc ach lazen die fortune die den ede-
len hertoge dic wils daensichte gebo-
den had hem doe contrarie wert/wāt
hi wert daer geraect inden muys van
sijnen arme/van welcker quetsueren
hi daer sterff als hi out was. xli. iaren
dair grote droefheit om was bedreuē

Sijn dode lichaem wert met veel tra-
nen gebracht tot Bruessel eñ wert be-
grauen te minrebroeds die in dier tijt
deuoote broederen waren. Sijn doot
wert te rechte in Brabant beclaghet/
wāt in sijn leuen was hi vroome ende
grootmoedich/seer zedich eñ goedtie
ren Den armen ridderē eñ edelen die
hi eerbaer kēde dede hi veel goets/eñ
wat hi geloofde hielt hi souder faelge
ren. Seer was hi ghemint eñ ontsien
houdende sijn lant in goedē vrede Eñ
in al sijn manieren bewees hi wel ge-
comen te sijn vanden edelen gheslach
te des groten coninc Karels

¶ Dat. xxxvij. ca. Vandē tweedē her-
toge Jan in wiens tide dat gheuiel dē
strijt bi Cortrijcke/eñ van sinen oorlo
gen als tegen Mechelen eñ daer nas
tegen Bruessel

¶ Item dese tweede hertoge Jan vā
Brabant vuerde sijn wapen ghequar
tiert metter wapenen van Limborch
also sijn vader ooc gedaen hadde.

DJe tweeste Jã wert hertoge na
linen vader die hẽ wan aen des
grauen Guido vã Vlaenderen doch-
ter daer af voorseit is Eñ dese tweede
Jan nam te wiue vrouwe Margriete
des goedẽ coninc Eduwaerts dochte
re van Engelant/die die sale ter Vue-
ren dede mahen. Eñ vã haer hadde hi
eenen sone die die derde Jan heet Eñ
alsmen screef. M CC. xcv. so trac her
toge Jan mit hepncracht voor wassen
berge eñ belach dat lãge tijt eñ tẽ leste
creech hỹt met al datter toe behoort

COmtrent desen tide began die vree
slike orloge vanden. iiij. coñ. Philips
van Vrancrijche gheheten die schone
Philips tegen die Vlamingẽ dat lan-
ge iaren duerde tot groter scaden des
lãts vã Vlaenderẽ. etc. Dat nam sijn
oorspronck wt dien dat graue Guido
een sijn dochter gheheetẽ Philippa te-
gen den wille van coñ. Philips te hu-
welic geuẽ wilde des coninx sone vã
Enghelant/welche dochter coñ. Phi
lips vanõ vormen gheheuen hadde eñ
hielt se bi hẽ om dat huwelic te beletẽ
Eñ want die graue den coninck als si
nen ouerhere anders ins niet gehoor-
saem sijn en wilde/so track die coninc
met sinen edelen eñ ontallicken volcke
op Vlaenderen Twelck hi eens deels
onder hẽ creech na veel strijden batta
lien/oplopen/gheuechtẽ eñ destructi-
en Eñ die eerste coninc Eduwaert vã
Engelant quã te hulpe den voorsedẽ
graue tot Ghendt toe/mer hi en cõste
hẽ niet helpen. Eñ die graue Guido
met beyde sinen sonen werdẽ vã coñ.
Philips gevangen gehoudẽ in diuer
sche plaetsen Eñ coninc Phũs creech
doe al Vlaenderen onder hẽ eñ track
metter coninginnẽ alle dat lant doo
Daer na wederkeerende in vranc
ke so maecke hi dẽ graue Jacob vã
pol Gouernuer eñ regent vã Vlan
deren. welc graue seer onghenadi
die Vlamingen verducte met gro
scattingen eñ brack haer redelijke
tutẽ eñ priuilegien ooc bi dẽ coninc
vã vrancrike vleent So dat ten le
die van Brugge alre eerst eñ daer
alle die ander tegen hẽ rebelleerdẽ
wederstondẽ sijn tyrantscap/ wãt
coninc dat niet en beterde. Eñ als
graue te Brugge quam met veel gh
wapende om te corrigerẽ een mis
te Brugghe gheschiet/so werden
na allegader van die vã Brugge
slagen mer die graue ontreet met
somigen. Eñ al toornich sijnde
hi tortẽ coñ. clagẽde ouer de Vlam
gẽ eñ vwerte den coninc daer toe
hi al vrãcrijke doze die princẽ/ gra
baroenen eñ edele vgaderen dede
lende Vlaenderẽ al bedruen Eñ
dien eedelẽ eñ machtigẽ heyre dat
bloeme der ridderscap was vã al
stenrijcke maecte hi regeerder dẽ
ue vã Artops die metten voorsgra
vã Dintpol met al dẽ heyre quã
Cortrijc/hebbende oec in sijnre
Godenaert dẽ graue vã Vierson
eersten hertogen Jans van Brab
broedẽ/eñ heer Jan sijn sone/ met
eedelẽ wt Brabant/eñ graue Jan
Henegouwẽ eñ van Hollant/eñ Jan
sonõ genaden sijn outste sone oor
veel edelen. Onõ de welkẽ oot gro
mẽ is here Huge butterman vã A
ridõ een man vã groter statuerẽ
eñ sterck gelijckẽ oft een gigãt of
waer geweest/eñ heeft hẽ den com
gepresenteert met eẽ schoõ gesellig

vā vrome wapentuers/hē v̄metende
mittē sinē te staen int voorste vanden
strijt Eñ also hi vādē coninc eyschēde
was een grote sōme vā pēningē voor
sijn soudije so wort hi vandē frāsoisen
v̄acht eñ versmaet/Eñ tooch ouer in
vlaenderē eñ presenteerde dien als hi
den coninc hadde gedaen Die herē sa
gen hē aen eñ v̄wonderdē hē seere vā
sinē stoutheyt eñ vromicheyt die hi hē
v̄mat Eñ si namē hē aen op condicien
dat hi voor inden strijt soude staen eñ
voor vechtē hebben. Desgelijcx heer
Jan vā Renesse een cloec eñ behēdich
man vā oorlogē stelde hē mede mettē
vlamingē tegē dē frāsoysen te vechtē
Eñ als dē dach was gecomē dat dese
strijt soude geschien worde heer huge
butterman beuolē dat hi hē stellē sou
de eñ bereyt makē om dat voorvechtē
te hebbē. Als hi dit hoorde en ātwoor
de hi niet/mer v̄woedende in hē seluē
als een grimmende leeuwe keerde hē
om eñ began wter matē seer zij water
te maken. Dit worde den herē eñ anđ
capiteynē geseyt/eñ si vraechdē hē of
hi nu v̄uaert was datmē strijen soude
Voorwaer neen ic sprac hi/dair ō heb
ick mijn water gemaect/wāt ic heb v̄
staē dat die alre edelste banier vā ker
stērijc mittē meestē herē vā Vrancrijc
in groter mogēthz tegen mi comē/eñ
dus ist vā node mi daer toe te geuē mz
alre neerstichz eñ vromichz de banier
ond die voet te treckē eñ verwinnē of
mijn lijf daer voor te latē Dit horende
warē die herē v̄blijt/eñ hebbē ter stōt
met groter voorsienicheyt haer batta
lien geordineert. Die principaelstē vā
den vlamingē warē Jan vā Namē eñ
Guido sinē broeder des genangē gra
ue wien sonē/ eñ daer wert geroepē

datse de peerdē vandē frāsoysen eerst
met pijckē eñ met stocken dodē soudē
Eñ wie datter vlode of roofde eer dat
den strijt voldaen waer dien soudmē
ter stont doden. Als dan die fransche
herē vnamē dat die vlamīgē hē bestō
den te genakē/hebbē si mede alle haer
heer geordineert eñ gestelt in drie bat
talien. Indē eerstē battalie was de co
ninc vā Maiorikē eñ die coñ. vā Me
liden mettē graue vā Artoys. Dese. ij
coningē warē vandē ongelouigē wt
haer conincrijckē v̄dreuē eñ warē ge
comē tottē coninc vā vrancrijc ō hulp
eñ bistant/twelc die coñ. hē hadde be
looft waert sake dat hi victorie hadde
vandē Vlamingē. In die anderde bat
talie was Jan sonđ genadē graue vā
oosteruant met ses dusent wtgelesen
mannen vā wapenē/eñ dese Jan was
graue Jans outste soon vā Henegou
wen eñ van Hollant eñ zeelāt. In die
derde battalie was geset iacob graue
vā Simpol. Eñ inden iare ons heren
Mccc. eñ. ij. optē. xi. dach vā augusto
sijn dese twe machtige herē aen eē ge
comē om enē bloedigē strijt te vechtē
Heer Huge buttermā dye int voorste
vandē strijt was geset heeft hem also
vromelikē gehat dat hi ouermits gro
ten arbeyt eñ veel periculē die battail
gien heeft doorbrokē eñ heeft die ban
nier vā vrancrijc mit groter vromichz
ter neđ getogē eñ v̄cregen/eñ heeftse
mit groter triumphē eñ blijtscapē dē
heren vā Vlaenderen ghepresenteert
Die vlamingē vochtē seer vromelijck
eñ arbeydē die peerdē te dodē/ slaēde
stekende/vechtende als v̄woede liedē
eñ sprakē malcanđ moet aen te strijdē
voor hē seluen/voor haer wiuē eñ kin
derē/eñ voor haer rechtē eñ vriheden

Die victorie eñ auontuere is den Vla
mingē mede geuallē eñ dē Frāsoysen
seer deerliken tegē geweest/wāt daer
wordē geslegē omtrent.xi.M.eedele
herē eñ princē/eñ.viij M.andere vro
me wapentuers. Vanden herē eñ ede
le waren die opperste die coninck van
Maiorcke eñ die coninc vā Meliden/
die hertoge vā Loreynen Godeuaert
graue van Vierson des hertogen vā
Brabant broeder/die bisscop vā bello
uaec/die prince van Albemarche des
bisscops broeder/Robrecht graue vā
Artoys/Rodolf graue vā Nijgelle co
ninckstabel vā Vrancrijck/Jacob gra-
ue van Simpol der coninginnē oom
Jan sond genadē graue vā oosteruāt
graue Jans outste soon vā Henegou
wen eñ van Hollant Lodewijc graue
vā Cleermont/die prins vā Cāpangē
die prince vā Noortfordē/die prīce vā
Clarion/die graue vā Baern met sijn
drie broeders/die graef vā Nelen/die
graue van Trije/die graue van Bolo
noys met Gouaert sinē broed/de gra
ue vā tzwessen/die graue vand Marc
die graue vā Dāmertijn/de graue vā
Momeliaert/de graue vā Foreys/de
graue vā Marle/die graue van Heu/
heer Aert vā Echouē eñ Jan sijn sone
heer Henrick vā Wilre/heer Geldolf
vā wyngen/heer willem vā Redingē
die heere vā Craynen/die here vā we
semael/die here vā Alengi/de here vā
Boutersem/die heere vā Walem/met
veel and eedelen wt Brabant. Eñ als
here Huge butterman dese grote vic-
torie op die Fransoysen heeft gehadt
is hi in vlaenderen gebleuē eñ is daer
na corts ghestoruen eñ worde met wt
nemende costelheyt in eenen schonen
tombe tot Axel begrauen

¶ Van een wonderlic dinck dat na de
sen strijde gheschiede
¶ Hier na ses iarē als desen strijt was
geschiet sijnd gecomē eenige liedē die
hem seydē te wesen die herē eñ princē
diemen vermoede in desen stride van
Cortrijck verslagē te wesen. Die eene
seide dat hi was graue Godeuaert van
Vierson/die andere seyde hē te wesen
die graue vā Heu/die derde die heere
vā Craynen/eñ so voort meer ander
Eñ dese voorseyde brochten also vele
woorden eñ redenen bi datmē in vele
plaetsen geloofde dattet also was eñ
die hem seyde te wesen Gouaert gra-
ue van Vierson worde vander gra-
ne eñ van alle den ondersaten voor
graue van Vierson ontfangen Eñ
de van stonden aen alle die scepenē
officieren inden graefscape van Vier-
son eñ in andere plaetsen sijnre heer-
licheden of settē eñ andere daer in se-
tende die hem beliefdē. Eñ dede oock
of nemen de schilt eñ wapen des selue
graefs van Vierson die ouer sijn gra-
hinck te Bruesel tottē minrebroeders
seggende dat hi noch leefde Ende
grauinne des seluē graef godeuaert
huysurouwe nam hem tot eenen hoe-
re ende man eñ sliep daer bi langen
eñ en wist anders niet ten was haer
ghetrouden man die graue van Vier-
son. Maer namaels ist openbaer ge-
worden/als dat dese dye heeren ende
mannen niet en waren die si seyden
wesen/eñ so werden si allegader ghe-
uangen/ende werden om der eerlich-
heyts willen deser voorseyder eede-
re vrouwen in eewiger gheuangen-
ssen ghehouden totter doot toe

¶ Daer nae mits deser victorien hadden die vlamingen groten moet ende cregen weder om Rysele/ Duway eñ veel ander plaetsen

¶ Daer na quã die voorſ coninc Philips weder met groter menichtẽ ende volcke op Vlaenderẽ tusschen Rysele eñ Duway/ eñ hi ordineerde sijn volc in .iij. battaelgen teghen die Vlamingen/ eñ daer wert van besiden gescarmutst eñ veruaerlic geuochten so datter veel doden gemaect werdẽ. Ende daer hielt coñ. Philips de vlamingen staende vã smorgens te tercie tijde tot na der sonnen ondganck in die grote hitte der sonnẽ/ wãt hi meendese al te vermoeyen eñ dan te verwinnẽ. Ten lesten wert daer gestredẽ seer bitterliken so datter in beyde partijẽ een grote menichte vã volcke verslagen wert Mer die nacht ouer quã hem daer soe datse vã noots wegen scheydẽ mostẽ eñ elc int sine Die vlamingen gingen een groot deel water soeken om harẽ groten dorst te blusschen/ eñ so scheyden si vã malcander deen hier dander daer Eñ coninc Philips vã Vrancrijke hielt hẽ met veel volcx te peerde heimelic in een bossche daer omtrent/ eñ siende dat die vlaminghen aldus waren buten ordinancie eñ ooc van een gescheyden So quamen si op hem lieden seer vreeslick met groten ghecrijssche gheslagẽ. Dit vernemende heer Willẽ vã Gulic die ooc capiteyn was stelde daer de vlamingẽ in ordinancie so hi best mochte als een vroom heere mer die macht der Frãsoysen was so groot dat hi eñ die sine daer verslagẽ bleuẽ. Daer na belach die coñ. Rysel/ eñ hi bracht met hẽ den graue Guido van Vlaenderen Eñ daer werdt ghemaect een tractaet van payse/ soe dat die coninc behouden soude in sijn hãden Risele eñ Duway metter castelrien tot dat hẽ .viij. M. pondẽ erflicken renten op Vlaenderẽ wel beset warẽ. Eñ bi dien middele quam graue Guido met Robrecht te Willeme/ eñ Guido sijn drie sonẽ wter geuangenissen eñ quamen weder in Vlaenderẽ daer si blidelic ontfangen waren Ende die graue sterf corts daer na seer out van dagen Int iaer. M. CCC. eñ .iij.

¶ Daer na omtrent .iij. iaren so wert graue Robrecht vã Vlaenderẽ te Parijs sijnde daer toe gebracht van des coñs. liedẽ dat hi Risele/ Duway metter castelriẽ dẽ coninc erflijc opdroech eñ so bleef dat in de hant des coñs. vã Vrãcrike/ tot dat Philips le hardi des vijften coninc Karels broed die dochter eñ erfgename vã Vlaenderẽ trouwde/ wãt doe gaf hẽ de conic te huwelic thertochdom vã Bourgondien eñ de voorseyde steden metter castelrien

¶ Int iaer. M. ccc. eñ .vij. ten vuolge vanden voorſ coninc Philips aendẽ vijfsten paus Clement die die consilie te Vienne hielt in dalphinaet/ so werden die Tẽplieren gedestrueert eñ geheelte niette ghedaen ouermits veele dolingẽ eñ ongelouicheyt daer si mede besmet waren. Die meester vãder ordenen wert te Parijs verbrant met veel ander Templieren

¶ Ic keer wed opten tweedẽ hertoge Jan/ tusschen welckẽ eñ die stadt van Mechelen groten twist op gestaen is Mer om den oorspronck te weten soe is waer dat die bisscop Huge van Ludick die dat een deel vã mechelẽ toebe

hoorde aenmerckēde dat die berthou
wers die dander helft van Mechelen
toe behoorde/der kerckē vā ludic hair
rechtē ontweldichden/soe ouerquam
die voorꝭ bisscop mit hertoge Jan dat
hi hē op droech al dat recht dat hi had
aen mechelen int iaer. M.ccc. Aldꝰ is
hertoghe Jan ghehult eñ ontfangen
geweest ouer here Eñ hi stelde dair de
schepenen eñ dat recht na sinen wille
eñ hi creech weder al tgeen dat d̄ kerc
ken vā Ludick te voren was ontrockē
Eñ dander helft van Mechelen hielt
Jan berthout vandē hertoge te leen.

¶ Na desen so hebben die hertoge eñ
Jan berthout als herē van Mechelen
te samen der stadt vā Mechelen seker
punten vā vryheden v̄leent eñ ghege
uen int iaer. M.ccc. eñ een op sinte lu-
cien dach Onder welcke voorꝭ puntē
si v̄leendē die stadt die vischmerct/die
soutmerct eñ die hauermerct met den
opslaghe/behouden haer heerlicheyt
Vā welcker ghiften die van Mechelē
ondancbaer waren Ooc is mits dien
veel twisten eñ onleden int lant op ge
resen. Want als die van Antwerpen
verstonden dat die voorꝭ .iij. mercten
tot Mechelen gheleyt waren die van
outs tot Antwerpen gelegen hadden
eñ datse die hertoghe te leen hielt van
den keysere metten marcgraefschap/
sonder wiens consente si meendē dat
niet geschiē en mochte so hebbē si dat
geclaecht keyser Henrick van Lutzen
borch dair voor af geseit is/ende was
swagher van hertoghe Jan voorseyt
ende deden so veel dat die keysere dat
voorseyde verleggen vander merctē
weder riep ende restitueerdese weder
der stadt van Hantwerpen in haren
rechten eñ gaf die voorseide .iij. mer-
ten hertoghe Janne weder te leen
houden vanden keyserijcke/also hi
voren ghedaen hadde eer hi Mech
creech Eñ hier af gaf die goede key
Henrick syn bezeghelde brieuen
iaer ons heeren. M.ccc. eñ .ix. op
xxix. dach van October int eerste
syns rijcx

¶ Dese .iij. merctē werdē namaels
hertoge Wēcelijn eñ vrou Jan vā
bāt der stadt vā Antwerpē met op
brieuen gheconfirmeert om die po
ssie daer af voort aen te ghebruyck
Twelc gheschiede int iaer. M.ccc.
eñ .lvi. opten .ix. dach van Decemb

¶ Ic keer weder opten tweedē hert
ghe Jan die corts na die verleening
vandē voorꝭ .iij. mercten op Mech
len v̄bolgen wert ouermits eenen
baren man die daer vand̄ ghemeen
ghewont wert/so dat hi te Mechel
waende te comē om dat te corrige
Mer die vā mechelē beduchtende
hi grote strangicheit ouer hē liedē
de thonen so sloten si haer poortē
ende wilden den hertoge niet in la
Doe wert hi noch toorniger dā te
ren eñ hi v̄brande die husen buē
poorten staende Eñ so quam hi eñ
voorꝭ Jan berthout als herē vā
elen te samen mit heyrcracht die
beleggen. Eñ die hertoge met sijn
scharē lach op deen sijde vand̄ stad
brabant wert/eñ die van Antwerp
mettē lande vā Rijen eñ die van
lagen op dander side/so dat die een
anderen niet te hulpe comē en co
alst enich noot waer So ghebuer
opten heiligen witten donredach

ter tusschen beyde gesprokē wert om
tot eenen tractate vā paysete brengē/
so datter enige goede minrebroeders
eñ predicaers daer in seer neerstelijck
arbeiden gaende vandē eenen totten
anderen Siden welcken die van Ant-
werpen eñ die van Liere meendē dat
pays sijn soude ende en warē op haer
hoede niet Als die vā mechelē dat hey
melick vernamen aenghemerct dat si
seer bestrict eñ nauwe in haer stat ge-
houden waren/ so quamen si met ghe
wapender hant seer haestelick eñ heb
ben onuersienlijc geslagen op die van
Antwerpen eñ op die vā Liere/ so dat
ter veel doot bleuen Onder welc twee
alte vrome eerbaer ridders verslagē
werden/ wantse niet vlien en wilden/
als heere Gheraert van vorselaer eñ
heer Gouaert vā Liere/ maer die van
Mechelē werden nochtan weder inď
stadt gedreuen Eñ dese orloge duerde
voort tot in Oogstmaent eñ die herto
ge dede strangelijcken ghebieden dat
ter niemant binnē der stadt vā mech-
elen eenige vitalie vueren oft dragen
soude So dat dye vā mechelen dic wil
om vitalie met machte wt trocken int
lant van Brabant eñ somige werden
si verslagen eñ geuangen Doe deden
si maken grote eñ hoge schepen waer
mede si te water meynden haer vian-
den te wederstaen eñ te halē datse wil
den/ mer het viel anders/ wāt des her
togen volck vernamē dat eñ versagē
hem daer tegen So datse aen beyden
siden op een v̄gaderdē op die Schelde
bi Rupelmonde int vlietken daer seer
vreesliken geuochten wert/ so dat ten
lesten die van Mechelē tonderbleuen
Veele werden si verdroncken eñ v̄sla-
gen ende niet veel en conster geulien/

mer die principaelste ende notabelste
opsetters werden daer gheuangen

¶ Doe warē die vā Mechelē ď orlogē
moede eñ v̄soendē mitten hertoge hē
beternisse doende/ eñ settē hē in hādē
die portē vanď stat die hi mettē muerē
vander vesten op die sijde te Bruessel
wert eens deels af werpē dede Maer
die stadt van Mechelē vercreech van
hē gracie bi af cope datmen af liet Dit
geschiede int iaer. M ccc. iij. des sater
daechs voor sinte lambrechts dach Al
dus behielt die hertoge Mechelē. vij.
iaer Mer doe die vā Ludick sagen dat
die heerlicheit vā mechelē vandē her-
toge wederbracht was in haren state
so seydē si dat geen bisscop machtich
was yet te versetten van sijn leefdage
sonder consente vanden paus eñ der
capittelen eñ des lants vā Ludick So
dat Ewout die bisscop van Ludic her-
toghe Jan dede dagen te Rome voor
den paus/ daer hertoghe Jan sijn am
bassaten sant/ eñ twert gewesen voor
recht ten lesten vanden paeus dat bis-
scop Hughe des gheen macht en had
Aldus quā deen helft vā mechelen we
der aen die kercke vā Ludick/ eñ danď
helft behielden die Berthouwers

¶ Omtrēt dese tijt stont op die gemeē
te te veel plaetsen tegē die edele/ so dat
die edele eñ rijke der gemeentē wijckē
mosten Eñ drie iaer na die voorſ orlo
ghe tegen Mechelen so wert hertoge
Jan toornich op dye ghemeynte van
Bruessel die doe seer pijnlijck eñ ouer-
dadich waren v̄deruende somige hee
ren husen. Eñ die hertoghinne sijnde
te Bruessel badt hē lieden dat si af latē
wildē/ mer si en cesseerden daer ō niet

So wert dye hertoge seer beruert eñ
met sinen volcke hielt hi hē ter Vuerē
eñ Vyluorden. Die edele eñ die rijcke
en dorsten te Bruessel niet blijuen/soe
datter veel vertrack wt vresen. Eñ op
den eersten dach vā Meye quā die ge
meēte wt bruessel met machte met op
gherechte banieren tot in de Vyluort
sche beemen Somige meenden dat si
quamen ootmoet soeckē aenden her-
toge die doe te Vyluorden lach. And
seidē dat si dat qualic bewesen in dien
datse met op gerechten banieren om
te striden quamen So ghinc de herto
ghe hem lieden te ghemoet met luttel
volcx op hē liedē slaende so datter wel
lxx. doot bleuen eñ dand vlodē. Daer
na was die gemeente vā Bruessel see-
re verslagē eñ gauen hē ouer tot des
hertogen wille Eñ des gelijcx so wer-
den daer bi vreesende die gemeynten
van anderen steden

¶ In deser tijt vergaderdē veel leecke
ghemeyn lieden wt verscheyden lan-
den/als wt Almaniē/Vrancrijke/bra
bant/Vlaenderē/ Henegouwe/ ende
ander contreyen/ eñ vermatē hem te
gaen winnen theylich lant op die on-
ghelouige sonder te hebben consente
vanden stoel vā Rome/oft ooc te heb-
ben eenighen prince oft leytsman die
se leyden mochte/eñ waer si vonden
eenige ioden die doden si So verleen
de hertoghe Jan den ioden doe ter tijt
in Brabant wonende den borch te ge
napien in walsch Brabant/ om dat si
vry sijn souden/maer dit dwase volck
ghinck den borch beleggen Eñ al ver
boot hē die hertoge datse af laten sou-
den si en wildens niet doen So track
hertoghe Jan met cleender menichtē
daer eñ vermaendese weder af te latē
mer si en lietens niet Doe sloech hi
hē eñ hi verwantse/eñ een deel wer
ter verslagen ende dander outulo
eñ si scheyden vā armoedē eñ cati
heden/want alle dwase vermete
plach quaet eynde te nemen

¶ Als die tweede hertoge Jan. xi
ren geregneert hadt so sterf hi van
steen ter Vueren Int iaer ons her
M.CCC.eñ.xij. Eñ hi wert te Bru
ssel begrauē tot sinte Goedele ach
latende Jan sijnen sone die na hē
toge wert

¶ Eñ int iaer daer na op ōser vrou
hemeluaert dach in die Oogstma
sterf die goede keyser Henric hertog
Jans swager na dat hi met groc
cracht door Italien getrocken was
Rome daer hi die keyserlike crone
fangē had Daermen af seyt dat hi
ten voorß dach theylich sacramēt
fangende vgeuē wert vā een p̄dica
Mer de ordene ōtsculdicht dat/ wa
die gheen die daer mede beticht wa
was een eerbaer eñ duechdelijc rel
oes van edel geslachte gheheten h
Bernaert/die welck in die stadt vā
reten hem openbaerlick presenteer
voor skeysers vriendē te recht te sta
eñ te verantwoorden

¶ Die voorß tweede hertoge Jan d
is wel te prisen/want hi was scho
gracioes/soet vā sinne eñ van spra
Node oorlochde hi/ mer als hijs g
verdrach hebbē en mocht so quā hi
velde als een leeu dat hem een yeg
verwonderde

¶ Dat.xxxviij.ca. Vanden derdē he
toge Jan eñ vanden plagen dye do
waren/ende van sijnre orlogen in
iuecht

Doe die.ij. hertoge Jan gestoruē was so was sijn sone.xij. iaren out eñ hi wert hertoge. Eñ als sijn vader noch leefde so was dat huwelic beteit tusschē hē eñ vrou Marie grafues derdē coñ. Philips vā vlaenderijck sone was vā sijnē tweester hupsurou Marie des eerstē hertoge Jans vā Brabant dochter so datse malcander bestondē inden tweesten eñ indē derden graet Mits welck eert huwelijck volquam so moste dat geschien bi dispensatien vanden stoele van Rome

Int beghin als dese.iij. hertoge Jā began te regneren so op stont in Brabant grote turbatie wāt de coopliedē wt Brabant werdē tallē plaetsen ghehouden eñ ghevangen bupten slants door die schuldē die bepde sijn voorvaders gemaect haddē door haer orlogē dairaf voorē is die noch onbetaelt stō. Nochtan had sijn vader alte grote somme vā gelde daer toe vandē lande ontfangen Mer sijn onghetrouwe reeerders haddē hē daer in misdragē so datse slants oorbaer daer in niet en bewaerdē Als dese catiuicheyt vandē coopliedē omtrent een iaer had ghestaen so gingen die coopliedē wt Brabant aenden hertoge clachte doende. mer wāt hi ionck was eñ sijn raetslidē haer selfs profijt voortgemeen profijt sochten so en wert haer clacht niet geacht Do vondē si eenē anderē raet eñ gingen totten hertoge eñ presenteerden hē al sijn vaders schult te betalē/ so lange als hi ionck waer/ twelck hertoge Jan consenteerde. Dus so was die schult betaelt eñ mochten doen reisen daer si wilden Twelck somige regeerders eñ herē qualic namen morrende op de gemeente om dat si de handelinge vanden penningen niet en hadden so datse den cabbas dair op niet slaen en mochten also dat ghewoonlic is

In dese tijt waren die edelen in Brabant so verstoruen mits voorgaende orlogen eñ anderssins datmer nauwe xv. ridders vant

Int naevolgende iaer alsmen screef M.CCC. eñ. xv. so begonden die.ij. plagē dye god liet geschien ouermits den sondē. Deerste was datter begonste te reghenen inden Mepe ende het bleef regenende omtrēt een iaer lanc so datter kooren ende ander vruchten al meest verdoruen

Die ander plage was dat int selfde iaer begonste te werdē dieren tijt niet alleen vā coren mer ooc van andē noot truste/ eñ wert so groten dierē tijt dat niet wt te spreken en waer Ende men meent dat vā beghin der werelt geen meerder dier tijt geweest en heeft. Eē viertel rogghe galt Tantwerpen. lx. comincx tornoyse. Die arme menschē lagen opter straten eñ claechden dat

steenen hertē had mogen ontfermen
eñ storuen vā honger eñ ghebreke
¶ Dye derde plaghe was dat int iaer
daer na die grote veruaerlijcke sterfte
quā ouer rijke eñ arme Doe batet den
rijckē vrecken niet haer goet dat si ōt-
spaert haddē sond den armē te hulpe
te comē die si indē dieren tijt lietē ver-
gaen vā gebreke. Alsulckē sterft wast
datmen seide dat wel tderdendeel der
menschē gestoruē was Eñ die niet en
storuen haddē gemeenlic grote siectē.
Doe v̄keerde alle vruecht eñ bliscap d̄
menschē in droefheyc Eñ omtrent de
se tijt sachmen inder lucht een groote
comete hebbende den steert westwert
Twelc plach te bedieden doot vā prin
cen oft plagen vanden volcke
¶ Hier na claechde heer Otto vā bue
ren die in Gelderlant woonde herto-
ge Jan/dat die vorwaerden die sinen
vader gedaen waren vā des hertogē
voorvaders niet gehouden en werdē
mer zij clachte en wert niet geacht so
dat hi mit ghewapēder hant quā voir
die stadt vā Tyel die doe ter tijt dē her
toghe toe behoorde. Doe quamen die
vā binnen tegen hē wt/ mer hi v̄wan
se so datter veel verslagen werden eñ
dand̄ veruolchde hi tot in die stadt die
hi so wan/eñ daer nae beroofde hi die
ingeseten ende vuerde den roof wech
Als dit hertoghe Jan vernam so was
hi seer tornich eñ daer wert grote ge-
reetscap gemaect vā heyrcracht Mer
die hertoge was ionck eñ die herē sijn
raetslieden waren slap int v̄uolgē be-
duchtende dat graue Willem vā Hol-
lant viant werdē mocht om des wille
dat heere Otte sijn bastaerde dochter
getrout hadde Ten lestē wert getrac-
teert te Hoochstratē biden voorseydē
graue vā Hollant eñ byden graue vā
Ghelre dat heer Otto comen soude
Louen in des hertogen geuangenis
twelc also geschiede Maer corts daer
na bi vriendē eñ makelaers die de gra
ue vā Hollant aendē hertoge maecte
so wert heer Otte vry wt gelatē/ dat
veel lieden hē af verwonderdē dat so
swaren misdaet so lichtelic vergeuen
wert
¶ Mer ō te wetē den oorspronc van
orlogen die hertoge Jan ouer die ma
se had So ist waer dat tusschen graue
Geraert vā Gulick eñ heer Reynout
van Valkenborch grote oorloge was
so datse op malcāder stichten roof eñ
brant. Ten lesten wert heer Reynout
geuangen eñ geleyt te Miderge op
slot/eñ hi en mocht niet v̄lost sijn dan
bi groten rantsoeue So scattede heer
Reynout niet alleen sijn ond̄satē mer
ooc die burgers vā Tricht dye hadde
eenich goet in sijn lant Twelc die van
Tricht hertoge Jan claechden die
heer Reynout sant hem ontbiedende
dat hi sinen lieden haer gelt wed̄ resti
tueerde/mer hi en wildet niet doē sig
gēde dat sijn recht was/so datter gro
ter twist viel tusschen hē eñ dien van
Tricht diē hi grote scade dede mit sla
ne/met roof eñ brant/dat die hertoge
niet langer lijden en mochte Dus ver
gaderde hertoghe Jan. xviij. iaer ont
sijnde grote heyrcracht vā volc wten
steden eñ lande vā Brabant eñ trach
daer mede voor Tricht ouer die mase
daer si drie dagē toe deden eer si daer
ouer quamē Men seyt dat noyt so sin
nē heyr ouer die Mase gebracht was
vā enigen prince/eñ noyt en sachmen
so iongen prince so veel volcx tsamen
brengen. So quamen si int lant van

Valkenborch rouende eñ brandende
eñ trocken voor die stadt van Sittert
die een rijcke eñ vaste plaetse was met
dobbelen grauen/ daer tgoet vanden
lande in geulucht was/ eñ dair in wa-
ren capiteynen eñ cloecke ruters ghe
comen om te houden Eñ opten eerstē
dach vanđ Oogstmaent int iaer. M.
CCC. xviij. beleyden sijt al omme/ eñ
die van Louen bestormden op den sel-
uen dach een bolwerck dat si wonnen
eñ verbrandē. Die van Mechelen eñ
vā Antwerpen hē dies scamende dat
se stille souden leggen/ liepen doe hae
stelic sonđ ordinancie ter naester poor
ten die stadt bestormende twelc lange
duerde Eñ die vanden lande van Gre
da quamen hē te hulpe/ mer die weere
van binnen was so groot datse op die
tijt al mosten laten

¶ So quā die bisscop van Ludick ooc
met groten heyre ouer die Mase door
Tricht om die selue sake/ want sijn lie
den ooc vandē here vā Valckenborch
bescadicht warē Eñ hi wan met vech
tēderhant die borch vā Harē bi tricht
twelck al te vasten torre was/ daer die
poorters vā Tricht mede bedwongē
waren soe dat al te swaerde ghedaen
was ridders eñ knechten

¶ Item hertoghe Jan aldus legghen
de voor Sittert dede maken subtile in
strumenten om daer mede die stadt te
winnē/ dat die edele eñ ruters die bin
nē warē vernamē/ so gauē si die stadt
op den hertoge op sinte Laurēs dach/
behoudelic haer leuē. Eñ die hertoge
namse in sijnre ghenaden/ also sijnre
edelheyt toe behoorde/ wāt geen edel
princen en plagē ongenadichz te tho-
nen ouer die geen die hē seluē ouer ge
ven Nochtan mishaechdet đ gemeen-
ten eñ veel onedele hertē die lieuer de
stadt weder bestormt hadden Dit ver
nemende die vā Harle so warē si ver-
uaert eñ gauē hē ooc op in shertogen
handen/ welcke beyde stedē hi wel be
setten dede mit sinē volcke eñ trac mit
sijn heyre in Brabant

¶ Daer na gheuiel twist tsschē her-
toge Jan eñ graue Willem vā Hollāt
ouermits tlant van Huesden/ twelck
heer Jan van Huesden die gestoruen
was/ te leen hielt vanden hertoge vā
brabant So was comē die here vā sa-
ffenderge als van sijnre vrouwen we
gen erfgenaem des voorſ heren van
Huesden eñ vercochte graue Willem
van Hollant des graue willems oude
vader die tseggen seyde tusschen her-
toghe Wencelijn van Brabant ende
graue lodewijc vā vlaenderen So be
sette die graue vā Hollāt die stadt vā
Huesden met volcke Maer die borch
was vanden hertoghe wel beset met
volcke eñ met vitalien ende daer wert
dit wils ghestormt ende gheuochtē so
dat die hollanders meest verlorē. Dit
aēmerckende graue Willem dat hem
niet dan schade daer aff en quam/ soe
bleef hijs met hertoghe Janne in seg
ghers eñ middelaers/ die welcke hem
de stat eñ tlant vā Huesden geheel aff
seydē eñ toe seydē dē hertoge vā Bra
bant die dat voort aen behielt. Twelc
siende die voorseide here vā saffenber
ge so wert hi des hertogē viant eñ hi
vbrande op eenre nacht Turnout eñ
dede veel scadē in brabant Dair na so
wert tusschen den hertoge eñ dē voor
seyden here also ghetracteert dat die
hertoge voort aen behoudē soude die
stadt metter borcht metten lande van

Huesdē voor hē eñ voor sijn nacome-
lingen Des souden die heren vā Sa-
ffingen eñ sijn nacomelingen hebbē
erflike. CCC. realē op die rentē vand
stadt vā tshertogen bossche wel beset
Aldus behielt die hertoghe Huesden
eñ na hē vrou Janne een wijl tijts

¶ Ic keer wed op heere Reynout van
Valkēborch die Sittert eñ Harle v̄lo-
ren had als voorꝭ is. So quamen die
naeste vrienden tot hertoge Jan eñ si
maectē sinen pays in alsulcker manie
ren dat die hertoge Sittert eñ Harle
behouden soude/ eñ dat heer Reinout
die vā Tricht niet meer quellē en sou-
de. Mer desen pays en wert niet lan-
ge ghehoudē/ wāt den gront bleef al-
toos quaet tusschen hē eñ die stadt vā
Tricht eñ claechden ouer malcander
so datter toe quā dat Reynout in Gra
bant tot Louen comen moste als des
hertogen geuangen man. Eñ so was
hi te Louen een wijl tijts niet vast ghe
uangen/ mer op sijn geloue mochte hi
gaen daer hi wilde/ behoudelic dat hi
tsauonts thuys quame

¶ In desen tijde leefde heere Jan van
Mandeuile ridder eñ doctor in mede
cinē eñ was wt Engelant die een wō
derlicke pelgrimagie dede bi na al die
werelt door die hi in drie talē heeft be-
screuen

¶ Dat. xxxix. ca. Hoe coñ. Jan vā be-
hem in Grabant quā/ eñ hoe hertoge
Jan tweewerf belach Valckenborch
eñ ten eynde wan hijt/ eñ noch meer
ander dingen

Coninc Jan van Behem des goe
den keyser Henricx sone quam
tot hertoge Jan te Bruessel eysschēde
een deel in Grabāt als de v̄sterffenisse
vā sijnre moeder Margrietē der key-
serinne die des eerstē hertogen Jans
dochter was alsoot voorꝭ is. Dair op
hertoge Jan antwoorde dē coñ. door
heer Rogier van Leefdale/ dat ghem
recht en ware oft costume dat eē doch
ter in Grabant deel hebbē soude daer
een sone waer Eñ des presenteerde hi
den coñ. trecht vā sinen baroenen eñ
vassalen oft hē gheliefde. Met desen
wert die coninc seer verbolgē seggen
de dat hijt crigen soude als hi conste

¶ Daer na gaf graue Willem vā Hol
lant sijn dochter te huwelic coñ. Lode
wijc van Almanien/ daer af geseyt is
dat die feeste gheordineert was tot A
ken te houden eñ daer wilde die voor
seyde coñ. vā Behem comen met gro
ter machte. Dit vernam hertoge Jan
eñ hi meende daer tegen te comen so
machtich om te bewisen dat die coninc
van Behem op sijn palen niet comen
en soude Eñ hi dede tot Aken sijn her
berghe nemen eñ wonderlijcke grote
prouance maken datmen desghelijcx
niet gesien en hadde eñ dede sijn lieden
al nieu cleden Als die coñ. vā Almani
en die brudegom eñ die graue dat ver
namen soe verleyden si dye feeste tot
Colene

¶ Als heer Reynout vā Valckēborch
te Louen lach eñ v̄stont dat de coñ. vā
Behem hertoge Jans vyant worden
was so vernam hertoge Jan dat heer
Reynout heimelic vā daer meende te
treckē om metten coninc aē te spannē
so dede hi hē vuerē tot Genapiē daer
hi. ij. iaer geuangen lach. Daer nae so
wert hi op sekerheyt wt ghelaten mit
borgen/ so dat die bisscop van Ludick

de graue van Hollant/die graue van Gelre vbordyden teenen sekeren dage weder in te comen op die pepne vā vij.M. ponden/dair af dat bezegelde brieue gemaect werden Mer als heer Kepnout los was so wert hi andes bedacht eñ quā niet weder mer hi liet zijn borgen beschaemt Ja daer toe wert hi weder viant der stadt vā Tricht eñ begonste vroech en spade Eñ dit dorst hi alsdus doen/wāt hi toeuerlaet had vā dē voorß coninc vā Behem eñ vandē aertsbisscop van Colen eñ meer anderen grauen eñ heren van ouer Mase/ die alder hertogen vianden werden eñ vmaten hē/quame hertoech Jan ouer die Mase si souden hem doen ontgelden tgheen dat sijn vader eñ oudeoaū daer ghedaen hadden ¶ Als hertoge Jan dat vernam so track hi nochtans weē ouer die Mase met groter macht voor die stadt vā Valckenborch die hi alomme belach die metter borch seer sterck was/ daer Kepnoudt in was met veel cloecke mannē Eñ daer verbeyde die hertoge alle die gene die comen wilde om Valckenborch te ōtsettē ¶ Doe lach hertoge Jan so dat haer vermeten ontmant wāt al die herē tusschē den Rijn eñ die Mase ontsagen die macht vā hertoge Jan so dat haer vermeten onder die voete gevallen was Eñ de hertoge aenmerkte die stadt eñ die borch also bewaert dat se met gheen assaute te winnen en waren. Doe dede hi die stadt verdijckē met eenē dijke daermē die stadt mede vdranck/eñ tvolc vandē dijke moste comē bi de borch in grotē ymer siende haer huisen verdrincken Als die coñ. vā Behem sach dat hi mit vrienden macht dē here vā valckēborch vanē en conde so socht hi vriētschap aen den hertoge daer graue Geraert vā Gulich middelaer was/dair af die hertoghe verblijt was so dat se vergaderden bi die stadt vā Rode die hertoge Jan toe behoorde eñ werden daer vloent bi sekere geloftē die die coninc dē hertoge dede Daer en bouē dachte die coñ. hoe hi Kepnout ontsetten sonde Eñ wāt hertoge Jan in hē betrouwde (wāt hi een coñ. was eñ sijnē moey en sone) so liet hi hem daer toe brengē bi des coñ. gelotten/eeden/ eñ schone woordē dat hijs vā al sijn seggē bleef. Mer eer hi sijn seggē daer af leggen soude so wert daer besproken dat dpe mueren eñ poorten vā Valckenborch af gelept sal werdē. twelck eens deels ghedaen wert/mer niet heel also was ghesept. Doe track hertoge Jan weē thuys waert in Brabant omtrent tbeghin van October eñ hadde driewerf meer verteert eñ cost gedaen dan Valkenborch weert was

¶ Daer na dede hi dē coñ. vā Behem groote eere in Brabant met festeeren eñ houerē so der edelheyt toe behoort eñ dede hē te Bruessel sijn kint heffen tot een teeken vā minnē Nochtans en wilde die coñ. sijn seggen niet seggen vandē here vā Valkenborch twelc hi dede sterck makē. Eñ hoe dicwils dat die hertoge aendē coñ. versochte om sijn seggē te horen so vertrac hi meer dan een iaer. Daer na wert een dachuaert gelept te Nuele daer die coninc eñ die hertoge tsamen vergaderden. Daer leyde die coñ. hē te vorē seer onredelic dat hi Valkēborch weē op maken soude alsoot te voren was/dā soude hi sijn seggē wtspreken Twelc den hertoge seer vwonderde so datter nv

schē beyden scarpe woordē geuielen
eñ scheydē met euelen moede vā mal-
cander Daer na corts sandt de coninc
totten hertoge een bode hē ontseggē
de/ eñ die hertoge ontboot hē ooc tsel
ue weder

¶ So ruste hē hertoge Jan dien win-
ter die seer cout was Mer omtrēt va-
stelauont v̄gaderde hi wed̄ een grote
heyrcracht eñ trac de derde reise ouer
die Mase voor Valckenborch dat wel
voorsien was van vytalien Eñ Rey-
nouts sone lach op die borch met.iij.c
cloecke knechtē/mer sijn vader en wa
sser niet Eñ wāt hertoge Jan vā dair
niet leuende en meende te scheydē die
borch en waer gewonnē/so dede hi al
derhande prouancie doen maken dye
hem lange tijt van node mochten sijn
Eñ men ghinc die vā binnen quellen
met minerē eñ blyen te werpen eñ an
dersins so datmense wacker nacht
dach hielt Gidē welckē als de Graven
ders.ix.weken daer voor gelegē had
den so gauē si hē op/ nochtans hadde
si vytalie ghenoech Int iaer ons heer
ren.M CCC.xxix.optē.ix.dach van
Meye Eñ hertoge Jan dede sijn edel
heyt sparende die verwonnē eñ liet
gaen. Mer om dat noch niemāt hinder
voort aen vand̄ borch crigen en soude
so dede hise v̄deruē eñ inden grond
werpen Eñ als die borcht gewonnen
was so vantmen daer een groot metal
len pot die daer opt velt blenē was vā
hertoge Jans oudevad̄s tijde des eer

ten hertogen Jans/dē welckē sijn co
ben int op breken voor Valckenborch
daer ghelaten haddē/dat.xl.iaren eñ
vij.weken geleden was ende wt ghe-
machten brachtē sij hem in Brabant.

¶ Omtrent desen tide vanden iare so
wert een wonderlic visioen vertoont
emen heyligē heremite in presentien
vanden sesten paus Innocentius die
doe noch cardinael was Die heremijt
seyde Ick heb gesien die sielen der men
schen ter hellē dalen gelijc seere dickē
sneeu/eñ ten wegenier gelijc seer din-
nen sneeu/eñ alleen drie sielen heb ick
gesien ten ewigen leuen varen/te we-
ten dē bisscop/die weduwe vā Rome/
eñ den prior vanden Chartropsen/eñ
dit vandt die voorsz Innocentius nae
maels warachtich Dit dē welckē te ra-
denis also Ancelmus seit Wildi seker
sijn vā uwer behoudenissen/so sijt vā
den ghetale der wepniger Maer wil-
di sijt alre seekerste so sijt vanden geta
le der alre wepnichste Eñ dat daerom
want wepnich is tgetal vanden ghe-
nen die de ghebode gods houdē/die
gen leuen comē Mer alre wepnichste
is tgetal vandē ghenē die volcomelijc
alle verganclijke dingen vsmaden eñ
gode met vieriger liefden aen hangē

¶ Ick keer wed opten coñ. van Gehem
die welcke siende dat hi Reynout van
Valckenborch niet helpē en conde/so
track hi biden sesten coñ Philips van
Brancrijke diemē heet vā Valops/eñ
badt hē dat hi dese sake op hem nemē
wilde/wāt hi eñ die here vā Valcken-
borch waren bereet te staen tot sijnre
intencien ende te houdē wat hy daer
af leggen soude Do sant coñ. Philips
van Brancrijcke brieuen aen hertoge
Jan vā brabant diemen heet van cou-
denberge/hoe dat die coñ. vā Gehem
eñ die here vā Valckenborch hē liedē
ouer ghegeuen hadden in sijn leggen
so verlocht hi hē ooc op die voorsz orlo
ge eñ geschille in hē te blijuen Do sen-
de hertoge Jan bi rijpen rade wise eñ
beschepden mannen aen den coñ. vā
Brancrijcke om hē van allen dinghen
wel te informeren/twelck si deden/so
wert dat opset van sinen vianden we
der gebroken Mer daer na gebuerde
te comen twist tusschē den coninc vā
Brancrijcke eñ hertoge Jan/mits dē
dat hertoge Jan in sijn lant herberch-
de eñ ontfangen hadde den graue Ro
brecht vā Artops sijnē neue die tegen
dē coñ. misdaen had so dat hi was ge-
bannē wt Brancrijcke eñ gelatē vā al
sijn vriendē Do ontboot coñ Philips
hertoge Jan dat hi den voorseydē Ro
brecht wt sinē lande verdriuē soude ok
dat hi hē ghevangē leueren soude Do
wert die hertoge hier af vslagen Niet
te min aengemerct dat hi vandē coñ.
geen leen en hielt noch zij vassael niet
en was so en dede hi sijn begeerte niet
maer hi liet Robrecht sijnen neue met
vreden in sijn lant/ende mits desen so
wert coñ. Phūs sijn viant. Twelc die
coñ. van Gehem vernam eñ wert see
re blijde met Reynout van Valcken-
borch/hopende midts dien den herto
ge te crencken

¶ Dat.xl.ca. Hoe hertoge Jan tegen
xvi. lantheerē orlochde Eñ hoe hi sijn
sone huwede aē des coninc dochtere
van Brancrijcke

DIe coñ. vã Gehem v̇staende dat
coñ. Phũs vã Vrãcrijcke op her
toge Jan v̇bolgen was om den voorſ
graue vã Artoys/ ſo trat hi tottẽ coñ.
in vrancrike om hẽ tonderwijſen hoe
men den hertoge van Grabant hinde
rẽ mocht Eñ men ſocht al omme hul-
pe tegen den hertoge ſo dat. xvi. lant-
ſheren tegen hẽ ſworen eñ werdẽ ſijn
viandẽ eñ ontſeydẽ hẽ lijf eñ goet/ ne
mende groot gelt vandẽ Franſchẽ co
ninc om ſoudeniers mede te betalen.
Dit ſijn die voorſ lantſheerẽ. die cone
ſtabel vã Vrancrijcke/ die coñ. vã Ge-
hem/ die eertſbiſſchop van Colen/ die
eertſbiſſcop van Trier/ die biſſcop vã
Ludic/ die graue vã Gelre/ die graue
vã Gulic/ die graue vã barẽ/ de graue
vã Namẽ/ die graue vã Loen/ die gra-
ue vã Catſenellekoge/ de prince van
Marcken/ die heer vã Valckenbo
die here vã Heymſberck/ heer Jan
beamont/ die here vã Monioyen. e
Nochtans en hadt hertoghe Jan
mant vandẽ herẽ leet gedaen/ eñ
van hẽ waren ſijn magen eñ ſomige
ſijn vaſſalen eñ leenmannen. So ſijn
deſe heren getrocken tot ſint Truyen
om vã daer tlant vã Grabant te bel
pen. Mer die hertoge leyde oorlochs
volck in die ſtadt vã Leeuwe eñ hadde
goedẽ moet als een vroom here in
onderſaten hẽ ſeer vaſt betrouwende
wãt geen volck is harẽ prince getro
wer dan die brabanders Eñ hi v̇gader
de groot heyrcracht wt ſijnẽ lande
Grabant/ eñ onueruaert quam hi tot
Helyſem/ eñ ſijn volc omtrent hẽ ghe

reet voor harē prince te sterven oft hē te houdē in sijn eere Eñ anders gheen volc en had hi dan wt sinen lande/ wt genomen drie vrome riddes wt vlaenderen. So meynde hertoge Jan sijnē viandē noch naerder te comen/maer het viel so groten regen eñ die wegen waren so quaet datmen met waghen noch peerdē niet varē en conde/ mits welck hi daer. xij. dagen bleef leggende. etc.

¶ Doe quam daer die graue van Hollant op een orsvaer om mettē hertoge te spreken eñ te besoekē of hi vrede cōde maken Eñ als hi des hertogē sinne wiste so track hi te Sintruden bi dander partije om tselue te proeuen. Mer als hi aen hē lieden gheen bereetscap en vant/ so ōtboot hi hertoge Jan dat hi sijn best dade/ wāt hi daer inne niet goets doen en conde Eñ wāt hertoge Jan niet ghesint en was te brandē oft te rouen eñ arme liedē te makē in sijnre vianden lant/ als int lant vā Ludic eñ Loen. etc. Daer veel princē eñ heeren of bat tyrannen geen werck af en maken dien dunct dat hē lieden gheorloft is te doen dat hē belieft. Doe ontboot hi sijnē viandē tot Sintruyē dat se niet en dorsten branden noch rouē/ wāt hi wilde hē op die palen vā sinen lande strijt leueren/ eñ hi sette hē dach des goensdachs daer na/ oft wilden si eer/ begerende datse hē dat lietē wetē Mer als si dese bootschap hoorden so waren si alle beureest/ so dat niemant van hē allen te stride comē dorst/ daer dat brabants heyr droeuich om was/ want si gelieten hē so vromelijc eñ waren so willich om strijdē dat hem al gemeenlic docht quaemt tot stride si soulen victorie hebbē. Aldus namen die voorß heren wel tghelt vā coñ. Phūs vā Vrancrijcke/ mer ō sinent wille wilden si niet vechten. Mer omtrent die palen eñ opten cant vandē lande van Brabant stichtende roof eñ brant/ eñ nu trocken si hier nu daer met vare/ mer si al tsamen en dorsten niet v̄beyden haer vianden. xvi. lantsheeren tegen eenen lantsheere

¶ Doe wert hertoge Jan ridder gheslagen eñ menich edel man met hē opten seluē tijt als hi met sinē heyre wilde treckē op sijn vianden om die te beuechtē. Doe quā wed tot hē ind nacht die graue van Hollant om te tracterē vanden pays ende hi brachtet tot een bestant van ses weken. Doe brack die hertoge op eñ die. xvi. lantsheren des gelijcx. Dit geschiede int iaer. M. ccc xxxij. opten. xij. dach van Meye

¶ Men leest oock in sommige boeckē maer niet en vintment in die Brabātsche cronijckē/ hoe dat dese voorseyde lantsherē op een tijt vergadert waren te Bruwylder by Colen in een abdye daer si te rade waren So quam hertoge Jan heymelijcken eñ onbekent tot daer ghereden met eenen pagie eñ hi ghinck hooren al haren raet die si met malcander sloten. Hier en tusschen so wert daer die misse begonnen/ eñ alst tijt waer datmen ter offerhande gaen soude/ so en wildē die coñ. vā Gehem eñ die eertsbisscop vā Colē deen voor dē anderē niet ter offerhande gaen so ginc hertoge Jan voor hē allen onbekent sonder te bugen voor die herē eñ offerde een guldē penninc/ dies die heren hē v̄wonderdē wie dat mocht zij. So ginc die hertoge ter stōt vter kert

ken opt kerchof eñ gaf dē armē ooc eē
gulden penninc/eñ op sijn paert scrij-
ende so seide hi tot een heraut die dair
stont ald? Vriēt ist dat v yemāt vandē
herē vraget wie die man is die daer of
ferde so segt dat Jan vā coudenberge
is eñ dat ic haers raets ghetroost ben
eñ ick ontbiede hē velt eñ strijt waer si
dat begerē/eñ so reet die hertoge hae
stelic wech Twelc die herē v̄nemende
sijn hē geuolcht met gewapende/mer
twas te vergeefs/ wāt sijn paert was
auerecht beslagen eñ hi reet tot Lim-
borch in sijn stadt daer hi vry was

¶ Als coñ Phūs vā valoys v̄nam dat
sijn gelt so v̄lorē was eñ sijn soudenie
ren hem so qualic gequeten haddē/so
was hi toornich eñ vanderde sijn pro
pooste eñ sandt aen hertoge Jan den
eertsbisscop van Sens eñ bisscop van
Terwane hē biddende vriendelic dat
hi bi hem in Vrancrijcke comē wilde.
Twelc verstaende hertoge Jan heuet
die heren vriendelic ontfanghen hem
minlike antwoorde geuende eñ track
met schonen state totten coñ. Twelck
vernemende sijn vianden so trockē si
ooc derwaerts meynende aendē coñ.
grote clachte te doen ouer dē hertoge
Die coninc v̄nemende des hertogen
coemste so is hi hē tegen ghecomen te
Compendiē eñ ontfinc hē met groter
eeren So deden ooc die coninc vā Na
uarre eñ die graue van Stampes dye
hē ten derden lede bestonden eñ veele
ander baroenen Eñ die coninc eñ die
hertoge hadden veel minlijke conuer
satien te samen. Ten lesten gaf hi sijn
dochter dē ionchere Jan des hertogē
eersten sone met veel goets/eñ so quā
die hertoge weder in Brabant. Ende
die voorſ lantsherē v̄trockē ooc sond

haer begheerte ghecregen te hebben
want die coninc wel voelde haer gro
te ongetrouwicheyt eñ des hertogen
getrouwicheyt eñ oprechtichz Corts
daer na sandt hertoge Jan sijnen ion
gen sone eerlic in Vrancrike tot sijnen
bruyt/also die voorwaerde ghemaect
was Mer niet langhe daer na so sterf
die coninclijcke maget. daer na sandt
die coninc weder eerliken tkint tot sij
nen vader den hertoge

¶ Dat. xli. ca. Vā hertoge Jans twee
ste oorloge teghen xvi. lantsheeren
toebringhene graue Lodewijcx van
vlaenderē/ten ocsuyne vand stadt vā
Mechelen Eñ hoe coñ. Philips van
Vrancrijcke die sake op nam. etc.

HEt gebuerde dat graue Lo
dewijc vā Vlaenderē cocht
die helft vā mechelen vand
bisscop vā Ludic die des ge
macht en had langer dan hi
leefde. Mer die vā Mechelē en wilde
dē graue niet ontfangē Waer om dat
haer goeden leggende in Vlaenderē
genomē werdē/eñ si vielen aen hertoge
ge Jan vā brabant die haer ouerheer
was vā dand helft Eñ graue lodewijc
creech in sijnder hulpē. xv. lantsheeren
als den graue vā Henegouwe Hollant
zeelant/eñ dander voorseyt/wtgeno
men den conestable van Vrancrijcke
eñ den graue van Garen. etc.

¶ Dese vergaderden te samen tot Va
lencijn eñ sworen Brabant te hinde
ren/malcander gelouende datse deert
sonder dander gheenen pays maken
en souden Mer want si hem ontsagē
tegen die Brabanders te strijde te co
men/so sochten si een ander maniere
om haren wille te crigen eñ ouerdede

gen te samen dat een yegelick van hē in sijn quartier op Brabant branden eñ rouen souden op dat dye hertoghe in verscheyden plaetsen dat nyet en soude connen wederstaen Eñ die graue van Vlaenderen geloofde den heeren die ouer de Mase geseten waren/ dat hi den hertoge so veel te doen ghe nē soude datsein sijn lant vā ouer Mase lichtelijc souden mogen winnen eñ behoudē So ontseyden alle die lants heeren hertoge Jan op een vre in sijn sale ter Vueren Twelc gheschiede int iaer. M. CCC. eñ. xxxij. Doe gingen die voorß lantsheren in allen hoecken Brabant bestoten met roue ende met brande/ soe dat Brabant meer dan. x. maenden besloten stont datter gheen Italie vā buten comen en mochte vā sinte Martijns misse tot sinte Gielis dage/ meenende also die voorß heren brabant te v̄hongerē Eñ die Vlamingen begonsten Brabant eerstweruen aen te tasten met brant omtrent Maldre eñ Lippeloe eñ wederkerende haestelic tot Dermonde

¶ Corts daer na is hertoge Jan selue mit ontploockē banierē wt Affche geuarē tot voor Dermonde eñ het wert al v̄brant tusschē Dermonde eñ Aelst daer na quā hi weder in brabāt. Doe namē die monikē vā Afflighem haer goet haer boeckē haer reliquien eñ lieten de plaetse/ wāt si den vlamingē so na geseten waren eñ quamē te Bruessel Twelc die vlamingē vernemende so quamen si int cloester eñ roofdē dat se vondē eñ v̄branden de husen daer.

¶ Om beter bescheit te wetē vā deser
Vlaemscher orlogen So is waer dat
graue Lodewijc vā vlaēderē die oude
cocht tegen heer Adolf vanď Marck
bisscop vā Ludick die helft vanď stadt
vā mechelē om. C. M. realen met con
diciē dat hi de selue helfte vanď kerckē
vā Ludick te leen houdē soude mit me
re seker voorwaerdē begrepē in brie-
uen daer af gemaect Eñ corts dair na
cocht die selue graue met sijn pennin-
gen danď helft vā Mechelē tegen gra
ue Reynout vā Ghelre als momboor
vā sijnre outste dochter/dair af wilen
heer Floris Berthout oudevaď was/
wāt haer moeď was des selues heere
dochter Als dit dus geschiet was sant
die graue vā vlaenderē tot mechelē ꝓ
cureurs mettē brieuē vā beyde copen
Des gelijcx sondē daer ooc die bisscop
vā Ludic eñ de graue vā gelre als mō
boor vā sijnre dochter haer ꝓcureurs
om die vā Mechelē quijt te scheldē ha
ren eedē die si harē ouderen ghedaen
haddē/die ooc versoeckende datse dē
graue vā Vlaenderen ontfangē/hul-
den eñ eet van getrouwicheden doen
souden Opt welck die vā mechelen be
geerdē respijt om hē te beradē/twelc
siende die procureurs schiedē vā daer
Als graue lodewijc sach dat hē die vā
Mechelen niet ontfaen en wilden soe
wert hi haer viant eñ besette sijn palē
dat hē geen prouande comē mocht eñ
ď porterē goet vā mechelē in vlaende-
ren gelegen sloech hi die hant op Doe
schicten die vā Mechelen an hertoge
Jan vā Brabant clagende eñ neerste-
lic biddēde ō sijn hulpe in harer noot.
Doe dachte hertoge Jā dat hi hē scul-
dich was bi te staē/om datmē de helft
vā mechelē vā hem als ouerheer was
sculdich te leē te houdē/mits welc die
cope die graue Lodewijc tegē den gra
ue vā Gelre als mōboor sijnre dochter
ren ghedaen had/geen cracht en had
maer dat leen was verbuert tot sher
togen behoef wāt sonď sijn cōsent ge
schiet was Eñ danď cope vā danď hel
te tegen dē bisscop vā Ludic gedaē die
meende hi te quijten eñ te lossen/wāt
hi was na rechte die naeste/aēgesien
dat Mechelen wt brabant comē is eñ
al om belegen binnen den palen van
brabant/eñ ooc om dat de ander helft
hē toe behoorde als ouerheer Ooc si
meende die hertoghe eñ die stadt van
mechelē dat den cope vandē voorsz bi
sscop vā Ludic gedaē in geender wer
dē en was/ō dat niet geschiet en was
met sulcke solempniteytē als daer toe
met recht behoorde. Aldus accordeer
den die hertoge eñ die van Mechelen
datse malcanď haer recht sullē helpen
houden tegen een yegelijckē. Als gra
ue lodewijc dit v̄nam so v̄wecte hi. xv
lantsheeren teghen hertoge Jan also
voorseyt is eñ orlochden alle op hem.

¶ Het gebuerde op een tijt datter qua
men ōtrent. v. C. Vlamingē te peerde
wel gewapent eñ dalď best die in vlaē
deren warē om voor Bruessel te comē
alsmē seyde. Dit vernamē somige ha
ren die te Bruessel warē eñ edele man
nē tot. xxvi. toe/die bi nacht trockē tot
helleken wert/daer die gemeen straet
is daer die vlamingē door lijdē soude
eñ dese. xxvi. hieldē hē van besiden en
lieten die vlamingen passerē Dit had
ooc vernomē die graue vā Baren die
met. CCC. platen daer tegen quā eñ
so v̄gaderden die voorsz heren/edelin
gen vā Bruessel met hē/te weten/dye

graue van Vlanen/ heer Diederic vā
walecourt/heer Jan vā Leefoale/heer
ghijsbrecht van Wesemale/heer wou
ter van Huldeberghe/heere Harman
vā Os eñ veel andē edelen wt bruessel.
Eñ dye graue van Garen sloech eerst
op die Vlamingen metten Grabandēs
daer vreeslic gheuochten wert Ten le
sten mosten die vlamingen rugge ge-
uen/so bleuē daer niet veel doden Eñ
alleen een man bleef v̄slagen vanden
brabanders/mer.C.eñ.l.vlamingen
werden daer geuangē eñ te Bruessel
ghebracht biden hertoge eñ hi dedese
geuangen leggē som tot Louen/ som
ter Vueren/aendē welcken hi toonde
namaels sijn eedelheyt/want hi lietse
op haer gheloue thuyswaert treckē.
¶ Item die wijle dat dit gheschiede so
was Rode ouer die mase des hertogē
stadt belegē vandē coninc vā Gehem
vandē eertsbisscop van Colen/vandē
grauen vā Gelre eñ vā Gulick/eñ vā
heer Jan vā beaumont eñ noch meer
andē heren met groten volcke Eñ bin-
nen der voorß stadt vā Rode warē die
here vā steenvort heer Jan orstwylre
eñ meer ander die hē alte vromelijc v̄-
weerdē/tot dat hē vitalie begonste te
breken Eñ doe gauen si die stadt op te
wetē met sulker voorwaerdē dat her-
toge Jan van Grabant binnen eenre
maent daer comen soude om hem alle
gader strijt te leuerē. Eñ en quame hi
daer niet so soudē si de stadt behoudē.
¶ Item wt Vrancrijke quamē dē her-
toge te hulpe die coninc van Nauarre
eñ noch andē heren/ mer die graue vā
Henegouwe enwildese niet latē passe
ren door zijn lant Twelc v̄nemēde her-
toge Jan so track hi metten graue vā
den Garen sijnen neue met vier.M.

platen oft helmen te ghemoet dē herē
wt Vrancrijcke Eñ als hi comen was
tot Nyuele/so en dorste die graue van
Henegouwe die frāsoysen niet belet-
ten mer hi lietse passeren
¶ Doe track de hertoge met sinē volc
ke haestelic te Rode wert ouer die ma
se/ daer hi voor quam binnen den der
den dage Eñ dat was daer om/ want
het was opt eynde vanden voorß tijt
om met stride die sake te beslichtē. Eñ
die graue van Loene lieten passeeren
door sijn lant hē ooc sijnē dienste p̄sen
terende. Eñ als die hertoge nakende
was die stadt vā Tricht/ so v̄nament
die coñ. vā Gehem eñ die ander heerē
voorß die te Rode lagen/ eñ si sonden
boden wt seker waerheit te wetē/ wāt
aengemerct dat die hertoge al om be-
seten was van sinen vianden/eñ sondē
linge die graue van Vlaenderen hē so
schonen gelofte ghedaen hadde so en
conden si niet gelouen dat de hertoge
wt sijnen lande niet en hadde trecken
dorren. Mer als si al seker wisten dat
die hertoghe so sterck quā/so waren si
alle verslagen Eñ die coñ. vā Gehem
sprac totten anderē lantsheerē O wat
wonder is dit vā desen Grabantschen
hertoghe die alleen met sijnē braban-
ters ons allen comt beuechtē die daer
toe onbereet sijn/dies hi sal hebbē eer
eñ wi sullens hebbē oneere eñ scande
Doe antwoordē dandē herē dē coninc
aldus Heer coñ. wi hebbē v̄nomē dat
die bisscop vā Ludic sal comē met gro
ter machte eñ dē hertoge dē wech on-
dergaen eñ dan sullen wi hem crigen
leuende ofte doot Doe sonden si bodē
wt te Ludick te Colene ende tot haren
vriendē om bistant ende den hertoge
te beuechten

¶ Ick keer weder tot hertoge Jan die
des and̄ dages na sinte Geertruyden
dach indē meerte track ouer die mase
eñ v̄wachte in zijre viandē lant/ daer
hi spise noch dranck en vant want dat
lant volc al geulucht was Eñ so track
hi des morgens vroech voor Rode/ eñ
stelde sijn volc in battalien om striden
Op de selue tijt sandt die voorſ graue
van Loen sijn ontsegbrieuen aen den
hertoge hem ontseggende van lijf eñ
goet/ eñ track ouer bi des hertogen vi
anden Hi dede de bruggen in sijn lant
af werpen om den wech te besluyten/
op dat die hertoge niet wed̄ en keerde
Doe ginc daer ooc die mare dat de Lu
dikers in roere waren eñ meendē den
hertoge die stadt van Tricht te onder
gaen. Als hertoghe Jan dan dus ghe
battayllieert stont voor Rode eñ nye-
mant en vernam daer teghen comen
de/ so sandt hi totten lantsheren te Ro
de leggende heer Dieric vā walcourt
eñ heere Jan van Orstwilre die Rode
vonden al omgrauen so datter genen
toeganck en was Eñ heer Dierick die
sprac den herē toe vā ouer die veste eñ
seyde hē lieden van shertogen wegen
hoe dat die hertoge vā Brabant daer
gecomen was met ontplocken banie-
ren/ eñ also die voorwaerde was ghe-
maect/ so wilde hi met strijde becorten
wie here van Rode bliuen soude/ v̄soe
kende also die heren datse wt trecken
souden/ hē latende sijn vaderlike erue
eñ die hertoge soude achterwert trec-
ken/ oft datse wt quamē tegen hem te
velde hi wilde hē lieden leueren strijt.
Die herē vā binnen antwoordē datse
noch niet vechten en wouden. Eñ als
dye hertoge dese antwoorde vernam
so was hi tornich dat hi sijn recht met
stride niet becorten en mocht wāt sijn
volc so willich dair toe was Ende hoe
wel dat al dien dach seer reghende eñ
si broot noch spise en haddē (want ha
re vitalie onder wegen gehouden wa
ren) so hielden si nochtan dat velt tot
ten donckeren auont. Des and̄ dages
smorgens dede die hertoge sijn trom
pet slaen om sijn volck te vergaderen
eñ hi track na Tricht om weder te ke
ren in Brabant om dat te bewaren te
gen die Vlaminghen Hollanders eñ
zeelāders. etc̄. Doe quā die bisscop vā
Ludick aen met menighen man/ men
nende hē Tricht tondergaen eñ also
benemen dat dē Brabanders geen vi
talie comen en soude/ mer hi en quam
niet te tijde alsoot god woude Eñ dye
hertoghe reet in Brabant door tlant
vā Loen daer een dorp niet staende en
bleef onder wegen ten wert verbrant
Eñ die brabanders roofden tlant
hē brengende grotē roof in Brabant

¶ Die wile dat hertoge Jan voor Ro
de quā leggen so meende die capiteyn
die hi te Sittert gestelt had dair ooc te
comē om den hertoge bi te staen in
stride Eñ als hi wt Sittert ghetrocken
was so gauen die vā binnen die stadt
op den kinderen vā Valckenborch eñ
daer na af naemt hem dye graue van
Ghelre

¶ Die wijle dat die hertoge van Bra
bant was in die voorſ reyse ouer die
mase/ so warē die fransoysen comē te
Nyuele in Brabāt/ eñ daer track wed̄
die hertoge eñ ontfincse minlic hē ke
den brengende tot Bruessel/ daer hi
veel eeren dede op eenen Donredach
Des vrydages daer na hieltmen raet
daer met hē gesloten wert datmē wa

dermet heyrcracht treckē soude ouer
die mase daer menich man hē af ver-
blide Maer des ander dages daer na
opten palmauont wert desen raet om
gekeert biden heren wt vrācrijke/ die
meer comen waren om partijen te ac-
corderē dan om stridē so datse tusschē
dē hertoge eñ sijn vyandē een bestant
maectē Daer die hertoge harde node
toe quam/ maer hi en condet niet wel
ontgaen metter heeren sijnre magen
dancke die machtich warē. Ende het
wert also gemaect dat sijs in beydē sij
den bleuen int seggen des coñ. Phūs
vā Vrancrijcke gheheeten vā Valoys
die sijn seggen daer af wtspreken sou-
de binnē. xiiij. dagen na paesschē. Eñ
des soude brabant in sinen state geslo
ten bliuē tot dat tseggē geschiet waer
Daer na v̄track coñ. Phūs sijn seggē
bouē dē genoemdē dach noch tusschē
vi. eñ. vij. maendē/ eñ so langhe bleef
brabant gesloten staende datter geen
goet vā buten en quā mer god v̄sacht
datter gheen ghebreck en was
¶ Drie wonderlike dingen geschiedē
doe in Brabant. Deerste was dat wt
vele landē ridderen eñ knechtē te bra
bant weert qnamē om den hertoge bi
te staen die door sijnre vyandē landen
reden. alsmen hēliedē vraechde so ant
woorden si/ wi varen daer dand̄ varē
Eñ als si in Brabant quamē so gaf hē
die hertoge soudije. ¶ Dander won-
der was/ dat binnē den voors̄ beslotē
tijt noch broot/ noch corē/ noch vlees
noch visch in Brabant en verdierden
mer het was dair beter coop dā in and̄
landen sijnre vyandē/ nochtans was
doe veel vreemt volcx in brabāt comē
¶ Dat derde wonder was/ dat die vi-
schers wt Vlaenderē/ Hollant eñ zee
lant die ter zee om harinc voerē noyt
auontuer en hadden te vangē in dien
somer also lange als Brabant dus be-
sloten stont Mer als Brabant weder
open was so vinghen si veele harincx
dat sijen cume te lande condē brengē.
¶ Daer na alst coñ. Phūs van Vranc
rijke goet dochte so seyde hi sijn seggē
tusschen hertoge Jan eñ die voorsey-
de herē in deser manierē/ dat Jan des
hertogen sone soude hebben te wijue
des grauē dochter vā Henegouwe eñ
vā Hollant. Eñ dat Henrick hertoge
Jās sone soude hebbē des grauē doch
ter vā Gelre/ eñ des grauē sone van
Gulick soude hebben hertoghe Jans
dochter Eñ dair toe souden beyde die
grauen hebbē een somme ghelts van
hertoge Jan/ ende die stadt van Tyel
soude bliuē aenden graue van Gelre.
eñ hertoge Jan soude daer tegen heb
ben ander goet gelegen aen tlant van
Huesden twelc hē beter was Des ge-
lijcx haddē die coñ. vā Behem eñ dye
bisscop vā Ludic ooc vā shertogē gel-
de Eñ als vand̄ stadt vā mechelē daer
af en wilde coñ Phūs sijn seggē noch
niet wt spreken tot dat hi bat geinfor-
meert waer/ eñ hi hielt mechelē in sijn
handē Eñ hi had daer te voren geson
den eenē ridder gehetē heer Frederic
van Pykengyn om die stadt te bewa-
ren/ die dair ordineerde vā coñ. wegē
dat des herē dienaren die mancouwe
dragen soudē so dat noch ond̄houden
wert Eñ mits desen seggen des coñs.
die mechelē behielt so wert dat v̄bont
gebrokē/ twelck graue Lodewijc met
ten anderē tegen hertoge Jan had ge
maect. Eñ so ouerquā hi daer na met
hertoge Jan als vand̄ stadt vā Mech
elen onder hē beyden te houdē eñ ha-

rer beyder oor eñ erfgenamen herto-
ge van Brabant eñ graue van vlaen-
derē/te wetē half eñ half ōuerscheydē
ghelijc die bisscop vā Ludic eñ iōcfrou
Margriet vā Gelre eñ haer moeder
vrou Sophia dat te houdē plagē met
voorwaerdē dat die hertoge ende sijn
erfgenamen ten eewigen dagen hair
helft te leen te houdē vanden grauen
vā vlaenderen Welck grauen vā dier
helft der kercken van Ludick mannen
met eede v̄bondē souden bliuē Eñ die
graue vā vlaenderen eñ sijn erfgena-
mē soudē haer helft ooc te leen ōtfaen
eñ hulde sweren den hertoge van bra
bant Eñ van hē beyden wegen soude
gestelt werdē een Schout eñ een rent
meester die alle die v̄uallen heffen sou
de/eñ die soudē si settē die een deen ia-
re die anď dander iare Eñ als deen dē
schout sette dā soude danď int self iaer
den rentmeester settē. Met veele anď
voorwaerdē was dit gesloten te Dor-
monde optē lestē dach vā Meerte/int
iaer. M.ccc.xxxvi. Eñ in deser manie
ren hielden si mechelen onď hē beydē
een wijltijts. Mer daer na ouerquam
hertoge Jan met graue Lodewijc dat
hi die helft soude mogen lossen mitter
sommen vā. lxxxv. M. eñ. v C. goude
realen/met voorwaerdē dat hertoge
Jan op sijnē cost vādē paus absolutie
of dispensatie crigen soude vandē eet
des grauē die hi der kerckē vā Ludick
te voren gedaen hadt/dat hi dese helft
vā Mechelen nēmermeer vā Vlaen-
deren en soude laten scheydē Doe stel
de hertoge Jan graue Lodewijck bor
gen vanď voorſ sommen Eñ want hi
vā paus Clement gheen absolutie vā
den voorſ eede crigē en conde om dat
de bisscop vā Ludic eñ tcapittel dat be

letten So badt hi coñ. Phūs vā vrā-
rike dat hi hē daer in behulpich wilde
sijn Twelc coñ. phūs gerne dede ende
sandt een notabel ambassaet aen den
paus v̄crigende dat de sake ghecōmit-
teert wert drie bisscopen in vrancrijke
Die welcke partijen gehoort hebbēde
daer mede vā des paus wegen dispen-
seerdē int iaer. M.ccc.xlvi. optē. xxiii
dach in Junio. Daer na als graue Lo-
dewijc doot bleuen was inden strijt te
Cressy daer hier na af gheseit sal wer-
den So ouerquā coñ. Phūs vā Vrā-
rike met lodewijc vā Male dē iongen
graue vā Vlaenderē ouermits sekere
recōpensatie die hē de coñ. dede dat hi
Henrick hertoge Jans outste sone op
droech willichlic alle trecht dz hi te vo-
ren hebbē mocht in die stadt vā mech-
elen om dat ganslic te behouden voor
hē eñ voor sijn erfghenamē hertogen
vā brabant/sonď te betalen die voorſ
somme/eñ ooc sonď dē graue vā Vlaen-
deren vanď helft eenighen eet te doen
also dat begrepen staet in die brieuen
daer op gemaect int iaer. M.ccc.xlvi
Dus behielt Henrick van Limbourch
hertoge Jans sone mechelen/ende na
sijn doot behielt sijn vader hertoghe
Jan payselic al sijn leuē Mer daer na
creecht feytelic graue Lodewijc wel
also hier na īt xliij. ca. geseit sal werdē
¶ Int iaer. M.ccc.xxxv. sterf de edele
vrou Marie hertoge Jans huysuren
we eñ wert te bruessel ten minrebren-
derē begrauē. haer vaď was lodewijc
graue vā Euereux des. iij. coñ. Phūs
sone Eñ hair ouer oudevaď was s. Lo-
dewijc die heylige coninc dien si in ve-
le condicien wel gelijcte/ want si was
ootmoedich/simpele/deuoot/eñ god
vruchtich/eñ gerne was si alleen/goe

dertierē eñ ontfermhertich was si dē armen die si gerne wel dede Ooc verbeterde si alle dinghen Sobere was si eñ gestadich in allen dingen. etc̄.

¶ Dat. xlij. ca. Hoe coninc Eduwaert die derde in Brabant quā eñ vā sinen orlogen op Vrācrijcke eñ vā iammerlike iaren. etc.

In tiaer. M. ccc. xxxviij quā coñ Eduwaert die iij. van dyen name tot Antwerpen met sijnre coninginnen ende sijn kinderē met. cccc. hoot scepen ō te trechē in Vrancrijcke op coninck Phūs den vijfsten diemen heet vā Valoys om te crigen tlant vā Normandien Ende bi middele van graue Reynout van Gelre eñ vandē graue van Gulick soe vercreech hi aliancie eñ verbont metten keyser Lodewijck vā Beyerē ouermits ghelde dat hi hē gaf Eñ als coñ. Eduwaert wel een iare ghebeyt hadt na die hulpe vanden keyser die niet en quā noch en seynde want coñ. Phūs hē meer ghelts gegeuen hadt/somen seyde eñ hadt hem af gecocht So track coñ. Eduwaert self tottē keyser te Couelens Eñ de keiser gaf hē wy water vandē houe eñ maec te hē scalckelic vicarius vanden keyserike. Doe quā hi wed̄ eñ sadt te rechte tot Eeke eñ Mechelē als vicarijs des rijcx ende ghinc tot hertoghe Jan vā Brabant die sijnre moeyen sone was eñ versochte van des keysers wegen dat hi hē bistonde tegen coñ. Philips die den keyserike te na getredē hadde

in dien hi die stadt vā Camerick in genomen hadt die onder dat keyserijcke is. Hertoghe Jan beriet hē hier op eñ ten lesten wert hi beraden om coninc Eduwaert te helpē. Doe track coninc Eduwaert ōtrent onser vrouwē dach in Septēber wt brabant te Vrancrijc ke wert door Henegouwe eñ Camerzijs Eñ hertoge Jan berepde hem ooc eerlijc met veel grauē/banrheerē/eñ edelen Eñ die hertoge van Gelre dpe een graue plach te sijn/eñ de marcgraue vā Gulic/die marcgraue vā Brandenborch/de grauen van Loen/vanō Marchen/ die here vā Valchenborth eñ noch meer anō herē quamē oec inō hulpen vā coñ. Eduwaert. Maer die coñ. vā Gehem eñ de bisscop vā Iudic eñ die graue van Henegouwe eñ van Hollant daer coñ. Phūs oom af was trockē in Vrancrijke bi coñ. Phūs in sijnre hulpē Mer coñ. Phūs hielt den graue vā Henegouwe sinen neue suspect dat hi Eduwaert gonstiger was die sijn suster getrout had dan hē/also dat namaels wel bleeck Eñ graue Lodewijc de oude hielt ooc mit sinē edelē met coñ. Phūs sinen leenheere/maer tlant vā Vlaenderē niet/want die gemeynten waren op gestaen eñ waren gonstiger coñ. Eduwaert dan haren here. Do quā hertoge Jan tot Asperē bi Camerijc eñ hi wilde noch geen viant werdē vā coñ. Phūs/ hi en hadde eerst met die vā Camerijke gesproken die hi vōr ocht tot hē te comen eñ gaf hē gelepde Als ū bi hē gecomē warē sepde hi hē/wāt Camerijc onder dat keyserike vā Almanien stont dat se haddē mis daen dat se die Franssoysen daer in hielden. Eñ so verlocht hise als maer scalch vandē keyserike dat se hē de stat opē doen soudē Eñ wātse dat niet en wildē doen so had hi orlupn coñ Eduwaert den vicarijs te helpē. Doe sant hi tot coñ. Phūs eñ dede hē ontseggē eñ hi eñ ander lant sheren trockē met coñ. Eduwaert in Brācrijke rouerde eñ brandende ouer al tot Perone eñ sinte Quintijns toe eñ tot bi Louwen Eñ coninc Phūs quā met groot volc te Peronemaer hi en wilde noch niet strijden Doe berepde hē hertoge Jan om thuiswaert te trechē/wāt den winter quā aen. Twelc vnemende coninc phūs so berepde hi hē coñ Eduwaert te beuechtē Mer als hi vnam dat hertoge Jan noch daer was so keerde hi weder. Doe trac coninc Eduwaert na Antwerpen bi sijnre vrouwē eñ daer herē na hē. Dit geschiede int iaer. M. ccc. xxxix. ōtrent sinte Dyonijs dach.

In deser tijt werdt Jacob van Ertueldt een stout eñ lijstich man te Ghent vanō gemeyntē op geheuē eñ al clare vā Vlaenderē gemeenlic track hi aen hē onō die schaepe vā coñ. Eduwaert Eñ coñ. phūs had bi na al Vlaenderen doen stellen incesse eñ interdict ōbat rebelscap eñ ongehoorsaemheyt tegē hē eñ harē graue. Dese Jacob vā Ertueldt brochter daer toe dat een vbereenkomst gemaect was met brieuē tusschē coninc Eduwaert eñ tlant vā Vlaenderē vā den hertoge vā brabant eñ den graue vā Henegouwe inhoudē de dat se malcanō helpē soudē haer palen bewaren. Doe track coñ. Eduwaert te Ghent met wijf eñ kinder Eñ men seyde dat Jacob coninc Eduwaert die leliē vā Vrancrijcke in sijnē schilt stellē soude met quartierē/eñ dat hi hē scrijuē soude de coñ. vā Brācrijke als naeste oer Ta

causen vā vrou Ysabelen sijnre mdeď
die coñ phūs des schonē dochter was
Der welckē ysabele drie broeders son
der oor gestorven warē/ eñ bi desen so
meende Jacob met goeď verwē toe te
brengen dat vlaenderē bliuē soude bi
coñ. eduwaert als coñ. vā vrancrijcke
haer ouerhere/ eñ hi hadt gerne vanď
stadt vā Gendt doen bezegelē Ooc so
wilde hi dat die graue vā Vlaenderen
manscap doen soude dē coñ. eduwart
als coñ. vā vrācrike oft anďs meynde
hi hē te onteruē/ om twelc hi namaels
vā die vā Gendt doot wert geslagen.
dus hielt hē graue Lodewijc in vrācrij
ke. Desen raet volchde coñ. eduwaert
die wapē vā vrancrijke aen nemende
dat sint al dengelsche coningē hebbē
gedaen/ mer int eerste maectē si twee
quartieren besayt vol lelien Doe aen
namē die Fransche coningen drie leli
en die te voren dē schilt besayet vol le-
lyen geuoert haddē/ mer Dengelsche
deden ooc also Eñ eduwaert screef hē
ooc coñ. vā vrancrijke/ niet tegenstaē-
de dat coñ. phūs vā manlike ore comē
sijnde de naeste was eñ dat vā beghin
die crone noyt op dochter en versterf
Wāt had dat mogē sijn so had die coñ
vā Nauarre eñ de graue vā Vlaende-
ren naerď geweest/ wāt die coningin
ne vā Nauarre was des. ix. coñ. Lode
wijcx dochter. Eñ sgrauen wijff van
vlaenderē was coñ. phūs des langen
dochter. Dus is coninc Eduwaert in
Engelant ouer gereyst gelouende we
der in Vlaenderen te keeren/ latende
daer wijf ende kinderen

¶ Daer na trac hertoge Jan van nor-
mandien coñ. phūs outste sone in He
negouwe rouende eñ brandende. Eñ
coñ. phūs had wt gesondē. CCC. sce-
pen vā orlogen met cloecken volck tu-
sschē Engelant eñ vlaenderē om coñ.
Eduwaerts coemste te benemē Eñ si
lagen int swijn ter sluys Twelck coñ.
eduwaert v̄nemende quā met groter
macht wt engelāt vallende op die frā
soysen/ so datter vreesliken geuochtē
wert opt water daer wel. xxx. M. mā
nen verslagē bleuen meest deel Fran-
soisen/ wāt dengelsche haddē victorie
eñ die zee was root vandē bloede der
doden/ eñ in vele scepē ghinc men tot
den enkelen toe int bloet. Desen strijt
geschiede op sinte Jans auont inden
somer int iaer. M. ccc. xl.

¶ Daer na trac coñ. Eduwaert mettē
engelschē eñ vlamingen voor de stadt
vā Dornike Eñ si versochten hertoge
Jan vā Brabāt dat hi daer quame eñ
hielde sijn v̄bont. Doe trac daer herto
ge Jan met sijn edele eñ ghemeynten
wt brabant. Doe quamē daer ooc die
hertoge vā Gelre/ die marcgraue vā
Gulic/ de graue vā henegouwe eñ vā
Hollant So wert dornike al om bele-
gen met so veel volcx datmen des ghe
lijcx niet gesien en had Eñ hertoge Jā
dede bruggen makē ouer dye Scelde
daer hi ouer trac als hi wilde Eñ coñ
phūs vā vrācrike lach met groť mach
te ooc wel beschermt. ij. milē vā daer.

¶ Als dit dus stont so hadde die oude
duechdelike vrouwe vā Henegouwe
die coñ. Eduwaerts van engelant ge
sweger was geerne een middele ghe-
uondē om sulcken quaet te keeren als
daer op handē was Eñ aēmerckende
dat alle de princē in beydē siden herto
ge Jans maghen waren Eñ quaemt
tot enē stride so en mochte kerstēheyt
die scade nēmermeer v̄winnē/ so bad
se hē dat hi arbeydē wilde om pays te

maken. Hertoge Jan aen merckende datter goeder vrouwē raet was/so ar beyde hi om yet goets daer in te doen eñ hi bracht daer toe datter ghemaect wert een bestant tot sinte Jansmisse/ dies de coningen blide waren aen bei de siden Wāt coñ. Eduwaert was ten eynde vā sinē gelde/so dat hi zij crone eñ iuwelen te pande geset hadt. Eñ in coñ. Phūs heyr was grote sterfte/ eñ so brakē si op aen beyde siden int voor seyde iaer. M.ccc.xl.

¶ Int naeste iaer vā.xli. dede hertoge Jan Lillo bedijcken/dat wel.liiij. iaer toe geuloeyt eñ v̄drōckē geweest had.

¶ Int iaer. M.CCC.xlij. indē Meye was den groten brant te Mechelē so dat tsestendeel vanden husen nauwe bleef staende

¶ Int selue iaer versochte die stadt vā Hoye hertoghe Jan dat hise te rechte houden wilde tegen haren here dē bisscop vā ludic diese seer v̄ongelijcte so si seyden Ooc had hi hertoge Jan dic wils leyt gedaen/mits den welckē hy hemlieden ontfinc eñ sette de stadt eñ borch in sijn handen Daer na dede hi een heyruaert ghebieden op deen side eñ bisscop Adolf vā Ludic op dand̄ sijde Maer die graue van Henegouwe brachtse tot eenre dachuaert in de stat van Leeuwe/so dat sond̄ orloge neder gheleyt wert

¶ In desen tide was so groten sterfte der pestilentiē dat die leuende nau genoech waren om die dodē te begrauē

¶ Item die paus Clement die seste wt Vrancrijke gheboren v̄anderde tguldē iaer vā iubileen te Rome/ twelc bonifacius die achtste paus geordineert had daer te voren te sijne alle hondert iarē/mer Clement veranderde dat te sijne alle vijftich iaren

¶ Int iaer. viij C. eñ. liiij. so was paus te Romen Joannes die. vij. by keyser Lotharius tide Dese was een vrouwe geboren wt Engelant/oft als somige seggē wt duytslāt vā Mens/ eñ wert vā haer boel in mans clederē tot athenē gebrocht in Grieckē Si was so in d̄ heyliger scrifturē geleert dat hoens gelijc niet en was/eñ quā vā Athenen tot romē/eñ hadde daer vele grote eñ v̄maerde discipulē. Eñ als si. iij. iaren tot romē gestaē hadde wert si eē drachtelic paus gecorē/eñ wert bi een haer dienres met kinde ghemaect Eñ als si ind̄ processien ghinck vā sinte Peters tot sinte Jans te latranē eñ si hoer niet en wiste/wert si mittē baren beloppen omtrent sinte Clemens kercke eñ bairde dair eñ bleef doot eñ wert dair begrauē Eñ om dat dese paus wt duytslant was vā Mens opten rijn/so menen somige dat dit die sake is datmen ghenē geborē duitsche meer tot paus en settet eñ kiest/dat so niet en is/ wāt hier na noch veel pausen geweest sijn wt Duytslant gheboren. Eñ al is dit door versumelheyt op sijn plaetse niet geset/wanttet wel. v C. iaer geledē nochtās om der nieuwicheit wertet in dese cronijcke gestelt

Int iaer. M. CCC. xlv. wert de vrome eñ victoriose graue Willem vã Henegouwe eñ van Hollant die. iiij. met sinen edelẽ v̄slagen vandẽ vriesen/ die vrou Janne vã brabant getrout hadt Eñ had also veel vrome feytẽ bedreuẽ op die ongelouige in Pruyssen eñ int conincrijc vã Granatẽ/ dat sijn naem alle de werelt dore bekent was Eñ na sijn doot keerde vrou Janne sijn huysvrouwe weder tot haren vader hertoge Jan vã Brabant/ eñ wert namaels te huwelijcke ghegeuẽ Wencelijn vã behem hertoge vã Lutzenborch/ daer hier na af ghesept sal wordẽ

Int naeste Jaer daer na was grote orloge tusschẽ dẽ voorſ bisscop vã Ludick eñ tlant vã ludic/ so dat de bisscop beraden wert op die stadt vã ludick te treckẽ Eñ hi creech te hulpe den voorseyde coñ. Jan vã behẽ met heer kaerlen sinen sone die coñ. van Almanien wert/ dẽ graue vand̄ marcken/ des bisscops broeder/ den here van Valckenborch eñ meer ander Eñ die Ludikers waren wt comẽ/ mer si hadden hẽ begrauen met eender grachte/ so datter maer een gat was in te comen. Doen sloech de here vã Valckenborch op hẽ lieden eñ hi wert met veel knechtẽ eñ ridderen v̄slagen want die andere en volchdẽ niet/ mer si trockẽ achter rugge al bescaemt. Eñ mits desen werdẽ die ludikers die wreet vã natuerẽ sijn noch felder eñ ouermoediger/ twelck hẽ ten lestẽ qualic loonde/ also hier na gesept sal worden

Vandẽ groten strijde tot Cressy tusschẽ den Franschen eñ Engelschen/ als gaguinus bescrijft

coñ. Eduwaert coñ. Philips

Alsmen screef. M. iij C. xlvi. quã coninc Eduwaert die. iij. wt Engelant ouer in Normandiẽ mit groter heyrcracht eñ beleyde die stat vã canediẽ hi mit crachte wan. Coñ. Philips vã Vrãcrijcke dit v̄nemende heeft een groot swaer heer vã volck vergadert als de coninc vã Behem/ graue karle vã Allezon coninc Philips broed̄ van Vrancrijcke/ dye hertoge vã Loreynẽ graue Lodewijc van Vlaenderen/ die graue vã Goloys/ vã Haricourt/ van Ausuryre/ met veel ander princẽ herẽ eñ vorsten. Die coninc Philips sende sijn bodẽ wt om te v̄nemen waer coñ. Eduwaert wesen mochte Die coninc vã Engelant was op die tijt ghecomẽ tot Ruwaen/ eñ als hi vernam dat de coninck van Vrancrijcke volck vã wapenen hadde vergadert/ is hi vã dane ghetogen om een plaetse eñ fortresse in te nemen/ mer die coninc vã Vrancrijcke hadse te vooren al versien eñ in ghenomen Ende dese plaetse was dẽ genen een groot voordel diese in hadde om eenen staende strijt te vechten. Die coninc van Vrancrijcke ontbootter stont den coninck van Enghelant hi woude hem eenen strijdt leueren. Die coninc van Enghelant antwoorde den boden dat hi den strijdt niet en ontseyde noch af en ghinge/ maer hy

en woude niet tegen den coninc vech
ten voor dat hi omtrēt Parijs gheco-
men waer. Die coninc van Vrancrijc
ke is van daen ghetogen tot int cloo-
ster van sinte Germeyn. Dye coninc
van Enghelant is ghecomen al rouē
de eñ brandende veel schaden doende
tot Mautam oft Medōtem. Vā daen
tooch hi voor Meulanen ō dat te win
nen/mer hi liet daer groot volc/waer
om hi seer toornich was eñ heeft dye
stede van Murilum al geheel verbrāt
ende ghedestrueert/eñ is so voort ge-
togē eñ verwoestedet eñ verbrandet
al dat hi onder wegen vant Ende ten
was hem niet wel mogelic weder om
te trecken/want die Fransoysen had-
den alle bruggen op ghebrokē eñ dye
passagen met groten gernisoenē wel
beset/also dat die Engelschen schenē
onderschept te wesen. De Engelschē
veynsden hem weder om te keerē/die
Fransoysen dit vernemende stelden
hem in ordinancien om hem te moete
te comē/eñ daer en tusschen worde de
brugge weder vanden Engelschē ge-
maect eñ die Engelschen quamen tot
Beauays. Dye coninc vā Vrancrijck
dit horende beclaechde hem des mee-
nende eñ roepēde dat hi verradē was
Eñ en liet niet af hi en veruolchde die
Engelschen/dien hi vernam te wesen
in Picardien/eñ die coninc quam nae
tot Abbenuyl in tlant van Ponthi
Die Engelschen stelden hem daer ter
neder om hem wat te rusten eñ in ordi
nancie te stellen/ ende daer en tusschē
liet hi ondersoeckē waer hy best ende
sonder sorch ouer dye riuiere met sijn
heyr comen soude mogen/dat welcke
hem van enen gheuangen Fransoys
ghewesen werdt. Ende vernemende

des coninckx van Vrancrijck toeco[illegible]
is hi ouer die riuiere ghepasseert in [illegible]
dorp gheheeten Blanckewater bi dat
bossche van Cressy/ende heeft al daer
sijn tenten op ghesleghen ende des co
ninckx heer verwacht. Die coninck vā
Vrancrijcke hadde een capiteyn ghe-
ordineert gheheten Gōmaer fayarch
met .xij. duysent ghewapende om die
passage vander riuyeren te bewaren
dat die Enghelschen niet ouer comen
ensouden/maer hi en mochtet niet ke
ren. Die coninc van Vrancrijck heeft
hem daer omtrent mede onthouden
vernemende hoe verre die Engelschē
noch van hem mochten wesen/ende
hem wort te verstaen ghegheuen dat
si noch wel twalef mijlen vā hem wa
ren/maer dat was gheloghen/ want
si bouen drye mijlen nyet van hem en
laghen. Dye coninc van Vrancrijcke
die seer begheerlick was om den En
ghelschen te beuechten heeft een ty
ken ghegheuen datmen totten Engel
schen in trecken soude/maer die Fran
soysen en hyelden gheen ordinancie.
Nu hadden die Enghelschen ghestelt
int voorste vanden strijdt twalef duy
sent schutters Genuesers. Dese wor
den vromelijken vanden Fransoysen
aen gheuochten/ende dye verwonnē
wesende lietse die coninck van Vran
rijck veruolgen/ ende mits dien wert
sijn heyr gheschent ende die Enghel
schen quamen daer onder Ende sloe
ghen met allen seere op die Fransoy
sen tot dien eynde dat de coninc vluch
tende wert wten strijde ende quā met
een cleyn menichte des snachts in die
stadt vā Amiens. Eñ al haddē de En
gelschē int begin vandē strijt groten
last geledē/nochtans behieldē si tuelt

Eñ daer worde verslagen dye coninc Jan van Behem/ die graue van Alle- son des coninx broeder/ dye hertoge van Lotrepnen/ die graue van Vlaen- deren/ van Harecourt met noch. viij. edele grauen. Noch bleuen daer. xv. C. ende. xlv. ridderen/ die alle in haer wapen rocken ende helm tepkenē be- wonden werden met noch veele meer edelen/ridderen ende knechten/ ende daer bleuen wel in als. xxx. dusent mē schen. Dese strijt geschiede des Saters dages na sinte Bartholomeus dach. Opten derden dach hier na quamen veele Fransopsen te paerde eñ te voet ter plaetsen daer de strijt geuallē was eñ siende om hoge wtstekende des co ninx bannier van Vrancrijch/ menē- de dat die Fransopsen daer noch wa- ren/ wordē si omringelt eñ met grotē hopen doot gheslegē. Somige wildē seggen dat dese plage vā god dē Frā- sopsen toe gesent was ouermits haer grote houerdije Wāt die Fransopsen een manier hebben dat si alle. x. iaren haer habijt verwandelen/ als nu lanc nu cort nu breet nu smal/ ende gingē doen ter tijt oft sortē eñ dwalen ende gokelaers gheweest hadden/ trecken de den menschē tot houeerdichept eñ ontwyschept. Andere wilden segghen dat dese nederlage gecomē was door des coninx haestichcit/ wāt dat hept leer vermoept was ouermits dat rep len/ eñ gheen ordinancie int aengaen vandē strijde gehoudē en worde/ eñ hi en wilde den raet synre heren ende capitepnē niet volgen/ waer om hi eñ alle syn heren in groten lasten eñ no- den gecomen warē.

Coninc Eduwaert desen strijt ghe- wonnen hebbende is gherepst door Monstreul eñ Golongen eñ belepde mit grooter hepecracht die stede van Calis/ ende swoer dat hi vā daen niet trecken en soude hi en hadde die stede tot sinen wille. Die Vlamingen dedē hem op die tijt grote assistencie eñ bi- stant om Calis te winnen/ twelc hem namaels seer beroude. Die coninc vā Vrācrijck vgaderde weder veel volcs van wapenen eñ quam tot Hesdijn in Artops/ op dat hi de Engelschen van Calis soude verlagen/ die welcke dye stede van Calis so swaerlijcken al om hadden belegen/ datmen gheen vita- lie noch gheen andere dingē die hem van node warē daer in brengē mocht Ende als si sagen dat si vanden Fran sopsen niet ontset en worden eñ geen hulp en cregen/ so gauen si hem op in des coninx handen na dat hi. xi. maē den daer voor ghelegen hadde Int ia re ons heeren. M CCC. eñ. xlvij. Eñ alle dat in Calis was man ende wijff/ out ende ionck/ gheestelick ende weer lick/ het most al wt Calis gaen achter latende hups eñ hoff/ landt ende sant sonder alleen elck een cleet aen te heb- ben. Daer na worde ouermidts twee cardinalen een bestant ghemaect een iaer lanck duerende/ ende die coninck Eduwaert tooch weder in Engelant latende dye stede van Calis wel beset met synne Engelschen/ ende hout dye noch onder syn subiectie met dat ghe- heele lant van Ghijsen

Als die ionge graue Lodewijc van Vlaenderen gheheten van Male die met synre moeder in Vrācrijcke woō de vernam dat syn vader te Crecsy vs- slagen was vanden Engelschen/ soe wert hi ridder eñ ontfinc Vlaenderē

te leene van coninck Philips ende de
de hem manscap eñ track in Vlaende-
ren/daer hi voor here wert ontfangē
Mer also die vlamingen sijnen vader
ghehouden hadden soe wildē si desen
iongē graue ooc houdē/eñ hi most na
hair hant danssen/eñ si leyden hem te
voren dat hi soude moetē trouwen co
ninck Eduwaerts dochter/also Edu-
waert dat begrepen hadt. Eñ al wast
so dat de graue dat weygerde te doen
wāt coñ. Eduwaert corts sijnē vader
in Vrancrijcke vslagen had eñ om ve-
le ander redenen wille/ seggende ooc
dat hi sond den raet vā sijnre moeder
eñ sijnre vriendē dat niet en behoorde
te doen So namen si nochtans haren
graue tegen sinen danck eñ voerdē hē
voor Calis tot coñ. Eduwaert dair hi
doe noch voor lach/ eñ deden hē coñ.
Eduwaerts dochter sekerē eñ onder
trouwen Eñ so trocken si in Vlaende
ren om die bruloft toe te maken/maer
graue Lodewijc ontreet in Vrācrijke.

¶ Item oock dwanck coñ. Eduwaert
Reynout den iongen hertoge vā Gel
re sijnre suster sone te trouwē de doch
ter des marcgrauen van Gulic tegen
sijnē wille/wāt sijn vad hadt hē beuo-
len te trouwē des hertogē dochter vā
brabāt Mer wat hi seyde ten mochte
niet baten/ymmers wachte hē de ion
ge hertoge Reynout dat hi sijn bruyt
niet en bekende/ mer corts reet hi hey
melic wech eñ quā met sijn broed dye
noch ionger was tot hertoge Jan vā
Brabant Tantwerpen diese minlijck
ontfinck als sijn kinderen eñ gaf hem
paerden ende cleederen ende so bleuē
si bi hem

¶ Dat. xliij. ca. Hoe hertoge Jan van
brabant voorseyt sijn sonē eñ dochte-
ren te huwelic bestede Eñ vandē stri-
de die hi op die Ludikers wan

Hier te voren als coñ. Edu-
waert in Brabant lach/ so
wast voorwaert tusschen
hem eñ hertoghe Jan dat
zij sone hertoge Jās doch-
ter te wiue hebben soude
maer wantse malcander bestondē/ so
soude Eduwaert die dispensatie aen-
den paus crigen op sijnen coste binnē
sekeren termine eñ anders en soude die
voorwaerde niet sijn. So sant coninc
Eduwaert aendē paus Clemēt de. vi.
tot Auenioeu ō dispensatie vā dat hu-
welic voorsz/mer de paus en wild niet
op dispenserē/wāt coñ. phūs vā Vrā-
rijck belette dat aendē paus/daer hi se-
re wel mede was Ooc so en conde her-
toge Jan mits letsele vā coñ. phūs sijn
kinderē nergens eerlic te huwelic be-
stedē/wāt die herē al om sijn kind wa-
gen warē/eñ de paus en wildet niet dis-
penserē daert coñ. phūs mochte hin-
deren Als dan hertoge Jans kinderē
groot werdē eñ tlāt gescapē was soe
der oor te bliuē so keerde hi hē wed ee
coñ. Phūs dien wed ontfinc in gratie
eñ hi bestede sijn kind in vrācrijke eer
deels alsoot dē coñ. beliefde/eñ hi be-
stade Henrick hertoge van Limborch
eñ here vā Mechelē sinen outstē sone
aen de dochter vā hertoge Jan vā Ne-
mandiē die coñ phūs outste sone was
mer si en was mer vi. iaer out Eñ ge-
deuaert sijn ioncste sone bestade hi aē
des hertogen van Bourbon dochter
welck beide sonen sonder wettich oor
storuen eñ Jan haer outste broed was

ect sond oor gestoruē Eñ margriet zij
tweeste dochter gaf hi te huwelijc den
voorſ graue Lodewijc vā vlaenderen
Eñ graue Reynout vā Gelre die sinē
oom coñ Eduwaert ontreden was al
so voorſ is gaf hi marie zij iōcste doch
tere Eñ al dese warē ghemagē/noch-
tans dispenseerde dair mede die paus
ter begeertē vā coñ phūs Eñ de scone
Jāne hertoge Jans outste dochter de
was te voren in huwelike gegeuen te
wiue den vierdē graue Willem vā he-
negouwe eñ Hollant die vanden vrie
sen verslagen wert Eñ namaels gaff
se hertoge Jan te huwelijke Wēcelijn
van Gehem hertoge van lutzenborch
daer ick hier af seggen sal

¶ Want de ludikers corts hier te vorē
voorspoet gehadt haddē tegen haren
heere eñ bisscop/so wies haren moet
dat hem docht datse niemant crenckē
en mocht Ende so trocken si met gro-
ter scharen als sinnelose menschen al
tlant dore ter neder vellende der edel-
re lieden husen/ende wilden tlant sel-
ue besetten met haren volcke/gelijckē
de ghemeente van Vlaenderen plach
te doen Eñ si kosen eenē molenaer tot
harē hooftman/eñ si vielen ten lesten
ned voor de borch vā Arkenteele staē-
de op die Mase So track heer Reyne
re vā Arkenteele aen hertoge Jan eñ
des gelijcx die bisscop vā ludick hē bid
dende (wāt men Arkentele vā hem te
leen hielt) dat hijt ontsetten wilde Eñ

die bisscop claechde dat hi soude moe-
ten vdreuen sijn wtē lande/ ten waer
dat hē die hertoge bi stonde/ ootmoe-
delic hē biddēde dat hi voor die rechtē
der kerckē vā sinte Lābrecht stridē sou
de So dat die hertoghe beraden wert
dē bisscop te helpē Eñ hi nam sijn rey
se met Henrick sinen sone met groter
macht na Ludick Oock track hertoge
Reynout met hertoge Jan sinē sweer
eñ des ghelijcx die graue vā loen/mer
de bootscap quā dat de Ludikers Arkē
teel in haddē eñ indē gront af gewor-
pen Doen track die hertoghe tot Ma
leyne in walsch brabant dat der kerc-
kē vā ludick toe behoorde. Dit verna-
men die Ludikers eñ quamē daer met
xxx. M. mannen ende bodē velt ende
strijt/mer het reghende so vreeslic dat
tot ghenē stride comen en conde Des
anď dages smorgens eer die sonne op
ghinc quamē die ludikers vreeslicken
geslagen opten hertoge van Gelre so
datse hē eē groot getal vā sijn vroom-
ste mannē af sloegen/ dies si hem seer
hoochlick verblidē meenende dat sijt
al gewonnen haddē/mer onlange so
duerde die blijscap Wāt hertoge Jan
met sijnen Brabanters quā hē haeste-
lic te hulpe eñ begonste seer scarpelijc
die ludikers te beuechten eñ haer bat-
talien te breken Doe waren die Ludi-
kers so vuaert dat si begonnē achter-
waert te deysen eñ te vlyen. Nochtan
wasser daer vslagen omtrent. xv. M
eñ dander ontulooden als verbaesde
lieden deen hier dander daer Eñ hen-
rick van Limborch des hertogen sone
had hē daer seer vromelijck ende wert
daer ridder geslagen/ mer niet lange
en leefde hi dat scade was/wāt hi seer
vroom was ende wel bemint van vee
le princen

¶ Doe dede hertoghe Jan dat sterck
huys te Maleyne daer Brabant die
wil scade af hadde/tottē gronde af be
ken in tegenwoordicheit des bisscop
vā Ludick dien dat toe behoorde/ die
hi weď in sijn lant brachte Eñ die van
Sintruyen dat siende so gauē si hem
ooc op in shertogē handē diese ōtfin
Den voorſ strijt gheuiel int iaer. M.
ccc. xlvij. op eenen saterdach op sinte
Maria magdalenen auont

¶ Wāt vrou Janne hertoch Jans ou
ste dochter weduwe was des grauen
Willems vā henegouwe eñ hollāt die
vandē Vriesen vslagen bleef so voor
is/eñ ooc wāt haer. iij. broeďs gesto
uē warē sonď wettich oor so gaffse her
toch Jan te wijue heere Wencelijn vā
Gehem/hertoge vā lutzenborch/gra
ue vā Cini eñ voocht vā Elsaten daer
vaď af was die voorſ coñ. Jan vā Ge
hem des groten keyser Henricx sone
Eñ keyser karel die. iiij. was wēcelijn
broeď/eñ die goede coñ. Jan vā vrant
rijke Phūs sone had zij suster getro
daer hi aen wan coñ. Kaerle vā vrant
rijke gehetē de wise Sijn ij. sone was
hertoge Lodewijc vā Aniouwē/daer
die coningen vā Sicilien af gecomen
sijn Sijn derde sone was hertoch Jan
vā Berry eñ vā Aluerne. Eñ sijn. iiij.
sone was Phūs gehetē le herdy/daer
coene die sonď lant was/seere wijs
duechdelijc eñ vreedtsaem Eñ comen
Karel sijn broeď gaf hem thertoch
vā Bourgondien/ dat der cronē was
aen gestoruē wāt die hertoge vā bour
gōdien sonď manlic oor was ghestor
uē Vā welckē Phūs eñ zijre eedelder

generatien namaels geseyt sal werdē
Dus meende hertoge Jan vā brabāt
mits dē groten vriendē eñ magen vā
hertoghe Wencelijn die meeste van al
kerstenrijcke dat Brabant met hē wel
bewaert soude sijn/eñ oock mits dien
dat die hertoge vā gelre/die graue vā
vlaenderē sijn.ij.and dochterē haddē
Mer lazen ten quā so niet als hier na
bliken sal Welc huwelic tusschē herto
ge wencelijn eñ vrou Janna met dis-
pensatie vandē paus moste gheschien
wāt coñ. Jan wencelijs vad eñ herto
ge Jan vrou Jannen vad waren ghe-
broeder eñ ghesuster kinder also voor
seyt is int.xxxix.capittel

¶ Vanden geselbroeders

¶ Int Jaer.M.CCC.xlix.heeft god
vā hemelrijck alle die werelt gecastijt
mit een grote sware pestilencie dat de
helft van allen menschen nauwelijc te
lijne ghebleuen en is/also datter vele
steden dorpen eñ sloten leech eñ onbe
woent bleuen staen. Door dese grote
sware plage eñ sterfte zij in veel plaet
sen op ghestaen sonder eenige aucto-
riteyt oft ontheyt vanden paus oft d
heyliger kercken eenige menschē aen
nemende een openbaer penitēcie/die
ghenoemt waren die gheselbroeders
Dese deden voor hem dragen dat hey
ligecruys eñ ghingen also met crucē
eñ met vanen tweemael dages in dye
kercke/eñ maecten hem daer al naect
bedeckende haer schamelhedē met ee
nen linden doeck eñ sloegen hē seluen
eñ bisonder op die scouderen met scer
pen gheesselen dair knopen eñ cleyne
yseren nagelkens in ghehecht waren
so seer eñ wredelic dat dat bloet tot ele

ken slage daer wt ghelopen quam/eñ
al slaende songen si met deerlike stem
men screyende eñ suchtende Slaet v
seer door Christus eer door god so laet
die sonden meer. Ende nemmermeer
en sliepen si den eenen nacht daer si dē
andere hadden gheslapen/eñ nye en
conde men vernemen van wien dese
secte eñ vergaderinge eerst begonnē
was eñ van waen si quamen. Eñ met
dusdaniger penitencie ghingē si van
dene stede totter andere ende vā dene
plaetse eñ dorpe totter ander omtrent
xl.dagen lanck Eñ veel lieden dit sien
de werden beroert met medelijden eñ
ghingen mede eñ deden als dandere.
eñ voldoende hair penitencie van.xl.
dagen gingen si weder thuys/eñ som
mige begonnen weder vā niewes eñ
volbrochtē haer penitencie. Ende wt
deser secten quamen ooc veele goeder
dingen/als quijtsceldinge vā dootsla
gen/van haet ende nijt eñ viantschap
van wederkeeringe onrechtuaerdich
goets.etc̄. Eñ in desen gheselschappe
quamen veele diuersche personen/bis
schoppen/prelaten/priesteren/eñ and
gheestelijcke eñ waerlike vrouwen eñ
mannen personen. Men woude seg-
gen dat si eerst quamē wt hooch duyt
slant eñ doe in neder duytslant eñ soe
voort in Vrancrijcke. Die paeus Cle-
mens die seste voorsiende dat wt dese
vergaderinghe ende secte een quader
comē mochte/heeft dese openbaer pe
nitencie ende secte op die pene vandē
ban ende der eewiger maledictie ver-
boden die niet meer te doen. Eñ met
desen is die vergaderinge der mēschē
af ghestelt gheweest

¶ Omtrent dese tijt stōt daer bouē in den landen op een die hem seluen noē de te wesen een coninc der armen. De se vergaderde veel lichts volcx vā net teboeuen/rustiers/truwanten eñ ander beedelaers.etc̄. Eñ versloech alle die Joden tot allen plaetsen waer dat hijse vinden oft crijgen mochte/maer ten lesten wert dese coninc der armen gheuangen vanden keyser Lodewijc van Beyeren die hem dede doden/ eñ alle dat volck dat hy vergadert hadde verstroyde hem ouer al ende elck liep sijns weechs

¶ Inden iare ons heeren. M.CCC. ende.li. Inden maent vā September doe openbaerde int noorden een altē grotē comeet/ daer grote stercke winden na geuolcht sijn/eñ dair wort een grote vierige balck ghesien vallende wter lucht Ende eer dat Innocentius die.vi.paus ofliuich worde wast alten groten eclipsis der sonnen/ die welke duerde.xvij.vren lanck/dat nye mensche des ghelijcx ghesien en hadt Ende een wter maten groten rooc is comen bersten wten noordē daer veel menschen af veruaert waren/eñ veel cleyne beestkēs sijnder wter lucht geuallen die grote schade deden

¶ Item omtrent dese tijt warē ooc vele aertbeuingē in veel plaetsen/eñ die stadt van Basel viel bi na om eñ wert ghedestrueert met wel.lxxx.casteelen daer omtrent ghelegen Die menschē woondē inden bosschen als beestē eñ en dorsten niet comē in die stedē. Ooc waren in deser tijt vele oorlogen pestilencien eñ diertijden Dat aertrijc gaf wt eenrehande stinckende wit water dat stercke steden eñ castelen om gheworpen heeft

¶ Item het was doe een seer sondige tijt want veel ketterijen eñ valsche secten op stonden Eñ die houerdije/ valsheyt eñ boosheyt wert altijt groter

¶ Als hertoch Jan sijn kind eñ sijn lāt dus besorcht had na dat hi.xliij.iaren hertoge geweest had/so sterf hi op sinte Nyclaes auont int iaer.M.ccc.lx. eñ hi wert eerlic begrauē in die abdijc van Vyleer in walsch brabant der ordenen vā Cisteau/ daer Brabant veel aen verloos/wāt hi was wijs voorsienich/soet eñ simpele vā ghelate/luttel sprekende/nauwe merckende/vroom in stride eñ seer ontsien vā sinen vianden Goet recht·dede hi ouer rijcke eñ ouer arme eñ hi en gedoochde niet de die edele v̄onrechtede den armen. Eñ dē ouerdadigen menschē eñ vā quade feyten was hi seer scharp in iusticie te doene. Hi schuwede alle flatteerders pluymstrijkers/clappaerts eñ aenbrengers daer so veel princen eñ landen bi v̄doruen sijn geweest. Seer minde hi sijn huysgesin. hi hielt de beste sale vā eten diemen yewers vinden mocht in eenighen houe Hi was milde eñ liberael. wat hi gheloofde metten monde oft met brieuen daer in was hi niet gebreckelick.etc

¶ Dat.xliiij.ca. Vandē orloge die na hertoge Jans doot op stont tusschen Brabant eñ vlaenderē Eñ hoe graue Lodewijc te mechelen ōtfangen wert

¶ Item een recapitulacie vans stadt van Mechelen hoe datse vā eerst ghe regeert heeft geweest tot vrou Jannatoe inclusiue

Als dye derde hertoge Jan doot was so wert hertoge Wencelijn met vrou Janne doutste dochter voor here eñ vrouwe in Brabant ontfangē eñ ghehult/eerst tot Louen in de hoot stadt opten derden dach in Jannario int iaer. M.CCC.lv. Daer na te bruessel eñ elders eñ ooc te Mechelē

¶ Corts dair na op stont een groot geschil tusschē graue Lodewijc vā vlaenderen eñ hertoge Wencelijn met vrou Janne/wāt graue lodewijc eysschede een seer grote suster deylinge in Brabant/wāt hi vrou Margriete haer suster ghetrout hadde/eñ en was niet te vredē met tgeen dat hē bewesen was So wert vā desen geschille te mechelē een dachuaert geleit om een accoorde te vinden/daer si beyde ter dachuaert quamē Eñ eer de dachuart schiet wast gheordineert datse beyde wter stat rijden soudē twelc si deden Daer na quā graue Lodewijc subtilic wed te Mechelen/eñ met vriendē eñ subtijlhedē de hi so veel dat die vā Mechelen hem ontfingē sond slach oft stoot voor haren here eñ sworē hē hulde ende trouwe/niet tegenstaende datse hertoghe Wencelijn eñ vrou Jannen eet haddē gedaen eñ ontfangē Om des ōtfancx wil gaf hi der stadt vā mechelē die.iij. mercten/vā hauer/vissche ende soute die de stadt vā Antwerpē hadt te vorē eñ dat die porters vā mechelen inden stroom soudē mogen varen sonder af slach.etc̄. na dinhout sijnre brieuē gemaect daer op Int iaer. M CCC.lvi. den.xx.dach Augusti

¶ Doe besette graue Lodewijc mechelen eñ ooc sijn palen mit volck vā wapen. Ende hertoge Wencelijn besette ooc die sijne/ eñ die graue vā Bergen eñ veel ouerlantsche ruteren quamen hē te diēst/die die vā mechelē seer nauwe hieldē dat si niet wel wt en dorsten comē in Brabant om prouande ende anders te halen. Eñ die van Bruessel eñ die vā Antwerpē hieldē de vlaminghen wacker Ja dye van Antwerpen door reden tlant vā Waes tot Ghent toe eñ deden grote schade

¶ Mer wāt mechelē dicwils wert v̄maent eñ veel liedē dē staet eñ natuer daer niet af en wetē/so sal hier int corte v̄claert werdē hoe dat mechelen vā eerst geregeert geweest heeft/ eñ hoe dat aen brabant comen is geweest/ te wetē dat mechelen vā ouden tijden dē here van Grimbergen toe behoorde. mer twas doe ōna so groot alst nu is. welcke heeren van Grimbergen alle haer lant te leen hielden vandē hertoghen van Brabant/ totter tijt toe dat vrou Gerberga dochter van hertoge

Karel des simpelē coñ. Lodewijcx so-
ne van Hugen Capet te Louwen ghe
uangen wert v̄loos dat hertochdō vā
Lothrijc ofte Brabant daerse al af be-
rooft wert vā Godeuaert graue van
Ardēnē bidē wille des keisers/ behou
dende alleen met Henrick haren sone
Louen Bruessel eñ ander plecken/ eñ
tmarcgraefscap vā Rijen so hier voor
seit is int. xxvij. ca. So dat die herē vā
Grimbergen eñ meer anď die haer le
nen vandē hertogen te ontfangē pla-
gen dat niet meer ontfangē en wildē/
houdende haer lant sonder ouerhere
te kennen/ tot dat Godeuaert metten
baerde tytel eñ landt wedercreech eñ
hertoge wert Binnen welcken tijden
so wert dat lant dē herē vā Grimber-
gen toe behorende bi menichtē vā ori
en also gedeilt dat eenē daer na te deel
viel de helft vanď heerlicheit vā mech
elen/ die welck hem wt deuociē begaf
ter religien eñ wert monic in de abdie
te Lobes daer hi al sijn goet gaf. Mer
die herē vā Grimbergen dien dander
helft vā mechelen toe behoorde warē
den abt van Lobes also hart dat gods
huys cleyn profijt daer af hadt. Mits
welcken die abt sijn deel vercocht den
bisscop van Ludick/ mer als hijs hadt
so en creech hi niet veel meer dan den
abt te voren ghedaen en hadde

¶ Als godeuaert metten baerde ther
tochdom weď gecregē hadt so had hi
lange eñ groote oorlogen tegen heer
Arnout vā Grimbergen eñ Wouter
Berthout eñ Gheraert sijn sone/ den
welcken deen helft vā mechelen toebe
hoorde wāt hi zij leen vandē hertoge
niet ontfangē en wilde gelijck die anď
gedaen hadden So dat hertoge gode
uaert den here vā Grimbergē ōtwel
dichde eñ af nam sommige sekere der
pen eñ rentē/ die welcke weder v̄loos
die tweeste hertoge godeuaert na sijn
vaders doot/ daer veel af te scrijuē wa
re/ twelck men breder bescreuen vin
hier voor Mer inder tijt vandē derdē
hertoge Godeuaert die noch ionc sijn
de in die wiege lach/ eñ metter wiegē
aen een wilge hangende so werdē die
grimbersche heren v̄wonnen eñ tot
derbracht vandē Brabanters/ na dat
si drie dagē lanc gestreden haddē sen
bitterlic eñ si werdē bedwongē so dat
si haer leen voort aen ontfingē vandē
hertoge vā brabant eñ deden hē man
schap also wel vanď helft vā mechelē
als vandē lande vā grimbergē so dat
breder v̄claert is hier bouē int. xxxi. ca.
Eñ danď helft hielt die bisscop eñ dye
kercke van Ludick/ so dat die hertoge
midts dien haer oude leen niet en con
den weder crigen Mer die vā Mech
elen maecten den bisscop veel swarit
heden/ wāt si en wilden hē sinen chijs
eñ v̄uallen niet betalen/ ten ware dat
ter twee canoniken vā Ludick quamē
ten chijs daghe sitten Oock wilden si
datse haer coren/ hauer eñ hop binnē
der stadt verteren souden Twelck die
berthouwers al toe brachtē hopende
also dye helft vander kerckē vā Ludic
te crigē. welck berthouwers haer lee
ne altijt vanden hertoghe ontfingen
eñ dienden hē getrouwelijc. Daer na
vercocht bisscop Huge vā Ludick sijn
helft den tweeden hertoghe Jan van
brabāt/ diese weder verloos na dat hi
Janne berthout sinen vassael vander
ander helft der stadt vā mechelen ver
leent hadde die vier mercten also hier
voor breder v̄claert is int. xxxvij. cap.

¶ Item na Jans berthouts doot is de helft vā mechelē bleuē op Gielis berthout/vā Gielis berthout op here floris berthout sinē neue die dat ooc vāden hertoge te leen ōtfinc/ gelouende hē ooc te dienen op sinen cost Eñ hi bekende dat hi sculdich was te houdē eñ te doen houdē in die stadt vā mechelē altgheen dat de hertoge met sinen gemeynē rade beuale eñ ordineerde. etc̄ gelijc die brieuen daer af gemaect dat inhoudē vander daten. M.ccc. eñ xij. op sinte Peter eñ Pauwels dach

¶ Daer nae int naeste Jaer heeft heer Adolf vand̄ marck bisscop vā ludic zij helft vā mechelen bi cōsente vādē stoele vā Rome verset aen graue willē vā Henegouwe eñ vā hollāt de derde vā dien name voor. xv. M. guldene met voorwaerden dat hijt weder soude lossen mogen binnen vijf iaren

¶ Daer na int iaer M.ccc. eñ xvi. cofte die selue graue willem tegē heer florijs berthout voorseyt dand̄ helft van mechelen Eñ graue willem ōtfinct te leen vandē derdē hertoge Jan gelouēde eñ bekennēde al tgeen dat heer florijs te vorē gelooft eñ bekent hadt Eñ aldus meende graue willem ghehelic here vā mechelē te bliuē wāt hi beyde die helftē v̄cregē hadt Mer corts dair na quijte ende loste bisscop Adolf sijn helfte voorſ vā mechelen wt des grauen handē. Doe dachte graue willem dat hē cleyn beholpen waer met d̄ anderen helft alleen te behoudē die hi vā den hertoge van brabant te leene houden moste/ooc so en lach mechelē nergens bi sijnen lande. Aldus so dede hi so veel nersticheit dat de voorseyde here Florijs berthout dē coop ouer nam die welc heer Florijs een dochter hadt geheten Sophia/die getrout had graue Reynout vā gelre des grauen Otten sone/so dat op haer versterf die selue voorseyde helft van Mechelen Eñ na haer doot soe versterft op haer outste dochter dye namaels grauinne vā Cleue wert

¶ Voort is te weten dat die oude graue Lodewijc vā Vlaenderen beyde de voorseyde helften vā Mechelen deen na dander gecocht heeft Mer die van mechelen en wildens niet ontfangen wāt si waren doe goet Brabāders eñ vielen aen hertoge Jan die. iij. hē biddēde dat hise te recht hielde Twelc hi also dede sond̄linge aenghemerct dat dē cope sond̄ sijn cōsente geschiet was daermen ymmers deen helft te leene af hielt Daer na bleuent hertoge Jan eñ graue Lodewijc eñ submitteerden hē int seggē vā coñ. Philips vā vrācrijcke die heet vā Valoys. Eñ daer na ouer quamen si beyde onderlinge dat si ghelijcker hant mechelen houdē souden. Daer na creech hertoghe Jan bi cope die helft vandē voorseydē graue twelck die ionge graue Lodewijck na sijns vaders doot van weerden hielt/ ghelijc al die voorseyde dingē breeder verclaert sijn hier voor int. xli. capit. Eñ na hertoge Jans doot creecht die graue weder also hier voor verclaert is.

¶ Dat. xlv. ca. Vandē wonderlijcken v̄bonde mit Kaerle den derdē keysere Eñ voort vā graue Lodewijcx orlogē van Vlaenderen tegen Brabant. Eñ hoe die ghemeynten van Louen ende van Bruessele onwijslijck op die Vlamingen vochten

Als hertoge Wencelijn van Gra-
bant sijn palen vanden lande te
gen die Vlamingen beset hadde/also
hier voorꝭ is/ so heeft hi raet gesocht
aen sijn broeđ Kaerle dye.iiij.keysere
eñ coñ.vā Gehem so datter een dach-
uaert te Tricht geleyt wert daer her-
toge Wencelijn eñ vrou Janne togen
[illegible]dē keyser Eñ daer wert tusschen hē
lieden gemaect een wonđlijc verbont
so dat onđ ander dingē een vorwaert
gemaect wert dat die hertochdommē
vā Grabāt eñ Limborch bliuē souden
aen hertoge Wēcelijn eñ aen vrou Jā
ne als haer natuerlike wettige princē
Behoudelijck dat hertoge Wencelijn
sonđ consente vā sijnre vrouwē geen
erflike oft onberoerlike goeden đ lan-
den voorꝭ en soude mogē v̄copen ver
anderen oft belasten Eñ oft vrou Jan
ne storue voor hertoge Wencelijn son
der wettich oor vā hē te hebbē so sou
de hertoge Wencelijn die selue voorꝭ
landē behoudē als natuerlijc here Eñ
storue wencelijn voor sijn vrouwe son
der oor vā haer te latē so soude si haer
leuē lanck vrouwe bliuen Eñ creech si
na wencelijns doot wettich oor vā eē
anderē man dat selue oor soude dā sur
cederen na hair Eñ oft si beyde storuē
sonđ oor vā harē liue so soudē die lan
dē voorꝭ vā brabant eñ vā Limborch
bliuē optē voorꝭ Karel als opten wet
tigen successoor. Eñ oft keyser Karel
dan niet en leefde so souden die landē
bliuen op die naeste leuende geboorte
van Lutzenborch Van welck eñ meer
andere voorwaerdē brieuen gemaect

waren Int iaer. M. CCC. lvi. manē-
dachs voor alschdach. Des and dages
daer na volgende ter begeertē vā her
toge wencelijn eñ vrou Janne so ghe-
loofde die gedeputeerde vandē steden
vā Brabant daer sijnde bi goeduñc-
ken vā sonige edelen den hertoge eñ
hertoginne in des keisers hant tasten
de/dat si elck vā hē dese voors punten
houdē eñ volvuerē souden voor hē ha
re oir eñ ertgenamen/so verrealst hē
aencleefde Ja behoudelic den carten/
privilegien/vriheden/rechtē/eñ costu
men die die voorleden kepserē/ comin
gen hertogen den lande van brabant
oft enige stadt bisonder verleent heb-
ben Eñ hier af werdē ooc brieuen ge-
maect onder der steden zegelen/ welc
voors wonderlick verbont sonderlin
ge als vanden lande van Brabant eñ
van Limborch bi ghebreke van orijen
te comen opten hertoge wencelijn oft
op die gheboorte van Lutzenborch/al
waist dat vrou Jan dies en hadde geen
macht te maken sonder andere reden
endē sonder consente des ghemeinen
lants eñ der geenre die dat aen ghinc
Soo liet sijt nochtans aldus maken ter
begheerten vanden voors kepser des
hertoge wencelijns haers herē broeds
om bistant te hebben/ wantsein node
was eñ weese vā graue Lodewijc die
machtich was van vele landen
Eñ ooc schijnt dit voorseide verbōt
seer vredelic behoudelic altijt dē goet-
uncken der geenre diet bat verstaen
Indē eersten wāt al was Margriete
die kepserinne des eersten hertooghe
Jans dochter eñ was moeder vā coñ
Jan van Behem hertoge wencelijns
moder/so is nochtan clair dat vrouwe
Jannen suster oft oorie veel naerō is.

Item oft hem eenige ōmaten te segg
gen dat Lothrike oft brabant op geen
dochter vōsterue̅ en mocht/mer dat by
gebreke vā manliken oir opten keiser
vōstoruen waer bi crachte van enigen
kepserlijken statuten. etc̄. Eñ dat kep-
ser Raerlemits dien voorsepde ver-
bont het mahē/ waer dat also/ twelck
neen/so moste dan brabant dair vōstor
uen sijn/niet op eenige kepseren/ mer
op dpe coningen van Behem als van
hertoge wencelijn van Lutzenborch
nae wtwijsen der voorsepder brieuen
van kepser Raerlen
Item alsulche ōmetelijke lieden tho
nen dair bi niet te weten dat gescreuē
recht is/dat lopen eñ statutē alleen ge
cōfirmeert eñ geuesticht werdē bi dē
zeden of castumen der geenre diese ōt
saen oft vseren. Want so dat die castu-
me in veel hertochdommen int kepse
rijcke alsulck is datse op vrouwē ster-
uen Als in Lothrike in walsche gehee
ten Lorayne/dat een out hertochdom
is/eñ ooc thertochdom vā Saren die
nv vōstoruen op Keuez graue vā Vau-
demont/die hertoge vā Lorayne eñ
van Saren is/ ter causen van sijnder
moeder die een dochter was van coñ
Kenper van Sicilien eñ hertoge van
Aniouwen Op welcx coñ. hupsurou-
we ooc daer te voren Lorayne̅ eñ Sa-
ren oft Saroys besadt bi van sijnder
moeder wegen Des gheliicx plaghen
meer hertochdommen int kepserijke
op vrouwē oft op hair oorie te verster
uen/als Ghelre/Gulick. etc̄. Eñ sonō
linge thertochdom vā Lothrijke ende
van brabant/wāt sinte Beggen doch
ter vā Pippijn vā Landen eerste her-
toge van Brabant bleef na Grimoal-
de haren broeds hertoghinne van Bra

bant dat doe veel meerd̄ was dant nu
is wāt tghinc al bi Dornic Desgelijcx
vrou Gerberga dochter hertoge Ka-
rels die te Orliens int gheuangenisse
sterf/al wert si eñ hair oor bi wille des
keysers berooft bi Godeuaert vā Ar-
dennē vā eenē dele des hertochdoms
vā Lothrijke daer walsch Brabāt een
deel af is/so behielt si nochtan eñ hair
oor dat principael vā Brabant als ey-
gē goet eñ alloy/te wetē/Louen/brue
ssele mittē lande daer omtrent/eñ ooc
so men hout Thienen/leeuwe eñ sher
togenbossche.etc̄. Des gelijcx tmarc-
graefscap vā Rijen oft Antwerpen

¶ Tis ooc wel te wetē dat na tvoorsei
de hertochdom vā Lothrijcke vanden
graue vā Ardennen lange gehouden
had geweest so quamt op hertoge Go
deuaert vā Bullion ter saken van sijn
der moeder sinte Yden grauinne van
Golonien oft Gonen na die doot van
hertoge Godeuaert metten bulte ha-
ren broeder die sond̄ oor sterf Twelck
hertochdom niet te min daer na van
den keyser gherestitueert wert Gode
uaert mettē baerde als voor verclaert
is int.xxix.ca.

¶ Voort so is tvoorſ hertochdom vā
lothrike eñ brabant namaels verstor-
uen op die voorseyde vrou Janne. Eñ
na haer versterft op die orye vā Mar-
griete haer suster te weten op hertoch
Anthonis.etc̄. Daer af de Roōsche co
ninc eñ coñ. vā Behem in sijn openen
brieuen in huweliker voorwaerdē vā
vrou Lijsbettē vā gourliez huysurou-
we v̄claerde int iair. M cccc. eñ. ix. op
ten.xxvij. dach vā April/dat dye selue
Anthonis tottē hertochdōme vā Bra
bant rechtuerdelic eñ bi wettiger suc-
cessien comen was/eñ dat hy dat met
al sijnē toe behoorten ghebruycte met
goeden tytele Eñ ten lesten ist v̄storuē
op vrou Marie hertoge karels doch-
ter vā Bourgondien eñ Brabant Eñ
van haer op hertoghe Philips die in
Spaengien sterf

¶ Nu keer ick wed̄ op graue Lodewijc
vā Vlaenderen/die v̄staende dit voor
seyde verbont mitten keyser gemaect
meenende sijn sake te vorderē eer dat
die keyser sijn volc soude connen ver-
gaderē Eñ hi maecte een groot heyr
vaert op Brabāt Twelc hertoge wen-
celijn vernemende so ontboot hi ooch
sijn eedelen eñ sijn steden vā Brabant
die hē bereyden te Bruessel wert te co-
mē/mer eer die vā Antwerpē eñ van
dē Bossche eñ meer andere v̄gaderen
consten/so was graue Lodewijck nu
groter macht in Brabant comē bran-
dende eñ rouende. Doe hadt hertoge
Wencelijn ooc veel eedelen vergadert
eñ die van Louen waren te bruesselge
comen Eñ als die getrouwe gemeyn-
ten van Louen ende van Bruessel ver-
namen die vlamingen in brabant lig-
gende so wilden sise sonder enich ver-
beyden haestelic beuechten Die edele
eñ wijse mannē rieden datmen v̄bey-
den soude tot die hertoge met sinē edel-
len aen ghecomē waren ende ooc dye
ander stedē/ want anders was graue
Lodewijc hē veel te machtich/mer ap-
lazen na desen goeden raet en wonde
die ghemeynte niet horen/noch geen
rehande onderwijs en hadde daer be-
de/also dat gewoonlic is van allen ge-
meynten dye beruert sijn eñ ouer een
lopen sonder eenich beschict

¶ Dus trocken wt bruessel die voorſ
gemeynten vā Louen eñ vā Bruessel
als onbestierde lieden tot Schotē mit
ten graue vandē berge tegē die grote
macht vā graue Lodewijc Eñ die gra
ue vandē Berge schuerde eñ doorreet
die Vlaēsche macht twee oft drie rey-
sen Eñ daer na sloech hi weder in die
vlamingen vā achter seer strangelick
Mer lazen ten halp niet wāt in deerst
v̄gaderinge wert die banier van bra-
bant neder gheuelt ter aerden/ eñ die
here vā Assche diese vuerde wertter ō
v̄sproken eñ men spracx hē veele scan-
den eñ oneerē om dat hise also slechte
lic als v̄uaert sijnde vallen liet/ mer so
mige seydē anders/ als dat sijn paert
was doorsteken. etc̄. Als dan dese ban
nier dus geuelt was so werdē die bra-
banters al v̄saecht eñ v̄stroyet eñ een
yeghelic die conste pijnde hem na sijn
wterste macht te vlien na Bruessel eñ
somige na Louen elck dair hi hē meen
de te beschermē/ eñ si bodē geen weer
want si sond̄ ordinancie waren eñ ve-
le wasser verslagē Marcgraue Lode
wijc versloecher veel lancx den wege
Veele vloden daer in hagen eñ in bo-
sschen eñ somige sprongen in die zen-
ne eñ graften eñ verdrōckē. Aldus so
quā graue Lodewijc strijdender hant
binnē Bruessel eñ nam die stadt in die
doe ter tijt noch geen buten vesten eñ
had Eñ hi stack sijn banier ter stathu-
se wt eñ sijn wimpelē op dye porte/ eñ
hi dede hē hulden eñ ontfangē al wast
met gewelde eñ hi maecte eenen Am-
man eñ scepenen Dit geschiede int ia
re. M CCC. lvi. op eenen goensdach
den xvij. in Oogstmaēt dat noch heet
te Bruessel den quadē woonsdach

¶ Dair na dede die graue ontbiedē al
sijn liedē datse wel betalen souden eñ
niemāt verongelijckē. Eñ voorsienlic
besette hi de stadt met sinen volcke eñ
track tot Louen/ eñ ond̄ wegen creech
hi die borcht ter Vueren So quam hi
voor die stadt vā Louen die in haer sel
uen v̄slagē was mits den verliese vā
harē liedē die bi Bruessel v̄slagen wa-
ren so dat de stadt vā Louen dē graue
in liet comē Eñ binnē zijde so dede hi
al die goede mannen eñ die gemeente
v̄gaderē eñ dede hē op doen dat hi be
gheerde ghehult eñ ontfangen te sijn
ouer here In dese veruaertheit eñ ver
baestheyt vandē volcke so wert daer
vā eenen groten ghetale ouerdragen
te doen des grauē begeert So begōst
men dē volcke dē eet te stauene eñ vee
le begonsten haer vingeren op te stee
ken om te swerē Doe hoordemen spre
ken daer met luder stemmen een prie-
ster regulier vā sinte Geertruden vā
Louen geheeten heer Willem de zade
laer seggende aldus Ghi v̄maledijde
liedē wat wildi maken/ wildi affgaen
uwen gerechten here eñ vrouwe dien
ghi eens gesworen hebt eñ ontfangē
eenē ongerechtē here/ die scande en v̄
windi nēmermeer Alst volc dat hoor-
de so werttet verslagen in hem seluen
eñ anders bedacht eñ en wouden den
graue niet huldē noch ontfangē voor
here mer elck ghinc thuyswaert Doe
en dorste die graue niet langer bliuen
anxt hebbende voor eenich misual eñ
is haestelic getrocken weder na Brue
ssel twelc hi besette mit sijn volcke Eñ
als hi alle dinck na sijn begeerte hadt
beschict te Bruessele/ so is hi van daer
in Vlaenderen ghekeert

¶ Hoe dat heer Eueraert tserclaes de Vlamingen wt bruessel verdreeff met groter cofusien als een vroom getrou ridder die stadt beclimmende

DEse voorseide geschiedenis vernam een eerlic eñ vroom ridder vã bruessel doe ter tijt leggende bi hertoge wencelijn te Tricht gehetẽ heer Eueraert tserclaes broed vanden goeden heer Jan tserclaes biscop van Camerijck So had hijs in sijn herte verdriet eñ hi v̄gaderde heymelic een getal vã sinen vrienden eñ magen/ eñ hi quã heymelic op eender nachte tot in de vesten vã bruessel ter plaetsen gheheten dat wermosbroc/ eñ met lederẽ beclam hi dye stadt sonder weten der Vlaminghen die daer bleuen waren. Eñ als Eueraert binnen der stat was so sprac hi sijn vriendẽ toe/ ende hi [illegible] greep ter stont der stadthuys/ ende [illegible] track af de banier des grauẽ vã vlaen[illegible] deren eñ sijn wimpelẽ vander poort[illegible] eñ hi stack daer wt die baniere vã [illegible] toghe wencelijn eñ vrou Janne. [illegible] quamen die goede lieden vã Gruessel [illegible] ter merct eñ vielẽ aendẽ goedẽ ridder [illegible] cleyn achtende datse graue Lodewijck [illegible] gehult haddẽ bi bedwãge Als die [illegible] mingen dat v̄namen so trockẽ si [illegible] melic vã daer na Vlaenderẽ diet [illegible] den ontulien/ mer veel wertter [illegible] gen. Doe sandt heer Eueraert [illegible] hertoge eñ hertoghinne te Tricht [illegible] liet hẽ wetẽ de geschiedenisse/ de [illegible] ke seer v̄blijt sijnde te Gruessel [illegible] bewisende haren getrouwẽ ridd [illegible] te eere eñ vrientscap So dedẽ oock [illegible]

die edele eñ goede mannen. etc.

Dat xlvi. ca. Vander wtspraken eñ
leggen hertoge willems van Geperē
graue vā Henegouwe eñ Hollant op
tghelchille tusschē hertoge wencelijn
eñ graue lodewijc Eñ hoe graue lode
wijc Antwerpen dwanck aengaende
den drie merten

Als den twist eñ orloge dus stont
tusschē brabant eñ vlaenderē so
de hertoge Willem vā beperen gra
ue vā Henegouwe/hollant eñ zeelant
eñ here vā Vrieslāt grote neerstichеit
dē hertoge wencelijn vā brabant eñ
dē graue lodewijc vā vlaenderē die
hē in beyde sijdē bestonden dat sijs in
hē souden bijnē vā allē geschille die si
hadde/twelc si also deden Eñ daer aff
werdē gemaect brieuē eñ submissien/
inhoudende dat sijs hē gehelic heerdē
met gelofte in hertoge Willems seg
gen Eñ het wert oot bezegelt vanden
edelen eñ steden vā beyden landen

Daer na heeft hertoge willem ghe
pronuncieert sijn seggē in walsche se
er onredelic so dat schijnt eñ seer gon
stelt voor graue lodewijc Eñ ond an
der veel punten aengaende der scadē
in die voors orlogen ghedaen eñ and
singē So seyde hertoge willem/wāt
sommighe steden eñ edelen in Brabant
eer gedaen hadden/so soudē die stedē
Louen Bruessel Niuele Thienen hem
erns des iaers openen ten costen des
lants vā Brabant elck mit eender ba
nieren. vi. weken lanc elc xxv. mannē
bewapent als si vandē graue daer toe
verlocht waren om hem te helpē Eñ
mits dien soude hi den stedē voorsept
sijn edelē quitschelden haren eet hem
ghedaen eñ die brieuen daer af weder
ouer gegeuen. Eñ want die graue hē
hertoge begonste te scriuen van Bra
bant/bi versuechе oft rade vā somige
steden eñ edelen des lants/so soude hi
mogen den titel behouden sijn leefda
gen lanck op dat hi wilde

Itē voor dese costen eñ scade die die
graue in dese orloge had gehat so sou
de hi eñ sijn nacomelingen heren sijn
vā mechelē met harē toe behoortē na
die forme vā brieuen des coops eñ eet
manscap dē bisscop vā Ludic gedaen
sondē pemant andē eenige anders heer
licheit oft recht daer in te hebbē/ende
dat hertoge wencelijn eñ vrou Janne
al die brieuen vā coñ. Phūs vā Brant
rijche die hi op Mechelen hadde wēs
ouer geuen soude

Item dat Margriet grauinne van
Vlaenderen eñ haer oot twelck si van
graue lodewijc heeft oft vercrigē sal
voor haer vaderlike versterffenisse. x.
M. gulden van Florentien erflijcke.
Voor welcke somme si eñ haer oot te
leene eñ in manscape ontfaen sal van
vrou Janne vā Brabant eñ vā haren
oote die stadt vā Antwerpē mit harer
toe behoorten/met neder endehoger
heerlicheit in afflaghe vander voors
sommen Eñ oft die vuallen eñ renten
vandē stadt so verre niet en strecten so
soude dat met andere goeden vermolt
werden Eñ die stadt van Antwerpen
soude der voors grauinnen ende gra
ue als harē momboot mits desen hul
de eñ eet doen. Des souden si ghelouē
eñ confirmerē der stadt van Antwer
pen al haer charten/privilegien/ende
vryhedē. etc. Eñ si sullen daer aff vrou
Janne als voorsept is manscap eñ eet
doen Eñ vrou Janne eñ haer oote dē
name van Brabant sal behouden den

tytel vanden marcgraefscap des hey
lich rijcx ouermits de souueraynlichz
eñ wãt ment vã haer te leen hout. etc̃.
Dit seggen wert ghedaen tot Aeth in
Henegouwe Int iaer. M.CCC.lvij.
opten vierden dach in Junio

¶ Daer na bleef hẽ graue Lodewijck
na inhout des seggens noch scriuẽde
hertoge van brabant Mer wãt hi vã
hertoge Wencelijn eñ vrou Janne te
leene houdẽ moste ooc na inhout des
seggens/so screef hertoge Wencelijn
als hi aendẽ graue screef ald⁹ Onsen
lieuen getrouwen lodewijc graue vã
vlaenderen Als dit die graue sach die
seer grootmoedich was so scaẽde hijs
hẽ eñ en screef hem niet meer hertoge

¶ Al ist dat een gemeyne fame is dat
hertoge willem graue vã Hollant in
tvoorẽ seggen seyde Huesden mijn/
nochtans ist so niet Mer wãt hijt ont
track eñ afnam tonrechte vrou Janne
so maecte hijer af Huesdẽ mijn/ twelc
voor doorloge tusschẽ Vlaenderen eñ
brabant vrou Janne toe behoorde als
dat hier voor verclaert is

¶ Dese hertoghe Willem van Geye-
ren graue van hollant/corts na dat hi
dit seggẽ geseyt had wert hi iãmerlic
geplaecht als sinneloos te sijn Eñ her
toge Aelbrecht sijn broed die Palens-
graue was deden gheuangen leggen
tot Reynout in Henegouwe/daer hy
sijn leefdaghe buten sinnen blijuende
gheuangen bleef lange iaren. Welck
die sake vã deser plagẽ was is te beue-
len der verborgentheyt gods

¶ Achteruolgende den voorseidẽ seg
gen vã hertoge willem van Geyeren
die graue Lodewijck eñ Margrieten
sijnre gesellinnẽ Antwerpẽ eñ Mech
elen aen geseyt hadde so quamẽ si bey
de tot Antwerpen eñ werdẽ daer ghe
hult eñ ontfangen/gelouende eñ swe
rende te houden der stadt vã Antwer
pen haer rechten/castumen/priuilegi
en eñ chartren/ eñ die doen houdẽ in
al haer vryheden/also si te voren ghe
houden was bi den hertoge van Bra
bant

¶ Daer na vuolchden die van Mech
elen nerstelijc aendẽ graue hẽ clagen
de ouer de stadt vã Antwerpẽ om dat
se hẽ lieden die mercten ontrockẽ had
den daer af hier voor int. xxxvij. capi
breder verclaert is Segghende voort
ooc dat hẽ de graue gelooft had die te
doen payselic sond eenigẽ twist te ge
bruken/daer te voren als si hẽ ontfin
gen voor here eñ hulden hẽ/afgaende
vrou Janne eñ hertoge wencelijn

¶ So aenmercte eñ dachte die moedi
ghe graue Lodewijc van Vlaenderen
hoe dat die vã Mechelen hẽ alre eerst
ontfingẽ/eñ op dander side ghedach
te graue lodewijc noch wel vã te voren
der groter scaden eñ der swaerder eñ
stranger orlogen die die van Antwer
pen wilen eer op hẽ vuerden also hier
voorseit is/so dat hi der stadt vã Mech
elen veel gonstiger was dan van Ant
werpẽ/die hi versocht nerstelic beg
rende datse vã desen geschille vande
mercten tot hem waert blijuen sond
in sijn seggẽ Die vã Antwerpen wer
gerdẽ dat te doen seggende dattet die
hertoge eñ hertoginne te leen hielden
vandẽ keyserijcke/eñ dattet die graue
eñ grauinne ooc te leen ontfangẽ had
den So en mochten sijt dan niet doen
sond consente vanden keyser eñ her
toge eñ hertoginne daerment af hier

te leen Seggende voort datse die gra
ue in possessien vant als hi werdt ghe
hult sweerende hē doen eñ gelouende
in hair rechten te houden Mits welc-
ken si hē ootmoedelic badē dat hise in
haer rechtē houden wilde na dinhout
eñ beuele van des keysers eñ shertoo-
gen brieuen daer af voorſ is Ende an
ders en wilden die vā Antwerpē gra-
ue Lodewijc ghenen troost toe seggē/
waer om dat hi seer gestoort vā daer
reet/maer die vā Antwerpen en ach-
tender niet veel op

¶ Corts daer na quā graue Lodewijc
wed Tantwerpen gewapender hant
eñ met veel volcx/twelc hi allencxkēs
in liet tomen so veel dat hi d̄ stat mach
tich was. Eñ hi vinck vandē bestē eñ
rijcsten porteren vand̄ stadt wel tot. cc
eñ. l. toe die hi tegen der stadt rechten
vuerē dede in Vlaenderen te ghijsele/
te Ghendt/te Brugge/eñ tot Yperen
Eñ hi liet tot Antwerpen so veel Gry-
gantē eñ orlochs volcx datse der stadt
machtich warē seer v̄druckende de in
geseten eñ burgeren So dat die stadt
dē graue Lodewijc gelouē mosten vā
noots wegen al dat hi begheerde/sou
dē die geuangē die te ghijsel oft in ob-
stagien saten gelost mogē werdē. Eñ
eer datse de graue lossen wilde eñ ooc
eer die Gryganten wt rijden soudē so
wilde die graue in sinen handē hebbē
vand̄ stadt alle dye brieuen eñ priuile-
gien die vandē voirſ mercten mencie
maecten Eñ dye graue geloofdese hē
weder te geuen ghehelic als hijse ghe
uisiteert eñ ouersien hebbē soude. Op
die condicie so leuerden si dē graue de
selue brieuen na sijn begheerte

¶ Daer na als hijse een wijltijts hadt
gehadt so achteruolchden si dē graue
al omme na daer hi reet/ nochtans en
consten si haer brieuē niet crijgē noch
ooc haer poorteren dye te ghijsel lagē
voor dier tijt dat die ingeseten poorte-
ren hē submitteerden eñ keerdē in die
ordinancie vanden graue Ende corts
daer na eer de ghijselen weder werdē
geleuert so pronūcieerde graue Lode
wijc sijn seggē alsoot hē geliefde/ toe-
seggende der stadt van Mechelen die
iij. voorseyde merctē/die nochtās die
van Antwerpen vā ouden voorleden
tijden toe behoort haddē Maer si mo-
stent alle liden want si niemāt en had-
den diese v̄antwoorde tegen den gra-
ue die hē te machtich was Eñ nochtā
en cregen si hair brieuen noch niet we
der op dier tijt/mer namaels

¶ Dat. xlvij. ca. Hoe die gemeynte te
Louen eñ te Bruessel op stont Eñ hoe
hertoge wencelijn Louen beleyde Eñ
hoe hi voor Rauensteyn trac/ daer na
in Sauoyen/ende daer na voor Hey-
mersbach twelc hi wan

EEn groote beruerte is te Louen
op ghestaen die begonnen wert
van Peter cōtereel den meyer vā Lo-
uen/die een alten listigen eñ sorchlijc-
ken man was. Eñ dat quam toe bi die
ocsuyne datter een man mit vissche te
Louen wert quam gheuaren ende hy
bleef stekēde in die leeps so dat hi dair
niet wt gherakē en conde. Eñ om dat
hi gerne te Louen ter venten geweest
hadde/soe nam hi een paert daer bi in
die weyde gaende/daer hi hē mede be
halp eñ geraecter wte. doe dede hi dat
paert weder in die weyde. Dit sach eē

quaet mensche die dit int quade ouer-
droech peteren dē voorſ meyer dat de
anď tpaert geſtolē hadt Dus wert die
man gheuangen eñ vā dieften aen ge
ſprokē/mer hi wert vanden ſchepenē
los eñ vry gewesen Twelck die voorſ
meyer ſeer qualic nam eñ wilde dē on
noſelen man niet laten gaen/ſo dat de
meyer twiſtende wert metter wet Eñ
wāt hi hem niet en queet executerēde
dat vōnis ſo hi ſculdich was ſo en wil
den ſijs voor ghenen meyere houden
Doe trac Peter contereel bi hertoge
Wencelijn ter vuerē leggende/ ſeggē
de dat de wet hē af geſet hadde/dē her
toge veele te cort doende eñ claechde
ouer de wet Doe was daer een vandē
meeſten die bidē hertoge waren tottē
hertoge ſeggende aldus Here ghi en
wert uwer ſtadt nemmermeer mach-
tich/ghi en doet ſo veel dat die gemeē
te op ſtae eñ datſe die gheſlachten ton
derbrengen Deſen boſen raet gaf die
man/eñ al en antwoorde die hertoge
niet daer op/ſo ghinc Peter contereel
daer op nocht an te wercke eñ verga-
derde dye gemeente eñ maecte eē mu-
terie tegen die herē vanď wet eñ ſtont
met groter ſcaren gewapent op eenď
nacht op die grote merct aen die halle
Des morgens ghinc hi met ſinen lie-
den opter ſtadthuys eñ dede hē geuē
die ſlotelen vander ſtadt eñ hi vinc de
goede mannē vanď wet die vandē ge-
ſlachte waren eñ dedeſe op die borcht
leggen eñ maecte die wet vander ghe
meenten/eñ hy gaf den hertoge ende
ſinē rade veel gelts om datſe door die
vinger ſagen.etc̄.

¶ Daer na int Jaer.M.CCC.lx.ſoe
opſtōt te Brueſſel een grote beruerte
onder die ghemeynte/want ſi wilden
maken xij.raetſlieden na hair belieuē
Dye goede heren ende wet dit verne-
mende om alle twiſt dier wt mocht rij
ſen neder te leggen Soe brachten ſijt
daer toe datter werdē geordineert.ij.
cōmoingmeeſters/mer die werden af
geſet vanď gemeyntē binnē min dan
een half iaer tegen der heeren cōſente
eñ maecten grote v̄gaderinge onder
malcanderen om tegen die herē op te
ſtaen Die herē eñ wethouders die dit
gewaer werden gingen te rade datſe
die ambachten ontbieden ſouden om
te weten wie dye opſetters waren vā
deſer beroertē. De vleeſchouwers en
wilden niet comē eñ maecten hē ſtert
mer als ſi haer ordinancie haddē ghe-
maect om die herē te beuechtē ſo wer-
den ſi geſcoffeert eñ die principale op-
ſetters geuangen. In haer huſen wa-
ren geuondē ſiedende ketels met calc
peck eñ ander dinghen om dye heren
daer mede te bederuen hadden ſi geco
men tot haerder meninge. Ende aen
die vanď capellen prochie die met gro
ten gecrijſſche aen die ſteenpoorte wa
ren die beſtormende om nader marct
te comen/hē waren geſonden.ij.gro
ſtelike mannen om tonďwiſen vā ha
rer dolinghe ſo datſe gheſtilt werden
Eñ die herē vingen met wijſhedē dye
principale vā deſen cappelloiſen ende
dedē iuſticie daer ouer/wāt danď ſim
pel volc als ſi v̄namē dattet ſo metten
vleeſchouwers vergaen was ſo vloot
yeghelic ſo hi eerſt mochte eñ dus ver
ghinc dat ſotte opſtel der gemeynten

¶ Na dat die goede mannē ſo bouē ge
ſeit is te Louen lange geuangen gele
gen hadden op die borcht/eñ datſe vā
hertoge wencelijn gheen ſuccours en

vernamē so hebbense haer rantsoene gemaect met Peter cōtereel na sijnen eysch die helft wel meerd̄ dan si vollee sten condē Eñ wāt hi dē hertoge oft si nē herē grote somme vā gelde gaf so dede hi alle dat hi wilde met sinen hul pers twee iarē lanck eñ een half. Mer die goede mannē badē so lāge dē her toge eñ den rade vā brabāt dat de her toge voor Louen quā leggen met gro ten volcke Ten laetsten was daer een pays gemaect also dat dye voorseyde goede mannen int regimente comen souden eñ dat recht houden so si ghe woonlic waren/ eñ hair rantsoen dat si gegeuē hadden soudē si op die stadt vā Louen weder verhalē Mer si coch ten erfrenten eñ lijfrenten om also tot ten haren te comē/ want ands en con den si daer niet aen gheraken. etc̄. Eñ hertoghe Wencelijn brack op sijn be legge eñ creech wed̄ een somme gelts menich dusent. Want men seyt dat hi binnē desen voorſ termine wt Louen meer schats creech dan de stadt wten gronde weert was Hi maecte mit diē ghelde tslot te Vyluorden/ eñ daer en bouē behielt hy noch eē grote somme gelts op Louen tsinē behoeue als hise eysschen soude Om welcker schattin ge die stadt seer verarmt ende als ey gen wert/ twelc schade was voor dat gemeyn lant Twelck der stadt hier in seer behulpich gheweest is sond̄linge die vā Bruessel die hē daer getrouwe lijck in quijtende waren eñ hebbense op haren eersten staet bracht bi behul pe van somige heren

¶ Alsmen screef. M.CCC.lxiij. wert die vijfste Kaerle coñ. vā Vrancrijcke getroont seer eerlijc te Riemē/ diemē heet die wijse coninc/ wiens vader he te coninc Jan ende had te wiue herto ge wencelijns suster. Dus was Wen celijn oom vā desen coñ. kaerle/ dair ō track hi derwaerts met grooten state dair hi blidelic vandē coñ. ontfangen was. Daer was die conic vā Cypers eñ veel ander herē Die feeste was see re costelijc ghehouden vijf dagen lanc duerende

¶ Als hertoge wencelijn in Brabant te Bruessel comen was bi sijnre vrou wen/ omtrent een iaer daer nae track hi met machte voor Rauesteyn tegen den heere van Valckenborch daer hy veel assaulten op dede/ mer ten lesten so liet hijt staen

¶ Binnē den seluen iare quā een nieu mare tottē hertoge datter in Sauoy en eē groot geselscap vergadert was/ gelijc wijlen eer die ongelouige Hunē oft wādelen/ dye groot quaet int lant al om deden. Si waren vergadert wt vele landen eñ meynden alle die eede len doot te slaen eñ warē in diuersche plecken meer dan. C.M. eñ si roofdē veel landē tusschē die Seyne ende die loyre tot Vendomme eñ montargijs. Si haddē een coñ. ond̄ hē lieden geco ren/ die bouē alle dand̄ quaet ende vol ouerdaets was geheten Jaques bon hom vā Cleermont geborē Eenē ridd̄ vingen si dien briedē si int gesichte vā sijnre huysurouwē eñ sijnre kinderē/ haer dwingende daer af tetē Dair na dodē si die kind̄ mittē moed̄ Noch enē ridder bondē si aen een stake/ violerē de sijn vrouwe in sijn presentie eñ sijn dochterē Daer na dodē si die vrouwe die beurucht was ende hair kinderen daer na dē ridder. Niemant en conde se wed̄staen/ want si waren meer dan C.M. vechtend̄ mannen Nochtan so

wasser een groot deel af verslagen in
vrancrijcke vanden coñ. vã Nauarre.
Eñ haer coñ. Jaques was geuangen
eñ leuende gheuilt/daer na gehangẽ.
Nochtans ontvlootter die meeste me
nichte eñ maecten weđ vergaderinge
seer sterckelic eñ quamen na Almani-
en/ mer hertoge Wencelijn reysende
nae Sauoyen metten hertoghe van
Baren eñ Loreynen wederstondense
eñ iaechdense tot in Sauoyen daer si-
se alle v̄sloegen. Eñ aldus verginc dit
quaet geselscap eñ sijn alle quađ doot
gestoruen Daer na is hertoge wence-
lijn met sinen volcke in Brabant ghe-
keert met blijtscapen

¶ Int iaer daer na alsmen screef. M.
CCC. eñ lxvi. so track hertoge wence
lijn voor tslot geheetẽ Heymersbach
met groter macht twelc si al om belep
den wãt si die straten eñ coopliedẽ vã
brabant eñ vã anderen contreyen be
roofden daer si mochten Eñ die Bra-
banters bestormden tslot eñ wõnent
ten lesten eñ werdt al inden gront ter
neder gheuelt eñ slecht ghemaect

¶ In dezẽ tijde was dat volc alte licht
uerdich/ydel/v̄waẽt/eñ boos So dat
dẽ wisen eñ geleerdẽ seer verwondde
hoe dat volc so in quaethedẽ v̄andert
was/daer veel redẽ toe allegeert wer
den Onđ welc die meeste redẽ geuon-
den wert om des wille/dat de ouders
haer kinđ van ioncx niet op en voedẽ
wijslijc corrigerẽde/noch lerende hoe
si kerstelic leuen sullen/mer latense in
weelden eñ insonden op wassen ende
dan en hebben si scaemte noch vreese
mer werden hartneckich. etc̃.

¶ Dat xlviij. ca. Hoe hertoge reinout
die outste broeđ vã Gelre wert geuan
gen vã sinen ioncstẽ broeđ Eñ hoe die
oorloge began tusschẽ de Brabãders
eñ die Gheldersche

Die hertoge van Gelre Reinout
die hadt vã sijn eerste wijff twee
dochterẽ. doutste gaf hi dẽ graue van
Cleue daer si geen kinder af en creech
eñ na die doot troude si den graue vã
Gloys. Die ioncste dochter van Rey-
nout voorß nam te wijue graue Wil-
lem van Gulic eñ wert namaels ghe-
maect marcgraue/ dese wan aen sijn
wijf een sone die ooc Willẽ heet Hertoge
Reynouts anđ vrouwe was scoñ
dochter vã engelãt vandẽ derdẽ Edu-
waert Aẽ dese vrou wan hertoge Rey-
nout twee sonẽ eñ niet meer. Die ou-
ste heet Reynout die na sinẽ vađ trou-
de vrou Marie van Brabant hertoge
Jans dochter vrou Jannẽ suster/ dat
lant van Gelre een wijltijts met ruste
regerẽde/ hoe wel nochtan dat enige
seydẽ dat bat toebehoorde der outste
dochter vandẽ voorß ouden Reynout
geborẽ van sijnen eerstẽ wijue die den
graue vã Gloys ghetrout hadde. etc̃.

¶ In desen tide was binnẽ den lande
vã Gelre grote tweedracht vã twee
hande partijen/de en heten Bronchor-
sterẽ/eñ danđ heeckerlinge die malẽ
der seer hatedẽ/mer hertoge Reinout
doe regerende v̄hief die heeckerlinge
Waer af die Bronchorsterẽ niet wel
vredẽ en warẽ eñ claechdent sijn broe-
der Eduwaert die met groter macht
tegen sinen broeđ Reynout quãt te
de tegen die Heeckerlinge/daer Rey-
nout geuangen wert eñ die Heecker-
linge hadden die nederlage

¶ Als vrou Marie haren heere ghe-
uangẽ wiste so claechde sijt hair suster
re vrou Janne van Brabant tgheene
datter gheschiet was. Dies hertoghe

wencelijn met grãmẽ moede volc vã
wapẽ int lant sandt op Eduwaert die
hẽ met fortse af wõnẽ Bõmelreweert
mer nader hant maecte hi hẽ sterck eñ
creecht geen dat hi verlorẽ hadde. etc̃
Groot discoort begonster te risen tus
schẽ hertoge wencelijn vã Brabãt eñ
den hertoge vã Gelre/ so dat hertoge
wencelijn met groter heyrcracht van
Brabanders eñ andꝰ volc int lant van
Ghelre quã vangende eñ spannende
Mer bi middele van somige heren so
wert teenen paysе gebracht/ nochtãs
bleef Reynout voorꝭ geuãgen so lan
ge dat Eduwaert indẽ strijt voor Ba-
sewildere vandẽ brabanters v̇slagen
bleef/ also hier na volgen sal

¶ Dat. xlix. ca. Hoe dorloge began tu
schen hertoge wencelijn vã Brabant
eñ marcgraue willem vã Gulick. Eñ
vandẽ stride te Baeswildere daer her
toge wencelijn gheuangen wert

Grote twist began te risen tu
schẽ den hertoge vã brabãt
eñ dẽ marcgraue willem vã
Gulic om dat hi dye schade
der coopliedẽ van Brabant
die in sijn lant gedaen was bouen dẽ
gesworen lantvrede niet oprechtẽ en
wilde also zij voorders gelooft haddẽ
te doẽ/ hoe wel nochtan dat hi dick vã
hertoge wencelijn v̇maent was/ mer
willem vã Gulick v̇smade die brieuen
om dat hi in Brabant niet te verliesen
en had/ eñ also brack hi tverbõt dat zij
voorders metten hertoge vã brabant
gemaect haddẽ Des die hertoge toor
nich wert eñ met heyrcrachte is hi ge
comẽ te Baeswilder in Gulicker lant
Hi hadt met hẽ Gwijt den graue van
Saintpoel/ Robrecht sgrauen broedꝰ
vã Namen eñ veele baenroetsheeren
wt brabant eñ lutzenborch So had hi
v̇gadert. viij. M. mannẽ oft meer/ ro
uende al dat hi in sijn ghemoete vant.
Dye marcgraue willem van Gulijck
was seer verwondert als hi die brabã
ters so haestelic in sijn lant v̇nam Eñ
ontboot sijn swagere den hertoge vã
Gelre Eduwaert/ wiẽs broeder Rey
nout geuangen lach. Dese quam wil-
lichlic met alle sijn macht dẽ marcgra
ue willem te hulpe om hem te wreekẽ
op wencelijn vander saken voorseyt.
Oock had die bisscop vã Colen groot
volc gesonden heer willem vã Gulic
eñ andere wt Almanien/ wt westualẽ
eñ vã elders so dat die marcgraue see-
re sterck was Dair wert gehoudẽ een
dachuaert van beyde sijdẽ tot cleynẽ
profite so dat tot eenẽ stride quã Som
wise herẽ riedẽ hertoge wencelijn dat
hy op dien dach niet strijden en soude
mer dat hi v̇toeuen soude na heer Ja-
cob vã Bourbon sijnen neue dye met
hẽ veel edelingẽ wt Vrãcrijcke te hul-
pe quã. Andere onriedent segghende
dat scande waer te beydẽ wãt si sterck
genoech waren. Doen stelde hertoge
wencelijn sijn volc in. ij. scarẽ Die eer-
ste beleyde hi selue eñ die heere Guijt
vã Saintpol met. vi. M. seere vrome
mannẽ eñ ten stride wel geleert Dan
der tweede schare omtrent. ij. M had
dongetrouwe graue Robrecht vã Na
men in sijn beleet om die achterhoede
te bewaren Desgelijcx stelde oock die
marcgraue sijn volck in twee scharen
Deerste behielt hi eñ Eduwaert van
Ghelre in hair beleden met menigen
vromen man/ eñ sijn tweeste scare be-
ual hi een vã sinen getrousten heeren
om die achterhoede te bewaren

¶ Hoe die strijt began eñ eynde nam.

DEse twee heyren ghereet sijnde
so ghenaecten si malcander mit
groot gecrijsch/daer die hertoge van
gelre indē eerstē oploop doot wert ge
schoten eñ was wten stride ghedragē
Seer lange was daer geuochten mer
ten lesten creech hertoghe wencelijn
victorie. die westualinge waren daer
al verslaghen Daer vinck heere Jan
vā Dyegem den marcgraue van Gu
lick/twelc die Gulicsche partie siende
gauen die rugge eñ dye Grabanders
veruolchdēse eñ sloegender veel doot
int vlien Als dese victorie was gesciet
so keerdē die Grabāders daer dē strijt
geschiet was/elc ginc hē te rustē stellē
Somige pilgeerden/som clommen si
vā haer paerden sonder ordinācie als
lieden die nieuwers op en dachten

Dit siende die achterhoede vand Gu
licscher siden quā vā besiden seer vro
melic int Grabātsche volc twelc som
ordinancie was so onuersienlic dat hi
se al verstroyde/eñ dander die waren
geulucht quamē weder in ordinancie
eñ versloegender vele dien si vonden
som sittende ter aerdē/som pilgerēde
Niet te min hertoge wencelijn stelde
sijn volc bi een so hi best mochte ende
weerde hē vromelick/mer hi wert ten
lesten geuangen eñ noch meer ander
edelingen met hē. wāt heer Robrecht
die graue vā Namē die dachterhoede
te beleidē had en wilde noch en dorste
den hertoge niet te bate comen Doch
wert daer gheuangen heere Jan van
Diegē die den marcgraue willem mo
ste quijtscheldē sinē eet die hi ghedaen

had eñ gelouen dat hi nēmermeer en
soude v̄manē dat hi hē hadt geuangē
Eñ die here Gwijt van Saintpol die
bleef ond̄ die doden leggē daer hi iam
merlic v̄moort was vā een snodē kati
ue die dair af loon na werck ontfinck.
wāt marcgraue willem dedē hangen
als hi hē des beroemēde was seggēde
hoe hi een rijck here ond̄ de dodē vant
roepēde Saintpol/saintpol. dat hi hē
doe v̄sloech meynende dair af danc te
hebbē Dus was de graue vā saintpol
v̄moort/twelc sijn sone heer Walrauē
daer na swaerlic gewroken heeft also
ghi noch horē sult Eñ hertoge wence
lijn was van daer gheuoert tot Nyeg
ge daer hi lanck geuangen lach Dese
strijt geschiede alsmē screef. M CCC
lxxi. op sinte Simpporiaens dach

¶ Als vrou Janne van Brabant dese
ndinge vernam sowas si droeue eñ so
waren ooc die edele vanden lande eñ
spraken seere optē capiteyn Robrecht
vā Namen/eñ ooc op die geen die den
strijt toe geiaecht haddē eñ wildē niet
v̄beyden tot dat here Jacob vā Bour
bon wt vrancrijcke gecomē waer met
macht van volcke hertoge Wencelijn
te hulpe/twelc den lande van brabant
groot profijt gheweest soude hebben
hadde dye hertoghe niet gheuangen
geweest/hoe wel nochtās dat wence-
lijn wt ghelaten wert vā marcgraue
willem van Gulic wt ontsien vanden
keyser sinen broeder

¶ In dese vanghinge gheschiede een
wondlijc dinck vā twee ridderē/ deen
was gehetē Geert vā Obyes/eñ dan
der heet heer Willem van Rees. Dese
willem was geuangen inden eersten
strijt daer hertoge wencelijn victorie
had eñ die voorſ Gheert van Obyes
vā Bruessel geboren. Eñ nader hant
so ghi gehoort hebt werdē die brabā-
ters int pilgeren verstroyt eñ geuan-
gē/eñ dese voorſ Gheert wert mettē
hertoge sijnen heere int lant van Gu
lick gheuoert Eñ willem vā Rees wi-
ste niet waer sijn meester was dien ge
uangen had/eñ bleef te Bruessele als
een ghetrou man soe lange om sijnen
eet te houdē dien hi gedaen hadde als
prisonier tot dat die voorſ Gheert zij
meester metten anderen wter geuan
genis ghelost thuys quamen/ twelck
hem seer te prijsen was

¶ Als keyser Kaerle hertoghe wence
lijns broed̄ vernam hoe sijn broed̄ ge-
uangen lach/soe was hi seer toornich
eñ begonst een proces te makē mitten
princen vandē rijcke om mit vonnisse
berouen heer willem vā Gulic van al
le sijn heerlichedē. Doe wert hertoge
wencelijn wter geuangenisse gelaten
sond̄ enich rantsoen los eñ vry/maer
die ander gheuangen wt brabant ble
uen noch gheuangen

¶ Daer na wert hertoge Reynout vā
Ghelre wter geuangenisse gelatē bi-
den gemeynen rade des lants/mer hi
sterf corts daer na ouermits dye v̄an-
deringe der lucht. waer om dat vrou
Marie van Brabandt sijn huysurou
eñ al tlant seer droeuich was want hi
noch sijn broeder geen orije achter ge
laten hadden. Vrou Marie weduwe
sijnde vrou Jannen suster dede makē
op die aerde vā Brabāt tslot vā Oeye
eñ die borch vā Turnout/twelck hair
goedinge was daer si haren tijt meest
op leyde na haers heren doot

¶ Groten twist gereesser int lant vā Gelre/wātter noch.ij. susteren warē vandē voorbedde/ waer af doutste getrout had die graue vā Bloys eñ dander hadt getrout marcgraue Willem vā Gulic voorseyt die vā sijnder vrouwen had.ij.sonen eñ een dochter. Dese marcgraue wilde tlant aen hē trecken dat op geen vrouwen versteruen en mocht alsser mans geslachte leuen dich waer vandē bloede gecomē. Die graue vā bloys wilde seggē tlant sijn te sine om dat hi doutste dochter hadt so datter grote orloge eñ discoort tusschen dē.ij.herē geuiel Ten lestē wert die ionghe Willem willems van Gulicx sone hertoge van Gelre/ ende na sijns vaders doot hertoge van Gulic Dus quā tlant van Gelre eñ van Gulick eerst te gader eñ onder eenē heere

¶ Ic keer weder op hertoge Wēcelijn die welck al was hi los eñ vry wter geuangenis gelaten/so en warē sijn edelen nochtan die met hē geuangen waren niet los noch vry/mer simostē hare rantsoen swaerlic betalen. Eñ hertoghe wencelijn om dat hi haer heere was wilde dat betalen/eñ daer om so socht hi aenden staten des landts van brabant hulpe eñ succours om gelt te hebbē eñ scattinge Twelck die steden vā brabant hē consenteerden ende beloofden hē te geuen.ix.C.M. viluortsche mottoenē Mer die steden vā brabant en wilden niet datmen eldts gheuen soude dan voor den vreemden eñ wtlantsche heren eñ ruyteren die mitten hertoge geuangen waren/op dat se namaels geē scade en dadē dē cooplieden vā brabant/ eñ ordineerden selue goedemannen dye dit gelt bestellē ende ontfangen soudē ten profite des lants Waer om dat dye hertoge ende somige heren bi hē sijnde gestoort waren op die stedē vā Brabant/ wāt aen die handelinge gheen verlies en was Eñ hi trac wt Bruessele eñ maecte sijn ligginge te Genapien in walsch Brabant/daer hi grote vgaderinge maecte vā volc van wapenen eñ berect der stadt vā Nyuele int iaer alsmen screef MCCC.eñ.lxxiiij.opten.ix.dach vā April. Maer door die wijsheit des bisscops eñ capittel eñ stede van Ludic wertter een tractaet van payse gemaket tusschē den hertoge eñ hertoghe eñ den steden vā Brabant als Louen Bruessel.etc. vgiffenisse bidden soudē tot harer belieften als si dat begheeren sullen. Ten anderen so mosten die steden van brabant om datse eenige verbonden met malcand gemaect hadden die wile dat die hertoge geuangen geweest hadde die brieuen dair af contenae sijnre begeerten. Ten derden dat die renten vanden lande dye bi tijden van hertoge Jan vrou Jannen vader verset warē weder om ghequeten eñ ghelost soudē werden vanden scattingen in Brabant die af cortende.etc.

¶ Item vanden voorseyde.ix.C.M. mottoenen sullen dye steden ende dat platte lant betalen.viij.C.M. eñ dye gheestelicheyt.C.M. Ende noch om meerder vrientscap te onderhoudē so mosten die steden ende dat platte lant den hertoghe gheuen.xxv C. vanden seluen mottoenen ende die gheestelicheyt noch.xv.C.

¶ Item dese betalinghe voorseyt soude ontfangē sijn vanden genē die van

den staten des lants vā Grabant dair toe gheordineert waren/ eñ die hertoge soude ooc toe schicken vā sinē volcke.ij.personen diet hē beliefde dye bi der betalinge sijn souden Voort wert wt gesprokē wāt die somme voorseyt van.ix.C M.mottoenē niet genoech sijn en soude voor rantsoen te gheuen vanden genen die daer waren gheuāgen/so was geordineert dat die hertoge eñ hertoginne betalen souden dat ter gebrake. Eñ waert dat sijs niet en daden eñ datter tlant enige schade bycreghe oft eenighe cooplieden na der hant bescadicht waren/ datmē dat op den hertoge eñ hertoginne verhalen soude aen hair demeynen Eñ voort ō dat mer drie stedē als Louen/ Gruessel Thienē in desen raet tegenwoordich eñ alleen haer cōsente daer toe haddē gegeuen so souden moeten nochtans alle dander stedē elck na aduenant haren aendeel daer af betalen Eñ waert dat hier eenige faute in gheuiel so souden dese voorſ stedē den hertoge hier in behulpich sijn Voort soe soude alle twist eñ twedracht vā eenige woordē geschiet vergeten eñ vergeuen wesen ten eewigen dagen behoudelic der iurisdictien vandē hertoge ende hertoghinne eñ ooc vryheden eñ priuilegiē vanden goeden steden.etc̄.

¶ Ooc was geordineert dat de hertoge eñ hertoginne den lande ende der geestelicheyt brieuē geuen soudē hier mede quijt te sijn ende staen voort aen ter ouder taxatien so si gewoonlic waren eñ niet meer.etc̄. Dit dus geslotē sijnde so is die hertoghe te vreden ghe weest eñ is weder nae Gruessele gherepst daer hi langhe tijt in groter ghenuechten gheleeft heeft

¶ Hier en binnē alsmē screef.M.ccc. eñ lxxvi.so is kaerle de.iiij.keiser shertogen broed in Grabant gecomen op sinte Andries dach mit grooter eeren ontfangen eñ vandē edelen van Grabant beschonckē eñ begift was Daer na is hi na Vrancrijcke getrockē daer hē die hertoge geleyde tot in Vrancrijke met grotē state eñ is weder te bruessel in Grabant ghekeert

¶ Omtrent desen iare so wert scisma vā twee pausen in die heylige kercke/ also sinte Katherina vander Seynen vand Predicaer oorden corts te voren gheprophetеert hadt Eñ waren eerst ghecorē die.vi.paus Vrbanus/ eñ die vij.paus Clement. Eñ alsoe voort altijt.ij.pausen regnerende omtrent.xl iaer lanck.etc̄.

¶ Dat.l.ca Vander ghemeynten die te Louen opstont Eñ hoe die heren te Louen in die pijken geworpen werdē Eñ hoe hertoge wencelijn Louen weder belach/ende vā sijnre doot te Lutzenborch

Die gemeynte vā Louen begōste wed grote beruerte te maken ō der groter scattingē wille dye si geuē moeten/ eñ nochtan werdē si buten al ōme gehoudē eñ gherasteert vanden pensionarijsen die niet betaelt en waren Mer die heerē eñ wethouders vā Louen maectent so datse hē seluen eñ haren vrienden betaelden Twelc der ghemeynte begonste te verdrieten eñ maectē heymelic vergaderinge ende beleyden ter stont der stadt huys met groter menichten/eñ die gemeynten maectent also si wilden/stellende commoyngmeesters/scepenen eñ raet na

haren wil eñ trockē vā lande te lande
metten zegel vanď stadt lijftochtē v̇co
pende Eñ si geduerden drie iarē in de
sen state eñ gauen dē hertoge eñ sijnē
rade groot goet ō int regimēt te bliuē

¶ Hier en binnen so heeft de hertoge
wencelijn in sijn stadt vā bruessel raet
gehoudē daer alle die statē vandē lan-
de vā Brabant v̇gadert warē Eñ soe
gebuerdet datter oock te bruessel quā
vā Louen die cōmoingmeester ghehe
ten wouter vanď leyen/die principael
vā desen opsetten vanď gemeyntē vā
louen/eñ hi wert doot geslagen vā he
re Jan van Kalsteren/die wt louen te
Bruessel mits sijnen toe bringen was
gheuloden. waer om dat die gemeyn
te te Louen seer gram was als si dat v̇
namen eñ ontboden alle die goede he
ren eñ de beste vandē gheslachten die
si opten herē huys vingen eñ maectē
groot ghecrijsch eñ geroep vā binnē
Die vā buten riepen met luder keelen
als dulle lieden tottē genen die op dat
huys warē Werpt ons desen eñ dien.
Twelc lazen so ghedaen wert eñ si ōt-
fingense in haer pijken wel tot. xvi. of
xvij. toe Daer wert heer Jan platvoet
iāmerlic vermoort eñ doot gheslagen
ouermits eens weuers kint dien sach
leggen onder een banck verborghen
diet sijnē vaď seyde/hoe hi dair achter
een schutter lach die hē gerne hadt be
schut vanden lijue/mer lazen hi eñ die
schutter waren beyde iāmerliken ver
moort. Daer stonden die ghemeyntē
bebloet vandē ellenboge totter hant
toe oft si rynder oft ossen ghekeelt eñ
ghedoot hadden/ eñ alle danď werdē
geuangen eñ iammerliken gheperse-
queert

¶ Als hertoge wēcelijn dese grote ty-
rantscap v̇nam soe quā hi met groter
heyrcracht voor louen int iaer M. cc
lxxxij. op sinter Claes dach/ ende lach
daer voor. vij. weken ende. iiij. dagen
Mer het wert gheordineert ende ghe
maect biden capittel vā Ludick dat de
hertoge binnen Louen in gelatē wert
eñ de principale van desen opsette die
werdē gebannen wten lande vā Bra-
bant. Mer niemant en dede hi ontlij-
uen dan eenen ridder gheheeten heer
Jan de swartere die metter ghemeyn-
ten van Louen aen gehoudē hadt/ die
wert onthooft voor der stadthuys

¶ Voort so wast gheordineert dat ten
ewigen dagen vier schepenen vanď ge-
geslachten/eñ drie schepenē vanď ge-
meynten int recht sitten soudē eñ een
cōmoingmeester/ eñ alle die geswor-
souden van deyden partijen ghedeylt
sijn half ende half. Dus heeft hertoge
wencelijn alle dingē gheordineert eñ
is vā daer te bruessel ghereyst/daer hi
een wijltijts sinen tijt in ghemuechten
ghelept heeft

¶ Corts daer na so is hertoge wence-
lijn wt Bruessel ghetogen na Lutzen-
borch sijn lant visiterē eñ besien/daer
hi met siecten beuangen wert so seer
dat hi ordineerde sijn testament ende
alle sijn dinghen so hi best mochte na
den tijt dien hi hadde want hi cortelijn
ge sterff/dies alle tlant ende vrou Jan
ne wter maten droeue warē. Ende hi
wert eerlic begrauen te Oryuaels int
cloostere int lant van Lutzenborch be-
giftē de rijckelijc tgodshuys met. ij. c.
gulden erflic/eñ alle tlant dore werdē
hē schone exequiē gedaen Hi sterf int

iaer ons herē. M.CCC. eñ lxxxiij. op onser vrouwē cōceptien dach dē. viij. dach in December. Dese hertoge wēcelijn was seer edel wt sijnder moeder lichaem gesnedē eñ sijn moed en sterff daer niet af. Sijn oude vader was die goede keyser Henrick die. vij. Dese keyser liet achter een sone die Jan heete eñ was coñ. van Gemen/ ende dye had twee sonē. die outste was die keyser Kaerle/ ende dander was hertoge wencelijn daer nu af geseit is Noch so hadde hi een dochter die coñ. Jan vā vrācrijcke te wiue troude Dese hertoge wencelijn was een schoon man blide vā aensichte/ suet vā sprake/ milde eñ seer liberael/ so dat hem veel eedelē volchdē Geerne plach hi te caetsen/ te tornoyen/ eñ tot alle genuechten was hi genegē/ mer hi en was niet victorioes Hi had van vrou Janne een sone mer hi sterf ionck eñ leyt begrauen te Bruesselten carmelitē daer vrou Janne na der hant ooc begrauē wert

¶ Dat. li. ca. Hoe dat oirloge op stont tusschen hertoge Willem vā Ghelre eñ vrou Janne van Brabant

Da die doot van hertoge Wencelijn als vrou Janne met droefheden beuangen binnen Bruessele bleef sittende als een bedructe weduwe/ so begōster discoort te rijsen tusschē hertoge willem vā gelre marcgraue willems vā Gulic sone/ om datmen hem niet en wilde ouergeuen die heerlicheden eñ sloten Vucht Gangel eñ Mille/ die vandē here vā Heynsberge die se erflick toe behoorde verset warē an hertoge Eduwaert vā Gelre ō. xxiiij. M. oude schildē. Dese hertoge vā gelre wt ghebreke van gelde versette dese plaetsen eñ sloten/ eñ daer toe tlant vā Crieckenbeke aen heere Jan sgrauē vā Moirs iongē broed voor xxxv. M. oude schildē Hier na gheuielt dat een machtich ridder Jan vandē velde geheeten viant wert vā desen voorseiden here Jan vā Moirs. Waer om hi hē beduchte dat hi niet machtich tegē den voorr Jan vanden velde en was/ so had hi dese heerlichedē hertoge wēcelijn eñ vrou Jannen vcocht om een grote somme gelts. Corts daer na so is heer Jan van Moirs gestoruen eñ so was Mille eñ Gangelt verstoruen op des grauē vā Moirs sijn broeders sone/ wāt de vader des kints oec doot was So is dese voorr sgrauē sone gecomen tot hertoge wencelijn eñ vrou Janne eñ heeft daer ganslijck by rade van sijnen mannen alle sijn rechte eñ aensprake vā desen heerlicheden van Vucht Gangelt eñ Millen vercocht. waer voor hem hertoge wencelijn eñ vrou Janne goede brieuen vleent hebben iaerlijcx te heffen op die stadt van Tricht een somme vā penningen erflike renten/ welcke renten sijn erfghenamen hielden vanden hertoge te leene. Mer na die doot van wencelijn so heeft hertoge willem van Gelre dese plaetsen aen hē willen treckē/ seggende hoe dat die here van Heynsberghe sijn oom verset hadde eñ dat die pantschap hē verstoruen waer/ niet willen wetende datse sijn oom hertoge Eduwaert ooc vset hadde alsoot voorseyt is/ mer seyde eēpaerlic dat hē vā sijns ooms wegē toe behoorde. Eñ om dat ment hē niet ouergeuē wilde so wert hi vyant slants eñ sandt onsegbrieuē an vrou Janne te bruessel dair si noch

in roucamer haren here was beclagē
de. Als si dese ontsegbrieuē ontfangē
had so seide si Nu ist tijt dat ic wt mijn
camer gae/ eñ doe ghincse wt haer ca-
mere/ eñ twas meer dan een iaer dat
haer here gestoruē was. Doe sandt si
bi rade haren drossaet van Brabandt
shertogen bossche met volck vā wapē
die int lant vā Gelre grote schade de-
den/ eñ des ghelijcx die Geldersche in
Brabāt/ so datter een swaer rijdende
orloge gherees tot groter schaden vā
den landē andhalf iaer lanc Mer cor-
telic daer na alsmen screef. M. CCC.
lxxxvi. op sinte Michiels dach so trac
tghemeyn lant met groter heyrcrach
te voor die graue/ twelc men scarpelic
beleyde Ende hertoge willem hadt so
vast beset met sijnen volcke dat quaet
om winnen was. Eñ die Brabanters
bestormdē die stadt met groten assaul
te daer menich man tleuen liet. Daer
clam Diederick vandē Heetvelde vro
melic op die mueren eñ dede die vian-
den achterwairt deysen/ mer ten lestē
was hi v̄laden/ so dat hi vandē muerē
neder geworpē was ind̄ graftē/ daer
menich man met voetē ouer hem liep
eer hi op staen conde Die stadt had in
dien storme gewonnen geweest/ hadt
yet langher gheduert/ mer door tmid
del vā somige herenwert dat stormen
gelatē/ daer die Ghelderſche ō v̄blidē
Eñ hertoge Willem vā Ghelre sandt
aen hertoghe Aelbrecht van Beyeren
palensgraue opten Rijn/ ruwaert vā
Hollant/ zeelāt eñ henegouwe/ diens
dochter dat hi getrout hadt/ hē biddē
de dat hi hē pais makē wilde tusschen
hē eñ vrou Janne eñ haren lande van
Brabāt/ wāt hijse te velde niet beuech
tē en dorste Twelc hertoge Aelbrecht
geerne dede eñ quā bi vrou Janne tot
shertoghen bossche/ daer hi so seer ar
beyde als dat hijt in handē creech vā
beydē siden/ duytsprake die hi seggen
soude te achteruolgen eñ vā weerden
te houdē. Waer ō dat hi geloofde den
genen te helpen die sijn wtsprake van
weerden hielt/ eñ den anderen in con
trarie te vallen die den pays eerst bra
ke Dus sijn vrou Janne metten lande
van brabant ter eenre sidē eñ hertoge
willem vā Ghelre ter andere siden in
hertoghe Aelbrechts wtsprake gebl
uen hē daer af geuende brieuē vā sub
missien. Dese hertoge Aelbrecht hiel
sijnen broeder geuangen Willem van
Beyeren/ die wijlen eer (also voorseit
is) duytsprake dede tusschen hertoge
Wencelijn ende graue Lodewijc van
Vlaenderen. etc.

¶ Dese hertoge Aelbrecht na dat hijt
in handē had also voorseit is/ so heuer
hi daer af gedaē sijn wtsprake/ als dat
vrou Janne vā brabant al hair rechtē
ind̄ stadt vādē graue hebbē soude so
gewoonlic had geweest voor der orlo
gen/ eñ dat een yegelic staen soude op
sijn leet eñ op sijn goet als voor aē hey
de den partijē Eñ dat alle die dodē ro
uinge/ brant/ ende ander bescadingē
die ind̄ orlogen geschiet waren vā bi
den siden deen voor dand̄ staen soude
Eñ alle geuangen eñ onbetaelt ram
soen los vry ende quijt te wesen/ noch
daer af nēmermeer malcanderē te be
schadigen. etc.

¶ Dit was duytsprake die hertoge Ael
brecht dede/ welc vrou Janne vā Bra
bant eñ hertoge willem vā Gelre ap
probeerdē/ daer af v̄lenēde seker brie
uen bezegelt met haren zegelen eñ nē

mermeer daer tegē te doen Dus was
dit discoort vanden lande vā brabant
eñ dē hertoge vā Gelre ter neď geleit
mits hertoge Aelbrechts wtsprake

¶ Mer onlanc was dese pays gehou
den/wāt die hertoge vā Gelre na dat
die Brabanters wten lande getrockē
warē elck int sijne eñ vrou Janne weď
te Bruessel binnē was so v̄sette de her
toge van Gelre die goede mannē die
vrou Janne binnē den Graue gestelt
hadt wtē rechte eñ dede die stadt sterc
maken eñ vitaelgieren ende mandese
met sinē volcke daer wt v̄drijuende al
die geen die vrou Janne daer in geset
hadde Desgelijcx en wilde hi sijn leen
mannen gheen nieu brief v̄leenen alst
indē pays geslotē was/noch oock die
geuangen die hi geuangen had inder
orlogē en wilde hi niet quijt latē/noch
ooc meer anď dingen die hi dede die te
lanck vallen soudē te scrijuen. waer af
dat vrou Janne seer tonureden was
eñ claechdet hertoghe Aelbrecht dier
niet veel op en achte/so dat vrou Jan-
ne daer af geen remedie crigē en con-
de Eñ heuet ten lestē dē coñ. vā vranc
rijcke harē neue geclaecht eñ hertoge
Philips vā Bourgondien gheheeten
Lehardy/die des qualic te vreden wa-
ren eñ screuen aen hertoge Aelbrecht
dat hi hem hier in quiten soude also hi
sculdich was So dat die coñ. vā vrāc-
rijcke sinē raet sandt in die stede vā ca-
merick/eñ hertoge Philips vā Bour
gondien quāmer self in persone/daer
hertoge Aelbrecht oock quā/so datter
groten raet gehouden wert vā deser
saken Eñ vā daer wast geslotē Tant-
werpē den raet te leggen/maer door
hertoge Aelbrechts neersticheit wert

dē raet vā Antwerpen geleyt tot sinte
Geertruyenberge in Hollant. Daer
waren v̄gadert den raet vā vrancrijc
ke/vā Bourgondien/vā Brabāt/mer
hertoge willem van Ghelre noch sijn
raetslyedē en quamē daer niet/dā een
bode die ď raetsliedē vā gelre ontscult
dede dat si niet comē en mochtē/so dz
de dachuaert sonď enich profijt v̄ginc
Mer daer na was noch hertogenbo
ssche een dachuaert geleyt dair de her
toge vā bourgondien/dē raet vā vrāc
rijcke/vrou Janne eñ die hertoge van
gelre alle waren Eñ het was daer ge-
sloten dat hertoge Aelbrecht sinen be
huweden sone onď wijsen soude vanď
misdaet die hi vrou Jāne gedaen had
twelc hi beloofde te doen in presentie
vā alle den heeren/eñ dat vrou Janne
inden Graue gerecht soude inder ma
nieren so si gheweest had Maer lazen
na den vertrecke vandē heren so is hi
seer slap hier in geweest/so dattet oor
loge weď began tusschē den lande vā
Brabant eñ die Ghelder sche Eñ elck
beriet den anderen schade eñ hinder
daer si conden eñ mochten

¶ Binnen desen tijde vandē wtspreke
nen payse voorseyt so is die here van
Gaesbeke gehetē heer Sweder vā ap
coude aen vrou Janne gecomē om vā
haer te crigen somige dorpen eñ heer
licheden gelegen in die Meyerije van
Rode gelegen onď die Ammenije van
Bruessel/twelck die wethouderen eñ
herē vā bruessel niet cōsenterē en wil-
den Sonďlinge was daer een scepen
ghehetē heer Eueraert tserclaes. Dit
was die selue die die stadt vā Bruessel
den graue Lodewijc vā Vlaenderē af
nam eñ die Vlamingē cōfuselikē daer

wt iaechde. Dese heer Eueraert was
wel gesien bi vrou Jannen eñ veel he-
ren. Hi was een wijs wel spreeckende
man/daer ō hadt hi altijt dat voorspre
ken bouē dand scepenen eñ heeren vā
der stadt So was hi die gheen die dat
woort wt sprac bouē alle dand/dat die
here vā Gaesbeke in geenre manierē
aen dese voorß heerlicheden met rech
te comē en mocht/noch dat vrou Jan
ne dies niet machtich en wair te doen
al had sijt willen doen om dē eet dye si
der stat vā Bruessel doe si gehult wert
ghedaen had/belouende der stadt vri
heden niet te v̄minderen.etc̄. Waer ō
dat heer Eueraert tserclaes ond̄ wegē
tusschē Linneke eñ Bruessel iāmerlijc
vandē baeliu vā gaesbeke eñ vanden
bastaert vā Gaesbeke geslagen eñ ge
quest was/wāt sijn voet hē af was ge-
houwē eñ sijn tonge half af gesneden
Dies alle de stadt eñ die gemeynte vā
bruessel in roere wert/eñ vrou Janne
quā selue ter marct ō tvolc te bestierē.
Eñ heer Eueraert optē wagē liggen-
de sprac hair toe so hi best cōde al wast
onbescheidelic So v̄gaderden die vā
bruessel met groter heyrcracht butē d̄
stat dē seluē auōt tot Vlezēbeke/noch
tan wast drye vrē na noene eer datmē
te bruessel dē goedē voorß here brach-
te gequest. Des and̄ dages twelc was
dē goedē vrydach smorgēs/so trockē
si voor gaesbeke eñ beleydent al ōme.
Eñ heer eueraert sterf des dinxdachs
daer na in de paeschdagen inden iare
M.CCC.lxxxviij. Eñ alle dye steden
vā Brabant quamē daer met willigē
moede ō dat feyt te wrekē opten here
vā gaesbeke/sond̄ shertogenbosch al-
leen die hair palen sterckelic besettedē
tegē die gelderſche/wāt de orloge we

der began door de grote ōgetrouwic-
heit vā hertoge willem van Gelre eñ
Gulick die sijn belofte zegel eñ brieuē
al brack.etc̄. Eñ daer en binnē trac de
here vā gaesbeke heymelijc vandē slo-
te om hulpe vā sinen vriendē te crijgē
Als de brabanters omtrent vijf weken
daer gelegē haddē so gauen hē die vā
dē slote op/te wetē mijn vrou vā gaes-
beke met harē liedē behoudelic lijff eñ
goet Eñ die here vā gaesbeke ōtschul-
dichde hē seer dat hijer niet af en wiste
noch en had doē doen/gelijc hi ooc en
dede. Mer daer mede hadde hi hē her-
sculdich gemaect dat hi die voorß vrij-
dadige op sijn slot ontfinc doen si dat
quaet gedaen hadden. so wert dat slot
ghedestrueert Vā daer trockē die bra-
banters int lant vā Gelre grote scade
doende eñ beleidē die stat vandē Gra-
ue daer si cleyn profijt deden wāt si de
stat niet winnē en condē ouermits dē
winter die aenstaende was Ende oock
had dye hertoge groot volck v̄gadert
als westualingē coelsche eñ gulicsche
Des die brabātse herē met d̄ gemeen-
ten qualick te vredē waren eñ beleydē
die stadt seer sterckelijc eñ maectē een
brugge met grotē arbeyt ouer die ma-
se meer dan half wegen/ende souden
se volmaect hebbē en hadde dē swarē
stroom eñ den menichfuldigen regen
hem niet oueruallen. Mer principale
wert dat benomē eñ belet vandē Ge-
derschen die op die brabanters schoten
met bōbaerden eñ and̄ geschuttē. Eñ
daer na als die brabanteren heymelic
voorbi Rauesteyn ouer getrockē wa-
ren om ouer dander sijde vander Ma-
sen die brugge te helpē staken eñ opte
rechten/so vernam dat de hertoge vā
Gelre eñ die geld̄sche quamē mit gro

termachte op die Brabãters/ die som
vloden/ som werdẽ si geuangen eñ ve
le v̇drancker in die Mase/ want hẽ die
anḋ niet te hulpe comen en condẽ Dit
siende dye wijse eñ oude voorsichtige
mannẽ dat haer opset v̇loren was/ eñ
ooc dat hẽ die winter op die hant quã
eñ datse niet veel profijts daer en con-
sten doen so sijnse vã daer op gebrokẽ
al ghemeynlic met eenen ouerdragen
weder te comẽ int lant vã gelre als dẽ
somer aenstaende was/ eñ sijn also te
huys getrocken elck int sijne

¶ Als hertoge Willem vã Gelre wist
dat die Brabanters thuys ghetrockẽ
waren so v̇gaderde hi een groot heyr
Eñ in sijnre hulpẽ quamẽ ooc die eert
bisscop vã Colen/ die bisscop vã Bre-
men/ die bisscop van Munster eñ dye
bisscop vã Vtrecht/ die graue vã Cle-
ue die namaels hertoge wert/ die abt
vã proẽ eñ die graue vã Moirs so dat
hi groot volc v̇gadert had vã. xxxiij C
glauien eñ. xxij. C. mannẽ te voet. Eñ
die capiteynẽ warẽ meest al geestelijc-
ke prelaten die de arme scamele lieden
(der welcker sondẽ si dagelijcx eten eñ
des gecruysten ihũs goeden hem ver
leent sijnde om duechdelic af te leuen)
onnuttelic verterende warẽ Dese be-
deucten eñ bescadichdẽ die scamele eñ
ontsculdige lantliedẽ stichtende rooff
eñ brant int lant vã Brabant tegẽ een
weduwe. Si auõtuer haddẽ si geradẽ
dẽ hertoge vã gelre om pays als si de
den om orloge hi en hadt licht niet be-
staen Ay lazen o geestelike hoe dooldi
ontfangende die offerhande des volcx
niet veel weldadẽ daer voor doẽde dẽ
leuenden noch ooc den dodẽ eñ dẽ ar-
men sielẽ inden vegeuier Ja daer toe

soe ouerbrengdi dat patrimonie goet
vandẽ ghecruysten Jhũ in sonden/ in
scandẽ eñ in quaden exempelẽ. O ghi
geestelike prelatẽ na den wtwijsen vã
geloofliike scriftueren so leestmen den
edelen Karel marteel indẽ state ḋ ver-
doemder te wesen in siele eñ in lijue/ õ
dat hi de kerckẽ eñ cloosterẽ scattende
was eñ haer goedẽ af nam/ mits welc
ken so veel suffragien min ouer die sie
len gedaen haddẽ als hi goets af hadt
genomẽ den geestelike personẽ/ noch
tan gebruycte hi dit gelt eñ goet ter or
logen om die ongelouige te dwingen
Mer nu ghi geestelike prelatẽ (twelck
argher is) sijdi hier met orlogende op
die kersten goods knechten dye arme
makende. etc̃.

¶ Dus track die hertoge vã Gelre int
iaer. M. ccc. lxxxviij. eerst tot Ooster-
wijc twelc hi v̇brãde eñ de schone lijn-
de mede op sinte Laurens auont/ ende
daer na v̇brande hi Ghestel/ Beke/ eñ
tooch so weḋ verbi Weert in sijn lant.
Dus wasser een rijdende oorloge tus-
schen dẽ lant vã Gelre eñ vã brabant
al den winter lanck duerende. dair en
binnen dat vrou Janne soe veel dede
aen hertoge Philips vã Bourgondi-
en haren neue dat hi haer dede goede
hulpe eñ bijstant. want hi sandt vrou
Jannẽ sijnre moeyen wt Vrancrijcke
vijf hondert lancien oft glauien die hi
altemael wel betaelde drie maendẽ te
voren/ daer capiteynẽ af waren heere
Willem vã Latrimoillien eñ heer O-
daert vã Chaseron Eñ dit orlochs vol
ke was gheordineert eñ geleyt te Mil
lem/ te Ganghelt eñ te Vught om die
gelderschehinḋ te doen/ eñ de brabãt
sche heren lagẽ te Herp eñ te Os Eñ

die frãsoysen wonnẽ op hertoge wil-
lem vã gelre eñ gulick een stadt Stra-
len geheten die si destrueerden

¶ Daer na trac hi vã gelre in vrãcrijc
ke te Parijs eñ verwerf so veel aendẽ
hertoge van Orliens des conincx vã
Vrãcrijck broeď dat hi hertoge Phũs
vã bourgondien onderwees datmen
dese oorloge scorste op hope vã payse
Wãt hertoge Phillips meendet daer
toe te brengẽ dat vrou Janne zij moye
eñ die hertoge vã gelre vã als blijuen
souden in sijn seggen/eñ so meende hi
die stadt vanden Graue aen Brabant
weder te brengẽ Mer hier en binnen
werdẽ die brabãtsche herẽ anders be
dacht by veruolge vandẽ hertoge vã
gelre/dat vrou Janne eñ hi kosen elck
ses herẽ/dat sijn xij. te samẽ die al den
twist eñ oorloge termineerden eñ ter
neder leydẽ Int iaer. M. CCC. xc. op
sinte Seuerijns dach

¶ Mer õ te wetẽ hoe Graue eñ Cuyc
eerstwerf aen Brabant quamẽ So is
waer dat inden tide vandẽ derdẽ her-
toge Jan vrou Jannẽ vader was een
here geheeten heer Otto vã Cuyc he-
re vã Heruele/ ende hi hielt tlant van
Cuyc te leen vandẽ keyser Eñ die stat
vandẽ graue met haer toe behoorten
was sijn eygẽ goet hẽ vã sijnen vader
bestoruen. hi had een broeder die here
vã Hoochstraten was Dese heer otto
v̓cocht eñ opdroech hertoge Jan voor
seyt die voornoemde stadt vã Graue
met haren toe behoorten voor eygen
goet Eñ doe gafse hẽ hertoge Jan we
der van hẽ te leene Int iaer. M. CCC
xxiij. Eñ hi gaf hertoge Jan quitancie
vandẽ penningen vandẽ cope de som
me van vijf duseut ponden swarte tor

noysen/ gelouẽde die voorſ heer otto
dat Graue altoos sijn soude hertoge
Jans open stadt alst hem beliefde

¶ Na heer Ottens doot so õtfinc heer
Jan vã Cuyck sijn neue ooc Graue te
houdẽ van hertogewencelijn eñ vrou
Jannen Eñ ouermidts een betermisse
die dair te doen was van eender sake
so ouerquã die here vã Cuyck metten
hertoge eñ hertoginne dat hi tlant vã
Cuyck van hẽ ooc te leen houden sou-
de/twelc hi also dede Eñ ooc ontfinc
na hẽ Jan sijn sone die welc sterf sonder
oor achter te laten. Doe stont op heer
Jan vã Cuyck/sone wilen heere Hen-
ricx vã Cuyck õ dye naeste te sijn/mer
heer Wemaer vã Cuyck der voorseyde
der heer Henricx ioncste broeď woude
selue die naeste sijn eñ hi trac haestelic
met volc binnẽ die stadt vã Graue eñ
namse in mits hulpen. Eñ hy ontfinc
Graue eñ Cuyck te leen vã vrou Jan-
ne eñ diender af als leenman Dese he-
re Weemaer hadt een ionge sone ooc
geheten Jan/dien hertoge willem vã
gelre sijn bastaert dochter te huwelijc
gaf. Daer na sandt vrou Janne heere
Jan vã witten haren drossaet vã Bra-
bant tot heer Wemaer te Graue/ver-
suckende harẽ inganc in die stadt also
si altoos sculdich was opẽ voor de her-
toginne te sine. Heer weemaer berie-
hẽ hier op/eñ die somige van sinen be-
den riedẽ hẽ die stadt der hertoginne
te openẽ. And rieden cõtrarie sondere
ge die Gheldersche die met sijn soone
wiue daer bi hem waren. Ten lestẽ so
sprack heer Weemaer dat sweerende
met eede Ic sal brabander steruẽ Doe
ouer vielen hẽ die Geldersche bi hem
sijnde eñ vingẽ hem eñ bonden hẽ op

eenkarre hē also te Nieumagē voerē-
de/daer hi al sijn leefdagen bleef ghe-
uangen. Daer na so bleef Jan sijn so-
ne heere vandē Graue eñ van Cuyck
Eñ hertoge Willem van Ghelre sijn
sweer ghinc tot Graue eñ stercte dat
tot sinen behoeue eñ hielt also

Dat.lij.ca. Hoe wed̄ een nieuwe or
loge began tusschē brabant eñ Gelre

Als vrou Janne van brabant eñ
hertoge willem vā Ghelre ende
haer landē een deel iaren in payse eñ
vreden hadden geseten/ so stonter op
weder een nieu orloge ouermits eenē
vā shertogē vā gelre dienarē die sher-
togenbossche by iusticie gerecht was
geheeten wouter van ouer Rijne Int
iaer M.CCC.eñ .xcvij. Dese wouter
met sinē hulperen dronckē sijnde sloe-
gen doot een van vrou Jannen diena
ren/waer om hi geuangē wert eñ ōt-
hooft. Dies die hertoge vā Gelre aen
vrou Jannen ontsegbrieuē sandt om
dier saken voorꝭ eñ maecte hem sterc
met alle sijn hulpers/als dye eertsbis-
scop Frederic vā Colen/bisscop Frede
ric vā Munster/de bisscop vā vtrecht
eñ meer and̄ heren dye alle gader met
groter macht in Brabant quamē. Dit
vernemē de vrou Janne dede tsherto-
genbosch mannē eñ besettē met harē
volcke/te wetē/die drossaet vā brabāt
die herē vā Perweys/vā Diest vā we
semael eñ noch meer ander heeren eñ
dese lieten den hertoge passerē verby
den bossche sond̄ vechten/wāt hi vele
vriēdē binnē der stat hadde/anxt heb
bende voor verraetscap/nochtans de
den si hē scade achter in sijn heyr slaē-
de ende vangende somige van sijnen
volcke Hi track al verbi voort tot Oo
sterwijck daer hi des nachts logeerde
Eñ des ander dages so meende hi die
stadt vā Endouen in te nemē/mer die
herē die ten bossche lagen haddē sond̄
vertreck CCC. glauien daer gesondē
om die stadt te bewaren so dat hi daer
meer schaden creech dan ghewins eñ
liet so die stadt ongewonnē/ berouen
de eñ bescadigēde dat arme lantvolc.
Twelc vrou Janne v̄nemende ōtboot
hē met haren herauten datse hem wil
de strijt leueren binnē dē derden dage
waer hi wilde/ het waer in zij lant dat
hi derwerts trocke/oft wilde hi blijuē
in Brabant dat hi darme lantvolc on-
bescadicht liete/si soude hem sendē. C
voeder wijns. CCC ossen eñ broot eñ
and̄ prouande genoech om drye dagē
tot datse malcander strijt leueren sou-
dē Eñ vrou Janne v̄gaderde een gro-
te heyr wt Brabant eñ quā na sherto-
genbossche tot ōtrent Herētals. Doe
quam die tidinge dat die hertoge van
gelre met sijn bisscopen eñ heren scan
delijc vertrocken was ouer die Mase
eñ en dorste velt noch strijt leueren/al
so vrou Janne begeerde Als de brabā
teren wisten dat hi dus wten velde ge
scheyden was so trocken si al gestoort
na Tricht/daer vrou Janne bleef lig-
gende Eñ dat heyr track ouer de Ma
se tot Vlytingen eñ bleef daer leggen
de den eerstē nacht. Des ander dages
trocken si int lant van Gulic verbran-
dende alle die dorpen in haren weghe
tot Andēhoue toe twelc sterc gemaect
was/mer si wonnent eñ verbrandent
eñ sijn also eenen anderen wech door
tlant van Gulic gereyst eñ na Tricht
gecomen daer si veel scaden deden/ia
twintich werf meer dan dye hertoge

vā Ghelre in brabant gedaen hadde/
eñ vermatē hē nochtan den toecomē-
de somer als die winter ledē waer we
der te reysen int lant vā Gulic/ twelc
si volbrachten also ghi na horen sult

¶ Binnen dees tijt dat dit gheschiede
so sijn die Ludikers mettē Brabāters
v̄eenicht eñ verbondē om datmen de
burgeren vandē steden van Ludic eñ
vā Loon eñ andere niet meer arreste-
ren en soude oft houdē voor lijf pensiē
oft and̄ renten die si den ingesetene vā
brabant sculdich warē/maer met ter-
minen souden laten betalen Ende so
wert daer v̄nieuwet alsulckē verbont
als in voortijdē gemaect had geweest
tusschē tlant vā Brabant op deen side
eñ tlant van Ludick eñ van Loon aen
dand̄ sijde/dye mits dien nv gheloof-
den dē lande vā Brabant hulpe eñ bij-
stant te doen tegen eenen yegelijcken
eñ sond̄linge tegen den hertoge van
gelre dē toecomē de somer/ twelc si de
den/mer oneerlic schieden si wten vel
de. wāt doe die somer aen quā so troc-
ken die Brabanters met groter heyr-
crachte door Tricht daer vrou Janne
lach eñ beualse gode Eñ si trocken tot
Vleytingen daer si haer tenten neder
sloegen v̄beydende de Lukenaers die
daer ooc met schoon volc quamē so si
gelooft haddē Eñ met hem was haer
elect eñ heer hertoge Jan vā beyeren
eñ die here vā perweys mit meer and̄
Eñ hertoge phūs vā Bourgōdiē had
wed̄ vrou Jannē te hulpe gesondē dē
graue Walrauē vā sintpol met. CCC
glauiē op sinē cost Dus wast genuech
lic taēsien so schonē hoop volcx/ Wāt
die brabanters haddē in haer gespan
meer dan. xl M. mannen seer wel ge-
wapent/eñ die vā Ludick eñ vā Loon
niet veel min Dus sijn dese twe heyr
gereyst int lant vā Gulic rouende eñ
pilgerende al datse in harē wech vo
den eñ hebbē hē gedeylt om te bat vi
talie door tlant te crigē Eñ die brabā
ters sijn ghecomen voor de nieu stad
dair die hertoge vā gelre met veel mā
nen binnen was/ mer si en dorstē dye
stadt niet houdē hoe sterck datse was
eñ sijn scandelic vā dair gereyst eñ sla
ken tvuer in haer selfs stadt. eñ die vā
ludic quamē ooc corts derwerts ō dye
stadt te beleggē. Mer wāt die stadt
brant was so sijnse tsamen getrocken
voor Auermōde Die Ludikers sloegē
ned̄ tusschē die Mase eñ Roere/eñ die
brabanters sloegen ned̄ op dand̄ sijde
ouer de Roere Mer wāt hertoge Jan
die elect vā ludick dē hertoge vā gelre
sijnen swager gonstich was hem niet
willende laten bederuē/so wert daer
een tractaet gemaect metten hertoge
vā Ghelre sond̄ weten vandē brabant
ters geuēde vaste brieuē wel bezegelt
d̄ een tractaet vā pays te onderhoudē
Eñ sijn so thuyswert gekeert latende
die brabāters alleen int velt leggē die
van desen tractaet niet en wistē voor
der tijt dat hē lieden kenlijck gemaect
was vandē here vā perweys eñ meer
and̄ die metten ludikers daer gecomē
waren/hoe die Ludikers pays hadden
ghemaect met hertoghe Willem van
Gelre eñ vā Gulick eñ doe screefmen
M. CCC. xcviij.

¶ Hoe vreesliken dat die Brabanters
trocken door tlant vā Gulick barnen
de ende blakende/steden ende sloten
destruerende ende meer and̄ dingen.

Als die heeren van Brabant dit vanden Lukenaers vernamen/ soe hebben si haer belegge op ghebroken van voor Auermonde/ want hem haer vitalie vandē Lukenaers onder wegen benomen wert die hem lieden ghesonden was buten Tricht Eñ die Brabanters sijn weder ghetrockē int lant vā Gulick ende sijn gecomen tot voor Lennich een seer goet vast stedeken wel omgrauen Mer die van binnen en dorsten hem daer niet binnē ōt houden/ mer hebbē die stadt int vuer gestelt daer wt nenemende alle dat gene dat si wech draghen conden Maer die Brabanters vonden nochtans vele wijns inder stadt/ daer si hem mede hebben ghesustineert ende beholpen mer si hadden dair groot ghebreck vā brode. Ende si bedoruen ende slechteden de stadt tot inden gront Ende vā daer soe trocken si voort door dat lant na Aken toe barnende ende blakende eñ veele schaden doende onder wegē daer si door reysden. Doe badt den capiteynē die voorꝭ heer walrauen graue vā Sintpol/ wiens vader was van den Gulicschen verslagen indē strijt voor Gaeswildere Eñ om die doot vā sinen vader te wrekē so badt hi den gemeynē brabantsche capiteynē vandē heyre om verbi die stadt vā Gulick te trecken. Die herē aensiende die grote ghetrouheyt die sijn vader den lande van Brabant hier voortijts ghedaen had so cōsenteerdē sijt eñ trockē verbi Gulic Eñ heer walrauen met somige diet hē beliefde track voor gulick daer

hi neder sloech Eñ die van binnen die
ruymden die stadt eñ vloden ter ande
ren siden wt met hē nemende al dat si
crigen conden/maer binnē der seluer
nacht so heeftse die voorꝭ here walra
uen veruolcht eñ ghebrantscat na sijn
beliefte voor.xxx.M.guldē Des andꝰ
dages so ist geheel heyr by eē v̄gadert
eñ hebbē hē beraden wedꝰ om te keerē
eñ si sondē tot Aken om vitalie te cry-
gen/mer si cregē niet So sijnse gepor
ret na Aken v̄brandende al die dorpen
diese int lant vā gulick vondē. Eñ dit
was indꝰ tijt dat die beganckenis was
eñ wel.v.M.pelgrims hebbē hē alle
bi een v̄gadert beduchtende vādē bra
banters berooft te werdē/eñ sijn den
brabantschen heyre te moet gecomen
Mer doe si wistē dat pelgrims waren
so hebbē sise laten passerē sonder mis-
doen Eñ die capiteynen hebben andꝰ-
werf gesondē binnē der stadt vā Akē
om prouande voor haer ghelt/maer si
hebbense hē gheweigert/wtgenomē
een karre met brode dien die Braban-
ters wedꝰ om sondē tot Aken/wāt dat
heyr daer bi nꝫ gespijst en mocht wer
dē/mits welc groot verdriet eñ scade
toe quā den borgeren vander stadt eñ
den lantliedē wāt die brabāters al die
dorpen v̄brandē dye omtrent der stat
stondē tot sinte Saluatoers berge toe
daer si qualic aen dedē die onnosele v̄-
deruende. Eñ vā daer sijnse thuys in
Brabant ghecomen na datse.xxxviij.
dagen wt geweest hadden

¶ Corts daer na quam here Robrecht
vā Beyeren palensgraue die Roōsch
coñ.gecorē was tot Aken om sijn eer
ste crone te ontfangen/nochtans leef
de doe noch coñ.wencelijn vā Behem
die lange ooc Roomsche coñ.geweest
had/maer om sijnre onbequaemheyt
wert hi verworpē eñ af gheset vandē
koeruorstē Eñ bi desen coñ. Robrecht
quā hertoge Willem vā Gelre eñ van
Gulic hē clagende vander groter sca
den die de brabanters den keyserijcke
eñ ooc hē in sijn lant gedaē haddē/ eñ
verwerff so veel aen coninc Robrecht
als dat hi dē toecomēde somer op bra
bant treckē wilde/mer sijn opset was
ter stont opēbaer hertoge Philips vā
bourgondiē/die een groot heyre v̄ga
derde vā riddꝰscape ō sijn moeye vrou
Janne vā Brabant in baten te comen
Twelc die hertoge vā gelre v̄nemēde
heeft pays eñ vrede met vrou Janne
gemaect sondꝰ wetē vā hertoge Phi
eñ dat bi middele vā somige vrienden
die hi in Brabant had bi vrou Janne
Dit gheschiede int iaer.M.CCC.eñ
xcix. Waer ō dat die edele hertoge Phi
lips seer gram was/ wāt hi hadde wie
nich dusent cronē daer op wt ghelet
Sondꝰlinge was hi gestoort optē ghe
nen die ouer den pays geweest hadde
als de proost vā Tricht/die nochtā int
heimelic bi hē seer groot geweest had
mer noyt sint en quā hi weder in sijn
der gracien

¶ Int iaer voorleden alsmē screef.M
ccc.eñ.xcviij.so sterf sondꝰ oor vrou Ja
nen suster vrou Marie/wilen eer her
toginne vā Gelre hertoge Reynouts
huysurouwe.si stichte in hair leuē die
canosije te Turnout. Si fōdeerde ooc
een clooster vā regulieren buten Tur
nout gehetē te Korssendonc. si stichte
ooc de borch te Turnout eñ dat slot te
Oeye/eñ woonde meest te bruessel bi
haer suster vrou Janne in Brabāt tot
datse vander werelt schiet/ eñ si wert
ten minrebroeders begrauen

¶ Dat. liij ca. Vanden oore hertogen Philips vā Bourgōdien Eñ sondlinge vā Anthonis sijnen middelstē sone die ruwaert vā Brabant wert/ Eñ vā vrou Jannen vā Brabant condicien. eñ hoe si afliuich wert

Die goede hertoge Philips van bourgondien diemen heet Philippe le hardy/ dat is coen/ welckē name le hardy eerstwerf hadt dye derde coninc Philips vā vrancrike sinte Lodewijcx sone die was derde oude vad vā desen Philips van Bourgondien Hi aenmercte hoe dat vrou Marie vā brabant sonder oor gestoruen was eñ dat vrou Janne vā brabant die outste suster so out was datse geen oor crigē en mochte/ eñ so moste Brabāt eñ lim borch comē op die oorije vander middelster susteren vrou Margriete ende die graue Lodewijc vā vlaenderē ghetrout had/ daer hi aen wan een enige dochter die ooc Margriet was gehee ten/ die eenen eedelē hertoge vā bourgondien te huwelic gegeuen was die sterf sonder oor vā haer te laten Eñ so viel Bourgondien op die croone van Vrācrijcke Eñ die vijfte coninc Karel diemē heet die wijse/ die seer beminde sijnē alre ioncsten broed Phūs voorſ waer ō dat hi hē hielp aen dese weduwe vā bourgōdien Margriete graue Lodewijcx vā Vlaenderē dochter/ eñ hi gaf hē wt gonstē te huwelic dat hertochdom vā Bourgōdien eñ veel and goedē leggende int graefscap vā borgōdien/ eñ daer toe Rysele/ duway eñ orchyes Die goede coñ. Jan vā vrancrike was dese Philips vad/ eñ zij moeder was des coninc Jans vā Gehem dochter Aldus was hertoge wēcelijn sijn recht oom eñ vrou Janne die was rechte moeye vā sijns huysurouwen Dese hertoghe Philips wan aen sijn huysurouwe. vi. kinderē/ te wetē drie sonē. Jan/ Anthonis eñ Philips. Eñ drie dochteren. Die een had te manne hertoge Ludolphus eñ sterf sond oor Dand dochter had te manne hertoge willem vā Geyeren/ graue van henegouwe/ hollant eñ zelant/ eñ si had vā hē een dochter die Jacoba heet/ die na maels troude hertoge Jan vā brabāt Die derde dochter hadt te manne den graue Amedeus vā Sauoyen die hertogewert/ die welc hē ten lesten begaf tot geesteliken leuen so dat hi vanden consilie te Basel paus ghecoren wert/ ende heet Felix die. vij.

¶ Jan die outste sone van hertoge philips troude hertoghe Aelbrechts van Geyeren dochter die Palensgraue eñ graue vā henegouwe hollāt eñ zeelāt was eñ si was des voorſ hertoge willems suster. aldus hadden si deen des ands suster Anthonis de middelste so

ne hadt te wiue des voorſ walrauens
vā ſintpol eygē dochter/daer hi mede
had na ſvaḋs doot die graefſcapen vā
Sintpol eñ vā Liues eñ meer anḋ ſlo-
ten eñ heerlichedē. Philips de ioncſte
ſone had te wijue des grauen van Eu
dochter/daix hi aē wan.ij.ſonē/phūs
graue van Nyuers eñ van Rethel/ eñ
Jan graue vā Stampes/ die na phūs
ſijn broeḋs doot graue vā Nyuers eñ
vā rethel wert Ooc creech hi na bi ver
ſterfniſſe tgraefſcap vā Eu. Deſe Jan
had een dochter vā ſijnen eerſtē wiue
die troude hertoge Jan van Cleue

¶ Als hertoge Philips dan al ſijn kin
der aldus ter eerē geſtelt had/ſo heeft
hi met vrou Margriete ſijnḋ vrouwē
beſcheyden ſinen drie ſonen haer lan
dē die ſi na ſijn doot beſittē ſoudē So
dat Jan ſinen outſtē ſone toe geſchict
was te ſijn hertoge vā Bourgondien
eñ graue van Vlaenderē/vā Artoys
eñ vā bourgondien. Eñ Anthonis de
middelſte ſone ſoude ſijn na vrou Jan
nen doot hertoge vā lothrike/brabāt
eñ Limborch/eñ marcgraue des hey-
lichs rijcx Eñ Philips de ioncſte ſone
ſoude ſijn graue vā Nyuers eñ rethel
Dit was dus altemael gedaen bi con-
ſente vandē coninc vā Vrancrijcke eñ
vā vrou Janne Oock geloofdē die.iij.
ſonen die ſcheydinghe te houden met
vorwaerdē oft enich van hē drien ſtor
ue ſonder manlic oor van ſinen liue ſo
ſoudē ſijn landen comen optē anderē
outſten broeder oft op ſijns mans oor

¶ Mer want dit niet geſchiet en was
bi cōſente des lants van Brabant/ eñ
wāt hertoge philips beduchte dat An
thonis ſijn ſone na vrou Jannen doot
enige ſtoot hier in gemact mocht wer
dē/ſonḋlinge ouermits ſekere beloſtē
die hertoge wencelijn eñ vrou Janne
te Tricht in node gedaē haddē dē.iij
keiſer Kaerle hertoge wencelijs broe
der/daer hier af voorſ is. So quā her
toge Philips tot vrou Janne in Bra
bant te brueſſel Eñ tot ſijnre begheer
ten dede ſi v̄gaderen die drie ſtaten vā
den lande/den welckē ſi alle beyde ba
den datſe hertoge Philips vrouwe eñ
haer kinderen bekennen wilden voor
die naeſte oor van Brabant van Lim
borch na vrou Jannen doot. Daer op
de drie ſtaten antwoorden datſe gen
anderen heere noch vrouwe en kendē
dan vrou Janne ſo lange als ſi leefde
Eñ na haer doot ſo ſoude hē tlant qui
ten indē genen die ſculdich waer haer
here te ſijn. Eñ anders geen antwoor
de en conſtē hertoge Philips oft vrou
Janne crigen vandē drie ſtaten Noch
tans boot hertoge Philips den lande
van brabant ouer te gheuen Antwer
pen eñ Mechelē om eewelic aen Bra
bant te blijuen Voort boot hi hē tlant
vā Dermonde in handen te ſtellen ter
tijt toe dat hi Graue me.tē lande van
Cuyck op ſijnē coſt weḋ ghecregen eñ
aen brabant geknocht had. Maer op
die tijt en conſte hi anders gheen ant
woorde crigen ende ſo track hi weder
in Vrancrijcke

¶ Dit v̄nam coñ. wēcelijn vā Gehem
die wt crachte vanden voorſ geloftē
keyſer Kaerlen ſinen vader ghedaen
pretendeerde recht in Brabant te heb
ben eñ ſant ſinē ambaſſaet tot Louen
opdoende dē drie ſtaten dat inhout vā
den brieuen vander voorſeyder geloof
ten/verſueckende alſo dat ſi coñ. men

telijn bekennē wildē voor haren rech
ten heere na vrou Jannen doot. Dair
op die drie staten antwoordē ghelijc si
hertoge Philips ghedaen hadden eñ
also voorseyt is eñ anders niet. Daer
na dede hertoge Philips toesprekē in
theymelic enige baenreheren vā Bra
bant om tot sijnre meyninghen te co-
men/ so dat hi goedē troost vercreech
eñ quā weder in Brabāt tot vrou Jan
ne in die stadt vā Bruessele die die drie
staten dede vergaderē Eñ hi v̄werf so
vele datse Anthonis sinē sone geloof-
den tontfangen voor eenen ruwaert
van brabant so lange als vrou Janne
leuen soude Eñ mits desen gaf herto-
ge Philips ouer die stadt vā Antwer
pen Anthonis sinen soone om onghe
scheyden altijt aen brabant te bliuene
Mer Mechelen/ Graue eñ tlant van
Cuyc en creech dat lant niet dat si had
den mogē crijgen haddē si te tide con-
nen spreken Mer tis der Brabanterē
manier datse haren raet dic wil te lan-
ge vertrecken eñ datse na raet houdē.
¶ Als hertoge philips was te bruessel
so creech hi een siecte in sijn ledē eñ hy
nam orloffaen vrou Janne eñ trac al-
so na Vrancrijcke op een orsvaer Mer
ond wegen als hi te Halle was inden
hert ghelogeert so verswaerde hē die
siecte so seer dat hi corts daer na sterff
int iaer ons herē. M.CCCC.eñ.iiij.
optē.xxij.dach vā April. Eñ sijn dode
lichaem wert geuoert tot Digioen in
bourgondien/ god ontferme sijn siele
Amen.
¶ Corts daer na quam Anthonis vā
Bourgondiē in brabant eñ wert ont-
saen ouer ruwaert optē.v.dach vā Ju
nio int selue iaer. Eñ in sijn eerste iaer
dede hi den here vā Assche amman vā
Bruessel vangen eñ deden leggen tot
Genappen int slot/ om des wil dat hi
bi bedwange der stadt van Bruessele
ouer eenen ban gestaen hadde tegen
tgebot vandē ruwaert Twelc de wet
houderē v̄nemende vingen si meester
Symon vā fremellis die raet vanden
ruwaert was/ den welcken si niet ont
slaen en wilden voor dat die ruwaert
den Amman ontsloeghe Als si beyde
dan wter vangenissen waren so toon
de hē die ruwaert seer toornich op die
stadt van bruessel eñ hi dede die borch
van Vyluorden sterck maken om dye
stadt vā bruessel te berijden eñ te quel-
len Mer twert ghedadingt dat die sce
penē eñ raet vand̄ stadt tegen den ru-
waert met processien quamē tot aent
siechuys tusschē Bruessele eñ scharen
beke eñ op haer knien vallende baden
si hē ootmoedelic genade/ eñ gauē hē
daer toe.viij.M.penningē vā goude

¶ Daer na int iaer.M.cccc.eñ.v. op
tē xxviij.dach in merte sterf vrou mar
griet Anthonis vā Bourgōdiē moed̄
¶ Daer na int iaer.M.cccc.vi. opten
vi.dach Junij/ so wert gemaect eē ver
bont vā vriētscapē tusschē Anthonis
den ruwaert eñ de stadt vā Aken met
veel vorwaerdē die daer gemaect wa-
ren Eñ die van Aken schonckē hē.iiij
dusent gulden
¶ Int iaer.M.cccc.eñ.vi.optē eerstē
dach vā Decēber sterf dedel vrou Jan
ne vā Brabant die seer wert beweent
vā veel lieden wātse seer bemint was
vandē volcke. Eñ si wert eerlic begra
uē tot onser vrouwē bruederē te brue-
ssel inden choor na datse.li.iaer herto
ginne geweest had Eñ in haren tijt so
was si seer ontsien/ wātse arme eñ rij-

te dede goet recht doē. Sondlinge liet si scarp recht doen ouer die gheen die vrouwē violeerden oft ontscaecteden Heer was si oot ontsien vanden baen roetsen eñ edelen vanden lande want si upenāt en spaerde als si tegen haer misdeden Alle puncen eñ herē haddē haer in groter werdicheit als oft hair moeder geweest had Sondlinge was si een moeder van iongen heren die si in hair hof tot duechdē ophielt eñ leer de die stellende ter eeren Als de ionge here vā Bourbon/van Cleue/vā Namen/vā Heynsberge eñ des grauē sone vā Heyn Eñ veel huwelikē maec te si van puncē. als tusschen den sestē coñ. Maerle vā vrancrike/eñ hertoge Steuens dochter vā Beperen daer si ter bruloft was tot Amiens. Oot ma kede si huwelic tusschen hertoge Jan vā Bourgōdiē eñ hertoge Aelbrecht van Beperens dochter die palensgra ue was eñ graue vā Henegouwe/hol lant eñ zeelant Delgelijcx oot tusschē hertoge Willem des selfs Aelbrechts sone/eñ Margriete hertoge Jans vā Bourgōdien suster/daer si ter bruloft was te Camerijck/daer haer van alle den heerē grote eere gedaen wert Eñ tot allen anderē plaetsen eerdense die herē diese hieldē voor die edelste vrou we vā kerstenheit. Si was seer milde vā gauen eñ iuwelē te geuē den pun ceu eñ edelē personē die vā butē slāts tot haer quamen Delghelijcx so wert si dic mals costelijc begaeft vā coningē eñ puncē die haer iaerlijcx giften son den ende si hē weder. Met gode moet si leuen. Amen.)( )(

Dat. liij. ca. Hoe hertoge Antonis vā Bourgondien in brabāt voor her-

tōge ontfangen wert/eñ van sinē ho gen ghellachte Ende hoe hi sijn twee hupsvrouwen troude

Anthonis vā Bourgō diē wilen hertoge Jo lips sone wert nā de linuchz der vroet wē Jannen voor hertoge vā brabant ontfang met groter eeren te Louen gehult iaer ons herē. M. CCCC. eñ vi. en xviij. dach in December/ende doen bruessel eñ in anderē steden alsoot g woonlic is Eñ so wert Brabāt wed vlaemt aent edel bloet vā vrancrijc wāt Philips vā Valops coñ. vā Fra rike was sijn ouer oude vader. coñ Jan vā Behem. de derde hertoge Jo vā brabant. graue Lodewijc die gra vā vlaenderē waren oot sijn ouer oo de vaderē. coñ. Jan vā Brancrijke vā Lodewijc de grootmoedige graue vā

vlaenderē waren beyde sijn oude vaderen De.iiij.keyser Kaerle/hertoge wencelijn vā brabant warē beide hertoge Anthonis oude omen Coñ.lodewijc vā Sicilien eñ hertoge Lodewijc vā Orliens waren beyde sijns ooms kinderē.hertoge Phūs vā bourgōdien was sijn vader eñ hertoge Jan sijn broeð/die na sijns vaðs doot hertoge van Bourgondyen wert eñ graue vā vlaenderē/eñ sijn ioncste broeð graue vā Nyuers eñ Rethel. Die graue Lupolds vā oostērike eñ hertoge willem vā beyeren graue vā henegouwe hollant eñ zelāt/eñ die graue vā Sauoyen hadden elck sijn suster te wiue/also voorsz is. Aldus was dese hertoge rijc eñ machtich vā vrienden wt hogē eñ eedelē troncke gedescendeert Hi was seer scarpe vā iusticie te doen ouer die misdadige/sonðlinge ouer roekelose gasten die die arme lieden verdructen oft ransoneerden oft sloeghen/so dat men nie so goedē iusticie sach geschiē in brabant Eñ gerne gaf hi een yegelijc audientie eñ hoorde die clachtē vā armen eñ rijckē. Daer na als hi tlant in goeder policien gestelt had/so ouer dacht hi hertoge Reynout vā Ghelre die na Willem sijn broeders doot hertoge gewordē was/te onðwisen ō dat hi tlant vanden Graue/also dat voor tijts bi vrou Jannen tijden ghesloten hadt geweest niet te leen ontfangē en hadde Mer sijn opset wert ghebrokē wāt sijn edel vrou Janne vā Sintpol sijn wettige gesellinne die alð schoonste in die tijt leuende wert bestaen met der natuerliker doot eñ sterf indē iare ons here. M cccc.eñ.vij.den xij.dach vā oogstmaēt eñ leyt begrauē ter vueden Si was een duechdelijcke vrou in hair leuē simpel eñ ootmoedich Men seyde vā haer als si rodē wijn te drincken plach datmen dien door haer kele sach gaen Hi had van haer drie kinderen. Jan die na hem hertoge wert/eñ phūs die wert graue vā sintpol eñ Liuey/eñ een dochter die ionc sterf

¶ In desen tide leefdē te parijs.ij.alte grote doctoren in theologia/als meester Peter vā Ailly die na bisscop wert vā Camerijc eñ cardinael Eñ meester Jan gerson sijn discipel cancellier vā der vniuersiteyt vā parijs die die heilige kerke seer verlicht heeft met sijn bescheydē eñ troostelike scriftē. Ooc so sachmē een vreeslike comeet ind lucht Eñ corts daer na so volchde den doot slach des hertogē vā Orliens/eñ den strijt vā Ludick daer hier na af geseyt sal werden

¶ Na die doot vā vrou Janne vā sintpol hertoge Anthonis ghesellinne so heeft hi eē groot volc vgadert wt brabant sonðlinge vā Antwerpē eñ wtē marcgraefscape vā Rijen eñ vā tshertogenbossche/eñ hē is te dienste gecomē sijn voorseide broeð philips graue vā Nyuers met veel edel mannen/eñ dye graue Walrauen vā Sintpol sijn sweer Mer die stadt van Louen noch bruessel en dedē hē anðs geen volc dā die op hair selfs auōtuer mede wilden trecken/om datse niet en wisten waer

datse trecken soudē Eñ die hertoge is
gereyst tot Valckēborch om hertoge
Reynout te dwingē tlant vandē Gra
ue vā hem te leene tontfangene. Mer
hertoghe Reynout siende dat hy niet
machtich en was hem te verweren te
gē hertoge Anthonis/sandt hi te val-
kenborch eenē notabelē ambassaet eñ
daer wert gesloten dat hi hertoge An
thonis geuē moste veel M. cronen eñ
dat hi in brabant comē soude eñ tlant
vandē Graue van hē te leene ontfan-
gen Eñ daer na te wetē int iaer ōs he
ren. M. CCCC. eñ. vij. op sinte seue-
rijns dach ōtfinc hertoge Reinout vā
Gelre dat te leene vā hertoge Antho-
nis tot Emple bidē bossche optē cant
vand Masen eñ dede sinen eet dat al-
le man sach Mer eer dit geschiet was
so wert hertoge Anthonis te Tricht
ontfangen met processien eñ dede eet
tot sinte Seruaes ende wert ghehult.
Eñ wāt de ludikers met groter mach
te voor Tricht geslagen warē om dat
hertoge Jan vā beyeren hair elect die
te Tricht lach na dat hi langhe iaren
elect geweest had geen priester aen ne
men en wilde Eñ want si eenen ande-
ren elect gemaect haddē/te wetē heer
Dieric vā perweys by cōsente vandē
paus Bñdictus die te Auenyoen sadt
eñ niet bi cōsent des paus die te Rome
sadt/dien si eñ tlant vā Almanien tot
dier tijt toe geobediert haddē/so had-
dē si heer Henric vā Horne des voorſ
nyeuwē elects vader tot eenen mom-
boor gecoren So heeft hertoge antho
nis seer tusschē beyden gearbeyt om
pays te maken/mer hy heuet tot eenē
bestande ghebracht vā ses weken tus-
schē dē elect die binnē Tricht was eñ
der gemeynten vā ludick eñ Loon die

doen mit haren momboor wed thuys
trocken Eñ so track hertoghe Antho
nis met grotē volcke twelck hi verga
dert had ooc thuyswaert/geuēdeyge
liken orlof om in tsijne te keeren Mer
sinen iongen broeder Philips vā bur
gondyen graue van Nyuers hielt hy
bi hem eñ dede hē grote chiere
¶ Corts daer na/te wetē int selue iaer
M cccc. vij. wert hertoge lodewijc vā
Orliens des coñ. vā Vrancrijck broed
verslagē bi nachte in die stadt vā Pa
rijs bi eenige lieden van hertoge Jan
vā Bourgondien hertoge Anthonis
outste broeder Waer af dat naemaels
groot orloge/lijden eñ tribulatien ge
comen sijn alsomen hier na seggē sal
¶ Dese hertoge vā Orliens was eēs
coñ. sone eñ een coñ. broed eñ hi was
hertoge Jans vā bourgōdiē ooms so
ne Eñ want de. vi. coñ. karel sijn broe
der die seer schoon was ende wel ghe
mint bi sortilegiē betouert was so dat
hi dic wil niet wel bi sijn sinnē en was
So wilde die hertoge vā Orliens als
die naeste dat regiment vand cronen
hebbē Twelc hertoge Jan vā bourgō
dien mishagede eñ wilde ooc regeren
wāt hē dochte dat des coninck eñ des
lants profijte niet en was Eñ daer we
quam die partijschap tusschen beyde
¶ Nu keer ic wed op de Lukenaers eñ
Loneren die wed voor Tricht sijn ge
comen om den elect heer Jan vā beye
ren te vdriuen eñ haren anderen elect
heer dieric vā perweys te vheffen Eñ
wāt doe so coudē winter was dat veel
menschen ende beesten storuen van
coude Soe trocken si thuyswaert nae
datse daer ses weken ghelegen hadden
Ende daer na bleeff een rijdende orlo
ghe tusschen beyde partijen tot in dat

eynde vandē Meye daer na volghen
de Int iaer. M.cccc.eñ.viij. ende doe
wert Tricht weder met groter macht
belegen vandē ludikers eñ vandē Lo-
ners.xvi.wekē lanc duerende So de-
de hertoge Jan die elect grote neerstic
heyt daer en binnē aen hertoge Wil-
lem vā Geyeren/graue vā Henegou/
hollant eñ zeelant sinen broed/eñ aen
hertoge Jan van bourgondien sinen
swager/so dat si mit groter macht vā
volcke int lant vā Ludick quamē. Eñ
graue Philips van Nyuers quā oock
met hertoge Jan vā bourgondien sij-
nen broed Doe brakē die Ludikers op
vā voor Tricht eñ trockē thuysweert
meynende des ander daghes wt te co
mē met meerder macht om dye voorß
herē te beuechten Hertoge Anthonis
vā brabant had lange tijt v̄socht ghe-
weest vā beydē siden om aen te houdē
eñ om seker redē en had hijs hem niet
willē moyen Mer doe hi sach dat bey
de sijn broeds selue mettē lijue dē elect
hertoge Jan vā Geyeren te batē qua-
men so ond̄want hijs hē ooc eñ verga
derde veel volcx in brabant Maer eer
hi seluer in persone te Tricht comē cō
de so was den strijt geuallen bi Tōge-
ren/wāt die ludikers den ghesettē tijt
verhaesteden strijdende op eenen son
dage tegē den wille vā haren mombo
re so datse ten lesten den strijt verlorē
daer verslagē bleuen omtrent.xl.M
menschē Eñ die edel here Henrick vā
Perweys met heer Dierick sinē sone
waren daer ooc verslagē die alte seer
beclaecht werdē/wāt die here vā per-
weys had geerne den strijt vertrockē
eñ sond̄linge opten heyligen sondach
niet te stridē Mer de ludikers dreych
dē hē doot te slaen om dat hise niet ge

ringe aen leyden en wilde. Ooc so de-
de die here vā perweys te velde comē
sijnde ond̄soecken/oftmen op dand̄ si
de v̄nemen conde die banier vā herto
ge Anthonis sijns leenherē/ want so
en soudense tegen hē niet hebben ge-
stredē Dit geschiede int iaer. M.cccc
eñ.viij.optē.xxiij.dach in Septēber.
¶ Dus was hertoge Jan vā beyeren
vandē voorß hertoge Jan van Bour
gondien eñ vā sijnen broeder Willem
graue vā hollant eñ van hertoge An-
thonis van Brabāt met machte te Lu
dick binnen bracht eñ geweldich here
gemaect van Ludic eñ alle dē ganssen
lande/ doende sijnen wille eñ beliefte
ouer den ghenē die hem cōtrarie had
den gheweest
¶ Omtrent den voorß tijt verlorē die
Pruyssche herē ooc den strijt tegē den
coninc vā Polen/dair ooc omtrēt.xl.
M.mannen verslagen werden
¶ Daer na troude hertoge Anthonis
die schone Elyzabeth dochter des her
togen vā Gourlitz beyde d̄ coningen
vā Hongeren eñ vā Behem broeder/
daer af die bruloft te bruessel seer coste
lic gehouden was op Couwenberch.
Eñ hertoghe Jan van Bourgondien
eñ die graue vā Cleermont des herto
gen vā Bourbon broedere leyden die
bruyt Eñ hair was te huwelike gege-
uen dat hertochdom vā Lutzenborch
eñ dat graefscap van Cymni met der
voochdijen vā Elsaten om eewelic eñ
erflic te besittē eñ vā oore te oore daer
in te succederē. Ende dese ghifte dede
hair haren oom die coninc Wencelijn
van Behem die ooc Roomsch coninc
was/sijn brieuen bezegelt daer op ver
lenēde Daer in hi onder and̄ dingē v̄-
clairt dat hertoge Anthonis rechtuer

delic eñ bi rechter successien comen is
totten hertochdomme van Brabant
ende met goeden tytele dat ghebruyc
kende is

¶ Daer na versochte hertoge Antho
nis aen hertoge Willem vā Geyeren
graue vā henegouwe/hollant/zelant
sinen swager/te wetē/om dat hi de re
sten vand duwaren vā wilen vrouwe
Jannen van brabant sijnder moeyen
opleggen soude diemen haer noch tē
achteren was van haren eersten man
die ooc hertoge Willem heet/dien die
vriesen sloegē Eñ ten lestē bleuen sijs
beyde in hertoge Janne van bourgō
dien/die sinen broeder Anthonis aen
wees.lxx.M.oude schilden die herto
ge willem hem gheuen moste

¶ Int iaer.M.CCCC.eñ.x.soe ghe-
reesser een gheschille tusschē Antwer
pen eñ Mechelen om der drie merctē
wille vandē vissche/soute/eñ hauere.
Eñ hertoghe Jan van Bourgondien
Anthonis broeder hielt Mechelen te
rechte/eñ hertoge Antonis hielt met
sijnre stadt van Antwerpen so datter
groten twist geuiel tusschē dese twee
stedē Elck vermat hem recht ende be-
scheyt te hebben thonende haer brie-
uen/eñ hoe seer dats hē de and steden
ondwonden si en condent tot ghenen
pays brengen. Eñ die twee gebroeds
warē op malcand gestoort eñ elck dye
stercte sijn partijen ordinerende capi-
teynen in beyden steden. Ende die vā
Antwerpen stelden een blochuys ten
bome bi Rumpst op die riuyere doen-
de die vā Mechelen groot hinder dat
ter geen schepen na die stadt comē en
mochtē/noch ooc vā Mechelē neder

wert Dit gheschil duerde so lange tot
dat hertoge Anthonis vā Lutzēborch
weder in Brabāt quā die een scarp ge
bot dede doen dat niemant in al Bra
bant wie hi ware eenige goedē binnē
der vriheyt van mechelen brengen en
soude Eñ mits desen scarpen gebod
werden die vā mechelen seer bedwon
gē so datse aen hertoge Jan veruolch
den so verre dat tot eender dachuaert
quam die Tantwerpen gheleyt wert
daer beyde dye hertogē ghebroeders
quamen met veel herē. Sonderlinge
was dair die voorsz graue vā Sintpol
die doe Conestabel vā Vrātrijcke was
Bi middele van hem dat so ghemaert
wert onder dander/ dat die van Louē
eñ bruessel als vandē sout te vuerē op
eñ neder die dyle eñ de Senne vseren
sullen/also si deden in tijden dat herto
ge Philips sterf die beyde d hertogen
vader was. Voort werden cōmissarij
geordineert die tot louē/bruessel/ant
werpen eñ mechelen die brieuen vis
teren souden vanden rechten eñ prin
legien die si hē vermaten te hebbē Eñ
so scheydē die heren van malcanderē
minlick eñ met vrientscapen

¶ Int iaer.M.CCCC.eñ.x.sterf die
roomsche coñ. Robrecht van Geyeren
Doe wert gecoren coninc Segemont
van Hongeren des voorsz coñ. wence
lijns broed vā des vaders wegē/ daer
namaels af gheseyt sal werden

¶ Dat.lv.ca. Hoe hertoge Anthonis
dat lant van Lutzenborch met veel ar
beyts hem onderdanich maecte Eñ
van coninc Segemont vā Hongerie
eñ Gehem die ooc roōsch coninc was
eñ van noch meer ander dingen

Int iaer M.cccc. eñ.xi. trac hertoge anthonis na Lutzenborch mit zÿ der huysurouwē elyzabeth/ō dat hi aldaer gehult eñ ōtfangen soude werdē/also hē belooft was in huweliker voorwaerdē Eñ als hi daer quā so wert hi minlic ōtfangē vandē prelatē eñ riddscape in alle stedē vandē lande Met heer Huwaert vā Eltere die des coninckx vā Gemē daer hooftmā was met somige sinē hulperē die machtich waren en wildē hem hulde noch manscap doen Waer ō dat de hertoge met machte getogen is voor Eltere dat hi swaerlijckē bestormde so dat heer Huwaert veruaert sijnde heymelic bodē schicte totten hertoge vā Orliens dat hi hē wilde ōtset doen eñ bistant/ wāt die hertoge vā Orliens hadde vandē marcgraue vā Grādenborch verpant dese drie sloten/teweten/Damuilyer mōmady/eñ Orchymont Vā welcke voorſ sloten heer Huwaert capiteyn gestelt was ō die te bewarē. Dit is die ionge hertoge vā Orliens/wiens vader vslagē was also voorseyt is/diē hi hadde vā des hertogen van Milanen dochter Eñ wt dien ocsuyne scrijft hē die hertoge van Orliens hertoge van Milanē So sandt hē die hertoge van Orliens een capiteyn gheheeten heer Clinget vā borbant met groter machte vā Fransoysen/die alle vā hertoge Anthonis geuangen eñ verslagē waren op eenen morghen stont voor mōmady/sond heer Clinget die capitey-

ne die op tslot was ghegaen misse te
horen so dat hi ontquā Twelck verne
mende heer Huwaert maecte eē trac-
taet vā payse met hertoge Anthonis
vā Brabant in sulcker manieren/dat
heer Huwaert die sloten bewarē sou
de/eñ dat hi den coninc vā Gehem eñ
den hertoge vā Orliens ontbiedē sou
de/oft so ware dat si dese sloten niet en
versagen in te nemen binnen den ter-
mine vā ses weken so soude hi dan die
sloten ouer geuen in des hertogē An-
thonis handē/eñ so lange soudet sijn
vrede tusschen beyden Eñ also is her-
toge Anthonis op ghebrokē ende na
brabant ghereyst eñ bleeffer een wijle

¶ Corts hier na is hertoge Anthonis
met groter heyrcracht wed getrockē
int lant vā Lutzenborch eñ heeft daer
beleyt Eltere eñ alle die sloten v̄wach
tende ofter yemant comen soude om
die sloten te ontsetten Twelc hi meyn
de te beletten/maer daer en quam nie
mant Eñ daer quamē ooc brieuen vā
den voorseydē coninc Segemont vā
Hongerē ooc Roōsch coninc datmen
den hertoghe die sloten ouergaue/so
dat hē die twee slotē op gauen in han-
den van hertoge Anthonis Mer hee
re Huwaert met noch sommige vā sij
nen meplichteren en wilden hertoge
Anthonis hulde noch manscap doen
also hē lieden vandē roomschen coñ.
voorseit dicwils eñ menichwerf beuo
len was te doen Waer om dat die her-
toge seer gestoort beleyde eñ bestorm
de veel sloten int lant die hē contrarie
waren die hi wan/eñ veel werp hijer
indē gront ter neder die hē niet op ge
uen en wildē/ende bracht meest al dat
lant van Lutzenborch onder sijn obe-
diencie als een vroom heere

¶ Dese hertoge Anthonis was seer
vroom ende cloeck ter wapenen. sijn
volc gaf hi seluer dē moet als een
me ridder Altijt was hi vandē eersten
hē niet ontsiende vā eenigē geschuw
oft stranghe battalien/maer ghelijck
den leeuwe so was hi vreeslic siuen
anden Seer goedertieren was hi den
verwonnē/hemlieden doende gra
als sijs begheerden. Wie soude con
vertellē die menichfuldige bestorm
ghen eñ assaulten dier geschieden
dat die sloten alle onder shertogē sub
iectie gebracht waren/die hier te lan
vallen souden te scriuen/somige met
bombaerden doorschoten/sommige
vechtender hant ghewonnē/somige
ge verbrant eñ so verdoruen. etc.

¶ Corts hier na is coninc Segemont
vā Hongeren eñ vā Gehem tot Aken
ghecomen met. x. M. paerdē/daer hi
als roomsche coninc wert ghecroont
daer die hertoge vā brabant ooc ōtbo
den was/eñ hi bereyde hē daer toe
was getrocken tot Leeuwe. Doe wa
den hertoge vandē somige ontraden
eñ hi en track niet totten coñ. te Aken
Waer om die coninck seer gram was
want hi om sijnen wil principalick
Aken te langer bleuen was. Doe rey
sede hi van daer tot Colen eñ tot Con
stance int concilie

¶ In desen tijt arbeyden seer de stede
vā Louen/Gruessel eñ Antwerpē om
gracie te crigē voor heer Thomas Ho
re van Diest/waer op dat die hertoge
lange verbolgē had geweest om dies
wille dat die here vā Diest eñ sijn rent

meester meer ontfangen wilden van-
den heerlikē renten dan in voortiden
den oudē grotē hoger stotende dā die
hertoge dien seluen ontfinc van sijnē
chijse Eñ wāt die here eñ rentmeester
hier af niet en wildē ondwesen sijn so
heeft de stadt vā Diest dat gheclaecht
den hertoge als ouerhere eñ sinē rade
so lange tot dat hi den here van Diest
beual dat hy niet meer en name voor
den ouden groten dan die hertoge sel
ue dede na de ordinancie vandē lande
¶ Hier na gebuerdet dat die heere vā
Diest ontboot de scepenen vand stadt
vā Diest te comē opter stadthuys Eñ
so wasser een goet duechdelic eerbaer
schepen geheeten Henrick poppe/een
goet gemeyntenair die seer geclaecht
hadt aen hertoge Anthonis ouer den
here vā Diest om der voorß sakē wil-
le So wert hi doot geslagē onder we-
gen daer hi ter stadthuys gaen soude
om welcker saken wil alst die hertoge
vernam seer gram was. Ooc was hē
ghecondicht hoe dat de here vā Diest
ghecocht hadde Sichenen tegen den
here vā Schoōvorst die oom was vā
den here vā Montiow die dat vā rech
tes wegen toe gecomen soude hebbē.
Eñ dese here van Montiow was tre-
sorier van hertoge Anthonis. So stel
de eñ nam die hertoghe dye stadt van
Diest eñ Sychenen in sijnre hant eñ
stelde daer eenen anderē capiteyn die
seer ghetrou was ghehetē heere Jan
de zwaef/eñ maecte eenē anderē scou-
ter gheheeten Gielis vanden Berge.
eñ die scepenen eñ rentmeesters vstel
de hi al na sijnre beliefften/mer alleen
behielt de here vā Diest tslot vā Siche
nen Die welck als hi vernam aldus te
staen inder gramscapen des hertogē

so heeft hi hē versellet mettē goedē ste
dē Louen/bruessel/Antwerpen/hē lie
den biddende om aendē hertoge sijnē
pays te maken/eñ hi hielt hē te Louen
als poorter vand stadt doende seer zij
onschult vanden dootslaghe voorseit
als dat niet beuolen te hebbē te doene
Mer hi en conde sijnē pays niet crigē
dan ten lestē door sijn getrouwicheyt
diemē in hem beuant te sine/ also hier
na volget

¶ Als die voorß coñ. vā Hongerē die
roomsche coñ. was vhoorde tgeschil
tusschen hertoge Anthonis ende den
voorß here van Diest/ so sandt hi den
bisscop van Straesborch den broeder
vandē heere vā Diest in Brabant aen
den hertoge om sinen pays te maken
Eñ waert sake dat hi sinen broed niet
vereenigen en conde metten hertoge
so soude hi hem dan biddē om tslot te
Sychenen te openē om also eenen in
ganck in brabant te crigen als hi wil-
de Mer die here vā Diest voorseit als
een ghetrouman seyde aldus. Onse
voorders heren van Diest hebben al-
tijt den heere ende den lande ghetrou
we gheweest/eñ ick heb lieuer mijn er
ue te verliesen dan mijn eere/ende om
goets wille so en werdick nēmermeer
minen here noch den lande ongetrou
we. doe schiet sijn broeder vā hem Eñ
mits deser getrouheyt so quam die he
re vā Diest tot sinē payse aenden her-
toge bi beden vandē stedē eñ ooc van
den banierherē des lants Niet te min
hi moste hē geuē. vij. M. cronen Doe
maecte die hertoghe een tractaet van
payse tusschē dē voorß heere vā Diest
eñ die stadt/die in beydē sidē ten heyli
gen ghesworen wert te houden. Dair

na hertoge Anthonis vnemende dat Segemont de roōlsch coñ. te Cōstans in Almanien ter cōcilie was om dē leil ma neō te leggē die lange inder hepli ger herchē gheweelt had so vant hijer veel platen vgadert Eñ daer sant her toge Antonis oot eenē notabelē āba ssaet eñ hoopte so mettē roōlschen coñ te ouercomē vādē gelchille dz tusschē hē eñ heer Iszuaerde stont. Eñ daer waren somige herē gesprokē van des coñ. houe ō hertoge Anthonis te excu seren aendē coñ. twelc si deden so dat sijn ambassate van hē goetlic wert ōt fangen Eñ die coñ. gaf hē antwoorde op tgeen dat se aen hē vlochtē/ dat die sakē niet te ōtcommeren en warē met ambassatorē oft met brieuen/ mer wa ren si bepde te samē si soudē wel ouer comē So begeerde de coñ weō dat die hertoge bi hē quame in Sauopē daer hi corts meende te repsen/ eñ dair sou de oot sijn hertoge Jan vā Sourgōdi en sijn broeō eñ die graue vā Sauop en sijn swagher Dit was int iaer. M. cccc. eñ. xv. des vridages na paeschē.

¶ Daer na optē. xij. dach in Junio so sant hertoge Anthonis weō eē groot ambassaet aendē roōlschē coñ. Segemōt tot Perbone in Langedoch eñ eē vandē ambassatoers was die here vā hepmsberch Eñ die ābassateurs wer dē vandē coñ. goetlic ontfangen ex cu rende haren here dat hi op die tijt niet comē en mocht biō conincliker maiel tept ō des wille dat die coñ. van Enge lant ouer comē wilde in vrancrijke/ so dat daer om hertoge Antonis sijn ste den eñ slotē in Picardien die sinē kin derē vā haren oude vadē den graue vā sintpol voort vlotumē warē beletē eñ bewaren moste. Eñ dair na begeerde hi vādē coñ tijt eñ plaetse beschaidē te hebbē ō bi sijnre mogentheit selfte co men eñ van hē te leen ontfangen eñ mānscap te doē vā al dz hi sculdich was So begeerde de coñ weō dat de hertoge bi hē quame i persone leggēde wi bi malcanō sijn so sullē wi wel ouer comē/ eñ dat hi quame in Sauopen tot Parijs daer hi corts meender te Mer doe quā die ambassate des vā Auenpoen geheetē Petrus de vā eñ men heten Sñdictus Eñ met ouerquā de coñ te trechē tot Perpinā ne bidē selue paus eñ bidē coñ. vā gon ō eendracht in de heilige kerche makē Doe sprac de coñ tot hertoge thonis liedē Als ic hier ōtcōmert si wil ic met hulpe dijns heren pays in ken tusschē dē franschē coñ. eñ den gelschen coñ. eñ dan wilde hi te parij comen Eñ wār die mare bi coñ. Segē mont comē was dat de engelsche vlaē fluer genomē had dē eñ voor Sint mont sijn ambassatē sendē wilde die coningen vā vrancrijke eñ vā Sint gelant om een bestant te makē. Jan om als hertoge Anthonis dit verstō vandē ambassateurs so sloot hi dat ter stont trechē soude tottē coñ. Sege mont mer. CCC. paerdē oft meer. lijc een hertoge vā brabant wel toch hoorde Eñ dies sant hi sinē bodem ten tot Perpiniaen aē coñ. Segemō begerende in sijn brieuen te werue eñ plaetse om bpden coninc te comē Mer lazen eer hi den bodemis ant ren sakē die hi voor hant had ōrde meren cōde so quamen hē nieuwe dat die franschoysen met haren hulpe daer hertoge Anthonis eē af was

eenre siden/ eñ coñ. Henric vā Engelant mettē engelschen ter ander siden gestredē hadden/ eñ dat hertoge Anthonis eñ die graue van Nyuers sijn ioncste broeder daer verslagen warē/ daer af coñ. Segemont grote droefhz had Tot desen stride te comē was hertoge Anthonis corts te voren vanden princen vā vrancrijke v̄socht geweest te comē/ dat hi niet latē en wilde/ wāt hi der cronen so na belanck was Ooc hadt hertoge Philips sijn vader hem eñ beyde sijn and̄ broederen in sijn lenen beuolen datse der cronen nēmermeer af gaen en souden

¶ In desen stride haddē die frāsoysen x. mannē tegen eenē engelschē/ nochtans en wasser die coñ. vā vrancrijcke noch die Dolphijn niet Eñ si verloren den strijt ouermits harer houerdijen. want als coñ. Henrick van Engelant sach die machte vandē Fransoysen so presenteerde hy hem ouer te geuē alle die slotē eñ stedē die hi gewonnē hadt eñ weder ouer te varen in Enghelant sonder eenige scade te doen Maer die fransche princen en wildens in gheen re manierē doen/ dan eenpaerlic wilden si geuangen hebben coñ. Henric met sijnen edelen eñ so begonste daer den strijt also ghi horen sult

¶ Vandē bitteren strijde tusschen die Fransoysen eñ Engelschen/ daer die Fransoysen die nederlage haddē Eñ hertoge Anthonis met veel edelē ooc verslagen werden

Den slach van Blangis in vrancryck a°. 1415

Als die engelsche v̄staē haddē de
begheerte vandē fransoysen so
vielen si op haer knien eñ verootmoe-
dichdē hē voor gode Eñ de engelsche
stelden hair artchiers voor/eñ die frā
soysen wt groter v̄waentheit dedē al
haer scutters eñ artchyeren eñ ander
ghemeyn strijderē wt haren battaly-
en staen seggendē/ datse alleen mettē
eedelen den Engelschē coñ. mit sijnre
machte beuechten wildē So gebuer-
det dat die twee partijen malcand̄ ghe
naecten/eñ der Fransoysen ordinācie
was als datse heer Clinget van Bor-
bant met. xij. C. paerden voor seyndē
om der engelschen battalie te schoren
eñ also te openen Mer hi wert weder
staen so seer dat hi niet en mochte vol
brengen sijn opset eñ is haestelijc van
besiden om ghereden begerende van
achter int Engelsche heyre roouende
eñ nemēde alle coñ. Henricx bagagi-
en eñ iuwelen Eñ binnē desen midde
len so sijn die twee heyren onder mal-
cander verwerret/daer alte vreeslijck
gestreden wert/mer die artchiers vā
den Engelschē wed̄stonden die Fran
soysen seer manlic hē vast in een hou-
dende/so dat die fransoysen meer v̄lo
ren dan wonnen eñ ten lesten begon-
sten te vlien. Hertoge Anthonis was
met groter haestē wt brabāt comē/eñ
als hi misse hoorde te Herpes so quam
daer eē bode tot hē seggende datmen
voor noene strijdē soude. Doe en bey-
de die hertoge niet langer dan dat hy
dye eerste benedictie vand̄ missen ont
finck/ ende hi reet met groter haesten
sonder ordinācie eñ met cleynder me-
nichten/ wāt meest deel sijn edelen eñ
dye hē volchdē noch niet aen gecomē
en warē/want hi dach noch nacht op
gehouden en hadde te riden anxt heb
bēde dat hi niet te tide comē en soude.
So haestelic wast te doen dat hi sijns
selfs wapen noch sijn banyere niet en
hadt te tide. Eñ reet so gewapent met
sijns camerlincx wapen daer hy hem
vromelic hadde roepēde/brabāt/bra-
bant. Maer lazen eer dye vrome here
yet lange ghestreden hadde so gauen
die Fransoysen rugge. daer wert me-
nich edel man verslagen eñ geuangē
Eñ heer Clinget die des coninckx Hen
ricx iuwelen gherooft hadde quā doe
weder van achter/niet om stridē/mer
om die met hem te vueren in sinen be-
hout So meynden doe die engelsche
dat die fransoysen weder een nieuwe
vergaderinge gemaect hadden ende
waenden noch eens beuochten te sijn
Waer om dat coninc Henric van En
ghelant alle dye gheuangen gheboot
te doden op datse hem niet hinderlick
wesen en souden/twelc lazen gedaen
wert Ach daer werdē doe so veel eede
len gedoot dye geuangen waren/het
welck geen noot en had geweest had-
de heer Clinget daer niet ghecomen.
Onder die welke die edel hertoge An
thonis gedoot wert/ wiens fiele god
ontfermē wilt. Desen strijt geschiedt
bi Glangijs int iaer ons heeren. M.
cccc. eñ. xv. op sinte Crispijn eñ Crispi
aens dach op eenen vrydach

¶ Hoe wel nochtan dat die engelsche
dese victorie haddē so bleuender noch
tan veel edele eñ andere/als die herto
ge van Jorcke/die graue van arondel
eñ ander grote heren eñ edelen Ende
vander fransoyser sijden bleuen daer
doot hertoge Anthonis van brabant
die hertoghe vanden Baren/die her-

toge van Alenson/die graue van Nyuers hertoge Anthonis ioncste broeder. Eñ daer werden gheuangen die hertogen van Orliens eñ van Bourbon eñ ander grote heeren ende edele mannen bleuen daer doot eñ gheuangen so vele dat die bloeme vã vrancrijke daer wert onder die voete getredẽ/ eñ ooc veel andere wt Picardiẽ eñ henegouwen Eñ als van edelen die met hertoge Anthonis daer gecomen waren bleuen daer verslaghen/die twee broeders vã Liedekerck die schoonste ridders diemen wiste. Oock so bleeff daer heir Inghelbert van kerstergate die ouer drie dagen onder die dodẽ gevonden wert leuende/ mer hi sterf cortelinge. Joncheer Jan vã Fonteynes heer Dierick vanden heetvelde eñ vele andere Eñ daer bleuen gheuangen die here vã rotselaer/ioncheer Cornelis vã Liedekercke/Jan van Glymes heer Claes van sinte Gorijcx eñ veele andere/ mer die here van Assche was alleen ongequest eñ ontquam onghe-schadicht/daer somige af seydẽ dat hi noyt inden strijt gheweest en hadde

¶ Daer na als dẽ strijt ghedaen was eñ die doden ghepillieert waren/dair die Engelsche ontalliken scat vonden Doe so wert hertoge Anthonis dode lichaem des sondachs den derden dage na den strijt daer geuondẽ eñ wert gebracht tot sintpol eñ vã dair te Dornike Eñ die vã dornike quamẽ met processiẽ wt/eñ die bisscop metter clergie geleydẽ tlichaem werdelic eñ die cloc ken vã al den kercken luyden Vã dair brachtmen voort te Halle eñ daer nae te bruessel in sinte Goedelẽ kerck daer vigiliẽ ouer hẽ gedaen werdẽ met vele tranen eñ droefheden vã geestelijke eñ weerlike personẽ Eñ zij dode lichame wert daer gheuisiteert vandẽ .iij. statẽ des lants/ eñ doe wert hi ter vueren geuoert. Daer werdẽ sijn exequiẽ tamelic gedaen/ eñ wert daer begrauen bi sijn eerste huysurou vrou Janne vã sintpol in presentien vandẽ .iij. staten opten derden dach vã Nouember. der sielen wil god gedencken

¶ Dat. lvi. ca. Van hertoge Jan Anthonis sone

Jan Anthonis sone en was maer xiij. iarẽ out doe zij vader doot was Doe ontsagẽ hem dye iij. statẽ van brabãt eñ vã limborch te hullẽ bi gebreke vã manliker ouderen. ende si steldẽ hẽ eenen schonẽstaet vã notabelen herẽ eñ wijse mannen Daer na so wert gesprokẽ om hẽ te huwẽ eñ te õtfaẽ voor hertoge Eñ si vondẽ by rade vã geleerdẽ datsehẽ wel mochten hullen eñ dat hi ooc wel eet doẽ mocht de rechten vandẽ lande te houdẽ Niet te min om meerd̃ sekerheyt soude hi gelouen dat hi binnẽ drie iaren na dat hi xv. iaer out waer sinẽ eet wed̃ om vernieuwẽ soude. Ende oft hi des niet en dede so soudẽ dan alle sijn liedẽ in Brabant verlaten sijn vã alsulcke huldinge/geloften eñ eeden als si hẽ gedaen haddẽ Twelc altemael also geschiede eñ hi wert ontfangen eñ gehult te Louen/te bruessel/tot Antwerpen eñ tot shertogenbossche eñ so voort in dand̃ steden

¶ Daer na quã vã Turnout tot Bruessel vrou Elyzabeth hertoginne van lutzenborch/wijlẽ hertogẽ Anthonis

gesellinne by hertoge Jãne harẽ stief
sone. Daer sprac men vã harer duwa
riẽ eñ hertoge Jan presenteerde haer
iaerlicx te bewisen vijf hondert cronẽ
Eñ haer wert eenen notabelẽ staet ge
set om te Gruessel oft elds in Grabant
te wonen. Mer na een wijltijts wert
si also bedacht datse vã Gruessel track
gestoort na lutzenborch/twelc den lã
de niet seer profitelic en was/ wãt ha
re oom de roomsche coñ. Segemont
hẽ des ooc stoorde datse also slechtelic
wt Grabant ghesonden was

¶ So sandt hertoge Jan aendẽ room
schen coñ. Segemont te Ludic sijnde
den here vã Diest eñ andere ambassa
ten presenterẽde den coñ. vã hẽ te lee
ne tontfangen al tgheen dat hertoge
Jan vandẽ keyserijke te leen houdẽde
was/eñ daer toe om manscap te doe
ne was die here vã Diest van hem ge
machticht met brieuẽ. Eñ als dẽ coñ.
geliefde so soude hertoge Jan dat sel
ue in persone v̇nieuwẽ Dit weigerde
die coñ. te doen ter tijt toe dat vrou Lij
sbetten sijnre nichtẽ voldaen waer.

¶ Corts hier na hoordemẽ tidinge dz
die elect van Ludick hertoge Jan van
beyeren hertoge Janne van brabant
sinen neue benemẽ wilde die passagie
als hi nae Tricht trecken wilde om al
daer gehult te sijn Eñ dit was alsmen
seyde bider informatie vãdẽ tresorier
des elects ioncheer Jan vã Moniow
die seer gearbeyt had dat hertoge Jã
vã bourgondien des iongen hertogẽ
sijns neuen momboor soude werden/
twelc die drie statẽ geweygert haddẽ.
Twelc den ioncheere vã moniouwen
met en behaechde/want had hertoge
Jan momboor geworden so soude de
se ionchere vã moniouwen alle dat re
giment in sijn stede gehadt hebben

¶ Dit was die hertoge Jan vã Bour
gondien die in sijnder tijt ouer tmeer
track met veel eedele ridderscaps wt
vrãcrijke/ daer si grote victorie haddẽ
op die heydenẽ Mer ten lesten bleuen
si daer alle verslagen eñ som gheuan
gen eñ deerliken gemartelizeert/ wãt
die wreede turck en wildese niet laten
stellẽ te rantsoene/eñ lietse deen voor
dander na moeder naect mit sweerdẽ
doorhouwen Onder welck hertoghe
Jan midts sondlinger auõtueren ont
quam/so datter een wijs man seer er
pert ind̃ const vã astronomien dẽ sou
daen riet dat hi hertoghe Jan te rant
soene stellẽ soude/wãt bi sinẽ geslach
te in toecomende tiden noch veelcker
stenen verslagen souden werden. Eñ
dus so ontquam die hertoge vã Bour
gondien Welcke prophecien ay lazen
warachtich gheuiel/also hier na ghe
seyt sal werden

¶ Nu keer ick wed̃ op hertoge Jan vã
beyerẽ die elect vã Ludic was so bera
den dat hi hertoge Jan vã brabant ge
ne passagien v̇lenẽ en wilde. Als her
toge Jan dese tijdinge hoorde so ver
gaerde hi groot volc vã ridd̃scaps wt
brabant eñ passeerde also mit machte
vã volck door sijn lant daert hẽ belief
de na Tricht/daer hi gehult wert also
dat behoorde doẽde dẽ behoorlijkẽ ect
eñ is wed̃ thuys gekeert in Grabant.
Eñ dese huldinge is geschiet int iaer
ons heren. M.CCCC.eñ.xvij.

¶ Dat.lvij.ca. Vanden huwelijke tu
sschen hertoge Jan van brabant ende
vrou Jacoba hertoge Willems doch
ter grauinne van Henegouwe/ Hol
lant eñ Zeelant

Hertoge Willem van Geyeren graue van Henegouwe Hollant ende Zeelant (wiēs broeder was hertoge Jan van Geyeren elect van Ludick hadt een dochter gheheeten Jacoba die seer schoon was/de welck te man ghehadt hadde den Dolphijn vā Vrancrijke/den hertoge van Touraynen die sonder oore gestoruen was Dese dochter begheerde hertoge Willem in sijn wterste dat mense geuen soude hertoge Jan van brabant/niet tegenstaende datse malcander ten tweeden grade bestonden wantse beyde broeder eñ suster kinderen waren Wāt hertoge willem voorseyt had te wiue vrou Margriete hertoge Anthonis van Brabant sustere. Als hertoge willem dā ouerledē was int iaer. M.cccc.eñ.xvij.op den heyligen Sinxtendach eñ hertoge Jan dit vernomen hadde so tooch hi met schoonen state te Mechelen/ende van daer te Gendt daer hi tot beydē stedē sprac met hertoge Jan van Bourgondien sinē oom vandē huwelike tusschen hē eñ vrou Jacoben sijn nichte. So wert dair gesloten een dachuaert die leggē soude te Gieruliet Daer hertoge Jan van Brabant quā met graue Philips vā Charloys hertoge Jans vā Bourgondien sone sijnen neue eñ met veel ander banroetsen eñ eedelē Op dand side was daer vrou Jacoba dolphinoise vā Vyenne eñ grauinne van henegouwe.etc.met vrou Margriete van bourgondien eñ haer moeder eñ met heer Jan vā Geyeren elect vā Ludick harē oom eñ anderē edelē hairs lants Eñ daer wert geslotē eñ gemaect een tractaet vā huwelijke tusschen hertoghe Jan eñ vrou Jacoben Eñ si sekerden malcander gelouende voort te varen so verre als die heylige kercke dat orlofde eñ si vandē stoele vā rome dispensatie crigen mochten Des and dages daer na op eenē sondach dē eerstē dach vā oogstmaent so sworen si beyde mittē huwelike voort te gaen op cōdicien voorseyt/makende dair op opene brieuen met verbonde van peynen Eñ onder dander wert daer gheslotē dat heer Jan vā beyeren die elect vredelic behoudē soude al tgheen dat wijlen eer hertoghe Aelbrecht sijn vader eñ hertoge Willem sijn broed hē ghegeuē haddē Eñ ooc tgheen dat hē vā sijnre nichtē vrou Jacoben toe geseyt was/eñ so droech die elect sijn cōsente in dit huwelic Aldus schiet dese dachuaert minlick

¶ Eñ wāt des hertogen staet eñ ordinancie die vandē drie statē vā Brabāt gemaect was begreep dat hi sond.iiij

genoemde raetsheren geen officieren
setten en mochte/noch ooc enige brie-
uen met sinen groten zegele bezegelt.
So was den ionghen hertoge ghera-
den dat te breken/eñ so dede hy als hē
geraden was/eñ maecte Willem van
Assche amman tot Gruessel

¶ Corts hier na sant hertoge Jan vā
brabant eenen ambassaet tot Cōstan-
ce in Almanien aen coñ. Segemonde
vā Almanien/vā Hongerijen eñ van
Behem die daer ind̄ conciliē was/eñ
dede hē presenteren sinen dienst/ende
v̄sueckende aendē coninc die beleni-
ge van al tghene dat hertoge Jan van
den keyserijke hielt eñ sculdich was te
houdē Mer die coninc Segemont en
wilde metten ambassaten daer af niet
tracteren om dat haer macht na eend̄
instructien daer af ghelimiteert was.
Eñ tis te merckē dat hertoge Jan niet
en versocht te leen te houdē Brabant
oft Lothrijke vandē roomschē coninc
want dat en plagen die hertogen van
brabant niet te doen Mer alleen heb-
ben sommige hertogen van Brabant
alsomen seyt vandē keyser te leene ōt-
fangen al datse vandē keyser hielden
oft schuldich waren te houdē/als dat
marcgraefscap van Rijen/eñ also die
sommige seggen die ghemeyn strate
Want Louen/Gruessel/shertogenbo-
sche/Thienen eñ Leeuwe/met veele
andere alloy plecken eñ goedē in bra-
bant werden gherekent voor des her
togen alloy ende eygen goet

¶ Item bi eē grote redene schijnt dat
hertochdom vā Brabāt vry te wesen
eñ niet te leen ontfanghen te werden
wāt af gedaelt is vā oore te oore vādē
groten coñ. Karel die oec keyser was
des welcx principael patrimonie goet
brabant was vand̄ Masen totter scel
den toe Eñ ooc wert brabāt/twelc ne
maels Lothrike heet/beseten vā veele
coningen vā Vrancrijke sinē nacome
ren die dat vry hielden sond̄ yemande
anders daer in te kennen. etc̄.

¶ Daer na arbeydē si aen die heylige
concilie om te crijgen dispensatie van
den voors̄ huwelijke/wāt hertoge Jā
van Brabant eñ vrou Jacoba waren
broeder eñ suster kinderen Eñ ooc die
Dolphijn haer eerste man eñ hertoge
Jan vā brabant bestonden malcāder
inden derdē graet Maer si en consten
geen dispensatie crigen vander conci
lien/want die voors̄ coñ. Segemont
eñ heer Jan vā Geyeren die elect van
ludick beletteden dat met alre macht
die si conden Eñ heer Jan van Geye
ren wert so ghesint dat hi int voorsey
de iaer vā. xvij. inder maent van Sep
tember wter stadt vā Ludic track dat
hi na noyt weder en quā/eñ track tot
Dordrecht daer hi veel vrienden had
eñ wert daer ontfanghen eñ ghehult
Eñ hi sandt tot Constance in Almani
en in der concilien om die dispensatie
sterckeliker te beletten vandē huwelij
ke voorseyt Twelck hertoge Jan van
brabant te weten gedaen was van so
mige heymelicke vrienden die hi had
de Doe screef hertoge Jan van Geye
ren aen dye steden van Hollant dat si
hē als ruwaert eñ momboor ontfan
gen souden/wāt sijn nichte vrou Jaco
ba een weduwe was/eñ ooc ō dat con
cilie opt voors̄ huwelijc niet dispēserē
en wilde. Eñ des wilde hi sijnd̄ nichtē
vrou Jacoben niet hinderen/mer vor

deren in al dat hi vermochte/alsoe hi seyde mer contrarie was waer. Eñ in een dachuaert die daer af wert gehoudente Schoonhouē/ so wert hem dat geweygert vā vrou Jacoben by rade vā haren drie landē/haren oom p̄senterende al tgeene dat indē tractate vā den huwelike voorseit hem toe geseyt was.

¶ Daer na in die maent vā Nouēber creech ioncheer Willem vā Arkel dye erfgenaem was vandē lande vā Gelre eñ gulick/die stadt vā Gorichem bi hulpe vandē here vā Egmont eñ vā anderen vriendē heer Jans van beyeren Mer die vriendē vā mijnder vrouwē vā hollant behielden tslot/eñ dair quā si selue met haren eedelen eñ groten volcke te water in tslot te Gorichē Eñ hair volck tradt in die stadt op die vianden daer seer gheuochtē wert/so dat die Hollanders victorie haddē eñ die stadt quā der vrouwē wed̄ in handen Eñ vander vrouwē side bleef verslagen Walrauen vā Brederoede. op vand̄ syde bleef verslagē die ionchere vā Arkel voorſ/die iōcheer vā pieterzen met meer ander. Eñ die graue vā Vernenborch bleeff gheuangen met meer Ghelderschen

¶ Daer na int iaer voorseyt van. M. CCCC. op sinte Martijns auont den x. dach van Nouember werden inder concilien te Constance die and̄ pausen af gheset die dat scisma gehoudē hadden/twelc ach lazen geduert hadt om trent. xl. iarē. Eñ daer wert eendrach telic gecoren Odo vand̄ colompnē vā Rome eñ wert geheeten Martijn die vijfte paus/eē goet iusticier/ die stratē vry houdende/die veel goets ind̄ heyliger kerckē dede/sond̄linge by hulpe vanden eedelen eñ mogenden coninc Segemonde voorseyt

¶ Opten. xxij. dach vā Nouember heuet de selue paus gedispenseert op dat huwelic vā hertoge Jan eñ vrou Jacoba/niet tegenstaende de voorſ maechscap eñ swagerscap/ eñ die bulle werde heymelic af gesondē vandē ambassatueren hertoge Jans Twelck v̄nemende die vriendē vā hertoge Jan vā beyerē hebbent geclaecht coñ. Segemonde/die des qualick te vreden was eñ ginck totten paus hē seggende dat vandē huwelike veele schandē/ partijscap eñ orlogen soude mogen comen. So dat die paeus tot sijnre neerstiger bedē weder riep die voorseyde dispensatie Vā welcker reuocatiē oīt weder roepinge heer Jan van beyeren saen copie gecregen heeft/die hi in eenē beslotē brieue hertoge Jan vā Brabant gesonden heeft om dit huwelijck te beletten

¶ Daer na trac hertoge Jan met groten state vā grauen/baenroetsen/ ridderen eñ edelen in Hollant eñ quā tot sgrauen Haghe bi vrou Jacoba ende daer gingen si te rade. Daer was dye bisscop vā Dornike met anderen ambassatuers hertoghe Jans van bourgondien/ende dye raetsliedē hertoge Jans vā brabant/eñ die raetsliedē vā vrou Jacoba/eñ die gedeputeerde vā den stedē vā brabāt/henegouwe/hollant eñ zeelant Eñ daer visiteerden si de bulle vander dispensatiē eñ ooc die copie vand̄ reuocatien. daer aff dat sy geen bulle noch vidim⁹ auctentijc gesien en hadden. Ende alle dingē ouer

geleyt so wert daer gesloten dat men
metten huwelijcke voor varen soude
na forme der heiliger kercken So dat
hertoghe Jan corts troude eñ besliep
vrou Jacoben int slot van sgrauenha
ge/ daer vrou Margriete haer moed
ooc was eñ veel ander heren eñ vrou-
wen/doe was hertoghe Jan out.xvi.
iaren. Eñ een lange wijle daer nae so
creech hertoge Jan meerd sekerheyt
vā paus Martijn die hē ontboot met
notabele mannē eñ ooc met beslotene
brieuē/hoe hi alleen wt vreesen vandē
voors coninc die dispensatie wed roe-
pen hadt eñ ands niet/eñ dat hertoge
Jan eñ vrou Jacoba sond scrupele vā
cōscientien te samē mochten blijuē in
den huwelijke bi hē gedaē Twelc ooc
tuychden eñ certificeerden mit haren
brieuen die cardinael vā Ostien ende
die patriarck van constantinopolen.
¶ So is dan hertoghe Jan van Bra-
bant als wettich man eñ mōboor van
sijnder vrouwen ontfangē geweest in
die steden vā henegouwe/ vā hollant
eñ vā zeelant met groter solemniteyt
Desghelijcx wert dair na sijn vrouwe
als hertoginne ontfangen met proce-
ssien in die steden van Brabant.

¶ Ic keer weder op heer Jan vā beye
ren/die na dat hi elect van Iudick ghe
weest had.xxviij.iaer/ende so menich
M.menschen hair bloet ghestort had
den om sinent wille/also wert hi bera
den dat hi bi eenē procureur daer toe ge
machticht gerenūcieert eñ vertegen
heeft op sijn kercke eñ bisdom van Iu
dick indē handen vandē paus ind con
cilien te Constance/ eñ heuet daer toe
bi dispensatien ghetrout vrou Lijsbet
ten hertoginne vā Lutzenborch wedu
we wilen hertoge Anthonis van bra-
bant/niet tegenstaende dat hi subdia
ken was eñ ooc dat hi haer gheuader
was wāt hi den sone geheuen had die
si vā hertoge Anthonis hadde die ge-
storuen was Voort heeft dese hertoge
Jan vā beyeren subtilic vworuen aen
den roomschen coñ. die sijnd vrouwē
recht oom was/ dat hi hē gegeuen he
uet die graefscapen eñ landen vā He-
negouwe/vā Hollant eñ van zeelant
als opt keyserijke vstoruē/ om dat her
toge Willem vader van vrou Jacoba
sond mans oor gestoruen was Eñ die
condichde de voors coñ. hertoge Jan
vā Brabant met sinen brieuē te Con-
stance gegeuen Int iaer.M.CCCC.
eñ.xviij.opten.xxix.dach in Meerte
hē scarpelic beuelende dat hi hem der
voors landē niet meer en ondwonde.
Eñ heer Jan vā Beyerē heeft ooc gro
te neersticheit gedaen aen die voorsei
de landē eñ steden om voor heere ghe
hult eñ ontfangē te werdē eñ om sijn
nichte vrou Jacoba ende hertoge Jan
haren man eñ momboor te berouen.
Opt welcke eerst die stedē vā Hollant
eñ vā zeelant voor antwoorde gaueñ
datse vrou Jacoba gehult hadden als
haer geboren lants vrouwe/ als doch
ter eñ rechte oor van hertoge Willem
voors/eñ datse heer Jan haer oom sel
ue daer voren gehouden had sijn leen
vā hair ontfangende/eñ so en wilden
si haer niet af gaen. Voort seydē si dat
die voors landē driewerf op dochterē
verstoruen waren. biden welcken her
blijct eñ ooc bi keyserlijke brieuē die si
daer af seyden te hebbē/ dat die landē
onuersterflijke leenen waren/hē daer
om biddende dat hi af laten wilde eñ
tlant vā Henegouwe heeft den voors

Jan van beyerē sijn antwoorde in ge
scrifte gesondē Ond̄ dander hem scri
uende noch claerder bescheyt vandē
seluen drie landen Maer sonderlinge
vā Henegouwe screuē si dat men dat
vandē keysere niet en hout te leene al
ist int keyserijke gelegē/ eñ dat ooc dic
wil op dochteren verstoruen is. etc̄.

¶ Als heer Jan van beyeren dan dese
antwoorde v̄staen hadt/ so is hi viant
geworden den steden van Hollant eñ
vā zeelāt/ eñ hi v̄gaderde te dordrecht
eñ ten Griele veele orlochs knechtē eñ
ballinghen daer hi den lande veel hin
ders mede dede

¶ So wert biden staten van brabant
metten hertoge ouerdragē datmen d̄
vrouwē bijstant doen soude eñ trockē
voor dordrecht Eñ tlant van brabant
track met heyrcracht tot sinte Gheer-
truyden berge Eñ vā dair is hertoge
Jan mettē heyre voor Dordrecht ghe
trockē. Daer had die iōchere vā Wee-
semael als maerschalck van Brabant
de voorhoede so quamē si te dordrecht
opten dijck Daer werden die vā brue-
ssel naest der stadt gelogeert. daer na
die hertoghe metten eedelen. daer na
die vā Louen. daer na die vā Antwer
pen. dair na die vā shertogenbossche.

¶ Daer na wert een groot bolwerck
ghemaect om te beletten dat geen pro
uande te Dordrecht en quame. Eñ al
dus daer leggende wertter dic wil ge-
schermust vā die vā binnen tegen die
brabanders Eñ als si daer ōtrent. vi.
weken gelegen hadden so verbrandē
si seluer dat bolwerck ende braken op
Dit siende die vā Dordrecht so quamē
si wt te water ende te lande eñ sloegen
vā achter op die vā Antwerpē die die
achterhoede doe haddē/ mer si stelden
hē ter weer datse ongheschent bleuē.
Mer te water deden si scade dē sieckē
eñ gequetsten wt brabant die te scepe
gegaen waren eñ roofden ooc eenige
wapen rockē vā eedelen die si in de sce
pen vonden Eñ also dat heyr op dand̄
side onledich was mit eenē blochuyse
te stellē voor Dordrecht/ so is hertoge
Jan vā Brabant daer getogen bi den
Hollanders daer hi bleef tot datse ha
re bolwerck volmaect eñ beset haddē
daer aff dat Adriaen die bastaert van
Hollant capiteyn was/ eñ die hollan-
ders sijn ooc op gebroken metten her
toge Eñ hier na hebben die van Dor-
drecht dat bollewerc bestormt eñ met
crachte ghewonnen Ende si verbran
dent dodende alle tvolck daer binnen
So heeft na tvoorseide op brekē Wil-
lem vanden berge tresorier van Bra-
bant een heimelic raet des hertogē dē
iongen hertoge int ore gestekē eñ ver
maect den goedē ionchere vā Nassou
here vā breda eñ vand̄ lecke. heer Hē-
rick vā Bergen eñ heer Henrick van
Heeswijck/ soe datse dye hertoge sien
noch horē en wilde Eñ men seyde dat
hi den hertoge gheradē hadde dat hy
Henrick van bergen eñ noch. ij. of. iij
vandē meesten ter doot brengē soude
oft anders en soude hi nēmermeer ge
weldich here sijn Daer na so wert de-
se Willem te Louen openbaerlic ghe-
bannē biden stedē vā Brabant/ eñ dat
selue wilde dye stadt vā Bruessel oock
doen/ mer Willem vā Assche die Am-
man was en wilder niet ouerstaen eñ
doe en wilde die wet hē voor genē Am
man houden/ mer deden vangen

¶ Int iaer van xviij. opten. x. dach in October so cregē subtilijc die vriendē vā heer Jan vā Beyeren die stadt van Rotterdamme Daer na bi vuolge vā Philips graue vā Charloys hertoge Jans vā Bourgondien sone wert tot Worichem eenen wterlijken pays gemaect tusschē hertoge Jan vā brabāt en vrou Jacoba sijn gesellinne ter eenre siden/ eñ heer Jan vā beyerē ter ander siden die daer tegenwoordich waren met veel herē eñ wijse mannen in beyden siden Eñ dair wert ghemaect dat heer Jan vā beyeren behoudē soude de stadt vā Dordrecht metten baliuscape eñ dijcscape/ eñ die stadt vā Gorichem mettē lande vā arcle vanď bede. etc. eñ de stadt vā Rotterdāme Eñ al dit soude hi vā hertoge Jan vā brabant eñ vā sijnre vrouwē te leene houden Eñ voort souden si bewijsen here Jan vā beyeren eñ gheuen. C. M. nobelen. Eñ so verteech hi daer alle sijn recht eñ eyssche dat hi hadde op Henegouwe Hollant Zeelant eñ Vrieslāt.

¶ Dair na sijn die hertoge ende hertoginne wt Hollant ghetrockē in Henegouwe Ende te Bergen sijnde so ghe uielt op een tijt als mijn heere eñ mijn vrouwe waren na maeltijt wt geredē iagen eñ vliegen Soe quamen die bastaerden van hollant daer Willem vā den Berghe die tresorier lach eñ sliep in sijn camer eñ sloegē hē doot Twelc als die hertoge vnam was hi wter maten droeuich/ so dat hi hē wel. iij. dagē lanc beweende Dair na wert die here van Rotselaer ghemaect tresorier vā Brabant. Daer na bi middele vā vrou Jacoba so cregen aenden hertoge haren pays die ionchere van Nassou eñ heer Henrick vā Bergen/ die niet lange en leefde daer na.

¶ Int iaer ōs herē. M. cccc. xix. indermaent van Meye/ sijn die hertoge eñ hertoginne wt henegouwe comen in brabant Eñ somtijts was de hertoge in Vueren ende te Vyluoorden eñ tot Antwerpē/ mer te Bruessele en quam hi niet om datse willem vā Assche den Amman gheuangen hielden

¶ Daer na track die hertoghe tshertogenbossche/ eñ dair sijnde so beteken de hi den goeden liedē dach eñ vre om met hē te spreken. Ten welcken dage smorgens heymelic voor de dageraet die hertoghe wt reet metten ionchere vā Weesemael sonď wetene des tresoriers mijns heren vā Rotselaer/ daer in sijn liedē van sijnen houe eñ ooc die stadt vandē Bossche bescaemt warē. So quā die hertoge tot grobbēdonck daer waren die heren van Gaesbeke/ die ionchere vā Weesemale ende van moniouwe/ die welck eenen nieuwen staet vandē hertoge ordineerdē/ eñ dē here vā Rotselaer settē si vā sijnre officien. Eñ al den vrouwē eñ iōcfrouwē vanď hertoginnē gafmen oirlof sonď twee Eñ in harē stedē werdē anď ghestelt/ als die moeď vā ionchere vā weesemale eñ ooc sijn huysurouwe eñ die vrouwe van Assche eñ meer anď. Dit was den oorspronck dat vrou Jacoba namaels vandē hertoge schiet Aldus quā de hertoge metten voorſ herē tot Vyluorden daer die hertoginne was Eñ dair wert dē staet gelesen dair mijn vrouwe qualick in te vreden was. Die hertoghe reet ter stont ter Vueren/ eñ si reet hē na met vijf paerden Eñ daer comende so beclaech dese mit weenen

deogen aendē hertoge datmē haer iō
strouwē orlof gegeuen had die al mee
ste met hair op geuoet waren/ seggen
de dat hi van haren wegen so veel lan
dē besate dat hi hair harē state had la-
ten mogē. Tot deser tijt toe so hadder
grote minne tusschen beiden geweest
die nv voort aen seer v̄oeuelde/ want
die nieuwe ordinancie bleeff staende.

¶ Int voorſ iaer van. xix. opten. xxvi
dach vā Junio na die doot vā heer Jā
vā waleirode bisscop vā ludic so wert
vand capittelen daer gecoren oft ghe-
postuleert heer Jan van Heynsberge
out omtrent. xxiij. iaren

¶ Hoe hertoge Jan vā Bourgondiē
bradelic doot geslagē wert

Daer na int selue iaer van. xix. in
de maent Septēber wert herto
ge Jan vā burgondiē te monstreul in
Vrancrike doot geslagē/ twelc dus bi
quā. Na dat coñ. Henric vā Engelant
in normandien comē was so wert tus
schē heer Karle dē dolphijn vā vranc-
rijke/ eñ hertoge Jan vā bourgondiē
een heymelic v̄bont vā vrientscapē ge
maect eñ bezegelt. Daer na wert dye
Dolphijn die noch ionc was omtrent
xiiij. iaren/ gebracht te Monstreul/ te
weten vā here Tāneghy du castel/ p̄-
uoost vā Parijs/ eñ den Viconte van
narbone die huysgesin waren vandē
hertoghe van Orliens des dolphijns
oō die te Parijs doot geslagē was die
hertoge Jan seer hatedē So was her
toge Jan vā des dolphijns wegē ont
bodē om te tracterē hoemē dē coñ. vā
engelāt wed̄staen soude die tmeeste de
le vā Normandien ghecregen had eñ
lach voor Ruaen. Eñ als hi op tslot te
mostreul quā met cleenre macht wer-
dē die bruggen op getogē Eñ ind̄ pre-
sentie des dolphijns wert hem scarpe
lic geuraecht wair ō dat hi de engel
schē niet en had wed̄staē mit macht
Eñ ter stōt wert hi daer doot gesla-
gē vandē ghenē die dair biden dol-
phijn warē De here vā sint george
wt burgōdien viel optē hertoge eñ
wert ooc doot geslagē Hier af wert
namals grote wrake gedaē vā her
toge philips vā burgōdiē sinē sone
die doe ionck was eñ maecte v̄bont
met coñ. henric vā engelant. Eñ hi
brachtet daer toe dat coñ. Henrick
creech te wiue katherine die ioncste
dochter des coñ vā vrancrijcke Ka
rels die vi. die bi wilē als wtsinnich
was also voorſ is Eñ dese coñ wert
daer toe gebracht dz hi coñ. henric vā
engelant mit sijnre dochterē gaf te hu
welike ō te leene te houdē dat hertoch
dom vā Normādiē/ eñ hi ōtfinc dat te
lene eñ dede hē manscap Ooc wast ge
sloten/ waert dat coñ. Henric van en-
gelant manlic oor crege van vrou Ka

therine voorseyt/so soude dat oor die
crone vā vrācrijke besittē na des voor
seydē conicx doot/eñ die dolphijn sou
de dan daer af berooft sijn. Maer die
dolphijn en wilde dit vā geenre weer
den houden/seggende dat in sijns va
ders macht niet en was hem te onter-
uene om vele redenē. So dat orlogen
menich iaer duerende op geresen sijn
sonderlinge na die doot sijns vaders
wāt hi hem ghepijnt heeft dat rijcke te
aenueerdē tegen den voorſ coñ. Hen
rick die hē te Parijs coninck dede cro-
nen eñ teghen hertoghe Philips van
Bourgondien als met hē verbonden
so dat si dmeeste deel vanď cronen cre-
gen. als Picardien/normandien/gas
coengien/tlant omtrent Parijs/dye
champaingnie eñ meer ander landen
vrācrijcke seer destruerende. Mer die
hertochdommen vā Orliens/vā Ber
ry/vā Touraynen/van Bourbon eñ
meer ander en cregen si niet noch ooc
dat Dolphinaet

¶ Int iaer van. xx. corts na paesschen
hertoge Jan Tantwerpē sijnde maec
te eenen staet van raetslieden/eenē ze
gelaer eñ ander officieren/als den he-
re van Assche met sinen outsten sone/
meester Jan bont/Claes vanden wer
ue eñ meer andere/ om in allen saken
met hem te beradene.

¶ Vā dair track hi tot sinte Martijns
dijck in zeelant/eñ daer gaf hi ouer bi
quaden rade seer onwijslick heer Jan
vā beyeren dat regimente sijns lants
vā Hollant/Zeelant eñ Vrieslant/eñ
maecten daer aff regent eñ Ruwaert
in sijn stadt met openen brieuen

¶ Corts daer nae qnā hertoge Jan te
bruessel dair hi bleef liggende eñ dede
daer munten penningen dye dryland
ders heten als gecōsenteert vā drie lā
den/te wetē Brabant/henegouwe eñ
hollant Doe gafmen weď orlof al den
vrouwen eñ ioncfrouwen vanden ho
ue/wtgenomen die vanď nieuwer or
dinancien waren als voorseyt is. So
quam te bruessel vrou Margriete der
hertoginnen moeder eñ quam ghere
den int hof op Couwenberch bidē her
toge om die nieuwe ordinancie te bre
ken Mer die hertoge die ionghe man
hadde so quaden raet dat si noch haer
dochter niet en mochtē verhoort sijn.
So dat vrou Margriete reet tot haer
herberge inden spiegel/ eñ haer doch
ter vrou Jacoba volchde haer ter stōt
al weenende te voet alleen met eenen
man/dies menich mēsche hē bedroef
de. Des anď dages reden beyde moe
der eñ dochter met eenen schonen sta
te te Keynout waert.

¶ Item so die baenroetsen vandē lan
de metten eedelen dan in discoorde eñ
twist stondē tegen die geen die dē her
toge qualic eñ scandelijc regeerden so
datse niet meer comē en wilden tot
dachuaerdē des hertogē So heeft die
hertoge een wonďlic heymelic vbont
latē makē tot. xxv. personē te bruessel
twelc eē oirspronc was vā veel parti
scapen wāt tbegreep veel articulē tot
onminnē eñ twist dragende. Eñ daer
af werdē veel bezegelde brieuē gema
ket die die hertoge confirmeerde. etc.

¶ Item die gedeputeerde vandē stede
vā bruessel/vā Antwerpen/van sher
togenbossche sijn tot Cortenberge ge
trocken om een accoort te maken eñ
schen den hertoge ende sijn edelen eñ

die stadt van louen Mer aengemerct
dat die hertoge so scadelijke dienaers
bi hē hadde die sijn eere noch sijnre lā
den weluaren en besorchden soe men
seyde/mer lieten hē sijn goeden verco
pen of belasten daer die penningē tot
sinen orbare niet ghekeert en werden
ēn twist ēn discoort maectē tusschē dē
hertoge ēn sijn eedelen ēn sinen landē
ēn ooc die sake waren also si seydē dat
die hertoginne vā haren here geschei
den was So en condē die gedeputeer
de vandē voorſ drie stedē geen accoor
de makē Mer die baenroetsen ēn ede
le die te Louen lagen hebben mits de-
sen ēn anderen abusen vele van sher-
togen raet slieden/als den here vā As
sche Jan sinē sone ēn anď sijn dienarē
gebannen te Cipers ēn elders ēn niet
weder te comē in Grabant tot dat die
landen vā Hollant/zeelant ende vrie-
slant weder soudē comen sijn in de hā
den vandē hertoge Ēn daer bi waren
oot dye gedeputeerde vandē stedē vā
Tricht/Thienē/leeuwe/nyuele/liere
ēn vā anderen cleyn stedē in brabant
Ēn corts daer na hebbē die steden vā
Gruessel ēn vā Antwerpē aen die ede-
le vā brabant ēn aen die stadt van Lo-
uen ghesonden hair brieuen datse die
voorseyde correctie approbeerden
¶ Dair na vanderde hertoge Jan we
der om sinen staet ēn maecte anď raet
sliedē die de selue macht haddē die hy
den here vā Assche ēn den anderen te
voren ghegeuen hadde

¶ Dat. lviij. ca. Hoe philips graue vā
Sintpol ēn vā Liuey hertogen Jans
broeder ruwaert van Grabant wert.
Ēn hoe die hertoge metten heere van
Heynsberge te Gruessel quam

Als hertoge Jan dus iammerlic
gheregeert wert bi quadē scalc-
ken/ēn sijn vrouwe de hertoginne Ja
coba van hē gescheidē was/ēn siende
die baenroetsen ēn edelen die te Loue
ne lagen dat op geen beteren en stont
So hebbē si gesondē dē cōmāduer vā
Chantrayn in vrancrijke tottē graue
van Sintpol Phillips hertoge Jans
broeder/die op dier tijt vandē coñ. vā
vrancrijke gemaect was ouerste capi-
teyn van Parijs. Twelc hertoge Jan
geerne belet hadde met brieuen die hi
aen sinen broeder ēn aen hertoge phi
lips vā Gourgondien sijnē neue sant
Mer de here vā chātrayn dede alsulc
ke nersticheit dat de graue voorseit af
quā tot in Grabant in dye maent van
September int voorseyde iaer vā. xx
visiterende minlic sinen broedere den
hertoge te Gruessel. Daer na track hi
tot Louen aen die edele vanden lande
ēn dede so vele dat dye hertoginne ēn
haer moeder wt Henegouwe quamē
tot Louen Ooc quam wt Vrancrijcke
een ambassaet vandē coñ. ēn noch eē
anď vā hertoge phūs vā bourgoñ. de
welck ēn de graue veel sprakē hielden
met hertoge Jan op deen sijde/ēn mit
der hertoginnen ēn moeď op danď sij
de mettē baenroetsen ēn edelē vā bra-
bant die te Louen lagen/so datter een
dachuaert te Viluorden gheleyt wert
daer die hertoginne ēn haer moeď ēn
die graue vā sintpol quamē/mer her-
toge Jan en quā daer niet/wāt hi reet
heymelijc vā bruessel bi quadē rade so
verre dat hi quā tot Herlaer bidē bos-
sche/dair de here vā Assche ēn Jan zij
sone met anď gebannen bi hē quamē.
Ooc trac hi in de stadt tē bossche ēn el
ders ēn quā tot Hees/daer by hē quā

de ioncker vā Cleue/ de here vā heyns
berch/ die proost vā Aken/ eñ die here
vā Assche mettē sinen eñ hielden dair
heymeliken raet Daer na trac de her-
toge tot Tricht/ daer hi bleef leggen.
¶ Mer binnē den tide dat dit geschie
de so hieldē de baenreherē eñ de edele
mettē steden die te Viluorden gecomē
waren harē raet eñ ouer quamē dat si
by rade der voorſ ambassateurs des
coñ. vā vrancrike eñ des hertogen vā
bourgondien den voorſ graue Phūs
hertoge Jans broeď ruwaert vā Bra-
bant maectē Doe quamē die voorsey-
de vrouwē eñ die ruwaert te Bruessel
metten edelen eñ stedē voorseyt. Des
anď dages wert ouerdragen datmen
Huesden eñ sinte Geertruden berge
weder crijgen soude eñ sterck maken
want hertoghe Jan alsoe voorseyt is
hadde Hollāt eñ zeelant geset indē hā
den vā here Jan vā Geyeren So dat
by versoecke der hertoginnen eñ des
voorseyden Ruwaerts die edele ende
steden van Brabant met eenen schoo
nen heyre trocken/ eerst tot Huesden
daer die hertoginne eñ dye Ruwaert
mede trocken/ ende daer werden si in
ghelaten metten edelen Ende die her
toghinne wert daer gehult ende ont-
faen als hertoghinne van Brabant/
die welck settede dat slot te Huesdeyn
in die handen vā ioncker Aernt vā ze
uenbergen om dat te bewarē metter
stadt ende lande tot behoeff des lants
van Brabant

¶ Daer na track die Ruwaert mettē
eedelen eñ steden vā Brabant/ wtghe
nomē shertogenbosche tot sinte geer-
truyt berge/ twelck vast beset was vā
heer Jan vā Geyeren/ mer si hebbent
al omme beleghen Ende Dierick van
Merwey was casteleyn vanden slot
eñ hielt met mijnder vrouwē der her-
toginnen/ ende hi en wilde heere Jan
van Geyeren niet binnen laten. dye
welck volck van wapenen in die stadt
gheleyt hadde om te beletten datmen
tslot niet en soude prouanteren. Mer
binnen den. x. dach datter lant vā bra
bant daer voor lach soe hebben si tslot
gheprouanteert met vitalien ende ge-
sterct met engienē des hem behoefde.

¶ Daer na so brack dat heyre vā Bra
bant op van sinte Gheertruyden ber
ghe opten. xxix. dach Octobris Ende
daer nae op sinte Martijns dach soe
schoot die Casteleyn vuer wten slot
in die stadt/ die al verbarrende eñ oock
die kercke

¶ Daer na opten. xxiiij. dach van No
uember quamen tot Bruessel die her-
toginne eñ haer moeder/ ende die Ru
waert metten drie staten des lants eñ
des anď dages hieltmen raet op Cou
wenberch Eñ des dinxdachs daer na
wert die graue vā sintpol te Bruessele
op der stadthuys in die voorseyde Ru
waertscap gecōfirmeert. Doe maecte
hi Willem vā montenakē sijn drossaet
vā brabant eñ hi maecte Jan vā Dyn
gem Amman vā bruessele/ af settende
Janne cluetinck. Daer na hebben die
hertoginne eñ die ruwaert eñ die. iij.
staten gesonden aen hertoge Jan tot
Tricht die abten vā sinte michiels vā
percke/ vā helesym/ vā tongerloe/ eñ
den proost vā sinte Geertruden vā lo
uene om vā hē te verweruen dat hi in
brabant quame So datse van hē ver-
cregen datmē te Diest een dachuaert

cember Doe quam daer hertoge Jan
eñ ooc die voorſ abten vā wegen des
ruwaerts ſijns broeds eñ die.iij.ſtatē
Eñ die gedeputeerde van Gruessel eñ
vā Antwerpen baden hē ſeer ootmoe
delijc dat hē belieuē wilde te comen in
eenich vā ſijnen ſteden Den welckē al
niet tegenſtaende ſo is die hertoge ge
trocken Tſhertogenboſſche waert.
Maer eer hi trock ſo wert een andere
dachuaert bi hē ouerdragen weder in
die ſtadt vā Dieſt/daer die cōmiſſarij-
ſen eñ gedeputeerde in beyde ſidē qua
men Eñ noch een ander tot Endouē/
eñ niet en wertter geſlotē/want daer
was wat ands op handē Wāt die her
toge bereyde hē met machte te Grue-
ſſel in te comen bi gonſten vā ſomige
heymelike vriendē daer hi hē te Grue-
ſſel op verliet/die ouerdragen hadden
dat Jan Cluetinck (die amman af ghe
ſet was vandē ruwaert) hē teghen rij
den ſoude metter roepen alſo hi na de
de

¶ So is die hertoge vanden Boſſche
gecomē te Dieſt/ eñ na middnacht ſo
tooch hi van Dieſt eñ met hem die he-
re van Heynſberch eñ de ionchere vā
Heynſberch/eñ heere Jan vā bueren
proſt vā Aken/treſorier vā Brabant
met menigen man. Eñ die graue van
Meurs was ooc op weghe/mer hi en
quā niet te tijde te Dieſt om dat die vā
Tricht hē niet door latē en wildē mer
hi paſſeerde elders ende hi volchde na
te Gruessel

¶ Dit vernam dye ſtadt van Gruessel
eñ men hielt daer open raet ind ſtadt-
huys daer geſloten wert datmen den
hertoghe in laten ſoude met ſijn huyſ
geſin met.C.eñ xx.paerden ende niet
meer/ſo dat die Louenſche poorte ge-
ſlotē wert dair die hertoge voor ſtont
verbeydende Eñ die.vij.ſchepen gin
gen ter poorten eñ dedenſe ontſluten
Eñ als des hertogē volck begonſt in
te comen ſo quamt al in gedrongen al
dore eñ die hertoghe quamt int eynde
Dit geſchiede int iaer xx.voorſeyt op
ten.xxi.dach vā Loumaent Ende die
Ruwaert ſijn broeder ghinc tot hē op
Couwēberch eñ ſprac hē toe. Des an
der dages ghinc die hertoge op d ſtat
huys eñ dede dair op doen dē rade vā
der ſtadt dat hi te Gruessel comē was
om eendrachte eñ vrede te hebbē met
ſinē broed den ruwaert eñ mittē baen
reherē eñ ſijnē lande biddēde dat ſijer
om arbeydē wilden. Des dages daer
na reet die Ruwaert te Louene bi dye
baenreherē. Doe had die hertoge ſor
ge dat ſijn broeder metten baenrehee
ren met macht te bruessel comē ſoude
eñ hi ontboot bi hē de ſcepenē hē vra-
gende/oft geuiel dat ſijn broeder alſo
quame oft ſi hē in laten ſoudē. Die ſce
penen antwoordē datſe bereit waren
die ſlotelen vand ſtadt te brenghen in
ſijn handē ſo mocht hi die ſtadt ſelf be
waren Doe was die hertoge ghepayt
ſeggēde dat hi hē wel betroude. Mer
die gemeynte vā bruessel was qualick
te vreden ō dat die vreemde gaſtē gin-
gen achter ſtraten mit haer meſſen in
die hant eñ ſpraken moedige woordē
ſittende int wijnſhuys dat ſi al meen-
den rijck te werdē eer ſi wt brabāt ſou
den ſcheidē So dat de gemeynte optē
xxvij.dach der voorſ maēt ind nacht
op ſtont eñ vgaderde op de merct wel
gewapent wāt veele goeder mannen
warē te Gruessel geinformeert dat die
here vā Heynſberge mettē anderē eē
opſet gemaect haddē/als ſi ind nacht

elc een clocxkē hoordē ludē op Couwē
berch ten regulieren/datse dan neder
ter merct comē soudē om de stat mach
tich te werdē. Ooc beuantmē daer na
dat die vreemde gastē bi nacht in haer
herbergen wel gewapent lagē op ha
ren beddē Mer si ontsculdichdent na
maels seggende dat si geen opset te sa
men gemaect en haddē/ mer als si ver
stonden dat dye gemeente op gestaen
was so dedē si haer harnas aen/ want
si niet en wisten wat hē nakende was
Eñ als die gemeynte dus stont op die
merct/ so quā die hertoge twemael vā
sinē houe ter merct ō de gemeyte te sa
tē eñ te doen scheydē/ mer hi en cōdes
niet doen So wert dair na opten xxix
dach die here vā Heynsberch geuāgē
eñ gheleyt opt stadthuys Ooc werdē
die vreemde gasten al dye met hē qua-
men geuangen diemen crijgen conde
eñ die graue vā Meurs wert gesekert
in sijn herberge te bliuē. Opten seluē
dach quā Phūs de ruwaert vā Louen
tot Bruessel mitten baenroetsen ende
mettē gedeputeerdē van Louen ende
vā Antwerpen seer danckende die ge
meynte datse haer so eerbaerlijc hadt
ghequeten int besorch vanden lande.
Doe ginc die ruwaert des anď dages
mettē banroetsen op Couwēberch in
sijn broeďs sale eñ hi dede vangen dat
meesten deel van shertogen dienaers
eñ dē anderē gafmē orlof. Eñ Jan vā
dieghē wert weder Amman gemaect
vandē ruwaert. Eñ optē. vi. dach der
voorſ maent werdē veel poorters ge
uanghen die shertoghen heymelijcke
vriendē heeten. Eñ opten eerstē dach
vā Sporkil wert metten sweerde ghe
richt Jan cluetinck die amman hadde
geweest/ eñ noch een ander. Des anď
dages op onser vrouwen lichtmissen
dach werdē noch veel poorters geuā-
gen eñ ghepijnt Corts daer na werdē
der vreemder here knechtē ontslagen
die te Bruessel comen warem/ mer die
edele eñ heren die wel. C. eñ. l. waren
mosten daer alle bliuen Ende die ru-
waert dede nemē al die paerdē eñ har
nas dat de here vā Heynsberch mittē
anderē edelē eñ knechtē daer hadden
gebracht eñ gaf dat al sinen vrienden
diet hem beliefde Doe reet de hertoge
tot Louen/ eñ met hē reden de here vā
Diest/ vā Rotselaer/ eñ danď baēroet
sen bleuē te bruessel Doe wertter raet
gehoudē watmē doē soudē mit dē por
ters die geuangē warē Daer wert ge
slotē datse geuangē soudē blijuē haer
leefdage lanc/ twelc te bruessel met ve
le anď dingē wt geroepē wert optē. ix
dach vā Sporkil So werdē daer. xiiij
mannē vandē notabelstē op karrē ge
bondē eñ geuoert in diuerse geuange
nisse dairse bidē edelē eñ stedē gewijst
warē/ als tot Louē/ Tantwerpen Vil
uorden Breda/ tot Sichenē Westerlo
Rotselaer/ tot Cranēdonc/ tot bergē.

¶ Indē voorſ rade wert ooc bidē ru
waert ouerdragē dat die stat vā brue-
ssel bidē vij. geslachtē eñ ix. nacien vā
dē ābachtē altijt geregeert sal werdē
tot. xix. personē toe/ te wetē. vij. scepē
ij. borgemeesterē. iiij rentmeesterē eñ
ses raetslyedē/ ende dit wert namaels
vandē hertogē gecōfirmeert. Ooc cō
firmeerde hi de ruwaertscap vā sinen
broeď eñ al dat hi daer in gedaen hadt

¶ Optē. vi. dach Merte trac vrou Ja
coba wt henegou in engelant op hair
selfs hāt/ eñ optē. ix. dach in merte so

quā hertoge phūs vā burgoñ. te brue
ssel daer hi blijdelic ontfangē wert eñ
men stacker met glauiē drie dagē lanc

¶ Daer nawert te bruessel meer open
baer den heymelikē raet eñ v̄bont die
de here vā Assche te vorē gemaect had
so dat optē belokē paeschdach int iaer
M.cccc.xxi. die gemeente weder quā
ter merct Eñ dair werdē mettē sweer
de gerecht eñ onthooft heer Eueraert
tserclaes ridd̄ met twee and̄ vandē ge
slachte Des and̄ dages trockē die her
toge eñ de ruwaert sijn broed̄ ten steec
spele te brugge bidē hertoge vā bour-
gondien haren neue. Daer na quā die
mare te bruessel/dat somige vandē ge
uangen die butē geuoert warē hē ver
maten noch te wreken op die geen die
sein diē last gebracht haddē/ so dat de
gemeynte wed̄ te wapen ginc/willen
de datmense al wed̄ te bruessel brengē
soude eñ doden Sond̄linge mits dien
datmen nad̄ hant meer misdaden be-
vondē hadt dan men te voren wist eer
si gebannen waren/so en condent die
baenroetsen niet beletten si en mostē
alle.xiiij.te Bruessel geleuert werden
Eñ dair werdense gebracht op d̄ stadt
huys optē.vij.dach Junij/daer die ge
meynte op die marct gewapent stont
eñ dair werdēse som voor noene/som
nae noene alle.xiiij.gericht in die pre-
sentie des voorseyden Ammans. Als
de graue vā Muers/de here vā heyn-
sberge eñ sijn sone/eñ die proost vā A-
ken metten anderen te bruessel lagen/
so screef die roomsche coñ. Segemōt
aen die statē vā Brabant biddende eñ
beuelende opten keyserlikē ban dat si
si ōtslaen soude vand̄ vangenis of dat
hē gauē een half iaer dach Ooc scre
uē die coorvorsters aendē graue dē ru
wairt eñ aen de drie statē eñ sendē aen
hē notabele herē tselue biddēde Daer
op die ruwaert altijt ātwoorde/dat hi
die geuangen voirr̄ altijt gep̄senteert
had trecht vanden lande op dat sijt be
geerden/daer meynde te gestane. Eñ
dit bleef dus staende dat si niet ontsla-
gen en mochtē werden tot dat si so lief
spraken Gheeraert vandē zijpe/die bi
dē ruwaert al doen eñ laet was dat hi
den ruwaert anders informeerde/by
wiēs middele si gratie aendē ruwairt
verworuen hebbē So datse ontslagē
werdē vand̄ geuangenisse op cōdicie/
datse wed̄ int geuangenisse comē sou-
dē op alre heiligē dach naestcomende
so schiedē si vā bruessel/mer die proost
vā Aken eñ somige and̄ wilden die ge
loften niet doen mer bleuen geuangē
Eñ die graue vā Meurs wert geheel
ontslagen met alle sijn gheselscape bi
middele vā eenē oorvrede die hy dede
dē hertoge/dē ruwaert eñ den drie sta
ten na dinhout sijnre brieuē. Daer na
sijn al dand̄ te haren dage tot Bruessel
wed̄ gecomen sond̄ die here vā heyns
berge Mer namaels hebben hem die
here vā Heynsberge eñ sijn sonē (dair
de here vā Ludick een af was) ghesub
mitteert vā alle tallen inseggers Des
ghelijcx die ruwaert mettē.ij.weerlij-
ken staten so datse bi middele van een
re wtspraken ontslagen werden

¶ Na dese dingen heeft de graue van
Sintpolwed̄ ouer gegeuē zij ruweert
scap hertoge Jan sinē broed̄/die doen
bidē drie staten wed̄ gestelt eñ ontfan
gen wert tottē regimente vandē lan-
de Eñ si cōsenteerdē hē een bede vā. C
eñ.lxxx.M.fransche cronē mit termi
nē te betalē ō eens deels sinē staet met

te houden Des beloofde dye hertoge datmen alle verleden costē daer af betalē soude/so dat dye graue sijn broed daer af had.xxi.M.cronen

¶ Dat.lix ca. Hoe dat oorloge begonste tusschen hertoge Jan van brabant eñ die engelsche

Int voorſ ca.is gheseit hoe vrou Jacoba hertoghe Jans huysurou is ghetogē in Engelant/ Eñ daer sijnde so heeft se te Rome gesondē int hof te kennē geuende dat tusschē hair eñ hertoge Jan gheen wettich huwelick en was So dat paus Martijn die sake cōmitteerde twee cardinalen die hertoge Jan te Rome deden beschey den dach/so dat hertoghe Jan bi rade des lants vā Brabāt eñ Henegouwe seker ꝓcureurs int hof vā Rome ghestelt heeft om sijn sake te verantwoordē Als vrou Jacoba dat sach so en verbeydese niet tvōnis der heyliger kercken/mer is haestelic versellet met den hertoge van Gloucestre des coñ.van Engelant broeder/ waer aff namaels den lande veel scaden gecomē sijn dat die coñ.vā engelant eñ de hertoge vā bourgondien geerne belet hadden eñ sonden aen hertoge Jan van brabant haer ambassiate/ v̄sueckende aen hertoge Jan dat hi hē wilde submitteren inden voorſ coñ.eñ hertoge om de sake int hof vā Rome hangende bi rade vā notabele clercken te termineren bi cōsent sheylichs vaders des paus In welc de hertoge sijn consente gedragē heeft so v̄re als hi v̄mochte/behoudelic dat vrou Jacoba oot so dede Maer vrou Jacoba noch de hertoge vā gloucestre en wildent niet doen Eñ hertoge Jan sandt sijnen heraut in Enghelant om alle saken te vernemen/welcken heraut die hertoghe van Gloucestre vangen dede eñ ter coordē trecke Mer ten lesten ontquam hi mits hulpe des cardinaels van Engelant daer hi mede te Jherusalem hadt geweest.

¶ Int iaer vā.xxij.opten.xij. dach vā Mey werdē te Louen biden drie staten des lants gemaect eñ gesloten veel ordinācien die hetē dat nieuwe regimēte/dat bezegelt eñ cōsenteert wert vā hertoge Jan eñ vandē drie staten/wegenomen die steden van Bruessele eñ van shertogen bossche

¶ Int iaer van.xxiij. des nachtes na des heyligen sacraments dach so braken wt die gheuangenisse te Bruessel heer Jan vā Gueren/ proost vā Aken met meer andere eñ toghen wech in duysterheyt des nachts

¶ Daer na int iaer van.xxiiij.op sinte Joris dach na paesschen als Geraert vandē zijpe die groot was bidē graue vā sintpol/vand Vueren quā gereden dair hi bi hertoge Jan geweest had so quā hē te gemoet heer Jan Glondeel ridder dye sijn viant was eñ hi sloech Gheraert daer doot op der stede

¶ Corts daer na quamen sekere nieuwmaren hoe dat die hertoge van Gloucestre (die wt engelant tot Calis gecomen was) vā Calys gescheyden was met vrou Jacoba eñ quā met grooter machte bi dage eñ bi nachte om tlant vā Henegouwe in te nemē/ eñ hadde sijn volc gedeylt in drie heyren/so dat in sijn voorhoede waren omtrēt.M.

paerdē Eñ tusschen beidē was de her
toghe eñ vrouwe Jacoba met. xvi. C.
paerdē so datter warē. v. M. peerden
Eñ de moedē vā vrou Jacoba dede bid
dē eñ scriuē dē edelē eñ haren vriendē
al henegou doe datse met haer rijdē
wildē tegen haer dochter om die te ōt
fangen Ende in deser manieren is die
hertoge van Gloucestre met vrou Ja
cobaint lant vā Henegouwe gecomē
sondinge bi gonste des heren vā Ha
uerts die nochtan van hertoge Jans
vā Brabant wegen capitepn dair ge
ordineert was die dē selue hertoge mz
menige edelen cōtrarie vielen/mer de
meeste eñ machtichste vā henegouwe
bleue hertoge Jan ghetrou eñ onbda
michs oū schuldich waren. Als die vā
Beuesel dese tidinge hoordē vanden
enghelschen hertoge so sondē sū harē
Kuman metten schutters ende veele
ruerlie mānē binnē Halle eñ bewaer
dē die stadt tot hertoge Jans hairs he
ren behoef. Eñ hertoge Jan sant aen
sinen neue den hertoge vā Bourgon
dien eñ aen hertoge Jan van Beyerē
om hulpe eñ bistant/twelc sū gelookdē
mārlic te doen Oock sandt hi aendē bi
schop vā Iudich eñ aent capittel mer d
Baart vā Iudic. Mer ō dat die luikeners
naerdē te houdē/so sijn die ambassatē
schips gecomē/wātse hē beduchtedē
dat die here vā Heynsberge eñ die bi
schop sijn sone eenich heymelic vbont
hadde mogen mahē met den hertoge
vā Gloucestre Om welc te vhoedē so
werdē tusschē hertoge Jan vā brabāt
eñ dē here vā Heynsberge sekere ver
bondē gemaect Eñ die stat vā Tricht
beloofden oock hertoge Jan met al ha
re macht bi te staen tegen die enghel
sche/eñ de stadt vā Dornike dergelijcx
dies hē de hertoge seer bedancte Ooc
so beloofdē hē die twee weerlike statē
des lants vā Brabant behulpich te si
ne tot sijnre begeerten tegē den herto
ge vā Gloucestre. Binnē dese tijt dat
hertoge Jan vā Brabant hem berep
de eñ bistant sochte aen sijn vrienden/
so is hē tidinge gecomen hoe dat her
toge Jan vā beyerē die grote reelscap
gemaect had om hem te helpē/gestor
uen was Vā welcher tidinge hertoge
Jan vā brabāt seer droeuich was om
dat hi daer door groot bistant hadde vlo
rē/eñ ooc ō dat hi beduchte dat de her
toge vā Gloucestre met vrou Jacoba
die landē Holland/zeelant in soude ne
mē also hi Henegou gedaen had. So
ordineerde hertoge Jan bi auijse van
den selue state sekere capitepnē als dē
graue vā sintpol sinē broedē ouerste ca
pitepn ō brabant te regeren eñ bewa
ren in sijnre absentien. Eñ heer peter
vā Lutzenborch graue vā comersant
here van Edingen/eñ here Thomas
heere van Diest/ende den graue van
Hallou here van Breda. etē.

¶ Eñ die hertoge trach selfk met veele
ridderē eñ eedelē tot in hollant/zeelāt
eñ vrieslant dair hi vandē edelē eñ ste
den seer eerlic ontfangē wert mit gro
ter blijscap als gerechtich here eñ wet
tich mōboor van vrou Jacoben harer
gebooriger lātsvrouwe eñ sū vriendē
haren eet vā getrouwichedē. Eñ dus
creech hertoge Jan vā brabāt in sijn
re obedientien eñ ghewelt na de doot
heer Jans vā beyerē sijns ooms/hol
lant zeelant eñ een deel van vrieslant.
Als die hertoge van Gloucestre vnō
men hadt dat hertoge Jan vā brabāt
in hollant getogen was/so heeft hi ge

sondē sijn volc vā wapenē op die fron
tierē met ontploochē banierē int lant
vā Brabant stichtende rooff eñ brant
al om vderuende kerchen ende cluſen
geeſtelike perſonē vioierende niemāt
ſparende Twelc lazen die arme onno
sel volc al beropen moſte dat hem hier
voor niet gehuet en hadde wāt hi her
toge Jan vā Brabant niet ontſept en
hadde Als dit de graue vā Dintpol eñ
dandē capitepnē vernamē ſo ſonden ſi
die ioncherē vā Weesmale eñ vā mon
pouwen te Apuele met volc vā wapē
eñ ooc ſondē ſi den here vā Rotſelaer
eñ here Jan Glymes here vā bergen
opten zoom tot Halle beſetrende alſo
die palē vandē lande/ daer die wil gro
te ſchermutſingen gheuielen daer die
Engelſchen meeſt ſchaden verregē.

¶ Van die ſchermutſingē die geſchie
den voor Grepn/ eñ hoe de brabāters
met machte voor die ſtadt quamen eñ
beſtormdenſe eñ deſtrueerdē die ſtadt
daer veel Engelſche verſlagē waren.

De hertoge van Glouceſtre had
ooc ſijn garniſoen gelept binnē
Grepne le conte/ twelc den brabāters
die wil grote ſcade dede Mer op eē tijt
ſijn die ioncherē vā Weſemael eñ van
monpouwe eñ heer Engelbrecht van
Edingen mit haren gheſelſcape voor
Grepne getogē/ eñ die Engelſche ſijn
met groter macht wt ghecomen ende
hebbē die brabanters geſlaecht ende

groten werch die al willens gheneynt
dese vissden vãder stadt Eñ als si ver-
reghenoech waren so hielden si stede
haer alte bitterlic gestreden was so lã
getot dat die brabanters victorie cre-
gen eñ iaechdẽ de Engelsche tot voor
de stadt/so datter veele bleuen verla-
gen gequetst eñ ghevangen

¶ Corts hier na teenen sekerẽ dage so
quã de stedẽ vã brabant met eẽ gemee
nẽ overdrage met heyrcracht te velde
gecomẽ bi bruessele om mettẽ capitey
nen daer toe ghecordineert te trechẽ in
henegouwe Mer want die vã sherto
gen so wert de repse xv. dagen vlengt
Eñ hier en binnẽ so ghereeder weder
dat onde ghelschil tusschen die vã Ant
werpen eñ vã Louen/om die vã Tiere
mãt elch wilde datse hẽ volgen soudẽ
mer hdẽ graue vã sintpol wert geor-
dineert datse hẽ volgen eñ haer tentẽ
bi de sine slaen souden behoudelic een
yeghelic sijn rechte.

¶ Eñ die vã shertogẽbosschen sijn ooc
met haer meyrije aen gecomẽ Eñ ve
le graue vã Sintpol eñ die andẽ capitey-
nen mettẽ baenrecherẽ/ridderẽ/vassa
len eñ edelẽ eñ mettẽ steden eñ landẽ
eñ merter stadt vã tricht sijn voort ge
dagen met groter heyrcracht wel tot
xx.M. sterck onde te paerde eñ te voet.
Oec sandt hertoge Philips vã bourgõ
dien hertoge Jan sinen neue groot bi
stant vã volc vã wapen wt mancrijke
vã Vleadã eñ heer Andries vã bellp.
hoot quã die bastaert vã sintpol here
vã Zabourdijn den hertoge te dienst
Eñ die stadt vã Dornike sandt ooc sco
ne ghelelscap vã wapenen/also si den
hertoge toe gelept haddẽ Eñ dus sijn
se met groter macht voor de stadt vã
Grepne gecomen daer veel engelsche
in waren/dien si al om sterchelijch be-
lepden eñ al tgant daer omtrẽt vbran-
den si Eñ als si lange tijt voor de stadt
gelegen hadden so sijnse gecomẽ seer
vast aen die stadt die seere sterck was
van grauen/van vesten/van mueren
vã torren eñ van poorten So hebben
si die stadt alte vreeslic bestormt/eñ de
engelsche met die vã binnẽ vweerdẽ
hẽ vromelic so datter menich edel mã
vãn mueren gheworpen wert inden
grauẽ Eñ dese storminge duerde lan-
ge tot dat duyster nacht wert/ eñ den
dach den brabanters begaf. Des anõ
dages sochtẽ die vã binnẽ om te trac-
teren bestant/mer het en hadde genẽ
voortganch/so dat een yeghelijc hem
ghereet maecte om die stadt weder te
bestormen

¶ Twelc dpe engelsche siende werdẽ
vraert eñ gauen hẽ opin sgrauẽ han-
dẽ vã Sintpol behoudẽ hair lijf/ende
danõ souden sijn tlinẽ wille met õ stat
eñ al haer goet. Dus wert de stadt vã
Grepne gewonnen/op ghegeuen/eñ
gedestrueert/eñ te gronde vbrãt. Dit
geschiedeint voorsz iaer van. xxiij. op
dẽ. xi. dach in Meerte. Tgoet vander
stadt wert gedeylt so dat gewoõlijc is
Ende eenige van Grepn die die princi-
paelste waren om hair ongetrouwic-
heyt werdẽ gehangen/eñ somige ge-
recht metten swaerde/eñ somige sim-
pele onnosel liedẽ werden vandẽ lijue
gespaert. Eñ die Engelsche die inder
herẽ handẽ comen condẽ werdẽ daer
ghevangen/maer veel bleeffer verla

gen vander ghemeynte die die heren niet beschudden en consten

¶Als dese mare in Henegouwe quā dat die stadt vā Sreyn aldus gewonnen was eñ ghedestrueert soe sijnder veele steden als Valencijn eñ andere tot ghenade ghecomē vanden hertoge eñ hebben de engelsche vïaecht die daer waren Eñ sonder twifel hadden die brabanters voort ghetogen si soudē alle Henegouwe gewonnen hebben/maer het was so swaren tijt van sneeu eñ van regen datse weē na brabant keeren mosten ¶Maer eer si wten velde schieden so sandt de hertoge vā Glouceslre sinē heraut aenden graue vā Sintpol hē ōtbiedende strijt Dair af die graue eñ al tbrabantsche heyr se re vblijt was so datse vier dagen lanc daer bleuē liggen sijn coomste vwachtende. mer watse beyden hy en quam niet. Als die Brabanters dan te huys trocken so hebbē hē die Engelsche die te Denneke lagen hē lieden na geuolget meynende also de brabanterē achter indē stert te slane eñ hinblie te sine haddē sijse bloot gevonden ¶Mer alsse die graue vā Sintpol vnam die dachterhoede hielt met veel eedelē eñ bi hē warē die steden vā Louen en vā Brusselle die noch haer carijnen haddē So stelde hi sijn volc in ordinancien eñ de dese stadt houdē So sagen si die engelsche op een staende gebattaelgeert eñ doe werden die voghelaers eñ die bussen wt gelaten onē die Engelsche/so datse hē scheidē eñ pijnden hem wech te vlien/eñ die brabanters sijn mit blischapen thuys gecomē Aldus heeft die graue vā Sintpol metten Brabāters hertoge Jan trouwelijck ghedient in sijnre abstentien die in Hollant eñ Zeelant ghetrocken was also voorseyt is Daer naeheft hertoge Jan te Komen ghesonden aenden voorseyden paus ¶Martijn sijn notabele ambassiaet om weten den bisscop vā Camerijck meester Jan bont eñ noch meer ander geleerde mannē om die sake vandē voorseyden huwelike int hof van Romen te vervolgen/daer si mer grotē staet bygen bleuen een wijl tijts

¶Int iaer. M. cccc. xxv. in Meye liet berepde hē hertoge Jan van brabant met groter macht om te trecken voor sijn stadt vā Bergen in Henegouwe daer vrou Jacoba in was. Doen sonderneerde hi den graue Willem vā Vlaendinē/den here vā sinte Aechtenrode/den here vā Diest/heer Aerde vā traynhem meester Cornelis proost van Camerijck eñ andere sijn raetslieden om te blijuen in tlant vā brabant in sijnder absentien die wijle dat hi in Henegouwen sijn soude Eñ so is hi gereyst tot Bergen le daer hi verbeyde sijn volc vā wegen Doe sandt hi dē graue vā Penthieure/dē graue vā Conerslant/heer Jonker brecht van Edingen eñ den ionchere vā ¶Monionwē om die stadt van Bergen te berijden eñ hi volchde metten hoope binnen twee dagen Eñ als die stadt belegen was so schoot men daer vreeslick met donrebussen eñ met gen eñ daer gebuerden veel schermutsingē tegen die vā binnen die wt quamen. Binnen desen tijde vanden legge hertoge Jans voor Bergen heeft die hertoge van Bourgonnen sijnē neue so veel ghearbeyt dat hertoge Jan van brabant gecomen is bi in de stadt vā Duwap/ latēde sijn

te voor Bergen leggen wel bewaert/ eñ vrou Jacoba heeft daer ooc eenige vā haren vrienden ghesondē Eñ dair wert bi ripen rade gesloten/ dat vrou Jacoba die te Bergen int stadt lach so lange haer houden soude eñ woonen in shertogen lant vā Bourgondien in eenige stede/ tot dat vōnisse vandē huwelijke tusschen haer eñ hertoge Jan int hof vā Rome ghewesen soude sijn Of totter tijt toe dattet processe soude sijn voleyndt bi die doot vā eenich vā hē beyden/ eñ datmen van Henegouwe/ hollāt/ zeelant eē redelijke somme gelts iaerlicx nemen soude ō harē state te houdē/ eñ hertoge Jan soude sijn gerestitueert totten lande van Henegouwe/ also dat eenen lantsheere toe behoorde Eñ als die possessie daer aff ghenomē ware so soude hertoge Jan stellen eenē notabelen gouernuer oft capitein des lants vā henegouwe die dē hertoge vā Bourgōdiē genamē zijn soude/ duerēde tot dat de voorseide sake geeyndt soude werdē als voorſ is. Ende datmen indē lande doen soude een generael abolicie eñ remissie van alle misdadē criminael eñ lichamelijc eñ vā alle confiscatien Mer om te doē cinile correctie op die misdadige in henegouwe/ soe soude hertoge Jan vier wise notabele mannē stellen/ daer aff die hertoghe van Bourgondien dye twee noemen soude

¶ Als dit tractaet te Duway gesloten eñ gepubliceert was so track hertoge Jan met sinē state tot Valencijn/ daer hi met sulker eeren/ reuerentien ende minne ontfangen wert van allen staten dat niet meer en hadt mogen sijn. Alle die stratē daer hi liden moste waren aen allen siden bestroyet met costelike laken eñ veel andē properheden. Eñ die wethouderen vandē stadt seoncken hem costelike presenten

¶ Des derdē dages track die hertoge wt Valēcijn in sijn heyr dat voor bergen lach eñ daer bleeff hi tot dat vrou Jacoba wt bergen quā in die handen vanden ghedeputeerden des hertogē van Bourgondien/ eñ soe quam si int heyr van brabant begherende te spreken met graue Engelbrecht van Nassou ende heer Henrick vander Lecke Den welcken si badt met weenenden oogen/ datse aen den hertoge vā Brabant so veel doen wilden datse bliuen mochte in eenige stadt oft slot vā brabant daert hē belieuē soude sondē te comen in de handē des hertogē vā bourgondien/ mer ten mocht haer niet geschien Eñ so wertse corts te Gent geuoert om daer te blijuen eñ harē staet te houdē na inhout des tractaets

¶ Als dat geschiet was so dede hertoge Jan possessie nemē vandē stadt van Bergen bidē heere vā Edingen eñ bidē ionchere vā Monyouwē die dē eet vā getrouwicheit eñ vā gehoorsaemhedē ontfingen vandē ingesetenē tot behoef vā hertoge Jan/ die welc maec te heer Jan vā Lutzēborch gouernuer vandē lande vā Henegouwe. Ooc so ordineerde hi. iiij. cōmissarisen/ als here Peteren vā lutzenborch heere van Edingen sinen neue/ eñ den ionchere vā Moniouwē met noch twee ander ridders die den hertoge vā bourgōdien daer toe bequame dochte te wesen om correctie te doen vandē genē dies besculdich warē. etc̄. Eñ hertoge Jan

dede ooc alle die goedē eñ duwarie vā
vrou Margrieten vrou Jacoba moe-
der tot behoef sijnre tafelē arresteren
want si noch tegen den hertoge bleeff
rebel

¶ Daer nae int selue iaer van.xxv.in
die maent van Julio is hertoghe Jan
seker nieumaer ghecomē hoe dat dye
engelsche haddē gheconsenteert den
hertoge van Gloucestre een bede vā
viij.C.M.saluyten van goude eñ.xx
M.mannen om sijn leedt te wrekene
dat hem vandē Brabanters in Hene-
gouwe geschiet mas/ eñ dat hem dye
coninc van Schotlant seyndē soude.
viij.M.schotten/ die welcke gesekert
hadde des hertogē nichte die hi corts
trouwen soude/eñ oec soude hi hebbē
viij.M.Persische in sijnē dienst Ende
dander Engelsche die met hem warē
laghen in Normandien verwachten-
de dē hertoge om met hē te treckē als
hi op dees side ter zee comē wilde. Als
hertoghe Jan dese nieumaren hadde
v̄nomē soe dede hi die palen sijns lāts
vā henegouwe bewaren eñ die sloten
eñ steden wijslic besetten eñ dede ghe
reesscap makē om dē hertoge vā Glo
cestre te wedstaen oft hi ouer quame.
Ooc ontboot hi dese nieumare dē her
toghe van Bourgondien sijnen neue
eñ badt hē om succours ende bijstant
twelc de hertoge cōsenteerde alst hem
noot waer Ende aenmerckēde herto
ghe Jan dat hi in persone alle sijn lan
den niet wel regeerē en conde so wert
hi beraden den hertoge vā bourgōdi-
en in handē te settē eñ dat regemente
ouer te geuen vā Hollant eñ Zeelant
eñ dair werdē brieuē af gemaect/ mer
die staten vā Brabant en wilden daer
in niet cōsenterē ten ware dat die brie
uen redelijck ghemodereert werden.
Ooc en wilde die proost vā Camerick
die zeghelaer was die brieuē niet zege
len Nochtans werdense bezegelt wāt
men eenen nieuwen zeghel te Mechel
len maecte.

¶ Na desen als vrou Jacoba een wijl
tijts te Ghendt ghewoont hadt soe is
si heymelic vā daer getrocken ende is
gecomē tot Schoonhouen in hollant
eñ heeft somige edelen eñ steden ghe-
trockē aen haer met subtijlhedē. Wel
ke dingen den hertoge vā Gloucestre
gecondicht waren/ die ter stont dē he
re vā Filwatere met veel Engelschen
ouer ghesondē heeft om bi vrou Jaco
ba in hollant te trecken eñ met haren
vrienden te oorlogen eñ is ghecomen
met sijn scepē in Zeelant Twelck her
toge philips vā Bourgondien verno
mende heeft ter stont als regent doen
beuelen vā shertogen wegen vā Bra
bant datmen hē volgen soude om die
engelsche te wederstaen So is hi met
grotē volcke/so sijn selfs volc so Hol
landers getrockē tegen die engelsche
die te Brouwers hauen in zeelant co
men waren. Doe sondē die engelsche
tot hē eenen heraut geheeten Glouce
stre vragende dē hertoge vā Bourgō
dien oft hē beliefde met hē daer te strij
den/die here van Filwater haer capi
teyn soude hē daer toe verlenen plaet
se eñ velt. Daer op hē hertoge Phūs
antwoorde sandt met sijnē heraut die
hi daer toe koos geheten Bourgondi
en/dat dē here vā Filwater niet en be
taemde hē plaetse te offeren om stridē
mer dat hi self machtich ware ō plaet
se te nemen om striden alst hem belief
de Eñ so is hi manlic opt lant ghetor
den met sijnen volcke

¶ Vanden strijt die te Grouwers hauen geschiede

DIe engelsche al bereet sijnde eñ gebattalieert om stridē hebben des hertogē volcke beuochten eer dat wel bereet was eñ in ordinancien gestelt Maer dye hertoge als een leeuis den engelschen cloeckelic in ghetordē eñ in sijnē persone wert hi v̄last. Doe quā hē te hulpe heer Jan Villayn een droō ridder eñ dede hē plaetse maken daer veel engelsche verslagen werdē Eñ die hertoge dede wond̄ vā wapen doorslaende haer battaillien/ hē seluē auontuerende so lange tot dat hy den strijt wan eñ tvelt behielt. Eñ daer en en bleef niemant vā sinē eedelen doot dan heer Andries van Gelly een seer vroom ridder Mer vand̄ Engelscher partijen bleuē al die meeste capiteynē doot/ sond̄ de here vā Haēstede die dē Engelschē daer te hulpe gecomē was met omtrent .ij. M. zeelanders eñ die wert gheuangen eñ omtrent CC. engelschen Eñ daer bleuen wel .iij. M. engelsche verslagen/ die welcke na tugen der Engelscher herautē wt warē gesocht voor die bloeme vandē besten volcke van wapen eñ artchiers die in Engelant waren Dese strijt gheschiede in zeelant te Grouwers hauen Int iaer. M. CCCC. xxv. opten xiij. dach in Loumaent

¶ Int selue iare eñ maent soe hebben die cardinalē van Vrsine eñ vā Venegien die rechters warē vander saken des huwelijcx tusschē hertoge Jan eñ

vrou Jacoba/bi ouerdrage vandē an-
derē cardinalē.etc̄. bi eenre wtsprake
gewesen dat vrou Jacoba ōbehoorlic
gescheyden was vā hertoge Jans be-
selscape Eñ hoe wel datse mits desen
billicx den hertoge wed̄ gerestitueert
soude sijn/so ordineerden si nochtans
om seker redelike saken hē daer toe be
roerende/datse totten wterstē vonni-
sse vand̄ principaelder saken bewaert
eñ gehoudē soude werdē op hair costē
bi den hertoge vā Sauoyen die herto
ge Jan vā brabāt eñ ooc hair ten der-
den lede bestont/eñ vā swagerschape
ten derdē lede. Welck vonnisse als die
hertoge vā Gloucestre vernam so he-
uet hi sijn herte vā vrou Jacoba af ge-
keert eñ heeft corts daer na een ander
vrouwe getrout in engelāt Eñ als die
hertoge vā Brabant tvonnisse v̄nam
so was hi wel te vreden in sijn cōscien
tien/mer vrou Jacoba was qualick te
vredē/eñ si en wilde in des hertogē vā
Sauoyen handē niet comē/eñ si hadt
lieuer in shertogē handē gecomē mer
hi en wildese niet hebbē seggende dat
hi tvonnisse onderhoudē wilde/ ende
so is si tot Schoonhouen ghebleuen.

¶ Binnen den voors̄ iare van.xxv.so
rees eē grote twist tusschē die stadt vā
Antwerpen eñ heer Jan vā Glymes
here vā bergen opten zoom/dair veel
dachuaerdē op gehoudē werdē Eñ dz
ten ocsuyne vā eenē man die poortere
vā Antwerpen was/die met valschen
gelde betaelt had tgheen dat hijer me
de gecocht had eñ wert ter stont geuā
gen eñ swaerlic ghepijnt So dede die
stadt vā Antwerpen versoeckē aendē
drossaet eñ scoutet vā Bergē dat si ha-
rē poorter ontslaen soudē want hi ner
gens te rechte en hoorde te staen dat
Tantwerpē. Eñ wāt sijt niet doen en
wildē so banden sise wten marcgraef
scape vā Antwerpē/meynende dat si
also te bergen niet en soudē mogē blij
uen om dat int quartiere vā Antwer-
pen is. Mer die here vā bergē hielt se
nochtans dair seggende/dat Bergen
in brabant gelegen is eñ hout dat vā
den hertoghe te leene. Daer na wies
den twist altijt/ eñ die vā Antwerpen
eñ die vā Bergen rasteerden malcan-
deren/so dats hem hertoge Jan most
ond̄winden/eñ hi v̄socht beyde perti
en datse vā harē geschille voor hē als
voor haren prince te rechte quamen.
Mer die vā Antwerpen wed̄seydent
seggende datse vā sakē die d̄ stadt aen
gingē naectelijc niet sculdich en warē
noch en mochten haer priuilegien oft
rechtē thonē dā binnē hair stadt/dair
af die hertoghe qualick te vreden was
Die vā Antwerpen versochten harē
scoutet om op die vā Bergē pendinge
te doene eñ sijn wel mit.ij.M.mannē
metten Schoutet ghetrockē int lant
vā Bergen/ daer si grote scade deden
vangende die lieden.etc̄. Dies die her
toge qualijc te vredē was/mer bi mid-
dele vandē anderē goedē steden wert
dair toe gebracht dat de partijen voor
dē hertoge eñ dē iij.statē cōparerē sou
dē/twelc so geschiede Als die stadt vā
Antwerpē eñ die here vā Bergen een
wijltijts tegen malcand̄ by gescriften
ghedingt haddē so bleuē sijs ten lestē
by rade vā vrienden eñ submitteerdē
hē indē here vā Edinghē eñ dē ionche
re vā monyouwē diese te vredē setten

¶ Item die edel hertoge Jan heeft wt
minnē die hi had totter heyliger kerc

ken eñ totter clergien vandē voorsey
den paus Martijn v̄cregē die ghepri-
vilegierde scole eñ vniuersiteyt vā Lo
uene ō in allen cōsten daer te studeren
sond̄ alleen in theologia dats ind̄ god
heyt/mer dat wert namaels gecregē.
Eñ hi dede ontbieden veel doctorē eñ
meesters vā alrehāde constē die hi sti-
pendieren dede vā sijnre stadt van Lo
uene/die welc haer eerste lessen begō-
stē opten eerstē dach vā Nouēber int
iaer ons heren. M.CCCC.eñ.xxvi.

¶ Int selue iair int beginsel vā Meye
ontlaste hertoge Jan sijnen neue here
Jan vā lutzenborch vandē gouuerne
mēte slants vā Henegouwe. Daer na
in de maent vā Septembri trac hi sel-
ue in Henegouwe tot Senneke eñ vā
daer tot Berghen eñ tot sinte Gielis/
daer na quam hi weder tot Bruessele.

¶ Item so vrou Jacoba te Schoonho
uen lach eñ had tot harē accoorde ge-
cregen die stadt vand̄ Goude houden
de veel volcx vā wapenen die den an-
derē stedē vā hollant die haer onghe-
hoorsaem waren grote schade deden
So hielt die heere van Seuenbergen
partije met haer ooc scade doende opt
water Mits dē welckē hertoge Phūs
vā bourgondien als regent vā hollāt
vā hertoge Jans vā Brabant wegen
int voorsz iaer vā.xxvi.is getogē met
groter machte voor Seuenbergen be
liggēde dat te watere so dat die vā bin
nen beslotē werdē Eñ hoe wel dat die
here vā Seuenbergen bi vriendē van
hertoge Phūs wegē seer v̄socht wert
dat hi stille had willen sitten p̄senterē
de een grote somme vā gelde/ nochtā
hi wilde hijs geensins doen watmen
hē seyde of boot Daer na dede die her
toge de stadt noch vaster beleggē dan
te voren/ so dat die stadt heel besloten
wert. Als dat sagen die ingeseten van
Seuenbergen/eñ aen merckende tge
ne dat harē here gep̄senteert was/soe
hebbē si de stadt tegen haers herē wil
le op gegeuen in handē des hertogen
van bourgondien/eñ die here vā Se-
uenbergen wert daer wt verdreuen.

¶ Item wāt vrou Margriete vā bour
gondien dye moeder vā vrou Jacoba
vā haer duwarien berooft was mits
harer rebellicheit also voorseyt is So
wies altijt haren toren eñ haet op her
toghe Jan van Brabant. Soe dede si
hē lagen leggen om te vangen eñ tot
Reynout te brengē int voorseide iaer
in die maent vā December als die her
toge op zonien iaechde bi der Vueren
so wert daer een man gheuangen wt
Henegouwe gheheten Jan cheualier
die welc namaels als hi op de pijbanc
gebondē was so begeerde hi gelost te
sijn wāt hi wilde de waerheit al bloot
seggen van alle dingen Eñ doe kende
hi eñ leet dat de oude vrouwe dwagie-
re hē dair gesonden hadde om te v̄ne-
men hoe eñ waer eñ hoe sterck die her
toge plach wt te trecken te paerde eñ
te voete/ wāt si meende dē hertoge al
so lichtelic te crigen geuangē tot Rey
noyt Ooc seyde hi vā eenen wond̄lij-
ken halsbande die wt Engelant was
die Ost vand̄ motten had/ maer wien
datmen dien aen doen soude en wiste
hi niet. Eñ dit met veel meer and̄ din-
gē bekende hi ongepinicht tot v̄schey
den tijden als voor die raetslieden des
hertogen van Bourgondien/voor de
drie statē vā Brabant eñ and̄sins So

wert die Jan cheualier op de steen por
te te Gruessel geuangen gheleyt. Die
graue vā Sintpol des hertogen broe-
der had gerne gesien datmen vanden
liue ghericht hadde na sijn verdienste
Mer die sachtmoedige hertoghe Jan
en wildes niet gedogē seggende/ dat
hi sculdich waer recht te doen ouer de
geen die ander liedē misdaen hadden
maer alsmen aen hē seluē misdade eñ
hi dat om die minne gods vergaue so
verwecte hi daer mede god om hē sijn
sonden te v̄geuē Eñ so meende hi den
man te houdē geuangē tot opten goe
den vrydach naestcomende/ende dan
meende hy hē los te latē gaen eñ hem
sijn misdaet om gods willē te v̄geuen
op dat hi voort vergiffenisse crege vā
sijnre misdaet Mer god en gehengde
dat niet/wāt hertoge Jan doe self afli
uich was also hier na v̄claert sal wer-
den So bleef die man gheuangen tot
dat dye graue van Sintpol hertoghe
werde/die welck dē voorē misdadigē
dede rechten te Gruessel voor der stat
huys op een hooghe stellagie/eñ daer
na vierendelen

¶ Als hertoge Jan met sijnen drie sta
ten een dachuaert te Liere gehouden
hadde so keerde hi wed̄ met sinē broe-
der te Gruessele opten palmauōt. Eñ
comende tusschen bruessel eñ Vyluor-
den wert hi beuaen met groter siectē
eñ quā des auonts tot Gruessele/ende
dye siecte wert meerder van daghe te
dage tot opten wittē donredach Doe
badt hi sinen broed̄ den graue vā sint-
pol dat hi sijn testament (twelc hi voor
tijts gemaect hadde) tot volcomēder
executien brengen wilde/twelck hem
sijn broeder also gheloofde te doene.

Doe dede die hertoge.iij.missen voor
hem celebrerē die hi deuotelijc hoorde
Eñ als hi sijn biecht gesproken hadde
so ontfinck hi mit groter deuotien dat
lichaem ons heeren eñ dat heylige sa-
cramente des olysen. Daer nae beual
hi den here van Rotselaer in sinen na
me dat mandaet. Eñ omtrent.x.uren
na der noenē geuoelde die eedel heere
vol duechden dat die tijt sijnre pelgri-
magien op deser werelt veruolt was/
eñ hi begonste te lesen den psalm Mi-
serere mei deus scd̄m magnaz miseri-
cordiam tuam Eñ met dien eerstē ver-
se verschiet sijn deuote siele wtē licha-
me inder ouderen van.xxiiij.iaren in
den iare ons heren.M.CCCC.ende
xxvi.op den heyligen witten Donre-
dach den.xvij.dach van April.
Eñ doe wert daer sijn lichaem gebal-
semt eñ gehouden tot des dinxdachs
in die paeschdagē int iaer.xxvij. Dat
wert hi gehaelt na der noenē op Cou-
wenberch met groter processien ende
met veel tortsen eñ met veel tranē/eñ
wert tot sinte Goedelen inder kerckē
gedragen eñ daer werden vigilien ge-
songen met vele ceremonien. Eñ des
anderē dages wert daer een misse ge-
songē ouer dat lijck met groter solem-
niteyt Daer na wert tlichaem weder
op een rosbaer gheuoert ter Vueren
in sinte Jans kercke/daer weder ouer
hē vigilie eñ missen gesongen werdē
eñ daer na wert tlichaem indē choore
begrauen bi hertoge Anthonis sijnē
vader eñ bi sijn moeder Eñ in dese wt-
uaert waren metten graue van Sint-
pol des hertogen broed̄/veel abten eñ
prelaten/grauen/baenroetsen/ridde-
ren eñ edelē eñ die ghedeputeerde vā
den steden. Daer nae track die graue

van Sintpol toecomende hertoge te
Gruessele opt hof van Couwenberge
daer hi beweēde de doot sijns broeds.
¶ Eñ wantmen also sinte Ambrosius
seyt/den mēsche sal louen na sijn doot
alstal volbracht is als hem dē loff niet
en hindert/so is dē lof vā desen iongē
hertoge Jan niet te verswijgen/want
hi veel looflike cōdicien aen hem hadt
daer alle menschen eñ sondelinge die
edele exempel aen nemē mogē/op dat
si gode behagē eñ kerstelijc mogē ster-
uen ghelijc hi gestoruen is. want also
dat leuen is also plach gemeynlijc dat
eynde te zij. Dese edel hertoge regeer
de Grabant tusschen. xi. eñ. xij. iaren/
binnē welckē tide hi veel ongenuech-
ten hadde als voorscreuen staet Eñ in
allē tegenspoet was hi verduldich eñ
en vgat niet gode te louen nacht noch
dach dien hi seer vreesde. Eñ hy was
den armē so goedertieren die versien-
de met milde aelmoessenen/dat hē die
armen gemeynliken heeten der armē
vader Eñ hi was gespraecsaem/goed
tierē/sachtmoedich/zedich vā manie
ren/eñ hi antwoorde so goetlic den ar
men als den rijckē die mit hē te sprekē
haddē. Eñ so wert hi wter maten seer
beclaecht vā sinen ondersaten eñ son
derlinge vā sijnen dienaren ende ooc
van anderen vreemden. Met gode so
moet hi leuen Amen

¶ Dat. lx. ca. Vanden eerstē hertoge
Philips hertoge Jans broeder graue
vā Sintpol een seer duechdelic prince
die nv hertoge vā brabant wert

Na die doot vanden. iiij. hertoge
Jan vā Grabant daer hier voor
af geseyt is so is Philips die graue vā
Sintpol eñ van leney sijn broeder die
naeste erfgename geweest/dye welck
daer te voren by sijns broeds tijt was
gemaect Ruwaert vā Grabāt om dat
lant te regeren/want sijn broeder een
slap man was/mer die kercke bemin-
nende eñ gode te dienen. Eñ daer om
aen nam hi den last van sijn broeders
wegen vander orlogē in Henegouwe
tegen den machtighen hertoghe van
Gloucestre eñ de engelsche/also voor
seyt is. Eñ na dattet lant vā henegou
we wed gebracht was ter gehoorsaē-
heyt sijns broeders so track hi te Roo
me byden voorseyden paus Martijn
om orlof te crijgē te mogen treckē ten
heyligen graue te Jherusalem eñ dye
ander heylige plaetsen te visiterene.
Mer want te dier tijt eenen strijt ghe
weest was tusschen den soudaen ende
den coninc vā Cypers daer die kerstē

grote scade bi genomē hadden/ so en
wilde hē die paus geen orlof geuē Eñ
so bleef hi een lange wijle bi den paus
die hem veel eerē bewees. Daer na is
hi weder in Grabant ghekeert

¶ Als hertoge Jan sijn broeď ghestor
uen was so dede hi corts na paesschen
int iaer. M. CCCC. xxvij. dye staten
vā Grabant eñ sijnre landē v̄gaderen
in de stadt vā Viluoordē daer hi somi-
ge rechtē der landē heeft laten v̄clarē
eñ verbeterē. Daer na wert hi eerst te
Louene als hertoge gehult eñ ontfan
gen. Daer na te Gruessele eñ in ande-
ren steden met groter eeren

¶ Daer na stelde eñ ordineerde herto
ge Phūs vā Grabant sijn raetcamer
eñ sinē raet in Grabant Eñ hi maecte
meester Jan bont doctor in beidē rech
ten sinē cancellier die eē seer wijs mā
was eñ dye hertoge Anthonis sijnen
vader eñ hertoge Jan sijnen broeder
ghetrouwelic ghedient hadde

¶ Daer na versocht hi aen die drie sta
ten om hē gecōsenteert te hebbē eē be
de om somige renten eñ heerlicheden
die becōmert waren te lossen eñ te ont
lasten So dat hē in een dachuaert tot
Antwerpen gehoudē een grote bede
geconsenteert was tot sekeren termi-
nen te betalen om die tot profijte van-
den hertoge eñ van sinen landen te ke
ren also dat gheordineert was Ende
dair toe werdē ghecōmitteert vier no
tabele personē/ te weten/ twee vandē
edelen eñ twee ander borgeren vanď
stedē/ die welcke dese bede ontfaen eñ
wt gegeuen hebbē na tbegrijp harer
cōmissien eñ hebben daer af goedere-
keninge ghedaen eñ quitancie ōtfan
gen Hoe salich waer dit voor dē prin
ce ende voor den lande datmē dese ma
niere noch onderhielde

¶ Na dese voorseide dachuaert v̄ston
den die heren vā Edingē/ de ionchere
vā Nassou/ de here vā Rotseler/ de ioncher
heren vā Wesemale eñ van monyou
wen/ dat de hertoge op hē lieden was
v̄bolgen nochtans sonď haer v̄diente
Om welc die twee weerlike staten als
middelaers aenden hertoge v̄nomen
hebbē die sake waer om hi verbolgen
was Eñ dair op gehoort die antwoor
de vanden herē voorseyt so hebben si
wel verstaen dat eenige dienaren des
hertogē hem tōrechte gheinformeert
hadden om die heren tegen den herto
ge te vermaken. Ghelijck als te voren
bi hertoge Jans tijde daer so veel twi
ste eñ iammers af quam also voorseyt
is Eñ aldus hebbē die twee weerlike
staten den hertoge onďwesen eñ mer
beden vā hē v̄woruen dat hi die voor
seide heren weď in sijn gratie nam hē
liedē beuelende den last vā sinen hout
eñ state Voort hebbē die twee voorsei
de staten te samen daer om vergadert
sijnde in de stadt vā Herentals bi oor
loue des hertogē gecorrigeert vi. per
sonen vā sinen huysgesinne die si scul
dich vondē inder sakē/ tot dien eynde
dat dandere hē dies wachtē soudē ha
ren here aen te brengē onrechte sakē.
Ach hoe salich waert allen princen eñ
landē datse die quade oorstekers ende
aen brenghers dus lieten corrigeren.
wāt bi desen gebreke gemeenlijck alle
twist eñ discordie op staen indē landē.

¶ Int iaer ons herē. MCCC.xxviij. des vrydages voor vastelauōt so was een altē grote aertbeuinge int lant vā Cathelonien die lange tijt duerde/ die welke wel.xx. stedē eñ eenē schonē ab dije destrueerde eñ ter neď werp. Eñ dese eertbeuinge ghinc voort tot aquitanien eñ Gasscongē eñ voort in vrāc rijck/ eñ doe te mōpelier eñ aldaer versant een stadt vandē aertbeuinge gheheten Territorie Eñ op die stede dair die stadt plach te staen bleef eē poel oft water datmen dē gront daer niet vā vindē en conde so diep was si. Int selue lant van Mompelier quā een beer wten woude/ den welckē volchde een grote menichte vā serpētē eñ slangē. Dese quamē in steden eñ dorpen ende dodē met haer fenijn ōtallike mēschē. Item die grote stadt vā Gerzelonē in Cathelongē bleef ydel eñ leech staen sond enich volck/ want dye stede was also ghedestrueert vanď eertbeuinge datter geen menschen in en dorstē blijuen/ maer si liepen als rasende eñ verbaesde lieden/ niet wetende wair si hē bergē soudē. Eñ die dit gesien eñ vertelt heeft was een prior vanď cathuser oordē vandē conuente des dals Jesu/ eñ heeft in scrifte ghelaten eñ aldus v̄telt openbaerlijc int generael capittel in Sauoyen in presentie vā veele eerwaerdige vaderen eñ priorē des voorseyden oordens/ die dat voort in allen hoecken ende landen des werelts condichden eñ verbreyden om den sondigen menschē te trecken tot penitentiē eñ beteringe des leuens

¶ Int iaer. MCCCC.xxix. optē. xix. dach in Julio wert meester Jan bont cancellier van brabant van hertoghe Phūs ontset te Louen opter stathuys bidē drie staten des lants eñ wert quijte geschoudē vā alle eeden eñ geloftē die hi den drie statē gedaen hadde int aen nemen sijnre officien. Ende daer gaf hi ouer den drie staten tot shertogen behoeff den groten zegele eñ den cleenen conterzeghel Des anď dages werden die selue zegelen daer gegeuē meester Jan gyllayne vanď saert wt walsch brabant geboren deken vā sinte Dyonijs te ludike/ die welck tot anderen tiden cancellier van Ludic hadt geweest eñ hi wert cancellier van brabant gemaect Eñ hi pijnde hē dair na beyde die landen van Brabant eñ vā Ludick te houden in goeder eendrachticheyt Eñ ooc bi sinen middele bleuē beyde die heren van Brabant eñ van Ludick te samen verbonden in minnē ende vriendelicheyt

¶ Daer na gheuielt dat den lande vā ludick grote scade geschiede door tlāt van Limborch/ twelck die Ludikaers eens deels aentegē den graue vā vernenborch die tlant van Limborch pāt wise behielt eñ besat voor een somme ghelts eñ seydē datse met sijnre ogen lukinge seer beschadicht waren. Soe baden si hertoghe Philips dat hi den graue vā Vernenborch geen bijstant doen en wilde want si hem vermaten die pantscap des grauē te crijgen sonder den hertoge in sijnen rechtē enich sins te vercortene/ daer af si den hertoge boden te gheuen hair zegelen ende brieuen eñ goede vasticheyt te doene. Op dander sijde versach hē die graue

van volcke eñ van ghewere eñ hi riep
in sijnd hulpen den hertoghe sinen he
re Die welcke als hi dye sake in beydē
siden wel verstaen had sot nam hi den
graue wter hant tlant van Limborch
eñ sette daer sinen drossaet Henric vā
gronsselt/dien hi beual dat lant te re-
geren. Ende also wert den twist ende
oorloge ghecesseert ende ter neder ge
uelt die op handen was

¶ Daer na is op gestaen een oorloge
tusschen die van Ludick ende die van
Namen/ende dat ter cause van somi-
ghe dorpen die die graue van Namen
ghehoudē hadden/daer af die van lu-
dick meendē datse hem toebehoordē.
Ende soe tlandt van Namen nae des
grauen doot quam op hertoge Phūs
van Bourgondien/ende dat bi coope
gedaen tegen den graue daer te vorē.
ende hi wildet houden alsoe sijn voor-
vaders ghedaen haddē. Doe trocken
wt die van Ludicke eñ die van Loone
met groter macht int lant vā Namen
ende wonnen daer veel sloten diese af
worpen inden gront/ ende si beleydē
dye stadt van Gouines ende bestorm-
dense seer vreesliken Op dander sijde
die heere van Croy dien die hertoghe
vā Bourgondien met veel volcx bin-
nen Namen gesondē hadde deden dic
wils grote scade int lant vā ludick wt
eñ inne rijdende. Doe arbeyde herto
ghe Philips van Brabant seer met si-
nen drye staten om een goet accoort te
vinden Twelc als sijt niet toe bringen
en constē so brachten sijt tot eenen be-
stande/ hoopende daer en binnē wat
goets te doene inder saken

¶ Item wāt een huwelijc getracteert
was tusschē hertoghe phūs van Bra-
bāt eñ vrou Jolente coninc lodewijcx
vā Sicilien eñ hertoge vā Anyouwē
dochter/dair die paus Martijn mede
dispenseerde wantse malcand ten der
den lede bestondē. So was daer eenē
dach betekent om die bruyt te leueren
des hertogē vrienden in die stadt van
Riemen Die welcke hertoge daer sen
de heere Engelbrecht vā Edingē/den
here vā Rotselaer/den here van Bou
tersem eñ den here van Ruuieren met
meer ander ridderscapē tot.ccc.peer-
den toe Mer aplacs daer en binnē so
wert hertoge Phūs sieck/eñ die siecte
wies altoos/so dat hē die meesters in
medecinē niet helpē en conden So or
dineerde hi sijn testament ende sprack
syn biechte eñ ontfinck sijn sacramen
ten Eñ daer na verschiet hi eñ sterf te
Louen op dye borch. int iaer ons herē
MCCCC. eñ xxx. opten vierdē dach
in Oogstmaent nae dat hi drie iarē eñ
vier maendē hertoge geweest hadde.
¶ Als die voorseide heren dat vnamē
so keerdē si weder om na brabant met
groter droefhz Eñ die voorseide vrou
Jolente troude daer na des hertogen
van Britanien outsten sone Eñ Kaer
le die.vij.coninc vā Vrancrijck hadde
hair suster getrout Eñ coñ. Renes vā
Sicilien was haer broed. eñ daer om
seydemen dat hertoge phūs vā bour
gondyen dat ouer brenghen van der
voorseyder vrouwē geerne belet hade
want hi op die tijt metten engelschen
oorlochde tegen den voorseydē coninc
Kaerle vā Vrancrijck die haer sustere
ghetrout hadde
¶ Die voorseyde hertoge Philips vā
Brabant was in sijnre tijt vroome eñ

sterck vā lichame eñ hi was seer vroo-
me ten tornoye eñ ten speere/twelc hi
gerne hanteerde/so dede hi ooc die vo
gele daer in hadde hi grote genuechte

¶ Aldus ghestoruen sijnde te Louene
die voorseyde hertoge Philips so qua
men die drie staten vā Brabant tot Lo
uen om dat dode lichaem haers heerē
te sien Eñ si ouerdroeghen datmen bi
ordinancie van medecinen eñ cirurgi
nen dat dode lichaem op doen eñ visi-
teren soude om te besien oft hi natuer
lick oft anders gestoruē waer. so vant
men een grote apostonie onder sijn le
uere daer hi af ghestoruen was. Daer
na deden die drie staten dat dode licha
me balsemē eñ dedent met grotē lich-
te setten in die capelle op die borch/eñ
daer so ordineerden de drie staten dat
shertogen raet tlant besorghen soude
eñ die staten vergaderen alst noot wa
re totter tijt eñ wijlen datse van eenen
nieuwen prince versien waren. Daer
na maecte den raet een dachuaert vā
den drie staten in die stadt van Louen
eñ daer werden ouerdragen vier din-
gen eēdrachtelic Eerst datmen dē do-
den lichame onbegrauen laten soude
tot dattet lant hadt eenen nieuwē hee
re/oft ten ware dat die princen eñ herē
van sinen naesten bloede daer op an-
ders ordineerdē. Ten anderē dat dye
muntmeester voort munten soude so
lange alst dode lichaem bouē der aer-
den ware. Ten derdē/dat die cācellier
den zeghel behouden soude ende daer
mede bezegelē Ten vierdē dat de mee
sters vand rekencameren eñ dandere
officieren hair officien bedienē soudē
also siplagē. Mer die ionchere vā we
smael met somighe anderen eedelen

eñ die stadt vā bruessel hielden contra
rie opinie als vanden drie laetste pun-
ten Behoudelicken dien dat aengaen-
de der iusticien eñ om rechte te doene
die officien bedient souden werdē als
vore/tot dat si eenen nieuwē here had
den/mer die meeste deel vandē staten
bleuen bi deerste opinie. Ende doe so
sloot die stadt vā Bruessel de rekenca-
mere toe zeghelende dye sloten so dat
ter voortaen gheen rekeninghe meer
ghedaen en wert.

¶ Van eenen wondenlijcken mōstere
dat gheuangen wert

¶ Inden iare ons herē. M.cccc.xxxi.
so worde gheuangē by tconincrijc vā
Polen een visch vā die grote lancheit
eñ breetheyt vā eenē leuenden biscop
gechiert met een mitre/staf/ witte ca-
suffel/stoel/manipel/schoē/slosen/ eñ
hantscoē eñ vā allen andere requisitē
die totter biscoplike dignitept behoor
dē gelijc als eē bisscop betaēt te hebbē

als hi enich officie exercerē oft doē sal
Voort soe hadde dese visch een hoeft/
ögen/oren/voorhoeft/ nuese/ mont
wangē/ scouderē/armen/handē/ voe
ten/ eñ voort alle andere leden oft een
volcomen eñ perfect man eñ bisschop
waer geweest. Eñ sijn casuffel worde
wel op gheheuē voor eñ achter totten
knīē toe mer niet hoger nochtās wast
eē cout leuende visch int aētastē/ eñ hi
lier hē wel aentastē eñ hādelē van alle
man eñ bisonō vandē bisscopē vandē
lāde. Als dese visch eñ bisscop dē coñ.
vā polē was gepresenteert/ eñ mit me
nigerlei talē eñ sprakē geuraecht wor
de/ wie hi ware eñ hoe danich/ eñ van
waen dat hi quame/ en antwoorde hi
niet/ eñ nochtans dede hi sinē mōt op
eer eñ reuerentie oetmoedelic bewizē
de die anō bisscopē die dair tegēwoor
dich warē. Die coninc wert tornich ō
dat hi niet sprekē en woude eñ was in
meninge om hē in een herker te setten
wair wt dat die visch eñ bisscop seer be
droeft worde/ eñ dede zī ogē toe eñ en
woude die geensins weō op doen also
lange eñ ter tijt toe dat die bisscopē vā
dē lande voor dē coñ. op haer knīē vie
lē in presentie vā desen vischze eñ badē
dē conic eñ impetreerde als datmē hē
weō sendē soude optē oeuer vanō zee
daer hi geuangē was geweest eñ god
die heer wiēs werchē onbegripelic zī
soude tonē eñ opēbarē die natuere eñ
werchē vā desen/ op dat geen plage of
vāriet dē coninc eñ zī onōsatē daer af
en quame Eñ als de coñ. dit cōsenteer
de eñ toe liet/ terstōt dede die visch sijn
ogē weō opē bewisende dē coñ. grote
dācberhedē eñ bisonō dē bisscopē. Al
dus so wert daer eē wagē berept in te
gēwoordichz vā ōtallike vele mēschē
dair die bisscopē met desen visch eñ bi
scop op gingē sittē eñ sat onō hē liedē
sedelic eñ manierlic/ gelijc oft eē rede
lic creatuer hadde geweest die redē ge
bruhēde is. eñ als si noch eē groot stuc
warē vanō zee gingē si vandē wagen
ō dat si te voet ter zeewert woudē gaē
Eñ hi ginc bi hē seluē mede vā die wa
gen eñ stont recht op sijn voetē eñ wā
derde tusschē twe bisscopē leggēde dē
eenē hant optē scouderē vandē eenen
bisscop eñ die ander opten anderē. Hi
wert ooc niet verstoort oft beroert o
uermits die veelheyt des volcz/ maer
ginc manierlijc eñ zedelijc als die and
bisscopen. Eñ als hi gecomen was op
ten oeuer vanō zee sach hi die bisscopē
eñ dat volck vrientlic eñ goedertierlic
aen Eñ nam oorlof aenden bisscopen
mit groter reuerentiē eñ oetmoedich
ken hē bughende mittē lichaem eñ he
gheerde oorlof te hebben/ eñ mit dien
ghinc hi alleen int watere genedē di
bisscopē den hant. Eñ als hi tottē na
uel toe int water was gegaen eñ hi
diepte began te voelē/ verblijde hi hē
eñ kierde hem om totten bisscopen tō
tvolck tepnde vwachtende heeft hi sijn
hooft seer laech gebogē totter volc en
gaf hē die bñdictie mitter rechē hant
makende een tepkē des heyligē cruis
oft een redelijc eñ warachtich bisscop
hadde geweest/ eñ terstont ginc hi in
water swemmen/ eñ en wert van nie
mant meer gesien. Dit voorseyde wo
der heeft gesien een vermaert meester
die dit aldus verrelt heeft op goedē gu
louen warachtich te wesen. Eñ is dē
aldus voorwaer so is god wonderlijc
in sijn wercken

Dat. lxi. ca. Vanden tweden hertoge Philips die ooc hertoge van Bourgondien was seer vroom eñ victorioes eñ vā sinen oorlogen in veel landē

Ander tijt als hertoghe Phūs vā brabant aflijuich wert so had hertoge Phūs vā bourgōdi mettē engelscē belegē de stat vā Cōpiengniē in vrancrijke. Eñ v̄nemende die doot vā sinen neue so quā hi ned̄ Corts hier na alst dode lichaē vanden voorſ hertoge phūs noch onbegrauē stōt te Louen op die borch/so warē dair notabelic v̄gadert die drie staten vā brabant eñ der landē van ouer Mase/eñ daer quā bi hē lieden vrou Margriete van bourgondien dochter wilen hertoge Phūs van bourgondien diemen heet le hardy/eñ weduwe wijlen hertoge Willems vā beyeren graue van hene gouwe eñ vā hollāt/eñ si gaf te kēnē dat tlāt vā Brabant op hair als op naest leuēde v̄stornē was/ ghemerct dat thertochdō vā brabant gehelic ten anderē tidē comē was op vrouwe persone/seggende ooc dat na priuilegiē des lants wel geschien mochte/wāt si wilen hertoge Anthonis sustere was/ende so was si moeye vā hertoghe Phūs die nu aflijuich worden was. Op dander side quamē dair notabelic van hertoghe Phūs vā bourgondiē wegen die bisscop vā Dornike vā Amiens eñ vā Atrecht mit veel and̄ grote herē geestelijc eñ weerlijck seggende/dat die landen van Brabant vā Limborch eñ vā ouer Mase verscheenē warē vā rechts wegen opten hertoge vā Bourgōdiē haren heere/wāt van vrou Janne die hertoghinne eñ erf vrouwe was van Brabant/so warē de landen bi harer doot verstoruen op hertoge Jan van bourgondien hertoghe phūs vadere die welcke hadde ouer gegeuen hertoge Anthonis sinen broeder met voorwaerden/so wanneer dat sijns gebrake/oft dat sijn oor sonder manlike gheboorte storue/dat dan de voorseyde lāden op sijn gheboorte keeren souden. Vā welke voorwaerdē bezegelde brieuen gemaect warē bi cōsente des coñ. vā vrancrike eñ hertoge Phūs le hardi/eñ midts gad̄s vrou Jannen harer moeyen. Daer si af thoondē vidimus auctentijc wten principalē brieuē. Eñ want dan hertoge Anthonis saliger gedachten eñ beyde sijn sonē afliuich worden warē/so seyden si dat haer here die hertoge Philips van bourgondien die naeste was

¶ Tegen dese voorseyde dingen so re
pliceerde die voorseide Margriete vā
Bourgondiē die daer ooc haer amba-
ssaten hadde seggende/dat al de voor
seyde voorwaerdē wilen eer gemaect
tusschen hertoge Jan ende hertoghe
Anthonis harē broeders haer niet let
ten en mochten/eñ dat daer om want
die voorwaerden biden keiser niet ge
confirmeert en waren noch ooc gecō
senteert

¶ Opt welck die voorseyde ambassa-
teurs vanden hertoge van Bourgon
dien weder om antwoordē seggende
Oftmen seggen wilde dat die voorsei
de voorwaerden vā geenre weerden
en waren/so moste dan dair wt volgē
dat hertoghe Anthonis eñ beyde sijn
kinderen tlant tonrechte beseten had
dē/eñ dat dan bider doot vā vrou Jan
ne verstoruen ware op hertoghe Jan
van bourgondien eñ daer na op sijnē
sone Wed dan die voorwaerdē cracht
haddē of niet so seidē si dz ymmers de
landē op harē here verstoruen waren
Dese eñ meer ander redenen van bey
den siden doe aengehoort eñ wel ghe
weghen/so hebben die drie staten der
voorseyder landē eendrachtelijc ouer
draghen datse den voorseide hertoge
Philips van bourgondien voor harē
prince sculdich warē tōtfangē Twelc
vstaēde Margriet voorscreuē so trac
si weder tot Reynout in henegouwe.

¶ Somige liedē seydē dat graue Kar
le vā Nyuers hē recht in brabant ver
mat te hebbē Wāt men seide dattet bi
vrou Jannen vā brabant geordineert
hadde geweest/wairt also dat zij oom
storue/oft sijn oor sond eenich wettich
oor achter te laten/dat dan dlant van
brabant comen soude opten graue vā
Nyuers oft op sijn oor want hi minste
ghegoet was. Maer gheen claer be-
scheet en heb ick hier af gheuonden

¶ So tracteerden die voorscreuen. iij
staten wijsliken met dē voorseydē am
bassateurs van Bourgondien vandē
rechten eñ vryheden die die hertoghe
vestigen eñ vleenen soude eñ in sijnd
incomste cōfirmeren/twelc si dē voor
seyden hertoge doe te Mechelē sijnde
ouerdroegen. Eñ alsmen daer af met
hē ouercomen was na wtwisen d brie
uen daer op ghemaect/so ouerdroech
men den dach dat die hertoghe sijn in
coemste tot Louen doen soude. Twelc
geschiede intiaer. M cccc. xxx. des dā
redachs opten vijften dach van Octo
ber. Eñ des saterdachs daer na voer
demen tdode lichaem wijlen hertoge
Phūs sijns neuen ter Vueren daer hi
dat eerlic begrauen dede bi hertoghe
Anthonis sinen vader eñ bi sijn moed
eñ bi hertoghe Jan sinen broeder. Eñ
des sondachs dair na wert hi met gro
ter eeren eñ blijtscapen ontfangen eñ
ghehult te Bruessel

¶ Dese. ij. hertoghe Phūs is die met
ste eñ machtichste here die brabant in
meer dan. cccc. iaren gehadt hadt. Te
weten vā dier tijt dat die coningen vā
Vrancrijcke dat niet meer en besaten.
wāt hi was hertoge vā bourgondien
vā Lothrijcke/vā Brabant/van Lim
borch/ende namaels creech hi bi cope
Lutzenborch Item graue van Vlaen
deren/vā Artoys/vā Bourgondien/
Henegouwe/vā Hollant/vā Zelant
eñ van Namen Marcgraue des hey
lichs rijcx. Heere van Vrieslant/van
Salins eñ van Mechelen

Omtrent dese tijt sachmen .iij. sonnen indē hemel Eñ corts dair na was verghande regement inder hepliger kerkē Te werē/die somige aenhingē van paus Eugenio de vierde/ de somige der cōciliē diemē doe hielt te Basel eñ die somige waren neutrael. In dit concilie waren veel salige dingē geordineert/mer het quā ten cranchē eynde/wāt het wert scisma inder heiliger kercken van twee pausen

Dese hertoge had eerst getrout een duechtelike dochter Michiel dochter des .vi. coñ. Karels vā vrancrijch Na der welker doot hi troude bi dispensa cie de weduwe wilen graue Philips vā Ysaers sijns ooms/eñ si was doch der des grauē vā Eu/vā welcher twee woudē hi geen oor en hadt. Daer na trouwde hi vrou Ysabelen des coñ. van portegalen dochter int iaer .M.cccc xxx. daer af hadt hi drie kinderē/dese sijn Authonis/dandē Joes/ die beyde sijn storuen. Eñ sijn derde sone heete Karle graue vā Charlops die geborē waert te Dpon in bourgondien

Dese hertoge Phūs was seer vroō eñ victorioos Eñ eer hi hertoge wert van brabant so had hi grote oorloge in holland/zeelant vā hertoge Jans van beyeren sijns neuen wegen die hē ruwaert vā holland/zelant gemaect had/ eñ hi wan Seuenbergen/ hi wan den strijt te Brouwers hauē in zeelant tegen die engelsche also hier voor seit is int .lvij. ca. Oot had hi oorloge met den lande vā Ramen tlegen tland van Liedic/als corts hier voor gesept is

Item hi had ooc grote oorloge met coninc Henrick van Engelant tegen dē dolphijn vā vrancrike die namaels coñ. werd. Eñ dat mits dien hi noch sijnder tegenwoordich was dair herto gaf Jan van Bourgondien hertoge philips vader te Montereau doot geslagen wert vā sijnre partijen vā Orliens daer hier voor af gesait is Welck oorloge hi hantecrde .xvij. iaer lanch tot dat hy omtrent twee iarē hertoge van Brabant geweest hadde. Ende si haddē so na den coñ verdreuen dat hi nieuwers te velde hē dwerē en conste Mer mids hulpen van eenre maget so hadde die coninc weder veele lants ghecregē op die Engelsche eñ op dye Bourgonsche/die Johanna heete dis vroom was doende schoon septen vā wapenen. Eñ si was comē wt Loraynen seggende datse de engel gods tot ten coninc gesondē hadde tot eenē teekene dat god des lants ontfermē wilde eñ vlossen vā sijnen viandē. mer hi voorseyde haer dat sijer ō soude moeten sternē Twelc so gebuerde wāt ten lesten wert si vandē bourgoensche gevangen in een sprinckrepse. Eñ want veel lieden seggen wildē dat haer dinghen boeuerie waren soe wertse van veel doctorē te Beauays indē godheyt gheexamineert op vele articulē dair si also herstelic eñ tamelijc op āt woorde dat mense niet begripē en conste Niet te min si wert vercocht den engelschē diese wt wrake verbranden.

Hoe dat den pays gemaect ende getracteert was tusschen coninc Karle van Brancrijche eñ hertoge Philips van bourgondien eñ van brabāt/ vergeuende daer die doot vā sinen vader hertoge Jan van Bourgondien

Indē iare ōs heren. M
cccc. eñ. xxxv. als coñ.
karel vā vrācrijc die. vi
mit crachte vter cronē
vā Vrācrijc gehouden
wert vā coñ. henric vā
engelāt die vi. eñ hertoge Philips vā
bourgōdiē. Dese twe mogēde princē
haddē aliancie eñ een sterc v̄bont met
malcāderē gemaect eñ bezegelt die eē
butē cōsent vandē anderē genē pays
mettē coñ. vā vrancrijck te makē oft si
soudē daer beyde in accorderē. Tghe
buerde op eē tijt dat coninc Henric vā
Engelant vraechde den eerbarē here
broed̄ vincēt vā Valentiē vād̄ prekers
oorde die op die tijt vele costelicke ser-
monē eñ wond̄like miraculen doende
was int hertochdō vā Bertangen eñ
sprac aldus Of hi wel eē rechtuerdich
orloge tegen dē franssen voerē moch
te/ dā oft beter ware dat hy des of stōt
eñ niet en dede Dair broed̄ Vincēt we
der op antwoorde eñ seyde Heere ghi
hebt wel een rechtuerdige sake dat co
nincrijc vā vrancrijc te inuaderē eñ te
verwoestē/ mer in gheenre manieren
dat te besittē Met desen woordē wert
die coninc voor thooft geslagē/ vragē
de hoe dat te verstaen was Heer coñ.
sprac broed̄ vincent/ ghi weet wel dat
ghi niet ghecomē noch geborē en sijt
vanden rechte linie eñ bloede der co
ningen van Vrancrijc/ noch ooc uwe
soon Henric/ hoe wel hi van een doch
ter des conincx van Vranckrijck ghe
boren is. Maer want die almachtige
heere god dye vader/ in wiens handē

eñ mogentheyt alle die rijckē des we
relts geset sijn/dat volck eñ ondsaten
des conincrijcx van Vrancrijck ouer-
mits haer groote sondē eñ misdaden
metter gheessele des disciplijns castijē
wil/eñ heeft v daer toe voorsien eñ ge
set als een dienstknecht om dat te doē
op dat si ouermits dijne disciplijne eñ
gheessele kennen sullen hem sterflijke
menschen te wesen/eñ hem af keeren
sullen van horen sonden eñ booshedē
eñ hem hem gansselijc gheuen tot ken
nisse hore sondē eñ beteringe vā dien
Die coninc dit horende dat hi vā godt
gheset was te wesen een gheessele des
rebellen eñ sondigen volcx van Vrāc
rijck sloech hi dat hooft neder ind eer-
den eñ versuchte swaerliken ende be-
droefde hem seere/maer nochtans en
hielt hi niet op metten hertoghe Phi-
lips van Bourgondien dat conincrijc
van Vrancrijck te verwoesten eñ met
allē te vernielē. Eñ also daer niemant
en was onder heren eñ princen die ee
nige middele vinden conde ō pays eñ
vrede te makē tusschen dese twe mach
tige coningē eñ den hertoge vā bour-
gondien/alle man beclagende den iā-
merliken staet eñ die grote v̄derfnisse
des conincrijcx van Vrancrijck Ende
als die tijt des barmhertichepts geco
mē was heeft god die here sijns volcs
ontfermt eñ heeft verwrect eenē mid-
delaer des vredes/als Lodewijck van
Baer gheboren van dat Fransche co
ninclike gheslachte/wiens moed was
coninc Jans dochter van Vrancrijck
die voortijts een vroom waerlic heere
eñ ridder hadde gheweest/eñ nv door
ingeuen des heyligen geests die wel-
lustichept des werelts ghelatē hadde
eñ was gheworden een Charthuyser

god dienende in groter heylicheit eñ
reynicheyt des leuens/ den welcken
paus Martinus dye vijfste ghemaect
hadde cardinael vā Cypren. Dese eer-
waerdige religiose eñ eedele vader v̄-
horende die destructie eñ verderfnisse
des eedelen conincrijcx vā Vrancrijck
daer hi af gheborē was/bedroefde hē
met allen seere/eñ badt god stadelijkē
met groter ynnicheit dat hi sijn barm
hertichept tonē wilde ouer dat onno-
sele eñ ontschuldige volck dat meest v̄
doruen eñ gheslagen worde/eñ screef
vele minlijke brieuen aenden coninck
van Vrancrijck eñ aendē hertoge van
Bourgondien sinen neue/maer hi en
profiteerde noch en verwerf niet vele
hoe wel datter twee dachuaerdē ghe-
houdē waren geweest/die eene tot au
xoer/dander tot Cabiloenē. So heeft
tēn lestē dat conciliū tot basel met den
paus Eugenius dye.iiij.door instācie
here lodewijcx vā bair cardinael voor
seyt eñ des cardinaels vā engelāc coñ
henricx oom vā engelant/eñ meer an
dere grote herē vorstē eñ princē desen
tweedracht wijslijc eñ discretelijc met
groter voorsienicheyt intercipeert eñ
op genomen/eñ daer is een generale
eñ feestelijke dachuaert gheordineert
eñ in geset inder stadt vā Atrecht
Tot welcker dachuaert vā wegē des
conciliums eñ des paeus geordineert
eñ gheschict worde dye cardinael des
des heyligen cruyces legaet mit volle
macht daer in te doen eñ te latē eē seer
deuoot eñ wijs geleert mā/here Lode
wijc vā baer crrdinael vā ciprē des co
nincx neef/de bisscop vā vexoer/here
niclaes proost eñ cratoure/heer willē
archidiaken vā Metz in Loreynen eñ
meer and discrete eñ geleerde prelatē

Wt den name des coninckx van Vranc
rijc eñ sijns soõs den dolphijn quamẽ
hertoge Karel vã Bourbõ/ Reynout
aertsbisscop eñ hertoge vã Riemẽ/ Ar
tur graue vã Richemõt coninckstabele
vã Vrãcrijck/ Lodewijc vã Bourbon
graue vã vendouien des coninckx hof
meester/ Cristoffel vã Harecourt can-
cellier vã Vrãcrijck/ Guilbert here vã
fayette maerscalc vã vrãcrijc/ meester
Adam vã Camerickẽ president vandẽ
perlamente in die stede vandẽ coninc
meester Jan tudert dekẽ vã parijs des
coninckx raetshere/ willẽ cathenier/ ste
uẽ marchet/ iã chartenier eñ robrecht
marliere des coninckx secretariẽ. Wtẽ
name vandẽ coninc vã engelãt warẽ
gesonnẽ die cardinael vã engelãt des
coñ. oom. Die eertsbisscop vã Jorc/ de
bisscop vã norinc/ dye graue vã Hon-
geyton/ eñ meer and̃ ṽmaerde mãnẽ
geestelic eñ weerlic. Totter voorseyd̃
dachuaert quã seluer in persoon die e-
dele hooch geborẽ vorst hertoch phũs
hebbẽde mit hẽ hertoge Arent vã gel
re/ hertoge adolf vã cleue eñ vãd̃marc
graue Karel vã Niuers/ graef Jan vã
stampus sijn neuẽ/ mit meer and̃ gro-
te heren eñ vorsten vã sinen bloede eñ
magen. Daer quã ooc mede heer Jan
vã Hensberch bisscop vã Ludic eẽ seer
lieftael eñ bemint mã mit cc. edelingẽ
gecleet mit wittẽ eñ purpurẽ/ hebben
de mit hẽ here gwije bisscop vã dornic
die bisscopẽ vã Camerickẽ/ noyon eñ
Terewaen. Alle dese eerwerdige gee
stelike prelatẽ/ heren/ vorstẽ eñ princẽ
warẽ binnẽ der stadt vã Atrecht ṽga-
dert int iaer õs herẽ M. cccc. eñ. xxxv
optẽ. xxix. dach vã septẽber/ dat is op
sinte Michiels dach/ als dat geconclu
deert eñ geslotẽ was. Optẽ voorseidẽ
dach vergadert wesende wert dair ge
daen een misse vandẽ heyligẽ geest/ s̃
te vercrigẽ gracie eñ wijsheit dat dese
hoge sake comẽ mochte tot eenen goe
den eñ saligẽ eynde. Den diẽst bi den
bisscop vã atrecht gedaen eñ alle dese
heerẽ eñ ambassatẽ indẽ raet geseten
wesende/ wert daer geslotẽ eñ gecon-
cludeert dat alle sakẽ eñ articulen dye
daer op gedaẽ eñ gehãdelt soudẽ wor
dẽ/ dat die soudẽ staen tot discrecie eñ
seggẽ vandẽ legaet eñ den anderẽ am
bassatẽ die inden name vanden paus
eñ des conciliums dair ṽgadert warẽ
eñ gedeputeert. Des soudẽ die ambas
saten vandẽ coninc vã Vrancrijck eñ
sinẽ soon den dolphijn als sculdige of
fereren eñ in scrifte presenteren wat si
voor dẽ õnoselẽ doot hertoge ians vã
bourgõdien soudẽ willẽ doen. Eñ dier
gelijckẽ soudẽ die coninc vã engelant
eñ die hertoge Philips vã bourgõdiẽ
als actoren eñ impetreerd̃s in scriftẽ
stellẽ huer eyschẽ eñ begeertẽ/ eñ dese
cedullẽ soudẽ partien leuerẽ in handẽ
vandẽ legaet eñ den anderẽ ambassa
ten. So hebbẽ dan die ambassatẽ des
voorſ conincs eñ des dolphijns sijns
soons in gescriftẽ gepresenteert coñ.
Henric vã Engelant dat hi eñ sijn er-
uen eewelic eñ erflijc soudẽ besittẽ dat
hertochdom vã Normandiẽ/ des soud
men dat vander crone te leene houdẽ
also dat wter cronen ghecomen was/
eñ van outs ghehouden was/ des sou
de dye coninc van Engelant weder ũ
resigneerẽ eñ ouergeuen den coninck
vã Vrancrijck alle die stedẽ slotẽ eñ for
tressen die hi in Vrãcrijck in desen oor
loge ingewonnen eñ vercregẽ hadde
eñ voort presenteerdẽ eñ submitteer-
den si hem te staen tot discrecie eñ seg-

gen vandē legaet eñ andere dient be-
volen was. Die engelsche dit horende
en woudē vā alsulckē presentacie niet
met allen horē/mer woudē ooc hebbē
dat die coninc vā Engelant soude ooc
bliuē eñ wesen coninc vā Vrancrijck/
also wel wt crachtē vandē compositie
des huwelicx voorseyt/als ooc wt diē
dat si mittē swaerde ghewonnen had
den/want si vol na al Vrancrijck inge
nomē eñ becrachticht hadden. Dit en
woudē die fransse ambassatē in geen-
re manieren admitterē noch toe laten
waer om dat die Engelsche ambassa-
ten hē bereydē om van daen te reysen
Dit vernemende die legatē deden die
Engelschē arresterē eñ besettē eñ ley
den hē een dach van rechtē/mer si en
compareerdē niet/en wordē als rebel
len eñ onuerhorige indē bāne gedaen
beswaert eñ wed̄ beswaert als recht
dat wijst. Ende si als rebellē appelleer
den eñ versmaden den bāne/seggēde
dat si in ghescriftē hebben woudē die
articulē vanden coninc ende dolphijn
geproponeert/om die den coninc van
Engelant te presenterē/ende auijs eñ
deliberacie daer op gehadt hebbende
soudē si des conincx meninge dair op
weder ouerscriuen/mer dat seydē si ō
niet vā haer reysen impediert te wor-
den/hopende eñ daer an niet twifelen
de/dē hertoge vā Bourgondiē in geē
re manieren pays noch vrede metten
Franssen te makē buten cōsent eñ wil
le des conincx vā Engelāt/wāt si met
malcanderē een stercke aliancie ende
verbont haddē ghemaect eñ gheswo
ren/die eene butē den anderē metten
Frāssen nz te cōposerē noch enige da
binge noch pays te makē/na welcker
wedkeeringe die hertoge hē mede be-
reide om vā dane te treckē Die legatē
andere ambassatē dit v̄nemende qua-
men tottē hertoge hē ootmoedelijken
biddende door die liefde gods eñ sijns
bitterē lidens dat hi daer noch eē wey
nich tijts soude willē perseuereren eñ
bliuē. Des anderē dages sijn die lega
ten eñ cardinalē metten anderen gee-
steliken prelaten weder om bi den her
toge ghecomen/hē soeteliken induce-
rende eñ vermanende te willē na vol-
gen dat exempel ons ghesontmakers
(die welcke hangende inden cruce ge-
beden hadde voor die gheene die hem
cruysten) dat hi ooc wilde vergheuen
den onsculdigen doot sijns herē vad̄s
allegeerende dat hi met alle eeren wel
doen mochte eñ niet afterlatē om der
aliancie eñ verbāts willē die hi mettē
Engelschen hadde gemaect/gemerct
dat den Engelschen grote presentaciē
gheoffereert eñ gepresenteert waren
vanden coninc vā Vrancrijck Eñ die
legaet woude hē wtē name vādē paus
eñ des conciliūs met goedē openē be-
zegeldē brieuen vā alsulckē iurament
eede eñ verbant als hi metten Engel-
schen hadde ghesworē absolueren eñ
ontbindē. Eñ als die hertoge na dese
woorden onberoerlijck eñ volstādich
bleef in sinē propoosten eñ opnemen/
siet so quam vrou Psabele die hertogī
ne sijn huysurouwe/eñ badt hem mit
screyendē ogen eñ mit swarē v̄suchtē
eñ om hē te bemorwē eñ te brengē tot
v̄ghiffenisse viel si neder op haer kniē
biddende ootmoedelikē te willen aen
horē die duechdelike eñ salige verma-
ningen van desen eerweerdigē vade-
ren eñ prelaten der heyliger kercken/
ende dat hi om dat bitter lijdē ōs liefs
herē Jhesu Christi wilde vergeuē den

den onsculdigē doot sijns herē vads.
Die hertoge nā sijn huysurouwe met
wenenden oogen op vand̄ eerdē alle-
gerende eñ beclagende alle wege den
smadelikē doot vā sulckē prince sijns
vaders. Eñ also hi noch stantuastich
bleef in sijn hardicheyt/ eñ hē niemāt
met screyen noch bidden bemorwen
noch bugen en mochte/ so stont op de
legaet eñ cardinael des heiligē cruces
mittē cardinael vā Cypren als legatē
des vniuersaels heylige kercke eñ gin
gen staen int middel vā allen dē heerē
eñ spraken onbeueynsdelick wt vrijer
hertē totten hertoge aldus Siet door
luchtige prince eñ hooch geborē vorst
wi hebbē v ghebeden/ eñ ghi hebt ōs
versmaet/ wi sijn om uwe salicheit tot
v gecomē eñ ghi en hebt ons niet wil
len horē/ waerōme so segge ic v/ ten si
sake dz ghi obediert eñ ond̄danich sijt
onse gebodē ic sal tegē v procederē eñ
voort gaē wt crachte des vniuersaels
heylige kercke diē wi nv ter tijt gebru
ken in deser sake/ als tegē eenē rebellē
eñ ongehoorsamigen soon/ eñ sal v v̄
maledijē Eñ dede hē mits desen woor
den brengen een schoon wit broot/ eñ
dat houdende in sine handē/ volcomē
betrouwē hebbēde in die goetheyt eñ
mogentheit gods/ heeft hi wt crachte
sijnre cōmissie opēbaerlic in haer alre
presencie dat witte broot vermaledijt/
dattet vā stondē aen swart worde ge-
lijkē een cole Waer vā dat die hertoge
eñ alle die daer bi stondē seer v̄scrictē
eñ veruaert warē/ eñ als die legaet dit
selue broot weder gebenedijde wertet
weder wit als te vorē. Dit gedaen sijn
de versuchte dye hertoge seer perplex
eñ in twifele staende wat hi doē soude
ouermits des v̄bants mittē engelscē/

Eñ hi hadde ooc ghehoort dat die co-
ninc vā Vrācrijck mittē dolphijn sijnē
soon veel grote dingē hadde geprops
neert eñ ghepresenteert tot beteringe
ende in recompensen des dootslachs
sijns vaders/ waer ō hi harde seere be
stont te twifelē wat hi aengaen wilde
Eñ als hi ouermits sijn weenen ende
claechlike woordē alle den ghenē dye
daer present eñ tegenwoordich warē
tot screyē eñ wenē hadt geprouoceert
eñ beroert/ vraechde hi ten lesten met
versuchtender hertē vandē cardinalē
oft hi wel soude mogē aengaen eñ ma
ken eenē particularē eñ sonderlingen
pays eñ vrede behoudē sinē eede/ obli
gacie eñ eere/ mettē coninc vā Vranc-
rijck butē cōsent vandē engelschē/ dat
welcke si affirmeerdē eñ seyden dat hi
dat wel soude mogē doen/ eñ dat si hē
mit openē bezegeldē brieuē wt cracht
des vniuersaels heylige kercke wildē
absoluerē vā alsulckē eede/ obligacie
eñ v̄bandē/ gemerct dat die coninc vā
Engelant veel grote dingē warē ghe
presenteert eñ nergēs na horē en wor
de/ maer bleef obstinaet eñ verharrt
sijn opiniē Eñ wt desen woordē so sub
mitteerde hem die hertoge tot seggē
eñ wtsprake vā desen eerweerdigē va
deren eñ geestelike prelaten/ eñ gafhē
lieden volcomen macht te procederen
ende voort te gaen in deser saken om
eenen vasten pays eñ zoene te maken
waer vā dat si god loofden eñ dancē
eñ ordineerden eenen bequamē dach/
ende vergaderden bi een/ eñ conclu-
deerden ende sloten eendrachtelijken
met malcanderē dat coninc Karel vā
Vrancrijck met sijnē soon dē dolphijn
souden ghehouden wesen tot beteringe
ge eñ in recompensen des dootslachs

vandē edelen hooch geboren vorst eñ
prince hertoge Jan van Bourgondiē
te volbrengen eñ te onderhoudē alle
dese na gescreuē ponten eñ articulen.
¶ Inden eersten soude coninck Karel
vā Vrancrijck met brieuen eñ mit seke
re notabele ambassaten doen blijcken
eñ bekennē eñ openbaerlic voor allen
den herē vorsten eñ princē gheestelijc
eñ waerlic seggen/dat den doot des e
delen hooch gheboren vorst eñ prince
hertoge Jans vā Bourgondien ware
gheprocureert gheschiet eñ ghedaen
ouermits bedriechlike woordē eñ qua
de informacie vā sommige raetsherē/
bouen eenē vastē zoene eñ payse ende
dat hē altijt dien dootslach mishaech-
de/eñ badt ootmoedelikē door die lief
de ende dat bittere lijden ons heeren/
datmen hem dat vergheuē wilde om
gods willen
Item datmen alle die dootslagers cō-
senteerders eñ raetgeuers noch in le-
uende lijue wesende tot allē pleckē sou
de iusticieren eñ ter doot brengen
Item dat die coninc soude funderē eñ
stichten inder kerckē van Monstreul
een vicarie vā .lx. goudē cronē tsiaers
mit een dagelijcsche misse te geschien
voor die ghene die daer verslagē wa-
ren/ende van deser vicarien soude die
hertoge van Bourgondien eñ sine na
comelingen collatoren bliuen ten ewi
gen dagen
Item bi der stadt van Monstreul sou
de die coninc doen funderen eñ makē
een carthuser clooster van .xij. prieste
ten/ende soude die doterē ende bega-
uen mit iaerlicsche renten
Item op die plaetse daer hertoge Jan
van Bourgondien doot geslagen wa
re soude hi doen rechten eñ setten een
groot steenen cruys
Item soude hi noch funderen eñ stich
ten binnen den conuent vanđ carthu
sers buten Digioen dair hertoge Jan
voorſ begrauen leit te doen alle dage
een misse van requiem op dat hooghe
outaer voor die siele van hertoge Jan
eñ dair voor soude hi den cōuent assig
neren eñ bewisen tot eewigen dagen
C. ponden parasijs iaerlicx
Item sal dye coninc noch betalen den
hertoge van Bourgondien voor dye
gheslagen eñ gheuangen een vijftich
duysent gouden Vrancrijcsche cronē
van ghewichte/dair die lxiiij. af doen
een marck gouts
Item soe sal die coninc noch geuē den
voorſ hertoge voor hem eñ sijn naco-
melingen mannen ofte vrouwen ghe
rechte erfgenamen van sinē lijue ghe-
comen wesende/tot eewigen daghen
te besitten ende ten eygen te houden/
Inden eerstē dat graefscap ende stadt
van Mascon met alle sinen dorpen eñ
rentē. Ten anderen dat graefscap vā
Auxoure met alle sine steden dorpē eñ
nutscappē. Ten derdē die heerlicheyt
van sinte Gengon met alle sine distric
ten ende landen. Ten vierdē dat dorp
slot ende casteleynscap van Gare ghe
leghen opter Seyne met allen sijnen
toebehoren/die heerlicheyt vā Graye
die heerlicheyt van Lucheul met allen
sijnen profijten
Item alle die slooten/dorpen/bosscha
gien/prepositurē/ende casteleynscap
pen van Mondidyer ende Peronen
met alle sine collacien/rentē ende pro-
fijten.
Item so sal die coninc noch resignerē
ende ouergheuen den voorſ hertoge

Philips alle die stedē/dorpē/landē eñ heerlichedē toebehorende der cronen van Vrancrijck ghelegē op deene side des riuiers vand Zōmen totter stede vā sinte quintijns toe in veromādoys als Corby/Amiens/Abbeuijl/mettet ghehele graefscap vā Pontieu totter voorß riuierē toe/als die stede vā Dorlens/s. Rijchaert/Creuecuer/Alleux/Mortague/met allen sinē toebehoren welcke landen/stedē/sloten eñ heerlicheden die coninc tot allē tidē sal mogē lossen voor eenē sekeren somme vā pēningen als doe daer wt gesprokē was Item die hertoge sal behoudē eñ besitten dat graefscap vā buenen te water eñ te lande eñ opter zee/also lange als daer een manlic oor eñ leenuolger hē eñ den sinē succedeert/eñ als dan soude dat graefscap weder deuoluerē eñ comē aen der cronē van Vrancrijck

Item noch sal hi besittē eñ houdē ten ewigē dagē dat graefscap vā Ghisen Item so en sal die hertoge niet gehouden wesen den coninc te doen eenigē eet noch sijn vasalle noch leenmā niet wordē/noch en sal dē coninc niet dienen/mer sal bliuē exempt ende wt gesondert met sine successoren eñ nacomelingē/nochtans sal die hertoge wt goed herten kennisse dragē eñ nemen dat die coninc sijn ouerste is.

Itē sal de coninc belouen dat hi voort aen een singulaer ghetrou vrient met herten ende werckē sal wesen des hertochs vā Bourgondien in alle saken. Item des ghelijcken sal dye hertoghe ghetrou wesen den coninc in alle sakē Noch veel meer andere loftenissen eñ compromissien wordē ghedaen ende wtghesprokē die die coninck beloofde te onderhoudē/dye om der cortheyts willen hier niet bescreuē en sijn/ende van allen desen condicien/articulē eñ cōpromissien wordē ghemaect goede eñ vaste brieuē met des coninck ende hertochs eñ meer andere herē eñ princen zeghelē bezegelt/op dattet soude sijn eñ blijuen in eewiger memorien. Dit aldus gedaen wesende is een ygelic met groter blijtscappē weder ghekeert tottē sijnen/eñ hertoge Philips wert ontfangē eñ ghehult in allen desen voorß landē steden eñ slotē als eē prince ende heere. Dese voorß coninc Kaerle was genoemt die goedtieren eñ hadde bi sinē wiue die coninginne Lodewijc den dolphijn die na hem coninc wert/Karel hertoge van Berry Katherine dye versekert was Kaerle graue vā Charloys hertoge Philips soon van Bourgondiē. Johanna hertoghinne vā Bourbon. Ysabel hertoginne van Sauoyen/eñ Magdalena princesse van Nauerne

Hoe dat hertoghe Philips beleyde die stede van Calis

Also inder voorß payse tusschen dē coninc eñ den hertoge wtgesprokē eñ geseit was dat hertoge Philips soude hebbē eñ besittē dat graefscap vā Ghijsen/dwelcke die coninck vā engelant met alle sine macht beletē woude wt sijn stede vā calis dye int graefscap ghelegē is/waer om dattet grote tweedracht ter cause van desen opstont tusschē den Engelschen eñ dē hertoge So nam dan hertoge philips op die stede vā Calis met machte ond sijn subiectie te brenghen/ende nam voor hē dat die stede vā calis hē toebehoorde als graue vā vlaenderē/want

dat lant vā Ghisen ghelegen is op de frontierē eñ palen des lants vā vlaenderen. Eñ also die zee vloeyende is tusschen Engelant eñ tlant vā Ghijsen so hebben dye Fransse coningen hier voortijts dat lant aen hē ghewonnen om daer wt den Engelschē te becrachtigen/ want si van daen in corter vren in Engelant varen mochtē/ mer nad hant/ als int iaer. M.CCC. eñ.xlvi. als coninc Eduwaert die.iij.vā Engelant victorie hadde gehadt tegen den Franssen/ eñ hadde hē vele landē/ steden eñ sloten af ghelopen eñ gewōnē so heeft hi ten lesten die stede vā Calis mede beleyt eñ gewonnen eñ die beseten tot op den dach vā hedē. So heeft dem dan hertoge Philips van Gourgondyen Int iaer ons heeren. M.CCCC. ende.xxxvij. bereyt eñ groot swaer volck van wapenen vergadert wt Gourgōdien/ Brabant/ Vlaenderen/ Artoys/ Henegouwen/ Hollant Zeelant ende Vrieslant Eñ bisonder wt Vlaenderē warē dair die vā ghent Brugge Yperen/ eñ vander Sluys in groter menichte. Dye ghemene fame ghinck datter also veele ghewapents volcx was/ dat alleene die wagenairs souden die stede wel bestormt ende aē gheuochten hebbē. Coninc Henrick van Enghelant dit vernemende heeft die stede wel beset met een groot sterc garnisoen ende volck van wapenen/ ende dede dye stede voorsien met korē eñ anders dat hē in sulckē belegge vā node soude mogē wezē/ eñ als die hertoge alle sijn dingen hadde bereyt/ is

hi in groter mogentheit voor de stede
vā Calis ghetogē/ eñ heeft die al ōme
beleyt/ eñ dede menige assaulte eñ be-
storminge/ met bussen/ met bogen/ eñ
anď instrumentē. Die vā binnē weer
dē hem vromelikē mit scietē eñ werpē
van steenē/ eñ dreuē die viandē crach
telikē van haer muerē eñ poortē. Dye
vā ghendt eñ vā brugge warē in mee
ninge die stede te bestormē aen dieside
daer hair logijs was/ mer die hertoge
en wouts niet gehengē/ wāt hi hadde
verstaen dat die engelschē in grooter
menichte ouer comen woudē eñ ont-
settē die stede. Aldus waende hi eerste
den engelschen te beuechtē/ eer dat hi
die stede bestormen wilde/ waer ō dye
hertoge hē dede benemē so hair came
rē vandē bussen/ so hair cruyt/ so hair
cloten/ om te vertoeuē dat si dye stede
niet bestormen en soudē voor dat dye
Engelschen ouer ghecomen waren.
Waer ō dat dye Vlamingen toornich
worden eñ namen alle haer instrumē
ten eñ gereetscape eñ togen buten cō
sent vandē hertogeweď na vlaenderē
Dwelcke die engelschē vernomē heb
bende quamē terstont ouer met ontal
like veel scepē eñ mannē vā oorlogen
mit groten gheluyde van schieten vā
den bussen. Eñ als dit int heyr verno-
men worde dat dye Engelschen ouer
quamē/ eñ alre meest dat de vlamingē
wten heyre geruymt waren/ brac elck
op van sinē leger eñ reysdē haestelikē
wech/ daer latende alle haer wapenē
bussen eñ anď instrumētē Eñ also die
vā ghent eñ vā brugge die principale
oirsake warē vā desen opbrekē vandē
belegge/ so nā de hertoge grote indig
nacie eñ euelē moet op hē lieden/ also
hier na geseyt sal worden. .·.

¶ Itē int selue iaer vā. xxxvij. wast al-
ten grotē storm vā winde dat veel dijc-
kē in dese landē in braken/ eñ dair quā
groot swaer water indē landē/ waer
bi dat alle dat ghesayde coorn te niete
ghinc eñ bederfde/ eñ daer na quā een
grote sware hongher eñ dier tijt onď
dat arme scamele volck/ wāt men cost
een schepel tarwe om eē engelsche no
bel/ eñ voort alle anď coorn dair na eñ
dese diertijt duerde vol na een gansse
iaer lang/ also datter groot ghebreck
was vā coorn onď den armen Eñ des
iaers daer na quam een groote sware
pestilencie eñ bisonď in Brabant Hol-
lant/ zeelant/ int lant van Gelre/ ende
voort den rijn opwerts in hoochduyt
slant/ dattet volc starf bi groten hopē
in allen steden eñ ooc in allen plecken

¶ Vandē scarpē oorlogē die hertoge
Philips op nam teghen die stede van
Brugge

Als nu die Vlamingen vandē be
legge voor Calis op ghebroken
waren/ so veruolchdē die Enghelschē
te water dat vliende heyr/ ende verde
strueerden ende verwoesten dat lant
van Vlaenderen met allen seer tot aē
die stede van Brugge. Die van Brug-
ge bereyden hem eñ ghingen teghen
den enghelschen wt/ dye hier eñ daer
liepen door alle dat landt sonder ordi-
nancie roouende ende brandende/ eñ
benamē hem dat wederkeerē tot hair
schepen/ also dat si wel ouer die. ij. M
engelschē in diuersce pleckē doorslo-
gen. Dye van Brugge vhieuē hē seer
in deser victorien/ eñ en woudē in die
stede niet weder keeren/ ten ware dat
die hertoge hem weder gaue alsulcke
priuilegiē/ als huer voorvaďs gehadt

haddē eñ hi hem benomē hadde. Ten
lestē tot goed ond wijsinge des herto-
gen eñ sinē raet ghingē si in die stede/
mer si en woudē haer wapenē niet ne
derleggē voor dat hē die hertoge met
openē brieuen haer priuilegien ghere
stitueert eñ weder ghegeuē hadde/ eñ
daer en bouē noch alle dat si begeerdē
te hebbē/ eñ woudē ooc wetē oft alsul
ke dingē eñ wercke als si gedaē haddē
dē hertoge behaechdē of niet Eñ ald⁹
bleuē si lange tijt leggende gaende eñ
staende aen die marct in haer harnas
ō te recupererē eñ vercrigē haer priui
legiē Dat welcke dē hertoge seer mis-
haechde/ dat si hē dwingē wouden te
doen na haer belieftē/ mer dye herto-
ge dissimuleerde eñ veynsde hē eē wijl
tijts ouermits dē onsculde die de regē
ten eñ ouerste vand stede hadden ghe
daen seggende alle dat gene datter ge
sciede was butē wille eñ cōsent vā ho
re liedē. Die hertoge nā dit oeuel van
die vā brugghe eñ reysde tot ind stede
vā Rysel/ daer hi een groot machtich
volc v̄gaderde wt Bourgondiē/ hene
gouwē/ wt Vrancrijck eñ and landen
ende liet dye sprake gaen dat hi treckē
woude in hollāt ō die te bedwingē vā
sommige misdaden eñ rebellicheden
die si bedreuē haddē. Eñ op dat die vā
Brugge geen quade suspicie eñ v̄moe
den hebbē soudē ō tegē hē te willen or
logen/ so sant hi. xv C. gewapende tot
Antwerpen om manierē te maken in
Hollant te reysen. Dit aldus geschiet
wesende bereyde hem die hertoge eñ
sat op met alle sijn volc vā wapenē eñ
nam sinē wech na de stede vā Brugge
eñ indē wege wesende sprac hi totten
here vā lilleadam wisende op brugge
biet dit is Hollant dat ick beghere te

castijen eñ tot mijnre onderdanicheit
te brengē/ sijt wel ghemoet eñ hebt v
als eē man in raet eñ daet. Als de here
vā Lilleadam dit hoorde verscricte hi
eñ sprac/ geduchtige here ghi sijt qua-
lic beraden/ wāt so onuersienlic in die
stede te vallen eñ te comē en sal v niet
vorderlijc wesen noch mogelick te be-
dwingē/ want ten is geen vreselijker
auentuer dan te comē ond die handen
des verwoesten eñ onbestuerdē geme
nen volcx. Doe seyde die hertoge/ sijt
niet veruaert/ en ghedenct v niet hoe
wi die stadt van Parijs wonnen daer
so menich dusent vroom man in was
dus vecht vromelick/ wi sullē ooc dese
mede wel bedwingē. Mijn lieue here
sprac die here vā Lilleadam/ ick en vre
se niet/ mer ic weet certeyn dat ic hier
verslagen sal worden eñ nēmermeer
weder leuendich wt comē. Ick hoope
sprac dye hertoge dat wi victorie sullē
hebbē/ ende dat wi die stede tot onser
subiectie sullē brengē. Die here vā Lil
leadam was een cloeck subtijl eñ voor
sichtich oorlochs man/ hi was groot
eñ schoon vā statuere/ eñ hadde rōde
clare oogen als een valcke/ ende was
ouerste capitein eñ ridtmeester vandē
hertoghe. So ghebuerdet dan opten
Pinxster dach twee vren na middage
dat dye hertoge quā gheredē met alle
dit grote volck van wapenē voor dye
stede vā Brugge eñ begeerde die poor
ten open ghedaen te hebbē ō door die
stede te passeren eñ van stondē aen de
and poorte weder wt te ridē na hollāt
Als die van Brugghe dat vernamen
terstont admitteerdē eñ consentierdē
si dat ende deden vergaderen alle dye
geestelichede vand stadt ordinerende
een schone processie om dē prince met

reuerencien met crucen eñ met vanen
in te halen eñ te gheleydē. Eñ als alle
die geestelike personē vandē vier bid-
dende oordē metten anderē canonisij
en dus buten der poortē stondē/ merc
ten si dat alle die bannieren eñ wimpe
len van den prince ontwonden wordē
eñ stelden hem in ordinancien vā oor-
logen eñ te willē strijden. Dwelc ver-
nemende meester Anthonis kiem doc
toor inder godtheyt vanď Predicaer
oordē/ dede dit terstont den poorterije
vanď stede weten/ eñ elck vandē ghee
stelicken personen liep sijns weghes/
eñ terstont reet die hertoge aen eñ be-
greep die poorte vanď stede. Die here
van Lilleadam die niet gheerne in die
stadt en quā reet mettē walen eñ bour
gongoenē vorē in die stadt eñ daer en
tusschē bereydē hem die poorters int
harnas/ eñ quamē bi een in grotē ghe
tale om den hertoge te weďstaen/ doē
sant die prince den here vā lichtenuelt
in die stede ō te besien oft die poorters
an die marct stondē om hem te weder
staen/ mer hi en vant daer niemāt dat
hē seer verureemde. Eñ int weďkeerē
ghemoete hē een out schamel poorter
diē hi vraechde waer alle die poorters
vander stede ware/ die welcke (wt die
voorsichticheyt gods) antwoorde eñ
seyde Here si sijn al in heymelike lagē
gelegē omtrent die marct/ verbeyēde
des hertogen toecoēst/ eñ hi stack sijn
paert met sporē eñ reet haesteliken bi
den hertoge om dit te seggē. Die her-
toghe als een onueruaert prince bleef
houdēde binnē ď poorten eñ sant. xvc
archiers mit ander knechtē ter marct
waert. Eñ als si aen die marct quamē
en vernamē si niemant/ mer si schotē
mit allen seer op die huysen roepende
met luď stemmē die stede is al gewōnē
Eñ met desen ghecrije reet dye herto-
ge in die stede ten haluen wege in dye
bouery strate/ eñ hier en binnē warē
die poorters bi een gecomē eñ gemoe
ten des princē knechtē hebbende een
grote busse die si losse lieten sonď clote
op dat Fransse eñ Bourgonsche heyr
eñ maectense mit dien scote alle vluch
tich. Doe sloegen die poorters vrome
lick op dat ghestroyde heyr/ hier ende
dair door die stede lopēde/ wel tot. xv.
C. mannē/ eñ daer bleef die vrome he-
re van Lilleadam mede verslagē. Die
hertoge die in grotē node eñ periculē
was meende mettē sinē weder wt die
poorte te rijden dye hi in gecomē was
mer hi vantse gheslotē/ eñ siet so was
daer een smit gehetē Parlant die mit
sinē instrumentē die poorte met crach
te op sloech/ ende liet den hertoge met
alle sinen volcke wt rijden sonď meer
perikels Den welckē smit die vā brug
ge namaels deden onthoofdē eñ quar
tierē als een verrader/ mer dye prince
dede sijn sonen weder verheffen ende
brochtese tot ridders staet/ eñ alle die
doden wordē begrauen in sinte Jans
clooster. Des anderen dages daer na
sloegē si wt haesticheyt eñ groote ver
woethedē ter doot mourijn vā wasse-
nair scout vā brugge/ eñ liepē mit gro
ter onstuericheit eñ ďwoestheyt door
alle dye cloosterē/ kercken ende ander
heymelijcke plaetsen om te soeckē die
regenten ende principale vanď stadt/
die si vermoedē te weten vā desen op
sette/ maer si en vondē niemant/ wāt
si alle wt die stede ghelopen waren na
Rysele bi den hertoghe. Ende dit niet
genoech wesende bedreuē si noch veel
meer tegen den princelijke maiesteyt/

verwoestende eñ destruerēde alle dat
hē toebehoorde eñ togen met groter
macht voor tcasteel vā Rokelaer/mee-
nende daer op te vindē eenige vā des
princē volck eñ vandē rade vā brugge
maer si en vondē daer niemant op/eñ
worpē dat casteel ten gronde neder/
des ghelijckē deden si mede dat casteel
te Duynkercken berouende eñ spoli-
erende dat van alle datter op was.
Daer na togen si voor tcasteel te Ma-
lem dat si met crachte wonnen/ ende
sterten daer op eenē capitepn een poor
ter van Brugge/genoemt Simon vā
Halspegouwen/ende was een pelsma
ker/ende die stede seer getrouwe/mer
sonder eere/want hi strengelijck ver-
volchde des princen dienres/die van-
ghende eñ doodslaende daer hi conde
Ende als die prince weer stadt was ge
komen hadden die vā Brugge wel twe
hondert ghevangen van des princen
dienres die si alle deden rechten op eē
camot metten swaerde/tot smadenis
ende spijte vanden prince. Maer dpe
princ. vā dien datmense niet en doode/
wāmte van Gruythuysen verbatter
hantret eedele lpeden kinder waren.
Daer na togē si voor den damme dat
si wonnen stormender hant eñ vbran
den alle die huysen/pilgerende eñ bero-
vende dat stedekē/eñ sloegē daer doot
voor der Sluys ende bestormdē dat
maer si en mochtens niet winnen/ om
dat wel beset was eñ vromelic weō
Daer wordē vā die van binnē. Die prī
lepde veel lagē over al die vā Brug-
te bedwingē/so dat dit orloge duer
vierent. vj. iaren lanck Die capitepn
vā Halspegouwē vermolchde wter matē
seer des princē dienres eñ dede hē vee
le scadē eñ smadenissen/eñ bi lāchedē
vā tiden sijn die herē vandē rade ouer
mits grote onschulde voor dē hertoge
gedaen weō binnē brugge in gecomē
Op een tijt quā die heere vā Gruythu
sen met M. gewapende gheredē voor
tslot vā Malem/in meninge dat te be
stormen eñ te winnē/ eñ dreychde de-
sen Simon pelsmaker te hangen aen
enē boom/ten ware dat hi dē hertoge
dat slot ter stont op gaue/mer Simon
als een onverveert man en achte sijn
woordē niet eñ verachte dē heere van
gruythusen/waer ō hi dat slot sterckc
lic dede bestormē eñ aenvechtē/eñ die
opten huse warē deden die vā brugge
een tephē met brāde ter toornē wt om
succoers te hebbē. Dit vernemēde de
here vā Gruythuysen/ veer snellijckē
vā daen/vōduchtende dē coemst vā die
vā Brugge. Daer na worde dese capi-
tepn Simon bedriechlikē eñ looslichē
ghevangen eñ voor den hertoge ghe
bracht/dien woude doen onthoofden
Als die vā Brugge dit vernamē/vin-
gen si alle den raet vanō stede/eñ wou
den die weder doden/in dien haer ca-
pitepn ghedoot worde/waer om dpe
raet van Brugge aendē hertoge scre-
uen biddende ootmoedelijcken dat hi
Simon niet doden en wilde/okt anōs
si soudē alle mede moeten sterven/ eñ
aldus wert dese Simon vā Halspegou
wen die pelsmaker quijt ghelatē/ende
leefde menich iaer daer na. Die herto
ge ontsach hem seer te oorlogē op die
van Brugge/verduchtende te storten
dat bloet sijnre onderlatē/mer docht
die bi andere middelen ende manierē
te brenghen tot sijnre obediencien.

Waer om hi een mandamēt eñ gebot
dede gaen door alle sijn landē eñ stedē
datmen die van brugge als rebellē op
nemen/arresteren/eñ vangen soude/
eñ also brugge lach int middel vā alle
sine vianden/ dus en mochtē die poor
ters nergens een hooft wt stekē noch
haer comenscap doen/waer ō dat alle
die nacien vander comenscappe die te
brugge plegen te conuerserē die stede
lieten ende togen van daen Eñ aldus
bleef die stede langhe tijt staende sond
neeringe eñ comanscappe/ eñ worde
van dage te dage altijt armer/want si
ouer al ghearresteert ende gheuangē
worden/eñ quamen met hoere groot
moedicheyt eñ rebelheyt tot grooter
catiuicheyt eñ armoede.

¶ Hoe dat dit oorloge eñ tweedracht
ghesoent worde

Als dit oorloge dat seer fel ende
quaet was tusschē den hertoghe
vā Bourgondien eñ die stede vā brug
ge twee iaren lange ghestaen hadde/
eñ binnē desen tidē die hertoge mittē
engelschen versoēt/eñ hertoge Kaer
le vā Orliens die lange in Enghelant
gheuangē hadde ghelegē mits hulpe
eñ toe doen des hertogen van Bour-
gondien wter vangenissen v̄lost was
So v̄sochtē die vā brugge mit groter
instancien eñ ootmoedige stadige ge-
beden eñ supplicatien aenden voorꝭ
hertoge vā Orliens/aen vrouwe Psa
bele hertoghinne van Bourgondien
hertoge Jan van Cleue/graue Karel
vā Niuers/eñ aen graue Jan vā stam
pus gebroederē laborerēde eñ arbey-
ende om eenē vastē pays eñ zoene te
makē tusscē dē voorꝭ hertoge philips
eñ die stede vā Brugge/ so worde een
dach gedetermineert eñ geset/totwel
ken dage die hertoginne metten voor
seyden twee hertogen vā Orliens eñ
Cleue/binnē Brugge quā/ om vandē
payse te tracteren/ ende thoonde den
poorters vā Brugghe eenen besloten
cedule/seggende dat die hertoge indē
eersten volbrocht woude hebben alle
dat ghene dat daer in gescreuē stont/
eer dat hi vā eenigen payse tracteren
wilde. So begreep dā dese cedule dat
alle die capiteynē die in dese cedule ge
screuen stondē eñ den hertoge eñ den
sinen tegē gestaen haddē in desen oor
loge/ tot.xviij.toe/ ter iusticien setten
soude eñ rechtē metten swaerde. Die
poorters die seer begeerdē pays ende
vrede/eñ niet en achtē op die articulē
vand cedule/admitteerdē eñ lietē toe
alle dat daer in begrepen mochte we-
sen/waer ō des anderē daghes/peter
thent/Dyonijs bruyn/Jacob mesken
met noch xv. wordē op een scauot mit
tē swaerde gerecht. Daer na so maec-
ten dye hertogē vā Orliens eñ Cleue
mettē anderen princē eñ heeren eenē
vasten pays in aldusdaniger manierē
eñ condicien als hier nae volcht. Als
dat een seker getal vandē notabelsten
poorterē vā Brugge soudē den prince
te gemoete gaen baruoets mit bloten
hoofde een mijle weechs/eñ biddē dē
prince om v̄giffenisse vā hore misdaet
Eñ als den dach ghecomē was dat de
prince inder stadt comē soude/ deden
si alle die straten eñ huysen costeliken
verchieren met tapezerien eñ andere
lakenen. So ghingen dan die ghede-
puteerde vand stede den prince te ghe
moet mit veele vanden poorters ende
vielen hē te voetē begeerende genade

vā haer misdaet. Den welckē die prin
ce door den scout van Brugge liet wed
op staen/ eñ vergaf hē alle dat si tegen
sine princelike maiesteyt gedaen had-
den. Dit ghedaen sijnde ghingen alle
die gheestelike ordenen met schoonre
processien den prince te gemoet ende
leyden hē met sanghe eñ met loue ind
stadt. Eñ inder stadt comende wert hē
al sulcken reuerencie/ eere eñ triūphe
bewesen/ die nie tot ghenen tidē daer
te voren gesien noch gehoort en was.
Ende alsomen doen seide/ waert sake
geweest dat god die here seluer in per
soone wten hemelen daer ghecomen
hadde/ so en hadtmen gheen grooter
noch weerdiger noch costeliker reue-
rencie eñ eerweerdicheden mogen be
wisen dan nu desen hooch gheboren
vorst eñ prince bewesen ende gedaen
worde/ want inden inganc vand poor
ten stondē bouen opter poorten bouē
C. trompers die hem blijdeliken groe
teden/ eñ maectē sulkē gheluyt dat die
aerde scheen te beuē vandē gheluyde
Item vander poorten tot sinē palayse
dat een groot stucke weechs is/ warē
alle die husen van bouen tot beneden
opter aerden verchiert eñ behangen
met roden lakenen.
Item bider capellē vander colomnen
ons heeren was gheordineert een ba-
tament spul vand kinsheyt ons heerē
dat seer deuoot was aen te sien
Item bi sinte Ausbert kerck was een
batament spul gheordineert vand be-
snidenis ons heeren
Item voor dat cōuent vandē Prekers
was een batamēt spul hoe dat Judas
ōsen here verriet eñ hoe hi dē rechter
Pilato gheleuert wert dat seer innich
lick eñ deuotelick taenschouwen was

Eñ als hi quam aen die molē brugge/
was dair gheordineert die boom van
Yesse seer wter matē costelic eñ cierlic
bereyt met die. xij. coningē. eñ bouen
optē boō saten menigerlei cōstenaers
vā musikē die soetelijc eñ melodilickē
songen mit allerley instrumenten als
orgelen/ herpen/ luyten/ clauicordien
velē/ eñ andere sond getal/ also dattet
scheen te wesen een aertsch paradijs/
voor welcke plaetse die prince met zij
heren lange tijt stille houdende bleef/
v̄wonderende van die grote subtijlhz
eñ costelicheyt des booms. Vā daen
quam hi aen den burch/ eñ die poorte
daer hi door lijden moste was van bo
uen tot beneden binnē eñ butē al ver-
gult/ eñ binnē stont een toorne/ ende
voor dye duere vanden thoorne ghe-
maect een naect kindeken dat metter
eenre hant aen die duere clopte doen
die prince quam/ eñ metter and hant
namt sijn scamelheyt in dye hant om
den prince te bepissen Eñ doen worde
den prince eenen costelijcken gulden
croese in die hant ghegeuen/ ende ōt-
finck daer in dat wten liue vandē kin-
deken liep/ dwelc was costelijcke rode
wijn/ ende die prince dranck ende gaft
voort den hertoge van Orliens ende
den anderē heren om mede te drinckē
ende dit was seer subtijlic eñ cōstelijc
gheordineert met loden pijpē eñ gotē
lopende onder der aerdē. Ende als hi
quā voor der stadthuys was daer ge
ordineert een schone fonteyn/ met eē
re muerē omgaende/ die aen deene sij
de vloeyde eñ aen dander side ebbede
ende int middel vander fonteynē stōt
een colomne/ op die welcke stont een
swarte moriaen eñ hadde in sinē mōt
eenen floyt/ daer schoone witte wijne

wt liep/eñ bi desen stont eẽ figuere vã
eenre naecter vrouwẽ wt welcker een
borste liep witte wijn/eñ dandere soe-
te witte melcke/ende omtrent deser fõ
teynen inden water waren twee zee-
ridderen spelende soetelic eñ amoreu-
selic met eenre meerminne oft zeeion-
ffere/eñ elck die wilde dranck wt deser
fonteynẽ dat al claer schoõ wijn was
Vã dane quã hi in die strate genoemt
die brocamer/ daer een fonteyn stont
vã.xx.toornen/dair ooc allerley wijn
wt liep vã diuersen coloren. Doe quã
hi voor die poorte des casteels daer eẽ
figuer stont van eenre camelen in allẽ
schijne oft hi gheleeft hadde/ daer op
sat een swart moriaen die oock scheen
te leuen. Daer en bouen was des prin
cen palays bouen eñ beneden behan-
gen ende geciert met costelicke tapetẽ
ende andere lakenen Bouẽ allẽ desen
warẽ dair noch vele costelichedẽ ende
triumphen vã batementen eñ andere
singulare wtgesochte niewichedẽ die
mẽ niet wel en soude connẽ wtsprekẽ
eñ hier gelatẽ wordẽ om cortheit. etc.
die alle te samen geschiet eñ ghedaen
sijn ten coste der stede van Brugge.
¶ Item tot emende eñ beteringe des
princelicke maiesteyts eñ voor sine in-
iurie was geordineert dat die vã brug
ghe opter stede daer si den prince dye
voetual deden eñ veccregen doen set-
ten soudẽ een groot steenẽ cruys met
eenen steenẽ tafele daer aen ende dair
met letterẽ in gegraueert eñ gehoudẽ
die sake vander misdaet
Item die poorte diemen heet die boue
ry poorte dair die prince in ghecomen
was eñ tot sinẽ wille niet weder wt co
men/soude ten eewigẽ dagen vast toe
geslotẽ bliuen/eñ men soude eẽ ander
poorte ordineren om wt te gaen/ mer
men soude daer vã maken een capelle
eñ daer in fonderen eñ stichten een vi
carie van.lx. ponden conincs munte
tsiaers/tot behoef eenre dagelicscher
missen diemẽ alle dage dair doẽ soude
bi een capellaen tusschẽ.viij.eñ ix.vrẽ
des smorgẽs voor alle der geenre siele
die dair v̀slagen warẽ/eñ die vicarius
ofte capellaen vã deser vicarien soude
sijn woenstat eñ residencie hebben in
deser capellen/eñ die graue vã Vlaen-
ren eñ sine nacomelingẽ soudẽ wesen
eñ bliuen tot ewigẽ dagen collatoren
eñ patronen van deser vicarien/eñ in
deser capellẽ soudmen doen scildẽ eñ
scriuẽ die sake waer om dat dese poor
te tot eenre capellẽ geordineert ware
Item in recõpensen des doots vandẽ
eedelẽ baroen eñ ridder den here van
Lilleadam soudẽ die van Brugge sijn
lichaem doen begrauẽ in sinte Dona-
ciaens kercke/eñ tot sijnre ewiger me
morien doen makẽ sijn sepulture/ een
groot steenẽ beelde met sijne wapenẽ
Eñ voor sine siele/die siele des scoutes
Mourijn van Wassenaer/eñ Jacobs
sijns broeders/eñ alle der geenre dye
die van Brugge haddẽ doen onthoof
den eñ rechten laten doen iaerlicx een
ewige memorie met een vigilie vã.ix.
lessen als dat gewoonlic is/ eñ des an
derẽ dages een singende misse van re
quiẽ/tot welker missen die burgemee-
sterẽ/scepenen eñ rade vã brugge ge-
houdẽ souden wesen te comẽ seluer in
personẽ eñ noch.xxiiij.eerbare perso
nẽ elck met waskeerse in die hant van
vi.pont wasse/eñ sullẽ die houdẽ ber-
nen also lange dat officie vand̃ missen
duert/eñ men soude elck vã dien genẽ
van sinẽ salarie.iiij.vlaemsche grotẽ.

Hier en bouē souden noch die burge-
meesterē/scepenē/dekenē/ eñ raetshe
ren vand stede als si des v̄socht wordē
den prince als hi inder stede quame of
sine ghedeputeerde/een voetual doen
eñ belouē eñ sweerē te ondhouden al-
le puntē eñ articulē die indē zoene wt
gesproken eñ bescreuē warē/eñ bouē
alle dese puntē souden die vā Brugge
den prince noch geuen voor haer mis-
daet eñ scade die si ghedaen haddē.cc.
M.Philipsche scilden eñ meer ande-
re dingē die si doen soudē/dye om der
cortheyts willē hier ghelatē worden.

Hoe dat hertoge Philips ondhem
mochte dat hertochdom vā Lutselen-
burch eñ wat oorloge hi daer ō hadde

IN den Jare ons heeren
M CCCC.eñ.xl.scep
de vā deser werlt vrou
Elizabeth hertoginne
van Lutselenburch die
eerst tot eenē man ghe
hadt hadde hertoghe Anthonis van
Brabant hertoghe Philips oom van
Bourgondien/eñ na sijnre doot nam
si te man hertoghe Jan van Beyeren
hertoghe Aelbrechts soon. Ende also
si sonder blijckende gheboorte gestor-
uen was/soe hadde hertoghe Willem
van Sassen behendelijcken ende be-
driechlijcken dat hertoechdom inghe
nomen eñ becrachticht. Hertoge Phi
lips die hē vermat van rechts wegen
dit voorſ hertochdom toe te behoren
v̄gaderde wter matē veel gewapents

volcs/om dat wedē te cōquesterē eñ te vcrigen/eñ quā daer mede int lant vā Lutselenburch eñ wan terstōt twe principael stedē/als Haerl eñ thienout mit meer andere clepne stedekēs eñ slotē. Daer na belepde hi die grote stadt vā Lutzenburch mettē graue vā Bēdorme/den graue vā vernēburch/dē graue vā Stampus/eñ mettē graue van Vandorp/met veel meer andere herē ridderen eñ vrome scilthnechten. Die hertoge vā sassen hadde binnē d stadt gestelt eenē cappitepn ghenoemt dpe grane vā Ghelikom/eñ als si menige schermutsinge eñ handelingē vā wapenē tegē malcanderē haddē gehadt/ wert daer aen bepde sijdē gemaect eē bestant Eñ binnē desen bestande quā die graue vā Gheliko wter stadt met vele edelē eñ ridderē eñ ginc tottē hertoge vā Bourgōdiē die daer slōt voor sijnre tente lenende op sijn swaert om becingelt met vele grote herē vorsten eñ ridderē/eñ reuerencie gedaē zijde spract de graue ouerlupt tottē hertoge Doorluchtige eñ hooch geborē vorst eñ prince mi verwondert alte seer dat ghi bouē recht eñ iusticie v vermeet te conquesterē dat hertochdō vā Lutselē burch/eñ oot mede dz ghi nz en ducht noch en vreest dpe toecomende grote bloetstortinge der herstē mēschē. wāt siet eer pet lanck sal tegen di comē mit groter macht die mogē de hertoge eñ vorst vā sassen met sinē oom die keiser vā romē/mettē hertoge van Beperē/ eñ met meer andere Rijnsche eñ ouer lantsche herē vā sinē bloede eñ magē Doen spract die grootmoedige prince hertoge philips/here graue ghi ertolleert eñ vheuet sere uwē prince dē hertoge vā sassen eñ zijn vriendē eñ magē/ eñ voorwaer het is eē groot eñ machtich prince/nochtās sal ick met alle mijn onderlaten hē eñ alle sijn hulperen hier verwachtē. Eñ als hi hier ghecomē sal wezē als ghi segt mit so groter macht vā volcke om te vhoedē dat men stortē des herstē bloets/eñ hoe wel hi een iōck starc eñ vroom man is/eñ ick out vā iaren bin/nochtās sal ick tegē hē allene te velde comē ō te vechtē om die ouerhant Eñ ist sake dat hi mi verwint/ick en hebbe niet meer dan een enigē sone een kint vā. vi. iarē/hi sal ke dan in mijn lant eñ vwoeste dz met ten viere eñ swaerde eñ doe met sijden herenten eñ hulperē alle dat hi mach. Eñ ist sake dat ick hē vwinne eñ te vuen gae/ic sal dē Rijne op varē eñ met mijnē macht also datmē ouer. C. iarē daer af sal werē te spreke Eñ ic belove eñ beswere v bi die mogentheit godes eñ mijnē ridderlcap/dat ic hē eñ alle sijn hulperē hier. xiiij. dagē lanc vwachten sal/eñ ick en sal stede noch slot beschermē/op dat hi te sekere comē mach met desen namen si oorlof aen malkanderē/eñ die graue toochwert in de stat Eñ also daer niemāt binnē. xiij dagē en compareede noch en quā/soe heeft heer Cornelis een onuerlaecht ridder des hertogē baskaert soon van Gouda gondiē op eenre nacht die stadt bastaert gewonnen/eñ die graue met alle sijn knechten quamē hem inlatē wech wter stadt. Eñ dpe hertoge met groter triūphē inō stadt eñ beleis die met alle dat hem lant voortaen alle sijn dagē rustelic eñ vredelic/eñ hi ware te dair als een regent eñ bewaerd des lants den voorsē vromen ridder here Cornelis sijnē baskaert sone om dat hi regeren eñ te beschermen.

¶ Van keyser Frederick die derde van dien name.

Frederick vā dier namen die.iij.hertoge Aernst soon vā oostenrijck/ die eē broeder was vā coninck Aelbrecht vā romē voorseyt was eertshertoge vā Oostenrijck/hertoge van Stier/Carinthiē eñ graue vā Tyrole Als hi out was ōtrent.xxvi.iarē wert hi eendrachteliken gecorē vandē kuervorstē tot eenē Roomschen coninc tot Franckfoort Int iaer.M.CCCC.eñ xl. Dese Frederick als hi noch ionck was reysde hi int heylige lant eñ versochte tot Jerusalem dat heylige graf ons herē. Als hi die crone tot Aken ōtfangē hadde beyde hi noch wel.xij.iaren eer hi tot Romen quā om der twedrachts willē. Mer doe die eendrachticheyt was ghecomē inder heyliger kercken quam hi te Romen met sijnre huysurouwē Leonora coninck Jans dochter van Poortegale out wesende xvi.iarē/eñ wordē al daer getrout eñ ghewijt tot eenē keyser eñ keyserinne van Romen vā paeus Nicolao die.v. Int iaer.MCCCC.lij.dē.xviij.dach vā Maerte daer hi op dien dach maec trouer die drie hondert ridderen.

Daer na hadde hi grote oorloge tegē coninc Mathijs vā Hōgarien die hē grote schade dede indē lande vā Oostenrijck hem aflopende die steden vā Ween eñ Nyeustat/ ter cause vanden conincrijcke van Hongariē/dwelcke die keyser hem vermat te wesen/ouermits dat coninc Lansloot vā Hongarien eñ van Gemen sijn neue sonder wettich oor ghestoruen was dye sijns doms hertoch Aelbrechts van Oostē rijck coninc vā Romen soon was/ eñ als coninc Mathijs doot was die int iaer vā.M.cccc.eñ.xc.starf wan hertoge Maximiliaen dese twee stedē weder/eñ ꝛconincrijck vā Hongariē conquesteerde een soon vandē coninc vā Polen genoemt Vladislaus eñ was ooc coninc van Gemen.

Item indē iare.M.CCCC.lxxi.hadde die keyser Frederic een grote dachuaert doen beroepē tot Regenspurch in Swauē vā allen den duytschē princen vorsten eñ heren om der ouerualeñ last vandē turcken. Eñ dier gelijckē hadde hi ooc een dachuaert tot Nurenberch vermanende den princē eñ heren tot eendrachticheyt om ghelijc opten turck te treckē/want hi narreerde daer seluer in persone dat de turck wilen.C.milen weechs in kerstenrijc waer ghecomen eñ ghewonnē binnē xx.iaren tijts Waer ōme dat hi hē vermaende dē turck te wedstaen eñ heeft mits dien sinē soon hertoge Maximiliaen bi cōsent eñ wille der cooruorstē ghenomē tot eenen medehulper des Roomschē rijcx eñ heeft hē ghemaect coninc vā Romē Int iaer M.CCCC lxxxvi.op/dwelc dat hi mits ouderdō eñ crancheit niet doē en mochte door sinen soon ghedaen mocht worden.

Dese keyser Frederijck leefde seer lan
ge eñ sterf ten lestē aen een quaet been
dat hē af gheset wert int iaer M.cccc.
xciiij. tot Lints in oostenrijck optē. xix
dach van Augusto/ende wert begra-
uen te Ween in Oostenrijck/eñ hi re-
geerde dat keyserrijck. liiij. iaer. Als
dese keyser Frederick een out man ge
worden was van. lxxx. iarē creech hi
dat vier in sijn een been/eñ het werdt
hem af ghesnedē/ eñ alst af was wert
hi alle dage crancker aen dat selue beē
soe datment hem noch eens af snijen
soude so vraechde die keyser oft hi dat
eerste stuck vanden beene niet sien en
mochte/eñ twert hem getoont/ doen
sprac hi eñ seyde/siet wat ondscheit is
tusschen eenen mogende keyser ende
eenen armē boerman oft kaerl/het is
beter te wesen een gesont boer dan eē
cranck keyser

¶ Item inden iare. M.CCCC. xliiij.
wert die coninc vā Polen Vladislaus
eñ die eerweerdige cardinael Julian⁹
gheslagē vandē turcken in eenē stride
ende dat hooft vanden coninck dede
die turck al Turckijen door voerē tot
groter oneeren eñ scoffierichedē van
den kerstenen

¶ In dat selue iaer gheschiedet in een
dorp bi Zegenberch dat seer wonder
lijcken. C. eñ. lxxx. menschen vsmoor
den daer si vergadert waren in eenre
brulochten eñ saten in groter wersca-
pen eñ vruechden

¶ In dat selue iaer van. xliiij. was dat
grote schietspel in die stadt vā bruesse
le/ desghelijcx in ghenen steden voor
noch na gheweest en is.

¶ In dese tijt leefde sinte Barnardijn
in Italien die begonste een nieuwe re
formatie vand minrebroederen orde-
ne/dye doe ter tijt so veruallen was al
kerstenrijcke dore datter nau. iij. cloo-
sterē en warē daer die orden te rechte
gehoudē wert. Hi dede veel miraculē
in sijn leuē eñ na sijn doot. Sijn dach
comt opten. xx. dach van Meye

¶ Int iaer. M CCCC. l. was dat gul
den iaer van Jubileen te Rome/twelc
van alderhande nacien van volcke in
groter menichfuldicheyt begaē wert
met alte groter deuocien by des vijfte
paus Nicolaus tide

¶ Int iaer van. li. was den groten al-
laet van Rome tot Mechelen

¶ Hoe dat die grote stadt vā Constan
tinopel vanden turck ghenoemt Ma
chumeth ghewonnē wert.

Omtrent dese tijt als indē iare M
CCCC. liij. als die grote Turck
ghenoemt Machumeth veele landen
steden eñ sloten vanden kerstenen in
ghewonnē hadde/so is hi int. iij. iaer
sijns rijcx out wesende. xxvi. iaer met
groot volck vā wapenen te water eñ
te lande starc wesende. CCC. M. mā
ghecomen voor dye keyserlijcke stadt
van Constantinopel/ die thooft was
vanden landen van Griecken/eñ dye
bloeme van kerstenrijcke Eñ als hi al
le die steden eñ sloten vandē lande in
ghewonnen hadde bouen een vasten
vrede eñ bestande/is hi met al dit volc
ghecomen voor die grote moghende
stadt van Constantinopel Eñ na vele
schermutsingen eñ bestormingen die

hi daer voren ghedaen hadde wel. L.
dagen lanck/so wertse hem ten lesten
gheleuert van eenen verrader Gene-
uys die kersten was/die vanden gro
ten turck coninc ghemaect was/alsoe
hi hem ghelooft hadde/maer alst drie
dagen leden was so dede hi hem ont-
halsen also een verrader toebehoorde
Als die turcken nu dye stadt gewon-
nen haddē/geschiede daer also grote
bloetstortīge dattet niet te scriuē en is
sien spaerdē niemant gheestelic noch
weerlic/ionck noch out Si violeerdē
alle die geestelike ionge ioncfrouwen
eñ andere iōge maechdē/ eñ als si ho-
ren wille daer mede volbrocht haddē
sloegē si die doot/si namē der heyligē
reliquien eñ gebeentē dier vele warē
in v̄ stadt/eñ v̄brandē die eñ v̄worpēse
in andere ōreyne stedē. Daer was eē
beelde vā onser lieuer vrouwē dat S.
lucas gemaelt hadde/ dat beroofdē si
vā allen cleynodē daert mede v̄chiert
was/eñ worpē dat int slick eñ tradent
met voeten/si namē dat grote beelde
ons liefs herē ihū hangende andē cru
ce/eñ settē dat een stroyen hoethē opt
hooft eñ droegēt door die stat met een
trōpet al spottende/roepende met luy
der stēmen/siet hier der kerstenē god/
eñ worpē dat met slick eñ steenen tot
scande eñ scoffierichedē allen kersten
menschē/si maectē vā die grote costeli
ke kercke vā sinte sophie die die grote
keiser constantijn vā romē hadde doē
makē/een ghemeen raethuys eñ spe-
loncke der moordenarē. Die waerde
heilige sacramentē tradē si met voetē

int slick eñ worpē die voor de verckēs eñ andere beestē. Den keyser vā Constātinopel genoemt Constātijn wert voor den turck gheuangē ghebrocht/ eñ daer na onthooft/ eñ dat stakē si op een glauie eñ droegēt alle die stat dore Eñ dier ghelijckē deden si alle den geuangen kerstenen soudenierē/ die wt Aragongen/ wt Italien/ Sicilien/ vā Venegen/ vā Genuē/ wt Vrancrijck met allen horē wiuen eñ kinderen Eñ als die grote turck alle sinē quade wille ende opset volbrocht hadde dede hi die stadt purgerē vanden doden ende schoon maken vandē kerstenē bloede eñ dede doe die stadt reparerē eñ costeliker maken eñ timmerē dan si te vorē was/ eñ sette daer sinē keyserlikē stoel scriuende hē te wesen keyser van grieken/ eñ alle die schone costelike kerckē eñ cloosterē gaf hi sinē herē eñ vorstē ende maecten daer haer woningē eñ castelen af. Eñ van deser tijt voort deden die turckē groten scade eñ tribulacie indē landē van Griecken eñ wonnen daer na veel grote conincrijcken lantscappen/ steden eñ sloten/ eñ dooden eñ sloegen also veel kersten volcx dattet niet te seggen en is. Den grooten last/ schande/ schade/ eñ scoffiericheden die die turcken doen bedreuē in kerstenheden en sijn niet te bescriuen Dese v̄maerde stadt wert gewonnen int iaer ons heerē M.CCCC. eñ. liij. opten. xxx. dach vā Meye/ int vi. iaer van paus Nicolaus die. v. eñ int. xiij. iaer van keyser Frederijck den derde van dier name. Dese grote turck die creech oock op die kerstenen dat keyserijcke van Trapezon. iiij. conincrijcken. xx. prouincien/ ende. CC. andere steden/ dat seer te beclagen is dat dye kersten princen dat niet en pijnden te beletten

¶ Vanden groten rebellicheden der ingesetene der stede van Ghent tegē horē prince eñ graue philips hertoge van Bourgondien

In dit selue iaer van. liij stōt op eē groot fel orloge tusschē den hertoge philips vā bour. graue vā vlaēderē eñ dē ingesetene d̄ stede vā ghent Die sake waer ō was dese/ in dien tidē als voor ghescreuen is dat hertoghe Philips voor die stede van Calis lach om die te winnen/ so lagen op dye tijt daer mede voor/ die steden vā Ghent ende van Brugge in groter menichte Ende want dese twee steden met groter indignacien sonder consente van den hertoge vandē belegge op brakē/ eñ togen thuyswaert/ eñ dye hertoge om des willen mede op breken moste/ na dien tijt en hadde die hertoge geen goede meeninge op dye van Ghent eñ vā brugge. So heeft dan die hertoge op gestelt eñ geset door den schade die hi daer indē opbrekē geledē hadde een grote exactie eñ scattinge op dye landē van Vlaenderē stellende op een sack souts achtien grotē/ comende wt Vrancrijck eñ wt Zeelant ende andere landen. Dese schattinge ende excysen vanden soute en wouden dye van Ghent niet gheuen noch consenterē waer om datse die hertoghe in alle sijne landen dede arresteren eñ gheuangen leggen als sijn openbare viandē. Eñ dier ghelijkē deden die vā Ghent

erresterende eñ gheuangē nemende
alle die fautoren die si wisten des her-
togē vriendē te wesen. Eñ als die her-
toge sach dat si tegen hem woudē re-
bellerē eñ wederstaen/ dede hi alle sijn
steden eñ slotē omtrent ghent leggen
de/ wel voorsien met mannē vā oorlo
gen/ van vitalie eñ andere instrumen
ten van oorlogen/ eñ heeft in die stede
van oudenaerdē gheset als een cappi-
teyn met een groot garnisoen heere
Simon vā lalleyng here vā montigy
heren willems broeder vā laleing/ eñ
comende binnen oudenaerdē heeft hi
van stondē aen doen vergaderen alle
die ōmegeseten dorpliedē eñ lantliedē
vand stede eñ sprack aldus Siet wildi
bliuē eñ adhereren bi onsen lieuen ge
duchtigē here den hertoge vā Bour-
gondien graue vā Vlaenderē uwē erf
here/ so rade ick v dat ghi alle v roerli-
hegoedē ter stont brēgt binnē der vry
hedē vā deser stede op dat si daer gesal
veert eñ behoudē mogē wesen/ wāt ic
seg v terteyn ghi sult een oorloge heb
ben tusschē uwen heere den graue eñ
die stede vā Ghent. Die arme simpele
boeren eñ lantliedē vā. xij. dorpē des
gheelen cancelrijs van Oudenaerdē
brochtē alle hoer goet binnē der stede
om behoudē te wesen eñ woudē adhe
reren eñ bliuē bi horē prince dē graue
Eñ als die simpele liedē alle hoer roe-
rende goedē binnē der stede haddē ge
brocht eñ alle hoer wiuē eñ kinderen
mede in de stadt meendē te comē/ wor
dē si allegader vandē here vā lalleing
buten der poortē gesloten eñ ten lestē
alle die mannē vanden voors dorpen
mede/ behoudēde dair binnē alle hair
goedē die si daer gebrocht haddē. Dit
sinde die schamele lieden dat si aldus

bedrogē waren togē allegader binnē
Ghent eñ bleuē bi hē/ eñ terstont hier
na togen die van Ghent wel ghewa-
pent voor die stede eñ tslot van oude-
naerdē/ eñ verbrandē al dat butē der
stede stont daer dese verwoede eñ mis
troestige dorpliedē seer bereet eñ neer
stich in warē. Die graue Jan vā stam
pus hooftmā eñ capiteyn vandē liedē
vā oorlogē des hertogē stelde hē se re
tegen die van Ghent eñ hadden veele
schermutsingē tegē malcanderē/ dair
op een tijt die vā Ghent de nederlage
haddē/ eñ daer worter met allen veele
geslagen vandē graue vā stampus eñ
den here vā lalleyng/ tot veele diuer se
tiden eñ plaetsen Eñ na diē tijt creech
die hertoge veele cleyne stedekens eñ
slotē in/ die hi besette met volc vā wa-
penen. Die vā Ghent haddē noch die
starcke castelen vā Pokem/ Gaueren
eñ Standelbeke in eñ haddē die beset
met veele soudenieren eñ gewapende
ende hadden wt vele landen eñ prouī-
cien veel volcs ende mannen van wa
penen in haren soudije aen ghenomē
die welcke ghenoemt warē/ die groe-
ne tente/ eñ waren starck omtrent. vi.
M. Ende wat die cregen eñ roofden
dat behielden si vry eñ deeldent gelijc
eñ hadden eenē eedelen hooftman tot
eenē capiteyn. Daer na namen die vā
Ghent in haren soudije eenen edelen
Engelsman met veele arcchiers voor
eenen grotē somme vā soudije/ eñ als
hi sijnē eet gedaen hadde/ nam hi met
hē eē groot deel gewapend poorters
vā Ghent eñ vmat hē metten sinen te
winnē die stede vā Denremonde Eñ
als si quamē eñ meendē die stede te be
leggē vonden si den eenē poorte open
staende/ eñ totter anderē sagen si dye

porters wechwter stede lopē eñ vluch
ten/eñ dit was eē groot bedroch Doē
trat die engels capitein an eñ geboot
den ghenteners te volgē om die stede
te plonderē eñ te spolierē/eñ alsser ō-
trent M. poorters vā die vā ghent bi
nenwarē wordē die poortē geslotē eñ
de engelschē wordē blidelic ontfangē
eñ keerden hē omme metten sinen eñ
versloegē alle die vā Ghent. Eñ si de
den die poortē op eñ quamē wt tegen
die vā ghent/eñ daer geuiel een grote
strijt/mer die engelsche eñ vā Denre-
monde cregent te quaet eñ wordē ver
uolcht tot aen die poortē vander stede
eñ daer werter met allē vele weď ghe-
slagē/eñ de ghenteners haddē die vic
torie. Dit verhorēde die hertoge was
seer gram/eñ sende graue Karel van
Nyuers/ graue ian vā stampus sinen
broeder/heer simon vā lalleing/ heer
wouter vā halewij/ heer dirc vā hale-
wij broeďs/ dē ioncker vā noorckerke
den iōcheer Jan vā swaye met groter
macht vā volcke wt walslant eñ duyt
slant ō te v̄woestē eñ te winnē neuelle
ruys/eñ andere stedekēs slotē eñ dor-
pen. Die lantliedē dit v̄nemēde steldē
eñ ordineerdē hem in heymelike lagē
eñ nauwe eñ enge wegen/eñ sloegen
alte veel vā desen soudeniers vanden
walē eñ duytschē doot eñ verstroydē
die seer/dat elck sijns weechs liep Die
capiteynē voorſ v̄gaderdē haer volc
weder bi een/ō wraeck te doen vandē
scoffierichedē die si vādē ghenteners
geleden haddē/eñ togen mit alle hair
macht voor Tyelt/om eenen strijt te-
gen den poorters van Tyelt te slaen
oft dat te winnen. Die vā Tielt met al
le horen om ghelegē lantluden stondē
bereet om hem vromelic te weeren eñ
den vianden te weďstaen. Als die dye
capiteynen sagen maectē si heymelijc
ken eenige wt/die begonnē te roepen
onder hem liedē O ghi dwasen ende
sotten vliet/vliet/ want ous prince is
hier seluer in persoone/ende wien dat
hi crijcht sal hi doot slaen sonď yemāt
gheuangen te nemen. Die simpele lie
den dat hoorende namen ter stont die
vlucht ende weeckē wten velde/ende
daer worden seer veel vanden achter
sten gheslagen Eñ die andere dit sien
de dat hoer medepoorters in nooden
waren/keerden hem om eñ ghingen
den eedelen capiteynen voorſ te ghe-
moete eñ daer gheuiel eenen grooten
slach/ daer veel volcx aen beyden sidē
doot bleef/ende Wouter vā halewijn
eñ Dirck van Halewijn worden daer
ridders gheslagen met meer andere.
Die here van Lichtenuelt nam die ste
de vā Tielt in/eñ hi nam eenē behoor
liken eedt vandē poorters tot behoef
des hertogen van bourgondiē graue
van Vlaenderen/eñ hi dede dat sterck
maken ende leyde daer in een garni-
soen van knechten om dat te bewarē.
Dit vernemende die van Ghent wa-
ren dies seere qualick te vreden/ende
sonden daerwaerts .xxx. M. ghewa-
pende/ō die van Thielt weder te bren
gen tot hoerre obedientien. Die poor
ters aenmerckende datter soe groten
swaren volck tegen hem quam warē
seere perplex eñ verslagen/eñ sonden
ter stont aenden heere vā Lichtenuelt
begheerende dat hi hem lieden assistē
tie ende bistant doen wilde als hi hem
ghelooft hadde te doen tegen die van
Ghendt. Ende ter stont sant hi sijnē
booden tot dye van Tyelt

eñ dede hem seggen dat si hair poortē
die van Ghent openen soudē/ op dat
si niet met crachte verwonnen wordē
eñ alsoe verwoest/ want hi die macht
niet en hadde die vā Ghent te weder
staen. Dit aldus gheschiet sijnde spra-
ken die vā Ghent totten poorters van
Tyelt/ gheminde vrienden wi weten
wel dat ghi zeghen uwen dancke den
here van Lichtenuelt inden name vā
den hertoge eenen eet ghedaen hebt/
daer om wildi voort aen ons ghetrou
blijuen/ wi willen v defenderen eñ be-
schermen tegen alle den ghenen die v
soudē willen hinderē ofte derē/ dair si
alle in consenteerdē. Doen sprakē die
vā Ghent voort/ siet vriendē gemerct
dat ghi bi ons wilt bliuē/ so weet cer-
teyn dat des princen heer tegē v comē
sal/ eñ sal uwe stede verwoestē eñ ver-
nielen/ daer om radē wi v dat ghi alle
v voerlicke goedē brengt eñ voert tot
binnen onse stede van Ghent eñ ver-
woest eñ vernielt seluer v husen ende
woenstedē/ op dat v viandē van uwe
verderfnisse niet en verblidē. Hier op
namen die vā Tielt haer beraet/ ende
waren inder sakē seer perplex eñ becō
mert/ hopende dat sulcx vandē prince
niet gheschieden en soude. Eñ als die
vā Ghent weder thuyswaert getogē
warē quam die here van Lichtenuelt
met die vā Cortrijc voor die stede van
Tielt/ den welkē si haer poortē op dedē
eñ lietense in comē hem excuserende
metten brieue des heren vā lichtēuelt
d welcke hi niet an en sach/ mer begā
die poorters te vangen eñ te slaen eñ
dat vier inder stede/ eñ verwoeste
eñ vernielde die met allen seer/ als die
Ghentenaers hem voorseyt hadden/
met allen den ōme geseten dorpen eñ

plaetsen ondᵉ hoer heerlicheit geseten
Dit vernemende die vā ghent senden
terstōt daerwerts die groene tente eñ
wonnē die stede eñ versloegē veele vā
den ingesetē/ in een wrake vandᵉ iniu-
rie die hē gedaen was/ eñ verbranden
die stede indē gronde toe af/ met. xvij.
dorpē daer ōme leggende. Dit gesciet
wesende vergaderdē bi een die graue
Jan van stāpus met heer wouter van
halewij riddᵉ/ adriaē vā claerhout met
ten poorters vā cortrijc/ here cornelis
die bastaert vā Bourgondiē met heer
simon vā Lallring/ eñ die poorters vā
der sluse eñ Jan vā buenen met die vā
oudenaerdē/ eñ togē met groter heyr
cracht int lant vā waes/ eñ liepen dat
door vāgende eñ slaende verwoesten
de dat metten viere eñ sweerde met al
len seer/ eñ verbranden meest alle die
dorpē die int lant vā waes stondē Die
ghenteners dit v̇nemēde togē wt mit
alle horē macht/ eñ daer geuiel eenen
groten swaren slach/ daer veel volcs
sondᵉ getal aen beydē siden doot bleef
mer int eynde v̇loren die vā ghent dē
slach eñ liepē wtē velde sondᵉ ōmesien.
Eñ in dese slach bleef heere Cornelis
hertoge philips bastaert soon v̇slagē
daer hi seer droeuich ō was/ wāt hi hē
seer lief hadde/ eñ dede hē eerlic begra
uen tot Bruessel in s. Goedelen kercke
met betameliker wtuaert. Dit gesciet
wesende/ ende dit oorloge dus fel eñ
quaet bliuē staende/ sant dye hertoge
sijn brieuē in hollant/ ō volc vā wape-
nen hē te diensten eñ te hulpe te comē
Doē bereydē hem die here vā lannoy
die stedehouder vā Hollant/ Jan hee-
re van Wassenaer/ ioncheer Philips
vā Wassenaer sijn broedᵉ/ Rutgeer vā
Boetselaer/ asperē/ langeraeck eñ vā

Heemsteden/Walrauē vā haeftē Jan
vā Heemstedē baeliw vā kermerlant
met meer andere vrome ridderē/eede
len eñ scilcknapen. Doen badt die ste-
dehouder heren Reynout vā Breden
roede heere vā Vianen/dat hi met hē
op sijns selfs costen eñ met. M. soude
niers in vlaenderen treckē woude/ hi
beloofde hē also geringe als hi met sij
nē soudeniers in vlaēderē quame dat
hi dan daer leggē soude op des princē
costē/dz welc hi dede/mer hi en creech
niet vā sinē soudije alle den tijt dat hy
dair lach. Die here vā bredēroede mit
heer Ghijsbrecht sinē broeď dōproost
tutrecht togē mit hoer M soudeniers
eñ metten anderē eedelen eñ ghewa-
penden wt Hollant eñ quamē int lant
vā Waes v̄woestende eñ verbrādēde
alle datter was bliuē staen/eñ wonnē
met stormender hant dat stedekē van
hulst. Dit vernemende die vā Ghent
togē wt mit alle horē macht om desen
Hollanderē wt horen landē te v̄driuē
te vangē eñ te slaen/ eñ brochten met
hē veele coorden eñ zeelen om dē hol-
landerē met desen an bomē te hangē
Eñ als dese twee battaelgē aen malcā
deren quamē wert daer met allē seere
geuochtē/eñ als die vā ghent dat grij
selikē ghecry vanden hollanderē roe
pende hollant hollāt hoordē/ meendē
si dat al heel hollant tegen hē gecomē
hadde/eñ wordē met desen roepen al
so weerslachtich dat si achterwaerts
keerdē eñ liepen met alle hoer macht
weder na Ghent. Die hollanderē ver
uolchdense eñ sloegēder vele int lopē
eñ vingender vele met eenē capiteyn
die si hingē aen eenen molen aen dye
zelen daer si den hollanderen meendē
aen ghehangen te hebben tot spijt eñ
lachter die van Ghent. In desen stri
de wordē veele vandē edelē wt hollā
ridderen gheslagē/als Jan heere vā
Wassenaer/Rutgeer van Goetselaer
Lodewijc vā boloys mit meer andere
Die hertoge Philips verblide hē seer
vā deser victorien eñ dancte met gro
ter eeren den hollanderen mettē voor
ſ eedelen. Hier na dede die hertoge v̄
gaderen een groot volck van wapenē
eñ tooch daer mede voor tcasteel van
pokem/daer die vā Ghent. ccc. gewa
pendē op geleyt haddē/eñ als hi daer
iij. dagē voor ghelegē hadde/wan hi
dat casteel eñ liet alle dye burchsaten
aen bomen hangen/eñ in desen beleg
ge bleef doot geschotē heer Jacob vā
Lalleyng. Daer na beleyde hi dat ca
steel vā scandelbeke/dat wan hi mede
eñ dede alle die burchsaten mede han
gen. Van daen tooch hi voor tslot te
Gaueren/die casteleyn ginc heimelic
vandē slote eñ quā haestelic tot ghent
eñ geboot dat si hē alle volgen soudē
die benedē. lx. eñ bouē. xx. iarē warē
want hi wist een manier te vindē om
den hertoge te vangen/ eñ mits dien
soude dat oorloge gedaen wesen Die
vā ghent geloofden hē eñ volchdē hē
in een seer grote ghetale bouē. xx. eñ
benedē. lx. iarē wesende. Die hertoge
dit vernemende ordineerde sijn heyre
in vier battaelgen eñ quā hem ouwer
siens ouerualle eer sijt gewaer wordē
eñ daer bleuē omtrent. vi. m. man vā
den ghenteners verslagē/eñ hoe wel
die hertoge die victorie hadde was hi
in grotē periculen van sinē lijue geset
en haddē hē die herē vā gruythuysen
van Moerkercke eñ here Jan swane
niet trouwelic bi ghestaen. Dese strijt
geuiel op eenē manendach den. xxij.

dach in̄ maent vā Julio voor dat slot
te gauerē Eñ opten. xxvi. dach der sel
uer maent senden die vā Ghent nota
bele wijse mannē geestelic eñ weerlic
hē prince eñ graue vā Vlaenderē
hare here eñ begeerden ootmoedelijc
remissie eñ quijtscheldinge vā horen re
bellichedē eñ quadē misdadē/eñ wou
den staen tot des princē seggē/eñ die
hertoge namse in ghenadē/ende dair
bert eenē vasten pays gemaect optē
xxv. dach der seluer maent van Julio
int iaer M. cccc. lij. Dit oorloge stont
eñ duerde omtrēt. v. iaer lanch

¶ In corten tiden daer na track hertoghe
Philips in Almanië tot eenre dach
uaert te Spijnsberch om te sprekē van
een cruysuaert/om te trecken op dye
Turchen daer niet af en quā/eñ hertoghe
Philips was wel twee iarē absent
vā sinē lande/so dat men niet en wiste
waer hi was Mer ten lesten quam hi
weder int lant int iaer van. lvi.

¶ Daer na ghebuerde dat hertoghe
Philips vercreech vandē paus Calixtus
vrderde die pusie eñ confirmatie des
bisdoms vā Vtrecht voor here dauid
sone vā Burgonien natuerliken sone die doe was bi
schop vā Truwaē Mer die vā utrecht
hielde doe dat ouersticht eñ clant vā ouer
ijssel en wildē hē voor genen bisschop
noch voor here ontfangē/wāt dat ca
pittel vā Vtrecht had gecoren den dō
roost des herē sone vā Bredenroede
die dat sweert een weerlike iurisdictie
voor vandē keyser gecregē hadde/niet
tegen̄ sinen bi middele des hertogē vā Cle
ue na veel bedingen ouer quam hertoghe
Philips met der stadt van Vtrecht
ende met harē elect vā Brederoede dat
hi tot Vtrecht binnē quam met sinen
voorsz sone Dauid met groter machte
vā volcke eñ si ontfingen here Dauid
voor haren bisschop Eñ die elect resig-
neerde sijn recht eñ wert anders voor
sien met beneficien eñ ooc met iaerlijc
he pensioenen opt bisdom. Mer wāt
clant van ouerijsele here Dauid voor
here niet ontfangen en wilde so track
hertoge philips van utrecht met macht
voor Deuenter daer hi voor lach om-
trent acht weken Eñ in die tijt regen-
det dach bi dach so datter niet veel be
dreuen en wert angaende werchē vā
orlogē Mer daer wert gedadingt dat
het ouersticht oft lant vā ouerijsele dē
voorsepden here Dauid voor here ōt-
fangen souden

¶ Item inden Jare. M. CCCC. lvi.
hebben die hersten ouermits die gra-
cie gods ende bi groten miraculē vic-
torie ghehadt tegen den groten turch
in Hongarijen ouer dye riuiere vand
Danouwe. Die turch heeft veel volcs
verlorē eñ is vooruluchtich geworde/
wesende veruaert voor den vianden
nochtās en wert hi van niemant ver-
uolcht/alleen de macht gods heeft hē
veruaert. Broeder Jan vā Capistraen
een minrebroeder sinte Barnardijns
mede ghesel eñ discipel stercte dat her
sten volck/daer wert grote waech ge
daen. De turcken seyden dat also veel
ontallic gewapēts volcx hem volchde
dat si vā veruaernis nauwelic en doe-
sten ommesien/eñ daer om worden si
vooruluchtich eñ lieten alle hoer ghe-
reetscap eñ wapenen achter/die ghe-
wapende die si sagen waren die hepli
ge engelē. Eñ also men seyde bleuen
daer wel. ¶ M. turcken verslagen vā
den herstenen wt Hongarijen.

Eñ om god den heer te louē eñ te dāc
ken vā die grote victorie heeft de paus
Calixtus die.iij.geordineert eñ in ge-
set die hoochtijt vā die transfiguracie
ons herē Jesu cristi/dat is die ouerfor
minge die geschiede opten berch van
Thabor in tegēwoordicheyt sinte pie
ters/s. Jās eñ s.iacobs.eñ dese hooch
tijt ordineerde hi op sinte sixtus dach
wāt op dien dese victorie eñ strijt ghe-
schiede/eñ gaf dair toe die desen dach
vierē eñ eerē die selue aflatē diemen v̄
dient opten heyligē sacramēts dach.

¶ Omtrent dees tijt trockē die kinde-
ren wt Almaniē eñ ooc wt ander lan-
den met groter scharen eñ mit groter
deuociē in pelgrimagie tot sint Mich
iels berch in Normandien

¶ Dat.lxij.ca. Noch van hertoge phi
lips.hoe heer Lodewijck die dolphijn
vā Vrancrijcke bi hem quā dien hi na
maels behulpich was totter cronē Eñ
vander oorlogen in Vrancrijcke ende
op dat lant van Ludick

Binnē dien tiden dat hertoge phi
lips noch becōmert was mit sijn
re voorr̄ reysen voor Deuēter so quā
heer Lodewijc vā Vyenne des.vij.cō.
Karels vā Vrancrijck sone tot Louen
want sijn vader op hē v̄bolgē was eñ
had hē berooft vandē Dalphinate eñ
meynde sinē ioncsten sone Kaerle vā
Gerry die crone te laten. Als hertoge
philips dat vernam so vertrac hi hae-
stelic te bruessel daer hi dē dolphñ eer
lic ontfinc eñ dede hē altijt coninclike
eere eñ reuerentie also dye princē van
dē bloede vā vrancrijke den Dolphijn
als toecomende coninc sculdich sijn te
doen/ eñ hi hielt hem vijf iaren in sijn
lant met sijnre vrouwe die Dalphini-
ne eñ hi gaf hē grote pensioenen op te
leuen/ eñ al meest waren si te Gena-
pien in walsch Brabant eñ te Nyuele
dz die dolphñ namaels qualic bekēde.
Eñ hi hadt vā haer twee kinderē/een
sone die Joachim heet ende sterf ionc
eñ een dochter die Anna heet die her-
toginne wert vā Bourbon. Als dan
coninc Kaerle sijn vader ghestoruen
was int iaer.M.CCCC.lxi. in wiēs
presencie ende tegenwoordicheyt wi
len eer hertoge Jan van Bourgōdiē
verslagen was gheweest So bereyde
hem dan hertoge Philips met ontal-
lijcken veele princē vorstē eñ herē om
desen Dolphijn te introduceren eñ te
brēgē in sijn vaderlike erue/niet tegē
staende dat coninc Karel binnē sinen
leuen gheordineert ende begeert had
de dat hertoghe Kaerle van Gerry
sijn ioncste soone dye croone na hem
besitten soude. Dit verhorende de her
toge van Gerry des Dolphijns broe-
der met die meeste ende opperste prin
cen eñ heeren des conincrijcx en won
den in gheenre manieren den herto-
ghe resisteren noch wederstaen/ mer
waren bereyt den Dolphijn voor ha
ren heere ende coninc te ontfangen.
Waer ō die grootmoedighe vorst her
toghe Philips dede ter eeren vanden
Dolphijn vergaderen een groote me
nichte van heeren princen eñ vorsten
ende quā daer mede metten dolphijn
in Vrancrijck/ daer hi vant alle stedē
ende slooten open/ende niemant en
was hem contrarie/want si sijne mo-
gentheyt ontsagen/ eñ alle dinc wert

bereit binnē der stadt vā riemē totter
croningen dienende des nieuwē coñ.
Eñ alle ding bereyt wesende quā die
dolphijn optē. xiiij. dach vā oostmaēt
binnē d̄ stadt vā Riemē/om aldaer ge
salft eñ gecroont te werdē/als dat ge
woonlic is/den welcken dolphijn die
mogende hertoge philips te gemoete
quā gheredē in also groter costlicheit
dattet niet wel te scriuen en is eñ had
de in sinē geselscappe sinē enigē soon
Kaerle graue vā charloys/Jan herto
ge vā Cleue/Kaerle graue vā nyuers
Jan graue vā stampus sijn broed̄/Lo
dewijc graue vā simpol/Adolf vā cle
ue here van Rauesteyn/Anthonis die
bastaert vā Bourgondien/here Jan
vā Croy met sijn broed̄/Anthonis he
re vā rethy met sijn broed̄/Anthonis
vā croy baeliu van Henegouwe/Jan
here vā lannoy stedehoud̄ vā hollant
Jan here vā habourdijn/Jan here vā
auxy/Gwye here vā Humbercourt/
Jan heere van Luxemburch/Simon
vā Laleyng here van montagy ende
zantes/Jacob vā Bourbon/Jan hee
re vā bergen aen zoom/met here Phi
lips vā Grimbergē sinen broed̄ Adri
aen vā Borsselen here van Brigdam
die burchgraue vā Ghent/Die presi
dent vā Vlaenderē/Philips des herē
soon vā laleing/Philips eñ anthonis
gebroederē eñ bastaert sonē wilē her
toge Philips vā Brabant/eñ meer an
dere baroenē/ridderē/herē/eñ schilt
knechtē blinckende in guldē eñ costeli
ken habiten dattet onsprekelic is/wāt
ick die eene den anderē te bouē gaen
woude in costelijcke chierheden. Dye
dolphijn siende dat hertoge Philips
sijn in aldusdaniger glorie/maiesteit
eñ mogentheyt te gemoete quam ver

blide hē sere wter matē/eñ redē aldus
te samē in die stadt vā riemē. Die dol
phijn was ooc wter matē costelijc toe
gemaect/hebbende in sinē geselscape
vele hertogē/grauen/baroenē/ridde
ren/eñ schiltknapē/die ooc wtermatē
costelic toe gemaect warē/om horē he
re den coninc te festiueren eñ te eeren
Eñ als den dach gecomē was datmen
den dolphijn saluen eñ cronē soude v̄
gader den alle die geestelicke prelaten
eñ de weerlike herē vorstē ende princē
Ende die aertsbisscop vā Riemē heeft
hem met groter feesten gesaluet ende
gecroont tot eenē coninc vā vrācrijck
In deser feestē warē die. xij. ghenotē
vā Vrācrijc/daer die hertoge vā bour
gōdien twee af presenteerde/als bour
gondien eñ vlaenderen/eñ was dekē
eñ opperste vā alle den anderē/eñ die
daer niet en waren hadden andere in
haer steden gheordineert. Daer was
ooc die aertsbisscop vā riemē met een
legaet vā romē/eñ noch. v. and̄ aerts
bisscopen/noch. xix. bisscoppē/eñ. vi.
eerwaerdige abten alle edele personē
Daer stont ooc hertoge philips als eē
dubbelt ghenoot van Vrancrijck met
graue Kaerle sinē soon/Kaerle herto
ge vā Bourbon/met meer andere gra
uen princen ende vorsten ridderen eñ
herē/die ick niet al gescriuen can. Die
feeste vand̄ croninge gedaen wesende
hadde die coninc doen bereydē eenen
wtermatē costeliken maeltijt alle sinē
princē eñ heren. Aen sijn rechter sijde
saten alle die geestelike prelaten/aerts
bisscoppen bisscoppen ende abten/eñ
aen sijn luchter hant satē die hertogē
grauen eñ andere heren eñ warē sere
vrolick ende feestelick ghetracteert

Daer na optē lestē dach vā oest reysde
die coninc met allē desen voorſ heren
vorstē eñ princē vā riemen eñ quā met
groter triūphē binnē d̄ stat vā Parijs
Eñ haddē alle dese voorſ herē princē
eñ vorstē costelijc binnē Riemē geco-
men/si quamē nu noch veel costeliker
eñ pōposer binnē parijs/wāt elck den
anderē te bouen gaen woude in chier
hedē eñ triūphē. Men en mochts mit
ghenē pennē bescrijuē noch met tōgē
wtsprekē die costlicheden chierheden
feestē eñ triūphen die daer geschiedē/
eñ gedaen wordē eñ elck wert getrac
teert eñ festiueert na sinē state eñ mo-
gētheyt. Eñ als alle na sijnen eyssche
volbrocht eñ volcomē warē so begaef
de die nieuwe ghecroonde coninc tot
dācberheit des hertogē soon vā bour
gondiē Kaerle graue vā charlois mit
eenige stedē sloten eñ heerlichedē int
conincrijc gelegē eñ dācte dē hertoge
vā bourgōdiē vā alle sijn dueehdē eñ
beneficiē die hi hē in deser feeste eñ tot
anderē tidē getoōt eñ bewesen hadde

¶ In deser feeste vand̄ croninge wor
den veele eedelē ridderē geslagen
Dese feeste eñ triumphe vand̄ cronin
ge volendt wesende wordē de coninc
eñ hertoge Phillips twistende tegen
malcanderē ter cause vā somige slotē
eñ fortressen ghelegen int conincrijck
die de coninc hebbē woude eñ woude
den hertoge andere sloten daer voor
gheuē/d welc de hertoge niet doen en
woude/wātse hē aengeerft eñ bestor-
uen warē eñ was mits desen slotē see
re gestijft eñ gestarct indē lande van
Vrancrijck Mer dit niet tegēstaende
so scheyden die coninc eñ die hertoge
met alle sijn herē vrientlick eñ minlijc
van malcanderē. Mer na een deel ia-
ren so openbaerde die coninc dē haet
eñ nijt die hi lange op den hertoge ge
dragē hadde eñ is ghewordē sijn opē-
baer viant/eñ dit al eer hi dē graue vā
Charloys des hertoghen soon die ste
den/sloten eñ heerlichedē ouerghele-
uert hadde/ die hi hē in sijnre cronin-
ge tot een dancbaerheyt geschenct eñ
ghegeuen hadde/eñ weder riep dit al
te samen als na gheseyt sal worden

¶ Wt Vrancrijcke scheydende so quā
hertoge phūs int lant vā lutzenborch
daer hi als lantshere gehult eñ ōtfan-
gen wert. daer na quā hi te Gruessele
daer hem een grote siecte aen quam

¶ Corts dair na loste eñ afqueet de co.
vā vrancrike met penningen aen her-
toge phūs die stedē op die Somme eñ
in Vermendoys/als Amiens Abbeui
le/sinte Quintijns/Monstruel/Pera
ne/eñ hertoge Philips gafse hē ouer.

¶ Item tot Gruessel quam bi hertoge
phūs vrou Agnes hertogine vā bour
bō weduwe sijn suster/daer se feestelic
ontfangen wert eñ si bleeff lange tijt
bi harē broed̄. Daer na trac die prince
met sijn suster te Brugge daer hē gro-
te feeste gedaen wert Eñ vā daer trac
hi tot Hesdijn in Artoys eñ daer quā
die coñ. vā vrancrike eñ die coningin
ne so datter grote triūpheringe was.
Daer quamē ooc die ambassaten des
keysers/vandē coningen vā engelāt
vā Spaengien/vā portegale. Eñ dye
prince schiet daer na minlic vandē cō.
eñ quam te Gruessel/twelc hi van ghe
woonten sinen thuys heet

Conine Eduwaert

Hoe dat conine Henric vã Engelãt die.vi.gheuangen wert/eñ hoe hertoge Eduwaert van Yorcke conine ghemaect worde

Inden iare.M.CCCC.lxi.is een grote dissentie ende tweedracht opghestaen tusschen conine Henric vã Engelant die.vi.eñ hertoge Eychaert vã Yorcke/waer wt dat veele oorlogen ende bloetstortingen ghecomen syn/wãt dese hertoge Eychaert gheuanghen vanden hertoghe Hupetrijt van Excester sinen swager ende die coninck dede hem schandelijcken onthoofden met meer andere heeren ridderen ende eedelen diet met hẽ hielden. Doen quam hertoghe Eduwaert des voorscreuen hertogen Eychaerts oursten soon ende nam in syn hulpen syn twee broeders/Jan eñ Eychaert ende graue Eychaert neue Warwijc met Thomas synẽ broeder/ende meer andere heeren eñ prince vander eroonen/ende voort alle die Duytschen die int conincrijck waren/ende sette hem vromelijc dicwils te strijden teghen den conine Henric van Enghelandt/den hertoghe van Zommerzeth/den hertoge Hupetrijt van Excester/ende teghen den heere van Clymers fautoers ende hulpers des voorscreuẽ conincs/ende die hertoghe Eduwaert creech int eynde victorie ende vinck den conine Henrich van Enghelant ende sette hem in sekere hoede ende vaste vãgenisse/eñ verdreef eñ veriaechde dye coninghinne met haren soon Eduwaert prince vã Waels ende den hertoge van Zõmerzeth ende den hertoghe van Excester wten coninerijcke/mer die heere van Clymers dye quam tot ghenade ende creech sinẽ pays metten hertoge Eduwaert eñ bleef hem voort aen getrouwe. Die hertoghe vãn Zõnmerzeth quam bi hertoge Philips van Bourgondien syñẽ neue/ende hielten bi hẽ met eenen bequamen state eñ betamelicken familie ende staet. Die hertoghe van Excester quam tot Vtrecht ende onthielt hem daer een wijl tijts eñ vãdaen tooch hy binnen dye stede van Breda. Die coninghinne met haren sone Eduwaert prince vã Waels tooch in Vrancrijck bi coninck Kepnier vã Sicilien horẽ vader. Als si nv altesamen dus verdreuen warẽ/brochte hertoghe Eduwaert dat conincrijck met groten strijden ende oorlogen onder syne subiectie ende onderdanichept/ende wert met inachte ghecroont conine van Enghelant ende wert ghenoemt conine Eduwaert die.iiij. Eñ als hi aldus int conincrijck verheuen was maecte hi Jan sinẽ broeder hertoge vã clarence/eñ rychaert sinẽ ioncsten broeder maecte hi hertoge vã cloucester mer dat herrochdõ van Yorck behielt hi aen hẽ selven Dijn suster des hertogẽ Hupetrijts gheechte wijf gaf hi bi

dispensacie des paus eenē anderē mā te huwelick/ eñ Margriet sijn andere suster gaf hi te huwelike hertoge kaerle vā Bourgōdien. Hier na nam dese coninc Eduwaert te wiue des heeren dochter vā Rymers eñ maecte die zij coninginne/ waer door dat dye heere vā Rimers int rijck seer verheuē wert eñ hadde grote audiencie bi dē conic/ eñ vermaecte sere in des conincs ogē den graue Rychaert vā Werwijc/ dat die coninc hē seer suspect hadde/ waer wt dat namaels grote oorlogē opgheresen sijn eñ grote bloetstortinge geschiet als na gheseyt sal worden

¶ Vandē discoorde eñ tweedracht tusschē hertoge Arent vā gelre eñ adolf sinē soon/ eñ hoe hi sijn vader vinck.

Indē iare. M. CCCC. lxiij. is grote discoorde eñ twiste opgeresen in dē lāde vā Gelre tusscē hertoge Arent vā Gelre/ eñ sinē eenigē soon Adolf/ daer die vā Nieumagē een grote oorsake af geweest sijn/ wāt die vā Nieumagē swaerlic nemende de iusticie eñ correctie gedaen bi den hertoge den ingheseten van Driele/ ende hem daer om hatende/ eñ merckende dat Adolf sijn soon een ionck cloeck ende vroom iongelinc gewordē was/ adhereerden eñ aenhaeldē si seere vrouwe Katheline vā Cleue de hertoginne vā gelre met harē soon Adolf/ eñ ond andere familiare eñ vrientlijcke woordē die si met malcanderē hadden eñ tracteerdē gauē si te kennē datse in meninge warē hē hertoge vā gelre te makē/ eñ sinē vader horē here in vangenisse settē Eñ om dit te volbrengē so sollicitteerdē si eñ namē tot horē hulpe de steden vā zutphen eñ venloe/ mer die vā Remont en mochtē si daer niet brēgē so lanc de hertoge horē here leefde Eñ als die vā venlo den ingesetē vā remōde om deser sakē willen dagelicx seer molesteerden eñ moeyelic warē doen de hē liedē scade eñ hinder/ so ōtboot hē die hertoge vā deser molestacie eñ hinderē of te staen eñ niet meer moyelic te wesen op een grote pene. Die vā venlo des hertogē gebodē vsmaende eñ bi consent die vā nieumagē eñ des hertoghinnen informeerden den iongen Adolf eñ began te conspireren tegen sinē vader/ allegerende dat hi onbequaem ware sulcken coninclijcken lant eñ hertochdom te regeeren ende dat hi meer faueerde die vā remonde dan die van venloe/ met meer andere onduechdelike punten ende articulen Den iongen ioncheer Adolf vā gelre aldus geinformeert ende toe gemaect wesende door quade ende duyuelsche ingeuen/ is met veel volcx van wapenen ghecomen binnen der stede van Venloe/ ende reedt int lant vā remonde rouende ende brandende tot voor die stede/ eñ deden die van Remonde veele schaden. Hertoge Arent dit vernemende was harde toornich/ ende

dede terstont vergaderen een deel ge
wapents volcs ende quam daer mede
voor de stede vā venlo/ eñ beleyde die
sijn soon daer binnen wesende. Jonc
heer Adolf vā Gelre wert hem bedēc
kende dat hi sinē vader vertoornt had
de/ ende dat hi hem niet resisterē noch
wederstaen en mochte dede secretelic
versoeckē eñ biddē here Willem sijnē
oom here vā Egmont dat hi door sijn
re liefdē hem pays eñ vrede verwerrē
wilde aen sinen vader/ want hi kende
qualic ghedaen te hebben door quade
eñ sinistre informacie. Ende here Wil
lem van Egmont arbeyde also aen sij
nē broeder den hertoge dat hi sijn be
legge voor venloe op brack ende daer
wert een tractaet van payse gemaect
Als dat hertoge Arent soude resigne
eñ eñ ouergeuen Adolph sinen soon
die stede vā Nieumagen met allē horē
toebehoren behaluen die hoghe heer
lichheyt om sinē staet daer op te voerē.
eñ met desen soude ioncheer Adolf te
vreden wesen ende hem latē genoegē
also lange als sijn vader leefde/ eñ en
soude sinen vader niet meer moeyelic
wesen noch vertoornē/ dwelcke hi sij
nen vader blidelic eñ danckelic beloof
de te doen. Dit gedaen wesende reys
de die vader na die stede vandē graue
eñ bleef daer/ eñ sijn soon ioncheer A
dolf reysde na Nieumagē/ eñ alle tlāt
was verblijt vā deser vereeninghe eñ
payse tusschē hem beyden ghemaect.
Een corte wile hier na geuielt dat twe
gebroeders eñ dienres met des herto
gen cledinge ghingen wter stede van
den Graue na die stede vā Aernhem
die welcke ioncheer Adolf met crach
te van een ghewijt kerchof nam daer
sijn ghelopē waren/ eñ dedese binnē

Nieumagen openbaerlijc beyde haer
hals af houwē/ waerō dat hi weder in
groter indignacie sijns heren vaders
quā/ eñ vnemende dat sijn vader daer
om op hē seere verstoort was/ reet hy
met somige sijnre houelingē eñ dien
res tot Bruessele tot hertoge Philips
vā Bourgōdien sinē out oom vā sijns
moeders wegē/ eñ bleef daer een wijl
tijts Daer na wert hi te sinne eñ voer
met vele edele eñ eerlike notabele mā
nen pelgrimagie tot Jherusalem int
heylige lant/ eñ daer ōtfinc hi die rid
derlike oorde/ eñ weder om comende
ōtfinc hē hertoge Philips minlikē eñ
maecte hē mede broed des ridderlijkē
oordens vandē guldē vliese eñ gaf hē
eenē gulden hasbant des seluē oordēs
om sinen halse. Hertoge Philips die
hē noch meer verheffen eñ eerē wou
de gaf hem tot eenre huysurouwē Ka
theline hertoge Karels van Bourbō
eñ vrouwe Agniese sijns susters bey
der dochter/ daer graue Kaerle van
charloys hertoge philips soon ooc eē
dochter af hadde Eñ bi desen vrouwe
Katheline wan heer Adolf vā Gelre
een soon genoēt Kaerle noch leuende
eñ een dochter ghenoemt Philippe/
die namaels te man hadde den herto
ge vā Lothringē. Eñ dese feeste vandē
brulocht wert gehoudē binnē Brusel
op Coudenberch/ int iaer M.CCCC
eñ.lxiij. Eñ in dat selue iaer reysde hy
int lant vā gelre eñ verwerf pays aen
sinen vader/ eñ vereenichde oock sijn
moeder die hertoginne tegen sinē va
der haren man/ die ooc bi middelen ti
den haren man ende here met scande
lijcke woorden seere vertoornt hadde
maer ey lasen dese pays geschiede al
op bedroch eñ loosheyt/ wāt dese here

Adolph door stadige instãcie eñ informacie sijns moeds eñ andere horen fautoren eñ adherenten tegẽ alle rechten eñ wetten eñ tegẽ sijn eer/ was in meninge te vangen sinen vader/ om dat land selue te regeren. Waer ō int iaer M.CCCC.lxv. als tusschen der hertoginne eñ harẽ soon met horẽ fautoren ende adherentẽ veel dingen gheconcludeert eñ versproken warẽ/ quã die hertoghinne na die hoochtijt van kersmisse met wepnich gheluns voor tslot ten Graue eñ begeerde daer op te wesen. Hertoge Arent verhorende sijn huysvrouwe daer te wesen ōtsinc se minlicken met groter blijtscappen. Wepnich tijts na Derthiendach quã here Adolph met luttel familie eñ gelins tot Graue eñ wert vã sinẽ vader lieflijken ontfangẽ. Optẽ. iij. dach na derthiendach warẽ sij met allen vrolijkẽ onder malcanderẽ/ eñ bisondere here Adolph met ioncheer Frederic vã Egmont here Willems soon vã Egmont eñ van Isselsteyn/ eñ scaetẽ te samen totter aen die middernacht quã. Dus te samẽ spelende quã een vandẽ dienres secretelic tot heer Adolph eñ boot scapte hẽ den toecomst dier vã Nimmagen met horen adherenten. Doen stont hi op eñ vepsde hem een dans te maken metten ioncfrouwẽ eñ woude eenichsins hebbẽ dat ioncheer Frederic mede dansen soude/ maer hi wepgerdet hẽ/ eñ ghinc in sijn slaepcamer te bedde eñ dier gelijckẽ dede hertoge Arent mede Hier en binnẽ quamẽ de gedeputeerdẽ wel gewapent ende getuycht/ doot die hertoginne eñ horen soon op gelaten wesende op dat huys eñ sloegẽ met allẽ seer an des hertogẽ camer/ dat hi op staen soude eñ comẽ tot hẽ wt. Mine kinder sprac de hertoge/ ic en mach nv niet dansen/ laet mi nv te vredẽ/ ick salt op een and tijt verbeterẽ/ eñ met desen brakẽ si gewelde lic die duere vanden cameren op eñ stonden daer met wt ghetogẽ messen/ seggende/ geeft v gevangẽ. Die hertoge dit siende vraechde terstõt na sinẽ soõ wãt hi hem seer beminde eñ was seer sorchfoudich voor hẽ/ wãt hi waende dattet vreemde viandẽ geweest warẽ om hẽ eñ sijnẽ soon te vangen. Doen quã heer Adolf eñ sepde/ geminde vader geeft v gevangẽ/ wãttet moet nv aldus wesen Doen sprac die hertoge met screpende oogẽ aẽsiende deerlijkẽ sinẽ soon/ seggende O mijn lieue soõ wat doetstu mi/ eñ met dien namen si hem als een dief ofte moordenaer ende half gecleet wesende brochten si hem ouer die grachtẽ daer die vã Nimmagen hem verwachtẽ/ eñ settẽ hem op een paert. Dye moeder ende die soon volchdẽ hem/ eñ hi begeerde hertelijc aen sinẽ soon dat hi hẽ tot Nimmagẽ niet en brochte/ mer andes waer daert hẽ beliefde/ eñ brachtẽ hem op tslot te Lobech/ eñ daer na opt huys te Buerẽ daer hi vi. iaer gheuangẽ lach. Dit al dus geschiet wesende dede hem here Adolf tot Nimmagẽ/ Zutphen/ Venlo/ eñ Aernhem huldẽ eñ ontfingẽ hẽ als horẽ heere eñ hertoge/ eñ daer na in allen stedẽ/ wtgesept tot Remonde die altijt neutrael saten. Op dese tijt nam hi ook gheuangẽ ioncheer Frederic sinẽ neef/ waer om hi twistende wert tegen here Willem vã Egmont sinen oom/ eñ daer na creech hi groten onminne met hertoge Jan van Cleue sinen oom.

¶ Hoe dat here Jan van Koesteyn ōt hooft wert door dat leelic verraet dat hi op ghestelt hadde den graue Kaerle van Charloys

IN desen tijden was die graue Kaerle vā Charloys proficerēde ende voortgaēde int outheden/in wijshedē/ eñ in vele duechtlijke gauen eñ gracien voor god eñ alle menschē wāt hi nv out was. xxx. iarē eñ hadde bi sijnē gheechten wiue genoēt Anna des hertogen dochter van Bourbon wes moeder geheten Agniet was hertoge Jan van Bourgondien dochter hertoghe Philips suster/ een dochter ghenoemt Maria. dus was sijn wijff sijnre moeyen dochter. Ende dit huwelick geschiede door dispensacie des

stoels vā Romen om sekere sakē willē
nochtās ontsach hē die graue des hij
licx/hoe wel hi sijn huysurouwe wter
maten seere beminde. Hi ghinck ooc
voort in wijshedē/want hi eē voorsich
tich eñ discreet ionc man was geleert
in die vrije constē/in astronomien/ eñ
musijcke/manierlic ende bequaem int
spreken/eñ alle man v̄wonderde van
sijnre wijsheyt eñ manierlijcheyt. Hi
was ooc begaeft vā vele duechtlijcke
gauē/wāt hi dicwils plach te vastē eñ
alle weke sprac hi eens sijn biechte eñ
las dagelicx die.vij.getijdē Optē wit-
ten donredach plach hi.xij.armer mē
schen voetē te wasschen eñ gaf hē mil
de aelmissen/hi beminde seere de rey
nicheyt des lichaems eñ hielt bouē al
sinen echteliken staet. Die doorluchti-
ge prince hertoge philips aenmerckē
de dat sijn eenige soon met dusdanige
crachtē der duechdē v̄chiert was ver
blide hē wter matē sere dat hē god sul
ken erfgenaem verleent hadde eñ sine
landē achterlatē soude. Omtrēt dese
tijt als indē iare M.CCCC.lxiij.isser
een grote discoorde eñ tweedracht op
geresen int hof vā Bourgondiē/ wāt
here Jan vā croy hadde een diēre dat
een arm geselle was genoēt Jan van
Roesteyn/dese hadde hi promoueert
dat hi hertoge Philips camer regeer-
de/veechde eñ schoō maecte/eñ als hi
dit officie vā des princē camere eē tijt
lanck eerlic eñ ootmoedelic hadde ge-
regeert dat hi niet alleen vandē prin-
ce/mer ooc van allē anderen heren eñ
ridderē seer bemint was/eñ de prince
had hē also gesint eñ begracijt dat hi
hē ridd̄ maecte eñ ooc sinē secretē raet
also dat de prince nietvoor en nā noch
en dede buten consent eñ raet des he-
ren vā croy eñ desen here Jan vā koe
stein. Waer ō dat hi so homoedich eñ
op gheblasen wert dat hi alle andere
baroenē ridderē eñ edelē verachte eñ
liet hē dunckē dat niemāt sijns gelijc
en was/eñ also dese here Jan vā croy
eñ here Jan vā Lannoy stedehoud vā
hollant heymelic benidē graue kaerle
vā Charloys/om dat dye selue graue
Kaerle cōquesteert eñ v̄cregē hadde
vā sinē vader den hertoge dat lant vā
Arkel dat weynich tijts daer te voren
die hertoge desen here Jan vā Lānoy
gegeuē hadde Dair en bouē hadde de
prince ghegeuē here Jan vā croy die
graefscap vā namē eñ bolennoys eñ
hadde dat rustlic eñ vredelic lāge iarē
besetē/dwelcke graue kaerle seer dis-
pliceerde eñ mishagede dz hi aldus ōt-
erft soude werdē Eñ wāt die graue vā
Charloys dese donatie eñ gifte als eē
eenige erfgenaē eñ successoer niet ad
mitterē noch cōsenterē en wilde waer
ōme dat dese.ij.voorſ herē croy eñ lā
noy den graue vā charloys tegē sinē
vader also vermaectē dat hi hē in sijn
tegenwoordicheit sien noch horen en
wilde. Die graue vā charloys dit v̄ne
mende nā dat pacientlic mer swaerlic
eñ niet willē sinē vader v̄toornē/mer
obedierē in allē saken/is bedructelick
wt sijns vad̄s aēschijn getogē eñ quā
tot Gorichō eñ bleef daer eē wijl tijts
eñ voort in des grauē hage/hopende
mits sijnre sachtmoedichz/ obediēcie
eñ goetwillicheit sijns vad̄s toorne te
sachtē. Dit v̄nemende die ouerste vā
den landē vā Brabant/vā Vlaenderē
eñ hollant quamē bi hē eñ vertroostē
hē administrerende vā allē des hē vā
node was. Die vā croy eñ lannoy dit
vernemende warē des qualic te vredē
ende auiseerden eenē anderē quaden

raet hoe sijhē heymelic ter doot soudē
mogen brengē Ēn namē tot horē hul
pe ēn raetsman here Jan vā koestеyn
die welck een speciael vrient was des
heren van Crop. Dese heere Jan koe-
steyn conuenierde met schone woor-
dē ēn beloftē vā grote somme vāpen-
ningē eenē iongē man wt bourgōdiē
genoēt Jan vā vpe/den welckē hi sen
dein Dauopen tot eenē touenersse/dē
welckē hi beloofde te geuen grote gif-
ten ēn gauē dat si met haer touerije or
dineren ēn makē soude een beelde vā
wassē gedoopt wesende vā eenen val
schen priester/ dwelcke si noemē dede
Raerle/welckint oft beelde si met du-
uelschē touerijen hadde gheordineert
dat also dick ēn menichmael men dat
beelde prickelde ēn doorstac met prie-
mē ēn messen/alle dat selfde soude ge-
voelen die graue vā Charlops in sijnē
lichame te geschiene/ende dat hi door
sulcke pijnen ēn weetheden ten lesten
soude steruen Ēn waert sake dat here
Jan van koestеyn dese voorsz dingen
van dese touenersse niet gecrijgen en
mochte/so hadde hi bi den seluē bode
Jan van vpe besteit dat hi hem procu
reren ēn besorgen wilde dat alre starc
steē crachtichste kenijn dat hi crigen
conde/ō den graue vā Charlops dair
mede te vergheuen. Ēn om dat hi dit
heymelic ēn ghetrouwelic soude vol-
brengen/ gaf hi hem ten eersten voor
sijn dienstichept. C. pont groot ēn be-
loofde hem noch te gheuen voor sijne
beanxstighedē ende moepenissen als hi
dese voorsz dingē met hem brochte. C
gouden leeuwen ende hem doen pro-
moueren tot groter dignitepten ende
eren. Dese Jan vā vpe door dese giftē
bauen ēn promotien/ nam desen last
aen te doen ēn volbrochtse mit grotē
naerstichept/ēn die duuelsche oude to
uenersse door grote gauē volbrocht si
heere Jans wille ēn opset Ēn als Jan
van vpe wt Dauoren tot Bruessel ge
comen was/wert hi blijdelic vā heere
Jan vā koestеyn ontfangē ēn presen-
teerde hē dese vermaledide duuelsche
dingē ēn örhielt hē secretelijc een wijl
tijts bi hē. Ēn om dat niemant quade
suspicie oft vermoeden op hē hebben
en soude vandē graue van Charlops
als pet quaets regē hē oft vā hē te spre
ken/ēn sprac also mittē hertoge dat hi
paps ēn vrede creech ēn met sinen vad
vereenicht worde ēn dat hi eē goet ēn
seer bemint prince was ēn met dulda-
nigē woorden sachte hi des hertogen
toorne moet also dat hi ten lesten wed
te hone quā tot sinē vader Ēn dese ēn
dier gelijkē schone bedriechlike woor
dē spac here ian vā koestеyn tottē her
toge op dat hi te sekerlikē ēn lichtelijc
ker den graue vā charlops soude vge
uen ēn doden. Als nv dese Jan vā vpe
een wijl tijts te Bruessel gelegē hadde
ēn sijn beloofde pēningē niet gegeuē
en werdē bestont hi op eē tijt in eenre
secrete plaetsen met here Jan van koe
stein te kiuē/hem imputerende ēn ver
witende vandē opsette ēn anslage die
hi tegen den graue vā charlops opge
nomen hadde/ende ten waer sake dat
hi hem voldede hi soude alle dese din-
gen openbaren ende te kennē geuen
den voorsz graue van Charlops. Here
Jan dit horende wert wter matē toor
nich ēn dreychde desen Jan van vpe
te slaen ende iaechde hem wten huysle
Alle dese twistende woorden als god
wilde hoorde een edel iontheer ghe
noemt Peeter hachenback dpe seers

verwonderde eñ verscricte van alduſ danigē aenſlage/eñ na goeder delibe racie ginc hi totte graue vā charlops eñ gaf hē int secreet te kennen wat hi vā deſen tween ghehoort hadde. Die goede graue Raerle vā Charlops dit horende was seer beducht eñ vſuchte sere/eñ op enē bequamen tijt ghinc hi met deſen ioncheer Peter hachenbac eñ claechde met wenende ogē alle de ſe voorſepde redenen eñ woordē. Die hertoge dit horende vwonderde sere eñ meer danmen wtſprekē coude mo gen/eñ wt beuel ſijns herē vaders liet ſe die graue bepde vangē/bi den here vā Ruxp/eñ dedese opt huys vā reple monde ſcarpelic bewarē. Eñ als si alle dese ſakē int lange verclaert eñ ghele den haddē werden ſi daer bepde ont hooft/eñ aldus heeft god dat onnoſel bloet des eedelē graefs vā Charlops beſchermt eñ onthoudē. Eñ vā deſen tijt voort hielt dpe graue Raerle van Charlops ſuſpect eñ hadde quade ver moedē opten graue Jan vā ſtampus/ here Jan vā crop/eñ op heere Jan vā Lannop den ſtedehouder vā Hollant met harē adherentē/want dpe graue vā ſtampus was des princē ouerſten raet eñ hielt hē ſeer familiaer met he re Jan vā Roeſtein die onthooft was

Van een cruſuaert op die Turchē geordineert vanden paus Pius

In den iare MCCCC. lxiij. heeft onſe heyli ge vader de paus Pius dpe. ij. van dier name met ſijn cardinalen eñ in ſijn epgē proper per ſoon een cruſuaert te doen met een groot ontallijc volck vā wapenē optē alre booſtē eñ weerſtē turchē die ſon der ophoudē dagelicx infeſteerden eñ beuochten die kerſtē landē/want dpe turcken als ſi die alre ymaerſte ſtadt vā Conſtantinopel ghewonnē haddē ſijn ſi veel te ſtouter ghewordē/eñ heb ben met geweldiger hant alle dat kep ſerrijck vā Griechē ingenomē/ſteden eñ ſloten ghewonnē ende dat kerſten bloet ouerallic geſtort/ waer ō dat de paus notabele legaten eñ bodē geſon den heeft met brieuen vā commiſſien aen allen princē eñ vorſtē van kerſten rijck begherende hertelikē aſſiſtencie eñ biſtant/ende bouen allen anderē ſochte hi aendē hogē eñ vermogende vorſt hertoge philips vā bourgondiē dat hi hem in deſer noot biſtant ende hulpe doen wilde. Die hertoge dit ver ſtaende gaf grote audiencie eñ ſonde ſonder twikel ſeker in pſone daer werts ghetogē hebben/en hadde hē die ont hept vā iaren eñ andere noodlijcke eñ merclike ſaken niet gehindert ende be ſwaert. Nochtans dede die prince ge meen heeruaert biedē ouer alle ſijn lā den ende vergaderde een ontallijchen grotē ſchaer vā volcke/ō die tot hulpe des paus te ſendē/eñ van deſen volke van wapene maecte hi capitepn ende hooftman den vromē eñ ſterckē man here Anthonis ſijnē baſtaert ſoon/eñ binnē deſen tidē ſant die paus ſijn bul len vā gracien ende aflatē die hier in deſen nedlandē ouer al ghepubliceert ende getōdicht wordē/om den turchē daer mede te weōſtaen. Eñ heere An thonis nā oorlof aen ſinē vadē eñ voer met ſcepē tot dat hi quā int lant vā Ca labren/daer comēde werdē hē getoōt

brieuē sprekende tegē sijn lijf eñ leuen eñ dese brieuē warē gesonnē aen hertoge Jan vā calabrē coninc Kepniers soon vā sicilië. Eñ also dese scepē met al dat volck vā wapenē gebrec hadde vitalie so quamē si daer aen tlant om hē te voorsien des hem vā node waer eñ begeerden al eer si op tlant tradē te hebbē salueconduyt eñ vry ghelepde Die capitepn vandē lande desen here Anthonis siende sprac hi eñ sepde/ ick wilde wel dat ghi in desen landē niet ghecomen en waert/ waer om sprack die bastaert/ want wi comē hier in vreden eñ niemant begeert v ofte uwen te misdoen/ dan alleen te copē ende te betalen dat ons vā node is/ ende weō onsen wech te repsen. Ick hebbe hier bi mi sekere brieuē in corten dagen vā v here vader gesonnen/ indē welcken mi belast wert v doot te slaen/ in dien ghevallen ghi hier in dit lant quaemt Hiertē min/ ick en salts daer om niet doen/ dus segt mi/ wat ghi tegen uwē vader misdruyt hebt dat hi v dusdanige brieuen na scrijft/ ende wil dā arhep dē om v tegen uwen vader te verwinnen. Dese brieuen also na blijckēde werr waren ghescreuen eñ gesonnē tot hertoge Jan vā Calabren van sommige heeren vandē rade des hertochs door instancie eñ versoecken coninx Lodewijcx vā Vrancrijc/ op dat si na den doot des princen ende sijns soons den bastaert den iongen graue vā Charlops te bat ouervallen soudē eñ also de bastaert hem niet en kende misdruyt te hebben tegen sinē vader was hi te meer verstoort eñ beducht eñ begheerde dese brieuē te sien ende ghesien eñ gelesen hebbende ghinc hi dan stondē aen weder te scepe/ eñ hier en binnē stark die paus Pius ende dat grote opset vanden crupsvaert ghinc te niete eñ elck repsde weder indē sinē Eñ heere Anthonis is oot weder om gherepst eñ vant dat hof sijns vaders in eenē quaden eñ periculosen staet in groter discoorde eñ perturbacie

¶ Vandē groten twist ende discoorde die gheresen was tusschen hertoghe Philips ende sinē sone den graue vā Charlops

Als nv graue Raerle van Charlops heere Jan vā Roestein hadde doen onthoofden nam hi alle sijns costelike clepnodien/ schat/ eñ ghelde tot sijnre eyghen profiten. Dit vernemende die graue vā stampus eñ here Jan van Crop opperste raetheeren vanden hertoge/ namē dat seer oeuel eñ qualiken/ want si seer bemindē heren Jan voors. Eñ si excuseerden hem selven dach ende nacht van deser opsette eñ boosheden perpetreert eñ gedaen bi heren Jan/ eñ dat meer was si dikkameerden eñ beschuldichdē den graue vā Charlops also tegen sijnen here vader dat hi hem sien noch horē en wonde/ eñ geboot oot wt grooter toornichept dat men hem vast leggen soude. Die graue dit int secreet eñ sekerlic verstaende gaf den toornichept een stede/ doende als die wijse eñ repsde wt sijns vaders ogen eñ quā in sijn landen eñ steden van Gorichom/ hoewel dye hertoge veel lagen in diuersē plaetsen hadde doen leggē om hem te vangē/ eñ want hi dat niet gedoen en conde/ nam hi voor hē te vangē die radē eñ herē knaers sijns soōs/ dwelc hē

ooc wel kenlic was/waer ō hi altijt be
waert ghinc met veel familie eñ dien
res. Hi hadde ooc allen eedelē heeren
eñ knechten verbodē geen cōmunica
cie noch conuersacie te hebbē met sinē
sone/op die verbuerte vā lijf en goet.
Waer ōme si hē ontsagē opēbaer met
hem te cōuerserē/wtgeseyt heer adri-
aen vā Borselen here vā Brigdam eñ
meester Anthonis michiels soon raet
vā hollant wonende indē hage. Dese
here Adriaen hadde te wiue Anne her
toge Philips bastaert dochter eñ gra
ue Kaerle vā Charloys suster/waerō
dat hi biden graue stadelikē bleef/ho-
pende altijt int eynde als die vader eñ
tkint v̄soent souden wesen/dat hi ooc
wel lichtelic tot payse gherakē soude
Hertoge Philips v̄nemende dat mee
ster Anthonis raet vā hollant die een
out man was eñ sijns soons opperste
raet/sant zōmige dienres inden hage
die hē geuangē brengē soudē tot brue
ssel eñ daer hebbē doen rechtē/ eñ als
si meester Anthonis geuangē haddē
terstont deden si dat heimelic wetē dē
graue vā charloys eñ dat hi sijn dien-
res sendē soude ter plaetsen dair si sou
dē passerē eñ dat si hē diē met machte
benamē/dwelc also geschiede wāt de
se comende met harē geuangē quamē
des grauē dieners wel die helfte starc
ker omtrent Dordrecht/eñ namen hē
met crachte eñ brochten tot Gorichō
eñ die andē togen weder na Bruessele/
waer ō dat die prince seer v̄stoort was
eñ leyde noch veel scharper lagen om
sinē sone te vangē/maer hi was altijt
so bewaert met sine archiers eñ dien
res/dat si hē niet lichtelijc vangen en
mochtē/ mer die hertoge dede cōfisce
ren alle sijn goedē heerlic eñ eygelick
dat hi niet en behielt daer hi sinē staet
op houdē mochte eñ leuen/eñ daer en
bouē benam hē de coninc lodewijc vā
Vrancrijck alle dat ghene dat hi hem
daer gegeuē haddē doen si verenicht
warē/waer om dat vele edelingen eñ
sommige vā die hollantsche stedē hē
al heymelick bystant dedē/eñ bysondē
heer Franck vā borselen graue vā oo
steruant leende hē veel ghelts. Dit al
dus staende quā vrouwe Ysabele eñ
volchde horē man tot gorichō eñ daer
bleef si ter tijt toe dat haer man eñ sijn
vader die hertoge vereenicht waren.

¶ Hoe dat die hertoge met sinen sone
vereenicht worde.

Als nv dese twist tusschē die vadē
eñ dat kint omtrent twe iaer ge-
staen hadde/eñ niemant hoe groot hi
ware de zoene makē en mochte/Waer
ōme die edelen vandē lande eñ alle die
stedē gemeenlic arbeyden wter matē
seere om eenē pays te maken aēmerc
kende die grote eñ onuerwinlike sca-
den die hē daer af opcomen ende aen
staen mochte/waer om die hertoge in
hē seluē ouerdēckende die ghenegent
heden sijnre landē tot sijnē sone/ende
ouerleggēde die periculē die dē landē
daer af ghebuerē mochtē/liet die sake
wat wesen eñ began wat sachtelijker
daer mede voort te gaen. Eñ binnen
desen tidē was die bastaert heere An-
thonis ten houe gecomē eñ merckēde
dien staet des hofs sijns vaders arbei
de seer neerstich bi sinē vader also dat
hi vercreech dat sinē broedē den graue
vā charloys weder restitueert eñ ghe
geuē wordē alle sijn heerlike eygelike
goedē eñ domeynē/maer die hertoge

en wilde hē noch niet sien voor ogen/ nochtās bi raet sijnre herē eñ radē eñ hēr regentē vā Ghent eñ brugge quā hi stouteliken binnē Bruessel met vij. C. archiers van Ghendt eñ. CC. van Brugge/ wtgenomē andere heymelike wiendē die hē hulp eñ bistant dedē eñ dach eñ nacht bewaerdē eñ ghinc dagelicx ouer dpe stratē als een enige soon eñ toecomende erfghenaem des herrotths sijns vaders in vlmadenisse eñ tot spijt alle der gheenre die dus hē lange tegē sinē vader vmaect eñ te vient gehoudē haddē Eñ als hi binnen Bruessel gecomē was sant hi terstont sekere notabele eñ eerbare personen/ begheerende ootmoedelic dat hi gheweerdigē wilde te horen sinē eenigen soon/ die bereet was hē met redē te excuserē vā al datmen hē op seggē soude mogē/ want hi hē nopt vertoornē en wilde/ eñ oft hi hē vtoornt mochte hebbē/ dpe sake waer in begheerde hi herteliker te wetē eñ waert dat hi schuldich gevondē worde/ hi woude hē oot moedelikē sertē tot correctien sijns heren eñ vaders eñ genade daer van begheren. Die hertoge en woude geen sins dese notabele mannen horē/ mer gheboot terstont dat sijn soon wt Bruessel trecken soude oft hi wilde hē met cracht daer wt verdriuen. Dpe goede graue van Charlops dit hoorende was stoeutich ende soude terstont wt Bruessel gerepst hebbē/ willende sinē vader onderdanich wesen als eē goet kint schuldich is van doen/ mer die raet van Ghent ende vā Bruessel hielden hem met machte. Eñ bleef aldus binnen Bruessel ombeset eñ bewaert mit hare archiers eñ dienres/ eñ niemant van sijne aduersanten en dorstē wten houe comē beducht wesende geslagē te worden Nochtans brochten si den prince daer toe dat hi met grote macht te vā volck wt sinen palays ghinc om sinen soon te slaen/ te vanghen/ oft te verdriuen wter stede/ mer door grote instantie bidden eñ begheren vā sommige eerbare eñ eedele vrouwē ende ionefrouwen keerde hi weder tot sinē palayse. Binnen desen tiden is heere Anthonis die bastaert secretelic gecomen bi sinen broeder die graue vā Charlops eñ begeerde neerstelich te weten die cause des twists tusschen sijnen vader eñ hem/ eñ narreerde sijnen broeder alle die verraderijen des conincx van Vranerijch eñ sijns vaders raden die hem wedernaren waren eñ gheleden hadde/ want en hadde god hem niet bewaert hi soude sonder twijfele onder wegen doot gebleuen hebben/ eñ mit desen worde si beyde bedēcken de eñ vernamē dat grote bedroch eñ verraderije des coninx eñ haers vaders radē eñ die thof regeerde. Do gebuerdet op een tijt dat die bastaert here Anthonis al heymelic bi sinē vader quā eñ sprac aldus Ic bidde v mijn here mijn vader dat ic een woort tegen v spreken mach/ eñ sepde aldus/ waer ō mijn lieue vader gelooft dus seer der vmaledider pluymstrikers eñ oorsteckers woordē/ seggende/ Maerle v soō begeert v doot Voorwaer mijn heere vader ten is also niet/ want ic hē andes bevondē heb/ eñ onō andere woordē die si te samē haddē so arbeyde die bastaert so neerstelichē dat die prince admitteerde eñ was ce wedē dat zij soon bi hē quame eñ gaue redē vā dat hi op hē te seggē hadde Doē sprac de hertoge eñ sepde/ laet mij soon comē/ eñ de

bastaert viel plat opter aerdē eñ danc te sinen here vader dat hi audiencie bi hem gheuonden hadde/stont hi op eñ ghinc haestelijc om sinen broeder den graue vā Charloys. Die graue comē de bi sijnē vader viel plat opter aerdē eñ groetede sijnen vader. Dye prince nam hem op eñ custen/ eñ van diē tijt voort quamen te voorschijn alle die se crete verraderijen ende aenslagē des conincs vā Vrancrijck eñ sommighe der raden des hertogē. Die prince dit horende verwonderde seer ende was met allen gram opten ghenē dye dese aenslagen ghemaect haddē

¶ Dese pays eñ vereeninge tusschen den vader eñ dat kint was ghemaect int iaer. M.CCCC.lxv. opten goedē vrydach Opten heyligē Paesch dach wert si ghecondicht der edelder vrouwen dye grauinne van Charloys tot Gorichom inden choor onder hooch misse/waer van dat si wter matē seer vblijt was. Desen pays gemaect wesende vluchten vā selues wt des princen houe alle die doorsaken eñ doccasien van desen twiste geweest haddē/ eñ vloden alle in Vrancrijck bi den coninc/dwelck dē prince meerd suspicie eñ quader vermoeden maecte

¶ Die graue Jan vā stampus eñ heer Jan van Croy des hertogē ouerste raden siende dat graue Kaerle vā Charloys veenicht was met sijn vader die si dus lange twistende ghehoudē hadden/ruymdē al heymelic met horē adherenten eñ fautorē wt des princē hof eñ togen in Vrancrijck bi den coninc Lodewijc diese vrientlikē ontfinck/eñ als dye prince dit verhoorde geloofde hi te bat die woorden sijnre sonē. Een tijt hier na ghebuerdet dat dye graue vā Charloys door tlant vā Vlaēderē reysde/eñ dede iusticie doen in zōmige steden ouer eenige vandē ouersten eñ regenten vand stede/ō hore misbrukinge eñ quade feyten dye si misdaen haddē. Na desen quam hi in Hollant om inden Haghe te trecken/ter stont ruymde here Jan van Lannoy die stedehouder vā Hollant eñ en dorste dē graue niet verwachtē eñ vloot mede in Vrancrijck/want hi hē seluen schuldich kende/eñ die coninc ontfinc hem mede ghelijcken den anderen. In sijn stede wert stadthouder van Hollant Zeelant eñ Vrieslant gemaect Lodewijc vā Gruythuysen wt Vlaenderē.

¶ Na desen bestōt die conīc Lodewijc van Vrancrijck eenen euelen moet te nemen door quade informacie op sinē broeder Kaerle hertoge van Berry/ hertoge Philips van Bourgondien/ ende tegen meer ander vanden eedelsten eñ besten vander cronen Eñ hertoge Philips dede bannē alle die voor s vooruluchtige heeren wt alle sijn lāden/ ende ordineerde sijn soon graue Kaerle van charloys een prince ende ouerste vanden oorloghe/ ende desen macht vercregen hebbende eñ gebruikende hadde hem als een leeu stout eñ vroom eñ in allen strijdē die eerste/ eñ keerde die viandē wt sijns vaders landen eñ trac ooc in sijnre viandē landē doende veele scaden vā rouen eñ branden/alsmen hier na noch horē sal

¶ Vanden groten strijt die die graue vā Charloys hadde tegē den coninck vā Vrancrijck tot Mont lehery

In den iare MCCCC. lxv. v̄gaderde die eedele graue kaerle vā charloys veele grauen/baroenen/ridderē eñ edelen om te versoeckē dē coninc Lodewijc vā Vrancrijck/ō sonderlinge sakē hem daer toe porrende/ eñ door sekere actien dye hi opten coninc te seggen hadde/hadde hem dye selue graue vā Charloys verbonden eñ grote aliancie gemaect mettē hertoge van Berry des conincs broeder eñ met meer andere vanden opperstē heren eñ princen vand̄ cronen. Doen bereydē hē alle die herē eñ princē om met machte in vrācrijck te reysen/ als graue Lodewijc vā simpol die te wiue hadde des hertogē dochter vā sauoyē der coninginnē vā Vrancrijck suster/ met sijn. iij. sonē/als graue iā vā merle/graue Peter vā bryenē/eñ die graue vā rossy Sondlinge die eedelen wt Brabāt die hē willichlic op haer selfs coste te dienste quamē/als die here vā Rauestein/de oude here vā Perweys Eñ heer anthonis die bastaert dat eē cloec onuersaecht man ter wapē was eñ meer andere stoute mannē vā oorlogē. Eñ als alle dingē bereet waren sat de graue vā charloys op eñ nā oorlof aen sinē vader die hē int scheyden gebenedide als ysaac sinē soon iacob eñ ordineerde sijn heyr in iiij. battaliē

Den eersten leyde die graue vā Sim-
pol met sijn.iij.sonē/ den anderdē die
here vā Rauestein/ dē.iij.die bastaert
vā Bourgondien/ eñ den.iiij.hi seluer
eñ ordineerde den maerscalc vā Bour
gōdien met een groot garnisoen op
die frontieren vanden landē vā bour
gondien/om oft noot ware hem hulp
te doen. Die graue is met allen desen
volcke vā wapenē getogen in Vranc-
rijck bouē Parijs in een dorp genoēt
Mont lehery/daer hi sijn tenten op
sloech verwachtende aldaer dē herto
ge van Berry des conincx broed met
meer andere heeren vander croonen
als hertoge Jan vā Calabren coninc
Reyniers soon vā Sicilien/ hertoge
Franchoys van Brytanien/eñ herto
ge Jan van Bourbon. Dese vier wa-
ren des grauen vrienden/ eñ was om
horen twille daer ghecomē eñ verbei
de hemliedē/menende dat dye coninc
van sijnre coemste niet vernomen en
hadde/ende dat hi noch verre vā hem
ware. Die coninc hadde dit schir v̄no
men eñ quā met groter macht vā volc
ond nacht eñ dach onuersienlick ende
meende dē graue vā charloys te ouer
vallē/eer dat hem die heeren voorſ te
hulp quamē/eñ sette sine tentē aen de
luchter side van dat selue dorp op eenē
groten hogē platten berge/datmē hē
niet lichtelic ouerualle en mochtē dan
met groter sorgen eñ bloetstortingen
Eñ ter stont ordineerde hi sijn volc in
battaelgen om den graue wredelick te
beuechtē hebbende wel drie mā tegen
een Eñ die edele eñ vrome graue kaer
le vā charloys siēde des conīcx bānie
rē ōtwondē eñ bereet wesende om te
stridē/stont ōuersaecht eñ mit groten
betrouwē die victorie eñ triūphe van
dē stride te hebbē/eñ dier gelikē hoop
te die coninc mede. Die graue ouerlei
de wijselic dat so wāneer den strijt be
gonnē ware dat die Fransoysen hem
mochtē comē bestrijē vā achterē door
sekere passagen eñ wegē vā dat voorſ
dorp/waer ōme door raet d doorsoch-
ter oorlochs mannē hi een deel vrome
archiers eñ wapētuers sende eñ dede
dat dorp aen brande stekē eñ die passa
ge wel besettē. Indē eerstē dā so scotē
dese twee battaelgē also vreseliken op
malcanderē met serpentinē eñ ander
instrumentē dat wel.iij.vrē lanc duer
de eer si aen malcanderē quamē/ daer
veel volcx aen beydē siden doot bleef.
Ten lestē spraken die herē tottē graue
wel coenlikē als si sagē dat die coninc
hē niet naerd en quā/laet ons indē na
me ons herē die Frāsoysen vromelikē
aēgaen om te sien wat haer meninge
is Doē beual hē die graue god eñ sinē
lieue moed eñ ghingē stouteliken den
Frāsoysen aen/daer geuiel een langē
bitterē strijt eñ sloegē malcanderē so
vreselikē dat die eerde daer af beefde/
daer die graue vā charloys sijn groot
moedicheyt ende coenheyt vromelijc
toōde/wāt hi hē dic wils met weinich
volcs ond den fransoysen stack door-
slaende eñ doorbrekende dye battaliē
sijnre viandē. In del en strijde wert hi
tweemael gheuangen/eens vā Gau-
frijt vā s. Belijn eñ eens van Gilbert
grassay. Dit sach een eedel man van
Bruessel die daer ridder geslagē wert
ghehetē Robrecht Cotereal/dye hem
mit sijnre glauien vandē peerde stack
eñ wert doot ter eerdē gheuelt/ noch
tans ontfinck die graue vā Charloys
daer eene sorchlijcke wonde bi sijnen
keele hoe wel si niet groot en was.

Dit siende twee capitepnē vandē bour
gondioens riepē met luder stemmen
doer thepre/laet ons vlien/want ons
prince is gheuangē oft gheslagē/eñ be
stondē te vlien eñ meer met hem. Die
graue dit horende haeste hē dat vlien
de hepr te doen heerē eñ troostese met
schone woordē dat si wedherē wilden
eñ hē bi staē. Eñ en hadde dit gerucht
int hepr niet gecomē/ si soudē sonder
twifel dē coninc geuangē hebbē/wāt
die graue vā Cenomaniē eñ de graue
vā Mōtelbaen warē met. vi C. glauē
wten velde geuucht eñ lieten den co-
nic in grotē perikel/waer ōme dat die
Scottē die bi den coninc warē eñ be-
waerden hē brochtē eñ ghelepdē opt
casteel vā Leherp. Daer bleef alte veel
volcx verslagen eñ veel eedelen geuā-
gen aen beydē sijden. Daer bleef ver-
slagen die vrome here van Goechout
daer die prince alte droeuch om was
Maer ten lesten behielt dpe graue vā
Charlops vrelt na alte veel vechtingē
eñ bloetstortingen/sonderlinge bleuen
daer verslagen alte veel Fransopsen.
Desen strijt geschiede des dages nā
apostolē schepdingē dach. Dit gedaē
sijnde bleef dpe graue noch leggende
in sijn stacie eñ perck ordinerende sijn
battalien oft de coninc onuersiens hē
hadde willen beuechten. Die coninck
dit merckende was seereperpier nier
werende hoe hi met eeren wten velde
comen soude ende quā vandē casteele
ordinerende sijn volck in goeder ordi
nancien/ eñ began weder met bussen
te schieten/daer veel volcx aen beydē
sijden doot gheschoten wert ende bi-
sondē die heere vā Vallepng met meer
andere ende dit duerde ten auont toe/
Eñ als die coninc sijn open sach ende
tijt hadde nām hi haestelikē die vlucht
ende quam met al sijn volck binnē Pa
rijs achterlatende alle sijn bussen/ar-
telrijen ende andere instrumentē van
oorloge. Maer dpe graue van Char-
lops was altijt beducht dat die coninc
binnen Parijs gherepst was om and
volck van wapenen te vergaderē/ eñ
bleef daer omme leggen noch drie da
gen lanck met ontwonden bānieren
houdende scharpe wake eñ sijn volck
in goeder ordinancien bi auonturen
oft die coninc weder gecomen hadde
hem beuechten/ ende hi dede tot sijnē
costen alle die dooden begrauen/ alsa
wel sijnre vianden als der sijnre
Op dese tijt baerde een vrouken een
soon ende dede dat kint noemē opter
fontē Kaerle tot eenre eewige memo
rie vander victorie/ende die graue be
gaefde dat kint eñ sijn ouders met co-
stelike gauē. Ten lesten brack die gra-
ue op ende quam in een dorp gheno ēt
Thates/daer hi den anderen princen
verwachtede/ eñ māt si noch. iij. dach
naerdē van hē warē repsde hi tegē dē
nacht tot estampus dat sijnē vader dē
hertoge toebehoorde/eñ die burgers
ontfingē eñ presenteerdē hē die slote-
len vanden stede eñ vanden casteele daer
hi vele costlike clepnoden eñ chierhe-
dē op vant toebehorende den coninc.

Hoe dit oorloge tusschē den coninc eñ den graue gheseent wert

Desen strijdt gheschiet wesende
quamē op sinte Mariē Magda
lenen auont bi den graue van Char-
lops tot estampus leggende die herto
ge vā Berrp des coninck broeder/ de

hertoge vā Bourbon/ die hertoge vā Calabren/ die graue vā Dunoys met meer andere machtige princē/ baroenen eñ herē/ met een schoon geselscap vā archiers eñ vrome wapentuers eñ deden den graue grote eer eñ reuerēcie/ hem sere beclagende dat hi dus ōrechtelikē vanden coninc beuochten was/ eñ dat si daer niet mede geweest en haddē/ eñ bleuē daer tot optē lestē dach vā Julio/ dat den gequetstē seere profiteerde eñ nutte was Eñ op dien dach vertrocken die princen eñ togen door Beanffe eñ scheeptē ouer de zeyne tot Moreth in Gathmees/ dat een stedekē is ghelegen op dye riuiere Jocie/ daer hem te moet quamē dye hertoge vā Calabren metten maerscalck van Bourgondien met eē groot heyr van volck. De cause eñ sake waer om dat dese princen ende heren te samen quamē was dese/ om den coninc te vedwingen te voldoen sinē broeder den hertoge van Berry ende meer andere princen/ daer hi toe obligeert ende verbondē was. Die coninc Lodewijc vernemende deser princen ende herē toecoemst sandt. CCCC. glauien om hē liedē te wederstaen dat si niet ouer die riuier comē souden/ wāt die bruggen ouer al ghebroken waren/ maer dese heeren wederstondense vromelic ende veriaechdense/ datter veele gheslagen werden/ ende si quamen ouer die riuier ende beleyden die stadt van Parijs. xi. weken lanck/ bestormende ende schietende dagelicx met groote bussen ende andere instrumenten in die stede Ende dye graue van Charloys lach opt casteel vā Conflans dat sijn vader toebehoorde legghende op die Seyne

Dit belegge voor Parijs gedurende sonden die hertoge van Berry eñ die hertoge vā Britaniē zōmige archiers eñ volck vā wapenen voor de stede vā Pontoyse/ daer si bi cōposicie binnen quamē. Daer en bouen vercreech die hertoge vā Bourbō seluer in persone bi cōposicie door die weduwe des drossaets van Normandien die tot Montlehery geslagen was die stede eñ tslot van Ruwaen. Dit horende die coninc verduchte seer dat hi sijn conincrijcke verliesen soude/ begeerde pays eñ vrede/ sendende sijn legaten eñ ambassaten/ belouende te doene alle dat hi vā rechts wegen eñ bi notabele mannen sculdich ware te doen/ eñ beual dē last hier af den graue vā Charloys te disponeren eñ ordineren des rijcx saken eñ een ygelic te geuē dat hē vā rechts wegen toebehoorde na sinē belieften Eñ hier af nam die graue behoorlikē stipulacie vandē coninc in tegē woordicheyt vā veele machtige princen te onderhouden eñ te voldoen des grauen seggen eñ wtsprake

¶ Item inden eersten soude die hertoge vā Berry des conincs broeder ōtfangen eñ vandē coninc te leene houden dat hertochdō van Normandien met allen sinē toebehoren

Item die coninck gaf tot eenen vrijen eyghen den graue van Charloys alle die landen ende heerlicheden die dye voorſ coninc ghecocht hadde bi den heere van Croy van hertoge Philips van Bourgondien sijnen vader rustelic ende vredelic te besitten/ ende daer toe dese steden als Pyrone/ Roye/ eñ Mondidier eewich eñ erflick voor hē eñ sine eruen te besittē met allen harē toebehoren.

Item noch die graefscappen vā Golo
noys eñ Ghijsen/welcke graefscappe
van Ghijsen die coninc te voren ghe-
genen hadde den here vā Croy/ mer
hi mostet ruymen. Daer en bouē ver-
treech die graue noch vanden coninc
dat die heere van Croy met sijn kinde
ren/die here van Rymay mettē sinen
eñ den here vā lannoy met allen harē
adherentē wt der cronē vā vrancrijck
ghebannen worden/eñ datse die gra
ue soude mogen veruolgē tot allē plec
ken in Vrancrijck te vangen eñ haer
goedē te nemen sonder wederseggen
vanden coninc. Dese heere vā Croy
was hertoge Philips vā Bourgōdiē
ouerste raet/eñ door sinē belieuē wor-
den alle sakē vandē houe getracteert
eñ gehādelt/eñ door sijn cloecheyt eñ
wijsheyt hadde die hertoghe conque-
steert eñ vertregen die landē vā Bra-
bāt/Limburch/Lutzēborch/ de graef
scappē vā Hollant/zeelant eñ vrieslāt
eñ van Namē. Nochtās alsmen seyde
was hi die gene die alle desen twist eñ
discoorde maecte tusschē den hertoge
eñ sinē soō/waerō dat hi wt allē desen
landen ghebannē worde/dair die her
toge seer droeuich ō was/wāt hi hem
seer beminde. Dit warē nu die princē
herē eñ vorstē die mittē graue vā char
loys verbondē warē tegē den coninc
vā vrācrijck De hertoge vā berry des
coninckx broed/die hertoge vā humay
ne des conīcx oom de hē seer neutrael
hielt eñ arbeyde altijt ō pays/ die her-
toge van Calabren coninc Reyniers
soon van Sicilien/ die hertoghe van
Bourbon/dye hertoge vā Britanien
die prince vā Nemours/ die graue vā
Labrecht/die graue vā Armeniac/die
graue vā Loyacht/die graue vā Guel

Die graue vā Sauegijm/de graue vā
Simpol/die graue vā Dommartijn.
Alle dese princen eñ heren worden be
gaeft vanden coninck door wtsprake
des grauē vā charloys Dit aldus wel
gedisponeert eñ volcomē wesende be
reyde hē die graue te keeren na sinen
landē Eñ die coninc metten anderen
heren quamē tot sint Anthonis misse
te horen eñ nader missen ghingē si te
samē eeten/eñ die coninc geleyde den
graue tot int dorp te Bel eñ dair bleuē
si bi malcanderē.iiij.dagē lanck eñ be
dreuē grote feeste eñ bliscapē/also dat
men meendē dat si nemmermeer we-
der viandē souden gewordē hebben
om der groter aliancie eñ vrientscape
die si malcanderē thoondē/ eñ dicwil
v̄maende die coninc dat hi ter werelt
op niemant betrouwen en hadde dan
alleen opten graue vā charloys Daer
na scheydē die herē minlic van malcā
deren/eñ die graue van Charloys is
ooc van daer ghereyst als een vroom
here met victorien/dair hem die edele
wt brabant getrouwelic gedient had
den/sondlinge wten marcgraefscape
van Antwerpen/als die vā Berchem
van Here/die daer mits haer vromic-
heyt ridders ghemaect werdē vandē
graue van Charloys ende noch meer
andere wt Brabant dye hier te lanck
souden vallen te scriuen

¶ Hoe dat de grauinne vā Charloys
afliuich worde

BInnē desen tidē dat desen dingē
eñ oorlogen in Vrancrijck ghe-
tracteert ende ghehandelt wordē/so
en hadde die grauinne van Charloys
in langen tijden gheen tijdinge noch

bootscappe vā harē man graue Kaer-
le vā charlops vernomē noch gehadt
daer si seer in tonureden was v̄duch-
tende oft hi in vrācrijck geslagē ware
Waer om si op die tijt tot Gorichō we
sende vā rouwē te bedde viel eñ wert
beuangen met eenre grooter siecten.
Daer worden ontboden wt vele plec-
ken experte eñ doorsochte meesters/
om haer te cureren eñ te helpē/ mer si
en mochten niet. Doen wert haer ge-
raden te treckē te Ghent tot haren lie
uen eenigē dochter om haer recreacie
eñ solacie daer mede te hebben/ eñ co
mende tot antwerpē wert si so metter
siectē beuaen dat si haer liet brengē in
sinte Michiels clooster eñ daer ōtfinc
si met groter berouwē harer sonden
die sacramentē der heiliger kerckē eñ
scheyde vā deser werelt op s. Cosmas
eñ Damiaens auōt int iaer. M.cccc.
lxv. eñ wert inder seluer abdiē begra
uen rustende ond̄ eenē costelikē tōbe.
Si was een deuote eñ heilige vrouwe
doende vele aelmissen/ si plach dicwil
met een dienstioncfrouwe te gaen tot
ter armer liedē husen eñ gaf hem mil-
de aelmissen. Aldus wert si gecompa-
reert ghelijck te wesen der heyligher
vrouwen Elizabeth

¶ Hoe die van Ludic rebelleerden eñ
op stonden tegē haren bisscop eñ her
toge Philips vā Bourgondien.

Aden iare M.CCCC
lv. so resigneerde heer
Jan vā Hensberch dat
bisdom vā Ludic heere
Lodewijc vā Bourbō
der grauinnē vā Char
loys broeder. Eñ int iaer M.CCCC.
lvi. omtrent sinte Margrieten dach
wert heere Lodewijc vā Bourbō met
groter eerē eñ solemniteytē tot Ludic
in gehaelt eñ introniseert eñ vanden
herē des capittels vā sinte Lambrecht
in sine bisscoplike zetel geset. Die bur
geren van Ludic roepende eñ seggen
de/ god si gelooft/ nv sullē wi wel varē
ende ouer al wordē ontsien/ want wi
noyt so eedelē eñ so princelikē bisscop
hebben ghehadt als wi nv hebben.
Dese heere Lodewijc was een schoon
ionck man gracelick ende manierlijck
out wesende. xviij. iaren/ eñ was dye
lxxxi. bisschop van Ludic. Dese heere
Jan van Hensberch starf corts haeste
lijck daer na opten. xi. M. maechden
dach/ int iaer. M.CCCC.lix. De cau
se eñ sake vā deser resignatie was dese
Als dese eerwaerdige vader eñ heere
heer Jan van Hensberch bisscop van
Ludic dicwils sieck ende cranck was
hoe wel hi dat bisdom eerlijc eñ ruste-
lijc gheregeert hadde/ so screuē hē die
burgemeesters ende regentē vander
stadt vele brieuen cōcluderende altijt
int eynde/ dat als hi desen brief gheui-
siteert ende ghelesen hadde dat hi als
dan sonder dylay eñ eenige onschult
bi hem tot Ludic comē soude oft daer
met allen sinen leuen lanck wt blijuen
Eñ als si hē dus dicwils screuen recht
oft si sijn heren eñ ouerstē hadden ghe
weest was hi des seer ghestoort eñ be
droefde hē dat hi aldus van hē lieden
bedwonghen was eñ benauwet/ So
nam hi op eñ beloofde hem al sulcken
bisscop te setten dat si hem wel te dien
ste souden moeten staen ende hem so
niet scriuen en souden Eñ door instā-
cie des hooch gheborē vorst hertoghe

Philips resigneerde hi dat bisdom he
re Lodewijc vā Gourbon der graefin
nen broeder vā charlops/ den welckē
Calixtus paus die derde cōfirmeerde
int iaer M.cccc.eñ.lvi. Eñ als hi dat
bisdom in groten rusten eñ vreden.v
iaer lanck gheregeert hadde/ die van
Ludic benijende die voorspoedicheyt
eñ tweluarē der geestelijker personen
eñ gheleerder mannē (wātet een volc
is seer homodich ende nijdich god dē
priesteren ende gheleerden) waer om
ooc heer Jan vā Hensberch dat bisdō
gheresigneert hadde/ bisonder benij-
dende eñ hatende die gheleerde man-
nen inden rechten die des bisscops cō
sistorie eñ recht stoele regeerdē/ want
dat hof van Ludick was een dochter
eñ nauolger des hofs van Romen/ in
den welkē geestlike rechten dignitey-
ten eñ vryhedē vigeerden eñ bloeydē
twelc die lukeners seer benijdē/ waer
om op een tijt als die bisscop ind̄ stadt
was badē si hē te comen in harē raet
opter stadt huys/ eñ ond̄ andere sakē
informeerdē si hē vā sommige articu-
len tegē sinē consistorialē rechterē eñ
andere geestlike personē te willen ad-
mitterē/ allegerende dat sine rechterē
waren exactioneerders eñ schatters
hore burgerē vand̄ stadt eñ des gehe-
len bisdoms/ eñ meer and̄ onduechtli-
ke quade sakē die si hē lieden op seydē
dus waert sake dat hi wilde consente
ren dat alsulcke malefactorē bi dē raet
vand̄ stadt mochtē gecorrigeert wor-
den hem soude daer af comen groten
scat eñ goet. Dye bisscop alleene ond̄
hem lieden wesende eñ horende alsul-
ke eerbare mannen spreken op sijne
officieren eñ rechteren met harē dien
res/ meenende al waer te wesen dat si

seidē eñ allegeerdē/ sond̄ enige delibe
racie oft beraet als ionge lieden plegē
gaf volcomē cōsent op sekere cōdiciē.
Van stondē aen om dit mādaet te exe-
cuterē maectē si een capiteyn eñ execu
teerder deser sakē eenē ridder genoēt
heer Raets vā heer die terstōt als een
grimmende leewe beswaerde eñ ver-
druete des bisscops officiers eñ de diē-
res des cōsistorijs sond̄ yemant te spa
rē geestlic noch weerlic mā noch wijf
van wat cōdicien oft state si ooc warē
violerēde haer huysurouwē eñ eerba
re maechdē met gewelt hair husen eñ
houē op brekende beroofde eñ sloech
als sijn vianden eerbare eñ degelijcke
mannen benemende hē haer goeden
scat eñ cleynodē/ aēdoende dē seluē al
le scoffierichedē/ die turkē eñ heidenē
hē scamen soudē den kerstenē mede te
pinigen/ sond̄ dat hi niemant en dode
oft seer weynich. Die bisscop aēmerc
kende haer grote vermetelheyt/ ende
horende dagelicx grote sware clachtē
eñ dat hem vander correctiē als si hē
wijs ghemaect hadden niet ter handē
en quam/ ende siēde dat hi dus bedro-
gen ende verleyt was/ bedroefde hem
ende arbeyde seer neersteliken alsulc-
ken violencie/ crachten ende ghewel-
den te doen cesseren die teghen recht
eñ iusticie geschiedē/ maer en mochts
niet doen/ ende begheerde datmen ee
nen yegelijcken recht eñ iusticie doen
soude nader grootheyt vand̄ misdaet
Ende als hy dit met goetheden niet v̄
crijgen en mochte/ scheyde hi met ee-
nen toornigen moet wter stadt/ ende
reysde tot Maestricht/ daer hi eē wijl
bleef leggen/ hoopende met goetheyt
ende met sachtmoedicheyt hem liedē
te bemorwen/ ende dat si abstineeren

soudē/niet alleen vā hore violencie eñ
gewelde/mer ooc vā hare abusen bo-
se manierē eñ onmenschelijcke quade
gewoentē. Eñ quam weď tot Ludick
doende den raet vander stadt verga-
deren/eñ v̄maendese eens tweemael
eñ derdemael ootmoedeliken eñ goe-
dertierliken dat si sulke quade abusen
eñ gewoonten af stellen wilden/ende
dat si souden houden die rechten/ple-
bisciten/policien eñ goede oude ghe-
woontē eñ duechtlike vsanciē vander
stede. Als si ghelijc doue serpentē alle
dit versmadē eñ hē in geenre manierē
en wilden reformerē noch beterē hoe
sachtelic ende goetlic hi hē lieden ooc
badt/ so vermaende hi hem bi den eet
eñ getrouwicheit die si hem ghedaen
haddē dat si hē wel beraden soudē eñ
volbrengē sijn duechtlike begherē eñ
bedē/oft hi soudese met recht dair toe
brengen. Dit horende ghingen si met
eenen arren moede vā hem doende v̄
gaderē alle den raet eñ dekenē vandē
ghilden vanď stadt eñ gauen hē te kē-
nen des bisscops wille eñ meeninghe
Hier op nemende haer beraet conclu
deerden eñ sloten eendrachtelickē dat
si gansselic woudē blijuē in haer oude
rechtē eñ gewoentē als si tot noch toe
eñ haer ouders gedaen haddē/ eñ en
wouden van hem niet ghereformeert
noch geregeert wesen/ eñ woudē ooc
dat hi hem in gheenre manierē inter-
mitteren noch onď windē soude vā de
officien vanď stadt als scepenē raden
eñ andere officieren te settē op dat hē
gheen arger daer af en quame. Dese
eñ dier gelijckē deden si hem weten bi
eenē bode vanď stadt Die bisscop dese
woordē horēde eñ siende dat hijse met
ghenen duechdē noch goetheden ver
winnē mochte/maer met rigoruesthe-
den eñ bi wegen van iusticien tot sijn-
re obediencie eñ onďdanicheyt brēgē
moste/dedese cyteren tot Colen voor
des bisscops consistorie/eñ als si daer
met recht verwonnē warē/appelleer
den si int hof vā Romē. Die paus met
sijn cardinalē eñ heren vandē rade ho
rende der beyder partijen allegatē eñ
articulē/ordineerde bi rade sijnre car
dinalē eñ geleerde doctorē eē manier
settende die in gescriften/ door welkē
bi goetdunckē vandē wisen eñ geleer
de mannen des stichts alle dingen eñ
saken in goeď manieren mochtē mo-
dereert eñ geregeert werdē/ eñ dat si
mits dien met harē bisscop eñ here ru
stelic eñ vredelic souden mogen leuen
beuelende den ambassatē dat si weder
tot Ludic keeren soudē eñ dē lukeners
des paus scriftē eñ ordinancien te ken
nen geuen eñ thonen/Eñ waert dat si
binnē den tijt vā .iiij. maendē niet ac-
corderen eñ ouer een comē en mochtē
dat si weder te Romen quamen/men
soude hē van stondē aen die sententie
diffinitiue doen hebbē.

¶ Binnē desen tidē dat die ambassatē
te Romen lagē/ die Lukenaers dye te
voren met groter blijscapē geroepen
hadden tot lof des bisscops seggende
Wi sullē nv wel staen/wāt wi noyt so
eedelen bisscop hebbē gehadt/ riepen
nv als v̄woede menschen/segghende
Laet ons desen sottē bisscop wt onsen
landen verdriuē eñ kiesen eenē goedē
eñ verstandelē man tot eenen bisscop
eñ mōboor des lants/ die sonď niewic
heden dat bisdō mach regerē eñ sendē
ij. notabele doctorē totten marcgraue
Kaerle van Baden seggende dat dye

Lukeners bi cõsent des coninckx Lode
wijcx vã Vrãcrijck gecorẽ haddẽ heer
marc sijn soõ tot eẽ voocht des stichts
vã Ludic/seggende daer en bouẽ dat
die coninc hẽ belooft had te sendẽ alle
maẽts .iij M. goude cronẽ/also verre
dat hi wil ontseggẽ hertoge Philips
des bisscops defensoor eñ bescermer/
wãt die conic hẽ seer hatede De marc
graue dit horẽde geloofde hair woor-
den eñ beloofde hẽ te sendẽ sinen sone
õ dat bisdom te regerẽ. Als dese twee
doctoren weder õ tot Ludic ghecomẽ
warẽ/sendẽ terstont notabele mannẽ
bi cõsent des gemenẽ raets vã Ludic
eñ bisond heerẽ Raets vã heer ridder
tottẽ coninc Lodewijc vã Vrancrijck
hẽ seggende dat si tot v̇smadenis des
hertogẽ vã Bourgondiẽ gecorẽ had-
den eenẽ edelẽ eñ machtigẽ prince eñ
here tot horẽ tutoor eñ momboor des
stichts vã Ludic tegen horẽ here Lode
wijc den bisscop die dat bisdõ scandeli
kẽ in groter perturbaciẽ eñ discoorde
geregeert hadde door informaciẽ des
voorß hertochs Begerẽde optẽ voorß
coninc waert sake dat hi hẽ assistencie
eñ bistant met ghelt eñ met scatte doẽ
wilde/si wouden den hertoge mit allẽ
sinen adherentẽ eñ hulperẽ ontseggẽ
De coninc dit horende verblijt wesen
de beloofde hem assistencie eñ bistant
te doen/ eñ tot een sekerheyt sende hi
hẽ .iij M. gouden cronẽ. Dit gesciede
eer dat dẽ pays gemaect was tusschẽ
den coninc eñ den graue vã charloys
doen den strijt van Montlehery ghe
schiet was also voor geseyt is. Eñ als
alle dese voorß sakẽ den heere March
vã Baden narreert eñ vertelt waren
quã hi tot Ludick eñ accepteerde den
gehelen last des stichts vã Ludick/ eñ
is gehult eñ ontfangen/niet simpelijc
alsmen plach te doen/maer vã elck bi-
sond die wapẽ dragen mochte Eñ als
die Lukenaers dese sakẽ scandelikẽ eñ
cõfuselic tegen recht eñ horẽ gesworẽ
eet gedaen haddẽ quamẽ die ambassa
ten wtẽ hof vã Romẽ tot Colẽ/eñ ver
nemende alle die quade feytẽ die si int
hertochdõ vã Limburch bedreuẽ had
dẽ en dorstẽ tot ludic niet comẽ õ hore
indiscrete eñ onbescheydẽ v̇woetheit
mer sendẽ die articulẽ eñ scriftẽ vand
ordinancien des paus aendẽ xaet van
Ludic begherende een antwoort van
hẽ te hebben õ te voldoen eñ wed rap
poort te brengẽ den paus Pius dẽ an
derden vã dier name. Die Lukenaers
als rebellen v̇smadẽ des paus scriften
mer door cracht eñ macht procedeer-
den eñ voortgingẽ met hair begonnẽ
booshedẽ. Die bisscop vã ludic dedese
ouer al condigen inden ban te wesen
Die paus v̇nemende die onwittelicke
verwoetheyt des rasende volcx sande
eenẽ cardinael legaet ned/hẽ geuende
volcomẽ macht om den Lukeners ten
rechtẽ wege vã obediencie te brengẽ.
Dese cardinael eñ legaet ned comẽde
admoneerde eñ v̇maende hem lieden
met sachtẽ eñ bequame woordẽ ende
met scriftẽ dat si wilden afstaen eñ op
houden van hair inolencien eñ quade
abusen/hi woudese absolueren vã al-
le haer voorgedaen misdaden eñ qua
de feyten/in dien si die heylige kercke
eñ horen warachtigẽ here eñ bisscop
obedieren ende ghehoorsaem wesen
wildẽ/maer si als verharde eñ verstijf
de verbaesde menschen enwoudẽ ner
ghens na hooren/ verdrijuende hem
met dreygementẽ wter stadt vã Ludic
Die legaet verwonderde seer vã hore

v̄hartheden eñ wreethedē/en woude nochtās terstōt niet weder na romen treckē/bleef ō alle rust eñ vrede noch bi na een iaer leggē tot aken/sond̄ yet te profiterē. Die ongesinde eñ v̄twifel de Lukenaers v̄smaende des bisscops excōmunicatie eñ bannē deden veele quaets int bisdom leggende dye eene boosheyt opten anderē tot spijt ende v̄smadenis des bisschops/eñ dit door raet des voorſ heere Raets van heer ridder voorſ/eñ haer boosheit ghinc den boosheden der turckē eñ ongelouigen heydenen te bouen. Als dit die paus Pius vernam dattet also inder waerheit was leide interdict ouer dat gehele bisdom vā Ludick

¶ Van sommige schermutsingē ende striden tusschē den Lukenaers eñ hertoge Philips archiers

Hier en binnē dat dese dingē geschiedē quā heer marc vā badē binnē d̄ stadt vā Ludic als hi belooft hadde/vā welcker coēste die Lukeners seer v̄blijt waren Hi dede mettē Lukeners veel quaets int hertochdom vā Limburch/si roofdē/brandē vele dorpē eñ houen ende en spaerden die heylighe plaetsen niet/noch kercken/cloosterē gasthuysen/noch haer dienres. Ten lesten dese heer Marck aenmerckēde haer tyrannicheden ende haer indiscrete ende vertwifelde werckē/na diē dat hi dat lant vā Valckenburch seere gheschent verwoest ende veele dorpē verbrant hadde op dye frontierē van Brabant eñ Namē/door raet ende ingeuen des bisscops Johans vā Trier eñ bisscops Joris van Mets sijn broeder/ende ontfangen hebbende die pēningen vanden coninc Lodewijc van Vrancrijck ghesonden/cloeckelick eñ wijselic wel beradē scheyde heymelijc wten lande van Ludic ende reysde na Colen. Die Lukeners bi den paus Pius verbannet wesende worden bi dē seluē paus aggraueert ende reaggraueert met swaren censurē ende maledictien bleuen verhart eñ rebelle god eñ der heyliger kerckē/ eñ als v̄woet ende rasende vertwijfelt volck bedreuen si ouer al veele quaets/dat welcke die goede hertoge Philips van Bourgondien alte samen verduldelijc van hem verdroech. Hier en binnē als int iaer. M CCCC. lxv. als die graue vā Charloys met groot volck vā wapenen inden zomer int conincrijck van Vrancrijck lach ende den stadt vā Parijs belegē hebbende als voorſ is/eñ die Lukenaers niet en wildē den paus ende der heyliger kercken obedieren allegerende dat die paus meer faueerde ende gonstich ware den bisscop eñ den hertoge dan hem lieden. daer en bouen dat si met dreygementē den legaet wt horen landen veriaecht hadden/dwelcke alte samen dye legaet te Romen comende den paus ende sijne cardinalen narreert hadde Ende dat si dat interdict niet en achten wordē si vanden paus Paulus die tweede anathematizeert ende vermaledijt/ dat welcke si oock alte samen niet en achten ende versmaden/verdrijuende ende veruolghende horen bisschop met grooter onwaerdicheyt/ende alle sijnen vrienden verdrijuen/ ende doende veele moorden ende dootslaghen dye een tegen den anderen Ende dit alte samen door informacie ende qua-

den ingeuen hore capiteynē als here
Raets voorſ Herpert vā zorleth/Vin
cent vā Guerē ballinc wt Ghelrelant
staets vā stralē/ians de wilde ridderē
Ten lestē als si in geenre manierē vā
hore booshedē eñ v̄twijfelde wercken
eñ misdadē niet op houden en woudē
so screef die paus Paulus die tweede
totten hooch gheboren vorst hertoge
Philips vā Bourgondiē eñ sinē soon
den graue van Charloys/hē beuelen
de wt machte des stoels van Romen/
dat si als bisondere mogende princen
eñ soonen der ghehoorsaemheyt des
heyligē kercs van Romē compescerē
eñ bedwingen souden metten swaer-
de eñ gewapender hant dē Lukeners
vā hore prophane ouertredingen re-
bellichedē eñ onghehoorsaemheden/
eñ dat si die brengen soudē tot subiec
eñ obediencie der heyligher kercken/
Die Lukeners dit vernemende als on
gesinde ende v̄woede menschen door
souuels ingeuen sendē openbaer brie
uen vā ontsegginge tot hertoge Phi-
lips van Bourgondien/inden welckē
si ontseiden den doorluchtigen prince
sinen soon den graue van Charloys/
op die tijt wesende in Vrancrijck/wel
wetende dat hertoge Philips out eñ
onbequaem was der wapenen. Dese
brief wel gheuisiteert eñ ghelesen heb
bende sprac hi/desen brief en roert mi
niet/maer Kaerle minen soon/dus la
ten si hem soecken in Vrancrijck/wāt
hi op die tijt int oorloge tegen den co-
ninc seere becommert was ende sant
oye bodē sonder antwoort weder om
tot Ludick. Die Lukenaers aenmerc-
kende dat die hertoge den ontsegghe
niet en achte als hem niet aengaende
mer sinē sone/so ontseydē si hē mede.

Die hertoge als een edel eñ milt prīce
dede den bode geuē.lx.goudē leewen
eñ hi trac wed̄ na Ludic. Terstōt na de
sen togē de lukeners met grot̄ macht
int hertochdō vā limburch vā brabāt
in tgraefscap vā namē/eñ als een ver
woet eñ vertwifelt volck dedē si veele
quaets/si bebolwerctē die kerc te Mō
tenakē eñ maecten daer af een casteel
eñ deden daer veel quaets wt eñ had-
den daer hair toeuluchtals een spelōc
ke eñ cuyl der moordenarē. De prince
dit horēde dissimuleerde int eerste/op
hope dattet beterē soude. Als si mettē
vier eñ swaerde bestondē die landē te
verwoesten/so ordineerde hi zōmige
capiteynen die hē resisteren eñ weder
staen soudē bescermende de frontierē
eñ palen sijnre landē/als hertoge Jan
vā Cleue/graue Jan van Nassouwen
drossaet vā brabāt/den here vā gruyt
husen stadthoud̄ vā hollant/here Jan
vā wassenaer/heer iacob vā gaesbeec
den marcgraue vā ferraer wt Lōbar-
dien/dē graue van Manderscept/dē
here van Hoemoet/eñ heer Henrick
van Naeldwijc. Dese togen int graef
scap van Loon rouende eñ brādende
veele dorpen. Niet te min hoe wel die
doorluchtige prince hertoge Philips
van Bourgondien vanden stoel van
Rome requireert eñ versocht was als
voorſ is/en heeft hi nochtans den Lu
kenaers yet attempteert te doē/hi en
screef eerst minlikē aen die stadt ende
raet van Ludick/ vermanende dat si
van hore raserien/rebellicheden ende
onghehoorsaemheyt wilden af keerē
ghehengende ende admitterende dat
hoer heere ende bisschop sinē bisdom
rustelick ende vredelick besate als dat
betaemde ende behoorde/ eñ dat si dē

paus eñ sijne gheboden obedieren eñ
ghehoorsaem wesen souden/of hi als
wittelick daer toe gherequireert ende
versocht vandē stoel van Romē soud
se met ghewapender hant brengē tot
gehoorsaemheyt der heyliger kerckē
Alle dat hi hem screeff eñ vermaende
was al te vergheefs ende hieldē sijnē
vermaningē eñ duechtlijcke onderwij-
singē voor spot eñ schimp/betrouwē
de in haer menichfoudicheit eñ crach
te hairs stats ende bisooms So warē
daer veele deuote/discrete/ende godt
uruchtige mannē (want men binnen
der stadt ghene cerimoniē noch god-
like dienstē en dede) dese toghen wter
stadt eñ quamen tot Maestricht eñ in
anderen plaetsen butē dat bisdom eñ
bleuen daer woenachtich. Als nu die
Lukenaers als verbaest eñ vertwifelt
volck verhardende in haer boosheyt
met groter macht vā volcke hertoge
Philips eñ sine landen met rouen eñ
branden veele scaden ghedaen haddē
eñ want sijn soon niet bi hem en was
eñ hi als een out man onbequaem ter
wapenen ordineerde dye capiteynen
voors Ende hertoge Jan van Cleue
track terstont met groot volc int lant
van Ludick ende wan Loesbosch des
dages na sinte Lambrecht. Daer tegē
quamen dye Lukenaers met ghewa-
pender hant om dē hertoge te weder-
staen des saterdaghes na sinte Lam-
brecht int dorp ghenoemt Geetbeets
ende daer bleuen. C. eñ. xx. Lukeners
verslagen/die ander dat siende namē
die vlucht. Daer na quamen si weder
int selue dorpe/ ende doe lieten si daer
xij. man. Hier na quamen dye poor-
ters van sint Truyen wt ghelopen/ō
te vechten ende daer worden C. eñ. ij.

vanden poorters verslagen

¶ Dit gheschiet wesende v̄gaderden
die capiteynen bi een omtrent. iiij M
paerden ende togen op sinte Vrsulen
auont int dorp van Montenaken/ eñ
staken dat aen brande ende voort alle
die dorpen daer omtrent ghelegē/ eñ
als si weder keeren wouden namen si
op te branden die molen van Monte-
naken. Dit vernemende die capiteyn
vanden Lukenaers leyde hem lagen
onder wegē starck wesende omtrent
iij. M. man wel ghetuycht ende ghe-
wapent om desen Bourgongoens te
bespringhen. Dit hadden si haest ver-
nomen ende stelden haer volc in goe-
der ordinancien/ ende reden voort eñ
staken dat vier inden molen Doe bra-
ken die Lukenaers op eñ daer gheuiel
een scharpe schermutsinge/ maer die
Lukenaers wordē vluchtich eñ bleuē
daer al meest v̄slagen die te voet warē
eñ weinich vandē reysigers ōtquamē
wāt daer bleuē wel ōtrent. xviij c. v̄sla
gen eñ dand̄ liepē al wed̄ na Ludic toe
des anderē dages reysdē dese herē we
der ō tot montenakē eñ lieten bi eenē
priester dat heylige sacrament eñ des
heyligē olijs mettē anderen reliquien
eñ cleynodē wter kerckē dragē eñ sta-
ken die doe aen brande eñ v̄woestedē-
se tot indē gront eñ brakense af/ daer
oot vele vandē Lukeners in geuluchte
eñ gelopē waren dier allegaber mede
verbranden eñ versmoorden

¶ Hoe dat den pays tusschē dē herto
ge vā bourgondiē eñ dē Lukeners ge
maect wert bi toe doen heere Kaerle
graue vā Charloys des hertogē soon

Hier na is met groter triumphen eñ victorien wt Vranc rijck ghecomē heere Raerle graue vā Charlops met alle sijn heer eñ volc vā wapē eñ sant terstont sijnē bastaert broedē heer Anthonis met een deel ghewapende int graefschap vā Namē/ wāt die Luheners dair dagelicx grote schade van roven eñ brandē in deden/ eñ belette die frontierē eñ palen vandē landē/ also dat si voort meer so grotē schade niet en dedē Eñ die graue voechde hē met ten anderē heren eñ princē met al dat volck vā wapenen om te beleggē dpe stadt vā Ludic. Die van Ludic dit siende quamē ter stont wter stadt met een groot swaer volc vā wapenē/ eñ ordineerdē hē in goeden battaelgen eñ ordinācien/ om tegē den graue te stridē eñ stondē op een groot plepn veld met ōtwondē bānierē verwachtēde dē graue metten sinen/ eñ siet die graue ordineerde mede sijn battaliē eñ dede den Luheners alōme belettē op dat si hem niet ontuilen en soudē als die strijt begonnē ware. Eñ als si dus ront ōme wel beset eñ besloten waren dat si nerghes henen mochtē dede hi sijnē bānier omwindē eñ die trompettē eñ trōmelen slaen eñ berepdē hem vromelic tegen den Luheners aē te gaen. Als die Luheners dat sagē hieldē raet eñ senden enige wt totten graue begerende hem op te genē in sinen handē/ eñ dat hise nemē woude in genadē/ si woudē doen al dat hem beliefde tot seggē eñ discretie vanden edelen/ eñ wouden geerne beteringen doen vandē schadē die doot hē lieden ghedaen warē Dit horende de graue sant terstōt aen alle sijn capitepnē die omtrent den Luheners als ōme beseten eñ geordineert warē dat si den Luheners niet beuechten en soudē/ want si hē inder ghenaden des grauen vā Charlops gegenē hadden Eñ daer wert eenen pays eñ vrede ghemaect tusschen den bisscop Lodewijc vā Ludic eñ hem eñ tusschē den Luhenaers/ welken pays si sworē te onderhoudē/ eñ daer wordē seshere brieuē af gemaect eñ bezegelt in deser manieren/ Als dat si na desen dach horen bisscop souden obedieren eñ regē hē niet weder rebellerē noch opstaen Eñ dat si souden terstont oplenden te Romē om te impetrerē eñ te vwerue vanden pays absolucie vandē banne ende interdicte daer si dus lange in gestaen hadden/ eñ genē tot emende eñ voor den scade die si hertoge Philips eñ sinen sone den graue vā Charlops gedaen hadden binnē den tijt van .iij iaren .vjC. M. Rijnsche guldē/ des so soudē die hertoge ende die graue sijn sone blijuen ende wesen des stiches vā Ludick voocht ende momboor/ Ende dit aldus ghetracteert ende gheclōcluderet wesende als voorē is repsde die graue sonder eenighe meer schade te doen tot sijnen vader den hertoge tot Bruessel/ ende die Luhenaers toghen weder met groter blijtschappē in haer stadt. Dit gheschiede int beginsel des maents Januarij int iaer ons heeren M.CCCC.lxvi.

¶ Van die ander rebellichept der Luhenaren/ ende hoe dpe stede van Dpnandt ghewonnen wert ende ghedestrueert.)( )( )(

In dit selue iaer vā. lxvi was die graue vā charlops ghetogē int lant vā Artops om sonderlinge saken te expedieren daer hi lange tijt bleef leggen/ eñ also hertoghe Philips sijn vader alle dage crancker worde so bestonden die Luikenaers weder te rebelleren/ doende grote scade indē landē van Brabant eñ Limburch/ bisonderwarē die vā Dinant seer wel gemoet om alle quaet eñ schade te doen/ ghemerct dat sij groten hulp bystant ende assistencie haddē vā die stadt vā Ludic hebbende veel volcx binnē wt andere steden eñ dattet een wter maten vaste eñ sterche stede was/ daer sij hē seer in verlieten eñ te stouter waren doende vele scaden van rouen eñ branden in den landen vā Brabant Henegouwē eñ Namen bisondr molesteerdē eñ deden sij veel scadē die stede vā Bouwijn/ die neffens der Maesen ouer lach ghelegen int graefscap vā Namen toe behorende den hertoge vā bourgondiē Hier en bouē dichtē/ sprakē eñ songē sij veel liedekens die scandelikē eñ schoffierlikē luden opten hertoge vā bourgōdien en sinē sone/ als dat hi so coen niet en ware te comē int lant vā Ludic om te stridē Eñ als sijn sone die graue vā Charlops in die maēt vā Julio weder wt Artops tot bruessel ghecomen was/ berepde hē die hertoge te beleggen die vā dynant Die vā dynant dit horende bespottē eñ verachtē den hertoge eñ sinen sone seggende/ hi sal ōs bestormē eñ benechtē gelijckē hi dede die vā Deuenter eñ van Calis Eñ tot een tepkē vā vermetelheyt eñ meerre bespottinge setten sij een metalen wijf op dpe muren vanō stede/ hebbende een spinrocken in die hant/ daer voor ghescreuen stont aldus. Als dit wijf vingeren sijn door gesponnē/ dan sal Dynant werdē ghewonnē/ want dpe stede was seer vast eñ starck ende ooc lanck eñ wtermaten rijc eñ mach tich vā volche/ eñ was ooc hooch van mueren eñ toornē/ met diepe grachtē ombegrauē/ wel voorsiē eñ beschermt vā allen aenstoot/ met allerlep instrumenten vā artelrije/ bebolwerct met sterche fortressen eñ borstweren voor die poortē. In dese stede warē. vij. parochyperchē/ met een sonderlinge schone eñ costelike kercke eñ canonisie vā weerlike canonichen/ veele costelijcke schone cloosterē/ bisonder een schone abdije/ vandē welchē sommige binnē die stede eñ eenige buē stondē Op die eene sijde vanō stede lach eenen grotē hogen steenē berge/ daer een sterck casteel op ghetimmert stont/ die deen sijde vander stede beschermde/ eñ aen dander sijde stonden hogen mueren eñ toornē daer de Maese langes vloepde waer om dat sij den hertoge te min ōrslagen eñ te stouter waren. Om deser voorsepder puncten willē ontleide die hertoge die stede vā Dynant doende ghemeen heeruaert bieden ouer alle sijn landen vergaderende veel eedele heeren/ baroenē/ ridderen/ scilcknechten/ sijnre vasallen ende leenmannen een wtermaten ende ontellijchen groten volck van wapenen/ doende bouē dien wt allen landē bi hem veele cloecke ende vrome soudeniers eñ knechtē comen. Dit vernemende die van Dynant verschrichden haer stede beseetē de die muerē eñ poortē met cloecke eñ sterche mannen/ doende binnen haer

stede comē veelcoorns vitalie eñ alle wes si behoeuē mochtē/ daer en bouē veele cloecke soudeniers eñ knechten/ Doe is dan die hertoge hoe wel hi een out cranck man was gecomē op sinte Laurens dach met sinē sone dē graue vā Charlops met wtermaten oele wagens/peerden/archiers eñ veelinstrumenten vā oorlogē eñ artelrije om te bestormen de stede vā Dynant met al haer macht in die stede vā namē Heer Raerle graue vā Charlops in die stede vā sijn vader den hertoge vā Bourgōdien als ouerste capitepn eñ hooftman van alle desen volcke/ is met dit grote hepr gecomen voor Dynant ordinerende sijn volck om die stede met goeder voorsichtiger deliberacie Alle ding wel berept eñ geordineert wesen de begonnen si die stede te beschieten doende dair menich vroom assault eñ schermutsingē votē/dach eñ nachtbe stormēde eñ beschietende sonder ophouden. die vā binnē steldē hem vromelic ter weer op die murē poortē eñ toornē eñ keerden de viandē cloechelic vanē stede. Dit en mocht hē niet veel baten wāt si so vreselikē schoten eñ worpen met groten steenbussen op dat casteel vanē stede dat si dat int eynde wonnē eñ machtich wordē. Indē hepre warē vele piccaerdē/dese bestondē te grauē onder deerde henen ō also inder stadt te comē/bouē dien scotē si so vuaerlichē eñ grijselichē datmen bi wilen die stede vā stof eñ rooch niet sien en mochte. Die archiers schoten ooch so veele viers in de stede datmen niet en wiste die heele lucht stont aen brande Dair worde also veel volcx binnen eñ voor die stede doot geschotē datmer geen ghetal af en weet Ende ten lestē heeft die graue van Charlops so stadelichē ende crachtelikē op die stede geschoten ende gheslormt dat hise met vechtender eñ gheweldiger hant ghewānē ende becrachticht heeft des dages na sinte Bartolmeus dach. Int incomen vander stede worden veele ende tmeeste deel vanden poorteren eñ soudeniers doot gheslagē eñ vele vandē rijcsten gheuangen ghenomē eñ met allen veel vander Maseu verdronchen. Daer na dede hi alle die muren/poorten ende toornen vander stadt tot inden gront af breken/neder werpē eñ ter aerden toe slechten/dat den eenen steen en bleef niet opten anderē leggē Doe dede hi dye stadt tot allen steden aen brande steken/kercken ende cloosteren ende alle datter inne was met alle die daer in gheuucht ende geuloden waren vbranden. Die stede wert also ghedestrueert/vernielt ende verwoest/ ende van allen menschen onwoonber ghemaect/ want die muerē der huysen ende kercken vandē brande ter neder vielen ende daer en bleef niet staen

Vanden tweesten pays die die Luikenaers maecten metten graue van Charlops.

Als die stede vā Dināt dus crachtelic ghewonnē eñ deerlic gedestrueert eñ verwoest was/ vgaderde die graue vā Charlops sijn volc bi een om te beleggen eñ te becrachtigē die stadt van Iudich. Als hi alle dinck berept hadde ordineerde hi sijn volck eñ stelde hē op die wege om de stadt van Iudic te berennen eñ te beleggē. Dit

vernimēde de lukeners warē seer ver
uaert eñ beanxst eñ ghingē hē te ge-
moet met alle haer burgerē in swarte
gecleet begerēde oetmoedelickē sine
gracie eñ genade om d̄ passien ōs liefs
heren xp̄i ihesu/ belouende tot genen
tiden meer tegen hē te rebellerē noch
op te staen/die graue wt sinē princelic
ke godtierenheyt/namse nv andwerf
op in sinre genadē/ op sulker cōdyciē
dat waert sake dat si derde mael tegē
hem rebelleerden eñ op stonden dat si
als dan souden verbuerē eñ verliesen
lijff eñ goet/eñ souden noch gehoudē
wesen te ondhoudē die tractaten van
payse ghemaect inder eerster zoenen.
Als si dit altesamen willichliken ouer
gegeuen hadden/nam hi. L. mannen
vandē edelsten eñ machtichstē vandē
bisdom eñ wter stadt vā ludic eñ sette
die te ghysel eñ te wonē ind̄ stede van
louen/daer si statelic souden bliuē/tot
ter tijt toe dat si sinē vader dē hertoge
eñ hē voldaen eñ betaelt haddē vand̄
excessen eñ loftenissen eñ dz alle quaet
eñ ongelijc tot eenē goeden eynde eñ
vrede gecomen ware/eñ op dat si ym
mers derden mael niet rebellerē noch
tegē hem op staen en souden. Als alle
dingen duechtlic eñ wel ghetracteert
eñ geordineert waren/is die hertoge
met sinen sone den graue met alle dat
heer elck sijns weges thuys ghetogē
eñ hebben god ghedanct eñ gheloeft
van die grote victorien die si op haer
vianden vercreghen hadden

¶ Van eenē groten eñ feestlikē dach-
uaert van vele princē eñ vorsten ghe-
houden tot Sluys in Vlaenderē

Inden iare. M CCCC
lxvij. in die maent van
Meye dede die hooch
geboren vorst hertoge
Philips vā Gourgon-
dien een dachuaert be-
roepē in die stede vand̄ sluys in Vlaē-
deren vā alle sijne princē/baenreherē
ridderē eñ eedelen van sine landen eñ
eñ prouincien Totten welckē dat qua
men here Kaerle graue vā Charloys
sijn soon/Jan hertoge vā cleue graue
vand̄ Marcke sijn neue/heer Adolph
vā Cleue here vā Rauesteyn sijn broe-
der/Adolph des hertogē Aernts soō
vā Gelre/here Anthonis die bastaert
van Gourgondien met meer andere
eedelen als hier voor gescreuen staen
Inden welcken dachuaert veele sakē
ghetracteert ende ghehandelt werdē
aengaende den oorbaer eñ weluaren
alle deser landē. Ende bisonder wert
daer ghetracteert eñ naerstelijckē ge-
sproken tusschen den hertoge vā Cle-
ue eñ heer Adolph vā Gelre/om eenē
zoen eñ tractaet te makē vandē twist
ende oorloge dye si tsamen haddē ter
cause dat hi sinē vader hertoge aernt
van Gelre gheuangen hielt/mer alle
haer arbeyt was te vergheefs/ want
door souuels ingheuen was dese here
Adolph also ghesint dat hi sinē vader
gheuangen houdē woude also lange
als hi leefde/oft ter tijt dat hi hem dat
lant van Ghelre resigneerde eñ ouer
gaue/ende als heere Adolph vernam
dat hi van desen ghestraft eñ ghecor-
rigeert soude werdē dede hi sijn paer-
den sadelen ende reet heymelic wech
met groter confusen eñ schanden na
tlant van Gelre toe

Hoeheer Anthonis die bastaert ge
sonnē wert als ambassatoor tot conic
Eduwaert de.iij. vā Engelant te ver
sochē ēn tracterē van een huwelijc tu
schen dē graue vā Charlops ēn mou
Margriet des conincx suster

Op dese tijt regneerde in engelāt
die machtige coninc Eduwaert
de.iij. vā dier namē/ die dat conincrijc
met groten swarē oorlogē ēn strijden
gecōquesteert ēn tot sijnre subiectien
ghebracht hadde. Dese coninck Edu
waert had ēē suster genoēt Margriet
die wtermatē schoon vā lichaē ēn ma
nierlijc vā zeden vchiert ēn vermaert
was/ datmen in allē landē vā harē na
me ēn fame tseggē wist. Die hoochge
borē vorst hertoge philips ond hē heb
bende vele landē ēn prouncië vhoren
de vā die schoōhz ēn manierlicheit vā
deser ioncfrouwē des coñ. suster doch
terhē goet ēn nuttelic wesen ō sinē so
ne den graue vā Charlops te hijlikē
aen dese schone ioncfrouwe/ daer die
graue oc seere na vlangde ēn begeer
lic was So sijn dan legaten ēn amba
ssaten wt allen den heren gesocht ēn
wtgecoren/ ēn bisonder die vrome ēn
wijse here Anthonis die bastaert/ die
welcke ghecordineert ēn ghesciet wert
om desen versoeke te executeren ende
te volbrengen/ want hi een wijs ende
voorsichtich man was in allen saken
ēn cōmissien voorspoedelic voortgaē
de So heeft hi hē doot beuel van sijnē
vader ēn broēd daer toe berept mit hē
nemende CCCC. edelen ēn wel gebo
ren mannē die cloecste ēn vroōste cāp
echters exerciteert ēn geoefent in al
len steetspelē tornopē ēn andere ridō
like feptē van wapenen die hi onō alle
den edelē ēn heren des volcx vā wapē
nen wist te crigē ēn nam met hē veele
scats gout silver gelt ēn clepnoden die
mē met vele in die landē hadde Als de
scepē bereit warē ēn wel vōlen vā har
nas/ artelrije/ ēn voort vā alle des hē
vā node was nam hi orlof aē sijnē vad
ēn broēd ēn ginc te schepe ēn voer mit
eenē gheluchtigen wint in Enghelant
zeplende in de hauē met groot gelupt
vā balunen ēn trompetten ēn quamē
ter stede daer die conic op die tijt was
Die coninc quā hem te moete ēn ōtfin
gē mit groter eerē ēn feeste. Als here
Anthonis sijn cōmissie den coninc ēn
allen sinē herē op gedaen ēn ghenar
reert hadde/ was hi wtermaten blijde
ēn sepde dat hi sinē wille ēn sijns herē
vaders ēn broeds met alre affectiē ēn
neerstichept geerne volbrengen ende
volcomen wilde. Die coninc behielt
een wijl tijts bi hem in grooter ghe
muechtē ēn solacen/ doende bi hem co
men vele vandē edelsten/ cloecsten ēn
vroomsten ridderē/ herē/ ēn baenroet
sen wt Engelant/ ēn sette die tegē dpe
CCCC. Bourgongoens om hē te ex
erceren ēn oeffenē in gemuechlijcken
ēn tijtlijcken steetspelē/ campē/ torni
ren/ ēn in allen ridderliken ēn princeli
ken oeffeningē/ doende hē dpe meeste
eere ēn chiere dienē eenē here ēn prin
ce doen mochte. De coninc hadde ooc
doen comen ter selver feeste vele van
den edelsten vrouwē ēn ioncfrouwen
des conincrijcx/ die desen edelē Bour
gongoens oc seere feesteerdē ēn eerdē
Daer waren ghehoudē vele costlicke
banckerten ēn dansspelen. men ghe
hupte noch en hoorde daer nier dan
alle gemuechte/ wellustichept/ ēn eer
baerheit Die coninc sēde die mogens

heyt herē Anthonis eñ die edelheit eñ
duechdē der eedelē herē eñ ioncheers
die met hē gecomē warē/beloofde hē
te wille te wesen tot eenē benoemden
tijt sinē here vader eñ sinē broeder/eñ
dede daer tegenwoordich comen dye
schone creatuere iōcfrouwe margrie
te sijn suster/die haer consent eñ wille
gaf tot desen huwelicke ontfangende
vandē voorſ heer Anthonis alsulcke
costelike eñ preciose cleinodē als haer
gepresenteert wordē wten name des
hooch geborē eñ machtigen vorst her
toge Philips vā Bourgōdien eñ heer
Kaerle graue vā Charloys Die conic
begaefde desen heere Anthonis met
met costlike cleinoden ghiftē eñ gauē
eñ vernemende die doot sijns vaders
nam oorlof aendē coninc eñ allen den
herē eñ edelē eñ sijn wed ō te scepe ge
gaen eñ ouer in desen landē gecomen

¶ Hoe dat de vorstlike prince hertoge
Philips van Bourgondien ende bra
bant starf

Als die mogēde prince
hertoge Philips seere
out van iarē gewordē
was/wesende te brug
ge is hi seer sieck ende
cranck geworden/ eñ
heere Kaerle sijn soon
graue van Charloys lach op die tijt in
die stede vā Ghent. Die princē eñ he-
ren die bi hē waren altijt hopende dat
hi ghenesen soude/en dedē dit sijnen
sonē niet alte gheringe wetē/mer op-
ten derden dach als die meesters sagē
eñ merctē dat hi altijt crācker worde
eñ ghenen hope en hadden tot sijnen
leuen/sendē terstont eenē snellē bode
tot here Kaerle graue vā Charloys si
nen soon dat hi vā stondē aen sonder
dilay quame te brugge/woude hi sinē
vader leuēdich sien/eñ binnē desen tij
den wordē hem ministreert eñ ghege
uen die sacramentē der heijliger kerc
ken/eñ alsdoen began hi te agoniserē
ende int wterste sijns leuens te comē.
Die graue vā Charloys vernemen-
de die grote crācheyt sijns vaders sat
terstont op ende reet na Brugghe/eñ
vāt sinē vader noch leuēde/sinē asem
treckende/ eñ bi hem comēde screyde
hi bitterliken/eñ met geuoudē handē
vermaende hi hem te dencken op dat
bittere lidē ons liefs herē Christi Jhū
Eñ hi gaf god sijnen gheest op inden
iare. MCCCC.lxvij. opten.xv. dach
vā Junio/out wesende.lxxiij.iaer als
hi dat hertochdom van Brabant met
groter cloecheyt ende wijsheit.xxxvij
gheregeert hadde

¶ Dese edel prince wert seer beclaget
van sijn ondersaten/ wāt hi was een
seer doorluchtich ende hooch geborē
prince seer wijde vermaert eñ ontsien
groot vā statuere eñ lichaem/cloec eñ
starck van crachten/schoon van aen-
sichte/grootmoedich vā herten/milt
vā aelmissen/ wijs eñ voorsichtich vā
rade/in sine rechten oordelen ende in-
gimentē seer discreet/beminnēde die
geestlicheyt eñ wter maten geneycht
totter dienstē gods/verchiert met me
nigerley gauen vā gracien eñ duech-
den. Hi ghinc te bouen alle sine voor
vaderen eñ ouders in rijcdōmen/glo
rien/eeren/eñ mogenthedē/dat sijns
ghelijc ond den vorsten eñ princē des
kerstenheyts niet en was noch geuō-

den en wordē. Hi plach bi hē te voedē ende op te houdē vele eñ diuerse wonderlijcke wilde beesten. Hi hadde ooc onder sijn familie eñ huysgesinne enē ruese van groter statuere ende forme van lichaem. Hi hadde ooc sommige heydenen ende turcken die hi brochte totten heyligen kersten gheloue

¶ Als dese hooch geborē vorst gestorvē was in presencie sijns soons/nam die selue heere Kaerle dat zeghel sijns vaders/ende dede dat in stuckē slaen ende beual sijnen dienres eñ meesters datmen dat lichaem soude balsamen/ dwelcke also gheschiet is/ doende ter stont sijn paerden sadelen ende reedt van dier nachte met weynich familie ende dienres tot Rysel/daer in eenen starcken toorne groote scat ende rijcdomme verborgen was/ behaluē dat in anderē landē was/eñ druckte sijn eygen zegel op de sloten vanden toorne ende dede die bewaren ende besetten met cloecke starcke mannnē. Dit ghedaen sijnde keerde hi weder tot Brugge eñ hielt met groter solemniteyten eñ pompē die wtuaert sijns vaders in s. Donaes kercke/eñ gheboot in allen sinē landē te houdē eñ te doen in allen kerckē met groter feesten die wtuaert sijns vaders Sijn ingewandē wordē begrauē inder seluer kerckē voor thoge outaer/sijn hert wert gesonnē verchiert wesende met gout eñ siluer/bydē bisscop vā Atrecht met grotē staet eñ familie/als hi begeert hadde ende wert begrauen tot Jerusalem bi ons herē graf/ dat cōuent eñ broeders doterende eñ begauende mit grote giftē eñ costlike gauen/wāt hi die plaetse in sinē leuen seer beminde eñ lief hadde.

Ende here Kaerle graue vā charloys dede dat lichaem settē onbegrauē beneuen dat hoge outaer/ om dat te begrauē tot behoorliken tiden. Eñ vrou Ysabele de hertoginne sijn huysurouwe starf daer na int iaer. M.CCCC. lxxi. opten. xvij. dach vā December in Arriē bi die stede vā sinte outhmaers eñ wert begrauen in Artoys int clooster Gosnay vand Chartuser oorden Haer lichaem met dat lichaem vā hertoge Philips haren man werden namaels beyde veruoert ende begrauē totten Carthusers buten Digioen int hertoechdom van Bourgondien mit groter eeren ende triumphen onder eenen costlijcken ghetogen metalen tom/die wonderlijckē ghewrocht eñ ghemaect was

¶ Int iaer M.CCCC.lxx. quam dye grote Turck ghenoemt Machumeth keyser vā Constātinopolen met. cccc. schepen groot eñ cleen ende met C M man te paerde eñ becrachtichden dat grote eylant ghenoemt Euboyē/ dat wi noemen Nigropont/ende wan die grote starcke stadt Calchis genoemt ende daer wordē ontallike veel kerstenen doot gheslagen ende gheuangen eñ wech gheuoert

¶ Dat. lxiij. ca. Vā hertoge Karel vā Bourgōdiē/vā Brabant. etc̄. Eñ hoe de mogende prince hertoge Karel orlochde opt clant vā ludic eñ in vrācrijc eñ hoe hi de stadt vā Ludick wan daer de conic vā Vrācrijc ooc most zij.

Die doorluchtige eñ moghende vorst hertoge Philips gestoruē eñ begrauen wesende/is Kaerle sijne eenige wittachtige sone gheworden gehult eñ ontfangē bi erfliker successi en hertoge vā Bourgondien/ vā Lot tringen/vā Brabant/van Limburch van Lutzenburch/graue vā Bourgō dien/vā Artoys/ van Vlaenderē/pa latijn vā Henegouwe/vā Hollant vā Zeelant/vā Namen/here vā Vrieslāt van Mechelen eñ van Salins/marc graue des heylighen rijcx. Eñ also hi groten swaren scat van gout ende sil ner van sinen vader genomen hadde so cocht hi int eerste iaer sijnre domi nacien dat graefscap vā Ferretten ge legen inden landen vā Elsaten bider stadt van Basel opten Rijn/van her toge Segemont van Oostenrijck die dat toe behoorde. Ende also dit verre van sinen landē ghelegen was en con de hi dat niet wel defenderen ende be schermen tegen andere princen ende heren sine viandē die dat dicwils aen vochten ende beroofdē/waer ō dat hi dat hertoge Kaerle v̄cochte/ wantter aen sine landē gepaelt eñ gelegē was Hem was eerst tot eenē wijue v̄sekert Katheline coninc Karels dochter vā Vrācrijck/si starf ionck. Dair na nam hi te wiue hertoge Karels dochter vā Bourbō genoemt Elizabeth/ daer hi niet meer kinder bi en hadde dan een eenige dochter gehetē Maria. Als de se vrouwe Elizabeth ghestoruen was nā hi sijn derde wijf genoēt margriet hertoge Ritsaerts dochter vā Jorcke coninc Eduwaerts die.iiij.suster van Engelant/als na geseyt sal worden Hi verbreede ende vermeerde seer die titelē sijnre dominacien ende heerscapien/als na gheseyt sal worden. Hi was eē cloeck ende vroom man ter wapenen/schoon ende bequaem van sprake/claer eñ subtijl van verstande/ een goet rechtueerdich iusticier/ wijs ende voorsichtich in rade/ v̄maert eñ doorluchtich in menigerley gracie eñ eerbare manierlicheden/seer ontsien bouen allē princen ende heren vā ker stenheden

¶ Hoe hertoge Kaerle binnē Ghent ghehult wert/eñ vandē oploop eñ ru moer der burgeren opten seluē dach.

Als hertoge Kaerle alle sakē vā sinē houe bestelt hadde eñ geor dineert/heeft hi voor hem ghenomen dat hi hē woude doen huldē in allē sij nen landē/eñ is int eerste gecomē met groter staet binnē der stede vā Ghent om aldaer ōtfangen eñ gehult te wer den voor eenē graue vā Vlaenderen. Die rectoors ende herē der stede van

Ghent sijn hē te moete ghegaen met groter solemniteyten eñ feesten/ende hebbē hem gehult eñ ontfangē voor eenē here eñ graue vā Vlaenderen op s. Peters eñ Pouwels auont Int iaer M.cccc.lxvij. Als hi in de stede quam warē daer vergadert alsmen seyde ōtrēt.viij.c.ballingē die wijlē eer wter stede gebannen haddē geweest/die hi alle in gracien nam eñ dedese binnen comē. Als hi ghehult was is daer een grote beruerte eñ cōmocie vanď ghemeentē geschiet eñ op gestaen/ wāt si alle int harnas liepē eñ slotē die poorten vanď stede eñ haeldē de bruggē op Dair na quamē si wel met lx. vaenkēs vā hare ghilden alle gelijc met groter moedicheyt roepende ende seggende waer sijn nv die rectorē eñ regentē vā der stede die die poorterē eñ dat gemene volck met groter exactiē beswaert eñ gescat hebben/laetse voortbrengē eñ wtleydē eñ wi sullense na haer verdiensten metten swaerde rechten Eñ daer en bouen woudē si noch hebben eer dat si vander stede ghingē dat dye prince hem soude weder geuen eñ verlenē alle die oude priuilegiē hantuestē ende vryheden die hem sijn vader hertoge Philips ontnomen hadde. Dye prince dit siende eñ horende sandt.iiij notabelen mannē vanden oppersten raden ende beloofden hē tot anderen tijdē alle haer begeerten te doen ende volcomen/eñ als si noch niet wech en woudē/is hi snelliken alleen tot hē wt ghereden/eñ heeftse met eenen stocke vanď marcte willen slaen eñ veriagē maer als harde ende verstijfde karels bleuen al stille staen eñ en vraechdenď niet na/waerom dat die prince seer beanxst was. Dit siende heer Lodewijc van Gruythusen stedehouder vā hollant haeste hem om dē hertoge weder int hof te brengē op dat hi niet gheslagen en worde vā dat verwoede volck Als die hertoge mercte dat hi dit volc niet ontslagen en mochte worden eñ altijt stadelic perseuereerdē roepende sonder ophouden om die liberteyten ende vryheden hore priuilegien/heeft hi hem ten lesten laten informeren eñ cōsenteerde als gedwongē tgene dat si begheerden dissimulerende eñ veinsende tot op een ander tijt weder sinē wille te doen als hi wt haer handē gecomen ware Eñ aldus alle dingē tot haren wille eñ begeertē volbrocht wesende ghingen si thuyswaert/ende de prince is ghereyst na Denremōde/eñ daer wesende heeft hi reuoceert ende wederroepen alle die priuilegien dye hi die van Ghent ghegeuē hadde/ bi eenen notabele commissarie/want hi die bi bedwange eñ fortse hem lieden hadde moeten gheuen

¶ Als hi nv in allen steden van Vlaenderen ghehult ende ontfangen was/ is hi ghereyst tot Mechelen/ daer hy met groter eeren ontfangen ende gehult wert/ ende vā daen reysde hi tot Louen/daer hi vā allen den baroenen ridderen ende eedelen vanden lande ghehult ende ontfanghen wert voor eenen heere ende hertoghe van Brabant. Doen track hi tot Bruessel/daer hi oock met groter feesten ontfangen wert/ende daer wesende quamen die ghedeputeerde der stede van Ghendt ende begheerden groote emende ende beteringe te doen van die excessen ende violencie ghedaen tegē der princelijcker maiesteyt Ende remissie ver

tregen hebbende togen weder thuys
waert/ v̄wachtende sentencie diffini-
tiue vā hore excessen/ eñ ter causen vā
dien quamē si na twee iaren noch we-
der bi den hertoge/ daer doe een sentē
cie eñ wtsprake ghedaen wert Als dat
inden eersten souden alle die vaenkēs
vanden ghilden gecasseert eñ te niete
ghedaen wordē/ dwelck van stonden
aen also ghedaen worde/ want si dye
met hem ghebracht haddē. Daer nae
dede hi naerstelic ondersoecken eñ vi-
siteren alle haer priuilegien/ vanden
welcken hi sommige cōfirmeerde eñ
toe liet/ eñ andere rogeerde eñ casseer
de hi eñ gaf hem nieuwe priuilegiē na
sijnē belieften/ ende hier mede is elck
thuyswaert gereyst

¶ Item ooc was te Mechelē een gro-
te cōmotie/ beruerte ond̄ die gemeen-
te tegen die somighe die vanden regi
mente der stadt waren die si v̄iaechdē
eñ beroofdē haer husen Eñ ooc ghin-
ghen die somighe tot Heffene eñ troc
ken die ketene op aen die brugghe die
ouer langhe iaren bi appoyntemente
inden gront ghesonckē lach Eñ d[illegible]r
om wert hertoge Kaerle soe toornich
ende so beruert op Mechelē datmen
seyde dat hi die stat abanderen eñ ver
deruen wilde/ dat groot iammer hadt
geweest. Mer die baenroetsen eñ die
eedelē wt Brabant eñ ooc die wethou
ders van Bruessel baden den hertoge
lange tijt op haer knien voor die stadt
van Mechelen Eñ hi quā te Meche-
len binnen met groter machte/ eñ die
baenroetsen haddē meest deel de poor
ten vander stadt inne Te wetē die he-
re van Gaesbeke/ van parweys/ van
Bergen/ van Grimbergen ende and̄

So dat hertoge Karel ten lesten sijn
gracie dede bi middele vā veel ghelts
dat si gheuē mosten Eñ ooc dede hi de
ghesworen vanden ambachte bannē
wt alle sinen landen om datse niet wij
slick belet en haddē die beruerte. etc.
¶ Die hertoge was doe sonder huys-
vrouwe/ want sijn tweede huysvrou-
we vrou Ysabele van Bourbon corts
ghestoruen was/ ende si leyt begrauē
tot sinte Michiels Thantwerpen.

¶ Hoe dat dye Luykenaers nv derde
mael rebelleeerden

Inden iare MCCCC.
lxvij. is wed̄ een groot
oorloge op gestaen tu-
sschen hertoge Kaerle
vā Gourgondiē eñ die
Lukeners Die sake eñ
cause waer om was dese Als hertoge
Philips vā Gourgondiē noch leefde
was binnē der stede vā Dinant eē eer
baer notabel rijckman ghenoēt Jan
tarpentier die wilē eer burgemeester
vand̄ stede was geweest Desen hadde
die hertoge als die stede dynāt destru-
eert eñ verwoest was gemaect eñ ge-
ordineert te wesen op eē casteel (dwel
ke deen helft dē hertoge toebehoorde
eñ dand̄ helft den Lukenaers) als een
hooftman eñ casteleyn. Als die Luke-
naers desen casteleyn aldus v̄heuē eñ
gheestimeert sagē in des princen gra
cie hieldē si hē suspect v̄moedende dat
hi meer faueerde den prince dan hē lie
dē eñ dat hi des stichts viant was eñ
dat hi de stede mit bedroch in des prin
cē handē gebracht eñ geleuert hadde
waerō dz si enē grotē nijt op hē begre
pen auiserende hoe si hē ter doot bren
gen mochtē/ hebbē heymelic getrac-

teert met een vandē burchsatē vā sijn re dienres/ō een sekere somme vā pē ningē dat hi hē dat slot leuerē eñ ver raden soude tot eenen bequamen tijt dwelc also geschiet is eñ quamē tot eē re tijt op dat slot eñ namen desen eer baren man eñ casteleyn geuangen eñ brochtē hem binnē Ludick/ eñ besettē dat slot met haer soudeniers eñ knech ten. Dit v̄nemende hertoge Philips sant terstont eenē snellē bode eñ dede die vā Ludic seggen dat si desen caste leyn anders niet en bewesen/ noch ee nige pijn oft molestacie aen dedē/ dan si wilden dat haer. L. eedelē die tot Lo uen geghijselt lagen aen ghedaen eñ tracteert worde/ wairō dat si hem niet en dodē/ mer hieldē geuangē. Als nu die hertoge gestoruē was/ sprakē si wt groter homoet tot malcanderē Nu is onse oude eñ hartste vyant doot/ nu willen wi ons te samē stekē eñ wrekē opten sijnē alle dat ons wilen vā hem misdaen is. Eñ siet wt ingeboortiger rebelheyt eñ boosheyt quamē si te sa men eñ namen dese castelein Jan tar pentier eñ settē hē ter iusticie eñ dedē hē sijn hooft af slaen ende deden voort quartierē als een verrader eñ int opē baer hāgē tot allē poortē wt. Daer en bouē al sulkē somme vā penningē als den hertoge vā bourgondiē ind lester soenē toe geseyt was en woudē si niet betalē/ eñ weygerdē noch dē hertoge te sendē andere. l. eerbare mannen te ghisel in die stede vandē. l. der eedelste eñ machtichste vandē stichte van Lu dick die tot noch toe bi hē inder ghisel gelegē haddē Eñ quamē tot sulkē ver woetheyt eñ rebelheyt/ dat so wie in den secretē raet ands consuleerde eñ sprac dan als voors staet/ dien hieldē si als eenē verrader eñ muyter/ eñ na mense dic wils met gewelt vandē bed de eñ dedense metten swaerde rechtē Eñ vā desen warē de principale eñ op perste capiteynē heer Raets van heer Vincent van Gueren/ Jan die wilde/ Herpert vā zorleth/ eñ staes vā stralē ridderē. Dit siende vele godsuruchti ge eerbare eñ rijcke mannē quamē al heymelic wter stadt nemende tot and pleckē haer woenstadt/ sommige van dien quamē binnē Hoey bi dē bisscop sommige bi hertoge Karle eñ begeer den bi hē onthouden eñ beschermt te wesen. Dit v̄horende dye opperste vā der stadt namen alle haer goedē die si inder stadt gelatē haddē eñ deeldē die haer soudenierē eñ ruterknechtē. Bo uen desen dedē si wt rechter boosheyt alle deser voorseyder wtgewekē man nen haer figurē malen in een bort/ hā gende aen galgen metten beenen op waert tot hare smaetheyt eñ cōfusen doende dat bort hangē voor der stadt huys eñ haddē daer ond doen scriuen haddē wi dese verraders aldus soudē wijse tracteren/ dwelck haer vriendē eñ magen schandelic eñ lasterlic was te sien eñ te horen. Dese eñ dier gelijc ken schandelicke wercken bedreuen si veel binnen der stadt die te lanck wa ren te scriuen

¶ Hoe dat heer Lodewijc vā Bourbō bisscop van Ludic veriaecht wert wt die stede van Hoey

Die eerwaerdige here Lodewijc van Bourbon onthielt hem op dese tijt binnen der stede van Hoey/ eñ en quā binnen Ludick niet/ dwelck

die Lukeners niet wel lidē en mochtē
eñ wouden hem wt Hoep verdrijuen
oft dootslaen. Met grote macht hore
burgeren quamē si binnē der stede vā
Hoep mits hulp eñ bystāt sommiger
poorteren van binnē omtrent heilich
crups dach indē herfst. Die bisschop ōr
hielt hē op deene side vand stede ende
tooch haestelic and clederen aen ouer
mits groten gheroep ende gheerp eñ
lach een wijltijts verborgē/eñ als hy
sach dat de stede gewonnē was/ende
dat si dat slot belegghē wouden/is hi
doot heymelike plechē ende toepaden
wt dat slot gecomē/eñ is met grooter
periculē eñ vresen tot Namē indē stadt
gereden. Die Lukenaers vernemēde
dat die bisschop ontcomē was/deden
wt grooter verwoethept alle des bis-
schops fautoers eñ dienres wredelijch
tracteren eñ doodslaen. Dit dus deer-
likē volbrocht wesende bevalen si die
stede te bewaren enige van hore bur-
geren met een capitepn ende toghen
weder na Ludick.

¶ Van eenē strijt die heere Adolf van
Cleue here vā Rauestein des hertogē
vā Bourgondien ouerste capitepn eñ
hooftman had tegen die vā Ludic.

DJe hertoge vā Bourgondiē dit
vernemēde is wtermatē gram
eñ toornich gewordē eñ heeft alle sijn
herē/capitepnē eñ hooftmannē doen
vergaderen om raet met hē te nemen
op dit oorloge vā Ludick/eñ heeft dē
here vā Rauestepn geordineert eñ ge
maect ouerste capitepn eñ hooftman
van sinē volck vā wapene eñ heeft hē
gelonnē ende gelet te defenderē eñ te
beschermē die frontierē ende palē vā
sinē landē/op dat die Lukeners voort
meer geen schade vā rouē eñ brandē
en soudē doen/eñ dat hi dair bleue ter
tijt dat hi selver quame met meerder
macht van volck. Die here vā Rauen
stepn is gheтrockē met groot volc vā
wapenen eñ heeft hē onthouden om-
trent die stede vā Hoep om dye palen
vandē lande te beschutē. Dit vnemen
de die Lukenaers quamē met groter
macht wter stat eñ woudē dē here vā
Rauēstein met machte wtē velde slaē
eñ verdrijuē/daer hē die Bourgōsche
vromelic tegē stelden/eñ daer viel een
grote scermutsinge eñ die Lukenaers
quamen so vreeslikē gedrungen opten
Bourgongoens dat si vā noots wegē
achterwaerts rumen moste eñ bega-
uen dat velt ende daer bleeffer ōtrent
CCC. verslagē Wepnich tijts hier na
vergaderde dye here vā Rauensteyn
weder een nieu hepre ende een grote
schaer van volck ende quā weder om
sijn leet ende mistual te wrekē. Dit ver
nemende die vā Ludick eñ Hoep qua-
men hem vromelic tegen niet twifelē-
de weder victorie te hebbē eñ als dese
twee battaelgen aen malcanderē ghe
comen warē/wert daer vreeslikē ghe
vochtē ende sloegen met allen seer op
malcanderen om die ouerhant/ ende
daer werter met allen veel ter aerden
geveilt so aen deen side so aen dander.
Eñ als si lange tijt dus vromelijc tegē
malcanderen ghevochtē hadden cre-
gent de Lukenaers int eynde te wijcken
ende weken achterwaerts/ende daer
bleuen omtrent. ix C. man vandē Lu-
kenaers verslagen ende dander liepē
weder nader stadt

Hoe die stede van sint Truyen bele gen wert

IN dit selfde iaer in dye maēt vā october heeft hertoge karel vā bour gondien groot volck van wapen vergadert crijgende in sijn hulpe heere Willem vā Gulic graue vā blāc kenhem met ontalliken veel volcx wt allen nacien eñ prouinciē/eñ daer toe den graue Engelbrecht vā nassouwē met vele cloecke eñ vrome wapētuers wt Brabāt/eñ meer andere grote ba roenen/ridderē/herē/ eñ schiltknapē wt Vlaenderē/Henegouwē/Picardi en/Hollant/eñ andere landē/also dat ter een grote ontallicke menichte van volc vā wapenē v̄gadert was/eñ met alle dit volck hadde hi op genomen te trecken int graefscap vā Loon. So is te weten dat dat graefscap van Loon voormaels geregeert eñ berecht wer de van haer eygen herē eñ grauē/als voor geseit is So ist gebuert indē iare M.ccc.xxxvi. dat een graue vā Loon genoēt Lodewijc sond̄ kinderē achter te laten ghestoruē is/eñ dat graefscap vā Loon is bi rechter erfnissen gheco men aen die kercke vā Ludic/wāt des grauē Lodewijcx ouer oude vad̄ had de dat graefscap vā Loon geoffert eñ gegeuē opten heyligē altaer sinte Lā brecht dē heiligē bisscop eñ martelaer eñ ontfinct wed̄ vandē bisscop te leen dwelc een coninc vā Romē tot Franc foort geratificeert eñ gecōfirmeert he uet dat so wāneer een graef vā Loō af liuich worde sond̄ kinderē/dat als dā dat graefscap voorseyt comē soude aē dat bisdom vā Ludic Eñ aldus ist met groter swaricheit eñ moeyenissen ge comē aē dat bisdō eñ heeft hē dz graef scap metter stat vā ludic v̄enichtende gestelt in rebelheyt tegē harē here eñ biscop Eñ als dā dit grote sware heer bi een v̄gad̄t was vandē hertoge wor den daer geuondē eñ getelt te wesen bouē.xxxij M.peerdē behaluē alle die te voet warē. So is dā die hertoge op gesetē omtrēt sinte Frātiscus dach eñ met alle dit volc getogē om eerst te be uechtē dat graefscap vā Loon/eñ is in een wel manierde ordinācie wt Louē ghereyst Eerst die archiers/daer aen die edelen Doen quā die hertoge heb bende op sijn helme die lelie vā Vranc rijck. Daer aen quamen.vi.edele ion gen hebbende elcx een helme metten leeuwen van Vlaenderē/Brabāt/He negouwen/Hollant/eñ andere helm teykenen sijnre landen/Ende dese or dinancie hielt hi altijt als hi in eenigē oorlogen ende strijden trecken soude/ Eñ alle dit grote volck van wapenen is ghecomen in die graefscap vā loon Als die hertoge tot Thienen quam is hi daer een weynich tijts ghebleuen. Eñ hebben haer tenten eñ pauwelioe nen in groter mogentheit op geslagē voor die stede van sint Truyen in die graefscap van Loon ghelegē Eñ dye stadt was al ōme wel eñ vast besloten wt vresen des hertogē volck dat daer niemāt in noch wt en mochte Ten les ten is die hertoge seluer gecomen/eñ heeft sijn volck geordineert in.iiij.bat taelgen/Indē eerstē was beleetsman heer Adolf vā Cleue here van Rauen steyn des hertogē broeder van Cleue Den anderē beleyde heer Anthonis die bastaert vā Bourgōdiē/eñ die.iij. battaelge regeerde die hertoge seluer

Eñ dit aldus ghedaen wesende wert die stede nacht eñ dach aenghestormt met menigerley geschutte vā bogen vā clueuers eñ vā grote bussen/ ende daer wert menich stout assault gedaē dat menich man sijn lijf coste/ eñ dye vā binnē setten hē vromelic ter weer eñ keerdē die viandē met menigerhā de instrumenten van die mueren. Op een tijt gheuielt dattet een seer neue-lachtich eñ duyster weder was dat de hertoge alle sijn volck dede comē aen die zuytsijde vanď stede/ ende aen dye noortsijde vander stede daer die tentē eñ pauwelioenē op gerecht stondē/ de de hi vele grote vieren ontstekē. Dye van binnē meendē dat daer alle tvolc vergadert was schotē si met allē seer eñ vreselikē na dat vier toe/ menende groot volck doot te schieten/ eñ aldus waren si bedrogē eñ verschoten haer cruyt eñ andere instrumenten alle te samen te vergeefs

¶ Hoe dat die vā Ludic wt quamē om die stede te ōtsettē eñ hoe si vandē hertoge beuochtē eñ v̄wonnen worden.

DIe vā Ludic vernemende dat de hertoge indē landē vā Loon ge comē was eñ dat hi mit groter cracht die stede vā sint truyen belegē hadde/ waren des qualikē te vredē eñ vreesdē des hertogē mogentheyt seer. Haer capiteynē voor genoēt sprakē hemlieden goedē moet toe eñ v̄wectense seer om eenē strijt tegē dē hertoge te slaen seggende/ laet ons in een vergaderen alle onse macht eñ wi willē tegē hem liedē wt gaen te strijdē voor onse lant eñ rechten/ wi sullen sonder twijfele victorie hebbē/ eñ dese capiteynē hiel den dagelicx raet hoe sijt best aenleggen souden om eenen strijt tegen den hertoge te vechten/ ende hebben onď een geconcludeert/ gesloten ende met eenen bode openbaerlic wt doen roepen dat elck op sulckē benoemdē dach int harnas wesen soude om met macht te te treckē eñ te ontsetten die stede vā sint Truyen/ eñ woudē in eenre stilre nacht comē in dat heyr ende dat ouervallen met schutten eñ met slagen onuersienlic Voort so was gepubliceert ende wt gheroepē/ so wie wt dat heyr vluchte ofte wech liepe/ van wat state oft condiciē dat hi ware/ den soudmē terstont doot slaen ende van alle sijne goeden priueren eñ beroue. Wter stede gegaen wesende met een grote menichte van volck/ om dye stede vā sint Truyen met crachte te ontsetten/ nemende met hem priesters/ canoniken monicken/ ende alle dye si wisten des bisscops ende des hertogen fautoren ende vrienden te wesen/ ende dedē die staen int voorste vandē strijt. Die hertoge hadde schier dese tidinge vernomen eñ dede sijn volck stellē in ordinācie om te strijden. Tusschen elcken van desen drye battaelgien was een halue mijle weechs verscheyden/ om die benautheyt der plaetsen/ wāt des volcx veel was. Omtrent vijf vren in den auont quamen dye Luykenaers met grooten ghecrije van trompettē ghedringhen op dye battaelgen van heere Anthonis die bastaert eñ daer wert een groot geroep ende rumoer onder den Lukenaers/ want sonder merren gheboot dye bastaert sijn volke aen te gaen ende vromelijck tegen den vianden in te treden ende quamē

alſo ſtoutelijkē aen getredē/ eñ ſchotē ſo wreeſlijkē met geſchutte ende buſſen op den Luikenaers/ dat ſi hē tot geēre ordinancie ſtellē en mochten eñ welkē een ſtuck achterwerts. Hier en binnē quamē die hertoge aen deene ſijde eñ die here vā Rauenſtepn aen dandē ſide beſlotē eñ beſingeldē dat here al ōme. Die Luikenaers ſlaende haer oogē op ſagen dat ſi vā allen ſiden al omme beſingelt waren ende dat alle dat grote hept op hem gereden quā/ wordē verwaert ende worpē haer wapenen van hem eñ beſtondē te lopen/ Heer Raes van heer dit ſiende hoe wel hi een van den ouerſten cappitepnen was/ ende tgebot hadde doen gaen dat niemant op die verbuernisſe van lijf ende goet wech lopen noch rumen en moſte/ nāter ſtont alle dat gheit ende dē ſcat dat die van Ludic daer geſonden hadden eñ reet daer mede na Vrancrijck toe. Die andere dit ſiende beſtondē mede te vlien eñ te lopē elck alle dat hi mocht te ſonder ommeſien. Den welkē dpe Bourgongoens ſnellijkē vernolchdē eñ ſlogen ſe met grotē hopē hier ende daer ter doot. Maer alſo dē auont gheraecte eñ ſi ſorchdē oft die Luikenaers enige hepmelijke lagē gelept mochtē hebbē/ wert daer een tepkē ghedaen om weder te keeren/ eñ de Luikenaers verberchdē hem in boſſchē eñ hagen ende liepē alle meeſt na Vrācrijck toe. Deſe nederlage geſchiede bi tclooſter van Zepperen aen de zuptſide vā ſint Trupen omtrent ſinte Simō eñ ſinte Juden dach/ eñ daer bleuen omtrent iij.M. Luikenaers verſlaghen/ onder welkē dat warē heer Herpert vā zorleth ridder met ſinē ſoon canonick vā Ludic/ heer Raes vā Stralen haer bannier drager/ Wapo canonick vanden dom eñ Roelant vā Hensberch heers Jans van Hensberch biſſcop van Ludich baſtaert ſoon. Als die hertoge deſe victorie verkregē hadde tegen ſine vpanden vant hi onder andere roofgoeden. C. buſſen ende vele wimpelē vanden ghilden/ Ende in deſen ſtride ordineerde ende maecte die hertoghe CCC. ridderen. Des anderen dages verhoorde die heere van Rauenſtepn datter omtrent. v. C. Luikenaers met verre vā daen verborgen lagen ende heeft ter ſtont een deel volcx genomē ende heeftſe al omme beſingelt ende verſlagen

Hoe die ſtede van ſint Trupen ghewonnen wert

Dſe ingeſeten vanden ſtede vā ſint Trupen vnemende hoe dat die Luikenaers tot allen plecken ter neder ghetogen waren eñ verwonnē/ vreesden ſeer des hertoghen mogenthept eñ beduchten dat hem geſchien mocht te als dien van Dpnant gebuert was des iaers daer te voren. Dpe mogende prince hertoge Raerle niet aflatende van ſijnen voornemende opſet/ heeft met groter macht doen beleggen die ſtede van ſint Trupen/ ende dede daer voor op rechten grote buſſen ende andere inſtrumenten om die ſtede te becrachtigen/ ende dede menich ſwaer aſſault aen die ſtede Ende als hi ſeuen dagen lanck die ſtede ſeer beſtormt eñ ſeer ghequelt hadde mit ſchieten aen merrten die poorters des princen mogenthept eñ dat ſi gheen ontſet vā pemant verwachtende waren/ deden ſi

haer poortē open eñ quamen wt met bloten hoofdē eñ vielen voor des princen tente op haer knien eñ begheerdē ghenade/eñ die stede op te gheuen in sprincen handen eñ wouden staen tot des princen seggē eñ beuelen Eñ hy namse op in ghenadē in deser manieren/als dat si seluer alle haer mueren vander stede/poorten eñ toornen mosten af brekē eñ in die grauen werpen eñ dat si hē voor eenē voocht ende mōboor ontfangē souden des stichts vā Ludic/ eñ daer voor mostē si hē geuen een grote somme van penningē. Dit belooft hebbende stelde hi in die stede een capitein met een groot garnisoen van soudeniers/om dese beloftē ende cōpromissien te volbrengen/eñ waert sake dat si in eeniger manieren rebelleerden ende niet doen en woudē als voorseyt staet/ dat hi als dan die stede pilgerē/berouen/ende aen brande steken soude ende verwoesten. Die poorters verduchtēde die verderfnisse hare stede/deden alte samē als voorsproken is/ende braken die mueren/poorten ende toornen af ter aerden toe.

¶ Hoe die hertoge onder hem bracht theele lant van Ludick

Als dit gheschiet was brack dye hertoge op eñ beleyde dye stede van Hasselt. Die ingheseten berieden hem wijslijc ende gauē hē op in sprincen handē/ eñ hi namse op in genadē op condicien dat si mede in allē schijn eñ manierē doen soudē als die vā sint Truyē gedaen haddē/eñ die hertoge tooch voort met alle sijn volc eñ wā al dat hele graefscap vā loon/de fortune ende auontuere was seer met hē/want alle slotē eñ stedē/als borchloen daert lant sijn naem af heeft/Harck/Gilsen Green/Maseyc/eñ Garingē/ eñ alle dese stedē dede hi haer poortē toornen eñ muren neď leggē eñ slechtē/ gelikē hi die vā sint Truyē eñ hasselt gedaen hadde/eñ daer en bleef stede noch slot int hele lant si en gauē hē allegader in sprincē handen. Daer na sant hi dē here vā Glemont maerscalc vā bourgōdien met eē groot schaer volcx te peerde eñ te voet voor die stede vā Tōgerē eñ als hi die stede genaecte quamē die poorters wt met bloten hoofdē eñ be begeerdē genade eñ hē op te gheuē in sprincē hādē/ eñ namse op wt des hertogē name/in manierē als voor vādē anderē stedē geseyt is Hier na hebbē hē alle die stedē des lāts vā ludic in hāden vandē prince opgegeuē als weset Huwy eñ tuwyn. Die stede vā dynāt en wert op die tijt niet bewoent/ wāt si al gheheel verwoest ende destrueert lach/ wāt die eene steen en was opten anderē niet ghebleuen. Die stede van Maestricht bleef ooc in dese oorloge ongeschent/wāt si tusschē beydē stille sat eñ moeyde hair des oorlochs niet wāt dene sijde vanď stede aen tlant vā Grabant hoort/ende dander sijde aen tsticht vā Ludick/ende aldus en hadt geen last

¶ Hoe die hertoge tot sijnre subiectie bracht die stadt vā Ludic ende die destructie vā dien

Als nu die hertoge tot sijnre subiectie ende onderdanicheyt ghebracht hadt alle die steden sloten ende fortressen den lāts vā Ludic/ heeft hē

ten lestē die prince bereyt met alle sijn
mogenthz eñ heyrcracht ō te bedwin
gen eñ tot sijnre obediencie te brengē
die v̄maerde eñ opperste stadt vā tge-
hele crisdom die stat vā Ludic/ eñ heeft
die crachtelijc doen beleggē al ront ō
doende daer menich assault eñ stormi
ge aen die stat met grote bussen te scie
ten op die poortē toornē eñ murē van
der stadt eñ en ruste nacht noch dach
die stede te bestormē. Die burgerē eñ
eñ ingesetē vand̄ stadt aēmerckende
des princē mogentheit eñ dat si geen
macht en haddē hē te wederstaen/ be-
riedē hē wijslic mit groter voorsichtic
heyt dat si haer stadt in sijnre genadē
genē woudē eñ quamē bloots hoofts
baruoets in linnē clederē eñ voor des
hertogē tente op haer knien begeren
de ende biddende met screyende ogē
dat hi se in sijnre genadē nemen wilde
Die hertoge ōtsiende haer grote oot-
moedicheyt v̄wonderde seer eñ bleef
staende al stille swigende aenhorende
haer supplicatie eñ ootmoedich bege
ren sonder enich woort te sprekē. Die
Lukenaers haddē grotelick doen ver
soeckē ende biddē den heere van Ra-
uensteyn eñ den bastaert vā Bourgō
dien dat si den prince hertelijckē voor
de stadt ende burgers vā Ludic biddē
woude om sijnre ghenadē te v̄weruē.
Eñ door deser twee herē supplicatien
ende biddē/ wert hē lieden haer leuen
versekert ende dat si van stonden aen
alle haer bussen ende wapenen dye si
inder stadt haddē buten in des princē
heyr brengen soudē/ dwelck si al te sa-
men met groter blijsscapē volbrochtē
ende die prince deedse voeren eñ bren
gen in sijne landen. Ende als si aldus
van allen haer wapenē spolieert ende

berooft warē deedse die prince weder
gaen in haer stadt. Dit gedaen sijnde
en quam dye hertoge noch niet inder
stadt/ mer sant dese twee heeren voor
noēt met meer andere herē ende capi
teynē met groot volck van wapenen
inder stadt/ ende bleef leggē butē der
stadt in sinte Laurēs clooster met een
deel wtgelesen vrome mannē vā wa-
penen. Als dese heren met haer volck
binnē der stat warē dedē si een groot
stucke vand̄ muerē af breken ende een
groot gat maken in teykē vā victoriē
ende ordineerden haer soudeniers eñ
knechten alle die stadt door. Na desen
quam die hertoge ende bereyde hē in
die stadt te rijden niet door die poore.
In teykē vā victorie dat hi die stat ge-
wonnē hadde ende becrachtet reet hi
door dat gat vand̄ muren met alle sijn
heer inder stadt. Eñ als hi inder stadt
quam ghetredē quamen hē te gemoet
in schoonder processien eñ ordinācie
alle die gheestelicheyt ende burgeren
vander stadt voor hem draghende op
gherecht die standaren eñ bannieren
des hertochs eñ des bisscops eñ warē
alle geteykent met sint Andries crucē
bewisende mits dien hē ond̄danich te
wesen den hertoge van Bourgōdien
Eñ aldus wert die hertoge int iaer. m
CCCC lxvij. des dages na sinte Mar
tijns dach in de winter met groter fee
sten eerē eñ triumphē/ met groter blij
scappē vruechdē eñ ghenuechten met
grotē gelude vā trompettē eñ basunē
met een groot gherit eñ menichte vā
paerdē ende archiers in die stadt van
Ludic gebracht brēgende met hē heer
Lodewijc vā Bourbon den bisscop vā
Ludic sinē neue/ eñ settte hē inder pos

sessiē des bisdoms eñ dede daer na zō-
mige vandē principalen rebellen ont-
hoofden Eñ daer wordē tot eewigen
dagen wter stadt eñ tlant van Ludick
gevannē heer Vincent vā Gueren eñ
here Jan die wilde ridderen met allen
haren fautoren adherenten/eñ die die
principaelste vā desen rebelle en oplo-
pinge geweest haddē Die burgerē vā
der stadt deden den hertoge eenen eet
hou eñ getrou te wesen eñ sworē tegē
hē niet meer te rebellerē eñ kenden hē
te wesen een recht voocht tutoor ende
momboor des gehelē lants vā Ludic/
eñ dat si voort aen ghene officierē bur
gemeesterē setten en soudē dan bi be-
lieuē consent eñ wille vanden prince/
oft des cappiteyns vanď stadt die die
prince daer noch settē soude. Dair na
dede die hertoge alle die poortē/ toor-
nen eñ murē vanď stadt af brekē ende
slechtē neffens der aerden. Voort en
soudē si tot ghenē tijdē doen makē oft
hē versien vā eenige wapenen oft in-
strumentē/mits dye welckē si hē ende
haer stadt defenderē eñ bescermē sou
den/eñ en soudē ooc geen messen aen
hem dragē dan vā een sekere formaet
hem geordineert Eñ hier bouē soude
elck huys des gehelē stichts vā Ludic
geuen eñ betalē den bisscop harē here
alle iaers twee Gourgonsche stuuers
Voort soudē si gheuen tot emende eñ
beteringe vant misdaet den hertoge
binnē dē termijn vā drie iarē.ccc.M.
Rijnsche guldē/eñ geuē vā stondē an
een hondert dusent. Hier mede soudē
si des princē gracie eñ ghenade impe-
treren eñ verweruen

¶ Hier machmen merckē in wat gro
ter miserie eñ misualle dattet lant vā
Ludic gecomē is. het was te vorē een
lant oueruloedich vā allen rijcdōmen
eñ sonď eenige exactie eñ scattinge eñ
is nu ouermits grote exactien eñ scat
tingen eñ beswaringē gecomē tot al-
re armoedē eñ catiuige onďdanicheit
waer om datmē vā dese stadt wel seg
ghen mach dat Baruch dye propheet
scrijft in sijn derde capit. aldus Hadt
ghi gewandert in de wegē eñ wetten
gods/ghi soudet in vredē opter eerdē
ghewoent hebbē/eñ leert eñ verstaet
so waer dat wijsheit is/waer duechdē
waer voorsienicheyt/wair verstande
dat daer dan gheuondē wert lancheit
des leuens/neringe eñ vrede Eñ wāt
die Luykenaers gheen wijsheyt noch
duechden/noch voorsienicheyt/noch
hem in redē gefondeert en hebbē/sijn
si om haer grote dwaesheyt ende ho-
uerdie extermineert ende tonder ghe
brocht. Heeft dan die almachtige hee
re in desen dagē die arrogancie ende
hoemoedicheyt/eere eñ glorie der Lu
kenaren vernedert eñ onder die voet
getredē. Wt dese grote victorie wert
dye hertoge in allen nacien prouinciē
eñ landen seer ontsien eñ gheureest
Als alle dingē wel gedisponeert eñ or
dineert waren heeft die hertoge daer
gelaten een president eñ stadthouder
mettē heere Gwije vā Humbercourt
met een groot garnisoen vā archiers
eñ vrome soudeniers/eñ is met groo
ter eeren triūphen eñ victorie weder
om ghekeert in sinē landen

¶ Hoe dat hertoge Kaerle vā Gour-
gondien troude eñ te wiue nam Mar
griet des coninc Eduwaerts suster de
iiij. van Engelant

Inden iare. M CCCC lxviij. als die mogende hertoge Kaerle weder gekeert ende gecomen was in sijnē landē met groter triumphē ende victoriē die hi optē stadt eñ tlant vā ludic v̄cregē eñ gehadt hadde eñ rusten de was in sijn pallais/ heeft hi voor hē genomē om te trouwē tot sinē geechten wiue Margriet hertoge ritsaerts dochter vā iorcke eñ conīc eduwaerts die. iiij. suster vā Engelant/ die wijlen eer bi sinē herē vaders tijden here Anthonis die bastairt sijn broeder onder trout eñ besproken had Eñ heeft dese brulocht instituert eñ geset te houdē in de stede vā Brugge/ daer hi een altē grotē schonen eñ wondliken pallays eñ huys dede timmerē. Wond waer te scriuen vā sijne lancheyt/ breetheyt eñ hoocheyt/ eñ dede dat v̄chierē met costelikē gulden lakenē eñ tapesserijē van wondlike vreemde historien/ ghewrocht vā siluer eñ goude eñ met dier bare precieuse stenē eñ diamantē Eñ heeft indē eerstē eē costelic hof doē beroepē door alle sijn landē vā allen den princē/ baroenē/ heren eñ ridderē/ eñ heeft aldaer gehoudē met groter solēniteytē eñ triūphe die feeste vand oordē vandē guldē vliese/ om die te renouerē eñ te verniewē/ wantter zōmige herē vand seluer oordē gestoruē warē Nu hadde die moghende coninc Eduwaert vā engelant ooc grote ghereetscap gemaect eñ hadde v̄gadert grote machtige prīcē baroenē eñ ridderē ō sijn suster margriet die eē wtermaten schone eñ suuerlike persoō eñ prīcesse was ouer te sendē den prince hertoge kaerle vā bourgondiē met groter feesten glorie eer eñ maiesteyt Eñ is met een grote menichte vā hertogē grauē princē herē vrouwē eñ iōffrouwen te scepe gegaen eñ sijn met eē geluckigē winde gecomē ter sluys in vlaenderē eñ vā daen quā si ten dāme/ daer si vā den hertoge eñ alle sijn herē met groter eerē eñ vruechdē ōtfangē wert/ eñ brachtse voort binnē brugge/ eñ daer wert de bruloft gehoudē mz so groter costlicheyt feeste eere glorie eñ solēniteytē/ dztet ōmogelic wair te bescriuē die triūphē vruechdē eñ blijscappē die daer gesciedē vā tornierē stekē eñ cāpvechtē eñ andere riddlike oeffeningē eñ elck ō costelic met groter pōpositeiten eñ chierhedē dattet onsprekelic is Die oueruloedicheit vāspise eñ drancke/ eñ bouē al de excellēte precieusheit vā goudē eñ siluerē vatē eñ andere costelichz en sijn niet te estimerē/ wāt si oueruloedich dair warē Die genuechtē blijscapē eñ solacē vā snaerspele eñ vā allē andere instrumentē vā musike vā sange en is nz te sprekē Die exēpte eñ wondlike monsterē die daer appareerdē eñ getoōtwordē indē manierē als of si geleeft haddē en is nz scriuelic Ten is in smēschē memorie niet noch gehuechnisse dat ye keyser oft coninc sulcke feeste eñ costelike brulocht ghehoudē heeft De hertoge toōde minnelic sijn liberaelheit eñ miltheit begauē de den princē herē vrouwē eñ iōffrouwen eñ bisond den herautē wt engelant met costelike cleynodē eñ chierhedē Eñ alle de herē eñ princē gauē des getugenisse eñ seydē dat geen keyser coninc oft prince in kerstenrijc en ware te gelijkē den hogē geborē vorst eñ prince hertoge Kaerle in rijcdomme eere/ maiesteyt/ ende mogentheyt

¶ Van een twist eñ discoorde die ghe
uiel tusschen den coninc Lodewijc vā
Vrancrijck ende hertoghe Kaerle/ eñ
hoe die coninc tot Bruessel in Brabāt
quam

Als die coninc Lodewijc vernam
dat hertoge Kaerle vā Bourgō
dien niet allene een vast eñ sterck ver-
bant/ aliancie eñ vrede ghemaect had
de mettenmogende coninc eduwaert
vā Engelant/ maer dat hi ooc daer en
bouē tot sijnre geechter vrouwē ghe-
trout hadde vrou margriet des voorſ
conic eduwaerts suster/ was des qua-
lic te vreden eñ tberoude hem seer dat
hi hertoge Kaerle vā Berry sinē broe
der ghegeuen hadde dat hertochdom
van Normandien Eñ also Normādiē
opter zee gelegē was/ eñ men wel lich
telic daer aen comē mocht/ waer ō hi
verduchtende was dat si hem tot dien
lande incomende beuechtē mochten/
heeft daer om sinē broeder priueert eñ
berooft vā thertochdō vā Normādijē
irriterende eñ casserende alsulcke cō-
positien eñ dadingē als hi binnen .iij.
iaren daer te vorē metten hertoge vā
Bourgondiē eñ anderen princen des
conincrijcx na den strijt vā mōtleherp
cōposeert eñ gemaect hadt Eñ op dat
hertoge Kaerle vā Bourgondiē sinē
broeď den hertoge van Berry niet te
hulpe comē en soude heeft hi doen ver
gaderen een groot machtich heyr wt
die crone vā Vrancrijck om dē herto
ge vā Bourgondien te beuechtē eñ is
met. C M. ghewapender mannen in
groter mogentheyt getogen omtrēt
onser vrouwē geboorten dach op die
frontierē eñ palen der landen van Ar
toys/ Viromandoys/ eñ anderswaer
daer omtrent. Eñ als hertoge kaerle
int seker dit vernomē hadde/ heeft hi
vā stondē aen v̄gadert een grote sca-
re volcx vā wapenen eñ is dē coninck
eñ alle sine macht te moete ghecomen
eñ had bi hē ooc. C M. ghewapender
mannē/ eñ dede sinē scatcamere op eñ
gaf sinen eedelen eñ capiteynē eñ alle
sine soudenierē milde gauē eñ soudie
eñ beualse te staen tot sinē gebode alst
vā node wesen soude Eñ dede een mā
damēt gaen door alle sijn landē gebie
dende eñ beuelende alle sijn herē/ rid-
deren/ vasallē/ regentē der landen/ eñ
der steden dat si hē in groter mogent-
heyt eñ getale volgen soudē Eñ is dā
met alle dit grote heyr ghepasseert eñ
getogē omtrent Pyronē op die fron-
tierē vā vrācrijck v̄wachtende aldaer
des conincx toecoemst

¶ Die coninc v̄horende die grootmoe
dicheyt des hertogē en heeft hē niet
v̄porret vanď plaetsen daer hi lach ge
logeert eñ sijn tentē op geslagē hadde
Die ambassaten deser twee mogenď
princē reysdē dagelicx tusschē tween
ouerbrengende die cōmissien eñ man
daten harer princē. Eñ dese twe herē
lagen vā malcāderen verscheydē om
trent. iiij. milē weechs vol na eē maēt
lange sonď yet te beginnen den oorlo
ge aengaende

¶ Coninc Eduwaert dit v̄nomē heb-
bende heeft wt alle sinē rijcke doen v̄-
gaderen ontallic volck van wapenen
eñ heeftse tot sekere plaetsen gesonnē
te leggē op dye frontierē eñ palen vā
den landē van Vrancrijck/ hem beue-
lende dat so wāneer dese twee mogen
de princē tegen malcanderē begonnē

te strijdē dat si als dan int lant trechen
souden/rouen/brandē ende vwoestē
dat lant winnende steden ende sloten
daer si soudē connen eñ mogen Ende
hier en bouē berepden hē mede herto
ge Iaerle vā Berry des coninex broe
der/hertoge Henric vā Calabrē/her-
toge Fransops vā Britanjē/ende die
hertoge van Bourbon fautoren ende
vrienden des hertogē vā Bourgōdiē
om hē assistencie eñ bistant te doen te
gen den conine Lodewijc van Fran-
rijck/waer om dat die conine seer be-
ducht eñ beureest was wāt hē aen allē
siden grote periculē ende oorlogē aen
staende waren Ende op dese tijt was
graue lodewijc vā simpol conestabel
vā Frācrijck ende was in des coninex
hepr. Dese en was niet alleen gheeert
in des coninex hof vā Brancrijck/mer
was ooc seer bemint eñ lieftael in des
hertogen hof vā Bourgondien/ende
hadde groote gracie in deser tweer
machtigen heren ogen/om sijn sonē-
linge ende wtnemende wijshept ende
verstande/eñ sijn sonē waren op dese
tijt in des hertogen dienste eñ soudije
ghelijckē hi wilen eer bi hertoge Phi-
lips ghedient hadde.

¶ Dese graue vā simpol vduchtende
dat vā deser twedracht grote scade eñ
bloetstortinge comen mochte began
wijslichē te ouerleggen hoe eñ in wat
middelē eñ manierē dat hi desen strijt
intertiperē eñ benemen mochte ende
dese twe mogende princē tot eēdracht
licheit des vredes brengen/heeft bi hē
genomē sommige vandē eedelsten eñ
bequāēsten vandē landē eñ heeft niet
alleen vsoent eñ verenicht dē voorge
noemdē princē eñ herē mettē conine/
mer heeft oot den conine daer toe ge-
brocht in sulker vēninge eñ vriētscap
pe/dat hi self in persoon ghecomen is
met een wepnich gheselscap van heerē
eñ edelē tot Pyronē eñ heeft dē herto
ge vrientlikē metten monde gegroet.
Eñ des anderē daghes wert daer een
misse gedaen bi enē bisscop vanō hep-
liger drievoudichz eñ ontfingē bepde
die conine eñ die hertoge dat waerde
heilige sacramēt in tween gedeelt tot
een tepkē des eewigē pays eñ vredes
tusschē hē bepdē Eñ de conine die gaf
sinen broedē den hertoge vā Berry in
recōpense des hertochdoms vā Nor-
mandien dat hertochdom vā Aquta-
nien oft Gasscongē eñ dat graefscape
vā Champangē/ eñ gaf daer en bouē
den hertoge vā bourgōdien CC. M.
Brancrijcsche cronē. Eñ dat alre vreē
ste eñ vwonderlijcste was inder liedē
ogen eñ ongelooflic/so liet die conine
sijn grote hepr vā volck weder herē in
Brancrijch/ende reet alleen met. CC.
peerden metten hertoge in Brabant
ende quamen tot Bruessel. Ende dpe
hertoge ontfinc hem aldaer met gro-
ter eeren ende feesten als dat beraem-
de/ aensiende met grooter vlijte dpe
plaetse daer hi wijlen vanden mogen
den prince hertoghe Philips onthou
den was geweest/ouerdenckende die
wtnemende vrientscap/duechden/ee-
ren ende reuerencien die hem aldaer
vanden voors prince minlychē bewe-
sen ende ghedaen waren/eñ sijn mes
desen grote vrienden ghewordē ende
een wijl tijs ghebleuen

ZZ .i.

Hoe dat de lutkenaers nv ten vierdē male tegen hertoge Raerle rebelleerden ende op stonden

Hier en binnē dat dese dingē hē dus haddē tusschē desen twee mogende princē/ ende dat die gemene fame ghinc dat die conic so machtich in de velde lach eñ so grotē volck vā wapenē bi hē hadde/ dat hi machtich ware den hertoge te verdriuē eñ alle sijn landen in te winnē Do hooptē de ballingen vā Ludick dat de hertoge nemmermeer weder leuendich wten strijde comen soude ende ontbodē weder heere Vincent van Gueren/ heer Jan die wilde eñ meer ander/ eñ maectē se haer ouerste capitepnē ende hooftlieden van alle haer vergaderinge ende menichte/ eñ hieldē concilie eñ spraec met malcander wat hem nv vā node ware te doen/ ende concludeerdē ghemeenlic te samen dat si met alle haer macht trecken woudē ter plaetsen vā daer si dus lange ballinc eñ verdreuē waren geweest Eñ sijn in desen keluē iare vā .lxviij. des dages na onser lieuer vrouwē dach geboortenisse gecomen met .vi. C. mannen al heymelick ende subtijllic binnen der stadt vā Ludich/ wātse noch al gheslecht lach/ so datter goet binnen te comen was/ eñ oock mede datter vele binnē der stadt waren die haer incoemst verwachtēde waren/ ende incomende wert daer een groot rumoer inder stadt dē eenē burger tegen den anderen op staende ende verdreuēse weder wter stadt eñ sloegender ooc vele doot die hem contrarie gheweest haddē eñ en spaerdē niemant gheestelic noch weerlic/ out noch ionch/ eñ alle dat die hertoge geordineert eñ ingeset hadde casseerdē si eñ en woudēs niet onthoudē/ eñ leiden menige lagē om den ouerstē eñ regentē vanō stadt te vangen eñ dat lijf te benemē/ mer si ontquamē met groter behendichedē eñ vlodē wter stadt Eñ si vingē onō andere eenē eerweerdigen eñ geleerdē man doctoor in beiden rechtē dien si iāmerlikē mit eenen swaerde door sinē hals staken eñ moordēn/ eñ den secretarius vanō stat hadden si mede gheuangen ende seer gequetst/ die ontquam met groten listen eñ quā tot Dynonē bi hertoge Raerle dien hi openbaerde ende blijckē dedes met verschen wondē wat binnen der stadt van Ludic gheschiet was. Eñ binnen desen tijden quamē veele vanden ballingen eñ rebellē weder inder stat van Ludic eñ bedreuē alle quaet dat si mochten/ ende daer vergaderde een grote menichte van veel lichts geselscaps wt allen landē eñ ōmenichuoudichedē seere. Die stadt vā Aken die omtrent .v. mijlē gelegen is sendē die vā Ludic zōmige bussen eñ andere instrumentē om hē tegen den hertoge te defenderē eñ beschermē/ eñ theeft hem liedē seer voortwaert een wijl tijts gegaen in allē dingē ende saken Eñ alsdye stadt noch seer destrueert ende vāwoest lach sonder muerē ende poorten/ hebbē si seer naerstelic gearbeyt dach eñ nacht om die stadt te bebolwerchē eñ maectē daer een grote hoge walle om van aerde/ ende brachtē ooc mede te samē veel steenē makende grote hapen voor die poortē/ datmen niet lichtelijck door die wegen comen mochte totter ingane vanō stadt. Eñ maectē noch al omme de stadt grote eñ hoge

swaren blochuken vā houte eñ balcken in manierē vā toornē/ō die stadt daer af te beschermē eñ ūgaderdē vele soudeniers wt allen landē/ eñ verlagē hē vā vitalie eñ prouande eñ vā alle des hē vā node wesen mochte oft si tot eenigher tijt weder belept wordē ende berepdē hem ganschelic daer toe met alle haer macht te resisterē ende te wederstaen hertoge karels mogentheit bat dan si tiaer voorledē gedaen hadden.

Hoe dat die Luikenaers vingē here Lodewijc vā Bourbon harē bisscop.

Als dese dingē aldus binnē ō stadt vā Iudic gehādelt ende tracteert wordē/ lach heer lodewijc vā Bourbō bisscop vā Iudic binnen die stede van Tongerē met eē wtgelesen gesellschap vā ridderē ende soudenierē eñ betrouwde hē seluē seer in sijn mogentheyt/ so warē binnē ō stede eenige rebellen eñ quaetwilligē die hē heymelic verbonden mettē luikenaers eñ woudē tot haē gebodē staen/ wairō ordineerdē de Luikeners here vincēt vā buerē/ heere Jan de wilde met meer andē capitepnē met een grote menicht vā burgerē eñ soudeniers/ ende sijn op eenē sonnendach des nachts al heymelic gecomē binnē die stede vā Tongerē/ want die muerē noch al plat ende gedestrueert lagē/ slaende indē ingang meer dā ccc edelē ende eerbare poorters/ eñ alle die si bevondē gewapēt eñ getreyckent met hertoge karels ende des bisscops teykē sloegen si ter doot/ onder die welcke dat warē die graue vā eldren/ twee herē vā tris/ eñ twee eedele broeders vā Arkenteel/ here Jan vā serepnē/ here Gobrecht proost van sinte Gerioens tot Colen/ eñ heer Philoen thesaurier des geheelē stichts vā Iudic met meer andere eedelē herē ende ridderschappē dat seer te beclagen was/ nochtās ōtquāmer vele die met groter listicheydē half naect ontuludē/ als here Jan vā Bergen aen zoom ende meer andere. Die bisscop Lodewijc mettē legaet vā berchydē hem ende liepē in onser vrouwen kerche. Die Luikenaers dit vernemende liepen met groter ūwoethept voor die kerche die gesloten was ende deden hē seggen dat si wtp wt quamē men soudse met mildoen/ eñ si namen den bisscop metten legaet ende brachten se tot Iudic. Ende onō wegen beschrepde eñ beclaechde die bisscop seerden doot der groter eñ eedelder herē die daer verslagen warē eñ die legaet troostе hē seggende/ here laet ōs god louē ende danchē dat wi in die ūwoetheden ende hertē niet mede verslagē en sijn/ ende aldus so bleef die bisscop binnē Iudich ghevangen

Hoe dat die capitepnē des hertogē vā Bourgondien die stede vā Tongeren wonnen ende berookten

Als dese mare voor den hertoge quam dat die Luikenaers sijnen lieuen neue heere Lodewijc vā Bourbon bisscop van Iudich ghevanghen hadden/ was hi wter maten seer ghestoort eñ alle die princen eedelen ende ridderē van sinen palayse/ doende bi hem comen heer Adolf van cleue here vā Rauēstepn/ here Anthonis die bastaert vā bourgōdien/ dē here vā Glemont maerschalc vā Bourgōdien/ den

prince eñ graue van Araengen eñ he
re Peter hacheback sinē hofmeester/
ende beual hē lieden te treckē met een
deel gewapents volcx inden landē vā
Ludic. Dwelc si terstont volbrochten
ende reden met een groot garnisoen
eñ quamē ōtrent die stede vā tongerē
ende wonnē die eñ quamen daer met
met crachte in v̄slaende allē dē ghenē
die doorsake geweest warē vandē ver
raderie eñ innemē vand̄ stede/ berouē
de eñ pilgerēde die stadt vā gout siluer
eñ andere cleinodē eñ alle dat si crijgē
mochtē. Dese stede vā tongerē plach
hier voortijts te heeten Octauia ende
was lange tijt gebouwet ende getim
mert voor ons heren gheboorte/ daer
sinte Seruaes alre eerst sinē bisscopli
ken zetel geset hadde/ ende ouermits
haer wtnemende boosheit trāslateert
eñ gheset wert tot Maestricht/ eñ na
sinte Lābrechts doot dede die sinte hu
brecht settē tot Ludic. Dese stadt was
hier voormaels eē grote stercke ende
ōwinlike stadt geweest eñ hadde gro-
te dominacie ende heerschappie ouer
tlant/ maer om haer partije ende twe-
dracht is si seer vernedert eñ tot niete
ghecomen

¶ Hoe dat die stadt vā Ludick weder
ghewonnen/ ghedestrueert ende ver
woest wert

Omtrēt den eynde van October
int selue iaer vā .lxviij. hebbē de
se voorſ capiteynē eñ herē vergadert
alle die macht des gehelē ridderscaps
ende alle dat gewapent volck dat si cri
gen mochten/ ende sijn in groter mo-
gentheit ghetogē mit alle hair macht
om te winnē/ destrueren eñ gehelic te
v̄woestē die stadt vā Ludic Dese stadt
was seer vermaert in allen landen eñ
was lanc eñ breet/ ende die Mase liep
daer doore/ in dye welcke dat stonden
xxxiij. schone prochykercken/ eñ .viij.
collegiē/ eñ bisond̄ eene die die opper-
ste was gefondeert in de eere vā sinte
Lābrecht/ daer wilen eer vele keysers
coningē/ hertogen/ grauē/ eñ andere
baroenē kinderen/ canonickē plagen
te wesen ende seluer te resideren ende
was in allen landē eñ prouincien seer
vermaert eñ excellēt. Daer warē ooc
in veel heerlijke eñ vierlike cloosteren
van mannē eñ vrouwē/ ende was een
stadt vol rijchedē vā scat/ gout/ siluer
ende cleynoden Mer si was binnē .iij
iarē seer verarmt ende verwoest ouer
mits haer partije ende rebelheyt. Die
burgerē siende dit grote wel getuych
de heer tegē hair stadt comē/ maecten
hē rede int harnas eñ stonden bereyt
om haer stadt te beschermē.

¶ Des anderē daghes dede heer Jan
die wilde die poortē op eñ ghinc wter
stadt mit eenē grotē hoop vā burgerē
eñ soudenieren/ daer een grote scher-
mutsinge geuiel tusschē desen tween
na diē dat dese heer Jan verslagē was
liepē alle dander wten velde elck sijns
weges nad̄ stadt/ eñ daer bleuē ōtrent
M man verslagē. Doen vergaderdē
die voorſ heren ende capiteynen alle
haer macht eñ volck vā wapenē ende
beleydē al omme haer stadt op slaēde
daer voor haer tentē eñ pauwelioenē
ende rechtē daer voor haer bussen eñ
andere grijselike instrumentē om die
stadt mede te beschietē eñ te bestormē
Die vā binnē rechten ooc op haer bu-

ssen eñ instrumentē/ eñ scotē met allē seer op dat heyr eñ deden malcanderē grote scade/ also datter veel volcx binnen ende butē doot gescotē wert.

¶ Ginnē desen tijdē heeft hē hertoge kaerle mettē coninc Lodewijc vā vrācrijck berept te treckē voor die stadt vā Ludic ō die te becrachtigen eñ gansselick te vernielen/ ende heeft een groot swaer volck vā wapenen v̄gadert wt allen sinen landen/ ende is daer mede gecomē in groter mogētheit den sinē te hulpe voor die stadt vā Ludick. Die sake waer ō dat die coninc bi hertoge Karel in Grabāt gecomē was/ was ō hē te excuseren vandē voorledē oorlogen eñ rebelhedē die de Lukenaers tegen hē gehadt haddē/ wāt die coninc v̄staen hadde dat als die hertoge dye stadt vā Ludic ghewonnē hadde/ dat ter eenige brieuē geuondē waren wt des conincx name gescreuē ende ond̄ teykent/ inden welckē die Lukenaers gestijft eñ ghesterct wordē tegen den hertoge/ Eñ hier vā ontsculdichde hē die coninck seere dat hi hier niet af en wist/ eñ om dese suspicie wt des hertogen herte te brengē bereyde hi hē mede te beuechtē eñ te bestormē die stadt vā Ludic. Eñ op datmen gheen verraderie eñ meutinge maken noch op nemen soude/ gehengde die hertoge dat die coninc mede met sinē cleynē gesel scappe vā .cc. peerdē als een and̄ soudenier met hē treckē soude voor ludic eñ haeste hem seer om sinē lieden van wapenē te hulpe te comē voor die stat leggende Eñ quā voor die stadt inder nacht voor s. Simō eñ Judē auōt willende des anderen dages die stadt bestormt hebbē/ twelc si niet en mochtē bi brengē ouermits den stadigē regē.

Die Lukenaers v̄staende dat de hertoge aldaer seluer in persone gecomen was metten coninc vā vrācrijck daer alle harē hoop troost eñ toeuluchtop was/ warē si des seer beanxst ende beureest/ eñ sprakē tot harē biscop aldus Siet muechdi ons pays eñ vrede verweruē aen uwē neue den hertoge/ wi willē v laten darwerts treckē eñ willen tot des conincx eñ andere princen seggē eñ wtsprake staen. Die bisscop dat horende was seer verblijt eñ seyde hi woudet gaerne doen/ indiē si hē daer wouden gheleydē ende brengē onbescadicht/ ende hi swoer hē pays ende vrede te makē/ eñ reet wter stadt tot bi den hertoge sinē neue dien vriētlijc eñ blijdelic ontfinck/ eñ ter wijlen datmen tracteerde eñ vā payse sprack so maecten die Lukenaers een conspiracie eñ muterije eñ een grote beruerte/ want daer waren. CCCC. vrome mannen gecleet eñ geteykent mit des hertogē leuereye vā sint Andries cruce ende quamen inder nacht wt ludic eñ sloegē op des hertogen heyr/ ende deden alle naerstichept die si mochtē om te comen in des hertogē tente eñ hem doot te slaen/ mer si worden also wederstaen vā des hertogen volc dat si daer alle verslagen bleuē. Nochtās bleuen daer van des hertoghen eedelen verslagen/ die graue van Vernenburch/ heere Jacob van Lannoy heere van Wilreuael/ met meer anderen ridderen eñ schilcknechten

¶ Die hertoge vernemende des anderen dages dat hi so veele eedele mannen verloren hadde/ swoer hi by den ridder sint Joris dat hijt hē weder v̄gheldē soude eñ haer stadt bestormen al soude hi die helft vā sijn volck daer

voor laten Des anderē dages eñ was op eenē sonnendach voor alre heiligē dach alsmen inder hepliger kercken den dienst vander missen began te sin gen/so bestont die hertoge die stadt te bestormē tot drie steden Inder eerster battaelgē was die hertoge selver met ten coninck van Brancrijch ende den graue vā simpol coninckstabel vā frāc rijck met meer andere princen heeren ende vorstē In die anderde waren die hertoge vā Bourbon/de aertsbisscop vā Lions eñ heer Lodewijc vā Bour bon bisscop van Ludick ghebroeders heer Philips vā Danopen/die prince vā Arangē met meer andere eedelen enderidderē In die derde waren dye here vā Rauenstepn/heere Anthonis die bastaert/die here vā blemōtmaer scalck van Bourgōdien met meer an andere ridderen heren schildtknechtē eñ vrome wapenmers. Alle dese voor ghesepde heren met haren campuech ters vielē ghelijc aen de stadt mueren eñ deden grote assaulte eñ bestormin ge dat meselicken aen te sien was. Die coninc had hem ooc vromelic int stor men ende sach onō andere vrome mā nen twee eedele iongelingē grooten arbept ende kepten vā wapenen doen ende hem wert gesept dat deene was iōcheer Engelbrecht graue Jans soō vā Nassouwen/eñ dander Floris des grauen bastaert soon vā Oosternant eñ namse eñ maecte se bepderidderen want si hem als ridderen ridderlijcke kepten van wapenen doende indē be stormen hadden. Die burgheren van binnen stelden hem op haer mueren ende bolwercken als si best mochten in ordinancien/ ende weerden hē een wijl tijts vromelijc tegē haer vianden vā buten/ende daer wert so vreeslijkē met bussen geschoten ende dat gelupe der trompetten ende trōmelen ende tgheerp vanden volcke van binnē eñ van buten was so groot/datmen nau welic sien noch horen en mochte Ten lesten op die plaetse daer die hertoge van Bourbon met sijn broeders ghe ordineert waren ende stonden/na dat ter vele vanden harē verslagen warē ende si met groter crachte die vā bin nen vanden mueren verdreuē haddē ende verslagen/so quamē si in die stat alre eerst eñ deden eenen grotē moort van die si daer vondē Ende die ander burgerē dit vernemende dat si in dye stadt gecomē waren begauē die weer ende liepē met groten hopē met haer capitepn heere Vincent van Gueren wter stadt Eñ comende inder stadt en spaerdē si niemāt man noch wijfionc noch out ende sloegent al doot dat hē ghemoete/ende liepen in die kercken ende cloosteren berouende pilgeren de eñ die spolierende van kelcken/mōs strācien/goude ende siluere vatē/clep noden eñ andere costlicke chierheden Ende dat alre quaetste was/geestlijke vrouwen/nonnen suskeren/maechdē weduwen ende andere eerbare vrou wen worden crachtelick ghenoleert ghescoffeert ende verrachtet. Ende alsmen sepde al eer die hertoge inder kerchē quam datter sommige verme te le soudenieren ende scarianten dye calle daer die weerdighe hepligereli quien van sinte Lambrecht bisscop eñ martelaer in rustet aen tastē ende op doen wouden/desevielē achterwerts in onmachte/ende eene van hē bleef opter stede doot ende dander liepen wech. Ende als die stadt ghewonnen

was so reet die bisscop vā Ludic al gewapēt met sijn broeds eñ herē dē hertoge eñ dē coninc te gemoet eñ leidese ind stat Eñ die conīc met des hertogē teykē gecleet wesende reet in des bisscops hof/eñ die hertoge reet voor de domkercke/eñ trat in die kercke voor dat hoge altaer om die te beschermen Eñ sijn ghebet gedaen hebbende stōden daer die cauonikē seer beanxt eñ beduchtwesende/presenterēde dē hertoge te cussen dat weerde heylighe sacrament/eñ vielē op hair knien biddē de om gracie eñ genade. Die hertoge hē onweerdich kennēde te cussen sinē heer sijnē scepper dede dat heylige sacramēt eerweerdelikē weder op sijnē stede settē eñ nam die geestlike mannē in graciē eñ ond sine protectiē Eñ sijn bānier drager genoēt roesquijn stont achter hē metten bannier/eñ dede die hangē eñ vast setten int middel vand domkercke/beuelende op lijff eñ goet die niet vand stede te settē/ende dit gedaen sijnde reet die hertoghe mede in des bisscops palays Die hertoge vnemende dat sijn soudenierē dē geestelikē vrouwē/nonnē eñ andere susterē eñ baghinē niet en spaerden/dede die met veel scepē tot sinē coste die Mase ned vuerē tot mastricht ter tijt toe dye hetten eñ beruerte ouer ware. Dese victoriose triūphe geschiede optē sonnendach datmē singt int beginsel der missen dat Introitus Oīa que fecisti nobis dñe in vero iudicio fecisti quia peccauimus tibi et mādatis tuis non obediuimus Dat is te seggē/here alle dat ghi ōs gedaen hebt dat is ōs ouermits uwē rechtueerdigen oordel gheschiet/wāt wi tegē di gesondicht hebbē eñ sijn dijn gebodē niet ond danich geweest. Eñ dient seer wel totter materien vā dese destructie. Daer na op alre sielē dach heeft die conīc orlof genomē aendē hertoge met groter vriēt scappē eñ is gereyst na Akē doende al daer sijn bedeuaert/eñ vā daen reisde hi weder in Vrancrijck met sinē princē eñ herē Eñ willende doen blikē dat hi een vaste eñ onuerbrokē paysе mettē hertoge gemaect hadde/dede hi gaen door al sijn conincrijke een mādamēt eñ gebot/dat so wie/ vā wat state ofte condiciē hi ware/wt vmetelhz sprake enige diffamacie oft scoffierlike woorden optē hertoge vā bourgōdien/dat mē dye sond eenich vōnisse oft oordel onthoofdē soude Eñ na desen dede de hertoge die stadt berouē spolieren eñ verbrandē eñ die husen ter neder werpen/wtgeseyt kerckē eñ cloosterē/ eñ dat straetkē daer hi in logeert was Grote fortse eñ ontamelike feyten eñ scoffierichedē werden bedreuē vandē volck vā wapen/dwelc niet betamelic en is te bescriuē

¶ Hoe die stadt vā Aken vandē hertoge gecorrigeert wert

Die hertoge bleef noch.xij.dagē binnē Ludic ende sette die stadt in goed ordinancie nae dattet hē goet dochte/ ende op sinte Martijns auōt daer na bereyde hi hē mit.xxv M wel gewapēde mannē te treckē op die stat nā Aken/om dat si den Lukenaers assistencie ende bistant van wapenē eñ bussen tegē hem ghedaen hadden/eñ die hertoge was op dese tijt tot Maesticht. Dit vernemende de regentē eñ ouersten vand stadt van Aken senden

notabele ende wijse mannē tot Maestricht biden hertoge/ eñ vielē hem te voete presenterende die sluetelē vanđ stadt/ eñ beloofdē hē te ontfangē tot allē tijdē minlikē ende vrientlikē/ biddende ghenade vā tghene dat si tegē sijn vorstlike maiesteit misdaen haddē eñ beloofden hē noch te gheuē binnē den termijn vā .iij. iarē die somme vā lx. M. Rijnsche guldē/ eñ die hertoge woude van hē te hebben. C M. maer het wert gedadingt als dat si .lxxx M geuen soudē/ eñ daer van steldē si borge eñ sekerheyt met sekere brieuen hē obligerende/ eñ si hebben den prince hoochlikē gedanct eñ sijn met groter blijscappē weder thuys gekeert

¶ Hoe dat zōmige vanden ballingen eñ vooruluchtigē burgerē vā Ludick bestredē ende v̄wonnen wordē.

Als die stadt vā Ludic gewonnē wert stormender hant als voorseyt is liepē vele vandē burgerē wter stadt om haer lijf te bergen/ ende lagē in bosschē eñ holen vandē steenbergē verborgē/ eñ waren seer van hertē v̄slagen dat si haer husen eñ houē sagē staen bernē/ eñ datter gheen hoop op en was te weder keerē eñ opten horē te comē/ ende waren seer veruaert eñ desperaet Eñ liepē al gelijc int lant vā Francemont/ want si daer vry wesen mochtē/ wanttet een onwinber lande ken is dairmen niet lichtelic in comen en mach/ eñ is al ōme met hogē bergē beset/ hebbende binnē vele vaste dorpen eñ .ij. starcke castelē/ eñ wert ghehetē francemōt als een vry geberchte eñ was op die tijt vol van vele cloecke mannē. Als si v̄namē dat die hertoge weder vanđ stadt gereist was quamē si te met binnē der stadt/ om te soeckē haren v̄borgē scat die si daer gelaten haddē Eñ onđsoeckende eñ onđgrauende die stadt destrueerdē eñ verniel den si voort datter was bliuē staende eñ daer toe vele kerckē ende cloosterē Eñ togen int lant vā Lutzenburch eñ limburch eñ deden daer grote schade vā rouen ende brandē/ eñ namē altijt harē recours ende toeuluchtint lant vā Francemont. Die hertoge dit v̄nemende sant daerwaerts sinē bastaert broeder here Anthonis met een deel wtgelesen wapentuers/ eñ heeft dese v̄bannē eñ vooruluchtige Lukenaers beuochtē heymelic ende openbaer eñ daer wertter met allē veel geslagē eñ verdreeffe wten lande. Daer nais hy ghereyst tot Brugge houdende daer die feest vandē guldē vliese oft toyson eñ daer warē bescreuē alle die heeren vanđ ordene om ter feestē te comen

¶ Hoe hertoge Karle admitteerde eñ cōsent gaf datmen dye stadt vā Ludic weder op timmerē mochte

Ende als dye stadt vā Ludick dus deerlikē eñ iāmerliken desoleert ende verwoest lach verbrant ende ter neder gheworpē/ eñ die hertoge verstaen hadde dat noch vele kerckē cloosterē gasthusen waren bliuē staen/ eñ dat selfde met ogen beschouwet hadt heeft hi cōpassie eñ medelijdē gehadt. Eñ op dat alsulcke schone edificiē eñ timmeraetsen als de domkercke ende andere collegien ende prochykerckē metten cloosteren niet ledich eñ sonđ dē diēst gods daer inne te doen/ staen

en soudē/eñ dat alsulckē vermaerden stadt sond huysen eñ woningen noch sond burgers ydel eñ ledich staen en soude/ende dat dat lant daer omtrēt niet verwoest noch ongebouwet blijuen soude/ heeft hi wt sijnd groter liberaliteyt eñ ghenade admitteert eñ geconsenteert den burgerē die wilen ter tot hē eñ den bisscop sinen neue haren toeuluchtt genomē hadden (maer niet den ballingē eñ rebellē die tegen hē eñ den bisscop sinē neue op gestaen haddē) dat si die stadt ende die huysen daer binnē soudē mogen reparerē eñ weder op timmeren/eñ gaf oorlof dat allemannē eñ vrouwē wten landē vā Bourgondien/ Brabant/ Vlaenderē Henegouwē/ Hollant/eñ wt andere landē die daer hair woenstadt nemen woudē/dat si die husen eñ woningen souden mogē restaurerē ende weder makē/op dat ouermits sulckē vmaerden eñ excellentē stadt die geestlicheit eñ geestlike personē weder in hare possessien ende besittinge comē mochtē Eñ sant dair tot beschermenisse ende tot eenē regente vand stadt ende des lants eenē prefect eñ stedehoud heere Gwije van Grymoer baroen eñ here vā Hōbercourt/settende bi hē tot enē hulpe den here vā Witthem. Dese ede le here vā Hōbercourt is gecomē met alle den canonikē eñ gheestelike personen met religiosen ende andere vooruluchtige ende wtgewekē eñ eerbare verdreuē mannen eñ hebben die stadt weder begrepē gerepareert eñ getimmert/maer niet in sulcker grootheyt als si geweest was/wāttet te vorē een grote eñ brede stadt was/eñ tot veele plaetsen ydel eñ ledich/ also dat si dye niet al met volck vollen noch besetten mochtē/mer allenckē nu hier nu daer eē plaetse te begrijpē eñ te betimmerē dattet nu weder een schone gedaente ende wel getimmerde stede is.

¶ Hoe dat hertoghe Kaerle in desen landen quam ende seluer ter audiencien sat

Als die hertoge alle saken wijslic eñ in goeden puntē geordineert hadde indē lande vā Ludic/ quā hi tot Bruessel in brabāt/eñ hi sadt ter audientien/supplicatiē eñ clachtē ontfangende vā armē eñ rijckē om eenen yegelijckē recht te doene/wāt hi een sonderlinge prince vā iusticiē was. Daer na trac hi in zeelant eñ heeft daer ooc te recht gesetē Vā daer trac hi in Hollant in sgrauē hage/ eñ hadde met hē C. ridderē ende sijnē ouerstē raet met meer andere princē herē ridderē ende knechtē/dair die ouerste eñ principaelste af warē/heer Lodewijc bisscop vā Ludic/here Gwije bisscop vā doornic die bisscop vā Poelgē/dye bisscop vā salubren des hertogē biechtvader/de grote prince eñ hertoge vā trapezōde wt grieckē/Jan hertoge vā Cleue/die hertoge vā zommerchet wt Engelāt/ die here vā Rauensteyn/heer Anthonis die bastaert/Henric heere vā Parwijs/heer Jan vā Bergen aen zoom/ Philips here vā Grimbergē zij broeder eñ meer andere princē/baroenen eñ herē. Eñ indē hage wesende sat hi daer seluer in persone ter audiēcie in de grote sale driewerf ter weken ende dede eenē yegelijcken recht eñ iusticie rijcke eñ arme eñ en sach niemāt aen wāt hi eē rechtueerdich iusticier was.

¶ Daer na so trach hertoge Raerle tot Brugge/ daer hi sijn feeste hielt vanō orden vandē gulden vliese oft toyson Eñ dair warē beschreuen al die heeren vander oorden om ter feesten te comē Eñ mijn here vā Crop quam daer wt Brancrijch/ wāt al was hi verdreuen geweest/ nochtās en conde men geen valscheit aen hem vindē ¶ Mer die grane van Aputers eñ van Stampus en wilden daer niet comen ouermits diē dat hi daer te voren te Perone geuangen had geweest ende beschaemt van hertoge Rarels wegen. etē.

¶ Hoe dat coninc Eduwaert vā Engelant verdreuen wert/ eñ hoe hi met machte Engelant weō conquesteerde eñ geweldich coninc wert

In tiaer ons heren M CCCC. lxx. so wert in Engelant verdreuē rit saert graue van Werwijc eñ hi track bi coñ. Lodewijc vā Brācrijch want hi meynde bi sijnre hulpen coñ. Eduwaert te vordrijuen eñ coñ. Henric die geuangē lach weō coninc te makē Wāt die prince vā Galles coñ. hēricx sone hadt desen graue sijn dochter te wiue gegeuē De welcke prince vā galles was coninc lodewijc na belanc vā sijnō moeder wegē die coñ. Rouer vā Sicilië dochter was beslaēde dē coñ. inden twedē grade. Aldus pijnde hē dese graue vā werwijc partie te makē tegen hertoge Raerle eñ hi roofde op die zee die Vlaemsche/ Hollantsche eñ Zeelātsche schepē/ eñ hi trac also met machte in Engelāt/ met hem ooc hebbende een deel frankoysen om coninc Eduwaert te vordrijuē/ eñ hi quā te dorpe in Engelant/ so dat hi bi conspiracie vā sinē vriendē die hi hepmelic in Engelant had coñ. Eduwaert vordeel Die welc siende dat hi vraden was so weech hi wt engelāt eñ quā in Hollāt ōtrent bamisse eñ hi lach inden hage tot herslmisse Dair na trac hi bi hertoge Rarel tot Heldijn in Artops eñ bi sijn suster hertogen Rarels huysvrouw ō hulpe vā hē te hebbē om weder Engelant te crigen Eñ hertoge Rarel de de hē bistāt vā volc eñ vā scepē/ so dat hi daer na in dpe vasten na Engelant track Eñ optē hepligē paeschdach bi die stadt vā Donnē haddē si eenē strijc tegen coñ. Henricx sone voors eñ dē graue vā werwijc. Eñ coñ. eduwaert hadt victorie mits sommige heerē/ eñ die graue vā werwijc bleef daer vlaegen eñ coninc Henric wert weder genangē Eñ sijn sone wilde coninc eduwaert niet kennē voor coninc ende hi wert ghedoot eñ coninck Eduwaert wert weder gheweldich coninck van Engelant

¶ Vandē oorlogē tusschē den coninc vā Brācrijch eñ hertoge Raerle/ ende hoe hi Amiens eñ Beauays belepde.

Binnen dese tijt als die graue vāñ Werwijc tusschē den coninc van Brancrijch ende hertoge Rarel twist eñ onminne had gemaect so nam die coninc weder in die stedē vā Amiens ende sinte Quintijs. So heeft die hertoge groot hepre vā volck vergadert endeis ghetrocken int iaer van. lxxi. na derthiendach weder in Brancrijcke/ slaende sijn parck voor Ampens/

daer hi leggende bleef tot indē Meye
eñ daer wert dicwil gescharmust wāt
die grote Salizaert lach binnē Ami-
ens eñ quā dicwil wt op des hertogen
volck eñ werdē dan dicwil in die stadt
gedreuen veel min dan si wt quamen.
Ten lesten wert daer een bestant ghe
maect een iaer lanck duerende

¶ Daer nae int iaer van.lxxij.als tbe-
stant wt gegaen was so is hertoge ka
rel met groter heyruaert wed̄ gereyst
in vrancrijcke eñ hi belach eñ wan die
stede vā Nelle in Vermendoys dye al
ghedestrueert wert Desghelijcx wan
hi Roye eñ Mondidier. Daer na soe
is hi getrocken voor die stadt van Ge-
uays die hi met groter haestē vreeslic
bestormde met assaute/maer dye van
binnen weerden hē vromelic van des
smorgens totten donckerē auont Eñ
des auonts quam daer binnen versch
volc vā des conincx ordinācie/ eñ als
die op die mueren begonsten te comē
so track shertogen volc af eñ hi ghinc
leggen daer bi int clooster vā sinte Lu
ciaen Daer na ghinc die hertoge wed̄
de stadt noch vreesliker bestormē met
volck/met bussen/ende met engienen
Mer wantter veel volcx versschelijck
in comen was so en conste hijse op die
tijt niet winnen So brack de hertoge
van daer op eñ track met ouermoede
te Rouwaen waert Eñ onder wegen
heeft hi v̄brant tlant vā Caux in Nor-
mandijen/ wel.M.dorpen ofte meer
also men seyde So quam die hertoge
voor Rouwaen eñ die conestabel was
seer sterck mer hi was shertogē vrient
alsomen seyde. Ten lestē wertter een
bestant gemaect totten iare vā.lxxiiij
in April/ende so is dye hertoge in sijn
lant ghekeert

¶ Van eenē grijselijcke comete dye in
desen tijden openbaerde

¶ Inden iare ons heeren M.CCCC
lxxij.omtrent sinte Agnietē dach opē
baerde een groote grijselijcke comeet
ende duerde lange tijt tot bi Paesschē
Si stont in oost ouer die stadt van Co
len eñ haren steerte ghinc westwaert
ende ōtrent sinte Blasius dach ghinc
dye steert staen oostwaert/ende was
somtijts wit somtijts vuerich eñ vlā-
mich bi nachte lichtende als dye ma-
ne. Ende beteykende veel plagē ende
tribulatien in veel landen bi oorlogen
sterften ende dier tijden

¶ Hoe hertoge Aernt vā Gelre wter vangenissen verlost wert eñ sijn soon heer Adolf weder geuangē wert van hertoge Kaerle vā Bourgondien.

Inden iare MCCCC. lxx. sant onse aertsche vader die paus paulus die twede seer minlijke brieuē aendē iongē here Adolf van Ghelre ā monerēde eñ vermanende wt vadlike liefden dat hi sinē vader wter vāgenissen ōtslaen woude/ oft hi woude met geestelicken censuren eñ rechten tegē hem procederen ende voortgaen/ als tegen eenen rebellen eñ ongehoorsamigen soon des stoels vā Romē/ mer dese iongeheere Adolph als een doof serpent ende obstinaet eñ verhart in sijnre boosheden en dede na sijns geestelijckē vaders vermaningē niet. So vernam op die tijt mede hertoge kaerle dat dese ionghe heere Adolf niet en onderhielt den pays tot Ghent ghemaect/ ende dat hi alle die goedē sijns ooms here Willems van Egmōt had de doen arresteren eñ toeslaen/ eñ dat hi ooc mede sinē oom hertoge Jan vā Cleue veele moeyenissen dede eñ sine ondersaten/ van welcke presumptien ende vermetelheden dye hertoge seer verwonderde Ende sant tot iiij. mael notabele ambassatē aen hem/ v̄manē de den pays te houdē wijlen eer wtgesproken ende ghemaect/ ende dat hi sinen oomen ongemoeyt liete vā eenighe iniurie aen te doen/ ende als hi in gheenre manieren af laten en wilde/ dede hem die hertoge cyteren ende daghen met eenen vorstlijcken gesworē heraut te comen tot Hesdijn in sijnre eygenre personen oft sijn gedeputeerde/ hebbende volle macht ende auctoriteyt te responderen op die saken articulen die hē obiyciteert eñ op geleyt sullen wordē Die tenoer eñ tinhoudē vanden brief was dese

Kaerle bider gracien gods hertoge vā Bourgondien/ Lottringē Brabant/ Limburch eñ Lutsenburch graue vā Vlaenderē/ Artoys/ Bourgondiē/ palatijn vā Henegouwe Hollant/ Zeelant/ eñ vā Namē/ heere vā westvrieslant/ Salinis eñ Mechelen marcgraue des heyligē rijcx onsen lieuen neue Adolf den iongē hertoge vā Gelre salicheyt ende alle goet

Also ons onse getrouwe ridder heere willem vā Egmont eñ van Pfelsteyn uwe oom beteykēt eñ geclaecht heeft hoe wel datter twee condicien eñ tractaten vā payse bi ons eñ onsen eedelē geordineert/ bescreuen ende bezegelt tusschē v eñ uwe adherentē aen deene side/ eñ onsen lieuen neue hertoge ian van Cleue eñ sine fautoren ende heere Willem vā Egmont eñ Pfelsteyn sine kinderen eñ hore adherentē aen dandē side gelooft eñ gesworē hebste bi dinē geloue/ eere/ eñ vorstelijcke woorden onuerbrokelic den pays bi ōs in allen sinē articulē punctē eñ tractatē te ondē houdē ende volbrengē/ hebt nochtāns bouē desen in eenige articulē eñ puncten ter contrarie ghedaen/ want ghi gedaen hebt tegen god tegē die rechtueerdicheyt eñ tegen redelicheit/ niet aenmerckende dat wi in sauegaerde ende ond onse protectie eñ bewaernisse ghenomen hebben dē voorſ heere Willem uwen oom alle sine heerliche

den/sloten/renten eñ goedē. Dit niet tegenstaende hebt ghi sine slotē ingenomē eñ ontweldicht hē sine goeden ende rentē ghelegen indē hertochdōme van Gelre/ende hebt hem die niet willē restitueren eñ wedergeuē nadē tenoer ende wtsprake des pays ende tractaets bi ons pronunceert ende wt gesprokē/hoe wel wi v viermael neerstelic ende vrientlic met onsen openen brieuē aen v hebbē requireert eñ versocht te onderhouden den tractaet eñ payse bi uwen cōsent gemaect eñ bezegelt. Ten lestē hebbē wi solemne eñ notabele ambassatē eñ oratorē aen v gesonnē/mer en hebbē bi v niet gheproficeert noch geuordert/mer sijt nader hant op gestaen eñ hebt v gekeert eñ ghegeuen om meer quaets te doen tot grotē hinder eñ achterdele vandē seluē uwen oomen redōderende eñ comende/eñ is te duchtē in meerd̄ pernicie eñ scade te comē/ten si dat bi remedie vā iusticie van ons daer in versien worde. Hebbē partijē aen ons v̄socht ouermits dat indē tractate van payse bi ons eñ uwer consent in onsen stede vā ghent gemaect een artikel geruert staet Dat waert sake dat eenich van v allē dē pais bi ons gemaect violeerde eñ niet en ond̄hielde/eñ die eene optē anderē oorlochde/hinder scade oft iniurie dede/dat wi als dan hulpe assistēcie eñ bistant sullē mogē doen dē ghenen die die iniurie eñ scade geschiede Aldus lieue neue dese sakē ouergeleyt eñ gemerct dat geē vandē ambassatē vā ons gesonnē di heeft mogen informerē/noch geen brieuē di bi ons ghesonnē hebbē mogē vā geweldē reuoterē/ waer ō wi willende dat dē pays eñ tractate bi ons tot Ghent geordineert ond̄houden eñ tot effecten ghebrocht worde/hebbē v doen citerē eñ v̄dragen optē. xxvi. dach vā October voor onsen camere eñ rade te comen in v selues persone oft gedeputeerde vā uwē twegē hebbende volle macht eñ auctoriteyt te responderen ende te antwoorden in causen ende sakē den voorſ tractate van payse conseruerēde ende roerende/ende om declarerē die articulen vandē payse oft noot dede/oft wi willen teghen v procederen als die decretē ende verbandē vandē peinē ghemaect tot Ghent declarerē ende begrijpen alst betaemt ende behoorlick wesen sal. Hier en bouen requireren ende doen wi aen v versoeckē dat ghi restitueert ende doen restitueren wilt den voorſ here van Egmont dijnen oom/sine kinderen ende haren fautoren ende adherenten alle dat ghene dat hē bi v in haren domeynen/renten ende goeden inden lande van Ghelre ghelegen benomen ende ontweldicht is/ende daghelicx wert. Ghegeuē in onsen castele tot Hesdijn opten. viij. dach van September/int iaer M.CCCC.lxx.

¶ Heer Adolf van Ghelre desen brief geuisiteert hebbende is op ghesetē eñ is met eenē betamelikē eñ bequamen staet vā baroenē ridderē ende knechten gheredē tot Hesdijn in Artoys bi hertoge Kaerle sinē neue. Die hertoge sinen coemste vernemende heeft hē tegen gesonnē heer Lodewijc vā Sauoyen met meer andere heren eñ ridderen/eñ ontfingē hem seer feestlickē eñ eerlikē/eñ die hertoge ontfinck hē met groter vrientscappē eñ eeren/eñ v̄gadert wesende hadden si ond̄linge

vele secrete eñ heymelike spraken. Op
dese tijt was in des princē hof vā bour
gondien een legaet vandē stoele van
Romen genoēt heer Lucas vā Thole
ten bisscop vā Sibinien die seer gear-
beyt hadde aendē prince om hertoge
aernt vā gelre wter vāgenissen te heb
ben. Die paus paulus die.ij.hadde.ij.
of.iij.mael gescreuē aendē prince/ dat
hi met sijn mogētheyt eñ cloecheyt dē
iongē here vā gelre daer toe brengen
soude dat hi sinē vader vanđ vangeni
sse ontsloege/so ghebuerdet op eenre
tijt dat die hertoge metten iongē here
van Gelre eñ met veel andere eedelen
tsamē vergadert warē/datter mencie
ghemaect worde(alsoot te vorē in ge-
set was)vanđ vangenissen des herto-
gen vā Gelre/ende wt desen woordē
nam dye hertoge op een materie van
sprekē/seggende totten here van Gel
re Siet mijn lieue neue/ick bidt v dat
ghi om mijnen twille eñ deser eedelre
mannē uwe vrienden eñ magē uwen
vader ontslaen wilt vander vangeni-
ssen/want inder waerheyt het en be-
taemt v niet dat ghi sulcken eerbaren
prince eñ vorst eñ bisonđ uwen vader
geuangē houden sult gelijckē oft eenē
rybaut ende truwant ware/eñ ist dat
ghi hē om mijnē twille eñ deser edelē
uwe vrienden ende magen relaxeert
ende laet gaen/ic seg v voorwaer wat
ghi weder begeert het sal v gheschien
Doen seyde die ionge heer vā Gelre
Mijn heere eñ mijn lieue neue dat en
mach ic niet doen/want ic mi verbon
den hebbe met mijnen eede tegen den
eedelen ende steden lants dat ick hem
buten haer consent ende wille niet en
sal laten gaen/ende aldus of ic al con-
senteerde ende si niet/so waert noch
al te vergeefs. Neef sprac die hertoge
tis mi alleen ghenoech v consent/laet
mi scriuē aen die steden/ick sal wel cō-
sent vā hem vercrigen/behouden dat
ghi te samen sult regeren dat hertoch
dom van Ghelre sonđ oorloge ende
twiste/eñ als si allegader grote naer-
stichеyt ende instancie dedē en mocht
hijt den hertoge eñ den anderen edelē
niet weygeren eñ gaf sijn consent Eñ
die hertoge impetreerde eñ verwerff
voort aen hē dat hi scriuē woude aen
den casteleyn van Buerē/daer herto-
ge Aernt gheuangen sat dat hi aenge
sien des briefs sonder dylay dē herto
ge sinen vader relaxeren eñ vanđ van
genissen ōtslaen soude/eñ dat hi hem
leueren soude inden handē heer Hen-
ric van Parwijs/Eñ des dages voor
kerssauont wert hi gheleuert in heere
Philips handē vā Wassenaer tot bue
rē/eñ die leuerde hē voort tot Tyel in
des heren handē van Parwijs/als hi
ōtrent vi.iaer lanck gheuangē gesetē
hadde Ende comende tot shertoghen
bossche wert hi daer feestlick vanden
poorteren met veel toertsen in die ste-
de ghebracht Eñ van daen quā hi tot
Hesdijn tot hertoge Kaerle dien met
groter eeren ende vrienscappen ende
voort vā alle den princen heeren ende
ridderē eerlic ende vrientlic ontfingē
wtghesept van sinē sone dien nauwe-
lic aensien noch toe sprekē en woude.
Ende als die ionge heere Adolph om
dit leelijcke feyts wille van alle man
schandelikē versproken worde eñ be-
schaemt toornde dit hem seer eñ was
opten hertoge gram dat ouermits si-
ne cloecheyt ende behendicheyt sijn
vader hertoge Aernt wter vāgenisse
ghecomen was Ende merckende dat

die poorten vanď stede om sinen wille
scarpelijc bewaert eñ geslotē werden
sprac hi al heymelic tot sijn ridderscap
ic sorge dat ic ben geraect daer ic lanc
sal moetē bliuē/ ickwoude wel dat ghi
alle waert int lant vā Gelre/ eñ aldus
sijn sieens deels weder thuys geredē
mer hi bleef daer met weynich gesins
eñ familie/ eñ corts daer na heeft hi hē
toe ghemaect als een arm man ende
bedelaer/ eñ is secretelic al dwalende
gecomen tot in die stede van Namen
ende ter stont werden hē tot vele eyn
den eñ plaetsen reysigers na gesondē
om te soeckē Ende des smorgens vro
als hi die mase ouer scepē soude ō snel
liken int lant vā gelre te treckē quamē
den casteleyn vā Namen brieuen van
den prince ō naerstelic te onďsockē eñ
te vernemē vandē iongē here vā gel-
re eñ ghinc terstont alle die herbergē
vanď stadt doorsien/ mer hi en vants
niet/ eñ comende des smorgens op de
mase was hi verspiet eñ gekennet/ eñ
nam hem eerlikē eñ betameliken met
hē opt tslot tot namē/ eñ vā daen dedē
die hertoge brengen op tslot te Cort-
rijc eñ daer bleef hi tot des hertogen
doot toe geuangē sitten. Eñ hertoge
kaerle als eē milt eñ eerlic prince scenc
te hertoge Arent vā gelre vele schone
costelike gouden ende siluerē vatē/ eñ
hi leende hē een grote somme vā pen-
ningen daer hi hem mede versien sou
de van familie ende soudeniers om te
recupereren eñ te vercrigen sijn heer-
licheyt ende lande van gelre. Daer en
bouē sant die hertoge van Bourgon
dien notabele ende solemne ambassa
ten met brieuen begerende eñ bidden
de allen edelen eñ steden des lants vā
Ghelre dat si om gods willē ende die
sine horen eygenē eñ warachtigē hee
re eñ hertoge vā Gelre dus lange on
rechtelic geuangē geweest ontfangē
eñ kennen wildē hertoge vā Gelre te
wesen Maer sijn viandē eñ aduersan
ten bleuen al euen hart eñ stijf in haer
boosheyt. Waer om dat indē iare. M
CCCC.lxxi. na paesschē nam herto-
ge Arent oorlof aenden hertoge van
Bourgondien ende dancte hem wter
maten seer eñ reysde int lant vā Gel-
re/ ende quā tot in die stede vandē gra
ue die hem als een hertoge ende heere
met groter eeren ende vrientscappen
ontfingē Maer here Jan van Donck
ridder ende Claes van haeften caste-
leynen vandē castele vanden Graue
met harē adherentē resisteerden ende
wederstondē den hertoge crachtelikē
met bussen ende vierige stralen schie-
tende in die stede/ die en bedreuen niet
oft luttel/ om dat si so vromeliken van
des hertogen volck eñ poorters vanď
stede wederstaen wordē Ten lestē de-
de die hertoge bestormen den groten
toorne staende een luttel vanden slote
daer veele Ghelressen soudenierē op
waren/ die den poorters vele schaden
met schieten ende werpen van steenē
deden. Eñ op sinte Peeter ende Pau-
wels auont wert dye toorne crachte-
lick ende stormender hant ghewonnē
eñ daer wertter vier af gherecht met-
ten swaerde ende op rader gheset/ tot
ontsich vanden anderen burchsaten/
dic siende gauē si dat casteel op behou
den haer lijf. Ende corts hier na wert
die hertoghe ontfanghen in die stede
van Remonde ende van Ghelre.
Maer dye andere steden door infor-
macie ende ingheuen der steden van
Nieumaghen en wouden hem

in geenre manierē ontfangē/ waer ō dat si coren in die stede des iongē here van Ghelre eenē anderē voocht ende mōboor des lants/ als graue Vincent vā Muers ende quā int lant vā gelre ende regeerde dat wten name des iōgen herē Adolfs vā Ghelre/ eñ aldus was daer int lant lange tijt oorloghe eñ twedracht

¶ Hoe hertoge Arent van Gelre aflinich worde eñ hoe hi dat lant vercoft hadde den hertoge vā Bourgondien

In den iare M CCCC. lxxiij. op sinte Mathijs auont starf binnen der stede vandē graue hertoge Arent vā Ghelre als hi wat bet dā twee iaren wter vangenissen sijns soōs geweest hadde/ eñ wert met groter eerē begrauē indē seluer stede vandē graue Hertoge Arent ouermits grote ghebreclicheyt eñ penurie/ ende dat hē de stedē vanden lande vā Gelre voor haren here ende hertoge niet weder ontfangen woudē ende hē versmadē/ so vcocht hi hertoge Kaerle van Bourgondien dat hertochdom van Gelre ende dat graefscap vā Zutphen op ōser lieuer vrouwē auōt geboortenisse int iaer M CCCC. lxxij. in tegē woordicheyt hertoge Jans van Cleue ende here Willem van Egmont sinē broedē om die somme vā. xcij. M. goudē rijnsche guldē eens eñ om sekere rentē. x. iaer lanck ghedurende

¶ Als nu hertoge Kaerle vernam die doot hertoge Arents vā Gelre/ begā te aspireren eñ te hakē na dat hertochdom. Die graue Vincent van Meurs die tot desen daghe toe als mōboor eñ voocht dat lant geregeert hadde vernemende des hertogen meeninge begaf tlant vā Gelre eñ tooch binnē die stadt van Colen/ ende en dorst in sijn eygē lant van Meurs niet bliuē/ wāt hi des hertogē mogentheyt ontsach eñ dat hi gheen macht en hadde hē te resisteren ende wedstaen. Die ouerste baenroetsen/ heren/ ridderē ende alle die gemene stedē des lants dedē grote instancie ende versoeckē aen hertoge Kaerle/ om te hebben heerē Adolf harē here tot eenen hertoge eñ prince vandē lande/ mer alle haer bidden eñ supplicatien en mochtē niet batē wāt hi moeste penitencie doen voor dat hi sinen vader. vi. iaer lanck gheuangen ghehoudē hadde bouen recht ende reden/ wāt die paus vā Romen ende die keyser hē beuolen haddē desen iongē heere Adolf gheuangē te houden int casteel van Cortrijck/ nochtans wert hem betamelijcke eerlike dienstichеyt van eedelen wel gheboren mannē gedaen eñ bewesen. Wt desen rees een groot rumoer eñ murmuracie in tlāt van ghelre

¶ Hoe dat hertoge Kaerle een feestliken hof hielt met sinen broeders ende heeren vandē oorden des gulden vlies oft toyson

Op dese tijt als indē iare. M cccc. lxxiij. omtrent Mey dach quam hertoge Kaerle met groter feesten eñ triumphē binnē die stede vā Valēcijn in Henegouwen/ om aldaer te houdē

die feeste vanden oordene des gulden
vlies oft toyson. In deser feeste ende
solemniteyte quamē meest alle die he-
rē vand ordene/die ick hier noemē sal
niet na hair coēste eñ hoge gheboorte
mer na dat si inder ordene geweest eñ
ghecomen waren/ende eerst vanden
ioncstē aengaende/als heer Lodewijc
vā Chattegion/die here vā Clissy/he-
re Jacob vā Luxenburch/ heer Adolf
vā Rauēsteyn/here Philips vā creue
cuer/here Anthonis dye bastaert des
hertogen broeder/heer Lodewijc van
Gruythusen/graue vā Wintoniē ste
dehoud vā Hollāt/heer Jan vā lānoy
wilē stedehoud vā Hollāt eñ tegen dē
hertoge wed vsoēt was/heer reynolt
vā bredēroede/die graef vā rouchi he
re ian vā croy/here simō vā Lalleyng
here vā mōtigy. Dese xij. voors warē
daer selfin persone Nu warē daer eni
ge absent/als Alfons coninc vā Arra
gō/coninc Eduwaert vā engelāt her-
toge Jan vā allenson/heer Lebeen vā
Lānoy here vā molēbais/heer ian vā
melin/here vā Auwijng/here dibbalt
vā nucasteel here vā motāge/die here
vā auxy/heer henric vand vere graue
vā groteuelt hertoge ian vā cleue gra
ue vand marc. Nu waren daer sommi
ge wter oordē gestoruē/als die graue
vā Garny/die here van Cricky/ heer
Anthonis vā Croy/here vā persy eñ
Renthy/heere Franck van Borselen
graef vā Oosteruant/heer dibbalt vā
nucasteel/ heer Jacob van Bourbon
Eñ in deser heerē stede ordineerde eñ
gaf die ordene die hertoge desen nabe
screuen heren/als graue Engbert vā
Nassouwē/here vā Breda/graue Jan
van Marle des grauen soon vā Sim
pol/graue Gwije van Megen/ heere
van Hombercourt/ graue Jan van
chymay/here Jan vā ruppenbre here
vā beuers/heer Philips vā Sauoyen
Mer heer Adolf van Ghelre en was
hier niet in deser feeste/want hy ghe-
uangen bliuē moste int sloc vā cortrijc
ende daer wert veel van hem getrac-
teert eñ gesloten/onder andere dat hi
sijn leuen lanck geuangē soude bliuē/
om dat hi als een rebel eñ onghehoor
saem sone tegen sinē eygen vader eñ
here op gestaen hadde eñ sinen vader
geuangen gehoudē hadde/eñ ooc me
de om dat hi sinē vader berooft eñ be-
nomē hadde dat hē niet toe en behoor
de als dat hertochdom vā Gelre. Eñ
also dye hertoge vā Bourgōdien dat
hertochdom vā Ghelre van hertoge
Arent voors bi sinē leuende lijue ghe-
cocht hadde/so wert daer gheconclu-
deert ende geslotē dat hi dat cōqueste
ren eñ metten swaerde winnē soude/
indien si hem niet goetwillichlijck en
gauen ond sijn subiectie

¶ Vandē oorloge die hertoge Kaerle
hadde tegen den Ghelressen

DEse voors feeste ende triumphe
vanden toyson gheendt wesen
de/sant hertoghe Kaerle na den doot
hertoge Arents vā Gelre sine brieuē
ende mandamentē in allen stedē des
lants vā Ghelre beteykenende dat hi
ware een warachtich hertoge vā gel
re/om dat hertoge Arent hē dat lant
goetwillichlic eñ vry vercocht hadde
bi sine opene bezegelde brieuen/ waer
om dat hi begeerde vanden seluen ste
den accepteert eñ ontfangē te wordē
als een recht hertoge van Ghelre/oft

dat si den genē huldē eñ ontfangē sou
den die hi daer in sinen stede eñ name
sendē soude/ eñ en wouden si dat niet
doen/so woude hi dat met heercracht
comē bedwingē eñ brengen tot sijnre
subiectie. Die Ghelressen dit horende
meendē dat hi gheraest hadde/ want
twaer eer mogelic den hemel te vallē
eñ daerde te v̄sinckē dan hi tlant van
Gelre winnē soude/eñ sittende in die
tauernē riepē al schimpende/laet hico
mē met sijn piccaerdē ende brabāterē
wi sullen se te degen expedierē/ wāt si
warē te samē gheslotē/dat si hē lieuer
int velt haddē doot te vechtē dan hē te
geuē ond̄ des hertogē subiectie eñ on
derdanicheyt/waer ō dat die hertoge
geporret heeft in die meyemaēt v̄trec
kende van Valencijn ende quam tot
Maestricht ende v̄gaderde daer een
wtermatē grotē hoop volcx vā wape
nen Daer vant hi ooc bereet heer Jan
vā Cleue sinē neue ende den here van
Egmont met sinē kinderen die hem te
hulpe quamē

¶ Dus so is hertoge Karel getrockē
met heyrcracht na dē lande van gelre
Eñ eerst so belach hi Venlo twelck hē
op gaf/eñ voort creech hi meest al tlāt
in/wāt veel edel herē vandē lande wa
ren bleuen geuangen binnē Hesdijn
als Adolf haer here heymelic vā daer
reet Ooc hadde die prince te hulpe so-
mige steden inden lande vā gelre met
veel eedelen die op die side mettē prin
ce waren

Die van Nieumagen waren dye
prīcipaelste eñ ouerste geweest
van desen oorloge/want si den ouden
hertoge versmaet verdreuē eñ helpen
vangen hadden/eñ haddē den iongē
heere Adolf daer toe inciteert eñ ver-
wrect om tegē sinē vader te rebellerē
eñ op te staen ende hem geuangen te
houden/waer om datse die hertoghe
alre eerst bestormen woude. So heb-
ben si een mandament eñ gebot laten
gaen dat alle die vrouwen/maechden
nonnē/ susterē/oude/iongekinderen
eñ siecke liedē die wter stede gaen wil
den met alle haer goeden eñ huysraet
haren vrije wille haddē om wter stede
te gaen/op dat si die daer in bleuē niet
hinderlic noch veruaert makē soudē.
so sijnder dan vele wter stede gegaen

¶ Daer na so trac de prince met mach
te voor Nieumagen ende met groten
bussen op deen side vander walen/eñ
die hertoge van Cleue eñ sijn broeder
Adolf heere van Rauensteyn/ eñ dye
here vā Egmont met sinē sonē lagen
op dand̄ side vander riuierē eñ op die
stadt wert seer geschotē Doen namē
die gelressen dē iongē here kaerle her
toge Adolfs soon out wesende viij. ia
ren eñ dedē hē makē harnas na sinen
liue met enē stalē boge in sijn hant eñ
settē op een cleen paerdekē eñ dedē so
rijdē door die stadt eñ aen die murē/ō
die poorters eñ knechtē eenē moet te
geuē die stede te beschermē tegen dye
viandē. Die vā binnē dedē grote sca-
de in shertogē volck/sond̄linge bleeff
daer doot een groot heer wt Engelāt
met veel engelsche archierē die eē bu-
tē poorte vand̄ stadt gewonnē haddē
Mer hemliedē en quā ter stont gheen
volck te hulpe also dat si daer op eñ ō-
trent verslagen werdē vanden volke
vander stadt die die poorte weder in
namen

Mer ten lestē gauen si hem op in sher
togen handē eñ die prince namse in ge
naden mits sekeren tractate dier ghe
maect was Eñ hertoge kaerle vuerde
met hem wt Nieumagen die twee iō-
ge kinderen vandē hertoge Adolf vā
Gelre die geuangen lach/een sone eñ
een dochter ende hi brachtse met hē in
Grabant ende dedese eerlick houden.
Want des princen vrouwe ouerleden
eñ deser kinder moed waren twee ge-
susteren vā bourbon. Ooc so was die
prince eñ deser kind moeder broed eñ
suster kinderen Dit geschiede indē he
ten somer int iaer. M.CCCC.lxxiij.
daer men af seyde aldus. Als hertoge
karel voor Nieumagē lach/men noyt
so heten somer en sach.

¶ Hoe dat hertoge Kaerle dye ande-
re steden des lants vā Gelre ond sijn
subiectie creech

Na desen vertooch die hertoghe
met alle sijn heyr eñ quā omtrēt
dat huys te Lobec dair die Rijn eñ wa
le vā malcanderen gedeylt wordē/ eñ
quā optē berch vā Elthen int clooster
daer hi sijn tentē eñ pauwelioenē ned
sloech/ende daer leggende quamē by
hem die gedeputeerde wten steden vā
Zutphen eñ vā Aernhem met meer
andere steden des lants van Ghelre/
dair wert gesloten eñ gecōcludeert in
des princē rade dat si den hertoge ru-
stelic eñ vredelic ontfangē soudē voor
haren here eñ hertoge/behouden alle
haer priuilegien/vryhedē/ende hant-
nestē met meer ander condiciē Eñ op
ten.iij.dach vā Oest wert die hertoge
met groter eerē tot Zutphen in de ste
de gehaelt ende huldē eñ ontfingē hē
voor eenen hertoge van Ghelre ende
graue van Zutphen

¶ Inder stede vā Zutphen wesende
quamē die gedeputeerdē vandē ouer
yselsche stedē/als Campē Swolle eñ
Deuenter/ eñ v̄eenichdē hem me ten
hertoge/wāt hi op dese stedē v̄toornt
was om dat si mettē Gelderschē hem
verbondē haddē tegē hē. Op dese sel-
ue tijt bracht hi ooc tot sijnre onderda
nicheyt here Oswalt vā Oldenburch
wiens heerlicheyt gelegē was tusschē
Zutphen eñ emmeric Eñ die hertoge
dede v̄gaderē alle der ingesetene poor
ters vā zutphen harnas eñ strijtbaer
instrumenten eñ alle haer artelrije op
eene plaetse eñ gaf die sine soudenierē
die hi daer liet om die stede te bewarē
ende vā daen tooch hi in die stede van
Aernhem eñ wert daer mede als her-
toge vā Gelre gehult ende ontfangē
Doen quamen alle die and steden des
lants vā Gelre als Harderwijc/ grol
Dotichom/Hattem/Elburch/Does-
burch eñ andere steden ende huldē hē
mede als eē here eñ hertoge vā gelre.
Eñ aldus wert hi met groten arbeyt
ende moeyenisse hertoge van Ghelre
eñ graue vā zutphen Eñ hi sette in al-
len steden ende slotē vrome cloecke ca
piteynē/om die landē in sijn subiectie
eñ ond sijn onderdanicheyt te houdē
Ende hi maecte stedehoud eñ presidēt
vā dat gehele lant vā Gelre heer Wil
lem vā Egmont heer van Yselsteyn.

¶ Als die hertoge alle dingē eñ saken
in goeden puncten ende state geordi-
neert hadde/versocht hi met groter
deuocien onser lieuer vrouwē beelde
tot Aken

¶ Hoe die keiser Frederick binnē der stadt vā Trier quam/ eñ hoe dat hertoge Kaerle vā Bourgondiē binnē der seluer stadt van Trier quam

Omtrent sinte Michiels dach int selue iaer vā. lxxiij. soe is keyser Frederic neder gecomē te Trier met veele bisscopen/ hertogen/ marcgrauen ende heeren om te tracteren met hertoghe Kaerlen van veel saken Eñ tot desen tidē als de keiser binnē trier ghecomē was hadde hertoge Kaerle met groter diligencie eñ neerstichept alle sijn gesinde familie ende dienres doen cledē ende beredē met ontallijke costlichept vā sijden ende fluwelen lakenen/ wāt dalre minste van sijn dienres/ als cocs eñ andere waren met sijden ende fluwelen lakenē gecleet/ andere met silueren/ andere met gulden lakenē/ elck na sinē staet ende condicie Als nu alle dingē berept waren is hi op gheseten eñ nam sinē wech na dye stadt vā trier met ontallijc groot volc van wapenen/ nemende met hem sijn pauwelioenen ende andere tenten eñ tabernaculen die hi in striden plach te gebruycken/ met vele ende ontallijcke instrumenten vā bussen/ serpentinen ende ander artelrije/ om dat hi hē wilden thonen voor allen heeren eñ vorsten een glorieus ende machtich prince te wesen. Hi hadde in sijn geselscappe heere Lodewijc van Bourbon bisscop van Ludic hertoge van bulioen graue vā Loon/ heer Dauid vā Bourgondien bisschop van Vtrecht sijnen broeder met meer andere gheestelike prelaten ende heerē Ende daer en bouen veele machtige grauen/ veele baroenen ende veel meer ridderen ende andere eedelen sonder ghetal. Eñ comende bider stadt van Trier heeft hy sijn tenten pauwelioenen ende tabernaculen opt groene velt gheslagē/ ordinerende ende stellende sijn ghewapent volck in manieren oft hi te velde in oorloge ghelegen hadde/ eñ geordineert wesende sant hi sijn eedele mannen ambassatē inder stadt om den K. M. te aduerteren eñ sijnen coemste te kennē gheuē. Die keyser beteykende hē eenen dach eñ tijt om inder stadt te comen/ als des dages na s. Michiels dach. Een vre te voren dat die K. M. wt rijden soude/ so reet heer Jan van baden aertsbisscop vā trier wter stadt met. CCCC. peerdē eñ intimeerde dē hertoge des keysers toecoemst. Ende weynich tijts daer na quā dye keyser gereden met al die bisscopen/ prelaten hertogen/ grauen/ baroenen/ eñ ridderen in wonderlijckē ende onsprekelijcken chierheyt ende feeste dē hertoge te ghemoet/ want alle dye princen ende vorsten waren ghechiert met costelijcke gulden lakenē blinckende vā siluer/ goude/ eñ precieuse ghesteentē Voor den keyser reden. CC. edele iongelingē costelijcken toe gemaect hebbende lanck gheel hayr oft iōcfrouwē waren gheweest. Die keyser was gecleet met een costelic gulden stuck hebbende op sijn borst een gulden cruys blinckende van goude eñ ghesteentē als die sonne. Die hertoge vernemende des keisers coemst dede alle sine heren ende princen ordineren eñ stellen elck op sijnen plaetse eñ officie daer si toe gedeputeert warē. Elck op sijn stede geordineert wesende sat hi op sijn paert ende siende den keyser comē rijdende reet hi hem te gemoet/ Dat sien

de die keyser reedt wat snellijcker aen dan hi gedaen hadde/ eñ dier gelijckē dede die hertoge/ende comēde bi malcanderē bereyde hem dye hertoge vā den paerde af te staen ende den keyser reuerencie te doen/mer die keyser en woudes niet gheheugen/bewijsende malcanderen alle eer ende reuerencie metten hoofde die si doen mochtē/eñ reden sachtelic met malcanderen spreke tot dat si voor des princē tente quamē/ende af staende vanden paerden gauē si malcanderē dye hant met bloten hoofde/die prince seer laech nigende ende doende den K. M. grote eer ende reuerencie/ eñ dier gelijcken die keyser weder om den prince/ ende ghinc voort tot allen princē eñ heren vanden hertoge bewijsende hē vrientscap met allen manierē ende verwonderde hem wtermatē seere vā die grote ende ontallijcke costlicheden eñ menichfoudicheden vanden tenten/pauwelioenen/strijtbaer instrumentē eñ vandē menichte ende diuerschedē der banneren eñ wimpelen. Dier gelijcken ōwonderdē hē seer alle die princē heren eñ vorsten vanden grotē glorie ende claerheyt des princē dye daer in goudē eñ silueren habiten blinckende waren/ende vanden groten apparen die eñ menichfoudicheden der precieuser eñ costeliker dingē van tapesserijē vā vreemde historien ghewrocht van goude ende siluer. Ende als dē auont bekont te ghenaken satē dye princen ende vorsten weder op om te trecken in dye heylige stadt vā Trier/elck stelde hem in sijn ordinancie. die K. M. reet voruē aen die hoge sijde alst betaemde ende beneuē hē die hertoge/ daer aen alle die princē heeren ende vorsten in wonderlijker apparacie eñ chierhedē eñ reden aldus in groter gelude van trōpetten ter stadt wert. Die stat was vervult van ouertallich veel volcx dat wt allen nacien ende landē wt steden ende dorpen dair ghecomen was/om dese triumphe eñ feeste te sien/ende bisonder te sien den edelen vorst eñ prince hertoge Raerle van Bourgondien wantmen alle kerstenheyt door vā hē te sprekē wist om sijn grote vromicheden ende feyten van wapenen die hy gedaen hadde. Hi was gecleet boven op sijn harnas met eenē corten heucke blinckende van goude vā paerlen eñ andere costlike ghesteentē ghelijcken die sterren aenden hemel ende op sijn schouderen ston eenē knoop vā eenē costliken gesteente genoemt thalaps van Bourgondien gheestimeert wesende voor. xl M. goudē mācrijcsche cronen. Die dienres die hem volchdē hadden bi hem costelijcke lakenē van tapesserijen van goude eñ silver ende andere costelike habiten. Andere van sine heren eñ dienres bleuen butē der stadt om die tentē eñ artelrijen eñ andere costelichedē te bewaren. Naden hertoge reet inder stadt die bisscop vā Ludic met CCCC. paerdē alle gecleet met deen sijde vā guldē laken eñ danō side met fluweel/daer aen dye bisscop vā Vtrecht sat in vollen harnas met lxxx. peerdē/daer aen iōcheer Jan vā cleue eñ heer Philips vā cleue des heren soon vā Rauēstein. daer aen redē die graue vā steenbergē heer Anthonis des princen bastaert broeder/graue Jan van Allouwen/met graue Engbert vā Nassouwē sijn soon/eñ graue Jan vā marle in wonderlike costlicheden/daer aen die graue vā Dalmē eñ

die marcgraue vā Rutelen/die graue
vā megen here vā hōbercourt/de gra
ue vā Hoorn seer triūphelic eñ chierlic
daer aen heer Lodewijc vā Chattegiō
die here vā Riuerseth/heere Jan van
Egmont/heer Frederic vā Pselsteyn
eñ ioncheere Willem vā Egmont.iij.
gebroeds Daer aen redē die ioncheer
vā sombref/die here vā beuers/die he
re vā hamey/die here vā palant/here
vā bossuyt met meer andere ontellike
heren ridderē eñ knechtē die te lanck
warē te scrijuen Eñ als die K.M.eñ
die hertoge gecomē warē inder stadt
op die marct/woude elck die eene den
anderen geleydē tot sinē herberge eñ
logijse/ende stondē dus lange bi een
met blotē hoofde geuende malcāderē
den hant/ende seggende deen den an
derē goeden natht Die keyser is gere
den in sijn logijs/eñ die hertoge reedt
tot sinte Maximijns ind abdien daer
hē sijn logijs bereit was in groter cost
licheyt eñ chierheyt. Des dages daer
na bleuen die princē elck in hair logijs
ende en quamen dien dach niet bi een
mer des saterdages daer aen bereide
hē die hertoge met alle sijn heerē/ede-
len eñ saten op ende reden in grooter
costlicheyt ende chierheyt tot des key
sers palays/ōmet malcanderē te spre
ken Die keyser des princē coemste ver
nemende ghinc benedē eñ ōtfinc den
prince met groter eerē eñ reuerencien
eñ leyden metter hant in sijn camere.
Daer wesende dancte dye prince den
K.M.dat hi tot allen tijdē gheweest
ware een goet fautoor eñ gonner des
huys vā Bourgondien. Des gelijckē
dancte die K.M.den hertoghe seere
van sine obediencie ende reuerencie
die hi hē bewesen hadde ende hadden
vele secrete eñ heymelike woordē met
malcanderē Ond andere so intimeer
de eñ claechde die keyser den hertoge
sinen neue den groten perikel eñ laste
des ghemenē kerstenrijcx eñ des rijcx
van Romen/hoe dattet dagelicx aen-
geuochtē eñ gequellet worde vanden
turcken ende anderen bosen tyrannē
eñ rebellen/begherende met grooter
instancie eñ begeerte vandē hertoge
assistencie eñ bystant tegen den onge
louigen ende rebellen des keyserrijcx
Waer op dat die hertoghe sijn beraet
nam tot des anderē dages/dwelc den
keyser beliefde. Des sonnēdages reet
die hertoge weder bi den keyser habi
tueert wesende met een costelic guldē
stuck geuoert met armijnen/gelijcker
wijs een hertoghe betaemt/ende een
weynich tijts daer geweest hebbende
ghinghen si te samen tot sinte Maxi-
mijns in des princē logijs/eñ comen-
de in die grote sale die al paueert was
met costelijcke lakenen eñ tapeten/be
hangen wesende met precieuse eñ cos
telijcke tapeten vā goude eñ siluer ge-
wrocht vander historien des grotē co
nincx Alexander. Lange tijt sprakē si
vrientliken met malcanderē/ende on
der andere woordē narreerde eñ ver-
telde die prince den K.M.dien grotē
last eñ periculen vā oorlogen die hi ge
hadt hadde mettē coninc van Vranc-
rijck ende andere sine vianden/eñ int
eynde seyde hi/en hadde ick so vele vi
andē niet omtrent mijne landē gesetē
sond twijfel ick soude v een behulpelic
bistander wesen in allen saken daert
van node waer/eñ met desen scheydē
si vrientlic vā malcanderē/eñ des prin
cen archiers gheleydē den keyser tot
in sijn herberge. Eñ in aldusdaniger

manierē tracteerden eñ hieldē si secre
ten eñ heymelikē raet. iij. of. iij. dagē
aen malcanderē ſMermen en condet
int openbaer niet vernemen wat dat
ter getracteert was

Van eenen wtnemendē costelijchē
maeltijt die den hertoge bereit hadde
der K. M. eñ hoe si van een schepden

DEs donredaghes na sinte Mic
hiels dach heeft die hertoge vā
Bourgondien gebeden dē keyserlike
maiesteyt met hē te willē comen eeten
met alle sijn grote herē eñ vorstē. So
sijn dā die kercke des cloosters vā S.
maximijns metter groter salē daer si
eerē soudē met also groter costlicheyt
vā lakenē vā tapesserien bereyt eñ ge
siert geweest dattet niet screuelic en is

So is dan die keyser met allen sijn hee
ren ende vorsten in groter pompelic
heyt eñ costlicheyt ghecomē tot sinte
maximijns Voor hē reden cloeke vro
me mannen wel ghetuycht ende ghe
wapent na riddelijker manierē eñ oeffe
ningen. Die keyser was ghecleet met
een costelijc guldē stuck vā goude met
een schoon eñ precieus costelic cruys
op sijn borst. Die hertoge is hē te moe
te gegaen aender poorten vandē con-
uente/ gehabitueert eñ gecleet wesen
de met een wtermatē costlijken heerle
vā goude eñ sulver/ met also vele wter
maten precieuse gesteentē die als ster
rē stonden ende blinctē gheestimeert
eñ weerdich wesende. C. M. ducaten
Dese heerle was aen beydē siden opē
dat men daer door sien mocht die cost-
licheyt eñ chierheit sijnre hosen/ optē
welcken hi dragende was dye ordene
des coninc Eduwaerts vā Engelant
Eñ een luttel tijts met malcanderē ge
sproken hebbende begonnē die heerē
ende edelen vā desen twee vorstē met
scharpen galeyen op malcanderen te
rennen/ dwelcke waren die graue vā
Wertenburch/ Otto vā Rechleg/ he
re Jan speth ridder ende Willem van
Wernaue. Daer na quamen twee ede
len wt Oostenrijck met bloten armē
eñ reden met scarpen glauen op mal
canderen

Dit gedaen sijnde ghingē dye herē
inder kerchē om misse te horē. dair stō
den alle die herē des princē elck in sijn
ordene ende officie ghehabitueert we
sende met nieuwen costlijcken habijtē
Die ridderen waren gecleet met habi
tē vā root swart eñ sangwijn fluweel
mer die principael heeren vanō came-

ren warē gecleet met blauwē guldē stucken. Die heeren vanō oorden des guldē vlies warē gecleet met costlijke langwijn guldē lakenen. Daer warē des princen. viij. heraulten eñ. vi. coninx heraulten ghecleet met lakē vā damasch totten voeten toe Die hertoghe met allen desen heren lepdē den keyser met wonderlicke triumphē eñ pompositheden inder kerckē. Aen dene side vanō kerchen warē gehangen costlijcke lakenen van tapesserijen vā goude ende silver ghewrocht metter passien ons heren Christi Jesu/ eñ aen dander side die historie hoe Jason dat gulden vlies vercreech int eylant vā Colchos. Opten hogen outaer warē geordineert. iiij. banchen/ eñ op elcke bancke. vi. beelden van silver/ op dye v. bancke die. xij. apostolen van silver vergult/ op die. vi. bancke stonden. x. beelden vā goude eñ. iiij. vā silver vergult. Item. x. crucen vā goude met costlike gesteentē eñ. iiij. vā silver vgult Item twee candelarē van gouden/ eñ iij. vā silver vergult. Item engelē vā goude elck een arm lanck Itē een gouden lelie gheciert met costlike gesteenten ende peerlen/ waer in dat beslotē was een stuck vandē naghel ende een groot stuck vandē heyligē cruce ons heeren/ eñ bouen opten lelie stont een dyamant van. ij. vingerē lanck/ eñ de selelie was geestimeert voor. ij. c. M. gulden

¶ Dese misse wert gedaen mit groter solemniteytē eñ feestlicheit vā orgelē eñ musijke. Indē choor voor dat hoge altaer warē geordineert twee thronē ofte capellen vā costelijcken gulden lakenen/ een daer die keyser in knielde/ eñ dander voor den hertoge/ maer hi was daer niet in/ want hi altijt officierende was in des keysers dienste Die misse geendt wesende lepde die hertoge den. K. M. bider hant inder zalen daermen eten soude/ die so wtermatē eñ onsprekelijken costlic berept eñ verchiert was/ dattet scheen coninc assuerus vierlike feeste te wesen. Dese sale was behangē met costelike tapesserijē van guldē lakenē/ metter historien vā Gedeon rechter vā Jsrahel/ dair vele precieuse eñ dierbare gesteentē in gewrocht warē die als sterren stondē eñ blincten. Opt een eynde vanō salen stont een tryoer vā. x. stagien hooch waer op dat stonden eerst. xxiij. gonden eñ silueren vaten vā menigerley sorteringe.

Jtem. lxx. kannen groot ende cleyn.
Jtem. C. scalē eñ cruesen vchiert met paerlen ende costelijcke gesteentē
Jtem. vi. grote silvere scepen ende. xij gouden eñ silueren beckenē om de hāden te wasschen
Jtem. vi. eenhoornen daer die. ij. elcx iij. armen lanck waren
Jtem. vi. silueren kannē elcx van. xij. quaerten
Jtem een grote silueren mande daermen die reliquien van des princen tafel in dede.
Jtem daer waren geordineert drie tafelen/ eñ alle dat daer op stont als kannen/ cruesen eñ schalen/ eñ anōs daertoe dienende was vā goude eñ silver.
Jtem aen de eerste tafel sat int middel die. K. M. aen die rechter side sat dye aertsbisscop vā mens/ die aertsbisscop van Trier/ die bisscop van Judic/ die bisscop vā Utrecht

Aen die luchter side sat die hoochghe
boren vorst hertoge Karle vā Bour
gōdien/ Maximiliaen aertshertoghe
vā Oostenrijc des keisers soon/ herto
ge Steuen vā Beyeren/ hertoge Kel
brecht in Beyeren vā Monichem/ eñ
hertoge Lodewijc in beyerē. Aen die
tweede tafel saten aen die rechter side
die bisscop vā Metz/ die bisscop vā ey
stetē/ Karel marcgraue vā Baden eñ
Cristoffel sijn soon/ dye ambassatē eñ
radē des marcgrauē Kelbrechts van
Brandenburch/ des grotē turcx soon
Hugo eñ Ulrich grauē van momfort
Adolf eñ Philips grauē van Nassou
wen/ die here vā plen Maximiliaens
hofmeester. Aen dye derde tafel saten
graue Euert vā Schonenberch/ Kel
brecht vā Baden/ Jacob craft ridder
die legaet eñ raet hertoge Segemonts
vā Oostenrijc/ graue Ulric van Sulcer
graue Otte vā Hennenberch/ graue
Frederic vā Iust/ die proost vā trier ge
borē vā Sirck/ graue Joris vā Linigē.

Inden eersten wordē dair gepresen
teert eñ aen gedient. xiij. ghecrechten
daer. xvi. trōpers voor ghingen/ dair
aen. xij. princē met guldē lakenen ghe
cleet/ als ioncheer Jan des hertogen
outstē sone van Cleue/ Philips des he
ren sone van Rauenstepn/ graue Jan
vā marle des grauē soon vā Simpol
graue Engelbrecht vā nassouwē/ die
marcgraue vā Rutelen/ die graue vā
Halmen/ graue Gwije van Megen/
here van Hombercourt/ Jan des out
sten heren vā Egmont/ die heere van
Cartensi/ heer Jacob van Hameyen/
die here van Kobeys/ eñ heere Antho
nis des hertogē philips bastaert soon
van Brabant

Gouen dese voorsz princē waren noch
wel. vi C. princen/ heren/ ridderen/ eñ
edelen al ghecleet met goudē eñ sulue
ren lakenen elck na sinē staet. Ten an
derden gange worden gebracht. xij.
ghecrechten/ ten derden male. x. Dye
maeltijt gedaen wesende wordē daer
ghebracht. xxx. grote tergp scutselen
cruesen eñ schalē van goude eñ sulver
met costelike peerlen ende gesteenten
verchiert/ met menigerlep confecten
eñ specerien/ vandē welcken dye eene
staende voor dē keysser estimeert was
voor. ix. M. guldē. Die gracie gesept
wesende ghingē alle dese herē weder
ter kercken ende hoordē die vesper eñ
na der vesperen brachte de prince met
al den heren den keysser weder in sijn
palays met veel toertsen eñ triūphen
in groter feestlichept. Daer nae heeft
die keiser den hertoge beleent dat her
tochdom van Gelre ende tgraefscap
vā zutphen met groter erē eñ feesten
Die Ghelresse heren waren den keys
ser eñ den roomschē rijck meer dan in
xxx. iaren lanck nie ghehoorsaem ge
weest eñ haddē veel moet willens eñ
onbehoorlichept voor genomen bin
nen dier tijt.

Men wonde ock seggen dat die keys
ser daer ghecomen was/ om hertoge
Karle coninck te maken van Bour
gondien/ daer alle dese neder landen
in begrepē souden gheweest hebben/
mer die keysser wert anders van sinne
eñ rade ende track heymelic wt Trier
te schepe eñ quam tot Cuelen om den
twist ende discoorde tusschē den aert
bisscop ende den ghestichte te vereē
nigen/ om dwelcke heymelijcke ver
trecking dye prince seer turbeert eñ

v̄stoort was eñ reysde weder na sijnē landē. Dese vierlike eñ triumphelike feestlicheit hier nu genarreert die die hoge geboren vorst eñ prince hertoge Kaerle vā bourgōdien thoonde eñ bewees der K. M. eñ andere sine heren wert hier int lange geset eñ bescreuē om te doen v̄staen in wat groter eerē rijcdōme/cracht/glorie eñ mogenthz dat hof vā Bourgōdien bloeyende is eñ en wert nochtans op thondertste deel niet bescreuē die grote costlicheit pomposicheden/chierheden eñ waerdicheden/die die eedele prince eñ mogende vorst daer thoonde/wāttet onsprekelijcken ende niet scriuelicken is dat gheen datter gheschiede ende gedaen wert Ende wert ooc mede eens deels hier int lange gheset om datter gheen cronijcken af en scrijuen/ daer men in so veele landen nacien eñ prouincien af wist te seggen

¶ Vand̄ institucie eñ eerste insettinge des perlaments

Als nu de hertoge vā deser feeste wed̄ tot sijnē landē gecomē was heeft hi geordineert eñ ingeset inder stede vā Mechelen een consistorie des perlamēts in schine als in Vrancrijck binnē Parijs gehouden wert/ inden welcken alle causen eñ saken van sine landen ghetogen soudē wordē/ō een diffinitiue sentencie aldaer te gheuen eñ vā daen tot gheenre meerder sheeren hof ofte perlament te appelleren. Eñ in desen perlamente warē geordineert eñ resideerden. xxxij. personen discrete wijse eñ geleerde mannen eñ werdē gehetē die heren vandē perlamente/vandē welckē dat waren. viij. gheestlike personen/als bisschoppen abten eñ andere prelaten/als dye bisscop van Doornick/die bisscop van Atrecht/eñ die bisscop vā byzanciē. etc. Voort warē daer. xij. edelen eñ ridderen/als heer Willem hugonet doctor eñ ridder die cancellier/heere Peeter carondilet ridder president des perlaments/die proost vā Rysel des hertogen soon vā Sauoyen/dye graue vā Megen here van Hombercourt. etc. Eñ noch xij. experte eñ excellente doctoren indē rechtē/als meester Jan die leeuwe. etc. met noch. xi. Eñ alle dese heren vandē perlamente warē habitueert eñ gecleet met rodē swartē oft blaeuwē mantelē na gelegentheden des tijts vandē iare/als in des conics perlamente vā Vrancrijck costumelic was Eñ dese voors herē waren assigneert eñ wordē ghegeuen wt des princen camere grote gayen ende renten eñ quamen altijt met ouerdecten paerden oft mulen te houe rijdē met grotē familie ende ghesinne. Eñ so wie dat een ghedinge indē perlament aenleggen wilde/ die most imponeren ende gheuen. lx. gouden croonen. Voort hadde die prince constitueert ende geset eenen aduocaet voor den armen/ dien hi ooc voorsien hadde met grote gayen ende salarien ende was ghenoemt des princen aduocaet/ om dat si dese tsestich cronen niet te gheuen en hadden/ om goods willen dienen ende haer recht bewarē soude/op dat hem oock recht ende iusticie van haerre saken mochte gheschien. Voort soe stelde hem die prince seluer met alle sine landen prouincien ende heeren onder den heerē vander perlamente/

perstringerende eñ beuelende bi eenē grotē swaren eede eñ iurament dat si niet lichtelijc sentēcie diffinitiue geuē en soudē/mer dat si die sakē perscruteren/examinerē/pondererē eñ neerstelic ondsoeckē soudē eer dat si tvōnisse eñ sentencie gauē Eñ dat si oock bi haren rechtueerdich vōnisse geuē soudē ende dat niet te laten om lief noch leet om ghiftē oft gauē/oft wt vresen/ oft hē te doen steruē eenē smadelikē doot als gehangē te wordē in haer habijtē vandē perlamente. Noch had de prince doen bestellē twee camerē bi dē perlamente die eene voor voor den principalē rentmeesterē/dand voor dē meesteren vand financien Dit perlament wert begonnē inden iare. M CCCC lxxiiij. ōtrent paesschen/ eñ en duerde niet langer dan des princē leuē lanck.

¶ Int iaer van. lxxiiij. als dat bestant wt ghinc tusschē dē coñ. vā vrancrike eñ hertoge Kaerle so is weder een bestant gemaect een iaer lanc duerende.

¶ Dat. lxiij. capittel Noch vā hertoge Karels oorlogē in Almaniē Zwitsen eñ in Lorapnē

Int voorſ iaer M. cccc. lxxiiij. soe vernam hertoge Karel tijdinge vā den lande vā Ferretten twelc hi gecocht hadde tegē hertoge segemōt vā Oostērijc/ eñ hi had daer een capiteyn ghestelt gheheeten Peter hache back/die welck om sijn tyranscap dair geuangen was eñ ter iusticiē ghestelt eñ daer na onthooft in een stadt geheten Brysaf Om twelck die prince seer gestoort wert eñ vermat hē dat op hē lieden te wreken alsoe dattet lant van Ferretten wt vreesen is geslagen ond Zwitserlant. Eñ op die selue tijt is gecomen heere Robrecht van Beyeren eertsbisschop van Colen eñ heuet hertoge Kaerle sinē nene geclaecht ouer die stadt vā Colen/vā Nuys ende andere/datse hē onthieldē sijn rechtē eñ demeynē die hem toe behoorden. etc. Also dat die prince den eertsbisscop cōsenteerde sijn wapen binnen Colene voor zij hof te slane twelc hi dede/mer si wert bi nachte af getrocken ende in dat slijck ghetorden. Twelck hertoge Karel vnemende so was hi qualick te vreden. Dair na is hi met groter heyr cracht te peerde ende te voete wt sijnē landen getrockē door Tricht hebbende met hē ooc veel engelschen eñ Lombaerden die wtgesocht ende seer vrome waren eñ hi ghinc leggen voor de stadt van Nuyssen omtrent sinte Maria magdalenen dach int iaer voorſ. Eñ hi hinck sijn wapē costelic aen enē stake in een schilt midden in dat velt. Daer werdē so veel tentē eñ husen opgestelt datter. iiij. mael meer tīmeraet se was int leger dan binnē Nuys Eñ die prince heeft menich swaer assault eñ storm gedaē op die stadt eñ heeftse vreeslick beschotē grote scade doende aen poorten/torren eñ mueren eñ vele burghers doot geschoten Mer die vā binnen weerdē hē vromelic eñ scoten veel volcx doot vā shertogen liedē wāt si waren binnē wel bewaert van cloecke lieden van wapenen. daer het hooft af was heer Harman des lantgrauen broeder van Hessen/ dye van sinte Lijsbetten geslachte eñ bloede is eñ wert namaels bisscop van Colen.

mer heer Gheerlof van Bredenback
ridder hadde tmeeste regiment eñ be-
stier vanden ruteren die hoe langher
hoe strangher waren/ende die keyser
had der stadt ontbodē dat hise ontset-
ten soude. Maer het viel so lange dat
die vā binnen alsulcken gebreck had-
den/datse aten wel. CCCC. paerden
vā honger/ nochtans en wilden si hē
niet op geuē/ mer bleuen euen cloeck
want si quamen dicwil wter stadt eñ
sloegē dē prince groot volc af. Ooc so
quamē daer op eenen morghen stont
heymelikē van wter stadt van Colen
ghesonden. CCCC. voetknechten eñ
een yeghelic droech met hem salpeter
daer si hinnen der stadt van Nuyssen
seer mede ghesterct waren

¶ In dese tijt maecte die keyser Frede
ric eñ die kueruorsten eñ die rijnstedē
een grote aliancie eñ verbont met co-
ninc Lodewijc vā vrancrijck Eñ om-
trent sinte Barbaren dach soe quam
daer bi hertoge kaerle die coninc van
Denemerckē van Rome comende eñ
hi hadt bi hē graue Gheeraert van ol
denbrugge sijnen broeder ende herto
ge Frederick van Bruynswijck/ende
meer ander grote heerē eñ si arbeydē
seer om den pays tusschen te makene
mer het was ō niet eñ so vertrockē si.

¶ Item in die vasten sijn die van Co-
len wt ghereyst eñ hebbē haer logijs
gemaect neffens die stadt vā Nuyssen
ouer den rijn Eñ hebbē grote schade
gedaen met schieten in shertogen Ka
rels heyr

¶ Ten lesten is de keyser seluer gheco
men tot Colene met hertogen/ bissco
pen/marcgrauen eñ ander heeren eñ
met groter heyrcracht al optē cost vā
den keyserike om Nuysse te ontsetten

Als die aertsbisscop vā Mens heer A
dolf vā Nassouwē/heer Jan vā Badē
eertsbisscop vā trier/hertoge albrecht
van Sassen/ eñ marcgraue aelbrecht
vā Grādenburch/die bisscop vā wirtz
burch/die bisscop vā Eystetē. De her
toge vā Beyeren palsgraue optē Rijn
en quā niet/want dit oorloge tegē sijn
broed was bisscop Robrecht van bey
eren/eñ lach metten hertoge vā bour
gondien voor Nuys. Heer Henric vā
Zwartsenburch bisscop vā Munster
des hertogē van cleue suster soon. eñ
die stedē met hē wt duringē eñ sassen
brachtē met hē wel. xvi. M. werachti
ge mannē/eñ wel. xvij C. heerwagēs
Opten seluē dach quā die iongemarc
graue vā Baden met sijn vriendē. des
anderē dages daer na quā lantgraue
Henric vā Hessen lantgraue harmās
broeder die binnen Nuys lach. Item
waren daer noch gecomen dese na be
screuen heeren eñ vorsten/ als Euert
graue vā wirtzenburch/die graue vā
dockenburch/ die graue vā Zwartzē
burch/die graue vā Hennēburch/die
graue vā Oltingen/die graue vā We
sterburch/die graue vā Arberch/dye
graue vā Gulsteyn/die graue vā wal
deck/die graue vā withgensteyn/ die
graue vā Rijkensteyn/ die graue van
Sartburch/ die graue van Tekelen
burch/die graue van Thzorelre/ dye
graue vā Holloch/die graue vā Euer
steyn/die graue van Foultze/die gra
ue van Goudelsingen/ die graue van
Holsensteyn/die graue vā Pitzen/de
graue van stiffel/die graue vā Kippe
ric/die graue vā Honsteyn/die graue
van Lopsen/die graue van Schonen
berch/die graue vand Lippe. die gra
ue van Hollem/die graue van Hānou

wen/die graue van Dissen/die graue
vā Linigen/ twee grauē vā montfort
twee grauē vā Nassouwen/ twee gra
uen vā Zolins/twee grauē van ysen
burch/twee grauē van Wertheynen
twee grauē vā Sirenburch/drie gra-
uen vā Waerdenburch/twee grauen
vā Gerben/twee grauē van Sonnen
berch. Dat getal der heeren princē eñ
vorstē geestelic eñ waerlic was ōtrent
xc behaluen andere baroenē/ridderē
herē eñ schiltboortige mānē So had-
den noch vele grote machtige heeren
geestelic eñ waerlic ghesonnē haer ca
piteynē met veel volcx van wapenen
Noch hadden alle die rijcsteden die te
lanc soudē vallen te scriuē eñ ond den
heyligē roōschē rijck gesetē sijn haer
volck vā wapenen gesonnē in groter
menichte. Item die stadt vā Colē had
de vā harē selfs burgerē wt gemaect
dē keyser te dienste comē met.iij.M.
werachtige vrome mānē/alle gecleet
met wit eñ root/met veel heerwagēs
eñ ghereetscap ten oorloge dienende
Des dynsdages voor des heyligē sa-
craments dach brack die keyser mit al
sijn heyr op/eñ tooch voort bi des her
togē heer vā Bourgondien op dese si
de der affen/ omtrent een grote mijle
van theyr. Hertoge Kaerle vernemē
de dat dye keyser met alle sijn heyr hē
so na gecomen was/was wtermaten
blijde eñ wel gemoet hopende tot een
eynde van desen oorloge te comen eñ
dede vergaderen alle sijn princē heerē
eñ capiteynē eñ dede hem liedē een lā
ge relacie als hi dic wils plach te doen
exhorterēde eñ v̄manende dat si hem
cloeckelic eñ vromelic hebbē wouden
wāt hi in meninge was dē keyser met
alle sijn heyr te beuechten

¶ Hier en binnē dat die keyser sijn tē
ten ned sloech eñ sijn heyr ordineerde
so en ruste niet die eerweerdige heere
Alexand legaet vandē paus/maer ar-
beyde seer aen beydē sidē een tractaet
vā payse te makē/eñ dat elck sijn intē-
cie eñ meninge te kennē geuen wilde
Ond desen heeft de hertoge genomē
viij C. wtgelesen vrome mannē/eñ is
seluer in persone met desen wt gheto-
gen optē Pinxster auont eñ was den
xiij. dach vā Meye/ eñ quā ghereden
voor des keysers wagenburch eñ le-
ger omtrent alsmen met eenre bussen
schieten soude eñ stont op een berch ō
des keysers heer te ouerliē Ter seluer
stonden volchdē hem.viij.C.glauien
vandē Lombaerden berept wesende
te stridē/eñ dese stondē op een anderē
berch eñ op elcke berch stondē.ij.ser-
pentinē gestelt tegē des keysers ente
Die bisscop vā Munster des keysers
capiteyn ende ouerste hooftman sien-
de dit volck vā wapenen staende was
in meeninge die te beuechten/ mer hi
en wiste niet dat die hertoge daer sel-
uer was So heeft hi met hē genomen
ōtrent.xv C.paerdē eñ is wt des key-
sers heyr geredē na dē anderē toe/ge
nakende lietē si dye serpentinē los eñ
quamē met grotē gedrange dē berch
af rennē so crachtlijkē dat si vā noots
wegen mostē achter rugge keerē Die
Bourgōsche v̄uolchdēse so dapperlic
eñ snellic datter vele vanden peerden
ter aerdē geuelt wordē/gheslagen eñ
geuangen/eñ daer bleuē doot vā des
bisscops gherit omtrent.l.mannē eñ
xvi.geuangen/ daer des bisscops staf
drager een af was. Eñ hier mede was
dese scermutsinge gedaen eñ de herto
ge tooch wed in sijn parc voor Nuys.

¶ Hoe dat die hertoge sijn battaelgē ordineerde om te striden

Opten.xv.dach vā Mey eñ was des dages na Sinxen is die hertoge getogē wt sijn parc daer hi in begrauē lach/om hē te scickē te stridē eñ is gecomē op eē groot breet velt. Doe dede hi cōdigē al sijn heyr door dz elck zij harnas rede makē soude/ die hertoge wilde mōster doen/wāt hi hadde v̄staen dat die keyser hē in sine leger v̄soecken woude/So heeft hē elck daer toe gescict eñ bereet gemaect/eñ hi is op geseten eñ heeft dat heyr ouersien eñ gescouwet/ ende heeft eerst in ordineert dat die graue van Megen/heer Jacob vā Lutzenburch/ die graue vā Cremonē/heer Jacob galeaers/ende heer Reyer van bruechusen met.xiiij. M.gewapende soudē bliuen leggen in haer parcken eñ legers voor die stede van Nuys/eñ hi is wt dat parck getogen met.xij.M.glauiē te peerde eñ ij.M.te voet met clueuers armborstē eñ met andere strijtbaer instrumentē wel toe gemaect eñ bereyt/ ende dede met groten arbeyt ende moeyte slechten eñ effen maken die houelē eñ bergen ende andere wegē om eē plat velt te hebbē op te stridē/eñ hadde vele serpentinē eñ hagebussen doen ordinerē onder die aerde heymeliken tegē des keysers heyr. Voort so ordineerde die hertoge sijn heyr in.xvi.battaelgē in manierē van een scaecspele met menigerley bānierē eñ wimpelē eñ v̄wachte op die selue stede den keyser mit sijn heyr.viij.dagē lanck/ mer als hi sach dat die keyser hē niet en v̄sochte/was hi in meninge hē te besoeckē So is hi dan gecomē des nachts voor des heyligē sacramēts auont met grotē gelude vā trōpetten mit ōtwondē eñ blinckende bannierē met grotē ghecry eñ geroep hebbende omtrēt C.eñ.l.serpētinē neffens des keysers leger ouer eñ ordineerde selue sijn volc in battalge eñ settese ind̄ oordenē/eñ sprac totten Engelschē Ghi vrome capiteynē vā wapenē ghi hebt v soudie ghisterē vā mi ontfangē eñ nv sullē wi striden tegē dat ouerlantse heyr/ daer ō hebt v nv als vrome ōuersaechde mannen Dier gelijckē sprac hi tottē Lōbaerdē eñ tot anderē natien/ begherende eñ v̄manende hē liedē om prijs eñ eer vā haer viandē te vercrijgē. Daer si alle gelijc op antwoordē roepēde met luī stēmen dat si bi hē leuē eñ steruē wouden/wt welkē gecrij die keyser v̄stont dat die hertoge hē nakē de was om te beuechten/eñ heeft bi sinē maerscalck sijn heyr doen ordinerē om tegen den hertoge te strijdē. Als nv die hertoge sijn volck ordineert hadde is hi op gesetē eñ reet voor henē als eē armborst schietē mach eñ hadde sijn blinckēde swaert in die hant eñ liet dat om gaen thonende sijn volc/sijn grootmoedic heyt eñ vromicheit eñ quā doe weder ond̄ sijn heyr eñ reet doe allensken eñ sachtelic na des keysers heyr toe met grotē ghelude vā trompettē met ontwonnē eñ blinckende bānierē Als de keyser dat sach scicte eñ ordineerde hi sijn heyr te treckē wt den wagēborch daer deerste af was die bisscop vā mūster des hertogē naeste mage die ooc seer begeerlic was des princē doot/eñ hielt scarpe auijs eñ gesichte waer dat de hertoge seluer in persone waer/op dat hi hē allene mocht beuechtē ende ter doot brengē

¶ Vanden strijt die geuiel tusschē den keyser ende den hertoge Kaerle van Bourgondien

DEs smorgēs ōtrent. viij. vrē op ten seluē dinxdach genaecte die hertoge met sinē heyr op eē halue mile na des keysers leger dat si malcāderen wel bescouwē mochtē ende bleeff daer houwēde omtrent viij. vrē lanck vbeyende den keyser oft hi yet wt sijn leger hadt willē te velde comen om te stridē Mer des keysers radē eñ heren en riedē hē dat niet/ menēde dattet beter waer dat de hertoge tot hē quame In deser schine eñ maniere die hertoge sijn heyr houdē staende ō te striden maecte hi vele ridderen/daer tghetal eens deels af was dese na bescreuen. Jan hertoge Jans vā cleue outste soō sijn neue Frederick vā Egmont/heer vā Pselsteyn/Philips vā Moermont Claes vā zeeckel/Willē vā walle Willem vā drinchē/Henric vā ducxmudē Willē vā gracht eñ Jan vā clauskerkē Alst nu genaecte den auōt des achter noens te. iiij. vren/eñ die keyser wt zij leger niet en quā te velde/liet dye hertoge met serpentinē slangē eñ andere bussen seer grijsselic schietē in des keysers parck om hē te prouocerē eñ wtē leger te doen comē te velde/mer si als voorsichtige eñ looslijc haer dingē aē leggende bleuē al daer binnē/willēde dat die hertoge tot hē quame/ dwelck die hertoge ooc niet doen en wilde eñ versierde eenē anderē raet eñ manier om te doen wt comē. So heeft hi ordineert eñ beuolen dat een deel van sijn heyr soudē hē simuleren ende veinsen te willen vlien/recht oft si vuaert hadden gheweest eñ scheydē hē een luttel af rijdende. Die keyser dit siende meē de also te zij als hi auiseerde eñ si simuleerdē recht oft si geulogē haddē/ghe boot datmense veruolgē soude So is dan die keyser wt sijn leger ghetredē met ontwondē bānierē met trōpettē eñ trommelē makende groot gelupt. Daer stondē die bisscopē van Mens/ van Trier/van Munster/de hertoge vā Sassen/die marcgraue van Brandenburch/ die lantgraue van Hessen metten anderē heren eñ princē. voort die rijcstedē elck gheordineert wesen de in zij battaelge Nu en was des hertogen heyr noch niet geulucht/ maer haddē alleen die manier gehoudē als oft si geulucht warē geweest Dese als si sagen dattet heyr aen quā geslagen keerdē si hē om ende daer geuiel eenē hardē swaren strijt. Nu so hadde dye bisscop vā munster sine battaelge beuolen dat si scarpelick mercken soudē waer die hertoge vā bourgōdien ware/want tegen dien woude hi sine battaelge stieren om doot te slaen/mer hi en quam dien wech niet/ wāt hi reedt al drayende met sijn battaelge aen dāder side/so dat hi quā op die alre cranc ste stede van des keysers heer/dwelck siende dye andere reden al drayende hem na als vogelen inder lucht/ende quamē ooc bi hem/ende ghenakende des keysers heyr begonnen si te schieten met serpentinē/slangen/ende haghebussen seer grijsselijck op des keysers heyr. Dye ouerlanders dat siende keerden hem oock weder om ende schoten ooc met allen seer in dat bourgoensche heyr/ende alte met quamen dese twee aen malcanderē/ daer quāt tot eenē fellen eñ vreeslikē stride/daer wertter veel gheslagen. Dye bisscop

vā Munster siende dat die hertoge aē
dand̄ side vā theyr was wende hē om
eñ began met sine battaelge seer scar-
pelic te vechten op den hertoge/maer
si wordē haest weder gedreuē int parc
Die Lombaerdē haddē hē vromelic te
gen des marcgrauē battaelge vā brā
denburch ende dwōgense mede dat si
int parck hē bergen mostē/ nochtans
weerdē si hē vromelickē eñ resisteerdē
den bourgonschē stoutelikē. De ouer
lantsche aenmerckēde dat die bourgō
sche dus mogentlikē als brijsschende
leeuwē op hē gereden quamē eñ dron
gense te wijckē int parc steldē si hē vro
melic mit al harē macht terweer noch
tās quamē veel bourgonschē al vech-
tende mede int voorgeburcht vandē
parcke/dat daer een scharpe eñ harde
māgelinge geuiel/ waer ō datter vele
waren die v̄uaert waren eñ niet vlien
en condē liepen na dē Rijn toe eñ ver
dronckē. Dat ghecrij vandē ouerlant
schē eñ Bourgonschen was so groot
datment ouer verre wegē hoorde/ eñ
doe en dorstē die ouerlansche niet we
der te velde comē. So begonstmen te
spreken vā payse oft bestant te maken
Daer in seer arbeyde een seer eerwer
dich p̄laet heer Alexand̄ bisscop vā for
linien legaet vandē paus gesondē eñ
hi dede die wtsprake/ dat ons heylige
vader die paus dese sake soude eyndē
binnen een iare/eñ hier en binnē sou-
den partijē af laten vā oorlogē/eñ die
stadt van Nuyssen soude bliuen staen
onbeuochten ond̄ die protectie vandē
seluē legate. Also sijn beyde die heyrē
op gebroken omtrent sint Jansmisse/
eñ die hertoge quā weder in sijn lant
met groten prijse eñ victorien

¶ Int iaer. M.CCCC.lxxv. alst be-
stant tusschē den coninc vā Vrancrijc
eñ hertoge Kaerle wt was so hebben
die frāsoysen op shertogē lāde groot
schade gedaen te water eñ te lande eñ
branden in Artoys ende namen som
mige cleyn steden inne

¶ Item wāt ind̄ tijt dat hertoge karel
voor Nuyssen lach een verbont was
gemaect tusschē coninc Eduwaert vā
Engelant eñ hertoge Karel tegē den
coñ. vā vrācrijck So is coñ. eduwairt
met groter macht comē tot Calys eñ
track voort in Pycardien om tlant vā
Normandijen wed̄ te winnen. Maer
die hertoge en wilde vā Nuyssen niet
scheydē/eñ die coninc vā Engelāt aē
merckende dat die Fransoysen veele
machtiger waren dan hi/ ende dat hi
niet veel gedoen en conde so liet hi hē
ond̄wisen vandē bastaert vā bourbō
ammirael vā vrancrike een wijs man
die vā conincx wegē hē schone dingē
presenteerde/ so dat dē pays gemaect
was mit voorwaerdē dat des conincx
vā Vrancrijcke iongen sone namaels
trouwen soude des conincx van En-
gelant dochter Eñ voor sijn costē sou
de coninc eduwaert hebbē grote som
mē van penningē eñ beyde die conin
gen vergaderdē minlic tot Ampens.

¶ Daer na track coñ. Eduwaert wed̄
ouer in Engelant daer dengelsche se
re op murmureerden/wāt hi had gro
te scat vanden engelschen ontfangen
op die reyse Ooc was hertoge Karel
hier af qualick te vreden/want hi met
ten engelschen ghemeynt hadde den
coninc van Vrancrijck te dwingen

¶ Daer nae heeft hertoge Kaerle aen coninc Lodewijc een lanc bestant ghe eyschet van .ix. iaren om te gaen eñ te keren eñ comenscap te hanteeren Eñ dat daer om/ wāt hi had in sinen sinne om te oorlogē in Loraynen eñ op die zwitsen Also hi lazen sonder oorlogē niet sijn en conde/ daer hē seer toe ver wecte die historie vanden grotē conīc Alexander die hi seer gheerne hoorde also men seyde/ meenēde hē na te volghen die een heydensche coninc was die met groter houerdijen eñ eerghie richeit regneerde/ twelc al is tegen de kersten wet eñ leringē ons herē Jesu cristi. Het hadde hē saliger gheweest te studerē die historien vā kerstelicken princen/ als coñ. Clowijs vā vrancrijke/ coñ. Pippijn coñ. Kaerle de grote sinte Lodewijc/ vā welcker coningen bloede hertoge Kaerle af comen is eñ andere

¶ Als coñ. Lodewijc vnam dat hertoge karel oorlogē wilde op die zwitsen die hi wel kende/ want hijse beuochtē hadt noch Dolphijn sijnde/ doe seyde men dat die coninc seyde seer blijdelic Wilt ons neue van Bourgondien .ix. iaren bestant hebbē om te gaen oorlogē op die Switsen eñ in Almanien so bidt hē dat hi x. of xij. iair neme bestāt wāt daer en binnē sal hi hem anders bedincken. Mer bi desen bestande wast voorwaerde dat de graue vā Sintpol conestable vā vrancrike daer butē gesloten soude bliuē/ want hertoge karel op hē ooc vergramt was Eñ want hi wt Vrācrijck tot Bergē in Henegouwe geulodē was so deden hertoge karel des coninckx volc te leueren tot Perone Eñ van daer wert hi geuoert tot Parijs geuangen eñ daer werde sijn proces gemaect int perlament eñ ghe tugen gehoort. Eñ bi arreste vanden perlamente (daer .lx. heren sijn) wert hi ter doot verwesen Eñ hi wert onthalst voor alle die werelt te Parijs int Grene/ ende wert begrauē ten minrebroederen

¶ Dese edel here graue van Sintpol meende lazen twee herē te dienen die malcand cōtrarie warē Twelck niet wel mogelic en is te doen/ also dat heilige euangelie tugende is/ eñ daer om ist met hem qualic vergaen

¶ Int selue iaer vā .lxxv. na sint Michiels dach so is hertoge Karel gereist met groter macht int hertochdom vā Baren eñ Loraynen/ wāt Renez dye graue vā Vaudemōt dye corts werdē was hertoge vā Loraynē bi afliuichz vā hertoge Niclaes vā Calabren/ die had hertoge karlē ontseit die wyle hi voor Nuys lach/ meenēde den coninc vā vrancrijck daer mede vrientscap te doene/ gelijc hi ooc dede/ mer die coñ. veynsde hē des niet aen te trecken Aldus is hertoge Kaerle getrockē voor die stadt vā Nansy die hi in corten tijt wan/ eñ des gelijcx die ander stedē eñ sloten vandē lande Eñ de hertoge vā Loraynen weeck in vrancrijck die op die tijt omtrent .xx. iaren out was

¶ Als hertoge Kaerle tlant vā loraynen met sijn volc beset had so is hi gereyst in Sauoyen om den hertoge vā Sauoyen te hulpe te comē tegēs dye zwitsen/ wāt si hē grote scade hadden gedaen ō sinent wil Ooc had hertoge Karel actie op die Switsen wātse tlāt

vā Ferettē tegen hē beſcudden wildē
Achter deſe rijt en had hertoge kaerle
nopt victorie/ mer hi verloos drie ſtri
den op een iaer Eerſt track hi voor die
ſtadt vā Granſoen in zwitſerlant die
hi wan mettē ſtorm eñ hi dede dair alre
veel ſwitſen hangen aen bomen ende
hertoge Karel hielt ſijn volc butē der
ſtadt Hi had bi hē vele rome lombar
den daer die graue vā Cāpebas capi-
teyn af was/ die hē alſomen ſeide niet
alre getrouwe en was. ooc had hi veel
rome archiers wt engelāt. Doe hiel-
den die zwitſen groten raet hoe ſi den
hertoge ſouden mogen wederſtaen.
Dit zwitſen volck is een onuerſaecht
eñ ſterck volck/ groot vā moede eñ vā
lichame/ rechtuerdich/ nochtās goeū
tieren/ malcander ſeer ghetrouwe ende
eñ ſi en vlieden deen vanden anderē
niet om die doot te ſteruen/ eñ als ſi re
ſtride trechē dan biechtē ſi hem eñ be-
rep dē hē oft ſi ſteruē ſoudē. Aldus ver
gaderdē de zwitſen in een hoop volc
eñ quamen bi Granſoen daer die her
toge lach. Eñ ope mare liep int hepre
dat de hepſer eñ alle die machte vā Al
manien aen quam/ eñ daer om vloter
veel als ſi die zwitſen aen lagen comē
eñ veel wertter verſlagē. Eñ hertoge
Karel aē ſiende ſijn volc dar vluchtich
was is ooc vā daer ontcomen/ mer hi
verloos daer een groot volc/ eñ al ſijn
artelrije vā buſſen eñ engienen ende
ſijn coſtelijke iuwelen eñ ſinen ſcat eñ
cledere eñ tapeten/ eñ was niet te tare
ren dat hi daer vloos wāt ſi allegader
met roue rijch wordē. Eñ daer bleuē ū
ſlagen aen bepdē ſidē. xxvi. M. men-
ſchē/ mer meeſt Bourgonſche Dit ge
ſchiede inden vaſten int iaer M.cccc.
ende. lxxvi.

¶ Daer naheeft dpe mogende hertoge Karle weō veel volcx vgadert eñ hadde mit hē ooc vele ſauopene/ eñ hi ginc leggen voor die ſtadt vā Morat bi loſanen in ſauopē die die Zwitſen in haddē. Eñ altemet ſo track ſpincē volc wtē perche tot optē cant vā zwit-ſenlant om met hem te ſchermutſen. maer ſi en dorſtē niet diep int dat lant rijdē om tgroot gebreck datter in lept wāt die zwitſen lagē in die valepen ſo datmenſe niet wel ſien en conde. Eñ ſi quamen ſomtijts omuerſienlijchen wt ſlaende op des hertogē volc ſeer wre-ſlijc datſe hē veel volcx af ſloegen. Eñ in dien tide wert indē lande van zwit-ſen gepredict vā veel prieſteren eñ ge-leerde mannē/ religioſe eñ veel ande-re datmen optē hertoge vā Bourgon dien mochte vechtē ſondē ſonde gelijc op die turckē. etc. Biden welckē tghe meen volc ſeer in ſwitſen bergert wer de tegen den prince te ſtridē. Do vga-derden die zwitſen een groot hepr vā volcke eñ ſi ſpraken haer biechte ende namen hair rechten vander hepliger hertken met mepninge niet weder te keeren ſi en ſoudē den prince eerſt be-uechten al ſoudē ſijer alle doot blijuen. Ooc hadden ſi grote hulpe van herto-ge Degemont vā Ooſtērijch/ ende de hertoge van Lorapnen was daer ooc niet veel franſoyſen die wt vrancrijch gebannen waren Aldus quamen die zwitſen aen ende vielen eerſt op haer hmien leſende vijf Pater noſter ter e-ren den vijf wondē ons herē/ eñ doen ſprongen ſi op met eenen blijden moe de eñ traden doe aen/ maer int eerſte werdē ſi vromelic weōſtaen vandē en ghelſchen artchiers ſo datſe wepnich depſen moſtē. Mer doe quamen hētē

hulpe die hertoge vā Lotaynen eñ an dere lijnde te peerde/ eñ si quamē aen met vreesliken toelope eñ vielen stren gelijc op die Gourgongioenen dien si verwonnen eñ si sloegent al doot edel eñ onedel eñ al datse vonden. Dair sa bleef verslagen die graue van Marle des grauen soon vā Zintpol/ die ionc here vā Grimbergen dye alte vromē ridder was eñ meer andē goede heren eñ veel edel mannen. Eñ daer bleuen verslagen wel. xvi M. menschen van hertogen lieden/ twelc geschiede int iaer. M. CCCC. lxxvi. op sinte Jans baptistē dach midtsomer des morgēs vroech/ alle die daer condē ontcomen vlodē om haer lijf te salueren ende te onthouden. Die prince ontquam met groter list eñ salueerde sijn lijf met lut tel volcx eñ quā int graefscap vā bur gondien in sijn selfs eygen lant/ daer hi al stille lach op een sterck casteel

¶ Eñ so geringe als men vnam dat de hertoge noch leefde so warē sijn vrē den blide wāt si sorchdē dat hi vslagē had geweest Eñ doe wies hem weder groot volc aen so dat hi eē groot volc bi een vgadert had Eñ doe vnam her toge Karle ooc dat tlant van Lotap nen wedouer gegaen was aen haren hertoge/ daer die prince qualikē in te weden was

¶ Dus vsaēde hi al tvolc dat hi condē eñ quā weder ō leggē voor die stat vā Nansy in thertochdom vā Lotaynen Eñ als hi daer voor vast bleef leggen de so en quā hē met vitalien ghenoech noch prouande aen Ooc condē si qua lijken voragie crighen voor haer paer den eñ andē dingē die hē vā node wa ren Eñ dat daer om/ want al die strā ten eñ passagien waren belept eñ be set van sinen vianden seer sterckelijck also dat hi ende sijn volck daer mosten blijuen leggende in groter armoeden vā honger/ van dorst ende noch meer ander gebreken/ so dat des hertogen heyre seer machteloos wert/ ghelijck dat seer wel te ghelouen is. Ooch soe wast doe alte coudē winter so dat si al te grote coude leden Eñ hertoge Karle screef veel brieuē seer cōpasselic aen sommige heren vā sinen landē om bi stant vā volche/ vā gelde eñ vān vita lie te hebbē/ wāt hi vā daer niet gera ken en conde sonder hulpe eñ bistant vā sinē lande. Mer lazen hi creech geen bistant noch hulpe. Hē wert gesondē een wagen met ghelde/ maer hi bleef onder wege verdonckert bi enige on getrouwe (wel gelijckende den verra der Judas) tot lutzenborch So dat de edel prince vol vromē met sinē edelen eñ anderen volcke bi hē sijnde in dese groter armoedē eñ catiuicheden mosten bliuen leggende sonder eenigen troost/ mits den welckē si haer crachte ende moet verloren Dit wetende die hertoge van Lotaynen dat hertoge Karel met sinen volcke in desen state waren so vgaderde hi weder om groot volc. Ooc creech hi wt vrancrijck heymelic ix C. lancie diemē seyde dat die coninc hadt doen bannē wten lande vā vrāc rijck eñ heymelic daer gesonden Ooc creech die hertoge van Lotaynen een groot heyr van zwitsen daer hy hem mede verbonden hadde

¶ Opten drie coningen auont op een sondach int iair ōs herē M cccc. lxxvi

quā dye hertoge vā Lorayne met sijn volc te peerde op deen side/ eñ die swit sen op dand side ende beuielē hertoge Kaerle vreeslikē die daer dē strijt verloos/ ouermits dat sijn volck lazen al crachteloos eñ moedeloos was geen grote weere biedende/ mer yeghelick pijnde hē te vlien die conste Ende soe bleef daer veel volcx verslagē also dat die eedel prince hertoge Kaerle ten lesten vliedende met veel volcx v̄slagen wert omtrent een cleen riuierkē/ daer hi binnen drie dagen geuonden wert sijn aensichte was aent ijs veruroſen sijnde/ eñ wert te Nancy binnen ghebracht eñ opēbaerlic dē volc getoont eñ is daer eerlic begrauen hangende in een loten vat Eñ bi hem leyt begrauē die edel ridder sond reproche heere Jan vā Rubenpre here van Speuene die daer ooc verslagen bleef met meer ander heren. Daer werden oock veel heren eñ edelen geuangen/ als de graue vā Nassou/ die graue van Chimay heer Anthonis die grote bastaert van Bourgondien eñ veel andere

¶ Als die tijdinge vā hertoge Karels doot quam in sijn landē/ so warē veel menschen droeuich/ somige ander blide/ eñ dat mits sijnder oorlogen ende grote scattingen die hi vandē landen nam Mer si hadden met meerd redenen mogen bidden om sijn lange lijf/ wāt tghinc veel qualiker na sijn doot in sijn landē dant in sijn leuē ghedaen hadt Eñ veel gecke liedē seyden daer na menich iaer dat hertoghe Kaerle noch leefde/ somige seyden dat si hem gesien hadden eñ si wedden eñ deden grote comanscape op sijn leuen.

¶ Na hertoge karels doot stōdē op de gemeynten vandē steden tegen die regeerders eñ wethouders/ sondlinge in Brabant ende in Vlaenderen hē opleggende corruptiē ende and excessen eñ vingense eñ tracteerdense ongenadelic. Ende hertoge Karel liet achter vā sijnre middelste huysurouwe vrou Isabele van Bourbon een enige dochter Marie

¶ Dat. lxv. ca. Vā vrou Marie hertoge Karels eenige dochter Eñ vā hertoge Maximiliaen van Oostenrijck haer man

Maria die schone eñ edele maghet hertoge Karels eenige erfdochter was binnen der stadt van Ghent in vlaendere als haer heer vader die hertoge verslagē was/ out welsde omtrent. xx. iaren. Si was geborē int iaer. M CCCC. eñ. lvij. den vijftē dach in Februario twee vē na middage. Als si verhoort hadde dat haer hertevader dus iāmerliken eñ deerliken verslagē was hadde si int herte grote droefnissen ende verdriete/ alst wel reden was Dier gelijcken hadde die edele princesse ende hertoginne vrouwe Margriete sijn hupsurouwe

¶ Die herē vandē perlamēte tot Mechelen vernemende ooch dese droeuware vandē doot des princen waren seer turbeert eñ gestoort eñ en wisten wat beginnē/ wairō dat dat perlemēt annichtileert wert eñ teniete quā. Die ingeselerē der stede vā Mechelē hieldē scarpe hoede eñ wake opten herē van den perlamente/ dat si nauwelic sonō vangenisse ontcomē en mochtē Heer willē hugonet des princen cācellier is met groter listicheit eñ cloecheit wter stede gecomē/ achterlatēde zū wijf eñ kinderē eñ alle sijn goedē eñ quam tot Ghent bi de princesse vrouwe Marie Eñ bi hair quamē ooc andere princen eñ herē om te tracterē vandē regimēte eñ gouuerneurscap der landen/ als heer Lodewijc vā bourbō bisscop van Luic haer oom vā haer moeds wegē heer Dauid vā Bourgondiē bisscop vā Utrecht haer oom vā haer vadē wegen/ Jan hertoge vā Cleue graue vandē marc/ Adolf vā Cleue heer van Ravenstein gebroeders haer neuen/ eñ meer andere princen heren eñ edelen/ om die landē in papsen vreden eñ eendracht te houdē. Do is dan vrouwe Marie ontfangen ende gehult int eerste inder stede vā Ghent voor een gracfinne vā Vlaenderē/ eñ als doen restitueerde eñ verleende si weder der stede vā ghent alle hair oude priuilegien/ vryhedē ende hantuesten die hem van haer vader hertoge Karle benomen waren

¶ Hoe dat sommige vandē grotē officieren eñ dienaren des ouerleden hertochs gevangen worden

Die edele vrouwe Marie na den doot haers vadēs heeft met goeder deliberacie eñ ripen rade gesondē sommige edele eñ duechtlike mannen eñ ambassatē aendē coninc Lodewijc vā Vrancrijck om vā hem te lene te ontfangen die graefscappe vā Vlaēderē/ als heer Wolfert vander Vere/ heere Lodewijc vā Gruythusen ende heere Willem hugonet den cancellier des ouerleden hertochs. Dese drie opte repsen wesende heeft hem mede verselleert met desen te trecken die graue vā Megen here van Hombercourt ende sijn ghecomen bi den coninc om die graefscap vā Vlaenderen inden name van hare vrouwen als grauinne van hem te ontfangen tot eenē erfleen/ als dat van rechts wegē behoorde. Do heeft dan die coñ. van Vrācrijck een lange relacie gedaen in tegēwoordicheit vā desen ambassatē van sijnen sone den dolphijn ghenoemt Karle/ oudt wesende omtrent. vij. iaren/ eñ onder andere woorden spraeck hi aldus. Hoort ghi heren ambassaten ick verleene u

dit leen vanđ graefscappe van Vlaen
derē eñ beuele v daer mede ouer te dra
gen twee dingē eñ punctē. Dat eerste
dat ghi segt mijnre lieue nichten vrou
we Marie dat si my neme tot haere
voocht eñ mōboor vā alle haer landē
Ten anderē/ dat si sal nemē tot eenen
gheechtē man mijnē eenigen soon dē
dolphijn/ eñ desen last eñ cōmissie na-
men die ambassatē ouer te dragen ha
re vrouwē die princesse Eñ die coninc
nam aen dene side heer Willem hugo
net dē cancellier eñ hadde met hē vele
secrete raden buten dandere. Eñ dese
ambassatē weđ ō comende tot Ghent
gauen si die princesse te kennen des co
nincx mandaet eñ beueel dair hi hē lie
den mede hadde belast/ eñ als een wij
se eñ verstandele vrouwe en woude si
ter stont daer geen antwoort op geuē
mer nam haer beraet. Soe heeft dan
die cancellier stadelic eñ naerstelic da
gelicx gearbeyt met groter instanciē
solliciteert aen die princesse om des co
nincx wille eñ begerē te achteruolgē.
Die coninc hadde ooc die van Ghent
belooft te verlenē eñ gheuē veel scho-
ne priuilegiē dat si in dese twee punctē
eñ articulen woudē consenterē. Ten
lesten is den dach ghenaket dat die co
ninc ende die cancellier bi een souden
vergaderen eñ was tusschē hē beydē
ouerdragen dat de princesse wt soude
rijden iagen/ ende als dan souden des
conincx reysigers daer ōtrent wesen
eñ soudense met hē in Vrācrijck vuerē
So is dan die cancellier in des prince
ssen camere gecomē ende began seere
subtijllic eñ cloeckelic met haer te spre
ken van deser materien/ eñ als hi sijn
redē hadde gheeynt ghinc hi vā daen
Eñ ōtrent die vesper tijt quā tot haer
heer Adolf vā Cleue heere vā Rauen-
steyn/ eñ siende dat haer aensicht een
luttel conturbeert eñ verstoort stont/
begeerde hi hertelic vā haer te weten
die sake harer droefnissen/ dwelc si mi
lic dede/ clagende met wenende ogen
hoe moeyelic eñ importuyn dat haer
was die cancellier met sinē adherentē
om des conincx wille te achteruolgē.
Die goede here vā Rauensteyn troo-
stese soetelic als hi best conde eñ moch
te/ eñ ghinc van stondē aen eñ gaf de-
se sake te kennen die dekenen vanden
ghildē/ ende concluderende cortelijck
ghingē si met groter macht des seluē
auonts te .xi. vren ten huyse vandē cā-
cellier. Doen clopte die ouerste deken
daer alle dand ond stonden eñ begeer
de in te wesen ende dede den cācellier
weten dat hi daer ware. Die cācellier
quam ter vensterē Doen seyde die de-
ken dat dye princesse sondlinge saken
ouercomē warē/ si most hē dien auōt
sprekē/ dwelck hi geerne vertoeft had
de tottes smorgens/ mer si maectē die
sake so groot ende swaer dat hi wten
huyse quā/ eñ ter stont namen si hē ge
uangen eñ ghingen ghelijc tottes pro
thonotarius huys vanden Paus een
gheestelic man eñ clopten daer mede/
eñ dese horēde die stemme des cancel-
liers die si deden spreken/ quam mede
wten huyse eñ namen hē ooc geuan-
gen/ eñ worden in vasten banden eñ
boeyē geleyt in des grauen steen elck
bisond Dit vernemende graue gwijc
van Megen here van Humbercourt
ruymde van dien nacht wter stadt eñ
verberchde hem totten Carthuseren
butē der stadt. Die van Ghent dit ho
rende ordineerden veele knechten eñ
wachters op alle wegen ende straten

belouende hē lieden een grote somme
van penningē die hē geuangē brach-
te/ eñ hi wert gecregen eñ wert bi dē
anderen gheset tot diuerse plaetsen/
daer si malcanderen sien noch horen
en mochtē. Op dese tijt ruymde mede
tlant meester Jan gros een here van
den perlament eñ quam tot Bergē in
Henegouwen eñ wert daer geuangē
geset. Dese hadde grote swarē schat
vā gouden eñ silueren vaten eñ costli
ke cleynoden/ wāt hi ond den prince
dienende seere rijck eñ machtich van
ghelt eñ scat gewordē was/ eñ alle dit
goet wert der princesse toe assigneert
eñ gegeuen

¶ Die Grabanders vingē ooc op die
tijt meester Anthonis hannerō/ mee-
ster vand financien/ eñ settē hē geuan
gen op tslot te Viluoorden bi Gruessel
dese was een priester eñ proost tot sin
te Donaes te Brugge. Dese voorſ eñ
meer andere wordē suspect gehouvē
schuldich wesende des doots eñ quad
auōtuerē vandē hertoge Kaerle/ wāt
het warē die alre gheleertste mannen
die int lant waren/ eñ daer om hadse
die hertoge ghenomē tot sinē rade eñ
inden perlament geset om recht eñ iu
sticie te doen/ mer eylazen si misbruyc
ten haer scientie ende wetenscap met
allen seer/ wāt si als geleerde mannē
souden den prince alle oorlogen ende
twisten ontraden hebben/ mer si inci-
teerden eñ verwrectē hē daer toe/ om
dat si mits sijnre absenciē tlant na ha-
re belieften soudē regeeren/ waer om
dat die prince een arm here wert/ eñ si
worden alle so rijck eñ machtich dat si
rijcker eñ machtiger warē van ghelt
cleynodē eñ andere possessien vā goe
den/ dan eenich hertoge oft graue.

¶ Hoe dat somige vanden officieren
van hertoge Kaerle ter iusticie gheset
wordē eñ gherecht

Die ingeseten eñ poorteren van
Ghent ghingē daghelicx noch
int harnas/ ende woudē datmen dese
geuangē herē ter iusticie settē soude ō
een saeck des doots aen hem te vindē
So hebbē si inden eerstē heer willem
hugonet ridder eñ doctoor in beyden
rechten so vele tormenten ende pinen
aen ghedaen dat hi bi confessie belijde
brieuē ontfangē te hebbē vā hertoge
Kaerle vā Bourgondiē die seer deer-
liken ende clagelijcken luyden/ inden
tidē dat hi in groter perikel ende node
was leggende voor die stadt vā Nan-
sy/ scriuende om hulp ende bistant vā
volck ghelt ende vitaelge/ welke brie-
uen hi verborgen hadde gehoudē eñ
niet ter voorschijn ghebracht/ om dat
sine begheeren eñ tinhouden vanden
brieuen niet volbrocht noch volcomē
soude werden. Ende in dier gelijcken
manieren worden dandere geuangē
mede ghepijnicht/ daer si wonderlike
dingen ende heymelike saken af ver-
namen/ waer om datter geslotē wert
datmense ter iusticien setten soude eñ
rechtense metten swaerde/ wtgeseyt
die gheestelike personen/ als den pro-
thonotarius die si gheuangen setten
in eenen duysteren prysoen om sijn le
uen daer te eynden/ ende des ghelijc-
ken den deken van sinte Donaes tot
Brugge/ mer dese quam namaels wt
So is dan een hooch scauot gemaect
opten witten Donredach des auonts
te. iiij. vren. Daer stondē die ghemeen
ten vā Ghent eñ wouden iusticie ghe

daen hebben ouer dese drie. So wert eerst voort gebracht die cācellier ende sine sentencie wert gelesen voor al dē volcke/ende gaf hem seer deuotelijck ende willichlijc tot steruen ende wert onthooft eñ sijn lichaem wert begrauen tot onser vrouwē broeders inder kercken. Na hem wert gerecht heere Jan mel ridder eñ wert totten Augustinen begrauē. Doen wert voort gebracht graue Gwije vā Megen here van Hombercourt Dese was seer gepijnicht datmen hem in een zetel dragen most/ende wert so al sittende ont hooft/ende wert vā sijn huysurouwe ende vrienden met groter eeren ende triumphen van toertsen op eenen wagen gheset ende gheuoert bi die stadt van Atrecht ende wert in sijn heerlicheyt begrauen. Dese here Gwije vā Humbercourt was een heere vander oorden des guldē vlies een wijs goedertieren man in sinen dagē geweest

¶ Dit werck vā deser iusticie bedreuē die gemeente van Ghent als dulle eñ rasende lieden tegen wille eñ consente vander princesse eñ van al den herē ende oock vanden rade vander stadt. Niet tegenstaende dat si presenteerdē te rechte te staen ende hem te verantwoorden van tghene datmen hem op seyde eñ imputeerde/maer ten mochte hem niet baten/dat verwoede volc woudense doot hebben

¶ Hoe dat dat huwelic tusschē hertoge Maximiliaen van Oostenrijck eñ vrou Marie vā Bourgondien ratificeert approbeert eñ geslotē wert.

¶ Hertoge Maximiliaen van Oostenrijck.

Als die eedele princesse vrouwe Marie hertoge Karels van Bourgōdien enige erfdochter geborē vā sijnd anderde huysurouwe Isabele van Bourbō in allen harē vaders landē eñ prouinciē ontfangē ende gekent was voor eene vrouwe ende princesse vanden landē heeftmē seer neerstelijc tracteert ond den edelen eñ steden vandē landē om dese edele eñ suuerlike princesse te bestadē aen eenē eedelen vromen eñ geboortigen prince eñ here/ waer bi dat die landen in goeder policien/iusticiē wetten eñ loyen ondhoudē mochten werdē Ende daer en bouen van allen

eenlopen ende oorlogē beschermt eñ in goeden rusten ende vreden conserueert ende ghehouden mochten werden. So sijnder veele grote princē eñ ende vorsten gheweest die dese princesse geerne te huwelijcke genomē hadden/ Ond die welcke datter twee principale waren als Frederick dye derde keyser van Romen inden name van sinen soon hertoge Maximiliaen vā Oostenrijck. Die ander was coninck Lodewijck van Vrancrijck inden name van sinen sone Kaerle dolphijn vā Vrancrijck die niet meer dan. vij. iarē out was/ ende senden dese twee princen ende machtige heeren dicwils tot haer haer ambassaten ende legaten. So heeft si dan ten lesten haer cōsent ende wille ghegeuen totten hertoghe Maximiliaen van Oostenrijck oudt wesende omtrent. xviij. iaren

¶ Dit selfde hadde hertoge karel hair vader saliger ghedachten metten keyser Frederick ghetracteert ende ghesloten/ inden iare. M. CCCC. lxxvi. op sinte Katherinē dach inden beleggе voor Nuys/ ende dye brieuen daer van ghemaect ende besegelt worden der princessen gepresenteert ende gelesen bi den eerwaerdigen heer Joris bisscop van Mets. So wert dan een grote generale dachuaert gheleyt eñ gehouden inder stede vā Louen/ daer alle die eedelen ende stedē vanden landen eñ prouincien der princerssen vergaderden/ eñ daer wert eendrachtelic geslotē/ concludeert eñ determineert dat dye eedele schone princersse vrouwe Marie soude nemen eñ trouwen tot harē gheechten man ende voocht den eedelen hooch gheboren vorst eñ prince hertoge Maximiliaen vā Oostenrijck des keysers Fredericx die. iij sijn eenigen soon/ ende hier van worden sekere vaste brieuen ghemaect eñ besegelt/ eñ wordē den seluē hertoge ouer gesonnē/ die ghelesen hebbende was hi wtermatē seer verblijt eñ des gelijckē sijn vader die keyser

¶ Dese hooch gheboren eñ doorluchtige vorst hertoge Maximiliaē wert namaels ghecorē keyser van Romen na die doot sijns vaders/ int iaer. M. CCCC. ende. xciij. als na gheseyt sal werden. Ende hi hadde binnen sinen tijden veel oorlogen ende strijden int conincrijck van Hongarijen/ van Gemen/ in Italien/ in Lombaerdijen/ in Vrancrijck/ in Vlaenderē/ in Hollant inden sticht van Vtrecht/ teghen den Switsen ende in hoochduytschlandt die te lanck souden vallen hier te scrijuen/ wat hi hier in desen neder duytschen landen bedreuen eñ gedaen heuet/ eñ wat vreemder auontueren dat hem gheuallen sijn salmen eens deels hier na bescreuen vinden/ vander tijt dat hem vrouwe Marie toe gescreuē was/ want als hi op wege was om te comen tot sijnre bruyt vrou Marie so werde hi in menich perikel van sinen liue ghestelt van sommige ongetrouwe heeren/ die grote listen toeleyden om dē prince in dangiere eñ ter doot te brengen

Vande oorlogen ende strijde die co
nine Lodewijc hadde tegens der prin
cessen landen/ ende hoe heer Adolph
van Gheldre voor Doornick verslagē
wert

Coninc Lodewijc vā Vrancrijck
verhorende dat dat huwelic des
hertogen Maximiliaen van Oosten-
rijck ende der princessen vrouwe Ma
rie consenteert ende gesloten was eñ
dat men hem ende sinen soon den dol
phijn versmaet hadde ende niet ver-
hoort/ was hi met allen seer gram eñ
ghestoort ende greep eenen grooten
haet ende nijt op dye princesse haren
landen ende prouincien/ om te destru
eren verwoesten ende vernielen/ dien
hi wel sculdich waer geweest te deken
deren eñ voor te staen voor allē tracty
ten eñ ghewelden/ want hi die voorē
princesse wter konten gheheuē hadde
Eñ heeft een ontallic groot volck van
wapenē vergadert eñ is gecomē met
heyrcracht eñ heeft de stat vā Atrecht
belegen eñ met groten swarē assaul-
ten dicke eñ menichmael met grote bu
ssen eñ andere instrumentē bestormt
ende aengeuochten. Ten lesten wert
daer een tractaet tusschen den conine
eñ die stadt gemaect op condicien dat
die conine binnē der stadt comen sou
de eñ si soudē hē die stadt op doen/ be-
houdē haer lijf/ goet eñ priuilegiē/ eñ
op dese voorwaerdē quā hi inder stat/
eñ dede terstont alle die regentē ende
ouersten vanō stadt vangē bouen dē
tractate eñ lofte nisse/ eñ deder vele ōt
hoofden eñ benam hē al haer goet eñ

alle die goet Bourgongoens eñ d̄ prī
cessen fauteurs eñ vriendē warē ver-
dreef hi wter stadt eñ lieter ooc vele do
den/ eñ sette van sijn volck wed̄ inder
stadt een sterck garnisoen/ wāt die co
nīc nam voor hē dat bid̄ doot hertoge
karels vā bourgōdiē tbestāt wt was/
dwelc hi met hē. ix. iarē lanck durēde
gemaect hadde/ eñ nam voort in vele
andere cleyne stedekēs eñ castelen op
die riuiere vand̄ zōme gelegen in Ver
mandoys/ Artoys/ Pontieu/ die her-
toge kaerle zeder den strijt vā mōheri
behoudē hadde/ eñ dair toe veel meer
and̄ steden in Henegouwē Piccardiē
Ja hi creech dat hertochdom vā bour
gōdien/ twelc hi meēde dat der cronē
aengestoruē was/ eñ dattet op gheen
vrouwe besteruē mochte. Ooc creech
hi die graefscappē vā Bourgondien/
Artoys ende Bolonoys. Om dan die
palē eñ frontierē vā Henegouwē wel
te bewarē so werdē wt Brabant ghe-
sonnē binnē der stede vā auennes als
capiteynē/ heer Henrick vā Parwijs
heere Jan vā Rotselaer/ eñ ioncheere
Jaspar vā Culenburch here vā hooch
stratē met groot volck van wapenen
So is dan die coninc voort ghetogen
voor die stede van Auennes voorſ eñ
dede dair menich groot swaer assault
voren/ ende dye van binnē met desen
capiteynen weerden hem vromelijck
Mer ten lesten hebbense die Fransoy
sen ghewonnē/ ende deden daer eenē
groten moort vanden lieden doot te
slane int eerste incomen vander stede
ende si stakē dat vier daer in ende ver-
brandē die stede/ ende die coninc sant
dese voorſ capiteynen geuangē bin-
nen Parijs ende wordē daer swaerlic
gheransoent ende quamen wter van

genisse Noch wan die coninc de stede
van Reynout met meer andere stede
kens eñ castelen in Henegouwē/ mer
die grote steden als Valencijn eñ ber-
gen eñ meer andere stercke steden eñ
castelen en wan hi niet Daer na heeft
die coninc met subtijlheit eñ cloecheit
gecregen die stadt vā Doornic eñ ley
de in die stat een sterck garnisoen met
veel fransche capiteynē/ als den here
van Moy eñ andere/ die vele schaden
deden in die landen van Vlaenderen
Artoys eñ Henegouwē/ vanghende
rijcke lieden/ destruerende eñ verwoe
stende die platte landen ende dorpen.
So steldē hem die Vlamingē op/ wāt
si meest vanden Fransoysen ghequelt
wordē/ eñ vergaderden ōtrent. xij M
wt gelesen vrome wapētuers vā baen
roetsen/ ridderē/ heeren/ eedelē/ ende
vele wten steden/ ende namen heeren
Adolf vā Gelre tot eenē capiteyn/ die
tot Cortrijck geuangē gelegen hadde
eñ hi nam den last aen/ hopende also
weder te crigen dat lant vā Gelre/ eñ
dese Vlamingen met haren capiteyn
togen met groter macht/ eñ hi bestier
dese wijslijc eñ quamē voor Doornick
daer si rootden eñ brandē al den dach
Ten lesten omtrent sinte Mariē mag
dalenen dach sloegen die fransoysen
wt Doornijcke comende op dye Vla-
mingen Dat siende heer Adolph van
Gelre/ nam sijn glauie eñ sloech met
sijn. iij. wt seer onwijsliken op die frā-
soysen/ die ooc also vele daer tegē qua
men om haer glauien te breken/ mer
heer Adolf wert daer vā eenen Fran-
soys ter aerden gheuelt eñ wert v̄sla-
gē dat iāmer was/ wāt hi so verre wt
sijne battaelge gheredē was/ dat men
hem tot ghenē ontsette te tijts comen

en mochte Eñ die Fransoysen vuerdē
dat dode lichaem vanden voorꝛ here
Adolf vā Ghelre tot Doornick op een
paert hangende met sinē ghelen cran
se eñ hare seer deerlic/ eñ wert begra
uen in die groote kerck/ na dien dat hi
omtrent een half iare wter vangeni-
sse hadde geweest Ende sijn twee kin-
deren/ als Karel eñ ioncfrouwe Phi-
lippe bleuen noch int hof van Gour-
gondien onthouden bider princersse
vrouwe Marie/ want hare beyd moe
der waren twee gesusteren eñ dochte
ren des hertochs van Gourbon Doe
vloren die Vlamingē harē moet/ mer
niet te min die gemeentē eñ poorters
vander steden vā Brabant eñ Vlaen-
deren bleuen seer fel ende wreet op de
heren/ wethouders eñ regenten/ also
voor geseyt is/ ende si steldē voort wō
derlike dingen ende in zōmige en had
den si gheen oñgelijc/ want sommige
regenten haddē quaet regiment ende
quade rekeninge gedragen. Nochtās
ist seer quaet dat een gemeēte beruert
wert/ wantse geen dinck met wijsheit
connen regerē/ so datter veel iāmers
eñ partijscap af comt eñ op staet/ alst
hier in desen landen van Brabant eñ
Vlaenderen wel gebleken is bi herto
ge Wencelijns tijden van Brabant.
Dit geschiet wesende warē inden lan
den vā Vlaenderē noch meer andere
capiteynen/ als heer Philips van Ge
uerē/ heer Anthonis die bastaert soō/
die namaels te wiue nam des herē vā
der Vere outste dochter Dese eñ ande
re capiteynen defendeerden ende be-
schermden manlijcken die frontieren
ende palen vanden landen ende ooch
die plaetsen ende fortressen dye hē be-
uolen waren

¶ Die. iiij. hooftsteden in Brabāt wa
ren al in roere eñ ooc sommige cleyn
steden/ so dat ten somige plaetsen iu-
sticie geschiede ouer eenige vandē re-
geerders Eñ wāt die stadt van Grue-
ssel altijt haer. vij. schepenen plach te
kiesen wten. vij. gheslachten/ so datse
dicwil onbequame personen hadden
die die stadt qualijc regeerden So cre
gen dye van Gruessel dat hē verleent
wert wten ghehelen lichame vander
stadt hair scepenē te kiesen eens deels
also die stadt vā Louen plach te doene
Eñ ooc maectē si. xvi. policymeesters
die de stadt (die seer tachter was) wed
op haer voetē brachten Mer die herē
eñ die geslachten vā Gruessel en hiel-
den niet op voor dat dit wed af gebro-
ken wert eñ dat de stadt weder quam
op sijn oude ploye/ biden welckē dat si
weder qualic gheregeert is gheweest
ende seer tachter ghegaen

¶ Item die ghemeente vand stadt vā
Louen is lange ghebleuen in haer do
lingen voort stellende veel wonderli-
ke dingen. Sonderlinge verhieuen si
eñ kosen tot haren capiteyn een vleesc
houwer geheeten Pauwels Loenken
die te sinen rade hadt een sone dye die
quade smet heet Eñ si deden grote ex-
cessen eñ fortsen tegē die wethouders
eñ alle goede rechtē Mer ten lestē so
werdense alle beyde viaecht wter stat
van Louen/ eñ Pauwels wert gegre-
pen in Zeelant vā mijn heer vā Cru-
ninghen eude werdt onthalst als een
muytmakere

¶ Hoe dat hertoge Maximiliaen vā Oostenrijck (na dat hi die brieuen van vrouwe Marie ontfangen hadt) hem bereyde om tot sijn bruyt/ eñ vā somige fortunen die hē ond wege geschiet sijn

Om dat dye eedel prince eñ welgheborē baroen Maximiliaē gedescendeert vandē keyserlikē tronckē keyser Frederick sone ooc gheweest is een here vā onsen nederlandē ende hertoge vā Grabant/ graue vā Vlaenderen/ Henegouwe/ hollāt/ zeelāt. etc daer ōse materie af ruert/ so sal ic hier wat vtellen vā sommige auōtuerē die hē gebuert sijn indē wege als hi reysde ōte comē bi sijn schone wel geborē princesse vrou Marie/ bi. iij. heren vā harē lande die somige frontieren des lants bewaerdē daer dye eedel prince passerē moste/ welker herē namē niet en sullē genoemt werdē/ ands dan bi gelijckē/ om dat eedel bloet ende hoge magē haerd vriendē/ die welcke noch tās alle drie bi iusticiē storuē Mer die edel prince was in hondt perikelē van sijn leuē/ so ghi hier na sult horen/ als sijn eygē eerōthout dat bescreuē hadde/ eñ namaels dat selue der princesse Maria ouergegeuen/ eñ die iij. heren daer met beclaget als ontrouwe meynedige vraders. Eñ wāt voor Nuys geaccordeert eñ getracteert was van keyser Frederic eñ hertoge karel van Bourgōdien vā dat huwelic tusschen des keysers soon maximiliaē eñ vrou marie/ eñ voort tot Trier dat met brieuen geratificeert wert als hi voor Nā sy track/ dwelc dat hertoge karel met brieuē sijnd dochter vrou Marie ouerscreef Eñ om dat coñ. Lodewijck van Vrancrijck harē landē seer schadelijc was So ouerdroechse met harē landē datmē den prince ontbiedē soude/ om haer landē te helpē beschermē/ gelijc hi dede/ eñ sant eenē ghetrouwē ridd me brieuē tot den prince/ die hi blidelic ōtfinck. Aldus heeft die prince minlic vā sinen vader keyser Frederic oorlof genomen/ eñ is in cortē dagē met sinē eeronthout op die reyse geslagē. so ghi hier na sult horen

¶ Hoe vrou Marien drie capiteynen raet hieldē om te beletten den edelen prince Maximiliaen te comē int lant vand princesse Marie

Als nu die bode gesondē was na den edelen prince Maximiliaen so benijdē dat somige herē door ingeuen des duuels seggende tot malcāderen Comt dese prince bi onser genadiger vrouwen Marie/ so sal alle ons regiment ghenomen worden/ daer om moeten wi subtijllijck toe sien dat dye prince af gheworpen werde in eenich vanden passagien die wi te bewaren hebben/ eer hi bi der princesse comet. Dus sloten si dat den eedelen baroen te lande oft te water sinen persoon in dangier brengē souden ende ter doot eñ hier toe so heeft hem liedē die duuel ooc geraden door sijn valsch ingeuen Daer na sloten si harē raet/ ende elck is gereyst na sijn passagie die hi te bewaren hadde eñ hē beuolen was

Hoe die baroen met sinē eerōthour wech reet eñ hoe si quamē aen deerste passagie daer dpe vrader voorwetich woende

Die edel baroen is met grotē verlangē op repse geslagē ō tot zīn brupt vrou marie te comē/ so quā hi in corter tijt ter plaetse dair de eerste vrader voorwetich woēde/ bewarēde lomige frōtierē/ die den edelē baroē seer minlijc ōtfangē heeft met kenīnō herte/ eñ hi lepde hē in die stadt duecht eñ eere bewijsende. Als die baroen daer geweest was eenē dach/ so sepde voorwetich tot hē Ic heb eenē bode gesondē tot der edeler prīcessen hoe dat ghi op wege sijt ō bi haer te comen/ daerō suldi hier bliuē tot dat ic ātwoort hebbe/ dwelc de edel baroen seer dāchelic nam. Twee dagē daer na spract de vrader tot maximiliaē Genadige here/ ic heb vstaen dat ghi geerne op de iacht sijt/ eñ ō uwen tijt te vercortē laet ons rijdē iagē int bosch hier bi daer is een seer schoō herte om te iagē/ wel sepde maximiliaē/ ic heb alle mijn dagē seer geerne geiacht/ tlī na hertē/ hinden beerē/ oft wilde swijnē/ daerō als ghi wilt ic ben bereet ō ter iacht te repsen Eñ neuē dat bosch was eē hole strate daer had die vrader dē iagers te voregē beuolē dat si dat herte iagē soudē inde hole strate recht int gemoete vā maximiliaen Eñ die baroen hier niet af wetende quā met den vrader rijdē in die hole strate/ so quā hē dat hert tegē gelopē Doe sepde de vrader/ die dat hert te tegē rede eñ dat veldeblīuē de op zīn peert/ die soude prijs eñ eere vweruen Doe nam die baroē sijn sweert in sijn hant/ eñ dat hert comēde/ sīē de dat hi niet wijchē en wilde/ so wilde dat hert

springē op hē eñ int springē stac hi dat
hert dzect doot ter aerdē viel/twelc eē
groot gelic was/ wāt het had hē sijn
lauen moctē costē had hijs niet geuelt

¶ Hoe die prince eē berinne stack

Als dit dpe vrader sach stelde hi op
ē andiachte wāt hi hadde bestelt dat
daer een quā daer die baroen sat eñ at
eñ sepde/hoe daer eē berine int bosch
was/beliefdet dē baroen hi soude hē
daer wel lepden Doe sepde die hooch
geborē man/daer wil ic wesen/bi auō
mere ic steke die berine. Doe seide die
vrader so moeti wel zijn op v hoede Eñ
die vrader hadde dē iager doen dodē
der berinnē iōgē de wijle si ō aes was
waer ō die berinne vwoede vā gram-
scapē Eñ met diē quā die edel here diē
liep dat beeste an/eñ hi stacse doot mit
sinē swijnspriet eñ doē blies hi sinē ho
rē eñ die iagers quamē hē bi die al ver
blijt warē/hē vwonderēde vā die auō
ture/mer dē vrader beuiel dat qualic.

¶ Hoe hē voorwetich bracht
in perikel van eenē leeuwe

Op een ander tijt ginc die verrader
mettē baroen wādelē eñ quamē voor
een hups daer een seer vreeslike leewe
gefangē lach Eñ comēde voor dz hot
des leewē sepde die vrader Here in dit
hot houtmē eenē leeu gefangen/ dat
mocht wel voor ē edel manlijc baroē
gerechēt wordē die den selvē leeu ōuer
saethelic indē mupl taste eñ dat hē de
leeu ōgeschent sond misdoen vā hem
liet gaen/nochtās en sonde ic v dat nz
tadē te bestaen/wāt quādi daer door
in dāgier/so mocht mi die schult gegē
den werdē eñ vliesen v vriētscap/ Niet
temin die edel baroen aenueerde dit
werc eñ hi stac sijn hant in des leewē
keele die voor hē stōt als ē lam/eñ liet
hē die weder sonō schade wt trecken/
wāt die leeu des princē manlikē moet
kende so god dat gehēgde/ eñ so schei
de hi vandē leeu. Doe sepde die verra
der/met rechte mach v ons genadige
vrouwe verliesen teenē man/wāt ick
vā ws gelijchē nopt en hoorde/mer ō
dat ic dit selue ghesien hebbe/so mach
ic dit metter waerhept mijnō vrouwē
wel vtellē die daer af seer sal vblijden

¶ Hoe die prince met een wilt
swijn in perikel was.

Noch op een tijt sepde die verradere
Edel heere hier int bosch is een wilt
swijn/ic en hebbe nopt groter gesien
Eñ tis hier te lande een maniere/ dpe
prijs wil winnē ō eē wilt swijn te stekē
die schiet dat swijn eerst met enē hant
boge ō dat swijn grāmer te maken eñ
dan te stekē. Doe sepde die edel prince
dat en is mij maniere niet/mer niet te
min doet nu eenē boge/ic sal sien wat
ic makē mach eñ ic wil dat selue ooc v-
soechē Die vrader voorwetich bracht
hē terstont eenē boge/ eñ si redē doen
ter iacht. Als si nv quamen int wilde
sach die edel man van verre dat swijn
lopē/eñ schoot den eenē pijl int lijf eñ
dat swijn wert soe toornich datter ter
stont liep om op den baroen te slaen/
Die baroen sprancx van sinen peerde
eñ nam sijn swaert in sijn eñ stack dat
swijn met crachte doot/daer de verra
der niet blijde af en was

¶ Hoe voorwetich den prince
meende te verdrinchen

Op een and̄ tijt meēde die v̄rader voorwetich den eedelē prince te v̄drinckē/ eñ de waterē warē beurozē So was daer eē cleen riuierkē dat beurosen was eñ dair lach eē plāck ouer daer voorwetich ouer ghinc eñ beual sinē knecht dat hi dē prince tot hē soude doen comē dē naestē wech ouer dat ijs ende niet ouer die plancke Doe liep die knecht totten prince eñ seyde/ ghe nadige here/ mijn here is aē dand̄ side vand̄ riuierē eñ doet v bidden dat ghi bi hē comē wilt belieuet v. Doe ghinc de prīce terstōt mettē knecht op dz ijs geen valscheyt dinckēde/ eñ dat ijs began te crakē/ so dat de baroen rasschelic achterwerts spranc op dat lant/ eñ die knecht brack door dat ijs/ mer int vallē greep hi een rijs in sijn hāt/ daer hi aen bleef hangē/ eñ die prince track hē wt/ and̄s soude die knecht hebbē v̄droncke Dit merckēde de prince wert bouē maten gram eñ seyde Loor god moet v bedroeuen/ ghi hebt mi in menich perikel mijns lijfs gebracht ō mi liueloos te makē. Doe seyde voorwetich O here is v eenich quaet geschiet dat en weet ick niet. Die baroē seyde daer liechdi aen/ eñ hi meende dē v̄rader met een vuyst voor sijn aensicht te slaen/ mer hi ontliep hē. Eñ doe seyde die prince/ ic hope dat ghi noch aen eē coorde verworgen sult ende loon ontfangen na v wercken

¶ Hoe Maximiliaen quā aen die twede passagie/ daer die v̄rader ongeual woende/ eñ hoe ongeual den baroen brachte tot eenē sorchlikē val op eē ijs

Nv is de edel prince Maximiliaē gescheidē vandē verrader voorwetich eñ heeft sijn reyse voort willē volbrengen om te comen bi sijn bruyt de schone princesse vrou Marie/ eñ hi quā daer die ander capiteyn ongeual woende. Als nv die edel baroen wech was/ so heeft de verrader voorwetich terstont eenē bode gesondē met eenē brief tot sinē gheselle ongeual/ hē ontbiedende al sijn weeruaren dat hē geschiet was bi den edelē Maximiliaen hem biddende dat hi beter nersticheit doen soude om dē eedelē baroen in dāgier te brenghen Aldus lesende desen brief so sach die v̄rader ongheual den edelē baroen comē dien hi int gemoet quā eñ hete hem vrientelic willecome eñ bracht hē in sijn hof daer hi hē grote chiere dede met valscher hertē. Als die eedele baroen eenē dach hē gerust hadde/ so dachte die verrader ongheual sijn opstel te wercke te brengē. Eñ het was des nachts seer geurosen eñ daer op gesneeuwet/ so quā hi tot maximiliaē eñ seyde Here belieuet v met mi te rijden/ ick sal v leyden daer ghy vruecht hanterē sult met schonē vrouwen/ mer wi moetē alleen bi nachte riden/ wel seyde die baroen het belieuet mi wel Eñ si sijn te samē ghereden bi nachte/ eñ bi den wege stont eē water dat beurosen was eñ bedect met snee daer Maximiliaen onwetēs op reedt eñ dat peert slipperde/ so dat maximiliaen eñ sijn peert beyde op harē ruggevielen op dat ijs Doe sprack ongheual/ here ick rede al fantaserende/ ick soude v anders bat gade geslagē hebben/ maer hebdi v oock seer ghedaen Die baroē seyde/ neen ick god heb lof mer mijnē sadel is gebrokē int vallen eñ ick spranc vanden peerde int vallē. Dye verrader met valscher meninge seyde/ here des ben ick seer blijde/ mer hi hadde hem geerne ter doot bracht/ gelijck ghi horē muecht

¶ Hoe ongeual brachte den prince ter iacht

¶ Op een and̄ tijt quam ongheual tot Maximiliaen seggende Ghenadige here ick heb horen seggē/ dat ghi hebt grote ghenuechte ter iacht/ hadt ghy oyt een bere ghestekē/ ic soude v leidē hier bi int bosch daer eē grote bere is Ja ic seyde maximiliaen leyt mi daer. Aldus reet ongeual met maximiliaē/ eñ de verrader had den iagers beuolē dat si bi den baroen niet comē en souden/ mer laten hē alleen Eñ als maximiliaen int wout was/ ter stont sach hē die bere dye seer groot was eñ liep hē fellic aen/ den hi doot stack met groten moede/ waer af al dat volck seer v̄wōdert was om die grootheit vandē bere/ daer die capitein ongeual grotē spijt af hadde

¶ Ooc bracht ongeual den prince op een tijt in dangier daer hi eenen bere stack

¶ Hoe die prince een herte stack

¶ Op eenē anderē dach sprac ōgeual tot maximiliaen/ here niet verre van hier weet ic een herte/ wildi hē schietē neemt mijn armborst dat sterck is/ eñ laet ons rijdē daerwaerts. Doe sat de edel man te peerde eñ is met den capiteyn ongeual gecomē int bosch/ daer ongeual terstont een herte sach seggē de Genadige here/ siet daer staet een herte/ wildi dat hebbē so staet af van

nwē peerde/ so mueghdi daer bi comē
om dat te schieten. Die verrader meē
de hē in perikel vā sinē lijue te brengē
dat sijn sporen soudē vaten in die bra-
men eñ dat hi so vallen soude metten
boge/ gelijc dat gebuerde/ wāt Maxi
miliaen ghinc vandē peerde eñ spāde
den boge eñ hi ghinc na dat herte/ eñ
sijn spoē hechtē in de bramē eñ hi viel
mettē gespānē boge/ dat die los spāc
eñ had hē god die voorsienichept niet
gegeuē dat hi sijn hooft op hief/ die pe
se hadde hē sijn aēsicht geschent. Dit
siende ongenal liep toe eñ halp dē ba-
roē op eñ sepde met valscer hertē/ och
here ghi en slaet v selue geen gade/ he
uet v dat armborst geen hinō gedaen
tis groot gelue oz vaēsicht nz geschēt
en is Die baroen sepde/ mi enis geen
arch geschiet/ daer mach ick god af lo
uen eñ danckē

¶ Hoe ongenal dē prince bracht in pe
rikel door eenen voetboghe

¶ Op een ander tijt ghinck die cappi-
tepn ongenal wandelē eñ spacerē/ eñ
sach op eenen boom sitten een vreem-
den wonderlijkē vogel/ dat hi den ba-
roen sepde ende badt hem dat hi den
schieten wilde/ want hi nopt des ghe
lijcx gesien en hadde Doen sepde dpe
baroen/ haelt mi mijn armborst. Doe
sepde ongenal/ heere eer v armborst
ghehaelt worde/ mocht bi auontuere
die voghel wech sijn/ maer ick hebbe
eenen staelen boghe/ neemt dien. Wel
sepde die eedele baroen tis mi lief Eñ
ongenal gaf sinen knecht den staelen
boghe/ ende hi ghinc metten baroen
hem wijsende den voghel. Mer onge
nal die capitepn wiste wel dat den ba
ge hadde eenen crock ende dat hi mo
ste breken int schieten oft int spannē.
Ende dpe prince Maximiliaen span-
de den boghe ende wilde schieten na
den vogel/ ende int af duwen so brack
den stolen boghe/ ende nam Maximi
liaens bonet van sinen hoofde so sterc
helic dat hi ter eerden viel in onmacht
ende vlooch den knecht die achter hē
stont op sijn voorhooft dattet bloet o-
uer sijn aensicht liep ende viel ter aer-
den voor doot. Ten lesten bequam de
baroen weder ende sach den knecht
achter hem leggen ter aerden/ den hi
op hief ende leide hem tot hups/ ende
vertelde ongenal al dat hem geschiet
was/ dies hem ongenal seer droeflic
gheliet ende sepde Ick sal v gheen sta
len bogen meer leenen/ want quaem-
di daer door in lijdē/ men soude seggē
dattet mijn schult ware/ mer dat bleef
daer bi

¶ Hoe die prince op een iacht in peri-
kel was

¶ Op een ander tijt was ongenal ter
iacht mettē baroen eñ iaechde eē wilc
swijn dwelc seer groot was/ ende dat
swijn quā den baroen tegen/ eñ eer hi
vā sijn peert comē conde so sloech dat
swijn sijn peert een grote wonde in si-
nen voet Eñ die eedel prince wilde vā
den peerde/ eñ hi bleef hangen mettē
eenen voet inden stegereep eñ mettē
anderen op dpe aerde/ hebbende sijn
sweert in bepde sijn handen ende dat
swijn quā op hē dringē dat hi stachten

doot/waer af die vrader qualic te vre
den was. en hi sende des anderen dages
den edelen man weder ter iacht daer hi
voorbi enen sneeberch riden moste/daer
hi een vat sinen knechten te voren gesen-
den hadt op dat opperste vanden berge/
die daer eenen cloot maecte tegen dat de
baroen quam en liet dien af rollen/welck
geruchte die baroen horende sach op
ende spranck met sinen peerde achter
warts/so dat hi ontquam/oft anders mee
de die verrader den edelen man daer
onden te verslooren/en daer na wilde hi
noch twee repsen den weech in en telchen
quam daer eenen sneuballe af rollen so
groot als een middelbaer huys/ so dat
den weech so vol van sneu lach dat hi met
ten peerde niet door en mochte/so dat
hi wedr om na huys reedt/dwelck den
verradere seer wee dede in sijn herte.

¶ Hoe maximiliaen in perikel van sijn
leuen was op een iacht

¶ Op een and tijt sende die capitepne
ongeual te iagen op eenen hoge berch
na wilde bocken/daer ongeual twe boe-
ren gehuert hadde die daer lagen op dat
hoochste vanden berge verwachtende
den edelen man om hen van boue met ste
nen door doen vallen Als nu die baroen
den halnen berch op was om die steen
bocken te iagen/so lieten die boeren elck
eenen groten steen vallen Dye een steen
viel den baroen sinen hoet vanden hoof
de ende eenen groten put in die eerde.
Die ander steen viel op den iagere en
stoech hem in die eerde Dit siende die
baroen ghinc metten iagere den berch
af en quamen weder na huys/ daerse
van ongeual van buten blijdelic ontfan
gen werden/en hi maech de hen lieden
hoe sij op die iacht geuaren waren/daer
op die baroen seyde/dat hi nopt in gro
ter noot en quam/dies die catijf ongeual
seyde O here u misual is mi herteliken
leedt/en dat u pet misquame/hoe sou-
dic dat verantwoorden

¶ Hoe die prince was in sorgen van sinen
lue bi een busse te besien

¶ Op eenen tijt seyde die vrader onge-
ual tot den baroen Genadige here/ic
heb een deel schoonen bussen laten ghie
ten/mer dair is een die boue alle de an
deren seer schoon is/ en alst u belieft die
sal ick u laten sien wat schoonder stuck
dat dat is/en die verrader hadde in de
grote busse veel bussecrupts ghedaen
daer niemant af en wiste En alst auont
was so seyde hi den baroen om die bu-
sse te besien/en hi gaf hen een barnende
toortse in sijn hant en seyde/ steect die
toortse in die busse en besiet doch bin-
nen hoe repn die is/en die eedele man
dede also/waer door hi nalicx in pijnen
comen was/want dat poeder in vierich
lic ontstack/mer die baroen wert des
in tijts gewaer en liet de toortse vallen
sijn handen en aensicht rasschelijc ach-
terwaerts treckende/ seyde met eenen
grammen moede tot ongeual/ waer u
en waerschoudi mi niet dat dpe busse
geladen was. Doe seyde ongeual/ghe
nadige here daer en heb ick niet af ge
weten/wie dat gedaen heeft dat is mi
oncondich En aldus heeft hi den heere
te vreden gestelt/mer hadde gemeent
ten minste dat Maximiliaen sijn aen-
sichte verbrant soude hebben/om sijnen
brupt te mishagene

¶ Hoe die edel prince Maximiliaen twee leeuwē te hote dreef met een houten schuppe die hē wildē verschueren

DJe verrader ongeual ghinc wādelen mettē prince op den anderen dach eñ seyde tot hē Ghenadige here hier is een huys daer twee schone leeuwē sijn/eñ men seit/so wat mā die onueruaert is eñ hoen eñ gaet bi hē in hair hot sal daer weder wt gaen ongeschent. Doe seyde die edel man op uwe woordē sal ic dat besien/eñ hi is so ghegaen in dat selue huys. Ter stont liepen die leeuwen seer toornich op hem gruwelijc springende/eñ dye prince sach haestelick om eñ vant een houē schuppe/dye hi in sijn hant nam slaende met crachte op die leeuwē/die hi genoech had vā hē te weren/so dat si ten lesten liepen in haer hot/ende de prince ghinc ongeschadicht van daer bider gratiē gods eñ niet bi sijn eygē cracht/somen dat wel mach mercken Doe seyde die verradere/o eedel here hadt ghi niet ghesla gē/si en hadden v niet mis daen. De prince seide/ghi sno de catijf/ick sachse so gestelt/ick hadse genoech met crachte te weēstaen/ick en sal niet lichtelick sulcke saken meer beghinnen

¶ Hoe die prince in perijkel was met een bulle

¶ Daer na leyde ongeual den prince op een casteel dair veel bussen eñ artelrije was/onder welcke bussen ōgeual hadder een genult eñ ouerladen/daer niemant at en wiste/eñ door raet van ongeual so dede die prince die bussen af schietē/eñ de bulle brack in veel stuckē dat die stuckē vlogen den prince voor bi sijn hooft op die mure/eñ die de bussen vierde oft aē stack die vbrande sijn hant eñ een stuck vlooch hem door sijn arm/dies de prince seer toornich was mer dye verradere dede sijn onschult seggende dat hi daer niet af en wiste/Eñ die verrader hadde hē noch twee mael bi na so daer bi gebracht om sijn leuen te minerē

¶ Hoe die prince in perijckel quam in een schip

¶ Die vrader ongeual hadde eē schip vā oorloge daer hi veel tonnē met bussencruyt in verborgē hadde eñ op de tonnē had hi eenē openē sack met bussencruyt ghelept. Doen riep hi sinen knecht heymelic tot hē seggēde/gaet metten prince tscepe/eñ als tschip vā lant is/so neemt v hantbusse recht oft ghi pewaert na schietē wilt eñ werpt heymelic die lonte al bernende in dat poeē eñ loopt dan vā daer/mer maect dat die prince van daer niet en come. Die knecht seyde/here ick sal ons dat oprecht bestellē. Doe seyde de vrader tot Maximiliaen/here wildi ō tijtcorting op water varen/daer suldi veel vogelē sien die ghi wel sult schietē met ter hantbusse wāt het is schoō weder Eñ die prince is tscepe gevarē eñ quam men daer si veel vogelē sagē/daer die edel man metter bussen na schoot/eñ die wijle werpt die knecht die lōte heymelic in dat bussecruyt/eñ de sack vie brant/mer die tonnē niet/so dat die edel prince geen hinō en hadde/ende si voerē weder te lande/dies die vrader droeue was eñ seyde met gheuepsder hertē O here ic ben blide dat ghi geen letsel ghecregen en hebt/god heb lof

¶ Hoe de prince in vresen was in een schip

¶ Die verrader ōgenal seyde op eenē dach tottē prince maximiliaen Genadige here ons genadige vrouwe vrou Marie heeft nv verre vā hier eē schoō eñ sterck casteel/ beliefft v dat te besien ic sal v daer doen brengē te scepe. Wel seyde die prince/ ich wil daer wart varen/ want den tijt dunct mi seer lanck Doe dede die vrader eenen scipper comē die mittē prince in eē cleen sceephē voer na dat casteel/ eñ ter stont als hi op dat water was soe quā daer eenen grotē storm/ so dattet scip half vol waters sloech/ so dat si alle meendē te verdrinchē/ mer metter godliker gracien quā hi te lande eñ die prince ghinc na dat casteel/ daer hē die capitepn eerlijc willecome hete met valscher herten/ wāt hi wel wiste dye meninge vandē vrader ongenal/ eñ die capitein screef den verrader eenē brief hoe dat die prīte op dat casteele was eñ niet en was verdronchē/ wat hi metten soude maken/ dies dye verrader seere toornich was/ maer dye capitepn screef dat hi een groot schip opt water hadde/ eñ dat hi den schipper beuolē hadde dat wāneer die prince met sijn sceephē opt water warē/ dat hi metten grotē schepe varē soude op des princē scheephē dattet inden gront oft ontwee werde ghestoten/ eñ so gebuerdet/ want op des princē scheephē wert so sterckelic ouer genarē metten grotē schepe dat des baroens sceephē schuerde eñ was terstont vol waters dies si alle vnaert warē die daer inne warē Eñ die prīte greep ter stont een eynde vā eenen cabel die wt dat grote schip hinc/ dair hi sijn scheepken mede op hielt. Die sagen veel menschen staende opt lant die vielen wt cōpassien op haer knien biddende god dat hi den edelen prīnce helpen wilde wt sijnder noot. ende terstont voeren sommighe schippers met een anō schip tot den prince/ dye hem eñ alle sijn gheselscap wten dangiere te lande brachten/ dies de verrader seer droeue was

¶ Hoe dye prince bi na in groot dangier gecomē was door eenen sot

¶ Op eenē dach wilde die edel prince een busse schietē/ eñ hi was metē sinē op die plaetse daer dye busse lach Eñ die verrader had eenē sot die oot seer gheerne metter bussen ommeghinck Daer toe die verrader sprack eñ seyde comt hier ghi sot/ daer is een die wil v ambacht ondgaen eñ wil schietē met v bussen eñ wil v wtuwer officiē stekē mer ick sal v ghenen goeden raet dat hijs niet meer en sal dorren bestaen. Diet toe wāneer hi metten bussen besich is/ sluppt heymelijc achter hē/ eñ steect dat vier in dye twee tonnekens met busscruyt die achter hem leggē want als die worden bernende sal die prince so seer veruaert sijn/ dat hi na dees tijt niet meer met v gheschut sal willē ōmegaen. Die sot was doe seer verstoort/ ende greep twe oft drie bernēde heersen eñ liep ter plaetsen daer die baroen stont besich om te schietē. Die sot siende dye tonnekens sonder emich woort te sprekē wilde die bernē de heersen daer in stekē Mer die prīte siende dē schijn vandē bernēde heersen sach ōme/ eñ greep dē sot metten

hare/hem raschelic vã die tonnẽ treckende ende gaf hẽ oor een goede muilpere. Die sot al crijschende liep tot sinen here clagende. Als die verradere dit hoorde dat zij meninge niet voort en ghinc/ so sant hi den sot op een ander/ sorgende dat die saken soudẽ opẽbaer wordẽ/ waer bi hi sijn leuẽ mocht verliesen/ mer de verrader excuseerde hem dat hi daer niet af en wiste eñ datter des bussemeesters schult was dat die tonnekẽs metten bussencruyt open stonde/ want ick beual hem dat poeder te stellẽ in een plaetse daer niemant bi comen en mochte

Hoe den eedelen prince alle die medecijnmeesters dijf ontsepden eñ hoe hi hem seluẽ gesont maecte

Op een tijt lach die eedel prince te bedde vã een heete siecte/ eñ veel medecijnmeesters quamẽ hem besoecken/ ende doen ingeuen vandẽ verrader so gauen si hem alle raet dat hi alleen soude ghebruycken heete medecijnen/ heete spijsen ende dranck/ sonder daer mede te mengẽ eenige coude substancien/ dwelck hi so een tijt achteruolchde/ vanden welcken hi lanck so craencker wert/ want sijn siecte van hette quã/ des deen hitte dander vermeerderen dede/ waer om dat onghenaal dachte/ hi sal hem seluẽ dodẽ door die heete substancien die hi gebruyct. Als dese goede prince dus slaen was/ dachte hi in hem seluen/ ick en mach in dese hitte niet langer dueren/ ende hi riep een van sinẽ dienaers ende beual hem secretelic te brengen een kanne met water/ dat hi so dede Ende als die prince dat water ghedronckẽ hadde/ was hi niet meer soe siech als hi te voren hadde gheweest. Doe en conde hem die verrader niet ghenoech verwonderẽ dat die prince ghesont was worden/ hepmelijc denckende/ ick sie wel dat gheen practijkẽ mi helpen en willen/ nochtans sal ick dair noch om arbeyden. Maer die eedel prince sepde ten lesten/ mi dunct dat ic in ghenẽ dingen en hebbe ick v ontrouwe gedaen maer vermaerdi v soe lichte om sulcke cleyne saken/ so en sidi niet weerdich onse princesse te hebbẽ/ want ghi veel te blode sijt. Doe wert die edel prince verstoort eñ meende den verrader bi den hare te grijpen om hem te slaen/ maer hi ontliep hem/ ende dye prince reedt doe van daer/ tot dat hi quã totter derder passagie/ die Nijdichert besat. Eñ ongeual screef eenen brief tot nidichert alle sijn ghelschiedenis daermede/ op hem begherende dat hi sijn beste doen soude om den eedelen prince te beletten

Hoe die eedel prince Maximiliaen quam totter derder passagien daer de verrader nijdichert woende/ ende vã dieselschlike periculẽ die dẽ prince door den verrader nijdichert ghebuerden

DVis die prince gecomē aē de.iij. passagie dair nidichert hē eerlic ontfinc/hē vragēde waer om hi gereden quā in sijnd vrouwē lant. De prince seyde Ic come hier om te comen in haer gracie/op(dat god gaue)si mi begeerde in huwelic tot eenē man. Doe seide nidichert/here mi v̄wōdert seer dat voorwetich eñ ongeual v niet eerlic gecōuoyert hebbē/dwelcqualic vā hē liedē gedaē is. Doe v̄telde die prīce alle die ontrouwicheyt die hē die and̄ twe capiteynē gedaen haddē Doe seide nidichert/here ghi en muecht voorgheen euel nemē dat v somtijts enige fortune toecomt/ v sal des seer veel ōt moetē/wāt ghi sijt noch eē ionc man. Met desen woorden verblinde nijdichert dē vromē prīce/ eñ hi tracteerde hē wel vroech en spade/eñ bestelde zij

logijs in een schoō paleys/ daer hi alle sake dedewel ordinerē na toebehoren vā sulcken prince

¶ Hoe nijdichaert doet hepmelike vraderije sende den prince te scepe onō sijn vianden

¶ Nidichaert sepde tottē prince/ here begeert ghi ons genadige vrouwe te verweruē/ so repst ter stōt op onser genadiger vrouwē viandē ō haer landē te beschermē. Doe seide die prince mz stouter hertē/ ick ben des wel te vredē Geeft mi volck om op dye vianden te trecken/ welcke vianden seer wel bewaert waren met volck eñ bussen Eñ terstont berepde die verrader scepen daer die prīce selue in persone bi was int eerste schip/ eñ die ander scepē quamen vā verre na Eñ die prince quā aē die plaetse der viandē met sinē schepe dat die viandē ter stont vernamen eñ ū schotē seer fellijc na dē prince/ gelijc dat te vorē bestelt was Eñ des princē scippers waren so veruaert/ dat ū dat scip keeren wildē om vā daer te vlien dwelck die prince sach eñ dwanck die scippers fortselic dat ū ter seluer stedē arriuierē mostē metten scepe/ eñ doe sprang die prince wten scepe met sijnē gesellē die hi haestelic in ordene stelde eñ trat selue vorē tegē sijn viandē/ die hi verwan eñ hielt die plaetse met gewelt/ des de oude grijse verrader seer droeuich was/ mer hi ōtsinc hē feestelic met valscher herten

¶ Hoe de prince eenē sorchlikē campe geuochten heeft dien hi wan

Oort hier na quā wt verrē landē eē mā vā wapenē hoge vmaert wiens vromicheit verre vernaēt was wāt hi menigē camp genochtē hadde eñ altijt die victorie gehadt. Des campioēs eeröthout riep wt/ wie met sinē here campē wilde lijf om lijf/ oft eē guancheniſſe swaer/ met dien wilde hi eenē campe bestaen. Do geringe als die vrader nidichert dit vernam/ so is hi gegaen tot den edelē prince Maximiliaen eñ heeft hē dit gesept/ Doe sei de die ionge prince maximiliaen Ter eeren vā onser ionger princesse salich dē camp aēgaen Doe sepde nidichert hopēde dat de prince doot blijnē sonde Die ridō heeft sinē schilt voor sijn herberge gehāgē/ dus rijdt met uwē eeronthout eñ hanget uwē schilt dā dair bi/ twelc die prince dede/ eñ den camp wert aengenomē eñ beschepdē te cāpen optē Jaersdach Als nu den iaersdach quā so redē bepde de campioenē daer ū stille hielden sonō enich woort te sprekē/ tot dat ter eē tröpet driemael geblasen was/ gelijc die gewoente is Doe sepde elck sijn lācie int arest/ dair met ū op malcāderē redē. dair na trac elck sijn sweert slaende eñ stekēde menigē slach. Die ridō stac dē prīce door sijn pāsier/ dat hi hē nalicx vleēt hadde mer die prince en achte dat nz/ eñ dair na vochtē ū noch lange/ so dat de prince dē riddere bracht eenē steke onō sijn oxsele/ daer die ridō seer af veruaert was eñ gecreech grote pine/ wāt die prince dranck den ridder met crachte doot sijn pansier/ so dat hi hē ghenaen moeste geuē/ ende hi schanck der princessen den gevangen haren wille daer mede te doen/ hē te rantsoenē of quijt te laten

¶ Hoe de prince nalicx doot geschotē was met een grote busse door dat verraet vā nidichert

¶ Niet verre vanď prīcessen heyr stōt eē sterke stadt die de v̇rader nidichert bestormē wilde/in welker een busmeester was daer nijdichert wel mede bekēt was/diē hi dede seggē Ic sal voor v stadt brengē indē storm dē toecomē dē prince des lants/ wilt hē gade slaē eñ dootschietē/ic sal v gheuē veel guldēs root vā goude. Die busmeester āt woorde/dat hi op die hoochpoorte vā der stadt hadde eē grote busse/ mocht hi dē prince sien hi soude hē dair mede rakē Doe ghinc nijdichert tottē prīce eñ seide/here mi heeft secretelic eē busmeester vanď stat geseit Ist dat wi die slat morgē bestormē/ wi sullē die lichtelic winnē eñ wi sullense te twe stedē ouervallē Ghi sult reisen aē de hoochpoorte/wāt de busmeester dair op leit die v in latē sal De prince reisde vrolic na der stadt/daer de busmeester hē gade sloech/eñ als hi dē prīce schoō sach scoot hi af alle sijn bussen gelijc na dē prince. Als die prince dat geluyt hoorde v̇trac hi sijn hooft eñ de cloot vloot niet eenē haluē voet vā sijn hooft dies die dōmelinck des cloots in sijn hooft sloech dat hi nauwelic mz groter pinē ontquā Hi leedt sulcke pine. xxiiij. vrē lanck dat hē tbloet ter nasen telckē wt liep als hi niesde Die selue busmeester scoot eenē van des princē gesellē met eē bāckarmborst dat hi ter eerdē viel/ dē welckē die prince weď op halp. Als die prince weď genas dachte hi dattet gemaecte boeurie was oft nidicherts valcheyt/mer hi stelde dē prince te vreden met schone woorden

¶ Hoe de prince nalicx in een scermutsinge soude doot gheschoten hebben gheweest

¶ Nidichert hadde cōpact gemaect in eē stadt mettē viandē dat hi hē leuerē soude in haer handē dē edelē prince ō hē doot te slaē/dies soude hi dē burgeren geuē eē grote somme vā pēningē dies hē die burgerē sijn viandē eet deden te doen/ des soude hi dē prince te velde leuerē te voete met eē cleen gesel scap. dat si dan wttrecken souden met machte/mer dat den meestē hoop bleue v̇borgē eñ dat si hē alleen soudē laten sien met eē cleen hoopkē. dē cleinē hoop sal die prince dā willē vespringē so en mach hi niet ōtgaē/eñ ghi moet ooc bussen gereet hebbē/of die prince die vlucht name dat hi niet ontcome. Die burgers vanď stadt hebbē alle de sakē so beschict/eñ sijn op den genoēden dach smorgens voor die stadt gecomē daer die verradere mettē prince inne was Ter stont als die v̇rader dit v̇nam seyde hi tottē prince Here hier butē sijn vianden eñ den hoop is seer cleē/daerō reyst wt te voete so muech dise slaen Eñ de prince dede also eñ hi reysde butē met luttel volcx eñ sloech indē cleynē hoop sijnď viandē die alle riepen/her/her. Doe quā den groten hoop die daer verborgē lagē met hair gheschutte die so crachtelic na dē prince schotē dat hi wederkeerde in de stat des die verrader qualic te vredē was/ om dat die prince weder quā

¶ Hoe dat des princē peert onder hē doot geschotē wert

¶ Die v̄radere practiserēde in des prī
cen doot seyde totten prince Mi is se-
cretelic die wete gedaen dat de crijsch
knechtē vā ghenē castele willē ouerge
uē dat casteel/ dwelc mijnd̄ vrouwē eñ
lande soude grote scade sijn Daerō sit
op eñ neēt dat selue in eer die vianden
comē Nu hadt die verrader eerst den
knechtē gesept Als ghi dē prince siet
na v casteel comē wilt hē niet v̄wach-
tē/mer schiet hē doot/want quame hi
binnē dē castele hi soude v allē doē hā-
gen Die prince meēde dat die woordē
waer warē so dat die v̄rader seyde/eñ
is na dat casteel gereyst. Die knechtē
vandē castele die seer toornich warē ō
de woordē des princē haddē gesworē
dz si hē doot soudē schietē Eñ als si dē
prīce sagē scotē si vreeslic dat zij peert
door dē hals geschotē wert eñ viel ter
stōt ter eerdē ond̄ hē doot Een knecht
dit siende liep tottē v̄rader eñ seide he
re geeft mi bodēbroot/wāt de prīce is
doot gescotē/des nidichert op en ned̄
sprāc vā vruechdē Mer die prīce was
terstōt op een and̄ peert eñ reedt wech
nader stadt Als hē nu die v̄rader sach
v̄anderde hē alle zij bloet eñ hi bekeef
seer die knecht/des de knecht seide/he
re en weest doch niet grā wāt so haest
als ic hoorde schietē sach ic den prince
ned̄ vallē dz ic meēde dat hi doot ware

¶ Hoe nijdichert meende dē prince te
leuerē in sijnd̄ viandē handē

¶ Op een tijt warē de viandē niet ver
re vā die stadt/ des die v̄rad̄ dē prince
seyde Laet ōs die viandē beuechtē/ ic
sal met v reysen te velde/ mer treck vo
rē/ic sal mettē hope volgē Eñ die v̄ra
der hadde sōmige mannē toegemaect
die dē prince soudē verslagen hebben
Dus is die prince wtgeredē mit luttel
ond̄ sijn viandē/menende dat hē nijdi
chert terstōt soude volgē/eñ die vian-
den beuochten hē seer sterckelic/ mer
door sijn vromichz ōtdede hijt hē allē/
eñ quā dē verrader tegē/ dē hi vraech
de waerom dat hi niet aen quam Doe
seyde nijdichert/ic en wilde mijn volc
niet wter stat latē reysen/ mer ic merc
ke wel dat ghi sijt veel te haestich Doe
seyde die prince/wat ic tot deser tijt be
gonnē hebbe is mi (god danck) wel v̄-
gaen/mer ghi en gont mi duecht/eer
noch weluaert Dat nidichert bedecte
lic v̄antwoorde/ eñ al coutē de quamē
si so weder in die stadt/daer nidichert
een nieuwe v̄raderije fanteseerde hoe
hi den edelē man soude tond̄brengē.

¶ Hoe die prīce eenē man vā wapenē
doorstack/die toegemaect was om dē
eedelē man ter doot te brengē

¶ Om prijs eñ eer te v̄werue/seide nij
dichert/here so soudi uwē eerōthout
latē gaen in onser viandē stadt eñ la-
ten hē daer ontbiedē/dat ghi v alleen
sout vinden int harnasch te peerde op
den derden dach int groene/ oft daer
yemant ware die daer teghen v alsoe
ghemonteert wter stadt wilde comē/
ende dye prince sonder eenich achter
dencken dede dit so doen/ende dē eer
onthout wert gheantwoort dat si enē
ridder ter seluer plaetsen souden sen-
den ooc alleene Ende so is die eeront
hout wech gereyst eñ heeft dē prince
so v̄telt Eñ aen den derdē dach hebbē
die prīce eñ de ridd̄ malcād̄ ter beschei
dē plaetsen geuondē/ eñ terstōt leyde
elck sijn lance int arest seer fellijc tegē

malcanderē rijdēde/eñ die prīce raet-
tedē ridō met sulcher cracht in zij side
dat hi vandē peerde doot viel/dair de
vrader seer droeue om was/mer met
valscher herte hi hē willecome.

¶ Hoe die edel prince in sijn camer vi-
noort sonde hebbē geweest

¶ Openē anōt als die prince seer moe
de eñ getrauileert was/so lepde die v
rader hē in sijn camer slapē eñ sepde/
Heer slaept sonō sorge/ic sal alle din-
gen nv wel bescichē Eñ dye verrader
hadt te vorē gheuert ō gheltzōmighe
boeuē die hē des nachts soudē vmoor
den Mer die prince hadt een maniere
eer hi te bedde ghinck/dat hi sijn dore
vandē camerē vast sloot eñ grendelde.
Inder middernacht quamē de boeuē
eñ deden grotē arbeyt om die dore op
te breken/waer af die prince ōtwaecte
eñ spranck vanden bedde eñ trac sijn
goede sweert van schepden eñ quam
aen die dore. Dit horende dye boeuen
warē vernaert eñ vloden vā daer Als
die prince dit vnam dat si wech warē
so vmaecte hi weder de camer dore eñ
bleef daer na een wijl tijts op/eñ viel
ten lesten weder op sijn bedde verbey
dende dē dach. Doe ghinc hi bi nidic-
hert hem vertellēde dat hem gebuert
was. Doen sepde nijdichert Here ich
dencke dattet dieuen waren om stelē/
wāt hier nv veel meemts volck binnē
is. Eñ met desen woorden bedecte hi
sijn valsche verraderije

¶ Hoe dye prince Maximiliaen was
belaecht vā sommige knechten om hē
te doden

¶ Op eenē anōt quā nidichert totten
prince seggēde O here ic ben seer ver
moeyt doot grotē arbeyt vā wakē/ic
bidde v wilt ghi desen nacht die wake
bestellē/ist dattet v belieft. Wel sepde
de prince/dat sal ic wel doen/gaet ghi
dezē nacht slapē. Nv hadde nidichert
toegemaect zōmige knechtē die dē prī
ce des nachts soudē doot schieten ofte
doet slaē/des soude hē nidichert geuē
grote sommē vā penningē Alst nacht
was is de prince die wakers gaē bestē
ofte si goede wake hieldē. Doquā hi aē
eenē hoech daer veel knechtē stonden
die al ouerhoop liepē als si dē baroen
vnamē. Terstōt liep hi tot hē in/daer
hise vant al staēde met gespānē bogē
eñ die pijlē daer op/eñ si meendē al dē
prince te doorschieten/maer hi hadde
haer wapen so onderlopē/dat si hem
niet schadē en conden/so dat des vra-
ders opstel niet was. Des smorgēs v
telde hi nidichert hoe hi genaren was
Doe sepde die vrader/ic sal die boeuē
op een pijnbanck werpē/si sullen wel
seggē waer ō dat si dat gedaen hebbē
Eñ nidichert is doe bi die knechtē ge-
gaen dien hi met grāscapē toespraeck/
hoe hebdi dus ongenallichlic indō sakē
geleeft. Doe sepde een vandē knechtē
Op mijn eet here/ic meene dattet god
niet en wilde/vā sijn coēste was ick v-
naert/ooc vblinde mi den nacht dat ic
hē ten eerstē niet en kende Dandō seide
mijn busse en wilde hē niet vierē/Dit
horēde ghinc nidichert bidē prince eñ
sepde Genadighe here die knechtē segg
gen dat si v niet en kendē bi harē eede
eñ biddē grotelic genade/wāt si behē
nē dat si swaerlic misdaen hebbē tegē
uwē persone Eñ de prince namse al in
sijn gracie hē allen dat vergeuende

¶ Hoe die prince sijn vierthienster ge
uangē heeft. C. eñ. lxxx. mannē

¶ Op enē tijt warē de viandē met enē
grotē hoop int velt ō haer wedpartije
te beuechtē Dit horende nidichert sei
de totten prince/ Here die viandē sijn
int velt het waer goet dat wi ōs berei
dē ō die te beuechtē Wel seide de prīce
dat willē wi doen Doe sant nidichert
sijnē bode int heyr vā sijnē viandē/ en
dede hē seggen dat hi des anderen da
ges mettē prince soude te velde comē/
eñ dat si dan eē deel knechtē soudē sen
den ouer die grote heyde int bosch/ hi
soude dē prince daer sendē vandē gro
tē hoop met sijn vierthienster. eñ als
hi dan v̄slagē is/ so hebdi dē slach ge-
wonnē. Dit horende die viandē warē
wel v̄blijt/ eñ dit is also bescict/ eñ die
v̄rader is mettē prince te velde getroc
kē Als si bi dat bosch quamē seyde ni-
dichert Here in dat bosch heb ic volck
gesien/ eñ na mijn dunckē sijn daer. x.
mannē/ mer wildi die waerheyt wetē
so reyst daerwerts met xiiij. uwer mā
nen secretelijc/ so muechdise af worpē
eer dat si hē wachtē sullē/ eñ ic sal met
tē hoop voort reysen/ soe muechdi tot
mi vluchtē hebdi dies noot. Terstont
heeft die prince so gedaē/ eñ nidichert
reysde metten grotē hoop haestelijck
voort Eñ als de prīce bi dat bosch quā
so wert hi de viandē siende/ dier warē
C. eñ. lxxx. eñ hi wilde geerne dair op
slaen/ mer hi dachte twaer cleen ghe-
win/ wāt daer sijn meer dan. x. mānē
tegē onser een/ ic moet een ander ma-
niere beghinnē. Doe gheboot hi sijn
volck dat si hem deylen souden in veel
plaetsen/ eñ seyde/ slaet gade als ic mi
keere dan slaet v trompettē eñ rijdt dā
met eenen gedruyssche tot indē ingāt
vandē bosch/ eñ sendet dan eenē van
den ruters totten viandē hem lieden
roepende dat si staende blijuē/ wāt hē
die capiteyn wilt sprekē. Ter stōt reet
die prince hē tweeder int bosch/ eñ ter
stont als hi hē omme keerde/ sloegē si
die trompettē/ met een groot geschal
rijdende na dat bosch. Daer af alle de
vianden seer veruaert warē eñ meen
den dat si verraden waren. Met dien
reet een vā des princē ruters roepēde
dat si staende bleuē/ wāt sijn heere be-
geerde met hē lieden te spreken Daer
na quā terstont des princē eerōthout
tot hem liedē seggende Wildi vander
doot sijn ghespaert so gheeft v terstōt
in mijns heeren ghenade/ oft anders
blijfdi alle doot/ want ghi sijt al te sa-
men omringelt/ daer omme radick v
begheert ghenade Die vianden ver-
uaert sijnde worpen haer stocken van
hem biddende ghenade haers lijfs/ si
wilden hem keeren aenden hogē ver
maerdē capiteyn/ wilde hi ons aen ne
men. Die eerenonthout reet ter stont
tot sinē here eñ seyde hē alle dinghen
Doe reet die prince alleen bi hēlieden
eñ sprack Ghi ruyters voorwaer had
di ander liedē gheweest/ uwer gheen
en hadt ick ghespaert/ daeromme ge-
louet mi bi uwen eede dat ghi v wilt
stellen in handen vand princesse vrou
Marie ende tot haren wille/ daer met
scheldic v quijte. Doe vielē die ruters
al op haer knien belouende nemmer-
meer wapen tegē hē te dragen eñ sijn
doe gereyst na die princesse om haren
eet te quijten Eñ daer na is die prince
gecomē bi sinen grotē hoop/ dies nij-
dichert seer verwondert was/ eñ doe
stelde die prince sijn volck inder oordē

eñ bemacht sijn viandē dair hi victorie hadde. Mer als nidichert vhoorde dat dē anderē hoop der viandē gevangē was so wert hi half rasende vā gramscapen Eñ als die hondert eñ tachtentich mannē quamē voor dpe princesse so vielen si op haer knien haer bidden de om genade/wāt si alle haer gevangen warē/gesondē van eenen vromē campioen/die onlancx in hair lant gecomē was. Dies haer die princesse seer verwonderde dat si niet weten en mochte wie die vrome baroē mochte wesen/die ter liefdē vā hair sulcke vromeheytē dede om haer lant te beschermē Eñ was seer toornich op haer.iij. capitepnē/om dat si haer vandē vromen prince geen kennisse en hadden gedaen/hebbēde groot verlangē om hem te sien

¶ Hoe die prince nalicx doot ghewortpen was voor een stadt

¶ Op een tijt was die prince in een belegghe voor een stadt/daer nijdichert had besteit metten burgerē dat si hem des anderē dages smorgēs soudē stille houdē/ mer belorgē op haer poorte grote steenen eñ bernende pectonnē/ hi soude den prince daer brengē/eñ cōden si den prince so doot werpē/so warē si vlost vandē belegge/eñ dit dochten burgerē goet eñ dedē also Doe is nidichert tottē prince seggende/here ic hebbe verstaen vā sommige vander stadt/dat ghi sout comē si soudē v die poortē openen eñ ghi sout de stadt hebbē sonō wederstoot tot uwē wille Dit dochte den prince seer goet/eñ hi berepde hē des anderen dages smorgēs/eñ is voor die poorte ghecomen. eñ de burgers hieldē hem al stille Als hi nu onder die poorte quā/ so worpē si so vreeslijck met groten steenē ende bernende peck tonnen van bouen om hem doot te werpē. Dit siende de prince keerde terstont vander stadt in een bosch daer bi sonder eenich hindere/ ende door een ander maniere wan hi die stadt met gewelt/ende liet se al doden die daer inne warē/ om dat si die verraderije op hē gheset hadden/eñ hi was ooch doe seer toornich op nidichert/meenende die verraderie op hē waer af hem nidichert ontsculdichde met valschen woordē. Noch sijn daer veel ander auonturen vā verraderiē die den edelen prince gebuert sijn om hē te doden/eer hi bi vrou Marie quā die alle te lanch sijn om scrijuē/om die groothept der materien

¶ Hoe brieuen ghesondē wordē van vrou Marie aen die drie capitepnē eñ hoe Nidichert wilde doen den prince vergeuen met kenijn

OOrts hier na quā eenē brief wtē houe van vrouwe Marie aen Nidichert/waer af dat inhout was ald? Aen onsen capitepnen Voortweetich Ongenal eñ Nijdichert. Wi ontbiedē v dien dat ghi sonder verdrach haestelijcken bi ons comt/ om ghewarige kennisse ons te geuen/van wien ons dit Jaer so menigen ghevangen man gesonden is/die hem allen tonser genaden hebben gheset/van weghen den victorioesen baroen/ die totten dage vā heden beschermt heeft onse landen/die bi v is/also wi horē seggē/begaeft met alle duechdē/getrou/vreedsaem/eñ vroō ter wapenen. Oot is hi

vā hoger geboortē/wiens lof niemāt
volsprekē en can. Dat bethonē alle zij
wercken/altijt hē eerlic houdende Hi
poocht hē in onsen dienst menichfout
dwelc ghi ons noyt te kennē gegeuē
en hebt/dat ons grotelickmishaecht.
Daer om brenget dē seluē prince met
v/indien ghi hulde eñ genade bi ons
wilt houdē Ooc beuelen wi v dat ghi
hem noch schade noch leet en laet ge-
schien geenderhande/ op die pene vā
sulcker straffinge als onser ghenadē
belieuen sal/Als nidichert dit gelesen
hadt/wert hi met groter vresen beuā-
gen/denckende dat hi hem qualic ver
antwoordē soude connen Ende socht
noch eenē valschen raet eñ dachte dē
goedē prince te vergeuē/eñ binnē de-
sen quamē bi nijdichert die anď twee
capiteynē als Voorwetich eñ ōgeual/
tot welckē nijdichert seyde Ghi hebt
wel verstaen dat gebot vā onser prin
cessen/dairō laet ons raet soecken om
den man te dodē/want comt hi bi on-
ser princessen wi worden al afgesette
sanctē. Doe seydē die twee/wi hebbē
al gedaen dat wi mogen eñ ten heeft
niet willē lucken So en dedet ooc met
mi seyde nidichert/maer ic heb desen
dach latē fenijn comē/dat sal ic hē se-
cretelic teten geuē/als hi dat ghetē he
uet/en sal hē geen medecinen mogen
helpē/mer sal moetē steruē/eñ so blij-
uen wi in ons regimēt. Vā desen raet
warē verblijt voorsinnich eñ ōgeual.
Dit hadde gehoort die duerweerdere
een vā nijdicherts dieners die terstōt
ghinc daer hi den eeronthout vandē
prince vant/dien hi dit verraet v̄telde
op getrouwicheyt. Hierom en laet hē
desen morgenstont niet ontbiten/oft
anders is hi ten eyndē vā sijn leuen.

Met dien liep die eeronthout bi sinen
here die ter tafelen was ghesetē om te
ontbitene/dien die eeronthout heime
ke sprac in sijn oore Here en wilt geen
sins eenige spijse aentasten om eeten
voor dat ic v mijn sake gegeuē hebbe
dye v lijf eñ leuen aengaen. Terstont
stont op vanď tafelen die goedertierē
prince eñ ghinc op deen side mettē eer
onthout die hem seyde Een ghetrou
duerweerdere heeft mi geseit dat ghi
berooft sout sijn ws leuens door dese
spijse/dat hebbē hē dese.iij.capiteynē
hem v̄meten/wāt si die selue spise vol
regaels hebbē ghedaen. Dit horende
die prince bleef bi den eeronthout son
der die spijse te genaken. Hier na quā
nidichert in die camere eñ sach dat de
prince niet en at/so seide hi Lieue here
miscomt v wat/dat ghi so lange sonď
eeten sijt/sidi enichsins inder hertē be
swaert/dat segt doch/ dat bidde ick v
wāt ick dat kerē sal na mijn vermogē
Doe seyde die prince Swijcht valsch
bose wicht/veel v̄driets ende menich
leet hebdi mi gedaen tot op den dach
vā heden/ eñ noch practiseerdi nacht
eñ dach ō mi te brengē in laste Mer fe
nijn hebdi mi willen vergeuē/ daer ō
suldi noch loon vā mijnď hant ōtfaen
Doe seyde nidichert/ic bidde v gena-
dige here en wilt niet te haestich sijn/
ic heb v getrou geweest altijt en ben ō
sculdich deser saken/daer ō laet sinckē
uwen moet Doe seyde de prince Meē
di mi noch met uwē valschen woordē
te verdouē/v̄maledijt moeti sijn Met
dien trac hi sijn sweert eñ sloech na ni
dichert/mer hi wijcte dē slach eñ ont-
liep den prince/anďs waer hi op de ste
de doot bleuē Terstont quā nidichert
bi sijn gesellen eñ claechde hē hoe die

prince hē wilde doot slaen. Doe sepdē tot hē Ons bliuē en is hier niet langer/wāt onser geen en soude voor hē darrē comē/dus adieu wi moetē vertrecken sonder eenich bliuē. Hoch was die eedel prince in veel meer dangierē vā sinē lijue die ick achter late ō vduet des lesers. Hier na quā hi bi dē prinsesse daer hi eerlic af ontfangē was

¶ Hoe die prince berocpē wert vā .vi. ridders om ridderspel te drijuē in regē woordichept der princesse bi raet van den verrader nidichert

Als nu die prince maximiliaen so vrientelijck ontfangen was vandē princessen/en dit sīēde nidichert was hi qualic te vreden seggende tot sijnen gesellen Mi leedt dat ic den prince so gehāteert hebbe. Doe sepde ongenaal/ons princesse heeft .vi. wtgelesen ridderen die alle vā uwen bloede sijn/ begeert van hem dat si hem berocpē willen tot ridderspel te hanteeren drie dagen lanck op elcken dach teghen twee ridderen te steken ende tornopen/maer elck alleen man tegē man/ op auontuere oft enich vā sessen hē steec oft slach mocht te geuen daer die prince af doot bleue. Aldus doot bede vā nidichert sijn die .vi. ridds gecomē voor de princesse/ eñ een vā hem sprack Genadige mouwe wi hebbē vstaen dat desebaroen hier comē is ō uwer genadē vruecht te helpen vermeerē/daer ō so verre alst hē belieft ridderspel te drijuē met steken eñ tornopen/ soe mach hi eenen wt ons

kiesen die hē belieft/die sal hē op eenē genoemdē tijt gesellic comē ter banē ō ghenuechte eñ ridderspel te drijuen eñ daer na een andere tot dat wi alle veruolgende der gelijckē gedaen hebben/wi hopen dat hi ons dat niet ontseggen sal/wāt wi hebben horen seggen dat hi een vroō campioen is. Doe antwoorde die hoochgeboren prince/ Ic sal v begeerte volbrengen so verre alst wt genuechtē geschien sal. Daer op si antwoordē/heere wi en begherē met v geen ridderspel te hanterē dan wt goeder genuechtē/wel seyde de eedel prince/so mach hē elck daer na scicken eñ bereydē

¶ Hoe die prince met scharpē lancien stack tegen den eersten

¶ Ten ghesteldē dage quā die prince ten percke/sijn peert bedect met sammijte eñ guldē laken eñ v̄selscapt met veel eedel mans. Also quā ooc ter banen die eerste riddere/eñ die princesse met harē ionffrouwen waren alle ter vensterē gelegen ō dat ridderspel aen te sien. Doe bliesmen die trōpettē/ eñ die stekers leydē haer lanciē int arest eñ liepē op malcanderē eñ staken soe sterckelic dattet wond̄ was dat si niet beyde doot en bleuē. Daer na is elkerlijc tot sijn logijs geredē Eñ de prince was lieflic ontfangē vander princesse die tot hē seyde Ind̄ waerheyt int steken ghinc mi den steeck in mijn herte eñ sodanige ridd̄spel dunct mi gheen spel/daer om waerdi mijn ghetroude man ghi sout mi gelouen dat spel niet meer te hanterē. Doe seyde die prince eerwerdige princesse wat v belieft mi te latē dat sal ic gerne latē/eñ si gingē samē te auōtmael eñ maectē goet cier

¶ Hoe die prince na den eeten weder ter banē quā om metten tweeden ridder te campē

¶ Als dat auontmael gedaen was so quā die edel prince ter banē eñ de twede ridder die seer sterck was hē verlatende op sijn stercheyt Eñ als die trōpetten bliesen nam elck sijn weere om te campē eñ si ond̄sochten malcāderē met swarē slagē elck hopende na dye victorie/malcanderē iagende van die een plaetse tot op dandere Ten lesten thoonde die prince sijn manlicheit eñ hi v̄hief sijn goede sweert met beydē handē eñ sloech dē ridder so sterckelic op sijn hooft dat hi ter eerden viel eñ was verwonnē Terstont sant de edel vrouwe oft die prince ooc enich letsel hadde Die welke als hi hoorde dat hi fray eñ gesont was/was si seer v̄blijt eñ alle die camenierē/ wāt si nemmer meer haddē gemeēt dat die prince dē riddere soude hebbē verwonnē

¶ Hoe die prince tegen den derdē ridder stack ouer die lijsten

¶ Des anderē daghes quā die prince ter banē/eñ die derde ridder die voor hē genomē hadde den prince dē doot steeck te gheuē Eñ terstont bestondē si te stekē menige lancie brekende Die ridder siende dat die prince die meeste lanciē brack greep een plantsoen grof eñ dick/ daer met dacht hi den prince dē dootsteeck te geuē. Dat selue wert siende des princē wapenmeestere/die hem onder sijn arme int arest leyde eē groue stercke lancie tot hē segghende Nu rijdt sterck aen dattet die ontrouwe gast geuoele. Doe stack die prince

sijn peert met sporen eñ reet so sterckelijc opten riddere/ dat hi man eñ peert int sant stack/ ende des princen lancie spranck in vijf stucken/ eñ reedt doen wter banen na thof

¶ Hoe de prince campte tegen dē vierden ridder

¶ Als dye prince nv int perck gecomē was/ eñ die ionge sterche ridder oock so versaemdē si/ eñ elck dede sijn beste om den anderen te verwinnen. Ten lesten onderliep die prince den ridder sijn sweert ende dranck hem neder ter aerdē hem gevangen nemende Daer met was den tornoy volendt/ dat des ridders vader seer verdroot

¶ Hoe die prince stack tegē den vijfstē riddere op die ouerlantsche maniere.

¶ Opden derden dach quā die prince seer eedelick ter banen/ eñ die ridder was daer ooc comen Eñ als die trompetten aen ghingen so lepde elck sijne lancie int arest ende si staken so fellijc op malcanderen/ dat si bepde achterwaerts ouer die peerdē ter eerdē vielē dwelck den prince verdroot/ eñ hi begeerde noch eens te lopen tegē den selven riddere/ dat also geschiede. Ende die prince stack den ridder so swaerlic dat hi wten gherijde in onmacht viel. Daer ommemen water in sijnē helm goot/ daer af hi weder bequam eñ sat op sijn peert met hangenden hoofde/ hepmelijc wter banen rijdende.

¶ Hoe die prince campte tegen den sesten ridder/ den hi verwan

¶ Als die prince ghereet was eñ ghewapent/ so is hi ridderlijck ter banen gecomē/ opten welckē die oude greijse met groter nijt seer fellijcken sloech. Die omeruaerde stoute prince merckende dat hem dpe riddere so nijdich was/ sloech op hem met sulker crachte doot den helm/ dat hem dbloet wten hoofde doot den helm wtliep ende dat hi ter eerden viel/ hem verwonnen gevende. ¶ Waer af elckerlijck verwōderde/ wāt die selue riddere was seer vermaert in kepten van wapenē Nv was Nudichert al sijnen moet ontuallen eñ hi en wilt nv ghenen raet meer om dē eedelen prince ter doot te brenghen. Endē daer na is dye eedel prince ten houe ghereden/ daer hi blijdelijck ontfangen wert/ ende die princesse croōde hem eerlijck met eenen hoedt ghemaect van lauren bladeren/ tot eenen teeken ende loon van prijs/ eer/ victorien/ ende eerlijcken kepten van wapenen/ ende daer wert grote blijtschap ghehanteert met eeten/ drincken/ hoveeren/ dansen/ ende springen/ ende met alderhande ghenuechte te bedrijuen/ twelck ick nv achterlatē wil ende screuen hoe dat die .iij. capitepnē loon van haren verraderiē ontfingē

¶ Hoe die eeronthout sijn clachte dede tot die princesse van die .iij. capitepnen Doorwerich/ Ongeual/ eñ Nijdichert/ hoe dat si sijnen heere met veele verraderijen gheerne ter doot hadde ghebracht

Als alle dinck volbracht was/so quam de eeronthout totter princessen vallende haer te voetē eñ seyde Ick (als een ghetrouwe eeronthout schuldich is) clage inden name mijns heeren ouer v.iij.capiteynē Voorwetich/Ongheual/ende Nijdichert/hoe dat si mijnen heere in soe menich perikeloos dangier der doot ghebracht hebben/ende hadden tsamen gesworen dat mijn here in v lant niet en soude comen/maer si souden hem eer ter doot brengen/daer si groote verraderijen toe ghesocht hebben/so ick v alle dye puncten in scriften ghegheuen hebbe/hoopende dat sulcke valscheyt niet onghestraft bliuen sal Biddende uwer maiesteyt dat ghi dye drie capiteynen te rechte stellen wilt/daer met dye rechte waerheyt int openbaere

romen sal Eñ tghene dat als dan dye rechters wijsen sullen/ daer mede sal mijn heere te vreden sijn. Dye princesse sepde Heer eeronthout/ ick hebbe vreden wel verstaen/ daer in wil ick voortgaen met recht eñ mijns hoofs ghewoente/ sonder die duyten recht te straffen. Om dwelck ick eenē recht dach wil laten houden/ daer ick hem beidē alle drie tegenwoordich sal doen comen/ende tghene dat dan met vōnisse ghewesen wert/ dat salmen ter stont volbrengē. Dan deser antwoorde was die eeronthout wel te vreden/ Ende den drie capitepnen werdē brieven ghesonden dat si ter stont sonder verdracht te houe voor recht soudē comē/ dwelck si alle drie met swaermoedicheyt volbrachten/ want si der princesse vrou Marie dē heeren vander iusticien/ dat si des anderē daghes te rechte souden sitten/ gelijc si deden/ daer si aenhoordē beyde partijen/ als die clachtē des eeronthouts ende dat verantwoorden der drier capitepnen/ waer wt die herē eendrachtelic tvonnisse sluytende/ den griffier dat in ghescrifte hebben laten stellen. Dwelck dye griffier daer na soo luyde tot spraeck/ dattet elckerlijck verstaen mochte segghende Hoort/ hoort glyp partijen tvonnisse dat die heeren ghe concludeert hebben Dye welcke nae wtwijsen der clachtē ende na dat verantwoorden daer op geschiet/ beuonden dat die capitepnen voors sijn ontrouwe gheweest onser ghenadiger princesse vrouwe Marie/ eñ dat si den edelen prince Maximiliaen met hair verradrien gheerne ter doot ende in dangiere ghebracht souden hebben.

Daer om wert met vonnisse gewesen dat Hoortwetich morgen inden dage thooft sal worden af gheslagen Daer na salmen Ongenaden der galghen hangen ende verworgen. Nydichert salmen van eenen hogen toorne werpen beneden ter aerden/ dat hi van leuende lijue come ter doot/ metten wel lien tvonnisse sal voldaen werden.
Dan desen vonnisse dancte die eerōthout der iusticien groteliick. Ende so quamen die drie capitepnen ter doot/ so dat ghewesen was/ ende na haren valschen werchen ghecregen si loon. Daer ō laet ons hier aen exempel nemen eñ doen wel/ so mogen wi versamen bi god in sijn rijcke Amen.

hertoge Maximiliaen

Die eedel prince Maximiliaen van Oostērijck mochte wel god lof/ dancke/ ende eere seggen die hem principalijck behoet/ bewaert ende beschermē hadde in alle dese ware perikelē/ wāt hadde hem god doot sijn sonder lingegracie niet beschermt/ hi ware houdt mael doot ghebleuen. Dus mach hy wel seggen met den propheet Dauid Ten si dat god die stadt beware/ si alle waken te vergeefs die die bewarē

Hoe dye eedel prince sprack metter princesse vanden huwelick

HEt dochte den eedelē prince seer lanck vallē/na dat hi eenē tijt bider prīcesse geweest was/datmē vandē huwelijc tusschen hē beidē tracteerdē wāt hi hadde groot vlangē na die eedele schone ende wel gemaecte princesse Maria Do ghinc hi op een tijt met haer alleen eñ sepde Edel hoochgeborē princesse/ghi hebt wel gehoort dat ick te vorē langē tijt vā mijnen vader ben gerepst/vreēde landē eñ liedē versoechē/ ende heb in meer dangereuse auontuerē geweest dan eenich prince ter werelt/v viandē heb ic verduert/v lant beschermt na mijn macht Ic bidde uwē eedelen maechdelijkē persoon dat uwer genadē believē wille/ mi in huwelijc te ōtsaen/oft en ist uwe hoocheyt niet gewillich/segt mi dat int secrete/op dat ick niet te vergeefs en hope. Doe sepde die princesse met sueten woordē Hooch geboren prince/ten is niet lange geledē dat diuerse coninck kinderē eñ grote heren mi te huwelic hebben laten aensoeckē/die ick in goeder manieren al wedersepde/ wāt mi was bekent/ dat ghi edel prince bouē anderē wijs sijt/ vroom in ridderlijke septē/ eñ hebt mijn lant ende volck beschermt. Oock beual mi mijn vader in sinē brieuē dat ick anders ghenē man nemen soude/dan v edel prince Ock heb ick v wruercorē/eñ want mi v wesen behaecht/wil ic v te huwelic nemē Maer seer onlancx sijn die turcken in herstenrijck comen/ eñ hebben landē steden ghewonnen/ende veel kersten bloets gestort Ende mijn erflant aen eenen hoeck wert heel vandē turcken vwoest/ dat mijn herte seer swaer is. Eñ want ghi de vroōste/geluckichste eñ victorioosste prince sijt die nv leeft/ so wilde ic wel dat ghi die met gewelt wout verdriuē/ick sal v daer toe doen alle ghereetschap dat tot sulcker repste behoort vā gout/siluer/vitalie/eñ armepe vā volck/belieft v dit also te doē ick sal v mijn trouwe ter stōt in v hant gheuen/sonō bi mi te slapen/voor dat v god weder laet comē. Doe sepde de prince/ uwe liefde heeft mi so seer bewangen dat ick v in geenderlep saken wepgeren en can/maer ick ben blijde dat ick door v wat bestaen ende doen doen mach. Met dien omhelsdē hem die princesse eñ custen hem seer vriendelic aen sinē mont Eñ terstont quam daer een bisschop eñ onōtrouden se Eñ hier op wert dat huwelick ghesloten. Daer na vertrach die prince met sijnē Eeronthout tot sinē vader den keiser eñ vertelde hē alle dese saken/die daer niet mede te vreden en was. Meer om dat die landen van vrou Marien soe seer beschadicht werden van haer vianden/eñ heer Adolf vā Ghelre haer capitepn verslagē/so wilden die herē eñ haer landē (alle voorts beloften achtergelaten) datmē scriuē soude om dē prince Maximiliaen dat hi comē soude sijn bupt te trouwē/eñ dan die landen helpen beschermē. Do sant vrou Marie Lodewijc pinnock meyere vā Louen met haer brieuē tot den edelen prince Maximiliaen/diese seer blijdelic heeft ontfangē/eñ als die ghelesen eñ wel verstaen warē/so sant die keyser terstont .iij. ambassatē ende heerē met eerlikē state tot vrou marie/te weten/die bisschop vā Mens/dye bisschop

vā Trier/die rijcke hertoge Lodewijc
vā Geyerē eñ Joris des keysers can-
cellier/eñ Lodewijc pinnock voors dē
hi bescanck met eenē gouden cop met
ij.M. ducatē tot eenē litteeken/dat hi
eer.ij.maendē soude sijn in Vlaēderē
Eñ so sijn dese herē getrocken bi vrou
Mariē die seer blijde was eñ ōtfincse
seer eerlijc/eñ si redē tsamē al coutēde
tot harē houe eñ aten eñ dronckē mal
canderē blijdelijc toeuende/ mer vrou
Marie claechde den ouerlast eñ grote
scade die harē lande eñ ondsaten ghe
daen wert vandē fransoysen Dairop
antwoorde de bisscop vā Trier eñ sey
de Genadige vrouwe Vi vier zij hier
gesonden ō te wetē oft ghi die beloftē
houdē wilt die v vad hertoge karel vā
bourgōdien saliger ghedachten sloot
voor Nuys eñ ooc binnē Trier met dē
keyser onsen meestere. Daer op vrou
Marie die princesse antwoorde Dye
woorden die mijn vader ghesproken
heeft dye houdic vā weerden/ende so
doen ooc mijn herē/regentē eñ landē
waer af die.iiij.ambassaden blijde wa
ren Ende Lodewijc van Geyeren be-
sliep vrou Marie so dat die vsancie is
wten name vanden prince als in con
terpande van sijn ghetroude wijf Eñ
die heren gheloofden haer den iongē
princē Maximiliaē eer een maēt daer
te leueren Ende doe gheschiede daer
grote blijtschap door dese tidinge Eñ
die twee bisscopen reysden weder na
den keyser/eñ hertoge Lodewijc van
Geyeren/ende heer Joris des keisers
cancellier bleuen bi vrou Marien tot
een conterpande datmen den iongen
prince eer een maent met state soude
brengen int lant bi vrou Marien Als
die bisscoppen biden keyser wed qua-
men so seyden si hē alle die ghelegent
heyt. Doe bereyde hem die prince ma
ximiliaen ende is op die reyse ghesla-
gen met sinē edelen eñ and voetvolck
eñ is na veel reysen gecomē tot louen
in Brabant/daer hi eerlijc ontfangen
wert vanden geestelijckē eñ weerlikē
state/daer hi ooc seer chierlic in quam
in schoond ordinanciē Sijn mans vā
wapenē te peerde reden vijf dick Die
duytsche knechten ghingen tusschen
beydē ooc vijf dick Die hellebardiers
gingē ouer beyde siden vandē iongē
prince. Voor hē reden die twee bissco
pen/die hertoge vā Sassen Bi hē reet
Brādenburch eñ de lantgraue vā He
ssen/Coenraet sijn nar liep bi hē Her-
toge Maximiliaē eñ alle sijn eedele re
den al bloots hoofts met peerlē crās-
kēs die seer costelic warē vā gesteentē
Maximiliaen reet in een silueren har
nasch/met een swart fluweelen bour-
goēs cruys ouer dat hernasch Eñ al-
le die edelē haddē elck een swart fluwe
len cruys ouer haer hernasch. Doen
is hi van Louen tot Bruessel ghereyst
daer hi ooc seer eerlijc ontfangē was
ende vā Bruessel reysde hi tot Denre
monde/eñ so voort vā daer tot ghent
daer die princesse was hem verbeydē
de met groot verlangen Eñ die ouer
deken van Ghendt vernemende des
hertogen coemst/ heeft hē seer eerlijc
in gehaelt na sinē staet eñ brochtē hē
op dat hof daer vrou Marie den vro-
men princhier seer minlijc ōtfinck/eñ
als hi bi haer weder quā omhelsde hi
haer/ende si hem weder seer lieflijck.
Ende die bisscop van Doornijck trou
dese daer in teghenwoordicheyt van
allen den heerē/eñ des nachts wertse
beslapen/mer dye bruylocht wert tot

Brugge gehouden ō der nacien wille
Dair wert grote triūphe gehoudē vā
stekē vā breken/wātter eenen prijs op
gehangē was/een goudē valcke/ wel
kē prijs de marcgraue vā brādēburch
v̄diende. Dye nacien vander stadt vā
Brugge/te wetē/die Spangnaerden
Jeneuoysen/Sauoyennē/Lōbaerdē
Italianē/Venetianen/Oosterlingen
bedreuen al grote triūphe/eñ beschōc
kē elck na harē staet dē prince eñ prin-
cesse/waer af si beyde seer v̄blijt warē
aēsiende die goetwillichz der gemeen
ten. Eñ Maximiliaen sant sijn ruters
terstont op die frontierē vā Vlaēderē
als tot sint Thomas/tot Ariē/te rysel
te Getunē/te duway/die alle seer blij
de warē hopēde beschermt te werdē
vā haren viandē Eñ dit gebuerde int
iaer vā.lxxix/al was dat huwelijc ghe
slotē int iaer vā.lxxvi. wāt daer was
groot belet gedaen vā sommige capi-
teynē/dat den tijt lanck viel eer hi int
lant quā so voorr̄ is. Eñ aldus tooch
hertoghe Maximiliaen door alle sijn
landē eñ steden/daer hi gehult wert/
als man eñ mōboor vā sijnd̄ vrouwē
onser hertoginnē

¶ Binnē den seluē iare hadt ons her-
toghinne een sone die gehetē wert na
sijn ouer oude vader Philips eñ wert
te Brugge gheboren opten.xxij.dach
vā Julio/die in Spaengien sterf

¶ Item na dē iare van M.cccc.lxxvi.
nae hertoge Karels doot die binnen
sijn leuē tlant van Gelre gecocht had
met sekere penningen eñ bedwancse
met oorlogē tot gehoorsaemheyt/die
keerden hem nu af butē der obedien-
cien vanden huyse van Bourgondiē
eñ van Brabant/als die van Nieuma
gen eñ ander steden ende plaetsen vā
tlant van Ghelre/ ende die stadt van
den Graue daer ionffrouwe Katheri
ne van Ghelre hertoge Adolfs suster
seer behulpich toe was Soe bleuen si
een wijl staende aldus tot dat hertoge
Maximiliaen vrou Marie ghetrout
hadde/also voorseyt is

¶ Item want Willem vā Arenberch
met sinen magen eñ ander quaetwil-
ligen sinen adherenten veele plaetsen
in genomen hadden in Ardennen eñ
dedē veel quaets daer eñ elwerts om-
trent daer/voor die coemste vā Maxi
miliaen eñ na sijn coemste So track
tghemeen lant van brabant met gro-
ter heyrcracht int lant van Ludick eñ
in Ardennen eñ int lant van France-
mont/dair si wonnē vechtender hant
dat stedeken van Tribuyt mettē slote
eñ noch sloten eñ steden eñ keerdē we
der sonder eenige merckelicke schade
Ende daer waren capiteynē Philips
vā Cleue here vā Rauensteyn/die pri
ce van Araengien/die prince van Chi
may ende heer Anthonis die bastaert
van brabant eñ meer andere

¶ Item na dit so vorē verhaelt is wer
den die ghelderscbe opinieus ende be
gonden op te rijsen tegen die vā sher-
togen bossche met harē quartiere/die
welcke den gelderschen wederstondē
eñ matteerdense/ want si togen ouer
met groter macht int lant van Gelre
eñ deden daer veel scaden rouende eñ
brandende eñ belagē de stadt vā Gra
ue met veel edelen eñ steldē daer voor
een blockhuys so dat si hem benamen
prouande eñ vitalie die hem vā buten
comen mochte so dat de stadt op wert

ghegeuen metten slote Daer na wert dat lant van Ghelre met veel onledē costen eñ orlogen weder gebracht ter obediencien aen Grabant/also wijlen hertoge Kaerle bi cope bi bedwange gheordineert hadde

¶ Van hertoge Maximilianus oorlogen op die Fransoysen/ eñ vā sijn beleggevoor Terewane

Alsmē screef M.CCCC.lxxviij. tooch hertoge maximiliaen mit veel eedelen eñ metter gemeynten vā Grabant eñ vlaenderē tot int lant vā Artoys met groten heyre om eenige steden/castelen/ende plaetsen vā dien lāde te winnē die die frāsoysen in hielden Eñ si lagē langē tijt tot ponteuen di bi Lens. Eñ coninc Lodewijck van vrācrijck lach niet verre vā daer door Lens Eñ met veel practiken eñ beloften dede hi dat heyr vertreckē eñ scheiden sond yet te doen. Eñ daer wert eē bestāt gemaect eñ elck quā thuyswert daer hi behoorde

¶ Daer na ghinct al wonderlick in desen landen ouermits den snoden regimente ouer al/wāt die princelijcke demeynen van Grabant/ Vlaenderen/ Hollant werden so becōmert ende belast dattet noch te claghen is. Eñ omtrent dese tijt began den dierē tijt dye lange iaren duerde

¶ Item want dat bestant tusschē den coñ. van vrancrike eñ hertoge Maximiliaen wtgegaen was so ordineerde die hertoghe den graue van Romont capiteyn vā Artoys/die welc met anderen edelen cregen subtilick die stede vā Camerijc metten castele ende oock Gohayn Eñ graue Peter van Bryanen dye graue vā Sintpol geworden was eñ had des grauē suster van Romont/wert geordineert capiteyn vā Vlaenderen/al hadde hi seer die artijke oft fledercijn/want hi was wijs eñ vroom Doe bereyde hē Maximiliaē met sinen capiteynē eñ edelen te wetē den graue vā Romont/Sintpol/Nassou/ eñ heren Philips van Cleue des heeren sone van Rauesteyn/die noch ionck was/eñ den heren van Fienes Beueren/Waleyn Tsantray.etc. Eñ met groten gheselscape van Vlamingen te voete met pijkē/ende tooch om te beleggen Terwane.

¶ Dit vernemende Creuecuer opperste veltheere vandē Fransoysen/dede sijn perck beslaen bouen aen dat velt van Glangijs/dat hi den boeren dede begrauen ende wel sterck makē/ende stelde daer in sijn engienen eñ bussen om wel te bewaren. Hertoghe Maximiliaen dede sijn perck beslaen beneden aent velt van Glangijs bi die beke/daer hi ouer dede makē.iij.oft.iiij. bruggen/om lichtelijc daer ouer ende weder ouer te comen

¶ Binnen desen tijden quam die capiteyn vandē franck artchiers met veel franck artchiers om tot Terwaē binnen te reysen/om dat si vā dair achter op Maximiliaens volck soudē slaen. Dit wisten die capiteynē Alberaet eñ petit Salizaert/diese besprongē ende sloegen den meesten hoop vandē artchiers doot. Dit siende dye capiteyn vanden franck artchiers gaf hem geuanghen in handen van petijt Salizaert/die hem vraechde van waen hy quā Dies die capiteyn seyde Ic hebbe geweest om ghelt om mijn artchiers

te betalē/eñ des is.v M.goudē cronē eñ die leggē op mijn peert Doe ghinc Salizaert sittē op des capiteins peert ō des gelt wille/eñ die capitein sat op Salizairts peert/eñ si brachtē so vorē hertoge Maximiliaen/dye hem dede brengē eñ bewarē tot Rijsele opt casteele/daer hi hadde al dat hi begheerde. In desen middelē tidē dede creuecuer ordinerē die maniere vā sinē heyre eñ dat dede die Amirael van Brancrijch/ die ordineerde dat heyr in vijf battaliē De graue vā meyne/de here vā renis eñ die here vā Cleremont hadden die vantguarde/elck onō hē.ij.M.mānē hebbende. Die here vā Glangoen/de here vā Creky/die here vā Glangiers elck met.ij.M.mannē. Die heere Anthonis vā Creuecuer/ mijn heere van vendemōt/mettē monick vanō brenc kemet.vi.M.mannē. Die heere van Prouencē/Gabachga vā dordoē/die here vā Coetsi ooc met.vi M.mannē Die seneschal/die here vā Marengui die hertoge Dalenson/Creuecuer/eñ die hertoge vā Berry met.iiij M.mānen. Die.xviij C.lancien warē ooc gedeylt in vijf̄/elck battalie na tsine De xv.M.artchiers warē vorē gestelt bi dat geschutte. Creuecuer vermat hē hi soude die Bourgonsche armeloos thuys sendē/ wāt hem dochte dat hē niemāt deerē en mochte/wāt si haddē wel.vi.fransopsen tegen eenē Bourgonsche. Mijn here van Roy sepde/ wi hebbē coorden eñ duympsers ghenoech om die gevangē te bindē eñ te duympserē. Nv vrou Marie sijnde in die stadt vā Brugge/welwetende wā neer den slach ghebueren soude/ met mijn here vā Rauenstepn eñ vrouwe Margriete vā Yorck dedē in allē kercken eñ cloosterē bidden voor den hertoge dat hē god victorie wilde verleenen tegē sijn viandē. Eñ die princesse eñ alle haer hupsgesin/vrouwē/iongfrouwen/camerierē/herē eñ knechtē eñ veel vanden gemeynen volcke gingen al processie wollen eñ barnoers den heere biddende voor den hertoge om gracie eñ victorie. Binnen desen quā die tijdinge int fransche heyr dat dye capitein vandē franck archiers gevangen was/waer af si seer vñoort waren/meer om die.v M.cronē/dan om den capitein/wāt si ter stont eenē anderen capitein ordineerdē

¶ Hertoge Maximiliaen ghinch sijn ordinancie stellen. Romont/Fienes/ eñ Tsantray onder hem drien waren generale capiteynen ghemaect. Philips vā Rauenstein/Senere eñ Croy waren onder die vitaliers. Doen riep Maximiliaen seer lupde seggende O mijn kinderen sijt mi op deses tijt ghetrouwe/ blijft doch bi mi also ick bi u blijuen sal/ eñ schept vā mi niet voor ghi mi siet leggen doot ter eerden Eñ ist bi also dat ick v lieden ontgae oft ōrijde(al ben ick ionck)so slaet mi seluē doot Jc wil met v liedē leuē eñ sterue Doen riepen si alle met lupder keelen Viue Oostenrijck Bourgoengne/tot in die doot sullē wi den prince getrou blijuen eñ met hē leuen eñ sterue

¶ Hoe die vitaelliers af geworpē worden/eñ hoe des hertogen tresoor beroost wert/ ende vanden grotē slach te Glangijs/daer die Fransopsen dpe nederlage hadden

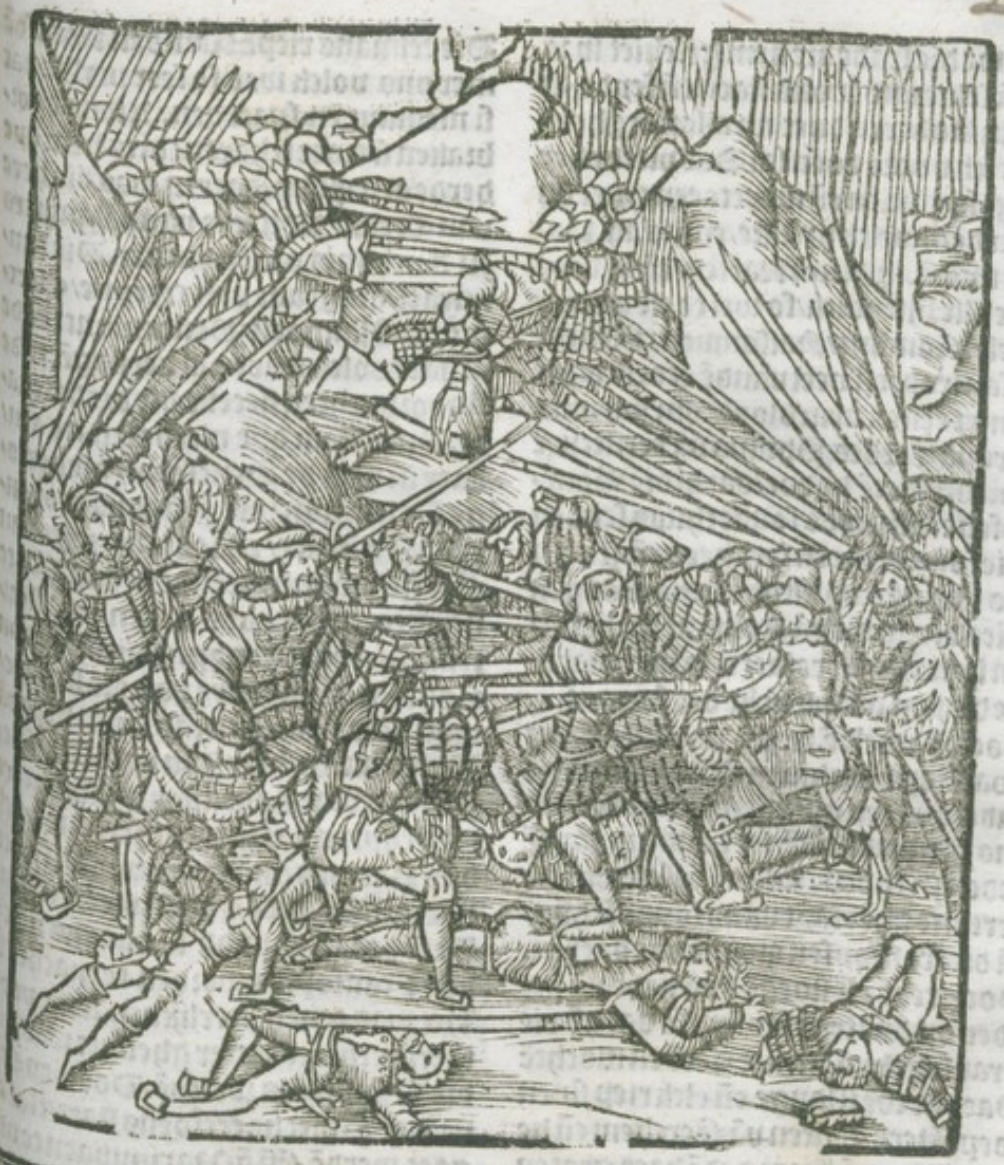

Als op den Saterdach dē dageraet des smorgens aen quā/ so was die here vā Moy in de were eñ dye and capiteynen om te slaen onder die vitaeliers/ dair Philips vā Rauensteyn/ Croy/ en bevere met harē volck af warē ruwaert mer si sloegens cleen gade/ eñ si roofden eñ namē al dat si vondē Deē liep hier/ dand liep daer. Rauesteyn Croy eñ Beuere namē ooc die vlucht/ want Rauensteyn vloot tot Arien voor dye poorte eñ dander al na/ mer Romont dedese weder om keeren Dair wasser die riepen Tis al verlorē/ die fransoysen hebben berooft des hertogen tresoor/ eñ Beuerens volck is al dē hals af gestekē Maximiliaen dit horēde eñ

slende die scade die hem geschiet was
quā selue onō tvolck staen eñ seyde O
mijn kinderen doet nv alle na tghene
dat ich v vore doen sal Doe viel de her
toge sijn knien eñ maecte een cruce op
deerde/ dwelck hi custe/ eñ las .iij. Pa-
ter nr̄/ eñ .iij. Aue Marien/ eñ so dede
ooc alle sijn volck/ so wel edelē als on-
edelē. Komont/ Nassouwen/ Fienes/
Tsantrap/ eñ veel vandē eedelē warē
al met eenen arm bloot/ om dat mijn
here vā Cordes Philips vā creuecuer
hem vermetē hadde/ dat hi die Bour-
gōsche armeloos soude thuys senden
Die sonne scheen seer heet/ eñ scheen
des hertogē volck ooc in haer oogen
Dies die graue vā Komont seyde tot-
ten hertoge Here laet ons hier wat ō-
me drayen wt dat licht der sonnen.
Doen si knieldē riep Creuecuer Siet
si vallē op haer knien eñ biddē ons ge
nade/ wel aen ghi edel fransoysen/ tis
ons al ghewonnē/ laet ons vry tot hē
lieden in rijden. Binnē desen was de
hertoge ghedrapt vanō sonnē schijn/
eñ die fransoysen quamē doe daer in.
Doen redē eñ sloegē ons liedē vā be-
siden op dpe transoysen/ so dat hē die
Fransche bussen niet derē en mochtē
Daer stredē si lange eñ elck riep sinen
roep. Heer Costen vā Berchem eñ he
re Willem vā Liere dedē daer groten
moort onō de franck archiers/ want
aen die beke bleeffer wel .vij. M. doot
so dat die beke vol frāck archiers lach
datmer ouer ende weder ouer liep.
Ons lieden haddē so groten dorst dat
si twatere wter beken dronchen/ dat
meer dan half bloet was. Desen strijt
begonst smorgens te thien vren ende
duerde tot sanonts biden thienē. Die
Frāsche macht begost seer te flauwē.
Die eelmans riepē Kansoen Kantsoē
mer ons volck was so seer verhit dat
si niemant en spaerden. Aldus door-
braken si twee scharen/ dies hem dpe
derde aen quam/ daer in was die here
van Crekp/ die heere van Blangiers
eñ Anthonis vā Creuecuer. Die Ad-
mirael/ die graue van Meyne/ Clere-
mont/ Blangoen/ Vendemont/ ende
al haer volck waren al verslagē/ ende
si doortvochten heerlic die derde scha-
re. Dus quam dpe vierde schare aen/
daer in was de Seneschal/ die hertо-
ge Dalenchon/ die graue vā prouen-
cen/ Creuecuer/ ende die hertoge van
Berry/ die hem meende vromelijch te
verweeren/ mer ons lieden redē flou-
telijken in haren hoop. Mijn here van
Komont/ mijn heere van Nassouwe/
mijn here van Dantrap/ mijn here vā
Gruythusen/ heer Jan van Dapsele/
Philips van Kauenstepn/ mijn heere
vā Crop/ van Seueren/ heer Henrich
van Parwijs/ mijn here vā Rotselaer
Weesmale/ heer Costen vā Berchem
Dese deden al wondē so dat ons volck
den Fransoysen worden te machtich
Het was eenen deerlijcken strijt voor
thersten bloet datter ghestort was/ eñ
die Fransoysen weckē. Doe riep Cre
uecuer Staet hoe reloens staet/ tis al
goet werdē Eñ ō Maximiliaen te ver
radē eñ te werē waer omtrent hi was
so reetter een met eenē hoet aē sijn lan
cie stekende met een Bourgoēs cruys
maer twas een Fransoys die den her
toge meende te vermoorden. Dwelc
een man van Denremonde sach/ dpe
sloech den Frāsoys vandē perde voor
des hertogen voeten. eñ dede hē daer
lijden alle sijn vraetscap/ eñ doe werd
hi op de stede doot geslagē/ eñ de man

vā Denremonde hadde sijn peert eñ hernasch Creuecuer sende dat alle zijn volck dus bleef vloot wech/eñ hi was seer gewont eñ sijn peert doorschotē so dat hi nauwelijc wech quā. Eñ aen teasteelkē boven Guenē in eenē beslo ten tuyn oft hage warē gevlucht wel vi. oft. vij. M. artchiers die haer ghe schut al verschotē haddē Dese vondē ons liedē daer alleen/eñ si riepē Kant soen Kantsoen eñ genade haers lijfs mer ons volck was so verhit int vech tē/dat sise ter stont al doot sloegē/Eñ ons volck vnolchde Creuecuer/mer si verloren hē int bosch voor Lens/ende die anō fransopsen vnolchdē si tot sin te Quintijns toe eñ doe keerdē si wed Die dodē lagen op een getast met gro ten hopen. Als nv den strijt ghedaen was/so dede Maximiliaen die trōpet slaen al sijn heyr door dat niemāt vant dien anōt pilgerē en sonde/mer vbey den tottē morgē Eñ ooc dede hi gebie dē dat elck in sijn ruste sonde gaen/ eñ dat men de gewondē vmakē sonde eñ soetelijc hanterē eñ op wagēs vueren sonde eñ elckē brengen daer hi welen wilde/hi soudet al betalē wattet coste Eñ die herē met Maximiliaen hieldē die wake eñ lietē dat gemeen volc sla pen. Des anderē dages ghinc Maxi miliaen met sinē heerē in dat Frāsche perck/daer si vondē broot wijn eñ spi se genoech/eñ tonnē met dumpsers eñ veel wannē eñ vlegelen/om dat co ren te wannē eñ te darschē/eñ zepse nen om trotē te mapē/ eñ veel karren dair ouens op stondē ō broot te backē eñ veel wagens met sackē eñ cootden om dat goet vā Vlaenderē daer mede te packē eñ wech te vueren. Alle dese dingē dede Maximiliaen brengen op eenen hoop eñ dede dat verbarren in spijt der Frāsopsen Eñ si vondē daer vā artelrije. xxxvi. serpentinē. vi. cor tauwē/een bombaerde/eñ dees warē al getekent met des coninc wapē Eñ in dien strijt warē bleuē vā onsen hee ren Jacob eñ meester Anthonis van Halewijn/Joos Kuledere/Peeter vā Eerdenborch/Henrich van Parwijs Jan vā Kotselaer/Weesmale/Merue elt meer anō die genaen sijn Eñ vanō gemeentē isser bleuē ouer. viij. oft. ix. M. Eñ vandē Fransopsen isser bleuē meer dan. xl M. sonō die genaen sijn. Doe seyde Maximiliaen God wil al haer sielen eruen in sijn rijch/ wāt heer warē al ons broeds eñ kerstē mēschē. Eñ doe ghingē si al int fransche perck goet chiere makē/ want daer was vā āls ghenoech. Eñ Maximiliaen ont boot dat sijnder princesse/die seer ver blijt was eñ dancte god vanō victorie ¶ Dit geschiede bi Terwane in Sup negate bi Upeuille Int iaer. M. cccc. lxxix. Ende die hertoghe trach doe in Arien/Ende dye graue van Romont ghinc doe met eenige Almaens ende vlamingen bestormen dat sterck casta le vā Malōnop dat hi wan Eñ die ca pitepn geheeten Cadet een eedel man wt Galconien dede hi brengen voor den hertoghe op hope van ghenaden Mer want hi seer strange gheweest hadde in kepten van orlogen voor dē coninc/so dede dye hertoge hē hangē wel met. l. vā sinen knechtē/ mer wāt hi een edel man was so liet hi hem be grauen opt ghewijde tot Arien/twelc vnemende de coninc die sinē capitein seer weert hadde so wert hi seer gene heert Eñ want die geen die desen Ca det gevangen hadden hē gelooft had

den dat hi niet sterue̅ en soude So de-
de die coninck daer ouer alte swaren
wrake/wāt wten getale vanden ghe-
nangen bourgoensche inden slach vā
Terwane dede hi nemen.l.mannen/
niet vande̅ minsten en̄ dedese alle han
gen bi sinen prouoost in Artoys en̄ in
Vlaenderen .vij. werde̅ gehange̅ ter
plecken daer die fransche capiteyn ge
hangen hadde.x.voor die poorte van
Duway.noch.x.bi Rysele .x.bi sinte
Omers.x.bi Atrecht En̄ op dz des co
nincx prouoost dit doe̅de wel soude be
waert sijn/so sant die coninc met hem
viij.M.peerden en̄.vi.M.franck art
chiers/die welcke wedkerende al ghy
sen so roofden si veel stercke plaetsen
en̄ deden grote scade int lant

¶ In dien tijde so leden die vlaminge̅
hollanders en̄ zeelanders grote scade
op die zee van scepen dye quamen wt
oostlant/dye Coulon capiteyn vande̅
Fransoysen roofde

¶ Also dye ionge Kaerle des hertoge̅
vā gelre sone int hof vā hertoge maxi
miliaen bewaert wert en̄ die hertoge
vā Cleue veel plaetsen des lants van
Gelre inne hielt so oorlochden die gel
dersche op Brabant en̄ opten hertoge
vā Cleue en̄ hadden grote hulpe van
hertoge Frederick van Bruynswijck
en̄ vanden bisscop vā Munster Ende
die Brabanters sonderlinge die van
shertoghenbossche deden grote̅ coste
om Graue weder te crigen want dat
aen Brabant behoort/mer op dye tijt
en dedense geen profijt Op een ander
tijt trocken die brabanters int lant vā
ghelre veel quaets doende ende si sta-
ken tvuer omtrent Bōmel en̄ Guere̅.

Ende die Cleefsche belage̅ Wagenin-
ghe lange̅ tijt dat si namaels v̄cregen

¶ In dit iaer wert vrou Marie bare̅-
de te Bruessel haer dochter Margrie
te die met grote̅ state en̄ blijscapen ter
kerstenheyt ghedragen wert

¶ Item in die heylige weke voor Pae
sschen werde̅ enige vande̅ fransschen
garnisoen van Bethune verslaghen
ende gheuangen van dye van Rysele
ende vande̅ lantvolck

¶ Na paesschen int iaer vā.lxxx. wer
den veel Ghelder sche verslagen van
den Brabanters

¶ Item int eynde van Junio so tooch
vrou Margriete weduwe hertoghen
ende grauen Karels tot Caleys ende
van daer tot Eduwaert van Enghe-
lant hare̅ broeder om hem te informe-
cen tegen den coninc van vrancrijcke
ende om sijn vrientscap ende hulpe te
vercrigen

¶ Item in Julio waren de fransche ca
piteynen wt Bourgondien neder ge-
daelt door Lorayne̅ in lutzenborch en̄
heer Karel vā Amboyse gouuerneur
vā Champaignen was dat hooft van
der armeyen en̄ hadt menige plaetse
in gecregen Mer hertoge Maximili
aen v̄gaderde veel volcx wt Brabant
en̄ henegouwe en̄ tooch in lutze̅borch
daer gheuochten wert tegen die fran
soysen die veele vā des hertoge̅ lieden
versloegen Mer ten leste̅ als een deel
Almans ons lieden te hulpe quamen
so werde̅ die fransoysen v̄iaecht Doe
begonstmen te spreken van bestande
tusschē den coninc en̄ de̅ hertoge Ooc
quā die nyeumare dat die vrome capi-

teyn vandē Lombaerden heer Jacob Galeot ouer gegaen was biden fransoysen mits dien dat hi qualic wert betaelt eñ ooc benijt wert vā deser siden

¶ Omtrent half oogst quamē de fransoysen ouer die Lieue eñ namē dat casteel vā Rugschuere Mer eer die graue vā Romont dat gemeen volck van vlaenderen vergaderē conste/so keerden de fransoysen weder in vrancrijcke Doe wert bestant wt geroepē sonder comanscap nochtans tusschē den coñ. eñ hertoge totten eerstē dach vā April naestcomende. Twelck die van Ghent eñ die van brugge seer mishaghede dattet sonder haren weten ghe schiet was

¶ Item in diemaent vā october wert lange gesprokē vanden payse tusschē den coninc vā Vrancrijck ende hertoge Maximiliaen sondlinge bi tusschē spreken vanden legaet cardinael van Ostien Julianus/ dye namaels paus wert geheten Julius de tweede Ende hi was gecomen vandē coninc tot Perone eñ tot Dornike/daer veel ambassiateurs vā coningen ende princē tot hem quamen. Eñ al dede hi sijn beste het en quam noch tot ghenen payse. So track die cardinael wedin Vrancrijck eñ van daer na Rome

¶ Item int beghinsel vanden winter was so groten wint eñ vloet van water dz grote scade geschiede so datmē desgelijcx noyt gesien en hadt

¶ Item in dat iaer so quam Machumet die grote turck te water eñ te lande met onsprekeliker machte ende belach Rodes seer haestelic schietēde vele grote bombaerdē ende bestormdet nacht eñ dach/maer de grote meester die wt Vrancrijcke was/een seer wijs vrome eñ out heere dede die stede also bewaren/dat die turcken die niet crijghen en consten Nochtans so waren een groot ghetal vā turckē eens ouer die mueren gecomen binnen der stat Doe torde aen die vrome meestere eñ met hē sijn ridderen eñ sloegense weder wt mer hi wert seer gequetst Doe wert vanden turcken in die lucht ghesien een gelijckenisse vā sinte Jan baptisten die patroon van Rodes is. daer wt si seer veruaert waren eñ werden in groten getale vanden kersten verslagen eñ veriaecht. Die historie hier af is schoon ende lanck eñ men salse elders soecken. Wt deser victorien ende gracien wten hemel wert paus Sixt⁹ die vierde also seer verblijt/ dat hi die oordene van sinte Jan begaefde met veel aflaten eñ gracien in allē landen

¶ Item indē Meerte als eenige fransoysen brachtē vitalie wt Vrancrijcke te Terwaen wert so werdē si geschut van die van sint Omers ende daer so werdē gheslagen ende geuangen omtrent. lx. fransoysen ende haer vitalie wert gerooft

¶ Item die hertoge sijnde te Ghendt ordineerde heer Joost van Lalayn regent van hollant. etc̄. Eñ hi wert doē ooc geschict principale ambassate totten coninc van vrancrijck om te wetē sijn intentlike meeninge

¶ Item die vā shertogen bossche met ten Brabanters stelden drie blochuysen om die vandē Graue te besluyten dat si nyet wt comen en mochten tot Nyemagen/eñ so wert Graue ten lesten ghecregen ende gheincorporeert

met Brabant/ want een out leen van brabantis/als voors is int.li.capit

¶ Item in April sterf te Mechelē heer Jan vā bourgondien bisscop van Camerijck des ouden hertogen Philips bastaert broeder/dye lange iaren een openbaer scandelic leuen geleyt hadt bouen alle bisscopen daermen af leest Dat seer beclaecht wert vā bose prelaten/eñ bose princen laet god regnerē om die sonden der ondersaten also de scriftuere seyt.etc̄. Mer god gaf daer na die gracie dat na hem bisscop wert heer Henrick van Berghen een goet eerbaer eñ duechdelic here

¶ Item tvoors bestant duerende tot April tusschē den coninc eñ den hertoge wert verlengt tot beghin vā Julio

¶ Item int beghin van April quā dye hertoge in Hollant om de hoecx ende Cabbeliaus te beslichten Eñ wāt die van Leyden daer te voren in gelaten haddē die hoecken daer heer Philips vā wassenaer geslagen was/so mostē die van Leyden hē geuen.l.M.guldē Ooc wert een tractaet vā die vā Gelre gemaect/eñ hertoge Jan vā Cleue gaf ouer Wageninge hertoge Maximiliaen Eñ die bose heer willem van Arenborch quā in gracien

¶ Int beghin vanden iare van.lxxxi in April so dede een alte vromen feyte here Jan van Egmont comende met drie cleyne schepen daer in heymelick bedect lagē.lxxx.gewapende mannē tot Dordrecht (welck die hoecken hielden) tsauonts alsmen onser vrouwen lof dede eñ hi quā in die stat met practiken Eñ comende te ghemoet dē borghemeester dye begonste om hulpe te roepē dien versloech hi/ eñ desgelijcx den schoutet eñ veel anderen eñ nam also Dordrecht inne eñ had des grote eere. Daer na quā daer in die hertoge Maximiliaen eñ bi dien middele werden de hoeckē verslagē so dat hi wert here vā Hollant geuende den Cabbelians dat meeste regement

¶ Item daer nae tooch hi shertoghen bossche eñ daer hielt hi de feeste vanden ordenen vanden toysoene

¶ Item in dit iaer werdē wel.xxx.M kerstenen van Lijflant verslagen van den onghelouighen Tartaren ende Ruysschen

¶ Item die grote Turck na dat hi die grote scade geleden had vandē Italianen/so track hi met grooter macht in dat conincrijcke van Napels eñ wan die stede van Ydrunte/daer die kerstenen ghedoot werden/eñ Symon die aertsbisscop een out vader werdt ghesaecht met eender houten sagen van den turcken eñ sterf martelaer Doen wert die paus Sixtus eñ die Romeynen eñ voort alle Italiē seer verslagē wāt en hadt god niet verhoet/die grote turck had gescapen geweest tot Rome te comen eñ Italien in te nemen. Doen stelde dye paus een cruysuaert eñ die coninc van Hongarijen weder stont vromelick die turcken ende versloecher veel duysendē Corts daer na sterf die groote turck die menich iaer kerstenheyt veruolcht hadde eñ twee keyseriken eñ.xij.conincriken dē kerstenen af genomen hadde/een mōster inder menscheliker natuerē vol alder boosheyt seer victorioos eñ een bode van Antekerst

¶ Item coninc Edilwaert vā engelāt
en coninc Jacob vā Scotlant haddē
doe een grote strijt/ ende daer waren
somige wt desen landen gesondē den
engelschē Eñ die coninc vā vrancrijc
ke sandt veel orlochs volc ouer die zee
te hulpe den coñ. vā Schotlant. daer
wert veel volcx verslagen aen beydē
siden/mer meer vanden enghelschen
want dye Schotten victorie hadden.

¶ Item in die tijt quā de coñ. vā vranc
rijck in Pycardien met groter macht
om Vlaenderen te slaen vā drie sijden
mer daer wert wed gesproken vā be-
stande eñ abstinencie vā orlogen. Eñ
die gedeputeerde vā desen lande troc
ken tot Utrecht bi des coninckx liedē eñ
daer wert weder bestant gemaect vā
eenen iare Mer wāt die comanschap
genen loop en hadde eñ het grotē die
ren tijt van coren was/soe inshagede
dat die van Rysele Duway Valēcijn
eñ andere Doe wert bi beuele vandē
steden vā Ghent eñ Brugghe dat co-
ren op eenen prijs gheset diemen niet
ouergaen en mochte Eñ wāt die rijke
lieden haer solders sloten/so werdē si
bedwongen om op te doen eñ te laten
vercopen Eñ die vā Ghent deden vā
coren voorsien die stede vā Arien dye
groot gebreck leet/belet sijnde vandē
garnisoen vā Terwane/so dat wt Ari
en/sinte Omers/Camerijck/Duway
eñ Rysele veel vrouwen eñ kinderen
wten steden gelaten werden mits ge-
breck van coren

¶ In dien tiden wert een tractaet ge-
maect metten principael stedē vā Gel
re/die hertoge Maximiliaen ontfin-
gen bi seker condicien So track vrou
Marie vā haren heere Maximiliaen
daer si lange bi gheweest had tot sher
togenbossche eñ quā tot Bruessele be-
urucht sijnde daer si met groter eeren
eñ blijscapen ontfangē wert Eñ dien
somere wert vā hair geboren haer. ij.
sone die ghenoemt werdt Franciscus
na den hertoge van Brytanien dien
dede heffen/mer corts sterf hi

¶ Item die vrome hertoghe Jan van
Cleue sterf int dit iaer vā. lxxxi. na dat
hi. xl. iarē geregeert hadde achterlatē
de schone generacie

¶ Item die here vā Mōtfoort met so-
mighe hoecx sijnde tot Utrecht so op
stont dair een grote cōmocie teghens
mijn here vā Utrecht Dauid vā bour
gondien Mer heer Frederick vā Eg
mont van Jselsteyn was sterck te vel
de voor mijnen here Dauid tegen die
hoecx eñ die partijsscap wies altoos.
Eñ die regent van Hollant ende petit
Salizaert ende andere maecten hem
sterck om Utrecht te beleggē

¶ Item heer Jan van Dayzeele ridd
eñ hooch baeliu van Ghendt die wel
ghemint was vander gemeynten eñ
oot wel gesien int hof/crijgende daer
om sommige herē te viande wert tot
Antwerpen sijnde verslagen eñ ghe-
wont ter doot Twelc hadt doen doen
also men seyde des grauen sone van
Hoorne/die heere vā Montigny dye
een alte vreeslicken man was Eñ hier
om was tvolc seer beroert in vlaende
ren ende sonderlinge die van Ghent
Eñ die van Ghent voerden sijn licha
me wt Antwerpen om te begrauene
tot Dayzeele

¶ Item dat garniſoen vandē Prāſoy
ſen vā Terwaen ſloeghen opt garni-
ſoen vā Arien eñ bi na haddē ſi Arien
gecregen Eñ grote ſchade deden ſi bi
veel repſen tot Hchelbeke toe

¶ Item indē winter int voorſepde ia-
re als te Brugge een groot vgaderin-
ge vanden edelen was ſo maecte heer
Philips vā Iuerne here van gaelbe-
ke/vā honſkote een cōmotie ſo dz eni-
ge lieden van Brugge werdē geuan-
ghen Twelck der ghemeynten van
Brugge eñ ooc vā Ghent ſo ſeere mi-
ſhaechden dat die van Ghent hē ban
den. C. iaren wt Vlaenderen. Eñ doe
ghinc hi leggen in brabant ende dede
maken een halſbandt van goude met
ſcarpen tacken alſo dorphondē plagē
te dragen/eñ hi droech dit wils dē hal-
ſbant in ſpotte vā die van Ghent alſo
hi ſepde

¶ Item omtrent ten eynde van Iou-
maent als die vā Vtrecht aen ghenō-
men haddē heer Engelbert vā Cleue
des hertogē van Cleue broedere/ om
hē oft Philips ſijnē broeder biſſcop te
maken/daer haer biſſcop heer Dauid
noch leefde/ſo in nam die ſelue Engel
bert dat ſlodt van Buſſchen/eñ daer
nae Arnem ende veele ander ſterche
plaetſen in die Veluwe

¶ Item want dpe here vā Rodemack
eñ heere Willem van Arenberge opt
lant van Lutzenborch ſcade deden/eñ
daer na de graue van zwertſenburch
So wert daer tegen gelonden die he-
re van Tlantrap die ſchade leet in ſij-
nen volcke van wapenen

¶ In deſen winter waſt ſo felle coude
datmen met vracht wagenen oner de
Schelde voer/eñ die wijngaerdē ver
roſen eñ werden doore Eñ die voge
len ſtouen eñ ooc ſomige lieden van
coude

¶ Item heer Ferry vā Clugni biſſcop
van Dornike eñ corts gemaect car di-
nael/repſde met grooten ſtate tot Ro
me daer hi vanden paus ſeer gheeert
wert/want hi een ſeere gheleert ende
wijs here was/daer om wert hy van
den anderen benijt ende verghenen.
Eñ de paus gaf dat biſdom den hoof-
meeſter des voorſepden biſſcops wāt
hi te Rome in die ſted eaſlūich wert.
Mer want dat capittel van Dornicke
ghenen biſſcop en koos na wtwijſen
vander practijcker ſanxien/ ſoe impe-
treerde heer Ioych pot die prouiſie vā
den biſdomme iure deuoluto vanden
vicariſen des eertbiſſcops van Cye-
men. Mer hi en conſte nopt te rechte
inder poſſeſſien gheromen dan in die
ſtede van Dornike ende daer omtrēt.
Eñ mits deſen ſijn namaels veel ghe-
ſchillēen twiſten int lant geweeſt

¶ Item omtrent onſer vrouwē dach
in Meert/vrou Marie van Bourgō-
dien ſijnde te peerde in die iacht/ ende
ſpringhende metten paerde ſoe viel ſi
ter aerdē beruucht ſijnde/eñ wert ſoe
ghequeſt vanden peerde dat op haer
torde/datſe ghedragen wert tot Brug
ghe om bi rade van medecijns haer te
helpene/ mer ſi was ſo ſeer ghequeſt
van binnen datſe corteliughe ſterf op
ten. xxvj. dach in meerte/ achterlaten
de twee kinderen die doen te Bruſſel
bewaert waren van vrou Margriete
weduwe vā hertoge Karel. Vā welc-
ker doot al haer landē ſeer verflagen

waren/ende sonderlinge Maximilianus haer here Haer herte wert wt genomen ende gheleyt in dye sepulture van Isabele van bourbon harer moeder tot Antwerpen in sinte Michiels clooster. Ende haer lichaem wert begrauen tot Brugge in sinte Donaes kercke in een costelike metalen tombe die te Bruessel gemaect was

¶ Dat. lxvi. capit. Noch van hertoge Maximiliaen Ende vandē wonderliken regimente des lants nae die doot van vrou Marien. Vanden payse gemaect metten coninck van vrancrijck int iaer. lxxxij. Ende vandē huwelijck tusschen ionffrouwe margriete sijnd dochter metten Dolphijn. Van hertoge Maximiliaen de roomsche coninc ghecoren was ende van sijn gheuanghenisse tot Brugge

Vrou Marie van Bourgondien aldus afliuich geworden sijnde so opstelde hē hertoge Maximiliaen bi rade van zōmige als momboor eñ voocht sijnd voorseider kinderen om tlant te regeren eñ te beschermē tegē die fransoysen int beghin vandē iare MCCCC. lxxxij. Twelc veel andere niet en behaechde/wāt die vā Ghent Brugge eñ Ppere ordineerden sekere commissarijsen om Vlaenderen te regeren met hertoghe Maximilianus/ tot datter vorder op voorsien waren. Eñ die here van Frennoy bailliu des lants van Delft wert ghebannen/eñ ioncker Ariaen Villayn here van Liekercke wert bayliu

¶ Item in dese tijt wert coninck Lodewijck meer siecker eñ crancker. nochtans liepen die Fransoysen te paerde op tlant van Vlaenderen

¶ Opten tweden dach van Mey werde een dachuaert gehoudē te Ghent eñ daer wert geseit datmen den hertoge niet ontfangen soude voor here vā den lande dan tot een sekerē tijt eñ onder sinē eet Eñ si en wilden andrs ghene capiteyn hebbē dan bi hē beydē geordineert Eñ dat daer om/want somighe die den hertoge regeerden deden met hē dat si wilden/ wāt hi ionc was eñ goedertieren Eñ grote scattingen dye die landen gauen en quamen tot gheender goeder rekeningen. Ende men dede sober iusticie in dat lant. etc̄ Aldus tooch die hertoge seer beruert tot Brugge eñ vā daer tot Ppre/mer niet en wert hi ontfangen voor heere noch die wettē en werdē vā sinen wegen niet gestelt Eñ heer Roelāt vā halewijn bailiu van brugge wert vā dye van Ghent gebannen. L. iaren/ende meer ander edelen sijn vā haer officie af geset/so dat die edelen seer v̄nedert werden

¶ Item want die here van Cordes wt Terwane ende ander stedē altijt sijn volc dede lopen op Vlaenderē/so werden daer tegen gheschict heer Kaerle van Sauoyse/ die heere van Beuere/ eñ die here vā Merwez Ende dye vā Ghent sondē daer tegen ooc veel volkes te voet ende te peerde

¶ Item die bastaert van Vyeuijn versloech veel Fransoysen voor Betune.

¶ Item ter zee wert prouisie ghedaen van. xij. oft meer grote schepen tegen die fransoysen die de vischers wt vlaēderē eñ Hollant beroofden

¶ Item corts dair na so wert hertoge maximiliaen voocht eñ momboor vā sinen kinderen in Hollant ende in zee lant daer die cabbelliaus dat regimē-te doe hadden

¶ In dit iaer was grote commotie eñ oorloge te Rome eñ in Italien ouer al wāt die venechianen sondē menigen man op Markis oft hertoge van Ferraren die Cōternans vā Napels dochter had te wiue Ooc had hi bi na met hē die gonste vā al Italiē/ eñ dat daer om wāt hi hielt enige plaetsen den venechianē toebehorende alsomē seyde

¶ Item die paus Sixtus voorseyt canoniseerde sinte Bonauentura ende noch vijf ander martelarē vand minrebroederen ordene

¶ Item in Junio so quam een heraut vandē coninc vā vrancrijck in Vlaenderen brengende saluecondupt voor lx. personen om met hem te tracteren van payse/ die ghecoren werden van den meesten in beydē staten geestelijc eñ weerlijc. Eñ si trockē tottē coninc vā vrancrijck diese goedertierlijc ontfinck Ende want hi al cranck was so sochte hi alle manieren om gesont te werden/ eñ hi sandt onser vrouwē vā Halle een gulden herte gepresen. M. vij. C. pont Eñ der abdijen van sinte Adriaen te Gheertsberghen sandt hi tot fundatien vā eender cappelriē. vij M. gouden cronen metter sonnen

¶ Item daer werdt te Louene in Brabant een dachuaert vandē lande gheordineert. daer track die abt van sinte Peters eñ die and gedeputeerde van den steden Ende want hertoge Maximiliaen seer versocht aenden statē vā Brabant om te werden ontfanghen als voocht ende momboor vā sinē kinderen So trocken die ghedeputeerde van Bruessel/ Louen ende Antwerpē te Mechelen om te samen vrilicken te spreken van dyer materien/ alsoe dat oorbaer ende profijt des lants ware Twelck die hertoghe vernemende so dede hi bi rade van enigen die hem regeerden die selue ghedeputeerde van gen te Mechelen ende voeren te Vyl uoorden int casteel hē opleggende dat si sonder sijn consente heymelike sprake tot Aelst ende elders met dien van Vlaenderē ghehadt hadden ende dat si daer om haer lijf verbuert hadden. Eñ al wast dat die gedeputeerde hem excuseerdē begerende te recht te staen het en mocht hē niet gebueren/ maer bi toe brengen van enige grote lieden die hair selfs profijt meer sochten dan tghemeyn profijt/ werdē si meest deel onthalst Bouē al wert meest beclaget heere Claes vandē heetvelde een suet minlic eñ wijs ridder die als een lam te sijnre doot wert ginc Eñ corts daer na wert de hertoge als voocht vā sinē kinderen ontfanghen te Louen so langhe alst den drie staten van Brabant goet dunckē soude. Doe was die ghemeynte vanden lande seer vernedert wāt die heren eñ veel scadelike officieren hadden alle die ouerhant eñ werden machtich eñ rijck/ nochtās hieldē si den hertoge al bloot vā ghelde hoe veel scattingē datmen gaf. Niemant en dorste die scattinge weygerē want si die muytmakers seydē. Aldus wert ter niet veel vā tghemeen profijt ghesproken/ wāt meer studeerdē si op eygen profijt/ eñ iusticie en hadt ghenen goeden loop/ ende dat gewapēt volck

roofden die arme. Eñ daer toe waren veel ontijdige iaren deen nae dander vā donre/blixem/vloet van water/ tē peest van wint/eñ nauwe en bekende mē dē somer voor dē winter so dat coren/wijngaert eñ ander vruchtē niet en quamē tot goeder rijpheyt Welcke voorseyde plagen eñ tribulatien god almachtich liet geschiē om onser sonden wille eñ ons ogē op te doen eñ hē tekennē eñ ons te beterē Eñ die munte clam op vā tijde te tijde eñ wert seer licht

¶ Item inder tijt alsmen sprac te tracterē mitten coñ. ō die gedeputeerde te vgaderē tot Utrecht die bidē Fransoysen doe gehetē was frāchise so en sliep die here vā Cordes niet mer hi belach Arien met groter machte eñ stormdet met assaute vreeslic eñ met bōbaerdē/ eñ die capiteynē eñ die ingesetē weerden hē vromelic Doen wertter bestāt gegeuē vā smorgens te drie vrē tot. xi vren ōtrent dat eynde vā Hoymaent te houdē So wert gemaect dat de heere vā Cordes mettē fransoysen in gelatē wert eñ die stede wert hē ouer gegeuē Doe liet hi vredelic wtgaē al die wildē tot. v C. toe/die wt ghingen tot sint Omers bidē heere vā Geuere Eñ die Arien ouer gaf ontfinc vanden coninc. xxx. M. cronen

¶ Itē also die hoeckē in hollant in genomen haddē die stede vā Horen dair wt vdriuende die Caballiaus so wonnē die Caballiaus die stede met cracht bi hulpe vā heer Joost vā Lallayn regent eñ den here vā Egmōt. Daer geschiede grote bloetstortinge eñ die stede wert al berooft. Doe warē die van Utrecht seer beureest

¶ Also heer Willem vā Arenberch te Ludick cōspiratie maecte met sinē adherenten teghen den edelē here Lodewijck vā Bourbon bisscop vā coninckliken bloede hē houdēde op die side vā bourgondien/so dede hi den voorseyden here Willem bannē wten lande. Doe maecte hi hē sterck met verkeerde liedē wel tot. ij. M. toe hopēde ooc op sijn vriendē binnē Ludick eñ op dē coninc vā vrācrijck eñ quā met machte tegē sinē prince eñ gesalfdē bisscop die hē hier voormaels sijn swaer misdaet nochtans vergheuen hadde van dat hi tot Sint Truyen opter straten meester Rychaert sinen vicarijs ende zeghelaer doot gheslagen hadde. So track mijn heere van Ludick wter stede met alle sijn macht tegē den tyran eñ ridende ouer een brugge eñ synde vanden voorsten in sijn heyre soe quā hi in een nauwe strate daer hi bekent eñ aen getast wert van sinen vianden want hi niet vlien en conste So wert verslagen dye bisscop eñ veele andere vā sinen liedē. die somige werden geuangen eñ die somige namē de vluchte eñ salueerden hē Doe quam die tyran in die stede vā Ludic mettē eerstē vsueckende dye vrienden vanden bisscop/die somige werden gedoot ende sommige burgheren husen gherooft Jae niet en spaerde men der heyliger kercken inwelen. Dat doode lichaem vandē bisscop wert gebracht ind kercken seer door wont ende wert daer na simpelijck begrauen Die tyran sijnde inden ald swaersten ban der heyliger kercken eñ hē verblijdende in sijnder boosheit als oft hi een goet werck had gedaen/was so verblint dat hi den canoniken beual dat si sinen sone soudē

kiesen om bisscop eñ here van Ludick te sijn. Als die Grabāters dese quade nyeumare vernamē int beginsel van September so wert alle tlant beroert opten tyran te trecken eñ sijn misdaet te wrekē/beduchtende ooc dat die frā soysen mits dien int lant comē mochten. Dye vā Louen warē deerste ende trockē met harē meyere latende staen haer possessie des sondaechs voor onser vrouwē dach/ eñ dye andē volchdē in groter menichtē. Die grauē vā Romont/ vā Nassou eñ heer Philips vā Rauesteyn waren die principael capiteynen. Inden eerstē belagen si Sint truyen dat hē op gaf Daer na wonnē si Hasselt vechtender hant eñ versloegen dē capiteyn die de tyran daer ghestelt hadde/ vslaende eñ vangende vele borgers ende si beroofden ie stede Eñ hertoge Maximiliaen was daer ooc comē met veel volcx/ So wert die stat vā Tongerē belegen/mer dye vā Tongeren gauen hē op ende die Grabanters slechten die vesten eñ bleuen een wile inden velde leggende met haren hulperen die wel.xl M.sterck waren te paerde eñ te voete eñ waren seere willich om op Ludick te treckē ende den tyran te beuechtē Mer die tyran quam spreken metten graue van Nassou met gheleye. Eñ als hi een luttel tijts int secreet gesproken had so wert dat heyr al verstroyet tot groter schaden eñ scandē/dat veel wise lieden mishaechde/ wāt dye drie quartieren in Grabant hadden al dien groten coste gedaen de soudije betalende/te weten die van Louene Gruessel eñ Antwerpen. Die meyerije van shertogen bossche most die last dragen vanden Gelderschen. Na die scheydinghe van de sen heyre so gheschieden int lant vele dootslagen/rouen eñ brandē. Aldus wert die gemeente dic wil bespot van den heeren die meer haer eyghen profijt soecken

¶ Item veel canoniken vā Ludic waren vā Ludick eñ van elders gecomē tot Louen/eñ in October vergaderende te niet doende die bedwongen electie oft postulatie vandē sone here Willems vā Arenberch/so kosen si die enige den prothonotarijs van Croy des grauen van Chymay broeder. Dand kosen heer Jan van Hoorne des grauen vā hoorne broeder Eñ beyde hadden si veel recōmendatien vā princen eñ heren aen den paus Sixt⁹ dat lange stont/want die drie staten van Grabant deden groote diligentie aen den paus om dat bisdom vā Ludick te deylen in twee bisdōmen om veel quaets in toecomende tiden te verhoedē. Eñ wāt die prothonotarijs niet te vreden en was eñ lastich viel den voorsz elect met appellatien so wast gheordineert dat hi een iaerlicxse pensie van.xviij. C.guldē daer op behoudē soude Mer al was de vorseyde elect gecōfirmeert hi was langhe iaren arbeydende met veel oorlogen sonderlinge tegens die Arenbergers ende Ludickers eer hy dat lant ghebruken conste

¶ Item die graue van Chymay sterf te Brugghe die een wijs vroom heere was Eñ tot Edingē sterf heer Peter van Lutzenborch graue van Sintpol vā Gryane/achterlatende twee dochterē. Die outste troude namaels tegē haren sin harē oom den graue vā Romont bi dispensatie vanden paus/ eñ na sijn doot troude si den eedelen graue van Vendomme van coninclijken

gheslachte. Ende haer suster vrou vā Edinghē trouwe heer philips vā Cleue here van Rauensteyn van wijnendale. etc.

¶ Ic keer weder opt iaer vā. lxxxij. in September so track die here vā Santray wt sint Omers/ende bi Terwane ghemoetende de fransoysen die vele gelts brachten om soudijete geuen den volcke van wapen so veriaechde hijse ende roofde al tghelt

¶ In dien tijde was petijt Salyzaert een vroom capiteyn teghens dye van Vtrecht die hi scoffierde bi Amersfort Dese petit Salizaert was een gasconneue vandē groten Salizaert in vrāc rijck/eñ had die fransoysen ghelaten midts twist die hi dair hadde/eñ dede op dese side tegē de fransoysen dic wil vrome feyten

¶ Item in die maent van October de vette graue du glas dye schot was eñ capiteyn vandē Fransoysen ter zee de de grote scade den hollanders ende zelanders eñ roofde veel schepen die hi voerde in Normandien Eñ daer tegē so werdē vandē scepen vā duynkercke eñ Nieupoorte gerooft enige fransche scepen van Diepe eñ vā Goloniē oft Gonen

¶ Int beghin der maent Nouembris begonsten dye gedeputeerde vanden hertoge met gaders den drie leden vā Vlaenderen ende den drie staten van Brabant eñ vā Henegouwen metten cōmissarijsen vandē coninc te tracteren vandē payse tot Atrecht doe geheten Franchise. Eñ daer wert na veele reysen geslotē een toecomende huwelic tusschen heer Kaerle den dolphijn des coninckx sone ond sijn iaren sijnde eñ ionffrouwe Margriete van Oostrijcke des hertogē dochter die een cleue kindeken was omtrent vā vier iaren/eñ twas voorwaerde dat hair huwelic goet soude sijn/die graefscapen van Artoys eñ van bourgondien die de fransoysen in haddē eñ die heerlichedē vā Macons Noyers/met meer and articulen tot C. eñ een indē voorseyden tractaet int langhe begrepen Twelc aldus gedaen sijnde so trockē die ambassiateurs vā hertoge Maximiliaen eñ dye gedeputeerde vanden voorſ drie landē/Vlaenderen/Henegouwe eñ Brabant totten coninc sijnde doe te Tours om den voorſ payse te confirmeren. Te weten heere Jan vā Lannoy abt sinte Bertijns cancellier vand ordenen vandē Toysoene. Philips abt vā sinte peters te Ghent Gosen abt van Hafflighem/Willem abt vā Bergen Eñ heere Jan Lanoy here vā Rymesborch Jan vā Bergen heere van Waleyn/Boudewijn van Lannoy heere vā Molebays/Jan vā Bouerije heere vā wyeres cancellier vā brabant/Pauwels de Gaenst here vā Mormeselle president van Vlaenderen/meester Jan du Fay meestere vandē requeste/Gerardus nyeuman Johannes de beer secretarijs des hertogen voorſ/ende noch xviij. notabel mannen wten voorſ drie landen/dye quamē tot Tours bidē coninc diese allegader goedtierlic ontfinc eñ hooch lijc begaefde Eñ daer na wert tvoorſ toecomende huwelic mettē payse ghe confirmeert Die coñ. was doe qualijc te passe eñ hadde dē Dolphijn sinē sone beuolē den graue vā Beaugen toecomende hertoge van Bourbon/dye

vrou Anna sijn dochter had ghetrout
Eñ hi dede die ambassiateurs eñ ghe
deputeerde geuen. xxx. M. cronen eñ
daer toe veel siluieren scalen seer coste
liken Daer na als Paesschen geleden
was int iaer. lxxxiij. so maectmen gro
te gereetscap om ionffrou Margriete
den coninc ouer te gheuen tot behoef
vã sinẽ sone dẽ dolphijn. Eñ om haer
te ontfangen wert vandẽ coninc ghe
deputeert dye voorſ graue van Geau
gen met sijnder vrouwen des coninck
dochter die met veel edelen in groten
state neder quamen in Artoys eñ ont
fingen die selue ionffrouwe margrie-
te inden Mey Eñ int beghin van Ju-
nio so wertse met groter blijscapen te
parijs gebracht/eñ daer na te Amboy
se daer de coninc doe was/dair grote
feeste vã haer gehoudẽ wert in Julio.
Eñ desen pays wert ghepubliceert te
Ghent/te brugge/te bruessel eñ in an
deren steden met groter blijtscap van
den ghemeynen volcke mits dien dat
de comanscap loop hebbẽ soude/wãt
wt vrãcrijck comt meer gelts in dese
landẽ dan van eeniger naciẽ/eñ ooc
prouisie van terwe/wijn. Eñ al was
desen tractaet vandẽ payse eñ huwe-
lic om beters wille aldus gemaect na
lange oorloge ende dierẽ tijt doe was
Nochtans waren eenighe bi hertoge
Maximiliaen hem also informerẽ de
dat hijt al in onweerden hielt seggen-
de dz hi tot desen tractaet en makẽ en
gaf noyt recht consente daer toe eñ so
werden veel vandẽ voorseyden gede-
puteerden suspect inden ogen vandẽ
houe dies hẽ meest onderwondẽ had
den Eñ eenige vã onse capiteynẽ stu-
deerden om eenige steden ofte stercke
plaetsen in Artoys eñ Pycardijen te
stelene ende den pays te brekene daer
hier namaels af veruolcht sal werden

¶ Item want heer willem van Aren-
borch qualic te vreden was vand̃ pro-
motien des voorseydẽ here Jans van
Horne/om twelc te beletten hi in had
genomen die stadt vã Tongeren wtẽ
handẽ vandẽ Brabanteren dodende
eñ vangende die hi crijgen conste So
wert daer weder op gestelt een groot
heyr vã volckein die Loumaent. Eñ
hertoge Maximiliaen track daer me
de int lant van Ludick ende daer bela
gen si tslot van Huele ende na tbestor
men wert op gegeuen Als heere Wil-
lem dat vernam quam hi met groter
macht wt Ludick om dat slot te ontset
ten mer hi quã te spade Eñ wãt hi ve-
le stercker was dan die hertoge so wil
de hi hẽ beuechtẽ/mer bi practikẽ had
den ons liedẽ die victorie/wãt daer la
gen achter eenẽ berch bedect veel vro
me mannen die sloegen op die Ludic-
kers als si binnẽ waren/eñ soe werdẽ
daer omtrent. iij. M. ludikers versla-
gen mettẽ here vã wachtendonc met
CCC. cleefsche die de hertoge vã Cle
ue den ludikers te hulpe had gesondẽ
Eñ heer willem die tyran mettẽ ande
ren nomẽ die vlucht ende wasser na-
lincx ghebleuen

¶ Int selue iaer wert bi middele van
eenigen die oude twiste eñ partijsscap
tusschen die stede vã Vtrecht eñ harẽ
bisscop heer Dauid vã bourgondien
ned̃ geleyt also dat scheen wãt die vã
Vtrecht ontfingen hẽ met groter blij
scap so dat hi geen arch en vermoede
Mer als hi metten burgheren sprake
hielt vandẽ gemeynẽ goede so brach

ten eenige quaetwillighe heer Engel
brecht vā Cleue in die stede eñ vingen
dē bisscop eñ dedē hē vuerē tot amers-
ffoort. Doe stakē die hoecx in Hollant
haer hoornē op tegen die Cabbeliau-
wen ende den hertoge Maximiliaen
Eñ want dye vā Vtrecht sustineerdē
die hoeckē eñ voeden/ so nam die her-
toge raet metten Hollanders datmē
die vā Vtrecht beleggē ende castijen
soude Twelc al geschiede ten coste vā
den lande vā Hollant die daer om cost
deden vā veel tonnē gouts. Ende int
beleggen werden veel lieden gedoot
met caloueren eñ andersins aen bey-
den siden Eñ heer Joost van Lallayn
wert daer doot geschoten die stathou
der die seer beclaecht was Ten lesten
dwanck de hertoghe die van Vtrecht
also datse pays maectē na sinen sinne
veel gelts geuende/ eñ si mostē brekē
een gat in die muerē vand stadt/ daer
hi door quā in die stede eñ setteden sin
te Katherinē poorte in sijn handē/ diē
hi voort beual dē here vā Jselsteyn

¶ Hoe coñ. lodewijc vā vrācrijck sterf
eñ hoe Kaerle sijn sone coninc wert.

¶ Coninc Kaerle die. viij.

¶ Item na den voorß pays vā vranc-
rike wert die coninc alte meer sieck eñ
cranck eñ sochte alle manierē om sijn
leuen te verlangen gheen gelt sparen
de/ mer tegens die doot eñ is gheen re
medie Eñ eer hi sterf dede hi brengen
van Riemen tot Tours die heylighe
ampulle metter olie wten hemele ghe
sonden/ eñ vā Parijs dat heylich cru-
ce eñ de roede vā Aaron om die te sien
eñ te eeren Eñ hi sterff den. xxx. dach
van Oogst/ eñ hi wilde begrauen sijn
in de kercke tot onser lieuer vrouwen
te Clery bouen Orliens/ daer hy sijn
sepulture hadde doen maken/ daer hi
in sijn leuen plach in te gaen eñ te leg-
gen proeuēde oft sijn lichaem wel sou
de passen/ etende ooc daer in eñ drinc-
kende Aldus sterf die wonderlike ont
siende mogende coninc Lodewijc die
xi. vā dien name die van so veele men
schen sake der doot is gheweest eñ die
dat edel eñ ghemeyn volc so verdruct
heeft bouen alle sijn voorvaderen. Hi
maecte veel arme lieden eñ quiste dat
gout als slijck/ rijck makende veel lie-
den die des onweerdich waren Eñ hi
was also dat hē nauwe geen dinc on-
moghelic en was te doen in beydē sta
ten gheestelick eñ weerlick Eñ dat hy
niet en conste gedoē bi crachte dat de
de hi met listen eñ practiken geen gelt
noch goet sparende om sijn vyanden
te crencken/ so dat alle princen eñ pre-
laten sijn listicheyt ontsagē want lich
telic geloofde hi clappaerts eñ al sijn
vianden bracht hi te nieute. Aldus so
wert die dolphijn sijn sone Kaerle die
viij. coñ. sijnde in sijn. xiiij. iaer die see
re ongelijc was sinen vader in zeeden
meer gelijckēde sijnd moeder oft ooc
coñ. Karel den. vij. sinen grootvader
want hi was sacht eñ goedertierē vā
natuerē Eñ want heere Oliuier coñ.
Lodewijcx barbier die wt Vlaenderē
was dien hi ridder ghemaect hadt eñ

seer rijcke/eñ Daniel sijn geselle veele groote lieden misdaen hadden bi des coñ. lodewijcx beuele so werdē si beyde gehangen ten verualge vandē hertoge van Orliens/die welck ghetrout hadde vrou Janne die oudste dochtere van coñ. lodewijc Eñ hi was qualic te vreeden dat mijn vrouwe van Beaugen de ioncste dochtere metten graue vā Beaugen haren man den iongen conine harē broedē te bewarē hadden. want hi wildes naerd sijn Rus welcken eñ andere saken so track hi bi den hertoge van Bretanien eñ begonste te oorlogen tegen den conincke. Daer waren biden hertoge van Bretanien veel grote princen eñ heren vā sijnre aliancien tegen den conine eñ sijn regeerders/als die graue vā amlbrecht die graue vā Denops/dye graue van Orengien/eñ Maximiliaen was ooc in haer aliancie

¶ Hoe dat coninc Eduwaert vā engelant afliuich wert/eñ hoe de graue vā Richemont coninc wert

¶ Coñ. Henrich die. vij.

Dv valt te scrivē vandē Engelsce hoe dat coñ. Eduwaert (die ooc sake is geweest vā veel M. menschen doot) haestelic sterf achterlatēde twee sonē eñ een dochter Doe was die hertoge vā Clocester Richaert des coñ. broedē een wreet eñ boos man seer arbeydende om beyde die sonē te crijgē Mer wantse opt vrydom van sonnē warē gedaen so en mocht hi daer aen niet comen dan bi practijkē eñ schone gelofte/ eñ so creech hise eñ si werdē ghestelt in dye handen vanden graue van Bockingem Domige seyden dat sede hertoge van Clocestre haer oom dede vlsnachtē om selue coninc te sijn Ander seydē dat de graue vā Bockingem hopende self coninc te werdē/hij se ter doot brachte/wāt hi Henrikhe te/eñ hi hadt in een pronosticatie gelesen vā eenē toecomenden coninc henrich van engelant die alte groot ende machtich sijn soude/dit meynde hi self te sijn Domige seggen ooc dat hi alleen eē kint ter doot brachte/ eñ dat ander dat hi vander vonten hadt ghehouden spaerde hi eñ liet et heymelijchē wten lande vuerē Eñ na dat thint geboren Richaert gewoēt hadde in poorregale eñ dair na was gecomē bi coñ. Raerle van Brancrijck so quā hi heymelic in Brabant bi vrou Margriete weduwe hertoge Karels sijn moeye. Die voors hertoge vā Clocester makede hē selue coñ. eñ die graue vā Bockinghem wert gedoot als een verraēr eñ sijn herte wert hē wt getrocken eñ hē gegeuen te cussen Eñ wāt dese violentie vandē coñ die seer bloetgierich was mishaechde wise liedē/ so creech hi veel vianden Doe was wt Enghelāt vluchtich graue Henric vā Richemont hē houdende in vrancrijck/wāt hi des coninc neue was So was die coninc vā vrancrijck bi sinē rade also ghesint hebbende ooc vlstant van enighe heeren in Enghelant/ dat hi den graue sinen neue op stelde eñ verlach

van veel vromen volcke vā oorlogen
eñ capiteynē eñ gelde om te verslaen
den tyran die hē seluē coninc gemaect
hadde Als dan de graue vā Richemōt
ouer getrockē was in Engelant met-
ten Fransoysen/so quā die voorseyde
Richaert als coninc ō hē te beuechten
eñ inden strijt wert hi verslagē/ ende
die graue hadt victorie Aldus wiesch
sijn macht in Engelant eñ hi wert tot
Londen gecroont coninc vā engelāt
bi conquesten Henric die.vij.genaēt.
Eñ om dat hi bi beterē rechte coninc
sijn mochte so troude hi de dochter vā
coninck Eduwaert Eñ tkint vanden
hertoge vā Clarencen die ooc coniinc
Eduwaerts broeders sone was hielt
men lange gheuangen/om te verhoe
den dat dese coninc Henrick niet ver-
dreuen en werde. Ooc so vercreghen
die Engelsche namaels vanden paus
Innocentius die.viij.na die doot van
papa Sixtus dat coninc Henric ende
sijn wettich oor vanden stoele van Ro
me geconfirmeert werden coningen
vā Engelant. Als Henric dan coninc
wordē was so haddē si nijt op die Frā
soysen dye met hem comen warē om
hem coninc te maken ende verdreuen
se wten lande Want die haet ende nijt
veroudert is ende nēmermeer en sal
sceruen/wāt altoos verheffen hem de
Engelschen eñ benijden allen nacien
nochtans alder meest benijden si dye
Fransoysen. Dat somige seriuen den
eersten oorspronck te sijne vander tijt
vandē grotē coninc Lotharis vā vrāc
rijck eñ van coñ. Dagobert sijn sone.
die regneerden omtrent de iaren ons
heren.vi.C.eñ.xxx. Eñ hi trac op die
engelsche dye doe ongelouich waren
vanden kersten geloue gheuallen Eñ
al gewonnen hebbende Engelant so
beual hi alle mannen ende iongerē te
dodē die langer warē dan sijn swaert
Langhe iaren daer na so cregen bi hu
welijcke dye coningen van Engelant
veel landē in Vrancrijck/die si hielden
te leen vandē coningen van vrancrijc
ke als Aquitanien/dats Gehenne eñ
Gasconien Angouwen ende daer na
Normādijen/bi dien dat hertoge wil-
lem van Normandijen Engelant con
questeerde/daer die coningen van en
gelant zedert af gedaelt sijn. Aldꝰ sijn
veel orlogē tusschē die coningē vā en-
gelant eñ die coningen van vrancrijc
ke midts desen landē geschiet. Eñ die
coningen vā vrancrijck hebbē die ge-
confiskeert midts rebellien eñ onghe
trouwichedē der engelscher coningē
Midts desen en vergaet die haet nem
mermeer vandē engelschen

¶ Nu om weder te keeren tot onsen
propooste vā coninc Henric die.vij.ō
te wetē sijn geslachte So is waer dat
die vrouwe Katheline vā Vrancrijcke
die was des sestē coñ. Karels dochte-
re eñ moeder vandē.vi.coninc Hen-
rick van Engelant die heylich werdt
gerekent/ was ooc moedere van des
coñ. Henricx die.vij.vadere dye si na
die doot vā coñ. Henrick de vijfte had
de vā eenen ridder wt Engelant daer
si op verliefde eñ nam hem te manne.
Eñ coninc Henric die.vi.aēueerde si-
nen iongen broeder eñ dede hem heb
ben die dochter vandē graue van Ri-
chemont daer hi aen wan desen Hen-
rick dē.vij. Dese Henric noch in vrāc
rijck sijnde eer hi conic was dede veel
gheloften den coninc vā Vrancrijcke.
Maer als hi coñ. was so en dorste hijt
den engelschen niet vertellē/ oft hi in

dangiere geweest ware verdreuen te
wordē Mer om te belieuē so moste hi
veel doen eñ latēt ooc om quade suspi-
cie te schuwen

¶ Item int iaer van. lxxxiiij. eñ voort
aen was groten twist tusschen herto
ge Maximiliaen eñ dlant van Vlaen
derē om des regiments wille Eñ veel
schadē eñ iāmers gheschiede int lant
Eñ ouermits dye lange mercten van
Antwerpen eñ van Bergen dye tegē
tghemeyn goet vanden lande so lan-
ghe alle iare wt ghestelt worden. ooc
in preiudicien der merct van Brugge
so werden die drie leden van vlaende
ren ten versuecke van dye van Brug-
ge also beraden/ dat si een sterck bloc
huys steldē op Cloppers dijck op dye
Schelde bi Antwerpen/ voorsien met
bussen eñ ruteren om te belettene dye
schepē ter merct comende ende weder
kerende die si somwilen roofdē/ maer
dye stadt van Antwerpen dede daer
tegen makē gheleyschepen ende bar-
gien/ daer mede si dye ander beschud
den/ ende dic wil wert daer ghescharmutst Het was doe ooc eclipsis vāder
sonnē. iij. vren lanck duerende. Eñ als
dit blochuys aldus lange gestaē had-
de/ so trocken die van Antwerpen wt
met haren schoutet oft Marcgraue
heer Jan van Ranst ende omgrauen-
de dat blochuys so wonnen sijt ende
destrueerdent/ vanghende die si daer
vonden/ dwelc geschiede na paesschē
int iaer van. lxxxv.

¶ Itē int selfde iaer so vinck heer Fre-
derick van Huerne heere van Mon-
tigny buten Sintruye heere Willem
van Arenberch ende leeuerde hem te
Maestricht/ daer hi grote schande af
hadde/ want mijn heere van Ludijck
ende hi haddē pays gemaect met hee-
re willem/ ende hadden al te samē ge-
teyrt in goeden gheselscape. Ende al
was heere Willem een quaet tyrant/
nochtans moetmen ghelone houden
Aldus heere Willem sijnde gheuangē
te Maestricht/ so moste hi steruen na
der steden rechten om sijn voorgaen-
de misdaet eñ quade feytē Ende wert
openbaerlic onthalst/ dwelc namaels
swaerlic ghewroken wert op die van
Maestricht eñ den bisschop/ van hee-
re Eueraert sinen brueder eñ sijn kin-
deren ende heer Robrecht. etc̄.

¶ Itē int selue iaer van. lxxxv. in Lou-
maēt so wert te Frācfoort gecorē coñ
vā Almaniē anders Roomsch coninc
hertoghe Maximiliaen vanden. vij.
kuer vorsten in presencie van Keyser
Frederic sinē vader. Eñ na paesschen
den tweestē sondach wert hi tot Aken
gecroont met groter feesten

¶ Item anno. lxxxvi. in Julio quā die
keyser in Brabant Vlaenderen ende
Hollant ende wert eerlijc ontfangen
Eñ met hē eñ mettē roomschē coninc
waren ghecomē veel switsen eñ lant-
knechten dye quamen tot Bruesselle
seer sterck Eñ daer gheuiel een grote
commocie/ dat al die gemeynte in die
wapen liep/ beduchtende bi sekerē tee
kenen datse die stadt innemē wouden
Maer het wert met wijsheyt beslicht
datter so groten quaet niet en geschie
de alst ghescapen was

¶ Itē die coninc weď getrockē sijnde
in Almanien soe quā hi namaels weď
met groter macht/ sonderlinghe met
zwitsen eñ track in Picardiē om eeni
ge steden vanden fransoysen in te ne-
mene Mer die here vā Cordes vblin-
de die Switsen met vele ghelts so dat

die fame ghinc datse dē coninc v̄cocht
hadden die deder enige hangen ende
keerde weder bescaemt
¶ Itē anno.lxxxvij.in Meye so wert
die stede van sint omers bi nachte den
Fransoysen ouer ghegeuen bi eenige
vanden meesten die die wake hielden
Mer namaels wertse van deser sijdē
bi nachte weder ghecregen
¶ Item bi onwisen rade van eenigen
die bidē roōschē coñ.warē so was op
ghestaen een gaerde om hem te bewa
ren eñ ghereet te sijne alst te doen wa-
re van volck te peerde eñ te voete wel
xviij C.oft.ij M.mannen/so deden si
in die landen alte groten schade ende
quaet/rouende eñ slaēde die lieden eñ
die dorpē wt teerende eñ tracterende
als viandē eñ violerende dye vrouwē
eñ warē meesten deel Bourgonschen
ende henewieren.so was dat lant alte
seere verlast deen iaer op dander. Eñ
want die van Brugge ende vā Ghent
niet en woudē obedierē den roōschen
coninc na den sin vā sijnen rade/daer
heer Peter lanchals sijn tresorier een
vanden meesten af was/ so quā hy te
Brugge met sinen edelen eñ rade An
no.lxxxviij. eñ die grote gaerde bleef
daer butē leggende. Eñ want hi veele
rutere pykeniers bi hē hebbende eeni
ge dingē versochte aendē regeerders
vand̄ stede dye si niet consenteren en
woudē/so geuiel daer een grote com-
motie/ind̄ welcker de coninc met sinē
cancellier eñ den heer vā Polen eñ an
dere geuangen werdē/eñ die coninck
wert bewaert in Cranenborch lange
tijt. Doe was hertoge Philips sijn so
ne te Mechelē bewaert. So wert gro
te nernstichept aendē paus Innocen-
tius die.viij.gedaen om den coninc te
mogē v̄lossen/die welcke paus bi sijn-
der bullē cōmitteerde dē eertsbisscop
vā Colen om bi censurē vandē banne
etc̄.te doen manē dye wethouders vā
Ghent vā Brugge eñ vā Ypere datse
den coninc eñ alle sijn dienres souden
latē gaen los eñ vry binnē sekeren ter
mijnē van dagē/dwelc also geschiede
Eñ dair en binnen so hieltmen sprake
metten roōschen coninc geuangē lig-
gende ō pays met hem te makene Eñ
daer warē ontbodē die.iij.staten van
dē landē om bi goed̄ manierē den coñ
te v̄lossen eñ die landē te settē in goed̄
policiē Dwelc den herē vā des conicx
eñ heren Philips sijns soons houe te
Mechelen sijnde eñ haren adherentē
in Hollāt/Henegouwe/ eñ dē bisscop
vā Iudick niet en ghenoechde/wāt si
corts warē verwachtende den keyser
met grotē herē eñ volck wt Almaniē/
ō die vā Brugge eñ andere te castijen
So trockē te Brugge nochtās eenige
vandē.iij.statē van Brabant eñ insge
lijcx die gedeputeerde vā Zeelant co-
mende te Brugge bi die.iij.leden van
Vlaenderen. Eñ heer Adolf vā Cleue
heere vā Rauensteyn was haer leyts-
man.daer wert so verre gesprokē met
ten coninc dat hi van Vlaenderen een
somme vā veel.M.in beternisse heb-
ben soude/eñ dat hi aen tlant vā vlaē-
derē niet meer hebbē en soude. Maer
totten regimente wordē sekere heren
geordineert/tot dat hertoge eñ graue
Philips out genoech waer. Mer dye
statē vā brabant wilden den Roōschē
coninc noch voor voocht houdē/ met
veel meer and̄ punten die schenen ten
profite des lāts eñ vā hertoge eñ gra-
ue philips te dragē Eñ bi dese cōdicie
wert die coñ.wt gelaten/mer sijn die-

naren bleue voor dat onderhoudē vā
dē paysle geuangē Doe quā de coninc
wt eñ vergaf dat hē misdaen was/ eñ
dede scheren eet tot onderhoudē van
den paysle eñ inscgheliex die drie statē
voorseit Eñ het was voorwaerde dat
here Philips vā Cleue des heren van
Rauenstepn sone ostagie gheuangen
was voor dat onōhoudē vandē paysle
Eñ also verreals den seluē paps niet
onderhouden en werde so wert hi eñ
die ander quijt gheschouwen van ha-
ren ede dē coninc gedaen Eñ so comē
de dye ghedeputeerden van Louene/
bruessele.etc.in die steden gauē der ge
mepnten den paps te hennē/dye daer
bi blijuen wildē Ende dit was dē oor-
spronck vanō quader orlogen binnen
desen lande deen stede tegen dandere
Eñ binnē desen middelē tidē so gaf eñ
pronunceerde die bisscop vā Colē als
rechter in des paus stede/die stedē vā
Ghent/Brugge/Ypperē/met harē ad
herētē in des paus bānc te wesen/ als
niet wt ghelatē hebbende den coninc
eñ sinē adherentē Eñ wt dese woordē
seydē veel onwise liedē dat alle die ge-
ne die namaels den coñ.maximiliaen
wedstonden in paus ban waren/ hoe
wel dat den ban niet en sloech dā opt
genāgenisse vandē coninc Oot wou-
dē die vā Vlaēderē seggē datse vhaelt
warē eñ datse binnē diē termine had-
den geordineert Twelc ooc namaels
vā onsen hepligen vader den paus bi
sijnre bullē gedeclareert wert bi hulp
vandē coninc vā Vranerijch/daer die
van vlaenderen doen ter tijt haer toe
vlucht toe hadden als haer ouer here.
want dye graue van Vlaenderen be-
hoort tlant van Vlaenderen te leen te
ontfangē vandē coninc vā vrancrijch

Binnen desen middelen tijde quam
die keysser af met groten hepre wt Al-
manien ō sinen sone te verlossen ende
die iniurie hē ghedaen te wreken. Die
roōsche coninc ginc tot sinē here vaō
te Mechelē hē danckende eñ den prin
cen vā Almanien vandē arbeyde dye
si om sinen wille ghedaen haddē bid-
dende dē keysser sinē vaō op sijn knien
dat hi te vreden wilde sijn van dye vā
Brugge ouermits den eet die hi hadt
gedaē Aer dye keysser en wildes niet
doen/wāt enige prelatē seyden dat hi
dē eet niet houdē en moste Aldus ver-
sochtē die vā Ghent heer Philips vā
Cleue voorsz dat hi haer capitepn sijn
wilde/also inden paps te Brugge ge-
slotē was/twelc hi dede Eñ hi creech
bi practijcken trasteelter Sluys eñ hi
maecte hē sterck oorlogende ter zee eñ
te lande Eñ die graue van Vendōme
wt vrancrijch die die grauinne vā sint
pol getrout hadde hielt hē te Brugge
eñ meer andere capitepnen wt vranc
rijch quamē den vlamingen te hulpe.
Eñ die keysler ende die duytsche togē
met macht in vlaenderen eñ lach een
wile bi Ghent Eñ op een tijt mepnde
sijn volck binnen Ghent te comen op
heylich sacraments dach/maer slfael
geerdē Ende int lant geschieden veel
rouen/manslachten ende branden eñ
veel duytsche werdē daer verslagē eñ
verdronckē. Die broeder vandē marc
graue vā Baden/beyde dye sonen vā
dē graue vā tshoerlre bi diuerlen tidē
met meer andē bleuē verslagen. Eñ op
die side vanden vlaminghen werden
daer ooc veel verslagē. Daer na togē
die keysser eñ die coninc wedē in Alma-
nien/latende bi herroghe ende graue
Philips tot bewaringe sijnre landen

den vromē hertoge Aelbrecht vā Ha-
ssen die lange tijt harde oorloge voer-
de mttē heren eñ steden sinē adheren
ten tegen die anō die den paps te brug
ge ghemaect onderhouden wouden.
Die tot harē hooft haddē den voorsei
dē here Philips vā cleue/die wt crach
te van dien papse tot hē track dpe van
Gruessel/Louen/Thienen ende meer
ander clepn steden/eñ die van sherto-
genbossche stonden neutrael Eñ eeni
ge fransche capitepnen quamen ooch
in Brabant te Gruessele/te Thienē/te
Nyuele eñ deden grote scade in Bra-
bant/in Henegouwe/in Namen. Eñ
desghelijcx heere Robrecht van Aren
berch here van Helden/eñ heer Eue-
raert sijns ooms kinderen ioncheere
Everaert eñ Robrecht. etē. Die heere
van Tlanterapn bewaerde dpe stadt
van Louen die anōs in perikele soude
geweest hebbē Eñ in dese orlogen ge
schieden in beyde siden veel scadē vā
louen/brandē/dootslagen ende rant-
soenen in Vlaenderen/in brabant/in
Henegouwe eñ Namen Eñ het was
een scadelike orloge sonder regulatie
wāt die ruters haddē vā beyden sydē
een compact ghemaect van rantsoen
tegenē alleen een pont groot vlaems
Eñ peghelijc die wilde mochte so veel
hulen eñ kerchē verbrandē als hi wil-
de So werdē in diuersche plecken in
vlaenderē eñ in brabant veel dorpen
eñ kerchē af gebrant bi cleenō orsaken
Die ruptr liggende te Gruessele ver
branden Opluorden. Aerschot in bra
bant wert vā hertoge Aelbrecht ghe-
wonnē eñ het vbrande metter kerchē
Die stede vā Thienen desgelijcx daer
groot goet in geluchт was wert van
hē gewonnē/gerooft/ eñ na gebrant-
schat Eñ doe begonste alte swaerlijck
die pestilentie te regneren te bruessele
eñ men hielt sprake in Brabant mettē
hertoghe van Saxen om paps te ma
ken. Eñ die van Louen ende Gruessel
metten anderē clepnē steden maettē
paps met hē in des roomsche conincx
name betalende eñ ghelouende grote
somme van penninghen meer dan si
wel vermochtē. Dit geschiede in oost
maent int iaer van. lxxxix. Doe wert
die sterfte so lanck so meerder Eñ wāt
die munte biden voors quaden iaren
allencxkens so hoge clommē was dat
een gouden gulden dede. ix. schellinc
vlaems oft meer so was grote armoe
de onder die rentiers So wert biden
heren vandē hone des princē daer op
raet gehoudē om af te setten. Ende al
wast so dat veel wise lieden goet doch
te dat men dpe munte ten twee malen
af setten soude om tvolc niet te seer te
quetsen/so en wilden eenige gheestelij
ke prelaten dat niet ghedogen/sonder
linghe die abt van sinte Gertijns dpe
groot int hof vandē prince was/ mer
tghelt wert tot eenē male af geset int
alder nederste/te weten/dē goudē gul
den op drie scellingen vlaems Dit ge-
schiede te Breda int iaer. lxxxix.

¶ Dese af settinge vanden ghelde so
seer neder dede dē lande groter scade
dan die voorgaende oorloge/also wij
se lieden segden. Eñ daer om duerde
dat niet seer lange mer het ghinc twe
werf af/ende die abt sterf te Mechelē
haestelic Het is die wil beuondē dat dē
raet vā geestelike liedē eñ prelaten/ eñ
sondlinge dpe religiose moniken sijn
in materien eñ dingen die haren state
niet en betamē quadē spoet heeft wāt
god en heefse daer toe niet geroepē.

Item want midts deser affsettinge vanden ghelde tot Brugge een grote cõmotie op gestaen was ind gemeynte/so was die graue vã Nassouwe gecommitteert om dat te beslichten/eñ hi dede daer scarpe iustitie. Eñ die vã Brugge werden van hẽ alte swaerlijc geschat/te meer om datse dẽ coñ. hadden gehoudẽ/so dat die stede seer verarmt wert

Item het wert gemaert dat dye vã Vlaenderẽ eñ dye Roõlsche coninc hẽ ouergauen int seggen ende wtsprake vandẽ coñ. vã vrancrijck als toecomẽ de brudegom vã des roõschẽ coninx dochter/daer vorẽ af gesept is Eñ hy dede sijn wtsprake te Tours seer fauorabel voor dẽ roomschẽ coninc eñ tot grotẽ laste vandẽ lande ven Vlaenderẽ. Eñ heer Philips vã Cleue en was in desen tractate niet begrepẽ bliuen de opt casteel ter Sluys Mer hi wert namaels belegen vanden hertoge vã Hallen dat hi paps maecte eñ dat casteel ouer gaf

In iaer vã. xc. als de here vã mont foort eñ de andere vandẽ hoechẽ tegẽ die Hollanders vast roue stichtẽ so belach die hertoge vã Hallen met macht te dat stedeken vã Montfort op die coesten vã Hollant ten versuecke vandẽ Cabbeliaus Mer ten lesten wert een hepmelikepaps gemaert eñ die herto geschiet vã daer

In iaer vã. xci. was een vreeslijcke coudẽ winter so dat die bomen/wijngaerdẽ verrooselen/eñ die nauolgende somer was seer nat vã regene/eñ den dieren tijt wert meerõ dan te voren

In iaer. xciij. nae dat coñ. Fernant van Argoen eñ Spaengien met sijn reconinginnen. x. iaren die stede van Granatẽ belegen hadt/belettende de vitaile so wan hi die stede eñ vinch dẽ coninc Ende metten kerstẽ belette hi die stede eñ tlant latẽde ooc enige hepdenen leuen onõ tribupt

Item in Julio sterf paus Innocentius de. viij. Eñ het wert gecorẽ paus Roderic? de cardinael vã Valentien/een wonderlijc geselle/daer namaels af gesept sal werden

Na de doot van hertoge Franssoys van Bretanien so bleuen die franssoysen noch orlogẽde op die hertoginne eñ die hertoge van Orliens die was metten Bretoenẽ Ende daer ghemuel eenen grooten strijdt tot sinte Aubyn daer veele verslagen werden in beyde sijden Die engelsche werden al verslagen ouer eenen hoop ende die franssoysen hadden die victorie/daer seere toe halp Jacob galioth die de switsers die die vlucht namen weder dede keeren/wisende hoemen die Britonẽ weder vlubtilen soude/mer heere Jacob wert selue verslagẽ alsо hi dat te vorẽ geseit hadde. Daer werden gevangẽ hertoge Lodewijc vã Orliens die naemaels coninc wert/die prince vã Oranien des hertoghen van Bretanien neue Eñ die hertoge vã Orliens sadt lange ghevangen te Bourges inden torre Eñ na dat hi lange ghevangen hadt gelegen so verreedt sijn vrouwen den coninc harẽ broedr met veele bedẽ dat hem wert gracie gedaen eñ wert verlost eñ wert gemaert gouverneur vã Normandijen eñ hadde grote pensioen Eñ hi swoer den coninc ghetrouwe te sijn af gaende die aliancie vandẽ co

ninc maximiliaen/ die welc niet te vre
den sijnde dat Artoys mettē graefsca
pe vā bourgōdien in des coñ. handen
gebleuen was als hē gelooft te huwe
like met sijnre dochter Soe begonste
hi weder te orlogen in Picardijen om
eenige plaetsen in Artoys te crijgen.
Eñ petijt Salizaert quā subtilic in die
stede vā Terwane ende hieltse lange
Mer namaels als die graue van Na-
ssou eñ heere Philips van Cleue ende
meer andē getrocken warē om Getuy-
ne te nemē Twelc die here vā Cordes
vernam eñ quā daer tegen eñ vsloech
veel vā onse lieden/ daer die graue vā
Nassou geuangen wert eñ dye ionge
hertoghe van Ghelre So namen die
fransoysen weder om Terwane ende
behieldent. Ende na die doot van her
toge Fransoys van Britanien als die
coninc selue ghereert sijnde van sijnd
suster die grauinne vā Beaugen/ oor-
lochde op die hertoginne vā brytani-
en veel plaetsen in nemende/ want so
mighe vanden meesten heeren in bry
tanien goet fransoys waren. Eñ dit
dede hi op datse geen man sonder sijn
consente nemen en soude/ eñ om haer
te dwingen haer leen vanden coninc
te ontfangē So sant coninc Maximi
liaen bi diuersen tiden ridds eñ knech
ten der hertoginne by heer boudewijn
die bastaert vā bourgondiē die welc-
ke vander hertoghinnen betaelt wer
den Maer die fransoysen wonnen al
tijt sommige plaetsen in brytanien eñ
si beleydē die rijcke stede van Nantes
die si op die tijt niet en cregen Wāt de
oude graue vā Albert bewaerdese/ ho
pende die hertoghinne te crigen te wi
ue Soe was die bisschop van Leon in
Britanien hē langhe iaren houdende

bi coninc maximiliaen eñ heere Phi-
lips sinen sone daer toe gecōmitteert
vanden hertoge van Brytanien ouer
leden eñ daer na van sijnder dochter.
Eñ bi rade van hē eñ anderen om den
coninc vā Vrancrijck te crenckē wert
gesloten een vreemt huwelic tusschen
coninc Maximiliaen eñ die hertogin
ne Eñ bi brieuen van procuratie wer-
den van coninc Maximiliaen mach-
tich gemaect heer Wolfgang van po-
lem eñ meer andere te samē om de her
toginne te trouwen Die welcke heere
van Polem ouer track in Brytanien/
eñ als procureur van coninck Maxi-
miliaen troude hi die hertoghinne eñ
dit stont dus lange tijt Mer die fran-
soysen cregen die voorseyde stede vā
nātes op geuē vādē graue vā albrecht
eñ al lanck so meer werden si stercker
Als dit aenmercte die ionge hertogin
ne haer houdēde te Renes/ eñ si by na
al omringet wert cleyn hulpe hebben
de Eñ so moste si tractaet maken met
ten coninc vā vrācrijck/ te wetē dat de
coninc vā vrācrijck tlant soude behou
den bi middele vā. C. M. pondē tour-
noysen tsiaers/ ende dan te betalē die
soudije vā harē ruteren die onbetaelt
waren. Ende hi gaf haer geleye door
vrācrijck te reysen tottē coninc Maxi
miliaen haren bruydegom Maer eer
dat geschiede so warender ander ma-
kelaers tusschē beyden gaende/ so dat
daer een huwelic tusschē dē coninc vā
vrancrijck wert ende die hertoginne/
twelc also geschiede dat de conic haer
troude Ende in die stadt vā Tours so
wertter grote feeste af gehouden. Eñ
die coninc liet vrou Margriet vā Oo-
stenrijck sijn eerste bruyt out sijnde. xi
iaren/ weder keeren tot harē heer va-

der eñ broed costelic begaeft vã gelde eñ vã iuwelen/hẽ excuserende bi sine Ambassade/ dat niet georloft en was ionfrouwe Margriet te nemẽ te wijne tegẽ haer vaders wille die altijt tegen hem oorloge sochte Mits welcke huwelike vanõ hertoginnen vã Bretanien grote murmuratie was in desen lande vã alle den volcke eñ ooc int lant van vrancrijck Mer het wert bevonden dat die procuratie vandẽ heere van Polem voorẽ ghebreck hadde eñ niet sufficiant en was. Ock sepde men dat coninck Maximiliaen van sijnre moeder wegen die een dochter van Portegale was ten derdẽ lede be stont der hertoghinne van bretanien van haerder wegen dye een dochtere van Fops was/wãt en had daer ghene letsel geweest so en hadde coñ. maximiliaen geen ander vrouwe mogen trouwen. ende namaels so nam hi te wive die dochter vã Myplanen.

Item keyser Frederick die. iij. sterft eñ wert hoochlic begrauẽ tot Wyene in Oostẽrijck eñ so quã die roomsche coñ. in die possessie vanden keyserike eñ van sijn vaders landen Mer veel meer creech hi bi die doot vã hertoge Segemont vã Oostenrijck sijn neue als gherecht erfghename

Item coninc Henrick vã engelãt õ den Engelschen te believen eñ grote scattinge vã hẽ te crigen/opstelde een groot armeye om te comẽ op den coñ vã Vrancrijck eñ opt lant vã Normãdijen/ende hi quã metten Engelschen voor Bonen die hi scheen te willen bestormen want hi dedese met bussen beschieten Mer bi middele vanden heere vã Cordes die des coninex vã wãtrijck stadthouder was in Pycardijen so wert die oorloge bi tractaten neder ghelept midts een grote somme van penningen voor die costẽ des coninex van Engelant bi terminen te betalen Do track coninc Henric weẽ in Engelant. Ter stont daer na wert Atrecht hepmelic gewonnen bi den here van Foret ende anderẽ/ want si die slotele vanden clincketre in dye poorte vãAtrecht subtilick haddẽ doen conterfeyten. Eñ die capitepn Carcaluent dye vã des coninex vã Vrancrijck wegen die stede te bewaren had wert op sijn bedde liggẽde gevangẽ Eñ in de stede werdẽ duytsche knechtẽ in ghelaten om die te bewaren. Om den welchen haer soudije te betalẽ so was in vlaenderen gecõsenteert een grote somme van penningen te heffene Maer eenige heeren ghecregen die in haer handen eñ die rupters en werden niet betaelt. Doe begonsten si dye borghers te berouẽ als vianden Eñ den bisscop vã Atrecht hielden si ghevangẽ/hem af scattende bp drepghen een somme vã duplendẽ/al was hi nochtãs goet Bourgoensch Ja si worden also boos dat si die kercken al daer beroofden. Daer na destrueerdẽ si dat casteel op die grotemerct dat coñ. Lodewijc om die van Atrecht te bedwingen hadde doen maken Ock cregen si dye Cite dat is des bisdoms stede van Atrecht daer bi staende/die dẽ coñ. toebehoorde. Eñ die fortresse die coñ. Lodewijc hadde doen maken teghen die andere stede die destrueerden si ock te gronde/eñ veel anõ fortsen deden si. etc.

¶ Hoe Karel vā Gelre wt Vrācrijck quā int lant van Gelre

In tselue iaer vā .xcij. is Kaerle van Ghelre int lant vā gelre gecomen dye lange tijt geuangē hadde geweest in vrācrijcke/ eñ na sijns vaders doot hertoge Adolfs eñ dat hi geuangen worde indē lande hadde geweest Eñ dit geschiede bi toe doen vā enige vriendē die hi omtrent ende int landt vā gelre hadde/ die hē om een somme van penningē cochten ende wt Vrācrijck haeldē/ dair de principale af was die graue Vincent vā Meurs eñ van zarwerdē met sine hulperē/ die sijn eygen soon daer voor te pāde sette in ostagie eñ daer in sterf. Ende wert met groter macht vā volck vā fransoysen eñ andere door tlant vā Ludic int lant vā gelre gebracht/ eñ wert in allen steden gehult eñ ontfangē voor een lant sheer eñ hertoge van Gelre eñ graue van Zutphen

¶ Corts hier na tooch die roōsche coninc met groter macht int lant vā gelre eñ beleyde die stede vā Romont/ in meninge die met cracht te winnē mer het wert gedadinct Daer na ghinc hi leggen voor Nimmagē/ mer also dye stadt wel voorsien was vā soudenierē te voet eñ te paerde/ so quamē si bi willen wt eñ sloegē den coñ. groot volck af. Ten lestē heeft die coninc op gebrokē/ eñ is getogē tot eenre groter dachuaert die tot Worms gehouden wert.

¶ Corts hier na quā Karel vā Gelre wed om wt Lottringē/ also hi daer gewekē was ō des roōsche conincx willen/ eñ quā nu biden coninc ouermits grote bede vand coningīne in brabāt Eñ hem wert toe geseyt vandē conīc waert sake dat hi bewisen cōde dat hi een recht geborē hertoge van Ghelre ware hi soude des genietē Eñ die wtspraeck daer vā wert geset in handen vandē .iiij. kueruorstē vanden Rijne. Doe nu dē dach quā die tot mastricht gehoudē wert/ wert daer wt geroepē dat hi dat lant met recht niet behoudē en mochte/ als ooc sijn vooruaderē gedaen haddē Wāt na dien dat die stam vā gelre met hertoge Reynolt begrauen ware met helm eñ met schilt Int iaer M.CCCC. eñ .xxiij. eñ sijn oude vader Aernt eñ sijn vader Adolf dat lant van Gelre vandē keyser te leene niet ontfangē haddē/ maer haddē dat versuymt eñ veracht/ eñ haddē ouer die. L. iaren der keyserliker maiesteyt rebel geweest Daer om wert daer pronunceert eñ wtgesprokē dat die voor ꝑ here Karel soude voort aen genoēt werden heer Kaerle vā Egmōt ende niet van Ghelre. Ende hoe wel dese wtsprake aldus geschiet was/ so bleef hi nochtās int lant eñ wert genoemt hertoge vā Gelre/ eñ hi met sijn stedē verdreuē die ruterē ende knechtē dye vā des roomsche conincx wegē daer inne lagen

Dat. lxvi. capittel Vandē aertshertoghe Philips van Oostenrijck/ende hoe hi tweeweruen repsde in Spaengien Eñ hoe hi coninc van Spaengien werr

Maximiliaen die keysser als hi lange absent geweest hadde vā desen landen so quā hi neder met sijnder npeuwer huysvrouwen des hertogen dochter van Melanen/eerst in Brabant met grooten state van princen prelaten ende edelen Eñ hertoge philips sijn sone mit vrouwe margriete sijnder suster repsden haren vader int gemoete tot Maestricht/daer naequamē si met alle den state tot Louen. Als si nv te Louen ghecomen warē so was daer groote ghereetscap ghemaket om hem met eeren te ontfanghen Eñ doe wert hertoge Philips ontfangen eñ ghehult met groter feesten eñ blijtscappen hertoghe van Brabant/ oudt sijnde .xvi. iaren/eñ daer na ooc in Vlaenderen ende ooc desgelijx in anderen landen/ als in Henegouwe/ Hollant Zeelant. etc. eñ in die stedē van sinen landē. Dit geschiede in onsheren iaer M.CCCC.xciij.

¶ Item na dat lange oorloge geweest hadde in Pycardien ende ooc ter zee/ daer dye Hollanders eñ Zeelanders grote scade bi namen. Ende ooc bleef den dieren tijt vandē koorne in desen landē geduerende/ wāt men wt vrāc-rijcke gheen koren in desen landē brin gen en mochte. So wert te Senlis in Vrancrijcke gemaect een vergaderin ge van gedeputeerden in beyde sijdē. Ende na lange sprake wert daer eenē pays gemaect/ daer onder veel ander puncten ghesloten was/ dat soe wan-neer hertoge Philips den coninc ho-magie doen soude vā te leene ontfan-gende Vlaenderen/ Artoys/ eñ Char loys. etc̄. dan soude hem dye coninck weder ouer gheuen die steden van A-rien/ Getuynen/ Hesdijn. Eñ als van thertochdom van Bourgondiē ende ander gheschillen in beyde sijden en soude men met ghenen wapenen mo-gen versuecken/ anders dan bi wegē van iusticien oft van vrientschappen. Desen pays wert besworen in beyde sijden/ ende daer worden veel conin-ghen/ princen/ ende ander heeren in begrepē. etc̄.

¶ Hoe coninc Karel vā Vrancrijck sel ue in persone conquesteerde dat conīc rijck vā napels

Want die ionge coñ. Karel inden sin be-grepē hadde dat co nincrijck vā napels te cōquesterē als hē op gedragē vā coñ. Kennez sinen ouden oom die recht co ninc vā Napels eñ Secilien was. Als daer toe ooc verwect eñ ghebedē van den paus Alexander ende heer Lode-wijc van Mylanē die momboor was vanden iongen hertoge van mylanē So dacht hi vele pays te makē mettē coninc eñ coninghinne vā Spaengiē eñ Arrogon eñ gaf hem ouer dat lant Roussillon Perpinianē. etc̄. dat hi eñ sijn vader langhe ghehouden hadden voor veel dusent cronen/ die hi der co-ninghinnen liberalic schanck meynē de eewigen pays met hem liedē te ma ken/ mer het quam daer na al anders. Die coninc track doe tot Lyons ende hi versandt sijn volck daer wel. x. M. Switsen mede waren/ eñ hi volchde met groter macht door tgeberchte vā Sauoyen eñ quā in pyemont tot ver-celles/ daer heer Lodewijc van Myla nen tot hem quā. Dair na wert hi seer feestelijc ontfangē tot Pysen/ tot Flo rencē eñ ter Seynē/ ende die hertoge vā Orliens bleef leggen in Pyemont in sijn landt van Ast. Ende want dye paus Alexander corts pays gemaect hadde met coninc Alfonse vā Napels die lange die Roomsche kercke geper sequeert hadde/ so was den paeus be-rouwen dat hi den coninc van vranc-rijck gheroepen hadde Ende daer om wert ontboden te Rome dye hertoge van Calabren coninck Alfonsus sone noch ionck sijnde teghen den coninck van Vrancrijck Maer hi te Rome sijn de met groter macht verstont dat die coninc Rome nakende was eñ dat die romeynen ghesint warē die Fransoy sen inne te laten/ so vloot hi wt Rome Eñ indē iare M cccc. xciiij. optē iaers auōt quā die coninc binnē Romen eñ dede daer scarpe iusticie. Eñ het wert ghemaect dat hem dye paus minlijck ende vrientlijck ontfinck Eñ hi maec-

te tot sijnder begheerten. iij. Cardina
len Ende bi sekere condicien gaf hi in
des coninckx handen des groten turcx
broed/den hi daer te voren in Vranc-
rijcke sijnde vanden groten meestere
van Rodes ontfangen hadde eñ den
paus Innocentius ghesonden hadde
Eñ desen turck begeerde de coninc te
hebbē/om daer mede alst tijt ware op
den groten Turck te treckē/want sijn
lant dat hi vandē kerstenen ghewon-
nen heeft streckende is aent lant van
Napels/Maer wt nijde werdt hi van
eenighen vergheuen met subtilen ve-
nijne/dat niet en wrachte voor dat die
coninc te napels was eñ daer sterf die
Turck/eñ men seyde dat des paus so-
ne die doen cardinael was dat hadde
latē doen. Aldus schiet coñ. Karel vā
den paus eñ track met sijnē volcke na
Napels door de campanie Eñ hi wert
ontfangen tot Aquila/maer die stede
tot sint Germayn die haer opposeer-
de wan hi met assaute. Als coñ. Alfō-
se van napels dat vernā die een quaet
tyran was/eñ van sijn volck seer ghe
haet so vloot hi in Siciliē daer hi sterf
Eñ die hertoge van Calabren sijn so-
ne vloot dair na ooc eñ leefde ooc niet
lange So wert coninc karel met gro-
ter blijtscap vandē volcke binnen die
machtige stede vā Napels ontfangen
Ende hi creech ooc die stercke castelē
daer aen staende dye onwinlijck sijn.
Eñ hi mineerden die sware tributen
daer si mede bedruct waren vandē co
ninc Alfonse. Daer na creech hi Poel
lien Calabrē eñ Lucanien

¶ Desen voorspoet van coninc Karel
mishaghede seer sijnen heymelijcken
viandē/sondlinge den paus Alexand
metten Venetianē/metten roomschē
coninc eñ den coninc van Spaengiē/
ende heer Lodewijc voocht van My-
lanen/dye maecten een verbont tegē
den coninc vā vrancrijck te samen die
te voren meestdeel vrienden scheenen
Eñ die passagiē in Italien eñ lombar
dien werden den Fransoysen geslotē
Doe was dye hertoghe van Orliens
ghetrocken int lant van Mylanē als
rechte erfghename vandē lande van
sijnder grootmoeder wegen/ ende hi
quam in dye stadt Nouarre. Daer in
sijnde wert hi belegen van heer Lode
wijc van Mylanen/daer hi met sinen
volcke groot gebreck vā vitalien leet.

¶ Dese dingē aldus staende so v̄sach
coninc Karel die stercke plaetsen van
den lande met garnisoene eñ capitey
nen Eñ hi ordineerde heere Gylbert
van Bourbon graue van Mompen-
sier sinen stadthouder int landt eñ hy
track met sinen anderen volck na Ro
me eñ dede die poorten sluyten. Mer
die romeynē lieten den coñ. in comen
eñ hi gaf die stedē wed om ouer d̄ kerc
ken die hi vandē paus ontfangē had/
wtgenomen Ostien dat hi vandē car
dinael vā Ostien Julianus dye paus
namaels wert ontfangen hadde. Als
hi dan wt Rome ghetrocken was soe
sandt hi bi rade des seluen cardinaels
die sijn vrient was sinē oom here Phi
lips van Sauoyen graue van Bresse
met. vi. M. man ō te Gennes ontfan-
gen te werdē/twelck also niet en quā.
Daer na quā die coninc totter Seynē
eñ van daer tot Fornouen by Permē
int lant van Mylanen Eñ doen ver-
stont hi dat dye Venechianen met ha-
ren ghesellen sinen wech hadden bele
gen wel sterck sijnde. L. M. mannen.

Ende de coninck en hadde doe ter tijt maer.viij.M.mannen die wtgelesen waren vanden besten/ maer si waren seer vermoeyet eñ onuersien vā vytalien So wilde die coninc sijn vianden haestelijck bespringhen/want al was hi cleen/nochtās so was hi seer groot moedich ende vroom. Ende eerst sijn vyanden met serpentinen beschieten de so sloech hi met sijn volcke daer op Daer waren omtrent vijf dusent ytalianen ende Lombarden verslaghen met veel merquisen ende edelen sond̄ yemant gheuanghen te nemen. Dye coninck was nochtans in perikele/en hadde die bastaert van Bourbon ghedaen die hem beschutte/ want hi al gewapent was ghelijck die coninc ende hi wert gheuangen wanende die vyanden datse den coninc hadden Ende also doorbrack dye coninc passerende door een cleyn riuiere met sinen volcke ende quam tot Ast in Pyemondt. In die voorseyde battalie en werden niet veel Fransoysen verslagen/ mer die coninc verloos veel bagagien eñ iuwelen. Doe was heer Lodewijc vā Mylanen seer veruaert beduchtende dat die coninc te Nouarre comē soude om den hertoghe van Orliens te verlossen die aldaer beleghen was/eñ hi maecte tractaet metten coninc eñ die hertoge wert verlost Ende want dye ionge hertoge van Mylanen ghestorven was bi verghiffenisse oft anders so maecte heer Lodewijck sijn oom hē seluen hertoghe die dat volck seer bescatte met tributen ende tallien so dat hi seer verhaet was

¶ Item als coninc Kaerle langhe tijt in Pyemont gelegen hadde so quam hi in vrancrijcke tot sinte Dyonijs eñ vā daer tot Amboyse. Corts daer na verstont die coninck dat Napels hem af ghegaen was/eñ dat dye graue vā Mompensier ghestorvē was/ eñ dan der capiteynen quamē weder totten coninc in Vrancrijck. Coninc Kaerle sijnde tot Amboyse met sijnder coninginne omtrent Palm dach/ eñ siende caetsen in sijn hoff wert bestaen met haestiger siecten/ want sijn natuerlijcke vochthedē consumeert warē ouermidts onghetemperde onsuuerheyt/ dat hem alle sijn leden besweken ende starf binnen vijf oft ses vren daer nae oudt sijnde.xxvi.iaer Inden iare ons heeren M.CCCC.xcvij. Ende corts daer na wert sijn lichaem door parijs ghebracht tot sinte Dyonijs met ontsprekelijcken pompen ende costelijken state gheestelijck eñ weerlijck tot.vij. M.personen toe/ende CCCC.arme mannen met rouwe clederen droegē iiij.C. tortsen van Amboyse tot sinte Dyonijs/twelc is bi na.lx.mijlē/daer hi begrauen wert met grooter droefheit vanden volcke/want hi was seer ghemint midts sijn vromicheyt/goedertierenheyt ende miltheyt. Dit voorseyt is die cōtinuacie vand̄ reisen coninck Karels in Napels tot sijnder afliuicheyt

¶ Hoe dat hertoge Philips huwelijcte aen des coninck eñ des coninginne vā Spaengien eñ vā Arrogō tweeste dochter/ eñ die prince vā Spaengien haer beyder eenige soon aen vrouwe Margriete des Roomsschen coninck dochter/hertoge Philips suster.

In dit iaer vā.xcv.in de maent van nouēber is vrou margriete vā Oostenrijck vā bourgōdien wt gegeuē eñ gehuwelijct aen Ferdinant des conincx eñ der coninghinne van Spaengiē eñ vā Arrogō eenige soon Eñ is vandē ambassatē vā spaēgen te Mechelen beslapē/ daer groten staet triumphē eñ feestē bedreuē wordē vā steken/tornierē eñ andere oeffeningē ¶ Corts daer na in Januario int iaer vā.xcvi.wert ooc tracteert vandē selnen ambassatē wt Spaengiē tusschen hertoge Philips vā Bourgondien eñ vrouwe Janne des voorß coninc Ferdinants eñ vrouwe Psabele coniñghinne vā Spangen eñ arrogon.ij. dochter Eñ wert geconcludeert eñ geslotē in sulcker manierē datmē die dochter harwerts ouer sendē soude. Ende int selue iaer in die maent vā September is die voorß vrou Janne wt Spangē in zeelant aen gecomē/meer dan met C.groter scepen eñ met.xij C.mannē met een eerweerdich bisschop dye tot Antwerpen ouerleet/eñ met meer andere grote machtige heren eñ edelen met groter staet costlicheit ende chierheyt/omme tachteruolgen tselue huwelijc alst voorsproken was/eñ is die selue vrouwe Janne tot Antwerpen ghecomen Waer ōme dat mits desen snelle boden haestelickē wt ghesonnē sijn/om hertoghe Philips die doe ter tijt noch in hooch duytslant was bi sinen vader/ ende wert daer in alle die Oostenrijcse stedē van sinen vad̄ ghehult eñ ōtfangē geweest. Aldus heeft hertoge Philips orlof genomē aen sinen vad̄ eñ is vā stondē aen in brabāt gecomē tot in die stede vā Liere/ daer hi sinen bruyt ontbodē heeft/die welke hi daer met gheenē oft luttel triumphen/state eñ costlicheyt simpelic ghetrout eñ beslapē heeft in die maent vā October. Eñ heeft aen haer gewōnē ij.sonē ende.iiij.dochterē. Dye outste soon genoemt Karel wert gheboren Int iaer.xvC.tusschē sinte Peeter eñ sinte mathijs dach/ eñ was eē scrickel iaer. Eñ hem was tot eenē wiue versekert vrouwe Glande coninc Lodewijcx dochter die.xij.van Vrancrijck dwelc casseert eñ te niete gedaē wert/ eñ nam te man den graue vā Valoys eñ van Engolemme die na coninc Lodewijcx doot coninc vā Vrācrijc wert Daer nae was hem te wiue versekert vrouwe Marie coninc Henricx dochter vā Eugelant die.vij.dwelc ooc casseert wert/eñ si nam te manne coninc Lodewijc vā Vrancrijck die xij.voorß Eñ die selue Kaerle creech naemaels te wijue die dochter van Poortegale. Die and̄ sone was genoemt Fernant eñ was in Spangen gheborē int iaer xv.C.eñ.iij. Ende creech namaels te wiue des conincx dochtere van Hongarijen. De outste dochter ghenoemt Alienora was geborē int iaer.xiiij.C. xcviij. Die and̄ dochter was ghenoēt Johāna eñ wert geborē int iaer.xvC eñ een/ende hadde te man den coninc van Denemarcken. Dye.iij.dochter was geheten Maria eñ wert geborē Int iaer.xvC.eñ.vi. eñ hadde te man den coninc vā Hongarijen. Dye.iiij. dochter genoemt Psabele ofte Elizabeth wert geborē nae haer vad̄s doot in spangē/int iaer xvc.eñ.vij.eñ wert genoēt na vrouwe Elizabeth coniñginne vā spangen vrouwe iohāne moed̄.

Daer na wert vrou margriet genoert ouer in Spaengien eñ was in groot perikel vander zee/ende si troude den sone vā Spaengien/daer si een vruchte af creech die ter stont starf. Desghelijcx starf haestelijc haer man die prince van Spaengiē eñ si bleef weduwe. Mer namaels weder ouer ghebracht sijnde in desen landen wert si bestaet aen hertoge Philibeert vā Sauoyen

¶ Hoe dat hertoge Lodewijc van Orliens coninc vā vrancrijck wert

DA die voorſ afliuicheyt vā coñ. Kaerle die.viij. wert coñ. Lodewijc die.xij. die was hertoge vā Orliens eñ vā valoys/wiens groot vader was broed vā coninc Karel die vi. Eñ hi wert te Riemen ghesacreert int iare.xcviij.na paesschē. Dese Lodewijc ionck sijnde hadde getrout vrou Johāne coñ. lodewijcx dochter eñ conic karels suster die eē bult hadt daer hi niet willich toe en was/twelc hi den paus Alexander te kennen gaf segghende/dat hijse wt vrese genomen eñ gehouden hadde also lange als haer vad eñ haer broeder leefdē/begherende daer om vā haer te scheyden ende een and te trouwen. Die paus beual dese sake bi rescripte iij.bisscopen in vrancrijck te examineren/daer die bisscop vā Alby een af was die een heilich man gheheeten was/eñ dese saten te rechte eñ hoorden die partijen Ende ten laetstē werdē si beyde metten rechte gescheyden Eñ die coninc troudede Blanche coninginne weduwe hertoginne vā Britanien Twelc nochtās tegē die eedelheit d cronē is/want een coninginne behoort weduwe te blijuen/eñ dye coninc vā vrancrijck en behoort geen weduwe te trouwen. Ende coninc Lodewijc gaf sijnd eerster vrouwen thertochdom van Berry haren staet op te houden/die daer leyde een heylich leuen in die stadt van Bourges/daer si namaels ouerleet

¶ Hoe de roomsche coninc sloech int graefscap vā Bourgondiē eñ hoe die pays vā Senlis vernieuwet wert

OMtrent dese tijt heeft die roomsche coninc vergadert eē groot heyr van volck vā wapenen ende quā met machte int graefscap vā bourgōdien bi rade vanden heere vā Vergy eñ sloech voort int hertochdomme vā bourgondien eenighe schade doende maer vanden fransschen capiteynen wert hi wederstaen so gheuielen dair schermutsingē Eñ die fransoysen cregen dat casteel vā Vergy daer si veele Alemans vingen eñ meer and plaetsen den here vā Vergy toebehorende die vandē coninc geconfisceert bleuē. Als nu die coninc tot Riemē sacreert ende gewijt was tot eenē coninc van Vrancrijck/so senden die coninc Ferdinant vā Spaengien ende Arrogon eñ dye eedele vorst hertoghe Philips ende dye Venechianen eerbare ende notabele ambassiaten tot Parijs byden nyeuwen coninck ende maecten pays met hem Ende van deser sijden was daer heer Engelbrecht graue vā Nassouwe/die bi rade vanden heeren vanden houe van Bourgondien den voorſ pays vā Senlis liet vnieuwen Maer daer wert aen ghehangen om

weedts wille dat bynden leuendē lijne vandē coñ. eñ vā hertoge Phūs geen vmaen gedaen en soude werden van den herrochdom van Bourgondien. Om welcke tractaet ofte pays achtervolgende den tractaet van Denis te volbrengē so was geslotē dat die eert hertoge tot in die cite van Atrecht comen soude eñ aldaer homagie eñ mācap dē coninc doen vā vlaendere Artops Charoldis. etc. indē persone vā den cancellier vā Brācrijch/dat so geschiede Eñ daer na dede die selue cancellier mancap dē hertoge vā des coninc wegen/als vanden graefschap van Bolonien dat een leen is vanden graefscape van Artops. Eñ doe dede die coninc hertoge Philips weder ouergheuen Arien Betunen Yeldijn/also dat wt ghesproken was

¶ Van coninc Maximiliaens orlogē op die Ghelderschē

DJe roōsche coninc quā neder wt Almanie in desen landē eñ lach lange tot Antwerpē Eñ met hē was comē die rijcke hertoge Loris vā bepe ren int iaer vā. xcix. Eñ bi hulpe van hertoghe Aelbrecht van Dallen ende die hertogen vā Cleue ende vā Gulic so ghinc hi oorlogē opten hertoge vā Ghelre/mer si en cregē niet dan Herculens een cleen stedeken. Ende want Naerle die hertoge vā Gelre daer die hertoge vā Bourbō oom af was met ten coñ. vā vrancrijch vbonden was/ so sandt hi hē te hulpe. v C. glauen cō stelike toe ghemaect/dair af die princi pale capitepnen waren dpe bastaert vā Bourbon ende heer Robrecht vā Arenberge heere vā Yelden comende door tlant vā Iudick tot Guermon de Twelc aenmerckende die voorsepde hertoghen van Geperen/Dallen/ Cleue Gulick schepdē corts van daer Mer dair wert getracteert dat de hertogen van ghelre eñ vā Gulich bluē soudē intleggen vanden coninc van vrācrijch eñ in persone bidē coninc te cōpareren/twelc si dedē Eñ die roomsche coñ. was weth getrochē mits de oorloge vandē zwitsen tegens die Almans dat was seer kellic daer die switsen veel plaetsen verdoruen in Almanien eñ verloegē veel Almans tot diuerse plechen. Eñ op een tijt so werdē daer eenige zwitsen verslagen bi hulpe vanden Remanante vander gaerden van desen lande die die roomsche coninc gecregē hadde. Mer het wert namaels getracteert bi middele vādē hertoge van Mplanen doe ter tijt wt Mplanen vluchtich

¶ Do is te wetē dat die coñ. vā vranckrijch ghedenckende hoe dat die hertoge van Mplanen hē daer te voren belegē hadde tot Nouariē als coninc hārel in Napels was Eñ ooc wāt hi ertel ghenaem van Mplanen was/also is voorseit so maecte hi hē gereet mit groten hepre passerende door Lyons vā daer track hi door tgebercht vā Pyemont tot Ast in sijn lant/twelck sijnre grote moeder huwelic goet was die een dochter van Mplanen was Eñ trekkende voort tot Alexandrien die seere sterck gemaect was so darse den coñ. niet ontfangen en wilde/daer om desse die coninc bestormen met assaute ende si wert gewonnen vanden franchoysen eñ seer ghedestrueert Twelck vernemende die voorsē hertoge Lode wijck van mplanen so versach hi dat seer sterche casteel van Mplanen met

volcke eñ vitalie eñ vloot van daer in Almanien totten roomschen coninc daer in hi toonde sijn grote bloetheit wāt dat casteel onwinlic is/ so datmē daer mede al Lōbardijen mach dwingen/ende daer nae wert dpe coninch tot Mplanē ontfangen Eñ want die capitepn vanden castele dat niet ouergeuen en wilde/anders dan bi middelen vā te hebbē alle dat goet/twelc de hertoge daer ghelaten hadde/ twelck ontallijc was So wert hē vandē coñ. die helft gegeuen eñ noch .x M. ducatē. Aldus creech die coninc dat casteel bider ghierichept des capitepnē/also die Lombaerden eñ Italianen in gheboren is In dit casteel benant die coñ. vitalie eñ wapenē om .ij M. menschē te houden ende wel .ij. M. bussen sonder noch vier wtnemende grote bombaerdē. Corts daer na creech die coñ. die ander steden eñ castelē vandē lande Twelc vnemende dpe Geneuopse sonden staen hē begeerende onder hē te staen Eñ die coninc stelde hē bi eedē tot eenē gouuernuer heer Philips vā Cleue vā Rauestepn sinen neue.

Omtrent dese tijt so warē die franssopsen metten Venechianē seer sterck ter zee tegen die turchē/diemen sepde dat heer Lodewijc vā Mplanē te hulpen gheroepen hadde tegen die franssopsen. Eñ al waren die turchē in een gat vstekē daer se nauwe wt en mochtē/nochtans was die capitepn vandē Venechianē so blode dat hijse niet en dorste bespringen so datse ontquamē Twelck siende dpe franssopsen trockē si vā daer ende wonnē Salamine dat destruerende Eñ die turcken quamen tot Fariolet welc si roofden eñ destrueerden veel kerstenen houdende ghenangen Mer daer werden si belegen vandē Hongeren/ so datse nauwe en consten ontgaen dan cruppende ouer hoge berghen Doe doden die kersten haer prisonieren

Inden seluē iare als die cleefsche in gelderlant belegē haddē dat stedekē Dotichō/eñ die gelderschē wtē lande vā cleue eenē grotē buyt vā ossen koyen eñ scapen gehaelt haddē/ so werdē si vā heere Floris vā Pselstepn ter neē getogē Daer warē veel gelderschē vslagē eñ wel xv C. gefangē/ onō welke dat veel rijcke treflijcke burgers vā Nimmagen warē

Item noch int iaer van .xcix. so viel dpe grote brugge ouer die Sepne tot parijs daer meer dan .lx. huisen op stōden Twelc geschiede bi negligentien vandē preuoost ende scepenen vā parijs die die renten daer af toe staende te tide niet bestaet noch daer op voorsien en hadden Teghen den welcken grote clachte gedaen wert voor de heren vanden perlamente/so dat si ghenangen werdē ende gehoudē tot dat si hair vōnisse hadden seer hert/want si werdē van haer officiē ghelet ende werdē gewesen op te rechtē die scade.

Item heer Lodewijc vā Mplanen vluchtich sijnde wt Mplanen/also is voorē/eñ hē houdēde bi coninc Maximiliaen in Almanien hadde vgaderr volck vā wapenen/ sondlinge eenige zwitsen die hē dienden om sijn gelt eñ ooc enige vanō gaerden vā desen lande eñ track met hē int lant vā mplanē eñ creech die stede vā Mplanen ende dpe stede vā Alexandrien Nouarie eñ anō plaetsen Eñ vernemende dat die coninc vā vranckrijck die sandt eē gro-

te heyre van Fransoysen eñ ooc zwitsen weder int lant om dat weder te crigen So maecte hē heer Lodewijc seer sterck in die stadt Nouarie/so wonnē die fransoysen veel plaetsen ende quamen ooc beleggen die stadt vā Nouarie die hē op gegeuē was/behoudelijc dat die zwitsen vā heer lodewijcx side vrylic wt soudē gaen Eñ als heer Lodewijck vercleet sijnde in vreemdē habite waende ontgaen so seydemē dat eenige van sinen zwitsen hē verriedē Eñ so wert hi geuangen eñ gheuoert tot Lyons eñ daer na tot parijs/ eñ hi lach langhe gheuangen tot Bourges eñ daer na tot Angiers daer hi sterff. Eñ wāt die venechianen doe verbonden waren metten coninc van Vrancrijck so haddē si gecregē dē cardinael van Melanen geheten Ascanius dye lodewijcx broeder was eñ de oorloge tegē den coninc geuoert hadde eñ die venechianen leuerdē hem ooc geuangen dē coninc Eñ die coninc bleef hertoge vā Mylanen ende hi creech ghemoet vandē roomschē coninc Maximiliaen bi middele vā veel. M. cronē dat hi hē daer in vestichde wāt dē keyserijcke aengaet. In dien tijdē so hielt hem in vrancrijck eñ tot Auignon die cardinael vā Ostien Julianus vluchtich wt Rome. Eñ als paus Alexanď dye. vi. haestelijc te Rome ghestoruen was int Jaer ons heren. xv C. eñ drie in Augusto/so reysden haestelijck tot Rome wt vrancrijck dye cardinael vā Ruwaen legaet eñ cardinael vā Ostien totten kose vanden nieuwen paus eñ liet ooc mede reysen den cardinael van Mylanen voorſ Eñ daer werde paeus ghecoren die cardinael vander Seynē/mer hi en leefde geen maent.

Doe wert ghecoren die voorseyde cardinael Julianus ende wert gheheten Julius die tweeste int iaer ons heren xv C. ende drie/ende des ander dages na sinte Katherinen dach wert hi gecroont also dat ghewoon is

¶ Dat. lxviij. ca. Noch van hertoghe Philips van sijn eerste reyse in spaengien/ vander oorloge op Ghelrelant ende vander tweester reysen in spaēgien

MEr want die sone vā Spaengien afliuich wordē was als voorseit is eñ desgelijcx zij outste suster die coninginne vā Portugale was/ ende mits dien vrou Johanne ons princen wettige gesellinne dat naeste oor was vā alle den landen/so wert ons prince met sijnre vrouwen also ghesint bi rade sondlinge vandē eertsbisscop van Besanson die al tgheloue bi hē hadde dat hi reysen wilde in Spaengien. Eñ hi bereyde hē seer costelic om reysen door vrancrijck/wāt die coninc vā vrancrijck/die hertoge van Bourbon sijn oom eñ anď heeren begeerden hē te sien eñ te festeren So reysde hi met sijnder vrouwen in costelikē state Eñ so reysende door al die steden in vrancrijck so wert hi weerdelijck ontfangē ende met veel gauē beghiftet/ als oft die coninc selue geweest hadde/want die coninc also beuolē hadde Ooc sijnde in vrācrijck mocht hi tot alle plaetsen die geuangē verlossen Bouē al so wert hi costelic ontfangen tot Parijs tot Orliens/tot Gloys/te Tours. etc. Die coninck eñ coninginne waren hē verwachtēde tot Gloys met veel hertogen/grauen ende eedelē eñ ooc met

cardinalen ende bisscopen Ende daer bleef hi. vi. daghen lanck bi nachte eñ bi dage seer blijdelijc getracteert. dye bancketten waren so costelijc datmen noyt desgelijcx en wiste Eñ die coninc betaelde al sijn costen met sijnē gesinde die wtnemende groot waren ende hi deden gheleidē ende scheyden met groter minnē

¶ Ten lesten quamen si in Spaengiē bidē coninc eñ coninginne ende werden met groter minnē onthaelt Mer eer si scheyden soe geuiel eenen twiste tusschē den eertsbisscop vā Besanson die onsen prince ghehelic op sijn hant hadde/ eñ den bisscop vā Camerijc here Henrick van Bergen eñ sijn broeder den here van Bergen eerst camerlinc vanden prince/ oueriagere vā brabant eñ haer adherenten in beyden siden So wert die heere van Berghen verdreuen eñ berooft vā sinē officien/ eñ hi quam thuys met mijn heere den bisscop eñ meer anderen Eñ dat regiment vanden houe wert met nyeuwe heren ende officierē verandert/ twelc seer mispresen wert

¶ Corts daer nae sterf in Spaengien die voorseyde here van Besanson eñ desghelijcx die bisscop van Camerijke als hi hier te lande comē was so ouerleet hi Daer na schiet hertoge philips wt Spaengien eñ vandē coninc ende coninginne ende quā door vrancrijck weder biden coninc van Vrancrijcke Eñ also die coñ. vā Arrogō eñ Spaēgien ouercomen warē als vanden coninc rijcke van Napels dat doe besadt coninc Frederick die prince was van Tarenten des afluuigen coninc x broeder eñ had hē verdreuen eñ tlant ghedeylt So viel daer grotē twist tusschē die fransoysen eñ Spaengiaerts So hadde die coninc vā Spaengien hertoge Philips commissie eñ last ghegeuen om al desen twist eñ discoort bidē coninc vā Vrancrijck neder te leggen ende te beslichten Mer daer en binnē hadden die Spaengiaerden die fransoysen vercloect eñ verslagē/ sonderlinge den hertoge van Nemours met veel eedelē daer hertoge Philips seer in bescaēt was biden coninc vā vrancrijck/ mer die coñ. ōtfinc sijn onschult Eñ die spaengiaerts met haren vroomen capiteyn Consalifernande wonnen voort allencxkens al tlandt. Soe wert hertoge Philips sijnde te Lyons biden coninc eñ coninginne vā vrancrijck alte seer bestaen van heeten cortsen/ so datmē seer beduchte dat hi soude steruen/ mer die coninc dede alle diligentie om hē te helpen met sijn medecinen/ eñ desghelijcx de hertoge vā Bourbon sijn oom soe dat hi ghenas Eñ hi reysde daer na in Almanien bi sinē here vader coninc Maximiliaen ende daer na wert hi vandē duytschē heren ghefesteert. Eñ men seyde dat hi sinen heer vader daer gheloofde op Gelderlant te oorlogē om dat weder te crijghen/ so quam hertoge Philips wt Almanien in sijn landt/ eñ quā tot mechelē opten. xi. dach vā nouember eñ wert met groter blijscapen eñ vrolicheyt ontfangē/ eñ daer werdē veel feestē eñ triūphen bedreuen om sijnd blider coemstē willē wāt hi langer dā twee iarē wten lande geweest hadde/ Mer sijn wijf die hertoghinne en quā doe niet mit hē eñ bleef in spaengiē eñ beuiel vā eenē iongē sone dye genoēt wert Fernant/ daer die spaengiaerts grote feeste af hieldē

¶ Corts daer na wert afliuich die edel
duechdelijke vrouwe Margriete we-
duwe wilē hertoge Karels die versla
gen was voor Nansy/eñ wert begra-
uen int cōuent vandē minrebroederē
tot Mechelen/die seer beclaecht wert
vanden armē/ende sondlinge religio
se personen dien si als een goedtieren
moeder bistont eñ hadde menich cloo
ster vā mannen eñ vrouwen gerefor-
meert eñ doen reformeren Eñ die be-
neficien eñ prouene die si hadde te ge-
uen als int lant van Oostvoorne/ten
Briele/tot Dermonde/tot Audenaer
de eñ elders/die en gaffe niet onnuttē
eñ onbequamen personen/ als ander
collateurs eñ collatressen wt gonsten
oft beden gheueynsdelijc doen/mer si
voorsach daer mede gheleerde man-
nen van eerbaren leuen/sonder linge
arme theologiene die heylige scriftue
re studerende Eñ als si enich prochy-
kercke gaf dat was met voorwaerdē
datse die in persoone seluer bedienen
mosten

¶ Item die edele eñ vrome coninghin
ne Elyzabeth van Spaengien wert
afliuich eñ sterf Eñ so v̄storuen die co
nincrijckē van Castilie/van Lyon vā
Granaten op vrou Janne haer doch-
ter onse hertoghinne/wāt haer broe-
der ende haer outste suster coninghin
ne van Portugale warē haestelijc ge-
storuen sonder wettich oor. So wert
hertoge Philips eñ sijn vrouwe seere
v̄socht vandē Spaengiaerts daer te
comen ō coninc eñ coninginne gecro
neert te worden. Eñ al presenteerden
die coñ. vā Arogon sijn zweer hē iaer
lick vijf hondert duysent goudē duca-
ten hier blijuende/so had die hertoge
Philips nochtās al sulcken raet van
iongen ende schadelicken raetslieden
dat hi niet te vreden en was/hi soude
weder in Spaengien reysen om dye
crone te ontfangē Eñ wāt die coninc
vā vrācrijck dit v̄nam dat hi door vrāc
rijck niet trecken en woude/maer ter
zee/so sandt hi eenige grote ambassa-
ten tot hertoge Philips/te wetē heer
Philips van Cleue graue vā Nyuers
dē bisscop vā parijs/v̄sueckende indē
eerstē tcōsent vā hertoge Philips dat
alsulckē toecomendē huwelijck als ge
sloten was tusschē heer Karel sinē so-
ne eñ vrouwe Glande des coñs doch-
ter beyde iongekinderen te niete ghe
daen soude wordē mits dien dat eeni-
ge princē in Vrancrijck eñ ooc vandē
parlemente des niet te vreden en wa-
ren Maer wouden dat dye hertoghe
vā Valoys eñ van Engolēme erfghe
naem vand̄ cronē vrou Glanden heb
ben soude Ten anderen v̄sochtē si dat
dē coñ. int ciuile sijn iurisdictie hē ool-
gen soude in Vlaenderē eñ in Artoys
eñ ooc in Artoys die appellacie int cri
mineel also dat vā outs plach. etc̄. dat
den coninc al geconsenteert wert

¶ Dat. lxix cap. Hoe die eertshertoge
Philips in Gelderlant track met gro
ter heyrcracht eñ beleyde die stadt vā
Arnem die hi wan

NA dat heer Engelbert graue vā
Nassau heer vā Breda vā Diest
gestoruen was/die wijslijc ontriet die
oorloge tegen Gelre/ so meende her-
toge Philips bi rade vā sommigen al
eer hi in Spaengiē reysen woude gel
derlant weder te crijgē Ende hi track
met groter macht in gelderlant Ende
tusschē wegē op Elteuer berch sloech
hi neder/daer verbeydēde al sijn vian

den die hē hinderē mochtē eñ vā daer
track hi voor Arnem eñ hi beleyde de
stadt die seer beschietēde/so dat die vā
binnē seere besorcht waren eñ gauen
hem op in des hertogē handen Ende
daer na ghecreech hi lichtelijc veel an
der steden die hē ouer gauē in des her
togē handē/als Hattem Harderwijc
Elberch Tiel Bōmel Doesborch Loc
chem Grol eñ meer andē dye al weder
aen die ghelderschе side sijn. Eñ daer
waren ooc veel herē eñ ioncheren vā
den Ghelderschen die ooc Bourgon
dioens wordē/als mijn ioncheer van
Brōchorst/vā Wisch/vā sheren berge
heer Otte schēck die hem doē onthielt
tot wachtendōck/mijn iōcheer vā Ba
tenborch eñ meer ander Eñ twas al
so ghestelt hadde hertoge Philips ge
perseuereert/dat hi alle tlant gheconquesteert soude hebben. Maer want
hi eñ sommige sijn raetslieden begeer
lijck warē om te reysen in Spaengiē/
so wert daer eenē dwasen pays gema
ket vā te behouden dat hi ghewōnen
hadde Eñ dat die hertoge van Gelre
met hē trecken soude op hertoge Phi
lips cost. Maer die hertoge vā Gelre
nae dat hi int hof gheweest hadde soe
wert hi gesint niet mede te reysen/hē
excuserende. etc̄.

¶ Item ō de voorſ reyse te doen so be
hoefde hertoghe Philips veel ghelts
Eñ al hadt hi veel beden eñ scattingē
vandē landē gehadt/so moste hi noch
meer hebbē/eñ hi v̄gaderde dye statē
vā sinen landen om haer cōsent te crij
gen om te vercopen een deel vā sinen
demeynē eñ heerlijchedē/dat hē dwa
selijck gecōsenteert was vandē staten
vā Brabāt Henegouwe Hollāt See
lant Mer dye van Vlaenderē waren
wijsere eñ dedens also niet/nochtans
haddē si eere ende also veel dancx als
die ander hadden

¶ Itē heer Jan van Horne bisscop vā
Ludic wert aflijuich int iaer. v. in De
cēbri/vele schuldē achterlatende/wāt
hi in feytē vā oorlogē tegen sijn vian
den sijn lant vromelijck bescuddende
grote costen gedaen hadde. Eñ na hē
bi recōmendatien vandē coñ. vā vrāc
rijck wert ghecorē eñ vandē paus ge
cōfirmeert heer Eueraert vand̄ mar
ken heer Robrechts broed̄ vā Hesden
die int beghin hē seer geestelic droech
dic wijl misse celebrerende int pontifi
cael eñ anders

¶ Van hertoge Philips tweeste reyse
in Spaengiē eñ van sijn aflijuicheyt.

¶ Hier valt te scriuē vander twee
ster reysen hertoge Philips in Spaē
gien/die welcke liet ende maecte heer
Willem van Croy/heere van Cherue
eñ vā Aerschot sinen stadthouder Eñ
daer na met sijnd̄ vrouwen ende veel
edele al meest ionck van iaren des an
deren daechs na Dertiendach ghinc
hi te scepe op Armuyē in zeelant. Eñ
twas doe eenē coudē winter ende het
stont op alte groten tempeest op der
zee eñ storm van winde/so dat eenige
scepen verdrōcken/eñ die prince ende
princesse met allen harē lieden waren
in wtnemendē grotē perikelē/vā hue
ren tot vrē v̄wachtende de doot Mer
god gaf gracie dat si quamē gedreuen
in Engelant ende ghingen te lande.
Eñ si allē beduchtē hē vanden coñ. be
schaēt te sine/so toōde de coninc noch
tās sijn edelheyt eñ ōthaeldese seer co
steliken alle sijn costen daer betalende

Mer die coninc versochte seer neern-
stelijck op hem dat hi hē ouer leueren
woude den graue vā Suffock dye wt
Enghelant gheuloodē was/dien hi
ghecregen hadde int lant vā Gelder
te Hattem op dat slodt/eñ hi hielt den
graue vā Suffock doe in dye stadt vā
Namē/eñ men seyde dat hi stac na die
crone/wāt hi was coninc eduwaerts
suster sone Eñ dye selue graue hadde
noch eenen broeder die ooc vluchtich
was wt Engelāt. Dus dan so consen
teerde die ertshertoge Philips datmē
hem halen soude in die stadt van Na-
men sonder te misdoen aenden lijue.
Eñ so wert hi te Namen gehaelt ende
den Engelschen geleuert eñ in Enge
lant gheuoert eñ daer gheuangen ge
leyt/dat veel menschen mishaghede.
So reysde hertoge Philips met sijn-
der vrouwen wt Engelant te Spaen-
gien waert/ daer si quamen eñ wordē
van veele wel ontfangen. Ende mits
eenigen gheschillē die daer resen tus-
schen dē coninc vā Arogō sinē zweer
eñ hē/so wert tusschen hē beyden een
tractaet vā payse gemaect/ sonderlin
ge wat elck vanden lande hebbē ende
houdē soude. Eñ so wert hertoge phi
lips ontfangē coninc vā Castilien/vā
Lyon ende Garnaten

¶ Int iaer xvC. eñ. vi. indē maent vā
Augusto openbaerde een grijsselijcke
comeet ind lucht die sinē opganc nam
int noortoost eñ ghinc so ōme tot int
noortwest/daer hi sijnen onderganck
hadde/ hebbende sijnen steert na dat
weste Eñ daer ghinc een grote vieri-
ghe vlamme van hē die lanck eñ breet
was eñ ghinc meest opwerts/eñ duer
de omtrent. xviij. dagen

¶ Corts hier na starf die doorluchtige
aertshertoge Philips vā Oostenrijck
etc. in die bloeme sijnd ioncheyt/in zijn
xxviij. iaer op eenē vrydach/ als optē
xxvi. dach vā September Int iaer vā
xvC. eñ. vi. in die stadt vā Burges in
Castiliē/eñ begeerde datmē sijn herte
vueren eñ begrauē wilde tot Jheru-
salem int heylige lant daer des ouden
hertogen Philips sijns ouer oude va
ders herte mede begrauē leyt/ dwelc
also volbracht wert Eñ sijn ingewāt
wert geuoert tot Brugge in vlaēderē
eñ is int graf vā sijnd vrouwe moeds
Marie vā Bourgondien gheleyt ge-
weest Eñ hi wert met groter droefni-
ssen eñ met wenender wtuaert begra
uen in een Carthuser clooster genoēt
Amersfloer leggende op eenē hogen
berch buten Burgers. Doe bleef sijn
vrouwe de coninginne beurucht met
eender dochter daer si moed af was.
Aldus warē deedele van desen lande
seer bescaemt/want hem die spaengi-
aerts niet en beminden So dat bi na
alle die costelijcke iuwelē eñ cleynodi-
en die hertoge Philips met hem ghe-
uoert hadde van sinen ouders hē ghe
laten/gherooft eñ verlorē soudē heb-
ben geweest en hadde gedaen die ion
ge eedel heere ende graue van Nassau
die met voorsienicheyt tmeeste deel re
couuereerde eñ wederbracht in desen
landen

¶ Hoe datter weder eē oorloge op ge-
resen is tusschē den hertoge vā Gelre
eñ dese landē/eñ hoe dye Fransoysen
eñ Gelderschē in Brabant quamē/eñ
hoe si van die vā Namen ter neder ge
togen werdē

Binnen desen tide is te weten dat weder twist ende oorloge ghere sen was tusschen hertoge Karel van Ghelder eñ desen landē So dat here Robrecht vander Marcke gheheten vā Arenberch met groter machte wt Vrancrijck gecomē was te Remonde ende die hertoge eñ hi quamē te samē met groter machte te Turnhout daer si groten schade deden. Eñ want van Turnhout dye mans gheuloden waren so werdet ghebrantscat vā hē/ eñ si namē veel vrouwen gheuangē van Turnhout diese mede voerdē eñ hieldē die tot dat dat rātsoen betaelt was Niet seer langhe daer na quamen dye voorſ heer Robrecht eñ die hertoghe vā Ghelder in Septēbri voor Dyest/ meynende dat te ghecrijghen. Maer het wert also bewaert van mijn heere van Nassou heere van Dyest dat sijt lietē staen/ eñ si quamē tot Halē dat v̄ voruen wert. Daer na belagen si dye stadt vā Thienē die si wonnē met stormen/ eñ beroofdē die stadt eñ ooc vele kerckē eñ cloosteren/ dodende eñ vangende veel lieden die si voerdē tot Romonde ende elders/ daer si lange lagē in groter allēdē Dit geschiede op sint Michyels dach Int iaer ons heeren/ xvC. eñ. vij. Eenige seydē dat dese bystant vandē Fransoysen den hertoge van Gelre ghesondē wert vand̄ hertoginnen vā Bourbon des hertogen moeye die groten scat van gelde hadde. Ende al was dit aldus geschiet/ so bleeft nochtans ond̄ den pays tusschē Vrancrijcke eñ dese landen ghemaect seggende die fransoysen dat de hertoge van Gelre op des conincx sijde in den pays begrepē was als met hem ghealieert/ eñ dat si hem mits dien bi staen mochten tegen sijn vianden sonder den pays te breken. Ende al luydt dit wondlic/ so wert dat nochtās also verstaen/ want den voorseyden pays van Vrancrijck wert daer na hier int landt weder van nieuwes wtgheroepen/ te wetene in Brabant Vlaenderē ende so voort meer. Het gheuiel daer na dat eenighe cloecke Namoreusen dat sijn mannen wter stadt van Namen/ die wilden auontuer besoecken ende namen voor harē capiteyn Jan despontijn eñ si meynden te slaen op eenē grotē hoop Fransoysen bi nachte/ die wt Ghelderlant quamen ende reysden door Ardennē te Vrancrijck waert met ses hondert costelike peerden seer rijckelijc op gheseten comende tot sinte Hubrechts in Ardennen/ daer si neder sloegē/ meenende aldair te sijn vry ende sonder sorge/ so maecten si goede chiere ende ghingē slapē want si moede ghereyst waren Ende als si te ruste warē so quamen die Namoreusen ende sloeghen op die ghene die die wake hielden ende die niet geulieden en conden/ ōtrent. xxxiiij. mānen die daer bleuen ende niet meer bi ghetalen/ want dye ander ontuloden int bosch. Maer die Namoreusen cregen wel. v. C. peerden ende veele and̄ dingen/ als clederen/ iuweelen/ bagagien. Ende daer wert een eedel heere gheuangen die namaels ontghinck. Ende der Namoreusen die dit haddē gheauontuert eñ volbracht (also men seyde) waren omtrent een deel meere dan een hondert

¶ In desen seluē tijde/als int iaer van M.CCCCC.eñ.vij.so beleyde heere Jan vā Egmont op de costē vā hollāt eñ shertogen bosch dat stercke eñ wel besorchde huys vā Poroyen/daer capiteyn op was die maerscalc des lāts vā Gelre gehetē Sneewint/welc slot was gelegē op die Mase/ eñ was den coopliedē groot viant. Als die hollanders met heer Jan vā Egmōt harē capiteyn dit huys belegē haddē eñ haer tentē daer voor geslagē haddē/so quā die hertoge vā Gelre op den sondach na onser vrouwē gheboortē dach dat huys ontsettē/so dattet die hollāders verlietē eñ haddē al haer costē v̄geefs gedaen Mer corts daer na int iaer vā xvC.eñ.viij.wert dat huys vā Poroyen weder beleyt vandē graue vā Aenholt/die dat ten lestē na veel costen eñ moeyten tot sinē wille in genadē ghenomen heeft/sond̄ xij. die hi daer hinc als hair capiteyn Snewint doot was

¶ Dat.lxx.cap. Hoe die staten vandē landen na die aflijuicheyt vā coninck Philips den keyser Maximiliaen weder kosen ende namē tot voocht ende momboor deser landē. Ende vanden payse van Camerijck

NA dat hertoge Philips in Spaēgien ghestoruen was achterlatende in dese landen.iiij.kinderen/ te weten/hertoge Karel Leonora Johāna Maria/eñ in spaengien noch kinderē als Fernando eñ een dochter/so waren dese landē seer ontstelt eñ v̄slagen/wāt die keyser eñ die coninc van Vrācrijck en warē niet wel eendrachtich als vā eenigen tractatē die wijlen eer hertoge Philips mettē coninc vā Vrancrijck gemaect hadde Ende ooc als coninc Maximiliaen daer te vorē met groter macht vā hoochduytschē eñ op den cost vandē keyserrijcke/ter begheertē vandē paus Julio ghetrocken was tot in Lombaerdijē/meenende te Romē ghecroont te worden/soe wert hi wed̄staen vandē Venechianē die mettē coninc vā vrancrijck die doe Mylanē hielt verbondē waren. Niet te min/ wāt coninc Maximiliaen sijn beste hadde gedaen om te Romē te comen/so cōsenteerde hē die paus dat hi hē scriuen mochte ghecorē keyser So wert in desen lande van.iij.staten der landen/die als doe dadministracie eñ tbewint der landen also lange als die prince ond̄ sijn mondighe iaren was haddē So vielē daer v̄scheydē opiniē aēgaende den regimēte der landē. Alle dingē aēgemerct so kosen si keyser Maximiliaen tot voocht eñ mōboor vā allen desen landē Eñ werden daer om tot hem gesondē in Almaniē eedele ende ander gedeputeerde hem dat presenterende sonder condicie vā mede te kiesene regeerders goet eñ ghetrouwe den iongē here ende den landen/aenghesien dat dye keyser meest den tijt absent sijn moet Dit wert onwijslijck versuymt ende vergheten Dus maecte die keyser vrouwe Margriete sijn dochtere dye weduwe van Sauoyen in sijn stadt regente van desen landen Ende dye here vā Cheruewert gemaect bewaerdere van hertoge Kaerle.etc̄.

Doe mosten die landen eñ steden gesteben eñ scattinghen gheuen ende betalen die een op de ander

Daer na wert tot Camerijck gemaect een grote vergaderinge vā ambassaten vandē conic vā vrācrijc eñ vandē keyser aengaende desen landen Brabant Vlaenderē eñ Henegouwe. etc. daer dye bisschop van Gurtz eñ vrouwe Margriete voorseyt ghesonden werdē/ eñ vandē ābassatē vandē hertoge van Ghelder So datter een tractaet vā payse gemaect was van allen tallen ende besworē/ mer aengaende den lande van Ghelre was wat duysterheden van woorden/ daer seedert veel twisten eñ scadē om geschiet sijn.

¶ Hoe die paus/ die keyser/ die coninc vā vrancrijck/ eñ die coninc vā Arragō oorlochdē op die Venechianen

¶ Nu valt hier te scriuen vanden groten verbonde eñ aliancien geschiet tusschē onsen heiligē vader den paus dē keiser/ den coñ. vā vrancrijck/ dē coñ. vā Arrogō die ooc regēt ende voocht was van Spaengien/ want vrou Johāne sijn dochter daer toe met wel bequaem en was. Eñ dese aliancie ofte verbont wert gemaect tegē die Venechianē diemen seyde dat veele steden ende anď stercke plaetsen vast hieldē/ toebehorende der heyligher kercken. eñ den keyser eñ den hertochdom vā Mylanē/ eñ dē coninc vā Napels dat doe besat die coninc vā Arrogō. Dye paus leyde te Venegiē interdict/ dats cessatie vanden godlijcken dienst Eñ dat verbont wert soe vaste ghemaect datmē meynde dattet nemmermeere ghebroken en soude wordē/ maer ten stont niet lange. daer om seyt die prophete indē souter En wilt inden princen niet betrouwen. Ooc so en pleget een verbont ofte tractaet gemaect in Italien niet langer te dueren dan. iij. ofte. iiij. maenden ofte niet veel meer. Die coñ. vā vrancrijck hē betrouwende op dit verbont track selue met veel volcx wt Vrancrijck ende ooc wt Lombaerdijen op die Venechianē hebbende bi hem den Marquis van Manttua dye een wijs eñ een vroom prince was verwachtende die hulpe vanden keyser eñ andere die niet en quamen. Dye Venechianen quamē tegen hem met meerder macht op die tijt eñ ooc met veel duytsche knechten/ meynende also den coninc met sinē volcke te v̄winnē Eñ daer gheuiel omtrent Cremona eenen strijdt daer die Fransoysen victorie haddē eñ v̄sloegē menich M. menschē. Ende ter stont daer na creech die coñ. meestdeel al die steden hem toebehorende/ te weten/ Brixien Bergomē/ cremē Crenconē/ eñ meer andere/ die hi seyde sijn te wesen van wegē des hertogē vā Milanē. Desgelijcx bracht de paus weď die stadt van Bononiē aen der Roomscher kerckē/ Int iaer xvC. eñ. vij. Eñ int iaer vā. ix creech hi wten handē der Venetianē die stedē Rauēna Seruien Pmolē Fauentiē/ Faroliuiē/ eñ meer anď die die venetianen met macht onď hē gehouden haddē. Dye keyser Maximiliaen creech Veronē/ Patauien/ Teruisien eñ noch meer anderē De coñ. Fernāt vā arrogō creech Brundusiē/ tarentē eñ anď stedē eñ plaetsen vandē Venechianen Maer niet lange en stont dit want die Venechianē dye doe ghelijc bescaemt warē verootmoedichdē hē seer tegen den paus/ eñ wistē met wijsen ende subtijlen rade haer viandē te verscalckē. Ooc sterf die cardinael vā

Rouwaen legaet in vrancrijck/eñ die den coninc vā vrancrijck onthielt die alte swarē scat achterliet. Do wonde die paus dē scat hebbē als hē toebehorende/dat de coninc weygerde seggē de dat dien niet alleen gecomen was vā sijnē administracie int gheestelick als legaet/ maer ooc vandē bewinde hem vandē coninc ghegeuē Eñ mits desen ende anderē saken die ons onbehent sijn so wert die paus hem contrarie/ die seer grootmoedich was ende arbeyde seer om hē metten Switsen af te nemen Gemen/mer hi faelgeerde doen. Niet te min/hi verwecte veel coningē ende princē tegē den coninc vā Brancrijck om hē ende al die Fransopsen te verdriuē wt Lomberdijē eñ Italiē. De coninc vā Arragō bleef adherent metten paus als hi sijn stedē in Napels weder hadde/eñ hi wert daer na viant vandē coninc vā Brancrijck Niettegēstaende dat een wijle daer te vorē die coninc vā vrācrijck paps met hē makende hē ghegeuē had te huwelijc die dochter vandē graue vā Foys die sijnder eygen suster dochter was hē daer mede ouergeuende sijn recht vandē coninckrijc vā Napels/ also verre als die coninc vā Arragō vā haer gecrege werdich ooc Ende die ionge coninc vā Engelant die getrout had bi dispensacie sijns broeders wijf/ dye een dochter vā Spaengien was wert ooc getrocken vandē paus eñ vandē coñ. vā Aragō eñ Spaengien tegē den coninc vā vrancrijck te orlogē Nochtās en conste si den keyser niet getreckē ō vandē coñ. vā vrācrijc te schaydē wāt hi track selue met groten heyre in Italien te Veronē eñ te Padua opten cost vandē keyserijcke ende veemicht met dē Fransopsen/dede hi eñ sijn capiteynen schone keptē vā orlogen tegen de Venetianē voor Padua ende elders.

¶ Hier valt te scriuē vanden twist tusschē den paus eñ dē cardinael vā sint cruys die seer arbeyde ō een generael concilie vā herstenrijck te makē/ mits vele gebreckē eñ abusen die inder heiliger herchē noot geberert warē Ende daer toe had hi veel anō cardinalē die ooc vā dien sinne warē/achternolgende die statuten vandē concilie vā Constācien sprekende vā x. iarē te. x. iaren concilie te houdē. Eñ sijn medegeselle ghingē hem af wt vresen vandē paus wtgenomē. iij. oft. iiij. cardinalē hem houdende in vrancrijck eñ int lant vā Melanē Eñ wordē also verradē mettē keyser eñ coninc vā Vrācrijck dat si al te samē institueerdē een concilie generael tot Ypsen/dat daer begost/maer wt vresen vandē paus eñ Venetianen soe leydē sijt te Melanē eñ deden den paus dair dagē Mer de paus had met veel meer cardinalē ooc een cōcilie te Romē geskelt procederende tegen die voorsepde cardinalen.

¶ Vanō gelderscher orlogē tegē Brabant/eñ hoe Venlo belegē wert

¶ Die paps vā desen landē eñ den gelderschē is weō gestuert/ wāt heer Floris van pselstepn bi cōsence vandē rade des princē liedē gescat oft gevangē hadde ōtrent Sōmel diemē seyde dat ons prince na wtwijsen vanden paps vā Camerijc daer recht toe had/eñ de herroge vā gelre seyde dat hi daer bp vcort ware na wtwisen des seluē paus vā Camerijc Do seyde hi dat dē paps op ons side gebrokē was. Ende doen dede hi belaghen dye cooplieden van

Antwerpen vā Mechelen vā Gruesselebyp Colen treckende totter merct vā Vranckefoort ende meer and̄ dye al te wagen saten worden gheuangē/ eñ wordē te Ghelre gebracht eñ wredelic ghetracteert eñ wordē swaerlijc gheransoent voor veel duysent gouden guldē. Eñ die coopliedē te peerde ontquamē sond̄ scade oft gheuāgē te werden So dede vrou Margriete regente met harē rade den hertoge vā Ghelre ontseggen Eñ dlant wert geschat om te gaen beleggē die stadt vā Venlo. Eñ dat belegge duerde lange inden doden winter int iaer. xv C. eñ xi. Mer daer was veel min volcx dan mē seyde/ soe dat die geldersche bleuē der wt eñ in gaende/ nochtās had ōs te hulpē gesondē die coñ. vā engelant op sinē cost. xv. C. vrome Engelschen Maer die capiteynē warē onghelijck vā sinnē/ dat den eenē goet dochte dat mishagede den anderē/ so datter seer veel mannē verslagen werden int bestormen alder meest van onser siden. ende daer bleuē doot mijn heere van Gousschuyt een vroom here ende een machtich spaengniaert de seer groot moedich was Ende ten eynde trockē die engelsche ende ons lieden vā dair met veel scadē eñ scandē/ dair hier nu niet meer af en staet te scriuē/ wāt die liedē noch leuē diet gesien eñ gehoort hebben ¶ Eñ die hertoge vā Ghelre dye te voren weder ghecregen hadde Hattem Harderwijck/ eñ meer ander stedē dye was noch niet in slape ende hi creech bi quader hoeden vā deser siden Gōmel Tiel Wissem. etc̄. Eñ dye Gheldsche versloegē eñ vingen veel poorters vā shertogenbossche die onbehoedelijc wt ghetrockē warē ouer Mase v̄beydende meer hulpē die niet in tijts en quamē/ eñ die burgers worden swaerlic gerantsoent. dit geschiede op onser vrouwē lichtmis auōt/ int iaer. xv C. eñ. xij. ende hi roofden vast voort in Brabant eñ ouer die mase eñ in Hollant sond̄ ophouden

¶ Itē int selue iaer quā die keyser weder in desen landen eñ hi wert te louē ontfangē voor voocht van Brabant daer hi dlant beswoer. Ende dye drie staten vandē landē wordē vergadert te Bruessel eñ cōsenteerdē weder grote bede eñ scattinge om hem te bescudden tegen die gheldersche Eñ die keyser trooste sond̄linge met brieuen die vā Tshertogenbosch bistant te doen Eñ hi trac weder tot Colē in die dach uaert vā Almaniē. Eñ die gelreschen deden altijt als vorē/ altijt wacker sijnde quamē wed̄ ouer die mase tot voor die stadt poortē vā tshertogenbossche daer si veel lieden versloegē eñ vingē veel burgeren vander stadt/ ende dye selue geldersche v̄branden ooc op diē dach die wintmolens van shertogenbosch Eñ si trockē voort in dye meyerie eñ verbrandē eñ roofdē de dorpen

¶ Hoe die coninc van Vrancrijck oorlochde op die Venechianē

¶ Nu valt hier te scrijuen vandē twist in Italiē tusschē den paus eñ dē Venechianē metten coñ. vā Arogon eñ vā Spaengiē tegen den coninc vā vrancrijck met sinē adherentē/ daer die keyser noch een af was/ wāt hi hadde hertoch Henrick van Gruynswijck in Italien gesondē met veel volcx te peerde eñ te voete bi dat heyr vandē Fransoysen. Ende na dat die frāsoysen die

stadt vā Brixia met stormē wed̄ ghe-
cregen haddē wten handē vandē Ve
nechianē/daer wel.xij.M.menschen
inder stadt ghedoot worden. So qua
men die Fransche capiteynen met ee-
nen groten heyr voor Rauenna daer
die hertoge vā Nemours dat hooft af
was dye ooc graue vā Foys was des
coñ.suster sone/wāt hi was regēt vā
Mylanē.ooc waren daer veel hooch
duytschen vā skeysers wegen. Ende
dye Spaengiaerts metten Venechi-
anen/ende metten capiteyn van Na-
pels quamen oock met een seer groot
heyre tegē die Fransoysen/ende daer
lagen si van op den heylighen witten
donderdach/so datter op den heyligē
Paesch dach alte vreeslijcken strijt ge
buerde al den dach duerende/daer so
vreeslijck ende so vromelijck gheuoch
ten wert/datmen desghelijcx noyt en
wiste Eñ daer wert die voorseyde her
toge van Nemours een ionck prince
verslagen/eñ noch iij.oft.iiij.v̄maer-
de fransche capiteynen eñ veel eedele
nochtans behielden dye Fransoysen
tvelt met victorien/ want die Spaen-
giaert ende die Venechianen die niet
verslagen en waren die vloden Ende
daer bleuen wel verslaghen .xx.M.
menschen daer af dat tweede deel wel
waren Venechianē ende spaengiaer
den met veel capiteynē eñ eedelē oock
metten gheuanghen. Daer na corts
so wonnē dye fransoysen eñ roofden
die stadt van Rauenna. Dese victorie
voorſ scheen schoone voor die Fran-
soysen/ maer corts daer na hadden si
groten teghenspoet. Want die Paus
die seer subtijl eñ grootmoedich was
eñ die Venechianen cregen een groot
veruaerlic heyr vā Switsen die qua-
men in Lombardijen int lant vā My
lanen/eñ sond̄ eenich wederstant liet
se in comē die stadt vā Mylanen ende
meer ander steden/eñ die fransoysen
trocken daer wt. Eñ die hertoge van
Feraren/eñ die florentijnen eñ die vā
Golonien gauen hem allen in handē
vanden paus dye te voren den coninc
van Vrancrijck adhereerden. Eñ dye
Engelschen hielden langhen tijt met
groter macht op die zee om in Vranc-
rijcke te slane. Ende dye coninck van
Spaengien lach ooc biden lande van
Gascoengien met groten heyre ende
meende die stadt van Bayon ghecre-
gen hebben

¶ Item die fransoysen waren ooc see
re sterck ter zee/ sonderlinge met een
groot veruaerlijc schip/ ende si verga
derden metten Enghelschen die oock
een machtich schip haddē/so dat bey-
de die meeste schepen van beyde sijdē
verbrandē malcanderē/daer ooc veel
eedele in waren aen beyde siden

¶ Daer na in September/int iaer vā
xv.C.eñ.xij.wert eenen groten strijt
te lande gheuochten bi Bayoene tus-
schen die fransoysen op deen sijde/eñ
den Spaengiaerts ende denghelschē
op dand̄ side/daer wel verslagē bleuē
xxiiij.M.menschen

¶ Hoe die derde suster vā onsen prin-
ce te huwelijc ghecreech den
iongē coninc van Hon
gherien Eñ hoe tri-
umphelic die ion
ge coninck
met sijnder coninghinnen ontfangē
wert in die stadt vā Vienne

Ons doorluchtigē coninex derde sustere was te huwelic ghegeuē den iongē coninc vā Hongerē coninc vā Behem. Eñ den seluē coninc wert ouerghegeuen vandē Keyser Maximiliaen om een sekere somme vā ducaten alle de actie eñ alle dat toeseggē dat dye keyserlijcke maiesteyt hadde op dat conincrijck van Hongherijen.

¶ Item dese selue ons princē suster wert int iaer. M. CCCCC. xv. in die maent van Julius seer costelijcken met groter blijtscappē ontfangen eñ in gehaelt in die stadt vā Viennen In welcke blijde incoemste was die bloeme der heerē vā kerstenrijck. vā welcker incomste die keyser Maximiliaen die principael cause was/ want om sinen wille ende door sine begheerte so quamen daer alle die ander coningen princen eñ heeren/ om tsamen te spreken om een payselijck accoort eñ verbont/ eñ om met eeren eñ werdicheyt te ontfangen dye ionge coninghinne des keysers nichte. Eñ die K. M. sende ten yrstē den oudē coninc vā Hongheren (want hi gaen noch rijden en conde) een schoon rosbaer met roden carmesijn ouertogen/ eñ daer toe. iij. peerden eñ haer gherey eñ thomē vā swart fluweel met siluere eñ gout beslagen die hi den coninc vā Hongeriē geschonckē hadde/ mettē welcken hy in comē wilde te Vienne Eñ daer quamen inder stadt van Vienne veel mogende princē/ als die keyser Maximiliaen in een rosbaer Eñ neuen hem in een ander rosbaer die oude coninc vā Hongeriē/ wāt hi en conste ridē noch gaen. Eñ voor hē reden die coninc vā Polen eñ de ionge coninc vā Behem ende doe die cardinale van Gram eñ die cardinael van Gurck. Daer voren die ambassaden vanden paus eñ van den coninck van Castilien. Doen her toch Lodewijc/ ende die hertoge van Wyrtenborch. Doe des keysers raet. Die bisscop van Bremen/ vā Regenspurg/ vā Passaw/ van Rembsee. Die marcgraue Jorich Die graue vā māsuelt/ van westenburch/ van Herdeck Hans eñ Jacob van Landaw/ eñ veele ander heerē eedel mannen met veel staets dat hier om der corticheit wille verswegē blijft Eñ achter den K. M. quā eenē groten v̄gulden wagē daer in sat die ionge coninghinne Dair na quā noch eenen v̄guldē wagen eñ. ij. ander rode wagens met vrouwen eñ ioncfrouwē. daer na eenē swartē wagen met priesteren/ ende daer na quamen noch veel wagens eñ trospeerdē Eñ dese heeren voorseyt waren daer elck comen met groten state so datter veel dusent peerden versaemt waren Ende als dese incoemste gedaen was eñ elck was in sijn logijs/ so hadde de K. M. seer rijckelijck doen behangen dye sale vander borcht met costelijckē tapijten. Eñ daer onder was een seer costelijke tapijte daer in gemaect was eenē tuyn van louter puer gout/ daer in twee herderkens hoeden die scapē. ende die scapen waren van goedē Hōgherschen goude Eñ buten den tuyn stonden guldē rosen/ eñ die herds clōmen ouer dē tuyn eñ pluctē die rosen. Biden auont is ghecomen die K. M. metten coninc van Polen ende dē coninc van Behem/ eñ men droech den Hongherschen coninc in eenen setel dien dye keyser sette aen sijn rechter side/ ende den coninck van Polen aen die luchter side. Doen haelde die Key

ser in dat palleys ō vrouwē des coñs
dochter van Hongerijen met harē ca
menierē Eñ daer na quā des kepsers
nichte die ionge coninghinne met ha
ren camenierē Eñ die kepser dede ma
ken ter middernacht eenē dans in de
sale daer die conine vā Beyē met des
conincx dochter vā hongerijē zij suster
dē voordans hadde Dair na de conin
ginne vrou Marie met hertoge Wil-
lem Eñ die kepser hinc aen harē hals
een schoon groot guldē crups seer co
stelijc verchiert met grotē peerlē ende
ander ghesteentē weert sijnde. v. M.
goude gulden Eñ die K. M. schencte
den hongerschē ionchrouwē. iiij. gul-
den laken die weert warē. iij M. v. C
goude guldē Eñ hi schanc den iongē
coninc. ij. schone peerdē/ dat een in eē
steeck tupch/ dat ander ouerdect met
gulden laken. Aldus heeft die K. M.
dese coningē eñ coninginnē seer rijc-
kelic beschoncken eñ heeft ghetoocht
sijn milde mogentheit om vrientscap
paps ende vrede te onderhouden
Eñ daer na heeft die kepser raet ghe-
houdē metten coninc vā Hongerijen
met den coninc vā Polen eñ die cardi
nael vā Gram/ ende die cardinael vā
Surch die vā des kepsers wegen den
raet sloot/ende dat slodt en weten wi
niet. Door dese vereeninge deser gro
ter coningen ende ander princē is ōs
ghecomen in allen landen paps ende
vrede/dat die wijshept des K. M. toe
bracht heeft door die godlike voorsie-
ticheit/welkē paps seer sterchis wor-
den metter croningē des conincx vā
Spaengien. Ende na dese triūphe so
sijn dye heerē minlijc gescheydē ende
elck is weder ghetrocken in dat sijne
met vreden

¶ In dit selue iaer vā. xij. op sinte Pō
ciaens dach sijn die vā sherrogēbosch
gecomē brandende eñ rouende in die
Bōmelsche waert Daer tegē is geco-
graue vā Derberē met veel gelōschen
ende sloegē eñ vingender veel vā die
bussschenaers. Die bussschenaers wil-
lende hair leet wrekē sijn getogē voor
Bōmel/daer si niet veel en bedreuē
Hier na repsde dye here vā Pselltepn
int lant vā gelre met eē hoop knechtē
eñ wepnich ruterē eñ wonnē ghewel
delijc dē rodē toren eñ destrueerdē die
eñ sloegēt al doot datter op was. des
gelijcx meer ander slotē als Peerlick/
Hoemē/dat hi in genaden nam.
Int eynde vā dit iaer quamē die gelō-
schen voor Amsterdam met. xi C. mā
eñ brandē de scepē eñ deden grote sca
de/ trechende die een helft op die bilt/
dandē helft bleef int clooster ten Car-
thuserē buten Vtrecht. Die here van
Wassenaer vlaemde. iiij. C. knechten
eñ vdreef dye gelōschē wt dat clooster
voorb optē heiligē kersauont eñ bleef
daer in dye kersnacht. Dese viaechde
gelderschē vlaemden hē met die anā
helft die op die bilt lagē eñ andere hal
peren eñ quamē op den heyligē Kers
dach smorgens eñ vingē den here vā
Wassenaer met veel vandē sinen
¶ Daer na int iaer. xv. C. xiij. so weer
gemaect eenē paps vā. iiij iarē tusschē
den gelderschē eñ Bourgonschē aen
beyde sidē hebbēde elck haer gemach
tigē/ welck bestant wt gaen soude op
sinte Laurens dach int iaer. xvij.

¶ Hoe dye coninc vā Engelant ouer
quā met machte/ eñ Terwaen eñ dye
machtige stadt vā Doornick wan

Na dat keyser maximiliaen noch voocht sijnde vā desen landē lā-ge vertrockē hadt hē te verclaren aen gaēde daliancie vandē coninc vā vrāc rijck so heeft hi een v̄bōt gemaect met coninc Henric die.vij.van Engelant die om actien die hi op vrancrijck had is met groter macht ouercomē in pic-cardijen tot Rijsele eñ tot sint Omers Eñ met groten scatte vā anglottē ge treech hi die ionste vā veel heeren wt Brabant eñ henegouwe eñ meer and̄ die om soudie hem diendē Eñ coñ. Lo dewijc vā vrancrijck sandt een groot heyr vā frāsoysen eñ duytsche knech-tē met vitaliē om te voorsien dye stadt van Terwaen die wel beset was met vromē stouten ruterē. Dit v̄nemende die coñ.vā Engelant eñ die keyser/so heeft die keyser bedect liggēde achter eenē berch deen side bestormt met bus sen eñ met ander feytē vā oorloge dat daer ōtrent CC. Fransoysen doot ble uen/eñ.ij.eedel heerē gheuangen/ eñ Terwaē en mochte niet gespijst wer-dē Daer na bleuē dengelsce voor Ter waen liggē Eñ die vā binnē schoten vreeselijc in dat engelsche heyr Maer om dat die vā binnē daer na gheen vi talie noch ontset en gecregen so gauē si hē op lieuer indē handē des keysers dan vandē enghelschē Corts daer na wert Terwaen v̄brāt/poortē eñ mue-ren gebrokē. Eñ daer na is die coninc vā Engelant getrockē voor die mach tige stadt vā Doornick/die gheen gar nisoen vandē Fransoysen en wilden in nemen menende sterck genoech te

lijne/ mer alsmen begost te schietē op de stadt met bombardē eñ grote hoot stuckē so gauē si hē op. Eñ dye keyser eñ die coñ. quamē daer in met groter macht Daer na was te Doornick een grote sterkte/ mits dē welckē ende ooc mits afkeer vandē engelschē so trocken dye burgers eñ coopliedē buten wonē te Camerijc/ te Brugge/ te Valencijn/ eñ Tantwerpē. etc.

¶ Item Binnē desen tidē quā die coninc vā Schotlant ouer in Engelant meenende dat lant onbewaert te vinden/ willende dat ouerallen eñ gewinnē. Maer die coninginne dit vñemende maecte haer sterck eñ quā te velde tegē dē coninc vā schotlāt. daer wert so wreselijck gheuochtē datter veel volcx verslagen bleef aen beyde siden/ mer die coninginne behielt dat veldt met victorie Eñ daer bleef vslagē die coñ. vā Schotlant met veel heerē eñ eedelen int iaer. xv. C. xiij.

¶ Item als die Fransoysen sagen die grote macht vandē coñ. vā Engelant met behulp des keysers Ende om dat si haddē verhoort dat haer volck was afgeworpē die Terwaē spijsen wildē eñ ontsetē/ so sochtē si lose practijckē so si dicwils doen als si vouerlast sijn. Do quamē die ambassaten eñ persuadeerdē dē seluē coñ. met geconterfepte brieuē dat die keyser wel af staē wilde dat huwelijc gelotē tusschē sinē neue herroge Karel prince vā Spaengien eñ sijn suster vā engelāt/ begheren de daer ō die te hebben tot eenō coninginnē vā vrancrijck. Doe antwoorde die coñ. vā engelāt den ambassatē eñ cōsenteerdē thuwelijc met eenē paysē eñ hi behielt Doornick/ eñ Terwane gaf hi weō ouer dē coñ. vā Vrancrijck die dat weder seer ghestaect heeft Eñ dye keyser vertrack ter stōt weder na duytschlant. Eñ wāt die coninginne vā vrancrijck ouerledē was so gaf die coninc vā engelant sijn suster dē coñ. vā vrancrijck te huwelijc/ eñ santse met grotē costē in vrancrijc/ eñ de coñ. trouwde se in die stadt vā Abeuijle/ eñ voort track si vā Beauays tot Parijs daer si seer costelijc ontfangē was/ eñ voort track si opwaert in vrancrijck Maer ō dat die coninc oudt was eñ cranck vā siectē/ so sterf hi corts daer na int iaer xv. C. xiij. Ende die coninc vā Engelant dit verhorēde dede sijn suster weder halen in Engelant ende hi dedese daer trouwen eenen slechten eedelen man/ dien hi gaf dlant vā Suffolck bi confiscatien

¶ Hoe hertoge Fransoys vā valoys eñ Angouwe coñ. vā vrancrijck wert eñ vandē grotē strijt tusschē die Fransoysen eñ zwitsen voor Mylanen

¶ Coñ. Franciscus die eerste

Int iaer alsmē screef xv C. xv. na die doot vā coninc Lodewijc vā Vrancrijck soys Fransoys hertoghe vā valoys eñ Angouwe alst

naeste manlijc oor coninc van Vranc-
rijck ghewordē die te voren ghetrout
had coninc lodewijcx sijns neuē doch
ter. Ende wāt die soon vā Lodewijck
die moer hē seluē gemaect had herto-
ge vā Mylanē die geuangen in vrāc-
rijck sterf/ bi hulpe vandē keyser ende
zwitsen weder gecregen had tlant vā
Mylanē/ so is coninc Fransoys met
groter macht eñ veel grote princē ge-
trockē voor Mylanē/ niet tegēstaēde
dat tegē hem quā die macht der zwit-
sen te velde wel. xxx M. daer twe gro
te strijdē geuielē in septembri op dhey
lichs cruys auōt totter dōcker nacht.
maer int leste haddē die zwitsen die ne
derlage meerd̄ dan si oyt haddē vand̄
tijt van Julius cesar Ende der dooder
zwitsen warē omtrēt. xx. M. Eñ dye
coninc vā vrancrijck verloos seer veel
eedelē eñ veel anderen

¶ Vā dat belegge voor Groeningen
eñ hoe die ghelderschē groeningē ōt
settē eñ vand̄ vriesscher orlogē eñ hoe
Vrieslant Bourgoens wert

Als dit bestant van. iiij. iarē voor
seyt tusschen den bourgonschē
eñ gelderschē gemaect eñ vast ghesloten
was/ so gerees weder een oorloge
in vrieslant metten graue vā Eemdē/
die de stadt vā groeningē onrechtelic
besat/ mer waer om dat latic blijuē/ te
gen hertoge Jorien/ die te hulpe hadt
den hertoge vā Bruynswijck die dien
winter eñ den nauolgendē zomer iā-
merlikē scade dede in Emderlant bar
nende/ rouende/ eñ al raserende/ mer
die hertoge vā Bruynswijc bleef doot
voor dē Oort. Doe nā hertoch Jorien
in sijn hulpe dē iongē hertoge vā bruī
swijc/ dē bisscop vā Bremē sinē brued̄
dē hertoge vā meklēborch mettē gra
ue vā Genthen/ eñ si wōnen stormend̄
hant den Dam eñ v̄sloegē daer in ve-
le volcx om te wrekē dē doot vā herto
ge Henric die voor dē Oort was door
schotē. Eñ hertoge Jorien track voor
Groeningē/ daer hi maecte. ij. legers
Eñ die bruynswijcsche heerē metten
swartē hoop dedē grotē scade eñ wō-
nen veel huysen eñ slotē

¶ Itē in october quā die Ridtmeester
vanden hertoge vā gelre met CCCC
peerden eñ. iij. M. voetknechten/ om
Groeningen te ontsetten/ maer si en
mochtē niet passeren door dbelet van
den swarten hoop/ nochtās haeldēse
die graue vā Emdē cortelinge binnē
der stadt/ die met. viC. peerdē hē tegē
quā wt Groeningē/ eñ si hulden den
ridtmeester in die stede vanden herto
ge van Gelre. Daer na op mey auōt
quam de swarte hoop voor bolzweert
van wegen des hertogen vā Sassen
eñ si eyschten dye stadt op ende die vā
Bolswert en wildens niet doen/ mer
si wildent houden totten laetstē man.
Doe viel de swarte hoop aen die stadt
eñ die knechten die daer in warē ghin
gen lopen/ eñ so wert die stadt gewon
nen/ eñ al die knechtē wordē rijck. Eñ
int laetste vanden Mey trac de swar-
te hoop wt Bolswert eñ si verbrandē
die stadt eñ veel dorpen daer omtrent
Eñ den yrstē dach vā Junio wōnen si
Worichū/ eñ des anderē dages togen
si daer weder wt eñ v̄brandēt eñ veel
dorpen eñ kercken daer omtrent. Int
leste van Junio wert die swarte hoop
betaelt eñ wert aengenomen van we
gen des coninex vā vrancrijck

¶ Itē Als hertoge Jorian vā Sassen langē tijt grote costen gedaen had op Vrieslant met orlogē so gaf hi ouer al sijn toeseggē dat hi op Vrieslant hadt op sekere condicien daer af ghesloten eñ hi ontboot hertoge Hans doe wesende tot Leeuwerden eñ reysden tsamen na Mijssen

¶ Op die selue tijt in Junio anno.xv. C.xv. worde heer Floris vā yselsteyn tot Leeuwerdē gehult van wegen die prince vā Spaēgien voor een erfheer Ende men werp gouden ende siluerē ghelt onder tvolck in ghedenckenisse dat die rebellige Vriesen ghedencken souden des eedts. Dies ghelijck schiede ooc te Franiken/ eñ die regentē vā wegen die hertoghe vā Sassen resigneerden die blochuysen eñ gauē tlant in handen mijn heere van Yselsteyn/ als stadthouder des princelijcke maiesteyts

¶ Des iaers daer nae Anno.xvi. den xiij. dach in Mey voer dye heere van Yselsteyn van Enchuysen met veele hoeyen ende ander schepen beset met ij.M. knechten voor Worcum op dye zee/ ende beuacht daer seer vreeslijckē die Schotsche berck een groot schip ende veel ander roof schepen/ die van wegen der Vriesen groot quaet dedē Eñ daer wert seer geschoten aen beyde siden eñ daer wert menich man gewont/ ende als si malcanderē niet ontulien en mochten/ soe gaf heer Floris den knechten moet eñ ouervielen dat grote schip ende worpē die zeerouers ouer boort/ ende hi nam ooc de ander roof scepen eñ brachtse tot Enchusen met veele geuangen zeeroouers ende wordē gehangen/ ende barnde dat hi niet met hem en mocht vueren

¶ Item int iaer xvi. op onser vrouwē hemeluaerts auont quamen in Vrieslant tot Herlingen meer dan. C. scepen/ daer in was heer Floris van Yselsteyn/ die graue van Nassou/ die marc graue van Brandenborch/ graue Felix met. ij. M. knechten/ heer Philips van Wassenaer/ die heere vā Waleyn die heere van Cortgeen/ dye ioncheer van Seuenbergen/ die heere van Fleteren/ die heere van Castel/ ende meer andere heeren ende eedelen wt Spaēgien meer dan. M. spaengiaerts. ooc waren daer veel reysigers Eñ si quamen al om die stadt van Leeuwerdē te ontsetten dye vanden Vriesen belegē was. Als dit de Vriesen vernamē braken si op van Leeuwerden eñ togen in Bolsweert eñ Sneeck

¶ Hoe dat stercke roofnest ghelegen aen die zeecant in ghelderlant v̄brant wert/ ende hoe dye hertoge vā Gelre die knechten aennam ende sandtse in Vrieslant ende voort in Hollant daer si grote scade deden

Alsmen screef dat iaer van. xvij. so track graue Felix een here vā der oordē een vroom capiteyn wt Hollant met and̄ capiteynen eñ knechten ouer die zuyder zee/ wanttet seer hert gheurosen was eñ verbrande die oorlochs schepen die daer lagē voor Hulkesteyn dat stercke huys/ daer die gelder sche groot quaet af deden. Eñ het ghelucte dat dat stercke huys gewonnen wert van graue Felix metten sinē ende dye knechtē vanden huse wordē gheuangen Ende daer wert ghestelt een tonne bussecruyts inden stercken toorn vanden blockhuys ende werde ontsteken/ so dat hi barste van onder tot bouen in veel steden

¶ Daer na scheyden die knechten wt
Vrieslāt eñ si en wistē doen waer trec
ken/wāt si en hadden ghenē heere eñ
si warē doē wel.vij.M.sterck/so son-
dē si ambassatē aen veel herē om diēst
als aen den.K.M.die doē in Grabāt
was/aen coninc Karel van Castilien
ende hertoge van Grabant.etc. ende
aen den coninck van Enghelant.etc.
Eñ so begheerde die.K.M.wten ho-
pe te hebben.xij.C.knechten/dwelck
si hem weygerden/want si en wilden
hem niet scheyden van malcanderen
mer den hoop wert alle dagen groter
eñ alle boeuen ende wat niet duegen
en wilde vermeerderdē al desen hoop
Aldꝰ en cregē die knechtē ghenē diēst
eñ si lagen lange int lant van Kessel.
Doe quamē ābassatē vandē here van
gelre seggēde In diē dattet hēliedē be
liefdē te dienē so soude hē die hertoge
geuē spietsen/cruyt eñ geschut eñ vry
rouerie eñ elck eenē hoorns guldē op
die hant/eñ vuerense in een lant daer
si al soudē rijck werdē De knechtē sey
dē ia/op cōdiciē dat de ābassatē soudē
v̄weruē aen den here vā gelre alle lāt
satē eñ alle die tegē hē misdaen haddē
daer af te hebbē abolucie/eñ dat die ā-
bassatē daer af souden brengē warich
bescheyt. Daer na so sijn dye knechtē
voor Deuenter getrockē ende bi hem
quam die here van Gelre eñ gaf elckē
een hoorns gulden eñ heeftse in Vrie-
slant ghesonden om Dockū te beleg-
gen dat si na veel arbeyts wonnē Eñ
doe trockē si in die Lemmer/eñ sijn al
so voort comen in Hollant bi die stadt
van Medenblic die si stormend hant
wonnen/eñ si pilgeerdense eñ staken
den brant daer in/eñ reysdē voort tot
Alcmaer/rouende/barnende/vangē
de eñ doende den armen lieden grotē
onuerwinnelijckē scade eñ quamē tot
Alcmaer op den donderdach na sinte
Jans dach te midde somer/dair si gro
ten ontallijckē schat genomē hebben
van ghelt/vā gout/van siluer/van iu
welen/van lakē lijnen eñ wollen/sidē
eñ fluweel/so veel dat tinne noch bed
den gheen ware en warē eñ dat si niet
en wistē waer bliuen mettē roof/eñ si
lagē.viij.dagē binnē Alcmaer mettē
roof.daer na trockē si dair wt metten
roof eñ geuangē eñ v̄brandē dat dorp
tot egmōt/eñ si togen na Beuerwijck
dat si ooc v̄brandē/daer na togē si tot
Sparēdāme dat si ooc v̄brandē/eñ so
voort door die venē rouende eñ bran-
dende eñ grotē schade doende tot int
sticht vā vtrecht Eñ si togē vā daer eñ
scheeptē bi culenborch ouer die Lecke
eñ sondē andhalf hondert knechten ō
Nieuporte af te brandē Eñ de and wō
nen Asperen stormend hant/na dat si
driemael daer af geslagē warē eñ v̄lo
ren haddē.xv C.knechtē met behulp
der knechtē van bōmel die de stadt be
stormdē op dand side/eñ daer dedē de
knechtē grotē moort dodende die mā
nen/vrouwē/eñ kinderē. Eñ die gra-
ue vā Nassou met mijn heere vā ysel-
steyn/eñ Wassenaer maectē eenen le-
ger voor Asperē Eñ men seyde dat hē
die heere vā Gelre der orlogē niet aen
en track/maer wat daer af is moeten
wi god op geuen/wāt als de tijt comē
sal als dz ōnofel bloet wrake roepē sal
dan salmē claerlic die waerheyt wetē
Itē opten vijfstē dach vā oogstmaent
scheidē die knechtē wt Asperē eñ lietē
die stadt met sommige geldersche boe
ren beset eñ ooc knechtē eñ burgeren
wāt si hē daer niet langer onthouden

mochtē vā hongere wāt die bourgoē
sche knechtē belettē dat hē geen vita-
lie comē en mochte/ eñ si sijn getrockē
door tsticht vā Vtrecht ōtrent Amers
foort in die venen Die bourgoēschen
dit v̄nemende sijn hem na ghetrockē
met veel reysighers te peerde/ op alst
passen soude met hem te slane. Maer
mijn here vā Fleterē met dye stede vā
Amstelredāme Hoorne eñ meer and̄
waterlantsche stedē beduchtende dat
eenige schepen souden mogen comen
wt Vrieslant oft vā andersins om die
knechtē wtē lande te voerē/ hebbē wt
doē roepē vrie rouerie/ eñ si sijn so opt
water ghetogē eñ hebbē veel stepē te
Bonschotē v̄brant/ eñ togen so voort
met macht in vrieslant

¶ Om des willē dat wi hier na scri-
uen sullen vandē doorluchtichsten eñ
onuerwinlicsten keyser des roōschen
rijcx Karolo altijt aug. vermeerdere
sijns rijcx/ coninc vā Castiliē vā Leon
vā Granatē. etc̄. hertoge vā brabant
etc̄. So sullē wi inden eersten stellē eñ
verhalen vā ouden tiden/ hoe eñ door
wat occasie keyser Otto die derde dat
Roomsche rijck in gestelt heeft/ ende
stellē voort dat Corpus des seluē rijcx
als die hertogen/ grauen/ heren ende
ridderen die principalic daer toe beho
ren/ ende dan die stedē behorende tot
ten rijcke/ welcke men noemt die key
serlijcke steden

¶ Hoe keyser Otto die derde in geset
heeft die. vij. kueruorstē eñ dat corpus
oft lichaem des Roomschen rijcx/ om
altijt eenen roomschē keyser te kiesen
wt den duytschen nacie

Want bi na alle keyse
rē vā Julius cesars
tijdē tot des derden
keysers Otto tiden
dat keyserijck in er-
ues gewijs beseten
hadden/ eñ want Otto dye. iij. gheen
soon en hadde noch eruē So sorchde
hi dat na sijnre doot veel oorlogen eñ
onurede op staen mochtē om des key
serrijcx willē/ alst wel gesien was had
de hi dat niet met wijsheden in tijden
voorhoet Want der heeren veel warē
die onder dat rijck gheseten warē die
ooc dat rijck wel begeert soudē hebbē
eñ also soude een yegelijck lant sinen
heere tot eenen keyser willen kiesen/
want elck is meer gheneyget tot vor-
deringe sijns selfs lanthere dan tot ee
nen vreēden. Eñ op datter geen twee
dracht op staen soude ō dat rijck te re-
geren/ so bescreef keyser otte voorseit
alle heeren vorsten eñ princen van ge
heel Duytschlant eñ andere lantscap
pen daer omtrent/ eñ bisond̄ de mach
tichste vorsten eñ heerē gheestelijc eñ
waerlijc die onder dat rijck warē/ dat
waren die herē van Vrancken Beye-
ren/ Sassen eñ Oostērijc. Bidē vranc
ken machmē verstaen die herē bi den
Rijn eñ de landē daer omtrent/ als in
Swauē eñ niet in vrācrijck/ eñ waert
and̄s so soudmen billiker dat hertoch
dom vā Vrancken settē int ghetal der
iiij. hoger hertochdōmen dan dat her
tochdō vā Swauen als hier na gescre
uē staet/ aē gesien datter gheen herto-
ge vā zwauē en is noch sijn mach/ als
in eenre dachuaert vandē keyser ghe
houdē te worms geslotē is. Eñ als al-
le de princē eñ vorstē bi den keyser ver
gadert warē sprack die keyser aldus.

Lieue vorstē princen eñ heeren/waert sake datmen nv eenē Roomschē coñ. kore sond deliberacie eñ goede voorraet/so isser uwer veel die hem seluen oft haer vriendē soudē willen helpen eñ promoueren aen dat rijck/ eñ daer mocht grote twedracht partije eñ oorlogen af comē Om dit te verhoedē so doet so die wijle ick noch leuende ben/ Kieset wt allen desen princē eñ vorstē eenige notabele personē/die vā uwer alre wegē nv eñ hier nae mogen eenē roomschē coninc onder v kiesen die v hier tot eenē keyser nutlijc eñ profitelijc si Ende hoe datter haerre minre is hoe datter minre oorlogē tegen hē geuallen mach/ eñ hoe dat si eendrachtelicker ind kiesinge sijn hoe dat hē min orloges eñ onrede den landen eñ hē daer af comt/eñ ick rade v dat ghi die selue vorsten kieset wt den ghenē dye int rijck geseten sijn eñ die vandē rijc beueel amptē eñ afsit hebbē eñ houdē eñ die alre best weten des rijcx ghelegenthedē. Si vraechden wie die herē waren/hi seyde/dat sijn die heeren in duytschen landen/als Vranckē Geyeren ende Sassen. Aldus soe wert met veel redē des keysers eñ met raet der vorsten op gheset ende ghesloten/dat der Kueruorstē souden.vij.sijn/ ende die.vij.kueruorsten souden eenē Roōschen coninc eendrachtelikē oft mettē meesten paert kiesen/ ende onder dye soudē.iij.sijn als geestelike cācelliers/ ende.iiij.waerlike. Van dese.vij.kueruorsten staet voor af gescreuē int.xxvi ca.daer si geset sijn met haer officiē eñ amptē die si vā dat rijck ghebruiken

¶ Hier na volcht dat corpus oft lichame des Roomschen rijcx

¶ Item op die tijt worde mede dat corpus oft dat lichaem des heyligē Roōschen rijcx met sine ouerste leden in ordinācie geset eñ is gedeelt in.x.vierē dat is iu.xl.personen/te wetē

i ¶ Die.iiij.hoghe hertoghen
Swauen
Bruynswijck
Geyeren
Lothringen

ij. ¶ Die.iiij.marcgrauen
Mithen
Brandenburch
Mernhern
Nederbaden

iij. ¶ Die.iiij.lantgrauen
Duringen
Hessen
Luchtenburch
Elsaten

iiij. ¶ Die.iiij.burchgrauen
Meydenburch
Nurenberch
Reneck
Strumburch

v. ¶ Die.iiij.slechte grauen
Cleue
Swartsenburch
Cylie
Sophey oft Sauoyen

vi ¶ Die.iiij.vri herē oft baēroetsen
Limburch
Thusis
Westerburch
Aldenwalden
vij ¶ Die.iiij.slechte ridderen
Andelau
Meldingen
Strueck
Rauenburch
viij ¶ Die.iiij.steden
Ausburch
Aken
Mets
Lubeck
ix. ¶ Die.iiij.dorpen
Bamberch
Vlms
Hagenauwe
Sletzstadt
x ¶ Die.iiij.boerē oft bouwannē
Cuellen
Regensburch
Constants
Salsburch

¶ Item Doe dye Keyserlijcke maiesteyt sach ende aenmercte dat dye werelt met ontrouwen ende ghiericheit veruolt was/ende dat elck sijn eygen profijte ende oorbaer sochte/ende dat ter weynich sijn dye tghemeen goet voorstaen/vorderen ende defenderen dat ooc te besorgen soude te geschien inden heyligen Roomschē rijcx sakē/ daer door dat rijck ghedeelt ende ghebroken soude worden/eñ dat den keyser weynich hulp ende bistant om dat rijck te onderhouden eñ te vermeeren gedaen worde/dat leyder nu bi onser tijt daer toe gecomē is Om dit te verhoeden heeft dye Roomsche coninck Maximiliaen eenen dachuaert doen beroepen inder stadt vā Worms Int iaer.MCCCC.xcv. daer vergadert waren alle die heren/princē/vorstē eñ steden des rijcx/eñ dede daer op doen hoe dat dat Roomsche rijck nu ter tijt met grotē lasten beswaert ware ende weynich profijten daer van hadde eñ in toecomendē tidē meer belast moch te werden/eñ ware geschapē int eynde al geheel te niete te comē. Dit ouermits ingeuen des heyligen gheests te voorcomen heeft die keyserlijcke maiesteyt metten vorsten ende heren des rijcx eenige sonderlinge steden inden landē des rijcx gelegen approprieert eñ toe gheeygent den rijck die dē rijcke alre nutste eñ best ghelegen waren vandē steden dat keyserrijck v̄moede ghetrouwen stantuastigen bijstant te hebben alst van node waer Ende dat men die steden soude heeten den rijcx steden/eñ woude ooc dat dese stedē ge priuilegieert eñ begaeft soudē wesen wesen met sonderlinge priuilegiē eñ hantuesten bouen andere stedē/dat si daer door ghetrouwer wesen souden om dat rijcke te beschermē eñ te voorstaen alst vā node waer.

¶ Dit sijn die rijckstedē toebehorende den roomschē rijck in duytschē lande geset na die ordinātie der letterē vant Alphabeet/ende sijn dese

A

¶ Aken int lant van Gulick
Antwerpen int Brabant
Ausburch in Zwauen

B

Basel aen den Rijn
Berne in Zwitsen
Biberach in Swauen
Bopperden aen den Rijn
Boychorn

C

Campē int sticht vā vtricht
Cuellen aen den Rijn
Colmar in Elsaten
Constants in Swauen

D

Deuenter int sticht vā vtricht
Dortmonde in westphalen
Dinckelspoel in Swauen
Duren int lant van Gulick

E

Euer voor Gemer wout
Erfpfoort in Duringen
Eslingen in Swauen

F

Franckoort opter Meyn
Franckoort aen die Oder
Fridberch inder wederauwe
Friburch in Brisgau

G

Ghephulen inō wederauwe
Gingen in Swauen
Gottingen in Sassen
Groeningen in Vrieslant
Gemunde in Swauen
Gosler in Sassen

H

Hagenauwe in Elsaten
Halle in Swauen
Halle in Duringen
Helprō in zwauē andē necker
Homburch
Heydelkelt

I

Ilsnen
Ingelheī bouē aē rinckauwe
Ingelheym neō aē rinkauwe

K

Kaukspuren
Keysers berch
Keysers luteren in westerijch
Kempen in zwauen
Kupre in Switsen

L

Landauwe bi Spier
Lindauwe in Swauen
Lubeck aen dye zee in Sassen
Lucerne in Switsen
Lunenburch in Sassen

M

Meydēburch in Sassen
Memmingen in Swauen
Mets in Lothringen
Mens aen den Rijn
Muphulen in Duringen
Muphulen in Honckau

N

Northulen in Duringen
Norenberch
Nieumegen in Gheldersland
Noortlingen in Swauen

O

Odernheym bi den Rijn
Oppenheym aen den Rijn

P

Pollendorp
Poppingen in Swauen

R

Rauesburch
Regensburch in Beyeren
Rotenburch aen dē Tuber
Rosem ofte Roseym
Rootwijl in Swauen
Ruptlingen in Swauen

S

Sant gallen in Switsen
Scafhulen in Switsen
Slerzstadt in Elsaten
Solentern in Switsen
Straetsburch in Elsaten
Spiers aen den Rijn
Swijnfert in Vranckē

T

Trier op die Moesel

V

¶ Vberlinghen in Zwauen
Vlm in zwauen
Wanghen in zwauen
werde aen der Denouwe
wesel aen den Rijn
Wesel int lant van Cleue
wetzfaler in Hessen
wijle in Zwauen
wimpfen opter Necker
wijnsheym in Vrancken
wijssenburch
worms aen den Rijn

Z

Zurch in Zwitserlant

¶ Item vandē steden in Italien ende Lombaerdijen/als Rome/ Venegien Florens/Meylanen/ende veel ander steden die onder den ghebode eñ verbode der keyseren gheweest sijn/ als van Octauianus/van Constantinus van Karolus die groten tijden eñ ooc onder den gheboden der duytschen keyseren/als onder den drye Otten/ onder Frederick den eersten.etcetera die met ghewelt die voorseyde steden onder haer ghehoorsaemheyt eñ subiectie ghebracht hebbē/ende noch ter tijt eenen Roōschen ghecoren coninc ghehoorsaemheyt doen moeten ende sullen/In wat waerdicheden die ghe set sijn/ende waer in ende waer mede si eenen Roomschen keyser plichtich sijn te dienen mach een yeghelijck die daer meer bescheyts af weten wil aen mercken ende nemen wt die gheschie der keyseren in veele historien eñ cronijcken bescreuen/dye vanden Paus te Romen tot eenen Roomschen keyser ende ghebieder ghecroont eñ ghewijt sijn gheweest

¶ Conclusie

¶ Item Dit is hier verhaelt ende verclaert om trechte verstant te hebbene vanden keyserrijck van Romen/ wāt aengesien dat wi nv sullen scriuen vā onsen doorluchtighen prince Kaerle coninc vā Castilien vā Leon vā Granaten.etc̄.hertoge van Brabant.etc̄. die namaels vanden.vij.kueruorsten tot eenen Roomsch coninc ghecoren wert/als hier na gheseyt sal worden. So ist wel behoorlijc te wetē wat landen eñ stedē staen onder subiectie des Roomschē rijcx Aldus so willē wi scriuen die grote gesten van onsen prince tegenwoordich/wāt door dese cronike werden die vrome princē met eendē ley onsterflicheit des faems geperpetueert/twelck al comt door die eedele const vā boeck druckē/door welcke cōste gecomē is dat die werelt nv so subtijl is eñ meer weet dan si wist ouer C. iaren/doemen niet en dructe/ wāt die eedele const vā boecdruckē wert eerst geuondē eñ op gebracht int iaer.M. CCCC.eñ.xl.

Dit nauolgende vernolcht eñ accordeert op die Cronike
vā Hollant/inhoudende die geste geschiet vandē iare. xvij
voort aen tot den iare van. xxx.

Vanden alder victorieusten prince Karolus van Spaengien/hertoge van Brabant/eñ van sommige gesten bi sinē
tyden ghescheiet

IMP. CÆSAR CAROLVS .V.
HISPANIARVM REX.

KArel is die derde hertoge vã dien name hertoge van Brabant/eñ coninc Philips van Castilien eñ vrou Jannẽ vã Spaengien oudste sone Eñ was geboren in Vlaenderẽ in de machtige stadt van Ghent optẽ xxiij. dach vã Februarius int iaer vã xv. C. welck iaer was een serickel iaer Op welcken dach na dye rekeninghe der tijdẽ hadde die onuerwinlike prince Karle die grote eñ gloriose victorie voor die stadt van Pauien/daer de coninc vã Vrancrijck gheuangẽ wert met veel eedelen/ende veel eedelẽ ooc doen verslagen worden met menich M. mannen. Op desen seluẽ dach vã xxiij. in Februario wert de mogende prince Karle glorioselick met groter triũphen ooc keyser ghecroont. Wtẽ welcken men wel mach mercken/dat god door sijn gracie wonderlijcke dingen laet ende wil laten geschien door desen onuerwinlijken prince Karolo die welcke int iaer M. v. C. ende. xv. ghetuit wert voor een erfheere ende eerlijck ontfangẽ in Brabant in Vlaẽderen ende in allen sinen landen ende in die hoofsteden der landen die hem eerlijcken beschoncken voor sinen wilcome Desende prince van Castilien van Leon/ van Granade/van Arragon/van Nauarre/vã beyde den Sicilien/van Jherusalem/ van Valence van Maiorcke/van Sardinien/ van Corsice. etc. Eertshertoge van Oostenrijck. Hertoghe van Bourgondien/ van Lothrijc/van brabant/van Stiere/van Crayn/van Carniole/vã Limborch/van Lutzenborch/ende vã Gelder. Graue van Vlaenderen/vã Habsborch/van Tprol/ van Artops/van Bourgondien. Palsgraue ende van Henegouwen. Lantgraue van Ellaten. Prince van Zwauen. Marcgraue van Bourgau/ende des heylichs rijcx Van Hollant/ van Zeelant/vã Phiret/van Kiburch/van Namẽ/eñ van Zutphen/ Heere van Vriesslant/ van die Windelsmarch/vã Portenaw van Salins eñ van Mechelen.

Item int Jaer. xvi. omtrent onser lieuer vrouwen hemelvaerts dach/sterf op die hoeue graue Jan van Egmont/die bouen tnegentich iaer oudt was/na dat hi dat stadthouderschap van Hollant omtrent. xxxij. iarẽ met groter eeren eñ met groter victorien gheregeert hadde

¶ In dien tijdē als dese prince Karel in babant eñ in Vlaenderen ghehult was so was hi vertrocken in Hollant eñ so quamē in brabāt grote ambassaden/als die graue van Vedōne eñ die bisschop van Parijs met veel eedele mannen om den prince te sprekene/ dien si volchden in hollant daer si den prince ter sprakē quamē/daer een huwelic ghesloten wert tusschen den prince van Castilien eñ des coninckx Lodewijcx ionghe dochter/welck huwelijc seer grotelijc verpeynt was

¶ Item by rade vandē keyser Maxi. was ghemaect een huwelijck tusschē den coñ. van Denmarcke eñ ons prīcen suster Johanne. So was oock op die selue tijt in hollant comē met groten machtigen scepen die bisscop van Dronten met veele eedel mannen eñ met grotē state vā wegē des coninckx van Denemercke/ van Noorweghen vā zweeden/van Vennē eñ vā Godtlant/om des princē suster ouer te halē met eeren/om te zijn dye coninginne vā Denmerckē/also dat geslotē was.

¶ Van dye triūphelijcke feeste vandē guldē Vliese oft Toyson dor/hoe dat ghehouden wert met groten state eñ weerdicheyt na die oude gewoontē.

Int iaer ōs herē M.vC eñ.xvi.so heeft die mogende prince Karel willen achteruolghen dye manieren eñ feeste vandē weerdē guldē vliese daer die meeste heeren der kerstēheyt mede v̄chiert sijn. So heeft die prince die ordinācie daer af gehouden gelijc hertoghe Philips van bourgondien dede die dat yrst insettede eñ ordineerde Eñ als hertoghe Karel sijn sone saliger memorien heeft ghecontinueert Eñ also dat Maximiliaen naemaels keyser dat achteruolcht heeft. Eñ die prince Philips coninc van Castilien bid̄ graciē gods eñ Leon eñ granadē dat ooc heeft ond̄houdē. Laet ons nu voor hem biddē/want men noyt minlijcker prince en vant makende alomme pays eñ vrede tusschē den heeren. Alous hadde oock dese mogende prince Karel voorscreuen deese feeste van dat gulden Vlies begost eñ op gestelt te houden den.xxvi.dach in October int iaer voorꝭ/in die stadt vā Gruessel eñ heeft de oude ghewoentē geuolcht vandē guldē Vliese drie dagen lanck inder kerckē rijdende met grotē state elcken dach met verscheydē clederen Ten yrstē dach ter vespertijt reet coñ. karel met grotē state vā gheestelijckē personen/als vā abten prelatē eñ anderen Eñ daer na quamen die heeren vand̄ oordē elc na sijn outheyt/als die graue vā Nassou/de graue van Huerne/die here vā Reux/ heer Jan Emanuel/die here vā Lalayn/heer Hughe vā Meluyn/heer Philips dāmirael/ die heere van Chieure/die prince van Symay/die here vā Bergen/ende na dien quā coñ. Karel die al redē in roden mantels gecleet van root fluweel cramosijn eñ ront ōme gheboort met costeliken boorden gemaect met peerlen eñ costelijckē ghesteenten met rodē rolcapruynē opt hooft. Eñ die dat toyson dor droech was ooc so gecleet Eñ achter den coninc quamē die Palsgraue/die marcgraue van Brandenborch/die marcgraue vā Baden/ dye graue vā Mansuelt vā mōtreuel/ die

graue vā Hoorne/eñ noch ambassatē wt vreēden landen Eñ si sijn also te samē in die hercke gecomē/eñ die prince sat in sijn siedge/eñ die herē vanō oorden elc onō sijn wapē Eñ die herē van der oorden te dier tijt leuende eñ dodē waren dese Die coñ. vā Arrogon/die coñ. vā engelāt/heer peter vā Lannō Cristoffel marcgraue vā Baden/heer Wolfgāck vā Polepn/ heer Cornelis vā Bergen/die here vā Hancpp/heer Pauwels vā Lichterstepn/ heer wolfganck vā Furstēberge/heer Flotis vā Plelstepn graue vā buerē/heer Philibert van Beueren. Eñ daer worden nieuwe heren vanō oordē gemaect in die stede vandē doden/eñ dat warē de se Fernāde des coninex broeō/de coñ vā Brancrijck/ de coninc vā Vngarie die coninc vā Denmercke. Item. iiij. grauen uten duytschē lande/de palsgraue/die marcgraue van Brandenborch/die marcgraue van Badē/ graue Felix. Die graue Porcien/die graue vā Montreuel/die gouerneur van Bresse/Beure die baelpou van Henegouwe/die here vā Montigni/die here vā Hancpp/die here vā Houzelles Dit sijn die nieuwe herē. god wilse in eendrachticheyt bewaren. Amen.

Van coninc Karels eerste repse in Spaengien

DAt dat coninc Philips in Spaengiē gestorue was/ so liet hi achter veel kinder/ onō welcke Karel die outste sone was/die welcke die naeste oor was vā desen landen eñ vandē coninckrijcken vā Castilien/ Lpon. etc. Ende om dat hi noch niet was comē tot sijn mondige iaren/so ordineerdē men sommige heeren dye hē regeren soudē/ eñ horen keyser Maximiliaen voor eenen momboor. Eñ om dat die keyser meest tijt absent was/so maecte hi regente sijn dochter vrou Margriete weduwe vā Hanopen/eñ mijn heere van Cherue bewaerder vandē prince/tot dat hi in sijn landen hier gehult was eñ die besworen hadde

Doen quam hem menige tijdinge wt Spaengien/hoe dat grotē twist was tusschen die heerē eñ dat die een boudē den anderen wilde domineren Waer door hi ontboden eñ gheheden wert dat hi ouer comen wilde eñ ontfangē sijn erflandē eñ rijcken/eñ neder leggen die tweedracht die int landt was op gheresen Des die regeerders van desen landen ghingen te rade ende accordeerden dat die prince soude ouertrecken eñ ontfangē die crone der coninckrijcken Eñ hier na hebbē si haer dingē beschict als aengaende van desen landen/eñ die gedeputeerde herē vanō oordenen ende mechtē trocken metten prince na Walcheren. Eñ omtrent het eynde vā Junius int iaer vā xvij. is coninc Karel te Middelburch in walcheren gecomē/ om met dē eersten wint in Spaengien te zeplen/ eñ is daer blijnē leggen bi ghebreck van winde cortē. xij. dach Augusti Doe tegen si goeden wint eñ quamē so corte linck in Spaengien sonō eenige auontuere weerdich om scrijuen. Eñ als si in Spaengien waren gearriueert/ so trocken si voort te lande vā deen stadt tot die ander/daer die edel prince tot allen steden eñ plecken seer eerlijcken ontfangē wert/eñ met groter vreechden eñ triumphē wert hi al ōme wille come gheheeten. Eñ die herē vanden steden eñ landen die tusschen wegen

lagen verselschapten sijn eedelheyt al
lete samen/ tot dat si metten eedelen
prince quamen tot in die stadt vā Va-
ledolp/ daer hi doen binnen quā met
groten state/ daer hi seer eerlikē in ge
haelt wert met groter triumphē van
den heeren vandē landē eñ rijchē dye
hē daer verbeyden/ die hier na in sijn
cronemente eens deels beschreuen sijn
Eñ binnē deser stadt vā Valedolp is
ghecomē don Fernande hebbēde dat
guldē vlies oft Toyson dor om sinen
hals. Dye coninc hadde seer schonen
staet bi hem in die incomste van deser
stadt. Daer was die conestable vā Ca
stilie/ die hertoge Dalbe/ die mart gra
ue vā Villane/ die graue vā Goneuen
re/ die hertoge Darques/ die hertoge
van Burquorbe/ eñ een grote menich
te van bisschoppen eñ ander prelaten
eñ heeren. Eñ daer warē wel. vi. M.
peerden/ so peerden so muylen/ ende
een groot getal van goudē tabbardē
want die gouden stuckē sijn daer seer
gemeyn. Karle die coninc was seer
gendechlijc om sien die seer costelic ge
cleet was met eenen gulden stuck ver
chiert met veel costelijcke ghesteenten
eñ hi had om sijn bonette een costelijc
ke boghe een inweel bouen maten co
stelijc. Eñ also rijckelijc vchiert sat hy
op een spaens peert hem seere lustich
verthonende so dat alle die grote prin
cen eñ heeren met dat ghemeyn volc
van heim seer verblijt waren. Ende in
die incoemste vanden eedelen Karel
den coninc reden voor hem veel eedel
mannen eñ heren/ als. C. eedel mans
vandē hupse der hersten/ Eñ die eedel
mannen vanden hupse des coninex.
ende doe die heeren vander ordenen/
eñ doe die grote heeren eñ meesteren
vanden coninckrijchen. Eñ doe quam
die coninc ghereden onder een taber
nakele Eñ die graue van Pese droech
dat sweert Eñ recht voor den coninc
reden die ambassaden van onsen hey
ligen vader den Paus/ vandē keyser
vanden coninc van Engelant. Ende
recht achter die tabernakele so quam
mijn vrouwe Leonora eñ des coninex
brueder Fernande eñ die aertsbisscop
van Saragossen/ na die vrouwē quā
die Cancellier ende al die heeren van
den rade van Castiliē/ ende noch veel
meer andere

¶ Item die broeder van onsen conine
Karle quam wt Spaengiē met veel
scepen eñ arriuierde in walcheren eñ
track doe pst na vlant vā Vlaenderē
in die stadt van Ghent/ daer hi eerlijc
ken ontfangē wert als vandē ghenē
die den here beminnē. Dit geschiede
omtrent sint Jansmisse int Jaer. M.
v. C. xviij.

¶ Hoe de edel prince Karel getroont
wert in die stadt Valedolp

¶ Na dat die edel Karel die derde her
toge van Brabant vā dyen name een
tijt in Spaengien hadde geweest om
trent wat meer dan. vi. maenden So
is hi gheweest te Valedoli inder stadt
op dat slot So gheuielt in Februario
int iaer ōs heerē. M. CCCCC. xviij.
datmen grote ghereetscap maecte al
inō stadt voorb in sinte Pauwels kerc
ke om datmen Karel den prince coñ.
cronen soude. Tot welcker croninge
quamen veel machtige heerē in slue-
ren eñ in gulden stucken/ vchiert met
costelijcke ghesteenten als van peerlē
dyamanten/ sophyren/ robijnē/ tor to
sen eñ dier ghelijchē/ eñ haer muylen

eñ peerdē warē al bedect met gulden laken so dat dier ghelijcken vā habitē niet veel meer ghesien en warē. Daer quamen ter keestē die Conestable/dye Hertoghe/Dalbe hertoge vā Beges dāmirael van Castilien/hertoge van Nageres/hertoge Darcos/die conestable van Nauerre/dye hertoge van Brotarque/dye marcgraue vā Villame/dye marcgraue vā Stragne/dye marcgraue Dianen/dye marcgraue vā Guillad/die marcgraue van Ville Frācha/die marcgraue vā Taliphes die graue van Soneuente/Dāmirael van Jndes/die graue vā Cabres/dye graue Daymont/die grote prior van vā sint Jans/don Petro vā Perteeur reto/die graue Darmisedo/die grote commandeur/de graue vā Lemos eñ noch wel x. grauen. etc. Eñ ter tijt als ons coninc wt sijn palleys schiet eñ te peerde gheseten was om ter voorsey der croningen te rijden in der kercken van sinte Pauwels/so waren alle die voorseide grote heeren eñ princen vā haren peerden gestaen eñ muylen eñ stelden hem te voete ommegaens den conine. Die conestable van Castilien houdende metter hant den stegelreye van des coninck peert aen die rechter side/ende aen dander side die hertoge Dalbe eñ al die ander heren tot in de kercke toe wel dat den wech vuyl vā slijcke was eñ vanden moddere/nochtans wanttet die ghewoente was vā oudts tot sulcker solemniteyt so bedē sdat alle goetwillichlijck. Alsoe wert die coninc gecroont met groter

eeren eñ weerdicheit Eñ hielt sijn hof eñ staet van sijn conincrijck vā Castilien in die collegie van sinte Pauwels te Valedolp Eñ daer waren veelderhande prelatē eñ grote heeren sijnder rijcken van Castilien Leon. etc. eñ ooc van Arrogon/ van Napels/ van Navarre/ ende van anderen landen. etc. Eñ daer in sinte Pauwels kercke werden ghedaen die ghewoenlijcke Ceremonien eñ solemnalen eedt vā prelaten princen eñ heeren ende regenten der steden

¶ Opten sondach den. vij. dage februarij heeft die coninc gesworen coninc geweest eñ heeft die crone ontfangen met die coninginne sijn moedere van Castilien vā Granatē vā Lion eñ andē Eñ daer na is de coninc weder na sijn hof gheredē/ eñ die voorsz herē hebbē hem weder verselscapt te voete tot in sijn hof Eñ met den coninc en was niemant geredē dan sijn broedē Fernādo eñ dambassadē vandē Paus/ vanden keyser/ vanden coninc van Vrancrijc vanden coninc van Engelant/ vandē coninc van Portingale/ eñ dambassaden van Venegien. Als die misse ghedaen was in sinte Pauwels kercke vā den cardinael van Tourtouse so wert van don Gracien ghelesen den eedt die seer groot was die de prelatē/ princen eñ die regeerders der steden ghewoenlijc warē te doen den voorgaen den coningen. So quamen si alle dye den eedt schuldich waren van doene. Eñ elck quam bisonder den eedt doen opt missael eñ opt cruys/ ende na den eedt so custen elck des conincx hant. Ende ten eersten quā sinen eedt doen sijn broeder Fernandus/ daer nae sijn suster Helenora. Daer na quamen die gheestelijcke prelaten/ als die aertsbisscopen/ bisscoppen/ eñ ander prelaten daer na quamen die grote heerē ende princen ende die regeerders der stedē Den voorseyden eedt ghedaen sijnde so las die voorseyde don Gracien die homagien eñ manscappē die de princen eñ heerē den coninc schuldich warē te doen Eñ alder yrst heeft den coñ. homage eñ manscap gedaen Fernando des conincx broedē. Welcke homage ontfangen heeft heer Willem van Croy/ hertoge van Sorren/ heere vā Chieures/ dye selue Fernando beyde sijn handē gheuoudē leggende in dye handē vandē seluē heere vā chieures ghelijc daer die ghewoente is. Eñ als Fernando sijn homagie hadde gedaē so heeft hē die coñ. neffens sinen stoel recht op gheordineert te stane/ bloots hoofts/ daer hy ontfangē heeft in den name des conincx alle dye homagen van alle den princē eñ groten heeren eñ regeerdēs d̄ stedē vā sinē conincrijcken/ eñ si custē al des conincx hant na die homage. Dit al gedaē sijnde so is daer vanden sangers ghesongen Te deñ laudamus/ eñ dye trompetten eñ claretten maecten doe groot gheluyt Na diē reedt die coninc weder na thof met groten state seer lustelijc so dat hē elck lof eere eñ weerdicheyt toeseyde. Dit voorseyde is al ghedaen in tegenwoordicheyt vanden voorgenoemdē ambassadoers eñ ander vreēde liedē/ eñ ter weerdicheyt vandē coninc

¶ Vandē rijckelijcken steecspele gheschiet na dat cronemente van coninc Karel/ daer die voorseyde coninc Karel den oppersten prijs ghewan na inhout der chartē vandē steecspele

Als coninc Karel aldus open hof hielt soe waren daer sommighe heeren dye ter eeren eñ weerdicheyt vandē coninc wildē helpen vermeren die feeste. So warē daer twee heeren dye een steecspel beroepē hadden So quam opten.xi.dach Februarij die coninc met sinē brueder Fernande ende met Leonora haerder beyder sustere te Valedoly op dye merct met groten state van veel grote heerē seer costeliken ghecleet/ eñ si ghingen op dat scauot So quamen daer in die bane dye heere van Beaurains ende dye heere van Souzelles) die beroepers vandē steecspele waren) verselschapt zijnde metten connestable van Castiliē/ den Graue Daymont/ den Graue van Hano/Dye graue van Daguillaert. eñ don Petro Giron die alte seer rijckelijc ghecleedt was. Ende die cledinghe vanden voorghenoemden beroepers waren cramosijn satijn al gheladen ende besayt met silueren draken. Si haddē acht dienende eelmans mit rocken wel dicke besayt met bloemen van silueren eñ guldē laken/ eñ noch veel ander dienaers met dieselue deuise ghecleet die hem seer nernstelijck dienden telcken als si staken

¶ Tegen dese voorgenoemde beroepers quamen ten yrsten ter banen die prioer van sinte Jans. Don Anthoni sijn brueder/eñ don Anthoni van sugenna. die ionghe hertoghe van Cleue/die graue van Honnem. don Wanri eñ Monfalonnet/don Jan mendose/don Francico van Braumont. Eñ dit was des donderdages voor vastē auont. Des dinzendaechs daer nae quamen daer ander stekers ter banē teghen den beroepers oock in presencie vanden coninck eñ sinen heeren. Als die hertoghe van Veyar. die Conestable/dye marckgraue Deltoges. dye graue van Hanon Dammirael/ Die prioer van sint Jans hertoghen Dalbe soon/Noch ooc die prioer van sint Jans hertoge vā Veyaerts brueder/die graue daguillaert/don Gonselle. Ten derden quamen teghen dese beroepers Dye graue van Porcan/dye heere van Fiennes/die prince van Besignen/die grote commandeur hertoghe Dalben soon/dye ionghe Berre milant/die graue van Sufrintes/Loys van Cadona Goncian loupes van Padille/ Don Francisco van Beaumonte/don loys van Ras/ die heere van Montmorency/die here van Bredenroede / dye heere van Montferant/die Troelliere Heze de Seneschal.etc.

¶ Dese voorseyde heeren waren also costelijc toeghemaect dat dat gulden laken voor cleyn ghereeckent werdt. want dye cledinghen waren al meest ghemaect van ghetrocken gout ende ghetrocken siluer ende met geslagen fijnen goude van veele diuersche manieren ouerdect/ende met peerlen eñ met costelijckē ghesteenten gewracht Ende als dese heeren nu ter banen gecomen waren seer costelijcken gemōteert/ende als die vier eerste ghelopē haddē/so is die coninc ghegaen ende heeft oorlof ghenomen aen dye vrouwen ende ioncfrouwen ende hi is vā den schauotte gegaen om hem te wapenen Ende int wedercomen is hi in die bane ghereden met so groten geluyt als vijftich claroenē ende tseftich trompetten maken mochtē Eñ alder erste quamen na dye trompetten dye

herauten ende roys darmes. daer na die hertoge van Cleue ende die heere van Geures dye twee banieren droegen verwapent met die wapenen des conincx Int middē van dien reedt die marcgraue vā Grandenborch dye dē schilt droech met die selue wapenē geblasoneert. Daer na quam dye heere van Reulx opper hoofmeester vā onsen conīc/ eñ die gouerneur vā bresse. Daer na die Conestable Ladmirante die hertoghe Dalbe/ die hertoge van Vepar/ die hertoge van Nagere/ dye hertoghe Dargnes/ dye marcgraue van Villame/ dye graue van Bonneuente/ die marcgraue Destolges/ dye graue Daroinne/ die heere van Chieures. Dye welcke al te peerde waren elck een lance in die hant bereet sijnde ten dienste des conincx/ alle gecleet in satijn carmozijnē rockē. Daer waren xxiiij. eel mans te voete met schaerlaken coussen v̄dect met getrockē gout eñ siluerē webbe doorsnedē De wam beisen satij carmozij v̄dect mit getrocken gout eñ siluerē webbe al doorsneden eñ die bonettē waren anōtuerlijc De conīc was in carmosijn satij ouerdect met getrockē goude siluerē webbe doorsnedē ende ouer al besayt met goudē sculpē/ veel quispelen van fijn gout eñ siluer Eñ tusscē die warē scildekēs al ront vā gout/ daer warē sekere woordē in gescreuē. De houssuere van sijn paert was vandē seluen. Eñ als hi sinen keer dede op dye bane soe ghinc hi die vrouwē gruetē/ sijn peert die sporē lustelijc gheuende. Eñ daer waren hertogē/ grauen/ marcgrauē/ eñ ander grote heeren in ghetale. xxx den coninc dienende die also rijckelijc toe ghemaect waren/ dat niet wel mogelijc en was om te verbeteren Ende in sulcker manieren dede hi sinē tour ommegaens der banen Eñ als hi dat ghedaen hadde so quā hi hem voor de iugen presenterē/ daer sijn deuoir doē de na inhout eñ costume des steecspeles. Ende dat ghedaen sijnde stelde hi hē op deynde vand̄ lijsten eñ liep tegē den heere van Souzelles sinen grotē escuier/ den welckē hi een deel vā sijn pluymage stack sijn lance draghende so recht als een draet Eñ siende dat hi sijn lance niet ghebroken hadde stelde hi die weder recht op/ weder om kerē de op deinde van die lijste om te lopen die and̄ reise Eñ bidē ghene comende die tegens hē quā ghelopen gaf hi sijn peert die sporē ende raecte den seluen Souzelles op die gardebras/ mer ten vatte niet ende die lance brack in cruysinge dat si in die lucht vloghen. Ten derdē stack hi den beroepere op tfaux amet dat sijn lance brac/ mer ten was gheen prijs/ want die capittelē hieldē eenen voet vry. So stelde hi hem ten vierden mael om steken/ eñ hi stac den beroeper opt hoochste vander targē/ dat hi sijn lance in veel stucken brack. Eñ daer was doe een groot gheroep der blijdtscapen vanden volcke/ wāt daer waren wel. x. M. menschen present. Eñ aldus voldaen hebbende dat recht vanden capittelen van dat selue steecspel/ verselscapt sijnde metten seluen herē dye met hē comē warē reedt hi wech om hē te ontwapenē. Eñ als die coñ. wech was so volliepē die ghene die noch te lopen haddē. Eñ dat gedaen sijnde begostmen die foulle ende ouer hoop te stekē/ daer menige lance ghebroken wert. Eñ dye Foulle ghedaen sijnde so reedt ons coninc eñ die

vrouwē na thof vanden coninc/daer was doen die maeltijt berept/ende de coninginne van Arogon was tot der maeltijt met veel herroghinnen/gra-uinnen/mergrauinnen ende met vele ander grote vrouwen/die alsoo costelijcken ghecleedt dattet wondere ware om te verseggen eñ dat was een ghenuechte eñ een triumphe om te sien.

¶ Na der maeltijt so dede die coninck eenen dans maken ter eeren vanden vrouwen eñ ionckrouwen. Daer quamen seer luttelijc inden dans die here vā Beaucaire eñ die heere van Houzelles eñ ooc die ander heren die ghe steken hadden/eñ elck bewaerde daer seer ruttelijc sijn eere/ soe dattet was een melodije om te aensien. Ende die vrouwē waren seer rijcheliic gecleedt want alle die vrouwē eñ ionkrouwen vā des coninc suster Leonora haddē wit satijn aen met goudē laken geuoe dert Eñ die vrouwen eñ ionkrouwen van die coninginne van Aragon waren al ghecleet met swart fluweel Eñ die mouwen vanden tabbaerden waren seer gheladen met gouden platen vā menigerhande diuisen eñ met ontallijcke veel costelijcke ghesteenten Eñ die coñ. was doe ghecleet met een wambays eñ rocke van satijn cramosijn/verdect met getrocken goudē eñ fluweren webbe/eñ een spaensche cappe vanden seluen ghenoedert met fijnen Sabelen

¶ Eñ daer was ghesloten biden vrouwē eñ iugen dat ons coninc den prijs hadde van dlopen eñ steecken Eñ leonora sijn suster presenteerde hem den prijs Eñ die here van Houzelles hadde den prijs vander foulen alsmen ouer hoop stack. Ende alst na middernacht was so leyde ons coñ. die coninghinne tot in haer hof/eñ doe keerde die coñ. weder in sijn hof/eñ elc int sijne. Eñ so verghinck die feeste met blijscapen ende vruechscapen. Die dingē vandē coninc prospereerdē eñ haddē eenen gheluckigē voortganck alle dagen meer eñ meer/eñ al dat volck van den coninckrijcken bewesen hem alle dienst eñ onderdanicheyt

¶ Hoe die knechten ghheeren den swarten hoop ghelagen eñ van een verstropt waren

NV sal ick weder keeren tot der materien van onsen lā den/ende swijgen een wijl tijts van die voors landen.

¶ Int iaer ons heeren M. CCCCC. xviij. in April so walser een grote menichte ende vergaderinghe van knechten dye den swarten hoop heet/die wt Vrieslant comen waren/ die niet veel duechden en deden/maer waer sij quamen deden sij groten laste den lantvolck ende ouerdaet/eñ reyden die boeren al wt ende meer dan sij ghecrijgen conden. Hoe en hadden sij ghenen dienst ende sij laghen langhe int opperstichi omtrent Deuenter. Daer na quamen sij int lant van Ghelder op auontuere of sij te wercke hadden ghecregē/maer neen sij. Mer dye here van Ghelder dede se vertrecken wt sinen lande eñ hi dede ghelevdē voorby der stadt vā Nieumeghen eñ quamen so int landt eñ in die Camere van Cleue/ daer sij wel. x. oft. xij. dagē bleuen leggen doende den armē lantlieden groten scade eñ aten al op dat die lantlieden hadden ende ghecrijgē

conden. Dit vernemende die hertoge van Cleue screef brieuen aen den hertoghe van Ghelder eñ dede hem vraghen oft hi dye knechten in sijn landt ghesonden hadde oft dat hise in sinen name ondhielt. Daer op dye hertoge van Ghelder weder om screef hē excuserēde dat hi hē der knechtē niet aē entrac eñ dat de hertoge vā Cleue mettē knechtē dade dat hi wilde ende conde Eñ die knechtē bleuē daer vast leggē niemāt ōtsiende/ hē vlatende op haer eyghen cracht screuen schimpelijckē aenden hertoghe van Cleue/ aen den hertoge van Gulijck/ aen den bisscop van Colen dat si wel souden koken/ si soudē met hēlieden comē eeten. Mer die hertoge vā Gulick was ooc in die were eñ hi geboot sijn volc eñ sijn leēliedē eñ zij ander ondsatē dat si alle gereet soudē sijn om hē te volgē/ alst vā node ware op sijn vianden. Ende die hertoghe vergaderde eenen grooten hoop volcx te perde eñ te voete Ende die bisscop vā Colen quā hem te hulpe ooc met. viij. C. paerden Eñ die selue hertoge screef ooc aenden graue van Nassou dye hē ooc te hulpe quam met viij. C. peerdē alsomē seyde/ so datter wel vergadert warē omtrent. iij. M. peerdē eñ veel duysendē te voete. Dit vnemende de knechtē datter so grotē volck op dye been was om met hēlieden te slaen/ so en warē die capiteynē mettē knechtē niet wel te vredē sorgēde voor al dat rosvolck/ wāt die knechten en haddē gheen volc te peerde/ so en wisten si ghenen beteren raet dan si sochten ootmoet aen den graue vā Nassou eñ sprakē met hem biddende om gracie dat si door dlant mochten passerē. si souden al haer were bussen eñ boghen eñ ander stocken af leggē/ eñ gaen bloot wtē lande Dit wert vā den heerē den knechten gecōsenteert op die voorsprokē voorwaerdē/ maer god die heere versach dat ands/ want si en waren niet vergadert om eenich goet ofte duecht te doene. Want daer waren vgadert meer dan. xij C. knechten dye wtghelesen bloeme vā al den knechten/ ende si meenden so metten hoop door te comen/ eñ vorē wt warē iiij. knechten ghegaen die hē sloegen met v. oft. vi. borē om dat de borē wilden hebbē der knechtē stockē. Dit siēde die reysigerē vandē graue vā Nassou eñ die Henewieren eñ walen staken haer peerdē met sporen eñ sloegē indē hoop die na quā. Dit siende dat ghemeyn volc eñ die boerē die seer begheerlijc warē om die knechten te slane/ eñ dye boerē hadden ooc veel half slangen eñ veltgheschuts/ daer si vreselijc mede onder die knechten schotē eñ sloeghen so totten in eñ si schoffierden harē hoop so dat si versloegen vā den knechten omtrent. xij. C. Eñ als dit den hoop vernam die noch indē leger was wert seer veruaert eñ si namē die vlucht eñ elc sach om een goet wech comē. Eñ alsomen seyde so hadden dit die walen ghedaen eer datter dat ander rosvolck af wiste Eñ aldus wert desen swartē hoop vandē knechten verscheyden eñ verstroyt vā mal canderē/ daer wi alle god wel af danc ken moghen/ want si en deden duecht noch profijt tot ghenen plecken daer si quamen. Eñ corts daer na werden der knechten veel gheiusticieert ende ghehangen/ bisonder diemen conde ghecrijghen vanden ghenen dye tot Asperen hadden helpen volbrengen

die grote moort/wāt sond twijfel dat onnosel bloet roept wrake vand eerden tot inden hemel ouer die moordenaers eñ dootslagers

¶ Item want heer Frederijc vā Baden bisscop vā Vtrecht sieck eñ cranck was eñ sijnd leden onmachtich so dat hi sijn lant niet en conde regerē noch sijn ondsaten vandē viandē beschermē so wert hi beradē sijn bisdom te resignerē. So wert indē raet van onsen prince gheslotē eñ ooc int hof vā romen om peys eñ vrede te ondhoudē/ dat heer Philips bastaert vā bourgondiē eñ ammirael vand zee biscop soude zij also dat geschiede/ wāt int Jaer ons heren M.vC.xvi. so quā hi binnē Vtrecht met grotē state/ daer hi eerlikē ontfangen wert vandē gheesteliken eñ weerlijkē state eñ wert daer bisscop ghemaect eñ hy wert seer lieftalich onder sijn volcke wāt hi dat lant in goeden vrede hielt.

¶ Item int iaer ons heeren. M.v.C. eñ.xviij. so wert gemaect een cōcordien peys eñ eendrachtich goet vast verbont tusschē desen landē van Brabāt Vlaenderē. etc. eñ tusschē den bisscop van Ludick eñ heer Robrechten sinen brueder/ waer af dat volck aen beydē siden seer verblijt was

¶ Item Int selue iaer voorscreuen so waren Tantwerpen ghecomen twee galeyen met hair comenscappen/ den xxiij. dach in Junio

¶ Hoe dat die eedel keyser Maximiliaen afliuich wert

Als die eedel prince Kaerle nu al sijn landē besworē hadde/ eñ zij grootvadere die duechdelijcke keyser Maximiliaen vā sijn mōboorscap ōtslagen was/ so nam hi oorlof aen sinē sone Karolo den iongē prince eñ aen alle die herē/ eñ hi is wech gereyst na duytschlant eñ hi heeft alle sijn dingē met vredē geordineert eñ na sijn beste wel doen bestellen Eñ quā daer na in de stadt vā Velsz daer hi sieck wert eñ die siecte beswaerden hē ten lestē so sere dat hi te bedde bleef leggen Eñ sijn medecij meester eñ noch and mesters quamē hē besoeckē besiende sijn vrine sprakē vā cranckē troost ō te genesen. Dus maecte die duechdelike prince zij testamēt in die stadt vā Velz/ in welke

testamẽt hi beual dat mẽ sijn lichaẽ nz
exẽterẽ noch balsamẽ en soude mer
men soude vindẽ een epckẽ kiste daer
men sijn dode lichaẽ in soude leggen/
In welker kistẽ men oec alle dinch vi-
dẽ sal dat totte dodẽ lichaẽ sal behoꝛẽ
te wetẽ/ eenẽ grouẽ swellich dairmen
sijn lichaem in napen soude Eñ doꝛt
soudmẽ sijn ogen/ sijn ooꝛẽ eñ zij mõt
wullẽ met ongeblustẽ calck eñ so sijnẽ
lichaem leggẽ in die epckẽ kiste eñ ter
eerdẽ doen/ welcke epckẽ kiste hi wel
ij. iarẽ met hẽ vuerde waer dat hi reis
de/ wãt si was gesloten in een pserẽ kist
daer maximiliaen alleen die sluetel af
behielt Eñ waer hi quã ter stõt mostẽ
sijn archiers die kiste op zij camer brẽ
gen dair hi slirp/ so dat elck meẽ de dat
daer in costelike dingẽ eñ iuwelen ge-
weest warẽ Eñ als hi so siech wert dz
hẽ dochte die doot te genakẽ so õtfinc
hi dat heilige sacramẽt/ eñ hi stelde zij
herte onõ dẽ sterckẽ standaert des ge-
loofs met betrouwẽ der hepligher eñ
voldoender passiẽ eñ der alder bitter
ster doot christi Jhũ/ beuelende zij sie-
lein die handẽ des hemelschẽ vaders
gaf sinẽ gheest Eñ sijn lichaẽ wert ge
lept in die epckẽ kiste/ die wert geslotẽ
in die pserẽ kiste/ eñ wert so gebracht
ter Nieuwerstadt/ daer hi wert so be-
grauẽ bi sijn moeõ Leonora. Hi sterff
int iaer M. v C. xix. de. xij. dach Janu
arij in sijn. lix. iaer/ als hi. xxxiij. iaer
Roomsch coninc geweest was

¶ Hoe coñ. kaerle keyser gecroꝛẽ wert
eñ hoe hi wt Spaengien ouerquã/ eñ
vã sijn cronement tot Aken

¶ In desen tidẽ was Kaerle õs prince
in Spaengiẽ daer hi gecroõt was Eñ
õ dat maximiliaẽ nv gestoꝛuẽ was eñ
dat roõschcrijck was nv sonõ coninc
so vgaderden die. vij. kueruoꝛstẽ in de
stadt vã Francfoꝛt/ daer si onõlinge
raet hieldẽ om eenẽ coñ. te kiesen tot
profijte eñ oꝛboꝛt voor dat rijcke Dus
int stuptẽ so gauẽ si gemeenlic haren
vops eñ electie coninc Kaerle/ dwelck
nochtãs die coninc vã vrãcrijck geer
ne belet hadde/ wãt hi daer seer õ ar-
bepde/ belouende grote giftẽ eñ gauẽ
Eñ om dese electie ouer te brẽgene/ so
wert daer toe gecoꝛẽ hertoch lodewic
vã Geperẽ palsgraue eẽ wijs welspre
kẽde man/ die welck ouer trac in spaẽ
gien/ dair hi eerlikẽ ontfangẽ was vã
Kaerle den coninc den hi zij boꝛtscap
dede. Waer õ dpe coninc vblijt sijnde
beschanck dẽ hertoge seer rijckelijc/ eñ
dit gebuerde int selue iaer vã. xix.

¶ Hier na heeft coñ. kaerle sijn dingẽ
beschict eñ heeft doẽ vgaderẽ veel schep
pẽ om hẽ te gelepẽ/ eñ heeft soe oorlof
genomẽ aen sijn herẽ eñ stedẽ/ eñ is te
schepe gegaen eñ quã gearriueert aẽ
Engelant daer hi seer eerlikẽ eñ met
grote triũphẽ ontfangẽ wert vanden
coñ. vã Engelant eñ vanõ coningine
sijn moepe eñ vanõ hertoginne vã su
ssock des coninck suster die hẽ eens vt-
sekert was/ die hẽ seer minlijc õtfinck
daer de prince zõmige dagẽ met zij he
ren eerlikẽ getracteert worden. Eñ is
daer na weõ tscepe gegaen eñ is met
goedẽ voorspoedigẽ wide coꝛts ouer
gecomẽ in zeelãt daer hi blijdelijc ont
fangẽ was vã sijn volc/ eñ vã dair quã
hi in brabãt/ daer hi met groter blijt-
scapen eñ eerẽ ontfangẽ wert Dit ver
hoꝛende die kueruoꝛstẽ dat de prĩce co
mẽ was wt spaengiẽ eñ dat hi was in
brabãt so sondẽ si ãbassatẽ aẽ hẽ dz zij
Co. M. hẽ daer toe schichẽ wilde õ de
crone tõtfangẽ vandẽ roõschẽ rijcke.

Aldus is hi op geſetē eñ is met groter
eeren eñ ſtate gecomen te Colē in Oc
tobri int ſelue iaer van. xx. daer hē die
kueruorſters verbeydē/eñ vā daer v̄
trach hi weē na Aken daer hi gecroōt
wert/ſo hier na v̄claert wert die ma-
niere eñ ordinācie vā ſinē heren/ſtate
incoēſte eñ croninge. Indē eerſten ſo
quamē geredē in die ſtadt die herē vā
der oordenē hier na ghenoemt
¶ Die graue vā Naſſau/graue Derp
Die heere van Cherue
De here vā Pfelſtepn ioncheer Flouis
Die heere van Vallenaer
Graue Felix een duptſch heer
Die graue Portien
Die graue vā Hoochſtratē/heer van
Montigni. Die graue vā Elpinop
Heer Simon vanō vorſtalmaen
Die heere van Fienes
De here vā Roue hoofmeeſter vandē
keyſer. Die prince vā Oraengien.
Die prince van Symay
Die heere van Lieherche
Die here van Halecque
Die heere van Simpy
Die heere van Egmont
Jōcheer Eueraert vā Arenborch
iōcheer robrecht vā Arēborch broeōs
Die heere van Heuenberge
Die graue van Huerne
Die here vā Bergen alias Valepn
Die hertoge Dalbe met ſijn ſone
¶ Hier na volgē die. vij Kueruorſten
Dambaſſatē vanden coñ. vā Beheim
De biſſcop vā Meno met. vijc. peerdē
De biſſcop vā Triere. vi. C. peerdē
De biſſcop vā Cuelen. vi. C. peerden.
De hertoge vā Haſſen. Die marcgra
ue vā Brandenborch. De Palsgraue
hadde. vi. C. peerden
¶ Hier na volgē anō eedele heerē die
den gecorē keyſer biſtant eñ eer bewe
ſen eñ haerlieō leenen daer ontfangē
hebbē comēde den keyſer te gemoete
met grote menichte vā peerden.
Die hertoge vā Gulic. Dambaſſadē
vandē rijcken hertoge vā Haſſen. De
marcgraue vā Baden. Hertoge Hen
ric vā Brupnſwijc. Hertoge Erijc vā
brupnſwijc gebroeōs beyde. vi C. per
den. Die biſſcop vā Ludick. De hertō
ge vā Lunenborch vader vā mij vrou
we vā Gelre. De graue vā Eemdē eñ
ſijn ionge ſone heere vā Vrieſlant De
iōge hertoge vā Cleue/hi is altoos bi
dē keyſer int hof Die graue vā Simpol
¶ Ambaſſatē aendē keyſer gecomen
om haerlieder leenē tē ontfangene
Dambaſſatē vandē coninc vā Denē
Vandē coninc vā Polē met veel gou-
den ketenē aen ſinē hals eñ ſijn peert
ſeer coſtelijc met goude behangē. Vā
de heeren vā Rodes. Vā Hongherijē
Vā Denemerckē. Vā Hanopen Van
Engelant
¶ De voornoēde keyſer comēde voor
Aken quamē hē tegen die voornoēde
kueruorſtē wel mer. iij C. perdē gebar
deert int volle harnaſch/met gouden
eñ ſiluerē laken becleet/die daer marē
op tvelt wel. vij. uren lanck eer ſi qua
mē in die ſtadt in ordinācie geſtelt/ge
crinckelt eñ geſchict na ordinācie der
orlogē ſeer coſtelijc verciert Dair gloe
gen trōpetē bōmen eñ anō inſtrumē
ten ſo groot ghelupt eñ genuechte be
driuende dat onſcriuelijck ware. Dye
kueruorſtē daelden vā haerlieō perdē
voor dē keyſer knielēde ter eerdē Die
keyſer gaf hē liedē ſijn hant die ſi eicht
cuſtē. ſi ſtondē lange te rade tot dat ſi
met hē wech redē. Eñ vrou margriet
was indē hoop ſeer wel gehabitueert

¶ Vā sijden quamē hē te gemoete. iij. M. voetknechtē wel gewapēt dē berge neder al in ordinācien eñ bataelgewijs. xli. dicke lossende al haer colueuerē tsamē/ hē scickende subijt. c. i. dicke/ eñ comende in die stadt ghingen si voor dē keyser eñ perdē. vij. dicke trecken de also door die stadt opt lant. Itē daer warē ghebardeerde peerden/ so Spaengiaerts/ duytschen/ archiers/ mitsgaders skeysers volck wel. xv. M. Item die keyser comēde bi die poorte vand stadt quamē hē te ghemoete die herē vā onser vrouwē kercke/ canoniken eñ capellanē/ eñ die vier ordenen die hē leyden tot in die kercke. Als hi in die kercke was heeft hi geuallen op sijn knien voor onser vrouwē ond een grote yserē crone verchiert met veele siluerē ymagen eñ heeft daer ghelegē cruyswijs plat ter aerdē/ tot Te deum laudamus gesongē was. Eñ daer na is hi gegaen mettē kueruorstē sonder meer tot in die santuarie/ al daer hi dede den behoorlickē eedt volgende der electie. Als hi daer eē vre geweest had de metten voors kueruorsten hebbē si hē wederōme geleyt op tstathuys/ hi hadde eenē guldē laken paltroc aen v̄chiert met costelic ghesteente/ een wit siluerē bonet/ met eē witte pluymage int witte harnasch. Dit gebuerde int iaer. xx. in Octobri smaendaechs

¶ Saterdaechs daer na op s. seuerijs dach is die keyser ter voorseyd kerckē gegaen/ al daer hi gecust heeft tcruys ons herē. Eñ die bisscop vā Colen eñ and kueruorstē hebbē hē geleyt in die santuarie/ daer si hē af gedaen hebbē sijn habitē eñ ghegeuē der kerckē/ eñ hebbē ghecleet als een dyakē eñ is so wt gecomē met dyakē eñ subdyaken/ so geleet tot voor ōs vrouwe eñ hebbē geset in een keiserlike stoel cruyswijs Eñ die bisscop vā Colē heeft ter stont de misse begonnē. die diaken warē de bisscop vā mens eñ de bisscop vā trier eñ si satē op een banck/ te wetē/ die bisscop vā Mens aen die rechter side/ de bisscop vā trier aen die luchter side vā dē keyser. dair na dand kueruorstē. de hertoge vā sassen hielt tguldē sweert voor den keyser. Na de pistole hebbē si dē keyser gecroōt met eend cronē opt hooft/ met eē septer in die slincke hant eñ die werelt in dand hant als eē here vā alder werelt. Daer na heeft de keyser mettē keyserlijkē sweerde geslagē M. ridds. Ter stont was daer tgebot gegaen dat elck nyeu ridd togē soude vā wat afcomste oft scilde hi gheborē ware op de v̄buerte elck vā sinen ridd scape. Na deuangelie hebbē si den keiser geleyt op dē doxael/ daer hi gedaē heeft sinē eedt de keyserlike rechtē cōderhoudē/ eñ daer na hē wed gheleyt in sinē keyserlickē stoel eñ hebbē daer geheylicht eñ gesalft vorē in sijn borst eñ in beyde sijn palmē vā sijnd handt Dat gedaen sijnde is hi geleit voor dē outaer daer hi viel op sijn knien eñ heuet vandē bisscop die de misse dede ōt faen theylich sacramēt. Eñ na sijn deuocie gedaen/ is hi wed geleyt in sijnē stoel/ tot de misse gedaen was. die wt sijnde hebbē si hē met dyakē eñ subdiaken geleyt ter santuarie/ dye welcke dyakē hieldē op sijn slippē/ eñ vā daer met grotē state tot opter stathuys ter maeltijt/ daer de spise voor den keyser gediēt sijnde ter venster wtgeworpen was met veel gelts voor dē armē. Die maeltijt gedaē sijnde die heren hebbē hem geleyt in sijn logijs/ daer hi bleef

met de Kueruorsten eñ anđ herē. v. dagē met genuechten eñ triumphen onspreke lic. Daer na heeft hi veel heren vā herwaert ouer weđ om thuys gesondē om sijn frontierē te bewarē Eñ die keyser is vertrockē vā Akē na Colen/dair hi ingehaelt was met. v M. voetknechten al int harnasch/eñ veel ander peerde volcx metten kueruorstē. Ter intreyē vā Aken werdē getoocht veel schone reliquien/te weten/ themde vā marie/Josephs cousen/den doeck daer sint Jan op ōthooft was/ tcleet dat christ⁹ voor hē hadde aendē cruce Item den. xiiij. in Octobri was sijn intreye te maestricht/daer hē tegen quamē. iiij M. voetknechtē in tharnasch seer wel geaccoutreert al vā eenđ leuereye. De heren vanđ stadt waren gelijcker leuereye eñ colueren vandē keiser/hē leydēde in die stadt met groter eerē eñ triumphe/presenterende hem een lopende fonteyne met wijne

¶ Item te ludic was hē ooc grote eere gedaen/ processie gedragen generael dair de keyser selue mede ghinc te voete. men maecter grote vierē vā smecolen op die marct. Eñ die heeren vanđ stadt leydē dē keyser te Hoey opt slot twelc si hem presenteerdē eñ gauen Dits warachtich dus geschiet/int corte gescreuen diligentelic bi heeren die daer present waren

¶ Van dat belegge vā Rodes/eñ hoe die Turcsche keiser raet hielt met sinē heeren om die stadt te becrachtigen. Eñ screef eerst brieuē tottē grootmeester van Rodes inhoudende dit nauolgende/eñ dit was int iaer. xxij.

Solymānus Staccus bider graciē gods een coninc der coningē/ een heere đ heren die meeste keyser vā Gyzancien eñ van die van Trapezunden De alđ machtichste coninc vā Persen/Arabien/Syrien/ eñ Egipten. Heere vā Asien eñ Europen/Prince vā Mecha/van Alexē vā Jherusalem/een domineerder eñ besitter des gehelē meers eñ zeen. etc. dē grootmeester vā Rodes saluyt

¶ Ic verblije mi in die comste vā uwē nieuwē dominie eñ heerscapie/dwelc ick beghere dat ghi langē tijt met gelucke moet besittē. Ick hope ooc seere dat ghi te bouē sult gaen in duechden eñ getrouwigē geloue al die na v sullē comē regeerē eñ eñ gebiedē in dat eylant van Rodes/vandē welcken mijn

voorvaders haer macht te thonē hebbē
hē ōthouden/door welcker exēpel ick
doc met v houde vrientscap eñ gracie
Daer ō mijn vrient verblijt met mi vā
der triumphē eñ victorien doē ick trac
ouer die Danubie daer stoutelic v̄bey
dende den coñ. vā vngariē indē strijt
daer ick veel stedē wan/eñ quelde dat
volc mettē swerde eñ barnē eñ bracht
veel volcx ond̄ mijn subiectie eñ dienst
eñ liet daer mijn heyr/ eñ keerde wed̄
als victorieus in mijn stadt vā Constā
tinopel Vale

¶ Die antwoorde des grootmeesters
vā Rodes totten Turck

¶ Dijnē brief die mi v oratuer ouerge
bracht heeft heb ick wel v̄staen Eñ vā
der vrientscap daer ghi mi afscrijft is
mi so lief als leet/ so dancbaer als on-
dancbaer Wāt Cortilog⁹ hadde mi ge
dreyget als ic hier quā wt Galliē dat
hi mi onuersienlijc soude v̄drucken eñ
ouerualle/dwelc so niet geuallē en is.
Metter dōcker nacht quā hi in die zee
vā Rodes eñ die geladē schepē comē-
de vā Jerusalem varēde na Venegiē
wilde hi nemē Mer sijn macht heb ic
gekeert met schepē die ick terstōt dede
comē wt mijn hauen eñ dede den zee-
rouer vlien/eñ hi most verlatē dē roof
dien hi genomē hadde den coopliedē
vā Creten. Vale wt Rodes

¶ Dit verstaende Cortilogus die capi
teyn dat die grootmeester van Rodes
vā hem gescreuē hadde tottē turck/so
quā hi bidē turck sprekende met hē na
dē mont als een flatteerder eñ pluym
striker/ gelijc si alle sprekē mettē houe
die vandē houe leuē eñ seyde O alder
beste mogēste keyser/ic hore dagelicx
die iāmerlike clachtē der armer men-
schē wten eylandē van Mithylenen/
Euboia/Peloponneso/Achaya/Ca-
ria/licia/eñ vā allē die daer leggē aen
die cantē der zee vā Syriē eñ Egiptē/
eñ beclagē hoemen haer lant bederft
haer stedē berooft werdē/eñ haer lie-
den geuangē/ haer beestē ghenomen
werdē/eñ ontallike veel and̄ ongeloo
flike persecutiē moeten lijdē(daer nie-
māt tegen is)vandē cruysdragers eñ
zeerouers vā Rodes. Die arme men-
schen begherē vā mi/dat ick hē hulpe
soude vercrigē vā uwer keyserlijcker
maiesteit/dat si mochtē beurijt werdē
vā dat veruolgē eñ roouen van desen
cruysdragers. Daer ō bidde ic v door
den grotē name vā Machumet/door
v keyserlike gracie/dat ghi dese arme
menschē vandē alder wreetstē viandē
wilt verlossen/eñ vā de grote iniurie
hē lieden gedaen/dwelck is een grote
oneere tot uwē name. Si quellen den
coopman seer/ wāt reysen die schepē
eñ coopvaerders na Damasco/na A-
lexandrien/na Memphim/ Chacidē/
Lesbum/Chium/ eñ na v keyserlijcke
stadt vā Constātinopolen/si sijn altijt
in sorgē vā berooft eñ genomē te wer
den. Eñ cortelinge hebben die vā Ro
gheweest in een vā die turcsche haue-
nen/eñ hebbē dat lant berooft eñ die
lieden gheuangen eñ hebbē dat so te
Rodes ghebracht met al den roof.
Met dien woorden wert die turcsche
keyser Solymannus seer vergramt
eñ dede sijn heeren bi een comē/eñ hi
heeftse so vermaent dat si alle te vredē
waren om voor Rodes met macht te
trecken/om dat te vercrachtē Eñ doe
screef die turck eenen brief tot die van
Rodes/hem lieden auiserende inhou
dende aldus.

¶ Solymannus Tsaccus bid̄ graciē gods een coninc der coningē. etc̄.

¶ Mi hebben bewegen die deerlijcke clachtē mijns volcx door dat ongelijc en iniurie hē liedē gedaen eñ dagelicx noch gedaen sijnde wt dat bose eylāt eñ stadt vā Rodes. Hier ō gebiede ick v door die gracie die ick v goedtierlijc gonne v wech te reisen wtē lande met alle v goedē eñ substanciē/oft belieuet v te bliuē ond̄ mijn gebot in v secte eñ geloue bi mi beurijt op uwen tribuyt dat muechdi kiesen. Sijt ghi liedē vā wijsheyt ghi sult kiesen vrientscap eñ vrede voor oorloge eñ dootlike strijdē want wordi met macht verwonnen/ alle dinck sal v seer bitterlijc op comē/ eñ v sal geschien gelijc die verwinner den verwonnē doet/daer af v niet sal mogen beschermē/noch v wapenen/ noch v engienē/noch v hoge mueren die ick te grōde toe af werpē sal/noch al v hulpe die ghi binnē hebt/oft van buten crigē muecht. Eñ dat sweere ic bi den god des hemels/v̄meerder der aerdē/eñ bi die iiij. euangelie scriuers eñ bi onsen propheet Machumet dye groot ond̄ duysent propheten. etc̄.

¶ Op die. vi. calende vā Iuli⁹ int iaer xxij. quā hi met veel C. scepē arriuierē aen dat eylant vā Rodes/met hē bren gende menich C. M. man/waer af hi die een helft bi hē hielt leggē in eylant vā Rodes omtrēt iiij. milē vand̄ stadt eñ dand̄ helft sende hi voor die stadt ō trent. iij. C. M. om daer harē leger te makē Mer int eerste aencomē na der stadt dodē die vā Rodes so veel turckē dat si nauwelic plaetse en haddē ō die dodē te begrauē so dz si half desperaet werdē eñ dachtē vā daer te vliene/soe dattet die oude wijse capiteyn dē turc schē prince heeft ōtbodē/die doe seluē quā met sijn and̄ volc. Eñ op de. v. cal. vā Septēber nam hi die castelen daer omtrēt som met fortse eñ som gauen hē op. Hi hadt daer ghebracht so veel meels dattet scheen te sijn eenē grotē berch/eñ dat was in sackē bepect dat tet die regē niet lettē en mochte Eñ hi stelde sijn armeye met bussen ende be groeuē hē eñ bestormdē doē die stadt ix. dagē lanck/mer die vā binnē dodē so veel turckē dattet wond̄ was. Dit siende die turck is daer na met meerd̄ subtijlheyt voortgegaen/eñ heeft tot veel plaetsen gestelt om stormē. xij. co perē bussen in dat beleg vandē volcke vā Ambusoniē/eñ hebbē veel mortie ren in die stadt gheworpē eñ hebben so die stadt weder vreeselijck bestormt dach ende nacht/eñ veel stercker dan si te voren ghedaen hadden/nacht eñ dach schietende ende werpende gro te steenen door dye daken der huysen der kercken/der toornen/ dat dye ker sten nauwelijc en wisten waer hem te wachten/ maer die kersten keerdense vromelijck. Si schoten dicwijl grote barnende cloten met grote scherpen yseren pinnen/die vol waren van ter mentijn/solphur/ghesmoltē peck/eñ met ander barnende dingē/ende als die vielen oft met den yseren pinnen in hechten dan borsten dye cloten/eñ wat si dan raecten dat doden si. Daer waren noch wel. xl. bombaerden dye schoten steenen cloten. x. eñ. xi. palmē groot. Ende dye van Rodes schoten weder seer vreeslijck in die turcken eñ braken dicwils haer bolwercken dye si alter stont des nachts weder ghe maect haddē. Eñ daer na ondergroe uen die Turcken rasschelijck die stadt

bina te halfwegē/eñ si meendē so die stadt te winnen. Dit vernemende die van binnen/maecten een groot gat daer tegen in die straten ende lietense dan vā onderin comen eñ verstoordense eñ doden dat meesten deel daer inne met groten steenē/met grooten vieren die si tot hē in worpē. Die turcken bestormdē die stadt in so menigerlep manierē dat si ten lesten eenē hoec vander stadt in cregē/so dat si met die van Rodes woenden in haer stadt eñ huisen ouer. iij. C. voeten verre inder stadt/ dien si. vi. maendē daer butē gehoudē haddē/daer hi wel in was. xlv. dagen eer si dpe stadt noch op gauen. Daer wert op een tijt sprake gehoudē eñ die turck sende den groot meestere eenē brief ludende aldus

¶ En dade dat ick ontermē hebbe op die mēschelike cranckept/ic en hadde v desen brief niet gesondē/ mer soude vallen doen sterue mē met een strangen deerlikē doot so ghi wel verdiēt hebt dwelc mi lichtelick is om doen/so ghi selues wel weet/ghi hebt mijn macht ghenoech besocht sijdi anders wijs/ ghi hebt lanck genoech gheweest in v ongetemde raserie eñ grote sothept Daerō suect gracie eñ comt tot v verstant. doet dit gheringe eer ick weder mijn ghebot ghene. Ick ghene daer v leuē lijf eñ goet/eñ daer en bouē so geue ick v dē keus oft ghi blijuē oft wech gaen wilt. Dus en laet v dit niet vōdriē ten aen te nemē/want daer ghi ō bidden sout wert v met v goedē wille gepresenteert. Desen brief wert gelesen voor den grootmeester eñ ouerstē eñ principaelsten vanō stadt/ waer op de grootmeester antwoorde eñ sepde O ghi eedelheerē mijn mede ridōs/ hier hebdi ghehoort den druckelijckē brief wat sullē wi antwoorden/oft wi sullē onderdanich sijn oft sterue/ daer op si alle langē tijt stille swegen/ende deen sach op den anderē. Doen stont daer op een griecsch priester beweecht met groot medelijdē spraeck met tranē alle die herē informerende om haer leuen haerō kinder/haer huysrouwen/eñ der vermoepder gemeentē leuē te behouwen/want hē gheen hulpe vā buiten en quā/so soudē si eewelijc daer af prijs eñ eere houden. Doe spraeck daer een ander radende datmen noch den turck wederstaē soude eñ niet obedieren/daer veel reden toe applicerende die te lanck warē om scriuen. Waer te ghen een ander wijs man op stont eñ sepde met heeten tranē reproberende den voors raet des anderē met schoonen reden/die ooch te lanck warē om scriuē/mer badt dē grootmeestere eñ sepde Ick bidde v grootmeester door v ingeboren eedelhept/en wilt dese alendige stadt niet laten winnē met gewelt eñ laet die oudē noch middelbere oudē niet mietten sweerde vgaen/ ōs huysrouwē eñ dochterē en wilt niet laten verrachtē/noch ons iongē kinderē wech vierē om te leerē die vmaledide wet vā Machumet/mer wilt ō armer ghemeynte sparē vanō doot. Als dese sijn reden geeyndt hadde/so wast dōcker auōt Doe sepde de grootmeester/gaet tot huys/ic sal ouerdēcken voor dat gemeyn profijt. Des anderē dages smorgēs lier de grootmeester bi eē roepē alle die herē vanō ordē eñ opperstē vanō stat/eñ dede hē neerstelijc vragē na dat profijt vanō stadt/ die alle sepdē dattet niet mogelic was die stat te houdē met gheenō manierē

Eñ daer en binnē dat de kerstē vandē
payse tracteerdē so wast.iiij.dagē be
stant/eñ daer quā een schip binnē diē
dagen bi auōtuere die brachtē wijnē
vā Venegien/eñ.C.Italiaensche rid
ders/maer dit was al een cleyn sake.
So wordē twee heerē gesondē totten
Turck dye hem ouergauē dat inhout
eñ tractaet vandē paus. Doe stont hi
op eñ nam met hem een grote schare
volcx eñ andē die totter eerē eñ pompe
toebehoren eñ ghinc blinckēde in sijn
harnasch v̄chiert met goude peerlen
eñ ghesteentē tot op sijn conincx stoel
wtseggende die inghesettē des pays
daer hi god eñ machumet in te ghetu-
ge nam eñ seyde

¶ Het sal sijn dat die templē gods sul
len ongheuioleert bliuē/die kinderen
en salmē niet nemen wt dat geselscap
vanden ouders/ eñ niemant en salmē
dwingē totten wet vā Machumet eñ
al die in die stadt bliuē willen sullē.v.
iaren vry sitten sond̄ tribuyt·ende die
wech willē salmen scepen doen eñ ge-
selscap om te brengē in Cretē/ende so
veel bussen als si begheren sullē si met
hē nemen vry sond̄ wederseggē Mer
luttel vā desen wert hē liedē gehoudē
wāt si namen in die stadt eñ onteerdē
die templen/eñ worpen al die beelden
der santen wten templē/eñ braken al
die grauen der meesters eñ sloegē die
sarcken in stuckē. Eñ hi dede Machu
met eeren in die grote kercke eñ daer
na in alle de ander templen/ende wat
goet dat si sien mochtē dat namē si dē
armen kersten/ eñ sloegense daer toe
iammerlijc met groten stockē. Ende
Solymannus ontboot dē grootmee
ster bi hē te comen/daer hi mede sprac
eñ hi boodt hē grote eere eñ groot bi
hem te maken eñ rijckelijc te begauen
wilde die grootmeester bi hem bliuen
dwelc die groot meester refuseerde eñ
wilde dat niet doen. Eñ na veel spra-
ken die si te samē haddē dede hi hē we-
der geleydē tot in die stadt in zij plaet-
se/eñ gaf alle den kersten dye metten
groot meester quamen ghereden elck
een sijden cleet/eñ Solymann⁹ heete
den groot meester Gabba/dat is/ mij
alder weerdichste liefste vader eñ gaf
hem veel schone woordē met een lue-
genachtich herte/wāt terstont hadde
hi geboden een deel vā sinen hertogē
dat si den groot meester met die ridds
vand̄ oordē soudē brengē in zij groot
ste schip en brēgense al tot cōstantino
polen. Dit quam int openbaer eñ dye
grootmeester v̄nam dit/eñ bestelde se
cretelic sijn dingē/eñ ghinc te schepe
optē Jaersnacht eñ ontquā so/ eñ liet
die stadt in handen des turcschē key-
sers/daerse noch in is eñ bliuē sal tot
dattet ghecruystē Jhesum anders be
lieuē sal/die alle bedructe hertē v̄troo
stē wille door sijn barmhertichept eñ
ons allen mede. Amen.

¶ Van des conincx vā Vrancrijck or-
logen op dese landen/eñ vandē beleg
ge voor Masiers

NA dat die prince Kaerle die cro-
ne ontfangen hadde so track hi
weder na Colē eñ hi bescreef enē rijcx
dach tot Norenborch/ maer wanttet
daer so seer sterf/ so wert dē rijcxdach
gheleyt tot Worms/daer veel heeren
bescreuen warē/eñ doctor Luter was
daer ooc bescreuen/ om dat hi ophief
die leeringe van Johannes Hus/ dat
verbodē was in een conciliū/ waer bi

een groote beruerte comen is onder gheestelike eñ weerlike personē. Niet tegenstaende van dien/hi cōpareerde opten rijcx dach voor den keyser/dye hē vry gheleye ghegeuen hadde sond̄ sorge te comē eñ te gaen. Eñ wāt dye prince die tijdinge hadde dattet in spā gien seer qualijc stonde eñ datter gro ten twist op resen was tusschē die lan den/heeren/eñ dat gemeyn volck/ so stelde hi daer tot wille vandē kueruor sten Fernandū stadthouder voor hē/ wāt hi stelde op weder in spaengiē te reysen/ō den twist eñ tweedracht der heren eñ landē neder te leggen

¶ Binnē desen middelē tijdē/ so taste coninc Frāciscus vā Vrancrijc op des keysers landen rouende eñ barnende dwelc der K. M. geseyt was Waer ō hi gram wert eñ seyde Na dat ick in gheenē vrede sijn en mach in gheend̄ ley manieren/hoe wel dat ict altijt be ghere/so gheloue ick/dat ick hē so lan ge raet houdē eñ tegen hē eñ sinen ad herenten oorlogē sal/ tot dat een van ons beydē vandē anderen gracie sal begherē/ gelijc dat daer na geschiede int iaer vā. xxv. op sinte mathijs dach Eñ ons volc wonnē zommige castelē op die frontierē van Vrancrijck/ende maecten een belegge voor Masiers/ mer dye capiteynē werdē tweedrach tich indē legere/eñ Francisc⁹ van Si chenē dede so veel dat den leghere op brack eñ elck track weder na tsine

¶ Op die selue tijt quamē de frāsoyzē ouer die Zomme in Henegouwe om trent Valencijn/daer die keyser doen binnē was/ des de stadt seer veruaert was/eñ de fransoysen namē daer een stedekē in dat si spolieerden eñ destru eerden Eñ die herē vandē keyser/als mijn heere vā Nassou/ die graue van Guerē/heere vā Iselsteyn/ mijn here vā Emmery hooch baelyou vā Hene gouwe met meer and̄ trockē met hair ruters int gemoete eñ meendedse aē die riuiere te verlagē/eñ het was seer doncker gheneuelt dat ons volck niet verre vā hem ghesien en conde/so dat si aen malcanderē quamen eer sijt wel wisten/daer si een schermutsinge had den metten fransoysen Mer dē hoop der fransoysen was so groot dat ons volck weeck weder in die stadt vā Va lencijn/so dat die fransoysen daer om trent roofden eñ hebbē die arme lant lieden geuangē/ eñ so trockē si weder ouer die Somme in haer lant sonder groten wederstoot

¶ Vā des keyser tweeste reyse in spaē gien/eñ hoe die boerē in duytschlant verslagen eñ verstroyt werden

Als de K. M. dese quade tidinge gehoort hadt vandē twedracht eñ discordie der landē van Spaengiē eñ der herē eñ regeerders der coninc rijckē/so nam hi raet eñ oorlof vandē landē eñ vandē kueruorsten/eñ bestel de alle sijn dingē eñ landē in die beste ordinācie eñ policie die hi conde/ende heeft hē bereet met zij herē vand̄ oor den/met menich eedel man/eñ is ghe reyst na Zeelant den wint verwach tende. Als dan die wint goet was/so ghinc hi te schepe met al sijn volck/eñ met veel schepen die hem gheleyden. Eñ quā so in die landen vā spaengien sond̄ eenige auōtuere weerdich ō scri uen/sond̄ dat daer een schip v̄brande met al den lieden die daer in warē/eñ met veele schoone peerden dye in dat schip waren

¶ Corts hier na als die keyser wt dezē
landē gescheydē was eñ weď na spaē
giē getrockē om sijn landē eñ herē in
payse eñ vrede te stellē/ ghelijc hi dede
daer hi wel. viij. iaren lanck bleef/ tot
dat hi den landē een oore eñ erfgenaē
gelatē heeft eer hi weder quā wtē rijc
ken vā Spaēgien Int selue iaer als de
keyser vā hier ghescheydē was rees
een grote cōmotie in duytschlandt eñ
partie deen tegen dander/ die eedelen
tegē den boerē eñ gemeentē/ eñ daer
was grote erroer onď dat volck/ ende
daer vergaderdē menich dusent boe-
ren/ dye veel godshusen eñ cloosteren
beroofdē nemende die ghewijde vatē
eñ anď goet wat si crigē condē/ eñ vio
leerdē eñ iaechdē wt harē cloosteren
nonnē eñ ander gheestelike personē/
eñ bedreuē int lant grotē wille/ fortse
cracht eñ gewelt sonď reden oft ordi-
nancie der rechten/ so dattet god niet
langer gehengē en wilde. So v̄saem
de die palsgraue/ die bisscop vā mens
eñ meer anď bisscopē eñ herē eē grote
macht vā ruterē te perde eñ wat voet
knechtē dair bi/ eñ quamē tegē de boe
ren te velde/ die si metten peerdē tonď
brachtē/ versloegē/ vingē/ eñ heel ver
stroydē/ so dat na gheen v̄gaderinge
weď op en stont/ noch niemāt en dor-
ste na dat yet weď bedriuē noch aē van
gen sulcke partijsscap/ wāt si warē al
geheel tonďbracht. Dit v̄horende die
coñ. vā vrancrijck datter so veel volcx
v̄slagen was maecte hi weď een grote
armeye die hi voorsende na Italiē me
nende dat hē nu niemāt weďstaen en
soude Mer int iaer vā. xxij. maecte de
keyser een v̄bont met paus Leo ende
daer na met paus Adrianus/ so dat si
alle die fransoysen v̄dreuē wt Lōbar-
dijē als wt Mylanē eñ geheel Italien
eñ die hertoge vā Mylanē wert weď
vā die K. M. gestelt in sijn hertochdō
eñ possessie

¶ Veel tijts hier na oorloch de die key
ser met behulp vandē spaengiaerden
opten coninc vā Vrancrijck op die frō
tieren vā vrācrijck eñ Spaengien Eñ
die coninc vā vrancrijck sant sijn volc
weder in Italiē op die stedē eñ landen
die den keyser toebehoordē So track
des keysers volck metten spaengiaer
den eñ beleyden die starcke stadt van
Marsilien int iaer vā. xxiiij. in Septē
bri. waer af capiteynē warē die herto
ge vā Bourbon/ die Marquis vā Pis
caren/ Fernandus archon⁹/ eñ de abt
vā Nazariē die seer expert was in die
oorloge. Dit wetende dye coninc van
Vrancrijcke/ om sijn stadt te ontsettē
so vergaderde hi eē grote heyrcracht
van volcke/ te weten. ij. M. ghebaer-
deerde peerdē/ ende. iij M. lichte peer
den/ ende voetvolck wt Dolphinoys
x. M. Zwitsen. x M. Lantsknechten
vi. M. Italianen. v. M. Eñ ooc hadt
hi menich legionē te peerde eñ te voet
te voren wech ghesonden. Dit verne
mende des keysers volc vertrack vā
der stadt van Marsilien op den. xxv.
dach der seluer maent vā September

¶ Van dat belegge van Pauien ende
vandē groten strijt die daer gheuiel/
daer die coninc van Vrancrijcke met
veel van sijn eedelen gheuangē wert.

Als die coninc vā vrācrijc vstont dat die armeye vandē keyser zijn stadt vā Marsilien verlatē hadde/eñ dattet heyr op gebrokē was/so trac hi met sijn grote macht na Italien/meenende onder sijn subiectie te brengen Italien/Lombardijen/eñ die andē landen daer omtrent/eñ quā so int landt sondē eenich wedstant. Eñ des keisers volck is ooc na Italien gecomē lanex dye zeecant eñ quamē in Pauien den xxi. dach octobris/eñ des dages daer te voren warē sommige Fransoysen comen in die stadt vā Mylanen. Doe reysde van des keysers volck die capiteyn Ferdinandus Anconus met vele Spaengiaerden na Mylanen Dit horende die Frāsoysen vlodē wt Melanen. Daer na quam dye vicerop vā Napels met veel volcx ooc na milanē dies hē die vā Mylanē seer vblijden/mer des keysers volc track weder wt Mylanē om dat die stadt so qualic bewaert was vā artelrijē eñ vitalien/eñ si trockē na die stadt Lauder/want de coñ. vā vrācrijc naecte met zijn maecht Eñ Franciscus Sforcia quā te Pauiē eñ meende te treckē na Mylanē ō sijn volck te troostē/mer hi hoorde ter stōt datse den coñ. vā vrancrijck in gelatē haddē/so track hi na Cremonen/dair hē die capiteyn Anthonius de Lieua beloofde dat hi Pauien soude beschermen voor die macht der Fransoysen Nochtans was dat ghemeyn volcke meest door vrese wter stadt ghelopen die capiteyn bleef nochtās in die stadt met. ij. C. ghebardeerde peerdē/ende

ij.C.lichte perdē/eñ.v.M.cloeke voet knechtē/waer af die capiteyn stert in dat belegge vander heeter cortsen

¶ Den.xxvi.dach in Octobri quā die coninc vā vrācrijck voor Pauiē met si nē edelē int clooster vandē chartroy-sen/eñ sijn volc lach al ōme die stat vā Pauien Eñ de stadt vā Pauiē was so sterckelic beleyt datter niet een kindt wt noch incomē en mochte. In oostē lagē die Zwitsen mettē here vā Florē ges/die hertoghe van Albanien/ dye maerscalck vā vrācrijck/die prince vā Palisse met veel hooftmannē vandē Zwitsen Dese voorſ lagē al int cloo stere van sinte Pauwels vanď Augu-stinen oorden/eñ ooc die hertoge van Montfort metten Dolphinoysen.
In die noortsijde in een dorpkē.v.C. passen vanď stadt lagen die Fransche voetknechtē/die vā Aquitaniē/eñ die ridders met dē ghebardeerdē peerdē Int westen hadde die coninc vā Vrāc rijck sinen legere metten coninc van Nauarre in die abdie vā sinte Lanfrā cus/eñ des coninc x perck was beurijt aen deen side met die riuiere/eñ ronts omme lagē ooc de grote herē in tentē Int zuydt warē de Italiaensche voet knechtē metten fransoysen gemēgelt onď den Marquis vā Saluce. De frā soysen haddē veel engienē eñ bussen gestelt int voorgheburcht vanď brug gen/eñ die vā binnen deden met vreē der conste die brugge int middē door breken. Opten.xxviij.dach Octobris schoten die fransoysen alle die water muelens in stucken die op dye riuiere Tesyn stonden/ eñ die sommige ver-brandē si mitten griecschē viere Mer die capiteyn dede molens makē in de scholē daer de clerckē plegē te studerē diemen met peerden eñ handē malen eñ drayen mochte . Daer was een vanden raetsheren die de last had de den knechtē haer vitalie te besorgē die de vestē dach eñ nacht bewaerdē/ dat si daer om ghenē twist soudē heb ben Eñ daer stont eenē torē optē cant dien doorschoten dye fransoysen seer sterckelic twee dagē lanck/eñ die spaē giaerdē schoten ooc so vreselic vandē toren dat si dye fransoysen dedē vlien vandē vesten Maer ten lestē gauen si hem op totten here van Memorency diese alle dede hangē/dies de capitein van binnē gram wert eñ swoer eenē eedt/dat hi al die fransoysen weď han gen soude die geuangē wordē die onď den here vā Memorency warē

¶ Opten lestē dach van October gin gen sommige Fransche knechtē optē voorſ toren eñ schotē so seer onď dye duytsche knechtē die de vestē bewaer den/dat si die vesten latē mosten Doe gheboot dye capiteyn Anthonius vā skeysers volck Amicus Canzella een groot cōstenaer/die daer engienē stel de eñ schoot den torē af/so dat die Frā soysen mostē wijcken tot dat si eē anď stercte daer op gemaect haddē. Den anderden dach in Nouēber brachten die fransoysen schepē eñ maecten een houtē brugge ouer die riuiere/om dat si bi malcanderē comē mochtē/ ō bat malcanderē te helpē. Den derdē dach der seluer maent brachten die frāsoy-sen haer bussen eñ groot gheschut bi die vesten om die stadt te bestormen. Opten.vi.dach vā Nouember eñ den vij.dach veruolgende bestormdē dye fransoysen die stadt eñ brakē de vestē

eñ muerē ¶ Mer die van binnē stopten des nachts die gaten weē met tonnē met tafelē/eñ met anderē houte/ende met slijck eñ eerde daer voor gebracht Eñ de wergrauinne vā schaldasolis genoēt Hippolita droech selue in een houtē hiltken die eerde op die vesten/ ende veel duytsche vrouwen arbeydē seer/ende dye marcgrauinne gaf den knechten eñ poorteren goeden moet. Den achtstē dach schoten die fransoysen so vreselijcken/dat alle kercken/toren/huysen/ia die ganse stadt stondt en beefden/so dat die van binnen waren in groter vreesen/eñ die fransoysen schoten so.v.hueren lanck/ende si schoten ten.iij.plaetsen die muerē soe slecht af gheliic der straten. Doe stelden die Fransoysen haer legioenen eñ begonnen die stadt te belopen. Ende dair warē twee cloecke franssche vaendragers dye haer banieren staken op die veste/eñ die van Aquitanië volchden/hoopende die stadt met macht te winnen. ¶ Mer die vā binnen sloegen seer cloeckelijc af eñ worpen die bannieren in die veste eñ deetense met steenē ende si versloegen menich Fransoys Doe quam dien van Aquitanē te hulpen die graue van Altozolern metten duytschen/eñ daer wert weder vreselijc ghevochten wel twee huerē lanck die die van binnen vromelijck weder stondē ende versloegen menigē man daer si die vestē mede vulden Eñ van des keysers volck waren daer.xij.ridders verslaghen eñ.xij.ghequetst eer dat ghevecht was gedaen. Ende aen dye west sijde/daer ten twee plaetsen die mueren effen waren gheliick dye straten/deden die Fransoysen so groten oploop/dat si meendē ter stont de stadt ghewonnen te hebben ¶ Mer die van binnen wederstonden den groten oploop met clepnen verliese. daer waren verslagen.vij.duytschen ende iij.Spaengiaerden. Die eedel graue Baptista Todromus vermaende des keysers volck om wel doen Do deden ooc die ander capitepnē/elck sijn volc een herte gheuende/ende die van binnen sloegen haer vianden te rugghe dat elck was veruaert eñ liepē in haer stercten. Die Fransoysen saghen dat die stadt van Pauien op die sijde van der riuierē die cranckste side was/wāt daer en warē noch grachten noch vesten Do wilden si die riuieren lepden vander stadt/dat si droges voets dye stadt mochten belopen/ende die fransoysen sloegen groten balcken in die riuiere/ende si spandē lijnen lakē dat ghewast was daer aen om dat water te keeren ende eenen anderen ganck te nemen/maer si arbeyden al te vergheefs. Ende binnē desen tijdē maecten die van binnē een sterche borstwere met busse gaten. Ende die hertoge selue wracht ende halp die anderen al dat hi mochte bi dage bi nachte/waerom dat die van binnen te beter moet hadden. Ende in Nouember so wildē dye duytsche knechten gheit hebben om hemlieden te cleeden/wāttet cout was Doe wiste des keysers capitepn niet waer hi dat gheit halen soude/so ontboot hi alle die laken vercochtē eñ wtsneden dat si den knechten souden laken doen ende nemen van haerder lieden capitepnen hantscriften/ men soude hem lieden eerlijck betalen Eñ om datter luttel gelts in die stadt was so smelte dye capitepn Anthonius al sijn siluer ende sloech daer gheit af eñ

stelde so die knechten een wijle tijts te vreden

¶ Den.xxv.dach Nouembris quam heymelijcke tijdinge dat des keysers volck hem lieden cortelinge te hulpen soude comen Des die van Pauiē grote blijdtschap maecten met clocken te luyen/met trompetten eñ claroenen. Eñ die graue vā Altozoleum/ die graue baptista Lodronus ende Garcimādricus/ende dye maerschalck Vrias/ schonckē grote maeltijden eñ maectē goet chiere des keysers capiteynen

Den.xxviij.dach Nouēbris was daer groot gebreck vā vleesch eñ vā houte so datmen daer most eeten peerdē eñ eezels vleesch Eñ men brack af grote poorters huysen om hout te hebbē de spijse daer met te kokene. Maer dye Frāsoysen en hieldē niet op met schieten op die stadt/so dat dye stadt seere benaut was vandē Fransoysen. Op den eersten dach van December sant die coninc vā Vrancrijck eenē eerlikē priester minrebroeder/die des hertogen biechtvader plach te sijn/aen den prince Anthonius/ dat hi hem raden soude die stadt op te gheuē den coninc van Vrancrijck/oft hi soude sijn herē ridders eñ burgers quader doot doen steruē. Ende waert dat hi dade hi soude hem groten schat gheuē ende groten renten/ende hem met grotē state houden int lant van Mylanē/dwelck die broeder so den prince seyde Waer om die prince seere toornich wert/ eñ seyde En waerdi niet des coninex bode ende dat ick v niet so wel en kende/ ghi sout noch op desen dach hangen. daer om en aēueert nēmermeer sulcke bootscap te doen. Eñ segt der C.M. dat ick lieuer hebbe mijn eere eñ mijn trouwe/dan veel gouts siluers of groten staet. Verre moet van mi sijn den naem eens verraders/ ic storue lieuer duysent doden dan ick dien naem soude hebben. Pauien behoort dē keyser eñ is geleuert den hertoge Francisco secūdo Sforcie/ daer ō sal ick sijn eere ende mijn eere bewarē metter hulpen gods so lange als ick can. Na luttel dagen so wasser so grotē gebreck datter nau peerdē vleesch noch ezels vleesch en was so dattet gemeen volck eñ ooc die knechtē begonsten te clagē/ want een henne coste daer wel een philippus guldē oft.vij.stoters/maer die vrome capiteyn troostense eñ seyde/ dat des keysers volck in corten dagē soude comen hē lieden te hulpe. Daer na dede die coninc vā Vrācrijc grachtē eñ bolwerckē maken om die mueren datter niemāt lichtelic in soude comē. Eñ de fransoysen begonstē die torrē eñ mueren ond te grauen eñ meendense so te winnē Mer die vā binnē groeuē dair daer tegē/so dat die fransoysen vlorē arbeyt deden. Dē.xxiij.dach vā Decēber eyschedē die knechtē wedom gelt Doe ghinc de capiteyn eñ leende siluerē vatē eñ siluerē stockē vandē collegien/daer hi ghelt af dede slaen/eñ dye burgerē mostē ooc ghelt geuē/ so dat die capiteyn die duytschē te vredē stelde. Optē kersdach bracht die hertoge vā Ferarē alphōsus int fransche heyr veel buspoed. Doe seyden die fransoysen/dat si daer met Pauien so souden slichtē dat si mettē heyligē drie coningen op harē dach souden daer binnen goet chiere makē. Eñ si maectē grotē blijtscap int frāsche heyr met trōpettē basunē trōmelē/waer af die vā binnē seer veruaert warē/ mer die capiteyn

troostese eñ liet hemlieden brieuē sien die hi ontfangen hadde vanden vice-roy van Napels/dat die hertoge van Bourbon soude comē te Veronē met viij M. duytschen eñ. vi. C. bourgon sche peerdē/eñ dan soudē sivgaderen ende comen die stadt te ontsetten

Optē. v. dach Januarij schotē die Frā soysen op eenē groten toorne vander stadt die stont int zuytwesten twee da gen lanck/so datter op verschotē wa ren CCC. ende. xx. yseren cloten/ elck cloot van C. pont swaer/ende de Frā soisen meendē dat de toorne wtwaert vallen soude/om soe daer ouer in dye stadt te loopen/maer god gaf die gra cie dat hi inwaerts viel/ende dat on-derste deel vandē toorne datter bleeff staen was stercker dan den ghehelen toorne te voren was

¶ Het was dē coninc van Vrancrijck ghesept dat inder stadt veel peerdē vā honger storuē/wāt in drie maendē en hadden si hoy noch caf gehadt/ ende die peerden inden peerstallen en aten niet alleen eerde eñ hout van groten hongher/maer si knaechden oock die tijchelen vanden huysen/ ende si aten malcanderen die steerten af ende ma-nen. Den. xiij. dach van Januario so eysscheden die duytsche knechten we der soudije Doen wert daer ghebodē bi den regeerders vanď stadt die apo-tekers/smeedē/timmerliedē vleesch-houwers/tauerniers/ende ander am bacht lieden/eñ die spise ende dranck vercochten/ souden leenen eñ finierē een somme ghelts Eñ die goede capi-tein Anthonius leende een deel gouts vandē spaensche capiteynen/ ende hi nam ooc sijn goudē kettē dye hi plach te dragen ende sijn ringē/ende sloech daer ghelt af/daer hi so mede te vree-den stelde die duytsche capiteynen eñ knechten

¶ Die viceroy van Napels eñ de mar quis vā Piscaire sendē met twee spaē giaerts. iij M. gouden penningē om te brengen die capiteynen binnē Pa-uien Welcke spaengiaerts quamē int Fransche heyr/ende ghingē dagelicx schermutsen metten Fransoysen op die van binnen/tot dat si eenē bequa-men tijt sagen dat si binnen quamen/ ende brachten dat ghelt aen den capi-teyn. Als die duytsche knechten sagē dat hem lieden so veel succours comē was/so sworen si bi haren eedt/dat si die stadt niet ouergheuen souden den coninck van Vrancrijcke/al souden si noch so groten armoede lijdē/ende al souden si een maent water drincken

¶ Den. xxiiij. dach Januarij quam de hertoge van Bourbon met skeysers volck om Pauien te ontsetten eñ quā bi die stadt van Laudeñ. Dit verhorē de die coninck vā Vrancrijck gheboot datmen alle die bussen vanden vesten ende ander engienen brengen soude bi den walle die die coninc hadt doen grauen tusschen hem eñ die stadt van Laudeñ/om datmen dair keerē soude des keysers volck Eñ alle die ghebar deerde peerdē dede hi ontbiedē dat si comē souden in sinē legere. Den. xxix dach Januarij quā des keysers volck eñ track na Mylanē. Als dat die coñ. vhoorde so geboot hi den prince de la Palisse dat hi metten switsen eñ Dol-phinoysen na Mylanē soude trecken Mer des anderē dages quam die key serlike capiteyn die Marquis vā Pis-caire mettē spaēgiaerts voor die sterc ke stadt vā sint Angel die de frāsoyzē

in haddē eñ bespranc die metter haest
die hi wan met grotē arbeyt eñ bloet
stortinge/eñ de capiteyn Pirrhus die
daer in was met twee heyrē volcx eñ
C.gebardeerde peerdē die liep opt ca
steel/die de marquis vā piscaire noch
namaels in graciē nam/eñ dat perde
volck gaf hē geuangē So worden die
Spaengiaerts gestoffeert vā peerdē
ende harnasch/ende si vonden groot
goet in die stadt dat si ondlinge deyl-
den. Den lesten dach Januarij eñ den
eerstē dach Februarij quamen die her
toge van Bourbon ende dye vicerop
van Napels met des keysers armeye
tot op.x M.passen na Pauien. Doe
stonden die Fransoysen te peerde eñ
te voete met ontploeckē banierē dach
eñ nacht bereyt om te vechten
Des anderen dages quamen des key
sers capiteynen met haer armeye op
iiij.M.passen naer bi die stadt/daer si
neder sloegen/eñ sondē binnē den sel
uen daghe twee bespiers met brieuen
aen den capiteyn Anthonius/ende si
seydē hē wat si doen souden. Eñ tegē
den auont schotē si.xiij.grote stucken
om dat die van binnen souden horen
haer coemste Eñ si reysden noch wat
naerd daer die Fransoysen die passa-
gie bewaerden/daer des keysers volc
hem doorsloech/so dat si met groten
arbeyt quamen bider stadt op.ij.M.
passen na/daer si haer tenten sloegen
ende maecten haren leghere eñ perck
seer sterck. Binnen desen tijt quamen
wt die westporte die vā Pauien eñ be
clommē den legere haerder vianden
eñ vbrandē dat voorgeborcht vandē
leghere eñ haer kueken/eñ namen al
met hē dat si vonden. Opten.vi.dach
van Februarius quam des keysers ar
meye naerder den leghere vanden co
ninc die seer sterck ghebolwerct was
ende vol bussen gheleyt Ende des kei
sers volck sandt wt.vi C.lichte perdē
eñ.vi C.voetknechtē met bussen. Als
dye Fransoysen dese saghen comen/
so schoten si.vi.grote bussen/mer die
die spaengiaerts vielen neder ter eer-
den ende lieten tgheschut ouer gaen.
Eñ ter stont sloechmen alarme inden
franschen leghere/eñ terstont waren
daer vergadert xx.vaenkēs Zwitsen
Daer na quamen die Dolphinoysen/
Italianen/daer na eenen grotē hoop
vandē ghebaerdeerdē peerdē/eñ ooc
lichte peerdē/eñ in sulcker ordinancie
bleuē si staende binnen harē wallē Eñ
die lichte peerdē vandē spaengiaerts
hielden die Fransoysen al in roeren/
om dat si niet weten en souden/waer
des keysers armeye treckē wilde. Eñ
si bleuen des nachts op.CCC.passen
na bi dat Fransche perck
¶ Des anderē dages trocken die van
binnen wt met.C.lichte peerdē ende
CCCC.duytsche voetknechten ende
beuochten.iiij.zwitsche scharen/dye
corts die vlucht gauen/eñ dye peerdē
veruolchdense ende sloegen daer vee
le doot/ende veel sprongen daer in de
riuiere Tesyn/ende veel wasser ghe-
uangen/eñ ooc namen si muylen dye
si gheladen hadden met bogagiē/die
si al binnen Pauien brochten. Maer
die duytschen en wilden gheen Swit
sers gheuangē nemen/maer sloegen
se al doot/eñ verdoruen doe der zwit
sers leghere/ende namē al dat si daer
vonden van vitalie eñ huysraet ende
brachtent al in die stede. Si brachten
oock hasen/patrijsen/ende costelijcke
tabbaerts ende meer ander costelijc-

heden/ende twee grote engienen mit
x.tonnen bussencruyts met grooter
blijtscappen in die stadt. Eñ der zwit-
ser capiteyn was doen biden coninck
om ghelt/om sijn volck te betalene.
Als die capiteyn dese nederlage hoor
de van sijnen volcke/so badt hi den co
ninc om bistant/die hem ter stont de-
de.CCCC.peerdē ende twee legionē
voetvolcx om sijn volcke te hulpen te
comen. Ende als hi aen sinen leghere
quam so sach hi dat al sijn goet gheno
men was ende sijn gheladen muylen
ende sijn knechtē gheuangen/ende al
binnē der stadt gebracht was
¶ Des anderē dages trockē die duyt
sche knechtē eñ dye vā Pauien wt eñ
bedoruē dz voorgebocht butē de west
poorte ende roofdent al dat si vondē.
Omtrent.ix.huerē track wt Pauijen
die capiteyn Frāciscus de pōte na dat
clooster daer die coñ.ghelogeert was
daer hi sommige ghequetstē vant/ eñ
hi reet ter stont na die houten brugge
dye die Fransoysen ghemaect haddē
ouer die riuiere Tesyn eñ werp die af
eñ versloech dat volc diese bewaerdē
eñ die brugge lach omtrent.iij M.pa
ssen vander stadt. Des nachts op den
ix.dach Februarij quamen.xl.lichte
peerden wt des keysers armeye spaē
giaerts door veel bosschen ende hey-
melijcke wegen eñ door drie Fransche
scharen/eñ brachten met hē in Pauiē
xl.sacxkens met poeder/dies die capi-
teyn seer blijde was/want des groot
gebreck was binnen der stadt
¶ Itē den.xvi.dach Februarij trockē
die vā binnen der stadt wt eñ wonnē
met cracht een sterckte eñ huys/ daer
iiij.scharen voet volcx op was/eñ na-
men al met hem lieden dat si vonden.

Den xviij.dach Februarij claechdē de
duytschen datter ghenē wijn meer in
die stadt te cope en was/eñ si en wistē
wat drinckē. Doe sende dye capiteyn
eenen ridder totten capiteyn van des
keysers volck/die welcke ridder door
quā ouermits sijn cleedinge eñ sprake
eñ hi nam raet mettē capiteyn wat si
best doen soudē ō die stadt te lossen vā
den belegge. Des nachts daer na quā
die Marquis vā piscairē stoutelijc ge
slagē met twee spaensche legionē aen
die side van harē wal ende perck daer
haer engienen eñ bussen lagen/ eñ hi
versloech dye wachters/ende dede al
die engienē lossen ende in die gracht
werpē. Dit verhorende die frāsoysen
quamen met macht om haer volck te
helpen/maer die spaengiaerts schotē
so vreeselijc ond die Frāsoysen/datter
wel.v C.doot bleef Eñ vanden spaen
schen heyre wasser luttel gequetst Eñ
daer bleeff gheuangē des conincx vā
Vrancrijck busmeester/eñ noch veele
eedelen vanden Fransoysen. Op den
xxiiij.dach quam die capitein baptista
Crosi⁹ eñ nam in dat casteel Mōtagu
om die vitalie te keeren diemen inden
Franschen leghere brachte vā Placē
cen eñ vā Emilien. Dit vernemende
die fransoysen quamē met twee legio
nen voetvolcx eñ beleyden dat casteel
maer die capiteyn besteldense so dat si
ter stont op brakē eñ lietē dat belegge
Op den.xxv.dach Februarij so gauē
des keysers capiteynen teekenen om
vechtē/staende opt hoochste vā harē
leghere den capiteyn vand stadt van
Pauien. Dit siende dye capiteyn van
Pauien gaf dē capiteyn Matheus de
Becaria met sommige burgers vand
stadt den last om die stadt te bewarē.

Eñ voort so stelde hi die duytschen eñ die Spaengiaerts in goeder ordinan cien/ende sijn engienen ende bussen. In der seluer nachte in die derde wa ke verliet des keysers armeye haer le ghere/comende na Pauijen aen eene sijde/ende maecten met haeste iij. gro te gaten met haeren engienen in dye muere van des coninex leghere ende parche. Ter stont dede die comnck vā Brancrijck brengen groote bussen eñ stellen ter plaetsen daer hem dochte dat des keysers armeye quam/ Ende ooch dede die coninc des smorghens veel bussen vueren inden leghere van den Switsen/ende hi sende daer den prince van Obengui ende Hannibal die Galcoen een poortere vā Alexan drien/ende den prince van Saintpol ende daer dede hi verbeyden dye ar meye vanden ghebardeerdē peerden eñ vanden lichten peerden/ende daer bi warē die Switsen/Dolphinoysen ende Italianen op eenen hoop. Ende so waren die Fransoysen ghedeylt in iij. plaetsen. Als dye fransoysen sagē des Keysers volck aen comē ende die Italianen vooren met een groote ba taelgie ende haer gheschut/ so schotē diefransoysen metten grotē engienē onō des keysers volck eñ quetstē seer veel vā hemlieden/so dat si hē scheidē eñ begonstē te vlien Die capitepn bin nē der stadt en conde des keysers volc ke niet sien ō dattet so dōcker neuelde eñ als hi hoorde dit grote geschut/ so track hi daerwaert met sijn ordinācie van volcke eñ gheschut wter stadt vā Pauien/ende sloech ter stont int heye van sinen vianden Maer eer dese aen quamen hadde des keysers volck mit ten Fransoysen seer gheuochtē ende hadden veel van des keysers volc ver slagen/eñ dander begonsten te vlien. Doe sandt ter stont die Marquis vā Pilcairen aen den Vicerop van Na pels eñ den hertoge vā Sourbō/hem ōtbiedende dattet heden den dach vā vechten was ende dat hem god victo rie sonde gheuen. Eñ die vicerop van Napels eñ die hertoge van Sourbon vochten seer met haren volck op allē canten. Eñ die coninc vā Brancrijch selue in persone met sinen edelē vacht seer strangelijch/ eñ hi doorstack den vromen vaendragher dien Ferdinan dus eertshertoge gesondē haddemet een schare volcx om des keisers volck te helpen. Doen vermaende die hertо ge van Sourbon ende sprac den duyt schen ende Sourgonschen knechten toe eñ gaf hemmoet om vechten/ eñ sepde/ wi en sullen desen dach vā hier niet scheyden sonder prijs ende eere. Eñ doe reedt hi met sijn blote sweert op sijn vianden/ende dye bi hem wa ren ooch ende vochten seer weeselijch omtrent een huere lanck duerende Doe sachmen al omme dat die Fran sopsen op die velden verstropt werdē doot geslagen eñ ghevangen/ so dat des keysers volck dat velt behielt eñ hadde victorie/maer niet sonder gro te bloetstortinge ende verlies vā volc ke/want van des keysers volck warē verslagen twee grote capitepnē van den ghebardeerdē peerden/die Mar quis vā sint Angel/Don Ynigo de car dona/eñ omtrent .iiij. C. peerdevolcx ende so veel voetvolcx. Maer vā des coninex van Brancrijch volche bleuē bi na alle die lantsknechtē eñ die Ita lianen vanden duytschen verslagen. Vanden Switsen bleuē .xx C. eñ .vC.

die vloon eñ liepen in die riuiere ende verdroncken. Men seyde datter wel vij. M. volcx v̇slagē was in een cleen plaetse. Ooc warē daer verslagē veel heeren eñ eedelen van Vrancrijck/ te weten Inden eersten

Die grote Ammirael van Vrancrijck met sinē sone/ in wiens wijsheyt ende raet die coninc vā Vrancrijck hē seer betroude

Die grote maerscalck vā Vrancrijcke Mijn here de la Palise. Die grote hertoge van Montfoort. Die prince de la trimoelle. Die heere vā Chiamon eñ Gubancij. Die heere van Gussy. Die here Franchoys de Lorayne. De witte Rose. eñ meer and̄ die hier te lanck waren te scriuen. Maer die alder mogentste coninc vā Vrancrijck seer strāgelijck vechtende wert van. iij. eedele mannen gheuangen die den viceroy van Napels dienden. Si quamen tot hem daer sijn peert ond̄ hē doot lach/ maer hi en wilde hem noch niet gheuangen gheuen. dies die cloecke viceroy tot hem reedt met eenen blooten sweerde eñ nam den coninc geuangē Eñ daer wordē veel grote heren metten coninc gheuangen/ te weten

Die coninc vā Vrancrijck selue in persone. Die coninck van Nauarre. Dye groot meester van Vrancrijck dyemē heete die grote bastaert van Sauoyē Die legaet vanden paeus. Die prince van Memorencij. Die heere van Florenges. Die maerschalck van Vrancrijck. Die prince de lesen. De heere vā Gonneuallis. Die heere van Mentegani. Die heere van Durannes. Die heere Franchoys van Saintpol. Die borchgraue Frederijc de Gozula Die prince van Loreynen. Die heere van Gryon. Dye hertoghe van Valmont. Die prince van Obengij. Dye heere van Santememe. Die here van Camesijn dye broeder vanden Marquis van Salucen. Die prince vā Lorges. Die heere van Guyche. Die heere van Naures. Die here van Riaus. ende noch veel ander edele eñ machtighe herē/ wiens namen te lanck waren te verhalen.

¶ Die hertoghe van Alenchon als hi sach dat die Fransoysen verwonnen waren/ ende dat die Zwitsers vloon ende dat die coninc ende ander grote heeren gheuangen ende verslaghen waren/ so nam hi ooc die vlucht ende reedt haestelijc met. CCCC. peerden na Vrancrijck

¶ Die eedel cloecke capiteyn Anthonius de Lieua/ ende die graue Lodronus trocken metten gheuangen ende metten groten roof met groter triumphen in die stadt van Pauien. Eñ die coninc van Vrancrijck om dat hi daer om badt wert ghebracht met groten state in dat clooster vā sinte Pauwels daer hi te vooren ghelegen hadde

Eñ so wert die stadt van Pauien verlost van haerder armoedē/ eñ des keysers volc behielt dye victorie/ metter hulpen des al mogenden gods/ wiens gracie moet dē keyser eewelijc bewaren. Amen.

¶ Vandē conine vā Denemercke eñ
sijnē coninginne Pſabele

¶ Int iaer vā .xv C. xrij. quam conine
Christiernus gerepst wt sijn rijck van
Denemercke eñ zwedē met .iij. okr. iiij
mannē onbegrepen doir sijnē viandē
landē onbekēt/ eñ quā tot Campē/ eñ
hi ghinc vā daer te scepe eñ quā ouer
die zupē zee tot Amsterdāme/ daer hi
hē eerst liet kennē/ daer hi doen eerlijc
ontfangē was/ eñ quam daer na door
anē plaetsen tot antwerpē dair hi seer
weerdichlijc ōtfangē was/ eñ so voort
tot Mechelē. Eñ als die coñ. hier een
tijt lanck ghewees hadde/ so track hi
weder na Colē/ daer hē die bisscop na
zōmige dagē dede gelepdē tot int lant
vā Hessen/ eñ die lantgraue ghelepde
hē tot int lant vā Gremē/ eñ de bisscop
ghelepde hē tot int lant vanden marc
graue vā Brandenborch die zij suster
hadde getrout. Ende dpe marcgraue
brachte hē so bedectelic wtē lande dat
hi quā in Denemarcke tot coppēhaue
Eñ die conine beschicte doe sommige
dingē eñ goeden eñ zōmige bussen eñ
engienē in sijn groot schepe sterck zij
de als een casteel opt water/ eñ is doe
te schepe gegaen met sijn coninginne
Pſabele eñ met sijn kinderē/ eñ hi pas-
seerde so die zee met goedē winde son
der eenich auontuere weerdich ō scri-
uen/ arriuierende met sijn crakoen eñ
met twee schoon greueel schepē ende
met twee iaech schepen in Walcherē
in Zeelant in die stadt vanō Vere/ eñ
is so voort gecomen wt zeelāt met sijn
coninginne tot Mechelē/ daer si met
harē kinderen eerlijc ontfangen wert
Eñ soe bleefse hier in haers broeders
lant/ daer si na luttel iarē siech wert eñ
stark/ eñ wert degrauē in die stat/ daer
die K. M. geborē was tot Ghent Eñ
haer kinder als dpe prince van Dene-
merche eñ haer dochteren werdē met
eerlicken state onderhoudē int hof vā
Bourgōdien tot Mechelen

¶ Vanden huwelijck der Keyserlijker
maiestept int corte

In iaer vā xrv. wert ge
maect eñ gecōfirmeert
dat huwelijck tusschen
des coninex suster van
Portingale/ eñ Kaerlē
den eedelē hooch gebo
ren keyser/ welcke conincx vā Portin
gale was des ondē coninex sone van
Portingale die daer ghetrout hadde
die outste suster van onsen keyser Leo
nora ghenaēt. Eñ als die oude coninc
doot was/ so wert die sone coninck in

sijns vaders stede/die dair ooc had ge
trout des keysers ioncste suster Kathe
rina. Eñ als dit huwelijc dus vanden
K. M. eñ van des coninckx suster ghe-
maect was/so wert daer groot gereet
scap ghemaect vā staten vā heeren eñ
hebbē die coninginne ouer gebracht/
eñ si quamen in Sibiken/ daer si seer
hoochlic ōtfangē was Eñ alle de herē
quamē eñ custē haer hant/ gelijc daer
die castume is Eñ so quā die eedel wel
geboren princesse optē. xxiiij. dach vā
Meerte in die stadt vā Macharien in
dat conincrijck vā Sibiliē die seer rijc
kelijc gecleet was met wittē atlas ver
chiert met peerlē eñ costelike gesteētē
so dat niet te werderē noch te scatten
en was die costelijchz der clederē/eñ si
wert seer eerlikē eñ triūphelijc ōtfan-
gen vandē bisscop vā Toleten eñ van
dē anderē herē eñ grote meesters des
rijcx eñ vā al den eedelē vā castiliē/die
alle quamē eñ custē haer hant eñ hetē-
se seer feestelijc willecome. Doē wert
der K. M. die tidinge gedaen dat sijn
bruyt die edel princesse vā Portingale
die bloeme der vrouliker figuerē ouer
gecomē was in Sibiliē so dat hi hē be
reyde eñ quā met grotē state in sibiliē
dē xi. dach vā april daer hise seer min-
lic ontfangē heeft Eñ daer is gecomē
die cardinael eñ eertsbisscop vā toletē
met veel andē bisscopē/abtē eñ geesteli
ke prelatē met grotē state totter feestē
Eñ de cardinael gafse te samē in de co
ninclijcke sale/eñ die eertsbisscop dede
die misse na middernacht/ eñ daer ōt-
fingē si dat heylige sacramēt/eñ doen
worden si ghetrout eñ den bant wert
daer gebondē/daer grote blijtscap be
dreuen wert eñ triumphe/eñ opē hoff
veel dagen lanck. etc.

¶ Hoe die coninc vā Hongarien met
veel kerstē herē van hongariē eñ andē
landē als een kerstē ridder sijn ionge
bloet ghestort hadde

Indē tijdē eer de Turck
Rodes gewonnē hadt
so hadt hi gheweest in
Vngarien eñ had inge
nomē de stadt weyssen
borch eñ ander beslotē
steden/sterchedē eñ slotē/so is hi wedē
gecomē na Sinxē indē somer int iaer
vā xxvi. bi weysenburch ouer dat wa
ter die Saw/al heymelijc sondē waer-
schouwen oft ontseggen met groter
heyrcracht te peerde eñ te voete/bi. ij.
C. M. sterck/met een ontallijc groot
geschut. Als die turck nu ouer dat wa
ter is gheweest met alle sijn volcke eñ
geschut te Weyssenburch dat de slue-
tel vā Hongariē is/so heeft hi daer bi
Weyssenburch sinē wagenborch ghe
maect eñ met sijn artelrie ende bussen
wel beset/eñ hebben haer ordinancie
ghemaect met haer volck te voet eñ te
peerde seuen mijlē breet begrijpende.
eñ si sijn voort ghetrocken int lant eñ
verbrandē ende dodē al dat si becomē
mochtē Eñ daer hem dat volck tegen
hem liedē ter were steldē/eñ daer si de
plaetsen wonnē met crachte daer sloe
gē sijt al doot datter in was mans kin
derē/maechdē/ vrouwē/ ioncfrouwē

out eñ ionc/ wāt si en spaerdē niemāt
Ende so waren de turckē in Vngeriē
bi.iiij wekē lanck eer dattet de coninc
vā Vngeriē wiste Eñ sijn doe gecomē
in Sinicher lant daer die beste vnger
sche wijnē plegē te wassen/ende daer
dat lant was dat beste van al/eñ was
vol vitalien ende vol beesten/daer die
turcken eerst recht harē leger maectē
ende haer kemelen aten af al die wijn
stockē eñ rancken metten wijn besien
eñ verdoruē dat lant tot inden gront.
Als si sagen dat haer verraderie ende
fortune van oorloge al voort ghinc/so
trockē si voort eñ wonnen dat vestslot
van Peter Wardijn/daer si op vondē
v C.knechtē/die si alle den cop af sloe
gē/eñ elck hooft stakē si op een spiesse
oft lancie/eñ reysdē so met triumphe
weder vā daer eñ quamē so voor harē
keyser eñ daer lietē si alle de coppē val
len vā hair spiessen. Desen tidinge eñ
tyranscap wert den coñ.gebootscapt
eñ hoe dat die turck int lant was ende
v̄derf al dat lant daer hi quā eñ doden
al dat volck. Van deser tidingen was
die coninc seer bedroeft/want dair en
was ghelt noch volck te voet noch te
peerde So screef de coñ.metter haest
om hulpe in tlant van Behem Polen
Mernhern om hulpe eñ bistant/ende
datmen hē doch terstōt volc wilde sen
dē/wāt die turck v̄derf kerstērijc dach
eñ nacht Niet te min die vrome welge
borē coninc vā vngariē tooch wt met
ter haest ō sijn volc te reddē eñ te helpē
met luttel volcx tot een plaetse gehetē
Dulna.xvi.milen van Ofen bi dye ri
uiere ende water die Thonaw gelegē
ende daer sloech hi sinen eersten leger
teghen den Turck/eñ hi en hadt ouer
iiij.M.mannen niet bi hem so te voet
ende te peerde Eñ die coninc most hē
so wel bewaren ende sterck makē in si
nen leghere/dat hi niet oueruallen en
worde bi nachte/so wel vandē Vnge
ren als vandē turcken. Als die coninc
dus om hulp had ghescreuē so began
dē vngerschē hoop te v̄meerē/so troc
ken si te rugge van Dulna.iij.milē tot
Batha/Eñ die Vngheren en hadden
gheen ordinācie noch regimēt/so dat
si dagelicx ond̄ malcanderen vochten
Doe wordē daer hooftliedē gemaect
eñ daer was opperste hooftman ghe
maect Dameri paul die eē mind̄broed̄
geweest was/eñ dair na eē bisscop tot
Galitschan Eñ ooc graue Jorien vā
Terntschow de broed̄ vā graue hans
Weyda beyde geborē Vngerē. Eñ so
v̄saemdē hē bi Mahaisch op die Tho
naw eenē hoop volcx so te peerde so te
voet.xxx M.sterck/eñ haddē bi hē.v
C.wagens eñ hebbē eenē sterckē wa
gēborch gemaect eñ eenē legere indē
wagēborch een half mile vandē leger
der turcken Eñ de coñ.hielt doen raet
met zōmige herē bisscopen eñ prelatē
eñ daer wert geslotē dē turck te velde
te comē eñ tegen hē te slaen Mer dair
was eenē roep comē dat die turc zōmi
ge vngersche herē om gecocht hadde
dat hē die turck geuē soude grote som
mē vā penningē/dat si hē dat lant sou
den leuerē. Eñ ooc wert daer gheseyt
dat de turck den coninc vā vngerē ge
screuē hadde/waerom dat hi sijn volc
brachte te velde om te strijdē/hi hadde
een lant ghecocht dat wilde hi besien
eñ in nemen. Waer op die coninc van
Vngeriē begheerdē spraeck te houdē
des donderdaechs eer den slach ghe
schiede. Dit wetende die vngerē seidē
totten coñ.wilde hi dē slach niet doen

so si gheslotē hadden/so wilden si met
ghesaemder hant hē met sijn duytsch
volck verslaen. Aldus heeft de coninc
Lodewijc van Vngarijen harē wille
moetē doen/eñ hi is op dē goensdach
na sint Jans dach dē xx. dach Augusti
te. vi. vren op gebrokē met al sijn volc
eñ wt sinē wagenborch gereyst Eñ de
monic dameri paul haer opperste velt
heer heeft sijn slach oorden ghemaect
vā. ij. hopē/eñ hi hadt al dat beste ghe
schut in sinē vngerschē hoop genomē
eñ niet in des conicx hope Eñ de coñ.
en v̄beyde niet lange eñ trac dē turck
ond̄ ogē/eñ die turck heeft hē latē sien
met eenē v̄lorē hoop/eñ sijn so stercke
lic op malcāderē geslagē eñ als scoñs
volc so na quā so schotē si af in die turc
kē/mer die turckē en lietē geē geschut
af gaen Eñ de strijt duerde van smor-
gens te acht huerē tot. iiij. hueren na
noene. Doe begonstē de turckē te vliē
mer dat dedē die turckē op haer voor-
deel met subtijlheyt om haer vianden
te brengē in haren geschut/ eñ sijn so
al achterwaerts gheuloden bi haren
wagenborch daer die kemelē inne wa
ren/den de coninc mettē sinē gewōnē
eñ gebrokē hebbē Eñ die ouerste capi
teyn die monick Dameri paul schoot
al sijn geschut af vergheefs eñ veel te
hoge/eer hi dye vianden ghereycken
condē. Doe namē die turckē haer vor
deel ende lieten hē sien met haren ghe
weldigen hoop eñ brachten haer ghe
schut eñ hieldent al bedect. Ende als
die coninc meende sinen meesten aen-
uāck te doen/so quā hi met sijn volc in
haer gheschut dat dye Turcken doen
af schoten ende hebben seer veel ker-
sten metten gheschutte gedoot/ende
dat schieten duerde wel een vre lanck
eñ daer wert al geschotē op des coñs
hoop eñ niet opten Vngerschē hoop.
Doe vloot dye monick Dameri paul
met sinen Vngeren sond̄ noot. Maer
die vroome coninc met sijn ridderlijck
volck ende duytschē ende Behemers
bleef staen tot dat dye Turck. iij. mael
vuldē zij bussen eñ die affschoot Eñ als
si sagē dat hē gheen hulp noch ontset
en quā eñ dat so veel volcx te perde eñ
te voete metten gheschut der turcken
v̄moort wert/so vloot des conicx volc
ooc tot indē wagēborch dē si v̄doruen
eñ lietē so dē conic mz luttel volcx ond̄
die turckē. Dit siende die conic datter
gheen weere en bate eñ datter so me-
nich Christen eñ behemer sijn leuē ge
latē hadde/so nā hi ooc die vlucht met
sommige herē eñ lieten die peerdē lo-
pen met vollen thome/ende si quamē
aen een maras eñ veenlandt/daer die
sommige met peerdē ouerquamē/ die
sommige lietē haer peerdē daer in ste
ken ende liepē te voet wech. Ende die
coñ. volgēde dē anderē met eē swaer
peert in sijn volle harnasch soe is dat
peert met hē ingesonckē Eñ als hi dat
peert metten thoom weder op rechtē
wilde/so v̄hief hē dz peert recht op eñ
viel achter rugge ouer mettē coninc
so dat hē dat harnasch af stack eñ viel
in dat maras/daer hi in versticte ende
heeft daer sijn leuen gheeyndt salich-
lijck als een kersten ridder Ende hi is
daer na vonden bi dye walstadt/niet
verre van dat water Trab vā eenē hō
gerschen here met peert eñ harnasch
die dat seyde coninc Fernādo/eñ hoe
schandelijc die vngerē geulodē warē
eñ datter geen hope en was de turckē
wed̄ te rugge te driuē Des goēsdachs
na s. simon eñ Judē dach liet die conic

vā Behem eertsher. vā Oost. dē dodē
coninc vā Vngariē begrauē met gro
ter solemniteyt eñ begancheniſſe tot
Ween in Oostēryck in s. steuēs kercke
Eñ binnē desen middelē tydē sonden
veel grote heerē eñ coningē tot Prage
haer ambassadē/ eñ lietē doen groote
neerstichēyt ō dye crone vā Behē/ eñ
bisondē coninc Frācisc̄us vā vrācrijck
sendende grote ghiftē eñ somme van
pēningē Eñ Fernandus sant ooc sijn
ābassatē dien dat coninclijc sweert ge
sondē was/ dat hi aēgenomē eñ ōtfan
gē heeft op sinte Symō eñ iudas dach
welck sweert den eedelē eertshertoge
voor gedragē wert in dye wtuaert vā
den voors coninc Lodewijck van Hō
gherijen

¶ Als de turck dē slach gewonnē had
de track hi metter haest voor Ofen eñ
Pesicht/ eñ heeft pesicht gewonnen na
een hueren stormens ende heeft dat ter
stont berooft eñ verbrant/ eñ heeft al
dat volck dat daer in was ionck ende
oudt verslagē eñ ghedoot Daer na is
hi ghetrochē voor Ofen dat hi belept
eñ bestormt heeft/ maer si weerden hē
omtrent drie hueren lanck/ maer ten
mocht niet helpē/ want die stadt was
niet met volc bewaert eñ si sijn so met
fortse in die stadt ghecomen door som
mige hupsen die aen die stadt mueren
stondē/ ende so hebbē si die stadt in ge
cregē op onser vrouwē dach natiuita-
tis Ende alle duytsche knechten die si
daer vondē ende al dat duytsch sprack
dat liet hi leuen/ ende dat vngers volc
was van man wijff ende kinderē dat
doden si al met groter tyrannie Ende
doe bestormden si dat slot daer si twee
assoutē op verlorē/ mer ten derden ga
uen si dat slot op behoudē lijf eñ goet/
dat hē verseheert was Eñ dye Iueden
gauē op haer plaetse/ ende die Turck
gaf hē wille oft si daer blijuen wilden
oft trecken met hē in sijn landt/ daer si
op antwoordē dat si wildē daer blijuē
al te samē. Als dit die turck hoorde/ so
dode hi al die oude Iodē/ eñ die ionge
ghesellē onō. xx. iarē tot. iij. dusent eñ
vC. toe/ ende die vrouwē eñ kinderen
vuerde hi met hem in sijn lant/ eñ doe
heeft hi dat slot ende de stadt vā Ofen
geheel wtgebrant eñ is so wter stadt
getogen ende hadt al dat goet dat pet
weert was gheladen op die camelen.
die ooc ghingē wter stadt eenen dach
eñ eenē geheelē nacht lanck duerende
eert een eynde was Ende veel vā dat
goet dede hi ock te schepe brenghen
ende hi track so weder wt Vngerie/ so
datter gheen turchē int lant en warē
dan graue Hans wepda vā Seuēbor
gen die die van Pesicht ende dye van
Ofen gheloofft hadde te hulpen te co-
men met. xl. M. mannē om hem liedē
te ontsetten/ dwelck hi nochtans niet
en dede. Die selue wepda hadt die vn
gersche crone ende scepte/ wie die heb
ben wilde/ sonde die moeten winnen
metten sweerde. Ooc begeerde hi dat
men hē gheuen sonde die coninginne
oft hi sonde die halen met fortse. Dit
vernemende die coninck van Behem
Ferdinandus is met groter macht ge
togen in Vngerien ende heeft wepda
sijn opstel ende meninge benomen eñ
heeft sijn suster verlost vandē handen
vā Wepda. Doe was marcgraue Jor
ian ende die Behemsche cācellier met
veel Behemsche heeren op den wege
gheweest om haren coninc te helpen.
Doe screef die bisscop vā grapn dat si
niet en dorsten comē ende datter van

ghenē node en was/ wāt daer gheen
turckē meer en waren. Ende so door
subtijlheyt vandē bisscop is dat beste
volck niet ghecomen

¶ Itē dat volck vand̄ stadt vā vijfkerc
ken ghingē den turcschē keyser tegē/
eñ brachtē hē die sluetel vand̄ stadt. ij.
mijlē tegen eñ vielē op haer knien bid
dende ō gracie ende haer leuē/ dat hē
gelooft was/ eñ is so in die stadt geto
gē eñ liet dat volck twe dagē in vrede
mer opten derdē dach so liet hi wt bla
sen dat si alle ter merct soudē comē iōc
eñ oudt/ eñ doe liet hise daer al doden
ende namē de maechdē eñ ionge vrou
wē ende v̄crachtē die ende deen gafse
den anderē voort. Eñ als si harē wille
met hem lieden bedreuē haddē so sloe
gen si dye vrouwē ende maechden dē
cop af. Daer warē veel vngerē geuan
gen die in die vlucht veel turckē v̄sla-
gē haddē/ so wert hi so gram daer op
dat hi. M. vandē gheuangen liet den
cop af slaen. Die coninc vā Portegael
horende dit iāmer geschiet screef aen
die K. M. eñ aen de duytsche vorsten
wilde men een gemeyn vaert maken
op die turckē/ hi wilde een geheel iaer
lanck alle maendē C. M. angelotē ge
uen/ ende waert van node twee iaren
lanck/ ende die coninc vā Engelāt wil
de daer ooc toe gheuē veel C. M ange
lotē. Eñ and̄ coningē ende herē heb-
ben ooc gescreuē/ dat wāneer tegē dē
turck dye vaert geschiede/ dan sullē si
haer lijf ende goet bi settē/ om weder-
stant tegē den turck te doen/ waer toe
god sijn gracie wil verleenē. Amen
Eñ die coniclike maiesteyt Fernādus
soude wond̄ gedaen hebbē haddē die
herē eñ capiteynē des rijcx vā Vnge-
rien hem getrou gheweest/ als graue
Hans weyda/ de bisscop van Grayn
dye monick Dameri paul/ ende meer
ander heeren/ want hi nam weder in
al die sloten eñ sterchedē met zōmige
stedē van Wenē af de Thonaw lancx
tot Ofen. Ende is eerst ghetrockē na
Oldenborch dat van sijnē wegen wel
beset was Daer na is des ouerstē velt
heers marcgraue Casimirus vā Brā
denborch ende der C. M. crijschvolc
ghetrocken na dat slot Terben ende
dat slot Presborch ende die stadt Tur
na/ dat al tot Hans weyda (die dat co
nincrijcke met hulpe des Turcx voor
hem wilde houdē) om een grote som-
me ghelts ende om veel hondert tri-
buyts is verset gheweest. Ende daer
nae is hi ghetrocken ouer dwater by
Oldenborch/ dair si haren veltlegher
hadden/ ende trockē na dat slot Raab
dat hem op gaf. daer na tot dat slodt
Gamorrea dat seer sterck was in een
insule dat hē seere weerde/ eñ hi schic
te daer op zōmige knechten met cleen
gheschut als falconettē ende haecbu-
ssen. Als die van Gamorrea dit sagē
hebben si die vrijheyt van Gamorrea
ende dat clooster verbrant om dat hē
Ferdinandus volck niet en soude mo
gen onthoudē/ dat hē luttel halp/ wāt
de Co. M. is ind̄ nacht naerd̄ gecomē
met. xl. goede engienē eñ heeft inden
morgē stōt op s. laurēs auōt so gescho
ten dat si dat slot op gauē/ behoudelic
haer lijf. Doen track hi tot dat stercke
slot Tottes/ daer dye knechten twee-
drachtich op warē/ so dat si twee haer
capiteynen hadden doot gheslagē/ so
dat si dat slot ooc op gauen in sijn gra
cie Eñ daer na is die Co. M. gecomē
voor die stadt Grayn die haer ooc op
gaff/ ende dat stercke slodt daer des

bisschopen van Grayns broeder op was met groot volck om dat te bewaren Maer door dat vreeslick schieten dat Ferdinãdus dede heeft hijt binnẽ viij. hueren ghewonnen/ maer si sijn door grote bede noch in gracie genomẽ. Doen track hi voor Glindẽborch dat hem ooc op gaf sonder were met dat stercke blochuys daer bi ghelegẽ Vã daer track hi tot Ofen daer Hans weyda wt gheuloden was ouer die riuiere. Ende dye Co. M. quã in Ofen den. xx. dach Augusti smorgẽs vroech met twee duysent vijf hondert peerdẽ onder haren vliegende hooft bannie re die wel beset was met eedele ende ridderlijcke mannẽ ende quam ooc in dat slot/ende dat ander crijschvolcke te water ende te lãde was een half mile voor onder Ofen. Als nu die Con. M. binnen Ofen was so lietẽ hẽ sien op dander side vant water. iij. C. peerden/daer graue Hans weyda bi was die daer meende die vngersche crone metten sweerde te halẽ Ende die Co. M. dede schieten onder hẽ lieden met slanghen ende ander engienen ouer dat water/so datter veel eedelen ende reysighers doot werden gheschoten Maer om dat vrou Anna dye rechte erfgename was vander cronen/ so is hem die crone ouer ghegeuen ende is coninck van Hongherijen ghemaect

God moet hẽ sijn gracie verleenen dat hi die viandẽ des Christen gheloofs mach wed staen/ende kerstenrijck weder brengẽ in sinen eersten staet. Amen

¶ Van die croninge van Fernandus in Vngherien/eñ eerst sijn incoemste

in dye stadt Stoelwittenburch. Int iaer M. vC. xxvij. dẽ lestẽ dach Oct.

DIe eedel prince Fernãdus hadt te wiue des coninex dochter vã Gehem eñ was die suster vandẽ coñ. vã Vngariẽ Waer õ als die coñ. vã behem doot was/so wert daer in sijn stede ghecoren eñ gecroont die edel prince eertshertoge vã Oostẽrijck Fernandus met groter eeren/solemniteyten eñ ceremonien daer toe behorende in die stadt vã Prage Int iaer. xxvij. Eñ dit is die derde reyse dattet conĩcrijck vã Gehẽ is v̇storuẽ opt huys vã oostẽrijck. Eñ int selue wert hi ooc gecroõt coninc vã Vngarien inder manieren hier na volgende

Indẽ eerstẽ sijn ingecomẽ hõgerẽ eñ huserẽ wel toegemaect tsamẽ. vic. elc eẽ schoõ peert ter sidẽ leydẽde. dairna quã graue Juli⁹ vã Hardec eñ dierick spaet met meer eedel mannẽ met. M. mannẽ te peerde int harnasch. Doen quã vã Rechẽberch met xx. peerdẽ op die Tartarsche maniere/eñ. l. Huserẽ met haer targien lanskẽs eñ vaenken Daer na Molzan die velt maerscalck met. l. mannẽ te peerde. Daer na heer Joris van Awrsperch ende ander eel mannẽ wter stiermarck met. C. ende xxx. peerde volcx wel gewapent. Die

hoofman vā tpeerde volc wt oostērijc
vā lichtēsteyn met c.eñ.l.perdē gewa
pēt Des coñs hofmeester mit zōmige
vandē huysgesin mit C.perdē De gra
ue vā salm eñ and eelē met C.eñ.l per
dē eñ.l.gebaerdeerde peerdē int volle
harnas Die capiteyn vandē archiers
met.l.peerdē. Doe quamē.xl.vā des
conincx pagiē opt turcx eñ and schoō
peerdē. Die graue vā mansuelt/de lāt
graue vā lichtēberch/eñ die graue vā
hennēberch met zōmige spaēgiaerts
vandē huysgesin in sidē eñ fluweel ge
cleet/met and heerē int harnasch met
xc.ghebaerdeerde peerdē eñ den stan
daert Heer andries ongenaed met.xx
peerdē Doe des coñs trōpetters eñ ke
tel trōmelers.doe der Co.M.raet eñ
cancelliers/rentmeesters/eñ zōmige
and heerē int siden eñ fluweel Graue
niclaes vā salm die ionge seer rijckelic
Die hofmeesters vandē coñ.eñ conin
ginne. Doe volchdē die vngersche bi
sscopē met grotē staet.doe eē vngersc
graue seer rijckelijc opgesetē. daer na
de grote graue vā vngeriē eñ de merc
graue vā Brandenborch seer costelijc
Daer na quā die coñ.selue in eē guldē
stuck ond eē guldē hemele eñ die wert
gedragē vandē vngerschen priesterē.
eñ ter recht sidē vandē coñ.vrou Ma
rie die oude coniginne zij suster eñ ter
slincker sijdē vrou Anna zij huysurou
Doe volchdē d coniginnē iōcfrouwē
doe doude ioncfrouwē op hāgēde wa
gēs.doe der oud coniginnē huisgesin
al gecleet int swarte. doe eē hōgersch
here met CC.eñ.l.peerdē/heer ian vā
hilchen met.lxxx.peerdē Ooc quamē
in stoelwittēberch opten eersten dach
vā nouēber veel vngersche eñ huserē
eñ die bisscop vā Gran met CC.eñ.l.
peerdē Eñ den.ij.twedē dach nouēb.
quā in Peeter Weyda vā Seuēborgē
die eerlijc ingehaelt was Noch ooc an
der peerde volck seer veel/eñ noch.vi
M.voetknechtē vandē coninc haddē
die vaerden den eerstē dach eñ nacht
Optē derdē dach Nouēb.eñ was een
sondach/is coñ.Fernād⁹ mit zij huys
vrouwe eñ met sijn suster doude coni
ginne in onser vrouwē kerke te Stoel
wittēburch bracht met grotē state vā
bisscopē/vorsten/heerē wt duytslant
eñ hōgerijen/met Italiaensche eñ hō
gersche trōpetten ende keteltrōmelē.
Eñ die grote graue vā vngerijē heeft
voor hē gedragē die crone vā vngeriē
Primi Peter weyda vā seuēborch dē
sceptre/heer Alexius Dorsij dē appel
eñ graue Wolf posing dat sweert Eñ
so wert hi gebracht in onser vrouwen
kercke indē chore daer voor hem ghe-
bracht wordē.v.rijckelijcke bannierē
die een was metter Co.M.wapenen
eñ coluerē/die ander.iiij wapenē wa-
ren vandē conincrijckē van Vngeriē
Semen/Dalmacien/ende Croacien.
Eñ de C M.wert gestelt in eenē coste
lijkē stoel/eñ doe is hi op gestaē eñ ge
gaen voor den outaer eñ daer knielde
hi/eñ de bisscop vā Neytra las hē veel
dingē voor wt een boeck daer de coñ.
doe sijn vingerē op dē boeck leyde eñ
beswoer dat. Dat gedaen zijde salfde
de bisscop vā neytra sinē rechter arm
metter heyliger oliē tusschē dē ellebo
ge eñ die hant eñ tusschē sinen rugge.
Eñ hi was wed in sinē stoel geleyt eñ
die misse wert doē gedaē/eñ als depi-
stole gesongē was so wert hi wed ge-
bracht voor dē outaer/dair hi knielde
Doe vraechde die grote graue vā hō-
gerien driemael den vngerschē/oft si

wildē Fernandū hebbē tot eenē coñ.
Doe riepē si al gemeynlic Ja wi/ia wi
Doe sloech die ketel trōmelijns eñ die
trōpetters bliesen dye trompetten eñ
maectē vruecht Eñ de bisscop vā Ney
tra nam die crone vandē outare/daer
veel Vngersche herē die hant aē hiel-
dē eñ heeft dē coñ. daer mede gecroōt
Eñ doe gauē si de coñ. dē appel eñ dat
septre in sijn hāt/eñ gordē hē met dat
sweert dat hi voor dē outaer wt track
eñ stack dat doe weder om op. Eñ na
die misse eñ als de ceremoniē gedaen
warē so is de Co. M. wter kerckē ghe
gaen eñ is op een peert gesetē eñ is ge
redē buten tot een cleen kercxkē/daer
hi tusschē wegē veel ghelts/hongers
Rijnsch gouts eñ cronē dede wt wer-
pē eñ anď siluer ghelt vā. xij. pēningē
vi. pē. eñ batsen. Aen welck kercxken
was een stellagie seer costelijc bereyt
daer op die coñ. der gemeentē weder
eenē eedt moste sweerē/ op dat ghene
dat hē die bisscop vā vesperijn als can
cellier des rijcx voor ghelesen hadde/
daer die gemeynte den conīc gewinst
heeft door gods gracie victorie/geluc
kich eñ goet regerē Eñ doe is de coñ.
weď in die stadt geredē/eñ sittende op
zij peert track hi wt sijn sweert bloot/
eñ dede eenē streeck tegē Turckijē/eñ
noch iij. streekē tegē iij. anď deelē der
werelt/eñ is doe in zij hof geredē dair
hi mettē herē grote chiere maecte Eñ
opten. iiij. dach Nouēbris wert Anna
sijn huysurouwe ooc in dier gelijcker
manierē coninginne gecroont/ sonď
dat si met dat coninclijc habijte/noch
metten sweerde niet te doen en hadde
Eñ nader missen is si weď te houe ge
comen/daer al die heeren goet chiere-
maecten

¶ Hoe dat die stadt vā Romē gewon
nen wert/daer die hertoge vā Gour-
bon doot geschotē wert

Alsmē screef. M CCCCC. xxvij
inden Mey passeerde mijn heer
vā Gourbon metter armeye vanď K.
M. door Sennes om Romē te v̄suec-
ken/maer si lieten tot Sennes al haer
artelrije Eñ om dat haer viandē haer
vitalie genomē hadden warē si wel. x
oft. xij. dagē sonder broot/maer aten
anders niet dan vleesch/wāt si vondē
veel beestē int platte lant. Als de voor
ſ heere vā Gourbon nv bi romē was
bliesmen die trompette/tot een teekē
vā sijnď coemste/den Paus ōtbiedēde
dat hi pays metter keyserlijcker maie
steyt soude tracterē/eñ datmē hē vita
lie soude sendē om haer ghelt/ eñ dat
hi sijn gendarmē te vredē stellē soude
eñ datmen dye stadt openen soude in
des keysers name/wāt quame hi bin
nen rome met gewelt/het ware te be-
sorgē dattet meerď schade af soude co
men. Mer die paus en wilde hier niet
na horen/waer ō mijn heere vā Gour
bon die veel leerē hadt doen makē wil
de die stadt beclimmē Eñ om dē volc
ke moet te gheuē so ghinc hi vā sinen
peerde eñ was vanden eerstē aen die
muere Eñ als hi op die leere soude cli
men wert hi in sinē buycke gheschotē
eñ viel vander leeren eñ sterf terstont
Optē. vi. dach mey quā die prince vā
Araengiē eñ gaf den knechten goedē
moet/eñ si hebbē stoutelic die stadt be
clommen/dies hem die vā binnē seer
weerdē Maer ter stont quā daer eenē
neuel seer doncker/dat dye vā binnē
des keysers volck niet sien en mochtē
so dat si met groten arbeyt binnē qua

mē eñ wonnē de borch vā s. Peter eñ ter stont ghingē si na dat palleys des paus/meenēde daer dē paus te vindē mer hi was op Engelēborch geulodē ende voort so quamen si in die binnen stadt daer si luttel resistencie vonden. Eñ daer bleef indē loop doot een Cardinael die int harnasch was eñ boodt weere. ooc bleuē daer doot vandē binnen volck. vij M. iij C. mannen

Opten. vij. dach vā Meye beleyde ōs volck Engelenborch soe sterck datter niemant wt en mochte. Op den. viij. dach spolieerden si dye stadt ende dat palleys van sinte Peters daer die armeye groot ghewin hadde. Als ons volck binnen Romen was/ so quamē die fransoysen geuolcht met. xxx M. mannē/maer si bleuen liggen. vij. mijlen vā Romen niet bedriuende vij. oft viij. dagen lanck/eñ vertrockē doe na Viterben. Die prince vā Araniē wert geschotē met een colouere onder sijn ooge dattet achter sijn oore wt quam/ so dat hi ter eerdē viel ende lach. xxiiij hueren sond sprekē/mer ghenas daer af. Als ons volck voor Engelenborch ghelegē hadde. xxxij. dagen lanck/ eñ die paus siende dat hem geen bistant noch ontset en quam/so tracteerde de paus met des keysers heeren op den. v. dach vā Junio/ende heeft hem met den cardinalē gheuangē ghegeuē inden handē vand K. M. Eñ stelde ooc in des keisers handē Engelēborch/ ciuita Cundad Vecha Hostie Castellās Modēne Palma Playsance/ eñ daer mede te doen dat hē belieuē soude/ eñ daer wert volc gestelt om die plaetsen te bewarē. Die paus geloofde ooc. iiij C. M. goudē cronen ō des keysers armeye daer met te betalē Eñ die paeus met zij cardinalē wordē gebracht tot Gayete/daer die here vā Alarcon dē last af hadde ō die te bewarē totter tijt toe dat die K M. daer af sinē wille ōtbodē hadde. Daer na quā die viceroy vā Napels met eē armeye eñ so vtrockē si wt Romē eñ vgaderdē al te samē eñ trockē wed in Italiē/eñ die herē vā der armeye gauē vri pasporte dē houelingen vā Romē die in haer lant wilden keeren

¶ Vandē tractate des conicx vā vrācrijck ende der K. M

NA dat Francisco den coninc vā Vrācrijck deerste vā dien name die god Eolus met ongeluckigē windē in sijn seyl ghewayt hadt/so dat hi in eenē openbarē strijt int velt geuangē wert met veel eedelē des lants van vrancrijck/daer vā sinē volck wel. viij M. verslagē warē mit sommige herē eñ princē/so wert hi ouer gebracht in Spaengiē met zōmigē heerē als gheuangen/eñ daer geleuert der K. M. ō mettē coninc sinē wille te doen/ eñ dit was int iaer. xv. C. xxv. op sinte Mathijs dach Eñ int iaer van. xxvi. wert op condicien een tractaet tusschē den coninc vā Vrancrijck ende die keyser like maiesteyt ghemaect te Madril in Januario/so wel om pays eewelijc te hebben als om verlost te werdē. So gaf die coninc vā Vrancrijck ouer dat conincrijck vā napels/thertochdō vā Mylanē eñ vā Jenuen/die stadt vā Atrecht/dornike met haer toe behoren. Schelt ooc quijt alle die actien dye hi gehadt heeft in Vlaenderē eñ Artoys eñ in alle landē dē keyser toebehorēde eñ in allē dē landē des keisers in de cōtreyē vā vrācrijck/eñ gaf ouer dat hertochdom vā Bourgōdiē met al so dat

hertoch Karel beketē hadde/eñ gak o-
uer Heldijn Eñ hi soude restituerē dē
hertoge vā bourdō alle sijn goedē rue
rende eñ onruerēde/eñ alle die goedē
hägende dē tijt so lange als hiwt mäc
rijck gewerkt hadt Eñ hi soude los la-
tē den prince vā aranië/eñ alle andō ge
uangē ter eenō sijden eñ ter andō sijden
vrij latē gaen. Eñ die coninc abandō-
neert dē hertoch vāwertēborch/ende
daer was ordinācie gemaect vā heere
Robrecht de la marche/eñ aengaende
den hertoge vā Gelre/ dat hi dat lant
belittē soude sijn leuē lanck/eñ na sijn
doot der kepserliker ſM. toe comē/eñ
ghecreech die hertoge eenige wittige
kinderē/die sal de kepser elōs gracelic
vsten. Oock soude de coninc vā Brāer.
dē kepser leenē ō sijn reike te doen in I
talië waer dat hi wilde alle zijn armeye
ter zee/eñ. vi C. lancien eñ. vi M. voet
knechtē voor eē half iaer te betalē Eñ
daer was geslotē thuwelic tusschē dē
conit eñ Leonora die weduwe vā por
tigael/die hebbē soude. ij C M. goudē
cronē eñ de graeckscapē vā malcouuez
cesserois eñ bar op die seine na de vsa
kinge vā allen successie Eñ ō dese trac
tatē te volbrēgē moste hi selue in mäc
rijck sijn in sinen persone/soe moste hi
voor eñ eer sendē in ostagie in die han
dē vandē kepser/dē dolphijn vā Brāc
rijck eñ sinē tweestē sone. Eñ als de co
ninc voldaen heeft salmē hē duechde-
lic sijn kinder weōm sendē. etē.

Hoe die kepser ontsept was vandē
coninc vā mācrijck eñ coñ. vā eng.

Int iaer. xv C. xxviij. die M. ſM. sijn
de te Bourges in spaengië quā die he
raut vandē coninc vā Brancrijch/ eñ
die heraut vandē coninc vā engelant
eñ sepde indē name van hem beyden
Heere cōfirmerende alle rechtē inwo
lentelic gehoudē bidē kepserlikē statu
tē nwe voorsatē. etē Wi begerē darmē
ons wil horē die beuelē vā onsen herē
ende coningē uwer maiestept te decla
rerē ende daer antwoort op te gheuē
eñ voort dat uwer maiestept believen
wil ōs te geuē vrij gelep doot v landē
te passerē weō int onse. Eñ die heraut

vā vrācrijck sepde/dat sijn meester hē
beuolē had te seggē/dat hi droue was
dat die grote onuriētscap soude wed-
comē in sijn eerstē gāck niet alleen tus
schen v eñ die uwē/eñ tusschē hē eñ de
sinē/mer alle kerstērijck door met gro
ten bloetstortinge. Eñ aengesien dat
mijn meester die coñ.vā Vrācrijck hē
gerne vuegē wil tot alle redelike ende
rechtelike sakē/mer mi dūct dat noch
tās die orloge niet cesserē en wilt/wāt
vvolc heeft de heilige stadt rome ouer
vallē eñ berooft/ eñ den vicariū gods
gevangē eñ gepriueert vā sijnē vrijhz
Eñ ghi hout ooc sijn kinderē gevāgē
in sijn ostagie/eñ hi heeft nochtās dic
wil gepresenteert costumelic rātsoē te
betalē Eñ ooc en behoort v niet te hou
dē aen die geloftē die hi v bi fortsen ge
looft heeft/wāt dat ware hē ōmogelic
ōdoen/eñ ghi sijt de cause vā de grote
orloge tusschē v bepde eñ die al kerstē
rijck doet is. De coñ.vā engelāt heeft
goedē peps met hē geslotē/eñ die Ve
netianē/florentinē/de hertoge vā ber
ri/eñ meer andē sijn vbondē met minē
here den coñ. Aldus ōtbiedē sv gelijc
vviant te sijn nv voortaē/eñ renoverē
alle aliancië hier voortijts met v ghe-
maect/eñ sullē v eñ uwē landē beschā
digen totter tijt toe/dat ghi wedom le
verē sult sijn kinderē om eenē redelikē
rantsoen/eñ den paus wed in sinē au-
toritept/eñ den coninc vā engelāt be-
taelt hebt sijn ghelt So is te vredē mijn
heere die coñ.vā vrācrijck eñ die coñ.
vā Engelant/dat dye cooplieden van
bepde siden sullē mogen haer goeden
elck dat sijne salueren binnē.xl.dagē
na date. Ghesloten eñ ghemaect den
xi.dach Nouēbris Anno.xv C.xxviij.

¶ Die antwoorde der K.m.

Ic heb wel vūstaen die woordē vā uwē
meester/ende mi verwondert seer dat
hi mi nv desafiert/aenghesien dat hi
mijn gevangē man is/eñ dat ic hē ge-
nangē hebbe bi gherechte oorloge eñ
dat hi mi sijn kop ghegeuen heeft. Bv
rechte so en mach hi dat niet doen/eñ
ooc heeft hi wel les oft seuen iarē op
mi ghevochten sonder mi dekierende
maer ick hebbe mi ghevveert soe elck
wel weet

Aengaende vanden paus/so en heeft
dat nopt met mijnen wille ghevveest/
ende dat is sonder mijn weten eñ con
sent ghedaen Ende ooc is die paus lā
ghe dagen in sinen staet wed ghestelt
Ende uwes meesters kinderen die ick
in ostagie hebbe/is aen mi niet gehou
den dat sī niet verlost en sijn/so zv am
bassadeurs wel weten. Die coninc vā
Engelant mijn goede oom is niet wel
gheinformeert vā allen voorledē din-
gē dat hi mi dese dingē schrijft/ wist hi
vā alle dingē wel die rechte waerheit
hi en soude tot mi niet anders sijn/ dā
hi tot mi hier voortijts heeft geweest.
Ooc en heb ick nopt die schult ghelo-
chent/ ick ben bereet hem te betalen.
Ende wilt hi pmmers teghen mi oor
logen/so moet ick mi regen hē defen-
deren. Die woordē van uwē brieflup
den seer groot eñ suet/ maer elck can
scriuen dat hi wilt

¶ Die herault vanden coninc vā
Enghelant

Mijn souerayn here de coñ. belast mi
te seggē/ aēgemerct dat groot gebrec
vā pepse in kerstenrijck/waerōme dat
dye Turck groot ghewelt daghelijcx
doet in kerstērijck/raserende stedē eñ
slotē eñ die goedē der kerstē nemende

met haer leuē Eñ dat v ondsaten heb-
ben vercracht die heylige stadt vā Ro
men ende die ghespolieert eñ berooft
ende den paus ind stadt gods vicari⁹
genangē/ eñ hebt grotē twist metten
kerstelikē coninc vā Vrancrijck/die v
grote giftē eñ rantsoen gepresenteert
heeft/hē submitterende al wat redelic
is te doē om pays eñ accoort te hebbē
Ooc sidi hē schuldich eē grote summe
vā penningen die hi v geleent heeft in
uwer noot begherēde hē die te betalē
Voort mijn souerayn here eñ coninc
om dat ghi grote presentacie eñ rant-
soē v gepresenteert niet en wilt accep-
teren/doet v wetē met sinē perpetuael
vrient dē coninc vā vrancrijck/ die tsa
men geslotē hebbē v bi fortse van wa
penē doen leuerē vrij ende quijte den
paus eñ ooc kinder van Vrancrijck/v
te betalen haer rantsoen dat behoor-
lic is. Hier om begeert van v mijn so-
uerayn here ende coninc/dat ghi den
paus ter stōt vrij ende vranck wilt latē
gaen/eñ die kinderen vā Vrancrijcke
los latē bi een redelic rantsoen/eñ dat
ghi hē ter stont betaelt sonder eenich
delay om eenē goedē pays te hebben
Ende ist dat ghi so niet en doet/so defi
eeren v voort aen mijn souerayn hee-
re metten kersteliken coninc vā vranc
rijcke ende declareren v haer viant te
wesen

¶ Die antwoorde der K.M.

¶ Ick en geloue niet wiste die coñ. vā
Enghelant die rechte waerheyt/ hoe
dat ick mi ghesubmitteert hebbe om
een goeden peys te hebbē/hi en soude
dit niet scriuē Eñ van die gheuancke
nisse vanden paus/dat en is noyt met
mijn consent gheweest/ende ooc is hi
weder ghestelt in sijnen state
Aēgaende vandē kinderen vā Vranc
rijck Als hi mi doet dat hi mi sculdich
is sal ic se hem leueren/ ten heeft noyt
aen mi ghebrokē dat si niet vry en sijn
eñ dat wi pays souden hebbē gehadt
Maer dat v meester mi ontbiet dat hi
se mi met fortsen sal doen leueren Ick
hope bi der gracien gods ende met be
hulp mijnder ondersaten dat ick se so
bewaren sal dat se mi met gheend fort
sen ghenomen sullē wordē/ wāt ic en
ben niet ghewone in mijnē dingē ge-
fortseert te sijne. Eñ die schult en heb
ick hem noyt ghelochent/ende ic ben
bereet om hem te betalen so ick schul-
dich ben/eñ ick heb sijnē ambassaden
daer af brieuen ghegeuen eñ doen ge
uen. Daer ōme en can ick niet gelouē
dat hi daer om op mi orloge aennemē
wil/maer wilt hi op mi oorlogen/ dat
sal mi leedt sijn eñ sal mi daer teghen
moeten verweeren. Ende noch meer
ander dingen beual die K.M. den he
rault sinen meester te seggen/dat dye
herault beloofde te doen. Eñ hi dede
die antwoorden maken in scriptis tot
beyde den coningen/dat hier te lanck
waer te verhalen/maer daer was een
bisonder boecxken af geprent int iaer
van.xxviij.

¶ Hoe die hertoghe van Ghelre quā
binnen Wtrecht/ende hoe hi oorloch
de tegen den bisscop van Wtrecht/eñ
hoe die Bourgoenschen den bisschop
te hulpen quamen/ende hoe dat sticht
van Wtrecht comen is onder die pro
tectie der K.M.

Int iaer ons heren. M.
vC.xxvi. was een gro-
te commotie binnē der
stadt van Vtrecht om-
trēt ascencioēs auōt so
dat die gemeēte eñ am-
bachtē warē int harnas eñ quamē so
ter stratē mit harē wapenē als bussen
stocken eñ stauē/eñ ū wildē rekenige
hebbē/waerōme dat somige wter stat
warē gedaen/eñ de burgerē vbodē in
dē cloosterē geen ambachtē te doē vā
der stat/waer bi dat ō burgerē nerige
mochte ōmindert eñ vercort worden
wāt die stadt vā wtrecht hadt beloost
te betalē een grote somme vā penning-
gē ten twee terminē dwelc der gemeē
ten te swaer viel eñ begheerden dat ū
malcanderē souden helpē betalen die
binnē Vtrecht warē/so wel die ridō-
scap eñ gheestelicheyt/elck na dat sij-
ne Eñ ū wilden dat dye gheestelijcke
oot souden gheholidē sijn in te gheuē
acchtijsen ende scattingen/elck na goe
der ordinancie/ dat soe stont in twijf

omtrēt een iaer tot int iaer van .xxvij
Maer die bisschop naemt in handen
om desen twist te middelē eñ hi vleen-
de der ghemeenten grote priuilegien
met brieuen ende zeghele meest al dat
si begheerden/mer die gheestelichept
en wilde(om dit te middelē eñ te ouer
comen)niet gheuē/so dat die gemeēte
weō vgaderdē eñ maectē een oploop
inder stadt op de gheestelichept/ door
zōmige quaetwillige die daer raet toe
gauē So dat die bisschop weder dede
casseren alle de brieuē van priuilegien
die hi hem verleent hadt/eñ hi vtrack
wter stadt tot Wijck dair hi meestdeel
lach Eñ als hi weder tot Wtrecht quā
wildē sommige quaetwilligē hē niet
in laten comē/eñ daer waller veel die
den hertoge vā Gelre ontbodē dat hi
soude comē beschermen eñ bewaren
haer stadt vā wtrecht/si soudē hē dpe
poortē openen ende ontfanghen hem
voor een beschermheer. Eñ ter stōt is
hi binnē wtrecht ghecomen met sijn
rupters eñ knechtē/ eñ hi liet daer dē
graue vā Meurs voor sinē stadthoud
met veel hōdert knechtē/so dat al wat
metten bisscop hielt ende van des bis
scops partie was wert wter stadt ver
dreuen/eñ veel vā harē goedē beroōft
eñ die neuter satē eñ hē mit ghenē din
gen en moepdē bleuē in haer huysen
sittē so wel vanō eender sidē als nanō
anō. Dit siende die bisscop sloech een
sterck blochuys op die vaert eñ maec-
ten daer een beleggē met veel knechtē
eñ hi lepde ooch knechten opt swarte
water/ende opt huys van Abcouwe/
eñ benaude die stadt seer deerlijck/eñ
hi benam alle de wegē eñ besloot so al
die passagien daer hem lieden vitalie
mochte comen/so dat die ghemeente
was in groten drucke ende lijden Dā
binnen waren si verdruct eñ verheert
vanden ghelderschen. vā buten was
hē benomē die vitalie/so datter groot
gebreck was van spijse eñ dranck/dat
si dē hertoge te kennē gauē/so dat hy
indē Mepe quā met veel ruters ende
knechtē eñ spijsdē die een luttel/maer
het quā der ghemeentē luttel te baten
Als die Ghelderschen dus binnē wt-
trecht lagen/so en begheerden si niet
stil te wesen/ende die hertoge nam in
met subtijlheit die stadt vā harō wijck
die hi sterchelijc beserte met knechten
die de hertoge meende te houdē voor
hē eygen. Eñ die knechtē vā wtrecht
deden den Hollanders grote molesta
cie eñ ghewelt

¶ So vergaderdē op een tijt de knech
ten bi een met zōmige burgerē eñ nā-
men met hē veel schutē eñ quamen so
in Hollant omtrent den Hage/eñ die
een helft vandē knechtē bewaerdē de
schutē/eñ die anō helft trac indē hage
comende daer in met bourgōsche cru
cen/so dat die vandē hage geen quaet
en dachtē/maer meendē dat si quamē
om die plaetse te bewarē eñ te besettē
Maer als si quamē int middel vandē
Haghe doe sloegen si die trōmelen eñ
riepen Gelre Gelre. Dit horende die
van binnē warē seer verwaert eñ elck
sach om een goet heencomen/want si
wistē vā ghenē vianden Die knechtē
ghingē doe spolierē eñ rouē eñ gecre
gē daer groot goet/dat si al in de schu
ten brachten/ eñ si vinghen alle die si
vondē Daer na rantsoendē si de plaet
se met brantschat voor veel M. gulden
eñ keerden doe metten rooke wō bin-
nen Wtrecht. Oock hadde die herto-
ge van Gelre in genomē die stadt vā

Renen daer hi een stercte in dede ma-
ken/dat ooc des bisscops was/ eñ een
slot daer bi gheheten ter Horst/ eñ hi
besette al dese plaetsen met sinē knech
ten meenēde die te houdē voor sijn ey
gen. Ende die selue hertoge vā Gelre
dede grote schade den stedē van ouer
ysele met sijn sterchedē eñ blochusen/
die hi sloech int ouersticht omtrēt die
steden vā Deuenter Swol eñ Campē
dye hi seer molesteerde met schieten/
met rouē ende brande/so dat die stedē
voorſ met des bisscops wille hebben
hulpe ghesocht aen die keyserlike M.
op cōdicien dat die bisscop heeft ouer
ghegeuē dat geheel sticht der K.M.
Ende die K.M. heeft dē bisscop daer
wt gegeuē een pensioen sijn leuē lanc
So is int sticht ghecomē die stadthou
der vā Vrieslant Jorijen schenck van
Routenborch met ruyter eñ knechtē/
eñ heeft belegert die stadt vā Hasselt/
ende daer is ooc comen die graue van
Emdē/ende hebbē die stadt so benaut
met schieten eñ stormē datter nauwe
lijc een heel huys binnē der stadt was
Als die van binnen eenē tijt wedstaen
haddē eñ grote were ghedaen/siende
dat hē liedē vandē hertoge geen hulp
noch ontset en quā/so gauē sijt op be-
houdē lijf eñ goet Eñ die hertoge had
hē ontset gelooft/des hi quā voor Ha
sselt eñ liet hē sien/maer als hi hoorde
dat de stadt op gegeuē was so track hi
wed na huys. Eñ hier na sijn die gra-
ue vā Guerē eñ heer Joris schinck als
opperste veltheren voor Hattem ghe-
uallen/ende hebbē na veel schietē eñ
stormen die stadt eñ dat stercke slot in
genomē/ dat hem op ghegeuen wert
behoudē lijf ende goet/eñ die bourgē
schen manden al die plaetsen die si in
namē. Als dit die knechtē vā Altenae
hoordē dattet stercke slot vā Hattem
in ghenomē was/so vloden die knech
ten daer wt eñ verbranden dat huys/
ende dye vā Deuenter hebbent voort
heel af gebrokē. Als die vā Hardwijc
dit hoordē quamē si int heyr vā onsen
volck eñ gauen sich in handen/op dat
men die stadt niet beschietē en soude.
Binnē desen middele heeft die herto-
ge van Gelre knechtē daer binnē ge-
sondē. Dit horende die opper capitey
nen dat daer knechtē in dye stadt van
Harderwijck warē eñ dat si haer trac
taet af gegaen waren/ sijn si ter stont
voor die stadt geuallen/eñ die vā bin-
nen dit siende dat si belegert warē eñ
beschotē/so gauē si de stadt op behou
den lijff eñ goet/eñ die ruters mosten
daer latē al haer peerdē. Ooc wert in
genomē die stadt vā Renen daer dye
gelderschen warē wt geulodē/eñ der
stadt is niet misdaen/eñ so wonnen si
veel pleckē/sterchedē/sloten eñ steden
tot.xxi.toe/als dat stercke te coeborch
die knechtē daer op sijnde al verslagē
bleuē/dat huys te Hulckensteyn/ dat
blochuys opt swarte water bi hasselt
dat slot vā Amerongē tusschē vtrecht
eñ den Rijn/dat slodt ten Ham bi Vt
trecht/dat slot te Doerem toebehorē-
de dē domproost/dat slot in die bethu
we/dat slodt van Welpe toe behoren-
de Jan van Renesse
Die steden van Hasselt/van Reenen/
van Hattem/der Elborch/Hardwijc
dat iach huys mijns heren vā Gelre
Die morghensterre oft kijck indē pot
voor Deuenter/ Leuendael dat huys
ghewonnen ende verbrant/dat huys
ter Eem bi Amerfsoort

Pyroyen ghewonnē gebrant eñ heel af gebrokē/ waer af Martē vā rossem here was. Daer na lach onse armeye in die veluwe sommige dagē/ eñ vielē daer na voor Tiel daer die hertoge in sandt. vijC. knechtē/ welcke stadt seer bestormt wert eñ ooc belopē/ mer die vā binnē weerden hem vromelijck/ so dat ons volck dair gheen profijt en de de/ eñ si trocken ten lesten af door den groten regen eñ onweder/ want dye grote engienē sonckē al in dye eerde.

¶ Inden seluē tijdē waren twee vaen kēs knechtē van stisscopē volck wtge trockē int lant vā Gelre in die bethu we om eenē roof te halen/ eñ daer qua men hem liedē die gelderschе knechtē onuersiens ouerualle/ dair si tegē mal canderē seer schermutstē Eñ die Gel derschē die vloon te rugge/ eñ die andē vuolchdēse tot dat si aēdē grotē hoop quamen dye daer verborgen lach/ eñ so wordē si verwonnē/ eñ gauē hē ge uangē eñ leydē af alle haer were Doē seyde haer hooftman/ lieue knechten ghedenct vā Coeborghe/ daer haddē si alle die knechtē der gelderschen die daer op warē verworcht eñ doorstekē Doe dit haer hooftman vmaent hadt doe vielē die ghelderschē metten ghe helen hoop op die gheuangē knechtē eñ sloegen die al doot

¶ Int iaer ons heren. xv. C. eñ. xxviij quamē wt Spaengiē zōmige hooften in Septembri ende brachtē met hem ij. M. Spaengiaerts die langē tijt op die zee versteken haddē gheweest om trent. vi. maendē lanck door cōtrarie wint ende grotē storm/ ende si waren ghesondē om hulp eñ bistant te doen den ghenē die dair oorlochdē op tlant van Ghelre

¶ Int iaer van xvC. xxviij. maectē de gelderschе een vergaderinge tot Ro munde so vā knechtē/ burgheren wt Remunde eñ Venloe/ eñ ooc met een deel huysliedē van zōmige dorpē dair bi ghelegē/ tot vijf vaenkēs toe somē seyde/ daer hooftman af was ioncker Henrick vā Wissche Eñ sijn so gheto gen optē Sinxen dach in de meyerije vandē bossche om dat lant te vheeren eñ te brantscattē. In desen middelē tij den was iōcker Dierick vā batēborch stadthoud vandē graue vā Guerē ten bossche die dit int heymelijc vernomē heeft/ eñ is met ruyters ende knechtē daerwaerts ghetogē/ eñ heeft alle die huysliedē op die beenen gehadt/ eñ is so inden Gelderschē hoop gheslagen die meest doot bleuē eñ geuangen/ so datter niet veel weder te huys en quā dat iāmer was/ wāt die daer ontliepē warē vuolcht tot aen der masen/ daer van hem liedē veel verdronckē. Ende die onse namē al dat die ghelderschen met hem haddē gebracht/ te wetē. xl. haecbussen/ veel leerē/ veel houtē hor den ō ouer die grachten te lopen/ veel menckysers/ duymysers/ eñ veel coor den om dye schamel huyslieden daer mede te bindē eñ gheuangē te leyden Ooc haddē si met hē bracht veel vitali en/ meenende daer wat te vertoeuen/ mer die fortune sloech anders. Als de se tijdinge binnē Romunde quā was grotē druck bedreuē vanden vrouwē die haer mans verlorē hadden/ eñ vā den kinderē die haer vads vloren had dē/ dat iāmer was ō sien eñ om horen.

¶ Indē seluen tijt dat ons volck voor Thiel opgebrokē was so quā heer Jorian schinck int graefscap vā zutphen in die oostmaent/ daer hi eenē groten roof haeldē/ daer sommige gheldsche doot bleuen dye dat wildē keerē ende beletten. Eñ die knechten die binnen Thiel warē haddē tot Hattem beleyt geweest die gelooft haddē bi eede/ dat si binnē een maent teghen die K. M. niet doen en soudē Eñ die selue knechten quamē doe bi megē daer si eē bloc huys eñ die stadt vā Megen/ die wile dat die knechtē vā megen wt warē eñ geleydē zōmige wijnwagēs/ ende die gheldersche maecten harē aēslach te comē tot Os eñ Nieulant/ mer die vā den Bosch sondē daerwaerts ter stōt C. peerdē/ eñ de ruters vandē Graue quamē ooc bi. Dit v̄nemende die gelderschē verlietē Megen ende trockē metten geuangē eñ roof na huys

¶ Hoe des bisscops volck die stadt vā Wtrecht in nam.

Binnē desen tijdē als ōs volc dus ōledich was metter oorlogē int lant vā gelre so warē zōmige burgerē v̄gadert bi een in die stadt vā wtrecht om dat die gemeente so seer verdruct was vandē gelderschē eñ vā harē capiteyn dē graue vā Meurs/ die al wt was ō ghelt bi een te v̄gaderē/ eñ dye burgerē maectē daer een aēslach hoe si best die stadt soudē leueren indē handen vandē bisscop Eñ som vā diē burgerē quamē tot Amersfort eñ gauē dē bisscop te kennē harē aenslach/ des hi v̄wondert was/ eñ hi gaf hē mede te reysen ioncker Willem turck met sinē knechtē/ eñ die hooftliedē vand̄ vaert tot. iiij vaenkens toe/ eñ si bleuē liggē opt swarte water ō tidinge te hebben Als dit die vā die weert v̄nomē haddē maectē hē somige ooc gereet daer toe Op die selue tijt warē die gheldersche om een buyt getrockē vā wtrecht nae goylant eñ haeldē eenē grotē roof eñ int wedcomē na wtrecht sijn si des bisscops volck int gemoete gecomē/ dye die knechtē namē geuangē eñ namen hē den roof. Aldus bleef des bisscops volck al stille tot des anderē morgens Doe ghinc wter poortē eē vrouwem zenē corf aen harē arm bi des bisscops volc/ eñ seyde De knechtē zijn nv vand̄ wake gegaen eñ zijn meest al slapē/ als dse clock s. Jacobs slaet/ comt dā stoutelic in/ men sal op v wachtē/ wāt dair goede reedtscap ghemaect is ō v in te helpē. So gebuerdet op ōser vrouwē visitaciē auōt anno. xxviij. dat des bisscops volck aen die porte quā/ daer die portier die poorte wijde open gedaen hadde/ so dat somige vā des bisscops volck in die stadt warē. Dit worde die wachter gheware dye opter poorten lach eñ liet die schotpoorte vallē/ daer waren ter stont. iiij oft. v. mannē wtē weert met groten bijlē daer toe te vorē gheordineert/ eñ si hebbē som balcken vā die schotpoorte in stucken ghehouwen/ daer des bisscopen volck ter stont door quā eñ sommige ruters te peerde ooc Eñ so quamē si binnen der stadt sond̄ wed̄stoot al die stratē lancx tot bidē minrebruederē/ daer hē somige knechtē v̄gaderdē eñ meendēse te rugge te driuē/ maer twas al om niet wāt des bisscopē volck viel hem liedē te machtich/ eñ si sloegē vandē gelderschen doot ōtrent. xlij eñ ōtrent CCC eñ. l. geuangē. Ooc warē daer geuangen dye graue van Meurs ende som

vā shertogē raet/ als doctor Wynant eñ lom anō/ die al inden tractate van dē paps quijt gelatē wordē Eñ die sp die poortē lagen vandē knechten dye liepē wech/ eñ zōmige burgerē liepen mede wter stadt die mettē gelderschē gehoudē haddē. Die ballingē die van des bisscops wegē wter stadt waren die quamē weder mettē bisscop binnē Eñ eer den tractaet vandē pepse ghetractcert was so wordē daer .xij. degelike mannē geiusticieert/ eñ .ij. goede herē canonikē int water ghesworpen eñ die bisscop comende daer na binnē der stadt soude bi auōtuer noch meer ter iusticiē gebracht hebben/ maer die discrete/ wise graue van Hoochstratē die opten selue auōt met groter haest binnē quā vā vianē door grotē storm eñ regen/ die belette dat quact. Ende dye knechtē vandē bisscop spolieerdē alle die huisen der burgerē die metten gelōschē gehoudē haddē eñ sloegē de vinsterē eñ glasen ontwee/ eñ groeuē die vloerē eñ delen ō/ om dat gegrauē ghelt te soechen/ dat si veel vondē Eñ die knechtē namen der partijē goet so geheel/ dat wijf eñ kinō niet en behiel dē/ eñ si dedē grote fortse eñ ouerdaet indē huisen. Niet tegenstaende vā diē wert die stadt vā Wtrecht eñ die schamel gemeente properlic vlost vanden grotē last eñ benauthede/ wāt haddē die ghelderschē daer in ghebleuē/ het hadde te besorgē geweest voor een belegge/ dat der stadt tot meerō schade soude hebbē geweest eñ tot destructie vā harē schonē huisen eñ meerō vlies vā goedē Dies danct nv al tsamē god den here vā synō graciē/ eñ dat hijt dē ontsculdigē weder wil vsetten aen lijf eñ goet tot salichept der sielē Amen

Als die stadt van wtrecht comen was in handē vanō H. M. so was daer vā den houe ghestelt een oudt heere/ om iusticie te doen ouer die quaet willighe eñ die partijsse ap eñ muterie te verdriuen wter stadt vā Wtrecht Eñ om dit bat te volbrēgē so wert daer genaect aen sinte Kathelinen poorte een seere sterck blochuis door ordinācie vandē houe vā Bourgōdiē/ om die burgers te bat te onōhouden in goeō policien eñ eēdrachtichept. Eñ als die armeye vā onsen volche opgetrockē was van Tiele so wert tot Gorichom een dachuaert geordineert vā wegen dē hertoge vā Gelre eñ dē bisscop vā wtrecht Daer oot warē vā wegen der H. M. graue Floris van Gueren/ graue Anthonis vā Hoochstraten/ dye bisscop vā palerme eñ die audienchier Eñ vā wegē des hertogen vā Gelre waren meester Henric kielspenninc/ Kolaus kerchelant eñ Oetellen/ eñ sijn dair geaccordeert in manierē vā goedē pasce/ waer in veel puntē beslotē sijn/ die hier te lanck warē te beserunē Ten behoort oot niet der herē secreet te openbarē Eñ de graue vā meurs eñ doctor Wijnant dye gevangē waren/ wordē quijt gelatē eñ die ballingē vā vtrecht eñ Dwol wordē elck harē tijt ghestelt dat si weder in haer stedē soudē mogē comē/ elck int sine so hijt soude vindē. Om desen paps te vestigē warē daer vandē rade des hertogē van Gelre Jan vā Kostem/ heer vā Groethusen/ meester Henric kielspēninc/ doctor Ethelens/ vereesen/ scholaster vā zutphē eñ si sijn mettē graue vā buerē/ graue vā Hoochstraten/ heer Joris schinch getogē te Mechelē/ daer den raet van vrou Margriet eñ vandē hertoge vā

ghelre v̄gadert warē in s. peters kerc
ke/eñ hebbē daer getrouwelijc haren
eedt gedaen vā haers heren wegē/eñ
hebbē daer op ōtfangē dat heylige sa
crament/eñ sijn doe wter kerckē ghe-
gaen tot in haer herberge/daer zōmi-
ge herē vandē houe bi hē liedē quamē
goet chiere makē Eñ vrou margriete
heeft die cōmissariē seer eerlic beschōc
ken/elck met eenē siluerē cop/met een
groot getal vā Karol⁹ guldēs dair in
eñ si sijn ooc vry wter herbergē gelost
eñ sijn doe vriendelijc vā malcand̄ ge-
scheydē. Daer na quamē si Tantwer
pē daer hē die stadt ooc vry hielt vā al
len harē costen al daer gedaen/eñ sijn
so bi harē here gecomē met goedē tij-
dingē. Doe sant die hertoge vā gelre
Marten vā Rossem heere vā Pyroyē
tottē coninc vā Vrācrijck eñ gaf hē te
kennē dat tractaet dat hi mettē keiser
ghemaect hadde/daer die coninc wel
mede te vreden was. Nu bidt god dat
wi pays eñ vrede mogen houden hier
opter aerdē ende hier na bi hē in sijn
rijcke. Amen

¶ Int iaer vā xxvij. was eē cort bestāt
gemaect tusschen den Fransoysen eñ
dese nedlandē aengaende den keyser
eñ dat bestāt duerde tot lichtmisse/an
no xxviij. Als lichtmis dach wt was/
so warē die frāsoysen in die voorbate
eñ roofdē eñ brandē sommige dorpē
liggēde op de frōtierē vā henegouwe
eñ Artoys/ende hebbē veel schamele
dorpliedē geuangē/ ende veel schepē
genomē vandē hollanders eñ zeelan-
ders eñ deden grotē scade te water eñ
ons volck en wist vā gheend̄ oorlogē
eñ men socht daer ghenen raet tegen
daer ons volck grotē scade bi hadde.

Als die coninc vā Vrancrijck nu
los was vā sijn geuangenisse so
hadt hi gelooft peys te houdē Niet te
genstaende vā dien so stelde hi wt dē
coninc vā Nauarre met grooter heyr
eñ sondē hē weder in Italien eñ dedē
wederom veel quaets/eñ haddē alian
cie ghemaect metten Venechianē om
malcanderen te helpen tegen des key
sers capiteynen. Hier ō Int iaer van
xxvij. ghingē die Venechianē te rade
om die fransoysen te helpen eñ dē key
ser eñ sijn volck te bescadigē/die daer
in Italien warē vā skeysers wegen/
als Don Fernandus/die prince vā A-
raengien/graue Joris vā sassen. So
steldē die Venechianē te gecrijgen eñ
te winnē met fortse dat conincrijck vā
Siciliē/so schictē si wt lx. scepē vā oor
loge wel voorsien vā als/eñ si sloegen
doe gelijcker hant ter zeewaert inne.
Als si nu een wijle tijts in die zee ghe-
uaren haddē so quā daer sulckē onwe
der vā donre/blixem/ende van storm
vā winde/datter wel. xl. schepen sonc
ken eñ verdronckē. Als dye and̄ sche-
pen dit saghen so keerden si ter stont
ende liepen in die naeste hauene die si
vonden om haer lijf te salueren. Dit
horende die Venechianē waren seere
gheturbeert van dit groote verlies.
Maer niet tegenstaende vā dien ver-
gaderden si wed̄ een grote heyrcracht
van. xl. M mannē ende sondē dye na
Romen/ die die bourgonschē op den
wech vernamen. Doe sloegē die vene
chianē hem neder eñ maectē haren le
gere/om die frāsoysen te v̄beydē Als
nu die fransoysen wistē dat die Vene-
chianen int velt warē/so quamē si ooc
mettē zwitseren te velde om die vene
chianē te helpē/so dat die bourgōschē

warē belegē vā achter eñ van vorē te gen dē auōt dat sijs selue niet en wilē Des morgens vroech als dye dach op ghinc/so was die prince vā Araengiē in die weere ende sach dattet al omme vol viandē lach/eñ dat si aen allen can ten vandē vianden beleghen waren. Doe ghinc hi met sinē capitepnē te ra de eñ met graue Joris van Dallen eñ sepde/wi sullē ons hier op moetē ghe uen. Doen sepden die knechten Neen so niet/ter eeren vā onsen edelen hep- ser so willen wi ons lieuer doot vech- ten dan so op te ghyeuen. Als dit dye prince hoorde stelde hi sijn peerde volc eñ dat voetvolck elck in ordinancie. Doe sepde de prince/laet ons nv vallē op onse knien eñ spreken eenen pater noster/eñ biddē god om gracie eñ vic torie/want wil god met ons vechten/ wi hebbēt goet genoech. Als de bour gonsche dus op haer knien ghenallen warē/so quamē die fransoysen eñ ooc die venechianē stoutelic aen/ menēde dat die bourgonschē ootmoet haddē ghesocht/mer dat bourgonsche hepr hadde hē so sterchelijc bi een ghesteit/ datmense niet en conde geschepden/ nochtās warē daer wel.vi.mannē te gen eenen bourgoenschē. Daer wert seer vreeselic ghestredē/ so datter van den venechianē (somen sepde) bleuen verslagen.xx M.mannē Eñ vanden Fransoysen bleuē vslagen die coninc vā Nauerre/ de sone vā heer robrecht de la marthe/eñ die hertoge vā Oli ens met seer veel fransoysen/ twee ca pitepnē vandē Venechianen/ eñ veel fransche capitepnē. Dit siende dat ge mepn volck eñ dye knechten dattet al verlorē ghinc gauē si die vlucht. ende die bourgonschen behielden dat velt met victorien/daer si god af dancten/ mer ten was niet sonder grote schade.

¶ Item in Meerte anno.xxix. Als de venechianen den grotē scade hadden gehadt eñ dat hem af ghedronchē wa ren.xl.schepen vā oorloge met groot volc door storm ende onweder op die zee/so dat niemant daer af gesalueert en wert/wel siende dattet die plaghe gods was/wildē nochtans niet af la- ten des kepsers volck te vervolghen. Do ontbodē si die fransoysen dat si ca mē soudē op eenē sekerē dach/si wildē oot comē des kepsers volck besoechē eñ si vgaderdē.l.M.mannen eñ troc ken so na Napels Eñ als die krāsoisen vernamē dat die Venechianē int velt waren/so quamen si ooc bi hem/ende si sloegen haer tenten niet verre van des kepsers hepr. Eñ als des kepsers volck haer vianden vernamen comē met so groter macht/soe quamen dye prince vā Araengien/graue Joris vā Dallen/eñ gauen harē volck goeden moet eñ stelden haer oordē te voet eñ te peerde inder nacht/ende si quamen so bedectelijc als si mochten eñ sloegē die wakers doot/eñ si ouerruelen den leghere verslaende daer menich fran soys eer si ter weere conden comen. Daer wert seer vreeslijc ghevochtē eñ dē strijt duerde tot des anderē dages Don Ferdinandus hadde dese rijdin- ge die ter stont met sijnē volck aē quā ende sloech met cloechē assoute in die vianden/eñ hi dede des kepsers volck groot ontset/dat si den meesten hoop haerō viandē versloegen ende hebbē daer veel ghevangē/eñ die ontcomen condē namen die vlucht/ so dat tmee- stē deel der krālcher macht daer bleef.

Dit horende de herē vandē perlamēte des conincx vā vrancrijck waren seer v̄stoort/eñ si deden wt makē eñ gerey den.l.scepē vā oorloge met een grote armeye vā volke wel voorsien met bussen eñ artillerije/meenēde met machte die kinderē te halen/eñ quamē daer met in die zee eñ arriuierdē in spaēgiē sond̄ eenich wederstant/eñ dedē daer veel quaets rouende eñ brandende eñ hebbē ooc veel volcx gedoot eñ geuāgē. Die spaengiaerts dit horēde maecten hē ghereet eñ si lietē die frāsoysen dieper int lant comen sond̄ eenich wederstant/eñ si waren seer wel gemoet seggende/ons macht is so groot/wy sullē al spaengien wel verwinnē ende ons conincx kinder met ons vuerē in spijt vā hem allē Mer die spaēgiaerts hieldē hē verborgē eñ lieten de frāsoysen al passerē/eñ quamē doe met groter cracht van achter in slaen eñ sloegense al doot die si conden becomen/so dat die Fransoysen niet en wisten waer lopē/so datter menich fransoys verslagē bleef/eñ voort die ander gheuangen. Dus wordē die Fransoysen dagelijcx geplaecht vā god door haer houerdije/mer si en willen haer prueshept ende houaerdich herte nyet bedwingen

¶ Int iaer van xxix. in Junio/so was Milanen ende dat stercke slot genoēt Arx Jouis beset van des keysers volc ende die armeye vandē keyser lach te Jenuē. Aldus ghingē die fransoysen te rade eñ stelden haer ordinancie om Mylanen in te nemē met subtijlheyt eñ ordineerdē wel.l.vaenkēs ind̄ manierē van des keysers volck, ende quamen so voor Mylanen. Ende die van Mylanen siende die bannierē niet anders wetende dan dattet was des keysers volck en schoten niet eenē schoot maer lietense in comen sond̄ slach oft stoot. Als die Fransoysen binnen waren riepen si al Viue le roy de franche ende met dien vielen si op die Spaengiaerden dye die stadt bewaerden eñ sloegen die al doot/eñ hebben so verradelijc dye stadt in genomen doende grote fortse ende moort. Ende als die frāsoysen aldus binnē melanē warē/so meendē si dat slot Arx Jouis ooc te crigen sond̄ wederstoot So ghinc die graue vā saintpol ende die graue van vendouwe eñ hieldē sprake metten casteleyn/ende si eyschten dat slot op te gheuē inden handē vandē coninc vā Vrancrijck. Neen seyde die casteleyn ic en sal gheen v̄rader sijn om dē coñ. vā Vrācrijck/noch om uwer liedē wille/noch ō v ghiftē oft gauen Ic sal dē keyser getrou bliuen tot in mijn doot ghi en sult hier niet halen dan slagen Dit horende de fransoysen warē seer gestoort eñ seydē/dat sal noch gewroken werdē. Doen seyde dye casteleyn comt als ghi wilt/ ick node v te gaste/ ick sal op v kokē. Eñ de castileyn heeft ter stont brieuen geschict aendē prince vā Araengien eñ aen Andries dorysinē broeder ende aen graue Joris vā Sassen hem liedē te kennen gheuende dese grote verraderije der fransoysen Waer op des keysers capiteynen en hebbē niet geslapen/maer brochtē ter stōt al haer macht voor Mylanen Die capiteyn vā Jenuen ende graue Joris van sassen met haren volck sijn stoutelijck aen die mueren gheuallen Eñ die capiteyn vandē slote dit siende

dat hē ontset comē was/liet die brug-
ge vanden castele neder eñ quā so met
sinē knechtē in die Fransoysen slaen/
so dat de frāsoysen niet en wistē waer
bliuē/eñ die vandē slote vochtē so see
re op die fransoysen/ dat des keysers
volc ooc binnē quā hē te hulpē/ so dat
de meest deel der frāsoysen bleuē dair
doot mettē graue vā simpol eñ dē gra
ue vā vendome met veel eedelē Eñ dit
is al gedaen vandē coñ. vā vrancrijck
als hi noch al was als geuangē man.

¶ Copie van meester Jan baptista
Gruenwaelt/vā die ouercoemste des
K.M. wt Spaengien in Italien Int
Jaer.xxix

Na dz de K.M. gehijlict was mz
ter coninginne Isabele vā Lusi
taniē/dwelck is Portingale/soe heeft
god die gracie ghegeuē dat si hē baer
de eē ionge sone recht erfgenaem der
landē eñ rijcken. So hebbē die heren
eñ princē der landē eñ conincrijckē eē
dachuaert gehoudē eñ gheordineert/
anno.xxix.dē.vi.dach Febru.hoe dat
die eedel coñ.eñ keyser Karel eerlijcst
sijn reyse in Italien soude mogen vol
brengē. So hebbē si geslotē eenpaer-
lijc eñ daer in geaccordeert dit nauol-
gende Indē eersten hebbē si gheordi-
neert.xvC.mannē die der K.M.ad-
ministreerdē elck M.goudē ducaten
dat warē te samē.xvC.M.ducaten.
Eñ tot beschermunge der landen van
spaēgien so is gheordineert opperste
capiteyn die hertoge vā Alba met.xv
M.voetknechtē eñ.iij M.peerdē om
die frontierē te bewarē tegen die fran
soysen

¶ Dese nauolgēde dienē dē keyser op
haers selfs costē een iaer lanck
Des hertogē sone vā Limphantē met
l.eedel mannē eñ C.peerden
Die hertoge vā Nagera selfs in perso
ne met.l.eedel mannē.C.peerden
Des grauē sone vā Boneuente met.l
eedelen ende C.peerden
Des marcgrauē sone vā Vileyna mit
l.ende.iij C.peerden
Die hertoge vā Medina celi.xl.eede
len ende.l.peerden
Die hertoge vā Siuilia met.l.eedelen
ende C.peerden. Noch sijn daer veele
andē heeren/grauen/marcgrauen die
den keyser ooc dienē te peerde ende te
voet elck na sijn macht/ dat te samen
maect.iiij.M.knechten eñ.iij C.peer
den/dye al der K.M.dienen een iaer
lanck op harē coste eñ al versolt
Noch hebbē hem gewillicht te diēste
te comē der K.M.ooc een iaer lanck
op harē coste die landē eñ conincrijkē
met veel knechtē om sijnen wille daer
mede te doē/ oft hise met hē wil nemē
in Italien/oft int lant aldaer te laten/
so hē dat belieuen soude
Inden eerstē dat conincrijck vā Casti
lien.iij M.knechten

Dat out coninckrijck vā Castiliē eñ vā Galissien.ij M.knechten
Dat conincrijck vā Toletē.ij M.
Dat conincrijck vā Granaten eñ Anthelosien.iij. M.knechtē
Die conincrijckē vā Arragon/ vā Valentia eñ Cathelonia.iiij M knechtē.
Die coninck vā Portingale sandt der K.M.xxx.grote schepen al wel besorget vā alles dat hē van node was/om die K.M.mede ouer te brengē.Ende ooc hadde die keyser so veel schepē bi een/dat hi mocht ouerbrengē.iij.M. peerden ende.xx M.voetknechtē/ eñ C.sacken met coren.etc̄.
Ooc quamē den eerstē dach Februarij Int iaer.xxix twee schepē wt die nieuwe insulē weert sijnde C.M.eñ.l.M goudē ducaten aen gout/ghesteentē/ peerlen eñ anď goet/tot profijt vandē keysere/eñ C.M voor die cooplieden welcke somme voorß de cooliedē leenden der K.M.een iaer lanck/ om sijn knechtē daer mede te betalē

¶ Als dan alle dinck gereet was/ dat sinē staet toebehoorde/ so nam hi oorlof aen sijn landē eñ herē/ eñ hi ghinc met sijn volcke te schepe eñ sloegen in de zee/eñ quamen met goeden winde arriuieren in die hauene van Jenuen Eñ die capiteyn vā Jenuen quā hem tegen met veel galeyen/eñ bracht soeden keyser eerlikē in/daer hi met blijtscappen ontfangē was/vā daer track hi tot Placencien.Ooc quamē met hē grote heren eñ hertogen/die door liefde om sijn hof eñ staet te v̄meeren quamen hē te dienste op haer eygen cost.

¶ Vanden payse ghetracteert te Camerijc tusschē den keyser eñ den coñ. vā Vrancrijck/gemaect biden princessen eñ vrouwē/te weten bi mijn vrouwe Margriete/eñ mijn vrouwe de regente Louise vā Valoys hertoginne vā Engolemme.etc̄.

Int iaer.xvC xxix.optē ij.dach in Julio quā in Camerijc om den pays te helpē maken die eerwerdige legaet vandē paus die cardinael van Saluia/eñ wert eerlickē ingehaelt bi dē bisscop vand̄ stadt metter geestelic heyt. Eñ optē.v.dach vā Julio quā in Cameric met grotē state mijn vrouwe Margriete regente deser landē/mijn heere die cardinael vā Ludic/mijn here vā Jselsteyn/met meer and̄ grote meesters vā onser siden die haer tegē redē comende wter stadt/eñ quamē ooc inne met haer comende in ordenē Eerst die artchiers eñ dieners vandē heerē daer na een grote menichte van eedel mannē/daer na die bisscop vā Palermemettē bisscop vā Camerijc eñ mijn here vā Pottelles sinē broed̄. Doe die graue vā Guerē/die cardinael vā Ludick/die graue vā Hoochstratē Daer na mijn vrouwe alleen sittēde in eenē rijckelikē rosbaer/eñ ō haer comende xxiiij.artchiers met swartē paltrockē met fluweel geboort/eñ so wel die eedel mannē als dye artchiers saten op die schoonste peerdē eñ courcierē dye men vindē mochte. Eñ na mijn vrouwe quamē haer camenierē geseten op schone hackeneyē eñ and̄ courtauwē Eñ mijn vrouwe Margriet is ter herbergē gheredē in die abdie vā sint Aubert/eñ een yegelic v̄track na sijn herberge

¶ Opten seluē dach quā in de regente Louise vā Valoys.etc̄. Eñ die bisscop met veel edelen der stadt vā Camerijc quamē haer tegen buten der stadt/eñ eer si binnē quā/quamē voor haer wel twee huerē lanck duerende muylē geladen met bahuyten eñ wagenē/ende wagenē eñ karren gheladen met coffers eñ bedden/ eñ der muylē waren omtrent.viijC.eñ so muylē eñ peerdē vā harnasch waren omtrēt.iijM.oft meer/die welcke als si ontladē waren ghingen si buten haer logisen maken Daer na quamē die paygiē in ordinācie wel gheaccoutreert/elck eē plume op haer bonetten/eñ dier wasser wel iiijC. Daer na quamē die eedelen van vrancrijck meestdeel met fluwelē paltrocken eñ met hoeykēs opt hooft met plumagiē.daer ond̄ warē veele grote heeren/princen eñ grote meesters vā Vrancrijck/als die hertoge van Val. gouerneur vā Britaniē/mijn here de la Tour gouerneur van Lymogien/mijn here vā Humieres/mijn here vā Canaples/graue vā Nantes eñ meer and̄ die wel and̄half huere warē eer si passeerdē. Daer na quā dye Cācellier eñ cardinael vā Vrancrijck v̄selschapt met veel aertsbisscopen/bisscopē/prelatē/ende and̄ eedel mannē. Daer na quā mijn vrouwe dye regente in eenē rosbaer/eñ bi hair sat hair dochter de coninginne vā Nauarre Eñ ō dē rosbair ghingē.xxiiij hellebardiers zwitsers. Daer na quā noch eē rosbaer vā die.ij.vrouwē van Vendōme de oude eñ de ionge mijn vrouwe de latrimoille/daer na een groot getal vā vrouwē eñ camenierē sittēde al op schone hackeneyē. Eñ als dese.ij.vrouwē malcāderen willecome haddē gehetē/so vertrac een yegelic na sijn logijs Eñ dair was gheordineert in die stadt vā beyde siden/noch paygiē noch der heerē knechtē noch niemāt en mochte geen messen dragē noch ooc geend̄lei yserē stockē/dat geen edel mannē en warē.

Eñ die knechtē die waren eñ anď leech gangers mostē die stadt rumē. Den viij. dach in iulio begonstē die vrouwē tsamē te spreken/ eñ daer wordē zōmi gepostē gesondē na de K. M. eñ dair wert veel gesprokē dan aen deen side/ eñ dan aen danď side ō pays te makē/ dwelc duerde totten. xxiiij. dach Julij/ op welckē dach tsauōts tusschen. x. eñ xi. huerē den pays geslotē was Eñ. iij oft. iiij. dagē daer na wert dē pays weder heel gebrokē door een tweedracht eñ discoort dat daer op stōt/ so dat mij vrou die regente eñ al haer eedelē waren bereet eñ beradē wech te trecken des morgēs optē xxix. dach der seluer maēt Mer god sende sijn gracie optē seluē nacht/ dat die vrouwen weď vergaderdē eñ dedē so veel dat dē voorſ pays weď vā nieus gheapprobeert eñ geratificeert wert optē lestē dach der voorſ maent. Daer na so wert den engelschē harē pais mede geslotē dē. iiij dach augusti tsauōts te. viij. huerē. Itē dē. v. dach augusti maectemē grote reetscap in ōser vrouwē kerck voor die vrouwē eñ heerē/ daer die bisscop vā Cameric die misse sanck/ eñ na dat euāgelie dede die bisscop een sermoen vandē payse ōtrent een half vre lanck duerēde. Eñ na der missen was daer voor dē outaer een bancke gestelt/ bedect met goudē laken eñ met cussens vā goudē laken/ daer die. ij. vrouwen op quamē knielē/ eñ die ambassadeur vā Engelāt/ daer si gelijcker hant den pays besworē op dat cruys eñ op dat heylige euāgelie. Als dē eedt gedaen was so luydē alle die trōpettē eñ schalmeyē eñ alle die instrumentē vā musijkē/ eñ men sanck Te deū laudam? Eñ daer na wert den pays wtgeroepē eñ gelesen indē chore vanden dekē vanď kerkē int biwesen vandē herautē roydarmes/ Toyson vā Granaten ende noch een vā des coninckx vā Vrācrijck side/ eñ een vandē coninc vā engelant hebbende in haer handen bursen vol gouts eñ siluers Eñ als dē pays wtgelesen was worpē si ghelt aen allē sijdē roepende Largesse Largesse

¶ Die copie vandē pays gepubliceert biden voorſ deken

¶ Men cundicht v eñ laet weten/ dat eenē goedē sekerē eñ eeweliken pays eñ vrientscap es getracteert gesloten eñ geaccordeert tusschē onsen heiligē vader dē paus Clemēt die. vij. vā dien naē/ eñ den heyligē stoel van Romen Alď hoochsten doorluchtichsten ende machtichstē prince Kaerle biď graciē gods/ gecorē Roōsch Keyser/ coninc vā Germanien ende vā Castilien. etc. Frāchois biď seluer graciē coninc vā Vrancrijcke dalď kerstelijcste/ Fernandus biď geliker graciē Coninc vā Hōgerien/ vā Gemen Eertshertoge. etc. Henrick biď seluer graciē Coninc vā Engelant/ here vā Prlant eñ bescudder vandē heyligē gelove. Om eñ tot bescherminge vā huerē personē/ hen goet/ staet/ landē/ heerlichedē/ onďsaten eñ wassalē/ eñ dat bi middel eñ toedoen vanď alder hoochste eñ excellenste vrouwe Mijn vrouwe Margriete Eertsherto. van Oostenrijck/ heer. eñ donaresse vā Sauoyen/ moeye vanď K. M. Eñ vā Louise vā Sauoyē/ hertoginne vā Angolēme. etc. Moeď vā den voorſ alď kerstelijcstē coninc. In sulcker vuegen ende manieren dat nu voortaen alle wapenē/ viantscap/ beroerte/ tweedracht eñ hatenijt sullen onď hē op houden eñ cesseren/ eñ oot

ond̄ eñ tusschē harē ond̄satē eñ wassa
len. Eñ sullē mogē v̄keerē frequēterē
comenscappē met malcanderē eñ met
alle comenscape niet verboden sijnde
gaen/comē/stille leggen/wed̄kerē res
pectiue ouer beyde sidē in haer landē/
so wel ter zee te lande als andere suete
waterē eñ riuierē vry eñ vrāck sond̄ ee
nich hind̄ of letsel/ mits betalē die ge
woōlike rechtē eñ pēningē van tollē.
Eñ dat een yegelic sal wed̄kerē in sijn
goet/gelijc hi geweest heeft voor door
loge Eñ wert eñ is mits desen dē wa
ssalē verbodē niet te seggē tegē tgene
dat voorſ is/mer dat sijt na al haer v̄
mogen sullē ond̄houden eñ doen ond̄
houdē/op die peine vā gecorrigeert te
sine als ouertreders vandē payse. Eñ
is gebodē eñ belast allē gouuernuerē
vā princē/admiralē/viceadmiralē/vā
dien harē prouinciē/baliouwē/ Sene
schalē/Preuostē eñ casteleynē/eñ allē
harē anderē officierē te doen ōuerbre
kelic ond̄houdē dē voorſ pais/ eñ cor
rigerē douertreders na dinhout van
den seluen paise. Eñ ō dat niemant en
soude mogē alligerē of pretēderē cau
se vā ignorancie/hebbē de voorſ prin
cen eñ herē geordineert dat dē voorſ
pais wtgeroepē sal wordē ter gewoō
liker plaetsen/daermē proclamacien/
mādamenten is gewone te publicerē
Aldus gedaen te Camerijc dē.v.dach
vā Augusto. Anno.m.ccccc.xxix.

¶ Daer na sijn die vrouwē geleyt elck
in haer hof vandē.iij.cardinalē eñ an
der eedelē/ende men riep dē pais ach
ter stratē/ende men werp hantuollen
gouts eñ siluers roepende wed̄ Large
sse. Daer wert groote blijtschap ghe
maect aen alle canten/eñ daer was ge
maect een neerhof met twee duerē/eñ
daer stont een tresoor vā fijnen siluere
voor mijn vrouwe die regente/ende al
dat siluer wast meest al vergult/ende
men gaffer te drinckē al die daer ghin
gen ende quamē/groot eñ cleyn/arm
eñ rijck. Daer na track die regente bi
harē sone den coninc vā Vrācrijck op
den.vij.dach Augusti by sinte Quin
tijns in een abdije/ daer si des nachts
bleef. Op den.ix.dach Augusti quam
die coninc vā vrancrijck binnē Came
rick/daer hi van al den herē eñ groot
meesters vā beidē sidē seer feestelic in
gehaelt ende willecome gehetē wert.
daer hi met groter triumpē vrolicheit
hanteerde met mijn vrou Margriete
ende met sijn moeder/gheuēde grote
bancketten met grooter costelicheyt/
daer hi thoonde sijn coninclike maie
steyt/dair hi sulkē feestelicheit bedreef
dattet wonder waer om scriuē. Ende
ooc so was sijn Co.M.te vredē eñ ap
probeerde den pays die daer ghesloten
was/eñ al dat dye regente sijn moed̄
gedaen ende geconsenteert was. Eñ
den.xij.dach der seluer maent so ver
track dye Co.M.met sijn moeder eñ
met al sijn volck eñ warē tsauōts sinte
Quintijns. Ende des anderen dages
na dat die coninc van Vrancrijck ver
trocken was/vertrack ooc mijn vrou
we van Sanoyen met harē volck eñ
comitijf. Eñ so is die dachuaert eerlic
duechdelic ende met groter vriētscap
eendrachtelijc vergaen

¶ Vā die vreeslike comete dye gesien
wert

DEse vreeslike comete is ghesien
gheweest dē.xi.dach Octobris
Int iaer.xvC.xxvij.smorgens te.iiij.
huerē. Haer schininge duerde een vre
lanck tusschen Trier eñ Mets Eñ is

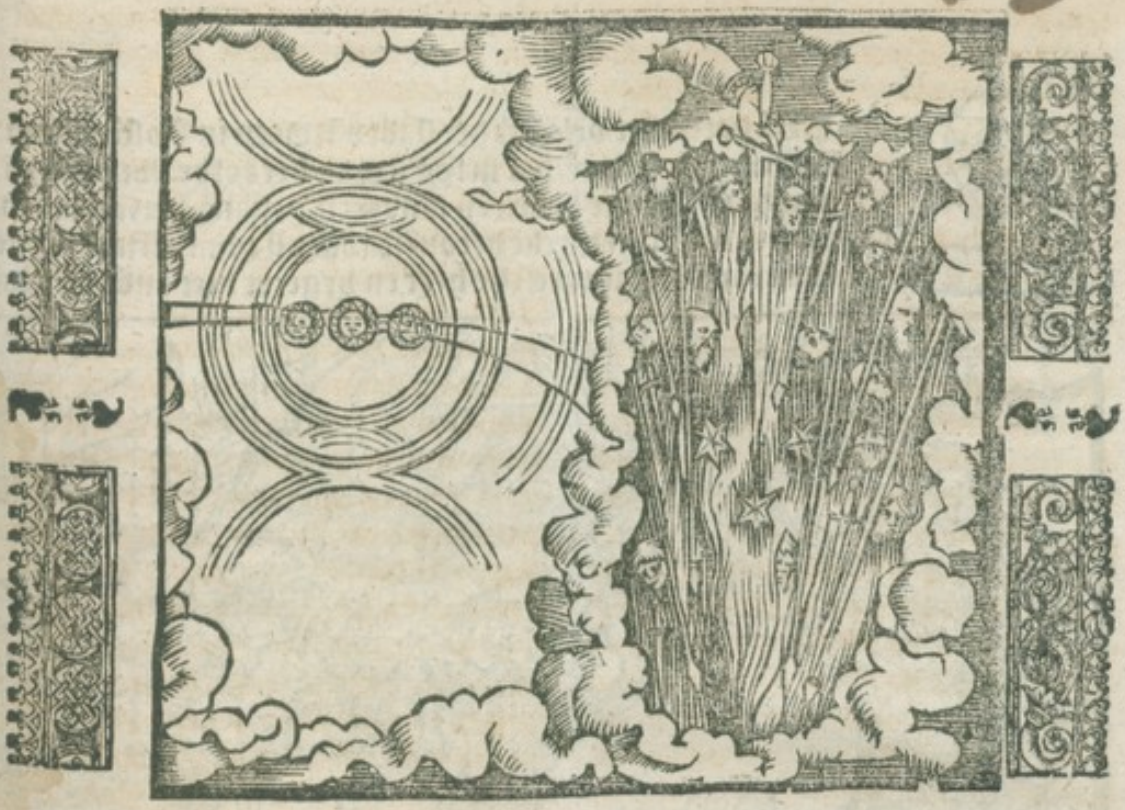

ooc gesien in Italiē Lōbardiē eñ in an derē landē daer ōtrent Sijnē opganc was in orientē/ eñ opgheresen na den middach/ eñ so na der sonnē nedganc eñ so na dat noordē. Dat beginsel deser cometē is geweest eenē ghebogen arm metter hant houdende een lanck sweert/ dwelc stont ōte slaen. Nē des sweerts punte warē. iij. grote sterren die naest dē punte stont was de groot ste sterre Vā deser sterrē ghinc eenen grotē steert gelijc een wolke die al dat andē omuinck. Aen beide sidē warē ge sien lange spiessen/ daer tusschen veel sweerdē gemēgelt met bleeckrodige verwe/ daer tusschē vierige vlammen eñ ooc veel aensichten met veel haers aen thooft/ ende ooc baerden met een graeuwe wolckachtige verwe Eñ dit scheen al lopēde door malcanderē/ al waert geweest in een bleeck bloetach tich water/ dē door dandē schemelēde dwelc seer gruwelic was ō sien/ so dat sommige diet sagē stounē vā ūscrichtz Die. iij. sonnē besloten in eenē regēbo ge/ met een witte strcke daer door gaē de in alō manierē so hier bouē gefigu reert is/ was gesien int selue Jaer van xxvij. opten. xxvij. dach februarij te. i. huere indē nacht/ duerēde tot. iij huerē na middach/ ooc gesien vā veel loosli ke personē omtrent der stadt vā Coek bergē aē tgeberchte eñ indē lādē dair ōtrēt liggēde tusschē Ouwoich eñ Jsbroeck. De middelste sonne hadt harē natuerlikē schijn/ maer die andē sonnen schenē seer root/ int middel doortogē met een witte strātē. Eñ de butēste re genboge scheen so claer datmen dien met vollē gesichte niet siē en mochte

¶ Vā dat swaer belegge der stadt vā ; Ween in Oostērijck eñ vā die
daer omtrēt gelegē / dat hi spolieerde / beroofde v̄brande / eñ dat vol
vuerde veel ionge lieden eñ kinderen geuangē in sijn lant om dat
meerderē Eñ die turckē berouēt al daer si comē eñ latē nergens niet
dat si rouē / eñ die turcsche heer en begeert niet andēs dā stedē eñ slo

die [illegible]like destructie des lants
vol[illegible]merlijck vermoorde eñ
at [illegible]e vã Machumet te ver
niet[illegible]t die here gheeft hem al
slo[illegible] daer ouer te dominerẽ.

Int iaer.xv.C.xxix. als
coñ. Fernãdus weď ve
le plaetsen in vngerien
ingenomen hadt lancx
der Tonauwe tot ofen
toe/eñ ooc dye stadt vã
Ofen daer graue Hans weyda wt ge
uloděn was ouer dat water/dat hẽ seer
spijtede/so dede hi so veel dat die turc-
sche keyser weďom quã eñ nam alle de
stedẽ castelẽ eñ plaetsen weď om in vã
coñ. Fernãdus/daer nv (god betert)
Hans weyda wel v̇sien vã volcke dat
meeste regimẽt af heeft. Binnẽ desen
tidẽ quã de palsgraue binnẽ ween mz
veel M. mãnẽ õ den coñ. bistãt te doẽ
Aldus quã die Turck in oostẽrijc met
groter heyrcracht te perde eñ te voete
eñ beleyde die stadt vã Ween met vijf
grote heyrẽ optẽ.xxvi.dach vã Sept.
daer die turcsche keyser selue in ꝑsone
bi was eñ belegerde die stadt so sterke
lic dat hẽ liedẽ geẽ vitalie comẽ mocht-
te/wãt hi hadt.ij C.M.eñ.l.M.man
nẽ eñ hadt.xl M.tentẽ opgeslagẽ Eñ
eer de turck daer voor quã hadden die
vã binnẽ alle die sterchedẽ eñ timerin
gẽ die voor die stadt stondẽ afgewor-
pẽ eñ v̇brant/õ dat de turckẽ geẽ plaet
se en soudẽ hebbẽ õ neď te slaẽ. Aldus
die turck comẽde int lant/is de Sattu
rã den turckẽ al omme voor ghegaen
eñ heeft al dat hi vant v̇nielt eñ v̇brãt
eñ heeft seer veel volcx van mannen
vrouwẽ eñ ooc kinderẽ gheuangẽ eñ
heeftse deerlic in stuckẽ gehouwen/so
die geuangẽ turckẽ dat seydẽ waer te
sijn omtrẽt oft meer dã.xxx M.ꝑsonẽ
alõme wech geuoert/eñ wat niet gaẽ
en conde sloegẽ si doot Eñ hebbẽ dus
al dat lant van Oostenrijck onder dẽ
Ens vast heel aen dat watere tonder

bracht/ v̄woest/ v̄brant eñ berooft/ eñ al dat aen deen side vand̄ Thonauwe gelegē was so datter niet veel plaetzē ōgescadicht en bleuē Eñ die and̄ stedē daerō gelegē sijn ooc bedwōgē eñ benaut geweest wtgenomē Prugk aend̄ Leyta/ eñ Gey cregē si in eñ v̄brandē dat Eñ die turckē hebbē alle die plaetsen bewaert dat die vā binnē geē vitalie comē mochte Mer die C. M. dede sijn beste ō die stadt te vitaellierē/ mer dat was bi te lange toeuen versuymt/ Nochtās quamē die van binnen veel troostelike brieuē eñ hem wert dic wil belooft hulpe/ bistāt eñ ōtset/ mer hadden si hē daer op verlatē so hadden si qualic gestaen Die burgers vā prugk aender leyta hebben hē ouerghegeuē den Turcschē keyser/ des hi haer ambassaten cleede met fluweel eñ heeftse vā al sinē volck onbelastich ghelaten. Maer na dat die Turck met cleender eeren vā Ween v̄trockē was oft si doē dat fluweel betaeldē dat weten si wel. Als die turck na Ween track so sloech hi eerste neder voor Altenborch/ daer sij. C. Gehemer op warē/ die hē opgauen met cleender eeren sond̄ fortse oft bespringē behoudelic haer leuē Ende die turck namse met hem voor Ween om hē voort te geleydē. Doe sandt hi eenē vandē Gemher die wel Duytsch conde sprekē/ eñ dede hē seggē/ wildē si die knechtē van Altenburch binnen hebbē (die hē goetwillich opgegeuen hebbē) hi soude hēliedē binnē senden Die vā ween sondē dē Gehemer wed̄ om met twee geuangē turcken dien si elckē gauē twee ducaten/ eñ deden hē seggē/ dat si de bemē niet en behoefdē maer dat si te veel volcx hadden in die stadt/ eñ dat hi dye Gemen wel soude tracterē na sijn geloftē. Als hē de turcken eerst voor ween v̄thoonden redē wter stadt veel peerde volcx tegen die turckē te slaen/ mer si wordē so v̄scrict dat si hē gheen hind̄ en dadē/ maer de vaendrager was daer verslagē eñ die turckē hebbē veel vā dat peerde volck geuangē/ die si elckē twee turcsche ducatē gauen eñ sondē die so wed̄ binnē ween/ om dat die vā Ween wetē souden dye grote macht der turckē/ eñ in wat vresen dat die ruters geweest warē Mer die turck dede die vā binē met hēliedē seggē/ wildē si de stadt ouergeuē/ hi noch sijn volc en wildē dair niet binnē comē mer hi wilde voort treckē dē coñ. sockē waer hi waer Eñ wildē si dat niet doen/ hi soude sijn noēmael houdē des anderē dages in die stadt/ eñ dat was des daechs na sinte Michiels dach/ ende die kinder soudē vermoort werdē in haers moed̄ buyck eñ al die in stadt waren soude hi met een wrede doen steruē. Die van Ween en sondē daer op gheen antwoort/ maer hebbē hem seer neerstelijc toe ghemaket om hē te verweerē. Aldus is hi na Ween gereyst eñ al dat ōtrēt der stadt lach heeft hi v̄doruē eñ verbrant/ eñ hi heeft ter stōt die voorstadt ingenomē dat warē zōmige huysen die voor die stadt stondē/ ende is met sinen Jauitē eñ hantbusse schutters ned̄ gheslagē ond̄ die v̄brande muerē vander stadt. Doē heeft hi seer sterckelic die stadt bescotē/ dat die knechtē vā binnē hē niet en mochtē latē siē op die muerē. Eñ in dien roock eñ dampe eñ in dat groot geluyt der bussen so sijn die turckē aē die muerē gelopē eñ hebbē eenē toorne ende een groot deele vand̄ mueren vā een doen springē/ dat die vā binnē

maer die vā ween hebbē dē toorne eñ dat casteel gehoudē met tegē te grauē eñ hebbē dat bolwerck in dat tegē-men afgebrokē. Optē. ix. dach vā oct. dede die turck twee gatē verstē ōtrent xi. vamē lanck/neffens eenē toren/dē heelen muerē wech nemende/ende be stormdē die stadt seer vreeslijc/mer de knechtē vā binnē weerdē hē so sterke lijc/dat si haren propheet Machumet dancten/dat si vā daer quamē/so seer veel bleuen daer der turcken doot int affschepdē Daer na namē si weder wech opten. xi. dach Octobris eē groot deel vanō muerē op die ander side vanden toren/daer die turcken doe weder dpe stadt seer vreeslijck bestormden/maer die knechtē van binnen sloegense so cloeclic af dat si daer meer volex vlerē dan si opt te voren ghelaten hadden. Eñ die turck sandt altijt nieu volc aen deen op dander/maer dpe vā binnen worpē so groot vier op die turchē dat si gheen stadt houdē en mochtē Ende die turchē hebbē weder op die plaetsen voorz de stadt bestormt/mer si werdē cloeckelijc wederō af ghesmeten

Op den. xiij. dach Octobris namen si weder een groot deel vander mueren bi die anō garen/so dat die halue mue re wech was vander Karnnerpoortē Ende doen quamen si weder die stadt bestormen seer fellichē/maer si werdē weder so af geslagē dat si weder wijc-ken mosten/eñ daer bleuē weder seer veel turchē. Opten. xvi. dach vā oct. so heeft de turch bemerct/dat aen bey de siden vander stadt die muere al ter neder was/so heeft hi die stadt met bree der ordinācie/met al sijn macht diemē niet tellen en mochte tot allē plaetsen doen bestormē Maer die knechtē bin nen ween int aencomē vandē turchē hebbense so met haren geschutte ghe groet/dat hem liedē niet seer stormēs en lustē/eñ si haddē gerne af getrochē mer si en condē/wāt die Turck hadde achter die stormers grote macht van peerde volck gestelt met blotē sabelen ende met grotē cluppelē/ om dat si die stormers so met gewelt voort souden stouwē ende ter stadt wert drijuē/mer si en condē niet bedriuen eñ al harē ar bept was vlotē/ eñ de stormers scuwe dē de stadt gelijc die doot. Daer na die turcsche keyser siende die blodicheyt vā sinē liedē eñ dat sijn beste crijchknech ten onpatientich wordē eñ geheel on willich/eñ datse niet langer bluen en wildē/eñ dat dē winter aen quā/so is die turck opten. xv. dach octobris met sinē leger des nachts te ix. huerē opge brokē/eñ daer na die twede legere eñ so voort al dpe anders legers/ sonder eenen legere van Pmbri wasscha met sinē volche. die sant eenen ambassade binnen ween sprekende Italiaens eñ sepde/dat die turcsche keyser andō nz gemeent en hadde dan die Co. M. sel ue daer binnē hadde ghewecst/wāt al so geringe als hi vnā dat de coñ. daer nz en was so vtrac hi/ wāt des Turcx meninge was niet tegen dpe knechtē vā ween te slaen in des conincs absen cie Oc was hi getrochē wt Turchijē menēde dat v coñ. hē eenē slach soude gheleuert hebbē/eñ heeft daer op tot noch gewacht Eñ binnē ween werdē ghesonden. iiij. paygiē seer rijchelicx ghecleet/ eñ pmbri wasscha screef die van ween dat hi met meer ghewangē en hadde/eñ dat si hem weder senden souden de ghewangē vandē turchē eñ

dat si dan vri sond achterdinckē in ha
rē legere mochtē comē eñ gaē. Maer
die vā ween v̄wonderdē seer dat hi de
slechte personē so rijkelic begaeft had
hebbē v̄moet quaet eñ bedroch/so na
mē si dese pasien geuangē eñ hebbēse
gepinicht/so dat si bekendē dat si sou-
dē die stat in brande hebbē gestelt/ eñ
si werdē bi iusticiē geuierendeelt den
xxiiij. dach octob. Eñ die geuāgē aen
beyde sidē seydē dat die Turcx keyser
sinē volc gaf te v̄staē/dat hi afgebrokē
was vā ween/ō dat coninc Fernādus
selue in persone bi hē geweest was eñ
met hē gecomposeert hadt/ eñ dat die
stadt hē tribuyt hadt gelooft te geuē.
Dus wert dye stadt verlost bid̄ graciē
gods eñ niet bi crachte des volcx/wāt
alle die binnē Ween int belegge warē
en warē niet meer dan. xvij M. sterck
Mer het was groot iāmer dat de turc
so veel wille bedreef eñ hi verderf alle
die wijngaerdē eñ trockē alle die ranc
ken metten wortelē wt eñ v̄dorue dat
ghehele lant Eñ ooc dat hi so menich
Christē met hē heeft gevuert/ zōmige
ooc deerlic v̄moort/eñ heeft meer dan
l. m. tot Aemst toe latē treckē sond̄ we
derstoot. Eñ so sommige seydē die bī
nen Ween haddē geweest int belegge
so hadt die stat vā Ween in seer grotē
last gheweest/eñ dat die turck had op
die stat gedaen wel. xx. assoutē/eñ die
leste duerde twee dagē eñ eenē nacht/
eñ dat daer bleuē vandē turckē. lx M.
mannē/eñ veel turcsche heerē capitey
nen ende ander eedelen
O kersten menschen laet ons malcan
derē broederlike liefde bewisen/ende
laet ons malcanderē helpē bescermē
van die grote tyrannie der Turcx/ist
ons salich

Op dese selue tijt quā bouē inden
landē een vreēde siecte dye noyt
gesien noch gehoort was ghehetē die
zweetende oft die Engelsche siecte/eñ
daer storuē veel liedē vā deser siecten/
wāt binnē. xxiiij. huerē waren si doot
die de. xiiij. huerē ouer ghinc die bleef
leuende. Dese siecte quā den rijnstrod̄
af int lant vā Cleue/int lant vā Gelre
in westfalen/int sticht vā Wtrecht/in
Hollant/in Brabāt/eñ principalic tot
Antwerpē/so dat die cooplieden veel
vloden wt Antwerpē in and̄ plaetsen
so datter veel ond̄ wegē op die wagēs
eñ in die herbergen doot bleuē. Daer
sterf menich treffelijck rijck coopman
Het sterf Tantwerpen op s. Michiels
auont eñ dach eñ den dach daer na so
seer datmen niet genoech kisten noch
grauē maken en conde/so datter wel
storuē binnē. iij. oft. iiij. dagē. iiij. of v
C. personē. Die gemeyn man was so
verbaest dat si niet en wrochten eñ slo
ten haer winckels toe/eñ ghingen hē
biechten ende ten heyligen sacramen
te ende ghingē hem bereydē so si leuē
ende steruen wilden

Hoe triumphelic ende met hoe groten staet die keyser Karolus te Bolonien binnen quam

Int iaer. M.CCCCC. xxix. in dye maent Nouembris is die keyserlijke voort gherepst met groter state nā die stadt vā Bolonien/daer doē ter tijt dye paus van Romen Clemēs die. viij. van dien name sijnen Paueliycken stoel hadde. Eñ als hi der stadt ghenaecte/so quamen. xxv. cardinalē die van haren muylē af saten eñ ghingen hem tegen ende hebben hē ende alle sijn maiestept ontfangen met groter reuerencien/ ende sijn doe wēd op haer muylen gheseten/ ende ter siden vanden keyser ghinck dye Cardinael Danconne ende die cardinael Bernese. Oock sijn der keyserlijker maiestept tegen ghecomen. iiij. C. mannen van wapenen. Eñ op den. iiij. dach Nouēbris quam hi doen in die stadt voorb. Eñ ten eersten quamen in. iij. C. licht peerde volck wel ghewapent al van eender leuerepen van laken. Daer na x. grote stucken gheschuts oft artillerijen. Daer na. C. voetknechten Pioniers ende elck hadde in sijn hant een tacxken vā een laurenboom. Doe die capitepn van oorlogen wel op gheseten. daer na quā dat middelbaer gheschut ende artillerije. Doe quā Anthoni de Lpeua die ghedragē wert op een stagie ghemaect van Tanept fluweel Doe quamen. xiij. vaenkēs duptsche knechten wel toe ghemaect. Doē twe grote heeren op ghebaerdeerde peerden in haer vol harnasch vandē hoofden totten voeten/eñ voor elckē werden ghedragen banieren van goudē laken met eenen swarten Arent/ende noch een baniere vā wit damask met een root cruys daer in/welc die paus den keyser hadde ghegeuen. Dair na mijn heere van Heulx met. iij C. mannen van wapenen wel toe ghemaect/ met rocken van sijden ende fluweele/ blaw/gheel/ende root. Daer na dye grote heeren ende meesters wt spaengien met ghebaerdeerde peerdē wel op ghesetē ende gheaccoustreert met gulden laken/ met. iiij. C. mannē van wapenē. Doe quamen van skeysers paygien. xxv. ghecleedt in gheel fluweel/sittende op genettē gebaerdeert met gouden laken eñ ander triumphelichept. Daer na ander grote heeren wt Spaengien wel ghewapent/ghecleet met gouden laken met ghebaerdeerde peerdē Daer na. vi C. hellebardiers ghecleet int gheele. Daer na die keyserlijcke maiestept sittende op een vnghers peert seer costelick ghebaerdeert. die steghelrepen eñ dat ghebeet was van sijnen goude/sittende onder eenen hemel van gouden laken/eñ hi was seer eedelijc ghewapent int harnasch/ daer bouen eenen costelijcken rock van gouden laken/ende voor hē sijn maerschalck draghende een bloot sweert. Ende aen siden ghingē te voete. xxv. eedelmannen van Gononien ghecleet met wit satijn doorsnedē/ ge uoepert met guldē laken/met coussen van root fluweel eñ wambepsen van root carmesijn. Doen quam mijn heere van Nassouweint volle harnasch/ met eenen rock daer ouer van goudē laken/eñ sijn peert ghebaerdeert met gouden laken/ende met hem veel andē

eedel mannen eñ grote heeren wel ge
wapent/ende noch. lxxx. mannen vā
wapenē ghecleet daer ouer met swar
te fluwelen rocken. Daer na noch ve-
le ander met diuersche leuereyen tot
wel int ghetale van twee duysent.
Daer na quamen noch. vi. vaenkens
Spaengiaerden te voete meest al bus
schieters ghecleet int gheele
¶ Als die K. M. binnē der stadt was
so brachtmē voor hē dat cruce/ dwelc
hi custe/ ende ter stont daer na werdt
daer ghelt ghewoorpen/ so in gout eñ
so in siluere omtrent. iij. M. ducaten.
Doe liet hem die paus dragen buyten
den paleyse tot op de trappen vander
kercke sinte Petronius/ daer hi sat in
sijnen stoel/ eñ bi hem sijn cardinalen.
Als die K. M. quā aen die voorſ trap
pen/ so is hi af ghestaen vandē peerde
met mijn heere van Nassouwe eñ sijn
ander heeren/ eñ is so met sijnen gou
den hemel oft ouerdecsele bouen ghe-
bracht daer die Paeus sat/ die sijnder
keyserliker Maiesteyt tot drie reysen
reuerencie dede. Doe quam dye Key-
ser biden Paus ende viel op sijn knien
eñ custen sijn voeten/ daer na opstaen
de custe hi sijn handen ende aensicht/
daer na quamē alle die heren ende cu-
sten des Paus voeten. Doe stont dye
Paus op ende custe die K. Maiesteyt
aen sijn wanghen tot drie reysen toe/
seggende Ick bidde v om ghenade eñ
sette mi in v/ ende dat ghi mijn voetē
ghecust hebt/ en is mijnen wille niet/
mer om der ceremonien wille/ diemē
ghewoonlijck is te onderhouden/ als
een Keyser sijn Crone ontfanct.
Dair na hebben si weder malcanderē
inden arm ghenomen malcanderen
minlijck gruetende/ eñ die paus nam
den keyser bider hant ende leyde hem
tot op die trappen/ ende doe liet hē die
Paus weder draghen in sijn palleys.
Daer na wert die Keyserlijcke Maie
steyt oot gheleyt ten palleyse met gro
ter triumphē/ met grote menichte vā
claroenen ende trompetten Eñ al dat
volc volchdē al na rijck ende arm roe-
pende Viue Lempereur te water ende
te lande/ eñ al dat volck weendē meest
al vā vruechden. Ende comende voor
dē Paus presenteerde hi hem een bur
se van gouden laken daer goude pen-
ningen in waren met gheconterfeyte
aensichten na dat leuen vanden voor
leden keyseren ende coningē/ ende vā
sijn eygē aensicht ende van sijns brue
ders aensicht die coninc vā Vngerijē
ende veel andere/ welcke penningen
weert waren in goude. v. M. ducatē.
Ende als dye keyserlijcke Maiesteyt
ghecomē was soe schootmen los alle
die grote bussen ende mortieren/ ende
iij. M. haeckbussen. Eñ die keyserlijc
ke Maiesteyt was int pallays ghelo-
geert. Des anderen sprakē die keyser
ende die Paus langen tijt te samen al
leen/ daer niemant af en weet wat die
materie was

¶ Hoe die Keyserlijcke Maiesteyt ge
croont wert tot Bolonien/ eñ ōtfinck
vanden Paeus Clement die. viij. dye
crone van Lombardijen/ ende werdt
voort keyser ghecroont

Als die keyser nu te Goloniē had gheweest omtrent .iij. maenden so wert daer in Februario int Jaer vā xxx. grote ghereetscap ghemaect/ om dat die keyser soude ontfangē die keyserserlijcke crone. Soe waren bereyt op den .xxij. dach Februarij des seluē Jaers vā .xxx. alle dingen behorende totten state ende eere der croningē eñ der gewoonliker ceremoniē So quamen daer twee cardinalen die de keyserlijcke Maiesteyt wtleyden/ gecleet met eenē tabbaert van silueren laken violet ende ghefriseert vol vā costelijcke sabels/ met sijn ghewe ontelike bonet op sijn hooft. Voor hem ghingen die heeren ende eedelen van sinē houe ende grote meesters van Spaengien Vlaenderen/ Gourgondien/ Italien/ Voor hem ghinck die hertoge Descalone/ marcgraue van Moya dragende dat sweert. Die hertoge vā Penue Alexander de medicis draghende die weerelt. Die marcgraue van Montferrat die Crone. Die marcgraue van Astorgue den sceptre. Dye graue van Nassouwe/ marcgraue van Senette/ ridder vāder oordene/ eerste ende opperste Camerlinck van sijnder Maiesteyt ghinc na hem. Daer na so volchden dye ambassadeurs ende sijn raetslieden. Met desen state quam dye K. M. in die capelle van des Paeus palleys/ daer eenen rijckelijcken stoel be-

reyt was bidē outare daer hi in sadt/
eñ die cardinalen aen beyde sidē bi hē
Daer na wert dye keyser ontcleet tot
in sijn wambeys vā sinen camerlingē
als van mijn here vā Nassouwe deer-
ste camerlinck eñ van mijn heere van
Norcarmes den tweedē/daer deden si
sijn wambeys open Doen wert hi ge
salft vandē cardinael van Tortose/eñ
die bisscop vā Caurie sijn aelmosener
veychde die ghesalfde plaetse met cot
toen. Ende dair was hi weder gecleet
in die sacristie met eenen langen tab-
baert van silueren laken/ende met ee-
nen langen mantel van violettē gou-
den laken ghefriseert/met eenen ron-
den langhen ommeslach bedeckende
sijn gheheel schouwerē/ende was ge
uoeyert met armijnen/eñ doe wert hi
weder ghestelt in sinen setele. Eñ als
die paus quam bi dye dueren vander
capellen/so stondt op die K.M. ende
ghinc den paus te gemoete/daer hem
die paus seer vrientelijc ontfinc/eñ so
ghingen si te samen voor den outaer/
daer elck sat in sinen stoel daer toe be-
reyt. Eñ inder missen wert die K.M
ghebracht voor den paus/daer hi der
K.M. stack aen sinen vingher eenen
schonē rinck met eenē costeliken dya-
mant/ende gorde hem een sweert aen
d welck die K.M. wter scheydē track
tot drie reysen/ende elcker reyse stack
hijt in die lucht eñ dan in deerde/ende
stact elcker reysen wed in die scheyde
Daer na knielde hi neder/eñ die paus
sette hem na veel ceremonien die cro-
ne van Lombardijen opt hooft/welc-
ke men noemt die stalen crone. Daer
na wert hi weder in den stoel gheset/
hebbende in sijn hant den ceptre ende
die werelt. Als die misse wt was ghin
ghen si te samen hant aen hant wter
capellen elck op sijn camere/ ende den
dach daer passeerde/ welck was den.
xxiij. dach Febru. mits dat daer noch
grote heren in quamen/als die hertog-
ge van Sauoyen/die bisscop vā Trey
te ghesonden als ambassaet vandē co
nine van Vngarien/ende graue Phi
lips Palatijn hertoghe van Beyeren
elck met groten state/die seere eerlijck
ontfangen waren vanden heeren der
K.M. eñ si ghingen ende deden reue
rencie der K.M. Des anderē dages
opten. xxiiij. dach Februarij/na dat al
le dinck ghereet was/eñ die paus sijn
de inder kercken/so ghinc die keysere
met groten state ooc na der kerckē/in
die ordinancie als hier na staet
¶ Inden eerstē die pagien ende dedel
dienaers des hoofs/die Camerlingē/
die grauen/die marcgrauen. daer na
sommige hertogē ende princen. daer
nae dofficieren/herauten/eñ die Roy
darmes vā vrancrijck Engelant ende
vā Sauoyē. daer na de hoofmeesters
met stocken. Daer na dye marcgraue
van Montferrat gecleet seer rijckelic
na den staet der croningen/eñ droech
den keyserlijcken ceptre. Die hertoge
Dorbijn droech dat keyserlick sweert
metter scheyde die vā finē goude was
eñ ooc dat cruys vandē sweerde ver-
chiert so costelijc met gesteenten ende
peerlen/dattet wonder was om sien.
Daer na die palsgraue hertoghe van
beyerē dragende de keyserlike werelt
Daer na die hertoge vā Sauoyē dra-
gende die keyserlike crone van fijnen
goude/bouē matē v̄chiert met costeli
ke gesteentē. Daer na quā dye K.M.
hebbende op sijn hooft die crone van
Lombardien. Daer na quamē die am

vassaden̄s vā vranckrijck/Engelant/ Ongarien/van Polen/vā Venegien vā Ferraren/vā Dennes/vā Sōnes vā Lupche/eñ nieder ander als sijn heeren vandē secretē raet met die secretarisen ſMer eer die .vij. cā̄ inde kercken/so wert hi gheleyt in een capelle/ daer hi ontfangē wort vandē deken̄ canonikē van sinte Peters vā Romē/ die daerō daer gheconen waren/ daer die kepser den gewoonlijkē eedt dede in die handē van eenen Cardinael/eñ wert hi gecleet met een choorcleet eñ met eē mutsche/ eñ men lepde hē daer na in een capelle/ daer dede men hem dat choorcleet wte eñ die mutse af Daer na dede men hem aen de kepserlike sindalen ende die kepserlike cappe vā groten prijse/eñ is van synen gouden ouerdect met veel costelike gesteenten vā Robijnen Smaraldē/ sophyrē eñ ander costelike gesteenten eñ peerlen. etc. eñ hi wert soe gheleyt tot inde midden vandē kerchē/ daer hi wat neder knielde/ eñ van daer wert hi gheleyt in een capelle daer hi ontcleet wert eñ gesalft met dat heylige crisma/vāder inunctueren der hant totter lijden des rechteren arms ende op dat cruys vā beide schouderen met veel ceremoniē Daer na wert de kepser geleyt totten paus sittende in sinen stoel eñ dede dē paus reuerencie. Daer na ghinck die paus al gheclect voor dē outaer om te celebreren Doe wert de kepser weder in eenē rijckelijken stoel gheset/eñ dpe tekenen die die heren voors voor hem droegen werden doen gheskelt optren outaer/tot dat die epistole vander missen gelongē was. Daer na wert dpe kepser gelept voor den paus/daer hy neder knielde/ende die paus track dat kepserlijck sweert wter schepdē eñ gat die kepser in sijn rechter hāt leggēde/ Accipe gladium. etc. eñ daer nae stact die diaken weder in die schepde/ ende doe gorde die paus dat sweert dē kepser aē. Daer na stont die kepser op eñ track dat sweert wter schepdē/ eñ deder tot iij. reysen inder lucht eñ inder eerden eñ stact doen wedē in die schepde Doe gaf hi den kepser na veel ceremonien die kepserlike werelt ende ceptre daer na die Crone die den kepser van den paus opt hooft gheset wert na veel ceremonien/hē doe gheuende dē waerachtigē titel des kepsers/dwelc was soe groter cōsolacie eñ gemechte voor die ghene die daer warē dat hē lieden die tranen oner dooghen liepen. Doe sanctus daer twee Euāgelien een in Latijn eñ dander in grieck. Doe gaf die kepser ouerdē voors prince in handē sijn crone/ceptre eñ werelt/eñ die costelike cappe/eñ quam in sinē rock eñ blooten hooftes/ende offerde een voetē vandē paus so veel stucken gouts als sijn Maiestepteiaren oudt was/so die cactume was/ende hi offerde .xxx stucken gouts/elck weerdt synde .x. ducatē Ende na den Agnus dei ontfinck dpe kepserlike Maiestept dat weerde heylige sacrament met grooter deuocien Daer na stont hi op eñ ghinc wedē op sinē stoel eñ wert weder gheclect met die costelike cappe/crone/ceptre ende werelt Eñ hi maecte dē here vā Keulp eenē graue eñ sijn lantscap een graetschap/eñ sepde Ick wil dat ghi ende u nacomelingen heren van Keulp/sult voeren den titel van eenen graue/eñ gauderē vander preeminencien/ereē vryheden/ende qualitepte van eenen graue toebehorende

¶ Na der missen ghingen die paus eñ die Keyserlijcke Maiesteyt te peerde ende si reden te samẽ onder eenẽ throne oft hemele. Eñ binnen dier tijt dat men den keyser croonden/ stonden in goeder ordinancie voor des Paus palleys ende rontsomme der kerckẽ dye marcgraue van Aerschot/ heere van Reulx/ heere vã Vienne/ here vã Aultrey/ bayliou vã Dancout met groot gheselscap van peerde volck seer wel ghewapent Ende so van Duytschen ende Spaengiaerts waren daer wel viij. M. voetknechten met een groot deel gheschuts oock in goeder ordinãcie. Ende daer waren voor dat palleis twee steenen pilaren met eenẽ groten arent eñ twee leeuwẽ ghemaect in der manieren van fonteynen/ daer altijts roden ende witten wijn wtliep. Ooc sloech die K. M. zõmige ridders. Als die keyser al gedaen hadde dat hi doẽ soude na die oude gewoonte/ so reedt hi weder in dat palleys. Doe schoten die knechtẽ alle hair bussen los/ eñ die grote bussen werdẽ ooc los geschotẽ/ so dattet daer luyde oft daer alden dõder vandẽ hemel neđ gheslagen hadt Eñ Bourgongie Roy darmes der K. M. ghecleet met sinẽ wapenroc/ was te peerde/ hebbende aen elcke side van den peerde eenen grotẽ sack met gouden eñ siluerẽ ghelde/ dwelck daer toe naemlic geslagẽ was Op deen side vã den penninc stont gefigureert thooft eñ gelijkenisse der K. M. eñ rontsomme gescreuẽ Karol⁹ quint⁹ impator/ eñ op danđ side twee colomnẽ/ eñ int middel dat getal vandẽ iare. Eñ so lãghe als dye. K. M. dus reedt so werp Roy darmes met beyden handẽ aen beyde siden vandẽ peerde dese goudẽ eñ silueren penningẽ eñ riep met luyđ stemmen Largesse/ Largesse/ ende dat volck riep met luyđ stemmẽ Imperio Imperio. Eñ so is die K. M. gecomẽ int palleys/ daer dye tafelẽ al ghereet warẽ/ eñ sijn tafel was in een groote sale seer costelijck behangẽ/ ende daer stont sijn costelijc Tresoor al vã fijnen goude v̄chiert met costelikẽ peerlẽ eñ gesteenten. Daer wert grote feeste eñ triumphe ghehoudẽ/ eñ al met groter blijtscapẽ sonđ twist/ eñ tot allen gherechtẽ gafmen anđ lijnwaet eñ ander heren die dienden. Eñ al datmen van der tafelẽ op nam vã spijse dat werpmen ter vinsterẽ wt metten schotelen eñ elck mochte op rapen dye wilde eñ conde. Aldus is dese feeste eerlijc ende eendrachtelic voleyndt/ dwelck moet geweest sijn een sonđlinge gracie van god/ tot v̄meerderinge des kersten geloofs/ eñ tot suppressie eñ verdriuinge der ongelouiger Turcken

¶ Van onsen doorluchtigẽ keyser Karolo een corte recapitulacie

¶ Karol⁹ die. v. keyser vã dien name was die outste sone van coñ. Philips vã Castil. geborẽ tot Ghent in vlaenderẽ/ anno. xvC. den. xxiiij. dach febr. Hi wert in sijn landẽ gehult erfheere int Jaer. xvC. xv. Eñ na sijns vaders doot track hi in spaengien eñ õtfinck daer die crone/ eñ int iaer vã. xvC. xix sterf die duechdelike keyser Maximidẽ. xij. dach Januarij. Doen wert dye

prince Karol⁹ voors keyser gecorē vā den kueruorstē/eñ die palsgraue heer lodewijc hertoge vā beyerē bracht hē die tijdinge in Spaengiē/ eñ so track hi wed wt spaēgien eñ quā in engelāt daer hi vsekert was met coñ. henrijcx die. viij. dochtere/eñ dat wert ghecasseert/wāt die coñ. meendese te gheuē den coñ. vā Schotlant sinē neue. Eñ corts dair na wert hi keyser gecroont tot Aken/eñ track doen na worms in duytschlant/eñ liet daer sijnē broeder Fernādus sinē stadthoud eñ trac wed na spaengien ō den twist te slissen dye daer was. Hi was alder eerst vsekert met vrou Glaude conincx Lodewijcx van Vrancrijck dochter/die te manne creech dē graue vā valoys die dolphij was. etc̄ Dair na was hē vsekert vrou Marie coñ. Henricx vā engelant dye viij. sijn suster/ die te manne creech coninc Lodewijc vā vrancrijck de. xij. eñ daer na dē hertoge vā suffock. eñ dese iij. huwelikē warē al ghecasseert. Eñ die K. M. troude vrou Isabele des conincx suster van Portingale/daer die landē vā spaēgien cortelinge af gecregen eenē gerechtē erfgename Hi had de altijt veel oorlogē tegē den coñ. vā vrācrijck in Italien eñ lombaerdiē/so dat die coñ. vā vrācrijck geuāgē wert int iaer. xxv. den. xxv. dach februarij. Eñ int iaer daer na wert de coninc vā vrancrijck wed los gelatē op sekere cōdicien/mer sijn. ij. kinderē bleuē voor hē te ghisele. Daer na īt iaer vā. xxviij sondē die coñ. vā vrācrijck eñ die coñ. vā Engelāt der K. M. ontseg brieuē hē scriuende dat hi was die principael sake vā ald oorlogē in kerstērijck/dair hi hē eerlikē op verantwoorde. Daer na int iaer vā. xxix. quā die K. M. wt Spaengien met veel schepē eñ grotē state ouer in Italien tot Jenuē/eñ vā daer vtrack hi tot bononiē/daer hi op den. xxiiij. dach februarij op sinte Mathijs dach vandē paus Clemēs de. viij keyser gecroont was/eñ na sommige dagē reysde hi tot Isbroeck/daer seer groten dieren tijt was/so dat een reysiger met sinē perde verteyrde tusschē dach eñ nacht eenen goudē gulden

¶ Itē int selue iaer vā. xxx. was daer bescreuen eenē rijcx dach tot ousborch daer veel vorsten eñ printē vgaderdē den eersten dach van Junio/daer si dē keyser verwachtē/ om daer eendrachtelijck te accorderen eñ slutē van veel saken eñ ander dingē aengaende den gheesteliken eñ weerliken state/ eñ aēgaende principalic den statuten d heyliger kercken eñ den geloue/waer toe die goedertieren salichmaker Jhesus Christus wil senden sijn gracie/ō dat te comen tot eenen goeden eñ saligen eynde/eñ tot vrede ende eendrachticheyt van al kerstenrijck. Amen

❧ ✠)(:/:)(✠ ❧

¶ Hier is voleyndt dese cronijcke achteruolgende die rechte waerheyt/ soe men best conde/wt veelen diuerschen boecken ghecopuleert. Giddēde daer om ootmoedelijck die collecteur dees boecx hem allen dier in lesen sullen/ist datse vinden dat hem mishaghet/ oft daer in ghedoolt is/datse wt minnen dat willen corrigeren also veele als redene dat eysschende is

❧):(:/: ✠ :/:):(❧

Ghepreent tot Antwerpen op die Lombaerde
veste/ bi mi Jan van Doesborch/ int iaer ons
heren M.CCCCC.xxx. in Junio.
Nobilis Brabantia

